

שבוע חג הפסח

(13 - 19 April 2025)

ט"ו - כ"א ניסן תשפ"ה

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשָׁךְ וַיִּצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתָיִךְ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׂמִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהִאֲדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׂמִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵתִי לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׂמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִגְדֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׂמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכה

א שיר המעלות הבטחים בְּיַד כְּהַר־צִיּוֹן לֹא־
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הַרִים סְבִיב
לָהּ וַיִּי סְבִיב לְעִמּוֹ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי
לֹא יִנּוּחַ שְׁכֵמֵת הַרְשָׁעָה עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים
לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ
יִדְיָהֶם: ד הִיטִיבָהּ וַיִּי לְטוֹבִים וְלִישָׁרִים
בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עֲקֻלְקוֹתָם וְיֹלִיכֶם וַיִּי
אֶת־פְּעָלֵי הָאָוֶן שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכד

א שיר המעלות לְדָוִד לִיְי שֶׁהָיָה לָנוּ יִאֲמַר־נָא
יִשְׂרָאֵל: ב לִיְי וַיִּי שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עַלִינוּ אָדָם:
ג אֲזִי חַיִּים בְּלַעֲוֹנוּ בְּחַרּוֹת אַפָּם בָּנוּ: ד אֲזִי חַיִּים
שְׁטַפּוֹנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אֲזִי עֵבֶר עַל־
נַפְשָׁנוּ חַיִּים הַיְדוּנִים: ו בְּרוּךְ וַיִּי שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרַף
לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ בְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ וְיֹקְשִׁים
הִפַּח נִשְׁבֵּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם וַיִּי עֲשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק ארמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת חג הפסח, ה'תשל"ד

שבת שלום וחג הפסח כשר ושמח וכל אחד ואחת יראו בקיום היעוד אך טוב לישראל ואני תמיד
עמך אחזת ביד ימיני.

מנחם שניאורסאהן

היעוד: תהלים עג, א. כג. – הקאפיטל תהלים דשנה זו (ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו).

ברכת האילנות

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: בְּרוּךְ אַתָּה וַיִּי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁלֹא
חָסַר בְּעוֹלָמּוֹ כְּלוֹם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת
בְּהֶם בְּנֵי אָדָם וְאִינוּ מִבְּרַךְ אֵלָּא בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה שְׂרׁוּאָה בְּכָל שָׁנָה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה ד').

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 267..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
 269..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 272..... לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 275..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 275..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 276..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 276..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 278..... ספר המאמרים - תרפ"ט
 279..... לקוטי דיבורים - בלה"ק
 279..... רשימות אדמו"ר מוהרי"צ - אבות החסידות
 282..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 47..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 48..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח
 220..... נביאים וכתובים
 230..... עין יעקב - מסכת ברכות
 283..... נקודה משיחת קודש מעובדת
 284..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 285..... לוח זמנים
 287..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת וחג

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה והחרים הוי' את לשון ים מצרים
 אחרון של פסח, ה'תשל"ד 5

התוועדיות

- שיחת אחרון של פסח, ה'תשל"ד 17

לקוטי שיחות

- חג הפסח, כך כז 41

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 49..... חומש יומי - פרשת שמיני
 82..... לוח לתהלים היומי
 83..... תניא יומי
 96..... לוח 'היום יום'

רמב"ם

- 99..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם
 103..... שלושה פרקים ליום
 175..... פרק אחד ליום
 194..... ספר המצוות
 196..... מסכת סוטה לימי ספירת העומר

לימוד מזהלוק לפי ימים

- 222..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת עדויות/עבודה זרה
 232..... גמרא עם ביאור - מסכת מכות
 269..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'

מסכת סוטה לימי ספירת העומר בעמוד 196

חדש השבוע

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בנבואת ישעיה על לעתיד לבוא:

2 **וְהַחֲרִים¹ הַנְּיָן** הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִיבֵשׁ וַיֹּאבֵד אֶת לְשׁוֹן יָם מִצְרַיִם
3 **וְהַנְּיָן** הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִדְוֶה עַל הַנְּהָר בְּעַיִם בְּתוֹקֶף וּבְחֻזֶק רִוְחוֹ
4 **וְהִפְהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְגו'** ויעשה שהנהר יגזר לשבעה גזרים
5 **וְהִיְתָה מְסֻלָּה דֶרֶךְ מַעְבַּר לְשָׂאֵר**
6 **עַמּוֹ וְגו'** הם בני ישראל היוצאים
7 **מֵהַגְּלוּת כְּאֲשֶׁר הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל**
8 כשם שהקדוש ברוך הוא עשה לבני
9 ישראל בעת קריעת ים סוף **בְּיוֹם**
10 **עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם²**.
11 **וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ אֲמָרוּ** מה
12 פירוש האמור בפסוק זה **כְּאֲשֶׁר**
13 **הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ**
14 **מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**, היינו שהכתוב
15 מדמה ומשווה את בקיעת הנהר לעתיד
16 לבוא לקריעת ים סוף בעת יציאת
17 מצרים, **הַרְי יִשְׁנָם כְּמָה**
18 **חִילּוּקִים הַבְּדֻלִים בֵּין יְצִיאַת**
19 **מִצְרַיִם וְלַעֲתִיד לְבֹא, הַבְּדֻל**
20 **אֲחֵד שְׂבִיעֵי־יַמֵּי מִצְרַיִם נִקְרַע**
21 **הַיָּם (יָם סוּף), וְלַעֲתִיד לְבֹא**
22 **יְהִי (נוֹסֶף עַל וְהַחֲרִים אֶת**
23 **לְשׁוֹן יָם מִצְרַיִם שִׁיחֵה יִיבוֹשׁ**
24 **וְאִיבֹד הַיָּם) גַּם וְהַנְּיָן יִדְוֶה עַל**
25 **הַנְּהָר וְגו' וְהִיְתָה מְסֻלָּה וְגו',**
26 **שֶׁהַבְּקִיעָה תִּהְיֶה בְּנְהָר בְּשׁוֹנֵה**
27 **מִיְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהַבְּקִיעָה הִיְתָה בֵּים.**
28 **וְגַם, הַבְּדֻל נוֹסֶף בֵּין קְרִיעַת יָם סוּף**
29 **בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם לְבִקְיעַת הַנְּהָר לַעֲתִיד**
30 **לְבֹא שְׂבִיעֵי־יַמֵּי יָם סוּף כְּתִיב³**
31 **כְּתוּב בְּתַהֲלִים לְגֹזֵר יָם סוּף**
32 **לְגֹזְרִים, וְהַכּוּוֹנָה הִיא שֶׁהֵיִם נִקְרַע**
33 **לְשִׁנָּיִם עֶשְׂרֵי גִזְרִים⁴, כְּמַבּוֹאֵר**
34 **בְּמַדְרָשֵׁי חו"ל וּבְמַפְרָשִׁים עַל הַפְּסוּק**
35 **מֵה שְׂאִין כֵּן בְּבִקְיעַת הַנְּהָר**
36 **לַעֲתִיד לְבֹא כְּתִיב כְּתוּב בְּפְסוּק**
37 **הַזֶּה וְהִפְהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים,**

ביאור בדרך אפשר

38 והכוונה שהנהר יבקע **לְשִׁבְעַת גִּזְרִים⁵. וְאֵף שְׂשִׁנָּיו טַעַם לְבִקְיעַת**
39 **הַנְּהָר לְשִׁבְעַת גִּזְרִים דְּוָקָא, כְּדִי לְעַבֹּר** שיבואו ויעברו היהודים
40 שהיו עד אז בארצות **שִׁבְעַת גְּלוּיֹת הָאֲמֹרֹת לְמַעַלָּה** הנזכרות קודם
41 לכן בפרק **מֵאֲשׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וְגו'**, ככתוב "והיה ביום ההוא יוסיף ה'
42 שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר
43 ישאר מאשור וממצרים ומפתרוס
44 ומכוש ומעילים ומשנער ומחמת ומאיי
45 הים", הרי שהכתוב מונה שבע ארצות
46 (וְגַם יבואו מֵאֲיֵי הַיָּם היהודים
47 שהיו שם בגלות, **אֲלֵא שְׂאִי הַיָּם**
48 **אֵינֹו בְּכָלֵל זֶה** אינו נמנה בין שבע
49 הארצות האמורות אלא כדבר בפני
50 עצמו, כיון **שְׂאִינוּ מֵאוֹתוֹ צַד** של
51 אותן הארצות, כפירוש רש"י על
52 הכתוב)⁵, **הַרְי סוּף סוּף אֵין זֶה**
53 בקיעת הנהר לעיד לבוא שהיא בקיעה
54 לשבעה גזרים אינה דומה לקריעת ים
55 סוף **כְּאֲשֶׁר הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל**
56 **בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,**
57 **שֶׁהִיְתָה הַבְּקִיעָה לְשִׁנָּיִם עֶשְׂרֵי**
58 **גִּזְרִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגַע**
59 **לְכָלֵלֹת הַגְּאוּלָּה דְּלַעֲתִיד**
60 **לְבֹא, שְׂעַל זֶה עַל הַגְּאוּלָּה**
61 **שֶׁתִּהְיֶה לַעֲתִיד לְבֹא נֶאֱמַר לְפָנָי**
62 **זֶה בְּהַפְטָרָה בְּנִבְאוֹה זו שהיא**
63 **הַהַפְטָרָה שֶׁל אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח וְגַר**
64 **זָאב עִם כְּבֶשׂ וְגו' לֹא יִרְעוּ**
65 **וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קְדֻשִׁי⁶,**
66 **שְׂכָל עַנְיָנִים אֵלוֹ שִׁיחֵה בְּגֹאוּלָּה**
67 **הַעֲתִידָה לְבֹא לֹא הִיוּ בְּעַת**
68 **יְצִיאַת מִצְרַיִם. וּבְפָרְט עַל פִּי**

בס"ד. אחרון של פסח,

ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 **וְהַחֲרִים¹ הַנְּיָן** אֶת לְשׁוֹן יָם מִצְרַיִם וְהַנְּיָן יִדְוֶה
2 **עַל הַנְּהָר בְּעַיִם רִוְחוֹ וְהִפְהוּ לְשִׁבְעָה**
3 **נְחָלִים וְגו'** וְהִיְתָה מְסֻלָּה לְשָׂאֵר עַמּוֹ וְגו' כְּאֲשֶׁר
4 **הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם².**
5 **וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ אֲמָרוּ** כְּאֲשֶׁר הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל
6 **בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הַרְי יִשְׁנָם כְּמָה**
7 **חִילּוּקִים בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם וְלַעֲתִיד לְבֹא,**
8 **שְׂבִיעֵי־יַמֵּי מִצְרַיִם נִקְרַע הַיָּם (יָם סוּף), וְלַעֲתִיד**
9 **לְבֹא יְהִי (נוֹסֶף עַל וְהַחֲרִים אֶת לְשׁוֹן יָם**
10 **מִצְרַיִם) גַּם וְהַנְּיָן יִדְוֶה עַל הַנְּהָר וְגו' וְהִיְתָה מְסֻלָּה**
11 **וְגו', שֶׁהַבְּקִיעָה תִּהְיֶה בְּנְהָר. וְגַם, שְׂבִיעֵי־יַמֵּי יָם**
12 **סוּף כְּתִיב³ לְגֹזֵר יָם סוּף לְגֹזְרִים, לְשִׁנָּיִם עֶשְׂרֵי**
13 **גִּזְרִים⁴, מֵה שְׂאִין כֵּן בְּבִקְיעַת הַנְּהָר לַעֲתִיד**
14 **לְבֹא כְּתִיב וְהִפְהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים, לְשִׁבְעַת**
15 **גִּזְרִים⁵. וְאֵף שְׂשִׁנָּיו טַעַם לְבִקְיעַת הַנְּהָר לְשִׁבְעַת**
16 **גִּזְרִים דְּוָקָא, כְּדִי לְעַבֹּר שִׁבְעַת גְּלוּיֹת הָאֲמֹרֹת**
17 **לְמַעַלָּה מֵאֲשׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וְגו' (וְגַם מֵאֲיֵי הַיָּם,**
18 **אֲלֵא שְׂאִי הַיָּם אֵינֹו בְּכָלֵל זֶה, שְׂאִינוּ מֵאוֹתוֹ**
19 **צַד)⁵, הַרְי סוּף סוּף אֵין זֶה כְּאֲשֶׁר הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל**
20 **בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁהִיְתָה הַבְּקִיעָה**
21 **לְשִׁנָּיִם עֶשְׂרֵי גִזְרִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגַע לְכָלֵלֹת הַגְּאוּלָּה דְּלַעֲתִיד לְבֹא, שְׂעַל**
22 **זֶה נֶאֱמַר לְפָנָי זֶה בְּהַפְטָרָה וְגַר זָאב עִם כְּבֶשׂ וְגו' לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל**
23 **הַר קְדֻשִׁי⁶, שְׂכָל עַנְיָנִים אֵלוֹ לֹא הִיוּ בְּעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם. וּבְפָרְט עַל פִּי מֵה**

1 (מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו – ד"ה בכל דור ודור די"א ניסן (לעיל ע' 3 ואילך). 2) ישע"י, יא, טו-טז. 3) תהלים קלו, יג. 4) פרש"י לתהלים שם. וראה פרקי דר"א פמ"ב. מכילתא בשלח יד, טז. ועוד. 5) פרש"י עה"פ. 6) ישע"י שם, רט.

ביאור בדרך אפשר

1 מה שנתבאר לעיל⁷ במאמר דיבור המתחיל 'בכל דור ודור' שנאמר
 2 ב"י א ניסן שנה זו בפירוש הפתוב⁸ כנבואת מיכה כימי צאתך
 3 מארץ מצרים אראנו נפלאות, שלעתיד בגאולה העתידה לבוא,
 4 בימות המשיח יהיו עננים כאלו שהם נפלאות פלא וחידוש
 5 אפילו בערך ליציאת מצרים⁹. ואם פן מאחר שישנם
 6 כמה וכמה הבדלים בין יציאת מצרים
 7 לגאולה העתידה, הן בהבדלים שבין
 8 קריעת ים סוף לבקיעת הנהר, והן
 9 בהבדלים בין כללות הגאולה העתידה
 10 ליציאת מצרים מהו אמרו מה
 11 משמעות האמור בכתוב שהגאולה
 12 העתידה תהיה כפאשר היתה
 13 לישראל ביום עלותו מארץ
 14 מצרים, שמביא זה את הדמיון
 15 וההשוואה ליציאת מצרים בתור
 16 שבח ומעלה בהגאולה
 17 דלעתיד והרי מדובר בדברים שונים
 18 ולא דומים, וגם הגאולה העתידה
 19 נעלית יותר מיציאת מצרים?
 20 (ב) ולהבין זה יש להקדים
 21 מה שכתוב בתורה אור¹⁰
 22 לאדמו"ר הזקן בהמשך למאמר
 23 רנ"ל¹¹ במשנה בכל דור ודור
 24 חייב אדם לראות את עצמו
 25 כאילו הוא עצמו יצא
 26 ממצרים, וכתוב בתורה
 27 למען תזכור את יום צאתך
 28 מארץ מצרים כל ימי חייך,
 29 דאיתא מובא בתוספתא¹³
 30 שצריך לזכור את יציאת
 31 מצרים עצמה גם פן קריעת ים
 32 סוף. ומזה מובן שקריעת ים
 33 סוף שייך ליציאת מצרים.
 34 ומתאים ענין זה של הקשר בין
 35 יציאת מצרים וקריעת ים סוף גם עם
 36 מה שכתב אדמו"ר הזקן
 37 בשלחן ערוך שלוש¹⁴
 38 שבשביעי ושמיני של פסח

והחרים הוי' את לשון ים מצרים

ביאור בדרך אפשר

נזהגין לומר בתפלה ובקידוש זמן חרותנו כמו ביום טוב
 הראשון של חג הפסח שבו היתה יציאת מצרים. וההסברה בזה שגם
 בשביעי ובאחרון של פסח אומרים זמן חרותנו למרות שהיציאה ממצרים
 היתה ביום טוב ראשון של פסח, לפי שהגמר והשלימות דיציאת
 מצרים שאמנם התחילה ביום טוב
 הראשון של פסח היתה בעת
 טביעת מצרים ביום¹⁵,
 בקריעת ים סוף בשביעי של
 פסח. ולכן, כשם שנתבאר
 לעיל¹⁶ במאמר דיבור המתחיל 'בכל
 דור ודור' שביציאת מצרים
 ישנם שלשה עננים שונים,
 והיינו, ענין אחד הליציאה
 ממצרים בפעם הראשונה
 כשנגלה עליהם מלך
 המלכים הקב"ה וגאלם¹⁷,
 ונוסף לזה ישנו ענין שני הענין
 דיציאת מצרים בחמשה עשר
 בניסן בכל שנה ושנה, וכמו
 שכתוב¹⁸ במגילת אסתר לגבי ימי
 הפורים הימים האלה נזכרים
 ונעשים, והמשמעות הפנימית של
 הדברים היא שכשהם נזכרים אז
 נעשים¹⁹, היינו שכאשר מזכירים
 וחוגגים את החג מידי שנה בשנה,
 הענין שהיה בפעם הראשונה חוזר
 ומתחדש ועל דרך זה בכל יום
 ויום שחייב אדם לראות את
 עצמו כאילו הוא יצא היום²⁰
 ממצרים וישנו גם ענין יציאת
 מצרים כפי שהוא בכל יום ויום מחדש,
 ונוסף לזה ישנו גם פן הענין
 השלישי דיציאת מצרים לעתיד
 לבוא, שלכן כיון שגם לעתיד
 לבוא יהיה ענין יציאת מצרים וזכירו
 יציאת מצרים גם לעתיד
 לבוא ואלא שזה יציאת מצרים
 בתור שבח ומעלה בהגאולה דלעתיד.
 (ב) ולהבין זה יש להקדים מה שכתוב בתורה
 אור¹⁰ בהמשך למאמר רנ"ל¹¹ בכל
 דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא
 יצא ממצרים, וכתוב¹² למען תזכור את יום
 צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, דאיתא
 בתוספתא¹³ שצריך לזכור גם פן קריעת ים סוף.
 ומזה מובן שקריעת ים סוף שייך ליציאת
 מצרים. ומתאים גם עם מה שכתב אדמו"ר
 הזקן בשלחן ערוך שלו¹⁴ שבשביעי ושמיני של
 פסח נזהגין לומר בתפלה ובקידוש זמן חרותנו
 כמו ביום טוב הראשון. וההסברה בזה, לפי
 שהגמר והשלימות דיציאת מצרים היתה בעת
 טביעת מצרים ביום¹⁵, בקריעת ים סוף בשביעי
 של פסח. ולכן, כשם שנתבאר לעיל¹⁶ שביציאת
 מצרים ישנם שלשה עננים, והיינו, הליציאה
 ממצרים בפעם הראשונה כשנגלה עליהם מלך
 המלכים הקב"ה וגאלם¹⁷, ונוסף לזה ישנו
 הענין דיציאת מצרים בחמשה עשר בניסן בכל
 שנה ושנה, וכמו שכתוב¹⁸ הימים האלה נזכרים
 ונעשים, שכשהם נזכרים אז נעשים¹⁹, ועל דרך
 זה בכל יום ויום שחייב אדם לראות את עצמו
 כאילו הוא יצא היום²⁰ ממצרים, ונוסף לזה
 ישנו גם פן הענין דיציאת מצרים לעתיד לבוא, שלכן יזכירו יציאת מצרים

(7) ד"ה בכל דור ודור פ"ב (לעיל ע' 4). (8) מיכה ז, טו. (9) ראה אוה"ת נ"ך ח"א עה"פ (ע' תפז). וש"נ. (10) בשלה סב, ב. (11) פסחים קטז, ב (במשנה). (12) פ' ראה טז, ג. (13) ברכות רפ"ב. (14) או"ח סת"צ סי"ב. (15) ראה תורת מנחם חס"ח ע' 142 ואילך. וש"נ. (16) ד"ה בכל דור ודור שבעה ע"א. (17) נוסח הגדה של פסח. (18) לשון הכתוב – אסתר ט, כח. (19) ראה רמ"ז בספר תיקון שובב"ם. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. (20) תניא רפמ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לעתיד לבוא יהיה באופן של טפל לגבי הגאולה העתידה שתהיה
 2 העיקר²¹, וכמו שנגאמר בנבואת מיכה על העתיד להיות בגאולה
 3 העתידה כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שגם
 4 הגאולה העתידה תהיה כמו יציאת מצרים, אלא שתהיה
 5 הגאולה העתידה באופן נעלה
 6 יותר מיציאת מצרים - הנה גם
 7 בקריעת ים סוף ששייך
 8 ליציאת מצרים ישנם שלשה
 9 ענינים אלו ענין קריעת ים סוף כפי
 10 שהיה בפעם הראשונה, ענין קריעת ים
 11 סוף כפי שמתחדש מידי שנה בשנה,
 12 וענין קריעת ים סוף כפי שיהיה לעתיד
 13 לבוא, כפי שממשיך ומבאר.
 14 דהנה, פתיב²² כתוב בתהילים
 15 הפך הקדוש ברוך הוא גם ליבשה
 16 בנהר יעברו ברגל שם
 17 נשמחה בו, דמה שנגאמר
 18 בתחילת הפסוק הפך ים ליבשה
 19 בלשון עבר, קאי מכון על
 20 קריעת ים סוף שכבר היתה בעת
 21 היציאת ממצרים, ומה שנגאמר
 22 בהמשך הפסוק בנהר יעברו בני
 23 ישראל ברגל, בלשון עתיד,
 24 קאי מכון על הענינים
 25 שלאחריו זה שהתרחשו ומתרחשים
 26 אחרי קריעת ים סוף (כולל גם
 27 קריעת ים סוף כמו שהוא
 28 בכל שנה וְשָׁנָה כנזכר לעיל שזהו
 29 הענין השני בקריעת ים סוף) עד
 30 להבקיעה של הנהר שתהיה
 31 לעתיד, ועל זה על מה שיהיה
 32 לעתיד לבוא נאמר שם נשמחה
 33 בו, דדוקא אז תהיה השמחה
 34 בו, בעצמותו הקדוש ברוך הוא
 35 בעצמו, עצמות ומהות האלוקות.
 36 והיינו שכמו ביציאת מצרים עצמה,
 37 כך גם בקריעת ים סוף ישנם שלושת
 38 הענינים האמורים שישנו הענין
 39 דקריעת ים סוף כמו שהיה
 40 בפעם הראשונה, כמו שהוא

גם לעתיד לבוא [אלא שזה יהיה באופן של
 טפל²¹, וכמו שנגאמר כימי צאתך מארץ מצרים
 אראנו נפלאות, שגם הגאולה העתידה תהיה
 כמו יציאת מצרים, אלא שתהיה באופן נעלה
 יותר - הנה גם בקריעת ים סוף ששייך ליציאת
 מצרים ישנם שלשה ענינים אלו. דהנה, פתיב²²
 הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל שם נשמחה
 בו, דמה שנגאמר הפך ים ליבשה בלשון עבר,
 קאי על קריעת ים סוף, ומה שנגאמר בנהר
 יעברו ברגל, בלשון עתיד, קאי על הענינים
 שלאחריו זה (כולל גם קריעת ים סוף כמו שהוא
 בכל שנה וְשָׁנָה) עד להבקיעה שתהיה לעתיד,
 ועל זה נאמר שם נשמחה בו, דדוקא אז תהיה
 השמחה בו, בעצמותו. והיינו שישנו הענין
 דקריעת ים סוף כמו שהיה בפעם הראשונה,
 כמו שהוא בכל שנה, וכמו שיהיה לעתיד לבוא.
 ג) ויובן בהקדם כללות ענין קריעת ים סוף²³,
 שעל זה נאמר קשה בקריעת ים
 סוף²⁴, והיינו שהענין דקריעת ים סוף הוא קשה
 בפניו לגבי הקב"ה (ועד שבשורצים לומר על
 איזה דבר שהוא קשה, מדמים אותו לקריעת ים
 סוף), דלכאורה אינו מובן, הרי גם קודם קריעת
 ים סוף היו עוד כמה ניסים, וכמו הניסים
 ונפלאות שהיו במכות במצרים החל ממכת דם
 שהמים נהפכו לדם וכן בשאר המכות
 שהיה בניסים ונפלאות למעלה מהטבע
 (במבואר בפטרטיות במדרשי חז"ל, ובקיצור גם בתורה
 שבכתב), ואף על פי כן לא
 מצינו בהם בכל הניסים והנפלאות
 שהיו לפני קריעת ים סוף הלשון
 קשה, פי אם בנוגע לקריעת
 ים סוף דוקא, והיינו,
 שבניסים גופא עצמם, קריעת ים
 סוף הוא גם כן בנוגע לקשה
 בפניו כלפי הקב"ה ואם כן,
 למה דוקא לגבי קריעת ים סוף נאמר
 שהדבר קשה?
 אף הענין הוא, דהנה, ענין
 קריעת ים סוף לא היה
 בשביל הצלת ישראל מהמצרים
 שרדפו אחריהם (על ידי טביעת
 מצרים בים), שהרי באותו
 ענין הוא, דהנה, ענין קריעת ים סוף לא היה בשביל הצלת ישראל

(21) ברכות יב, סע"ב. (22) תהלים טו, ו. (23) ראה שער האמונה פכ"ט. פל"ב. סה"מ תרנ"ד ע' קלג. שם ע' קלט ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכח [ח"ד ע' א'רנח]. לקו"ש ח"כ ע' 100. (24) פסחים קיח, א. סוטה ב, א. וש"י. זהר ח"א רז, ב. ח"ב קע, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 צד של הים שְׁיָרְדוּ בני ישראל בְּאוֹתוֹ צַד עָלוּ²⁵ (כדברי התוספות,
 2 "שישראל לא עברו הים לרחבו מצד זה לזה שאם כן היו ממהרים ללכת אל
 3 ארץ ישראל, אלא רצועה אחת עברו בים לאורך הים עד שפנו למדבר לצד
 4 אחד כי לא היו יכולין ללכת מכל צד אם לא יעברו הים ומצרים היו להם
 5 מימינם ומשמאלם לפיכך עברו הים
 6 רצועה אחת עד שפנו למדבר מצד
 7 אחד") כך שלמעשה לא היו צריכים
 8 בכלל לעבור בתוך הים. וְגַם לְפִי
 9 הַדְּעָה שֶׁעָלוּ בְּצִדוֹ הַשְּׂנִי שֶׁל
 10 הַיָּם²⁶, ולפי דעות אלו כן ניצל
 11 למעשה על ידי חציית הים מצד לצד
 12 הַרְי הַרְבֵּה דְרָכִים יֵשׁ לְמָקוֹם
 13 הקדוש ברוך הוא כיצד להציל את בני
 14 ישראל, וְלֹא הָיוּ צָרִיכִים
 15 לְקָרִיעַת יַם סוּף דְּוָקָא, שֶׁהוּא
 16 עֲנִין קָשָׁה בְּנֹכַח לְעִיל. וְעַל
 17 בְּרִחְקָה צָרִיף לֹאמַר שֶׁקָּרִיעַת
 18 יַם סוּף לֹא הִיְתָה בְּשִׁבִיל
 19 הַצִּלָּת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם מִפְּנֵי
 20 הַמִּצְרַיִם שֶׁרָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם, כִּי אִם
 21 אלא הקדוש ברוך הוא עשה את הנס
 22 הגדול של קריעת ים סוף למרות
 23 שהדבר היה קשה/ בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל
 24 עֲצָמָם (וְכִינּוּן שֶׁהָיָה צָרִיף
 25 לְהִיּוֹת קָרִיעַת יַם סוּף בְּשִׁבִיל
 26 יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם, הִיְתָה גַם
 27 הַהֲצֵלָה שֶׁלָּהֶם מִמִּצְרַיִם בְּפוּעַל
 28 עַל יְדֵי קָרִיעַת יַם סוּף, כַּאֲמֹר
 29 שֶׁכֵּן הוּא לְפִי הַדְּעָה הַשְּׂנִי שֶׁלֹּא עָלוּ
 30 בְּאוֹתוֹ צַד שִׁירְדוּ אֵלּוּ בְּצִדוֹ הַשְּׂנִי
 31 (של הים), כפי שממשיך ומבאר.
 32 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּקָלְלוֹת עֲנִין
 33 הַתּוֹכֵן הַכְּלָלִי שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם
 34 הָיָה הַכְּנָה לְמַתַּן תּוֹרָה עַל יְדֵי
 35 הקדוש ברוך הוא וְקָבַלְתָּ הַתּוֹרָה
 36 עַל יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
 37 בְּתוֹרָה, כַּאֲשֶׁר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן
 38 לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ אֵת הַשְּׁלִיחוֹת לְהוֹצִיא אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בְּחִיּוֹת בְּמַדְבָּר,
 39 בְּהוֹצִיאָךְ כַּאֲשֶׁר אֲתָה, מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, תּוֹצִיא אֵת הָעָם מִמִּצְרַיִם
 40 תַּעֲבֹדוּן אֵת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה, הֵרַסְתִּי שָׁבוּ יִתְנַה תּוֹרָה אַחַר

כך, כִּי, הָעֲנִין דְּמַתַּן תּוֹרָה הוּא הַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוֹת בְּחִינָה
 נְעִלִית בְּאִלּוּקוֹת שֶׁהָיָה נֶעְלָמָה מֵעֵינַי כָּל חַי²⁸, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּאִיּוֹב
 הַמִּתְפַּרֵּשׁ עַל הַתּוֹרָה שֶׁתּוֹמַשְׁף וְתִבּוֹא לְמִטָּה דְּוָקָא,
 וְהִינֵנו, שֶׁתְּכַלִּית הַהֲעָלָם הַבְּחִינָה הַנְּעִלִית שֶׁמִּצַּד עֲצָמָה הִיא נְעִלְמַת
 וְלִמְעַלָּה מִגִּילּוֹי יָבּוּא יוֹמֶשֶׁךְ וּיְתַגַּלָּה
 לְמִטָּה. וְהַהֲכָנָה לְזֶה לְמַתַּן תּוֹרָה
 שָׁבוּ נְגַלָּה לְמִטָּה הַכְּלִיתִי הַהֲעָלָם
 הִיְתָה בְּקָרִיעַת יַם סוּף שֶׁאֵז
 נִבְקָעוּ לֹא רַק מִי יַם סוּף אֲלֵא כָּל
 הַמֵּימוֹת שֶׁבְּעוֹלָם²⁹, כַּאֲמֹר
 חו"ל הַמּוֹבָא בְּפִירוּשׁ רִש"י עַל הַכְּתוּב
 "וַיִּבְקָעוּ הַמַּיִם" הִינֵנו, שֶׁכָּל
 הָעֲנִינִים שֶׁל הָעָלָם עַד
 לְתַכְלִית הַהֲעָלָם, נִמְשָׁכוּ
 מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה וּבְאֵוּ בְּגִלּוֹי³⁰
 וְהַתְּגַלּוֹת אִלּוּקִית זוֹ בְּקָרִיעַת יַם-סוּף
 הִיְתָה הַהֲכָנָה הַכְּלִיתִית לְמַתַּן תּוֹרָה
 (וְכַאֲמֹר שֶׁבְּשִׁבִיל הַצִּלָּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 מִהַמִּצְרַיִם לֹא הִיְתָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת
 קָרִיעַת יַם-סוּף אֲלֵא עֵיקַר עֲנִין קָרִיעַת
 יַם-סוּף, לְפִי פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים הוּא
 הַכְּנָה לְמַתַּן תּוֹרָה). וּבְפִרְטִיּוֹת
 יוֹתֵר, מִלְּבַד עֲנִין קָרִיעַת יַם-סוּף
 כַּהֲכָנָה כְּלִיתִית לְמַתַּן תּוֹרָה, בְּפִרְטִיּוֹת
 יוֹתֵר צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַהֲכָנָה
 לְמַתַּן תּוֹרָה בְּשִׁנְי דְּבָרִים.
 הָאֲחִיד, הַכְּנַת הָעוֹלָם, שְׁזוּהִי
 הַהֲכָנָה בְּמָקוֹם שָׁבוּ צָרִיף
 לְהִיּוֹת הַגִּילּוֹי דְּמַתַּן תּוֹרָה,
 הִינֵנו הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהַמָּקוֹם הִיְתָה
 מוֹכְשֶׁר וְרָאוּי לְהִיּוֹת דִּירָה לּוֹ
 יְתַבְרַף, מָקוֹם שִׁהְיָה דִּירָה לְהַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא, הִינֵנו מָקוֹם רָאוּי לְגִילּוֹי
 אִלּוּקוֹת וְהַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה, וְהִינֵנו
 עַל יְדֵי יְזִכּוּף וְעִידוּן תְּמַרְיּוֹת
 הָעוֹלָם (לְעֵשׂוֹת מִהַחְמִירִיּוֹת
 שֶׁהָיָה דָּבָר גַּם גְּשָׁמִיּוֹת שֶׁהָיָה דָּבָר
 מְעוֹדן בִּיחַס לְחוֹמְרִיּוֹת), עַד שֶׁהִיְתָה הָעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי מָקוֹם רָאוּי
 לְמַתַּן תּוֹרָה, שֶׁכָּאֲשֶׁר יִקְרָאוּ בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי מָצוּה, לֹא
 יְהִיָּה זֶה הַפְּעוּלָה בְּדָבָר הַגְּשָׁמִי שָׁבוּ נְעִשְׂתָה הַמְּצוּה רַק בְּדִרְךָ מְעַבִּיר

(25) תוד"ה כשם – ערכין טו, סע"א. 26) ראה לקו"ש ח"ד ס"ע 5 ואילך ובהערות שם (להדעות שלא המרו בעלייתם מן הים). וראה לקו"ש חכ"ג ע' 104 ואילך. 27) שמות ג, יב. 28) איוב כח, כא. 29) מכילתא ופרש"י בשלח יד, כא. 30) ראה שער האמונה פס"ו (קג, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁנָאֲמַר³⁴ בתורה שהקדוש ברוך הוא אמר למשה רבינו וְאָרָא נראיתי
 2 והתגליתי אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב וְגו' וְשָׁמִי הָיִי'
 3 לא נודעתי לָהֶם, דָּאִף שְׂגַם אֶצֶל הָאֲבוֹת הָיָה גִילוי אֱלֻקוֹת,
 4 וְאָרָא (אֶל הָאֲבוֹת) דִּיִּיקָא כפי שהכתוב מדייק ואומר 'וארא', נראיתי
 5 והתגליתי, מִכָּל מְקוֹם, מִפְּיֹן
 6 שְׁגִילוי זֶה שהקדוש ברוך הוא
 7 נראה וגילה אלוקות אל האבות הָיָה
 8 קוֹדֵם גְּלוֹת בני ישראל מִצְרַיִם,
 9 לְכֵן שָׁמִי הָיִי' לא נודעתי
 10 לָהֶם, ועל אף שהיה גילוי אלוקות גם
 11 לאבות, מכל מקום לא נִפְרָתִי
 12 לָהֶם בְּמִדַּת אֲמִיתִית שְׁלִי³⁵,
 13 וְדוֹקָא עַל יְדֵי הַיִּכּוּף דְּגְלוֹת
 14 מִצְרַיִם, פּוֹר הַפְּרֹזֶל, שפעלה
 15 זיכון בבני ישראל, ועל ידי זה נפעל
 16 זיכון בעולם, כאמור לעיל, אֶפְשָׁר
 17 יִכּוֹל לְהִיֹּת הַגִּילוי דְּהוּי' גִּילוי
 18 נעלה שלא היה אפילו אצל האבות.
 19 וְנוֹסֵף לְזֶה מלבד זאת שכהכנה
 20 לַמֶּתֶן תּוֹרָה, הִיָּה צְרִיךְ לַפְעוּל זיכון
 21 בְּעוֹלָם הָיָה צְרִיךְ לְהִיֹּת גַּם
 22 הַהֲכֵנָה בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שִׁהוּ
 23 ראויות ומוכשרות לקבלת התורה,
 24 לְהִרְאוֹת לָהֶם לבני ישראל אֵיךְ
 25 שְׁיִכּוֹל לְהִיֹּת עֲנִיָן שֶׁל גִּילוי
 26 הַהֲעֵלֵם, גִּילוי והמטעה מלמעלה
 27 לַמֶּטָה שֶׁל אור אלוקי שמצד עצמו
 28 הוּא נִעְלָם וְנִעְלָם מִכְדֵי הַתְּלַגְלוֹת וְזֶה
 29 'גִּילוי הַהֲעֵלֵם' נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי
 30 קְרִיעַת יָם סוּף, שְׁהִרְאוּ לָהֶם
 31 לבני ישראל אֵיךְ שְׁבַעוֹלָם הָיָה
 32 הַגְּשָׁמִי שֶׁבְּרוּךְ כָּל מַתְנַהֵל עַל פִּי
 33 גַדְרֵי הַטֶּבַע, הִיָּה נֹס עַל־טִבְעֵי וְהַקְדוּשׁ
 34 בְּרוּךְ הוּא הַפֶּךָ יָם לִיבְשָׁה, וּבְנֵי
 35 יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם³⁶, ככתוב בתורה שְׁבַכְחִינַת
 36 יִבְשָׁה כְּמוֹ שְׁהִיא יִבְשָׁה תוך כדי שהעולם המשיך להיות עולם
 37 שְׂמוּגָר בְּגַדְרֵי הַטֶּבַע וְהִיבִשָּׁה נִשְׂאָרָה מִצִּיאוֹת שֶׁל יִבְשָׁה נִמְשָׁךְ בְּגִילוי
 38 בְּחִינַת יָם וּמִמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר כִּיצַד גִּילוי בְּחִינַת 'ים' בְּבַחֲיַת 'יבשה' הוּא עֲנִין
 39 שֶׁל 'גִּילוי הַהֲעֵלֵם' (שפעל בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הִכְנָה לַמֶּתֶן תּוֹרָה, כמבואר לעיל).

1 כמו דבר שחולף עובר ולא חודר בפנימיות (בשונה מ'דרך התלבשות' או 'דרך
 2 עיכוב'), אֶלָּא יַפְעַל שִׁינוּי בדבר הגשמי וְיִשְׂאָר בּוֹ בְּקִבְעוֹת כּו'
 3 ודבר גשמי שיעשו בו מצוה יהפוך להיות דבר קדוש בקביעות, לתמיד.
 4 וְהַשְׁנִי, והדבר השני שצריך להיות כהכנה למתן תורה הוּא הַכְּנַת הָאֲדָם
 5 (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) שְׁעוֹשֶׂה אֵת
 6 הָעוֹלָם דִּירָה לוֹ יִתְבַּרֵךְ עַל
 7 יְדֵי קִיוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת כִּי
 8 מלבד זאת, המקום צריך להיות ראוי
 9 ומוכשר להיות 'דירה' להקדוש ברוך
 10 הוּא, גַם הָאֲדָם הַעוֹשֶׂה אֵת הָעוֹלָם
 11 ל'דירה' צריך להיות ראוי ומוכשר
 12 לעשייה זו. וְעַל דֶּרֶךְ הַמְּבּוֹאֵר
 13 בְּמְקוֹם אַחֵר³¹ בתורת החסידות
 14 שְׁצִרִיךְ לְהִיֹּת כְּדֵי שֶׁתְּהִיָּה
 15 הַתְּלַבְשׁוֹת הָאוֹרוֹת כְּלִיִּים הַכְּנָה
 16 לְהִיֹּת זיכון והכשרה בְּכָלִי וְהַכְּנָה
 17 בְּאֹר וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּעִנְיָנוּ שֶׁצִּרִיךְ
 18 לְהִיֹּת זיכון הֵן בְּעוֹלָם וְהֵן בְּאֲדָם.
 19 וּמוֹסִיף וּמְבַאֵר עוֹד בְּעִנֵּן הַהֲכֵנָה לַמֶּתֶן
 20 תּוֹרָה, הֵן בְּעוֹלָם (הַמְּקוֹם שֶׁבוֹ נִיתְּנָה
 21 תּוֹרָה) וְהֵן בְּאֲדָם (שֶׁהוּא הַפּוֹעֵל אֵת
 22 הַמִּשְׁכַּת הַקְדוּשָׁה בְּדַבְרֵיִם הַגְּשָׁמִיִּים
 23 שֶׁבָּהֶם מְקִימִים אֵת מִצְוֹת הַתּוֹרָה).
 24 וְהִנֵּה, זִיכּוֹן הָעוֹלָם הַכְּנָה
 25 לַמֶּתֶן תּוֹרָה, וְכֵדֵי שֶׁעַל יְדֵי קִיוֹם
 26 הַמִּצְוֹת בְּדַבְרֵיִם גְּשָׁמִיִּים הָעוֹלָם יִהְיֶה
 27 'דירה' לאלוקות הָיָה עַל יְדֵי פּוֹר
 28 הַפְּרֹזֶל דְּמִצְרַיִם³² (כִּלְשׁוֹן
 29 הַכְּתוּב, "וַאֲתַכֶּם לַקַּח ה' וַיּוֹצִיא אֶתְכֶם
 30 מִמִּצְרַיִם הַבְּרוּז מִמִּצְרַיִם לְהִיֹּת לוֹ לַעֲם
 31 נִתְּלָה כִּיּוֹם הַזֶּה"), שְׁעַל יְדֵי קוֹשֵׁי
 32 הַשְׁעָבּוֹד שֶׁהַמִּצְרַיִם הִעֲבִירוּ וְשֶׁעָבְדוּ
 33 אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹזֶמֶר וּבִלְבָנִים
 34 נִזְדַּכְּכוּ יִשְׂרָאֵל, וְעַל יָדָם עַל
 35 יְדֵי שְׂבִנֵי יִשְׂרָאֵל הוֹדְכּוּ נִזְדַּכְּךָ גַּם הָעוֹלָם, פִּי הַמִּצַּב הַרוּחָנִי שֶׁל כָּל
 36 הָעוֹלָם תְּלוּי בִּישְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב³³ כְּקֵהֶלֶת גַּם אֵת הָעוֹלָם
 37 נִתֵּן בְּלִבָּם, וּמְבּוֹאֵר בְּלִיקוּטֵי תּוֹרָה לַאֲדוּמִ"ר הוֹקֵן, "פִּירוּשׁ, שֶׁהָעוֹלָם הוּא
 38 נִתֵּן בְּלִבָּם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, דֵּהִינּוּ ד' יִסּוּדוֹת שֶׁל וְכֵל הָעוֹלָם תְּלוּי בְּאֲדָם
 39 כִּשְׂתַקֵּן ד' יִסּוּדוֹת שֶׁל בּוֹה הוּא מִתְקַן אֵת כֹּל הָעוֹלָם כּוּלִי". וְזֶהוּ מַה

(31) ראה סה"מ ע"ת ע' קסא ר"ז ואל"ך]. תש"ז ע' 188 ואל"ך. ובכ"מ. (32) ע"פ ואתחנן ד, כ. מלכ"ס-א ה, נא. וראה תו"א יתרו עד, סע"א ואל"ך. ובכ"מ. (33) קהלת ג, יא. וראה לקו"ת במדבר ה, רע"ב. (34) ר"פ וארא. (35) פרש"י עה"פ. (36) בשלח שם, כט. וראה שער האמונה פני"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ד) וביאור הענין דהפך ים ליבשה יובן בהקדם כללות
2 החילוק ההבדל הכללי דים ויבשה³⁷. דהנה, אמרו חז"ל בגמרא
3 כל מה שיש ביבשה יש בים³⁸, אלא ההבדל בין הנבראים
4 הנמצאים ביבשה לנבראים הנמצאים בים הוא שברואי הים הם
5 בהעלם והסתרת בתוך מי הים
6 שמכסים עליהם על הברואים
7 שבים מפל הצדדים עד שאינם
8 נראים כלל ורואים רק את מי הים,
9 היינו, שבטלים הנבראים שבים
10 לגמרי למקור חיותם שהוא
11 הים, ומיד שפורשים ויוצאים
12 מהים שהוא מקור חיותם מתים³⁹
13 כדברי הגמרא "למה נמשלו בני אדם
14 כדגי הים, לומר לך מה דגים שבים
15 כיון שעולין ליבשה מיד מתים, אף בני
16 אדם כיון שפורשין מדברי תורה ומן
17 המצוות מיד מתים", ועד שכל
18 מציאותם של הנבראים שבים היא
19 מי הים, שלכן, לדעת רבן
20 שמעון בן גמליאל⁴⁰ כל
21 שהוא מבריית המים אם במי
22 המקוה יש דברים שהם מברואי המים
23 (כגון סוג מסוים של יבחושיך,
24 כמבואר במפרשי המשנה) אינו
25 חוצץ אינו נחשב חציצה בטבילה
26 במי המקוה, כיון שמציאותו של
27 דבר שהוא מבריית המים היא
28 מציאות המים ואינו דבר נפרד
29 ושוה מהמים עצמם. אבל ברואים
30 שביבשה הם מציאות
31 לעצמם, נפרדים ממקור
32 חיותם, דאף שהכל היה מן
33 העפר⁴¹, כלשון הכתוב בקהלת
34 היינו שהעפר הוא שורש
35 הברואים שביבשה, מפל
36 מקום, אם יהיו בתוך העפר,
37 אם הברואים שביבשה יהיו מכוסים
38 בתוך העפר אזי לא רק שאין זה חיבור
39 עם מקור חיותם אלא תתבטל

1 (ד) וביאור הענין דהפך ים ליבשה יובן
2 בהקדם כללות החילוק דים
3 ויבשה³⁷. דהנה, כל מה שיש ביבשה יש בים³⁸,
4 אלא שברואי הים הם בהעלם והסתרת בתוך מי
5 הים שמכסים עליהם מפל הצדדים, היינו,
6 שבטלים לגמרי למקור חיותם שהוא הים, ומיד
7 שפורשים מתים³⁹, ועד שכל מציאותם היא מי
8 הים, שלכן, לדעת רבן שמעון בן גמליאל⁴⁰ כל
9 שהוא מבריית המים אינו חוצץ, כיון
10 שמציאותו היא מציאות המים. אבל ברואים
11 שביבשה הם מציאות לעצמם, נפרדים ממקור
12 חיותם, דאף שהכל היה מן העפר⁴¹, היינו
13 שהעפר הוא שורש הברואים שביבשה, מפל
14 מקום, אם יהיו בתוך העפר, תתבטל מציאותם,
15 ובהכרח שיהיו מחוץ להעפר, היינו, בפירוד
16 ממקור חיותם. ואף על פי שצריך להיות אצלם
17 ענין הנשימה, וכמו שגאמר⁴² כל הנשמה תהלה
18 לה, ופירשו חז"ל⁴³ שכל כל הנשימה ונשימה
19 צריך להיות השבח וההילול לה' יתברך (מקור
20 חיותם), מפל מקום, לא ניכר אצלם כל כך
21 שהקב"ה הוא מקור חיותם, עד שגדמה שהם
22 מציאות נפרדת ממקור חיותם. וכמו כן
23 ברוחניות, שברואים שבים קאי על הנבראים
24 שניכר בהם הביטול לאלקות שמאיר בגילוי
25 אצלם, מה שאין בן ברואים שביבשה קאי על
26 הנבראים שאינם בטלים אלא נרגשים מציאות
27 לעצמם, כיון שלא מאיר אצלם אלקות, וזהו
28 ענין היבשה, שמורה על היבשות מגילוי
29 אלקות, ועל זה נאמר⁴⁴ שמתי חול גבול לים,

(37) ראה לקו"ת צו יד, ב. שער האמונה פנ"ב. תו"ח בשלח קסב, א ואילך. ביאורו"ז לאדמו"ר האמצעי צג, א ואילך. ובכ"מ.
וראה ד"ה כמה מעלות; הפך ים; וידבר גו' קדושים תשכ"ז (סה"מ תשכ"ז ע' קצט ואילך; ע' רו ואילך; ע' ריח ואילך).
(38) חולין קכז, א. (39) ראה ע"ז ג, סע"ב. ברכות סא, ב. (40) מקואות פ"ו מ"ז. ידים פ"ב מ"ב. וראה סה"מ תרס"ב ע' שנב.
(41) קהלת ג, כ. (42) תהלים קנ, ו. (43) ב"ר פי"ד, ט. וש"נ. (44) ירמ"ה, ה. כב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מרגיש כלל את מקור חיותו, והטעם שכך עשה הקדוש ברוך הוא שצמצם
 2 והעלים את החיות שהוא משפיע לנבראים הוא פְּדִי שְׂיֹכְל לְהִיּוֹת
 3 הַתְּהוּוֹת הַנְּבָרָאִים כי אילו הנבראים היו מרגישים את חיותם האלוקית,
 4 הם היו מתבטלים.
 5 אַמְנָם, כֹּל זֶה הַשְּׁהֵבָרָאִים
 6 שביבשה' לא מרגישים את מקור
 7 חיותם הוא מַצַּד סֵדֶר
 8 הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת שבו האור האלוקי
 9 יורד ונמשך מדרגה לדרגה ויש בו
 10 צמצום והעלם, אַבְל בְּקָרִיעַת יָם
 11 סוּף פְּתִיב הַפֶּף עַם לִבְשָׁה,
 12 שְׁבַחֲנִית יָם נִמְשָׁכָה בְּגִילוּי
 13 בִּפְשָׁה ובאותה שעה של קריעת ים
 14 סוף גם בִּיבְשָׁה/ שבה בדרך כלל האור
 15 והחיות האלוקית הם בצמצום והעלם,
 16 האור והחיות האלוקית האירו בגלוי
 17 כמו בבחינת ים' שהברואים מרגישים
 18 את מקור חיותם. וְעַנְנֵן זֶה שֶׁל
 19 המשכת בחינת ים' גם בִּיבְשָׁה הִיָּה
 20 בְּכָל הַעוֹלָמוֹת וְהַדְרָגוֹת,
 21 מלמעלה מעלה עד למטה מטה
 22 שְׁזָהוּ עַנְנֵן הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל מֵאֵמֶר
 23 חז"ל שבעת קריעת ים סוף נִבְקָעוּ
 24 כֹּל הַמֵּימוֹת שְׁבָעוֹלָם,
 25 דְּבַחֲנִית יָם שְׁבָכָל דְּרָגָא מְכַל
 26 הדרגות, מלמעלה עד למטה,
 27 נִמְשָׁכָה ובאה לידי גילוי בְּבַחֲנִית
 28 בִּפְשָׁה שְׁבָה, והיה גילוי מְבַחֲנִית
 29 עַם הַקְּדָמוֹנִי, בחינת האור האלוקי
 30 הַקְּדוּם לְכָל הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת
 31 והוא למעלה מִסֵּדֶר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת,
 32 וְעַד לְבַחֲנִית יָם סוּף, הַרומז
 33 לְבַחֲנִית סוּפָא דְּכָל דְּרָגִין⁴⁵ כי
 34 'סוף' הוא מלשון סוף וסיום, היינו
 35 הדרגה הנמוכה שהיא סוף כל הדרגות
 36 וְעַד שְׁתַּגְלָה גִילוּי אֱלוּקוֹת נִעְלָה
 37 שֶׁל בַּחֲנִינָה שְׁלֵמָעֵלָה אֲפִילוּ
 38 מִיָּם הַקְּדָמוֹנִי, דִּיָּם הַקְּדָמוֹנִי הוּא בְּחִינַת חֻקְמָה⁴⁶, ספירת
 39 החכמה העליונה וְיֵשׁ לָהּ לְבַחֲנִית הַחֻקְמָה הַרְשׁוּנָה מֵעֵשֶׂר
 40 הַסְּפִירוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת שְׂיֹכְוֹת עַל-כֹּל-פְּנִיָּם לְבַחֲנִית מְלָכוֹת הַסְּפִירָה

(45) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח ע' קצא. (46) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ז ע' שי. ביאורי הזהר להצ"צ ח"א ע' תעט ואילך. סה"מ תרל"ח ע' תמ. תרנ"ט ס"ע יז [כד]. (47) שם טו, ב. (48) מכילתא בשלח שם. שמו"ר ספכ"ג. (49) חסר קצת (המו"ל). (50) ויק"ר פכ"ט, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וכתוב 'ויתהלך חנוך את האלקים', באבות שביעי חביב אברהם יצחק ויעקב
 2 לוי קהת עמרם משה וכתוב 'ומשה עלה אל האלקים', בכנים השביעי חביב
 3 שנאמר 'דוד (הוא) השביעי', במלכים השביעי חביב שאול איש בושת דוד
 4 שלמה רחבעם אביה אסא וכתוב 'ויקרא אסא אל ה'", בשנים שביעי חביב
 5 שנאמר 'והשביעית תשמטנה ונטשתה', בשמיטין שביעי חביב
 6 שנאמר (ויקרא כה, י) 'וקדשתם את שנת החמשים', בימים שביעי חביב
 7 שנאמר 'ויברך אלקים את יום השביעי', בחדשים שביעי חביב
 8 שנאמר 'בחדוש השביעי באחד החדוש', הנה גילויי פחיתת
 9 העולם 'ש'למעלה בתורה אור⁵³ שיש בזה שני פירושים, האחד, לשון
 10 התרוממות והעלאה, והשני, לשון השלכה, שהוא מלמעלה למטה כו',
 11 וזהו גם הענין דסוס ורכבו רמה בים⁵², כמבואר בתורה אור⁵³
 12 שיש בזה שני פירושים, האחד, לשון התרוממות והעלאה, והשני, לשון
 13 השלכה, שהוא מלמעלה למטה כו', והיינו, ש'על ידי קריעת ים סוף נעשה פנשמות ישראל
 14 העליה בתכלית (על ידי הגילוי דבחינת הפתח שלמעלה מהתחלקות הנזכרת לעיל), ודוקא
 15 באופן ש'יבוא למטה, פנזכר לעיל. וזהו גם הביאור הפנימי של מה
 16 ש'נאמר⁵¹ בתורה בשיבות לקריעת ים סוף ויסע מלאך האלקים
 17 ההולך לפני מחנה ישראל וי'לך מאחריהם, דתחילה היה המלאך למעלה
 18 מנשמות ישראל, ואחר כך נתעלו מנשמות ישראל וי'לך מאחריהם, דתחילה לפני
 19 קריעת ים סוף היה המלאך בדרגה גבוהה למעלה מנשמות
 20 ישראל, ואחר כך נתעלו נשמות ישראל בכחינת
 21 הפתח, שלמעלה מעשר הספירות, למעלה מסדר השתלשלות' ש'נעשו
 22 למעלה מן המלאך כו'. וזהו גם הענין דסוס ורכבו רמה
 23 בים⁵², האמור גם הוא בקריעת ים סוף כמבואר בתורה אור⁵³
 24 שיש בזה בלשון 'רמה' שני פירושים, האחד, לשון התרוממות והעלאה, והשני, לשון
 25 השלכה כמו ויקרא, שהוא מלמעלה למטה כו', והיינו,
 26 ש'על ידי קריעת ים סוף נעשה פנשמות ישראל שני הענינים בכחינת פלי גבול. וכמו שנתבאר לעיל⁵⁸ וקמו שנתבאר לעיל⁵⁸ במאמר דיבור

(51) בשלח יד, יט. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי שם. (52) שם טו, א. (53) בשלח סג, סע"ג. (54) דבר"פ כ"ב, יד. וראה שמו"ר פט"ו, ב. (55) שה"ש ת, יג. (56) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. (57) ואתחנן ו, ה. (58) ד"ה בכל דור ודור פ"ד (לעיל ע' 6 ואילך). (59) תהלים עג, כו. – הקאפיטל שהתחילו לומר בי"א ניסן השתא (ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו. וש"ג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המתחיל 'בכל דור ודור' הנזכר **מה שכתוב** 59 בתהילים **פְּלֵה שְׂאֲרֵי**
 2 **וּלְבָבֵי צוֹר וְחֻלְקֵי אֱלָקִים לְעוֹלָם, דְּשֹׂאֲרֵי וּלְבָבֵי קְאִי**
 3 **מְכוּוֹן עַל הַגּוֹף וְהַנְּפֶשׁ (כְּפִירוּשׁ הַמִּפְרָשִׁים** 60 **וְכַמוּ שְׁפִירֵשׁ רַבִּי**
 4 **אֲבָרָהָם אֲבָן עוֹרָא 'כֹּלָה שְׂאֲרֵי - זֶה הַגּוֹף.**
 5 **וְלִבֵּי - זֶה הַנֶּפֶשׁ הַמֵּתְאוּחָה"), וְהֵם**
 6 **הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ אֶצְלוֹ אֶצֶל הָאֵדָם**
 7 **הָאוֹהֵב אֶת ה' לֹא רַק 'בְּכָל לִבְכֶן וּבְכָל**
 8 **נִפְשׁוֹ' אֲלֵא גַם 'בְּכָל מֵאֲדָר' בְּאוֹפֶן**
 9 **שֶׁל תְּשׁוּקָה וְכַלְיוֹן (פְּלֵה),**
 10 **וּבְאוֹפֶן דְּלְעוֹלָם, כְּדַבֵּר תַּמִּידִי**
 11 **וְנִצְחִי לְמַעְלָה מִשְׁיֻנוּיִים.**
 12 **וְזֶהוּ גַם כֵּן מִה שֶׁכְּתוּב לִפְנֵי**
 13 **יְהוָה 61 בְּתַהֲלִים שֶׁם מִי לִי בְּשִׂמְיָם**
 14 **וְעִמָּךְ לֹא חִפְצִיתִי בְּאַרְצֵי (פְּלֵה**
 15 **שְׂאֲרֵי וּלְבָבֵי גוֹ'), כִּפִּי**
 16 **שֶׁמִּבְּאִי הַצִּמְח צֶדֶק בְּשִׂרְשׁ**
 17 **מִצְנוֹת הַתְּפִלָּה 62 בְּבִיאור עֲנִין**
 18 **הָאֲהָבָה בְּדַבְּחֵינִי וְעִמָּךְ לֹא חִפְצִיתִי,**
 19 **דְּבַחְתִּינִי וְעִמָּךְ לֹא חִפְצִיתִי,**
 20 **שֶׁכֶּף הָיָה נִשְׁמָע הַלְשׁוֹן מִמּוֹרְנוּ וְרַבִּינוּ נִשְׁמָתוֹ**
 21 **מִמּוֹרְנוּ וְרַבִּינוּ אֲדַמְרִיר הוֹקֵן**
 22 **נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן בְּדַבְּחֵינִי שֶׁהָיָה**
 23 **אוֹמֵר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: אֵיךְ ווִיל**
 24 **זַע גָּאָר נִיסְט, אֵיךְ ווִיל נִיסְט**
 25 **דְּאֵיִין גֵּן עֲדָן, אֵיךְ ווִיל נִיסְט**
 26 **דְּאֵיִין עוֹלָם הֵבָא כּוֹ, אֵיךְ**
 27 **ווִיל מַעַר נִיסְט אִז דִּיךְ אֵלֵיִין.**
 28 **אינני רוצה שום דבר, אינני רוצה את**
 29 **הגן עדן שלך, אינני רוצה את העולם**
 30 **הבא שלך כו', אינני רוצה אלא אותך**
 31 **בעצמך. וְהֵנָּה, עִם הָיִוֹת**
 32 **עֲבוֹדָתוֹ בְּבַחְיַנֵּת בְּכָל מֵאֲדָר,**
 33 **כְּלִי גְבוּל, כְּמוֹרְמוֹ גַם בְּכֶן**
 34 **ש'מֵאֲדָר' הוּא מִלְשׁוֹן 'מֵאֲדָר' מִכָּל**
 35 **מְקוֹם, הֲרִי זֶה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה**
 36 **בְּעֲנִין הָאֲהָבָה (כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב**
 37 **וְאֶהְבֶּתְּ גוֹ' בְּכָל מֵאֲדָר), וְעַד**
 38 **כִּי כֶךְ שְׁעִין 'בְּכָל מֵאֲדָר', אֲהַבֵּת ה'**
 39 **כְּלִי גְבוּל, יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ גַם בְּכָל**
 40 **לְבָבְךָ וּבְכָל נִפְשְׁךָ, דִּהְיִינוּ**
 41 **בְּעֶשֶׂר כַּחוֹת נִפְשׁוֹ הַגְּלוּיִים**
 42 **שֶׁהֵם כַּחוֹת הַמְּלוּבָשִׁים בַּגּוֹף וּבִשְׁנֵי**

(60) ראה ראב"ע עה"פ. 61) שם, כה. 62) פ"מ (קלח, א). הובא ב"היום יום" יח כסלו. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מצרים שנגלה עליהם מלך המלכים הקב"ה בכבודו
 2 ובעצמו¹⁷, וכפי שמפרש כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב)
 3 נשמתו עדין בהמשך המאמרים של שנת תער"ב⁶³ שבכבודו
 4 הוא מלכות דאין סוף, ובעצמו הוא בחינת עצמות דאין
 5 סוף, שגילוי זה שהאיר בלילה
 6 הראשון של פסח היה על ידי
 7 בחינת מלכות, כמו שכתוב⁶⁴
 8 בתורה לגבי לילה זה ופסח הוי'
 9 על הפתח, דפתח הוא ענין
 10 המלכות⁶⁵ (כדברי הוזהר, וכמבואר
 11 בליקוטי תורה, "שבתורה נאמר לאיהו
 12 מקום היה הדילוג דהיינו על הפתח
 13 היינו בחינת מלכות זה השער לה' כו'.
 14 ראשית חכמה יראת ה' כו' והיינו
 15 בחינת מלכות הנקרא מלכות כל
 16 עולמים שירדת להחיות כל עולמים
 17 ונגלה בחינת מלך כו' הארה גדולה
 18 הנ"ל בבחינת מלכות היינו בגילוי
 19 שנקרא פתח כו'... וזהו ופסח ה' על
 20 הפתח כו' שנגלה עליהם בבחינת
 21 פתח"). וזהו גם מה שאמר
 22 ביציאת מצרים⁶⁶ והוי'
 23 (פתוספת וא"ו) הולך
 24 לפניכם גו', הוא ובית
 25 דינו⁶⁷, שהוא ענין
 26 ההתלבשות של האור האלוקי
 27 בבחינת המלכות⁶⁸. ועל דרך
 28 זה בנוגע לקריעת ים סוף,
 29 אף שנבקעו באותה שעה כל
 30 המימות שבעולם, גם אפילו
 31 ים הקדמוני, הרי עיקר
 32 הגילוי היה על ידי הבקיעה
 33 דים סוף כו' והבקיעה של ים סוף
 34 גרמה בקיעה גם בים הקדמוני. אך
 35 דוקא לעתיד לבוא יהיה
 36 עיקר הגילוי דבקיעת ים
 37 הקדמוני עצמו⁶⁹, ועד
 38 לבקיעה היינו גילוי לבחינה שלמעה מים הקדמוני, כמו
 39 שכתוב⁷⁰ בנבואת זכריה והיה ביום ההוא בעת הגאולה העתידה

1 יצאו מים חיים גו' אל הים הקדמוני, דהיינו שיומשך
 2 ויתגלה אור אלוקי מבחינה שלמעה אפילו מים הקדמוני, וכפי
 3 שממשך ומבאר.
 4 והענין בזה, דהנה, לעתיד לבוא פתיב⁷¹ בנבואת ישעיה ואמר
 5 ביום ההוא הנה אלקינו זה
 6 וגו' זה הוי' קוינו לו וגו',
 7 שתי פעמים זה⁷², האחת פעם
 8 אחת זה' על גילוי שם הוי'
 9 דזעיר אנפין כפי ששם הוי' מאיר
 10 במידות העליונות חסד, גבורה וכו'
 11 (הנקראות פנים קטנות, כי ביחס לאור
 12 האלוקי המאיר בבחינת אריך אנפין)
 13 שלמעלה מהספירות וגם בבחינת
 14 המחוק, האור שבמידות הוא מועט)
 15 שגילוי זה היה בקריעת ים
 16 סוף, והשניה והפעם השנייה של
 17 זה' היא על שם הוי' דעתיק
 18 במדריגת עתיק יומין (שהיא בחינה
 19 בכור עליון שלמעלה מהספירות),
 20 שבחינה זו לא היה מאיר
 21 בקריעת ים סוף (על דרך
 22 החילוק בין הוי' דלתמא
 23 שלמטה והוי' דלעילא שלמעלה,
 24 היינו שבשם הוי' יש כמה בחינות
 25 שזהו גם ענין ארבע פעמים
 26 אמת שקודם עזרת, וארבע
 27 פעמים אמת שבפזרת⁷³
 28 בעזרת אבותינו בכרכות קריאת שמע
 29 של שחרית, כדברי הוזהר שבגאולת
 30 מצרים יש ארבעה ענינים של גאולה
 31 (כנגד ארבע גלויות), וכדי להוסיף
 32 תוקף בדבר, כופלים את הארבע
 33 פעמים באמירת ארבע פעמים אמת
 34 (שהיא חותם המלך) שתי פעמים,
 35 ובאמר אדמו"ר מהר"ש מבואר,
 36 "ובזה איתא שכנגד ד' כוסות תיקנו
 37 בתפלה ח' פעמים אמת, ד' לפני עזרת
 38 ד' לאחר עזרת, ואפשר לומר לפי דעת הוזהר שח' פעמים אמת, היינו כנגד
 39 ד' גאולות מצרים וד' גאולות של לעתיד לבוא"). וזהו גם מה

(63 ח"ב ע' תתקכד [ח"ד ע' ארנב. ושי"ן]. 64) בא יב, כג. (65) זח"ב לו, סע"א. לקו"ת שה"ש טו, ב. ובכ"מ. 66) בשלח יג, כא. (67) ב"ר פנ"א, ב. שמו"ר פי"ט, ו. (68) סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תשלח. תרצ"א ס"ע רעז. (69) ראה אוה"ת נ"ך ח"א ס"ע רד. (70) זכרי' יד, ח. (71) ישע' כה, ט. תענית בסופה. וראה אוה"ת נ"ך שם (שם ע' רד). (72) שמו"ר שבעה ערה 48. (73) סה"מ תנ"ד ע' קל. תרע"ח ע' קמה ואילך. ד"ה לכן אמור וד"ה ועברתי בארמ"צ תשכ"א (סה"מ תשכ"א ע' סו. ע' קג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁנַאֲמַר⁷⁴ בשירת הים שנאמרה לאחר קריעת ים סוף עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ
 2 הַיָּי' עַד יַעֲבֹר עִם זֹו קְנִייתָ, והכתוב מונה כאן שתי העברות של בני
 3 ישראל במים כיון שְׁנוֹסֶף עַל הַהֶעֱבְרָה דְקָרִיעַת יַם סוּף שְׁהִיְתָה
 4 בעת יציאת מצרים תְּהִיָּה גַם הַהֶעֱבְרָה דְלַעֲתִיד לְבוֹא, שְׂאֵז
 5 יִתְעַלֹּו נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
 6 בְּכַחֲנָה שְׁלֹמְעֵלָה מִשֵּׁם הַיָּי' שְׁנַאֲמַר⁷⁴ עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ הַיָּי' עַד יַעֲבֹר עִם זֹו
 7 (פּוֹלֵל גַּם אִפִּילוּ הַיָּי' קְנִייתָ, שְׁנוֹסֶף עַל הַהֶעֱבְרָה דְקָרִיעַת יַם סוּף תְּהִיָּה
 8 דְלַעֲיֵלָא), שְׂזָהוּ שְׁנַאֲמַר גַּם הַהֶעֱבְרָה דְלַעֲתִיד לְבוֹא, שְׂאֵז יִתְעַלֹּו נִשְׁמוֹת
 9 בַּהֶעֱבֹרָה הַשְּׁנִיָּה עַד יַעֲבֹר עִם זֹו יִשְׂרָאֵל בְּכַחֲנָה שְׁלֹמְעֵלָה מִשֵּׁם הַיָּי' (פּוֹלֵל גַּם
 10 קְנִייתָ, וְאִינוּ מְזַכֵּיר שֵׁם הַיָּי' הַיָּי' דְלַעֲיֵלָא), שְׂזָהוּ שְׁנַאֲמַר עַד יַעֲבֹר עִם זֹו
 11 כְּלָל⁷⁵ כִּי מְדוּבָר בְּדִרְגָה שְׁלֹמְעֵלָה
 12 מִשֵּׁם הַיָּי'. וְזָהוּ גַם מָה
 13 שְׁנַאֲמַר⁷⁰ בְּנִבְאוֹת זְכַרְיָה וְהָיָה
 14 בַּיּוֹם הַהוּא יִצְאוּ מִיַּם חַיִּים
 15 מִירוּשָׁלַיִם חֲצִי מִמְּמוֹת
 16 הַיָּי' יִצְאוּ אֶל הַיָּי' הַקְּדָמוֹנִי,
 17 דְהַנְּהָ, יְרוּשָׁלַיִם (סְפִירַת
 18 הַמַּלְכוּת) שְׁהוּא עֲנִין
 19 הַיָּי' ⁷⁶ כְּדַבְרֵי הַמְדֻרָשׁ עַל הַכְּתוּב
 20 בְּפִרְשֵׁת הַעֲקִידָה 'ה' יִרְאֶה" – "אֲבָרְחָם
 21 קָרָא אוֹתוֹ יִרְאֶה, שְׁנֹאמַר וְיִקְרָא אֲבָרְחָם
 22 שֵׁם הַמְּקוֹם הַהוּא 'ה' יִרְאֶה. שֵׁם קָרָא
 23 אוֹתוֹ שֵׁלֵם, שְׁנֹאמַר וּמְלִכִי צִדִּיק מֶלֶךְ
 24 שֵׁלֵם. אִמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִם
 25 קוֹרָא אֲנִי אוֹתוֹ יִרְאֶה, כִּשֵּׁם שְׁקָרָא אוֹתוֹ
 26 אֲבָרְחָם, שֵׁם אֲדָם צִדִּיק מִתְּרַעַם. וְאִם
 27 קוֹרָא אֲנִי אוֹתוֹ שֵׁלֵם, אֲבָרְחָם אֲדָם
 28 צִדִּיק מִתְּרַעַם, אֵלָא הַרִינִי קוֹרָא אוֹתוֹ
 29 יְרוּשָׁלַיִם, כִּמוֹ שְׁקָרָא שְׁנִיָּה, יִרְאֶה
 30 שֵׁלֵם יְרוּשָׁלַיִם, הוּא שְׂרָשׁ
 31 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל⁷⁷ כְּמִבּוֹאֵר
 32 בְּלִקוּטֵי תוֹרָה, "... בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם
 33 נִקְרָאוּ הַנִּשְׁמוֹת שְׁעִדִין לֹא יִרְדוּ לְעוֹלָם
 34 הַזֶּה הַהֶלְבֵּשׁ בְּגוֹף וּנְפֶשׁ הַבְּהִמִית
 35 וְעוֹדֵן כְּלוֹלוֹת בְּמֵאצִּילֵן בְּרוּךְ־הוּא
 36 בְּכַחֲנֵת אִין מִמֶּשׁ וְנִקְרָא טְהוּרָה הִיא כִּי
 37 טְהוּרָה פִירוּשׁ שְׁעִדִין הִיא בְּכַחֲנֵת אִין
 38 וְאֲחֵר כִּךְ אֲתָה בְּרֵאתָ יֵשׁ מֵאִין כו'. לִפִּי שְׁכַל נִשְׁמוֹת טְרַם יִרְדָּתָם לְעוֹלָם
 39 הַזֶּה הֵן עוֹמְדוֹת שֵׁם בְּטִיטוֹל וְהַתְּכַלּוֹת מִמֶּשׁ בְּאוֹר אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא. וְכִמוֹ
- שְׁכָתוּב בְּאַלְהוּ חִי ה' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵי וְלֹא אֲלִיָּהוּ בְּלִבְד אֵלָא כָּל נִשְׁמוֹת
 קוֹדֶם יִרְדָּתָן וְהַתְּלַבְּשוֹתָן בְּגוֹף וּנְפֶשׁ הַבְּהִמִית וְאִין נִקְרָאוּ בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם".
 וְלִהְעִיר גַּם מִמָּה שְׁנַאֲמַר⁷⁸ בְּתוֹרָה וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה הַיָּי'
 אֶלְקִיךָ שׂוֹאֵל מִעִמָּךְ כִּי אִם לִירְאָה אֶת הַיָּי' אֶלְקִיךָ, שְׂהֵרַב
 הַמַּגִּיד הָיָה מְרַגְּלָא בְּפוֹמִיָּה רִגִּיל בְּפִיו תְּמִיד
 לְבָאֵר⁷⁹ דְקָדְוִיק הַלְשׁוֹן בְּפִסְוִק
 זֶה אֶלְקִיךָ דְוִקָא, שְׂאִין צְרִיךְ
 לְפָרֵשׁ לִירְאָה אֶת הַיָּי' אֶלְקִיךָ
 שְׁהוּא הַמְּשַׁכֵּת אוֹר אִין סוּף
 הַנְּרַמּוֹ בְּשֵׁם הַיָּי' בְּמַלְכוּת הַנְּקָרָא
 אֶלְקִים, אֶלָּא יִתְפָּרֵשׁ
 כְּפִשְׁטוֹ, שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד
 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִמְשִׁיךְ אוֹר הַכְּתָר
 שְׁהוּא אוֹר אִין סוּף, שֵׁם הַיָּי'
 בְּאֶלְקוֹת הַשׁוֹרָה בּוֹ מִמֶּשׁ,
 דְהֵינּוּ בְּחִינַת נִיצוּץ הָאֲרֵת
 סְפִירַת הַמַּלְכוּת הַאֲלוּקִית
 שְׁבִנְפִשׁוֹ שֵׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד
 מִיִּשְׂרָאֵל (שְׂהִיא הַנִּשְׁמָה שֵׁל כָּל
 יְהוּדִי חֵלֶק אֶלְקָה מִמַּעַל
 מִמֶּשׁ⁸⁰). וְכִינּוּן שְׁלַעֲתִיד
 לְבוֹא בִּימּוֹת הַמְּשִׁיָּה יִתְעַלֹּו
 יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הָעֵילוּי, לְכֹן
 יִצְאוּ מִיַּם חַיִּים מִירוּשָׁלַיִם,
 שְׂרָשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
 לְהַשְׁפִּיעַ אֶל הַיָּי' הַקְּדָמוֹנִי
 כו' וּמְשׁוֹרֵשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁפֵעַ
 וְיוֹמֶשׁךְ אוֹר אֲלוּקִי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה גַּם
 לְבַחֲנֵת 'הִים הַקְּדָמוֹנִי'.
 אֲמָנָם אֶף שְׂהַבְקִיעָה דְלַעֲתִיד
 תְּהִיָּה נְעֵלִית בְּאִין־עֲרוּף וְהַאוֹר
 שִׂיאִיר בְּעוֹלְמוֹת אֲלוֹ שֵׁל 'סֹדֵר
 הַשְּׁתַלְשׁוֹת' יִהְיֶה אוֹר נֹעֵלָה בִּיּוֹתֵר
 לְמַעְלָה מְקָרִיעַת יַם סוּף, מְכָל
 מְקוֹם, יֵשׁ מְעַלָּה בְּקָרִיעַת יַם
 סוּף דְוִקָא, וּבְעֵינֵן מְסוּיִם יֵשׁ מַעְלָה
 בְּקָרִיעַת יַם סוּף שְׁלֹא קִיַּמַת בְּבִקְיעָה שְׁתַּהִיָּה לְעִתִיד לְבוֹא לְפִי שְׂהִיְתָה
 קָרִיעַת יַם סוּף בְּכַחֲנֵת אֲתַכְפִּיא⁸¹, כְּפִיַּת וְהַכְּנַעַת הָרַע, כְּדַבְרֵי הַזְּהוּרָה

(74) בשלח טו, טז. (75) ראה שער האמונה פנ"ו (פט, סע"ב ואילך). תו"ח בשלח קמט, ב ואילך. ובכ"מ. (76) ראה ב"ר פנ"ו, י. תוד"ה הר – תענית טז, א. וראה לקו"ת פקודי ד, א. ובכ"מ. (77) ראה לקו"ת ש"ש ו, ג. ובכ"מ. (78) עקב יו"ד, יב. (79) ראה לקו"ת ואתחנן יו"ד, סע"ג. (80) תניא רפ"ב. (81) ראה ד"ה בכל דור ודור בסופו (לעיל ע' 9). ד"ה ויהי ביום השמיני פי"ד (לקמן ע' 88 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דְּכַר אֶתְכַפֵּי אֶסְטֵרָא אֶתְרָא, אֶסְתֵּלַק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ
2 הוּא בְּכוּלְהוּ עֲלְמִין⁸², שְׂכַאשֵׁר הִסְטֵרָא אַחְרָא (הַצַּד הָאֲחֵר, שְׂאִינוּ צַד
3 הַקְּדוּשָׁה) נִכְפָּה וְנִכְנַע, מִתְעַלָּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּלְכַל הָעוֹלָמוֹת
4 שְׂדוּקָא בְּזָה יִשְׁנָה הַנְּעִימוֹת הַנוּעַם וְהַעֲרִיבוֹת הַמִּיּוֹחֶדֶת שְׂבַעֲנִין
5 הַנְּצָחוֹן כו'⁴⁹.
- 6 וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִים לְקִיּוֹם 1 אֶסְתֵּלַק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּלְהוּ
7 הַיְעוּד⁸³ האמור בנבואת ישעיה
8 בַּהִפְטוּת אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח אֹדוּת בִּיאַת
9 הַמְּשִׁיחַ וְיִצְא חֲטָר מִגְּזַע יִשְׂרָאֵל
10 וְנִצֵּר מִשְׂרָשָׁיו יִפְרָה, וְנִחָה
11 עָלָיו עַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ
12 וְגו', לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ
13 בְּכָל הַר קְדָשֵׁי גו', וְנִוְדָה לָךְ
14 שִׁיר קְדָשׁ כְּפִי שְׂאוֹמְרִים בְּכַרְכַּת
15 'אִשֶׁר גָּאֻלְנוּ' בַּהֲגֵדָה שֶׁל פֶּסַח,
- 16 כְּדֹאֵי תֵּא בְּמִכְלֵתָא⁸⁴ מִדְּרַשׁ הִלְכָה עַל חוֹמַשׁ שְׁמוֹת (הַיּוֹבָא
17 בְּתוֹסְפוֹת בְּפִסְחִים⁸⁵) כָּל הַשִּׁירוֹת לְשׁוֹן נְקֻבָּה, חוּץ מִשִּׁירָה
18 דְלַעֲתִיד לְשׁוֹן זָכַר, 'שִׁיר חֲדָשׁ' וְלֹא 'שִׁירָה חֲדָשָׁה' בִּיּוֹן שְׂתִּהֵיָה
19 גְּאוּלָּה נִצְחִית שְׂאִין אַחֲרֵיהָ גְלוּת (וְכַמְבוּאָר בְּתוֹסְפוֹת שֶׁם, "כְּלוֹמַר
20 שֶׁהִנְקֵבָה יֵשׁ לָהּ צַעַר לִידָה, אִף כֹּל
21 הַנְּסִים יֵשׁ אַחֲרֵיהֶם צַעַר חוּץ מִלַּעֲתִיד
22 שְׂאִין אַחֲרֵיהָ צַעַר") גְּאוּלָּה
23 הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה.
- 16 וְנִצֵּר חֲטָר מִגְּזַע יִשְׂרָאֵל וְנִוְדָה לָךְ שִׁיר חֲדָשׁ, כְּדֹאֵי תֵּא בְּמִכְלֵתָא⁸⁴
17 וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קְדָשֵׁי גו', וְנִוְדָה לָךְ שִׁיר חֲדָשׁ, כְּדֹאֵי תֵּא בְּמִכְלֵתָא⁸⁴
18 הַיּוֹבָא בְּתוֹסְפוֹת בְּפִסְחִים⁸⁵) כָּל הַשִּׁירוֹת לְשׁוֹן נְקֻבָּה, חוּץ מִשִּׁירָה דְלַעֲתִיד
19 לְשׁוֹן זָכַר, בִּיּוֹן שְׂתִּהֵיָה גְּאוּלָּה שְׂאִין אַחֲרֵיהָ גְלוּת, גְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית
20 וְהַשְּׁלִימָה.

(82) זח"ב קכח, ב. (83) ישע"י יא, א.ט. (84) עה"פ (בשלח שם, א.). (85) קטז, ב – ד"ה ה"ג ונאמר.

המשך ביאור למס' מכות ליום שלישי עמ' א

- 22 אופנים ובאלו מקומות ובאלו אנשים נאמרו דינים אלו. עוד
23 יבוארו בו דיני ערי המקלט, דין ישיבת הרוצח עד מות הכהן
24 הגדול, ודינו של גואל הדם.
- 25 משנה זו מבארת שאין גולה לעיר מקלט אלא ההורג בשגגה
26 שהיה עוסק בדרך ירידה, כלומר, שהיה מתעסק להוריד דבר
27 מלמעלה למטה ונפל דבר זה והרג, אך ההורג שהיה עוסק בדרך
28 עליה אינו גולה.
29 אלו הן הגולין לערי מקלט, אדם ההורג נפש בשגגה.
30 עתה מפרשת המשנה באיזה אופן של הריגה בשגגה גולים: אדם
31 שהיה מעגל במעגלה – עומד בגג, ודוחף חתיכת עץ עבה מראש
32 השיפוע בגג כלפי מטה, כדי להחליק את הטיט שעל הגג, ונשמטה
33 המעגלה מידו ונפלה עליו – על חבירו שעבר שם, והרגתו, וכן אם
34 היה משלשל בקבית – מוריד חבית הקשורה בחבל מן הגג לקרקע,
35 ונשמט החבל מידו, ונפלה החבית עליו – על חבירו, והרגתו, וכן
36 אם היה אדם יורד בסולם, ונשמטה רגלו מן הסולם, ונפל הוא עצמו
37 עליו – על חבירו, (והרגתו) [והרגתו], בכל אופנים אלו הרי זה
38 ו-ההורג בשגגה גולה לעיר מקלט, לפי שהרג בדרך ירידה.
39 אבל אם היה אדם מושך במעגלה – מושך אותה מתחתית השיפוע
40 של הגג כלפי מעלה, ונשמטה המעגלה מידו ונפלה עליו – על
41 חבירו, והרגתו, וכן אם היה דולה בקבית – מעלה חבית הקשורה
42 בחבל מן הקרקע לגג, ונפסק [ונחתך] החבל, ונפלה החבית עליו –
43 על חבירו, והרגתו,
- 1 שלא יומת בבית דין, והרי אמרו שאילו היו בבית דין לא היה אדם
2 נהרג מעולם.
3 מבארת הגמרא: אפ"י ור"ב דאמרי תריןיהו – אמרו שניהם בביאור
4 הדבר, שהיו רבי טרפון ורבי עקיבא שואלים את העדים כך, האם
5 ראיתם במכחול בשפופרת – באדם המכניס קיסם דק שצובעים בו
6 את העיניים, לתוך הקנה שבו מונח הצבע. ומשל הוא, כלומר,
7 האם ראיתם את מעשה העבירה בבירור, ומאחר ואין דרך העדים
8 להסתכל בכך, לא יוכלו הדיינים לחייב את הנידון מיתה על פי
9 עדותם.
10 מקשה הגמרא: ורבנן היכי דיינו – חכמים החולקים על רבי טרפון
11 ורבי עקיבא, שהיו מחייבים מיתה לאדם שהעידו עליו שעבר על
12 איסורי עריות, כיצד היו עושים כן, והלא מאחר ולא ראו העדים
13 את מעשה העבירה בבירור אינם יכולים להעיד על כך.
14 מתרצת הגמרא: בשמואל – יש ליישב קושיא זו על פי דברי
15 שמואל, דאמר שמואל, במנאפים משיראו במנאפים – כדי לחייב
16 מיתה את הנואפים, די בכך שרואים אותם העדים נוהגים כמנהג
17 ניאוף, ואין צריך שיראו את מעשה העבירה בבירור.
- 18 הדרן עלך ביצד העדים
- 19 פרק שני - אלו הן הגולין
- 20 פרק זה עוסק בדיני אדם ההורג את חבירו בשגגה, שדינו לגלות
21 לעיר מקלט ולישב בה עד מות הכהן הגדול. ויבואר בו באלו

התועדויות

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה. ואח"כ צוה לנגן הניגון "אתה בחרתנו".
- 2 א. בין הדינים של ימים אלו – כותב רבינו הזקן בשו"ע של"ו: "בשביעי ושמיני של פסח נוהגין
- 3 לומר בתפלה ובקידוש זמן חירותנו כמו ביום טוב הראשון".
- 4 והטעם שיש צורך להבהיר זאת – כי:
- 5 "זמן חירותנו" בפשטות – הוא יום ראשון של חג הפסח, ט"ו ניסן, שבו יצאו מצרים, כמ"ש² "ויהי
- 6 בעצם היום הזה יצאו .. מארץ מצרים",
- 7 – "לפי שהיו מצריים אומרים .. אין אנו מניחין אותם לצאת .. אמר להם הקב"ה הריני מוציאן
- 8 בחצי היום וכו'", ועד ש"לא עכבן המקום כהרף עין"³, שמזה משמע שהי' מקום לקס"ד לענין של
- 9 עיכוב, ואעפ"כ לא עכבן כו' –
- 10 ובאופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"⁴, כפירוש התרגום: "בריש גלי", ובפירוש רש"י: "בגבורה
- 11 גבוהה ומפורסמת" (פירסום הכי גדול).
- 12 ועד"ז בנוגע לענין הגאולה ברוחניות הענינים (נוסף על הגאולה כפשוטה, שזהו העיקר, וכפתגם
- 13 אדמו"ר מהר"ש שאמר לצ"צ שצריכים משיח כפשוטו⁵) – כידוע שבשעה שיצאו ישראל מצרים לקחו
- 14 עמם את כל ניצוצות הקדושה שהיו שם, ועז"נ ש"יצאו ברכוש גדול"⁶, "וינצלו את מצרים"⁷, "כמצודה
- 15 שאין בה דגן .. כמצולה שאין בה דגים"⁸; וכמבואר בכתבי האריז"ל⁹ שזהו הטעם שאסור לבנ"י לחזור
- 16 ולגלות למצרים¹⁰, כי, כל סיבת הגלות היא כמארז"ל¹¹ "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא
- 17 כדי שיתוספו עליהם גרים", דקאי¹² על בירור והעלאת ניצוצות הקדושה שנפלו ונאבדו שם, וכיון
- 18 שבמצרים לא נשארו ניצוצות קדושה, אסור לחזור לשם. ונמצא, שביצי"מ הי' שלימות ענין הגאולה גם
- 19 ברוחניות.
- 20 [ומזה מובן גם שט"ו ניסן בכל שנה ושנה הוא "זמן חירותנו" – כי, אע"פ שאומרים (בתור הקדמה
- 21 לאמירת ההגדה) "השתא עבדין" (ורק "לשנה הבאה בני חורין .. בארעא דישראל"), הרי [נוסף לכך
- 22 שבכל יום יכולים לפעול ענין הגאולה, כמארז"ל¹³ בנוגע למענה של משיח על השאלה "לאימת אתי
- 23 מר" – "היום", "הכי אמר לך, היום¹⁴ אם בקולו תשמעו", הנה] בט"ו ניסן, יום הראשון דחג הפסח,
- 24 נקל יותר לפעול ענין הגאולה, כיון שהזמן עצמו – "זמן חירותנו" – מעורר ומסייע ונותן כח לענין
- 25 הגאולה].

(8) ברכות ט, ב. וש"נ. וראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' ער.

(9) ראה ל"ת וסה"ל ר"פ תצא.

(10) רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ז.

(11) פסחים פז, ב.

(12) ראה תו"א ר"פ לך לך. ובכ"מ.

(13) סנהדרין צח, א.

(14) תהלים צה, ז.

(1) או"ח סת"צ סי"ב. וראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ד בתחלתה (תורת מנחם – התועדויות חל"ט ע' 315). וש"נ.

(2) בא יב, מא.

(3) פרש"י עה"פ.

(4) בשלח יד, ח.

(5) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ד ע' 114. וש"נ.

(6) לך לך טו, יד.

(7) בא יב, לו.

1 וכיון שענין הגאולה נפעל כבר בשלימות ביום הראשון דחג הפסח – יש מקום לקס"ד שבשביעי
2 ושמיני של פסח (ועד"ז בחול המועד פסח) אין לומר "זמן חירותנו". ולכן יש צורך להבהיר שגם
3 "בשביעי ושמיני של פסח נוהגין לומר . . זמן חירותנו".

4 וטעם הדבר – כמבואר באחרונים¹⁵ שזהו לפי שבקרי"ס נגמרה גאולת מצרים, כי, גם לאחרי ש"גורשו
5 ממצרים"¹⁶, הנה כל זמן שנשארה בעולם מציאות של מצרי, ועאכו"כ שמצרים נשארה בתוקף של מלכות
6 כו', נשארה עדיין אימת מצרים עליהם, ובלשון הכתוב¹⁷: "אמר אויב ארדוף אשיג וגו'"; ורק בשביעי
7 של פסח שאז היתה קריעת ים סוף, והמצריים "טובעו בים סוף"¹⁸, ועד ש"לא נשאר בהם עד אחד"¹⁹
8 – אזי נתבטל המורא ממצרים, ולכן הי' יכול להיות הענין ד"אשירה לה"²⁰ בשלימות²¹. וזהו הטעם
9 שאומרים בשביעי של פסח "זמן חירותנו", כיון שדוקא אז היתה הגאולה בשלימותה.

10 ב. ועפ"ז ניתוסף דבר חדש – שבשביעי של פסח ישנו הענין של "זמן חירותנו" באופן נעלה יותר
11 מאשר ביום הראשון של פסח:

12 ובהקדים המבואר בשיחה הידועה²² בנוגע ליי"ט כסלו, שזהו כמשל שטר שיצא עליו ערעור ונתקיים
13 בב"ד, שאז יש בו תוקף גדול יותר מאשר שטר שלא יצא עליו ערעור, והיינו, שאע"פ שגם שטר שלא
14 יצא עליו ערעור הוא שטר כשר וסומכים עליו כו', מ"מ, לאחרי שיצא עליו ערעור ונתקיים בב"ד, אזי
15 ניתוסף בו תוקף גדול יותר²³; ודוגמתו בנוגע ליי"ט כסלו, שאע"פ שגם לפני המאסר הי' גילוי החסידות
16 ולימוד החסידות, הנה לאחרי שהי' קטרוג (למעלה, ובמילא גם למטה) על הענין של הפצת המעיינות,
17 ואח"כ נתבטל הקטרוג וכו', אזי ניתוסף תוקף גדול יותר בכללות הענין דהפצת המעיינות.

18 ועד"ז יש לומר בנוגע לימים האחרונים דחג הפסח – שכיון שיש קס"ד ושקו"ט שבהם אין לומר
19 "זמן חירותנו", ואעפ"כ המסקנא היא שגם בהם נוהגין לומר זמן חירותנו, אזי ענין החירות שבהם הוא
20 באופן נעלה עמוק וחזק יותר מאשר בימים הראשונים שבהם אומרים בפשיטות "זמן חירותנו".

21 ובזה גופא ניתוסף עליו באחרון של פסח גם לגבי שביעי של פסח:

22 בשלמא בנוגע לשביעי של פסח יש הסברה על אמירת "זמן חירותנו", כיון שאז הי' הענין של קרי"ס,
23 שעל ידו נשלמה הגאולה ממצרים (ולכן גם כאשר "השתא עבדין" הרי זה זמן מסוגל לענין הגאולה,
24 כנ"ל); משא"כ אחרון של פסח, שהוא יו"ט שני של גלויות, היינו, שכל ענינו של היו"ט הוא רק מצד
25 ענין הגלות ("השתא עבדין"), שהרי כשיבוא משיח, אזי יהי' יו"ט רק יום אחד – הרי זה לכאורה ענין
26 הפכי מ"זמן חירותנו".

27 ואעפ"כ נוהגים גם באחרון של פסח לומר "זמן חירותנו" (מאיזה טעם שיהי'), שבזה מודגשת גודל
28 מעלתו של איש ישראל, שגם בהיותו בגלות, בכחו לעשות "יו"ט שני" של "זמן חירותנו"; ומזה מובן
29 שענין החירות באחרון של פסח הוא ביתר שאת ותוקף לא רק לגבי ענין החירות בימים הראשונים דחג
30 הפסח, אלא גם לגבי ענין החירות כפי שהוא בשביעי של פסח.

31 ג. ויש להוסיף בזה עוד ענין:

32 איתא בדרשות מהרי"ל²⁴ שיש אומרים בימים האחרונים של פסח (לא "זמן חירותנו", ששייך בעיקר

(20) שם טו, א.

(21) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"א ע' 107. וש"נ.

(22) סה"ש תש"א ע' 159.

(23) ראה לקו"ש חיי"ז ריש ע' 184. וש"נ.

(24) הובא בשיירי כה"ג לטואו"ח סתפ"ז. דרכי משה ודרישה

לטואו"ח סת"צ, ובח"י שם סק"ט. וראה גם שיחת אחש"פ

תשכ"ח ס"ה (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ב ס"ע 278). וש"נ.

(15) ראה בספרי הרה"צ כו' ממנוקאטש – הגהות הירושלמי

לירושלמי פסחים פ"י ה"ו. שער יששכר ח"א מאמר שפת הים

אות כט (ע' פב). ועוד.

(16) בא יב, לט.

(17) בשלח טו, ט.

(18) שם, ד.

(19) שם יד, כח.

1 לימים הראשונים, כנ"ל, אלא) "זמן שמחתנו", שהרי ימים טובים בכלל הם "מועדים לשמחה"²⁵, וחיוב
 2 השמחה ביו"ט הוא מן התורה (כמ"ש רבינו הזקן בשו"ע²⁶ אפילו בנוגע לחול המועד (שלכן צריך לשתות
 3 רביעית יין כו', לפי "שעששו שאין ביהמ"ק קיים אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין"²⁷), ועאכו"כ
 4 בנוגע ליו"ט).

5 [ואע"פ שענין השמחה שבכל המועדים ישנו גם בימים הראשונים דחג הפסח – הרי בימים הראשונים
 6 צריך לומר "זמן חירותנו", כדי להדגיש את ענינם המיוחד לגבי שאר הימים טובים,

7 – וע"ד שמצינו בברכות הנהנין, שאע"פ שברכת "שהכל נהי' בדברו" כוללת את הכל, וכמו"כ ברכת
 8 "בורא פרי האדמה" כוללת גם פירות האילן (שאם בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא, ועל
 9 הכל אם בירך שהכל נהי' בדברו יצא²⁸), מ"מ, מברכים על כל סוג ברכה מיוחדת –

10 משא"כ בימים האחרונים, שיש מקום לומר שכבר נשלם הענין ד"זמן חירותנו" בימים הראשונים –
 11 אזי אומרים "זמן שמחתנו".]

12 ואף שהמסקנא היא שגם בימים האחרונים דחג הפסח אומרים "זמן חירותנו", ולא "זמן שמחתנו"
 13 – הרי התורה לא באה לגרוע, כי אם להוסיף, ומזה מובן שלא נגרע בענין השמחה דימים האחרונים
 14 שהוא מן התורה, אלא שחכמים הוסיפו עוד ענין נעלה יותר – ענין החירות (למעלה גם מענין החירות
 15 שבימים הראשונים, שבהם צריך לומר "זמן חירותנו" כדי להדגיש את יחודם לגבי שאר הימים).

16 ומזה מובן, שמעלת ימים האחרונים דחג הפסח היא לא רק בנוגע לענין החירות, אלא גם בנוגע
 17 לענין השמחה.

18 וכפי שרואים במנהג ישראל (ש"תורה הוא"²⁹) שהשמחה בימים האחרונים היא גדולה יותר מאשר
 19 בימים הראשונים (אע"פ שגם בימים הראשונים צ"ל אמירת ההגדה בקול רם ובשמחה³⁰), ובפרט באחרון
 20 של פסח שבו נוהגים לערוך סעודת משיח³¹.

21 ושמחה זו ממחרת ומביאה את היעוד³² "שמחת עולם על ראשם" שיהי' בביאת משיח צדקנו, בקרוב
 22 ממש.

* * *

23 ד. בהמשך להמדובר אודות החילוק בין הימים הראשונים לימים האחרונים דחג הפסח בנוגע לענין
 24 החירות, ישנו גם החילוק בין שביעי של פסח לאחרון של פסח, כמבואר בשיחת אחרון של פסח תש"ד³³
 25 – "ויהי בשלושים שנה"³⁴ – ששביעי של פסח הוא הגילוי של משה רבינו (גואל ראשון³⁵), ואחרון של
 26 פסח הוא הגילוי של משיח (גואל אחרון³⁵), והיינו, שע"י משה היתה הגאולה ממצרים, וע"י משיח תהי'
 27 הגאולה העתידה, והרי אע"פ ששניהם ענינם גאולה וחירות, מ"מ, יש חילוק ביניהם.
 28

שיחת אחש"פ דאשתקד ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות חע"ב
 ע' 86). וש"נ.

(32) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.

(33) שיחות ליל יום אחש"פ תש"ד בתחלתם (סה"ש תש"ד
 ע' 105; ע' 109). וראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ט בתחלתה
 (תורת מנחם – התוועדויות חנו" ע' 107). וש"נ.

(34) יחזקאל א, א. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"כ
 ע' 108. וש"נ.

(35) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. דבר"ר ספ"ט. זח"א רנג, א. שעה"פ
 ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.

(25) נוסח הקידוש ותפלה דיו"ט.

(26) או"ח סתקכ"ט ס"ו. וש"נ.

(27) שם ס"ז. וש"נ.

(28) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח רס"ו. וש"נ.

(29) ראה תורה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא
 ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע
 אדה"ז או"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד ס"ט.
 ועוד.

(30) סידור הארז"ל בהגש"פ בתחלתה.

(31) ראה שיחת יום אחש"פ תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע

109 ואילך) – נעתק ב"היום יום" כ"ב ניסן, אחש"פ. וראה גם

והענין בזה:

1 ידוע שגאולת מצרים היא גאולה כללית שכוללת את כל הגאולות, עד לגאולה העתידה (וכמשנת"ל
2 (במאמר די"א ניסן³⁶) שיציי"מ היא סיוע ונתנית כח לכל הגאולות שלאח"ז), כי, כשם שגלות מצרים
3 כוללת את כל הגלויות, כמארז"ל³⁷ "כל המלכיות נקראו ע"ש מצרים ע"ש שהם מצירות לישראל", כך
4 גם גאולת מצרים כוללת את כל הגאולות, דכיון שהיתה פתיחת שער לענין הגאולה, לכן ה"ה כוללת
5 את כל הגאולות (וע"ד הענין דראשית-יבות, שאות א' כוללת את כל התיבה, כפי שמצינו³⁸ שהיו כותבים
6 על כלי האות הראשונה מן השם, כמו ק' במקום קרבן³⁹).

7 אמנם, אע"פ שגאולת מצרים כוללת כבר את הגאולה העתידה, וכמודגש גם בכך שבשירת הים נאמר
8 כבר "אז ישיר"²⁰, לשון עתיד⁴⁰, היינו, שההתכללות של הגאולה העתידה קשורה עם מעשה בפועל של
9 ענין השירה, מ"מ, לא נשלם אז ענין הגאולה, שהרי לאחר"י הי' ענין של גלות, ולכן הוצרכו לגאולה
10 נוספת, עד לגלות הזה האחרון שממנו ניגאל בגאולה העתידה; ואילו הגאולה העתידה תהי' גאולה
11 שלימה, שאין אחרי' גלות⁴¹.

12 וזהו גם החילוק בין ימים הראשונים לימים האחרונים – שהימים הראשונים הם באופן שלאחריהם
13 יש עוד ימים ב"זמן חירותנו" שבהם ניתן לפעול בענין החירות (אלא שיש בזה בחירה חפשית, כמ"ש⁴²
14 "נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב וגו' ובחרת גו'"), שזהו בדוגמת הגאולה ממצרים שלאחרי' היו
15 עוד גאולות, ואילו ימים האחרונים הם הסיום של "זמן חירותנו" (אלא שאפשר להוסיף מחול על
16 הקודש), שזהו בדוגמת שלימות הגאולה דלעת"ל.

17 ה. אך עדיין צריך להבין: כיון שהגאולה ממצרים היתה בשלימות (שלכן כוללת את כל הגאולות
18 שלאח"ז עד לגאולה העתידה) – מהי הסיבה לכך שאחרי' הי' גלות?

19 והביאור בזה – כפי שמצינו במדרשי חז"ל⁴³ (כמדובר כמ"פ⁴⁴ שכל ענין בא ברמז או אפילו בגלוי
20 בנגלה דתורה), שאילו זכו, היתה הגאולה ממצרים גאולה שלימה שאין אחרי' גלות, אלא שלא זכו, ולכן
21 הי' לאחרי' גלות.

22 אך ענין זה גופא דורש ביאור – מהו החילוק בין גאולת מצרים לגאולה העתידה, שבגאולת מצרים
23 הי' יכול להיות מעמד ומצב ד"לא זכו"?

24 וכללות הביאור בזה – לפי שגאולת מצרים היתה קודם מ"ת:

25 החידוש דמ"ת הוא – שאז נפעל הענין ש"עליונים ירדו לתחתונים", באופן ש"אני המתחיל", כמ"ש⁴⁵
26 "וירד ה' על הר סיני", ועיי"ז – "תחתונים יעלו לעליונים"⁴⁶. והיינו, שבמ"ת נפעל שיומשכו למטה
27 הענינים כפי שהם למעלה, ולא כמו קודם מ"ת שהי' יכול להיות הענין למעלה באופן שלא יומשך למטה.

28 ומזה מובן גם בנוגע לענין הגאולה – שאף שהגאולה ממצרים היתה בשלימותה, הרי כיון שעדיין
29 לא הי' הענין דמ"ת [שהרי אף שתכליתה הו"ע מ"ת, כמ"ש⁴⁷ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
30 האלקים על ההר הזה", מ"מ, עדיין לא הי' הענין דמ"ת], לכן היתה שלימות הגאולה רק מצד למעלה,
31 הענינים שבו באופן כללי כו'.

(41) ראה מכילתא שם. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים
קטז, ב.

(42) נצבים ל, טרי"ט.

(43) ראה לקו"ש ח"כ ע' 230. וש"נ.

(44) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ס"ע 313.
וש"נ.

(45) יתרו יט, כ.

(46) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.

(47) שמות ג, יב ובפרש"י.

(36) פ"ב (תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 4).

(37) ב"ר פט"ז, ד.

(38) מע"ש פ"ד מי"א. רמב"ם הל' מע"ש פ"ו ה"ח.

(39) בענין זה נזכר גם בנוגע לביהמ"ק, שכיון שהי' תכלית
הקדושה, לכן הי' מקום כללי שכולל את כל העולם [וכמו
בקרבת הציבור, שהיו בנוכחות אנשים מועטים בלבד, "אנשי
מעמד", אלא שהם היו שלוחי כל ישראל (ראה תענית רפ"ד),
שכללו את כל בני" שבכל העולם, הן בא"י והן בחו"ל], ולכן כל
הענינים שבו באופן כללי כו'.

(40) ראה סנהדרין צא, ב. מכילתא ופרש"י עה"פ.

1 אבל עדיין אין הכרח שתומשך גאולה שלימה גם למטה, כל זמן שהמטה הוא במעמד ומצב שאינו כלי
2 לזה – "לא זכור".

3 ו. אמנם, בנוגע לגאולה העתידה לבוא ע"י מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות⁴⁸ – הנה מיום
4 ליום נעשה הענין ד"זכור" באופן גדול וחזק ומרעיש ("שטורעם'דיקער") יותר, עי"ז שבכל הדורות הולכים
5 ומוסיפים בני" בכל עניני תורה ומצוות ומעשים טובים, ועי"ז הולכים ומתקרבים ל"אור גדול"⁴⁹ שיהי'
6 בגאולה העתידה.

7 ועוד זאת, שאפילו אלו שנמצאים במעמד ומצב בלתי רצוי (היפך מצדיקים) – נאמר עליהם ש"מלאים
8 מצוות כרימון"⁵⁰,

9 – ולהעיר מדיוק הלשון "מלאים", שמורה על מעלה נפלאה, שלא זו בלבד שיש להם ריבוי מצוות,
10 אלא הם "מלאים מצוות", והרי הפירוש ד"מלא" [בנוגע להלכה שצ"ל כלי מלא⁵¹, כמו "שניהם מלאים
11 סולת גו"⁵² וכיו"ב] הוא שלא נשאר מקום פנוי כלל, כי כל זמן שנשאר מקום פנוי, אפילו משהו, אינו
12 נקרא "מלא" –

13 ובנוגע לענינים הבלתי-רצויים – הנה לא זו בלבד ש"אין עבירה מכבה מצוה"⁵³, להחלישה ועאכו"כ
14 לבטלה ח"ו, לפי ש"יחוד זה (שנעשה ע"י קיום המצוה) .. הוא נצחי לעולם ועד"⁵⁴, הרי כיון ש"לא
15 ידה ממנו נדח"⁵⁵, בודאי שסוכ"ס ישובו בתשובה, בגלגול זה או בגלגול אחר (כדברי רבינו הזקן⁵⁶),
16 ועי"ז יתבטלו כל הענינים הבלתי-רצויים, או שיתהפכו ל"זכיות"⁵⁷.

17 וכיון שבכל רגע ניתוסף אלפי ענינים של תומ"צ – הרי זה ממהר ופועל קיום היעוד "את רוח הטומאה
18 אעביר מן הארץ"⁵⁸, ועד ש"לילה כיום יאיר"⁵⁹, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

19 * * *

20 ז. בנוגע להאמור לעיל (ס"ה) אודות הענין דמ"ת שעליונים ירדו לתחתונים וכו' – ישנו על זה משל
21 גשמי מגוף האדם, שיש בו "עליונים" ו"תחתונים", וצריך לפעול שעליונים ירדו לתחתונים וכו'.

22 ובכללות – "עליונים" קאי על הראש, ו"תחתונים" קאי על האיברים שלמטה ממנו. ועז"נ⁶⁰ "החכם
23 עיניו בראשו" – להנהיג את כל אברי הגוף ע"פ השכל שבראש, שיומשך ויחדור בלב, ו"לבא פליג לכל
24 שייפין"⁶¹, להמשיך לכל אברי הגוף, עד לרגל, שע"ז מבטיחים שההנהגה במעשה בפועל תהי' כרצון
25 ה', שהרי "אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות"⁶², כי, לולי ה"רוח שטות", הי' השכל שבראש
26 פועל עליו להתנהג ע"פ רצון ה'.

27 אך בשביל זה יש צורך בענין ד"זכור", מלשון זכות ובהירות – לבטל את הענין דמיצר הגרון (שזהו"ע
28 דמצרים⁶³) והפרסא⁶⁴ שמעכבים את השפעת ופעולת השכל שבראש על הלב ושאר האברים.

29 ח. וכשם שהדברים אמורים בנוגע לכל אחד מישראל – כן הוא בנוגע לכללות בני" בכל הדורות:

30 יש נשמות שהם בבחי' ראש ומוח, ויש נשמות שהם בבחי' זרועות וירכין (כהנוסח ב"מענה לשון"⁶⁵),

(58) זכרי' יג, ב.

(59) תהלים קלט, יב.

(60) קהלת ב, יד.

(61) ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, ריש ע"ב. רכא, ב. רלב,

א.

(62) סוטה ג, א.

(63) ראה תו"א וארא נח, ב. ובכ"מ.

(64) ראה שם בראשית ה, ב.

(65) בסופו (ב"יהי רצון").

(48) תניא רפ"ז.

(49) לשון הכתוב – ישעי' ט, א.

(50) ברכות נז, א. וש"נ.

(51) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרע"א ס"ח. וש"נ.

(52) נשא ז, יג. ועוד.

(53) עיין סוטה כא, א ובפרש"י שם ד"ה מצוה וד"ה בעידנא.

(54) תניא פכ"ה.

(55) ע"פ שמואל"ב יד, יד.

(56) תניא ספל"ט. הלי' ת"ד סה"ג.

(57) ראה יומא פו, ב.

- 1 ועד לנשמות שהם בבחי' רגלים ועקביים, כמו "נשמות דורותינו אלה דעקבי משיחא (ועד לעקבתא
2 דעקבתא דמשיחא), שהם בחי' עקביים ממש כו" 66.
- 3 וגם ענין זה צריך להיות באופן שיומשך מהראש לכל שאר האברים עד שיפעל גם על הרגל כו'.
4 והיינו, שישנה אמנם מעלת הרגל, וכפי שאמר משה – שהי' "עניו מאד מכל האדם אשר על פני
5 האדמה" 67 – "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו" 68, שהכיר את המעלה המיוחדת שיש ברגל
6 דוקא (כמבואר בארוכה בכמה מאמרים 69), אבל ביחד עם זה צריכה להיות פעולת הראש על הרגל כו'.
- 7 וענינו בעבודה – כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק 70 שבדורות שלפנ"ז "ת"ת הי' עיקר העבודה אצלם וע"כ
8 היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים", ואילו בעקבות משיחא, "כל עיקר עבודת ה' . . היא עבודת הצדקה
9 . . בבחי' עשי' . . מעשה הצדקה", שזהו החילוק 71 בין בירור המוחין שנעשה ע"י לימוד התורה, לבירור
10 הרגל שנעשה ע"י עבודת הצדקה, הקשורה עם "היקום אשר ברגליהם" 72, "זה ממונו של אדם שמעמידו
11 על רגליו" 73.
- 12 והרי יש מעלה בבירור והגבהת הרגלים, שע"ז מגביהים את כל הגוף וגם את הראש, כידוע בביאור
13 הענין ד"ושקל בפלס הרים" 74, ע"פ המשל מכלי ההגבהה הנקרא ליווע"ר; אבל ביחד עם זה, יש צורך
14 בפעולת הראש על הרגל כו'.
- 15 ט. וענין זה קשור גם עם החילוק שבין ימים הראשונים לימים האחרונים דחג הפסח:
16 ימים הראשונים – הרי בשם "יום) ראשון" ישנם האותיות "ראש", והיינו, שיום ראשון של חג הפסח
17 כולל את כל ימי הפסח, כשם שהראש כולל את כל אברי הגוף; אך לא די בהתכללות זו, אלא יש צורך
18 שמיום ראשון דחג הפסח יומשך בכל ימי חג הפסח, עד לימים האחרונים שהם בדוגמת ענין הרגל.
- 19 וענין זה מודגש במנהג שנבקע בשנים האחרונות שהולכים לשמח יהודים בשמחת החג – "מועדים
20 לשמחה" בכלל, ו"זמן חירותנו" בפרט, ובמיוחד בימים האחרונים דחג הפסח; והרי ענין ההליכה קשור
21 במיוחד עם הרגל – מצוה שברגל, אלא שזהו באופן שהרגל נעשית חדורה עם המוחין שבראש והרגש
22 שבלב, שלכן, הנה אע"פ שהליכה ברגלים קשורה עם יגיעה וטירחא כו', הרי זה באופן שלא מראים את
23 העייפות כו', אלא אדרבה – מראים ששמחים מזה שיכולים לילך לשמח יהודים נוספים.
- 24 י. ובנוגע לפועל:
25 כל אלו שהשתתפו בתהלוקה – יאמרו לחיים על יין המשמח, כמארז"ל 75 "אין שמחה אלא ביין",
26 – וכפי שמבאר רבינו הזקן בשו"ע 27 ש"עכשיו שאין ביהמ"ק קיים אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא
27 ביין, שנאמר 76 ויין ישמח לבב אנוש" –
- 28 וינגנו ניגון מרעיש ("א שטורעם/דיקן ניגון"), ועי"ז ירעישו את כללות העבודה דזמן הגלות, ובאופן
29 ש"שמחה פורץ גדר" 77, שתפרוץ את השיריים של כתלי הגלות, ותבוא הגאולה האמיתית והשלימה ע"י
30 משיח צדקנו בקרוב ממש.

כוונה, יצא י"ח, ומודגש ביותר בצדקה, שבה נוגע בעיקר להחיות
את נפש העני בפועל ממש, ללא נפק"מ מהי כוונת הנותן (ראה
גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 21. וש"ג).

(72) עקב יא, ו.

(73) פסחים קיט, א. וש"ג. הובא בפרש"י עה"פ.

(74) ישע"י מ, יב. וראה לקו"ת נצבים מה, א. תורת מנחם ספר

המאמרים כסלו ע' קצד ואילך ובהערה 19.

(75) שם קט, א.

(76) תהלים קד, טו.

(77) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(66) תניא פ"ב.

(67) בהעלותך יב, ג.

(68) שם יא, כא.

(69) ראה גם תורת מנחם ספר המאמרים אדר ס"ע לד. ניסן

ע' קסח. וש"ג.

(70) ס"ט.

(71) ברשימה נוספת, שנזכר גם כללות החילוק שבין תורה
ומצוות, שתורה, עיקרה הבנה והשגה, ואילו מצוות עיקרם
המעשה בפועל, ולא (כ"כ) כוונת המצוה (אף שהיא כנשמה
לגוף), שהרי אפילו אם כיוון את כל הכוונות כו', ולא קיים את
המצוה בפועל, לא יצא י"ח, ואם קיים את המצוה בפועל ללא

* * *

יא. יש חילוק נוסף בין הימים הראשונים לימים האחרונים של חג הפסח – שהימים הראשונים קשורים עם יצי"מ, כמודגש בעריכת ה"סדר" ע"י (פסח) מצה ומרור, כדרשת חז"ל⁷⁸ על הפסוק⁷⁹ "והגדת לבנך גו' בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים", "בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך", ואילו הימים האחרונים קשורים עם קריעת ים סוף, כולל גם בקיעת הנהר דלעתיד לבוא, כפי שאומרים בהפטרה דאחרון של פסח (שקשור עם הגאולה העתידה) "והניף ידו על הנהר גו' והכהו וגו'"⁸⁰.

ולכאורה הם הפכיים זמ"ז:

קרבן פסח – ובמילא גם מצה ומרור, שהרי "על מצות ומרורים יאכלוהו"⁸¹ – צ"ל דוקא באופן שכל משפחה ומשפחה היא בפ"ע (עולם בפ"ע), "שה לבית"⁸², ובאופן ש"לא תצאו איש מפתח ביתו גו'"⁸³, ועד"ז בפסח דורות, שאין מוציאים מחבורה לחבורה ומבית לבית⁸⁴.

ואילו בקריעת ים סוף – הנה אע"פ שנאמר⁸⁵ "לגזור ים סוף לגזרים", ל"ב גזרים כנגד י"ב שבטים⁸⁶ [ועד"ז בגאולה העתידה, כאשר "יוסיף אדני שנית ידו" לאסוף את בני "מאשור וממצרים וגו'"⁸⁷, שלכן תהי' בקיעת הנהר "לשבעה נחלים" (גזרים), לעבור בו שבע גליות האמורות למעלה⁸⁸], הרי (נוסף לכך שזוהי חלוקה לשבטים ולא למשפחות) חלוקה זו אינה נוגעת לעיקר הענין דקרי"ס, שהי' באופן שכל בניי (כמ"ש⁸⁹ "דבר אל בני ישראל ויסעו" – כולם ביחד) ירדו ועלו באותו ים, וניצלו מאותה סכנה, ובהיותם "בתוך הים ביבשה"⁹⁰ הקיפו אותם מי הים מימינם ומשמאלם וגם מלמעלה (כדאייתא במדרש⁹¹), ומתחתם היתה קרקעית הים כו', שבכל זה מודגש ענין האחדות דוקא.

ועוד זאת, שעיקר הענין של קרי"ס הי' בתור הכנה למ"ת,

– שכדי שהתורה שהיא "נעלמה מעיני כל חי"⁹², תוכל לבוא בגילוי למטה, באופן שיוכלו ללמדה גם לתינוק שמתחיל לדבר, קודם שהגיע לחינוך, שאביו מלמדו "תורה צוה לנו משה מורשה גו'"⁹³, שזהו"ע של ירושה, שאפילו תינוק בן יומו יורש הכל⁹⁴, הוצרך להיות דוגמתו בעולם, שבניי הלכו ביבשה בתוך הים, היינו, שהעלם הים בא בגילוי⁹⁵ –

והרי במ"ת מודגשת אחדותם של כל ישראל, כמ"ש⁹⁶ "ויחן שם ישראל", לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד"⁹⁷ (אע"פ שהיו "כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף"⁹⁸), ועי"ז קיבלו בניי "תורה אחת לכולנה"⁹⁹, לא רק אלו שהיו במעמד הר סיני בגופם, אלא גם כל הנשמות של כל בניי עד סוף כל הדורות¹⁰⁰, שכולם קיבלו תורה אחת (כולל גם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש שנאמר למשה מסיני¹⁰¹), באופן שלא תהי' מוחלפת¹⁰², כשם שאצל הקב"ה – נותן התורה – לא שייך שינוי כו'.

78) נוסח הגש"פ, ממכילתא ס"פ בא.

79) בא יג, ח.

80) ישע"י יא, טו.

81) בהעלותך ט, יא.

82) בא יב, ג.

83) שם, כב.

84) פסחים פה, א"ב. רמב"ם הל' ק"פ רפ"ט.

85) תהלים קלו, יג.

86) פרש"י עה"פ. מכילתא בשלח יד, טז. תנחומא בשלח

יו"ד.

87) ישע"י שם, יא.

88) שם, טו ובפרש"י.

89) בשלח יד, טו.

90) שם, טז"כב.

91) ראה אבות דר"נ נו"ב פל"ח. מכילתא ותנחומא שם.

מדרש תהלים עה"פ שם.

92) איוב כח, כא.

93) ברכה לג, ד. סוכה מב, א. ועוד.

94) ראה נדה מד, רע"א.

95) ראה ד"ה והחרים גו' שנאמר בהתוועדות פ"ד (תורת

מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 43 ואילך). וש"נ.

96) יתרו יט, ב.

97) פרש"י עה"פ. וראה מכילתא שם.

98) בא שם, לו.

99) ראה תניא רפמ"ד. ספמ"ו. ובכ"מ.

100) פדרר"א פמ"א. ועוד.

101) נסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.

102) עיקר הט' מי"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת

רפ"ט. הל' מלכים פ"א סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד

התשיעי.

1 יב. והענין בזה:

2 ענין האחדות – הוא החידוש שנפעל ע"י מ"ת, כיון שהעולם מצד עצמו הוא באופן של ריבוי
3 התחלקות, שהרי בריאת העולם ע"י הקב"ה היתה באופן שישנו ריבוי עצום של נבראים, ובזה ניכרת
4 גדלות הבורא – "מה רבו מעשיך ה'"¹⁰³, כולל גם בכך שהם שונים וחלוקים זה מזה, כמארז"ל¹⁰⁴ "להגיד
5 גדולתו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים
6 הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, (ועם היותו חותם אחד, הרי זה באופן ש)אין אחד מהן
7 דומה לחבירו", אלא כל אחד בפ"ע הוא "עולם מלא".

8 ורק מצד התורה נעשית אחדותם של ישראל, והיינו, שאע"פ שהתורה עצמה מעידה שכל אחד בפ"ע
9 הוא "עולם מלא", הרי כיון שהתורה היא "תורה אחת" שניתנה מ"ה' אחד", נעשה על ידה הענין
10 ד"ויחן", לשון יחיד, וכמ"ש¹⁰⁵ "אתם נצבים גו' כולכם וגו'", לאחדים כאחד¹⁰⁶, וכמארז"ל¹⁰⁷ "כל ישראל
11 ערבים זה בזה", שפירושו גם מלשון מעורבים זב"ז¹⁰⁸ (נוסף על הפירוש מלשון עריבות ומתיקות¹⁰⁹),
12 היינו, שכל אחד מישראל מעורב עם כל שאר בני", כיון שהוא כולל את כולם, וכולם נכללים בו, שזהו
13 מצד פעולת התורה שפועלת עליו להיות חלק מהכלל, וליטול חלק בפעולות של כל אחד מישראל.

14 [וע"ד המדובר כמ"פ¹¹⁰ בנוגע לחלוקת הש"ס, שכל המשתתף בזה נחשב כאילו למד כל הש"ס, כיון
15 שזהו ע"ד מלאכה שאי אפשר לעשותה ע"י אחד, ששנים שעשאוה חייבים, כאילו כל אחד מהם עשה
16 את כולה]¹¹¹.

17 וזהו הטעם שהחיוב של לימוד התורה הוא אצל כל בני" ללא חילוקים, כמ"ש הרמב"ם¹¹² והביאו
18 רבינו הזקן בשו"ע שלו¹¹³: "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו
19 וכו', חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר¹¹⁴ (לא ימוש ספר התורה הזה מפיך) והגית
20 בו יומם ולילה"; החילוקים הם רק כמה הוא השיעור שמחוייב כל אחד ללמוד – כדת הניתנה לכל אחד
21 ואחד בהלכות תלמוד תורה, אבל עצם החיוב דלימוד התורה הוא בכל ישראל בשוה, והיינו לפי שהתורה
22 מאחדת את כל בני".

23 ומצד ענין ההתכללות שע"י התורה, יכול להיות מעמד ומצב שיהודי אחד פועל על כל בני", כמ"ש
24 רבינו הזקן¹¹⁵: איתא בתיקונים¹¹⁶ שאפילו אם הי' צדיק אחד חוזר בתשובה שלימה בדורו הי' בא משיח.
25 וזהו שלאחרי התחלת חג הפסח באופן ד"שה לבית", הנה בקרי"ס, שבאה בתור הכנה למ"ת, מודגש
26 ענין האחדות דוקא.

27 יג. אמנם, גם לאחרי שישנו ענין האחדות, צריך כל אחד לעשות כל אשר בידו וביכלתו, ולא לסמוך
28 על מישהו אחר שיעשה זאת עבורו, או שישלים אותו ויוסיף עליו,

29 ועד ש"כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"¹⁰⁴, והיינו, שלא זו בלבד שעליו לעבוד
30 עבודתו הפרטית, אלא יתירה מזה, שעליו מוטל תיקון כל העולם כולו שבשבילו נברא – החל מההשפעה
31 והפעולה על יהודי נוסף, מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך"¹¹⁷, וכמ"ש רבינו הזקן בסידורו: "נכון לומר
32 קודם התפלה הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך"¹¹⁸.

(111) ראה שבת צג, א.
(112) הל' ת"ת פ"א ה"ח.
(113) אור"ח רסקנ"ה.
(114) יהושע א, ח. וראה מנחות צט, ב.
(115) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג.
(116) ראה זו"ח ס"פ נח (כג, ד).
(117) קדושים יט, יח.
(118) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

(103) תהלים קד, כד.
(104) סנהדרין לו, א (במשנה).
(105) ר"פ נצבים.
(106) לקו"ת ר"פ נצבים.
(107) שם כז, סע"ב. וש"נ.
(108) ראה לקו"ת בהעלותך לג, ג. ובכ"מ.
(109) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ריש ע' רנב. וש"נ.
(110) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חע"ד ע' 296. וש"נ.

1 ולכל לראש – בנוגע לעניני חג הפסח, כמו הענין דיצי"מ, ש"חייב אדם (כל אחד מישראל, בכל דור
 2 ודור, מבלי הבט על מעמדו ומצבו, מהמלך בישראל ועד לאיש פשוט) לראות את עצמו כאילו הוא יצא
 3 ממצרים"119,
 4 וכמו"כ הענין דקרבן פסח כפי שהוא ברוחניות הענינים – "משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם
 5 ושחטו הפסח"120, "משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה"121, שצריך "לשחוט" את
 6 ה"עבודה זרה" של מצרים ושל פרעה מלך מצרים שהי' מושל בכיפה"122, ועד"ז בנוגע ל"עבודה זרה"
 7 של כל מדינה כו', ו"לשרוף" אותה – "ראשו על כרעיו ועל קרבו"123, שכולל כל סדר ההשתלשלות הן
 8 של "עולם קטן"124 והן של עולם גדול – באש של אהבת ה' ("ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וגו'"125),
 9 באופן שתתבטל החומריות וישאר רק הגשמיות כו',
 10 ועד"ז בנוגע לתוכן העבודה דקרי"ס שהיא ההכנה לזמן מתן תורתנו.
 11 יד. וכל זה נעשה באופן שגם בשעה שנמצאים עדיין בחושך כפול ומכופל של זמן הגלות, במעמד
 12 ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים"126, מתנהגים באופן ד"עם אחד"126,
 13 ועי"ז ממהרים ופועלים את הגאולה של כללות עם ישראל, וביחד עם זה, באופן ש"אתם תלוקטו
 14 לאחד אחד בני ישראל"127, שהקב"ה בעצמו "אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו"128,
 15 ואז תהי' האחדות של בני" בתכלית השלימות – ש"אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את
 16 אפרים"129, ויתירה מזה, "וקרב אותם גו' ועשיתים לעץ אחד והיו אחד בידיו"130, "ורועה אחד יהי'
 17 לכולם"131 – משיח צדקנו, עליו נאמר132 "ויצא חוטר מגזע ישי וגו' ונחה עליו רוח ה' וגו'",
 18 ואז תהי' גם הפעולה בעולם באופן ש"גר זאב עם כבש וגו'"133, הן כפשוטו ועאכו"כ במובנו הרוחני,
 19 ו"לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי"134, ועד שהעולם כולו יהי' בבחינת "הר קדשי", כיון שעתידה
 20 ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות ועתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל135.
 21 ויקויים היעוד136 "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני", כיון שהקב"ה יתעסק
 22 עם כל אחד מישראל להסביר לו עד שיונח בשכלו מה היתה מעלת הגלות כו'.
 23 וכן תהי' לנו בקרוב ממש, ש"כימי צאתך מארץ מצרים – אראנו נפלאות"137 ע"י משיח צדקנו,
 24 ו"שמחת עולם על ראשם"32.

* * *

26 טו. נת"ל (ס"ח) מדברי רבינו הזקן ש"כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו... היא עבודת הצדקה", אבל
 27 אעפ"כ, בודאי שגם בעתים הללו יש מעלה גם בענין התורה, וכאמור, שעל ידה נעשה ענין האחדות כו'.
 28 ועד כדי כך גדלה מעלת התורה, שאע"פ ש"המעשה הוא העיקר"138 [שלכן אין להסתפק בכך שהלב
 29 והמוח של יהודי הם כדבעי ("א אידישע הארץ און א אידישע קאפ"), אלא יש צורך בענין המעשה

119	נוסח הגש"פ, מפסחים קטז, ב (במשנה).
120	בא יב, כא.
121	מכילתא עה"פ. פרש"י עה"פ שם, ו.
122	ראה מכילתא בשלח יד, ה. שמו"ר פט"ו, יו"ד. זח"ב ו, א.
123	בא שם, ט. וראה גם אג"ק חכ"ד ע' קד ואילך.
124	ראה תנחומא פקודי ג. ועוד.
125	ואתחנן ו, ה.
126	אסתר ג, ח.
127	ישעי' כז, יב.
128	פרש"י נצבים ל, ג.
129	שם יא, יג.
130	יחזקאל לו, יז-יט.
131	שם, כד.
132	ישעי' שם, א-ב.
133	שם, ו.
134	שם, ט.
135	ראה ספרי ר"פ דברים. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.
136	שם יב, א.
137	מיכה ז, טו.
138	אבות פ"א מ"ז.

1 דוקא, שזהו כללות ענין הצדקה כו], הרי מצינו בנוגע לקרבנות, שבזמן הזה שביהמ"ק אינו קיים ואי
2 אפשר להקריב קרבנות בפועל, הנה "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה"¹³⁹ (אלא שכשיבנה
3 ביהמ"ק צריך להשלים זאת, כמאמר¹⁴⁰ "לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה", אבל עד אז, הרי זה
4 נפעל ע"י התורה).

5 וטעם הדבר – לפי שהתורה היא חכמתו של הקב"ה, שעל ידה ברא את העולם, כמאמר¹⁴¹ "אסתכל
6 באורייתא וברא עלמא", ותורה זו נתן הקב"ה לנו, כפי שאומרים בברכת התורה: "אשר בחר בנו . . ונתן
7 לנו את תורתו", ומסיימים: "נותן התורה", לשון הוה¹⁴², ועד כדי כך, שכאשר יהודי לומד תורה אזי
8 "הקב"ה קורא ושונה כנגדו"¹⁴³; וכיון שהקב"ה הוא למעלה ממדידות והגבלות (שלכן גם היחוד שנעשה
9 ע"י התומ"צ הוא "נצחי לעולם ועד"¹⁴⁴), לכן שייך שלימוד התורה יפעל את ענין העולה והחטאת כו'.

10 טז. ועוד ענין בזה:

11 בענין קיום מצוות מעשיות נכלל גם החיוב להביא את דבר ה' לכל אחד מישראל באשר הוא שם,
12 גם אם הוא במקום רחוק בגשמיות או ברוחניות.

13 וכיון שאי אפשר להמתין עד שהלה יתעורר ויתחיל לחפש כו' (כפי שהי' בדורות הקודמים), כיון
14 שבינתיים מעכבים ביאת משיח צדקנו, וכלל ישראל נשאר בגלות, ביחד עם "שכינתא בגלותא"¹⁴⁴ – לכן
15 צריך ללכת ולמצוא יהודי שחסרה לו ידיעה בעניני יהדות, תורה ומצוותי, ולספר לו אודות ה"ירושה"
16 היקרה שיש לו מהקב"ה – כל התורה כולה, שניתנה לו בתור יחיד, כמ"ש¹⁴⁵ "אנכי הוי' אלקיך", לשון
17 יחיד¹⁴⁶; שזהו כללות הענין דהפצת התורה והמעיינות חוצה (שבזה נכלל גם המנהג לילך לבתי כנסיות
18 כו', כנ"ל ס"ט).

19 ואז, אם רק ידבר בדברים היוצאים מן הלב, בודאי יכנסו הדברים אל הלב¹⁴⁷, ויפעלו עליו להיות
20 לומד תורה ומקיים מצוות בחיי היום יום, ביום ובלילה, בכל רגע במשך כל ימי חייו, באופן שכל יום
21 חדור ביהדות ("א' אידישער טאג"), תורה ומצוותי, באופן דהלוך ומוסיף ואור.

22 יז. אמנם, כדי לפעול על הזולת, צריך להיות בעצמו במעמד ומצב שכל מציאותו חדורה בתורה,
23 באופן שניכר עליו ש"הם חיינו ואורך ימינו"¹⁴⁸, והיינו, שאין צורך להסתכל בסידור... כיון שהוא מהוה
24 "דוגמא חי" לכך; וככל שהוא בעצמו יהי' יותר יהודי תורני ("א' תורה איד"), יהי' נקל יותר לפעול על
25 הזולת.

26 וענין זה מתחיל מהחינוך התורני ב"חדר" וב"ישיבה" כו', ששם לומדים תורה בהתמדה ושקידה,
27 ומחדירים את ההנחה שמציאותו של יהודי תלוי בתורה, כמו "דגים שבים", שכל חיותם היא מי הים,
28 "אין מים אלא תורה"¹⁴⁹, ועד כדי כך, ש"כיון שעולין ליבשה מיד כו' אף בני אדם כיון שפורשין מדברי
29 תורה ומן המצות מיד כו"¹⁵⁰.

30 וזוהי ההכנה ונתינת כח שיגדל להיות מורה דרך ברוחניות או בגשמיות כו', ותהי' "תורתו קבע
31 ומלאכתו עראי"¹⁵¹, ובאופן כזה ימלא שליחותו בעולם.

(139) ראה מנחות בסופה. וראה הנסמן בלקו"ש ח"י"ח ע' 413.
(140) שבת יב, ב. וראה גם תורת מנחם – התועודיות חס"ד ריש ע' 263. וש"נ.
(141) זח"ב קסא, ריש ע"ב.
(142) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.
(143) ראה תרבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.
(144) ראה זהר ח"א כז, ב. ח"ב ב, ב. ח"ג עה, ב. ועוד. וראה מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי.
(145) יתרו כ, ב.
(146) יל"ש עה"פ (רמז רפו). ועוד.
(147) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.
(148) נוסח תפלת ערבית – ע"פ לשון הכתוב ס"פ נצבים.
(149) ב"ק יז, א. וש"נ.
(150) ע"ז ג, ב. וראה גם ברכות סא, ב.
(151) ראה אבות פ"א מט"ו. וראה גם לקו"ש ח"י"ז ע' 347 ואילך. וש"נ.

1 יח. ובהתאם לכך, הנה בעמדנו בסיומו של "זמן חירותנו", שהוא הכנה למ"ת – נכון הדבר שכל
 2 אחד מתלמידי הישיבות יקבל על עצמו להתכונן למ"ת ע"י ההוספה בלימוד התורה באופן נעלה יותר,
 3 ויעשה כן בפועל ממש, ומתוך שמחה.
 4 ויה"ר שמהם יראו וכן יעשו, הקטנים עם הגדולים, ועד שיפעלו גם על הוריהם ומוריהם, ובלשון
 5 ההגדה: "עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית", כולל גם במובן
 6 הפנימי – שכבר הגיע הזמן לסיום ליל הגלות והתחלת שחר הגאולה¹⁵².
 7 וכיון שנמצאים כאן תלמידי הישיבה (איזה ישיבה שתהיי) – יאמרו כולם "לחיים", ושיהי' "לחיים
 8 ולברכה", להיות הגוף בריא ושלם (ש"מדרכי השם הוא"¹⁵³), באופן שלא יבלבל ללימוד תורה בהתמדה
 9 ושקידה, ולימוד המביא לידי מעשה¹⁴⁹, ועד שיפעל הענין ד"מעשה גדול"¹⁵⁴, כפי שיהי' בביאת משיח
 10 צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

11
 12 יט. האמור לעיל אודות מעלת התורה – מרומז בתורה עצמה (כמו כל הענינים) בשייכות לעניני חג
 13 הפסח:
 14 בהתחלת פירושו על התורה מביא רש"י ש"לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש¹⁵⁵ הזה
 15 לכם וכו'" – שעיקר ענינה של פרשת החודש הוא לימוד דיני והלכות קרבן פסח וכו' (שההכנה לזה
 16 מתחילה מר"ח¹⁵⁶), כך, שמיד בהתחלת חג הפסח מודגש הענין של לימוד התורה.
 17 ועד"ז מודגש ענין לימוד התורה בסיומו של חג הפסח – בקריעת ים סוף שהיתה בשביעי של פסח,
 18 ש"אז ישיר משה ובני ישראל"²⁰, שענין זה קשור עם לימוד התורה, כי, מצד ענין השירה בלבד היו בני
 19 יכולים לענות אמן, וכיון שבנ"י היו עונים אחרי משה¹⁵⁷, ומשמעות פשוטו של מקרא שכל אחד מישראל
 20 אמר (לא רק התחלת השירה, אלא) את כל השירה, לאחר ששמע משה רבינו, ועד שנעשה חלק בתורה
 21 – הרי מובן שזהו ענין של לימוד התורה.
 22 ובזה גופא יש מעלה בלימוד התורה כפי שהוא בשש"פ (בענין השירה) לגבי כפי שהוא בתחלת חג
 23 הפסח (בענין החודש הזה לכם) – כי, הלימוד ד"החודש הזה לכם" בדיני הפסח הו"ע שנוגע למעשה
 24 בפועל, ואילו לימוד התורה שבענין השירה הו"ע שאינו נוגע למעשה בפועל, כי אם באופן ד"דרוש
 25 וקבל שכר"¹⁵⁸.
 26 ועוד זאת, שבענין השירה מודגש ענין התענוג שבתורה – שזהו גם מה שיתחדש לעת"ל בתורתו של
 27 משיח לגבי תורת עוה"ז¹⁵⁹ [שזהו ענין ששייך לימים האחרונים דחג הפסח, ובמיוחד לאחרון של פסח,
 28 שבהפטרת היום מדובר אודות האופן שמשיח ינהיג את עם ישראל, שבזה נכלל גם הענין שילמד תורה
 29 את כל העם¹⁶⁰, כולל גם אלו שכבר למדו את כל התורה כולה, כמבואר בארוכה בדרושי אחרון של
 30 פסח¹⁶¹], כמובן מהמבואר באגה"ק¹⁶² בנוגע להתגלות הרצון והתענוג לעת"ל, שהכוונה בזה לענין
 31 התענוג שבתורה – "ישקני מנשיקות פיהו"¹⁶³.
 32 כ. והנה, כללות ענין התורה הוא באופן שמצד עצמה היא "נעלמה מעיני כל חי"⁹², אלא שנמשכת
 33 וחודרת בכל פרטי עניני התורה כפי שבאים בריבוי התחלקות – "ששים המה מלכות ושמונים פילגשים

(159) ראה קה"ר רפ"ב. פי"א, ח.

(160) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. ועוד. לקו"ת צו יז, א.
 ובכ"מ.

(161) ראה גם ד"ה הנה ישכיל עבדי דאחש"פ תשל"ב (תורת
 מנחם – התוועדות חס"ח ע' 151 ואילך). וש"נ.

(162) סכ"ט.

(163) שה"ש א, ב.

(152) ראה גם תורת מנחם – התוועדות חמ"ג ע' 157. וש"נ.

(153) רמב"ם הל' דעות רפ"ד.

(154) ראה תורת מנחם ספר המאמרים כסלו ע' קצה. וש"נ.

(155) בא יב, ב.

(156) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 215 ואילך.

(157) ראה סוטה ל, ב.

(158) שם מד, א. וש"נ.

1 ועלמות אין מספר¹⁶⁴; ועד"ז בנוגע לחילוקי הדרגות שבלומדי התורה, שהרי אע"פ שכל אחד מישראל
2 חייב בלימוד התורה, מ"מ, יש בזה חילוקי דרגות כו', כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה
3 (כנ"ל סי"ב).

4 ובהמשך להמדובר לעיל (סי"ח) אודות תלמידי הישיבה – הנה:

5 כיון שתלמידי הישיבה הם במעמד ומצב שאין להם דאגות כלל כו', הרי מובן, שעליהם מוטל החיוב
6 דלימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז, ועוד יותר אפילו מראש הישיבה, שהוא טרוד בהכנת השיעורים
7 ובחינת התלמידים וכו', ואילו התלמיד, אם רק ירצה להתנהג כדבעי, אין לו ענינים המבלבלים כלל.

8 ובין תלמידי הישיבה – שביניהם גופא יש חילוקי דרגות – ישנם התלמידים שהגיעו לכאן מארץ
9 הקודש (הן אלו שהגיעו לאחרונה, והן אלו שהגיעו משך זמן לפני"ז), ע"פ פס"ד הרמב"ם¹⁶⁵ אודות
10 ההיתר לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ כדי ללמוד תורה.

11 אך לכאורה אינו מובן: הרי אפשר ללמוד תורה גם בא"י?! – ועכצ"ל, שההיתר לצאת מא"י הוא
12 באופן שככל שתגדל מעלת הלימוד בא"י הנה מאיזו סיבה יהי' הלימוד בחו"ל באופן נעלה יותר מכמו
13 שהי' יכול להיות בא"י, כך, שכדי להגיע לדרגה נעלית יותר בענין ד"תעבדון את האלקים גו"¹⁶⁷ יש
14 צורך לצאת ("בהוציאך גו") אפילו מא"י.

15 ומזה מובן גודל החיוב (ובמילא גם הזכות) של התלמידים שהגיעו מא"י, ביתר שאת וביתר עוז –
16 להוסיף בלימוד התורה הן בכמות והן באיכות, ולנצל לזה כל רגע פנוי, והיינו, שמלבד אותם רגעים
17 שע"פ שו"ע חייבים לעסוק בהם בענינים אחרים, הנה כאשר מתפנה מהם, אזי אין לו בעולמו אלא רק
18 לימוד התורה בהתמדה ושקידה, בפועל ממש.

19 וכיון שהציווי על זה הוא מהקב"ה, כהפס"ד ב"תורה אור"¹⁶⁶ – צריך לקיים זאת בשמחה ובטוב
20 לבב, כך, שהלימוד הוא "במקום שלכו חפץ"¹⁶⁷ (או "רוצה"¹⁶⁸), שאז בודאי יצליחו בלימוד, מתוך
21 חירות מכל הענינים המבלבלים, ועד לחירות מה"אל זר אשר בקרבך"¹⁶⁹.

22 ותקיים אצלם ההבטחה "יגעת ומצאת"¹⁷⁰,

23 והרי ענין המציאה קשור עם משיח (שענינו שייך במיוחד לאחרון של פסח), כמ"ש¹⁷¹ "מצאתי דוד
24 עבדי", וענין זה שייך לכל אחד מישראל, כמ"ש במאור עינים¹⁷² (לתלמיד הבעש"ט) שבכל אחד מישראל
25 יש ניצוץ משיח (ועפ"ז מתורצת הסתירה בפסוק¹⁷³ "דרך כוכב מיעקב", אם קאי על משיח¹⁷⁴, או שקאי
26 על כל אחד מישראל¹⁷⁵),

27 ובהמשך לזה – יקיים בהם מ"ש "ונחה עליו רוח ה' וגו'"¹²⁰, ככל פרטי הענינים שנימנו בפסוק,
28 ויפעלו בעצמם להיות במעמד ומצב ד"הר קדשי", עד ש"מלאה גו' דעה את ה' כמים לים מכסים"¹³⁴,

29 ויהיו "דוגמא חי" לשאר תלמידי הישיבה, לראשי הישיבה, לבעלי-בתים ולכלל ישראל, ובקרוב ממש
30 ילכו – יחד עם כל צבאות ה' – לקבל פני משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש.

31 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שהתלמידים שבאו מא"י יאמרו "לחיים" וינגנו ניגון מא"י, והתחיל בעצמו
32 לנגן הניגון "הושיעה את עמך"].

(170) מגילה ו, ריש ע"ב.

(171) תהלים פט, כא.

(172) ס"פ פינחס.

(173) בלק כד, יז.

(174) ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. רמב"ן עה"פ.

(175) ירושלמי מע"ש ספ"ד. וראה ברכות נו, ב.

(164) שם ו, ח. וראה שהש"ר עה"פ.

(165) הלי' מלכים פ"ה ה"ט.

(166) משלי ו, כג.

(167) ע"ז יט, א.

(168) שו"ע י"ד סוסר"מ.

(169) ראה שבת קה, ב.

* * *

- 1
2 כא. בשיחת אחרון של פסח תש"ד¹⁷⁶ – "ויהי בשלושים שנה"³⁴ – מדובר אודות הענין ד"פוצו
3 מעינותיך חוצה",
4 – שקשור גם עם המנהג דשתיית ד' כוסות באחרון של פסח¹⁷⁷, שנתקיים בו הענין דיפוצו מעינותיך
5 חוצה, שנתפשט גם בחוצה –
6 ומבואר שם, שאין הכוונה שהמעיינות יהיו בפנים ויתפשטו כל כך עד לחוצה, אלא הכוונה היא
7 שהמעיינות עצמם יהיו בחוצה כו' (ומובן, שכיון שזהו מעין דקדושה, הרי זה באופן שקדושה לא זזה
8 ממקומה¹⁷⁸, והיינו, שגם כשהמעייני נמצא בחוץ, הרי זה באותו מעמד ומצב כפי שהוא בפנים).
9 ומבאר, שזהו הענין ד"חכמות בחוץ תרונה"¹⁷⁹, והיינו, ש"חכמות" קאי על התורה שהיא חכמתו של
10 הקב"ה, וכיון ש"תורה אור", הנה ע"י שממשיכים ומביאים את התורה ("חכמות") בחוץ, הרי זה פועל
11 שגם בחוץ נעשה ענין של שמחה – "תרונה".
12 כב. והענין בזה:
13 עצם המציאות שיש מקום בעולם שנקרא "חוץ", יכול לפעול על יהודי ענין של היפך השמחה, כפי
14 שמבאר בשיחה, שכאשר יוצאים מביהכנ"ס וביהמ"ד לרחוב, הרי המעמד ומצב של הרחוב גורם ענין
15 של היפך השמחה ("פֶּאָר מרה-שחורה'ט").
16 ובפשטות: כיון שזה עתה אמר "שמע ישראל גו' ה' אחד"¹⁸⁰, ויודע הרמזו בתיבת "אחד", שז'
17 הרקיעים והארץ וד' רוחות בטלים לאלופו של עולם¹⁸¹, שמנהיג אותם וכו', הנה כשיוצא לרחוב ורואה
18 מה שנעשה בעולם, שישנו מקום בעולם שעדיין לא הגיעה לשם הידיעה שהעולם מונהג ע"י אלופו של
19 עולם וכו', הרי זה פועל עליו תנועה של היפך השמחה.
20 וכדי שגם בחוץ יהי ענין של שמחה – הרי זה ע"י "חכמות בחוץ (תרונה)", להמשיך ולהביא את
21 התורה בחוץ.
22 וכפי שמצינו שקודם הירידה לגלות מצרים נאמר¹⁸² "ואת יהודה שלח (יעקב) .. להורות לפניו גו'",
23 "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה", והיינו, שכדי שתקויים ההבטחה "אנכי אעלך גם עלה"¹⁸³,
24 הרי זה ע"י שקובעים שם "בית תלמוד", וע"י לימוד התורה במצרים, הנה לא זו בלבד שבטוחים שתהי'
25 היציאה ממצרים, אלא עוד זאת, ש"יצאו ברכוש גדול"⁶, ועד לאופן ש"ינצלו את מצרים"⁷.
26 ו"מעשה אבות סימן לבנים"¹⁸⁴ – שגם במעמד ומצב ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן"¹⁸⁵, פועלים הענין
27 ד"זמן חירותנו" ע"י שמתקנים "בית תלמוד", ולא רק עבור עצמו ובני ביתו, אלא גם עבור כל העולם
28 כולו (שהרי "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"¹⁰⁴), שכאשר נודע לו שבמקום מסויים
29 בכדור הארץ חסר מלמד עבור תשב"ר, הנה כיון שהגיעה אליו ידיעה זו, הרי זו הוכחה שזהו התפקיד
30 שעלה בגורלו, שעליו לעשות כל התלוי בו כדי לתקן זאת.
31 וכיון שישנה ההבטחה ש"חכמות בחוץ תרונה", הרי מובן, שענין השמחה הוא לא רק לאחרי
32 שמשלימים את הענין ד"פוצו מעינותיך חוצה", אלא גם בשעה שנמצאים עדיין בחוץ ועוסקים להביא
33 לשם את המעיינות ("חכמות"), עושים זאת מתוך שמחה וטוב לבב, ששמחה זו עצמה מוסיפה במסירה

181) ראה לקו"ש ח"א ע' 11. וש"נ.

182) ויגש מו, כח ובפרש"י.

183) שם, ד.

184) תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו.

ועוד.

185) מגילה יד, א. וש"נ.

176) שיחת ליל אחש"פ בסעודה ס"ד (סה"ש תש"ד ע' 106).

177) ראה גם שיחת אחש"פ בסעודה ס"ה (סה"ש שם ע' 111).

178) ראה ע"ח ש"ד פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א.

179) משלי א, כ.

180) ואתחנן ו, ד.

1 ונתינה בעבודה דהפצת המעיינות חוצה, ובמדת ההצלחה בעבודה זו – ע"ד החילוק בין מי שנמצא
2 בשב"י ואינו יודע מה יהי' בסופו, למי שבטוח שבקרוב יצא מן השב"י, ועוד זאת, שיודע שהסיבה לכך
3 שנמצא בשב"י אינה אלא כדי שתהי' הגאולה ביתר שאת וביתר עוז.

*

5 כג. יש עוד ענין במעלת ימים האחרונים לגבי ימים הראשונים דחג הפסח – שזהו הענין דספירת
6 העומר:

7 ספירת העומר היא מצות עשה מן התורה, ובזמן הזה – עכ"פ מדברי סופרים¹⁸⁶, ו"מן התורה צריך
8 למנות הימים וגם השבועות ("מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי"¹⁸⁷, שהם שני ענינים בפ"ע¹⁸⁸)
9 . . ואם לא עשה כן לא יצא ידי חובתו מן התורה"¹⁸⁹. וכיון שהתחלת הספירה היא בליל שני דחג הפסח,
10 נמצא, שהפעם הראשונה שבה סופרים הן הימים והן השבועות היא בליל אחרון של פסח, שאז אומרים
11 "היום שבעה ימים שהם שבוע אחד לעומר".

12 והנה, כללות הענין דספה"ע הוא הכנה למ"ת, כדאיתא בר"ן¹⁹⁰: "בהגדה . . אמרו בשעה שאמר להם
13 משה תעבדון את האלקים על ההר הזה . . לסוף חמשים יום, היו מונין כל אחד ואחד לעצמו, מכאן
14 קבעו חכמים לספירת העומר . . מחשבין נ' יום לשמחת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן".

15 וכיון ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"¹⁹¹ (וכמודגש במיוחד בנוגע לחג הפסח ש"חייב אדם לראות
16 את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים"¹¹⁹), הרי מובן, שימי ספה"ע מסוגלים לעורר את הכוסף
17 והתשוקה לקבלת התורה, ובאופן שמיום ליום הולך וניתוסף בתשוקה זו, כפי שהדבר מתבטא בנוסח
18 הספירה: "היום שני ימים", "שלשה ימים", ולא יום שני יום שלישי וכו'¹⁹², היינו, שהתשוקה שהיתה
19 ביום הראשון בתקפה עומדת, אלא שמיום ליום ניתוסף בזה עוד יותר – במשך כל שבעת הימים,
20 שכוללים כל אופני הכוסף והתשוקה כו', מחסד שבחסד עד למלכות שבחסד.

21 ובהמשך להאמור לעיל (סי"ח-כ) אודות הדגשת ענין לימוד התורה אצל תלמידי הישיבות – הרי
22 מובן שאצלם צ"ל השתדלות מיוחדת גם בנוגע להתעוררות הכוסף והתשוקה לקבלת התורה, הן בנוגע
23 לעצמם והן בנוגע לזולת כו'.

24 ועי"ז יפעלו שבקרוב ממש נזכה לקיים מצות ספה"ע מן התורה (לכל הדעות¹⁸⁶), ואז תהי' גם קבלת
25 התורה (לאחרי ההכנה דספה"ע) בתכלית השלימות – שילמדו תורתו של משיח מפיו של משיח.

26 וההכנה לזה בימי הגלות האחרונים צריכה להיות מתוך שמחה וטוב לבב – "תרונה" (מבלי הבט
27 על הענינים המבלבלים ל"דבר הוי' זו הלכה"¹⁹³), ושמחה זו גופא תוסף בפריצת שיירי חומת הגלות,
28 ו"מיד הן נגאלין"¹⁹⁴, ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש, בעגלא דידן.

* * *

30 כד. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה והחרים ה' את לשון ים מצרים וגו'.

* * *

191) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'
בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
192) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 38. וש"נ.
193) שבת קלח, ב.
194) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

186) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט ס"א-ב. וש"נ.
187) מנחות סו, א. וש"נ.
188) ראה גם ד"ה וספרתם דל"ג בעומר תשי"א פ"ג (תורת
מנחם – התועדויות ח"ג ע' 66 ואילך).
189) שם ס"ה. וש"נ.
190) סוף פסחים.

1 כה. בהמשך להמדובר לעיל (סכ"א ואילך) אודות הענין ד"חכמות בחוץ תרונה" – יש להתעכב על
2 כמה דיוקים בזה.

3 ובהקדמה – שכיון שמדובר אודות פסוק בתושב"כ, הרי זה באופן שכל תיבה כו' היא בתכלית הדיוק,
4 שזהו כללות החילוק בין תושב"כ לתושבע"פ, שבתושבע"פ נוגע בעיקר תוכן הענין (ולא כ"כ האותיות),
5 וכפי שמצינו שיש ענינים שנאמרו ע"י כמה תנאים ואמוראים באופן שכל אחד ואומר זאת בסגנון ואותיות
6 שלו, ועאכו"כ במפרשי הש"ס, כהלשון הידוע¹⁹⁵ שהרא"ש והר"ן אומרים אותה סברא, אבל כל אחד
7 אומרה בסגנון שלו; משא"כ בתושב"כ, גם האותיות הם בתכלית הדיוק, וכדאיתא בגמרא¹⁹⁶ "לפיכך
8 נקראו ראשונים סופרים, שהיו סופרים (ודורשין¹⁹⁷) כל האותיות שבתורה, שהיו אומרים וא"ו דגחון
9 חציין של אותיות של ס"ת וכו'".

10 וכיון שכן, הרי בודאי שכל פרטי התיבות שבפסוק "חכמות בחוץ תרונה" – שבכל אחת מהן יש ענין
11 מיוחד בפ"ע, ובצירוף כולם יחד בא התוכן הכללי שבפסוק – הם בתכלית הדיוק.
12 וצריך להבין:

13 א) בתיבת "חכמות" – מדוע נאמר "חכמות" לשון רבים, בה בשעה שהכוונה היא לחכמת התורה,
14 והרי התורה היא חכמה אחת?!

15 ולהעיר, שגם מה שאמרו רז"ל¹⁹⁸ "יש חכמה בגוים תאמין" (ורק "יש תורה בגוים אל תאמין"), הרי
16 זה קשור עם חכמת התורה – לא מיבעי בנוגע ללימודם "בשבע מצוות דידהו", שעל זה אמרו¹⁹⁹
17 ש"אפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול" [ומובן שאין הכוונה ל"עובד כוכבים" ממש,
18 שהרי גוי שעובד ע"ז חייב מיתה²⁰⁰, כי אם גוי סתם²⁰¹, אלא שמפני יראת הצענזור כו' הוסיפו תיבת
19 עכו"ם], אלא גם בנוגע לשאר עניני חכמות שקבע הקב"ה בטבע העולם, שכולם נשתלשלו מחכמת
20 התורה.

21 והיינו, שאין זה באופן שישנם שתי חכמות, הא' עבור בני"י והב' עבור אומות העולם, אלא יש רק
22 חכמה אחת שיש בה חילוקי דרגות זו למעלה מזו (כפי שמצינו בדברי גדולי ישראל ברי סמכא שיש ג'
23 חכמות או ז' חכמות כו'²⁰²), וכמ"ש הרמב"ם בפתיחת המורה נבוכים ששאר החכמות הם הקדמה לחכמת
24 האלקות, חכמת התורה²⁰³.

25 וכיון שיש רק חכמה אחת – למה נאמר "חכמות" לשון רבים?

26 ב) בתיבת "בחוף" – הרי "חוף" מורה על ענין שהוא ריק מכל ענין של תוכן ראוי, שהרי אם הי'
27 בו איזה תוכן הראוי, לא הי' "בחוף" מגבול הקדושה אלא בפנים, וא"כ, מהי השייכות של "חוף"
28 ל"חכמות"??!

29 ג) בתיבת "תרונה" – מלשון רינה ושמחה – הרי ענין השמחה הוא לא רק דבר נפרד מענין החכמה,
30 אלא הם ענינים הפכיים שסותרים זל"ז, כי, ענין החכמה קשור עם הבנה והשגה, שבשביל זה יש צורך
31 בתנועה של התיישבות ומנוחה דוקא, ולא לעמוד בתנועה של הרגש הלב, שרק מבלבל להבנה והשגה
32 שבמוח [וכמו ענין השוחד מצד אהבת עצמו, או מצד היראה מפני דבר המזיק כו'], כך, שענין השמחה

195 ראה לקו"ת ראה כד, ד. וראה גם סה"מ תשי" ע' 36
 ובהערה.
 196 קידושין ל, א.
 197 תנחומא בשלח טז.
 198 איכ"ר פ"ב, יג.
 199 סנהדרין נט, רע"א.
 200 ראה שם נו, סע"א ואילך.
 201 ראה גם לקו"ש ח"כ 154 הערה 5 ובהנסמן שם.
 202 ראה רב"ע משלי ט, א. וראה גם תורת מנחם –
 התועודיות חס"ט ס"ע 128 ואילך. וש"ג.
 203 ראה גם תורת מנחם – התועודיות חל"ג ס"ע 106.
 חל"ה ע' 91.

- 1 ("תרונה") הוא לכאורה היפך ענין החכמה, ובפרט שכדי לקבל דבר שכל צ"ל הענין ד"שפתותיו נוטפות
2 מר"204, שזוהי תנועה הפכית מענין השמחה. וא"כ, מהי השייכות של "תרונה" ל"חכמות" ? !
- 3 כו. ויובן בהקדם הביאור בנוגע לכללות ענין ה"חויץ" – שגם הוא נברא ע"י הקב"ה, והרי "כל מה
4 שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"205:
- 5 כתיב⁴² "ראה נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב וגו'" (גם היפך החיים והטוב, שבזה נכלל גם
6 ענין ה"חויץ"), וממשיך בכתוב לבאר טעם הדבר: "ובחרת בחיים" – כדי שיוכל להיות ענין הבחירה,
7 כי, אם הי' בעולם רק ענין של חיים וטוב (ובסגנון אחר: אם הענין של גן עדן הי' בגילוי בעוה"ז²⁰⁶),
8 הי' האדם מוכרח להתנהג באופן כזה, ולא הי' יכול להיות אצלו ענין של בחירה.
- 9 וזהו גם הסדר שתחילה "נופת תטופנה שפתי זרה" ורק "אחריתה מרה כלענה"207 (כמשנ"ת גם
10 בהתועדות הקודמת²⁰⁸) – דלכאורה אינו מובן: כיון ש"חותמו של הקב"ה אמת"209, איך יתכן שהענין
11 של "זרה" הי' באופן של "נופת" ? ! אך הענין הוא – שהקב"ה עשה שיהי' כך, כדי שיוכל להיות ענין
12 הבחירה, שהרי אילו היו רואים מיד בתחילה הענין ד"מרה גו'", אזי לא הי' יכול להיות ענין הבחירה;
13 ולכן מוכרח להיות תחילה הענין ד"נופת תטופנה שפתי זרה", ואעפ"כ, דורשים מיהודי להיות "חכם
14 הרואה את הנולד"210, ולראות מיד בתחילה המעמד ומצב שיהי' ב"אחריתה".
- 15 וזהו גם כללות החילוק שבין קדושה ללעו"ז, שבנוגע ללעו"ז נאמר²¹¹ "אשר נאכל במצרים חנם",
16 ואילו בקדושה אין ענין של חנם²¹²,
- 17 – וכידוע בנוגע להנהגת האריז"ל²¹³ (ואף שאין אנו יכולים להידמות לדרגתו הנעלית כו', הנה שמץ
18 מזה צ"ל אצל כל אחד מישראל) בענין קניית הדברים של מצוה כגון לולב ואתרוג, שלא זו בלבד שלא
19 רצה לקיים מצוה בחנם, אלא עוד זאת, שהי' נותן למוכרים כל מה ששאלו ממנו בפעם הראשונה, ולא
20 הי' מסרב עמהם על השער כו'.
- 21 וע"ד שמצינו בגמרא²¹⁴ שרבן גמליאל לקח לולב באלף זוז. אלא שבזמנו של האריז"ל שהי' כמה
22 דורות לאחרי ר"ג, הי' צורך בהוספה בעבודת ה' לגבי זמנו של ר"ג (בגלל שניתוסף בחשכת הגלות כו'),
23 שלא זו בלבד ששילם סכום גדול כו', אלא עוד זאת שהי' מוכן לשלם כל סכום שיבקש המוכר, מבלי
24 לדעת מהו הסכום כו'²¹⁵ –
- 25 אלא יש צורך בעבודה ויגיעה דוקא, ועד כדי כך ש"לא יגעת ומצאת, אל תאמין"170.
- 26 ועד"ז מובן גם בנוגע לענין ה"חויץ" – שדוקא על ידו יכול להיות ענין הבחירה, וענין של עבודה
27 ויגיעה כו'.
- 28 ויתירה מזה, שהתכלית היא להפוך את ענין ה"חויץ", שגם שם יהי' מעמד ומצב ד"חכמות בחויץ
29 תרונה".
- 30 וע"ד הביאור בסיפור הגמרא²¹⁶ אודות רבי אלעזר ש"נזדמן לו אדם אחד שהי' מכוער ביותר, אמר
31 לו .. כמה מכוער אותו האיש .. אמר לו .. לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית" –
32 שכיון שגם בנוגע ל"כלי מכוער" ישנו ה"אומן שעשאני", ברור הדבר שיש בזה תכלית ומעלה כו'²¹⁷,

(204) שה"ש ה, יג. וראה שבת ל, ב. וש"נ.

(205) שם עז, ב.

(206) ראה תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ע' 323. וש"נ.

(207) משלי ה, ג-ד.

(208) שיחת י"א ניסן ס"ד (תורת מנחם – התועדויות חע"ו

ע' 23 ואילך).

(209) שם נה, א. וש"נ.

(210) תמיד לב, א.

(211) בהעלותך יא, ה. וראה ספרי ופרש"י עה"פ.

(212) ראה זח"ב קכח, א.

(213) טעהמ"צ פ' ראה מצות הצדקה.

(214) סוכה מא, ב.

(215) ראה גם שיחת אחש"פ תשל"ב סכ"ה בשוה"ג הב'

להערה 124 (תורת מנחם – התועדויות חס"ח ע' 173). וש"נ.

(216) תענית כ, סע"א ואילך.

(217) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ה ע' 70 הערה

18. וש"נ.

1 שדוקא עי"ז יהי יתרון האור מן החושך כו'; וכפי שהשיב ריב"ח ל"ברתי דקיסר" ש"אמרה לי' . . אי
2 חכמה מפוארה בכלי מכוער": "אביך רמי חמרא במני דפחרא" (נותן יין בכלים מכוערין של חרס)²¹⁸,
3 והיינו, שרואים בטבע העולם שיש מעלה בכלי חרס, שדוקא בהם משתמר היין (משא"כ בכלי זהב וכסף
4 מחמיץ היין), ועד"ז יש מעלה "בכלי מכוער", שדוקא בו מתקיימת "חכמה מפוארה". ועד"ז גם בענין
5 ד"חכמות בחוץ (דוקא) תרונה".

6 כז. והענין בזה:

7 כדי לבוא להבנת והשגת החכמה כדבעי והמסקנא האמיתית וכו', הנה "שמעתא בעא צילותא"²¹⁹,
8 שבשביל זה יש צורך בישוב הדעת מתוך מנוחה, ולכן מציינו²²⁰ שהסנהדרין היו נושאים ונותנים כל הלילה,
9 איש איש לעצמו כו'.

10 וכיון שכן, הרי מובן, שהמקום הראוי לבירור החכמה הוא – לא "בחוץ", אלא דוקא בפנים כו'.
11 וכדמוכח גם ממה שמצינו בנוגע ללימוד התורה בסוכה, שאע"פ שכשנמצא בסוכה ה"ה מוקף במצוה
12 כו', מ"מ, "יכול ללמוד חוץ לסוכה (בבית), שחייב עכ"פ במזוזה, או אפילו בבית המדרש, שפטור
13 (ממזוזה²²¹) כדי שתהא דעתו מיושבת עליו"²²².

14 אמנם, כל זה הוא קודם שנתבררה החכמה, שאז מקומה בפנים; אבל לאחר ששכר נתבררה החכמה
15 – אזי יש צורך להביאה ולהשתמש בה כו' גם בחוץ (ופשיטא – לא באופן שהחוץ פועל שינוי בחכמה,
16 אלא להיפך, שהחכמה פועלת שינוי בחוץ כו').

17 ואדרבה: "חכמות בחוץ תרונה" – שדוקא כשהחכמה נמשכת ומתפשטת בחוץ אזי נעשה ענין של
18 שמחה ("תרונה"), שהרי ענין השמחה הוא מצד החידוש שבדבר שלא ע"ד הרגיל (כמודגש בענין שמחת
19 המועדים לגבי ימות החול).

20 כלומר: בנוגע ללימוד התורה בכלל שצ"ל מתוך שמחה וטוב לבב, ישנו ענין השמחה שצ"ל בתור
21 הכנה ללימוד התורה, כמארז"ל²²³ ש"אין שכינה שורה . . אלא מתוך דבר שמחה של מצוה . . וכן לדבר
22 הלכה . . כי הא דרבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא וברחי רבנן", אבל "לסוף יתיב
23 באימתא ופתח בשמעתא", היינו, שהלימוד עצמו הוא מתוך יראה כו', "מה להלן באימה וביראה וברתת
24 ובזיע אף כאן כו'"²²⁴;

25 ואילו ענין השמחה בתורה עצמה – הרי זה דוקא כשישנו החידוש שהתורה נמשכת ובאה בחוץ, שאז
26 "חכמות בחוץ תרונה".

27 וע"ד שמצינו בר' יהודא בר' אילעי שאמרה לו ההיא מטרוניתא שפניו נראים כשתויי יין²²⁵, ואמר
28 לה שזהו לפי שתלמודו מצוי בידו, ועד"ז מצינו בר' אבהו שצהבו פניו מפני שמצא תוספתא עתיקתא²²⁶
29 (או חדתא²²⁷ – שאצלו היתה זו חדתא), שהסיבה לכך היא לפי ש"חכמת אדם תאיר פניו"²²⁸, והיינו,
30 שהתורה שלמד נמשכה ובאה גם בחוץ, באופן שאפילו ההיא מטרוניתא ראתה את השינוי במראה פניו,
31 שהתבטא באופן הקשור עם ענין השמחה – כשתויי יין, ש"אין אומרים שירה אלא על היין"²²⁹, שזהו
32 תוכן הענין ד"חכמות בחוץ תרונה".

(225) ירושלמי פסחים פ"י סה"א.

(226) ירושלמי שבת פ"ח ה"א.

(227) כ"ה בתו"א ויקהל פח, ב. לקו"ת מסעי צג, ריש ע"ב.

ובכ"מ בדא"ח.

(228) קהלת ח, א.

(229) ברכות לה, א. וש"נ.

(218) שם ז, סע"א (ובפרש"י).

(219) מגילה כח, ב. וראה עירובין סה, א.

(220) סנהדרין מ, א (במשנה) ובפרש"י.

(221) רמב"ם הל' מזוזה פ"ו ה"ו. טושו"ע יו"ד סרפ"ו ס"י.

(222) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סת"ל ט"ד. וש"נ.

(223) שבת שבעה ערה 204.

(224) ברכות כב, א. וש"נ.

- 1 כח. והדיוק בזה – "חכמות (בחוץ) תרונה", בלשון רבים, כיון שבענין החכמה – תורה – יש שני
2 ענינים:
- 3 ישנו ענין התורה כפי שנוגע למעשה בפועל, שעל זה אמרו²³⁰ "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה",
4 והיינו, שגדלות הלימוד הוא כשבא לידי מסקנא אמיתית בנוגע לפס"ד הלכה למעשה, שזוהי הבחינה
5 שהלימוד הי' כדבעי למהוי כו', שלכן ישנו הכלל ש"אין למדין הלכה לא מפי לימוד כו' הלכה
6 למעשה"²³¹, "מעשה רב"²³².
- 7 והענין בזה²³³ – שחכמה ומעשה הם אמנם ענינים שונים, חכמה לחוד ומעשה לחוד, אבל אי אפשר
8 להגיע לחלק המעשה אלא ע"י הקדמת הלימוד שמביא לידי מעשה; ועד"ז לאידך גיסא, שכדי לידע
9 שהלימוד הי' כדבעי, עד מקום שיד שכלו מגעת, וכפי שורש נשמתו וכו' – הרי זה דוקא כשוראים
10 שהלימוד הוא באופן שמביא לידי מעשה.
- 11 אך ישנו ענין התורה שאינו נוגע כדי לידע את המעשה אשר יעשון, אלא באופן ד"דרוש וקבל
12 שכר"¹⁵⁸, שזוהי דרגת התורה כפי שהיא מצד עצמה באופן ש"אלפים שנה קדמה תורה לעולם"²³⁴, ועד
13 כפי שהיא "שעשועים גו' לפניו"²³⁵, שעשועי המלך בעצמותו²³⁶.
- 14 ובכללות הרי זה החילוק שבין תורת עוה"ז לתורתו של משיח (כנ"ל סי"ט) – שתורת עוה"ז עיקרה
15 בכדי לרעת את המעשה אשר יעשון, ואילו תורתו של משיח היא בזמן שיקויים היעוד "את רוח הטומאה
16 אעביר מן הארץ"⁵⁸, ו"לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי", "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים
17 מכסים"¹³⁴, כך, שלא תהי' מציאות של היפך רצון ה', ובמילא יהי' לימוד התורה רק באופן ד"דרוש
18 וקבל שכר".
- 19 ועז"נ "חכמות בחוץ תרונה", לשון רבים – שלא זו בלבד שהחכמה שענינה לידע את המעשה אשר
20 יעשון צריכה לבוא ולהגיע גם בחוץ, אלא אפילו החכמה שענינה דרוש וקבל שכר, תכליתיה ושלימותה
21 כשבאה גם בחוץ, שגם בחוץ ניכר שהוא חדור בדרגא היותר נעלית שבתורה, שזהו כללות הענין דיפוצו
22 מעינותיך חוצה; ודוקא עי"ז נעשה הענין ד"תרונה"²³⁷.
- 23 ולהעיר גם מהמבואר בתו"א²³⁸ ש"פי' בזהר²³⁹ חכמות תרי, חכמה עלאה וחכמה תתאה וכו'", ודוקא
24 כ"שהארט ח"ע נמשכת בח"ת ומתלבשים בחוץ, דהיינו בבי"ע, עד שנמשכים בעשי' גשמית ממש .. אז
25 דוקא תרונה, פי' שיהי' עי"ז תוספת וגילוי אוא"ס ב"ה שלמעלה מעלה אפילו מבחי' ח"ע".
- 26 כט. וכל האמור לעיל – נוגע גם לפועל:
- 27 כאשר יוצאים בחוץ ורואים מה שנעשה בעולם – ש"אין יום שאין כו"²⁴⁰, ובפרט בזמן דעקבתא
28 דמשיחא, ככל הסימנים שנימנו בזה בסוף מסכת סוטה, שיש בהם ענינים מבהילים כו', וככל שהולכים
29 ומתקרבים לביאת המשיח, נעשה המעמד ומצב של ה"חוץ" למטה יותר, עד לדרגא הכי תחתונה –
30 מתעוררת השאלה למה עשה ה' כזאת! ועד שלפעמים יכולים ליפול ליאוש ח"ו!
- 31 ובכן: נוסף לכך ש"בהדי כבשא דרחמנא למה לך"²⁴¹, הנה עז"נ "חכמות בחוץ תרונה", והיינו,
32 שדוקא ע"י עבודת בנ"י בהפצת ה"חכמות" בחוץ שנעשית בדורות האחרונים, בגלות מר שלא הי' כמוהו
33 עד היום הזה – ניתוסף עליו גדול יותר, כיתרון האור מן החושך כו'.

במדבר יח, ד ואילך.
237) ראה גם שיחת אחש"פ תשכ"א סי"ט (תורת מנחם –
התועדויות ח"ל ע' 261). וש"נ.
238) יתרו ע, א.
239) ראה זח"א קמא, ב.
240) סוטה מח, א (במשנה).
241) ברכות יו"ד, סע"א.

230) קידושין מ, ב. וש"נ.
231) ב"ב קל, ב ובפי' הרשב"ם.
232) שבת כא, א. וש"נ.
233) ראה גם לקו"ש חט"ז ס"ע 192 ואילך. וש"נ.
234) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד.
רש"נ. זח"ב מט, א.
235) משלי ח, ל.
236) לקו"ת שה"ש כז, סע"א (מעמק המלך). וראה לקו"ת

1 ולהעיר, שכיון שנוהגים ללמוד מסכת סוטה בימי ספה"ע²⁴² – להיותה קשורה עם העבודה דספירת
 2 העומר, שהרי כל המנחות באות מן החטים חוץ ממנחת העומר ומנחת סוטה שבאות מן השעורים²⁴³,
 3 כמבואר הענין בזה בספרי מוסר וחסידות²⁴⁴ – נמצא, שדוקא בסמיכות לחג השבועות לומדים את הדף
 4 שבו מדובר אודות הסימנים של עקבות משיחא. ומלימוד דף זה – הולכים לקבלת התורה בשמחה
 5 עצומה!

6 וענין זה נוגע גם לעבודה בפועל – כי, בשעה שעומדים בתנועה של יאוש, או עצבות ומרירות כו',
 7 אי אפשר לפעול בכל התוקף וה"שטורעם", ובמילא נחסר במילוי שליחותו כו'; ולכן צריכים לידע
 8 שהכוונה בענין החושך כו' היא כדי לפעול יתרון האור, ובודאי נתן לו הקב"ה הכחות ו"כלי הנשק"
 9 הדרושים כדי לפעול זאת, עי"ז שיעבוד עבודתו מתוך שמחה כו', ועד שיהי' הענין ד"תרונה".

10 ל. אמנם, כיון שבשביל זה יש צורך בענין הבחירה (כנ"ל סכ"ו), שלכן מראים לאדם שיש שני
 11 דרכים, "את החיים ואת הטוב" וגם ההיפך, ומבקשים ממנו "ובחרת בחיים", שע"ז יגיע לשלימותו
 12 ויפעל שלימות גם בעולם כו' – הנה מצד הענין של בחירה חפשית, שהיא למעלה מכל מדידה והגבלה,
 13 למעלה מהשכל וכו', יכול אדם לבחור לעשות ענינים שהם למטה והיפך השכל (כולל גם השכל שלו)
 14 – להזיק את סביבתו, ואפילו את בני ביתו ואת עצמו, ובלבד שלשעה קלה יהי' אצלו מעמד ומצב ד"נופת
 15 תטופנה", אע"פ שלאח"ז יתברר כך וכך.

16 ועל זה אמרו רז"ל⁶² "אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות", כי, אדם נורמלי – לא רק
 17 יהודי, אלא כל אדם, גם אם אין בו מעלה מיוחדת, אם הוא רק נורמלי – מבין שאין לעבור עבירה,
 18 אפילו עבירה קלה, ועאכו"כ עבירה חמורה, ועאכו"כ עבירה שכוללת את כל ג' הענינים²⁴⁵ שבהם ישנו
 19 החיוב "יהרג ואל יעבור"²⁴⁶.

20 ואין צורך לפרש במה דברים אמורים; מדובר אודות הענין של מיהו יהודי, שגורר אחריו את הענינים
 21 של גיוס נשים, ניתוחי מתים והיתר עבודה בשבת וכיו"ב – שהכל רואים בגלוי שהם ענינים של שטות
 22 שאין למטה ממנו, שטות כפשוטה בגשמיות [וכבר לפני 3-4 שנים היו יכולים לראות את השטות שבדבר,
 23 ועד היכן יתדרדר המצב כו', אבל עכשיו הכל רואים זאת בגלוי], כך, שאין מקום להתווכח אם זה "הישג
 24 דתי" או "שאל תחתית"!

25 הסיבה היחידה לכך שעושה זאת היא – בגלל שנכנס בו רוח שטות! ועד כדי כך, שאפילו בשעה
 26 שרואה שחבירו, שבמשך כמה זמן אחז בדעה הרעה כמותו, התחרט ושב בתשובה – אין זה פועל עליו
 27 לשוב בתשובה. אבל, כיון שזהו היפך השכל, לא שייך לשאול קושיות!...

28 אלא שבחיצוניות אינו נראה כמו "שוטה"... ולכן יכול להיות מעמד ומצב שגורר בעקבותיו את כל
 29 אלו שמסכימים עמו, ורקדים לצלילו ואומרים לו "יישר כח" – כפי שאירע בימים הכי אחרונים שנערכה
 30 הצבעה שבה הצביעו 200 אנשים נגדו, אבל לעומת זאת הצביעו 300 אנשים בעדו, והאמת היא, שבכך
 31 הוא מבזה אותם, והעיקר – שמבזה "דבר הוי" זו הלכה¹⁹³, ומסית ומדיח אחרים לעשות כן!

32 בתחילה התפלאתי מדוע לא עשו רעש ("טומל") מהעובדה שהרוב הצביעו בעדו, אבל אח"כ התברר
 33 הדבר:

34 אחד מאלו השייכים לכת דילי' עמד והודיע ברבים, שיותר מ-200 אנשים מה-300 שהצביעו עבורו,
 35 הם הפקידים והשלוחים שמתפרנסים מעבודתם בלשכות וכו', ובגלל זה הצביעו עבורו; ומזה מובן גם
 36 בנוגע לשאר המצביעים שהשלימו את המספר הקרוב ל-300.

וש"נ.

(242) "היום יום" ז אייר.

(245) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 191. וש"נ.

(243) סוטה רפ"ב.

(246) סנהדרין ער, א.

(244) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ח ע' 304.

- 1 כלומר: הוא בעצמו יודע שאם יטלו ממנו את הכסף וכו' (שעל ידו יש ביכלתו לפרנס את הפקידים
2 והשלוחים כו') – הנה גם אלו שהצביעו עבורו, יצאו בגלוי במלחמה נגדו! ואעפ"כ, נפל רח"ל למטה
3 כ"כ, שמתנהג היפך החכמה והיפך השכל בגלוי, ובלבד שישאר לישוב על ה"כסא" לשעה קלה.
- 4 מצב כזה – אינו נורמלי, כי אם ענין של חולי. וכשיש חולה מסוכן רח"ל, צריכים להציל אותו. ואם
5 הוא מתנגד – צריכים לקשור את ידיו ורגליו ולטפל בו כראוי, אא"כ הוא נמצא במקום אחר שלא יכולים
6 או לא רוצים להגיע אליו כו'.
- 7 לא. נמצאים איפוא במעמד ומצב שבחוק יש ירידה גדולה וחמורה ביותר:
- 8 ובהקדם המסופר בהפטרות יום ב' דחג הפסח²⁴⁷ אודות "ערי יהודה ומסיבי ירושלים", שהי' צורך
9 "להוציא מהיכל ה' את כל הכלים העשויים לבעל ולאשרה" (עניני ע"ז ממש), והיינו, שהכניסו לירושלים
10 עניני ע"ז, ועד שהעמידו צלם בהיכל ה' – כולל גם ל"היכל ה'" שבלב כל אחד מישראל, כמ"ש²⁴⁸
11 "היכל ה' היכל ה' היכל ה' המה", שמצד ענין הבחירה יכולים להכניס שם צלם רח"ל!
- 12 ועד"ז בנדו"ד, שמתאספים בירושלים 120 אנשים, 117 יהודים, ו-3 גוים, להבדיל, ועושים דברים
13 שהם היפך רצון ה', שע"ז נחקק באויר שמסביבם ענין שהוא היפך רצון ה' – כפי שמצינו ש"אויר ג"ע
14 מתפשט סביב כל אדם ונרשמים באויר זה כל מחשבותיו ודיבוריו הטובים בתורה ועבודת ה', וכן להיפך
15 ח"ו נרשמים באויר המתפשט מגהינם סביב כל אדם"²⁴⁹.
- 16 וא"כ, נשאלת השאלה: במעמד ומצב כזה – איך יכולים להיות בשמחה?!
- 17 והמענה לזה – "חכמות בחוק תרונה":
- 18 צריך לצאת בחוק ולפרסם את ה"חכמות" – חכמת התורה, "דבר הוי' זו הלכה", באופן גלוי, ולעשות
19 זאת באופן של שמחה – "תרונה", היינו, לא להתיירא שבגלל זה יחטוף סנוקרת ("א' שנעל אין נאָז"),
20 אלא להיות שמח על כך שהעמידו אותו במקום שהוא במעמד ומצב של "חוק", כדי שתהי' לו אפשרות
21 לומר בגלוי דבר ה' שבתורה, ש"לא¹⁰² תהא מוחלפת"!
- 22 צריך לצאת לחוק ולומר בגלוי את האמת כמו שהיא, ולא לשתוק, או להמנע מלהצביע נגד ענין
23 בלתי-רצוי, ולהלביש זאת באיצטלא של יראת-שמים, שהמנעותו בהצבעה היא כדי שע"ז "ירויח" ענין
24 זה או ענין אחר!
- 25 ואלו שנמנעים מלומר בגלוי דבר ה' וכובשים פניהם בקרקע – הנה על זה מסופר בגמרא²⁵⁰ אודות
26 שמעון בן שטח וחכמי הסנהדרין: "נפנה לימינו, כבשו פניהם בקרקע, נפנה לשמאלו, וכבשו פניהם
27 בקרקע אמר להן וכו' מיד בא וכו'", והיינו, שאע"פ שמדובר אודות חכמים שהיו ראויים להיות
28 בסנהדרין, סמוכים איש מפי איש עד משה רבינו²⁵¹, הנה כשהתנהגו באופן ש"כבשו פניהם בקרקע",
29 הי' זה ענין בלתי רצוי כו'. וענין זה מסופר בגמרא – כדי שידעו שההנהגה באופן ש"כבשו פניהם
30 בקרקע" היא נתינת יד לענין שהוא היפך "דבר ה' זו הלכה"!
- 31 לב. ומה שמתרץ את עצמו ששאל את פב"פ וקיבל ממנו היתר וכו' – אין זה תירוץ, ובודאי שהוא
32 בטל ומבוטל:
- 33 כיון שפב"פ יודע בודאי סיפור הגמרא אודות אלו ש"כבשו פניהם בקרקע", מה שאמר להם שמעון
34 בן שטח, ומה אירע לאח"ז כו' – לא יתכן שיורה היתר לשתוק ולהמנע בהצבעה; כאשר מדובר אודות
35 ענינים שצריך לקרוע עליהם "קריעה" רח"ל – אי אפשר ואסור לשתוק כו', כיון שע"ז נתנים יד לאלו
36 שלוחמים נגד "דבר ה' זו הלכה"!

(250) סנהדרין יט, סע"א ואילך.

(251) רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ד.

(247) מלכ"ס כג, ד"ה.

(248) ירמ"ז ז, ד. וראה תו"א ס"פ וישב.

(249) תניא אגה"ק בביאור לסי' ז"ך.

1 אלא מאי, בודאי נשאלה השאלה בנוסח מעורפל, ובהתאם לכך נתקבל מענה שהוא בבחי' "מאמר
2 סתום" שיכול להתפרש באופנים שונים, והשואל מפרש אותו כפי שכדאי לו... וכנראה בחוש, שיכולים
3 לומר דבר ולהתכוין כך וכך, ומישהו אחר יפרש זאת באופן אחר לגמרי.

4 וע"ד מה שאירע²⁵² בעת המחלוקת הידועה שסיפרו על פלוני שרקד עם נקבה בתשעה באב...
5 מעשה שהי' כך הי': לאחר שעברו הרבה שנים מהחתונה ולא נולדו לו ילדים, עזר הקב"ה ונולדה
6 לו בת בתשעה באב. וכשהוצרך להעביר את התינוקת מחדר לחדר, נשאה ע"ג טס, באופן שניכרה על
7 פניו בת-שחוק מצד שמחתו הגדולה על הולדת הבת!...

8 ובכן: מי שסיפר את הסיפור, סיפר את העובדה כמו שהיא מבלי לשנות מאומה – שפלוני רקד עם
9 נקבה בתשעה באב; אלא שלא סיפר את כל שאר הפרטים שבדבר – שנקבה זו היתה תינוקת בת יומה,
10 תינוקת שלו, שנולדה בתשעה באב לאחר הרבה שנים שלא היו להם ילדים, וה"ריקוד" לא הי' אלא
11 נשיאתה מחדר לחדר מתוך תנועה של שמחה שניכרה בהבעת הפנים – פרטים כאלו שמשנים לגמרי כל
12 תוכן ומשמעות הסיפור!

13 ועד"ז בנדו"ד: יתכן שאמרו דבר אחד, ואח"כ בא מישהו אחר ופירש את הדברים באופן אחר לגמרי,
14 שלא כפי כוונת אומרים; אבל לולי זאת, לא יתכן שמישהו יתן רשיון שיכולים לומר "שישו בני מעי"
15 ש"אני את נפשי הצלתי", ולשתוק ולכבוש פניו בקרקע, ולא לומר בגלוי דבר ה' כמו שהוא, ולסמוך על
16 כך שמסתמא יתוקן הדבר במשך הזמן.

17 ומובן שאין כאן בכלל ענין של פגיעה בכבודם של תלמידי חכמים, שכן, כיון שהנני מכיר את פלוני,
18 אינני יכול להאמין שנתן רשיון להמנע מלומר בגלוי דבר ה',

19 ואינני רואה מה מקום להתיירא לומר בפירוש שאסור להמנע מלהצביע נגד ענין שהוא היפך התורה
20 – לאחר שיודעים מה שאמר שמעון בן שטח בנוגע לאלו ש"כבשו פניהם בקרקע"; זהו דבר המפורש
21 בגמרא מסכת פלונית, דף פלוני ועמוד פלוני, כך, שאין מה להתבייש לחזור על הדברים. ועאכו"כ
22 בנדו"ד, שהאנשים שאודותם מדובר, אינם בעלי סמיכה איש מפי איש עד משה רבינו... ולא עוד אלא
23 יתכן שיש להם גם איזו נגיעה בדבר... וכאשר שותקים ולא מוחים, אינני רואה מדוע אינם נכנסים בסוג
24 ש"כבשו פניהם בקרקע".

25 [ומה שטוענים שלא יודעים אם המחאה תועיל שישמעו בקולם כו' – הנה לכל לראש מצינו בגמרא²⁵³
26 שאפילו במעמד ומצב ש"אם מיחו בהם לא יקבלו מהם", עדיין ישנה הטענה ש"הי' בידם למחות", שכן,
27 "אם לפניך (רבונו של עולם) גלוי, להם מי גלוי"; ובפרט שבענין זה קרוב לודאי שהמחאה תועיל ותפעל
28 פעולתה].

29 ומזה מובן, שכל ענין ה"היתר" כו' הוא דבר בטל ומבוטל, ואם יש לו איזו אחיזה – הרי זה רק
30 בגלל שמלכתחילה שאלו שאלה "שלא בדרי דאונא", וקיבלו מענה לפי אופן השאלה, ויצא העגל הזה!...

31 לג. וההוראה הכללית בזה – שצריך לומר בגלוי "דבר ה'" בכל הענינים, ולומר את האמת כמו
32 שהיא, ולא לשתוק ובכך ליתן יד לענין שהוא היפך "דבר ה'" זו הלכה".

33 וכאמור, שצריך להיות הענין ד"חכמות בחוץ תרונה", לומר בגלוי בחוץ שהתורה הזאת לא תהא
34 מוחלפת – תורה כפי שהיא, לא תורה כפי שמעורבת עם מי יודע מה... אם קוראים זאת "דרך ארץ",
35 או "קרדום לחפור בה" וכיו"ב, אלא התורה כמו שהיא, ללא עירוב עם ענין אחר, צ"ל בגלוי גם בחוץ;
36 וצריך לעשות זאת באופן ד"תרונה", מתוך רינה ושמחה.

253) שבת נה, א.

252) ראה גם אג"ק ח"ג ע' רצא.

1 וענין זה יתן חיזוק ותוקף שתהי' ההנהגה כרצון הקב"ה, מבלי לחפש "היתר", או "הישג דתי" של
 2 הצבעה נגד "דבר ה' זו הלכה", או המנעות מלהצביע נגד ענין שהוא היפך התורה, באופן ש"כבשו
 3 פניהם בקרקע", אשר, במצב ההוה, אינני רואה חילוק ביניהם.

4 לד. ויש עוד בחינה בזה – ע"פ המסופר במדרש "מי השילוח" (מהמדרשים שלא הגיעו אלינו, אבל
 5 הובא בספרים ברי סמכא²⁵⁴) אודות מאורע נוסף שאירע בזמנו של שמעון בן שטח:

6 אברך אחד שלא הי' יכול להתגבר על יצרו הרע שהסיתו לעניני תאוות כו' – בא אל שמעון בן שטח
 7 וביקש ממנו עצה. ואמר לו שמעון בן שטח, שיתן לו עצה קלה – שיזהר שלא לומר דבר שקר, אלא
 8 רק את האמת. וכאשר האברך הסכים לכך, אמר לו שמעון בן שטח, שלא די בהסכמתו, אלא עליו
 9 להשבע, ואכן נשבע על כך, והלך לדרכו.

10 הפעם הבאה שבא היצה"ר להסיתו – אירעה כשראה שבבית שכנו לא נמצא אף אחד, ונכנס לשם
 11 ורוקן את הבית והחביא את החפצים כו'. אבל אח"כ "תפס" שכאשר השכנה תחזור לביתה ותראה את
 12 הבית הריק, בודאי תרעיש על כך, ותבוא לשאול אותו אם יודע משהו אודות המאורע, ולא יוכל לומר
 13 שאינו יודע מאומה, שהרי נשבע שלא לומר דבר שקר, ויצטרך לומר את האמת, ואז יהיו לו בזיונות
 14 וכו', ולכן עמד והחזיר מיד כל מה שלקח מהבית.

15 ומזה יש ללמוד גם בנוגע לעניננו:

16 כל אלו ש"כבשו פניהם בקרקע", וכן אלו שהצביעו נגד "דבר ה' זו הלכה" – צריכים רק לצייר
 17 לעצמם שעומדים לפני ב"ד של מעלה, ושואלים אותם: האם היתה כוונתם להרויח את ה"הישג דתי",
 18 ולא ידעו את חומר הענין ששתיקתם יכולה להתפרש כהודאה ("מדרשתיק – אודי לי"²⁵⁵) על ענין שהוא
 19 היפך דבר ה', או שידעו שהם עושים דבר שהוא היפך "דבר ה' זו הלכה", אלא שלא היו יכולים להתאפק
 20 כו', ובלבד שלפי שעה יהי' אצלם הענין ד"נופת תטופנה", וסמכו על כך שאח"כ יכתבו מאמר ארוך
 21 בעיתון ו"יסבירו" שבכך הצילו את כלל ישראל!...

22 וכאשר יערכו את החשבון ביחס לב' הסיפורים הנ"ל אודות שמעון בן שטח, אזי יתפסו בעצמם כו',
 23 ובמילא לא יהי' יותר צורך ליטול זמנם של יהודים באחרון של פסח כדי לדבר אודות ענינים כאלו.

24 וכיון שברור הדבר שמשיח מגיע, וברור הדבר שתתגלה האמת ("אמת מארץ תצמח"²⁵⁶), ואז יתביישו
 25 כו' – הלואי יצליח השי"ת לכל אחד מהם לתפוס היכן הם נמצאים, ומכאן ואילך יחטפו את ימי הגלות
 26 האחרונים להצטרף – מתוך שמחה ואריכות ימים – לאלו שמגינים על דבר ה', בנוגע לכל תרי"ג מצוות,
 27 ועאכו"כ בנוגע לחמורות שבחמורות.

28 ובקרוב ממש יקויים היעוד²⁵⁷ "קץ שם לחושך", בביאת משיח צדקנו, שיגאלנו ויוליכנו קוממיות
 29 לארצנו, "ביד רמה"⁴, "בריש גלי", ומתוך שמחה רבה ונפלאה.

30 * * *

31 לה. כיון שמחר מתקיים "כינוס תורה" – בודאי ישתתף כל אחד בזה, ולא רק ע"י שמיעת הדברים,
 32 אלא גם ע"י הערות ושק"ט בפלפולה של תורה (שזהו א' ממ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם²⁵⁸).

33 ובתור השתתפותי – ידובר בקיצור עכ"פ (בהתאם להגבלת הזמן מצד תפלת ערבית וספירת העומר)

256 תהלים פה, יב.

257 איוב כח, ג.

258 אבות פ"ו מ"ו.

254 הובא בספר "רב פעלים" (ווארשא, תרנ"ד) אות מ (מ),

ב ואילך). "אוצר מדרשים" (איינשטיין) ח"ב ע' 296. וראה גם

תורת מנחם – התועדויות חס"ג ע' 129.

255 ב"ק כ, סע"ב. ב"מ ו, א.

1 — בנוגע לענין הקשור עם שביעי ואחרון של פסח (ששייך גם להמדובר ב"א ניסן²⁵⁹ בנוגע לענינים
2 המיוחדים שבקביעות שנה זו).

3 הביאור בדברי רבינו הזקן בשו"ע²⁶⁰ ש"אין אומרים שהחיינו בקידוש של שתי לילות [האחרונים]
4 כיון שכבר אמרו בב' לילות הראשונים של פסח" (ולא כמ"ש במג"א²⁶¹ "שאינו רגל בפני עצמו") —
5 להשמיענו בגדר ברכת הזמן על המועדים, שיש להסתפק אם החיוב הוא מצד החידוש שבדבר, שהוא
6 בהתחלת הזמן, אלא שאם לא בירך אז, יכול להשלימה כל ימי החג, או שהחיוב הוא על זמן המועד
7 בכללותו, אלא שהברכה בהתחלת החג פוסרת את כל החג (כדיוק לשון אדה"ז: "שכבר אמרו"), ולכן
8 אם לא בירך בהתחלת החג, אזי הברכה בשאר ימי החג אינה בגדר תשלומין, כיון שכל המועד זמנה
9 הוא²⁶² (ונפק"מ לדינא, אם נאנס בשאר ימי החג) — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס²⁶³ בלקו"ש
10 חל"ז ע' 14 ואילך.

11 (וסיים:) ויה"ר שבקרוב ממש יהי' צורך בשקו"ט בנוגע לתשלומין על ענינים שהם מן התורה, כמו
12 הענין ד"הקהל" שבשנה זו, ועד"ז כו"כ ענינים שתלויים בביהמ"ק — כאשר "יעמוד מלך מבית דוד כו'
13 וילחם מלחמות ה' כו' ויבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל"²⁶⁴, באופן ש"כימי צאתך מארץ מצרים
14 אראנו נפלאות"¹³⁷.

15 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, וכן הניגון "האָפּ קאָזאַק", באמרו, שמובא בשיחת אחרון
16 של פסח תש"ד²⁶⁵ שנוהגים לנגן ניגון זה בשמח"ת ובאחש"פ].

17 * * *

18 לו. בנוגע ליצי"מ מצינו ש"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים"²⁶⁶, עי"ז
19 שלא שמו לב לגזירת פרעה, ואדרבה: "פרו ושרצו גו' במאד מאד"²⁶⁷, והעמידו "צבאות ה'"², ובשעת
20 קרי"ס — "הם הכירוהו תחילה"²⁶⁶ ואמרו "זה א-לי ואנוהו"²⁶⁸, ורק לאח"ז הכירוהו גם הגדולים כו';
21 וכמו"כ תהי' גם הגאולה העתידה בזכות נשים צדקניות שבדורנו²⁶⁹ (שהוא גלגול הדור שיצא ממצרים,
22 כדאיתא בכתבי האריז"ל²⁷⁰).

23 והענין בזה:

24 אשה בישראל — היא עקרת הבית, שתפקידה להקים בית ומשפחה בישראל, ובאופן ד"שה לבית ..
25 ושחטו אותו"²⁷¹, היינו, לפעול שיהי' זה בית שבו "שוחטים" את כל עניני ה"עבודה זרה" של המדינה
26 (כנ"ל סי"ג), שלא להתחשב בהם כו', ולא להתחשב בשכנים וכו', אלא למלא רצון הקב"ה בשמחה
27 וטוב לבב,

תקנה, ומה גם שבתקנות חכמים גופא יתכן שבמקום אחד תקבע
התקנה בתור תשלומין, ובמקום אחר — בתור ענין בפ"ע.

263) בשילוב שיחות אחש"פ תשכ"ג ושש"פ תשמ"ט.

264) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

265) סי"ז (סה"ש תש"ד ע' 116). וראה גם שיחת אחש"פ

תש"ל סכ"א ואילך (תורת מנחם — התועדויות ח"ס ע' 134
ואילך). וש"נ.

266) סוטה יא, ב.

267) שמות א, ז.

268) בשלה טו, ב.

269) ראה יל"ש רות רמז תרו בסופו (ממדרש זוטא רות).

270) שער הגלגולים הקדמה כ. ל"ת וסה"ל שמות ג, ד.

271) בא יב, ג"ו.

259) ס"כ (תורת מנחם — התועדויות חע"ו ע' 28 ואילך).
וש"נ.

260) אר"ח סת"צ סי"ב. וראה גם שיחת אחש"פ תש"ל ס"ד
(תורת מנחם — התועדויות ח"ס ריש ע' 119). וש"נ.

261) שם סק"ו.

262) וע"ד משנ"ת ב"א ניסן בנוגע לקביעות שנה זו שערב
פסח חל בשבת ומקדימים תענית בכורות ליום ה' שלפניו, ועד"ז
בנוגע לפורים משולש שיש ענינים שמקדימים או מאחרים — אם
ההקדמה או האיחור הוי בגדר תשלומין בלבד, או שנעשה זמן
החיוב.

ואין להביא ראי' מפסח שני אם הוא תשלומין דראשון או רגל
בפ"ע וכו' (ראה פסחים צג, א) — כי מה שקבעה תורה למי שהוא
טמא או בדרך רחוקה, אינו ראי' בנוגע לתקנת חכמים באיזה אופן

- 1 וכל זה – מתוך ידיעה שלא זו בלבד שלא יחסר מאומה, אלא אדרבה כו', וכמודגש בקרבן פסח
 2 ש"נאכל על השובע" 272 (שכן חובת כל הקרבנות, כדקיי"ל למשחה לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין 273),
 3 ובאופן ש"לא תותירו גו" 274, ועד ש"יצאו ברכוש גדול" 6 – שיהי ענין של עשירות (עוד בזמן הגלות,
 4 שהרי לאחרי ביאת משיח לא יעסקו באסיפת כסף וזהב כו', כיון שכולם יהיו עסוקים בענינים רוחניים),
 5 ואז – "ופסח ה' על הפתח ולא יתן גו' לבוא אל בתיכם גו" 275, היינו, שכל הענינים הבלתי-רצויים
 6 של המדינה אין להם שייכות לבתי בני, ו"לכל בני ישראל הי' אור במושבותם" 276.
 7 ועד שנעשה הענין "שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית" 152 – כי:
 8 רבותינו מצד עצמם, נמצאים בדרגא כזו שלא שייך אצלם ענין של גלות (ע"ד שמצינו 277 ש"לפני
 9 נשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל כו"), כך, שאצלם אין נפק"מ אם נמצאים עדיין בחשכת
 10 הלילה או שכבר האיר היום; ולכן צריכים התלמידים לעוררם ולומר להם – בפה מלא – שלא מספיק
 11 שיהי לימוד התורה בלילה, אלא "הגיע זמן ק"ש של שחרית" – גאולה בפועל.
 12 וכפי שאמר אדמו"ר מהר"ש להצ"צ, שאנו צריכים ביאת משיח כאן למטה 5 – כי, אצל הצ"צ, שהי'
 13 אז הנשיא בדורו, נחשבה הדפסת הלקוטי תורה כמו ביאת משיח 278, ולכן הי' צורך שאדמו"ר מהר"ש
 14 – שהי' אז לפני נשיאותו, תלמיד ומקבל – יעורר ויאמר שלא מספיקה גאולה ברוחניות, אלא הכוונה
 15 היא שתהי' הגאולה גם בגשמיות.
 16 ולהעיר גם מפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר 279 בפירוש המאמר 280 "ברוך שומר הבטחתו לישראל ..
 17 (ש)חשב את הקץ", שמצד גודל התענוג למעלה בעבודת בני בזמן הגלות, היתה יכולה הגלות להימשך
 18 ח"ו ללא קץ, ולכן יש להודות להקב"ה ש"חשב את הקץ", שענין הגלות יהי' באופן של גבול וקץ כו'
 19 (נוסף לכך שחישב את קושי השעבוד בעבודת פרך כו' להשלים מנין שנות הגלות 281).
 20 וכן תהי' לנו – שע"י הנהגת נשים צדקניות באופן ד"שה לבית", באופן שבני הבית יוכלו לנצל את
 21 הזמן ללימוד התורה בהתמדה ושקידה ולקיום המצוות כו', ללא בלבולים מעניני פרנסה, שתהי' בהרחבה
 22 כו' – יעמידו משפחות משפחות כו'.
 23 ובקרב ממש יהיו ישראל במעמדם (אנשי מעמד 282), לויים בדוכנם וכהנים בעבודתם – בביהמ"ק
 24 השלישי, בביאת משיח צדקנו, שיבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל, בעגלא דידן.
 25 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון רבינו הזקן בן ד' הבכות (בבא הריבית – פעם אחת), והניגון
 26 "ניע זשוריצי כלאפצי".
 27 לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה – נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכל אחד מהמסובים
 28 מ"כוס של ברכה".
 29 טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו".]

278) ראה גם תורת מנחם – רשימת היומן ריש ע' רלד. וש"נ.

279) סה"מ תרצ"א ע' רנט. תש"ח ע' 151.

280) נוסח הגש"פ.

281) ראה לקו"ש ח"כ ע' 231. וש"נ.

282) ראה לעיל הערה 39.

272) פסחים ע, רע"א.

273) פרש"י שם פו, א.

274) שם, יו"ד.

275) שם, כג.

276) שם יו"ד, כג.

277) פלח הרמון שמות ע' ז.

לקוטי שיחות

חג הפסח

כרך כז

מתורגם ללשון הקודש

- 17 מדברי רבנו מנוח מובן, שלדעתו כוונת דברי הרמב"ם
18 האומר שהכוס החמישית היא רשות⁸, "ויש לו למזוג",
19 היא להיתר "אם רצה לשתות צריך לומר על אותו כוס...".
20 כשיטת חלק מהגאונים⁶, שהכוס החמישית היא רשות
21 ממש ותלויה ברצונו של האדם.
22 אך פירוש זה אינו מובן כל כך, לכאורה, בלשונו של
23 הרמב"ם, המסיים, כדלעיל, "וכוס זה אינו חובה כמו
24 ארבעה כוסות". אם נאמר שלפי הרמב"ם הכוס החמישית
25 אינה חובה ככל, צריך היה הרמב"ם לומר בקצרה "וכוס
26 זה אינו חובה"⁹. אך מן ההרחבה בלשון הרמב"ם נראה,
27 שגם הכוס החמישית היא "חובה", אלא ש"אינו חובה כמו
28 ארבעה כוסות" – ה"חובה" אינה גדולה כל כך כמו ארבע
29 הכוסות¹⁰.
30 וכך נאמר בר"ן במסכת פסחים¹¹, האומר על דברי רבי
31 טרפון:
32 דד' כוסות חובה, וחמישי רשות, ואם רצה לשתות
33 אומר עליו הלל הגדול, אי נמי דמצוה מן המובחר¹².
34 לשתות כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול, והיינו לישנא

א.

כוס חמישית בליל הסדר

- 1 בסיום "סדר עשיית מצוות אלו בליל חמשה עשר"¹,
2 לאחר כוס רביעי, אומר הרמב"ם²: "ויש לו למזוג כוס
3 חמישי ולומר עליו הלל הגדול והוא מהודו לה' כי טוב³
4 עד על נהרות בבל. וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה
5 כוסות".
6 המקור לכוס החמישית⁴ הוא בבביתא⁵ לפי גירסת
7 הגאונים⁶: חמישי אומר עליו הלל הגדול, דברי רבי
8 טרפון⁷.
9 בספר רבנו מנוח על הרמב"ם נאמר: "מהא שמעינן
10 דאסור למשתי יין אחר ארבע כוסות, דאי סלקא דעתך
11 דשרי (=כי אם תחשוב שמוותר לשתות יין לאחר ארבע
12 כוסות) אמאי מצרכינן ליה למימר (=לשם מה מחייבים
13 אותו לומר) עליו הלל הגדול, אלא לאו שמע מיניה (=מכך
14 לומדים) דאין לו לשתות, אבל אם רצה לשתות צריך לומר
15 על אותו כוס דומיא דרביעי מענינא דהללא ומענינא
16 דיציאת מצרים ובלאו הכי אסור לשתות".

- אמנם הנכון שלא להוסיף. וראה לקמן הערה 10.
9) או שגם תיבות אלו מיותרות. דמכיון שלשון הרמב"ם "ויש לו"
בכ"מ מורה על היתר לא על חיוב (ראה לדוגמא ה' תפלה פ"ג ה"ד.
ה"ז. ועד"ז בכמה מקומות בספרו), אינו צריך להסיים "וכוס זה אינו
חובה". ועוד דאז הו"ל להרמב"ם לומר "ורשאי למזוג" או "ויכול"
וכו"ב (ראה עד"ז ברמב"ם הוצאת פרענקל בשינוי נוסחאות גירסא
"ויכול" רשאי" בסוף דברי הרמב"ם כאן "ויש לו לגמור את ההלל
כ").
10) ומה שהרמב"ם – בפועל לא מזג כוס חמישי (ע"פ עדות בנו
הנ"ל) אף שפסק כן בספרו כנ"ל, צע"ג, והחשש שהרואה יטעה שצריך
לשתות חמשה כוסות – לא מצינו כיו"ב שזה יפטרו מחיוב שעליו. –
ואולי חזר בו מהפס"ד בספרו (ודלא כפ" המעשה רוקח – שבלאה"כ
צע"ג איך אפשר ליישבו בלשון הרמב"ם).
ובכל אופן צע"ג שלא העיר הר"א על הסתירה ממש"כ בס' הי"ד.
וראה לקמן הערה 48.
11) הובא (בחלקו) בבב"י שם.
12) ראה גם השגות הראב"ד לרי"ף פסחים שם: ומצוה לעשות
כדבריו (כדברי ר"ט) .. ות"ק נמי לא יפחתו לו מד' כוסות קאמר אבל
הוסיף עליהם חמישי הרי זה משובח. וראה בארוכה הגדה שלמה שם.
13) אבל י"ל דמ"ש הר"ן "וכך מטין דברי הרמב"ם" קאי רק על

- 1) רמב"ם ה' חמץ ומצה רפ"ח.
2) שם ה"י.
3) תהלים פרק קלו.
4) הדיעות והשק"ט בכוס חמישי – ראה טור או"ח סתפ"א ובב"י
שם. אנציקלופדי תלמודית ערך ארבע כוסות. בארוכה הגדה שלמה
(להר"מ כשר) בסופו. תו"ש מילואים לחלק ט ס"א.
5) פסחים ק"ח, רע"א.
6) ראה הנסמן בערה 4.
7) בבב"י שם בתחלתו: הרי"ף והרמב"ם גורסין בבביתא כוס ה' אומר
עליו הלל הגדול. ובהגדה של פסח למהר"ל קרוב לסופה (לשון לימודים
– דין כוס ה'): כך הוא גירסת כל המפרשים רק הרשב"ם לא גרס כוס
ה' רק כוס ד' כו' ודבריו בטלים נגד כל המפרשים. אבל להעיר שכגירסת
הרשב"ם הוא גם ברש"י שם ותוד"ה רביעי (הנדפס שם ק"ו, ב).
8) וכ"ה בשלטי גבורים פסחים שם: ומי' וסמ"ג וטור כתבו שהוא
רשות. ובמעשה רוקח על הרמב"ם כאן מביא עדותו של הר"א בן
הרמב"ם: ואבא מארי ז"ל ה' נוהג שאחר גמר ההלל ה' סומך לו ההלל
הגדול על כוס רביעי ואח"ז מברך ברכת השיר ואח"כ בפ"ה ושותה כוס
רביעי והי' מתיין לכלול קריאת הלל הגדול על כוס של יין וגם שלא
להוסיף על ארבעה כוסות ע"כ (וממשיך במעשה רוקח) ולפ"ז צ"ל דמ"ש
רבינו אח"ז ויש לו למזוג וכו' הכוונה דמעיקר הדין אין איסור להוסיף

29 ולפי הידוע שלשונו של הרמב"ם מדויקת ביותר,
30 מובן, שבכוונתו לדייק, שאת הכוס החמישית אין שותים,
31 אלא רק מוזגים אותה ואומרים עליה הלל הגדול.
32 וכפי שמוכן גם מדבריו לפני כן: "ואחר כך מוזג כוס
33 רביעי וגומר עליו את ההלל .. ומברך בורא פרי הגפן ואינו
34 טועם אחר כך כלום כל הלילה, חוץ מן המים" – וברור,
35 שהרמב"ם לא יגיד מיד לאחר מכן את הריפוי, ששותים
36 כוס יין לאחר הכוס הרביעית.

ג.

שתיה ואמירה

37 יוש לומר, שההסבר לכך הוא:
38 הרמב"ם סובר כדעות¹⁹ המפרשות שיש מחלוקת בין
39 רבי טרפון לבין דעת תנא דידן, אם חייבים בארבע כוסות
40 או בחמש כוסות. ולפי זה צריך להסיק, לכאורה, שההלכה
41 היא כדעת תנא דידן, וחייבים רק בארבע כוסות. אך אנו
42 רואים שיש בגמרא דיון לפי רבי טרפון²⁰ מה אומרים על
43 הכוס החמישית – "מהיכן הלל הגדול", ומכך מובן,
44 שדעת רבי טרפון אכן נתקבלה להלכה.
45 וכיצד לנהוג בפועל? לכאורה, ניתן היה לומר, שכיון
46 שיש ספק, יש להחמיר כדעת רבי טרפון ולשתות כוס
47 חמישית²¹. אך אי אפשר לומר כך, כי לדעת חכמים,
48 שחייבים רק בארבע כוסות, אטור לשתות כוס חמישית,
49 כדברי הרמב"ם, שלאחר קיום מצות ארבע כוסות "אינו
50 טועם אחר כך כלום .. חוץ מן המים".
51 ומכריע הרמב"ם: "ויש לו למוזג כוס חמישי" ותו לא
52 – שאין שותים זאת,
53 וכך ישנם שני הדברים: שותים רק ארבע כוסות, ומוזגים
54 כוס חמישית כדי לצאת ידי חובה לפי דעת רבי טרפון.
55 לכאורה, מה ערך למוזגת הכוס החמישית אם אין
56 שותים אותה?

1 דאומר עליו הלל הגדול, וכך מטין דברי הרמב"ם ז"ל
2 בפרק אחרון מהלכות חמץ ומצה,
3 כלומר, הוא מסביר שדעת הרמב"ם היא, שהכוס
4 החמישית היא מצוה מן המובחר¹³, ומשום כך מוסיף
5 הרמב"ם "וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות" –
6 שלמרות ש"יש לו למוזג", שזוהי מצוה מן המובחר,
7 למרות זאת "וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות".
8 אך פירוש זה אינו ברור כל כך מלשון הרמב"ם, כי
9 לפי זה צריך היה הרמב"ם לציין במפורש, כלשונו
10 במקומות אחרים: ומצוה מן המובחר למוזג כוס חמישי
11 ולומר עליו את הלל הגדול, וכדומה.
12 ואילו מלשון הרמב"ם נראה, שאמנם, יש כאן חובה,
13 אך אין זו ממש מצוה מן המובחר, ולכן הוא רק מציין
14 "ויש לו למוזג..."¹⁴.

ב.

מוזגים ואין שותים

15 כדי להבין זאת יש להבין את הדיוק בלשון הרמב"ם:
16 לגבי ארבע כוסות פוסק הרמב"ם¹⁵: כל כוס וכוס
17 מארבעה כוסות הללו מברך עליו ברכה בפני עצמה (ואף
18 מציין מה אומרים על כל אחת מארבע הכוסות), ולאחר
19 מכן, ב"סדר עשיית מצוות אלו בליל חמשה עשר"¹ הוא
20 מפרט לגבי כל כוס, שהוא "שותה" אותה: בכוס הראשונה
21 – "מברך בורא פרי הגפן ואומר עליו קידוש היום וזמן,
22 ושותה"¹, בכוס השניה "ומברך בורא פרי הגפן ושותה"
23 הכוס השני¹⁶, בכוס השלישית "מברך ברכת המזון על
24 כוס שלישי ושותה"¹⁷, בכוס הרביעית "מברך בורא פרי
25 הגפן ואינו טועם אחר כך כלום"¹⁷.
26 ואילו לגבי הכוס החמישית אומר הרמב"ם, כדלעיל,
27 רק "ויש לו למוזג כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול"
28 ואינו מסיים "מברך בורא פרי הגפן ושותה"¹⁸.

שהרמב"ם מסיים לפניו "ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה חוץ מן המים" יש לומר שהוא כרוי נמלך שאו צריך לברך (ראה ר"ן פסחים קט, סע"ב (ס"ד) לענין על הגפן). וראה בפרטי הדינים ד"נמלך" בשו"ע אדה"ז או"ח סי' קעד. ועצ"ע). – ובכל אופן הול"ל "ושותה".
19 בעל המאור שם. וראה רא"ש שם סל"ג, הטעם שהרמב"ם גרס רביעי "ואם בא לומר כוס חמישי רשות ואם ירצה יעשה כוס חמישי הכי הוה ל"י למימר הרוצה לעשות כוס חמישי אומר עליו הלל הגדול אבל לפי גירסת הספרים משמע דל"י טרפון וי"א כוס חמישי הוה ל"י חובה כו".
20 ראה מלחמות ור"ן שם. אלא דלדעתם, כיון דשקלו וטרו אמוראי בר"ט אלמא דהלכתא כוותי'. ראה לקמן בפנים ס"ד.
21 ראה בעל המאור שם.

כללות דבריו, שמפרש בגמ' שר' טרפון אינו חולק עם תנא דידן, ולא כדעת בעל המאור שם.
14 (ראו ואלו י"ל דלכן כתב "וכך מטין דברי הרמב"ם", היינו שרק נוטין לצד זה היינו דלא הוי רשות, אבל אין דעת הרמב"ם דהווי מצוה (מן המובחר).
15 הל' חמץ ומצה פ"ז ה"י.
16 שם פ"ח ה"ה.
17 שם ה"י.
18 ודווקא לומר הפי' ברמב"ם דמכיון שכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות לכן אין מברכין עליו בפה"ג בפ"ע (ראה גם טאו"ח סו"ס תפו. הגש"פ למהר"ל לשון לימודים דין ברכת הכוסות – אלא שלדעתם אין מברכין בפה"ג על כל כוס, משא"כ לדעת הרמב"ם), כי מכיון

29 כלומר, גם לדעת הרמב"ם "כל אחד ואחד (מארבע
 30 הכוסות) הוא חירות ומצוה בפני עצמה", כדברי אדמור"ר
 31 הזקן בשולחנו²⁷, אך למרות זאת יש לכולן אותה מהות
 32 (וסוג מצוה: א) המצוה הזוהה בכל ארבע הכוסות – שתיה
 33 (לחירות, ב) בכל אחת מהן יש מצוה אחרת באמירה
 34 ובברכה עליה.

35 ואילו הכוס החמישית אין בה אותו סוג של מצוה:
 36 כוס זו א) אין שותים אותה, ב) האמירה עליה אינה מסוג
 37 האמירה כארבע הכוסות האחרות. לדעת הרמב"ם²⁸ אין
 38 חותמים בברכה²⁹ את האמירה על הכוס החמישית, ואילו
 39 ביתר ארבע הכוסות חותמים בכל אחת מהן את האמירה
 40 בברכה³⁰.

41 ואולי יש לומר, שהכוס החמישית, שעליה אומרים את
 42 ההלל הגדול, מ"הורדו לה' כי טוב עד על נהרות בבל",
 43 היא הלל והודאה על כל ארבע הכוסות שקיים מצותן,
 44 ובאופן כללי יותר – הודאה על כל המצוות שקיים בלילה
 45 זה. ואין כאן המקום להאריך.

ה.

"ויש לו" ולא "מצוה מן המובחר"

46 לפי זה יובן הדיוק בלשון הרמב"ם "ויש לו למזוג כוס
 47 חמישי", ואין הוא אומר "מצוה מן המובחר למזוג כוס
 48 חמישי" וכדומה:

49 הביטוי "מצוה מן המובחר" מביע בדרך כלל שיש כאן
 50 תוספת שלימות בקיום מצוה זו³¹. יותר מכך: המשמעות
 51 היא, שלא זו בלבד שיש כאן הוספה של "מובחר" בקיום
 52 המצוה על ידי הגברא, אלא מצוה מן המובחר, המעלה
 53 "מן המובחר" קיימת גם ב"חפצא" של המצוה,
 54 בדומה לדברי הרמב"ם³² על נרות חנוכה³³: "מצוה
 55 שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד.. והמהדר את
 56 המצוה... והמהדר יותר על זה ועושה מצוה מן המובחר
 57 מדליק נר לכל אחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל

1 אנו מוצאים בהלכה כדוגמא זו – מזיגת כוס ואמירה
 2 עליה, ללא שתייתה:

3 סעודה בערב שבת שנמשכה בשבת, הרי, לפי כמה
 4 דעות, יש לומר ברכת המזון על כוס, למרות שאין שותים
 5 אותה, עד לאחר קידוש²², וכך גם לגבי כוסות ליל הפסח.

6 בכלל, יש כאן שני ענינים²²: א) שתיית הכוסות, ב)
 7 האמירות שתקנו חכמים לומר על כל אחד מהכוסות,
 8 ולכן פוסק הרמב"ם, שאת הכוס החמישית יש למזוג
 9 "ולומר עליו הלל הגדול", למרות שאי אפשר לשתותה,
 10 כדי לצאת ידי חובת דעתו של רבי טרפון לפחות בפרט
 11 זה²³.

ד.

הכוס החמישית – שונה במהותה

12 ועוד יש לומר:

13 הרמב"ם סובר, כמפרשים רבים אחרים²⁴, שאין
 14 מחלוקת בין דברי רבי טרפון לבין דעת תנא קמא, שמצות
 15 השתיה היא רק לגבי ארבע כוסות,
 16 והמשמעות של דברי רבי טרפון "חמישי אומר עליו
 17 הלל הגדול", לפי דברי הרמב"ם, היא, שצריך רק למזוג
 18 את הכוס "ולומר עליו הלל הגדול"²⁵, אך לא לשתותו.

19 והסיבה לכך היא: הכוס החמישית נבדלת משאר
 20 ארבע הכוסות במהות קיום המצוה, ובודאי ב"חפצא" של
 21 המצוה:

22 על ארבע הכוסות אומרת הגמרא²⁶ "ארבע כסי תקנו
 23 רבנן דרך חירות, כל חד וחד נעביד ביה מצוה", וכפי
 24 שאומר הרמב"ם לפני כן¹⁵ – "כל כוס וכוס מארבעה
 25 כוסות הללו מברך עליו ברכה בפני עצמה, וכוס ראשון
 26 אומר עליו קידוש היום, כוס שני קורא עליו את ההגדה,
 27 כוס שלישי מברך עליו ברכת המזון, כוס רביעי גומר עליו
 28 את ההלל ומברך עליו ברכת השיר".

(22) ראה טושו"ע (ואדה"ז) אר"ח סרע"א ס"ו (סי"ב). וראה רמב"ם
 הל' שבת פכ"ט הי"ג.
 * (22) ועיין שו"ע אדה"ז אר"ח סק"צ ס"ד.
 (23) ואולי י"ל שבזה אין חשש גם לת"ק – גם לא חשש דלא תוסיף
 (ע"ד במ"ע מה"ד ד' פרשיות דתפלין) כיון שמחלקו, ואינו שותהו.
 (24) ראה מלחמות, ר"ן וראב"ד. ובכ"מ.
 (25) להעיר מחידושי רבינו דוד בונפיד לפסחים שם: ועיקר מלתי
 דר' טרפון לא היא בעיקר שתיית כוס חמישי אלא במה שהוא אומר
 עליו. אלא שלדעתו "ר"ט לא מצריך כוס חמישי לחיוב אלא שאם רצה
 לשתות הרשות בידו לשתות כוס חמישי".
 (26) פסחים ק"ז, סע"ב.

(27) סתע"ד ס"ב.
 (28) משא"כ לשאר דיעות הגאונים כו' – ראה טור שם (סתפ"א. וראה
 גם סו"ט תפן) ובהמובא בהגדה שלמה (שבעה ערה 4) ס"ה.
 (29) ראה שלטי הגבורים לר"ף פסחים שם: ומדברי רבינו וגם מדברי
 מיי' מוכח דאין חותמים בשום ברכה כשעושה כוס חמישי.
 (30) כדברי הרמב"ם בכוס א' דקידוש – רפ"ח, ובכוס ב' – שם ה"ה,
 ובכוס ג' ובכוס ד' – שם ה"י.
 (31) ראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ז ס"ע 200 ואילך – בנוגע לשון
 "מצוה מן המובחר" שבשו"ע אדה"ז אר"ח סתק"ז סכ"ה.
 (32) הל' חנוכה פ"ד ה"א.
 (33) להעיר בהשייכות לענינו – ד' כוסות – ממ"ש במגיד משנה

29 מכך מובן, שאלה הם שני דברים שונים לחלוטין, ועד
 30 כדי כך
 31 (א) שהם כתובים ומחולקים בשני סימנים נפרדים.
 32 (ב) הם נקראים בשמות שונים – "כוס של אליהו"
 33 ו"כוס חמישי",
 34 ופרטיהם ודיניהם שונים זה מזה: "לשתות כוס
 35 חמישי" התירו למי שצריך... ואז הוא צריך לומר הלל
 36 הגדול וכו', ואילו כוס של אליהו "נוהגין במדינות אלו",
 37 ולא זו בלבד שיש להתיר.
 38 (ג) וההבדל הגדול ביותר – מוזגים רק "כוס אחד יותר
 39 מהמסובין" והוא שייך לכל המסובים, ולא כוס לכל אחד,
 40 ואילו את הכוס החמישית, התירו לכל אחד הזקוק לכך.
 41 ומכך מובן גם לגבי הרמב"ם ושיטתו בכוס החמישית,
 42 הסובר, כדלעיל, שאין זה היתר או רשות בלבד, אלא
 43 חובה – ויש לו, שאין זו חובה של כוס אחת בלבד לכל
 44 המסובים, אלא כוס לכל המקיים מצות ארבע כוסות,
 45 ומדויק לשונו "יש לו למוזג", ואפילו אינו אומר באופן
 46 סתמי "יש למוזג כוס חמישי"⁴⁰.

ז.

כוסות אלו – דרגה נעלה

47 ויש להסביר, בדרך אפשר, בפנימיות הענינים, מדוע
 48 (א) הכוס החמישית וכוסו של אליהו הם שני דברים
 49 שונים, בפרטיהם ובדיניהם, כדלעיל, ויותר מכך:
 50 (ב) מוצאים ביניהם [ניגודים] – בכוס החמישית פוסק
 51 הרמב"ם: "יש לו למוזג כוס חמישי, אך בפועל אין נוהגים
 52 כך, ובשולחן ערוך נפסקה ההלכה⁴¹ שזהו היתר בלבד
 53 לאיסטניס או למי ש"תאב .. לשתות"⁴². ואילו לגבי כוס
 54 של אליהו, להיפך: כוס זו אינה מוזכרת בגמרא ובדברי
 55 הראשונים, אלא בספרי האחרונים בלבד, ודוקא כוס זו
 56 נהוגה בכל תפוצות ישראל.

1 לילה ולילה נר אחד" – שההידור שם הוא חידוש במצות
 2 נר חנוכה עצמה, ב"חפצא" של נרות חנוכה, כמוסבר
 3 במקום אחר³⁴.
 4 וכיון שלדעת הרמב"ם הכוס החמישית אינה נכללת
 5 במצות ארבע הכוסות, הרי לא ייתכן לומר שהכוס
 6 החמישית היא "מן המוכחר" במצות ארבע הכוסות,
 7 ולכן אומר הרמב"ם "ויש לו למוזג כוס חמישי" –
 8 כחובה נפרדת, בלשון אחרת "ויש לו".
 9 ולכן מרחיב הרמב"ם בדבריו "וכוס זה אינו חובה כמו
 10 ארבעה כוסות" – הוא מדגיש שהכוס החמישית אינה
 11 חובה כשאר הכוסות, אלא "ויש לו". כדלעיל.

ו.

"כוס חמישית" ו"כוסו של אליהו"

12 והנה יש אומרים³⁵, שמזיגת כוסו של אליהו קשורה
 13 לכוס החמישית – כיון שיש מחלוקת בגמרא אם חייבים
 14 בכוס חמישית, ולא נפסקה הלכה, לכן, מפני הספק, מוזגים
 15 את הכוס החמישית ואין שותים אותה. ומשום כך היא
 16 נקראת כוסו של אליהו, כרמז לכך, שכאשר יבוא אליהו
 17 וילבן את כל הספקות, יתברר גם הספק אודות כוס זה.
 18 אך מ"חוק יעקב" ומשולחן ערוך של אדמו"ר הזקן
 19 מוכח שאלה הם שני ענינים שונים: אדמו"ר הזקן מביא
 20 בשולחן ערוך שלו³⁶ את פסקו של הרמ"א³⁷ "אחר ד'
 21 כוסות נהגו כל ישראל מדורות הראשונים שלא לשתות יין
 22 .. אם לא לצורך הרבה, כגון שהוא איסטניס או שהוא תאב
 23 הרבה לשתות .. ואם אין לו שאר משקין רק יין, יש להתיר
 24 לו לשתות כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול, ונשמת
 25 וישתבח עד החתימה".
 26 ובסימן הקודם מציין אדמו"ר הזקן³⁸, מ"חוק יעקב"³⁹
 27 "נוהגין במדינות אלו למוזג כוס אחד יותר מהמסובין,
 28 וקורין אותו כוס של אליהו הנביא".

(38) סי' תפ"ה בסופו.

(39) שם סק"ו.

(40) בהגדה של פסח למהר"ל שם (בדברי נגידים): ולפיכך נראה לי שכוס ה' די שישתה אותו רק ראש הבית בלבדו .. ובוזה יובן הטעם שנוהגים לעשות כוס ה' מן הכוס שהכינו מקודם לכבודו של אליהו הנביא כו'. אבל אי"ז כפי דעת הרמב"ם באם נפרשה שאינו שותה הכוס, כנ"ל סו"ג, ושהוא מוזג לכ"א בפ"ע מהשותים ד' כוסות, כפשטות לשונו, ולא כפי ההלכה שנפסקה בשו"ע אדה"ז דהוי ב' ענינים, כ"א בפ"ע.

(41) והבי" בשולחן לא הביאו בכלל.

(42) ולהעיר שגם הרמב"ם עצמו לא נהג בזה בפועל כעדוהו של בנו הר"א בן הרמב"ם, כנ"ל הערה 8. וראה לקמן הערה 48.

לרמב"ם שם ה"ב דמ"ש הרמב"ם "אפילו אין לו מה יאכל .. שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק" – "נראה שלמדו ממה שנתבאר פ' ז' מהל' חו"מ (ה"ז) שאפילו עני שבישראל לא יפחתו מד' כוסות והטעם משום פרסומי ניסא. וכ"ש בני"ח כו".

(34) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"כ ע' 231. ובהערה 14 שם, די"ל שזהו החילוק בין לשון "מהדרין" ולשון "מצוה מן המוכחר" (וכלשון הרמב"ם שם).

(35) כן הובא בס' טעמי המנהגים (ח"א עניני פסח) סי' תקנא בשם הגר"א. וראה לקמן הערה 40.

(36) סי' תפא ס"א.

(37) שו"ע או"ח שם.

30 שלים) לדרגה נעלית זו, לכן אין הכוס החמישית נהוגה
 31 בדורותינו.
 32 אבל כוסו של אליהו קשורה לאמונתו של היהודי
 33 בביאתו, כפי שמובן מהמשך דברי אדמו"ר הזקן, שאת
 34 המנהג הזה הוא מציין בהמשך לתחלת הסעיף⁴⁹ "ובקצת
 35 מקומות נוהגין שלא לנעול החדרים שישנים שם בליל
 36 פסח כי הוא ליל שמורים לכל בני ישראל לדורותם
 37 להוציאם מגלות הזה ואם יבוא אליהו ימצא פתח פתוח
 38 ונצא לקראתו במהרה, ואנו מאמינים בזה ויש באמונה זו
 39 שגר גדול .. ונוהגין במדינות אלו...". ומכך מובן ופשוט,
 40 שמנהג זה קשור לאמונה בגאולה העתידה,
 41 שאמונה זו קיימת אצל כל יהודי, אשר כולם מאמינים
 42 בני מאמינים, בלי להתחשב בעבודתו בכוחותיו הגלויים,
 43 הרי תמיד קיימת אצלו – בגלוי, או לפחות בפנימיות
 44 נפש⁵⁰ – האמונה בביאת המשיח, ולא רק "מאמין בו",
 45 אלא מזכנה לביאתו⁵¹ – שזהו ציווי ה' בתורה שבכתב
 46 ובתורה שבעל פה⁵².
 47 ואדרבה⁵³, ככל שנמצאים בתקופה מאוחרת יותר
 48 בעקבתא דמשיחא, קרוב יותר לגאולה, כך מאירה יותר
 49 נקודה זו ומתחזקת יותר אצל ישראל.
 50 ולכן דוקא בדורות האחרונים התגלה והתפשט המנהג
 51 "למזוג כוס אחד יותר מהמסובין וקורין אותו כוס של
 52 אליהו הנביא", למרות שבדורות הקודמים אין מוצאים
 53 זאת בגלוי,
 54 וזהו א) "כוס אדמ" ב) יותר מכל (מכללות) המסובין.
 55 ולפי זה יש לבאר את הדיוק בלשונו של אדמו"ר הזקן,
 56 האומר "למזוג כוס אחד יותר מהמסובין וקורין אותו..." –
 57 בכך רומז אדמו"ר הזקן, שאליהו הנביא בא ונעשה לאחד
 58 מהמסובין בשולחן הסדר
 59 – כי אמונתם של ישראל כלילה זה, שבו נגלה עליהם

1 ויש לומר שההסבר לכך הוא: השווה בין שתי כוסות
 2 אלו, לפי האמור לעיל, הוא שאין שותים אותן, אלא
 3 מוזגים אותן בלבד. מכך מובן ששתיהן קשורות לעבודה
 4 רוחנית ולדרגה שהיא נעלית מעבודת האדם במעשה
 5 בפועל, בשתיה.
 6 וזוהי המשמעות הפנימית לדברי הרמב"ם בסיום "וכוס
 7 זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות" – הוא קשור לדרגה
 8 הנעלית מחובה, כידוע ההסבר⁴³ בענין תפלת ערבית
 9 רשות⁴⁴. וכך גם לגבי כוסו של אליהו, הקשורה לענין
 10 הגאולה, שמעל לעבודת האדם.

ח.

הכוס החמישית – בתקופות של עבודה מושלמת

11 בכל זאת יש הבדל ביניהן: הכוס החמישית מרגישה,
 12 שהיא באה בהמשך לעבודת האדם, ואילו כוסו של אליהו
 13 נפרדת, היא אינה באה ככוס חמישית וכהמשך לארבע
 14 הכוסות, כהמשך לעבודה שלפני כן.
 15 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
 16 ההמשכה הרוחנית שעל ידי הכוס החמישית באה דוקא
 17 באמצעות ולאחר שקיימת שלמות של עבודת האדם לפני
 18 כן. בדומה למבואר לגבי ה"אתערותא דלעילא" השלישית,
 19 הבאה דוקא לאחר שהאדם מכין "אתר שלים"⁴⁵.
 20 ולכן מוזכרת הכוס החמישית בגמרא ובתקופת
 21 הגאונים והרמב"ם, ובתקופות הללו היו שנהגו למזוג כל
 22 אחד לעצמו, ולעבודתו הרוחנית, כוס חמישית – כי⁴⁶
 23 עבודתם שלהם – של הראשונים כמלאכים וכו' ו"אכשור
 24 דרי?!" (בתמיהה⁴⁷) – בליל הסדר ובשתיית ארבע
 25 הכוסות היתה נעלית ביותר, ובשלמות, ולכן עבודתם
 26 היוותה כלי לקבלת ההמשכה מדרגה זו, החמישית,
 27 הקשורה לכוס החמישית⁴⁸.
 28 אך בדורותינו אלו, של עקבתא דמשיחא, כשהעבודה
 29 הרוחנית אינה מושלמת כל כך כדי להוות כלי ראוי (אתר

גם אלו שלא היו יכולים להגיע למדרגה זו דאמירה על כוס ה', ולכן
 "הי' מכיין לנלוז קריאת הלל הגדול על כוס של יין", אף שאי"ז מגוף
 ועצם האמירה על כוס ד'.

49 ועד"ז בחק יעקב שם.

50 ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

51 רמב"ם הל' מלכים רפ"א; פ"ב סה"ב.

52 רמב"ם שם.

53 ראה גם בהנסמן בהערה 46.

54 נוסח ההגדה פיסקא מצה זו ושם לפני"ז פיסקא ויוציאנו.

43 ראה לקו"ת סוכות פ, סע"ג. שה"ש כד, ב. ביאורה"ז לאדמו"ר
 האמצעי (יג, סע"ד ואילך) ולהצ"צ (ח"א ע' פח ואילך).

44 ראה אוה"ת וארא (כרך ז) ס"ע ב'תקפח. אוה"ת לך (כרך ד)
 תרדע, סע"א. וראה גם הגש"פ למהר"ל כאן (דברי נגידים בסופו).

45 ראה לקו"ת שה"ש שם, א ואילך.

46 ראה עד"ז בקונטרס ענינה של תורת החסידות בשוה"ג להערה
 78.

47 יבמות לט, ב ובפרש"י שם.

48 ומה שהרמב"ם לפועל לא נהג כן – י"ל שהוא בכדי להעלות

- 1 מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו⁵⁴
- 2 ואשר באה לידי גילוי בגשמיות (בכוס וביין) – היא עצמה
- 3 גורמת ומעוררת לכך שאלוהי הנביא יימצא בכל סדר,
- 4 באופן של "יותר" מכל המסובין, אך יחד עם זאת ניצבת

5 כוסו ביחד, ובאותו שולחן עם כוסות המסובין – אפי"מ מן
6 המסובין.

(משיחת ש"פ קרח תשד"מ,
ליל ב' דפסה תשכ"ט)

המשך ביאור למס' מכות ליום חמישי עמ' 1

- 1 באופן שונה. הָא – הברייתא השניה עוסקת פְּאוֹהֵב ההורג בשגגה,
- 2 ולפיכך הוא גולה אם נשמת החבל מידו, שהרי אין לחשוד בו
- 3 שעשה בכוונה. וְהָא – הברייתא הראשונה עוסקת פְּשׁוּנָא ההורג,
- 4 ולפיכך אין הוא גולה אם נשמת החבל מידו, לפי שיש לחוש
- 5 שעשה כן מדעת. (נשמת אנשמת) [נפסק אנפסק] לֹא קָשְׂיָא –
- 6 והסתירה בין הברייתות לענין 'פסק' אף היא אינה קשה, לפי שכל
- 7 אחת מן הברייתות סוברת כתנא אחר. הָא – הברייתא השניה
- 8 שמבואר בה ש'נפסק' אינו גולה, סוברת כשיטת רבי במשנה לעיל
- 9 (61), שאם נשל הברזל מעצו ונתורה הקת בידו אין בזה דין גלות,
- 10 ועל כן אף בנפסק החבל ונתור חציו בידו אינו גולה, עד שישמט
- 11 כולו מידו. וְהָא – ואילו הברייתא הראשונה האומרת ש'נפסק'
- 12 גולה, סוברת כשיטת רבנן שם, המזייבים גלות בנשמת הברזל
- 13 מעצו, וכן הוא הדין בנפסק החבל.

36 הרוצח, מְדַבֵּר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ – מדבר בעצמו אל גואל הדם, ומבקש
37 הימנו שלא יהרגו, שְׁנֵאמַר (שם ט"ד) וְזֶה דְבַר הַרְצָחָהּ, ויש ללמוד
38 מן המקרא שהרוצח עצמו מדבר.
39 רַבִּי יוֹסִי בְּרִי יְהוּדָה אָמַר, בְּתַחֲלָה – בתחילת עניינם של הרוצחים,
40 קודם שנידונים בבית דין, אַחֲרֵי הַהוֹרָג בְּשׁוֹנֵג וְאַחֲרֵי הַהוֹרָג בְּמִוִּיד
41 מְקַדְּמֵינָם הֵם לְבִרוּחַ לְעָרֵי מִקְלָט, וְבֵית דִּין שׁוֹלְחֵינָם וּמְכִיבֵינָם אוֹתוֹ –
42 את הרוצח מִשָּׁם, ומבררים כיצד היה המעשה. מִי שְׁנִתְחַיֵּב מִיָּתָהּ
43 בְּבֵית דִּין עַל שֶׁהָרַג בְּמִוִּיד וּבַחֲתֻרָא, הִרְגוּהוּ, וְמִי שְׁלֹא נִתְחַיֵּב
44 מִיָּתָהּ אֵלָּא יֵצֵא זָכַאי בְּדִינָהּ, פְּטֻרוֹהוּ – שלחוהו לשלום, וְמִי
45 שְׁנִתְחַיֵּב גְּלוּת עַל שֶׁהָרַג בְּשִׁגְגָה מְחֻוּרֵין אוֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ – לעיר
46 הַמְקַלֵּט, שְׁנֵאמַר (במדבר לה כה) וְהָשִׁיבוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָמוֹ
47 וְגו'.

נמרא

48 הגמרא מביאה ברייתא עוסקת בענין ששת ערי המקלט: תָּנוּ
49 רַבְּנָנָא בְּבֵרֵיתָא, שְׁלֹשׁ עָרִים – ערי מקלט הַבְּדִיל מִשָּׂה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן,
50 וְכַנְנֵדָה הַבְּדִיל יְהוֹשֻׁעַ שֶׁלש ערי מקלט פְּאָרְצֵי כְּנַעַן, וּמְכֻוֹנֹת הֵיוּ
51 שלש הערים שהבדיל יהושע כנגד שלש הערים שהבדיל משה,
52 כְּמִין שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שְׁבַעֲרָם, שהן עומדות זו כנגד זו. העיר הַבְּרִיז
53 שְׁבִיהוּדָה מְכוּוֹנֶת כְּנַנְדָה העיר פְּצֵר שְׁבַמְדְבָר, העיר שְׁכָם שְׁבֵרֵין
54 אֲפֻרִים מְכוּוֹנֶת כְּנַנְדָה העיר רְמוֹת שְׁבַנְגֵלְעָד, והעיר קָדֵשׁ שְׁבֵרֵת נַפְתָּלִי
55 מְכוּוֹנֶת כְּנַנְדָה העיר גֹּלָן שְׁבַכְשָׁן. ומדברי הכתוב (דברים ט"א) וְיִשְׁלַחְתָּ
56 אֶת גְּבוּל אֶרֶץ אֲרָץ וְגו', יש ללמוד שצריך שיהיו כל הערים מְשׁוּלְשֵׁין,
57 כלומר, שיהא מרחק שווה בין שלשתן, דהיינו, שִׁיחָא הַמְרַחֵק
58 מְגֻבּוּל דְרוֹם שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעַד לְחֶבְרוֹן כְּמוֹ הַמְרַחֵק שֶׁמְחַבְּרֵין
59 לְשָׁכָם, וְהַמְרַחֵק שֶׁמְחַבְּרֵין לְשָׁכָם יֵחָא כְּמוֹ הַמְרַחֵק שֶׁמְשַׁבֵּם לְקָדֵשׁ,
60 וְהַמְרַחֵק שֶׁמְשַׁבֵּם לְקָדֵשׁ יֵחָא כְּמוֹ הַמְרַחֵק שֶׁמְקַרְשׁ לְגֻבּוּל צְפֻן שֶׁל
61 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

62 הגמרא מקשה על אופן חלוקת ערי המקלט בין ארץ ישראל לעבר
63 הירדן. מקשה הגמרא: עֵבֶר הַיַּרְדֵּן תֵּלַת – שלש ערי מקלט, ואף
64 פְּאָרְצֵי יִשְׂרָאֵל תֵּלַת – שלש ערי מקלט, וכיצד יתכן הדבר, והלא
65 בעבר הירדן נתיישבו רק שנים וחצי שבטים, ואילו בארץ ישראל
66 נתיישבו עשרה ומחצה, ומדוע הווקפו להניח בעבר הירדן שלש
67 ערי מקלט כמו בארץ ישראל.
68 מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְרָהָם בְּגִלְעָד שְׁבַעֲבֵר הַיַּרְדֵּן שְׁבִיבֵי וּ–מצויים
69 וְרוֹצְחִים, ועל כן הווקפו בעבר הירדן שלש ערי מקלט.

משנה

14 משנה זו מבארת את דינן של ערי המקלט, ואת דינו של ההורג
15 הגולה אליהן:
16 שואלת המשנה: לְחֵיבֵין גֹּלֵיין הַהוֹרָגִים בְּשִׁגְגָה. משיבה המשנה:
17 לְעָרֵי מִקְלָט, לְשֹׁלֵשׁ עָרִים שְׁבַעֲבֵר הַיַּרְדֵּן, וְלְשֹׁלֵשׁ עָרִים שְׁבַעֲרֵין כְּנַעַן,
18 שְׁנֵאמַר (במדבר לה ט"ד) אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ
19 הָעָרִים תִּתְּנוּ פְּאָרְצֵי כְּנַעַן וְגו' ערי מקלט תְּהִינָה.
20 עַד שְׁלֹא נִבְחָרוּ וְהוּבְדְלוּ עַל יְדֵי יְהוֹשֻׁעַ שְׁלֹשׁ עָרֵי מִקְלָט שְׁבַעֲרֵין
21 יִשְׂרָאֵל, דהיינו, במשך ארבע עשרה שנה שכבשו וחילקו את
22 הארץ, לֹא הָיוּ שְׁלֹשׁ עָרֵי מִקְלָט שְׁבַעֲבֵר הַיַּרְדֵּן קוֹלְמוֹת אֵת
23 הַהוֹרָגִים בְּשִׁגְגָה וְאֵף שֶׁהִפְרִישָׁם כְּבַר מִשָּׁה, מִשׁוֹם שְׁנֵאמַר (שם לה
24 א) וְשֹׁשׁ עָרֵי מִקְלָט תְּהִינָה לָכֶם, ובמקרא זה הקיש הכתוב לכל ערי
25 הַמְקַלֵּט זו לזו, ללמד שאין אחת מהן קולטת עַד השעה שִׁיְהִיוּ
26 שְׁשֶׁתֶּן – כל ששת הערים קוֹלְמוֹת בְּאַחַת – יחד.
27 וּמְכֻוֹנֹת לְחֵן דְרַכִּים מוֹזֵ לֹו – בית דין היו מכינים דרכים מְכוּוֹנֹת
28 ומיושרות מכל ערי הארץ לערי המקלט, ואף היו מניחים שלטים
29 בפרשת דרכים, כדי שלא יתעה הרוצח בדרך, שְׁנֵאמַר (דברים ט"א)
30 'תָּבִין לְךָ הַיַּרְדֵּן וְשֹׁלְשֶׁת' וְגו'. ויש ללמוד ממקרא זה, שצריך להכין
31 את הדרכים לערי המקלט.
32 וּמוֹכְרֵין בֵּית דִּין לְחֵן – להורגים בשגגה, שְׁנֵי תְלִמִידֵי חֲקָמִים שִׁילוּם
33 לעיר מקלט, שְׁמָא יִתְרַגְּמוּ גוּאֵל הַדָּם בְּיַדְךָ, וְיִדְבְּרוּ הַתְלִמִּידֵי חֲכָמִים
34 אֵלָיו – אל גואל הדם, וישכנעו אותו שלא יהרוג את הרוצח.
35 מאחר שבשגגה בא מעשה זה לידו. רַבִּי מְאִיר אָמַר, (אף) הוּא –

ילקוט לוי יצחק על התורה

(עיין בפרי עץ חיים⁷ בכוונת זכרנו לחיים, הר"ת⁸ והס"ת) שהם בחי"י⁹ ו"ה"¹⁰, המבטלים הפ"ג¹¹ מחלות שבמרה. היינו שיהי' היפך ממרה מרירות, אלא נעימות ומתיקות, והבן. לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד ריו

שמות ל"ד, ו - ויעבר הי על פניו ויקרא הי הי אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת

עד

רמו, התחלת י"ג מדות הרחמים "הוי' הוי' אל" הוא בגי' פ"ג, המבטלים ה"פג" מחלות (ב"ק צב, ב)

הוי' הוי' אל,

מספר¹ יהי² כבוד הוי', הוא פ"ג³, הב' שמות הוי' ושם אל דהתחלת י"ג מדות הרחמים, המלווי⁴ דע"ב⁵ וס"ג⁶ מ"ו ל"ז

(1 פירושו: יה"י בגי' 25) + כבוד" 32) + הוי' (26) = 83, פ"ג. וכן הוי' (26) + הוי' (26) + אל (31) = 83, פ"ג.

ראה עוד בזה בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סי' לא.

(2 תהלים קד, לא.

(3 מבאר ומרמז במספר "פג" ג' פרטים, והם:

א) ה"גימטריא" של ה"ה' אל" – מספר פ"ג.

ב) פ"ג הוא מספר ה"מילוי" דשם ע"ב ושם ס"ג, ושם ע"ב הוא בחי' חכמה שהוא אות י"י (ראה הביאור לקמן הערה 5), ושם ס"ג הוא בחי' בינה שהוא אות ה"ה, שיש מספר י"ה [ט"ו] תיבות ב"י"ג מדות הרחמים (ראה הערה 10).

ג) זה מבטל ה"פג" מחלות (בבא קמא צב, ב).

4) היינו: דחשבינו רק מספר אותיות ה"מילוי" של השמות ע"ב ס"ג, שם ע"ב ה"מילוי" הוא: (י)ד 10 + (ה)י 10 + (ו)י 10 + (ז)י 10 = 46, מ"ו.

שם ס"ג ה"מילוי" הוא: (י)ד 10 + (ה)י 10 + (ו)א 7 + (ה)י 10 = 37, ל"ז. ביחד: 46 + 37 = 83, פ"ג.

והטעם דחשבינו השמות "עב – סג", הוא, דשם ע"ב בחי' חכמה (לקמן הערות 5.9) הוא אות י"י, ושם ס"ג בבניה הוא אות ה"ה מהשם. ואותיות (ומספר) "י-ה" הם כנגד הי"ג מדות עם ב' השמות "ה' ה'" כנ"ל.

בענין "מלוי" – ראה סידור עם דא"ח קצב, ב ואילך [בהוצאת תשע"ט – רפד, ג ואילך].

5) ע"ב: ראה דרך מצותיך עא, ב וז"ל: מילוי שם הוי' דחכמה הוא מילוי יודי"ן וכבר אמרנו שיו"ד הוא בחי' חכמה כי היותו נקודה דקה מורה על בחי' הארת החכמה שהיא כמו ענין סקירת השכל שלמעלה מן ההשגה עדיין שהוא בחי' ראיית השכל שם הוא גילוי א"ס משא"כ ההשגה בבחי' התפשטות היא ציור המושג כמו השומע איזו דבר ומציירו בדעתו ולא ראהו כי ברא' תופסו בסקירה א', וא"כ מילוי דשם הוי' דחכמה שהוא ש' ע"ב במילוי יודי"ן יש בו גילוי אא"ס כמו

שהוא בחכמה.

6) ביאור השמות ע"ב ס"ג: ראה מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ח"א ע' קפב ואילך. אור התורה ענינים ע' רמז ואילך. ספר המאמרים ה'תער"ב ח"ב ע' תתסח [בהוצאה החדשה – ח"ד עמוד א'קעג ואילך]. תורת מנחם – ספר המאמרים תש"ב ע' קג.

7) עיין פרי עץ חיים שער תפילות ר"ה פרקו [קטע ד"ה זכרנו לחיים]. * (בהוצאת ירושלים תשמ"ו – ס"ע תקפ ואילך).

8) זכרנו לחיים: מבואר שם בפרי עץ חיים, שהראשי תיבות הוא "זכרנו לחיים" הוא אותיות ומספר "ל"ז, והסופי תיבות "זכרנו לחיים" הוא אותיות ומספר "מו".

ביחד: ל"ז (37) + מ"ו (46) = פ"ג, 83.

9) בחי' י"ה: כידוע, דשם ע"ב הוא כנגד אות י"י (בחי' חכמה), ושם ס"ג כנגד אות ה"ה (בחי' בינה).

ראה תניא – אגרת התשובה פ"ד (דף צד, ב). וז"ל: היו"ד שהיא בחי' נקודה לבד מרמזת לחכמתו ית' שהיא בבחי' העלם והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה (והקוין שעל היו"ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה ממדרגת בחי' חכמה עילאה כנדוע). ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה בחי' התפשטות לרחוב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה וגם לאורך המורה על בחי' המשכה וההשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתימין, עיי"ש. 10) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק כאן, שהי"ג מדות הרחמים המתחיל בתיבת "אל", ועם הב' שמות "הוי' הוי'" שקודם הי"ג מדות הרחמים הם ביחד מספר י"ה, שעיי"ז יש קיום נצחי לכל דבר עיי"ש. וראה לקמן סי' צה.

11) בבא קמא צב, ב. "(משפטים כג, כה) והסירותי מוחלה מקרבך, ותניא מוחלה זו מרה, ולמה נקרא שמה מוחלה, ששמונים ושלושה חלאין יש בה, מוחלה בגימטריא הכי הוי', עיי"ש.

וראה תורת מנחם – התועודיות ה'תשמ"ו חלק ב עמוד 246 בקשר ל"פג" הלכות שברמב"ם.

ובפנים בלקוטי לוי יצחק כאן, שהוא גם הגי' לימי ניסים בחדש כסלו, וכן הוא מספר "חנכה". עיי"ש.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

כָּל הָעוֹלָם יֵעֶסֶק בִּידְעֵת ה'

על ימות המשיח אומר הרמב"ם בסיום וחותם ספרו "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד". והנה הלשון 'כל העולם' כולל גם את אמות העולם, כפי שמסוים "כי מלאה הארץ דעה את ה'", אלא, שאצל ישראל תהיה ידיעת הבורא באופן נעלה יותר, באין ערה, כפי שממשיך: "ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים כו".

(ע"פ ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 232 הערה 22. מתוך לקראת שבת)

הגלות - התחלה וחלק מהעליה שבגאולה

כונת הגלות היא, ההתעלות של בני ישראל לדרגה נעלית יותר מאשר בזמן הבית. מובן, אם כן, שהידידה שבגלות אינה אלא התחלה וחלק של העליה הבאה לאחריה.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 62. מתוך לקראת שבת)

הפלא הוא שמשיח עדין לא בא

כל פעלה ופעלה (מעשה, דבור או מחשבה) בכוחה לפעל את הגאולה האמתית והשלמה, כפסק דין הרמב"ם "עשה מצוה אחת, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם פלו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

ויש לומר הבאור בזה (דלכאורה, מה הקשר שבין מעשה דבור ומחשבה של אחד ובתור איש פרטי - לביאת המשיח) - על פי המזכר לעיל שבחינת הידידה דכל אחד ואחד מישראל קשורה (בקשר דיחידיה) עם בחינת הידידה הכללית, נשמתו של משיח צדקנו. דעל פי זה נמצא, שעל ידי מעשה דבור ומחשבה שלו מביא ומגלה את עצמו, גלוי בחינת הידידה שבנשמתו, ועל פי הכלל העצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכלו, אין פלא כולל שמביא ומגלה את העצם כולו, בחינת הידידה הכללית, משיח צדקנו. ואדרבה, הפלא הוא לאיך גיטא: כיצד יתכן שאף על פי שתופס במקצתו, שעל ידי זה תופס בכלו ממש - עדין לא בא משיח צדקנו!...

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 240 ובהערה 123. מתוך לקראת שבת)

הגלות - המקום הלא אמתי

...יהודי צריך לדעת שהגלות אינה מקומו האמתי, וכידוע מה שכתב המהר"ל שפאז שבני ישראל יצאו מארץ מצרים נשלל אצלם כל מציאות העבדות לגמרי, הינו, שלא יתכן שבני ישראל יהיו במעמד ומצב של עבדות חס ושלום, וכמו שכתוב "כי לי בני ישראל עבדים" - "עבדי הם ולא עבדים לעבדים"!

(התוודעויות תשמ"ב, ח"ג עמ' 1381. מתוך לקראת שבת)

עליה מבחילה

בית המקדש השלישי, הוא נעלה יותר מבית ראשון, וגם מבית שני... עד לעלוי שבאין ערה לגמרי, שיהיה בו "להצדיק" את החרבן דבית ראשון ובית שני, ידידה מבחילה - צרה עליה מבחילה (למעליותא): כדי לבוא לתכלית העלוי דבית שלישי!

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 222. מתוך לקראת שבת)

למלא כל רגע

...גם כאשר נמצאים בגלות לזמן קצר, עוד רגע אחד בלבד (כי ברגע שלאחרי זה בא משיח צדקנו), הרי, גם רגע זה צריך להיות באופן של קביעות, ובמילא, יש "להקניס" ולמלאות רגע זה בכל עניני העבודה דתורה ומצוות, בכל הפרטים ופרטי פרטים (הקמת המשכן, עבודה הרוחנית).

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 227. מתוך לקראת שבת)

העבודה בגלות למעלה מהגבלה

עבודת השם בזמן הגלות היא באופן ד"מאד", למעלה ממדידה והגבלה. והטעם לכה הוא, שהרי בשביל עבודה מסודרת, במדידה והגבלה, תמידים כסדרם - לא היה צריך בירידה הכי גדולה דגלות, כי אם, כדי שתהיה עליה הכי גדולה - "מוספים כהלכתם", הוספה כהלכתם, ויתרה מזה (על דרך נצחוני בני) באופן של הליכה, באין ערה, למעלה ממדידה והגבלה.

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 227 ובהערה 123. מתוך לקראת שבת)

חומש יומי

פרשת שמיני

~ יום ראשון ט"ו ניסן ~

ט (א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט - וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי • שְׁמִינֵי לַמִּלּוּאִים, הוּא רֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁפָּן בּוֹ בַיּוֹם; וְנִטַּל עֶשְׂרַ עֶשְׂרֹת הַשְּׁנוּיֹת בִּ"סֶדֶר עוֹלָם". וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל •

~ נקודות משיחות קודש ~

ומזה מוכן גם בנוגע לעבודת כל אחד ואחד מישראל, במשפן הפרטי שבו, כמו שכתוב "ושכנתי בתוכם", דקאי על כל בית יהודי, שהוא בכחינת משפן ומקדש להקב"ה, על-ידי-זה שהבית מתנהל וחדור באוירה יהודית, ומואר באור ד"ג מְצֻנָה וְתוֹרָה אור", על-ידי כל עניני התורה ומצוותיה, ובמיוחד על-ידי הדלקת נרות שבת-קדש – שהעבודה בכל זה, צריכה להיות באופן שאינו מסתפק בהישגים הקודמים, אלא מוסיף ומעלה בקדש ביתר שאת וביתר עוז.

אף-על-פי שגם לפני יום השמיני למילואים היו כל עניני המשפן בשלמותם, קרשי המשפן וכו' וכן כל כלי המשפן, ועד שמושה ורננו הקריב כבר קרבנות, שהרי "כל שבעת ימי המילואים (ש)העמידו משה למשפן ושמש בו" – הנה כל עלויות אלו לא הספיקו עדין, והנה צורך בענין נעלה יותר ("מעלין בקדש") – יום השמיני למילואים, שאז נחקקמה הברכה ד"ויהי נועם ה' אלקינו עלינו. . . תשרה שכינה במעשה ידיכם", כמו שכתוב "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח גו' ויבא כל העם וירננו".

(שיחת שבת פרשת שמיני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשד"מ)

(ב) וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לָךְ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לְחַטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנֵי יְהוָה:

כ"ט - קַח-לָךְ עֵגֶל • להודיע שמכפר לו הקדוש-ברוך-הוא על-ידי עגל זה, על מעשה העגל שעשה.

(ג) וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר יֹאמֶר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וְכִבֵּשׂ בְּנֵי-שִׁנָּה תְּמִימִם לְעֹלָה:

ג' ועם בני ישראל תמלל למימר סיבו צפיר בר עזין לחטאתא ועגל ואמר בני שנה שלמין לעלתא:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(א) וכאשר היה היום השמיני, הזמין משה את אהרן ובניו ואת חכמי בני ישראל. (ב) ואמר לאהרן, קח עגל מן הבקר לחטאת ואיל לעולה ללא מום, וקרב את שניהם לפני ה'. (ג) ופקד על בני ישראל באמירה, קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה ללא מום לעולה.

(ד) וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבְחַ לְפָנַי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֵלֵיכֶם:

ד ותור ודקר לנכסת קודשׁיא לדבֿחא קדם
 ז ומנחמא דפילא במשח ארי יומא דין
 זקרא דני מתגלי לכון:

כט"ו - כי היום ה' נראה אליכם. להשרות שכינתו במעשה ידיכם; לכך קרבנות הללו באין חובה ליום זה.

(ה) וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פָּנָי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל־הַעֲדָה וַיַּעֲמֵדּוּ לְפָנַי יְהוָה:

ה ונסיבו ית די פקיד משה לקדם מושפן
 זמנא וקריבו כל כנשפתא וקמו קדם זי:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וַיִּרְא אֵלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה:

ו ואמר משה דין פתגמא די פקיד זי
 תעבדון ויתגלי לכון זקרא דני:

(ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרַב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלֹתְךָ וּכְפַר בַּעֲדֶךָ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קִרְבַּן הָעָם וּכְפַר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

ז ואמר משה לאהרן קרב למדבֿחא ועבד
 ית חטאתך וית עלתך וכפר עלך ועל עמא
 ועבד ית קרבן עמא וכפר עליהון כמא די
 פקיד זי:

כט"ו - קרב אל-המזבח. שְׁהִיָּה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וְנִרְא לְגִשְׁתָּ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: לְמָה אַתָּה בּוֹשׁ? לְכֹף נִבְחַרְתָּ! אֶת חַטָּאתְךָ עָגַל בֵּן בָּקָר. וְאֶת־עֹלֹתְךָ אֵיל. קִרְבַּן הָעָם. שְׁעִיר עִזִּים וְעֹגֶל וְכֶבֶשׂ. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "עָגַל", בֶּן שָׁנָה הוּא, וּמִכָּאן אַתָּה לְמַד.

(ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֹגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ:

ח וקרב אהרן למדבֿחא ונכס ית עגל
 דחטאתא די לה:

(ט) וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבְּעוֹ בְּדָם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

ט וקריבו בני אהרן ית דמא לה וטבל
 אצבעה בדמא ויהב על קרנת מדבֿחא וית
 דמא אריק ליסודא דמדבֿחא:

(י) וְאֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הַפִּלִּיִּת וְאֶת־הַיִּתְרֵת מִן־הַכֶּבֶד מִן־הַחֲטָאת הַקָּטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

י וית תרפא וית פליתא וית חצרא מן כבד
 מן חטאתא אסק למדבֿחא כמא די פקיד זי
 ית משה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ד) וְשׁוֹר וְאֵיל לְהוֹדָאָה עַל טוֹב שְׁלוֹמִים שִׁיזְכְּחוּ שְׁנִיחָם לְפָנָי ה', וּמִתְנַה מַעֲרַכַת בְּשֶׁמֶן כִּי הַיּוֹם ה' יתגלה לכם.
 (ה) וְהִגִּישׁוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה בּוֹ מֹשֶׁה אֶל פֶּתַח אֹהֶל הַיְעוּדָה, וְהִתְקַדְּמוּ כָּל הַקָּהָל וַעֲמֵדּוּ לְפָנָי ה'.
 (ו) וַאֲמַר מֹשֶׁה, זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם ה' בּוֹ, עֲשׂוּ זֹאת וְתִתְגַּלֶּה לְכֶם שְׁפַעַת ה'.

(ז) וְהִגִּישׁוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת הַדָּם, אֲזַי טָבַל אֶת אֶצְבְּעוֹ בּוֹ וְשָׂם עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, וּשְׂאֵר הַדָּם שָׁפְכוּ אֶצְל יְסוּדוֹ.

(ח) וְאֶת קְרוֹם הַחֶלֶב וְאֶת שְׂמֵי הַפִּלִּיִּת וְאֶת יוֹתְרֵת הַכֶּבֶד מִן הַחֲטָאת, שָׂרַף אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ כַּפִּי שְׂצוּהָ ה' אֶת מֹשֶׁה.

(ט) וַאֲמַר לְאַהֲרֹן, הִתְקַדַּם לְעֵבֶר הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חַטָּאתְךָ וְאֶת עֹלֹתְךָ וּבְקַשׁ כַּפְּרָה עַל עֲצֻמְךָ וְעַל הָעָם, וַעֲשֵׂה אֶת קִרְבַּנְךָ וּבְקַשׁ כַּפְּרָה עֲלֵיהֶם כַּפִּי שְׂצוּהָ ה'.

(י) וְנִגַּשׁ אַהֲרֹן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁחַט אֶת עֹגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר לּוֹ.

(יא) וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בְּאֵשׁ מְחֹיץ לְמַחְנֶה:
 יא וְיָת בֶּשֶׂרָא וְיָת מִשְׁפָּא אוּקִיד בְּנוֹרָא
 מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:

כ"ט - וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר וְגו' • לא מְצִינוּ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרָפֶת אֶלָּא זוּ וְשֵׁל מְלוּאִים; וְכֵלֶן עַל־פִּי הַדְּבּוּר.

(יב) וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֱלֹוֹ אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
 כ"ט - וַיִּמְצְאוּ • לְשׁוֹן הוֹשְׁטָה וְהִזְמָנָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

<p>שָׂרַף עִם הוֹשְׁטַת הַדָּם לְאֶהֱרֹן הָיָה הַדָּם מוֹכֵן וּמְזַמֵּן לְזִרְיָקָה; וְאֵלּוּ בַחֲטָאת הָיָה צֶרֶף בַּפְּעֻלָּה נוֹסֶפֶת לְאַחַר מִסִּירַת הַדָּם – טְבִילַת אֶצְבָּע.</p> <p>(לקוטי שיחות, כרך לב, עמ' 54)</p>	<p>לְשׁוֹן הוֹשְׁטָה וְהִזְמָנָה (רש"י ט, יב) בָּאֵן נֶאֱמַר "וַיִּמְצְאוּ", וְאֵלּוּ בַחֲטָאת נֶאֱמַר "וַיִּזְרְקוּהוּ". וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה זִרְיָקַת דָּם הַחֲטָאת הָיְתָה בְּאִמְצָעוֹת טְבִילַת אֶצְבָּע בְּדָם, וְאֵלּוּ זִרְיָקַת דָּם הָעוֹלָה הָיְתָה בְּאִמְצָעוֹת כְּלֵי שְׁבוּ וְנִחַן הַדָּם. לְכֵן נֶאֱמַר "וַיִּמְצְאוּ" ("הוֹשְׁטָה וְהִזְמָנָה") בַּק בְּעוֹלָה,</p>
---	---

(יג) וְאֶת־הָעֹלָה הַמְצִיאֹו אֱלֹוֹ לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:
 יג וְיָת עֹלָתָא אִמְטִיאֹו לֵה לְאַבְרָהָא וְיָת
 רִישָׁא וְאַסְק עַל מְדַבְּחָא:

(יד) וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹר עַל־הָעֹלָה הַמְזוֹבַחַה:
 יד וְחִלִּיל יָת גְּזֵי וְיָת כְּרַעֲיָא וְאַסְק עַל עֹלָתָא
 לְמְדַבְּחָא:

(טו) וַיִּקְרַב אֶת קַרְבֵּן הָעֵם וַיִּקַּח אֶת־שְׁעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לָעֵם וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיַּחַטְּאוּהוּ כְּרֹאשׁוֹן:
 כ"ט - וַיַּחַטְּאוּהוּ • עֲשֵׂהוּ כְּמִשְׁפֵּט חֲטָאת. כְּרֹאשׁוֹן • כְּעֵגֶל שְׁלוֹ.

(טז) וַיִּקְרַב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט:
 טז וְקֶרֶב יָת עֹלָתָא וְעַבְדָּה כְּדָחִי:
 כ"ט - וַיַּעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט • הַמְּפָרֵשׁ בְּעוֹלַת נְדָבָה בְּ"וַיִּקְרָא" (ביצה ט).

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

<p>(יא) וְאֶת בְּשָׂרוֹ וְאֶת עוֹרוֹ, שָׂרַף אוֹתָם בְּאֵשׁ מְחֹיץ לְמַחְנֶה.</p> <p>(יב) אַחֲרֵי זֶה זָבַח אֶת הָעוֹלָה, וְהִגִּישׁוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת הַדָּם אֵלָיו, וּפָנּוּ אוֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכֹל הַהִקָּף סָבִיב.</p> <p>(יג) וְהִגִּישׁוּ אֵלָיו אֶת אֲבְרֵי הָעוֹלָה</p>	<p>עִם הָרֹאשׁ, וְשָׂרַף אוֹתָם בְּאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ.</p> <p>(יד) וְרָחַץ אֶת הַפְּרָס (עִם הַחֲלָקִים הַפְּנִימִיִּים שְׁבוּ) וְאֶת הַכְּרַעֲסִים, וְשָׂרַף אוֹתָם בְּאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ.</p>	<p>(טו) אַחֲרֵי זֶה הִגִּישׁ אֶת קַרְבֵּן הָעֵם, וְלָקַח אֶת שְׁעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לָהֶם וַיַּחַטְּאוּהוּ וַיַּזְכֵּהוּ בּוֹ כְּרֹאשׁוֹן.</p> <p>(טז) אַחֲרֵי זֶה הִגִּישׁ אֶת הָעוֹלָה, וְעֲשֵׂה אוֹתָהּ כְּכָרֶךְ הַיְדוּעָה בְּזֶה.</p>
--	---	--

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

ה וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הַתְּקַדְּשׁוּ תְּהִיוּ מְזוּנָנִים לְעִבּוֹר כִּי מִחֹר בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וַיּוֹם ל' שָׁל אֲבָל מִשָּׁה הָיָה רֵאשׁוֹן לְשִׁלְשַׁת הַיָּמִים יַעֲשֶׂה יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם נִפְלְאוֹת: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַכֹּהֲנִים בַּיּוֹם הַמִּקְרָא לֵאמֹר שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית עַד עֲכָשׁוּ נִשְׂאוּ הַלֵּוִיִּם, וְהַיּוֹם הַכֹּהֲנִים וְעָבְרוּ לִפְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לִפְנֵי הָעָם: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל גְּדַלְךָ אֲבָקַע הַיַּרְדֵּן בְּעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִבְּחֶה יָדְעוּן כִּי כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶתְּהִי עַמּוּד: ב בָּעֵת הַהִיא אָמַר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חֲרֻבוֹת צָרִים וְשׁוֹב מִלֹּא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁנִית כִּי גַם בְּלִיל צִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם נִמְלֹז כָּל יִשְׂרָאֵל יָחַד (במדבר רבה יא ו): ג וַיַּעֲשֵׂלוּ יְהוֹשֻׁעַ חֲרֻבוֹת צָרִים וַיִּמַּל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּבְעַת הַעֲרָלוֹת עַל שֵׁם הַמְּאוֹרֵעַ: ד וַזֶּה הַדָּבָר הַסִּפָּה אֲשֶׁר־מַל יְהוֹשֻׁעַ לְדַר אֶת כָּל־הָעָם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם הַזֹּכְרִים וְלֹא מִלֹּא אִזְוָה אֶת יְהוָה, כִּי כָּל אֲנָשִׁי הַמְּלַחְמָה

עטרת מרים

שֶׁהָיוּ נִמְלִימִים וְרֵאשִׁים לְמֹלַל מִתּוֹ בְּמִדְבַר בְּדִרְךָ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ה כִּי מַלְיִים הָיוּ וְכָּל־הָעָם הַיֵּצֵאִים וְכָל־הָעָם הַיְלֻדִים בְּמִדְבַר בְּדִרְךָ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ וְהֵם לֹא הָיוּ אִסְרֵן רֵאשִׁים לְמֹלַל: ו כִּי אֲרֻבְעִים שָׁנָה הָלַכְוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר עַד־הֵלָּא כָּל־הַגּוֹי אֲנָשִׁי הַמְּלַחְמָה הַיֵּצֵאִים מִמִּצְרַיִם וְאִם כֵּן, לֹא הָיָה מִי מִהַנְּמֻלָּיִם לְהוֹיֵת רֵאשִׁי וְהָגוֹן לְמֹלַל וּזְלִתוֹ אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה בְּמַעֲשֵׂה הַמִּרְגְּלִים אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם לְבַלְתִּי הִרְאוּתֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבוֹתֶם לָתֵת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ: ז וְאֵת־בְּנֵיהֶם אֲשֶׁר הָקִים תַּחְתָּם אִתְּכֶם מִלִּי יְהוֹשֻׁעַ פִּרְעֵרְלִים הָיוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתְכֶם בְּדִרְךָ: ח וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָּל־הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיִּשְׁכְּבוּ תַּחְתָּם בְּמִקְוֵי מַמְחָנָה עַד חַיּוּתְכֶם: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גְּלוֹתֵי הַסִּרְוֵי אֶת־חֲרַבְתֶּם מִצָּרִים מִעֲלֵיכֶם לְפִי שִׁנְיָאוֹ הַאֲבוֹת מִמִּצְרַיִם וְהָיוּ הַכֹּהֲנִים עֲרִלִים כְּמוֹ הַמִּצְרַיִם,

הפטרה ליו"ט ראשון של פסח

יהושע פרקים ג, ה, ו

ה וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הַתְּקַדְּשׁוּ כִּי מִחֹר יַעֲשֶׂה יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם נִפְלְאוֹת: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וְעָבְרוּ לִפְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לִפְנֵי הָעָם: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל גְּדַלְךָ בְּעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדְעוּן כִּי כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶתְּהִי עַמּוּד: ה בָּעֵת הַהִיא אָמַר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חֲרֻבוֹת צָרִים

וְשׁוֹב מִלֹּא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁנִית: ג וַיַּעֲשֵׂלוּ יְהוֹשֻׁעַ חֲרֻבוֹת צָרִים וַיִּמַּל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּבְעַת הַעֲרָלוֹת: ד וַזֶּה הַדָּבָר אֲשֶׁר־מַל יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם הַזֹּכְרִים כָּל אֲנָשִׁי הַמְּלַחְמָה מִתּוֹ בְּמִדְבַר בְּדִרְךָ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ה כִּי־מַלְיִים הָיוּ כָּל־הָעָם הַיֵּצֵאִים וְכָל־הָעָם הַיְלֻדִים בְּמִדְבַר בְּדִרְךָ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ: ו כִּי אֲרֻבְעִים שָׁנָה הָלַכְוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר עַד־הֵלָּא כָּל־הַגּוֹי אֲנָשִׁי הַמְּלַחְמָה הַיֵּצֵאִים מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם לְבַלְתִּי הִרְאוּתֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבוֹתֶם לָתֵת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ: ז וְאֵת־בְּנֵיהֶם הָקִים תַּחְתָּם אִתְּכֶם מִלִּי יְהוֹשֻׁעַ פִּרְעֵרְלִים הָיוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתְכֶם בְּדִרְךָ: ח וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָּל־הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיִּשְׁכְּבוּ תַּחְתָּם בְּמַמְחָנָה עַד חַיּוּתְכֶם: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גְּלוֹתֵי

עטרת מרים

והעֲרֵלָה חֲרָפָה כִּמּוֹ שֶׁאָמַר כִּי חֲרָפָה הִיא לֵנו וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִלְגָּל עַל שֵׁם 'עֹלֹתֵי' מִלְשׁוֹן גִּלְגָּל וְסָבִיב עַד הַיּוֹם הַזֶּה: יוֹחֲנָנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם קָרִי עָרֵב בְּעָרְבוֹת יְרִיחוֹ: יֵא וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבֹר מִדְּגַן הָאָרֶץ מִמִּחְרַת יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל הַפֶּסַח אַחַר הַקִּרְבַּת הַעֹמֵר מִצּוֹת וְקִלְוֵי שִׁבְלִים צִלְוִים בְּעֵצִים הַיּוֹם הַזֶּה בְּגוֹפוֹ שֶׁל יוֹם, לֹא בְּלִילָה שְׁלֹפְנִי, עִם כֵּל הַלִּילָה הַהוּלָף אַחַר הַיּוֹם: יב וַיִּשְׁבַּת פֶּסַח הַמֶּן מִמִּחְרַת אֶף כִּי מִיּוֹם מִיתַת מֹשֶׁה בְּשַׁבְעָה בְּאֶדְרַ פֶּסַח הַמֶּן מִלִּידוֹ, מִכִּלְמִקוֹם הָיוּ נוֹזְנִים בְּגַם מִמֶּן שֶׁבְכָלֵיהֶם, וּבְאֶכְלָם מֵעֵבֹר הָאָרֶץ וְלֹא־הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן לֶבֶן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא: יג וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַהִיא: יד וַיִּהְיֶה בְּהוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ בְּגִבְלֵי יְרִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲגַה־אִישׁ עֹמֵד לְגִגְדוֹ וַחֲרָבוֹ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לֹא הֲלֵנוּ אַתָּה אִם־לְצַרְיָנוּ: יד וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּאִתִּי לְעוֹר לְאוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל כִּי אֲנִי שָׂר שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַקְּרוֹאִים צָבָא־יְהוָה עִתָּה בְּאִתִּי לְעוֹרְחִי, כִּי אָדָם יָכוֹל לְהִלָּחֵם עַל יְרִיחוֹ וּלְתַפְּשָׁה לְחֵפֶל חַחֻמָּה, וַיִּפְלֵ יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו אֲרָצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיֹּאמֶר לֹא מִה אֲדֹנָי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדְּךָ וַהֲנִי לְקַיָּם כַּעֲבַד מִמָּקוֹם דְּבַר הָאֲדוֹן: טו וַיֹּאמֶר שֶׁר־צָבָא יְהוָה אֱלֹהֵי־יְהוֹשֻׁעַ מִיֵּאֵל הָיָה שֶׁל הַסֵּר נַעֲלָךְ מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קָדֵשׁ הוּא וּמִהֲרָאוֹ לַעֲמוּד עָלָיו וַחֲדָ וַעֲשֵׂה יְהוֹשֻׁעַ כֵּן: טז וַיִּרְיָחוּ סִגְרַת מִסְבָּה וְעַתָּה וּמִסְגְּרַת מִחֻמָּת יוֹתֵר מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֻמָּה דְלִתִּים וְכִרְיִם אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא כִּי שְׂאִישׁ לֹא יֵרָאם אֶת מְבוֹא הָעִיר: טז וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שְׁמֵעוּ בְּכָל־הָאָרֶץ:

עטרת מרים

לֵנו אוֹ אִם לַעֲוֹר לְצַרְיָנוּ בְּאִתִּי: יד וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּאִתִּי לְעוֹרְחֵי יִשְׂרָאֵל כִּי אֲנִי שָׂר שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַקְּרוֹאִים צָבָא־יְהוָה עִתָּה בְּאִתִּי לְעוֹרְחֵי, כִּי אָדָם יָכוֹל לְהִלָּחֵם עַל יְרִיחוֹ וּלְתַפְּשָׁה לְחֵפֶל חַחֻמָּה, וַיִּפְלֵ יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו אֲרָצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיֹּאמֶר לֹא מִה אֲדֹנָי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדְּךָ וַהֲנִי לְקַיָּם כַּעֲבַד מִמָּקוֹם דְּבַר הָאֲדוֹן: טו וַיֹּאמֶר שֶׁר־צָבָא יְהוָה אֱלֹהֵי־יְהוֹשֻׁעַ מִיֵּאֵל הָיָה שֶׁל הַסֵּר נַעֲלָךְ מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קָדֵשׁ הוּא וּמִהֲרָאוֹ לַעֲמוּד עָלָיו וַחֲדָ וַעֲשֵׂה יְהוֹשֻׁעַ כֵּן: טז וַיִּרְיָחוּ סִגְרַת מִסְבָּה וְעַתָּה וּמִסְגְּרַת מִחֻמָּת יוֹתֵר מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֻמָּה דְלִתִּים וְכִרְיִם אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא כִּי שְׂאִישׁ לֹא יֵרָאם אֶת מְבוֹא הָעִיר: טז וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שְׁמֵעוּ בְּכָל־הָאָרֶץ:

הָאָרֶץ וְלֹא־הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא: יג וַיְהִי בְּהוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲגַה־אִישׁ עֹמֵד לְגִגְדוֹ וַחֲרָבוֹ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לֹא הֲלֵנוּ אַתָּה אִם־לְצַרְיָנוּ: יד וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּאִתִּי לְעוֹר לְאוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל כִּי אֲנִי שָׂר שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַקְּרוֹאִים צָבָא־יְהוָה עִתָּה בְּאִתִּי לְעוֹרְחֵי, כִּי אָדָם יָכוֹל לְהִלָּחֵם עַל יְרִיחוֹ וּלְתַפְּשָׁה לְחֵפֶל חַחֻמָּה, וַיִּפְלֵ יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו אֲרָצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיֹּאמֶר לֹא מִה אֲדֹנָי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדְּךָ וַהֲנִי לְקַיָּם כַּעֲבַד מִמָּקוֹם דְּבַר הָאֲדוֹן: טו וַיֹּאמֶר שֶׁר־צָבָא יְהוָה אֱלֹהֵי־יְהוֹשֻׁעַ מִיֵּאֵל הָיָה שֶׁל הַסֵּר נַעֲלָךְ מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קָדֵשׁ הוּא וּמִהֲרָאוֹ לַעֲמוּד עָלָיו וַחֲדָ וַעֲשֵׂה יְהוֹשֻׁעַ כֵּן: טז וַיִּרְיָחוּ סִגְרַת מִסְבָּה וְעַתָּה וּמִסְגְּרַת מִחֻמָּת יוֹתֵר מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא: טז וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שְׁמֵעוּ בְּכָל־הָאָרֶץ:

~ יום שני ט"ז ניסן ~

עטרת מרים

א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּאֶסְפוּ אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלָּם: ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְכָל־יִשְׂבֵי יְרוּשָׁלָּם אֹהוּ וַתִּכְהַנְיִם וַתִּבְנִיִּימִם וְכָל־הָעָם לְמִקְטָן וְעַד־גָּדוֹל וַיִּקְרָא

הפטרה ליום-טוב שני של פסח בחו"ל

מלכים ב פרק כג

כג א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּאֶסְפוּ אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלָּם: ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה

עטרת מרים

בְּאֹזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דְּבָרֵי סֵפֶר הַכְּבֻרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה מִפְּנֵי שִׁמְצָאוֹ שֶׁהָיָה נִגְלָל בְּתוֹכָהּ שְׂפִיחוֹת אֵלֶּה דְבָרֵי הַכְּבֻרִית: ג וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל־הָעַמּוּד מִקוֹם מַעֲמַד הַמֶּלֶךְ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וַיִּכְרַת אֶת־הַכְּבֻרִית וּלְכַנֵּן

וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְכָל־יִשְׂבֵי יְרוּשָׁלָּם אֹהוּ וַתִּכְהַנְיִם וַתִּבְנִיִּימִם וְכָל־הָעָם לְמִקְטָן וְעַד־גָּדוֹל וַיִּקְרָא בְּאֹזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דְּבָרֵי סֵפֶר הַכְּבֻרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה: ג וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל־הָעַמּוּד וַיִּכְרַת

יהוה ללכת אחר יהוה ולשמר מצותיו ואת עבודתיו ואת חקתיו בכל לב ובכל נפש להקים את דברי הברית הזאת הפתכים עליהם הזה ויעמוד כל העם בברית קבלו הברית: ד ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה סגני כהונה גדולה כסגן

משוח מלחמה ואת שמרי הסף השוערים להוציא מהיכל יהוה את כל הכלים העשויים לבעל ולאשרה ולכל צבא השמים וישרפם מחוץ לירושלם בשדמות במישור קדרון ונשא את עפרם בית אל כי שם היה מקום טומאה: ה והשבית ביטל את הכמרים כהני עבודתה אשר נתנו אשר עמדו מלכי יהודה וקטרו להיות מקמרים בכמות בערי יהודה ומספי וסביבות ירושלים ואת המקמרים לבעל לשמש ולירח ולמזלות ולכל צבא השמים גם אותם השבית: ו ויצא את האשרה מבית יהוה מחוץ לירושלם אל גחל קדרון וישרף אתה בגחל קדרון וידק לעפר שרפה עד שחתה דק כעפר וישלך את עפרה על קבר בני העם שהיו עוברים להם: ז ויתן את בית הקדשים בתי הטהרה אשר בבית יהוה אשר הנשים מיוחדות לטוב ארנות שם בתים ורעות לאשרה: ח ויבא לירושלם

להחזיק בהשוכה את כל הכהנים מנרע אתו מערי יהודה אשר נעשו כמרים לעבודתה ויטמא את הכמות השליד שם נבלות וכדומה אשר קטרו לשמה הכהנים הכמות אשר עמדו מנבע עד באר שבע ונתן את הכמות השוערים אשר עמדו מול השוערים ואשר בפתח שער יהושע שר העיר אשר על

שכאול איש בבוא אל העיר בשער העיר: ט אך לא יעלו כהני הכמות עוד לשרת אל מנבח יהוה בירושלם כי לא הוכשרו עוד לעבודה כי אם יאכלו מצות מנחות הנאפות מצות, והוא הדיו לשאר קרשים בתוך אחיהם: כא ויצו המלך את כל העם לאמר עשו פסח ליהוה אלהיכם ככתוב על ספר הברית הזה: כב כי לא נעשה בפסח הזה מימי השפטים אשר שפטו את ישראל וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה: כג כי אם בשמנה עשרה שנה למלך ואשיהו נעשה הפסח הזה ליהוה בירושלם: כד וגם את האבות ואת הידענים ואת התרפים ואת הגללים ואת כל השקצים אשר נראו בארץ יהודה ובירושלם בער ואשיהו למען הקים את דברי התורה הפתכים עליהם כעבור הספר אשר מצא חלקיהו הכהן בית יהוה כי הספר הזה היתה סוכה לכל

את הברית | לפני יהוה ללכת אחר יהוה ולשמר מצותיו ואת עבודתיו ואת חקתיו בכל לב ובכל נפש להקים את דברי הברית הזאת הפתכים עליהם הזה ויעמוד כל העם בברית: ד ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה ואת שמרי הסף להוציא מהיכל יהוה את כל הכלים העשויים לבעל ולאשרה ולכל צבא השמים וישרפם מחוץ לירושלם בשדמות קדרון ונשא את עפרם בית אל: ה והשבית את הכמרים אשר נתנו מלכי יהודה וקטרו בכמות בערי יהודה ומספי וירושלם ואת המקמרים לבעל לשמש ולירח ולמזלות ולכל צבא השמים: ו ויצא את האשרה מבית יהוה מחוץ לירושלם אל גחל קדרון וישרף אתה בגחל קדרון וידק לעפר שרפה עד שחתה דק כעפר וישלך את עפרה על קבר בני העם שהיו עוברים להם: ז ויתן את בית הקדשים בתי הטהרה אשר בבית יהוה אשר הנשים מיוחדות לטוב ארנות שם בתים ורעות לאשרה: ח ויבא לירושלם

את עפרה על קבר בני העם: ז ויתן את ביתי הקדשים אשר בבית יהוה אשר הנשים ארנות שם בתים לאשרה: ח ויבא את כל הכהנים מערי יהודה ויטמא את הכמות אשר קטרו לשמה הכהנים מנבע עד באר שבע ונתן את הכמות השוערים אשר פתח שער יהושע שר העיר אשר על שכאול איש בשער העיר: ט אך לא יעלו כהני הכמות אל מנבח יהוה בירושלם כי אם יאכלו מצות בתוך אחיהם: כא ויצו המלך את כל העם לאמר עשו פסח ליהוה אלהיכם ככתוב על ספר הברית הזה: כב כי לא נעשה בפסח הזה מימי השפטים אשר שפטו את ישראל וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה: כג כי אם בשמנה עשרה שנה למלך ואשיהו נעשה הפסח הזה ליהוה בירושלם: כד וגם את האבות ואת הידענים ואת התרפים ואת הגללים ואת כל

עטרת מרים
 זה: כה וכמהו לא היה לפניו
 מלך אשר ישב אליהו בכל
 לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו
 בכל תורת משה ואחריו לא
 קם כמותו:

השקצים אשר נראו בארץ יהודה ובירושלם בער ואשיהו למען הקים את דברי התורה הכתבים על הפפר אשר מצא חלקיהו הכהן בית יהוה: כה וכמהו לא היה לפניו מלך אשר ישב אליהו בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו בכל תורת משה ואחריו לא קם כמותו:

(י) ויקרב את המנחה ומלא כפו ממנה ויקטר על המזבח מלבד עלת הבקר:

כ"י • וימלא כפו • היא קמיצה • מלבד עלת הבקר • כל אלה עשה אחר עולת התמיד.

(יח) וישחט את השור ואת האיל זבח השלמים אשר לעם וימצאו בני אהרן את הדם אליו ויזרקוהו על המזבח סביב:

יח וינכס ית תורא וית דכרא נכסת קודשיא די לעמא ואמטיאו בני אהרן ית דמא לה וזרקה על מדבחא סחור סחור:

(יט) ואת החלבים מן השור ומן האיל האלה והמכסה והפלית ויתרת הכבד: כ"י • והמכסה • חלב המכסה את הקרב.

יט וית תרביא מן תורא ומן דכרא אליה וחיפי גוא וכליתא וחצר כבדא:

(כ) וישימו את החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה:

כ ושייאו ית תרביא על חזותא ואסק תרביא למדבחא:

כ"י • וישימו את החלבים על החזות • לאחר התנופה, נתנן להן המניף לכהן אחר להקטירם, נמצאו העליונים למטה.

(כא) ואת החזות ואת שוק הימין הניף אהרן תנופה לפני יהוה כאשר צוה משה:

כא וית חזותא וית שוקא דימינא ארם אהרן ארמא קדם יי פמא די פקיד משה:

(כב) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים:

כב וארם אהרן ית ידוהי על עמא וברכנון ונחת מלמעבד חטאתא ועלתא ונכסת קודשיא:

כ"י • ויברכם • ברפת פהנים: ברכך, יאר, ישא. וירד • מעל המזבח.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יז) אחרי זאת, הגיש את המנחה ומלא כפו ממנה, ושרף זאת באש על המזבח, מלבד עולת הבקר.
 (יח) וזבח את השור ואת האיל, וזבח להודאה על טוב שלומם אשר שניהם צבור העם, והגישו בני אהרן את הדם אליו ופזר אותו על המזבח בכל ההקף סביב.
 (יט) ואת החלבים מן השור ומן האיל, האלה ואת המכסה את הכרס ואת שתי הפליות ואת יתרת הכבד.
 (כ) וישמו את החלב עם החזות, ושרף את החלבים באש על המזבח, מלבד עולת הבקר.
 (כא) ואת החזות ואת שוק הימין הניף אהרן תנופה לפני יהוה כאשר צוה משה.
 (כב) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברך משא) אהרן את גדיו אל העם וברך

~ נקודות משיחות קודש ~

ברכת כהנים בפרשת שמיני

וַיִּשָּׂא אֶהָרֶן אֶת־יָדָיו גו' וַיְבָרְכֶם

וַיְבָרְכֶם – בְּרַכַּת כֹּהֲנִים, יְבָרְכֶךָ, יָאֵר, יִשָּׂא (ט, כב). ובפירושו (רש"י)

במפְרָשִׁים הִקְשִׁו עַל פְּרוּשׁ רש"י: א. הָרִי עַל מִצְוֹת בְּרַכַּת כֹּהֲנִים נִצְטוּוּ רַק לְקַמֵּן בְּפִרְשַׁת נִשָּׂא, וּמְדוּעַ מְפָרֵשׁ שְׁהַבְרָכָה כִּאֵן הִיא בְּרַכַּת כֹּהֲנִים. ב. מְדוּעַ מְפָרֵשׁ "יְבָרְכֶךָ יָאֵר יִשָּׂא", הָרִי פְּשִׁטָּא שְׁבִרְכַת כֹּהֲנִים כּוֹלֵלֵת ג' בְּרָכוֹת אֱלוֹ. וְתַרְצוּ בְכֻמָּה אֹפְנִים (ראה רמב"ן, שפתי חכמים, משכיל לדוד, ועוד).

וְיֵשׁ לֹמַר בְּזֶה, דְחָדָא מְתוּרְצַת בְּחַבְרֵתָהּ; וְהַפְנוּהָ בְּ"וַיְבָרְכֶם", הִיא לֹא שְׁקִים אֶהָרֶן אֶת מִצְוֹת בְּרַכַּת כֹּהֲנִים, אֲלֵא שְׁבַחַר אֶהָרֶן בְּרִצּוֹנֵוּ לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהָ עַת בְּפִסּוּקֵי בְרַכַּת כֹּהֲנִים, "יְבָרְכֶךָ, יָאֵר, יִשָּׂא" [לְהַעִיר, שְׁזָהוּ רַק לְרִש"י הַמְפָרֵשׁ "פְּשׁוּטֵוּ שֶׁל מְקָרָא", מֵה־שְּׂאִי־בֶן בְּרָרֶךְ הַהֲלָכָה. כְּדַמוּכַח בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת בְּש"ס

ש"ו וַיְבָרְכֶם" קָאֵי עַל מִצְוֹת בְּרַכַּת כֹּהֲנִים].

דְּהִגָּה, הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּמִשְׁכַּן הִיְתָה הוֹכְחָה עַל כְּפַרְת חֲטָא הַעֲגֹל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רש"י עַל הַפְּסוּק מִשְׁכַּן הַעֲדוֹת (סוף פֵּרֶשֶׁת פְּקוּדֵי) "עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל שְׁוִיֵּתֵר לָהֶם הַקֶּבֶץ" עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, שֶׁהָרִי הַשְּׂרָה שְׂכִינָתוֹ בִּינְיָהֶם".

וְזֶהוּ תוֹכֵן הַבְּרָכָה שֶׁבָּרַךְ אֶהָרֶן אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יְבָרְכֶךָ ה' – הַבְּרָכָה תְּגִיעַ מֵהַקֶּבֶץ הַבְּעֲצָמוֹ, שֶׁאַחֲרֵי כְּפַרְת חֲטָא הַעֲגֹל, הוֹדִיעַ הַקֶּבֶץ הַשְּׂפָנִי יִלְכוּ" – "אֲנִי בְּעֲצָמִי" (תשא לג, יד ורש"י שם).

יָאֵר – "יִרְאֶה לְךָ פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת" (רש"י נשא ו, כה), וְהִינֵנו שְׂתִשְׁכּוֹן וְתִשְׂרָה הַשְּׂכִינָה בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְהוּא עַל־יְדֵי ש"יִשָּׂא" – "יִכְבוֹשׁ כְּעֶסוּ" (רש"י שם, כו), הִינֵנו שְׂכִיפֵר הַקֶּבֶץ עַל חֲטָא הַעֲגֹל.

(על־פי לקוטי־שיחות כרך כב, עמוד 39 ואילך – מותר ללקראת שבת)

כג ועל משה ואהרן למשכן זמנא ונפקו וברכו ית עמא ואתגלי יקרא די לל עמא:

(כג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיִּרְא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם:

נִכְנַס מֹשֶׁה עִמּוֹ, וּבִקְשׁוּ רַחֲמִים וַיִּרְדֶּה שְׂכִינָה לְיִשְׂרָאֵל. וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם. אָמְרוּ: "וַיְהִי נַעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ" (תהלים ז), 'וַיְהִי רִצּוֹן שְׂתִשְׂרָה שְׂכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדִיכֶם'. לְפִי שְׁכָל שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּלוּאִים שֶׁהִעֲמִידוּ מֹשֶׁה לְמִשְׁכַּן וְשִׁמֵּשׁ בוֹ וּפְרָקוּ בְּכָל יוֹם, לֹא שָׂרְתָהּ בוֹ שְׂכִינָה, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל נִכְלָמִים וְאוֹמְרִים לְמֹשֶׁה: 'מֹשֶׁה רַבְּנוּ, כָּל הַטֹּרַח שֶׁשְׂרַחֲנוּ, שְׂתִשְׂרָה שְׂכִינָה בִּינֵינוּ וְנִדַּע שְׁנִתְפַּכֵּר לָנוּ עוֹן הַעֲגֹל! לְכֶךָ אָמַר לָהֶם: "זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צָוָה ה' תַּעֲשׂוּ וַיִּרְא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'", אֶהָרֶן אָחִי כְּדָא וְחָשׁוּב מִמְּנֵי, שְׁעַל־יְדֵי קַרְבָּנוֹתָיו וְעַבְדוֹתוֹ, תִּשְׂרָה שְׂכִינָה בְּכֶם וְתַדְעוּ שֶׁהִמְקוֹם בְּחַר בוֹ.

רש"י וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְגו' • לְמָה נִכְנְסוּ? מַצָּאתִי בְּפִרְשַׁת מְלוּאִים בְּבִרְיָתָא הַנּוֹסֶפֶת עַל 'תּוֹרַת כֹּהֲנִים' שְׁלָנוּ: לְמָה נִכְנַס מֹשֶׁה עִם אֶהָרֶן? לְלַמְדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת. או, לֹא נִכְנַס אֲלֵא לְדַבֵּר אַחַר? הָרִינִי דִן יְרִידָה וּבִיאָה טְעוֹנוֹת בְּרָכָה: מַה יְרִידָה מַעֲזִין עַבְדוּדָה, אֶף בִּיאָה מַעֲזִין עַבְדוּדָה. הֵא לְמַדְתָּ, לְמָה נִכְנַס מֹשֶׁה עִם אֶהָרֶן? לְלַמְדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת. דְּבָר אַחַר: כִּיּוֹן שָׂרָה אֶהָרֶן שְׁקָרְבוּ כָּל הַקְּרָבָנוֹת וְנַעֲשׂוּ כָּל הַמַּעֲשִׂים וְלֹא יְרַדָּה שְׂכִינָה לְיִשְׂרָאֵל, הִנֵּה מַצְטַעֵר וְאוֹמֵר: 'יִדְעַ אֲנִי שֶׁכַּעַס הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עָלַי, וּבִשְׂבִילִי לֹא יְרַדָּה שְׂכִינָה לְיִשְׂרָאֵל! אָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: 'מֹשֶׁה אָחִי, כֶּךָ עֲשִׂיתָ לִי, שְׁנִכְנַסְתִּי וְנִתְבַּיִשְׁתִּי? מִיָּד

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

עליהם. אחר זאת ירד מן עבודת החטאת והעולה וזבח השלמות. הויעידה, ויצאו שניהם וברכו את העם, ולכך נגלה להם כבוד ה'.

~ יום שלישי י"ז ניסן ~

כד וינפקת אשתא מן קדם יי ואכלת על מדבחה ית עלתא וית תרביא וחזא פל עמא ושבחו ונפלו על אפיהון :

(כד) ותצא אש מלפני יהוה ותאכל על-המזבח את-העלה ואת-החלבים וירא פל-העם וירנו ויפלו על-פניהם:

כ"ט - ירנו • כתר גומו.

א ונסיכו בני אהרן נדב ואביהוא גבר מחתיתה ויכבו בהן אשתא ושויאו עליה קטרת וקריבו קדם יי אשתא וניכריתא די לא פקיד יתהון :

י (א) ויקחו בני-אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישומו עליה קטרת ויקריבו לפני יהוה אש זרה אשר לא צוה אתם:

ב וינפקת אשתא מן קדם יי ואכלת יתהון ומיתו קדם יי :

(ב) ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וימתו לפני יהוה:

שאחר מיתתן הזהיר הנוטרים שלא פנסו שתויי יין למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו', כדאימא ב"ויקרא רבה".

כ"ט - ותצא אש • רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן אלא על-ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. רבי ישמעאל אומר: שתויי יין נכנסו למקדש. תדע,

~ נקודות משיחות קודש ~

ותלמיד-הכסם הנני, ואיף אהיה בטל לרב ולחפז שיונה לי ההלכה בתורה, וכן בהליכות עולם, והדרך אשר אלך בה בעבודת ה' - והלא בכוחי להורות לעצמי! - כי מי לנו גדול כנגד ואביהוא, ובכל-זאת זה היה כל חטאם, "לא מתו בני אהרן אלא על-ידי שהורו הלכה בפני משה רבן", ועד כדי כך - שזה נוגע לא רק להם, אלא שגורם להיפך הענין של גילוי השכינה בישראל. לא ידך גיסא: דורשים מכל אחד ואחד שלמור התורה שלו יהיה דוקא בהבנה והשגה בשכלו הוא - ועד שכל כולו יהיה חדור בהבנת התורה. - וזהו שממשיך רשי ואומר "רבי ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש": יין הוא בחינת בינה - הבנה והשגה, ו"שתויי יין" פירושו שהיו מלאים וחדורים בהבנה

רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן אלא על-ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. רבי ישמעאל אומר: שתויי יין נכנסו למקדש (רש"י, ב) עם היות שמדרגתם של נדב ואביהוא היתה נעלית ביותר, ועד כדי כך שאמר משה לאהרן: "שהם גדולים ממני וממך", והקב"ה קראם "בקרובי - בכחירי", בכל זאת נענשו בעונש חמור ביותר, בגלל העדר ה"ביטול" הראוי לרבים - שהורו הלכה בפניו. ורבי אליעזר - למרות כחו הרב בתורה כנ"ל - הוא האומר ש"האומר דבר שלא שמע מפי רבו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל", שהביטול לרבו הוא דבר הנוגע לגילוי השכינה לכללות ישראל. ומזה ההוראה, שאל יאמר אדם מישראל: למדן אני

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

פקד עליהם בה. (ב) ולכן יצאה אש מאת ה' ומיד אכלה את שניהם ומתו לפני ה'.

(א) אחרי זאת לקחו בני אהרן, נדב ואביהוא, כל אחד מחתתו, ושמו בשתייהן אש והניחו עליהן סממני אייר, וקריבו לפני ה' אש זרה שלא

והשגה, והחטא הוא – שונכנסו למקדש בצעור זה: החסרון של "שתווי יין" אינו אלא בעת הכניסה למקדש – אבל עבודת האדם לקונו כשאינו במקדש, הרי אדרבה, צריכה להיות בהבנה והשגה: מקדש הוא ענין התפלה, שאז עומד האדם לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומאן דמתוי במחוג קמי מלכא

וכו' – שצריך להיות בתכלית הביטול "כעבדא קמי מריה", אבל עבודתו וגיעתו בתורה צריכות להיות באופן ד"שתווי יין" שכל מציאותו ממולאת וחדורה בשכל התורה.

(משיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החדוש אייר תשכ"ו)

(ג) ויאמר משה אל-אהרן הוא אשר-דבר יהוה | לאמר בקרבי אקדש ועל-פני כל-העם אכבד וידם אהרן:

ג ואמר משה לאהרן הוא די מליל יי למימר בקרבי אתקדש ועל אפי כל עמא אתיקר ושתיק אהרן:

ומה שָׁכַר קבל? שנתחדד עמו הדבור, שגאמרה לו לבדו פרשת שתווי יין. בקרבי. בבחירי. ועל-פני כל-העם אכבד. כשהקדוש-ברוך-הוא עושה דין בצדיקים, מתגרא ומתעלה ומתקלס; אם פן באלו, כל-שפן ברשעים. וכן הוא אומר: (תהלים סח) "נורא אלהים ממקדשיך" – אל תקרי "ממקדשיך", אלא 'ממקדשיך'.

כ"ש! הוא אשר-דבר וגו'. (ובחים קטו) היכן דבר? "ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי" (שמות כט). אל תקרי "בכבדי", אלא 'במכבדי'. אומר לו משה לאהרן: אהרן אחי! יודע הייתי שיתקדש הבית במקדשו של מקום, והייתי סבור: או בי או בך. עכשיו, רואה אני שהם גדולים ממני וממך! (ת"כ. ויקרא רבה). וידם אהרן. (שם ושם) קבל שכר על שתיקתו,

~ נקודות משיחות קודש ~

ואלו בדרגות אלקיות שאין להם כל קשר לרע, אין ידיעת הרע גורמת לגנוק. לכן משה ידע על ההולך להתרחש, כי משה הוא בבחינת אלקות שלמעלה מהעולם, וידיעת הרע לא מזיקה לו. מה-שאין-כן אהרן עצם הידיעה היתה יכולה להזיק לו, לכן לא ידע מההולך להתרחש.

(אגרות קודש ח"ח ע' קעג)

ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד וידם אהרן (ג). משמע מהפסוק שמושה ידע על מה שעומד להתרחש, ואלו אהרן לא ידע. ויש לבאר הטעם לכך: מבאר בתסידות שמושה הוא "שושבינא דמלכא" – שתפקידו להמשיך אלקות בעולם. ואהרן הוא "שושבינא דמטרוניתא" – שתפקידו להעלות את העולם למעלה. עוד מבאר, שעצם ידיעת הרע יכולה לגרם גזק לאדם,

ד ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן בני עזיאל אח אבויהי דאהרן ואמר להון קריבו טולו ית אחוכון מן קדם אפי קודשא למברא למשריתא:

(ד) ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן בני עזיאל | יד אהרן ויאמר אלהם קרבו שאו את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-מחוץ למחנה:

כאדם האומר לחברו: העבר את המט מלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה.

כ"ש! דד אהרן. עזיאל אחי עמרם היה, שנאמר: (שמות ו) "ובני קהת וגו'". שאו את-אחיכם וגו'.

(ג) ואמר משה לאהרן, הוא שאמר | אלי, ובמעמד כל האנשים אתכבד, (ד) אחרי זאת הזמין משה את ה', אני אתעצם על ידי המקרבים ושתק אהרן.

(ה) וַיִּקְרְבוּ וַיִּשְׂאֵם בְּכִתְנֹתָם אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה הַיְקָרִיבוּ וּנְטְלוּן בְּכִתְנֵיהוֹן לַמִּבְרָא לְמִשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי מַלִּיל מֹשֶׁה: כְּאַשֶׁר דְּבַר מֹשֶׁה:

כ"ט - בְּכִתְנֹתָם • שֶׁל מַתִּים, מְלֻמֵּד שֶׁלֹּא נִשְׂרְפוּ בְּגָדֵיהֶם, אֲלֵא נִשְׁמָתָם; כְּמִין שְׁנֵי חוּטִין שֶׁל אֵשׁ נִכְנסוּ לְתוֹךְ חוּטְמֵיהֶם (סנהדרין נב. ת"ס).

(1) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְלֹאֲלֻעָזָר וְלֹאֲלִיתָמָר בְּנֵי־רָאשֵׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ וּבְגָדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תָמְתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וְאֲחִיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְּבוּ אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה:

כ"ט - אֶל־תִּפְרְעוּ • אֵל תְּגַדְּלוּ שְׂעַר. מִכָּאן, שְׂאָבֵל אָסוּר בְּתַסְפֵּרַת. (מ"ק יד ב) אָבֵל אֲתֵם אֵל תַּעֲרַבְכוּ שִׁמְחָתוֹ שֶׁל מְקוֹם. וְלֹא תָמְתוּ. הֵא אִם תַּעֲשׂוּ בֵן,

(2) וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ פֶּן־תָּמְתוּ בִי־שִׁמֹן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ דְבַר מֹשֶׁה: פ

(ג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(ט) יֵין וְשִׁכָר אֶל־תִּשְׂתֵּי אֶתְּהוּ וּבְנִיךָ אֶתְּךָ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמְתוּ חַקַּת עוֹלָם לְדוֹרֵיכֶם:

כ"ט - יֵין וְשִׁכָר • יֵין כֶּדֶרַךְ שְׁכָרוֹתוֹ. בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • אֵין לִי אֲלֵא בְּבֹאֵם לְהִיכַל, בְּגִשְׁתֶּם לְמִזְבֵּחַ מִנִּין? נֹאמֶר כָּאן 'בֵּיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד',

(10) וְלֹהֲבָדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטְּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר:

כ"ט - וְלֹהֲבָדִיל • כְּדִי שִׁתְּבַדְּלוּ בֵּין עֲבוּדָה קְדוּשָׁה לְמַחְלָלָת. הֵא לְמַדַּת, שְׂאָם עֶבֶד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה (זכחים יז. ת"ס).

אַהֲרֹן, וְאָמַר לָהֶם, הַתְּקַדְּמוּ, שְׂאוּ אֵת שְׁנֵי אֲחֵיכֶם מִבֵּין יְדֵי (מַלְפָּנֵי) הַקֹּדֶשׁ אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. (ד) וּמִדֵּי הַתְּקַדְּמוּ וְהִרִימוּ אֵת שְׁנֵיהֶם בְּכִתְנֹתָם אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה כְּפִי שְׁצוּהַ מֹשֶׁה. (1) וְאָמַר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֵל אֲלֻעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵיו, אֵל תְּגַדְּלוּ שְׂעַר רָאשֵׁיכֶם, וְאֵל תִּקְרְעוּ קַרְעִים

(ח) אַחְרֵי זֹאת דִּבַּר ה' אֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר הִלָּא. (ט) יֵין וּמִשְׁקָה הַמִּשְׁכָּר אֵל תִּשְׂתוּ, אַתְּהוּ וּבְנֵיךָ אֶתְּךָ בְּבֹאֲכֶם לְהַכְנִס אֶל אֹהֶל הַיְעוּדָה וְלֹא תִשְׂחָתוּ. חֵק לְעוֹלָמִי עַד בְּמַהֲלֶךְ דוֹרוֹתֵיכֶם. (10) וְזֹאת עַל מְנַת שִׁתְּבַדְּלוּ בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹלָל, בֵּין הַטְּהוֹר וּבֵין הַטְּמֵא.

(יא) וְלַהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ
 יא וְלַאֲלָפָא ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ית כָּל קְמִצָא דִּי מְלִיל יִי לְהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה:

כ"ט - וְלַהוֹרֹת • לְמַד שְׁאֶסּוּר שְׂכּוּר בְּהוֹרָאָה (ת"כ). יְכוּל
 הָא תִּיב מִיְתָה? תְּלַמוּד לומר: "אַתָּה וּבְנֵיךָ אַתְּד...
 וְלֹא תִמְתּוּ" (במדבר יח). כְּהֻנִּים בְּעֹבֹדְתֶם בְּמִיתָה, וְאִין
 חֻכְמִים בְּהוֹרָאָתֶם בְּמִיתָה.

~ יום רביעי י"ח ניסן ~

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֲלֻעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר וּבְנֵי הַנּוֹתְרִים קָחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאֶכְלוּהָ מִצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא:

יב וּמְלִיל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם אֲלֻעָזָר וְעִם אִיתָמָר בְּנוֹהֵי דְאֲשֶׁתָּאֲרוּ סִיבּוּ ית מְנַחְתָּא דְאֲשֶׁתָּאֲרַת מְקַרְבְּנֵיָא דִּי וְאֶכְלוּהָ פְטִיר בְּסֵטֶר מְדַבְּחָא אַרְי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא:

כ"ט - הַנּוֹתְרִים • מִן הַמִּיתָה. מְלַמֵּד, שְׂאֵף עֲלֵיהֶם
 נִקְנְסָה מִיְתָה עַל עוֹן הָעֶגְלָה. הוּא שְׁנֵאָמַר: (דברים ט)
 "וּבְאַהֲרֹן הַתַּאֲנֵף ה' מָאֵד לְהַשְׁמִידוֹ", וְאִין 'הַשְׁמֵדָה'
 אֵלֹא כְּלוּי בְּנִים, שְׁנֵאָמַר: (עמוס ב) "וְאֲשַׁמִּיד פְּרִיֹ
 מִמֶּעַל"; וְתַפְלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּטֻלָּה מְחֻצָּה, שְׁנֵאָמַר
 (דברים ט): "וְאַתְּפַלֵּל גַּם־בְּעַד אַהֲרֹן בְּעַת הַהוּא". קָחוּ
 אֶת הַמִּנְחָה • אֶף־עַל־פִּי שְׂאֲתֶם אוֹנְנִין, וְקֹדְשִׁים
 אֲסוּרִים לְאוּנָן. אֶת־הַמִּנְחָה • זוּ מְנַחַת שְׁמִינִי וּמְנַחַת
 נַחְשׁוֹן. וְאֶכְלוּהָ מִצּוֹת • מָה תְּלַמוּד־לוֹמַר? לְפִי
 שֶׁהִיא מְנַחַת צְבוּר וּמְנַחַת שְׁעָה וְאִין פִּיּוּצָא בָּהּ
 לְדוּרוֹת, הַצֵּרֶף לְפָרֵשׁ בָּהּ דִּין שְׂאָר מְנַחֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּתַפְלָה, כְּדִי שְׁגַם מְחֻצָּה תִּפְסִיק. וְיִשׁ לְפָרֵשׁ: עַל יְדֵי
 אַרְיכוֹת הַתַּפְלָה מְגִיעִים בְּדַרְגָּה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר, וְרִגְלֵי
 הַדַּרְגָּה הָעֲלִיוֹנָה הֵם כְּנֶגֶד כָּל הַדַּרְגּוֹת שֶׁלְמִטָּה מְמַנָּה.
 (לקוטי שיחות, כרך ט', עמ' 275)
 וְתַפְלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּטֻלָּה מְחֻצָּה (רש"י י, יב) סֵפֶר כ"ק מו"ח
 אֲדָמוֹר, שְׁמַהר"י סְלוֹטֶר שְׂאֵל אֶת הַרְבֵּי מְהַר"ש, מְדוּעַ
 מְאָרִיכִים חֲסִידִים כָּל־כַּף בְּתַפְלָה, וְעֵנְהוּ, שִׂדּוּעָה
 הַפְּלוּגוּתָא אִם תַּפְלָה עוֹשֶׂה מְחֻצָּה אוֹ כְּלָה, וְלִכֵּן מְאָרִיכִים

(יג) וְאֶכְלָתֶם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חֻקְךָ וְחֻק־בְּנֵיךָ הוּא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צִוִּיתִי:

יג וְתִיכְלוּן יְתָה בְּאִתְרֵי קֹדֶשׁ אַרְי תְּלַקְדּוּ וְחֻלְק בְּנֵיךָ הִיא מְקַרְבְּנֵיָא דִּי אַרְי כֵּן אֲתַפְקֵדִית:

כ"ט - וְחֻק־בְּנֵיךָ • אִין לְבָנוֹת חֻק בְּקֹדְשִׁים. כִּי־כֵן צִוִּיתִי • בְּאֲנִינוֹת יֹאכְלוּהָ (ת"כ. זבחים קא) *

(יד) וְאֵת חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׂוֹק הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ בְּמָקוֹם טְהוֹר אֹתָהּ וּבְנֵיךָ וּבְנֵי־חֻקְךָ וְחֻק־בְּנֵיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

יד וְיָת וְיָת חֲדַיָּא דְאַרְמוּתָא וְיָת שׂוֹקָא דְאַפְרָשׁוּתָא תִּיכְלוּן בְּאִתְרֵי דְכִי אֲתָ וּבְנֵיךָ וּבְנֵי־חֻקְךָ עִמָּךְ אַרְי תְּלַקְדּוּ וְחֻלְק בְּנֵיךָ אֲתִיְהִיבוּ מְנַכְסַת קוּדְשִׁיא דְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יא) וְלַהוֹרֹת הִלְכָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּכָל־לוֹת הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּהֵם עַל
 יַד מֹשֶׁה.
 (יב) אַחֲרֵי זֹאת אָמַר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן
 וְאֶל אֲלֻעָזָר וְאֶל אִיתָמָר, יִלְדִּי
 הַנּוֹתְרִים, קָחוּ הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת
 מִקְרָבְנוֹת ה' וְאֶכְלוּ אֹתָהּ מִצּוֹת צְמוּד
 לְמִזְבֵּחַ כִּי הִיא מִן הַיְתָר מִשְׁבַּח
 שֶׁבְקֹדְשִׁים.
 (יג) וְאֲפָשִׁי כִּי תֹאכְלוּ אוֹתָהּ בְּמָקוֹם
 מְתַקְדָּשׁ כִּי הִיא פְּרֻנְסָתְךָ וּפְרֻנְסַת בְּנֵיךָ
 מִקְרָבְנוֹת ה', כִּי כָף קַבְלֵתִי צְוִי.

שְׂקָדָשִׁים קָלִים נֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר. אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבְנֵי־בְנֵיךָ • אַתָּה וּבְנֵיךָ בְּחֶלֶק, אֲכַל בְּנוֹתֶיךָ לֹא בְּחֶלֶק, אֲלֵא אִם תִּתְּנוּ לָהֶן מִתְּנוֹת, וְשָׂאוֹת הֵן לֶאֱכֹל בְּחֻזָּה וְשׂוֹק. אוֹ אֵינֹו אֲלֵא אֶף הַבְּנוֹת בְּחֶלֶק? תִּלְמֹד לֹאמֹר: "כִּי־חֶקֶד וְחֶקֶד־בְּנֵיךָ נִתְּנוּ" – חֶק לְבָנִים וְאֵין חֶק לְבָנוֹת.

כ"ט • וְאֵת חֻזָּה הַתְּנוּפָה • שֶׁל שְׁלָמִי צְבוּר. תֵּאֱכֹלוּ בְּמִקּוֹם טְהוֹר • וְכִי אֵת הָרָאוּשׁוּנִים אֲכֹלוּ בְּמִקּוֹם טָמֵא? אֲלֵא, הָרָאוּשׁוּנִים שֶׁהֵם קְדָשֵׁי קְדָשִׁים, הַזִּקְקָה אֲכִילְתֶּם בְּמִקּוֹם קָדוֹשׁ. אֲכַל אֵלֹו אֵין צְרִיכִים תּוֹךְ הַקְּלָעִים, אֲכַל צְרִיכִים הֵם לְהֵאֱכֹל תּוֹךְ מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא טְהוֹר מִלְּהַפְּנֵס שָׁם מְצַרְעִים (שם נה). מִכָּאן,

טו שׂוֹקָא דְאַפְרָשׁוּתָא וְחֻדְיָא דְאַרְמוּתָא עַל קַרְבְּנֵי תְרֵבְיָא יִתּוּן לְאַרְמָא אַרְמָא קָדָם יי ויהי לך ולבניך עִמָּךְ לְקַנֵּם עֲלֵם פָּמָא דִּי פְקִיד יי:

(טו) שׂוֹק הַתְּרוּמָה וְחֻזָּה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהַנִּיף תְּנוּפָה לְפָנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ וּלְבְנֵיךָ אֶתְךָ לְחֶק־עוֹלָם בְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה:

עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים • מִכָּאן שֶׁהַחֲלָבִים לְמִטָּה בְּשַׁעַת תְּנוּפָה. וְיִשׁוּב הַמִּקְרָאוֹת שֶׁלֹא יִכְחִישׁוּ זֶה אֵת זֶה, כְּכַר פְּרִשְׁתִּי שֶׁלְשֵׁתָן ב"צוֹ אֵת אֶהְרֹן".

כ"ט • שׂוֹק הַתְּרוּמָה וְחֻזָּה הַתְּנוּפָה • לְשׁוֹן "אִשֶּׁר הוֹנִיף וְאִשֶּׁר הוֹרֵם". תְּנוּפָה – מוֹלִיף וּמְבִיא, תְּרוּמָה – מַעֲלָה וּמוֹרִיד. וְלָמָּה חֶלֶקֶן הַכְּתוּב תְּרוּמָה בְּשׂוֹק, וְתְנוּפָה בְּחֻזָּה? לֹא יִדְעֵנוּ, שֶׁשְּׁנֵיהֶם בְּהֶרְמָה וְהִנְפָּה.

~ יום חמישי י"ט ניסן ~

טז וְנִתְּ צְפִירָא דְחִטָּאָתָא מִתְּבַע תְּבַעֵי מִשָּׁה וְהָא אֲתוּקָד וְרַגְזָא עַל אֲלַעְזָר וְעַל אִיתְמָר בְּנֵי אֶהְרֹן דְּאַשְׁתָּאָרוּ לְמִימָר:

(טז) וְאֵת | שְׁעִיר הַחֲטָאֹת דְּרִשׁ דְּרִשׁ מִשָּׁה וְהִנֵּה שְׂרָף וַיִּקְצַף עַל־אֲלַעְזָר וְעַל־אִיתְמָר בְּנֵי אֶהְרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר:

בְּמַנְחָה: "וְאֲכֹלוּהָ מִצּוֹת". דְּרִשׁ דְּרִשׁ • שְׁתֵּי דְרִישׁוֹת הֶלְלוּ: מִפְּנֵי־מָה נִשְׂרָף זֶה, וּמִפְּנֵי־מָה נֶאֱכָלוּ אֵלֹו? כֶּף הוּא ב'תּוֹרַת כְּהֵנִים' (ועיין זבחים ק"א הגירסא לא נאכלו אלו וכן גרס הרא"ם הכי ומפני מה לא נאכלו) • עַל־אֲלַעְזָר וְעַל־אִיתְמָר • בְּשִׁבִיל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אֶהְרֹן, הַפֶּךְ פָּנָיו כְּנֶגֶד הַבָּנִים וְכַעַס. לֵאמֹר • אָמַר לָהֶם: הַשִּׁיבוּנִי עַל דְּבַרִּי!.

כ"ט • שְׁעִיר הַחֲטָאֹת • שְׁעִיר מוֹסְפֵי רֹאשׁ־חֵדֶשׁ. וְשִׁלְשָׁה שְׁעִירֵי חֲטָאוֹת קָרְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם: שְׁעִיר עֲזִים וְשְׁעִיר נְחֻשׁוֹן וְשְׁעִיר רֹאשׁ־חֵדֶשׁ. וּמִכָּלֵן לֹא נִשְׂרָף אֲלֵא זֶה. וְנִחַלְקוּ בְּדַבָּר חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל (בת"ס), לֹשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי טוֹמְאָה שֶׁנִּגְעָה בּוֹ נִשְׂרָף, וְיִשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי אֲנִינּוֹת נִשְׂרָף, לְפִי שֶׁהוּא קְדָשֵׁי דוֹרוֹת; אֲכַל בְּקָדְשֵׁי שַׁעָה סְמָכוּ עַל מִשָּׁה, שֶׁאָמַר לָהֶם

יז מִדִּין לֹא אֲכַלְתֶּן יֵת חֲטָאָתָא בְּאֶתֶר קָדִישׁ אֲרִי קָדָשׁ קוֹדֶשִׁין הִיא וְנִתְּמָה זֶהב לְכוּן לְסַלְחָא עַל חוֹבֵי כְּנִשְׁתָּא לְכַפְּרָא עֲלֵיהוֹן קָדָם יי:

(יז) מִדִּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחֲטָאֹת בְּמִקּוֹם הַקָּדֶשׁ כִּי קָדָשׁ קְדָשִׁים הוּא וְאֵתָּה | נִתְּן לָכֶם לְשִׂאת אֶת־עוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לְפָנֵי יְהוָה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת ייחודית

הַחֲטָאֹת וְהִנֵּה כְּכַר הָעֵלָה בָּאֵשׁ, וְלָכֵן כַּעַס עַל אֲלַעְזָר וְעַל אִיתְמָר, בְּנֵי אֶהְרֹן הַנִּשְׂרָפִים, לֵאמֹר. (יז) מֵה סְבָרְתֶם שֶׁלֹא אֲכַלְתֶּם אֵת הַחֲטָאֹת בְּמִקּוֹם מִתְּקַדָּשׁ שֶׁהָרִי הִיא מִן הַמִּשְׁבַּח שֶׁבְּקָדְשִׁים, וְהִי הָרִי נִתְּן

(טז) שׂוֹק הַתְּרָמָה וְחֻזָּה הַנְּעֻנֵעַ עִם קַרְבְּנוֹת הַחֲלָבִים יָבִיאוּ אִתָּם, אֲזִי יִנְעֻעַ אוֹתָם וְנְעֻנְעִים לְפָנֵי ה', וְלָכֵן יִהְיֶה לְךָ וּלְבְנֵיךָ אֶתְךָ חֶק לְעוֹלָמֵי עַד כְּפִי שֶׁצִּוָּה ה'. (טז) וּבְקִשׁ מִשָּׁה לְדַעַת אוֹדוֹת שְׁעִיר

(יז) וְאוֹלָם חֻזָּה הַנְּעֻנֵעַ וְשׂוֹק הַתְּרָמָה, אֲכֹלוּ אֵת שְׁנֵיהֶם בְּמִקּוֹם טְהוֹר אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבְנֵי־בְנֵיךָ אֶתְךָ כִּי הִיא פְּרִנְסָתְךָ וּפְרִנְסַת בְּנֵיךָ, כְּכַר נִתְּתִים לְךָ מִזְבְּחֵי הַשְּׁלָמוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

אֹתָהּ? וְאַתָּה נָתַן לָכֶם לְשֵׁאת וְגו' • שֶׁהִכְהַנִּים אוֹכְלִים וּבְעֵלִים מִתְכַּפְּרִים. לְשֵׁאת אֶת-עֹן הָעֵדָה • מִכָּאן לְמַדְנֵהוּ שֶׁשְּׁעִיר רֹאשׁ-חֲדָשׁ הֵיחָה, שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל עֹן טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי, שֶׁחֲטֵאת שְׁמִינֵי וְחֲטֵאת נַחֲשׁוֹן לֹא לְכַפֵּרָה בָּאוּ.

כִּי־יֵי • מְדוּעַ לֹא-אֲכַלְתֶּם אֶת-הַחֲטָאת בְּמִקּוֹם הַקֹּדֶשׁ • וְכִי חוּץ לְקֹדֶשׁ אֲכַלְוּהָ, וְהִלֵּא שְׂרָפוּהָ?! וּמָהוּ אוֹמֵר "בְּמִקּוֹם הַקֹּדֶשׁ"? אֲלֵא אָמַר לָהֶם: שְׂמֵא חוּץ לְקִלְעִים יִצָּאָה וְנִפְסְלָהּ? • כִּי קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא • וְנִפְסְלֵת בְּיוֹצֵא, וְהֵם אָמְרוּ לוֹ: לֹאוּ. אָמַר לָהֶם: הוֹאִיל וּבְמִקּוֹם הַקֹּדֶשׁ הֵיחָה, מְדוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם

יח הָא לֹא אֲתַעֲלֵת יָת דְּמָה לְבֵית קוֹדֶשׁא גִּנְיָאָה מִיִּבֵּל תִּיכְלִין יְתֵה בְּקוֹדֶשׁא כְּמָא דִּי פְקֻדֵית:

(יח) הֵן לֹא-הוֹבֵא אֶת-דְּמָהּ אֶל-הַקֹּדֶשׁ פְּגִימָה אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי:

אָף-עַל-פִּי שְׂאֵתֶם אוֹנָנִים. כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי • לָכֶם בְּמִנְחָה.

כִּי־יֵי • הֵן לֹא-הוֹבֵא וְגו' • שְׂאֵלוֹ הוֹבֵא, הֵיחָה לָכֶם לְשֶׂרְפָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (לְעִיל ח) "וְכָל-חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָהּ וְגו'". אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ • הֵיחָה לָכֶם לְאֲכַלְהָ

יט וּמִלִּיל אֶהְרֵן עִם מֹשֶׁה הָא יוֹמָא דִּין קָרִיבוּ יְת חֲטָאתְהוֹן וְיָת עֲלֵתְהוֹן קָדָם יי וְעֲרֵעָא יְתֵי עֲקוֹן כְּאֵלִין אֵלוּ פּוֹן אֲכִלֵית חֲטָאתָא יוֹמָא דִּין תְּמַתָּן קָדָם יי:

(יט) וַיִּדְבֹר אֶהְרֵן אֶל-מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת-חֲטָאתֶם וְאֶת-עֲלֵתֶם לִפְנֵי יְהוָה וְתִקְרָאנָה אֹתִי כַּאֲלֵה וְאֲכַלְתִּי חֲטָאת הַיּוֹם הַזֶּה בְּעֵינֵי יְהוָה:

לָהֶם מֹשֶׁה: שְׂמֵא וְרַקְתֶּם דְּמָה אוֹנָנִים, שֶׁהָאוֹנֵן שְׂעֵבַד חֲלַל. אָמַר לוֹ אֶהְרֵן: וְכִי הֵם הִקְרִיבוּ, שֶׁהֵם הַדְּיוֹטוֹת? אֲנִי הִקְרַבְתִּי, שְׂאֲנִי כִּהֵן-גְּדוֹל וּמִקְרִיב אוֹנֵן. וְתִקְרָאנָה אֹתִי כַּאֲלֵה • אֲפִלוּ לֹא הָיוּ הַמַּתִּים בְּנֵי, אֲלֵא שְׂאֵר קְרוֹכִים, שְׂאֲנִי תִיב לְהִיּוֹת אוֹנֵן עֲלֵיהֶם כַּאֲלוּ, כְּגוֹן כָּל הָאֲמוּרִים בְּפִרְשַׁת כְּהֻנִּים, שֶׁהִכְהֵן מִשְׁמָא לָהֶם. וְאֲכַלְתִּי חֲטָאת • וְאִם אֲכַלְתִּי, הַיִּיטֵב וְגו' •? הַיּוֹם • (שם) אָבֵל אֲנִינּוֹת לִילָה מִתֵּר, שְׂאִין אוֹנֵן אֲלֵא בְּיוֹם קְבוּרָה. הַיִּיטֵב בְּעֵינֵי ה' • אִם שְׂמַעְתָּ בְּקֹדֶשׁ שְׂעָה, אִין לָךְ לְהַקֵּל בְּקֹדֶשׁ דְּוֵרוֹת.

כִּי־יֵי • וַיִּדְבֹר אֶהְרֵן • אִין לְשׁוֹן "דְּבוּר" אֲלֵא לְשׁוֹן עֵז, שֶׁנֶּאֱמַר: (בְּמִדְבָר כ"א) "וַיִּדְבֹר הָעַם וְגו'". אֲפֹשֶׁר, מֹשֶׁה קִצֵּף עַל אֲלַעְזָר וְעַל אֵיחָמֵר, וְאֶהְרֵן מְדַבֵּר? הָא יְדַעְתָּ, שְׂלֵא הֵיחָה אֲלֵא מְדַרְךָ כְּבוֹד. אָמְרוּ: אִינּוּ בְּדִין שְׂיֵהָא אֲבִינוּ יוֹשֵׁב וְאֲנוּ מְדַבְּרִים לְפָנָיו, וְאִינוּ בְּדִין שְׂיֵהָא תְּלָמִיד מְשִׁיב אֶת רְבוּ. יְכוֹל מִפְּנֵי שְׂלֵא הֵיחָה בְּאֲלַעְזָר לְהִשָּׁיב? תְּלָמוּד-לוֹמֵר: (שם לא) "וַיֹּאמֶר אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן אֶל-אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא וְגו'". הֲרֵי כְּשֶׁרִצָּה, דְּבַר לְפָנֵי מֹשֶׁה וְלְפָנֵי הַנְּשִׂאִים! זֶה מִצָּאתִי ב'סִפְרֵי' שֶׁל פְּנִים שְׁנֵי. הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ • מָהוּ אוֹמֵר? (בְּחִים ק"א) אֲלֵא, אָמַר

~ נקודות משיחות קודש ~

שֶׁהַהוֹרָאָה לְהַפְנֵעַ מֵאֲבֵלוֹת אֵינָה אֲלֵא לְפָנֵי ה', בְּמִקּוֹם הַמְּזֻבָּח, אִף אֲכִילַת הַקְּרֻבָּנוֹת אֵינָה לְפָנֵי ה' וְלִכְן אִין לֹאֲכֹלֶם (מְלַבֵּד קֹדֶשׁ שְׂעָה, שֶׁלְגַבֵּיהֶם הֵיחָה הוֹרָאָה מִיְחֻדָּת).

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 106)

אִם שְׂמַעְתָּ בְּקֹדֶשׁ שְׂעָה, אִין לָךְ לְהַקֵּל בְּקֹדֶשׁ דְּוֵרוֹת (רש"י י. יט) מֹשֶׁה סָבַר שֶׁהִתֵּר לְאֲכֹל קֹדֶשִׁים בְּאִינּוֹת הוּא כְּדִי שְׂלֵא לְפַגַּע בְּשִׂמְחָה עַל יְדֵי מִנְהֵגֵי אֲבֵלוֹת (בְּדוּמָה לְצוּוֵי "רֵאשִׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ"), וְאִם-כֵּן אִין הִבְדֵּל בֵּין קֹדֶשׁ שְׂעָה לְקֹדֶשׁ דְּוֵרוֹת. עַל כֵּךְ הִשִּׁיב לוֹ אֶהְרֵן,

לָכֶם אוֹתָהּ כְּדִי שְׂתַעֲמִיסוּ עַל כַּתְּפֵיכֶם מִטְעֵן כְּבֹד שֶׁל אֲשַׁמַּת הָעֵדָה וְתִבְקָשׁוּ כַּפֵּרָה עֲלֵיהֶם לְפָנֵי ה'. (יח) וְגַם הִנֵּה לֹא הִכְנַס מְדָמָה אֶל הַקֹּדֶשׁ הַפְּנִימִי, אֲזַי הֵיחָה מִתְחַיֵּב כִּי תֹאכְלוּ אוֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁפְּקֻדְתִּי עֲלֵיכֶם. (יט) וְאָמַר לוֹ אֶהְרֵן, הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה תִּפְרְעוּ עַל כַּתְּפֵיכֶם מִטְעֵן כְּבֹד שֶׁל אֲשַׁמַּת הָעֵדָה וְתִבְקָשׁוּ כַּפֵּרָה עֲלֵיהֶם לְפָנֵי ה'.

(ב) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו: פ

כ וַשְׁמַע מֹשֶׁה וַשְׁפַר בְּעֵינָיו הִי:

כ"ט - וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו • (ת"ט) הוֹדָה, וְלֹא בּוֹשׁ לֹמַר: 'לֹא שָׁמַעְתִּי'.

~ יום שישי כ' ניסן ~

יא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר
אַלְהֵם:

כ"ט - אֵל מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן • לְמֹשֶׁה אָמַר שִׂיאֵמֹר לְאַהֲרֹן. לֵאמֹר אֲלֵהֶם • אָמַר שִׂיאֵמֹר לְאַלְעָזָר וְלֵאִיתָמָר. אוֹ אֵינּוּ אֵלָּא "לֵאמֹר" לְיִשְׂרָאֵל? כִּשֶׁהוּא

אומר: "דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", הָרִי דְבוּר אָמֹר לְיִשְׂרָאֵל. הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "לֵאמֹר אֲלֵהֶם"? לְבָנָיו, לְאַלְעָזָר וְלֵאִיתָמָר.

(ב) דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר
תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:

כ מלילו עם בני ישראל למימר דא חיתה די תיכלון מפל בעירא די על ארעא:

כ"ט - דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אֵת כָּלֶם הַשָּׁנָה לְהִיּוֹת שְׁלוּחִים בְּדְבוּר זֶה, לְפִי שֶׁהָשׂוּוּ בְּדַמִּימָה וְקָבְלוּ עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת הַמְּקוֹם מֵאַהֲבָה. זֹאת הַחִיָּה • לְשׁוֹן חַיִּים, לְפִי שִׂישְׂרָאֵל דְּבוּקִים בְּמְקוֹם וְרֵאוּיִן לְהִיּוֹת חַיִּים, לְפִיכֶף, הַכְּדִילֶם מִן הַטְּמֵאָה וְגִזַּר עֲלֵיהֶם מִצְוֹת, וְלֵאמֹת הַעוֹלָם לֹא אָסַר כָּלוּם. מִשָּׁל לְרֹפֵא שְׁנַכְנַס לְבַקֵּר אֵת הַחוֹלָה וְכוּ' כְּדֵאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

זאת החיה • מלמד, שְׁהִיָּה מֹשֶׁה אוֹחֵז בַּחִיָּה וּמְרָאָה אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל: זֹאת תֹּאכְלוּ, וְזֹאת לֹא תֹאכְלוּ. "אֵת־זֶה תֹּאכְלוּ וְגו'" אֵף בְּשָׂרָצֵי הַמַּיִם אֲחֻז מִכָּל מִיִּן וּמִיִּן וְהִרְאָה לָהֶם, וְכֵן בְּעוֹף: "וְזֹאת אֵלֶּה תִשְׁקְצוּ מִן־הָעוֹף", וְכֵן בְּשָׂרָצִים: "וְזֶה לָכֶם הַטְּמֵא". זֹאת הַחִיָּה. מִכָּל הַבְּהֵמָה • (מנחות כ) מְלַמֵּד שֶׁהַבְּהֵמָה בְּכָלֶל חִיָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~

מה שלא נצטוו ישראל על איסור אכילת חיות ובהמות שאינן טהורות מיד לאחרי מתן־תורה - אפשר להרץ בפשטות, שבתקופה זו לא היה ענין זה נוגע למעשה בפועל: כְּמִשָּׁף כָּל הַתְּקוּפָה הַסְּמוּכָה לְמִתְן־תּוֹרָה - חֲנוּ יִשְׂרָאֵל בַּסְּבִיבוֹת הַר סִינַי, כְּלוֹמַר, בְּמִדְבַר סִינַי (עד לשנה הבאה). וּמִבְּיִן שֶׁבְּמְקוֹם מִדְבַר אֵינֶם בְּנִמְצָא כָּלֶל בְּעַל־יַיִם, כְּגוֹן: גְּמַל, שֶׁפֶן וְאַרְנֶבֶת, וְכֵן עוֹפוֹת, כְּמוֹ "נֶשֶׁר" וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, וְעַל־אֲחַת־פְּמַה־וְכַמָּה "כָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם" -

אין צורך להזהיר מיד על איסור אכילתם, מבין שבלאר הכי לא היתה קנינת אפשרות כלל לאכלם. ובנוגע ל"נחש" ("כל הולך על גחון") שנמצא ב"מדבר" ונקמו שכתוב "המוליךך במדבר הגדול והנורא, נחש שרף ועקרב גו'" - הרי ה'בן־חמש למקרא' יודע שבצאתם ממצרים הלך לפניהם "עמוד ענן", שתפקידו היה "לנחותם הדרך", וכן להרוג נחשים ועקרבים. וכפי ש'יודע ה'בן־חמש למקרא' אודות קיום מצות סוכה "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכות־יהודית

(ב) וְכֵאֲשֶׁר שָׁמַע זֹאת מֹשֶׁה, נֵאֹת וְאָמַר לָהֶם. אָצְלוּ הַדָּבָר.
(ג) דַּבְּרוּ אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ לָהֶם, רְגֵלִים.
(א) וְלִכְן דַּבַּר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אַהֲרֹן זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר יִהְיֶה מִתֵּר לָכֶם

אֲכִילת חַיֹּת וּבְהֵמֹת שְׂאִינָן טְהוֹרוֹת, דְּכָר שְׂיִהְיֶה נוֹגֵעַ לְפֹעֵל בְּזִמְנָן שְׁלֹא חֲרִי-זָה – כְּאֲשֶׁר יִתְקַרְבוּ לְמָקוֹם יָשׁוּב, לְאֶרֶץ סִיחֹן וְעוֹג, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, שְׂאֹז תִּהְיֶה בְּאִפְשָׁרוֹתֵם לְקִנּוּת מִתְגַּרֵּי אוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה.

(שיחת שבת פרשת שמיני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשד"מ)

יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאֵי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", וּבִנְדָאֵי הַסְּבִיר לוֹ אָבִיו שֶׁהַפְּנוּהָ לְ"עֲנִי כְבוֹד" שֶׁהִקִּיפוּ אֶת מַחְנֶה בְּגֵי יִשְׂרָאֵל. וּמִכֵּינֵן שָׁבוּ, מִכֵּינֵן בְּפִשְׁטוֹת שֶׁבִשְׁטַח דְּמַחְנֶה יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ בִּנְמֻצָא נְחֻשִׁים וְעַקְרָבִים. וְלָכֵן, לְכָל-לְרֹאשׁ בָּאוּ עֲנִיָּים שֶׁחֲזָמוּ גְרָמָא – נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן וְהַקְּמָתוֹ כּו', וְרַק אַחֲרֵי-כֵן נִצְטוּוּ עַל אִיסוּר

(ג) כָּל מִפְרֶסֶת פְּרֹסָה וְשִׁמְעַת שְׁמַע פְּרֹסָת מַעֲלָת גְּרָה בְּבִהְמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ:

כָּךְ שָׂמוּ; וְיִתְכַן מַגְזָרֵת: (שמואל ב יד) 'וְכַמִּים הַנְּגָרִים', שֶׁהוּא נִגְרָר אַחַר הַפָּה; וְתַרְגוּמוֹ: 'פִּשְׂרָא', שֶׁעַל-יְדֵי הַגְּרָה, הָאֵכֵל נִפְשָׁר וְנִמְוָח. בְּבִהְמָה • תְּבָה זֹו יִתְרָה הִיא לְדָרְשָׁה, לְהַתִּיר אֶת הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעֲי אָמוֹ. אֹתָהּ תֹאכְלוּ. וְלֹא בְּהֵמָה טְמֵאָה. וְהִלָּא בְּאִזְוִהָרָה הִיא? אֵלָּא לְעַבֵּר עָלֶיהָ בְּעֵשָׂה, וְלֹא תַעֲשֶׂה' (ובחים לה)

כִּי מִפְרֶסֶת • כְּתַרְגוּמוֹ: 'סְדִיקָא'. פְּרֹסָה • פְּלֵאנְט"ה בְּלַע"ז. וְשִׁמְעַת שְׁמַע • שְׁמַבְדֵּלֶת מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה בְּשִׁתֵּי צַפְרָנִין, כְּתַרְגוּמוֹ: "וּמִטְלָפָא טְלָפִין", שֶׁיֵּשׁ שְׁפָרְסוֹתָיו סְדוּקוֹת מִלְמַעְלָה וְאִינָן שְׁסוּעוֹת וּמִבְדֵּלוֹת לְגַמְרֵי, שְׁמַלְמַטָּה מִחִבְרוֹת (חולין עא). מַעֲלַת גְּרָה • מַעֲלָה וּמְקִיאָה הָאֵכֵל מִמַּעֲיָהּ וּמִחֲזֵרָת אוֹתוֹ לְתוֹךְ פִּיהָ לְכַתְּשׁוֹ וּלְטַחְנוֹ הַדָּק. גְּרָה •

דְּכָרֵם יֵת דִּין לֹא תִיכְלוּן מִמִּסְקֵי פִשְׂרָא וּמִמִּסְדִּיקֵי פִרְסָתָא יֵת גְּמָלָא אַרִי מְסִיק פִּשְׂרָא הוּא וּפִרְסָתָא לֹא סְדִיקָא מְסַאָב הוּא לְכוּן:

(ד) אִךְ אֹתִיזָה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגְּרָה וּמִמִּפְרֶסֵי הַפְּרֹסָה אֹתִיזָה גְּרָה בִּימַעְלָה הוּא וּפְרֹסָה אִינְנוּ מִפְרִים טְמֵא הוּא לְכֶם:

ה וְיֵת טְפָזָא אַרִי מְסִיק פִּשְׂרָא הוּא וּפִרְסָתָא לֹא סְדִיקָא מְסַאָב הוּא לְכוּן:

(ה) וְאֹתִיזָה שְׁפֹן בִּימַעְלָה גְּרָה הוּא וּפְרֹסָה לֹא יִפְרִים טְמֵא הוּא לְכֶם:

ו וְיֵת אֶרְנָבָא אַרִי מְסַאָב פִּשְׂרָא הִיא וּפִרְסָתָא לֹא סְדִיקָא מְסַאָב הִיא לְכוּן:

(ו) וְאֹתִיזָה אֶרְנָבָת בִּימַעְלָת גְּרָה הוּא וּפְרֹסָה לֹא הַפְּרִיסָה טְמֵאָה הוּא לְכֶם:

ז וְיֵת חֲזִירָא אַרִי סְדִיק פִּרְסָתָא הוּא וּמִטְלָפִין טְלָפִין פִּרְסָתָהּ וְהוּא פִּשְׂרָא לֹא פִשֵׁר מְסַאָב הוּא לְכוּן:

(ז) וְאֹתִיזָה חֲזִיר בִּימַעְלָת פְּרֹסָה הוּא וְשִׁמְעַת שְׁמַע פְּרֹסָה וְהוּא גְּרָה לֹא יִגְרָ טְמֵא הוּא לְכֶם:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

- (ג) כָּל מִפְרֶסֶת עַל יְדֵי פְרֹסָה, וְגַם מִפְרֹדוֹת פְּרֹסוֹתֵיהָ בְּהַבְדְּלוֹת וְגַם מַעֲלַת גְּרָה מִן הַבְּהֵמוֹת, אֲזִי אֵכֵלוּהָ.
- (ד) אוֹלָם זֶה הוּא שְׁלֹא תֹאכְלוּהוּ, מִמַּעֲלֵי הַגְּרָה וּמִמִּפְרֵי הַפְּרֹסוֹת, אֵת הַגְּמָל כִּי הוּא מַעֲלָה גְּרָה וְאִינּוּ מִפְרֶסֶת
- עַל יְדֵי פְרֹסָה, טְמֵא הוּא לְכֶם.
- (ה) וְאֵת הַשְּׁפֹן כִּי הוּא מַעֲלָה גְרָה וְאִינּוּ מִפְרֶסֶת עַל יְדֵי פְרֹסָה, טְמֵא הוּא לְכֶם.
- (ו) וְאֵת הָאֶרְנָבָת כִּי הִיא מַעֲלַת גְרָה
- וְהִיא אִינָה מִפְרֶסֶת, טְמֵאָה הִיא לְכֶם.
- (ז) וְאֵת חֲזִיר כִּי הוּא מִפְרֶסֶת עַל יְדֵי פְרֹסָה וּפְרֹסוֹתָיו מִפְרֹדוֹת בְּהַבְדְּלוֹת, הוּא הַעֲלָאֵת גְרָה לֹא יִגְרָ, הֵנָּה טְמֵא הוּא לְכֶם.

(ח) **מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבִנְבֻלָתָם לֹא תִגְעוּ טִמְאִים** ח מִמִּבְּשָׂרָהוֹן לֹא תִיכְלוּן וּבִנְבֻלָתְהוֹן לֹא תִקְרְבוּן מִסַּאֲבִין אַנְוִן לְכוּן:
הֵם לָכֵם:

אֶל-הַפְּהַנִּים וְגו' – כִּהְנִים מְזַהְרִין וְאִין יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִין, קַל-וְחֶמֶר מַעֲתָה: וּמָה טִמְאָת הַמַּת חֲמוּרָה – לֹא הִזְהִיר בָּהּ אֶלָּא כִּהְנִים, טִמְאָת נְבֻלָה קִלָּה – לֹא כָּל-שָׁפָן?! וּמָה תִלְמוּד-לוֹמַר: "לֹא תִגְעוּ"? בְּרַגְלִי, וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ: חֲזַב אָדָם לְטַהַר עֲצָמוֹ בְּרַגְלִי
 * (ר"ה יח)

כִּי-מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ. אִין לִי אֶלָּא אֱלוֹ, שְׂאֵר בְּהֵמָה טִמְאָה שְׂאִין לָהּ שׁוּם סִימָן טְהוּרָה, מִנִּין? אֲמַרְתָּ קַל-וְחֶמֶר: וּמָה אֱלוֹ, שִׁישׁ בְּהֵן קֶצֶת סִימָנִי טְהוּרָה אֲסוּרוֹת וְכו' (כֹּל הַעֲנִין בַּתּוֹרָה כִּהְנִים). מִבְּשָׂרָם • עַל בְּשָׂרָם בְּאִזְהָרָה, וְלֹא עַל עֲצָמוֹת וְגִידִין וְקַרְנִים וְיִטְלָפִים. וּבִנְבֻלָתָם לֹא תִגְעוּ • יָכוֹל יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִים עַל מַגַּע נְבֻלָּה? תִּלְמוּד-לוֹמַר: (לִקְמָן כֹּא) "אֲמַר

(ט) **אֶת-זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים כָּל אֲשֶׁר-לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים בְּיַמִּים וּבְנַחְלִים אַתֶּם תֹּאכְלוּ:**

כִּי-סַנְפִיר • אֱלוֹ שִׁשְׁט בְּהֵם. קִשְׁקֶשֶׁת • אֱלוֹ קִלְפִין הַקְּבוּעִים בּוֹ, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר: (שְׂמוּאֵל א יז) "וְיִשְׂרָיִן קִשְׁקֶשִׁים הוּא לְבוּשׁ".

~ נקודות משיחות קודש ~

סימני הכשרות – בעבודת האדם

אֶת הַתְּבוּאָה. וּסְנַפִּירִים שְׂבָהֶם הַדָּג שֵׁט לְמִקּוֹם אַחַר, מוֹרָה עַל כַּח הַחִידוּשׁ בַּתּוֹרָה, שְׂאֵף הוּא עֲנִין הַמוֹכְרָח. וְזֶהוּ הַרְמָז בְּמָה שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁלְכַאוּרָה הַתּוֹרָה לֹא הִיָּתָה צְרִיכָה לְכַתּוּב סַנְפִיר, כִּי כָּל שִׁישׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת יֵשׁ לוֹ סַנְפִיר, אֶלָּא "אֲמַר קְרָא, מִשׁוּם יִגְדִיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר", שֶׁהַסַּנְפִיר עֲנִינוּ "יִגְדִיל תּוֹרָה" – כַּח הַחִידוּשׁ בַּתּוֹרָה.
 וְהִנֵּה עַל-זֶה אֲמַרוּ בְּמִסְכַּת נְדָה, דָּג שִׁישׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת – תִּלְמִיד-חֶכֶם שֶׁהוּא יִרְאֵ-שְׂמִים – יֵשׁ לוֹ סַנְפִיר, הוּא בְּרַדְאֵי יַחֲדָשׁ בַּתּוֹרָה וְהוּא דָּג טְהוֹר – כִּף צְרִיף לְנַהוּג. אֲבָל יֵשׁ לוֹ סַנְפִיר וְאִין לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת – מִי שֶׁמַּחֲדָשׁ בַּתּוֹרָה בְּלֹא יִרְאֵת-שְׂמִים הוּא דָּג טְמֵא, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "לֹא זָכָה – נַעֲשִׂית לוֹ סַם הַמָּוֶת".

אֶת-זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים, כָּל אֲשֶׁר-לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים. . . כָּל אֲשֶׁר אִין-לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים שְׂקִין הוּא לָכֵם: (יא, ט"ב)
 כָּל שִׁישׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת יֵשׁ לוֹ סַנְפִיר, וְיֵשׁ שִׁישׁ לוֹ סַנְפִיר וְאִין לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת (נְדָה נא, ב).
 וְיֵשׁ לְבָאֵר זֹאת בְּעִבּוּדַת הָאָדָם לְקוּנוֹ:
 דְּגִים הַנִּמְצָאִים תָּמִיד בְּמִקּוֹם חַיּוּתָם – מִים, רוֹמְזִים לְיוֹשְׁבֵי אֶהֱל שְׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה שְׂנַמְשֵׁלָה לְמִים, וְהִיא מִקּוֹם חַיּוּתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְצְרִיף לְהִיּוֹת בְּהֵם קִשְׁקֶשִׁים וּסְנַפִּירִים, שֶׁשְׂגִיָּהֶם אֵינֶם מַעֲקָר הַדָּג, וְאֵינֶם אֶלָּא טְפָלִים וּמִשְׁמָשִׁים אֶת הַגּוֹף: קִשְׁקֶשִׁים שֶׁהוּא לְבוּשׁ הַמַּגֵּן עַל הַדָּג, וּסְנַפִּירִים שְׂבָהֶם הַדָּג שֵׁט מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם.
 וְזֶה מוֹרָה, עַל עֲנִינִים בְּלִימוּד הַתּוֹרָה שְׂאֵינֶם מַגּוּף הַלִּימוּד, אֲבָל נְצַרְכִּים הֵם לְהִלִּימוּד: קִשְׁקֶשֶׁת – יִרְאֵת שְׂמִים שְׂמִשְׁמֶרֶת עַל הַלִּימוּד, כְּמוֹ קַב חוּמָטִין הַמְשַׁמְרֶת

(רשימת יט אלול תש"א – מתוך 'לקראת שבת')

(ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבִנְבֻלָתֵיהֶם לֹא תִגְעוּ. בִּאֲפֵן זֶה טִמְאִים הֵם לָכֵם. (ט) זֶה אֲשֶׁר יִהְיֶה מִתָּר כִּי תֹאכְלוּהוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים, כָּל אֲשֶׁר לוֹ צוּרוֹת כִּנָּף וְקִשְׁקֶשִׁים בְּמִים, הַמְצוּיִים בְּיָם וּבְנַחְלֵי הַמַּיִם, אֲזִי אֶכְלוּ אוֹתָם.

יִכְלֹל דֵּי לֵית לָהּ צִיצִין וְקַלְפִּין בְּמִמְנָא
וּבְנַחֲלָיָא מִכָּל רַחֲשָׂא דְמִנְיָא וּמִכָּל נִפְשָׂא
חִיתָא דֵּי בְמִנְיָא שְׂקָצָא אַנּוּן לְכוּן :

(י) וְכֹל אֲשֶׁר אֵינְלוֹ סִנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבְנַחֲלָיִם
מִכָּל שְׂרִץ הַיָּמִים וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּיָּמִים
שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם :

כש"י ◀ שְׂרִץ • בְּכָל מְקוֹם מִשְׁמְעוּ: דְּבַר נְמוּדָה שְׂרוּחַשׁ וְנָדַע עַל הָאֲרֶץ.

יֵא וְשְׂקָצָא יְהוּז לְכוּן מִבְּסַרְהוּן לֹא תִיכְלוּן
וְיָת נְבִלְתְּהוּן תְּשַׁקְּצוּן :

(יא) וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת-
נְבִלְתָתָם תִּשְׁקָצוּ:

לְרַבּוֹת יִבְחוּשֵׁין שְׂסַנְגָן. יִבְחוּשֵׁין מוֹשִׁירוֹנ"ש
בְּלַע"ז.

כש"י ◀ וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ • לְאָסֵר אֶת עֲרוּבֵיהֶן, אִם יֵשׁ בּוֹ
בְּנוֹתָן טַעַם (חולין צט) • מִבְּשָׂרָם • אֵינּוּ מְזַהֵר עַל
הַסִּנְפִּירִים וְעַל הַעֲצָמוֹת. וְאֵת נְבִלְתָתָם תִּשְׁקָצוּ • (שם)

יִכְלֹל דֵּי לֵית לָהּ צִיצִין וְקַלְפִּין בְּמִנְיָא
שְׂקָצָא הוּא לְכוּן :

(יב) כָּל אֲשֶׁר אֵינְלוֹ סִנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים שֶׁקֶץ
הוּא לָכֶם :

אֵינְלוֹ סִנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים, הָא אִם הָיוּ לוֹ בַּיָּמִים,
אֶף-עַל-פִּי שְׁהַשִּׁירָן בְּעַלְיָתוֹ, מִתֵּר.

כש"י ◀ כָּל אֲשֶׁר אֵינְ לוֹ וְגו' • (ת"י) מַה תִּלְמוּד-לוֹמַר?
שִׁיכּוּל, אֵינּוּ לִי שִׁיחָא מִתֵּר אֲלָא הַמַּעֲלָה סִימָנִין שְׁלוֹ
לִיבְשָׂה; הַשִּׁירָן בַּיָּמִים מִנִּין? תִּלְמוּד-לוֹמַר "כָּל אֲשֶׁר

יֵא אֵלִין תְּשַׁקְּצוּן מִן עוֹפָא לֹא יִתְאַכְלוּן
שְׂקָצָא אַנּוּן נִשְׂרָא וְעַר וְעִזָּא :

(יג) וְאֵת-אֵלֶּה תִּשְׁקָצוּ מִן-הָעוֹף לֹא יִאֲכְלוּ שֶׁקֶץ
הֵם אֶת-הַנֶּשֶׁר וְאֶת-הַפֶּרֶס וְאֵת הָעֹזְנִיָּה:

שְׁנַאֲמַר בּוֹ: "לְמִינָה", "לְמִינּוּ", "לְמִינְהוּ", יֵשׁ בְּאוֹתוֹ
הַמִּין שְׁאִין דּוֹמִין זֶה לְזֶה, לֹא בְּמִרְאֵיהֶם וְלֹא
בְּשִׂמוּתָם, וְכֹלֵן מִין אֶחָד.

כש"י ◀ לֹא יִאֲכְלוּ • (שבת קיד) לְחַיֵּיב אֶת הַמַּאֲכִילֵן לְקַטְנִים,
שְׂקָף מִשְׁמְעוּ: לֹא יִהְיוּ נֹאכְלִים עַל-יָדָךְ. אוֹ אֵינּוּ
אֲלָא לְאָסֵרן בְּהִנְאָה? תִּלְמוּד-לוֹמַר: (דברים יד) "לֹא
תֹאכְלוּ", בְּאֲכִילָה אֲסוּרִין – בְּהִנְאָה מִתְרִין. כָּל עוֹף

יֵד וְדִיתָא וְטְרַפְיָתָא לְזִנְיָה :

(יד) וְאֵת-הַדָּאָה וְאֵת-הָאֵיָה לְמִינָה:

טו יָת כָּל עוֹרְבָא לְזִנְיָה :

(טו) אֵת כָּל-עוֹרֵב לְמִינּוֹ:

טז וְיָת בַּת נְעַמְיָתָא וְצִיצָא וְצַפֵּר שְׂחָפָא
וְנִצָּא לְזִנְיָהי :

(טז) וְאֵת בַּת הַיְעֲנָה וְאֵת-הַתַּחֲמָם וְאֵת-הַשֹּׁחַף
וְאֵת-הַגָּץ לְמִינְהוּ:

כש"י ◀ הַגָּץ • אִישְׁפְרוּי"ר.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת-יהודית

barbatus בלע"ז, ניזון מטרף חי) וְהַעֲזִינְיָה.
(י"ד) הַדָּאָה וְהָאֵיָה (מהדהד במעופו) לְמִינְיָהּ.
(טו) וְכֹלֵן הָעוֹרֵב לְמִינְהוּ.
(טז) וְכֹלֵן הַיְעֲנָה וְהַתַּחֲמָם (הוא חוטף

(יב) כָּף כָּל שְׂאִין לוֹ צוּרוֹת כְּנָף וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים, הִנֵּה הוּא שֶׁקֶץ לָכֶם.
(יג) וְהִנֵּה אֲשֶׁר תִּשְׁקָצוּ מִן הַמַּעוֹפְפִים שֶׁלֹּא יִאֲכְלוּ כִּי מִשְׁקָצִים הֵם, הַנֶּשֶׁר (ניזון מִפְּגָרִים מֵתִים) וְהַעִיט (גַּץ קִטָּן יַחֲסִית הַנִּקְרָא

(י) וְכֹל שְׂאִין לוֹ צוּרוֹת כְּנָף וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבְנַחֲלָיִם הַיָּמִים, מִכָּל שְׂרִץ (אשר רץ ברגליו) הַיָּמִים וְכֹלֵן הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּיָּמִים, הִנֵּה הוּא שֶׁקֶץ לָכֶם.
(יא) מֵהוּתָם מִשְׁקָצָת לָכֶם, מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת נְבִלְתֵיהֶם תִּשְׁקָצוּ.

(י) וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשֵּׁלֶף וְאֶת־הַיַּגְשׁוֹף: יו וְקָרָא וְשָׁלַי נֹנָא וְקָפּוּפָא:

כ"ט◀ השלף • פרשו רבותינו: (חולין סה) זה השולח (פי' מגביה) דגים מן הים. וזהו שתרגם אונקלוס: ושליונא. כוס ויגשוף • הם צואיטי"ש הצועקים בלילה ויש

(יח) וְאֶת־הַתְּנַשְׁמַת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־הַרְחָם: יח ויבנתא וקאתא וירקקא:

כ"ט◀ תנשמת • היא קלב"א שוריי"ן ודומה לעכבר ופורחת בלילה; ותנשמת האמורה בשרצים, היא דומה לה, ואין לה עינים וקורין לה טלפ"א.

(יט) וְאֶת־הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוּכִיפָת וְאֶת־הָעֵטְלָף: יט ויחוריתא ואבו לזנה ונגר טורא ועטלפא:

כ"ט◀ החסידה • זו דיה לבנה ציגוני"א. ולמה נקרא שמיה חסידה? שעושה חסידות עם חברותיה במזונות. האנפה • היא דיה רגזנית. ונראה לי שהיא שקורין לה היירוי"ן. הדוכיפת • תרגול הכר במסכת גטין בפרק "מי שאחזו" (דף ס"ח).

(כ) כָּל־שָׂרֵץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: כ כל רחשא דעופא דמהלף על ארבע שקצא הוא לכון:

כ"ט◀ שרץ העוף • הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הארץ, כגון: זבובים וצרעין ויתושים וחסידים.

(כא) אֵף אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל־שָׂרֵץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לוֹ כַרְעִים מִמֶּעַל לְרַגְלָיו לִנְתֵר בָּהֶן עַל־הָאָרֶץ: כא כרם ית דין תיכלון מפל רחשא דעופא דמהלף על ארבע די לה קרצולין מעלוי רגלוהי לקפצא בהון על ארעא:

כ"ט◀ על ארבע • על ארבע רגלים. ממעל לרגליו • סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לכד ארבע רגליו, וכשרוצה לעוף ולקפץ מן הארץ, מתחזק באותן שתי כרעים ופורת. ויש מהן הרבה, כאותן שקורין לנגושט"א, אבל אין אנו בקיאים בהן, שארבעה סימני טהרה נאמרו בהם: ארבע רגלים

ואוכל והשחף והבז (גז ענק) (יט) והחסידה והתפי למיניהו (כא) והנה המתר כי תאכלוהו מכל למיניהם. הרמש המעופף ההולף על ארבע, כל שיש לו שני כרעים מעל רגליו לנתר בשניהם על הארץ. (יז) והכוס (בומה' בלע"ז ערבית) והעטלף. (כ) וגם כל הרמש המעופף ההולף על ארבע, שקץ הם לכם. (יח) והתנשמת והקאת והרחם.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת יהודית

כב ית אלין מנהון תיכלון ית גובא לזנה וית
רשונא לזנהי וית חרגולא לזנהי וית
חגבא לזנהי:

(כב) וְאֶת־אֱלֹהִים מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת־הָאֲרָבָה לְמִינֹו
וְאֶת־הַפְּלִעַם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲרָגָל לְמִינֵהוּ וְאֶת־
הַחֲגָב לְמִינֵהוּ:

כג וכל רחשא דעופא די לה ארבע רגלין
שקצא הוא לכון:

(כג) וְכֹל שֶׁרִץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים שֶׁקֶץ
הוא לָכֶם:

כט"א וְכֹל שֶׁרִץ הָעוֹף וְגו' • (כ"ח) בָּא לְלַמֵּד שְׁאֵם יֵשׁ לוֹ חֵמֶשׁ – טְהוֹר.

כד ואלאין תסתאבון כל דיקרב בנבלתהון
יהי מסאב עד רמשא:

(כד) וְלֹא־אֱלֹהִים תִּטְמְאוּ כָּל־הַנִּגְעַת בְּנִבְלָתָם וְיִטְמְאוּ עַד־
הָעֶרֶב:

כט"ב וְלֹא־אֱלֹהִים • (כ"ח) הֶעֱתִידִין לְהֶאֱמַר לְמִטָּה בְּעִינֵין. תִּטְמְאוּ • כְּלוֹמַר, בְּנִגְיַעְתֶּם יֵשׁ טְמֵאָה.

כה וכל דיטול מנבלתהון צבע לבושהי
יהי מסאב עד רמשא:

(כה) וְכֹל־הַנֶּשֶׂא מִנִּבְלָתָם יִכַּסּ בְּגָדָיו וְיִטְמְאוּ עַד־
הָעֶרֶב:

כט"ג וְכֹל־הַנֶּשֶׂא מִנִּבְלָתָם • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַרָה טְמֵאת מִשָּׂא, חֲמוּרָה מִטְמֵאת מַגֵּעַ, שֶׁהִיא טְעוּנָה כְּבוֹס
בְּגָדִים.

כו לכל בעירא די היא סדיקא פרסתא
וטלפין ליתקא מטלפא ופשרא ליתקא
מסקא מסאבין אנון לכון כל דיקרב בהון
יהי מסאב:

(כו) לְכֹל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְּרֹסֶת פְּרֹסָה וְשִׁסְעוּ
אֵינְנָה שִׁסְעַת וְגֵרָה אֵינְנָה מֵעֵלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם
כָּל־הַנִּגְעַת בָּהֶם וְיִטְמְאוּ:

כט"ד מִפְּרֹסֶת פְּרֹסָה וְשִׁסְעַת אֵינְנָה שִׁסְעַת • כְּגוֹן | מִחֲבֵרַת. כָּאֵן לְמִדָּה, שֶׁנִּבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה מִטְמֵאָה,
גָּמַל שֶׁפְּרֹסְתוֹ סְדוּקָה לְמַעְלָה, אֲבָל לְמִטָּה הִיא וּבְעִינֵין שֶׁבִּסוּף הַפְּרֹשָׁה פָּרַשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה.

כז וכל דמהלף על ידוהי בכל חיתא
דמהלףא על ארבע מסאבין אנון לכון כל
דיקרב בנבלתהון יהי מסאב עד רמשא:

(כז) וְכֹל הוֹלֵךְ עַל־פָּיֹו בְּכָל־חַיְהוּ הַהֹלֵכֶת עַל־
אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנִּגְעַת בְּנִבְלָתָם וְיִטְמְאוּ
עַד־הָעֶרֶב:

כט"ה עַל־פָּיֹו • כְּגוֹן: כָּלֵב וְדָב וְחֹתוּל. טְמֵאִים הֵם לָכֶם • לְמַגֵּעַ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

יטמא?
(כז) וְכֹל הוֹלֵךְ עַל שְׁתֵּי פָּיֹו
(הקדמיות) מְכַלֵּל חַיִּוֹת הַהוֹלְכוֹת
עַל אַרְבַּע, הֵנָּה הוּא טְמֵא לָכֶם. כָּל
הַמְמַשֵּׁשׁ בְּנִבְלֹתֵיהֶם יִטְמְאוּ עַד
הַשְּׁקִיעָה.

וְנִטְמְאוּ עַד הַשְּׁקִיעָה.
(כח) וְכֹל מִי שֶׁהָרִים מִן נִבְלֹתֵיהֶם
יִכַּסּ אֶת בְּגָדָיו וְנִטְמְאוּ עַד הַשְּׁקִיעָה.
(כט) מְכַלֵּל הַבְּהֵמוֹת אֲשֶׁר הֵן מִפְּרֹסוֹת
עַל יְדֵי פְּרֹסָה, וְהַכְּדֵלָה אֵינָן מְכַדְלוֹת
וְהַעֲלָאת גֵּרָה אֵינָן מַעְלוֹת, וְלָכֵן הֵן
טְמֵאוֹת לָכֶם. כָּל שֶׁהִתְקַרַּב אֲלֵיהֶן

(כב) וְאֶת אֱלֹהִים תֹּאכְלוּ מִמֵּנֵי: הָאֲרָבָה
לְמִינֵהוּ וְהַפְּלִעַם לְמִינֵהוּ וְהַחֲרָגוּל
לְמִינֵהוּ וְהַחֲגָב לְמִינֵהוּ.
(כג) וְשָׂאֵר שֶׁרִץ הַמְּעוֹפְפִים אֲשֶׁר לוֹ
אַרְבַּע רַגְלִים, הֵנָּה שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם.
(כד) וּמִן אֵלֹו יִהְיֶה לָכֶם טְמֵא, וְכֹל
הַמְמַשֵּׁשׁ בְּנִבְלֹתֵיהֶם יִכַּסּ אֶת בְּגָדָיו

כח ודיטול ית נבלתהון יצבע לבושהי ויהי
מסאב עד ומשא מסאבין אנון לכון:

(כח) וְהִנְשֵׂא אֶת־נְבִלָתָם יַכְבֵּם בְּגִדְיָו וְיִטְמֵא עַד־
הָעָרֵב טַמְאִים הִמָּה לָכֶם: ׀ ׀

כט ודין לכון מסאבא ברחשא דרחש על
ארעא חלדא ועכברא וצבא לזנוהי:

(כט) וְזֶה לָכֶם הַטְּמֵא בִּשְׂרִיץ הַשְּׂרִיץ עַל־הָאָרֶץ הַחֲלָד
וְהָעֶכְבַּר וְהַצֶּבַע לְמִינֵהוּ:

החלד • מושטיל"ה • והצב • פויי"ט, שדומה
לצפרדע.

כ"י • וְזֶה לָכֶם הַטְּמֵא • פֶּל טַמְאוֹת הִלְלוּ אֵינָן לְאִסּוּר
אֲכִילָה, אֲלֵא לְטַמְאָה מִמֶּשׁ; לְהִיּוֹת טַמֵּא בְּמַגְעָן
וְנִאֲסָר לְאָכַל תְּרוּמָה וּקְדָשִׁים וּלְכַנֵּס לְמַקְדָּשׁ.

לזולא וכחא וחלטיהא וחמטא ואשוא:

(ל) וְהָאֲנָקָה וְהַכַּחַח וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָטָה וְהַתְּנַשְׁמָת:

כ"י • וְהָאֲנָקָה • הַרִיצוֹן • וְהַלְטָאָה • לִישְׂרָד"ה • וְהַחֲמָטָה • לִימְצ"א • וְהַתְּנַשְׁמָתָה • טַלְפ"א.

לא אליו דמסאבין לכון בכל רחשא כל
דיקרב בהון במותהון יהי מסאב עד
רמשא:

(לא) אֵלֶּה הַטְּמְאִים לָכֶם בְּכָל־הַשְּׂרִיץ כָּל־הַנִּגְעַב בָּהֶם
בְּמָתָם יִטְמֵא עַד־הָעָרֵב:

לב וכל די יפל עלוהי מנהון במותהון יהי
מסאב מפל מאן דאע או לבוש או משא או
שאק כל מאן די תתעבד עבידא בהון במיא
יתעל ויהי מסאב עד רמשא וידבי:

(לב) וְכָל אֲשֶׁר־יִפְלֵעְלֹו מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמֵא מִכָּל־
כְּלִיעַן אֹו בְּגֵד אֹו־עוֹר אֹו שֶׁק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
מִלְּאֲכָה בָּהֶם בְּמַיִם יוֹבֵא וְיִטְמֵא עַד־הָעָרֵב וְיִטְהַר:

כ"י • בְּמַיִם יוֹבֵא • (יבמות עה) ואף לאחר טבילתו, טמא הוא לתרומה. עד הערב • ואמר כף – וטהר • בהערב
השמש.

~ שבת קודש כ"א ניסן ~

לג וכל מאן דחסף די יפל מנהון לגוה כל
די בגוה יסתאב ונתה תתברון:

(לג) וְכָל־כְּלִי־חָרָשׁ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כָּל
אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמֵא וְאִתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ:

מה שבאירי (ספרים אחרים: צריך לומר: 'בתוכו'). ואתו
תשברו • (ת"ס) למד שאין לו טהרה במקוה.

כ"י • אֶל־תּוֹכוֹ • אין כלי חרס מטמא אלא מאורו
כל אשר בתוכו יטמא • הכלי חוזר ומטמא

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

עור או מטלית וכל כלי אשר תעשה
בו מלאכה, יכנס במים ויהיה
בטמאתו עד השקיעה, ויטהר.
(לג) וכל כלי חרס שיפל דבר מהם
אל תוכו, אזי כל מה שבתוכו יטמא,
והוא עצמו שברוהו מיד.

והתנשמת.
(לא) זה הטמא לכם מפל הרמש, כל
מי שמשש אותם במיתתם, יטמא עד
השקיעה.
(לב) וכל אשר יפל מהם אחר מיתתם
עליו, יטמא, כלל כלי עץ או בגד או

(כח) ומי שהרים מן נבלותיהם יכבס
את בגדיו ונטמא עד השקיעה, כף
טמאים הם לכם.
(כט) והנה לכם הטמא מן הרמש
הזוחל על הארץ, החלד והעכבר
והצב למינהו.
(ל) האנקה והמרדון והלטאה והחמט

(ד) **מִכֹּל-הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עֲלָיו מִיּוֹם יִטְמָא וְכָל-מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בְּכָל-כְּלִי יִטְמָא:**
 לה מכל מיכלא דמתאכל די יעלון עלוהי מיא יהי מסאב וכל משקה די ישתתי בכל מאן יהי מסאב:

מטמאין מאויר כלי חרס, לפי שהשרץ אבי הטמאה והכלי שנטמא ממנו ולד הטמאה, לפיכך אינו חוזר ומטמא בלים שבתוכו. ולמדנו עוד שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת: התנור – ראשון, והפת – שניה; ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טמאה ותהא הפת תחלה, שאם אפה אומר בן, לא נתמעטו כל הכלים מלטמא מאויר כלי חרס, שהרי טמאה עצמה נגעה בהן מגבן; ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת ורעים, אלא אם כן נפלו עליהן משנתלשו; שאם אפה אומר מקבלין הכשר במקבר, אין לה שלא באו עליו מים. ומהו אומר: "אשר יבוא עליו מים"? ולמדנו עוד, שאין אכל מטמא אחרים, אלא אם כן יש בו כביצה (ת"כ יומא ט), שנגאמר: "אשר יאכל", אכל הנאכל בבת אחת, ושערו חכמים: אין בית הפליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת.

כ"ט «מכל האכל אשר יאכל. מוסב על מקרא העליון: כל אשר בתוכו יטמא.. מכל האכל אשר יאכל, אשר יבוא עליו מים והוא בתוך כלי חרס הטמא – יטמא; וכן כל משקה אשר ישתה בכל כלי והוא בתוך כלי חרס הטמא – יטמא. למדנו מפאן דברים הרבה: למדנו שאין אכל מכשר ומתקן לקבל טמאה עד שיבאו עליו מים פעם אחת, ומשבאו עליו מים פעם אחת, מקבל טמאה לעולם ואפלו נגוב; והיין והשמן וכל הנקרא משקה, מכשיר ורעים לטמאה פמים, שפך יש לדרש המקרא: 'אשר יבוא עליו מים, או כל משקה אשר ישתה בכל כלי – יטמא האכל'. ועוד למדו רבותינו (פסחים ב) מפאן שאין ולד הטמאה מטמא בלים, שפך שנינו: יכול יהיו כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס? תלמוד-לומר: "כל אשר בתוכו יטמא... מכל האכל", אכל ומשקה מטמא מאויר כלי חרס, ואין כל הכלים

(ה) **וְכָל אֲשֶׁר-יִפֹּל מִנְבֵּלְתָם עֲלָיו יִטְמָא תַנּוּר וְכִירִים יִתֵּן טַמְאִים הֵם וְיִטְמְאִים יְהִיוּ לָכֶם:**
 לה וכל די יפל מנבלתהון עלוהי יהי מסאב תנור וכירים יתרון מסאבין אנון ומסאבין יהון לכון:

שלא תאמר: 'מצנה אני לנתצם', תלמוד-לומר: "וטמאים יהיו לכם"; אם רצה לקימן בטמאתן – רשאי.

כ"ט «תנור וכירים • (כלים יא) בלים המטלטלים הם, והם של חרס ויש להן תוף, ושופת את הקורה על גב החלל, ושניהם פיהם למעלה. יתץ. שאין לכלי חרס טהרה בטבילה. וטמאים יהיו לכם.

(ו) **אִךְ מֵעֵין וְבוֹר מְקוּה-מַיִם יִהְיֶה טְהוֹר וְנִגְעָ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא:**
 לו ברם מעין וגוב בית כנישות מיא יהי דכי ודיקרב בנבלתהון יהי מסאב:

יטמא. שלא תאמר קל-וחמר: אם מטהר את הטמאים מטמאתם, קל-וחמר שיציל את הטהור מלטמא, לכך נאמר: "ונגע בנבלתם יטמא".

כ"ט «אך מעין ובור מקוה-מים • המחברים לקרקע, אין מקבלין טמאה; ועוד יש לה למד. יהיה טהור • הטובל בהם – מטמאתו. ונגע בנבלתם יטמא • (ט"ח) אפלו הוא בתוף מעין ובור ונגע בנבלתם,

(ז) **וְכִי יִפֹּל מִנְבֵּלְתָם עַל-פְּלִי-זָרַע זָרַע אֲשֶׁר יִזְרַע טְהוֹר הוּא:**
 לו בארי יפל מנבלתהון על כל פל זרע זרוע די יזרע דכי הוא:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(לד) מכל המזון אשר יאכל ממה שיתרטב במים, יטמא, וכל המשקה אשר ישתה בכל כלי, יטמא. (לה) וכל אשר נפל מנבלותיהם עליו, יטמא. אם הם תנור וכלי חמום אזי חרס את שניהם כי שניהם טמאים, וכך טמאים הם לכם. (לו) אך המעין והבאר ומקום פנוס יזרע זרוע אשר יזרע זרוע טהור הוא.

טְהוֹר הוּא • לַמִּדָּה הַכְּתוּב, שְׁלֵא הַכָּשֶׁר וְנִתְקַן לְקָרוֹת
אֲכָל לְקַבֵּל טְמֵאָה עַד שְׂיָבֹאוּ עָלָיו מִיָּם.

כִּי־זָרַע זָרַע • זָרִיעָה שֶׁל מִיָּנִי זָרַעוּנִין. "זָרַע"
שֵׁם דָּבָר הוּא, כְּמוֹ: (דניאל א) "וַיִּתְּנוּ־לָנוּ מִן־הַזָּרָעִים".

לֹא וְאָרִי יִתְּנֵהֲבִין מִיָּא עַל (בַּר) זָרַעַא וַיִּפֵּל
מִנְבִּלְתָּהוֹן עֲלוּהִי מִסָּאָב הוּא לְכוּן :

וְכִי יִתְּנֵן מַיִם עַל־זָרַע וְנִפֵּל מִנְבִּלְתָּתֶם עָלָיו טְמֵא הוּא לְכֶם: ׀

בְּתוֹרַת כְּהֵנִים'. וְנִפֵּל מִנְבִּלְתָּתֶם עָלָיו • אִף מִשְׁנֵגֶב
מִן הַמַּיִם, שְׁלֵא הַקִּפְדָּה תוֹרָה אֲלֵא לְהִיּוֹת עָלָיו שֵׁם
אֲכָל, וּמִשְׁיָרֵד עָלָיו הַכָּשֶׁר קִבְּלַת טְמֵאָה פַּעַם אַחַת,
שׁוֹב אֵינוֹ נֶעְקָר הַיְמָנוּ.

כִּי־זָרַע זָרַע מַיִם עַל־זָרַע • לְאַחַר שְׁנֵתְלֵשׁ. שְׁאֵם
תֹּאמַר: "יֵשׁ הַכָּשֶׁר בְּמִחְבָּר", אֵין לָךְ זָרַע שְׁלֵא
הַכָּשֶׁר! • מַיִם עַל זָרַע • בֵּין מַיִם בֵּין שְׁאֵר מִשְׁקִין,
בֵּין הֵם עַל הַזָּרַע בֵּין הַזָּרַע נִפֵּל לְתוֹכָן; הַכֵּל נִדְרָשׁ

~ נקודות משיחות קודש ~

חיות. וכפי שמצינו לגבי נגיעה במאכל לפני נטילת
יָדַיִם: "לְנִגְיַעַת הַנְּכָרִים אֵין לְחוּשׁ, כִּי רוּחַ טְמֵאָה זֹו אֵינָה
מִתְאַוָּה לְשֵׁרוֹת אֲלֵא . . . בְּמִקוֹם קִדְּשָׁה שְׁנִסְתַּלַּק".
(לקוטי שיחות, כרך כו, עמ' 74)

וכי יתן מים על זרע . . . טמא הוא לכם (יא, לח) מאכל
יָבֵשׁ – רוֹמֵז לְעִבּוּדַת ה' 'בְּשֵׁה'. מֵאֲכָל רֶטֶב - רוֹמֵז
לְעִבּוּדָה מִתּוֹךְ חַיִּית וְלִחְלוּחִיתָי. וּמֵאֲכָל אֵינוֹ מִקַּבֵּל
טְמֵאָה עַד שְׂיָבֹאוּ עָלָיו מַיִם, שֶׁכֵּן הַטְּמֵאָה נִמְשַׁכֶּת דְּוָקָא
לְמִקוֹם שְׂיֵשׁ בּוֹ קִדְּשָׁה יִתְּרָה, כְּדִי לְקַבֵּל מִשֵּׁם תּוֹסַפֶּת

לֹט וְאָרִי יָמוֹת מִן בְּעִירָא דִּי הִיא לְכוּן
לְמִיָּקֵל דִּיקָרֵב בְּנִבְלְתָהּ יְהִי מִסָּאָב עַד
רְמִשָּׂא:

וְכִי יָמוֹת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לְכֶם לְאֲכֹלָהּ הַנִּגַּע בְּנִבְלְתָהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

כִּי־זָרַע בְּנִבְלְתָהּ • (חולין קיח. ת"ס) וְלֹא בַּעֲצָמוֹת וְגִידִים, וְלֹא בְּקַרְנֵים וְטִלְפִּים, וְלֹא בְּעוֹר.

מִדִּיִּכּוֹל מִנְבִּלְתָּהּ יִצְפַּע לְבוֹשׁוּהִי וַיְהִי
מִסָּאָב עַד רְמִשָּׂא וְדִיִּטּוֹל יֵת נִבְלְתָהּ יִצְפַּע
לְבוֹשׁוּהִי וַיְהִי מִסָּאָב עַד רְמִשָּׂא:

וְהָאֲכָל מִנְבִּלְתָּהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְטִמָּא עַד־הָעֶרֶב וְהַנִּשְׂא אֶת־נִבְלְתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְטִמָּא עַד־הָעֶרֶב:

נִבְלַת בְּהֵמָה מִטְּמֵאָה בְּגָדִים בְּאֲכִילְתָּהּ בְּלֵא מִשָּׂא,
כְּגוֹן: אִם תִּחְבֶּה לוֹ חֲבָרוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה; אִם־כֵּן
מֵה תִלְמוּד־לוֹמַר "הָאֲכָל"? לְתַן שְׁעוֹר לְנוֹשָׂא וְלִנְוֹגַע
כְּדִי אֲכִילָהּ, וְהוּא כְּזִית (נדה מ"ב). וְטִמָּא עַד־הָעֶרֶב •
אִף־עַל־פִּי שְׁטֵבֵל, צָרִיף הַעֲרֵב שְׁמֵשׁ.

כִּי־זָרַע וְהַנִּשְׂא אֶת־נִבְלְתָהּ • חֲמוּרָה טְמֵאָת מִשָּׂא
מִטְּמֵאָת מְגַע, שֶׁהַנּוֹשֵׂא מִטְּמָא בְּגָדִים, וְהַנּוֹגַע אֵין
בְּגָדָיו טְמֵאִין, שְׁלֵא נֹאמַר בּוֹ: "יִכְבֵּס בְּגָדָיו". וְהָאֲכָל
מִנְבִּלְתָּהּ • יְכוּל תִּטְמָאָנוּ אֲכִילְתוֹ? כִּשְׁהוּא אוֹמַר
בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר: (לקמן כ"ב) "נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֵאֲכָל
לְטְמֵאָה־בָּהּ", אוֹתָהּ מִטְּמֵאָה בְּגָדִים בְּאֲכִילְתָּהּ וְאֵין

מֵא וְכָל רְחִשָׂא דְרַחֲשׁ עַל אֲרַעָא שְׁקָצָא הוּא
לָא יִתְאַבֵּל:

וְכִלְ־הַשְּׂרֵץ הַשְּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֵץ הוּא לָא יִאָּכֵל:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

שֶׁהָרִים מִמְּנָה, יִכְבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְנִטְמָא
עַד הַשְּׂקִיעָה.
(מ"א) וְכָל הַרְמֵשׁ הַזּוֹחֵל עַל הָאָרֶץ,
הֵנָּה הוּא שְׂקֵץ, לֹא יֵאָכֵל.

מִן הַצְּמִחָה וְנִרְעִינֵי הַזָּרִיעָה אֲשֶׁר
יִנְרְעוּ, הֵנָּה זֶה טְהוֹר.
(ל"ח) הֵנָּה אִם שֵׁם מַיִם עָלָיו וְנִפֵּל מִן
נִבְלוֹתֵיהֶם עָלָיו, הֵנָּה זֶה טְמָא לְכֶם.
(ל"ט) וְאִם מֵת מִמִּין הַחַיָּה אֲשֶׁר הִיא

לְאוֹר וְשָׂרָצוּ, הָרִי נֶאֱסְרוּ. לֹא יֵאָכֵל. לַחַיִּב עַל
הַמֵּאֲכִיל פְּאוֹכֵל. וְאִין קְרוֹי "שָׂרָץ" אֵלָּא דְבַר נְמוּךְ
קָצֵר רַגְלִים, שְׂאִינוּ נִרְאָה אֵלָּא כְּרוֹחֵשׁ וְנָד.

כִּי-« הַשָּׂרָץ עַל-הָאָרֶץ • (חולין 10) לְהוֹצִיא אֶת הַתּוֹשָׁיִן
שֶׁבְּפְלִיסִין וְשֶׁבְּפּוֹלִיִן וְאֶת הַזֵּיזִים שֶׁבְּעֵדְשִׁים, שֶׁהָרִי
לֹא שָׂרָצוּ עַל הָאָרֶץ אֵלָּא בְּתוֹךְ הָאָכֵל, אֲבָל מְשִׁיבָאוּ

מִבְּכָל דְּמִהְלֵף עַל מַעוּהֵי וְכָל דְּמִהְלֵף עַל
אָרְבַּע עַד כָּל סִגְיָאוֹת רַגְלָאִין לְכָל רַחֲשָׁא
דְּרַחֲשׁ עַל אָרְעָא לֹא תִּכְלַנּוּן אַרְי שְׂקָצָא
אַנּוּן :

(מב) כֹּל הוֹלֵף עַל-גָּחוֹן וְכָל הוֹלֵף עַל-אָרְבַּע עַד
כָּל-מַרְבֵּה רַגְלִים לְכָל-הַשָּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל-הָאָרֶץ לֹא
תֹאכְלוּם בְּיִשְׁקָן הֵם:

אִשְׁקֻבוּט בְּלַעֲזֵי וְאֶת הַדּוֹמָה לְדוֹמָה. מַרְבֵּה
רַגְלִים • זֶה נָדָל, שָׂרָץ שֵׁשׁ לוֹ רַגְלִים מֵרֵאשִׁי וְעַד
זָנָבוֹ לְכָאן וְלָכָאן, וְקוֹרִין צִינְטִפִיד • ש.

כִּי-« הוֹלֵף עַל-גָּחוֹן • זֶה נָחֵשׁ. וְלִשׁוֹן גָּחוֹן»,
שְׂחִיָּה, שֶׁהוֹלֵף שָׁח וְנוֹפֵל עַל מַעֵיו. כֹּל הוֹלֵף •
לְהִבִּיא הַשְּׁלִשׁוּלִין וְאֶת הַדּוֹמָה לְדוֹמָה. הוֹלֵף עַל
אָרְבַּע • זֶה עֲקָרָב. כֹּל • לְהִבִּיא אֶת הַחֲפוּשִׁית

~ נקודות משיחות קודש ~

העצה שלא להיות "נופל על מעיו"

ראשו ולהיות "הולף שח". ועל-ידי-זה יכול היצור-הרע
להוריד את האדם, ורחמנא-ליצ'לן, עד שלא זו בלבד
שיהיה "הולף" על מעיו, אלא שיהיה "נופל על מעיו",
דהינן שיהיה שקוע לגמרי בתאוות רחמנא-ליצ'לן.
וכמאמר חכמינו ז"ל (שבת קה, ב) "כף אומנותו של
יצור-הרע, היום אומר לו עשה כף וכו' עד שאומר לו
עבוד עבודה-זרה".
והעצה להנצל מזה, היא להיות שקוע בענייני "מרום"
ו"שמים" שהוא העסק בתורה בכלל ובפנימיות התורה
בפרט (ראה 'תורה אור' לבעל התניא בתחילתו. לקוטי-שיחות חלק
ד' עמוד 9-1038), דכ"ש "מרים" ראשו ועוסק בתורה, הרי
הוא נצול מ"הנחש" – דא יצור-הרע".
(על-פי לקוטי-שיחות כרך יו, עמוד 122 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

כל הולף על-גחון
זה נחש. ולשון גחון שחיה, שהולף שח, ונופל על מעיו
(יא, מב. ובפירוש רש"י)
יש לפרש הטעם שנקט הכתוב מכל תכונות הנחש דוקא
"לשון גחון שחיה, שהולף שח" – בדרך הדרוש:
אמר חכמינו ז"ל (והר חלק א לה, ב) "נחש דא יצור-הרע".
ומשמיענו הכתוב, שאין היצור-הרע בא לאדם לפתותו
שיהיה "הולף על מעיו", שיהיה שקוע בתאוות האכילה
ובעניינים ארציים, אלא בראשונה אומר היצור-הרע לאדם
שיהיה "הולף שח".
כלומר: בנגוד להוראת התורה "שאו מרום עיניכם וראו
מי ברא אלה" (ישעיה מ, כו), שהאדם צריך להעלות ראשו,
ולהתבונן בגדולת האל, אומר היצור-הרע לאדם להוריד

מג לא תשקצו ית נפשתיכון בכל רחשא
דרחש ולא תסתאבון בהון ותסתאבון פון
בהון :

(מג) אַל-תִּשְׁקָצוּ אֶת-נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל-הַשָּׂרָץ הַשָּׂרָץ
וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם:

בְּאָרֶץ, אִף אֲנִי מִטְמֵא אֶתְכֶם בְּעוֹלָם הַבָּא וּבִישִׁיבַת
מַעְלָה.

כִּי-« אַל-תִּשְׁקָצוּ • בְּאֲכִילְתֶּן, שֶׁהָרִי פְתִיב:
"נִפְשֵׁיכֶם". וְאִין שְׂקוּץ נִפְשׁ בְּמַגַּע. וְכֵן וְלֹא תִטְמְאוּ,
בְּאֲכִילְתֶּם. וְנִטְמַתֶּם בָּם • אִם אַתֶּם מִטְמְאִין בָּהֶם

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכות-יהודית

(מב) וְכָל הוֹלֵף עַל תְּזוּהוּ, וְכָל
הוֹלֵף עַל אָרְבַּע וְעַד רַבּוּי רַגְלָיו,
מִכָּל הַרְמֵשׁ הַזּוֹחֵל עַל הָאָרֶץ, לֹא
תֹאכְלוּם אֹתָם כִּי הֵם שְׂקוּץ. (מג) וְלֹא תִשְׁקָצוּ נַפְשֵׁיכֶם בְּמַשְׁהוּ
וּבְכָף תִּמְרְדוּ בִּי בְּזוּאת.

(מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְשֶׁתֶם וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכַל־הַשְּׂרָץ הַרְמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ:

מד ארי אָנָּא יי אֱלֹהֵינוּ וְהִתְקַדְשׁוּן וְהִיּוּן קְדִישִׁין אַרִי קְדִישׁ אָנָּא וְלֹא תִסְאָבוּן יֵת נַפְשֵׁיכֶון בְּכַל רַחֲשָׁא דְרַחֲשַׁא עַל אַרְעָא:

ש"י « כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כָּשֶׁם שָׁאֲנִי קְדוֹשׁ, שָׁאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, כִּי: "וְהִתְקַדְשֶׁתֶם", קְדִישׁוּ אֶת עַצְמְכֶם לְמַטָּה. וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים • לְפִי שָׁאֲנִי אֶקְדֵּשׁ אֶתְכֶם לְמַעְלָה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְלֹא תִטְמְאוּ וְגו' • לַעֲבֹר

עֲלֵיהֶם בְּלֹאֵין הַרְבֵּה; וְכַל לֹא — מְלָקוּת. וְזֵהוּ שָׁאֲמְרוּ בְּגִמְרָא: אֶכַל פּוֹטִיתָא — לֹקְהָ אַרְבַּע, נְמָלָה — לֹקְהָ חֲמֵשׁ, צְרַעָה — לֹקְהָ שֵׁשׁ.

(מו) כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי:

מה ארי אָנָּא יי דַּאֲסַק יִתְכוּן מֵאֶרְעָא דְמִצְרַיִם לְמַהוּי לְכוּן לֵאלֹהֵי וְהִיּוּן קְדִישִׁין אַרִי קְדִישׁ אָנָּא:

ש"י « כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם • עַל־מִנַּת שְׁתַּקְבְּלוּ מִצְוֹתַי הַעֲלִיתִי אֶתְכֶם. [דְּבַר אַחֵר: "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם", בְּכֻלָּן כְּתִיב: "הוֹצֵאתִי", וְכֵן כְּתִיב: "הַמַּעֲלֶה". תָּנָא דְבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל: אֵלְמָלֵא לֹא

הַעֲלִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֶלָּא בִשְׁבִיל שְׁאִין מִטְמְאִין בְּשָׂרָצִים כְּשָׂאָר אֲמוֹת — דִּים, וּמַעֲלִיתָא הִיא גְבִיָּהוּ, וְהוּא לְשׁוֹן "מַעֲלָה"].

(מו) זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהַעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת בַּמַּיִם וְכֹל־נֶפֶשׁ הַשְּׂרָצַת עַל־הָאָרֶץ:

מו דָּא אֲוִרְתָּא דְבַעֲיָדָא וְדַעוּפָא וְדַכַּל נַפְשָׁתָא חַיָּתָא דְרַחֲשָׁא בְּמִיָּא וְכֹל נַפְשָׁא דְרַחֲשָׁא עַל אַרְעָא:

(מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנְּאֻכֶּלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכַל: פַּפֵּה

מז לְאַפְרָשָׁא בֵּין מִסְאָבָא וּבֵין דְכִיָּא וּבֵין חַיָּתָא דְמִתְאַכֵּלָא וּבֵין חַיָּתָא דִּי לֹא מִתְאַכֵּלָא: פ פ פ

ש"י « לְהַבְדִּיל • לֹא בַלְבַד הַשּׁוֹנָה, אֶלָּא שְׁתַּהֵא יוֹדַע וּמַפִּיר וּבְקִי בְּהֵן. בֵּין הַטְּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר • צְרִיךְ לֹמַר בֵּין חֲמוּר לְפָרָה? וְהִלָּא כְּבַר מִפְרָשִׁים הֵם?! אֶלָּא בֵּין טְמֵאָה לְךָ לְטָהוֹרָה לְךָ, בֵּין נִשְׁחַט חֲצִיזוֹ

שֶׁל קִנְיָה לְנִשְׁחַט רַבּוֹ. וּבֵין הַחַיָּה הַנְּאֻכֶּלֶת • צְרִיךְ לֹמַר בֵּין צְבִי לְעֵרוֹד? וְהִלָּא כְּבַר מִפְרָשִׁים הֵם?! אֶלָּא בֵּין שְׁנוּלְדוֹ בְּהַהוּא סִימְנֵי טְרַפָּה כְּשֶׁרָה, לְנוֹלְדוֹ בְּהַהוּא סִימְנֵי טְרַפָּה פְּסוּלָה:

צ"א פסוקים, עבר"ה סימן. חסלת פרשת שמיני

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(מד) הָיוּת שָׁאֲנִי אֱלֹהֵיכֶם בּוֹרָא עוֹלָם, אֲזִי קְדִישׁוּ עַצְמְכֶם וְהִיּוּ מְקַדְשִׁים הָיוּת שָׁאֲנִי קְדוֹשׁ, וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּאֶחָד מֵעֲנִינֵי הַרְמֵשׁ הַזּוֹחֵל עַל הָאָרֶץ.
(מה) הָיוּת שָׁאֲנִי, בּוֹרָא עוֹלָם, מַעֲלָה אֶתְכֶם מִן אֶרֶץ מִצְרַיִם, כִּי שָׁאֲנִי אֱהִיָּה לָכֶם הָאֵלֹהִים, אֲזִי הִיּוּ מְקַדְשִׁים הָיוּת שָׁאֲנִי הַקְדוֹשׁ.
(מו) אֵלֹו הֵן הַחֲלָכוֹת שֶׁל הַבְּהֵמוֹת וְהַמַּעוֹפְפִים וְכֹל נַפְשׁוֹת הַחַי הַהוֹלֵךְ בְּרַגְלָיו בַּמַּיִם וְשָׂאָר הַנְּפִשׁוֹת
(מז) הַחֲלָכוֹת בְּרַגְלֵיהֶן עַל הָאָרֶץ.
(מח) אֲחֵרֵי זֹאת דְּבַר ה' אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר הֲלָאָה.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

שי למורא

א וינדבר דוד ליהוה את־דבְרֵי השירה הזאת ביום־הציל יהוה אתו לעת וקנתו מכַּף מיד כַּל־אֵיבָיו ומכַּף שְׂאוֹל ונצל מִקְלָם: ב ויאמר יהוה סִלְעֵי מחסי ומצַדְתֵי מכַּזֵּר חֶק ומִפְלִטֵי־לִי ונצל אותי: ג אלהי צוּרֵי חֶזֶק אשר אַחֲסָה מתַּפְסֶה בו כִּגְזֵי מַגְנֵי מַגֵּן לִי וקַרְן וְחֶקֶף יִשְׁעֵי מִשְׁגָּבִי ומְנוּסֵי עַד לְנוֹס מֵאֵיּוֹם הָאֵיּוֹב

(א) ביום הציל ה' אותו מכף כל אויביו, לעת וקנתו לאחר שעברו עליו כל צרותיו ונצל מקלם. פרוש אחר, בכל עת שבאה עליו צרה ונצל מקלם היה שר השירה הזאת. ומכף שְׂאוֹל, לפי שהיה אויבו ורודפו מקלם, חזריו לחור. (ב) סִלְעֵי, חֶזֶק, כמו סלע חֶזֶק. ומצַדְתֵי, מכַּזֵּר. ומִפְלִטֵי לִי, מפלט אותי עם צבא ישראל במלחמה. וגם בקיומי לבדי. (ג) צוּרֵי, חֶזֶק, כמו צור וסלע. וקַרְן וְחֶקֶף יִשְׁעֵי, הוא לי לעור כמו קרן ובעל הפרגים. מִשְׁגָּבִי, סוכה אותי. ומְנוּסֵי, שהייתי גם אליו לעורה. מחֶמֶס, מאנשי חֶמֶס. (ד) מִחֶלֶל אַקְרָא ה' וגו', כאשר אני קורא אל ה' בהלל, או אני נושע. (ה) אַפְּגֵנִי, סבבני. מִשְׁבְּרֵי־מֹות, צרות שוברות מובילות אל מות. פרוש אחר, גלי מות. נחלי בליעל, גיסות שוטפות נחלל מאנשי בליעל. יבִעַתְנִי, יבעיתו ויחרידו אותי. (ו) חֶבְלֵי שְׂאוֹל, מכאובי מות. "חבל", כמו "חבל ילדה" (רושע יגרו). קִדְמֵנִי, באו לפני. (ח) וַיִּתְנַעַשׂ וַיִּתְרַעַשׂ הָאָרֶץ, נעש ונעד ורעש תקפו את אויבי יושבי הארץ. מוסדות השמים וְגִזְזוּ, שהרעיש הקב"ה גם את צבא השמים בשבילי. כי חרה לו, כאשר חרה לו על מעשיהם ונקם מהם נקמתי. (ט) עֲלָה עֵשֶׂן בְּאַפּוֹ, הוא ענן פגם. כמו "או עשן אף ה" (דברים כט.ט). תֹּאכַל, תשרף את הקמים עלי. (י) וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ, נטה את השמים למטה לארץ וירד עליהם להתקרב אל שונאי לחפות בהם, כלומר שהיה מותר להפדע מהם. וְעֶרְפַל תַּחַת רַגְלָיו, שירד

הפטרה ליום שביעי של פסח

בשמואל ב פרק כב

א וינדבר דוד ליהוה את־דבְרֵי השירה הזאת ביום־הציל יהוה אתו מכַּף כַּל־אֵיבָיו ומכַּף שְׂאוֹל: ב ויאמר יהוה סִלְעֵי מחסי ומצַדְתֵי ומִפְלִטֵי־לִי: ג אלהי צוּרֵי אַחֲסָה־בו כִּגְזֵי מַגְנֵי וקַרְן וְחֶקֶף יִשְׁעֵי מִשְׁגָּבִי ומְנוּסֵי מִחֶמֶס תִּשְׁעֵנִי: ד מִחֶלֶל אַקְרָא יהוה ומֵאֵיבָי אֲשַׁע: ה כִּי אַפְּגֵנִי מִשְׁבְּרֵי־מֹות נחלי בליעל יבִעַתְנִי: ו חֶבְלֵי שְׂאוֹל סבְּנֵי קִדְמֵנִי וְשִׁמְעוּ מִהִכְלוֹ קוֹלִי וַיִּשְׁמַע חֹמְרוֹת וַיִּתְנַעַשׂ וַיִּתְרַעַשׂ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִרֹב הַחַרָּה, מוסדות השמים וְגִזְזוּ וַיִּתְנַעַשׂוּ כִּי פִּאֶשׁ חָרָה לוֹ לְקַחַת מִהֶם נִקְמָתוֹ: ט עֲלָה עֵשֶׂן בְּאַפּוֹ מִשַּׁל עַל חֶרֶן אַפּוֹ בְּאֵוִיבֵים וְאִשׁ מִגֹּרֶת דָּבָר מִסְּפִי תֹאכַל בְּרָשָׁעִים, גַּחְלִים בָּעֵרוּ מִמְּנוֹ לְשִׁרְף בְּשׁוֹנָאֵי: י וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ לְהַנְקֵם מֵאֵוִיבָיו וְעֶרְפַל תַּחַת רַגְלָיו לְהוֹיֵת מִכּוֹן לְהַפְדֵּעַ מֵהֶם: יא וַיִּרְכַּב פֶּאֶזֶל עַל־כְּרוֹב מִלֶּאֶף וַיַּעַף בְּמַהֲרָה וַיִּרָא יְהוָה נֹרָאָה בֵּא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: יב וַיִּשֶׁת שֶׁם חֲשָׁד סְבִיבְתָיו סְפוֹת לְהוֹיֵת מִכּוֹן לְהַחֲשִׁיד לְאֵוִיבֵי חֲשָׁרָת

א וינדבר דוד ליהוה את־דבְרֵי השירה הזאת ביום־הציל יהוה אתו מכַּף כַּל־אֵיבָיו ומכַּף שְׂאוֹל: ב ויאמר יהוה סִלְעֵי מחסי ומצַדְתֵי ומִפְלִטֵי־לִי: ג אלהי צוּרֵי אַחֲסָה־בו כִּגְזֵי מַגְנֵי וקַרְן וְחֶקֶף יִשְׁעֵי מִשְׁגָּבִי ומְנוּסֵי מִחֶמֶס תִּשְׁעֵנִי: ד מִחֶלֶל אַקְרָא יהוה ומֵאֵיבָי אֲשַׁע: ה כִּי אַפְּגֵנִי מִשְׁבְּרֵי־מֹות נחלי בליעל יבִעַתְנִי: ו חֶבְלֵי שְׂאוֹל סבְּנֵי קִדְמֵנִי וְשִׁמְעוּ מִהִכְלוֹ קוֹלִי וַיִּשְׁמַע חֹמְרוֹת וַיִּתְנַעַשׂ וַיִּתְרַעַשׂ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִרֹב הַחַרָּה, מוסדות השמים וְגִזְזוּ וַיִּתְנַעַשׂוּ כִּי פִּאֶשׁ חָרָה לוֹ לְקַחַת מִהֶם נִקְמָתוֹ: ט עֲלָה עֵשֶׂן בְּאַפּוֹ מִשַּׁל עַל חֶרֶן אַפּוֹ בְּאֵוִיבֵים וְאִשׁ מִגֹּרֶת דָּבָר מִסְּפִי תֹאכַל בְּרָשָׁעִים, גַּחְלִים בָּעֵרוּ מִמְּנוֹ לְשִׁרְף בְּשׁוֹנָאֵי: י וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ לְהַנְקֵם מֵאֵוִיבָיו וְעֶרְפַל תַּחַת רַגְלָיו לְהוֹיֵת מִכּוֹן לְהַפְדֵּעַ מֵהֶם: יא וַיִּרְכַּב פֶּאֶזֶל עַל־כְּרוֹב מִלֶּאֶף וַיַּעַף בְּמַהֲרָה וַיִּרָא יְהוָה נֹרָאָה בֵּא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: יב וַיִּשֶׁת שֶׁם חֲשָׁד סְבִיבְתָיו סְפוֹת לְהוֹיֵת מִכּוֹן לְהַחֲשִׁיד לְאֵוִיבֵי חֲשָׁרָת

עַל־כְּרוֹב וַיַּעַף וַיִּרָא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: יב וַיִּשֶׁת חֲשָׁד סְבִיבְתָיו סְפוֹת, הוא משל על מהירותו לבוא לעזרה. יב) וַיִּשֶׁת חֲשָׁד סְבִיבְתָיו סְפוֹת, שם את החשד סביבותיו לספה להגן עליו. כַּעֲנַן שְׁאֵמֵר "יְהִי הַעֲנַן וַיִּחַשְׁד" (שמות יד.ט) שְׁתִּיה מִפְּסִיק בֵּין הַמְּצָרִים לְיִשְׂרָאֵל. חֲשָׁרָת מִם עֵבִי שְׁחָקִים,

קשור המים בעניי השמים, מהם בא החשך. יג) מַגְנֵה נִגְדָו וְגו', מתוך האור שלפניו אשר חפצו להאיר ולהושיע לי, מזה עצמו בערו גְּחִלִי אֵשׁ בְּאוֹיְבִי. יד) יָרַעַם, יתן בהם רעמים. טו) וַיְהִי, עשה בהם מהותם. טז) וַיִּרְאוּ אֶפְקֵי יָם, ונראו מעמקי הים. כלוּמֶר, נתגלו דברים סתומים ונפלאים. יגלו מוסדות תבל, נתגלו תמונות העמקים של ישוב העולם. יז) יִמְשְׁנֵי מַמְיִם רַבִּים, כְּלוּמֶר, שהצילו מצרות רבות. יח) מְאוֹיְבֵי עֵז, מאויבי שהיה חזק. כי אִמְצוּ מַמְיֵנִי, כאשר התחזקו ממני. יט) יִקְדַּמְנִי בַיּוֹם אֲדִיר, ביום שהיה קורה לי מקרה רע היו אויבי מקדימים לבוא עלי. כא) כָּבֵד יְדִי, כפי שירי ברוחות ונקזות מעול. כג) כִּי כָל מִשְׁפָּטֵי לְגַגְדִּי, כי כל משפט תורתו לנגד עיני תמיד להתנהג לפיהם. כה) כְּבָרִי לְגַגְדִּי עֵינָיו, כְּבָרִירוּתִי אֲשֶׁר הָיָא לְגַגְדִּי עֵינָיו. כו) גְּבוּרַת תְּמִיּוֹם, כמו "גבר תמים". תתפא, אתה נוהג עמו בתמימות. כז) עִם גֵּבֶר תִּתְבָּר, עם איש ברור ונקי, תתנהג כְּבָרִירוּת. ועם עֲקֹשׁ תִּתְפַּל, ועם איש המתנהג בעקומות, תבוא עליו כְּדִרְבּוֹ תִּתְפַּלְתָּ וְהִמְעַקְמֵת. כח) עִם עֵנִי, מִכְנַע כְּעֵנִי וְעֵינֶיךָ עַל רַמִּים תִּשְׁפִּיל, ותמו עיניך על המתנאים להשפילם. כט) כִּי אֶתֶר גִּירִי, כי אתה תאיר לי כְּנֶר. יגיה חֲשָׁבִי, יאיר לי את החשך, כְּלוּמֶר, יוציאני מן החֲצֵר. ל) כִּי בָכָה אֲרוּץ גְּדוּד, כי בעזרתך ארוץ אל גְּדוּדֵי הַגּוֹיִם. אֲדַלֵּג שׁוּר, אֶקְפֹּץ עַל הַחֻמוֹת שֶׁל עָרֵי אוֹיְבֵי לִבְשָׁם. לא) תְּמִיּוֹם דְּרָכּוֹ, לְמַלֵּא לְאִישׁ כִּמְפַעְלוֹ. צְרוּפָה, נקזה מפסלת, כִּכְפָה צְרוּף. לג) מְעוּזֵי חֵיל, מתחזק אותי בכח. וַיִּתֵּר תְּמִיּוֹם דְּרָכֵי, והתיר ופתח דרכי במלחמה באפן תמים ושלם,

רבו מים הנקשרים בעֲבֵי שְׁחָקִים: יג מַגְנֵה מִהֲאֹרֶה נִגְדָו מֵאִיר לְאוֹהֲבֵי, וְלִשְׁנֵאֵי בְּעָרוֹ גְּחִלִי־אֵשׁ מִשְׁמַע קוֹל רַעַם: יד יָרַעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעָלוּן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו וַיִּשְׁלַח חֲצִיצֵי הַיָּם הַיָּשִׁים הַבּוֹעֵרִים שִׁירָדוּ בְּחֹזֶק מִהַעֲנַן וַיִּפְצַעַם בְּרַק וְהֵם מִתְּהַדְּשִׁים מִגֹּף הַבְּרַק וַיְהִי: טז וַיִּרְאוּ הָיוּ נִרְאִים אֶפְקֵי

יָם קְרַקְעוֹת מִי הָיָם כִּי נִבְקְעוּ הַמַּיִם וַיִּגְלוּ מִסְדּוֹת תַּבֵּל כִּי נִבְקַע הַתְּהוֹם בְּנִעְרַת יְהוָה בְּקָמִים עָלֵי מִנְשַׁמַּת מִנְשִׁיבַת רוּחַ אֶפְסוֹ וְהַכֵּל הוּא בְּרִדְךָ מִשָּׁל: יז וְשִׁלַּח מִמְרוֹם עֲוֹרֹתִי וַיִּקְחֵנִי מִיַּד הָאוֹיֵב יִמְשְׁנֵי הוֹצִיאֵנִי מִמַּיִם רַבִּים מִיַּד הַרְבִּים הַקָּמִים עָלַי: יח יִצִּילֵנִי מֵאוֹיְבֵי עֵז מִשְׁנֵאֵי כִּי כִּאֲשֶׁר אִמְצוּ הַתְּחִזְקוּ מִמְּנִי: יט כִּאֲשֶׁר יִקְדַּמְנִי הַרַע בַּיּוֹם אֲדִירִי דַעַת וְקִרְנֵי מִקְרָה רַע וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעַן לִי וְאֶף יַד נְפִלְתִי, הַנַּח קַמְתִּי: כ וַיִּצָּא לְמִרְחָב לְקוֹמֹם רַחֵב אֹתִי וַיְחַלְצֵנִי יוֹצִיאֵנִי מִן הַמִּצְרֵי כִּי־חִפְצָן בִּי: כא וַיִּמְלֵנִי יְהוָה בְּצַדִּיקְתִּי כִּי צַדִּיקְתִּי כָּבֵד מִנִּיקוֹת יְדֵי יָשִׁיב לִי: כב כִּי שְׁמֵרְתִי דְרָכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִי לְנֹטֹת מֵאֱלֹהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטֵי לְגַגְדִּי לְגַגְדִּי עֵינֵי תָמִיד לְתַנְהִיג עֲצוּמוֹ בְּהֵם, וְחִקְתָּיו לֹא־אָסוּר אִפְּלוּ מֵאֶחָת מִמְּנֵה: כד כִּשְׁעֵלָה בְּלִבִּי לְחִטּוֹא בְּרַבֵּר וְאֶהְיֶה חָמִים לוֹ וְאֲשַׁתְּמֶרָה מְעוּזֵי נִשְׁמֵרְתִי מֵאוֹתוֹ עוֹן: כה לִּפְדֵךְ וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי בְּצַדִּיקְתִּי כְּבָרִי לְגַגְדִּי עֵינָיו וְלֹא נִגַּד בְּנִי אָדָם לְהַתְהַיֵּר: כו כִּי בְּרַקְךָ לְהַתְנַהֵג עִם־חֲסִיד תִּתְחַפֵּד עִם־גְּבוּרַת תְּמִיּוֹם תִּתְמַם: כז עִם־נִבְרֵי אִישׁ בְּרוּר וְנָקִי תִּתְבָּר תִּתְנַהֵג כְּבָרִירוּת וְעִם־עֲקֹשׁ תִּתְפַּל תִּתְפַּל תִּשְׁלַם לְאִישׁ כִּמְעַשְׂהוּ: כח וְאֶת־עַם עֵנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ תִּתֵּן עַל־רַמִּים עַל הַמְּתַנְאִים וְתִשְׁפִּיל אוֹתָם: כט כִּי־אֶתֶר גִּירִי יְהוָה כְּנֶר וַיְהִי וַיְהַיֵּה יְגִיהֵי יֵאִיר לִי חֲשָׁבִי יוֹצִיאֵנִי מִן הַחֲצֵר: ל כִּי בָכָה בְּעֹרְתְךָ אֲרוּץ לְקִרְאֵת גְּדוּד אוֹיְבֵי בְּאֱלֹהֵי וּבְמַמְרֵי אֱלֹהֵי אֲדַלֵּג־שׁוּר אֶקְפֹּץ עַל הַחֻמָּה, לְכַבּוֹשׁ עֲוֹרֹת: לא הֵאֵל תְּמִיּוֹם דְּרָכּוֹ לְמַלֵּא לְאִישׁ כִּמְפַעְלוֹ אֶמְרַת יְהוָה צְרוּפָה בְּרוּרָה, שְׂאוֹן בַּהּ סִינִים וְדָבָר לֹא תוֹעֵלַת מְנוּן הוּא מִחֲסֵה כְּמִנּוּן לְכָל הַחֲסִים בּוֹ: לב כִּי מִי־אֵל מִבְּלַעְדֵי יְהוָה וּמִי צוּר מִבְּלַעְדֵי אֱלֹהֵינוּ: לג הֵאֵל מְעוּזֵי חֵיל וַיִּתֵּר תְּמִיּוֹם דְּרָכֵי:

צוּר מִבְּלַעְדֵי אֱלֹהֵינוּ: לג הֵאֵל מְעוּזֵי חֵיל וַיִּתֵּר תְּמִיּוֹם דְּרָכֵי:

אֶקְפֹּץ עַל הַחֻמָּה, לְכַבּוֹשׁ עֲוֹרֹת: לא הֵאֵל תְּמִיּוֹם דְּרָכּוֹ לְמַלֵּא לְאִישׁ כִּמְפַעְלוֹ אֶמְרַת יְהוָה צְרוּפָה בְּרוּרָה, שְׂאוֹן בַּהּ סִינִים וְדָבָר לֹא תוֹעֵלַת מְנוּן הוּא מִחֲסֵה כְּמִנּוּן לְכָל הַחֲסִים בּוֹ: לב כִּי מִי־אֵל מִבְּלַעְדֵי יְהוָה אֲשֶׁר יוֹכֵל לְעַמּוֹד בְּגַדּוֹ וּמִי צוּר מִבְּלַעְדֵי אֱלֹהֵינוּ: לג הֵאֵל מְעוּזֵי חֵיל מִתְחַזֵּק אוֹתִי

שלא נחסר אחר מאנשי במלחמה. לד) מְשֹׁה רגְלֵי פְּאִילוֹת, משיח רגלי קלות לרוץ אחר האויב, פְּאִילוֹת זו שרצה מהר. ועל כַּמְתִּי יַעֲמִידְנִי, והעמיד אותי על גְּבוּה וּגְרָלְתִּי. לה) וְנַחַת קִשְׁתְּ נַחוּשָׁה וְרַעְתִּי, ונדרכה קשת נחושה על ידי ורועתי. "קשת נחושה" הוא בניו לקשת עשויה מפתכת חזקה

ובמישה. לו) מִגֵּן יִשְׁעֲךָ, ישעך היה לי לְמִגֵּן. וְנִתְּנָה תְּרַבְּנִי, הענינה שפך לחשיגים בו, עשתה אותי כאלו הייתי עם רב. לז) תְּרַחֲבֵי צַעְדֵי וְגו', הרחבת פסיעותי, כדי שלא ימְעֹדוּ רַגְלֵי. כלומר, שלא נפלת ביד שונאי. מ) וּתְזוּרֵנִי חֵיל לְמַלְחָמָה, אורת אותי בכח להלחם. תְּכַרֶּיעַ קָמִי תַּחְתָּנִי, ואת שונאי תפיל לברע תחת. מא) תַּתְּה לִי עֵרְפָה, נתת אותם שיעטו והפכו לי עָרְפָם. מַשְׁנָאֵי וְאַצְמִיתֶם, וגם משנאי ינוסו, ועם כל זה אשיגם ואכריחם. מב) יִשְׁעוּ וְאִין מוֹשִׁיעַ וְגו', כמו "ישעו אל ה' ולא ענם ואין מושיע", כי הם רשעים וקוראים אל ה' ולכם לא נכון עמו. אַרְקָם אַרְקָעֶם, אעשה אותם דק דק וארדד אותם על פני הארמה. מד) מְרִיבֵי עַמִּי מַאֲנֵשׁ מַלְחָמָתִי אֲשֶׁר כִּבְּנֵי עַמִּי הַלּוֹחָמִים יַגִּידוּ. תִּשְׁמְרֵנִי לְרֵאשִׁי גוֹיִם, שמרתיני מיד כלם עד שהבאתני להיות לראש גוים. עם לא ידעתי, עמים אשר הם מארץ רחוקה. מה) לְשֹׁמֵעַ אָזְנוֹ יִשְׁמְעוּ לִי, מפני משמע אונתם בלבד, אפילו שלא בפניו יהיו נשמעים. לו) בְּנֵי נֶכֶד יִבְּלוּ, אובי הגוים יבלו ויכששו. ויחגרו מִמַּסְגְּרוֹתֶם, ויהיו חגרים בגבליהם כבול. מז) וְרַם אֱלֹהֵי צוֹר יִשְׁעִי, והאלהים שהוא תקף ישע הוא רם על כל רמים, ולכן לא אירא מאיבי. מח) הַנּוֹתֵן נִקְמוֹת לִי, הנוקם נקמתי. מט) וּמוֹצִיאֵי

בכח ויתר מידלג אותי בדרבני, להיות תמוז דרבני מבלי מכשול: לד) מְשֹׁה משיח רגלי קלות פְּאִילוֹת לרוץ אחר האויב ועל־כַּמְתִּי יַעֲמִידְנִי שם בטוח: לה) מְלַמֵּד יָדַי לְמַלְחָמָה להלחם בטוב ונתת נתת בי כח לשבר קִשְׁת־נַחוּשָׁה וְרַעְתִּי בעת הפתחי לירות: לו) וּתְזוּרֵנִי מִגֵּן יִשְׁעֲךָ ישעך היה לי לְמִגֵּן וְנִתְּנָה מִדַּת עֲנִיתְנוּתְךָ תְּרַבְּנִי עשתה כאלו הייתי עם רב: לז) תְּרַחֲבֵי הַרְחַבְתִּי צַעְדֵי פסיעותי תחתני ולא לכל ימְעֹדוּ קָרְסְלֵי רַגְלֵי לנפול פֶּאֲרִין: לח) אַרְדְּפָה אִיבֵי וְאֲשַׁמְדֵם ולא אשוב עד־פְּלוֹתֶם: לט) וְאֲכַלְם וְאֲמַחֲצֶם עם פצעים ולא יקומו ויפלו תחת רגְלֵי: מ) מוֹתוּרֵנִי ותאורני חיל כח לְמַלְחָמָה להלחם, ואת שונאי תְּכַרֶּיעַ קָמִי תפיל לברע תחתני: מא) וְאִיבֵי שִׁבְרָחוּ לפני תַּתְּה לִי הפכו לי עָרְפָה מַשְׁנָאֵי עם כי ינוסו, אשיגם וְאַצְמִיתֶם אכרות אותם: מב) יִשְׁעוּ וְיָנוּ אֵל מַלְכֵי הָאָרֶץ וְאִין מוֹשִׁיעַ לאחר וזון יפנו אל־יְהוָה להתפלל אליו, אכל ולא עָנָם: מד) וְאֲשַׁחֲקֶם אֶבְחַשׁ אותם להיות דק כַּעֲפַר אֶרֶץ פְּטִיט המושלך בחוצות אַרְקָם אֶעֱשֶׂה אותם דק דק אַרְקָעֶם אַרְמֶסֶם: מד) מוֹתוּרֵנִי מְרִיבֵי עַמִּי כמו שאלו ונבל ואחיותפל ואבשולם תשמרני מיד פולם, עד שהייתי לראש גוים עם אשר לא־ידעתי והם יַעֲבֹדְנִי: מה) בְּנֵי נֶכֶד יִבְּלוּ וְתַבְּחֵשׁוּ לִי יכובו לי מידאתם אותי, ויאמרו לא תאנו לה, אפילו שלא בפני לְשֹׁמֵעַ אָזְנוֹ יִשְׁמְעוּ לִי יהיו נשמעים אלי לכל אשר אצום: מז) בְּנֵי נֶכֶד יִבְּלוּ יהיו אבודים ויחגרו ויהיו חגרים מִמַּסְגְּרוֹתֶם מקושי יסורי מסגר שאני מִסְפֹּרֵן בָּהֶם: מח) חֵי־יְהוָה הַעוֹשֶׂה לִי אֵלֶּה וּבְרָדָךְ על כל ברכה ותהלה צוּרֵי תַקְפִּי וְחֹזֶק וְרַם הוא רם על

לד) מְשֹׁה רַגְלֵי פְּאִילוֹת וְעַל־כַּמְתִּי יַעֲמִידְנִי: לה) מְלַמֵּד יָדַי לְמַלְחָמָה וְנַחַת קִשְׁת־נַחוּשָׁה וְרַעְתִּי: לו) וּתְזוּרֵנִי מִגֵּן יִשְׁעֲךָ וְנִתְּנָה תְּרַבְּנִי: לז) תְּרַחֲבֵי צַעְדֵי תַּחְתָּנִי וְלֹא מְעֹדוּ קָרְסְלֵי: לח) אַרְדְּפָה אִיבֵי וְאֲשַׁמְדֵם וְלֹא אֲשׁוּב עַד־פְּלוֹתֶם: לט) וְאֲכַלְם וְאֲמַחֲצֶם וְלֹא יְקוּמוּ וְיִפְּלוּ תַּחַת רַגְלֵי: מ) מוֹתוּרֵנִי חֵיל לְמַלְחָמָה תְּכַרֶּיעַ קָמִי תַּחְתָּנִי: מא) וְאִיבֵי תַּתְּה לִי עֵרְפָה מַשְׁנָאֵי וְאַצְמִיתֶם: מב) יִשְׁעוּ וְאִין מוֹשִׁיעַ אֵל־יְהוָה וְלֹא עָנָם: מד) מוֹתוּרֵנִי וְאֲשַׁחֲקֶם כַּעֲפַר אֶרֶץ פְּטִיט־חוצוֹת אַרְקָם אַרְקָעֶם: מה) וּתְפַלְטֵנִי מְרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֵאשִׁי גוֹיִם עִם לֹא־יִדְעֵתִי יַעֲבֹדְנִי: מה) בְּנֵי נֶכֶד יִתְּבַחֲשׁוּ לִי לְשֹׁמֵעַ אָזְנוֹ יִשְׁמְעוּ לִי: מז) בְּנֵי נֶכֶד יִבְּלוּ וְיִחַגְרוּ מִמַּסְגְּרוֹתֶם: מח) חֵי־יְהוָה וּבְרָדָךְ צוּרֵי וְרַם אֱלֹהֵי צוֹר יִשְׁעִי: מח) הָאֵל הַנּוֹתֵן נִקְמוֹת לִי וּמְרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי: מט) וּמוֹצִיאֵי מַאֲיבֵי וּמַקְמוֹי תְּרוֹמְמֵנִי מַאֲיֵשׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי: נ) עַל־כֵּן אֹרְדָךְ יְהוָה בְּגוֹיִם וְלִשְׁמֹךְ אֹמְרֵי: נא) מְגִדוֹל יִשׁוּעוֹת מְלָכֹו וְעֹשֶׂה־חֶסֶד לְמֹשִׁיחוֹ לְדָוִד וְלִזְרַעוֹ עַד־עוֹלָם:

כל רמים אֱלֹהֵי צוֹר יִשְׁעִי ולכן לא אירא שתקצר ידו מלחוששעני: מח) הָאֵל הַנּוֹתֵן נִקְמוֹת לִי הנוקם נקמתי ומרד עַמִּים תַּחְתָּנִי: מט) וּמוֹצִיאֵי מַאֲיבֵי וּמַקְמוֹי ויתר מן קמי תְּרוֹמְמֵנִי תשימני נשא ורם בְּמִשְׁלָה, מאיש חֲמָסִים חָמָס תַּצִּילֵנִי: נ) עַל־כֵּן אֹרְדָךְ יְהוָה בְּגוֹיִם וְלִשְׁמֹךְ אֹמְרֵי: נא) דַּעוּ אֲשֶׁר ה' מְגִדוֹל עוֹשֶׂה יִשׁוּעוֹת גְּדוֹלוֹת לְמַלְכֹו וְעֹשֶׂה־חֶסֶד וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְמֹשִׁיחוֹ כן עשה לְדָוִד וְלִזְרַעוֹ עַד־עוֹלָם:

מַאֲיבֵי, ומצילני מאיבי. ומקמוי תְּרוֹמְמֵנִי, ומקמוי תְּרוֹמְמֵנִי. נ) מְגִדוֹל יִשׁוּעוֹת מְלָכֹו, מגדל ישועות הוא לְמַלְכֹו, שְׂשֵׁם שֶׁאֲדָם גַּם בְּמַגִּדְלֵהוּ והוא גָּדוֹל מְאֹד וְכֹבֵד, כמו בן נסתי אליו ונושעתי מאויבי. וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לְמֹשִׁיחוֹ, כלומר, לא בעבור תשלום גְּמוּלָה, כִּי־אֵם בְּחֶסֶד הַגְּדוֹל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְמֹשִׁיחוֹ שֶׁהוּא הוֹד הַמֶּלֶךְ. וְלִזְרַעוֹ עַד עוֹלָם, כמו שעשה לְדָוִד, כן עשה לזרעו עד עולם.

(א) יד ה', כח חזק הנבואה ויוציאני ברוח ה' / הוציא אותי ממקומי ברוחו ה' / ולא מדעתי הלכתי שמה. ויניחני / רוח ה' שם אותי / והיא מלאה עצמות, אקרו רוח' / שהעצמות האלו היו מבני שבט אפרים, שצאו ממצרים שלשים שנה לפני הפגי הפז של יציאת מצרים, והלכו דרך ארץ פלשתים, וחרגום אנשי גת. פכתוב בספר "דברי הימים" (ד"ה א' ז. כא. וראה טנהדרין דף צב. ב).

(ב) סביב סביב, סביב לכקעה העביר אותו. ולא הכניסו לתוכה, לפי שהיה כהן. בן אדם, כנוי ל"חוקאל הנביא. (ראה פירוש רש"י ומצודות ביחזקאל ב.א.). התחיינה, האם אפשר שיחיו. אתה ידעת, פאמר, לפי הטבע אין מקום לומר שיחיו, אולם אם רצונך שיחיו הרי יחיו, ואם פן אתה היודע. (1) ונתתי עליכם גידים, אמן על העצמות גידים (מיתרים) לחבר ולקשר העצמות זה בזה. וקרמתי עליכם עור, אעשה עליכם קרום של עור. וידעתם פי אני ה', שכל תכלת גדוי. (2) והנה רעש, והנה היה רעד ותנועה, ומנה היה גם השמעת קול. ותקרבו עצמות, כמו ותקרבה העצמות. עצם אל עצמו, כל עצם התקרב אל העצם שהיה מתקר בן בזמן שהיה חי. (ח) ורוח אין בהם, נעדרו לא היה בהם רוח חיים. (ט) מארבע רוחות באי הרוח, כל מקום שהלכו נשמותיהם לשוב לארבע רוחות העולם, משם יתקבצו ויבואו. ופתי, כמו "נפת באש פתם" (ישעיה נד. טו). ומלשון "נפת באפו נשמת חיים" (בראשית ז.ב). (יא) העצמות האלה, כל בית ישראל המה וגו', כלומר, העצמות האלה שקמו לתחייה, רמו ונגמא הם לכל בית ישראל

בהרוגים האלה ויחיו: והנבאתי פאשר צוני ויעמדו על-רגליהם חיל גדול מאד מאד: יא ויאמר אלי בן-אדם האלה אות וסימן על כל-בית ישראל המתים בגולה המה הנה הנולדים אמרים עד שלא תבוא הנאולה כבר נהיו מתים ויבשו

א היתה עלי ידיהוה כח חזק הנבואה ויוציאני ממקומי ברוח יהוה ברצון המקום ויניחני בתוך הבקעה העמק והיא מלאה עצמות מבני אפרים שמהרו את הפז לצאת מצרים וחרגום אנשי גת: ב והעבירני עליהם במראה הנבואה סביב | סביב לבקעה, ולא הכניסו לתוכה והנה

המה רבות מאד על-פני הבקעה והנה יבשות מאד: ג ויאמר אלי בן-אדם התחיינה האם אפשר שיחיו העצמות האלה ואמר אדני יהוה אתה ידעת: ד ויאמר אלי הנבא על-העצמות האלה ואמרת אליהם העצמות היבשות שמעו דבר יהוה: ה פה אמר אדני יהוה לעצמות האלה הנה אני מכיא בכם רוח חיים וחייתם: ו נתתי עליכם גידים והעלתי עליכם בשר וקרמתי אעשה עליכם קרום של עור ואחר-כך ונתתי בכם רוח חיים וחייתם ותשארו חיים ומקים וידעתם כי אני יהוה והכל כדבר: ז ונבאתי פאשר צויתי ויהי-קול מן הרוח והאזין השוב כהנבאי והנה-רעש נדנדו ותנועה מהעצמות שהיו טופחין זה לזה ותקרבו עצמות עצם אל-עצמו כל אחד ואחד אצל מקום חבורו: ח וראיתי והנה נתן עליהם גידים ובשר עלה על הגידים ויקרם עליהם עור מלמעלה ורוח חיים עזרן אין בהם: ט ויאמר אלי הנבא אל-הרוח הנבא בן-אדם ואמרת אל-הרוח כה-אמר | אדני יהוה מארבע רוחות העולם שהלכו נשמותיהן לשוב באי הרוח ופתי ופתי בהרוגים האלה ויחיו: י והנבאתי פאשר צוני ותבוא בהם הרוח ויחיו ויעמדו על-רגליהם חיל גדול מאד מאד: יא ויאמר אלי בן-אדם העצמות האלה אות וסימן על כל-בית ישראל המתים בגולה המה הנה הנולדים אמרים עד שלא תבוא הנאולה כבר נהיו מתים ויבשו

הפטרה לשבת חול המועד פסח

יחזקאל פרק יז

א היתה עלי ידיהוה ויוציאני ברוח יהוה ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות: ב והעבירני עליהם סביב | סביב והנה רבות מאד על-פני הבקעה והנה יבשות מאד: ג ויאמר אלי בן-אדם התחיינה העצמות האלה ואמר אדני יהוה אתה ידעת: ד ויאמר אלי הנבא על-העצמות האלה ואמרת אליהם העצמות היבשות שמעו דבר יהוה: ה פה אמר אדני יהוה לעצמות האלה הנה אני מכיא בכם רוח חיים וחייתם: ו נתתי עליכם גידים והעלתי עליכם בשר וקרמתי אעשה עליכם קרום של עור ואחר-כך ונתתי בכם רוח חיים וחייתם ותשארו חיים ומקים וידעתם כי אני יהוה והכל כדבר: ז ונבאתי פאשר צויתי ויהי-קול מן הרוח והאזין השוב כהנבאי והנה-רעש נדנדו ותנועה מהעצמות שהיו טופחין זה לזה ותקרבו עצמות עצם אל-עצמו כל אחד ואחד אצל מקום חבורו: ח וראיתי והנה נתן עליהם גידים ובשר עלה על הגידים ויקרם עליהם עור מלמעלה ורוח חיים עזרן אין בהם: ט ויאמר אלי הנבא אל-הרוח הנבא בן-אדם ואמרת אל-הרוח כה-אמר | אדני יהוה מארבע רוחות העולם שהלכו נשמותיהן לשוב באי הרוח ופתי ופתי בהרוגים האלה ויחיו: י והנבאתי פאשר צוני ויעמדו על-רגליהם חיל גדול מאד מאד: יא ויאמר אלי בן-אדם האלה אות וסימן על כל-בית ישראל המתים בגולה המה הנה הנולדים אמרים עד שלא תבוא הנאולה כבר נהיו מתים ויבשו

בצרותיהם. שהרי הם ואמרים ובשו עצמותינו בצרות, אברה תקנתנו, ומה נצפה לישועה עוד. יב) הנה אני פתח את קברותיכם וגו', כלומר, הנה התחיה בעצמות הובשות שקמו לתחיה בבקעה, היא לאות על התחיה (הנאולה העתידה. יד) ונתתי רוחי בכם וחיייתם, אמן בכם רוח חיים ותשארו חיים ונקמים. והנחתי אתכם, ואויב אתכם במניחה על אדמתכם. וידעתם כי אני ה' דברתי ועשיתי, ואו מדעו שאני ה' הנאמן במאמרי, אני דברתי, ואני עשיתי כפי שדברתי. נאם ה', מאמר ה'.

עצמותינו ואברה תקנתנו נגזרנו לנו נגזר עלינו ומה תועלת לנו עם הנאולה כי לא נחה עוד שנית פשיחו המתים: יב לכן הנבא שעתיד אני להחיותם שנית ואמרת אליהם כהאמר אדני יהוה הנה אני פתח בומן הנאולה את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם חיים ונקמים אתם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל לא בגלגל ודרך מחילות. והפסוק הנה מוכיח כי בחיז לארץ יחיו כמו מתי ארץ ישראל, ואם פן גם אתם תראו הנאולה: יג וידעתם כראני יהוה בפתחי בעת אפחת את קברותיכם ובהעליתי אתכם משם מקברותיכם עמי: יד ונתתי רוחי בכם וחיייתם והנחתי אתכם על אדמתכם וידעתם כי אני יהוה הנאמן במאמרי דברתי ועשיתי נאם יהוה:

ואברה תקנתנו נגזרנו לנו: יב לכן הנבא ואמרת אליהם כהאמר אדני יהוה הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל: יג וידעתם כראני יהוה בפתחי את קברותיכם ובהעליתי אתכם מקברותיכם עמי: יד ונתתי רוחי בכם וחיייתם והנחתי אתכם על אדמתכם וידעתם כי אני יהוה דברתי ועשיתי נאם יהוה:

א) ויסף עוד דוד את כל בחור בישראל, לפי שהיו רבים נאספים אליו מעת המלכו, אמר כאן שהוסיף עוד לאספ אליו את הנבחרים בישראל להעלות את ארון הקדש. ובירושמי (סנהדרין פרק י הלכה ב) למדו מאן שדוד המלך סמך ביום אחד שלשים אלף מישראל שהיו ראויים לסנהדרין.

א כשהמליכו את דוד כהכרון נאספו עליו רבים, וזו היתה אסיפה שנית, לזה אמר ויסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף להעלות הארון: ב ויקם א וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעלי יהודה היא קרת וערים (יהושע טו ט) כי באו שמה להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא לו לארון שם ומהו השם, שם יהוה צבאות ישב הפרכים עליו: ג וירכבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה וישארו על ידי הקר אשר משכו העגלה מבית אבינדב אשר בגבעה ועזא ואחיו בני אבינדב נהגים נהטו הקר המושכים את העגלה חדשה: ד וישארו על ידי הקר אשר משכו העגלה מבית אבינדב אשר בגבעה עם ארון האלהים ואחיו לך הלך לפני הארון וענה הלך מצד הארון, וזה הרגיש הוא אשר משכו הקר לארון, ואחיו אחיו לא הרגיש: ה ודרך וכל בית ישראל משחקים לפני ארון יהוה בכל כלי שיר העשויים מעצי ברושים ובכנרות ובנגלים ובחפים ובמנענעים ובצלצלים:

הפטרה לפרשת שמיני לשמו"ת

בשמואל ב פרק ו

ו א ויסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף: ב ויקם א וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעלי יהודה להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא שם שם יהוה צבאות ישב הפרכים עליו: ג וירכבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה וישארו מבית אבינדב אשר בגבעה ועזא ואחיו בני אבינדב נהגים את העגלה חדשה: ד וישארו מבית אבינדב אשר בגבעה עם ארון האלהים ואחיו הלך לפני הארון:

וכל בית ישראל משחקים לפני יהוה בכל עצי ברושים ובכנרות ובנגלים ובתפים ובמנענעים

וַיִּבְאֹו עַד־גֶּזֶן נִכּוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָה, הוֹשִׁיט אֶת יָדוֹ. כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר, כִּי שָׁמְטוּהוּ וַיֵּאָחֶז בּוֹ כִּי נִעְנֶהוּ מִמְקוֹמוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר וְחָשַׁב עֲזָה שִׁפּוֹל מִן הַעֲגֵלָה: וַיִּחְרָאָף יְהוָה בְּעֵזָה, עַל מִיעוּט הַאֲמָנָתוֹ בַּח, לְחִשׁוֹב שִׁפּוֹל אֲרוֹנוֹ לְאָרֶץ וַיַּבְהִי שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׁלַל עַל הַשְּׁגָה וַיָּמַת שָׁם עִם סְמוּךְ לְאָרוֹן הָאֱלֹהִים: ח וַיִּחַר לְדָוִד עַל עֲצֻמוֹ חָרָה כְּדָרַךְ הַמַּיִצֵר וַנְּבַח וַנְּבַח עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פָּרַץ בְּעֵזָה וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא פָּרַץ עֲזָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט וַיֵּרָא דָוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹא אֵלַי אָרוֹן יְהוָה הֲלֹא אִי אֲפֹשֶׁר לְהוֹיֵת נֹהַר כְּדָרַךְ הַמַּיִצֵר וַנְּבַח. טו אֵיךְ יָבֹא אֵלַי וְגו', כִּי חָשַׁב שְׂאִי אֲפֹשֶׁר לְהוֹיֵת נֹהַר כְּדָרַךְ הַמַּיִצֵר וַנְּבַח. יז וַיִּטְהַר דָּוִד, הַקֹּה אֹתוֹ מִדָּרֶךְ עֵיר דָּוִד אֶל בַּיִת עֹבֵד אָדָם. הַגִּתִּי, שְׁתֵּה מִתְּגוּר כֶּנֶת. יח וְהָיָה מִשְׁכַּט לִי מִן הַשְּׂוֹעֵרִים, כְּתוֹב בְּסֵפֶר "דְּבַר הַתְּמִים". יט וַיִּבְרַךְ ה' אֶת עַבְדֵי אָדָם, אֲשֶׁתוֹ וְשִׁמּוֹנָה כְּלוֹמֵהָ וְלָדוֹ שֵׁשׁ בָּנִים בְּכָרִם אַחַת, וּכְתוֹב בְּ"דְבַר הַתְּמִים" רַבּוֹי הַבָּנִים שְׁהוּי לָחֵם. כב עֵיר דָּוִד, לְעֵיר דָּוִד. כד מִכְּרֶפֶת, מִרְקַד מִתּוֹךְ שִׁמְחָה. כה אֲפֹד בָּד, מְעִיל עֲשׂוֹי מִפְּשָׁתוֹ. לו מִזוֹ מִפְּזוֹ, גַּם הוּא עֵנָן וְרִקֵּד (בְּפִיּוֹת וּמְחִירוֹת). לז וַתִּבְּזוּ לוֹ בְּלִבָּהּ, כִּי חָשְׁבָה שְׂאִין זֶה מִדָּרֶךְ

וַיִּבְאֹו עַד־גֶּזֶן נִכּוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָה הוֹשִׁיט אֶת יָדוֹ אֶל־אָרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּאָחֶז בּוֹ כִּי נִעְנֶהוּ מִמְקוֹמוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר וְחָשַׁב עֲזָה שִׁפּוֹל מִן הַעֲגֵלָה: וַיִּחְרָאָף יְהוָה בְּעֵזָה עַל מִיעוּט הַאֲמָנָתוֹ בַּח, לְחִשׁוֹב שִׁפּוֹל אֲרוֹנוֹ לְאָרֶץ וַיַּבְהִי שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׁלַל עַל הַשְּׁגָה וַיָּמַת שָׁם עִם סְמוּךְ לְאָרוֹן הָאֱלֹהִים: ח וַיִּחַר לְדָוִד עַל עֲצֻמוֹ חָרָה כְּדָרַךְ הַמַּיִצֵר וַנְּבַח וַנְּבַח עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פָּרַץ בְּעֵזָה וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא פָּרַץ עֲזָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט וַיֵּרָא דָוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹא אֵלַי אָרוֹן יְהוָה הֲלֹא אִי אֲפֹשֶׁר לְהוֹיֵת נֹהַר כְּדָרַךְ הַמַּיִצֵר וַנְּבַח. טו אֵיךְ יָבֹא אֵלַי וְגו', כִּי חָשַׁב שְׂאִי אֲפֹשֶׁר לְהוֹיֵת נֹהַר כְּדָרַךְ הַמַּיִצֵר וַנְּבַח. יז וַיִּטְהַר דָּוִד, הַקֹּה אֹתוֹ מִדָּרֶךְ עֵיר דָּוִד אֶל בַּיִת עֹבֵד אָדָם. הַגִּתִּי, שְׁתֵּה מִתְּגוּר כֶּנֶת. יח וְהָיָה מִשְׁכַּט לִי מִן הַשְּׂוֹעֵרִים, כְּתוֹב בְּסֵפֶר "דְּבַר הַתְּמִים". יט וַיִּבְרַךְ ה' אֶת עַבְדֵי אָדָם, אֲשֶׁתוֹ וְשִׁמּוֹנָה כְּלוֹמֵהָ וְלָדוֹ שֵׁשׁ בָּנִים בְּכָרִם אַחַת, וּכְתוֹב בְּ"דְבַר הַתְּמִים" רַבּוֹי הַבָּנִים שְׁהוּי לָחֵם. כב עֵיר דָּוִד, לְעֵיר דָּוִד. כד מִכְּרֶפֶת, מִרְקַד מִתּוֹךְ שִׁמְחָה. כה אֲפֹד בָּד, מְעִיל עֲשׂוֹי מִפְּשָׁתוֹ. לו מִזוֹ מִפְּזוֹ, גַּם הוּא עֵנָן וְרִקֵּד (בְּפִיּוֹת וּמְחִירוֹת). לז וַתִּבְּזוּ לוֹ בְּלִבָּהּ, כִּי חָשְׁבָה שְׂאִין זֶה מִדָּרֶךְ

אָדָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּעֵבֹר אָרוֹן הָאֱלֹהִים וַיִּלְךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אָרוֹן הָאֱלֹהִים מִבַּיִת עֹבֵד אָדָם עֵיר דָּוִד בְּשִׁמְחָה: יג וַיְהִי כִּי צָעְדוּ הַלְכּוּ נִשְׂאֵי אָרוֹן יְהוָה שֵׁשׁה צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמִרְיָא שׁוֹר פָּסִים: יד וַיִּדְרֹךְ מִכְּרֶפֶת מִרְקַד בְּכָל עֵז לִפְנֵי יְהוָה וַיִּדְד חֲגוּר אֲפֹד בָּד: טו וַדּוֹד וְכָל־בַּיִת יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אָרוֹן יְהוָה בְּתַרְוַעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר: טז וַתִּהְיֶה אָרוֹן יְהוָה בָּא עֵיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׂאוֹל נִשְׁקָפָה | בְּעַד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא אֶת־הַמִּלְלָךְ דָּוִד מִפְּזוֹ וּמִכְּרֶפֶת לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבְּזוּ לוֹ בְּלִבָּהּ: יז וַיִּבְאֹו אֶת־אָרוֹן יְהוָה וַיִּצְיָגוּ אֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נִטְהַלְוּ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֲלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יח וַיִּכַּל דָּוִד מִהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיִּבְרַךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה

עטרת מרים

דוד מהעלות העולה והשלמים ויכרד את העם בשם יהוה צבאות: יט ויחלק לכל העם תבאים עם הארון לכל המון ישראל למאיש ועד אשה לאיש לכל אהר חלת לחם אחת ואשפר מנה יפה בשר אהר ואשישה אחת כלי אשר ושימו בה בניו ויגד כל העם איש לביתו:

צבאות: יט ויחלק לכל העם לכל המון ישראל למאיש ועד אשה לאיש חלת לחם אחת ואשפר אהר ואשישה אחת ויגד כל העם איש לביתו:

עטרת מרים

לב מלך אשר אמר עוד היום בנב עלינו לעמוד כי משם נראית ירושלים ואו ינפף ידו עליה כדרך לעג כאומר הלא בנקל אכבשנה לתר בתי ציון גבעת ירושלים: לג אבל לא היה פנו שחשב כי הגה בלילה ההוא הארון יהיה צבאות מסעף פארה ברת ענפיו במערצה במשור, כלומר, שלח המלאך והנה בהם ורמי הקומה השרים הגדולים גדלים נחרתו והגבהים שפלו: לד ונקף סבכי היער הענפים המסבכים זה קנה בפרול רוצה לומר: חילו הרב וימתו על ידי המלאך והלבנון מרבית חילותיו באדיר על ידי המלאך האדיר והחוק ופול: א אל תחמתו מהפלא הגדול הזה שעשה בימי חזקתו במפלת מתנה אשר כי יבוא זמן בימות

הפמרת אחרון של פסח לבני חו"ל ישעיה פרק י

לב עוד היום בנב לעמוד ינפף ידו תר בתי ציון גבעת ירושלים: לג הגה הארון יהיה צבאות מסעף פארה במערצה ורמי הקומה גדלים והגבהים שפלו: לד ונקף סבכי היער בפרול והלבנון באדיר ופול: יא א ויצא חטר מנוע ישי ונצר משרשיו יפרה: כ ונחה עליו רוח חכמה ובינה רוח עצה ונבוירה רוח דעת ויראת יהוה: ג והריחו מעט הבנה כמו רוח, ויגיש ויבחיז בכני אדם, הטובים מהם אם רעים, והכל ביראת יהוה שיש לו ולא יצטרך למראת עיניו כדי שישפוט ולא למשמע אוניו כדי שיוכיח כי בלבבו יבין מדעתו: ד ושפט בצדק את משפט דלים והוכיח במישור כפי הראוי לענוי ארץ שלא יגלום עוד והכה רשע ארץ בשבט בקללת פיו וברוח שפתיו ימית רשע: ה והיה צדק ואמונה שניחוק בהן יהיו לו אזור מתנו לחזק והאמונה אזור חלציו: ו וגר דוד זאב עם פבש ונמר עם גדי ירבע ועגל וכפיר ומריא יחדו ונער קטן נהג בהם: ז ופרה ודב תרעינה יחדו ירבעו ילדיהן ואריה בפקר ואכלתבן: ח ושעשע יונק על-חר פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו הדה: ט לא ירעו ולא ישחיתו בכל-תר קדשי פי-מלאה הארץ דעה את-יהוה פמים פמים לים מכסים: י והיה ביום ההוא שרש ישי אשר עמד לנם עמים אליו גוים ידרשו והיתה מנחתו כבוד: יא והיה א

מנה ירבעו ילדיהן ואריה בפקר ואכלתבן: ח ושעשע יונק יתעסק לשמוח בהושטת ידו על-חר פתן אשר תפתן יושב שם ולא יזקנו ועל מאורת הפקע שישב שם צפעוני גמול ידו הדה ישיש שם: ט תנחשים הרעים לא ירעו עוד ולא ישחיתו מישוה בכל-תר קדשי הטובה הזאת תתנה ברימלאה הארץ דעה את-יהוה פמים לים מכסים: י והיה ביום ההוא משיח הוצא משרש ישי אשר עמד לנם עמים ביום קבין גלות אליו כל גוים ידרשו כדי לעשות מה שצוים והיתה מנחתו כבוד כי כל הגוים יכבדוהו ויעבדוהו: יא והיה א ביום ההוא יסוף ארץ

עם דרך ביניהם וְהִרְדִּיךָ וְדָרְדֵרְךָ עֲלֵיהֶם אֶת בְּנֵי הַגּוֹלָה בְּנֵעָלִים אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם לְשׁוֹב מִהַגּוֹלָה: מִזֶּה וְהִיתָה מִסְלָה דֶרֶךְ סְלִיחָה לְשֹׂאֵר עַמּוֹ שְׂלֵא מִתּוֹ בְּגוֹלָה אֲשֶׁר יֵשְׂאֵר מֵאֲשׁוֹר כַּאֲשֶׁר הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל מִסְלָה בְּיָם סוּף בְּיָוִם עֲלֵתוֹ מֵאַרְצָא מִצְרַיִם: א וְאַמְרַתְּ בְּיָוִם הַהוּא אֲוֹדֶךָ יְהוָה כִּי אֲנַפְתָּ בִּי וְהִלַּחְתִּי וְכַפַּר גְּלוּתִי עַל

יֹשֵׁב אֶפְרַיִם וְתִנְחַמְנִי בְּהִבְתָּא הַטּוֹבָה: ב הוֹאִיל הִנֵּה עָמִי אֵל יִשׁוּעָתִי אֲכַטַּח אֲשַׁכּוּן בְּטַח וְלֹא אֶפְחַד עוֹד כִּי עָזִי תִשׁוּעָה הִיְתָה לְמַעַן תֵּרְאוּ חַזֵּק וְזִמְרַת יְהוָה וְלִמְעַן אֲזַמְרָא בְּשִׁבְחוֹ יְהוָה וְיִהְיֶילִי לְיִשׁוּעָה: ג וְשִׂאֲבַתְּסִימִים בְּשִׁשׁוֹן כְּמוֹ שְׂוֹאֵב מִיָּם מִן הַמַּעַן הַנּוֹבֵעַ כִּי לֹא יִדְאָא פִּן וְכִלּוֹ הַמַּיִם, פִּן תִּשְׁאָבוּ בְּשִׁשׁוֹן אֶת הַיִּשׁוּעָה מִמַּעַיְנֵי הַיִּשׁוּעָה: ד וְאַמְרַתְּם בְּיָוִם הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קְרָאוּ בְּשִׁמּוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילְתוֹ הוֹפִירוּ כִּי נִשְׁגַּב שְׁמוֹ: ה זַמְרוּ יְהוָה כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל־הָאָרֶץ: ו צַהֲלִי וְרַנִּי יוֹשֵׁבַת צִיּוֹן כִּי־גִדּוֹל בְּקִרְבֶּךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

יְדוּ עַל־הַנְּהַר בְּעַיִם רוּחוֹ וְהִפְּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהִרְדִּיךָ בְּנֵעָלִים: מִזֶּה וְהִיתָה מִסְלָה לְשֹׂאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר יֵשְׂאֵר מֵאֲשׁוֹר כַּאֲשֶׁר הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיָוִם עֲלֵתוֹ מֵאַרְצָא מִצְרַיִם: יב א וְאַמְרַתְּ בְּיָוִם הַהוּא אֲוֹדֶךָ יְהוָה כִּי אֲנַפְתָּ בִּי יֹשֵׁב אֶפְרַיִם וְתִנְחַמְנִי: ב הִנֵּה אֵל יִשׁוּעָתִי אֲכַטַּח וְלֹא אֶפְחַד כִּי עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וְיִהְיֶילִי לְיִשׁוּעָה: ג וְשִׂאֲבַתְּסִימִים בְּשִׁשׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיִּשׁוּעָה: ד וְאַמְרַתְּם בְּיָוִם הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קְרָאוּ בְּשִׁמּוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילְתוֹ הוֹפִירוּ כִּי נִשְׁגַּב שְׁמוֹ: ה זַמְרוּ יְהוָה כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל־הָאָרֶץ: ו צַהֲלִי וְרַנִּי יוֹשֵׁבַת צִיּוֹן כִּי־גִדּוֹל בְּקִרְבֶּךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

1 | שְׁנִית כְּגֵד גְּאוּלַּת מִצְרַיִם יְדוּ לְקִנּוֹת אֶת־שֹׂאֵר עַמּוֹ אֶת הַנְּשֹׂאֲרִים בְּגוֹלָה אֲשֶׁר לֹא מִתּוֹ אֲשֶׁר־יֵשְׂאֵר מֵאֲשׁוֹר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפְתָּרוֹם וּמִכּוּשׁ וּמִמְעִילִים וּמִשְׁנַעַר וּמִחֲמַת וּמֵאֵי הַיָּם: יב וְנִשְׂאָ גַם לְגוֹיִם לְעוֹדֵר לֵב הַפְּרָסִים לְשִׁלּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹלָה וְכֹה וְאֶסְף נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל

וּנְפִצֹת יְהוּדָה יִקְבֹּץ מֵאַרְבַּע כְּנָפֹת הָאָרֶץ: יג וְסָרְהָ קִנְיַת אֶפְרַיִם לֹא יִקְנֹאוּ בִּיהוּדָה וְצַרְרֵי יְהוּדָה הֵם בְּנֵי אֶפְרַיִם יִכְרְתוּ אֶפְרַיִם מִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף לֹא־יִקְנֹא אֶת־יְהוּדָה וְיְהוּדָה אֶת מִשִּׁיחַ בֶּן דָּוִד לֹא־יִצַּר אֶת־אֶפְרַיִם: יד וְעַפּוֹ יִמְחַרוּ עֵפוֹת הַפּוֹרֵחַ לְלַבֵּת בְּכַתֵּף בְּצַד פְּלִשְׁתִּים יָמָה כְּמַעֲרֵכָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיִחְדּוּ יְהוּדָה וְאֶפְרַיִם יִבְנוּ אֶת־בְּנֵי־קֶדֶם אֲדוּם וּמוֹאָב מִשְׁלֹחַ וְשִׁלּוֹחַ יָדָם לְבָוִם וּבְנֵי עַמּוֹן יִסּוּרוּ אֵל מִשְׁמַעְתֶּם לְקַבֵּל מִצְוֹתַם: טו וְהַחֲרִים יִרְחַת יְהוָה אֶת לְשׁוֹן יְהוּדָה וְהִנְיָף יְדוּ עַל־הַנְּהַר בְּעַיִם רוּחוֹ וְהִפְּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהִרְדִּיךָ בְּנֵעָלִים: מִזֶּה וְהִיתָה מִסְלָה לְשֹׂאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר יֵשְׂאֵר מֵאֲשׁוֹר כַּאֲשֶׁר הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיָוִם עֲלֵתוֹ מֵאַרְצָא מִצְרַיִם: יב א וְאַמְרַתְּ בְּיָוִם הַהוּא אֲוֹדֶךָ יְהוָה כִּי אֲנַפְתָּ בִּי יֹשֵׁב אֶפְרַיִם וְתִנְחַמְנִי: ב הִנֵּה אֵל יִשׁוּעָתִי אֲכַטַּח וְלֹא אֶפְחַד כִּי עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וְיִהְיֶילִי לְיִשׁוּעָה: ג וְשִׂאֲבַתְּסִימִים בְּשִׁשׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיִּשׁוּעָה: ד וְאַמְרַתְּם בְּיָוִם הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קְרָאוּ בְּשִׁמּוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילְתוֹ הוֹפִירוּ כִּי נִשְׁגַּב שְׁמוֹ: ה זַמְרוּ יְהוָה כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל־הָאָרֶץ: ו צַהֲלִי וְרַנִּי יוֹשֵׁבַת צִיּוֹן כִּי־גִדּוֹל בְּקִרְבֶּךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

המשך ביאור למס' מכות ליום שני עמ' א

7 זה שאף אם לא התרו הקרובים או הפסולים בנידון, ואף לא
8 נתכוונו מתחילה להעיד, מכל מקום הם מבטלים את העדות
9 כולה. ורב נחמן אומר הִלְכָה כְּרַבִּי, הן לענין שאף בדיני ממונות
10 אם נמצא אחד מן העדים קרוב או פסול עדות כולם בטילה, והן
11 לענין שאין הקרובים או הפסולים מבטלים העדות אלא אם כן
12 התרו בנידון, או שנתכוונו מתחילה להעיד עם הכשרים.

1 דין, אין הם גורמים לביטול העדות כולה, שהרי מה יעשו שני אחין
2 ואחד מן השוק עמחם שְׂרָאוּ בְּאֶחָד שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ.
3 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד יש לנקוט להלכה: איתמר
4 – נאמרה מחלוקת בבית המדרש. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל,
5 הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי, הן לענין זה שבדיני ממונות אפילו אם נמצא אחד
6 מן העדים קרוב או פסול אינו מבטל את העדות כולה, והן לענין

לוח תהלים

יום ראשון, ט"ו ניסן < פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח

יום שני, ט"ז ניסן < פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב

יום שלישי, י"ז ניסן < פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז

יום רביעי, י"ח ניסן < פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט

יום חמישי, י"ט ניסן < פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו

יום שישי, כ' ניסן < פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג

שבת קודש, כ"א ניסן < פרק כ, מפרק קד עד סוף פרק קה

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, ליזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון ט"ו ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נה, אבל בתפלה בכוונה... עד עמ' נו, בפרע"ח.

בעולם הזה הגשמי, אינה דומה כלל להארה ולהתגלות הרצון העליון, בשעה שהן עולות למעלה בעשר ספירות של עולמות ה"יצירה" וה"בריאה" – לא מינה ולא מקצתה, – לא ממנה ואף לא מקצת ממנה – מההארה כפי שהיא מאירה בעשר הספירות (כשאותיות התורה והתפילה והמצוה עולות למעלה) – לא תוכל להתגלות כשאותיות התורה והתפילה הן עדיין בעולם הזה הגשמי – ודבר זה הוא כך, עד עת קץ הימין, – של לעתיד לבוא, שיתעלה – אז, העולם מגשמינותו, "ונגלה כבוד ה' וגו'", – וכפי שמסיים הפסוק "וראו כל בשר יחדיו", שכולם יראו כבוד ה', כבוד ל'עיל¹⁰ באריכות. – לעתיד לבוא, יאיר הרצון העליון בהתגלות, ובמצוות כפי שהן למטה בעולם הזה. ברם, עד אז, הרי הארת הרצון העליון המאירה בתורה ובמצוות כפי שהן למטה בעולם הזה, אינה דומה כלל

ואינה בערך להארת והתגלות הרצון העליון בשעה שהתורה והמצוות עולות למעלה.

הגהה בהגהה הבאה, אומר רבנו הזקן, שבהתגלות הרצון העליון הנוצרת למעלה בעולמות העליונים, על ידי עליית התורה והמצוות ב"עת רצון" – מתהווה התכללות במדות שבאותם עולמות, וה"גבורות" נמתקות ב"חסדים" (שממילא נוצרת על-ידי-זה השפעה של חסדים למטה בעולם הזה); אלא, כפי שמסיים רבנו הזקן, עיקר ה"יחוד" של המדות, יוצרות המצוות ב"עולם האצילות". * (ושם מאיר ומתגלה גם-כן יחוד העליון הנעשה בכל מצוה ותורה, שהוא יחוד מדותיו ית' שנכללות זו בזו ונמתקות הנבירות בחסדים ע"י עת רצון העליון א"ס ב"ה המאיר ומתגלה בבחי' גילוי רב ועצום באתערותא דלתתא היא עשיית המצוה או עסק התורה שבהן מלוכב רצון העליון א"ס

אבל בתפלה בכוונה, ותורה בכוונה לשמה – שהוא מתפלל ולומד תורה מתוך כוונה "לשמה", הרי הכוונה מתלבשת באותיות הדבור, הואיל והיא מקור ושרש להן, – לאותיות התורה והתפילה שהוא אומר, שמתחמתה ובסבתה הוא מדבר אלו, לכן היא הכוונה הרוחנית של אהבה ויראה, מעלה אותן – את דיבורי התורה והתפילה, עד מקומה בעשר ספירות היצירה או – בעשר ספירות דבריאה, לפי מה שהיא הכוונה בדחילו ורחימו שכלים – יראה ואהבה שכליות, שאז העליה היא בעשר ספירות "עולם הבריאה", או מבניים בו, – או יראה ואהבה טבעיות, שאז העליה היא בעשר ספירות "עולם היצירה", כבוד ל'עיל. – הרי שהכוונה הרוחנית מעלה את אותיות הדיבור, שמצד עצמן הן אותיות גשמיות, בעשר ספירות של "עולם היצירה", או של "עולם הבריאה"; ושם – בעשר הספירות, מאיר ומתגלה אור אין-סוף ברוך-הוא, שהוא רצון העליון ברוך-הוא, המלבש באותיות התורה שלומד ובכוונתו, – שכן, גם בכוונה קיים הרצון העליון, שהקב"ה רוצה שיהידי ידבק עצמו אתו על ידי אהבה ויראה, או – הרצון העליון המלוכב, בתפלה ובכוונתה, או במצוה – שהוא מקיים, ובכוונתה, – מאיר הרצון העליון פהארה גדולה לאין קץ, – ומתגלה שם, מה שלא יכול להאיר ולהתגלות כלל, בעוד האותיות – של תורה ותפילה, והמצוה בעולם הזה הגשמי, – הארת והתגלות הרצון העליון באותיות התורה והתפילה או במצוה, כשהן עדיין

ליקוטי אמרים

אבל בתפלה בכוונה

ותורה בכוונה לשמה הרי הכוונה מתלבשת באותיות הדבור הואיל והיא מקור ושרש להן שמחמתה ובסבתה הוא מדבר אותיות אלו לכן היא מעלה אותן עד מקומה ב"ס דיצירה או דבריאה לפי מה שהיא הכוונה בדחילו ורחימו שכליים או טבעיים בו"כ"ל ושם מאיר ומתגלה אור א"ס ב"ה שהוא רצון העליון ב"ה המלוכב באותיות התורה שלומד ובכוונתו או בתפלה ובכוונתה או במצוה ובכוונתה בהארה גדולה לאין קץ מה שלא יכול להאיר ולהתגלות כלל בעוד האותיות והמצוה בעו"ה הגשמי לא מינה ולא מקצתה עד עת קץ הימין שיתעלה העולם מגשמינותו ונגלה כבוד ה' וגו' כנ"ל באריכות*

הגהה

(ושם מאיר ומתגלה ג"כ היחוד העליון הנעשה בכל מצוה ותורה שהוא יחוד מדותיו ית' שנכללות זו בזו ונמתקות הנבירות בחסדים ע"י עת רצון העליון א"ס ב"ה המאיר ומתגלה בבחי' גילוי רב ועצום באתערותא דלתתא היא עשיית המצוה או עסק התורה שבהן מלוכב רצון העליון א"ס

בזוה יובן היטב הא דדחילו ורחימו נקראי גרפינ ד"מ כדכתי' ובשתיים יעופף [וכמ"ש הרח"ו ז"ל בשער היחודים פי"א] שהכנפים בעוף הן זרועות

היצירה, או של "עולם הבריאה"; ושם – בעשר הספירות, מאיר ומתגלה אור אין-סוף ברוך-הוא, שהוא רצון העליון ברוך-הוא, המלבש באותיות התורה שלומד ובכוונתו, – שכן, גם בכוונה קיים הרצון העליון, שהקב"ה רוצה שיהידי ידבק עצמו אתו על ידי אהבה ויראה, או – הרצון העליון המלוכב, בתפלה ובכוונתה, או במצוה – שהוא מקיים, ובכוונתה, – מאיר הרצון העליון פהארה גדולה לאין קץ, – ומתגלה שם, מה שלא יכול להאיר ולהתגלות כלל, בעוד האותיות – של תורה ותפילה, והמצוה בעולם הזה הגשמי, – הארת והתגלות הרצון העליון באותיות התורה והתפילה או במצוה, כשהן עדיין

9. ישע"י מ, ה. 10. בפרק לו.

הספירות שבאותם עולמות, שנגבללות זו בזו, ונמתקות הנבורות בחסדים, - שנהיה טוב בלבד, על ידי עת רצון העליון אינסוף ברוך הוא, המאיר ומתגלה בבחינת גלוי רב ועצום, באתערותא דלתתא - על ידי התעוררות הבאה מלמטה - היא -

ההתעוררות מלמטה, עשית המצוה או עסק התורה, שבהן מלבש רצון העליון אינסוף ברוך הוא. - ההתגלות של אותו רצון - עת רצון" - מביאה להתכללות במדות ולהמתקת הגבורות. אך עקר היתוד - המתהווה על ידי תורה ומצוות, הוא למעלה מעלה בעולם האצילות, ששם הוא מהות ועצמות מדותיו ותכנה, מיוחדות במאצילן איך סוף ברוך הוא, ושם הוא מהות ועצמות רצון העליון אינסוף ברוך הוא, והארדתן לבד היא מאירה בביראה יצירה עשית, ככל עולם מהן לפי מעלתו. ואף שנפש

ליקוטי אמרים

מגשמיותו ונגלה כבוד ה' וגו' כנ"ל באריכות* וכוה יובן היטב הא דדחילו ורחימו נקראי' גרפין ד"מ כדכתי' ובשתים יעופף [וכמ"ש הרח"ו ז"ל בשער היחודים פי"א] שהכנפים בעוף הן זרועות

הגהה

(ושם מאיר ומתגלה ג"כ היחוד העליון הנעשה בכל מצוה ות"ת שהוא יחוד מדותיו ית' שנכללות זו בזו ונמתקות הנבורות בחסדים ע"י עת רצון העליון א"ס ב"ה המאיר ומתגלה בבחי' גלוי רב ועצום באתערותא דלתתא היא עשיית המצוה או עסק התורה שבהן מלוכש רצון העליון א"ס ב"ה אך עיקר היחוד הוא למעלה מהות ועצמות מדותיו ית' מיוחדת במאצילן א"ס ב"ה ושם הוא מהות ועצמות רצון העליון א"ס ב"ה והארדתן לבד היא מאירה בבחי' שנפש האדם העוסק בתורה ומצוה זו אינה מאצילות מ"מ הרי רצון העליון המלוכש במצוה זו והוא הוא הדבר הלכה והתורה שעוסק בה הוא אלהות ואור א"ס המאציל ב"ה שהוא ורצונו אחד וברצונו ית' האציל מדותיו המיוחדות בו ית' וע"י גילוי רצונו המתגלה ע"י עסק תורה ומצוה זו הן נכללות זו בזו ונמתקות הנבורות בחסדים בעת רצון זו):

הגהה

(ובתיקון מ"ה דעופא הוא מט"ט רישא דליה י' ועופא וא"ו ותרין

ידי כך יחוד העליון - יובן היטב, הא דדחילו ורחימו נקראים "גרפין" דרף משל, - מה שיראה ואהבה נקראות "כנפיים" למשל, כדכתיב: - כמו שכתוב: "ובשתים יעופף" - הכוונה לשני הענינים של אהבה ויראה, [וכמו

שכתב הרב חיים ויטאל ז"ל בשער היתודים' פרק י"א, שהכנפים בעוף הן - כמו, זרועות האדם בו; - כשם ששתי המדות אהבה ויראה מכונות "זרועות האדם", למשל: "חסד דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא" (=חסד - זרוע ימנית, גבורה - זרוע שמאלית) - כך

ה"כנפיים" בעוף, מכונות לאהבה ויראה; וב'תיקונים' פרש, - בספר "תיקוני זוהר" פירשו: ששעוסקים בתורה ומצוות בדחילו ורחימו - ביראה ואהבה, נקראים "כנפים", ואם לאו - אם חסרות האהבה והיראה בתורה ובמצוות, נקראים "אפרוחים", דלא יכלין לפרחא. - שאין באפשרותם לפרוח, מפני שחסרות להם הכנפיים, ובענינו: חסרות האהבה והיראה. מדוע, אכן, נקראות אהבה ויראה, בשם "כנפיים"? הגהה - מה שרבנו הזקן אומר כאן, שאהבה ויראה נקראות "כנפיים" (גדפין), מפני שכשם שהכנפיים אינן עיקר העוף, הן משמשות רק לצורך זה, שעל ידן יוכל העוף לעוף ולפרוח - כך גם אהבה ויראה מעלות את התורה והמצוות, כפי שרבנו הזקן הביא מ"תיקוני זוהר" - על כך מביא רבנו הזקן בהגהה זו מ"תיקוני זוהר" תיקון מ"ה - שם מוסברים הדברים יותר בפרוטרוט: * [וב'תיקון מ"ה, - כתוב: דעופא הוא מט"ט, - עוף" הוא בחינת "מט"ט, וכשם שהעוף מורכב מראש, גוף וכנפיים - כך הדבר גם בבחינת מט"ט: רישא דליה - י', - הראש של בחינת מט"ט, הוא ה"ירוד" משם הוי' - בחינת חכמה, עליה רומזת האות יו"ד, וגופא - וא"ו, הגוף של בחינת מט"ט, הוא ה"וא"ו" משם הוי'

האדם כו' ובתיקונים פי' שהעוסקים בתורה ומצוות בדחילו ורחימו נקראים בנים ואם לאו נק' אפרוחים דלא יכלין לפרחא*

האדם העוסק בתורה ומצוה זו אינה מאצילות, - אם-כן כיצד בכוחו של אותו אדם להביא את ה"יחוד" ב"עולם האצילות"? - מכל-מקום הרי רצון העליון המלבש במצוה זו, - ולמעלה מכך, הרצון העליון המלוכש בתורה, והוא הוא - הרצון העליון, עצמו דבר-הלכה והתורה שעוסק בה, הוא - הרצון העליון, הוא אלהות ואור אינסוף המאציל ברוך הוא, - שהאציל את עשר ספירות "עולם המאציל", שהוא - אור אינסוף, ורצונו אחד, וברצונו ותכנה האציל מדותיו המיוחדות בו ותכנה, - הרי שהרצון העליון הוא מקור המדות, ועל ידי גלוי רצונו המתגלה על ידי עסק תורה ומצוה זו, הן - המדות, נכללות זו בזו ונמתקות הנבורות בחסדים, בעת רצון (ז):

ובזה - במה שלמדנו, שאהבה ויראה מעלות את התורה והמצוות למעלה, ושם מתגלה הרצון העליון ומתהווה על

11. ישעי' ו, ב.

לְה' אֱלֹהֵינוּ, וְהָיָה – יראה עילאה" זו, בְּחֻמְכָּמָה עֲלָאָה – שעליה מרמזת יו"ד שֶׁל שָׁם הָיוּ בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּדַעֲיָא מְהִימְנָא): מכל האמור אנו למדים, שאהבה ויראה נקראות "כנפיים" (גדפין); ובהתאם למה שלמדנו שאהבה ויראה מעלות את התורה והמצוות – יובנו הדברים היטב:

הנהגה
 (ובתיקון מ"ה דעופא הוא מט"ט רישא דילה י' וגופא וא"ו ותרין גרפין ה' ה' כו' והיינו עולם היצירה שנקרא מט"ט וכו' הן גופי הלכות שבמשנה ורישא דילה הן המוחין וכו' הכ"ד שהן פנימיות ההלכות וסודן ומעמיקן ותרין גרפין דחילו ורחימו הן ה' עילאה שהיא רחימו וה' תתאה היא יראה תתאה על מלכות שמים ופחד ה' כפחד המלך ד"מ שהיא יראה חיצונית ונגלית משא"כ יראה עילאה ירא בושת היא מהנסתרות לה' אלהינו והיא בחכמה עילאה יו"ד של שם הויה"ב כ"ה כמ"ש בר"מ):

הנהגה
 (או אפילו בעשיה ב"ם דקדושה מקום מצות מעשיות וכן מקרא אבל במשנה מתגלה היהוד ואור אין סוף ברוך הוא ביצירה ובתלמוד בבבאי' דהיינו שבלמוד מקרא מתפשט היהוד ואור א"ס ב"ה מאצילו עד העשיה ובמשנה עד היצירה לבדה ובתלמוד עד הבריאה לבדה כי כולן באצילות אבל קבלה אינה מתפשטת כלל מאצילות לכו"ע כמ"ש בפרע"ח):

הנהגה
 (או אפילו בעשיה ב"ם דקדושה מקום מצות מעשיות וכן מקרא אבל במשנה מתגלה היהוד ואור אין סוף ברוך הוא ביצירה ובתיקון מ"ה דעופא הוא מט"ט רישא דילה י' וגופא וא"ו ותרין גרפין ה' ה' כו' והיינו עולם היצירה שנקרא מט"ט וכו' הן גופי הלכות שבמשנה ורישא דילה הן המוחין וכו' הכ"ד שהן פנימיות ההלכות וסודן ומעמיקן ותרין גרפין דחילו ורחימו הן ה' עילאה שהיא רחימו וה' תתאה היא יראה תתאה על מלכות שמים ופחד ה' כפחד המלך ד"מ שהיא יראה חיצונית ונגלית משא"כ יראה עילאה ירא בושת היא מהנסתרות לה' אלהינו והיא בחכמה עילאה יו"ד של שם הויה"ב כ"ה כמ"ש בר"מ):

– בחינת המדות שהן במספר ששה, ולכן הן מרומזות באות ר', וְתָרִין גְּדִפִין – ה' ה' ה' כו', – שתי הכנפיים הן שתי ה"הא"ין" משם הוי', שהן בחינות בינה ומלכות, וְהִינְנוּ עוֹלָם הַיְצִירָה שֶׁנִּקְרָא מַט"ט, – כפי הידוע, רומזת בחינת מט"ט, ל"עולם היצירה" הנקרא "מט"ט", וּבַי"ד –

ליקוטי אמרים

בדחילו ורחימו נקראים בניו ואם לאו נק' אפרוחים דלא יכלין לפרחא* כי כמו שכנפי העוף אינם עיקר העוף ואין חיותו תלוי בהם כלל כרתנן ניטלו אנפיה כשרה והעיקר הוא ראשו וכל גופו והכנפיי' אינם רק משמשים לראשו וגופו לפרחא בהון וכך ד"מ התורה ומצות הן עיקר היחוד העליון ע"י גילוי רצון העליון המתגלה על ידיהן והדחילו ורחימו הם מעלים אותן למקום שיתגלה בו הרצון אור אין סוף ברוך הוא והיחוד שהן יצירה ובריאה* והנה אף דדחילו ורחימו הם ג"כ מתרי"ג מצות אעפ"כ נקראין גרפין להיות כי תכלית האהבה היא העבודה מאהבה ואהבה בלי עבודה היא אהבה בתענוגים להתענג על ה' מעין עוה"ב וקבלת שכר והיום לעשות' כתי' ולמחר והנה אף דדחילו ורחימו

הוי', מרמזת, כפי הידוע בכמה מקומות, ל"יראה תתאה" (המדריגה התחתונה שביראה), שהיא – עול מלכות שמים ופחד ה', כְּפִתְחַד הַמֶּלֶךְ דְּרַךְ-מִשְׁלַל, שְׁהִיא – יראה זו, היא יְרָאָה חִיצוֹנִית וְנִגְלִית; מִה־שְׂאִינְכֵן יְרָאָה עֲלָאָה, – המדריגה העליונה שביראה, שהיא יְרָאָה בְּשֵׁת, – הוא ירא מחמת בושתו מגדלות ה', הִיא מִ"הַנְּסֻתְרוֹת – השייכות

12. "אולי צ"ל: וא"ו (שאו מתורץ כו"כ בהג"ה זו. וק"ל). - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 13. "במשנה: 'נשתבר' (חולין פ"ג מ"ד). אלא שמוה נלמד דגם ניטלו כשרה (ראה ט"ז ר"ס נג) - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

שְׁבַלְמוֹד מְקַרָּא מְתַפְשֵׁט – ומתגלה, הַיְחוד וְאוֹר אֵין־סוּף
בְּרוּךְ־הוא מְאִצִּילוֹת עַד הָעֵשִׂיָה, וּבְמִשְׁנָה עַד הַיְצִירָה
לְבָדָה, – ולא גם ל"עולם העשייה", כפי שהדבר ב"מקרא",
וּבְתַלְמוּד עַד הַבְּרִיאָה לְבָדָה, – ולא גם ל"עולם היצירה",

כפי שהדבר ב"משנה",
כִּי בְּלֵן – גם מקרא, גם
משנה וגם תלמוד, הן
בְּאִצִּילוֹת. – והיחוד
מתהווה ב"עולם
האצילות"; ההבדל
מתבטא רק בכך, עד היכן
מתפשטים על ידי
התלמוד, היחוד וההתגלות
של אור אין־סוף. אֲבָל
קְבֻלָּה אֵינָה מְתַפְשֶׁטָה
כָּלֵל מְאִצִּילוֹת
לְבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָה,

– בלימוד תורת הקבלה,

מתהווה ה"יחוד" כולו

וההתגלות, ב"עולם האצילות" דוקא, ואין זה מתפשט כלל
בעולמות שלמטה מ"עולם האצילות". כְּמוֹ שְׁבַתוֹב בְּפָרִי
עֵץ תְּנִיּוֹם! – למדנו, שאהבה ויראה נקראות "גדפיץ"
(כנפיים), מפני שהכנפיים בעוף אינן נחשבות לעיקרו של
העוף, תפקידן מתבטא רק בכך שעל ידן פורה העוף למעלה
– כך גם ביחס של אהבה ויראה לגבי תורה ומצוות: העיקר
הוא (קיומן של) תורה ומצוות, ענינן של אהבה ויראה הוא רק
שעל ידן עולות למעלה התורה והמצוות. רבנו הזקן מעיר
להלן, שגם אהבה ויראה הן הרי מתריג'ג המצוות, אִם־כֵּן מדוע
הן נקראות "גדפיץ" (כנפיים) בלבד? –

ומבהיר בהגהה* (או אִפְלוּ בְּעֵשִׂיָה, בְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת
דְּקַדְשָׁה, – שב"עולם העשייה", מְקוֹם מְעֵשִׂיּוֹת, –
גם שם, יכולה להיות עליית המצוות והתגלות היחוד העליון,
וזאת בשעה שמקיימים את המצוות מתוך קבלת עול, שקבלת

עול מלכות שמים, יש לה

שייכות ל"עולם העשייה",

יְכֵן מְקַרָּא. – המצוה

שב"מקרא" היא לבטא

את הפסוקים בדיבור, הרי

שיש לכך שייכות ל"עולם

העשייה", כי דיבור הוא

ענין של "מעשה זוטא",

אֲבָל בְּמִשְׁנָה מְתַגַּלָּה

הַיְחוד וְאוֹר אֵין־סוּף

בְּרוּךְ־הוא בְּיְצִירָה, –

כי משנה היא הרי פסק

ההלכות: כשר או פסול

או חייב וכדומה, דבר זה

בא ממדות חסד או

ליקוטי אמרים

והנה אף דרחילו ורחימו
הם ג"כ מתריג'ג מצות
אעפ"כ נקראין גרפיץ להיות
כי תכלית האהבה היא
העבודה מאהבה ואהבה
בלי עבודה היא אהבה
בתענוגים להתענג על ה'
מעלים אותן למקום
שיתגלה בו הרצון אור אין
סוף ברוך הוא והיחוד
שהן יצירה ובריאה*

גבורה, ולכן יש לכך שייכות ל"עולם היצירה", וּבְתַלְמוּד

בְּבְרִיאָה. – ב"תלמוד" מתגלה יחוד אור אין־סוף ברוך־הוא,

ב"עולם הבריאה"¹⁴, דְּהֵיִנוּ, – משמעות הדבר אינו

שה"יחוד" מתהווה רק ב"עולם העשייה" או ב"עולם היצירה",

ולא בעולמות שלמעלה מהם, שהרי "מקרא" קדוש יותר

מאשר "משנה" (כפי שאנו רואים שמותר להניח חומש על גבי

משניות, ולא להיפך), כך גם קדושה יותר "משנה" מאשר

"תלמוד", אִם־כֵּן מדוע סדר ההתגלות הוא להיפך – "מקרא"

בעולם התחתון ביותר – "עשייה", "משנה" בעולם עליון יותר

– "יצירה", וכך הלאה? – אלא משמעות הדבר היא:

~ יום שני ט"ז ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 110, והנה אף דרחילו... עד עמ' נו, באריכות.

הַעֲבֹדָה מְאֵהָבָה. –

הרי, אף שגם אהבת ה'

היא מצוה, אבל התכלית

במצוה זו, היא לא

האהבה כשלעצמה, אלא

שהאהבה תביא לעבודת

ה'. ומכיוון שהאהבה

משמשת כאמצעי

ליקוטי אמרים

הנה"ה

(או אִפְלוּ בְּעֵשִׂיָה ב"ם דְּקְדוּשָׁה
מְקוֹם מְצוֹת מְעֵשִׂיּוֹת וְכֵן מְקַרָּא
אֲבָל בְּמִשְׁנָה מְתַגַּלָּה הַיְחוד וְאוֹר
אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא בְּיְצִירָה

וְהֵנָּה, אֵף דְּרַחִילוּ

וְרַחִימוּ – יראה ואהבה,

הֵם גַּם־כֵּן מְתַרְיִג

מְצוֹת, אֵף־עַל־פִּי־כֵן

דְּקַרְאִין – התורה

והמצוות, "גְּדִפִּיץ", –

כנפיים, לְהִיּוֹת כִּי

תְּכַלִּית הָאֵהָבָה הוּא

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה בכ"ז, דמקרא מקודש יותר ממשנה (שלכן הדין דמגניחין מקרא - חומש - על המשנה, אבל לא להיפך) וכן משנה מתלמוד, והתגלותם, כנ"ל, בהיפך: מקרא בעולם הכי תחתון - עשי', משנה כו'. - אבל הפי' בזה: דהיינו שבלימוד... ראה תו"א יז, רע"א."

שְׁעוּמַד בְּנֶהָר וְצוּעֵק: "מִים! מִים!" לְשִׁתוֹת, כְּמוֹ שְׁקוּבֵל עָלָיו הַנְּבִיא¹⁶: "הוּי כָּל צִמָּא לְכוּ לְמִים", – חכמינו ז"ל מפרשים: "מים" היינו "תורה" – "אין מים אלא תורה"¹⁷ – ואותו "צמא" שהנביא קובל עליו, אינו מתכוון שהוא צמא

ללימוד התורה, שהרי אם כך, ירווה בעצמו את צמאונו בלימוד תורה – אם־כן מדוע קובל עליו הנביא וקורא לו ללמוד תורה? אלא, ה"צמא" כאן מתכוון, שהוא צמא ומקוננת בו אהבה חזקה לאלקות. ועל כך אומר לו הנביא ומצביע שעליו לרוות את צמאונו לאלקות – בלימוד התורה, ובלשון ה"תניא":

כִּי לְפִי פְּשׁוּטוֹ – שֶׁל הַפְּסוּק "הוּי כֹּל צִמָּא", שֶׁהַצִּמָּאוֹן הוּא לְלִימוּד הַתּוֹרָה, אֵינּוּ מוֹכֵן, דְּמִי שֶׁהוּא צִמָּא וּמְתַאֲוֶה לְלֵמַד, פְּשִׁיטָא שְׁלִימָד מִעֲצָמוֹ, וְלָמָּה לּוֹ – אִיפּוּא, לְנְבִיא לְצִעֵק עָלָיו "הוּי"? – אלא, משמעות המלה "צמא" כאן, היא, שהוא צמא לאלקות, ולו היתה באהבה כזו (להקב"ה) כשלעצמה, משום "תכלית" – היה יכול להסתפק בעבודת התפילה המביאה את האהבה והצמאון לאלקות; אך, כיוון שה"תכלית" היא ה"עבודה" הבאה מן האהבה – לכן "צועק" הנביא, ומכריז, שבל יסתפק באהבה עצמה, אלא – ילמד תורה, ובכך ירווה את צמאונו לאלקות ויגיע ל"תכלית" האהבה, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאֲרִיכוֹת:

ובתלמוד בבבאי דהיינו שבלמוד מקרא מתפשט היחוד ואור א"ם ב"ה מאצולו עד העשיה ובמשנה עד היצירה לברא ובתלמוד עד הבריאה לברא כי טולן באצילות אבל קבלה אינה מתפשטת כלל מאצילות לבי"ע כמ"ש בפרע"ה):

לְקַבֵּל שְׂכָרָם וְמוֹי שְׂלָא הִגִּיעַ לְמַדָּה זֹו לְטַעוּם מַעֲיִן עוֹה"ב אֵלָא עֲדִיין נִפְשׁוּ שׁוֹקְקָה וְצִמָּאָה לָהּ וְכִלְתָּהּ אֵלָיו כֹּל הַיּוֹם וְאֵינּוּ מְרוּה צִמָּאוֹנוּ בְּמוֹי הַתּוֹרָה שֶׁלִּפְנֵינוּ הָרִי זֹה כְּמוֹ שְׁעוּמַד בְּנֶהָר וְצוּעֵק מִים מִים לְשִׁתוֹת כְּמוֹ שְׁקוּבֵל עָלָיו הַנְּבִיא הוּי כֹּל צִמָּא לְכוּ לְמִים. כִּי לְפִי פְּשׁוּטוֹ אֵינּוּ מוֹכֵן דְּמִי שֶׁהוּא צִמָּא וּמְתַאֲוֶה לְלִימוּד פְּשִׁיטָא שְׁלִימָד מִעֲצָמוֹ וְלָמָּה לּוֹ לְנְבִיא לְצִעֵק עָלָיו הוּי וְכִמוֹ"שׁ בְּמִ"א בְּאֲרִיכוֹת:

לְלֵמַד, פְּשִׁיטָא שְׁלִימָד מִעֲצָמוֹ, וְלָמָּה לּוֹ – אִיפּוּא, לְנְבִיא לְצִעֵק עָלָיו "הוּי"? – אלא, משמעות המלה "צמא" כאן, היא, שהוא צמא לאלקות, ולו היתה באהבה כזו (להקב"ה) כשלעצמה, משום "תכלית" – היה יכול להסתפק בעבודת התפילה המביאה את האהבה והצמאון לאלקות; אך, כיוון שה"תכלית" היא ה"עבודה" הבאה מן האהבה – לכן "צועק" הנביא, ומכריז, שבל יסתפק באהבה עצמה, אלא – ילמד תורה, ובכך ירווה את צמאונו לאלקות ויגיע ל"תכלית" האהבה, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאֲרִיכוֹת:

לעבודת התורה והמצוות, היא (וכן היראה) נקראת "גדפיין" (כנפיים) – כמו הכנפיים שתפקידן לשמש את גוף העוף. **וְאַהֲבָה בְּלִי עֲבוּדָה, – אהבה שאיננה מביאה ל"תכלית", לקיום התורה והמצוות, אלא היא "תכלית" לעצמה – הִיא**

לִיקוּטֵי אֲמָרִים

כִּי תְּכַלִּית הָאֲהָבָה הִיא הָעֲבוּדָה מֵאֲהָבָה וְאֲהָבָה בְּלִי עֲבוּדָה הִיא אֲהָבָה בְּתַעֲנוּגִים לְהַתְּעַנֵּג עַל ה' מַעֲיִן עוֹלָם הָבָא – עֵינֵינוּ שֶׁל עוֹלָם הָבָא, הוּא הָרִי "נְהַיֵּן מִזִּיו הַשְּׂכִינָה" – תַּעֲנוּג מֵאֲלֻקוֹת, וְאֲהָבָה זֹו הִיא מַעֲיִן הַתְּעַנּוּג שֶׁבְּעוֹלָם הָבָא, וְקִבְּלָת שְׂכָר, – בְּאֲהָבָה זֹו יֵשׁ גַּם מִשׁוּם קִבְּלַת שְׂכָר (וְלֹא עֵינֵן שֶׁל עֲבוּדָה), כְּלוּמֹר: יֵשׁ לְאוֹתוֹ אֲדָם, כֹּאֵן לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, מַעֲיִן, מִשְׁהוּ, מִהַשְּׂכָר שֶׁנִּתְּנִים בְּעוֹלָם הָבָא עֲבוּר עֲבוּדָה; וְ"הַיּוֹם לְעֲשׂוֹתָם",

בְּתִיב, וְ"לְמַחֵר לְקַבֵּל שְׂכָרָם"¹⁵. – והרי כתוב "היום" לעשותם, "היום" – בעולם הזה הוא הזמן ל"מעשה", ל"עבודה", ו"למחר" – בעולם הבא, ב"גן עדן", הוא הזמן של קבלת שכר. לפיכך, הרי "היום", כאן בעולם הזה, ובזמן של "עבודה" – נוגעת האהבה המביאה ל"עבודה" ולקיום תורה ומצוות. וְמוֹי שְׂלָא הִגִּיעַ לְמַדָּה זֹו, לְטַעַם מַעֲיִן עוֹלָם הָבָא, – אֲהָבָה בְּתַעֲנוּגִים" שֶׁהִיא מַעֲיִן עוֹלָם הָבָא, אֵלָא עֲדִיין נִפְשׁוּ שׁוֹקְקָה וְצִמָּאָה לָהּ וְכִלְתָּהּ אֵלָיו כֹּל הַיּוֹם, וְאֵינּוּ מְרוּה צִמָּאוֹנוֹ – לְאֲלֻקוֹת, בְּמִי הַתּוֹרָה שְׁלִפְנֵינוּ – הָרִי זֹה כְּמוֹ

לְלֵמַד, פְּשִׁיטָא שְׁלִימָד מִעֲצָמוֹ, וְלָמָּה לּוֹ – אִיפּוּא, לְנְבִיא לְצִעֵק עָלָיו "הוּי"? – אלא, משמעות המלה "צמא" כאן, היא, שהוא צמא לאלקות, ולו היתה באהבה כזו (להקב"ה) כשלעצמה, משום "תכלית" – היה יכול להסתפק בעבודת התפילה המביאה את האהבה והצמאון לאלקות; אך, כיוון שה"תכלית" היא ה"עבודה" הבאה מן האהבה – לכן "צועק" הנביא, ומכריז, שבל יסתפק באהבה עצמה, אלא – ילמד תורה, ובכך ירווה את צמאונו לאלקות ויגיע ל"תכלית" האהבה, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאֲרִיכוֹת:

~ יום שלישי י"ז ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נו, פרק מא ברם... עד עמ' 112, ותפילין.

מתדבק עם הקב"ה; יראת ה' היא שורש לקיומן של כל מצוות הלא־תעשה, הימנעותו של יהודי לעבור עבירה, באה מיראתו ופחדו להמרות ציוויו של הקב"ה.

בפרקים הקודמים למדנו גם כן, שאהבת ה' ויראת ה' הן "כנפיים" (גדפיין), על ידן מתעלות התורה והמצוות בספירות העולמות העליונים; כשחסרה בקיום המצוות הכוונה של אהבת ה' ויראת ה' – המצוות הן אז, כגוף בלי נשמה. בפרק

כפי שמובא בדף־השער של ספר זה, מבוסס ספר ה"תניא", על הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שקרוב וקל ליהודי לקיים תורה ומצוות עם הלב, מתוך אהבת ה' ויראת ה'; אהבת ה' היא השורש לקיומן של כל מצוות־העשה, שלצורך קיומן כראוי, הדבר צריך להיות תוצאה של אהבתו של יהודי להקב"ה ורצונו להיות דבוק בו – שבגלל זה הוא מקיים מצוה, משום שעל ידה הוא

15. עירובין כב, א. 16. ישעי' נה, א. 17. בבא קמא יז, א.

"מוחו על-כל-פנים"), דְּהִינּוּ – כיצד מעורר אדם בקרבן יראה זו? – על ידי שהוא מביא את עצמו לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ עַל-כָּל-פָּנִים – כדי לעורר יראת ה' בהתגלות בלב – יש להתבונן מתוך העמקת הדעת, ואילו אם אין בכוחו של אדם להגיע לכך –

עליו לפחות להתבונן במחשבתו, בלי העמקת הדעת, בְּגִדְלַת אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא, וּמַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר הִיא – מַלְכוּתוֹ, הִיא, "מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" – עוֹלָמוֹת וְתַחְתּוֹנִים, – וככל שגדולה יותר מלכותו של מלך, היא מעוררת יותר מורא ופחד מהמלך, וְאִיחּוֹ "מַמְלָא כָּל עוֹלָמוֹת" – הקב"ה "מַמְלָא" את כל העולמות ומחיה אותם בחיות פנימית. חיות זו אפשר

שתהא מורגשת בנבראים, ונבראים אפשר שתהיה להם השגה והבנה בחיות אלקית זו, וְ"סוֹכְבֵי כָּל עוֹלָמוֹת", – והקב"ה "סוכב" את כל העולמות, הוא מחיה אותם גם בחיות שאינה מורגשת בנבראים ואין ביכולת הנבראים להשיג חיות זו; וְכַמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא", – אומר הקב"ה, וּמְנִיחַ הָעוֹלָמוֹת וְתַחְתּוֹנִים – הקב"ה "מניח" את הנבראים של העולמות העליונים והתחתונים, כלומר, כל אלה אינם מהווים תכלית הבריאה, ואין הקב"ה מיחד מלכותו עליהם, שייקרא אלוקה ומלך שלהם, אלא, וּמִיחַד מַלְכוּתוֹ עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכֻלּוֹ, – שכן, הקב"ה נקרא "מלך ישראל", וְעָלְיוֹ בְּפָרְטוֹ, – מיחד הקב"ה את מלכותו, בְּיַחַד אֲדָם לְזִמְרָה: בְּשִׁבְלֵי נְבִיאָה הָעוֹלָם, – כל כוונת הבריאה, שהיא כדי שהקב"ה יהיה מלך, הרי זה "בשבילי", שיהיה מלך עלי, ובפשטות – האמת אכן כך היא, כי כל ישראל הם הרי קומה אחת שלימה, כמו גוף אחד, המכיל אברים שונים – הרי כל אבר נוגע לגוף כולו, וכשאדם הוא חס-שולום בעל מום, ביד או ברגל, מהווה הדבר פגם בכל הגוף, כולל הראש – כך גם ביחס למה שהקב"ה מיחד מלכותו על עם ישראל, הרי כאשר חסר משהו ביהודי אחד – חסר בקומת כלל ישראל כולה. ענין זה, שהקב"ה מיחד מלכותו עליו בפרט, מטיל על היחיד יתר אחריות ויתר קבלת עול מלכות שמים – ובפרט לפי ביאורו של הרבי שליט"א (בשיחתו הנדפסת בסוף פרק זה), הרי זה חל עליו במיוחד

מ"א, אותו אנו מתחילים ללמוד, יוסבר, שיראת ה' היא ראשיתה ועיקרה של עבודת ה', ולמרות שכאמור, אהבת ה' היא שורש קיומן של מצוות-עשה, בכל זאת, לא די ב"אהבת ה'" בלבד לשם קיום מצוות-העשה, ומן ההכרח לעורר, לשם

כך, לכל הפחות, גם דרגה קטנה של "יראת ה'", כי צריך לשרת את הקב"ה באופן של עבודה דוקא (עבודת ה'), ככתוב: "ועבדתם את ה' אלקיכם", וְאִתּוֹ תַעֲבֹדוּ, כמו עבד המשרת את אדונו. ובעבודת עבד נדרש ענין היראה. לכן, יראה היא ראשיתה ועיקרה של עבודה (ובאהבת ה' ויראת ה' – יראה קודמת לאהבה). בְּרַם, צָרִיךְ לְהִיטֵל לְפָנֵינוּ תְּמִיד – ולתשומת לב מתמדת את

רֵאשִׁית הָעֲבוּדָה – עבודת ה', וְעִקְרָהּ וְשָׂרְשָׁהּ. וְהוּא, בִּי אֵף שֶׁהִירָאָה הִיא שָׂרֵשׁ לְ"סוּר מֵרַע" – למרות שיראת ה' היא השורש להימנעות מעשיית רע, שלא לעבור על מצות לא-תעשה, וְהָאֵהָבָה – היא שורש, לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב" – לקיום מצוות-עשה, אֵף-עַל-פִּירְכָן לֹא הִי לְעוֹרֵר הָאֵהָבָה לְבָדָה לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב", – גם לשם קיומן של מצוות-העשה, לא די ליהודי לעורר בקרבן "אהבת ה'" בלבד, ואילו "יראת ה'" תישאר חבויה עמוק בלבו; וּלְפָחוֹת צָרִיךְ – לשם קיום המצוות, לְעוֹרֵר תַּחְלָה הִירָאָה הַטְּבַעִית הַמְּסֻתֶרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, – המביאה, שְׁלֹא לְמַרְד בְּמִלְךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשֵׁי-בְרוּךְ-הוּא, בְּנוֹכַח לְעֵיל, – שבלב כל יהודי ישנה יראה מסותרת טבעית – פחד שלא להמרות ציווי של הקב"ה. יראה זו לכל הפחות, עליו לעורר כדי לקיים "ועשה טוב", כלומר: לאמיתו של דבר, על יהודי לעורר יראה מהקב"ה על ידי התבוננות בגדלות ה', אך אם אין בכוחו להגיע לכך – עליו, לכל הפחות, לעורר את היראה הטבעית המסותרת בלבו, שלשם כך לא נדרש ממנו להתעמק בגדלות ה', באותה מדה שהדבר נדרש, כשהוא רוצה לעורר את המדריגה העליונה יותר שביראה (על ידי התבוננות). שְׂתֵּהָא – יראה זו, בְּהִתְגַּלּוּת לְבֹ אוֹ מוֹחוֹ עַל-כָּל-פָּנִים. – גם בהתעוררות יראה זו, ישנם שני אופנים: א) הוא מעורר את היראה עד לידי הרגשתה בלבו. ("בהתגלות לבו"). ב) אין בכוחו לעורר יראה זו בהרגשת הלב, אלא, שתהא מורגשת במוחו ובמחשבתו בלבד

1. ירמ'י, כו, כד. 2. סנהדרין פרק ד, משנה ה.

צָרִיף – האדם, לְעַבֵּד לְפָנָיו פְּאִימָה וּבִירָאָה, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא רק כזה שנמצא במדינת המלך, כי אם", כְּעוֹמֵד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. – כמי שעומד בעצמו לפני מלך. וְיַעֲמִיק – ויתעמק, בְּמַחֲשָׁבָה זוּ וַיֵּאָרֶךְ כֹּה כָפִי יִכְלַת הַשְּׂגָת מַחוּ

וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, וּכְפִי הַפְּנָאִי שְׁלוֹ, – שיש ביכולתו להקדיש להתבוננות זו. שעתה של התבוננות זו, היא: לְפָנֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה אוּ הַמִּצְוָה, כְּמוֹ – למשל, לְפָנֵי לְבִישַׁת טְלִית וְתַפְלִין. – לפני שהוא עוסק בעבודת ה',

בלימוד תורה או בקיום מצוות, יתעמק בהתבוננות האמורה, כדי שה"עבודה" שהוא עומד לעשות תהיה מתוך יראת ה' שהוא יעורר בקרבו על ידי התבוננות. להלן מסביר רבנו הזקן ענין נוסף של התבוננות, שאיננה התבוננות כללית שצריכה להיות כאמור לפני עבודת ה' בכלל – אלא התבוננות פרטית, לפני עשותו מצוה פרטית – התבוננות זו קשורה בתוכנה וחיידושה של כל מצוה, והשפעתה על נפשו.

בתור יחיד. וְהוּא גַם הוּא מְקַבֵּל עָלָיו – מצדו, מְלָכוּתוֹ, לְהִיוֹת מֶלֶךְ עָלָיו, – שהקב"ה יהיה מלך עליו, וְלְעַבְדוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ כְּכֹל מִיַּי עֲבוֹדַת עֲבָד, – בענין זה עליו להתעמק במחשבתו, כדי לקבל על עצמו עול מלכות שמים.

שכן, יהודי בכלל צריך שיהיה לו עול מלכות שמים ולהיות נכון לעשות רצון הקב"ה, כמו עבד שעושה רצון אדונו. להלן מסביר רבנו הזקן, שהתבוננות זו (כדי לעורר את היראה הטבעית במוחו כו') צריכה להיות לא רק שהקב"ה מייחד עליו

מלכותו באופן כללי – כי אם, יתירה מזו, ובלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא רק מייחד מלכותו בכללות כ"א עוד זאת": "וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו", ו"מְלֹא כָל הָאָרֶץ – הוא רק, כְּבוֹדוֹ", וּמְבִיט עָלָיו, – לא זו בלבד שהקב"ה נמצא בכל מקום ורואה כל דבר, אלא, הוא מביט עליו באופן מיוחד, וּבּוֹחֵן פְּלִיּוֹת וְלֵב – הקב"ה בוחן רגשותיו ורעיונותיו הפנימיים של האדם, אִם עוֹבְדוֹ כְּרְאוּי, וְעַל כֵּן

ליקוטי אמרים

עליו מלכותו להיות מלך עליו ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני עבודת עבד. והנה ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו כראוי. ועל כן צריך לעבוד לפניו באימה וביראה כעומד לפני המלך ויעמיק במחשבה זו ויאריך בה כפי יכולת השגת מוחו ומחשבתו וכפי הפנאי שלו לפני עסק התורה או המצוה כמו לפני לבישת טלית ותפילין

~ יום רביעי י"ח ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 112, וגם יתבונן איך... עד עמ' נו, ליודעים.

עסקו בתורה יתעמק בכך, איך שאור אין-סוף ברוך-הוא (הרצון העליון), מלוכש באותיות ובחכמת התורה שהוא עומד ללמוד, או בְּצִיצִית וְתַפְלִין אֵלוֹ, – אם ההתבוננות היא לפני שהוא עומד ללבוש ציצית או להניח תפילין – יתבונן איך שהרצון העליון מלוכש בציצית ובתפילין אלו

שהוא עומד ללבוש – שכן, זהו רצונו של הקב"ה, שיהודי ילבש ציצית ויניח תפילין, וּבְקִרְיָאתוֹ – בקריאת ולימוד התורה שלו,

כאשר ההתבוננות היא לפני עסקו בתורה, או בְּלְבִישָׁתוֹ – ציצית ותפילין, של המתבונן לפני לבישה זו, הוּא מְמַשֵּׁף אוֹרוֹ וְתַבְרָף עָלָיו, דְּהִינּוּ עַל "חֶלֶק אֵלוֹת מִמַּעַל" שְׁבִתוֹף גּוֹפּוֹ, – על נפשו האלקית, המחיה את גופו שהיא 'חלק אלקה

וְגַם יִתְבּוֹנֵן, אִיךְ שְׁאוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, ה' סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין" ו"מְמַלֵּא כָל עֲלָמִין", – כל העולמות, הוּא רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, – כפי שלמדנו בפרקים הקודמים, שהרצון העליון הוא מקור חיות כל העולמות, המחיה אותם באופן של "סוכב" ו"ממלא" – ורצון זה,

הוּא מְלַבֵּשׁ פְּאִוִּתִיּוֹת וְחֻכְמַת הַתּוֹרָה, – אותיות התורה הנאמרות על ידו, וחכמת התורה שהוא מבין – בהן מלוכש רצון הקב"ה, כפי שלמדנו בפרק ד',

שהרצון העליון התלבש באותיות הדין שנכתבו על קלף של ספר תורה ובחכמת התורה – מה שחכמת התורה מחייבת שהדבר כשר או פסול, בכך גלום הרצון העליון, כך רוצה הקב"ה שדבר זה יהיה כשר או פסול – וכשאדם מתבונן לפני

ליקוטי אמרים

וגם יתבונן איך שאור אין סוף ב"ה הסוכב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון הוא מלוכש באותיו וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו ובקריאתו או בלבישתו הוא ממשך אורו ית' עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך

3. בראשית כח, יג.

- להקב"ה. זוהי פעולת מצות תפילין על הנפש האלקית בכלל, ועל כוחות השכל והמדות שלה בפרט.

ובעטיפת ציצית, וכן כמו שכתוב ביהר: להמשיך עליו מלכותו ותתקרה, אשר היא - למרות שמלכותו היא, "מלכות כל עולמים"

וכו', - אף על פי כן

יכוון ויפעול, ליחודה -

את מלכותו יתברך, עלינו

עלינו מצוה זו, - של

לבישת ציצית, המסוגלת

במיוחד להמשיך עלינו

קבלת מלכות שמים.

והוא פענן "שום

תשים עליך מלך". -

הערת כ"ק אדמו"ר

שליט"א: "שפי" -

שלפני השימה אין לו

מלך ועתה הוא משים

ע"ע מלך". כלומר: לפני

שהוא שם על עצמו מלך,

אין לו מלך, ועכשיו הוא

שם על עצמו מלך. ואין,

- כשהוא יתבונן

בהאמור, אף אם ככל

זאת לא תפל עליו

אימה ופחד בהתגלות

לבו, - לפני הקב"ה,

מכל מקום מאחר

שמקבל עליו מלכות שמים, וממשיך עליו ואתו ותתקרה

בהתגלות מחשבתו ורצונו שבמחו, וקבלה זו - שמקבל

על עצמו עול מלכות שמים ומורא ופחד מהקב"ה, היא -

הרי, אמתית בלי שום ספק, שהרי היא - קבלה זו, טבע

נפשות כל ישראל שלא למד במלך הקדוש ותתקרה -

בהקב"ה הרי התורה שלומד או המצוה שעושה מחמת

קבלה זו - של מלכות שמים, ומחמת המשכת היראה

שבמחו, נקראות - תורה ומצוות אלו, בשם "עבודה

שלימה", - עבודה שלימה היא דוקא זו שבאה מתוך יראה

מהקב"ה, כפי שנלמד להלן - ככל עבודת העבד לאדונו

ומלכו. - שהיא באה מתוך יראה. כל האמור הוא, כשארם

מעורר בקרבו, לפחות, דרגה קטנה של יראה, גם אם זה

במחשבה בלבד, וכיראה זו הוא לומד תורה ומקיים מצוות.

מה שאין בן אם לומד ומקיים המצוה באהבה לבדה, -

בלי יראה כלל, כדי לדבקה בו - יתברך, עלינו תורתו

ממעל, וזאת כדי, לקבל ולקבל באורו ותתקרה. - זו תהיה פעולת התורה שהוא לומד והציצית שהוא לובש, על נפשו האלקית בכלל, וביתר פירוט הרי פעולת הנחת תפילין על כוחות הנפש האלקית, היא, כפי שנלמד מיד, על המוח והלב

- ודרך פרט, - באופן

מפורט, תהיה הפעולה על

נפשו: בתפילין - על ידי

התפילין שהוא מניח,

תהיה הפעולה, לקבל

ולקבל בחינת חכמתו

ובינתו שבנפשו

האלהית, בבחינת

חכמתו ובינתו של

אין סוף ברוך הוא,

המלבוש הדרך פרט

בפרשיות: "קדש",

"והיה כי יביאך", -

בפרשיות "קדש" ו"והיה

כי יביאך" שבתפילין,

מלבושות חכמתו ובינתו

של אין סוף ברוך הוא:

בפרשת "קדש" - חכמה,

ובפרשת "והיה כי יביאך"

- בינה; וחכמתו ובינתו

של האדם המניח את

התפילין, נכללות ובטלות

בחכמתו ובינתו של אין

סוף ברוך הוא שבשתי

פרשיות אלו. הרינו - במה מתבטאת ונראית התכללותן

וביטולן של חכמתו ובינתו? - הרי זה, שלא להשתמש

בחכמתו ובינתו לתורה ומצוות בלבד, להבין את התורה

וגדלות ה' וכו'; וכן לקבל בחינת הדעת שבנפשו,

- החלק השלישי שבמוח, הכולל - מוח הדעת כולל בתוכו,

חסד ונבונה, שהן יראה ואהבה שבלבו, - מוח הדעת

כולל אותן ועל-ידו הן נוצרות. שכן, על ידי התקשרות

והתעמקות מוח ה"דעת" בגדולת ה' - נוצרות המדות יראת

ה' ואהבת ה' - כפי שלמדנו בסוף פרק ג. ותפקידו של אדם

הוא למסור את כוח ה"דעת" שבנפשו, בבחינת דעת העליון

- בבחינת ה"דעת" שלמעלה, הכולל חסד ונבונה, המלבש

- הדעת העליון מלובש, בפרשיות: "שמע", "והיה אם

שמע", ורינו כמו שכתוב בשלחן ערוך⁵: - שהכוונה

בשעת הנחת תפילין, צריכה להיות: לשעבד הלב ונחמת בו;

4. "כמבואר בארוכה בדרושי תפילין שבפע"ח, בסידור (שעם מאמרי החסידות), באמרי בינה וכו'" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

5. אורח חיים סימן כה, סעיף ה. 6. "כנל בראש הפרק" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. דברים יז, טו. 8. ראה לקוטי תורה מסעי

ד, ז.

מאדוננו, כך על האדם לעבוד את ה' מתוך יראה; בן – עושה למען אביו מתוך אהבה, כך, על האדם להיות בבחינת בן ולעבוד את ה' מתוך אהבה. וְאִם דִּישׁ – מדריגה של "בן" שְׁהוּא – בד בכד, גַּם־כֵּן "עֶבֶד", הָרִי אִי אֲפֹשֵׁר לְבֵא

לְמִדְרָגָה זוּ בְּלִי קְדִימַת

ה'יִרְאָה עֲלֵאָה, פִּיּוּדֵעַ

לְיִוְדָעִים. – כלומר: גם

מדריגה זו של בן (שהוא

עבד), קדמה לה יראה. –

על כל פנים, רואים אנו

שגם כשישנה לאדם

אהבת ה', אלא שחסרה

לו יראת ה', אין בכך

משום קיום תורה ומצוות,

באותה מדה שהתורה

קוראת בשם "עבודה";

וכשאין ביכולת האדם

ליצור הרגשת יראה מהקב"ה בלבו – יעורר לכל-הפחות יראה

במוחו ומחשבתו, ששם, לכל הפחות, ירגיש יראה זו. להלן

יסביר רבנו הזקן, שגם מי שאינו מסוגל לעורר אפילו במוחו

יראה מוחשית ומורגשת – בכל זאת, כיוון שהוא מתעמק

בדברים האמורים, וכוונתו בשעת לימודו תורה וקיומו מצוות

היא כדי לשרת את הקב"ה, את המלך, יש כבר בכך משום

עבודה אמיתית.

וּמְצוּתוֹ – אֵינָה נִקְרָאת – עבודה זו, בְּשֵׁם עֲבוֹדַת הָעֶבֶד, וְהַתּוֹרָה – הִרִי, אֲמָרָהּ: "וְעֲבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו'" – הִרִי שְׁנֵאמַר "וְעֲבַדְתֶּם", לְשׁוֹן עבודה, כְּמוֹ עֲבוֹדַת עֶבֶד, שֶׁהִיא מֵתוֹךְ יִרְאָה, "וְאוֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְגו'"¹⁰; – גַּם כֵּן לְשׁוֹן

עבודה, וְכֵמוֹ שֶׁפָּתוּב

בְּיִתְרָה [פָּרָשַׁת פֶּהֲרִי]:

"כִּהְיִיתָ תּוֹרָא דִּיהֲבִין

עֲלֵיהּ עוֹל בְּקְדֻמֵּיתָא

בְּגִין לְאַפְקָא מִגֵּיהּ טַב

לְעֲלָמָא כּו', – כאותו

שור ששמים עליו עול

בתחילה, כדי להפיק

ממנו טוב לעולם, הֲכִי

נְמִי אֲצַטְרִיךְ לְכַר נֶשֶׁ

לְקַבְּלָא עֲלֵיהּ עוֹל

מִלְבוֹת

בְּקְדֻמֵּיתָא כּו', – כך

צריך גם האדם לקבל על עצמו בתחילה עול מלכות שמים

(ולאחר מכן לעסוק בעבודת ה'), וְאִי הָאִי לָא אֲשַׁתְּבַח גְּבַהּ

– לָא שְׂרִיא בֵּיהּ קְדוּשָׁה כּו'; – ואם אין בו קבלת עול

מלכות שמים, אינה שורה בו קדושה. [וְכִרְעִיא מְהֵימְנָא

שָׁם דִּף קִיא עֲמוּד ב] – נאמר: שָׁבֵל אֲדָם צְרִיךְ לְהִיֵּוֹת

– בעבודת ה', בְּשֵׁתֵי בְּחִינּוֹת וּמְדֻרְגוֹת, וְהֵן: בְּחִינַת "עֶבֶד"

וּבְחִינַת "בֵּן". – עבד – שעבודתו היא מתוך יראה, הוא ירא

ליקוטי אמרים

תורתו ומצותיו אינה נקראת בשם עבודת העבד והתורה אמרה ועבדתם את ה' אלהיכם וגו' ואותו תעבדו וגו' וכמו"ש בזהר [פ' בהר] כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמיתא בגין לאפקא מיניה טב לעלמא כו' הכי נמי אצטרך לכ"נ לקבלא עליה עול מלכות שמים בקדמיתא כו' ואי האי לא אשתכח גביה לא שריא ביה קדוש' כו' [ובר"מ שם ד' קו"א ע"ב] שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות והן בחי' עבד ובחי' בן ואף דיש בן שהוא ג"כ עבד הרי אי אפשר לבא למדרגה זו בלי קדימת היראה עילאה כידוע ליודעים:

צריך גם האדם לקבל על עצמו בתחילה עול מלכות שמים (ולאחר מכן לעסוק בעבודת ה'), וְאִי הָאִי לָא אֲשַׁתְּבַח גְּבַהּ – לָא שְׂרִיא בֵּיהּ קְדוּשָׁה כּו'; – ואם אין בו קבלת עול מלכות שמים, אינה שורה בו קדושה. [וְכִרְעִיא מְהֵימְנָא שָׁם דִּף קִיא עֲמוּד ב] – נאמר: שָׁבֵל אֲדָם צְרִיךְ לְהִיֵּוֹת – בעבודת ה', בְּשֵׁתֵי בְּחִינּוֹת וּמְדֻרְגוֹת, וְהֵן: בְּחִינַת "עֶבֶד" וּבְחִינַת "בֵּן". – עבד – שעבודתו היא מתוך יראה, הוא ירא

~ יום חמישי י"ט ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נו, והנה אף מי... עד עמ' 114, כנ"ל.

בקרבו הרגש אלקי, של יראה אלקית, גם לא במוחו, אֲף־עֲלֵי פִי־בֵן, מֵאַחַר שֶׁמִּתְבָּרַן בְּעֲבוֹדַתוֹ – בקיום תורה ומצוות, כִּדִּי לְעֶבֶד אֶת הַמֶּלֶךְ – את הקב"ה, שהוא המלך שלו, הָרִי זו עֲבוֹדָה גְּמוּרָה, – לא חסר מאומה במה ששייך ל"עבודה"

– קיומו תורה ומצוות

הוא באופן ההולם את

התואר "עבודה", כִּי

הִירְאָה וְהַעֲבֹדָה –

יראה, ועבודת השי"ת,

נְחֻשְׁבוֹת לְשֵׁתֵי מְצוֹת

– נפרדות, כְּמִנְיַן תְּרִי"ג,

– 613 מצוות, וְאֵינֵן

מְעַבְּבוֹת זוּ אֶת זוּ. –

ולמרות שאין הוא מקיים מצות היראה, כי על היראה להיות

מורגשת בלב, או לכל-הפחות במוח – בכל זאת, אין בכך

וְהֵנָּה, אֲף מִי שֶׁגַּם בְּמִחוּ וּבְמַחְשְׁבָתוֹ אֵינּוּ מְרַגֵּשׁ שׁוֹם יִרְאָה וּבּוֹשָׁה, – שההתבוננות האמורה – כיצד מייחד הקב"ה את מלכותו עליו, ויתירה מזו – איך הקב"ה "עומד" עליו ומביט אם הוא עובדו כראוי וכו' – איננה מעוררת בו הרגשת

היראה, גם לא במוחו

ומחשבתו בלבד, וסיבת

הדבר היא – מִפְּנֵי

פְּחִיתוֹת עֲרֵךְ נַפְשׁוֹ

מִמְקוֹר הַחֶבְדָּה,

מְמִדְרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת

דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּעֶשֶׂה,

– שמקור נפשו הוא

מהעולם התחתון ביותר,

"עולם העשיה", ובעולם זה עצמו – מהמדריגות התחתונות

ביותר בעשר הספירות שבו – ומשום כך, אין ביכולתו לגלות

ליקוטי אמרים

והנה אף מי שגם במוחו ובמחשבתו אינו מרגיש שום יראה ובושה מפני פחיתות ערך נפשו ממקור חוצבה ממדרגות תחתוניו דו"ס דעשיה אעפ"כ מאחר שמתכוין בעבודתו כדי לעבוד את המלך הרי זו עבודה גמורה כי היראה והעבודה נחשבות לשתי מצות במנין תרי"ג ואינן מעכבות זו את זו. ועוד שבאמת מקיים גם מצות

– מהמדריגות התחתונות בעולם העשיה, ובעולם זה עצמו – מהמדריגות התחתונות ביותר בעשר הספירות שבו – ומשום כך, אין ביכולתו לגלות

9. שמות כג, כה. 10. דברים יג, ה.

טובים¹³, ולכן נקראים המעשים הטובים של קיום התורה והמצוות, בשם "חכמה", הרי יראה זו, עליה אנו לומדים כעת, היא הקדמה ל"חכמה" – לקיום התורה והמצוות (שכן, אנו לומדים¹⁴: "אם אין חכמה אין יראה"¹⁵, ש"חכמה היא

הקדמה ל"יראה", ומאידך אנו לומדים ש"אם אין יראה אין חכמה", ש"יראה" היא הקדמה ל"חכמה", מכאן שיטת שתי מדרגות ביראה: א) יראה תתאה – יראה תחתונה, והיא משמשת כהקדמה לקיום תורה ומצוות, הנקרא "חכמה", ועל כך נאמר "אם אין יראה אין חכמה". ב) יראה עליונה – יראה עליונה, יראה זו באה אחרי קיומן של תורה ומצוות, ועל כך נאמר "אם אין חכמה אין

יראה" ואילו ו"יראה עלאה" הוא "ירא בשת" בו, – היראה העליונה היא יראה המבוססת על הבושה שלו מפני גדלות ה', ד"אית יראה ואית יראה בו". – יש יראה ויש יראה. כאמור ישנן שתי מדרגות ביראה, יראה המביאה לקיום תורה ומצוות, ויראה הנוצרת על ידי קיום תורה ומצוות. אכל בלי יראה כלל – אם אין אפילו "יראה תתאה" לא פרחא לעילא – אין עבודתו בקיום תורה ומצוות, "פורחת" (עולה) למעלה, באהבה לבדה, – אם הוא מקיים תורה ומצוות מתוך אהבת ה' בלבד, אין אהבה זו מעלה את התורה והמצוות למעלה בספירות העליונות, כמו שהעוף אינו יכול לפרח בבגן אחד¹⁶, דדחילו ורחימו הן תרין ג'פין – שכן, יראה ואהבה הן שתי כנפיים, [כמו שפיתוב ב'תקוניים']. – ב"תיקוני זוהר" – שתי הכנפיים ("גדפין") של אהבה ויראה, מעלות את התורה והמצוות (הנעשות על ידן) לספירות העולמות העליונים, כפי שלמדנו בפרקים הקודמים. אך, כשחסרה ההתעוררות של יראת ה', והוא מקיים מצוות מתוך אהבה בלבד – הרי שקיימת כאן "כנף" אחת בלבד, וב"כנף" אחת אין ביכולת התורה והמצוות לעלות למעלה. וכן היראה לבדה – בלי אהבה, היא כנף אחד, ולא פרחא פה לעילא, – העבודה מתוך יראה לבדה, אינה "פורחת" (עולה) למעלה, אף שנקראת "עבודת עבד". – שכן, העבודה הרי

משום עיכוב בקיום מצות עבודת ה', בלומדו תורה ובקיומו מצוות כדי לשרת את הקב"ה שהוא המלך שלו. ורבנו הזקן ממשיך ואומר יתר על כן, שלמרות שאין הוא מרגיש את היראה גם לא במוחו, אך מכיוון שהוא מתעמק בענינים שעליהם לעורר יראה,

ובמחשבתו הוא מהרהר בענינים של יראה – הוא אף מקיים בכך מצות יראה. ועוד, – יתירה מזו, שבאמת מקום גם מצות יראה – לא רק מצות ה"עבודה", בפה – על ידי, שמשמש היראה במחשבתו, – שבמחשבתו הוא מהרהר אודות יראה זו ומנסה לעורר אותה, כי בשעה ורגע זו על-בלי-פנים מורא שמים עליו, על-בלי-פנים במורא פשר ודם הדיוט לפחות

שאינו מלך, המביט עליו, שנמנע בעבורו מלעשות דבר שאינו הגון בעיניו, – כשמישהו מסתכל עליו, גם אם הוא אינו מלך, כי אם בשר-ודם פשוט – מונעת אותו הסתכלות זו לעשות דברים בלתי הוגנים – באותה מדה הוא מונע את עצמו, בשעה שהוא מהרהר בעניני אותה יראה, מלעשות דבר המנוגד לרצון הקב"ה, שזו – ביטוי פשוט זה של מורא, נקראת יראה, כמו שאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו: "יהי רצון שיהא מורא עליכם כמורא בשר-ודם בו", – וכשתלמידיו שאלוהו: האם אין מורא נעלה מכך? – ענה: תדעו, בשאדם עובר עברה, אומר שלא יראני אדם כו". – הרי, שמורא כזה מפני הקב"ה יעצור בכס מלעבור עבירות. על כל פנים, אנו רואים, שזה נקרא מורא שמים – יראה, מכיוון שזה מונע מלעבור עבירה, באותה מדה שהמורא שלו מבשר-ודם מונע ממנו עשיית דברים בלתי רצויים. הרי, שהוא מקיים גם מצות היראה, בכך שהוא ממשיך יראה זו במחשבתו על ידי התבוננות. רק שיראה זו נקראת "יראה תתאה" – "יראה תחתונה" וכן ו"יראת חטא" – לא "יראת ה'" או "יראת אלקים", כי אם "יראת חטא" – הוא ירא לעבור עבירה, ויראה זו היא שקודמת לתקנתו¹², – היא משמשת כהקדמה ל"חכמה", שהיא קיומן של תורה ומצוות (כי "תכלית חכמה, תשובה ומעשים

11. ברכות כח, ב. 12. ראה אבות פרק ג משנה ט. 13. ברכות יז, א. 14. ראה בתחילת פרק מג באריכות. 15. אבות פרק ג משנה יז. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומש"כ במדרש הובא בתוד"ה כנפי (שבת מט, א) 'פורחת באחת' – הרי בשעת מעשה יש להם גם כנף שני, וכהסיום 'ונינוחת באחת' – משא"כ בנידו"ד שאין לו אלא כנף אחד. ולגירסת ופירוש המת"כ (לט, ח) צ"ל פריחה במקצת – גם בכנף הב', לפי שא"ל לפרוח באחד".

יהודי הרי צריך להכליל את עצמו ב"כלל ישראל", ולכן עליו לשאוף ולכוון בעבודתו, לא רק שנפשו תהיה דבוקה בהקב"ה, אלא שגם מקור נפשו ומקור נפשות כל ישראל – יהיה דבוק בהקב"ה, על-ידי-זה מייחדים, כלומר – מאחדים ומדבקים את

קודשא-בריך-הוא

(הקב"ה) ושכינתיה (ושכינתו), שכן "קודשא-בריך-הוא" הוא מקור התורה והמצוות, ו"שכינה" היא מקור נפשות כל ישראל – זהו פירוש הנוסח "לשם יחוד" שאומרים לפני

קיום מצוה, שיהיה "יחוד קודשא-בריך-הוא ושכינתיה" וזאת "בשם כל ישראל" – "שפי" – והיחוד (עשיית המצוה) הוא בשם כל ישראל – וע"פ הנ"ל מובן ההכרח בזה, כיון שצ"ל היחוד עם שכינת' שהיא מקור נפשות כל ישראל" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: משמעות "בשם כל ישראל" היא, שהיחוד (זאת אומרת: מעשה המצוה) הוא בשם כל ישראל – שעשיית המצוה היא בשביל ובשם כל כלל ישראל, מכיון שהיחוד, ההתייחדות וההתאחדות (של קודשא-בריך-הוא), הנוצרת על-ידי קיום המצוה הוא עם "שכינתיה" (השכינה שלו), שהיא מקור כל ישראל.

נעשית מתוך יראה, כעבודת עבד לאדונו, אך, בכל זאת, אין די ב"עבודת עבד", וצריך להיות גם בן-בית, בן-בית – עבודה מתוך אהבה, הנקראת בחינת "בן", שכן בן עושה למען אביו מתוך אהבה – לעורר האהבה הטבעית על-כל-פנים

– להקב"ה, המסתרת

בלבו, שתהא בהתגלות מוחו על-כל-פנים, לזכור אהבתו ל"ה' אחד" במחשבתו וברצונו, לדבקה בו ותקרה. – זכרון אהבתו המסתרת, תעורר בו את הרצון להיות דבוק

בהקב"ה; וזאת תהיה פונתו בעסק התורה או המצוה הזו, – שהוא עומד להתעסק בהן: לדבקה בו – בהקב"ה, נפשו האלהית והחיונית ולבושיהן, בנזקף לעיל. – כפי שלמדנו, שהעסק בתורה ומצוות פועל על הנפש האלקית ועל הנפש החיונית ולבושיהן, שתהינה דבוקות בהקב"ה. הרי, שבעבודתו של יהודי צריכות להיות שתי הבחינות: בחינת "עבד" – העובד את הקב"ה מתוך יראה, כעבודת עבד לאדונו, ובחינת "בן" – העושה למען אביו מתוך אהבה. למדנו שכוונתו של יהודי בשעת קיומו תורה ומצוות, צריכה להיות, כדי לדבק את נפשו בהקב"ה, – ורבנו הזקן ממשיך ומוסיף,

~ יום שישי כ' ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 114, אך אמנם אמרו... עד עמ' נח, החסדים.

"שכינה", היא המשפעת בו – באדם הלומד תורה, בן הדבור הזה שמדבר בדברי תורה, או בן המעשה הזה לעשות מצוה זו. – שהוא עוסק בהן כעת – הרי שעל-ידי לימוד התורה או קיום המצוה, יתכוון לדבק ולאחד באור

אין-סוף, את מקור כוח הדיבור או כוח המעשה, שהוא גם מקור נפשו האלקית ונפשות כל ישראל. ויחוד זה, – של מקור נפשות ישראל באור אין-סוף הוא על-ידי המשכת אור אין-סוף ברוך-הוא למטה, על-ידי עסק התורה והמצוות שהוא – אור

אך אמנם אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל", – ולכן, לא די במה שהוא מתכוון בשעה שהוא לומד תורה ומקיים מצוה, לדבק את נפשו שלו בהקב"ה, אלא – לכן יתבונן בעבודתו, ליחד ולדבקה

בו ותקרה, מקור נפשו האלהית ומקור נפשות כל ישראל, שהוא מקור נפשו האלקית ונפשות כל ישראל, הוא רוח פיו ותקרה, הנקרא בשם "שכינה", על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין – בתוך כל העולמות, להחיותן ולקיימן, והיא –

ליקוטי אמרים

אך אמנם

אמרו רז"ל לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל לכן יתכוון ליחד ולדבקה בו ית' מקור נפשו האלהית ומקור נפשות כל ישראל שהוא רוח פיו ית' הנק' בשם שכינה על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין להחיותן ולקיימן והיא היא המשפעת בו כח הדבור הזה שמדבר בדברי תורה או כח המעשה הזה לעשות מצוה זו ויחוד זה הוא ע"י המשכת אור א"ס ב"ה למטה ע"י עסק התורה והמצוות שהוא מלובש בהן ויתכוון

שְׁתֵּן – התורה והמצוות, הן רְצוֹנוֹ יִתְפַּדֶּה; – ובשעה שיהודי, ממשיך ומגלה, על ידי עיסוקו בתורה ובמצוות, את הרצון העליון למטה – מתגלה גם למעלה במדות העליונות, הרצון העליון, וזה מביא את ההתכללות וה"יחוד" במדות, שה"גבורות" נמתקות

ונהפכות ל"חסדים".
וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּאֲדָרָא רַבָּא וּבַמְשַׁנַּת חֲסִידִים מִסְּכַת אַרְיָאֲנִין פֶּרַק ה', שְׁתַּרְיָג מִצוֹת הַתּוֹרָה נִמְשְׁכוֹת מִ"הַתְּרַתָּא" דַּ"אֲרִיָּה" אֲנִינִין, שְׁחֹא רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, מְקוֹר הַחֲסִידִים: – אלו הן לשונות של "קבלה", ותוכנן הוא כאמור, שעל ידי לימוד תורה וקיום מצוות, נמשך חסד וטוב בעולם.

למדנו, שבשעה שיהודי לומד תורה או מקיים מצוה, לא די שיכוון לדבק על-ידי-זה את נפשו בלבד עם הקב"ה, אלא, עליו גם לכוון לדבק ולאחד על-ידי-זה את מקור נפשות כל ישראל באור אין-סוף ברוך-הוא. אך, יש הבדל בין שני סוגי הכוונה: רצונו וכוונתו של יהודי לדבק את נפשו בהקב"ה – באים מהאהבה שישנה בכל אחד מישראל להקב"ה (שכן, מתוך שיש לו אהבה להקב"ה – הוא רוצה להיות דבוק בו), וממילא – כוונה זו היא בוודאי אמיתית. ואילו, כדי לרצות שעל-ידי התורה והמצוות שלו יהיה יחוד מקור כל נפשות ישראל באור אין-סוף – "יחוד קודשא-בריך-הוא ושכינתיה" – יש להזדקק כבר לאהבה גדולה ומיוחדת להקב"ה: לרצות גם לגרום נחת רוח להקב"ה, אי לכך, יתכן שכוונה זו לא תהיה בו כל כולה אמיתית – ובעבודת ה' יש להיזהר מדבר שאינו כולו אמת, כיצד, איפוא, אומרים שעל כל יהודי לכוון כוונה זו? – מסביר רבנו הזקן להלן, שגם אם אין כוונה זו אצלו כולה אמת, אבל מכיון שיש בה קצת מן האמת – שהרי כל יהודי רוצה לקיים את רצונו של הקב"ה (וענין זה, שיהיה יחוד קודשא-בריך-הוא ושכינתיה, הוא הרי רצונו האמיתי של הקב"ה), לכן, בל ימנע עצמו מלכוון כוונה זו, כי אין בכך משום רמיה עצמית, שהרי, מצד הנשמה גם כוונה זו היא אמיתית כולה.

אין-סוף ברוך-הוא, מְלַבֵּשׁ בְּהֵן. – בתורה ובמצוות; וְיִתְבַּרְןָּ לְהַמְשִׁיךְ אֹרֹו יִתְפַּדֶּה עַל מְקוֹר נַפְשׁוֹ וְנַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל לְיִתְדֵן, – לאחד את מקור נפשו ונפשות כל ישראל באורו יתברך, וּכְמוֹ שִׁיתְבָּרַךְ לְקַמֵּן פְּרוּשׁ יְחוּד זֶה בְּאֲרִיכוֹת, עֵינִין

שָׁם. וְזֶה פְּרוּשׁ "לְשֵׁם יְחוּד קִדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא וְשְׂכִינְתָּהּ, בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל". – שאומרים לפני קיומן של מצוות, שעל ידי קיום מצוות, יהיה יחוד קודשא-בריך-הוא (הקב"ה), מקור התורה והמצוות, ושכינה, וזאת "בשם כל ישראל", כי כאמור, שכינה היא מקור כל נפשות ישראל. הַנְּהַח בַּהֲגָהּ שֶׁאֵנו עוֹמְדִים לְלַמּוֹד, מִסְבִּיר רַבְּנוּ הַזְּקֵן, שְׁנוֹסֵף עַל הַדְּבָקוֹת בְּאֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוָה יוֹצֵרִים בְּנַפְשׁוֹ וּבְמִקּוֹר

ליקוטי אמרים

להמשיך אורו ית' על מקור נפשו ונפשות כל ישראל לייחוד וכמ"ש לקמן פי' יחוד זה באריכות ע"ש. וזהו פי' לשם יחוד קב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל*

הנהח

(וגם על ידי זה יתמתקו גם כן הגבורות בחסדים ממילא בהתכללות המדות ויחודם על ידי גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה למעלה באתערותא דלתתא הוא גילוי למטה בעסק התורה והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש באדרא רבא ובמשנת חסידים מסכת א"א פ"ד שתר"ג מצות התורה נמשכות מחוורתא דא"א שהוא רצון העליון מקור החסדים):

ואף שלהיות כוונה זו אמיתית בלבו שיהיה לכו הפץ באמת יחוד העליון הוזה צריך להיות בלבו אהבה רבה לה' לברו לעשות נחת רוח לפניו לבר ולא לרוות נפשו הצמאה לה' אלא כברא דאשתדל בתר אבוי ואמי' דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה כו' [כמ"ש לעיל בשם רעיא מהימנא]. מ"מ

נפשות כל ישראל – "יחוד קודשא-בריך-הוא ושכינתיה" – מביא הדבר גם ל"המתקת הדינים", שה"גבורות" נהפכות ל"חסדים", שיהיה חסד בלבד. דבר זה בא מהיחוד של המדות למעלה, שחסד וגבורה, שהן הפכיות ומנוגדות זו לזו, יהיו לענין אחד, על ידי המשכת אור שלמעלה משתי מדות אלו, עד ששתיהן בטלות לעומת אור זה, והניגוד שבין מדה אחת לחברתה – מתבטל ממילא. אור זה, המביא יחוד זה במדות, הוא הרצון העליון הנמשך על ידי קיום תורה ומצוות – שכן, תורה ומצוות הן הרי רצונו של הקב"ה שלמעלה מעלה מהמדות חסד וגבורה – וכשרצון עליון זה, שהוא מקור החסדים, נמשך ומתגלה על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, מתאחדות מדות אלו, ו"גבורה" נהפכת ל"חסד". * (וְגַם עַל-יְדֵי-זֶה – על ידי קיום תורה ומצוות, יִתְמַתְקוּ גַם כֵּן הַגְּבוּרוֹת בְּחֲסִידִים – התוקף של ה"גבורות" יומתק מִמִּילָא, בְּהַתְּכַלְלוֹת – על ידי התכללות, הַמְדוּת וְיִחְוּדָם, – שהמדות למעלה יתאחדו ויתכללו אחת בשניה, עַל-יְדֵי גִלְוֵי רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן פְּרוּדֵי-הוּא, הַמְתַּגְּלָה לְמַעְלָה בְּאֲתַעְרוּתָא דְלַתְתָּא, – על ידי התעוררות מלמטה, הוּא גִלְוֵי לְמַטָּה בְּעַסְק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה – בעסק זה מתגלה הרצון העליון,

~ שבת קודש כ"א ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 114, ואף שלהיות כוונה... עד עמ' נה, באריכות.

הפין לבו בזה באמת, מפני אהבה הטבעית שבלב כל ישראל - ואהבה טבעית זו מניעה אותו לעשות כל מה שהוא רצון העליון ברוך-הוא, ויחוד זה - של מקור נפשות כל ישראל באור איך-סוף ברוך-הוא, הוא - הרי, רצונו האמתי, - של

הקב"ה, והינו יחוד העליון שבאצילות, הנעשה באתערוהא דלתתא, - על ידי התעוררות מלמטה, על-ידי יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלבש בתורה ומצות שעוסקת בהן, והיו - הנפש האלקית ואור ה', לאחדים ממש, - מאוחדים כדבר אחד ממש, כמו שנתבאר לעיל, - שעל-ידי-זה נעשה היחוד בעולם האצילות, פי על-ידי זה מתחדים גם-כן מקור התורה והמצות, שהוא תקדוש-ברוך הוא, עם מקור נפשו האלהית, הנקרא בשם "שכינה", - על ידי יחוד הנפש עם אור ה' שבתורה ומצות, מתהווה היחוד של מקור הנפש - "שכינה", עם מקור התורה והמצוות -

"קודשא בריך הוא", שהן - ביחס לאורות העליונים הכלליים: בחינת "ממלא כל עלמין" וביחינת "סוכב כל עלמין", כמו שנתבאר במקום אחר באריכות. - אך, כל האמור הוא ביחס לכך שיהודי צריך לכוון לפעול יחודו של מקור נפשות כל ישראל במקור התורה והמצוות, ולמרות שאין הוא נמצא במדרגה עילאית זו של אהבת ה' היוצרת ומעוררת בנפש שאיפה ל"יחוד" כזה - בכל זאת, יש קצת מן האמת בכך בכל אחד מישראל, שהרי כל יהודי רוצה למלא את רצון הקב"ה. ואילו, הרצון בכל אחד מישראל לאחד את הנפש שלו באור ה' - הוא, כפי שיסוכם להלן, רצון אמיתי, שהוא כולו אמת לאמתו, ובא מהאהבה המסותרת שבכל אחד מישראל להקב"ה.

ואף שלהיות כוונה זו אמיתית בלבד, שיהיה לבו הפין באמת יחוד העליון הזה, - של מקור כל נפשות ישראל באור איך-סוף ברוך-הוא, צריך להיות בלבד אהבה רבה לה' לבדו, - שכן, כל אהבה "חוזרת אל האוהב", כלומר:

הוא אוהב דבר-מה מפני שזה טוב לו, (והיינו שבעצם הוא אוהב את עצמו) - את מה שטוב לעצמו); על-דרך-זה גם באהבתו של יהודי להקב"ה ורצונו להיות דבוק בו על ידי קיום תורה ומצוות - הרי גם זה נובע ממה שהוא רוצה את הטוב שלו, מה שטוב לנפש שלו. אך כדי לרצות שמקור נפשות כל ישראל יהיה דבוק בהקב"ה, והרי אין בכך משום ענין שטוב לו עצמו, שמספיקה לשם כך אהבה להקב"ה שמורגש בה מה שטוב לעצמו - אלא, לשם כך, נדרשת אהבה כזו שהיא כל כולה רק להקב"ה בלבד - לעשות נחת רוח לפניו לבד, ולא לרוות - צמאון, נפשו - הנפש שלו, הצמאה לה', אלא כברא דאשתדל בתי אבוי ואמיה

המסור ונמשך אחרי אביו ואמו, דרתיים לון יתיר מגרמיה ונפשיה בו' - שהוא אוהב אותם יותר מאשר גופו ונפשו, [כמו שנתבאר לעיל - בפרק י', בשם רעיא מהימנא], - שכן היתה אהבתו של משה רבנו, שמסר את נפשו לשם יחוד קודשא-ברוך-הוא ושכינתיה, כבן המוסר את נפשו עבור אביו ואמו - כיצד, אפוא, אנו אומרים שעל כל אחד מישראל לכוון את הכוונה האמורה, בשעה שכדי שתהא זו כוונה אמיתית, נדרשת לכך מדרגה נעלה ביותר של אהבה? מפלי-מקום יש לכל אדם להרגיל עצמו בכונה זו, כי אף שאינה באמת לאמתו לגמרי בלבד שיהפין בזה בכל לבו, - שכאמור, נדרשת לכך מדרגה נעלה ביותר של אהבה, מפלי-מקום מעט מועד - במדה מועטה לפחות,

ליקוני אמרים

הנה"ה

(וגם נראה בראיית העין שהם בטלים לאורו ית' בהשתחואתם כל יום כלפי מערב בשקיעתם כמארז"ל ע"פ וצבא השמים לך משתחויים שהשכינה במערב ונמצא הילוכם כל היום כלפי מערב הוא דרך השתחואה וביטול והנה גם מי שלא ראה את המלך מעולם ואינו מכירו כלל אע"פ כשנכנסם לחצר המלך ורואה שרים רבים ונכבדים משתחויים לאיש א' תפול עליו אימה ופחד):

יש לכל אדם להרגיל עצמו בכונה זו כי אף שאינה באמת לאמתו לגמרי בלבד שיהפין בזה בכל לבו מ"מ מעט מועד הפין לבו בזה באמת מפני אהבה הטבעית שבלב כל ישראל לעשות כל מה שהוא רצון העליון ב"ה ויחוד זה הוא רצונו האמיתי והינו יחוד העליון שבאצילות הנעשה באתערוהא דלתתא ע"י יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוכב בתורה ומצות שעוסקת בהן והיו לאחדים ממש כמש"ל כי עי"ז מתיחדים ג"כ מקור התורה והמצות שהוא הקב"ה עם מקור נפשו האלהית הנקרא בשם שכינה שהן בחי' ממלא כל עלמין ובחי' סוכב כל עלמין כמ"ש במ"א באריכות.

לוח היום יום ...

יום שלישי **טו ניסן, א דחג המצות** **ה'תש"ג**

יום ראשון

למרוור וְחֹזֶרֶת – הֵן תְּרִיין וְהֵן סֵאלֵאט [-חֶסֶה].
קָדוּשׁ בְּעִמּוּדָה. הָא לְחֵמָא – הָהָא בְּצִירֵי. בְּבִרְכַת אֲכִילַת מְרוּר מְכֻנָּיִם גַּם עַל מְרוּר שְׂפִיכוּרָךְ.
שִׁיעוּרִים. חוּמֵשׁ: אַחֲרֵי מוֹת, שְׁלִישִׁי עִם פִּירֵשׁ"י.
תְּהִלִּים: עוֹרֵעַח.
תְּנַיָא: וְהֵנָּה . . . 114 וּלְבוּשִׁיהֶן כִּנ"ל.

בסדר הראשון הי' אאמו"ר מקצר בכדי לאכול האפיקומן לפני חצות, אבל בשני הי' מאריך. מתחיל לפני שעה ט וגומר בשעה ג-ד אחר חצות, והי' מאריך בביאור ההגדה.

אדמו"ר הזקן אמר: מיכלא דמהימנותא – לילה הראשון; מיכלא דאסותא – לילה השני. אז די רפואה בריינגט די אמונה, וואָס ער זאָגט א דאנק דיר ג-ט פאר מיין רפואה, איז ער דאָך געווען קראנק. אָבער אז די אמונה בריינגט די רפואה, איז מען לכתחילה נישט קראנק.

תרגום

בְּסֵדֶר הָרֵאשׁוֹן הָיָה אֲדֹנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] מְקַצֵּר בְּכַדֵּי לֶאֱכֹל הָאֲפִיקוּמָן לְפָנֵי חֲצוֹת, אָבֵל בְּשֵׁנֵי הָיָה מְאָרִיךְ. מֵתְחִיל לְפָנֵי שְׁעָה ט, וְגוֹמְרוֹ בְּשְׁעָה ג-ד אַחֵר חֲצוֹת, וְהָיָה מְאָרִיךְ בְּבִאּוֹר הַהֶגְדָּה.
אֲדֹמ"ר הַזְקֵן אָמַר: מִכְּלָא דְמַהֲמִנּוּתָא [= "מִאֲכַל הָאֲמוּנָה"] – לַיְלָה הָרֵאשׁוֹן; מִכְּלָא דְאִסוּתָא [= "מִאֲכַל הָרְפוּאָה"] – לַיְלָה הַשֵּׁנִי. כַּאֲשֶׁר הָרְפוּאָה מְבִיאָה (גוֹרְמַת) אֶת הָאֲמוּנָה, שְׂאוּמֵר "תּוֹדָה לָךְ ה' עַל רְפוּאָתִי" – הוּא הָיָה הָרֵי חוֹלָה; אֲךָ כִּשְׁהָאֲמוּנָה מְבִיאָה אֶת הָרְפוּאָה – מְלַכְתְּחִלָּה לֹא חוֹלִים.

יום רביעי **טז ניסן, ב דחהמ"צ, אחד לעומר** **ה'תש"ג**

יום שני

לֵיל ב' דְּחַג הַמַּצּוֹת – קְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל הַמָּטָה כְּמוֹ בְּכָל יוֹם טוֹב.
שִׁיעוּרִים. חוּמֵשׁ: אַחֲרֵי מוֹת, רְבִיעִי עִם פִּירֵשׁ"י.
תְּהִלִּים: עֵט־פֶּב.
תְּנַיָא: אֲךָ אֲמַנֵם . . . 116 אַתָּה וְכָה"ג.

גם מי שאין לו אב, ר"ל, אומר לפני מה נשתנה "טאטע איך וועל בא דיר פרעגן פיר קשיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, ר"ל, צ"ל בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

תרגום

גַּם מִי שְׂאִין לוֹ אָב, רַחֲמֵנָא לְצַלֵּן, אֹמֵר לְפָנֵי "מַה נִּשְׁתַּנָּה": "אָבֵא, אֲשָׁאֵל אוֹתָךְ אַרְבַּע קוּשְׁיוֹת". וְסִמּוּכוֹת לְזֶה, שְׁגַם מִי שְׂאִין לוֹ אָב וְאִם, רַחֲמֵנָא לְצַלֵּן, צְרִיךְ לוֹמַר בְּבִרְכַת הַמְּזוּן: הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ אֶת אָבִי מוֹרֵי כו' אֲמִי מוֹרְתִי כו'.

יום שלישי

יום חמישי

יז ניסן, שני לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: פג"פז.
תניא: והנה בהכנה . . . 116 כנודע.

"הרי זה משבח" - "זה" מורה על מדרגה דקדושה, "הנה אלקינו זה" - וכל המרבה בו, "זה" שלו הוא משבח.

יום רביעי

יום ששי

יח ניסן, שלשה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: והנה כל . . . וכו' כנ"ל.

במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

שנת תר"ח אמר ה"צמח צדק" מאמר על הפסוק "אם כסף תלוה גו'", כסף הוא הנשמה, על שם שהיא תמיד בכסף [=בגזעגזעים] ותשוקה לעלות למעלה, וכדכתיב "רוח האדם היא העולה למעלה", האדם הם נשמות ישראל, "אתם קרויים אדם", והנשמה נתונה בהלואה להאדם, וכתיב "ימים יצרו גו'", דיש מספר קבוע בו, וחסר יומא תדא - חסר לבושא תדא [וכשחסר יום אחד - חסר לבוש אחד].

יום חמישי

שבת

יט ניסן, ארבעה לעומר

ה'תש"ג

גם בשמחה ובצהלה.
שלוש עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעודתא, ויתן לך - אומרים בלחש.
שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: פרק מב. והנה . . . 118 ידע וגו'.

פעם פרש אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: מזה בשתנה הלילה - גלות שנמשל ללילה - הנה - האחרון - מכל הלילות - גליות שקדמוהו.

שבכל הלילות אין אנו מטבילין - לשון מרוק, נקיון וטהרה - אפילו פעם אחת - לא נגמר המרוק בהם, כי הרי היה אחריהם עוד גלות - הלילה הנה שתי פעמים - מרוק גוף וגלוי הנפש.

שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ או מצה - הינו כי גם אחר הגלות, העבודה היא מצד נפש האלקית, מצה בטול, ומצד נפש הבהמית, חמץ ישות - הלילה הנה - אחר גלות האחרון - בלו מצה - שיעבר רוח השמאה.

שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות - כל המקנא פניו מוריקות, ובכל הגליות הרבה בחינות בקנאה: קנאת סופרים ונדומה - הלילה הנה - אחר גלות האחרון - בלו מרור - קנאה היותר גדולה, על-דרך מאמר רז"ל כל צדיק נכוה מחפתו של חברו.

שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסבין - כל הגלויים שעל-ידי הגליות - אוכלין - בחינת התענוג, ויש התפשטות התענוג ותענוג העצמי, ויש מי שמגיע בעבודתו להתפשטות התענוג ויש לתענוג העצמי - הלילה הנה - אחר גלות האחרון - בלבו מסבין - שכל ישראל יגיעו לבחינת תענוג העצמי.

יום
שישי

יום ראשון

כ ניסן, חמשה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: צו"קג.
תניא: וכו' . . . 118 כמ"ש שם.

פעם נכנס כ"ק הר' חיים אברהם (בן רבינו הזקן) אל אדמו"ר האמצעי בחג הפסח לאמר גוט יום טוב. וסיפר אז - הרח"א - שרבינו הזקן אמר: פסח דארף איינער דעם אנדערען ניט מכבד זיין באכילה ושתי', אָבער נעמען אליין מעג מען.

תרגום

פֿעם נִכְנָס כ"ק הַרְבֵּי חַיִּים אַבְרָהָם (בֶּן רַבִּינוּ הַזְקֵן) אֶל אַדְמו"ר הָאֲמִצְעִי בְּחַג הַפֶּסַח לֵאמֹר גּוֹט יוֹם טוֹב [=חג שְׁמַח"]. וְסִפֵּר אָז - הֶרַב חַיִּים אַבְרָהָם - שֶׁרַבְּנּוּ הַזְקֵן אָמַר: בְּפֶסַח אֵין לְאַחַד לְכַבֵּד אֶת זוּלְתוֹ בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, אֶךְ לְקַחַת לְבֶד מִתֵּר.

שבת
קודש

יום שני

כא ניסן, שביעי של פסח, ששה לעומר

ה'תש"ג

בַּעַת קְרִיאַת הַשִּׁירָה - עוֹמְדִים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: והשנית . . . ס שומעת כו'.

אין ליובאוויטש פלעגט מען זיין אויף שש"פ - אויך שבועות און הושענא רבה. אז איך בין אלט געווען ניין יאָהר האָב איך זיך שוין ניט געלייגט שלאָפען שש"פ - מ'דארף לערנען א גאנצע נאַכט.

תרגום

בְּלִיבֹאָוויטש הָיוּ נְעוּרַיִם בְּשַׁבְּעֵי שָׁל פֶּסַח - גַּם בְּשָׁבוּעוֹת וְהוֹשַׁעְנָא רַבָּה. בְּשִׁהִיטִי בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים, כְּבָר לֹא שְׁכַבְתִּי לִישֵׁן בְּשַׁבְּעֵי שָׁל פֶּסַח - יֵשׁ לְלַמֵּד לִילָה שְׁלֹם.

המשך ביאור למס' מכות ליום חמישי עמ' א

12 שנקט הכתוב בלשון 'מחטוא לי', מכל מקום היה דינו מפור' לאדם.
13 הגמרא מקשה על שיטת רבא: אִיִּתְּבִיָּה [-הקשה] אֲבִי לְרַבָּא,
14 נאמר במקרא (שם כ ד) שאמר אבימלך להקדוש ברוך הוא 'הֲגִיז
15 גַם צָדִיק תִּהְיֶינִי, דהיינו, שטען שהוא צדיק בדבר זה, לפי שלא
16 ידע שהיא אשת איש, ונראים הדברים שהודה לו הקדוש ברוך
17 הוא על טענתו זו, ואם כן בהכרח צריך לומר שהאומר מותר
18 אנוס הוא.
19 דוחה הגמרא: הָתָם בְּרַבָּא מְהִדְרֵי עֲלוּיָה - שם השיב לו הקדוש
20 ברוך על טענתו, ולא הודה לדבריו כלל, אלא כך אמר לו (שם ז)
21 'וְעַתָּה הֲשֵׁב אֶשֶׁת הָאִישׁ כִּי נִבְיָא הוּא', ולכאורה יש לתמוה, מדוע
22 תלה הכתוב את חובת השבת האשה בכך שאברהם נביא הוא,

1 שנתחייב מיתה בדי' שָׁמַיִם. הֲקָא נָמִי - ואף יש לדייק כן מדברי
2 הכתוב, דְּכַתִּיב (שם ח) שאמר הקדוש ברוך הוא לאבימלך 'וְאַחֲשֶׁךָ
3 גַּם אֲנֹכִי אוֹתָךְ מִמָּחֹטָא לִי, ויש לדייק מתיבת 'לי' שאין החטא אלא
4 כלפי שמים, אך אינו חייב על כך בדיני אדם.
5 מקשה הגמרא על דיוק זה: וְלִמְעֵמִיד - ולשיטתך, כיצד ניתן לפרש
6 את דברי המקרא (שם טו) שאמר יוסף לאשת פוטיפר, 'וְאַיֶּךָ
7 אֶעֱשֶׂה הָרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחַטָּאתִי לֵאלֹהִים, האם גם שם יש
8 לפרש שהחטא יהיה רק לאלהים ולא לאדם, הלא ודאי היה
9 מתחייב גם בדיני אדם, מאחר שידוע היה שהיא אשת איש. אֲלֵא
10 בהכרח צריך לומר, שאף שנקט בלשון 'וחטאתי לאלהים' מכל
11 מקום דינו היה מפור' לאדם, הָקָא נָמִי - אף כאן לענין אבימלך, אף

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ט"ו ניסן ~

טעם איסור השבונות בשבת

טעמי האיסור לחשב חשבונות בשבת - אם הוא מטעם 'ממצוא חפצך' יש להתיר חשבונות של מצוה שהם 'חפצי שמים', אבל אם הוא מחשב שמא יכתוב, שהוא שבות גמור, אין להתיר גם חשבונות של מצוה (פמ"ג משב"ז סי' שו סק"ה).
וכן נראה לדייק בפרטי ההלכה כפי שהובאה ב'שולחן ערוך' וכפי שהביאה אדמו"ר הזקן בשולחן:
ב'שלחן ערוך' (סי' שו ס"ה) נפסק ש"איסור לחשב חשבונות". וכתב ה'לבוש' שטעם האיסור הוא משום 'ממצוא חפצך'. והדבר מתאים להלכה שמוותר לחשב חשבונות של מצוה, שהובאה עם הדוגמאות של 'חפצי שמים' שמוותר לדבר בהם" (סי' שו ס"ה). אולם אדה"ז כתב ש"איסור לאדם לחשוב חשבונותיו בפיו בשבת גזירה שמוא יכתוב" (סי' שו ס"ג). ולפי זה, יש לאסור גם חשבונות של מצוה. ואכן, אדמו"ר הזקן השמיט את הדוגמא של 'חשבונות של מצוה' מבין הדברים שהותרו לצרכי רבים או מצוה (סי' שו ס"ב-ג). והדברים מדויקים.

הלכות שבת פרק כג, הלכה יח: **אִסוּר לְחַשֵּׁב חֲשׁוֹנוֹת שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן, בְּשַׁבָּת, בֵּין שֶׁעֵבֶר, בֵּין שֶׁעֵתִיד לְהִיּוֹת - גְּזֵרָה שְׁמָא יִכְתֹּב.**
הרמב"ם כאן כתב שהאיסור לחשב חשבונות בשבת הוא מחשב 'שמא יכתוב'. אולם לדעת רש"י (כתובות ה, א ד"ה משום חשבונות) האיסור הוא משום "שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול", הנלמד מהכתוב "ממצוא חפצך ודבר דבר" (שבת קיג, ב וברש"י שם).
והנה, בנוגע לאיסור 'ממצוא חפצך' התירו חז"ל להתעסק בשבת בצרכי רבים או צרכי מצוה, כי "חפצין אסורים, חפצי שמים מותרים" (שבת קנ, א). וכתב ה'מגיד משנה' (להלן פכ"ד ה"ה) שהיתר זה הוא רק בדברים שנאסרו מצד "הפיקוח והתעסקות בדברים בלא מלאכה דאסור בצרכי יחיד משום ודבר דבר", אבל כל איסור שבות אחר לא הותר לצרכי רבים או מצוה. וכך נפסק להלכה (מג"א סי' שוסק"ב, שו"ע אדה"ז שם ס"ה ו"ב).
ועל פי זה, כתב ה'פרי מגדים' שיש 'נפקאמינה' בין

~ יום שני ט"ז ניסן ~

הרהור בעסקיו בשבת

רק חסרון בעונג שבת, אבל אין מקום לאסור את המלאכה שהרהר בה בשבת. ואילו מצד מדת חסידות כשהרהר בחפציו בשבת נמצא שלא שבת ממלאכה (במחשבה). ולכן, כשם שהעושה מלאכה בשבת "אסור לו לעולם להינות מאותה המלאכה" (שו"ע אדה"ז סי' שיח ס"א), כך כשחשב לעשות מלאכה בשבת, יש לאסור זאת עליו עולמית "כדי שלא יהנה ממחשבה זו" (ט"ז סי' שו סק"ד).
ב. ב'תענית חלום' נפסק כי למרות האיסור להתענות בשבת, "אם נפשו עגומה עליו אם לא יתענה" מותר לו להתענות בשבת כי "התענית עונג לו" (שו"ע אדה"ז סי' רפח ס"ז). ולפי זה, מי שלא יכול לפעול על עצמו להרגיש "כאילו כל מלאכתו עשויה" והוא מצטער בכך שאינו מהרהר בעשיית חפציו - מצד עונג שבת יש מקום להתיר לו להרהר בחפציו כי מתענג בזה, אך מצד מידת חסידות, שיש בזה גדר של שביחה ממלאכה, הדבר אסור גם כשמצטער.

(לקו"ש כרך יא, עמ' 80 והנ' 10)

הלכות שבת פרק כד, הלכה א: **אִסוּר לְאָדָם לְחַלֵּף בְּחִפְצָיו בְּשַׁבָּת, וְאִפְלוּ לְדַבֵּר בָּהֶן, כְּגוֹן שֶׁיִּדְבֹּר עִם שֶׁתָּפוּ מֵה יִמְכַר לְמַחֵר אוֹ מֵה יִקְנֶה... כֹּל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אִסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדַבֵּר דָּבָר", דְּבִיּוֹר אִסוּר; וְהִרְהוּר מִתָּר.**
למרות ההיתר להרהר בעסקיו בשבת, "משום עונג שבת, מצוה שלא להרהר כלל בעסקיו אלא יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה" (שו"ע או"ח סי' שו ס"ח, ושו"ע אדה"ז שם סכ"א).
והנה, מסופר בגמרא (ירושלמי שבת פט"ו ה"ג): "מעשה בחסיד אחד שיצא לטיול בכרמו בשבת וראה שם פירצה אחת וחשב לגודרו במוצאי שבת, אמר הואיל וחשבתי לגדרה איני גודרה עולמית". ומשמע שהאיסור להרהר בחפציו בשבת הוא רק ל'חסיד' מצד מידת חסידות. ואם כן, מדוע נפסקה הלכה ש"מצוה שלא להרהר כלל בעסקיו"?
ואכן, יש להבחין בין ההלכה שלא להרהר בחפציו שהיא "משום עונג שבת", לבין האיסור להרהר מצד מידת חסידות שיש בו גם גדר של שביחה ממלאכה:
א. בדיעבד, כאשר הרהר בחפציו - מצד ההלכה, הרי זה

~ יום שלישי י"ז ניסן ~

תחום שבת - מן התורה או מדרבנן?

אלו (אסורות), חייב להביא חטאת על כל אחת ואחת, וזאת בתנאי שיודע לפחות אחד מאיסורי שבת (ז'דון שבת). ושואלת הגמרא: איזה איסור ידע שאסור בשבת (שהרי נתעלמו ממנו כל שלושים ותשע המלאכות)? ומתרצת שידע בתחומין "ואליבא דרבי עקיבא" הסובר שאיסור תחומין מן התורה, וכיון שזהו "ז'דון שבת ושגגת מלאכות" מביא חטאת על כל מלאכה. ואם לדעת חכמים איסור תחומין של י"ב מיל הוא מן התורה, מדוע לא אומרת הגמרא שידע את איסור תחומין של י"ב מיל שהוא מן התורה לדברי הכל, אלא מכאן שלדעת חכמים אין איסור תחומין מן התורה.

וה'מרכבת המשנה' מבאר:

אכן, לדעת חכמים איסור תחומין של י"ב מיל הוא מן התורה, ועם זאת הגמרא אינה מתרצת שידעת 'ז'דון שבת' היא באיסור תחומין של י"ב מיל, כיון שזו מציאות רחוקה שאדם שאינו יודע אף מלאכה מ"ט המלאכות יודע שאיסור תחומין של י"ב מיל הוא מן התורה, אבל איסור תחומין של אלפיים אמה יודע כי מודדי התחומין היו מציינים את גבול התחום (ורק לפי רבי עקיבא שאיסורו מן התורה ידיעה זו נחשבת לז'דון שבת', אבל לפי חכמים שהאיסור הוא מדרבנן אין ידיעתו נחשבת לז'דון שבת').

הלכות שבת פרק כז, הלכה א: ה'יוצא חוץ לתחום המדינה בשבת - לוקה, שנאמר: "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי"; מקום זה, הוא תחום העיר... שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל... ומדברי סופרים, שלא יצא אדם חוץ לעיר, אלא עד אלפים אמה; אבל חוץ לאלפים - אסור.

לדעת רבי עקיבא, האיסור לצאת חוץ לתחום שבת אלפיים אמה סביב העיר, הוא מן התורה, ולדעת חכמים האיסור הוא מדרבנן (סוטה ז, ב). וכתב ה'מגיד משנה': הרמב"ם פסק ששיעור תחומין של אלפיים אמה הוא מדרבנן כי הלכה כחכמים, אבל תחומין של י"ב מיל הוא מן התורה, כמבואר בגמרא (עירובין ז, ב), שעל יציאה מחוץ לתחום לוקים דבר תורה (ספר המצות ל"ח שכתא). וכן דעת הר"ף (עירובין ה, א בדפי הר"ף).

אבל הרמב"ן (בהשגותיו בסה"מ שם) כתב שלדעת חכמים אין איסור תחומין מן התורה, וגם איסור תחומין של י"ב מיל הוא מדרבנן. ומה שאמרו (עירובין שם) שלוקים על יציאה מחוץ לתחום זהו לדעת רבי עקיבא ואין הלכה כמותו.

והרמב"ן (עירובין שם) מביא ראיה ממה שאמרו בגמרא (שבת ט, א) שאם עבר אדם על כל ל"ט מלאכות שבת בהעלם אחד (כ'ז'דון שבת ושגגת מלאכות", היינו שידע שיום זה שבת אבל לא ידע שמלאכות

~ יום רביעי י"ח ניסן ~

שמירת שבת כהלכתה

ומטעם זה שכר קיום מצות שבת אינו דומה לשכר של שאר מצוות התורה:

שכרן של מצוות התורה הם בשני סוגים (וכפי שהובאו בהל' תשובה פ"ט): א. תכלית השכר הוא "חיי העולם הבא" שהם שלימות הקשר ודביקות ישראל בבורא. ב. יעודים וטובות גשמיים שאינם "סוף מתן שכרן של מצוות" ונועדו לאפשר לאדם לקיים את המצוות כראוי ו"נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנוכח לחיי העולם הבא".

ואילו שכרה של מצות השבת – גם השכר בעולם הזה אינו כמו היעודים הגשמיים (חיים שאפשר לקיים בהם תורה ומצוות כראוי) אלא הוא "יתר על השכר הצפון לעולם הבא", היינו שמוסיף תוקף בעצם קדושת ישראל שבו ובדביקותו בבורא ונהנה מזיו השכינה, כמו שכר העולם הבא שעליו נאמר "אז תתענג על ה'", והוא למעלה מגדרי תענוגי עולם הזה (הל' תשובה פ"ח ה"ו).

(לקוטי שיחות כרך 2, עמ' 125)

הלכות שבת פרק ל, הלכה טו: השבת ועבודה זרה - כל אחת מהן, שקולה כנגד שאר כל מצוות התורה... לפיכך, כל העובר על שאר המצוות, הרי הוא ככלל רשעי ישראל; אבל המחלל שבת בפרהסיא, הרי הוא כעובד עבודה זרה - ושניהם כגוים לכל דבריהם... וכל המשמר את השבת כהלכתה, ומקבדה ומעננה כפי כחו - ככר מפרש בקבלה שברו פעולם הזה, יתר על השכר הצפון לעולם הבא, שנאמר: "אז תתענג על ה'..."

בהלכה זו משמיע הרמב"ם עיקר גדול בגדר מצות השבת:

בשאר המצוות קיומן הוא תוספת קדושה על קדושת ישראל, ובהעדר קיומן הרי הוא עדיין בכלל ישראל ("ישעי ישראל") והמצוה היא כדבר נוסף על גדר ישראל שבו. ואילו מצות השבת נוגעת לעצם קדושת ישראל, ולכן המחלל את השבת הוא כעובד עבודה זרה שנוגע לגוף קדושת ישראל "ושניהם (עובד ע"ז ומחלל שבת) כגויים לכל דבריהם".

~ יום חמישי י"ט ניסן ~

יש פתח, אך אין מעבר

שביניהן ובמהלך השבת נסתם החלון, שמאחר והותר הטלטול בכניסת השבת שוב אין ההיתר בטל ("הואיל והותרה מקצת שבת, הותרה כולה").

אמנם, לגבי חלון ההיתר הוא רק כאשר נסתם במהלך השבת באופן בלתי צפוי, ומאחר ובכניסת השבת לא היה עומד להיסתם, ההיתר חל למשך כל השבת ושוב איננו בטל, אך כאן היה ברור מלכתחילה שעם כניסת השבת 'יסתם' הפתח (שהרי תיאסר העליה באילן) ובוה אין אומרים "כיון שהותרה הותרה"!

ומכל מקום במקרה זה יש להתיר, כי עצם הגישה מחצר לחצר קיימת במהלך כל השבת (באמצעות האילן) אלא שאיסור העליה באילן אינו מאפשר זאת, והרי זה כפתח הקיים במהלך כל השבת אלא שגורם חיצוני מונע את הגישה אליו, ובמקרה זה, למרות שהדבר ידוע מראש, אין זה שולל ממנו שם פתח בבין השמשות (מחצית השקל על הימגן אברהם' שם, שרי"ת רעק"א יד בסופו).

הלכות עירובין פרק ג, הלכה ח: הָיָה אֵילָן בְּצַד הַפֶּתַח, וְעָשְׂהוּ סֵלֶם לַפֶּתַח - אִם רָצוּ, מְעַרְבִין אֹתוֹ, הוֹאִיל וְאִסּוּר שְׁבוּת הוּא שְׁנָרֵם לוֹ שְׁלֵא יַעֲלֶה בְּאֵילָן. עָשָׂה אֲשֶׁרֶה סֵלֶם לַפֶּתַח - אֵין מְעַרְבִין אֹתוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִסּוּר לַעֲלוֹת עָלָיו מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהָרִי הִיא אֲסוּרָה בְּהִנְיָה.

מבואר בדברי הרמב"ם שאם הגישה מחצר אחת לשניה כרוכה באיסור מדרבנן (עליה על האילן בשבת) יכולים בני החצרות להשתתף בעירוב אחד, ורק במקום איסור מדאורייתא (עליה באילן של אשירה) אינם יכולים לערב יחד, כי לבני החצר השנייה אין גישה לעירוב.

ובטעם הדבר מבאר ה'מגן אברהם' (א"ח סי' שעב ס"ק כד): איסורי שבת מדרבנן, נאסרו בשבת עצמה ולא ב'בין השמשות' (הזמן שבין שקיעת החמה לצאת הכוכבים). ונמצא כי ב'בין השמשות' של כניסת השבת מותר לעלות על האילן ולעבור לחצר השנייה, ומאחר ובכניסת השבת היה העירוב כשר והטלטול הותר, ההיתר נמשך במהלך כל השבת, וכפי שנפסק (להלן הל' כה) לגבי שתי חצרות שעירבו יחד דרך חלון

~ יום שישי כ' ניסן ~

קנין שביתה - בדיבור או במחשבה?

הולך בדרך (ולא יצא מביתו מלכתחילה לקניית שביתה) ולכן צריך לומר שקונה שביתה משום שאין לכך ראייה ממעשיו (ראה תוספת שבת אר"ח שם, ביאור הלכה שם ד"ה כיון).

אולם יש שכתבו כי מדברי הרמב"ם נראה שבכל אופן אין צורך באמירה, וגם ביצא מביתו כדי לקנות שביתה אין היציאה מוכיחה על כוונתו שהרי יתכן שיצא לצורך אחר, ובכל זאת נפסק שאין צורך באמירה ואם כן הוא הדין להולך בדרך, ולשון הרמב"ם לעיל "ואמר שביתתי במקום זה" אינה בדווקא אלא אף אם גמר במחשבתו הרי זה מועיל (ראה דרך תמים אר"ח סי' תיס"ז, ביאור הלכה שם).

ומכל מקום מלשון הרמב"ם "גמר בלבד" מבואר שנדרשת לפחות מחשבה, אך אם לא התכוון אינו קונה שביתה שם, כי מאחר והוא סמוך לביתו הרי אם לא חשב אחרת קנה שביתה בביתו, אך הבא בדרך וחשך עליו היום קונה שם שביתה אף ללא כוונה כלל ואפילו אם ישן (ראה דרך תמים שם ס"ח, לבוש סי' תטס"ז).

הלכות עירובין פרק ז, הלכה ט: וְכֵן כָּל הַקּוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרַחוּק מְקוֹם, אֵינוֹ צָרִיךְ לִזְמַר "שְׁבִיתָתִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי", אֶלָּא בֵּין שְׁנֵי מְבָלְבֵי וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ כָּל שְׂהוּא, קָנָה שֵׁם שְׁבִיתָה.

מדברי ראשונים משמע כי מי שאינו רוצה לקנות שביתה במקומו אלא במקום אחר, צריך לומר שרוצה לקנות שביתה שם, בשונה ממי שרוצה לקנות שביתה במקומו שאינו צריך אמירה (ראה תוספות, עירובין מט, ב ד"ה ואמר. רשב"א שם).

אך הרמב"ם כותב שאף הקונה שביתה בריחוק מקום אינו צריך לומר 'שביתתי במקום פלוני אלא כיון שגמר בלבד... קנה'. וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (אר"ח סי' תיס"ב).

אך לעיל (ה"א) כתב הרמב"ם "מי שיצא מערב שבת חוץ למדינה ועמד במקום בתוך התחום או בסופו ואמור שביתתי במקום זה... יש לו להלך למחר מאותו מקום אלפים אמה לכל רוח". ולכאורה משמע שצריך אמירה!

ויש שחילקו בין שתי ההלכות: כאן מדובר שיצא מביתו מלכתחילה כדי לקנות שביתה ולכן אין צורך באמירה כיון שכונתו ניכרת ממעשיו, אולם לעיל מדובר על מי שהיה

~ שבת קודש כ"א ניסן ~

שתיית חומץ ביום הכפורים

אינה ראויה ומזיקה לגוף בכמות מועטת, כל שכן שהיא מזיקה בכמות מרובה.

וה'לחם משנה' ביאר ששיטת הרמב"ם היא (כדעת רב גידל) שעל שתיה מרובה של חומץ חי פטור רק בדיעבד, אבל לכתחילה אכן אסור (ומכין אותו מכת מרדות), ואילו על שתיית חומץ מזוג חייב אף בדיעבד.

ולהלכה: לדעת רבינו ירוחם והרי"צ גיאות, על שתיה מרובה של חומץ חי חייב "משום דאז שובר רעבונו והתורה אמרה 'אשר לא תעונה'" (משנה ברורה שם סקכ"ט). אך ה'מגן אברהם' (שם סק"ה) ו'אדה"ד' (שם ס"ה) פסקו כדעת הרמב"ם, שחומץ חי "אע"פ ששתה הרבה מהן - פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת מרדות, אבל אם שתה חומץ מזוג במים אפילו לא שתה אלא כמלוא לוגמיו - חייב".

הלכות שביתת עשור פרק ב, הלכות ה"ו: שְׁתָּה מְשָׁקֵין שְׂאִינָם רְאוּיוֹן, כְּגוֹן צִיר אוּ מוֹרֵים וְחֻמֵּץ חַי - אִפְלוּ אֶכֶל וְשָׁתָה מִקֵּחַ תְּרֵבָה, תְּרִי זֶה פְטוּר מִן הַכֶּרֶת; אֶכֶל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֵדוֹת. ו. שְׁתָּה חֻמֵּץ מְזוּג בְּמַיִם, חַיִּב.

לדעת רבי (יומא פא, ב), השותה חומץ ביום הכפורים חייב. ואילו לדעת רב גידל, אמנם אם שתה חומץ מזוג במים חייב, אך אם שתה חומץ חי (שאינו מזוג במים) פטור. וזאת, רק אם שתה כמות מועטת, אך אם שתה ממנו הרבה חייב.

והקשה ה'בית יוסף' (או"ח סי' תריב ד"ה ומשמע):

הרמב"ם פוסק כרב גידל שאם שתה חומץ חי פטור, והרי לדעתו פטור רק אם שתה מעט, ומדוע כתב הרמב"ם שאפילו שתה ממנו הרבה הרי זה פטור? וכתב שנראה לומר כי לגירסת הרמב"ם בגמרא רב גידל פטור שתיית חומץ חי גם בשתייה מרובה. והוסיף ה'מעשה רוקח': אם שתיית חומץ חי

המשך ביאור למס' סוטה לימי ספירת העומר ליום שבת קודש עמ' א

20 מְמַאֲזוֹת הֵיוּ - ויאמרו עליהן שבאמת זינו אֵלֶּא שְׁתַּלְּהָ לָהֶן זְכוֹת -
21 מה שלא ארע להן דבר זהו מחמת זכות שבידים. וקשה, וְאִם אֵינָהּ
22 - אם נאמר כרב ששת, מחמת דין זה שאם יש לה עֵדִים בְּמִדְּיַנָּת
23 הַיָּם אין המים בודקים אותה, נְמִי נמצא אֵתָהּ מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל
24 הַמְּהוּרֹת שְׁשָׁתוּ ולא ארע להן דבר משום שלא זנו, וְהֵן אוֹמְרִים
25 מְמַאֲזוֹת הֵיוּ - ויאמרו עליהן שבאמת זינו, אֵלֶּא שֵׁישׁ לָהֶן עֵדִים
26 בְּמִדְּיַנָּת הַיָּם - מה שלא ארע להן דבר, זהו משום שאין המים
27 מועילים לבודק כיון שיש עדים שיודעים שזינו. אלא מוכח מדברי
28 רבי שמעון שהמים בודקים גם במקרה שיש עדים שיודעים שזינתה,
29 וקשה על רב ששת. מתרצת הגמרא, לְרַבִּי שְׁמַעוֹן קָאֲמַרְתָּ - וכי
30 מרבי שמעון אתה מוכיח שלא כדברי רב ששת, לְרַבִּי שְׁמַעוֹן
31 מְדִיבּוֹת לֹא תִלְוִי עֵדִים נְמִי לֹא תִלּוּ - לדעת רבי שמעון הסובר
32 שאף אם יש בידה זכות מועילים המים לבודקה, והוכיח דבריו, שאם
33 לא כן יצא לעז על נשים כשרות, אכן גם באופן שיש עדים שיודעים
34 שזינתה המים בודקים אותה. ורב ששת אמר את דינו לדעת רבי
35 ורבנן שלא חששו ללעז זה.
36 מקשה הגמרא על רב ששת, מְתִיב רַב שֵׁימִי בַר אֲשִׁי, שִׁנְיָו בְּמִשְׁנָה
37 שְׁמַנְחֻתִּיהֶן נִשְׂרָפוֹת - אלו הן הנשים הסוטות ששורפים את
38 מנחותיהן, ולא ניתן לפדותן או להוציאן לחולין.

1 והולכת מומן שתיית המים, אלא שלרבי סופה שמתה באותה מיתה,
2 ולרבנן מתה במיתה רגילה. והנה במשנתנו לגבי סוטה שבאו עדים
3 שזינתה לאחר שכבר שתתה, לא מבואר שהאשה התנוונה לאחר
4 שתיית המים, ולכן הוכיח רב ששת שאם יש עדים שיודעים שזינתה
5 אין המים בודקים אותה, שאם המים בודקים אותה אלא שאשה זו
6 היתה לה זכות, מדוע לא התנוונה, שהרי התבאר שגם אם יש לה
7 זכות היא מתנוונת. וְרַב יוֹסֵף סָבַר, לְרַבִּי הוּיָא מִתְנַוְוָה - רק לרבי
8 היא מכחישה והולכת, אך לְרַבִּינָן לֹא הוּיָא מִתְנַוְוָה - אלא מפני
9 הזכות לא ניכר עליה דבר. וממילא אין להוכיח מהמשנה, שלעולם
10 יתכן שהמים בודקים אותה גם באופן שיש עדים, ומה שלא אירע לה
11 דבר הוא משום שהיתה לה זכות.
12 מקשה הגמרא על רב ששת, מְתִיב רַב שֵׁימִי בַר אֲשִׁי, שִׁנְיָו בְּמִשְׁנָה
13 שֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר אֵין זְכוֹת תוֹלָה בְּמַיִם הַיָּרִים - חולק על
14 רבי ורבנן, וסובר שאין זכות של האשה מועילה כלל למנוע ממנה
15 את העונש הראוי לבוא על ידי המים המרים, וְאִם אֵתָה אוֹמֵר זְכוֹת
16 תוֹלָה בְּמַיִם הַיָּרִים - אם תאמר שזכות מועילה שלא תענש, נמצא
17 מִדְּחָה אֵתָה אֵת הַמַּיִם בְּפָנֵי כָּל הַנְּשִׁים הַסוֹטוֹת - הסוטות לא
18 יפחדו מלשתות את המים. ועוד, וְאֵתָה מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל
19 הַמְּהוּרֹת שְׁשָׁתוּ ולא אירע להן דבר משום שלא זנו, וְהֵן אוֹמְרִים

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ט"ו ניסן ~

הלכות שבת

פָּרָק כ"א

איסורים שאסרו חכמים כדי להישמר מעשר המלאכות הראשונות בל"ט המלאכות האסורות בשבת, מחרישה עד לישא.

א. נֹאמַר בַּתּוֹרָה¹⁶ "תִּשְׁבֹּת" - [כלומר:] אֲפֹלוּ מְדַבְּרִים שְׂאִינָן מְלָאכָה, חֵיב לְשַׁבֵּת מִהֵן^א. וּדְבָרִים הַרְבֵּה הֵן, שְׂאֲסֵרוּ חֻמְמִים מְשׁוּם שְׁבֹת - מִהֵן דְּבָרִים, אֲסֵרוּם מִפְּנֵי שְׁהֵן דּוֹמִים לְמְלָאכּוֹת^ב, וּמִהֵן [חלק מהם] דְּבָרִים, אֲסֵרוּם גְּזֵרָה שְׂמָא יְבוֹא מִהֵן אֲסֵרוּ סְקִילָהי; וְאֵלוּ הֵן:

א) אך אסרו רק דברים העלולים לגרום לעשיית מלאכה. ב) ואנשים עלולים לחשוב שמלאכות אלו אינן אסורות בשבת. ג) האדם עלול לעבור על מלאכה כתוצאה ממעשים שונים, כמבואר בפרקים הבאים.

ב. פֶּל הַמְשׁוּה גְּמוּתֵי, הָרִי זֶה חֵיב מְשׁוּם חוֹרְשֵׁי; לְפִיכֵךְ, אֲסֵרוּ לְהַפְנוֹת בְּשָׂדֵה הַנִּירְהֵי בְּשַׁבָּת, שְׂמָא יִשְׁוּה גְּמוּת. הַמְפְנֵה אֶת הָאוּצָר בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לְדַבֵּר מְצֻה, כְּגוֹן שְׂיִכְנִיס בּוֹ אוֹרְחִים, אוֹ קוֹבֵעַ בּוֹ מְדֻרָשׁ [לימוד] - לֹא יִגְמֹר [יפנה] אֶת פֶּל הָאוּצָר, שְׂמָא יְבוֹא לְהַשְׁווֹת הַגְּמוּת. טִיט שְׁעַל גְּבִי רִגְלוֹ, מְקַנְהוּ בְּכַתֵּל אוֹ בְּקוֹרָה, אֲבָל לֹא בְּקַרְקַע, שְׂמָא יְבוֹא לְהַשְׁווֹת הַגְּמוּת. לֹא יִרַק בְּקַרְקַע וְיִשׁוּף [ישפשף את הרוק] בְּרִגְלוֹ, שְׂמָא יִשְׁוּה גְּמוּת; וּמִתָּר לְדָרְס הָרַק שְׁעַל גְּבִי הַקַּרְקַע, וְהוֹלֵךְ לְפִי תַמוּזִי.

ד) ממלא עפר בגומות הנמצאות בשדה. ה) אך המשווה גומות בבית חייב משום בונה, כמבואר בפרק י הלכה יב. ו) שדה חרושה שלא נורעה ויש בה גומות רבות. ז) ואינו מתכוון להשוות גומות.

ג. נָשִׂים הַמְשַׁחֲקוֹת בְּאֲגוּזִים וּשְׂקָדִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - אֲסוּרוֹת לְשַׁחַק בְּהֵן בְּשַׁבָּת, שְׂמָא יְבוֹא לְהַשְׁווֹת הַגְּמוּת^ח. וְאֲסוּר לְכַבֵּד [לטאטא] אֶת הַקַּרְקַע, שְׂמָא יִשְׁוּה גְּמוּת, אֲלֵא אִם כֵּן הִיָּה רְצוּף [מרוצף] בְּאֲבָנִים. וּמִתָּר לְזַלֵּף [מעט] מֵיִם עַל גְּבִי הַקַּרְקַע^ט, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יִשְׁוּה גְּמוּת, שֶׁהָרִי אִינוּ מִתְּפַנֵּן לְכַף. אִין סְכִין אֶת הַקַּרְקַע [בשמון], וְאֲפֹלוּ הִיָּה רְצוּף בְּאֲבָנִים; וְאִין נּוֹפְחִין אוֹתוֹ [במפוח, כדי להרחיק את האבק], וְאִין מְדִיחִין אוֹתוֹ [שטיפה], אֲפֹלוּ בְיוֹם טוֹב, קַל וְחֹמֶר בְּשַׁבָּת - [כדי] שְׂלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, וְיְבוֹא לְהַשְׁווֹת הַגְּמוּת בְּזִמְנָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן בְּמִקּוֹם שְׂאִינוּ רְצוּף [באבנים].

ח) עבור המשחק. ט) על מנת לנקות את האבק שעליה, אף אם הקרקע אינה מרוצפת באבנים.

ד. הִצֵּר שְׁנִתְקַלְקְלָה [והתמלאה בכובץ] בְּיָמֵי גְּשָׁמִים, מְבִיא תְּבִין וּמְרֻדָה [שוטח] כְּהֵי; וּכְשֶׁהוּא מְרֻדָה, לֹא יִרְדֶּה לֹא בְּסַל, וְלֹא בְּקַפָּה, אֲלֵא בְּשׁוּלֵי [תחתית] הַקַּפָּה - שְׂלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, וְיְבוֹא לְהַשְׁווֹת גְּמוּת.

י) על מנת לכסות את הכובץ. היתר זה הוא דווקא בתבן משום שהוא ראוי למאכל בהמה והאדם לא מקצה אותו רק לכיסוי הכובץ, אך דבר שאינו ראוי לדבר אחר, כמו חול, אסור להשתמש בו בשבת לצורך זה.

ה. הַמְשַׁקֵּה אֶת הַזְּרָעִים, חֵיב מְשׁוּם זוֹרֵעַ; לְפִיכֵךְ אֲסוּר לְשֹׂאב [מים] מִן הַבּוֹר בְּגִלְגַּל^א - גְּזֵרָה, שְׂמָא יִמְלֵא [מים גם] לְגִנְתּוֹ וְלַחֲרָבּוֹ. וּמִפְּנֵי זֶה, אִם הִיָּה הַבּוֹר שֶׁל גִּלְגַּל בְּחֻצְרֵי^ב, מִתָּר לְמִלֵּאת מִמֶּנּוּ בְּגִלְגַּל.

יא) מתקן לשאיבת מים על ידי דלי המיועד לשאיבת מים רבים. יב) שלא נמצאת בסמוך לגינה או חורבה.

ו. הַתּוֹלֵשׁ, חֵיב מְשׁוּם קוֹצֵר; לְפִיכֵךְ, אֲסוּר לְרִדּוֹת דְּבִשׁ מִפְּנֵי רְתוֹ בְּשַׁבָּת^ג, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּתוּלֵשׁ^ד.

16. שמות-משפטים, כג, יב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כְּשֶׁנִּגְעַע לְחַצֵּר הַחִיצוֹנָה - [החצר הראשונה של העיר], נוטל את הכלים הנטלין [=המותרים בטלטול] בשבת; וְשֶׁאֵינָן נוטלין - מתיר החבלים והשקין נוטלין כ"ד. היו בשקין דברים המשתפרין - אם היו שקין קטנים, מביא פרים וכסות ומניח תחתיהן, והשקין נוטלין על הפרים כ"ה; שְׁהָרִי אִם יִרְצֶה לְשַׁלֵּף הַפֶּר, שולף, מפני שהשקים קטנים וקלים כ"ו, וְנִמְצָא שְׁלֵא בְטֹל כְּלִי [משימוש בשבת]. הִתְיַתָּה טְעוּנָה עֲשֵׂתוֹת שֶׁל זְכוּכִית [=זכוית גולמית] - מתיר השקים והן נוטלין; [מכיוון] שְׁאֵף עַל פִּי שִׁישְׁבְּרוּ, אין בכך הפסד גדול, שְׁהָרִי הַכֹּל לְהַתְּכָה עוֹמֵד [מיועד], וְלִהְפֹסֵד מוֹעֵט לֹא חֲשׂוּבִי. היו השקים גדולים ומלאים פלי זכוית וכיוצא בהם כ"ח, פִּרְקָן [אותם] בְּנִתָּח [כרגיל]. וּמְבַל מְקוֹם, לא יניחם שם על גבי בהמה - משום צער בעלי חיים כ"ט.

(כד) מאליהם, כי אסור לו לגעת בהם בידיו. (כה) וכך הכלים לא יישברו. (כו) ואין חשש שהכלים יישברו. (כז) לא התירו לטלטל דברים האסורים בטלטול על מנת למנוע הפסד מועט. (כח) ואם הם יישברו, יהיה הפסד גדול לבעלים. (כט) שהוא אסור מהתורה.

י.א. הַמְדַבֵּק פְּרוֹת עַד שִׁיעֲשׂוּ גוֹף אֶחָד, חיב משום מעמר. לְפִיכָף, מי שנתפזרו לו פרות בחצרו - מְלַקֵּט עַל יָד עַל יָד [=מעט מעט] וְאוֹכֵל; אָבָל לֹא יִתֵּן לֹא לְתוֹךְ הַסֵּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקֶּפֶה, כְּדָרָף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל; שָׂאֵם עֲשֶׂה כְּדָרָף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל - שְׂמָא וְכִבְשֵׁם [=ידחקם] בְּיָדוֹ בְּתוֹךְ הַקֶּפֶה, וְיִבּוֹא לְיָדֵי עַמּוּר. וְכֵן אֵין מְקַבְּצִין אֶת הַמְּלָח וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה בְּמַעֲמַרְל.

(ל) אך הוא לא מעמר ממש, משום שאין עימור אלא בגידולי קרקע כמבואר בפרק ח הלכה ה.

י.ב. מְפָרֵק - חיב משום דשלא; וְהַסּוֹחֵט זִיתִים וְעִנְבִּים לֵב - חיב [מהתורה] משום מְפָרֵק לֵב; לְפִיכָף, אָסוּר [מדרכין] לְסַחֵט תּוֹתִים וְרִמּוֹנִים, הוֹאִיל וּמְקַצֵּת בְּנֵי אָדָם סוֹחֵטִים אוֹתָם כְּזִיתִים וְעִנְבִּים - [יש חשש] שְׂמָא יָבּוֹא לְסַחֵט זִיתִים וְעִנְבִּים. אָבָל שְׂאֵר פְּרוֹת, כְּגוֹן פְּרִישִׁין [=חבושים] וְתַפּוּחִים וְעִזּוֹרִים [=פרי הדומה לתפוח] - מִתֵּר לְסַחֵט בְּשַׁבַּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בְּנֵי סְחִיטָה לֵד.

(לא) כמבואר בפרק ח הלכה ז. (לב) שרגילים לסחוט אותם

אֵין עוֹלִין בְּאֵילָן, בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ; וְאֵין נִתְּלִין בְּאֵילָן, וְאֵין נִסְמְכִין [=נשענים] בְּאֵילָן. וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם [לפני שבת] לִישֵׁב שָׁם כָּל הַיּוֹם כּוֹל. וְאֵין מִשְׁתַּמְשִׁין בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע כָּלָל - גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְּלַשׁ. (ג) במקרה שהדבש מחובר ודבוק לכוורת. (ד) אך אם הדבש צף על הכוורת, מותר לרדותו.

ז. פְּרוֹת שֶׁנִּשְׂרְפוּ בְּשַׁבַּת, אָסוּר לְאַכְלֵן עַד מוֹצְאֵי שַׁבַּת - גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְּלַשׁ. הַדָּס הַמַּחְבֵּר, מִתֵּר לְהָרִיחַ בּוֹ, [משום] שֶׁאֵין הַנִּתְּנוֹ [=הנאתו] אֶלָּא לְהָרִיחַ בּוֹ, וְהָרִי רִיחוֹ מְצוּי [=קיים ללא תלישה]; אָבָל אֶתְרוֹג וְתַפּוּחַ וְכָל [פרי] הָרְאוּי לְאַכְלִיָּה, אָסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ בְּמַחְבֵּר - גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְּלַשׁ אֹתוֹ לְאַכְלוֹ.

(טו) בשבת, ופירות אלו מותרים מיד במוצאי שבת כי לא נעשתה בהם מלאכה.

ח. אֵילָן שֶׁהָיו שְׂרָשָׁיו גְּבוּהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלִשָּׁה טַפְחִים, אָסוּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶן ט; וְאִם אֵינָן גְּבוּהִין שְׁלִשָּׁה, הָרִי הֵן בְּאֶרֶץ פ". הָיוּ בְּאֵין [כפופים] מְלַמְעֵלָה מִשְׁלִשָּׁה לְתוֹךְ שְׁלִשָּׁה, מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן פ"; הָיוּ גְּבוּהִין שְׁלִשָּׁה ט, אָף עַל פִּי שֶׁצִּדָן אֶחָד שׁוֹהַ לְאָרֶץ, או שִׁישׁ חָלַל תַּחְתֵּיהֶן שְׁלִשָּׁה - אָסוּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶם. (טז) כי אסור להשתמש במחובר לקרקע, כמבואר בהלכה ו. (יז) ומותר לשבת עליהם. (יח) בחלק שאינו גבוה שלושה. (יט) אך המקום מסביבם אינו גבוה שלושה.

ט. אֵין רוֹכְבִין עַל גְּבֵי בְּהֵמָה בְּשַׁבַּת - גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְּתֵךְ זְמוּרָה [=ענף] לְהַנְהִיגָה. וְאֵין נִתְּלִין בְּבַהֲמָה, וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם לִישֵׁב עֲלֵיהָ בְּשַׁבַּת כ"א. וְאֵין נִסְמְכִין לְצַדֵּי בְּהֵמָה כ"ב; וְצַדֵּי צְדָדִין כ"ג - מִתֵּרִין [להישען עליהם]. עֲלֶה בְּאֵילָן בְּשַׁבַּת - בְּשׁוּגָג, מִתֵּר לִירֵד; בְּמִזִּיד, אָסוּר לִירֵד. וּבְבַהֲמָה - אֶפְלוּ בְּמִזִּיד - יֵרֵד, מִשׁוּם צַעַר בְּעַלֵי חַיִּים. וְכֵן פּוֹרְקִין [מורידים] הַמְּשֹׂאוּי מְעַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבַּת, מִשׁוּם צַעַר בְּעַלֵי חַיִּים.

(כ) ויעבור על איסור תלישה. (כא) כפי שאסור לעשות כך באילן, כמבואר בהלכה ו. (כב) אין להישען על דבר הסמוך או הקשור לבהמה. (כג) דבר הסמוך לצדי הבהמה.

י. פִּיּוֹצֵד? הִתְיַתָּה בְּהֵמָתוֹ טְעוּנָה שְׁלִיף [=שק] שֶׁל תְּבוּאָה - מְכַנִּים רֵאשׁוֹ תַּחְתּוֹי [תחת השק], וּמְסַלְקוֹ [מזוהו בראשון] לְצַד אַחֵר, וְהוּא [השק] נוֹפֵל מֵאֵלָיו. הִיָּה כָּא מִן הַדָּרָף בְּלִילֵי שַׁבַּת, וּבְהֵמָתוֹ טְעוּנָה [משא] -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ו ניסן - ספר זמנים - הלכות שבת קה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מו) שכולם סוחטים אותם. (מז) שלא רגילים לסחוט אותם, כמבואר בהלכה יב.

עבור השמן והיין היוצא מהם. (לג) מכיוון שמפריד את המשקה מהפרי. (לד) פירות אלו מיועדים לאכילה ואין רגילות לסחוט אותם לשתייה, ולכן הסחיטה לא נחשבת הפרדת משקה מהפרי אלא הפרדת אוכל מאוכל שאין בה איסור.

טז. זיתים וענבים שרסקן מערב שבת, ויצאו מהן משקין מעצמן - מתרין; וכן חלות דבש (=דונג) שרסקן מערב שבת - משקין היוצאין מהן בשבת, מתרין; [מכיוון] שאין פאן מקום לגזרה [שמא יסחוט אותם], שפכר רסקן מפערב מת.

יג. פבשין [=פירות שנכבשו בחומץ] ושלקות [=פירות שנחבשלו] שפחטן - אם [סוחט אותם כדי] לרפף גופן לה, מתר; ואם [כדי] להוציא מימיהן לי, אסור. ואין מרסקין את השלג שזיזבו [=זילן] מימיו, אבל מרסק הוא לתוף הפוס או לתוף הקערה לו. השום והבטר [=ענבים שלא בשלן] והמלילות [=שיבלים] שרסקן מפעוד יום - אם מחסרין דיקה [=כתישה], אסור לו לגמר דיקתן בשבת; ואם מחסרין שחיקה ביד, מתר לו לגמר שחיקתן בשבת לה. לפיכך, מתר לו לגמר שחיקת הריפות [=חיטה גרוסה] בעץ הפרור [=כף גדולה] בתוף הקדרה בשבת, אחר שמורידין אותה מעל האשלת.

(מח) ואף אם יוסיף לסחוט אותם בשבת, לא יתחייב על כך מהתורה.

(לה) ולא צריך את המים היוצאים מהם. (לו) לצורך מסוים. (לז) כי סחיטת השלג לא ניכרת. (לח) משום שנדרשת עבורם רק שחיקה קטנה. (לט) אך כאשר הקדרה מונחת על האש, הדבר עלול לגרום שהאדם ייכשל באיסור בישול.

יז. זורה ובורר, מאבות מלאכות הן מט. לפיכך, אף על פי שמתר למלל מלילות בראשי אצבעותיני, - פשהו מנפח [=כיריה באמצעות הוצאת אור], מנפח בידו אחת נא בכל כחו - אבל לא בקנזן ולא בתמחוי [=כלים שאינם מיועדים לכיריה], גזרה שפא ינפה בנפה ובכברה [=כלים המיועדים לכיריה], שהוא חיבב. והמשמר [=מנפה] שמרים, תולדת בורר או מרקד הוא; לפיכך, אף על פי שמתר לסגן זין צלול [=ללא שמרים] או מים צלולין בסודרין או בקפיפה מצריתני - לא יעשה גמה בסודר [ע"י דחיסתו לפי הכלי]; [כדי] שלא יעשה פדרף שהוא עושה בחל, ויבוא לשמר במשמרת פדרף [=מסנת]. וכן אסור לתלות את המשמרת פדרף שהוא עושה בחל - שפא יבוא לשמר. וכן המתבין [=מייצר חמאה מהחלב], תולדת בורר הוא; לפיכך, אף על פי שנותנין שמשמין ואגוזים לדבש, לא יחבין [=יפריד אותם מהדבש] בידו.

יד. המולל [=מפרק] מלילות [בידין] - מולל בשנוי, פדי שלא יראה פדשמא. היונק בפיו, פטור; ואם הנה גונח מג - מתר לו לינק בפיו, מפני שהוא מפרק פלאחר יד מי, ומשום צערו לא גזרו [=לא אסרו זאת חכמים], ואף על פי שאין שם סכנה מה.

(מ) כמות קטנה בראשי אצבעותיו. (מא) המלילה נראית כדישה אך היא לא נחשבת דישה גמורה, משום שהיא נעשית ביד ולא בכלי. (מב) אבל אסור לעשות זאת, משום שהוא מפרק ומפריד את החלב מהבהמה. (מג) סובל מכאבים, שצריך לינוק חלב לרפואתו. (מד) בשינוי, שאינו אסור מהתורה אלא מדברי חכמים. (מה) אך במקרה שיש סכנת חיים מותר לעשות אף מלאכה האסורה מהתורה, כמבואר בפרק ב.

טו. פרות שזבו מהן משקין [מאליהם] בשבת - אם זיתים וענבים הם מי - אסור לשתות אותן המשקין עד מוצאי שבת; גזרה שפא יתבון ויסחט אותן בשבת. ואם תותים ורמונים הן מי - אם הכניסן [=יעד אותם] לאכילה, משקין שזבו מהן מתרין; ואם הכניסן לדרכן [=לסוחטם], משקין שזבו מהן אסורין עד מוצאי שבת.

יח. המחתף את הירק [החלוש מהקרקע] דק דק פדי לבשלו - הרי זה תולדת טוחן, וחיבב; לפיכך, אין מרסקין לא את השחת [=תבואה] ולא את החרובין לפני בהמה, בין דקה [צאן] בין גסה [בקר] - מפני שגראה פטוחני. אבל מחתכין את הדלועין לפני בהמה, ואת הנבלה לפני הפלבים - שאין טחינה בפרות. ומתירין אלמות של עמיר [=קש] לפני בהמה, ומפספס [=מפריד] בידו אלמות קטנות; אבל לא אלמות גדולות, מפני הטרח שבהן.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

סה) משמשים גם לרפואה. טו) צמח החלתית מרפא את האדם רק אם הוא שותה את מימיו במשך שלושה ימים רצופים, ולכן עליו להמשיך לשתות את החלתית בשבת.

כג. וכן שְׁמָנִים שְׁדָרְךָ הַבְּרִיאִים לְסוּף בְּהֵן - מִתָּר לְסוּף בְּהֵן בְּשֶׁבֶת, וְאָף עַל פִּי שְׁנַתְּפוּן לְרַפּוּאָה; וְשֵׁאִין הַבְּרִיאִים סְכִין בְּהֵן, אָסוּרִין. הַחוּשֵׁשׁ [=כּוּאב] בְּמַתְנֵיו - לֹא יִסוּף [את מתניו עם] יַיִן וְחַמְצִיץ, אֲבָל סָף הוּא אֵת [-עם] הַשְּׂמֹן^ס; וְלֹא [יסוף עם] שְׂמֹן וְרֵד, אֲלֵא בְּמָקוֹם שֶׁהַבְּרִיאִים סְכִין אוֹתוֹ^ט. וּמִתָּר לְסוּף שְׂמֹן וּמְלַח בְּכָל מָקוֹם. נִגְפָה [=לקחה] יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ - צוּמְתָה [=מכווצת] בְּיַיִן^ט, וְאִינוֹ צוּמְתָה בְּחַמְצִיץ^ב; וְאִם הִיָּה עֲנָג [=איסטניס], אָף בְּיַיִן אָסוּר^ג.

סז) כי לא משתמשים בהם אנשים בריאים. סח) כי גם אנשים בריאים משתמשים בו. טט) המחיר של שמן ורד הוא יקר, ולכן בדרך כלל לא משתמשים בו אנשים בריאים. ע) במכה שאין בה סכנה. עא) על מנת לעצור את הדם. עב) חומץ מועיל יותר מיין לעצירת הדם ורגילים להשתמש בו לצורך זה, ולכן הוא נחשב כרפואה האסורה בשבת. עג) כי לאדם זה, יין מועיל לעצירת הדם כמו חומץ.

כד. הַחוּשֵׁשׁ בְּשָׂנוֹ - לֹא יִגְמַע [=ילגום] בְּהֵן אֵת הַחַמְצִין, וְיִפְלֹט^ד; אֲבָל מְגַמַּע הוּא, וּבּוֹלַע. הַחוּשֵׁשׁ בְּגִרְוֹנוֹ, לֹא יַעֲרַנּוֹ [=יגררנו] בְּשֶׁמֶן; אֲבָל בּוֹלַע הוּא שְׂמֹן הַרְבֵּה - וְאִם נִתְרַפָּא, נִתְרַפָּא [ואין בכך איסור]. אִין לוֹעֲסִין אֵת הַמְּצֻטְטֵי^ה, וְאִין שְׂפִין [-משפשים] אֵת הַשְּׂנִים בְּסֵם בְּשֶׁבֶת, בְּזִמְן שְׂמַתְּפוּן לְרַפּוּאָה; וְאִם נִתְּפוּן לְרִיחַ הַפֶּה, מִתָּר.

עד) את החומץ מפיו, כי ניכר שגמיעת החומץ היא לצורך רפואה. עה) שרף הנוסף מהעצים, ומשתמשים בו לרפואה ולריח הפה.

כה. אִין נוֹתְנִין יַיִן לְתוֹף הַעֵינִי^ו, אֲבָל נוֹתֵן הוּא עַל גַּב הַעֵינִי. וְרַק תְּפַלְעֵת, אֲפֵלוֹ עַל גַּב הַעֵינִי אָסוּר^ז. קִילוֹר [-מסחת עיניים] שֶׁשָּׂרָה אוֹתוֹ [במים] מְעַרְב שֶׁבֶת - מְעַבְרוֹ עַל גַּב עֵינָיו בְּשֶׁבֶת, וְאִינוֹ חוּשֵׁשׁ [-אין בכך איסור רחיצה]. מִי שֶׁלָּקַח בְּאֲצָבָעוֹ, לֹא יִכְרֶף עָלָיו גְּמִי כְּדֵי לְרַפְּאוֹ; וְלֹא יִדְחַקְנוּ [-ליחץ על מקום המכה] בְּיָדוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָם.

עו) כי הדבר נראה כרפואה. עז) כי הדבר נראה כשטיפת העיניים ולא כרפואה. עח) הרוק הראשון בבוקר לאחר השינה וללא טעימה כלשהי לפני היריקה. עט) כי ברוק זה משתמשים רק לרפואה ולא לצורך אחר.

נה) אך מותר לחתכו, אם אוכלו מייד לאחר החיתוך. נו) בגלל שהבהמה יכולה לאכול את הירקות אף אם לא ירסקו אותם, ריסק המאכלים הוא ריסק שלא לצורך ונראה הדבר כטחינה. נז) כי הבהמה והכלב לא יכולים לאכול אותם ללא חיתוך. נח) שאוכלים אותם לאחר הטחינה. מילים אלו הן הטעם לכך שאיסור ריסק השחת לבהמה הוא רק מפני שנראה כטוחן אך אין הדבר נחשב טחינה גמורה. נט) על מנת שהבהמה תריח היטב את ריח הקש וכך תרצה לאכול.

יט. חֲבִילֵי סִיָּאָה וְאֹזוּב וְקוֹרְנִית^י וְכִיוּצָא בְּהֵן, שֶׁהַכְּנִיסֵן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה - מְסַתְּפֵק [=נטל] מִהֵן^{יא}, וְקוּטֵם [=קוצץ] וְאֹבֵל פְּרָאשִׁי אֲצָבָעוֹתָיו; אֲבָל לֹא בְּיָדוֹ הַרְבֵּה - [כדי] שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל, וְיָבוֹא לְדַק [=לכתוש].

ס) מיני צמחים המשמשים להסקה או למאכל בהמה, שגם אדם יכול לאוכלם. סא) אך אם ייעדם להסקה אסור להשתמש בהם בשבת, כמבואר בפרק כו הלכה יח.

כ. הַצְּרִיף לְדַק פְּלִפְלִים וְכִיוּצָא בְּהֵן, לְתֵן לְתוֹף הַמַּאֲכָל בְּשֶׁבֶת^{יב} - הָרִי זֶה כּוֹתֵשׁ בְּיָד [=קת] הַסַּפִּין, וּבְקַעֲרָה^{יג}. אֲבָל בְּמַכְתֶּשֶׁת^{יד} - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טוֹחֵן; לְפִיכָף, אָסוּר לְבְרִיא לְהִתְרַפְּאוֹת בְּשֶׁבֶת - גְּזָרָה שְׂמָא יִשְׁחַק סְמָנִין [-סמי רפואה].

סב) ולא מתכוון לאכול אותם מייד. סג) הכתישה מותרת בשני שינויים: הכתישה לא נעשית בכלי מיוחד המיועד לכתישה, וכן קבלת המינים הכתושים לא נעשית בכלי מיוחד המיועד לקבלה. סד) אם לא עשה את שני השינויים המבוארים בהערה הקודמת.

כא. פִּיצָד? לֹא יֹאכַל דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מַאֲכָל בְּרִיאִים, כְּגוֹן אֹזוּבִין וּפִיָּאָה [=מיני צמחים]; וְלֹא דְּבָרִים הַמְּשַׁלְּשִׁין, כְּגוֹן לַעֲנָה [-סוג עשב] וְכִיוּצָא בֵּהּ. וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה דְּבָרִים שֶׁאֵינָן דָּרְךָ הַבְּרִיאִים לְשִׁתוּתָן, כְּגוֹן מֵיִם שֶׁבְּשָׁלוֹ בּוֹ סְמָנִין [=תרופת] וְעֵשְׂבִים.

כב. אוֹכַל אָדָם [-מותר לאכול] אֲכָלִין וּמִשְׁקִין שְׁדָרְךָ הַבְּרִיאִים לְאֲכָלָן וְלִשְׁתוּתָן, כְּגוֹן הַכֶּסֶבֶר וְהַפְּשׁוֹת וְהָאֹזוּב [=מיני צמחים]; אָף עַל פִּי שֶׁהֵם מְרַפְּאִין^{יח}, וְאוֹכְלֵן כְּדֵי לְהִתְרַפְּאוֹת בְּהֵן - מִתָּר, הוֹאִיל וְהֵן מַאֲכָל בְּרִיאִים. שְׁתֵּה חֲלָתִית [-צמח חריף] מְקַדֵּם הַשֶּׁבֶת, וְהָרִי הוּא שׁוֹתֵה וְהוֹלֵף^{יט} - מִתָּר לְשִׁתוּתוֹ בְּשֶׁבֶת, בְּמָקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיָה שְׂמָנִין וְהוֹלֵף^{יט} - מִתָּר לְשִׁתוּת חֲלָתִית; וְשׁוֹתִין זֵיתוֹס הַמְּצָרִי [-מאכל רפואי שדרך בריאים לאכלו] בְּכָל מָקוֹם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְלֹא בְּמִים הֶרְעִים [מסריחים] שְׂפִימָה הַגְּדוֹל - מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֱלוֹהֵי צֶעַר הֵן, וְכָתוּב¹⁷: "וְקִרְאתָ לְשַׁבַּת עֲנָג" ^פ; לְפִיכָּה, אִם לֹא נִשְׁתַּתְּהָ בָּהֶם, אֲלֵא עֲלָה מִיָּד - אֶף עַל פִּי שַׁיֵּשׁ לוֹ חֲטָטִין [שחין] בְּרֵאשׁוֹ (וְהוּא מִתְּרַפָּא מִכָּן, מִתְּרַפָּא).

(פד) צריך להתענג בשבת ואסור להצטער בה. (פה) כי אין בכך צער.

ל. אֵין מִתְגַּדְּדִין בְּמִגְרֵדָה [כלי לגירוד הגוף]; וְאִם הָיוּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת בְּצוֹאָה אוֹ בְּטֵיט, גוֹרֵד כְּדָרְכוֹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ ^פ. סְכִין וּמְפָרְכִין [גירוד פצע] לְאֵדָם לְעֲנֹגוֹ, אֲבָל לֹא לְבִהְמָה ^פ; וְאִם הָיָה לָהּ צֶעַר, מִתָּר לְהִסִּיר צֶעֱרָה בְּסִיכָה וּפְרוּף ^פ. בְּהֵמָה שֶׁאֲכָלָה פְּרִשִׁינִין [מאכל בהמה] הֶרְפָּה [וחלתה במעיה כתוצאה מכך], מְרִיצִין אוֹתָהּ בְּחֶצֶר בְּשָׂבִיל שְׂתִתְרַפָּא; וְאִם אֲחֻזָּה [שטף] דָּם, מְעַמִּידִין אוֹתָהּ בְּמִים בְּשָׂבִיל שְׂתִצְטַנֵּן, וְאִין חוֹשֵׁשִׁין שְׂמָא יִשְׁחַק לָהּ סְמִנִין ^פ.

(פו) השימוש במגרדת אסור מכיוון שכך רגילים להתגרד ביום חול, אך כאשר ידיו מלוכלכות אין הדבר דומה לדרך הגירוד ביום חול ולכן מותר לו להתגרד במגרדת. (פז) כי אסור לטרוח בשבת לצורך עינוג הבהמה. (פח) כי צער בעלי חיים אסור מהתורה, כמבואר בהלכה י. (פט) כי לא אכפת לו לרחות מעט את רפואת הבהמה.

לא. אֵין מְקִיאִין [גורמים להקיא] אֶת הָאֶכָל בְּשַׁבַּת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בָּסֶם [באמצעות סם] - שְׂמָא יִשְׁחַק סְמִנִין; אֲבָל לְהַכְנִים יָדוֹ לְתוֹף פִּי וּלְהִקְיָא, מִתָּר. וְאִסוּר לְדַחַק כְּרֶסוֹ שֶׁל תִּינוּק כְּדִי לְהוֹצִיא הָרָאִי [צרכים] שְׁלוֹ - שְׂמָא יָבוא לְהִשְׁקוֹתוֹ סְמִנִין הַמְשַׁלְשֵׁלִין. וּמִתָּר לְכַפּוֹת פּוֹס [תמה] עַל הַטְּבוּר בְּשַׁבַּת [כעין כוסות רוח] כְּדִי לְהַעֲלוֹתוֹ. וְכֵן מִתָּר לְחַנֵּק [ליישר מפרקתו] וּלְלַפֵּף [בבגדים] אֶת הַקְּטָן ^פ, וּלְהַעֲלוֹת אֲזִנִּים [להחזיר הלסת למקומה] בֵּין בֵּיד בֵּין בְּכָלִי, וּלְהַעֲלוֹת אֲנָקְלִי [קצה מפתח הלב]; שֶׁכָּל אֱלוֹהֵי וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּסְמִנִין כְּדִי לְחַשׁ [שנחשוש] לְשִׁחִיקָה, וְיֵשׁ לוֹ צֶעַר מִהֵן.

(צ) תינוק לאחר הלידה. איברי גופו של התינוק לא מחוברים היטב לאחר הלידה, והבגדים מייצבים ומחזקים את גופו.

לב. הַמְרַקֵּד, מְאָבוֹת מְלָאכוֹת. לְפִיכָּה אֵין כּוֹבְרִין

כו. אֵין נוֹתְנִין [מים] חֲמִין וְשֶׁמֶן עַל גְּבִי הַמְּכָה, וְלֹא עַל גְּבִי מוֹף שְׁעַל הַמְּכָה, וְלֹא עַל גְּבִי מוֹף לְתַנּוּ עַל הַמְּכָה בְּשַׁבַּת; אֲבָל נוֹתְנִין הוּא [מים חמים או שמן] חוּץ לְמְכָה, וְשׁוֹתֵת וְיוֹרֵד לְמְכָה. וְנוֹתְנִין מוֹף קֶבֶשׁ עַל גְּבִי הַמְּכָה ^פ; וְאִם הָיָה עֵתִיק [מוך ישן שמרפא את המכה] - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרֻטְיָה [תחבושת].

(פ) על מנת שהבגדים לא יתלכלכו מדם המכה. דבר זה מותר משום שמוך יבש אינו מרפא את המכה.

כז. רְטִיָּה • שְׂפָרְשָׁה [השנת הראב"ד רטייה]. הַמְּכָה א"א זֶה שְׁבוּשׁ אֲלֵא מִחֻזְרִין אֲפִילוּ מֵעַל גְּבִי מִחֻזְרִין אוֹתָהּ [למקומה]; קֶרְקַע.

וְאִם פְּרֻשָׁה עַל גְּבִי קֶרְקַע, אֲסוּר לְהַחֲזִירָהּ פֶּא. וּמְנִיחִין רְטִיָּה עַל גְּבִי הַמְּכָה לְכַתְחֹלָה בְּמִקְדָּשׁ ^פ, שְׂאִין אֲסוּר שְׁבוֹת [איסורים מדברי חכמים] בְּמִקְדָּשׁ. וּבְכָל מְקוֹם [אף לא בבית המקדש], מְקַנְחִין פִּי [מנגבים את] הַמְּכָה; וְאִין מְקַנְחִין אֶת הַרְטִיָּה, שְׂמָא יִמְרַח ^פ.

(פא) כי החזרת הרטייה מהקרע נראית כהנחת רטייה חדשה, ואסור להניח רטייה חדשה על המכה בשבת. (פב) אם יש בכך צורך לעבודת המקדש. כהן שיש לו רטייה ועובד בבית המקדש, חייב להסיר את הרטייה מגופו לפני העבודה כי הרטייה חוצצת בין בגדי הכהונה לגופו וחציצה פוסלת את העבודה. לכן, מותר לכהן העובד בבית המקדש להניח רטייה חדשה על המכה בסיום העבודה, כי אם יהיה אסור לו לעשות זאת, הוא לא ירצה להסיר את הרטייה לפני העבודה וכך יימנע מעבודה בבית המקדש. (פג) את הרטייה ויעבור על איסור, כמבואר בפרק יא הלכה ו.

כח. סְכִין [עם שמן] וּמְשַׁמְשִׁין [מעסים] בְּבָנֵי מַעִים [הבטן] בְּשַׁבַּת - וְהוּא [ובלבו] שְׁסוּף וּמְשַׁמֵּשׁ בְּבֵת אַחַת, כְּדִי שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל. וְאִין מְתַעַמְלִין בְּשַׁבַּת. אֵי זֶה הוּא מְתַעַמֵּל? זֶה שְׂדוּרְסִים עַל גּוּפוֹ כְּכֵן עַד שְׁיִגַע [יתעייף] וְיִזְיַע, אוֹ שְׁיִהַלֵּךְ עַד שְׁיִגַע וְיִזְיַע - שְׂאִסוּר לְגַע אֶת עֲצָמוֹ כְּדִי שְׁיִזְיַע בְּשַׁבַּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּאָה. וְכֵן אֲסוּר לְעַמֵּד בְּקֶרְקַע דִּימוֹסוֹת [מעיינות מרפא] שְׂבָאָרְץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁמְעַמְלָת וּמְרַפָּאָה.

כט. אֵין רוֹחֲצִין בְּמִים שְׂמִשְׁלֵשִׁין [גורמים לשלשול], וְלֹא בְּטֵיט שְׂטוּבְעִין בּוֹ, וְלֹא בְּמֵי מְשָׁרָה [שנשרה בהם פשתן] הַבְּאוּשִׁים [מלוכלכים], וְלֹא בְּיָם סְדוּם [המלח],

17. ישעיה, נח, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שֶׁהוּא מֵאֲכִיל בְּחַל - שְׁמָא יָבֹא לְיָדִי לְיִשְׁתּוּ
קְטָנִיּוֹת, או לְיָדִי לְיִשְׁתּוּ קָמַח וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. פִּיּוּצָד? לֹא
יֵאֲכִיל הַגָּמֵל בְּשֶׁבֶת מֵאֲכִיל [בכמות המספיקה ל] שְׁלֹשָׁה או
אַרְבָּעָה יָמִים, וְלֹא יִרְפִּיץ [יִישֵׁב] עֲגָל וְכִיּוֹצֵא בּוֹ
וְיִפְתַּח פִּיּוֹ וְיִתֵּן לְתוֹכּוֹ פְּרָשִׁינִין וְיָמִים בְּבֶת אַחַת.
וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹךְ פִּי יוֹנִים וְתִרְנַגּוּלִים, לְמָקוֹם
שְׂאִינֹן יְכוּלִין לְהַחְזִיר [לפלוט]; אֲבָל מֵאֲכִיל הוּא אֶת
הַבְּהֵמָה מְעַמֵּד [כֹּאשֶׁר הַבְּהֵמָה עוֹמֵד], וּמְשַׁקָּה אוֹתָהּ
מְעַמֵּד, או נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיהָ מִיָּם בְּפָנֶי עֲצָמֹן
וְכִרְשִׁינִין בְּפָנֶי עֲצָמֹן, בְּמָקוֹם שֶׁיִּכּוֹלֶה לְהַחְזִיר. וְכֵן
מֵאֲכִיל לְעוֹף בְּדוֹ, בְּמָקוֹם שֶׁיִּכּוֹל לְהַחְזִיר. וְאִין
צְרִיף לֹמֵר, שְׂיִתֵּן לְפָנֶיהֶן [מותר לתת אוכל לפני החיות והעופות]
וְהֵם אוֹכְלִין.

לו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִי שְׁמִזְזוּנְתִּיו עָלָיו
[מוטלים על אחריות הבעלים], כְּגוֹן בְּהֵמָתוֹ וְחִזְתּוֹ וְיוֹנֵי הַבַּיִת
וְאוֹזִין וְתִרְנַגּוּלִין; אֲבָל מִי שְׂאִין מִזְזוּנְתִּיו עָלָיו,
כְּגוֹן חֲזִיר וְיוֹנֵי שׁוֹכֵף וְדְבוּרִים - לֹא יִתֵּן לְפָנֶיהֶן
לֹא מִזֶּזֶן לֹא מִיָּם. וּמִתֵּר לְאֲדָם לְהַעֲמִיד בְּהֵמָתוֹ עַל
גְּבִי עֲשָׂבִים וְהִיא אוֹכֶלֶת^צ, אֲבָל לֹא יַעֲמִיד אוֹתָהּ
עַל גְּבִי דָבָר שֶׁהִקְצָה^צ. וְעוֹמֵד בְּפָנֶיהָ [מותר לחסום את
הבהמה] כְּדִי שֶׁתַּחְזִיר פָּנֶיהָ [חֲסוּבָב] לְדָבָר הַמְּקַצֵּה [הנמצא
במרחק מעט] וְתֹאכַל מִמֶּנּוּ^צ. וְכֵן [הדין] בְּיוֹם טוֹב.

צח. וְלֹא חוֹשְׁשִׁים שֶׁהוּא יִתְלוֹשׁ עֲשָׂבִים עֲבוּר הַבְּהֵמָה.
צט. דָּבָר הַנְּחָשֵׁב מוֹקְצָה, כִּי הוּא עֲלוּל לְשִׁכּוּחַ וּלְטַלֵּל אֶת
הַמוֹקְצָה עֲבוּר הַבְּהֵמָה. (ק) מְכִיוּן שֶׁהָאָדָם עוֹמֵד בְּמִרְחָק
מִהַמוֹקְצָה, אִין חֲשַׁשׁ שֶׁהוּא יִטְלַל אוֹתוֹ עֲבוּר הַבְּהֵמָה.

פֶּרֶק כֵּב

איסורים נוספים שאסרו חכמים מפני המלאכות
הבאות מל"ט המלאכות, מאפיינה ואילך.

א. רְדִית הַפֶּתַח - אֵף עַל פִּי שְׂאִינָה מְלֹאכָה -
אָסְרוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים, שְׁמָא יָבֹא לְאִפּוֹת. הַמְדַּבֵּק
פֶּת בַּתְּנוּרָה מִבְּעוֹד יוֹם [לפני שבת], וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם
[נכנסה השבת] - מְצִיל מִמֶּנּוּ [מוציא מהתנור כמות] מִזֶּזֶן שֶׁלֹּשׁ
סְעוּדוֹת^ב, וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵיהֶם: 'בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם'.
וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִרְדִּיהָ אִינָה מְלֹאכָה, כְּשֶׁהוּא מְצִיל,
לֹא יִרְדֶּה בְּמִרְדָּה [כלי המיוחד לכך] אֶלָּא בְּסַפִּין, כְּדִי
לְשַׁנּוֹת.

[מנפים] אֶת הַתְּבֵן בְּכִבְרָה; וְלֹא יִנִּיחַ הַכִּבְרָה שְׁלִישׁ פֶּה
תְּבֵן בְּמָקוֹם גְּבוּהָ בְּשִׁבִיל שְׂרִיר הַמוּיץ [הקליפה] -
מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִרְקָד. אֲבָל נוֹטֵל הַתְּבֵן בְּכִבְרָה
וּמוֹלִיף [אותה] לְאֵבוֹס^צ, אֵף עַל פִּי שְׂרִיר הַמוּיץ
בְּשַׁעַת הוֹלְכָה - שֶׁהִרִי אִינוּ מְתַבְּוֵן לְכָף.

צא. מָקוֹם הַאֲכִילָה שֶׁל הַבְּהֵמָה.

לג. מְגַבֵּל [מִעֲרֹכֵב מִים וְקַמַח], חֲזִיב מְשׁוּם לָשׁ;
לְפִיכָף אִין מְגַבְּלִין קָמַח קָלִי [שנעשה מחטה קלוייה]
הַרְבֵּה, שְׁמָא יָבֹא לְלוֹשׁ קָמַח [רגיל] שְׂאִינוּ
קָלִי^צ. וּמִתֵּר לְגַבֵּל אֶת הַקָּלִי מְעַט מְעַט. אֲבָל
תְּבוּאָה שְׁלֹא הִבִּיאָה שְׁלִישׁ [שלא הגיעה לשליש גידולה]
שְׁקָלוֹ אוֹתָהּ, וְאַחַר כֵּף טָחֲנוּ אוֹתָהּ טָחִינָה גֶּסֶה,
שֶׁהִרִי הִיא כְּחֹלֶץ^צ, וְהִיא הַנְּקָרָא 'שְׁתִּית' - מִתֵּר
לְגַבֵּל מִמֶּנָּה בְּחִמְץ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ [אפילו] הַרְבֵּה בְּבֶת
אַחַת^צ; וְהוּא [וּבִלְבַד], שְׂיִהֶינָה [השתית] רַף; אֲבָל
קָשָׁה - אֲסוּר [בגידולה], מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּלֶשֶׁת^צ. וְצְרִיף
לְשַׁנּוֹת^צ; פִּיּוּצָד? נוֹתֵן [מניח בכלל] אֶת הַשְּׁתִּית,
וְאַחַר כֵּף נוֹתֵן אֶת הַחִמְץ.

צב. גִּיבּוּל קָמַח קָלִי אֲסוּר רַק מִדְּרַבְנֵן מְשׁוּם שֶׁהוּא שְׂרוּף
וּמְעוּרָב בְּאֶפֶר, וּבְאֶפֶר אִין גִּיבּוּל כְּמִבּוּאָר בְּפֶרֶק ח הַלְכָה טז.
צג. וְאֵף בְּחוּל אִין גִּיבּוּל, כְּמִבּוּאָר שֶׁם. צד. כִּי הַשְּׁתִּית לֹא
דוּמָה לְקַמַח, וְלִכֵּן אִין חֲשַׁשׁ שֶׁהָאָדָם יִלוֹשׁ קָמַח רְגִיל.
צה. אִךְ מוֹתֵר לְגַבֵּל שְׁתִּית קָשָׁה מְעַט מְעַט, כְּמוֹ קָמַח קָלִי.
צו. אֶת סֹדֵר הַגִּיבּוּל בַּשְּׁתִּית רַךְ, מִדְּרַךְ הַגִּיבּוּל בְּיוֹם חוּל.

לד. הַמְרָסֵן [קְלִיפּוֹת תְּבוּאָה עוֹבֵת] - אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ
רְאוּי לְגַבֵּל^צ, אִין גּוֹבְלִין אוֹתוֹ; שְׁמָא יָבֹא לְגַבֵּל
הָעֶפֶר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. וְנוֹתֵנִין מִיָּם עַל גְּבִי הַמְרָסֵן,
וּמוֹלִיף בּוֹ הַתְּרִיד [כֶּף] שְׁתִּי וְעֶרֶב; אֲבָל אִינוּ מְמַרְסֵן
[מִעֲרֹכֵב] בְּדוֹ [בְּצוּרָה רְגִילָה, כְּדִין], שְׁלֹא יִרְאָה כְּלֶשׁ. אִם לֹא
נִתְעַרֵב [המורסן על ידי הכף], מְנַעֵרוּ [מִעֲבִירִין] מִפְּלִי לְכָלִי עַד
שְׂיִתְעַרֵב; וְנוֹתֵן [אֶת הַמְרָסֵן הַמְעוּרָב] לְפָנֶי הַתְּרִיד וְלִין אוֹ
לְפָנֶי הַשְּׂוֹרִים [שִׂיאֲכֹלוֹ אוֹתוֹ]. וּמִתֵּר לְעֶרֶב הַמְרָסֵן עַל
דְּרָף זו [כְּאוֹפֵן זֶה] בְּכָלִי אַחַד, וּמְחַלֵּק אוֹתוֹ בְּכָלִים
הַרְבֵּה, וְנוֹתֵן לְפָנֶי כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה; וּמְעַרֵב בְּכָלִי
אַחַד אֶפְלוֹ כוֹר [מִידֵת נֶפֶח גְּדוּלָה], אֶפְלוֹ פּוּרִים [שְׁנֵי כוֹר].
צז. כְּמוֹ אֶפֶר וְחוּל, כְּמִבּוּאָר בְּפֶרֶק ח הַלְכָה טז.

לה. אִין מֵאֲכִילִין בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף בְּשֶׁבֶת, כְּדִרְךְ

א. . מלאכה: ב' טעמים לאיסור מלאכה מד"ס: א. מפני שמביא למלאכה גמורה. ב. שרומה למלאכה - לקו"ש ח"ד ע' 14 והע' 24.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

י) המים לא יגיעו לטמפרטורה של 46 מעלות. (יא) על מנת לשכך את כאב המעיים.

ה. אִמְבָּטֵי שֶׁל מְרַחֵץ שֶׁהִיא מְלֵאָה מִמַּיִם חֲמִימִים - אֵינָן נֹתְנִין לָהּ מִמַּיִם צוֹנְגִין, שֶׁהֵרִי מְחַמְּקֵן הַרְבֵּה; וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ פֶּה שֶׁל שָׁמֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִבְשָׁלוּ. אֲבָל נֹתֵן הוּא מִמַּיִם חֲמִין לְתוֹךְ אִמְבָּטֵי שֶׁל צוֹנְגִין ט.

יב) שהורתחו בכלי אחר הנקרא 'כלי ראשון' משום שהוא היה על גבי האש, ולאחר הרתיחה הם הועברו לאמבטיה הנחשבת 'כלי שני'. (יג) בכמות קטנה שתתחמם על ידי מי האמבטיה. (יד) המים הנמצאים באמבטיה מחוממים היטב מכיוון שהם מיועדים לרחיצה, ולכן אף אם האמבטיה היא כלי שני ועוצמת החום שלה פחותה מעוצמת החום של כלי ראשון - המים הנמצאים בה גורמים לרתיחת מים צוננים אחרים. (טו) כי עוצמת המים התחתונים גוברת על המים העליונים, וממילא המים מתקררים ולא מתחממים.

ו. מִחֵם שֶׁפָּנָה [=ריקן] מִמְּנוֹ מַיִם - מִתֵּר לִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם צוֹנְגִין, כְּדֵי לְהַפְשִׁיךְ ט; וּמִתֵּר לְצַק מַיִם חֲמִין לְתוֹךְ מַיִם צוֹנְגִין, או צוֹנְגִין לְתוֹךְ הַחֲמִין י - וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּכֵלֵי רֵאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא [=הכלי הראשון] מְחַמְּקֵן הַרְבֵּה. וְכֵן קְדֵרָה רֹתַחַת - אֵף עַל פִּי שֶׁהוֹרִידָה מַעַל הָאֵשׁ, לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ תְּבַלִּין ט; אֲבָל נֹתֵן לְתוֹכָהּ מֶלַח, [משום] שֶׁהֶמְלַח אֵינוֹ מִתְבַּשֵּׁל אֶלָּא עַל גְּפֵי אֵשׁ גְּדוֹלָה. וְאִם צָק [=צק] הִתְבַּשֵּׁיל מְקֵדְרָה לְקַעְרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רֹתַחַת בְּקַעְרָה, מִתֵּר לוֹ לִתֵּן לְתוֹךְ הַקַּעְרָה תְּבַלִּין; שֶׁכֵּלֵי שְׁנֵי אֵינוֹ מִבְשָׁל.

ז) מותר להכניס לתוכו מים קרים, כדי שהם יפשירו כתוצאה מהחום של המיחם. ולמרות שהדבר יכול לגרום לחיזוק הכלי, אין בכך איסור, משום שהאדם לא מתכוון לכך וייתכן שהכלי לא יתחזק כלל. (יז) מלבד אמבטיה, כמבואר בהלכה הקודמת. (יח) כי תבלין מתבשל במהירות אף בכלי שאינו נמצא על האש.

ז. אֵין שוֹרִין אֶת הַחֲלִיתִית ט, בֵּין בְּפוֹשְׁרִין בֵּין בְּצוֹנְגִין; אֲבָל שוֹרֵה אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַחֲמִין. וְאִם שִׁתָּה [את מי החליתית] יוֹם חֲמִישִׁי וְשֵׁשִׁי [לרפואה], הֵרִי זֶה שוֹרֵה בְּשֶׁבֶת בְּצוֹנְגִין, וּמִנִּיחוֹ בְּחֶמֶה עַד שֵׁיחֵם כ, וְשׁוֹתָה - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִחַלָּה אִם פָּסַק מִלְשִׁתוֹת כ.

ט) צמח שמימיו משמשים לרפואה, כמבואר בפרק הקודם בהלכה כב. (כ) כי השרייה היא מעשה שרגילים לעשותו ביום חול. (כא) ואין בכך איסור בישול, כמבואר בהלכה ט. (כב) כמבואר בפרק הקודם.

א) בעבר, היו מדביקים את הפת לדופן התנור ובסיום האפייה היו מפרידים את הפת מהדופן ומוציאים אותה מהתנור, אך בימינו הפת נאפית כשהיא מונחת בתנור ללא הדבקה ולכן לא קיים איסור רדייה בשבת. (ב) כמות הסעודות שאדם חייב לאכול בשבת, כמבואר בפרק ל. (ג) וכל אדם יכול להוציא מהתנור כמות של שלוש סעודות.

ב. מִפְּנֵי מָה אִסְרוּ חֲכָמִים לְהַכְנִיס לְמְרַחֵץ בְּשֶׁבֶת? מִפְּנֵי הַבְּלִינִין שֶׁהֵיוּ מְחַמִּין [מים] חֲמִין בְּשֶׁבֶת, וְאוֹמְרִין: 'מִעֲרַב שֶׁבֶת הוֹחֲמוֹ'; לְפִיכָּךְ גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יִכְנֹס אָדָם לְמְרַחֵץ בְּשֶׁבֶת, אֶפְלוּ לְהַזִּיעָה. וְגָזְרוּ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּטֵּף [=ישטוף] כָּל גּוֹפּוֹ בְּחֲמִין, וְאֶפְלוּ בְּחֲמִין שֶׁהוֹחֲמוֹ מִעֲרַב שֶׁבֶת; אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, מִתֵּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחֲמֵי הָאוּרִי - גְּזָרָה מְשׁוּם מְרַחֵץ; אֲבָל בְּחֲמֵי טְבָרְהוֹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן, מִתֵּר לְהַשְׁתַּטֵּף בָּהֶם כָּל גּוֹפּוֹ. וְאִסּוּר לְרַחֵץ בְּמַיִם חֲמִין שֶׁבְּמַעְרֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּעְרָה יֵשׁ בָּהּ הֶבֶל, וְיִבּוֹא לְיָדֵי זַעֲה, וְנִמְצְאָת כְּמְרַחֵץ.

ד) שחיממו את מימיו לפני שבת. (ה) אף אם הוא לא מתרחץ בפועל אלא רק נהנה מהחום והלחות של המרחץ. (ו) מים שהתחממו על ידי אש. (ז) שחומם הוא חום טבעי.

ג. מִתְחַמֵּם אָדָם כְּנֹגֵד הַמְדוּרָה, וְיוּצָא וּמִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוֹפּוֹ בְּצוֹנְגִין [-מים קרים]; אֲבָל אֵינוֹ מִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוֹפּוֹ בְּצוֹנְגִין, וְכֹא וּמִתְחַמֵּם כְּנֹגֵד הַמְדוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְשִׁיר מַיִם שְׁעָלָיו, וְנִמְצָא כְּרוֹחֵץ כָּל גּוֹפּוֹ בְּחֲמִין. הַמְבִיָּא סִילוֹן [=צינור] שֶׁל צוֹנְגִין בְּתוֹךְ מַיִם חֲמִין [להחם המים שבצינור], אֶפְלוּ בְּתוֹךְ חֲמֵי טְבָרְהוֹ - הֵרִי אֵלוֹ בְּחֲמִין שֶׁהוֹחֲמוֹ בְּשֶׁבֶת, וְאִסּוּרִין בְּרַחִיצָה וּבְשִׁתָּה. ח) אך אין איסור להפשיר מים קרים אם הם לא על גוף האדם, כמבואר בהלכה הבאה.

ד. מְבִיָּא אָדָם קִיתוֹן [=כד] שֶׁל מַיִם, וּמִנִּיחוֹ כְּנֹגֵד הַמְדוּרָה - לֹא בְּשֶׁבִיל שֵׁיחֲמוּ [-שהמים ירתחן], אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתְּפוג צִנְתָּו ט. וְכֵן מִנִּיחַ פֶּה שֶׁל שָׁמֶן כְּנֹגֵד הַמְדוּרָה - כְּדֵי שֶׁיִּפְשֵׁר, לֹא שֵׁיחֵם. וְסָךְ אָדָם יָדָיו בְּמַיִם אוּ בְּשָׁמֶן, וּמִחֲחֵם [לאחר מכן את ידו] כְּנֹגֵד הַמְדוּרָה - וְהוּא [-ובלבד] שֶׁלֹּא יִחֲמוּ הַמַּיִם שְׁעַל יָדָיו עַד שֶׁתָּהָא פְּרָסוֹ שֶׁל תִּינוֹק נְכוּיָת בָּהֶם. וּמִחֲחֵם [-מותר להחם] בְּגָד, וּמִנִּיחוֹ עַל גְּפֵי מַעֲיוֹ בְּשֶׁבֶת כ.

ט) יפשירו. החידוש בכך הוא אשר למרות שאם המים יהיו מונחים זמן רב בסמיכות לאש הם ירתחו, בכל זאת מותר להניח את המים בסמיכות לאש על מנת שהם יפשירו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. תְּרַדְל [גורעני צמח] שְׁלֹשׁ מְעַרְב שֶׁבֶת - לְמַחַר מְמַחֵלָה בֵּין בֵּיד בֵּין בְּכָלִי, וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ דְּבִשׁ; וְלֹא יִטְרַף לָהּ, אֲלֵא מְעַרְב (בעדינות). שְׁחֲלִים [מין ירק] שֶׁשָּׂרְפָן [ערכבם] מְעַרְב שֶׁבֶת, לְמַחַר נוֹתֵן לְתוֹךְ שָׁמֶן וְחֲמִץ וְתַבְלִין; וְלֹא יִטְרַף, אֲלֵא מְעַרְב. שׁוֹם שָׂרְסָקוֹ מְעַרְב שֶׁבֶת, לְמַחַר נוֹתְנָה לְתוֹךְ הַגְּרִיסִין; וְלֹא יִשְׁחַק, אֲלֵא מְעַרְב.

(לד על ידי מים או יין. לה) יערבב בכוח את החרדל והרשב, כדי שלא יעבור על איסור לישה.

יג. הַנוּטֵל שְׁעָר מִגּוֹף הָאָדָם, חֵיב מִשׁוֹם גּוֹזֵז; לְפִיכָּה, אָסוּר לְרַחֵץ אֶת הַיָּדִים בְּדָבָר שֶׁמְשִׁיר אֶת הַשְּׁעָר וְדַאִילֵי, כְּגוֹן אֶהְלָה [מין צמח] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. וּמְתָר לְחֵף [לנקות] אֶת הַיָּדִים בְּעֶפֶר לְבוֹנָה, וְעֶפֶר פְּלִפְלִין, וְעֶפֶר יִסְמִין, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִשִּׁיר שְׁעָר שְׁעַל יָדוֹ, שֶׁהָרִי אִינוֹ מִתְּכוּן לֵי. עֵרֵב דָּבָר שֶׁמְשִׁיר אֶת הַשְּׁעָר וְדַאִי עִם דָּבָר שֶׁאִינוֹ מְשִׁיר וְדַאִי - אִם הָיָה הָרֵב מְדָבָר שֶׁאִינוֹ מְשִׁיר, מְתָר לְחֵף בּוֹ; וְאִם לֹא, אָסוּר.

(לו) בוודאות, אף אם הוא אינו מתכוון לכך. (לז) וחומרים אלו אינם משירים את השיער בוודאות.

יד. אָסוּר לְרִאֲוֹת [להסתכל] בְּמִרְאֵה שֶׁל מִתְּכַת [ששפתה חדה] בְּשֶׁבֶת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשִּׁיר בָּהּ [באמצעות שפתה] גִּמְזִין הַמְדַלְדְּלִין [שעצרות בולטות] מִן הַשְּׁעָר, וְאֶפְלוֹ [אם המראת] קְבוּעָה בְּפִתֵל [אסור להסתכל בה]; אֲבָל מִרְאֵה שֶׁאִינָהּ שֶׁל מִתְּכַת לֵי - מְתָר לְרִאֲוֹת בָּהּ, אֶפְלוֹ אִינָהּ קְבוּעָה לֵט.

(לח) או ששפתה אינה חדה. (לט) ולא חוששים שהאדם ייקח מספריים על מנת לסדר את שעריו, כי הדבר כרוך בפעולה משמעותית יותר ולפני שהאדם יעשה אותה הוא ייזכר שהיום שבת והדבר אסור.

טו. הַמְּכַבֵּס, חֵיב מִשׁוֹם מְלַבֵּן; וְהַסּוֹחֵט פְּסוּת [בגדי], חֵיב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּס; לְפִיכָּה, אָסוּר לְדַחֵק מִטְּלִית אוֹ מוֹף וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, בְּפִי הָאִשִּׁשָּׁה [כ=כ] וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, כְּפִי לְסִתְמָה - שֶׁמָּא יָבוֹא לְיָדֵי סְחִיטָה. וְאִין • מְקַנְחִין בְּסַפּוּג, אֲלֵא אִם כֵּן יִשׁ לּוֹ בֵּית אֶחִיזָה - [כדי]

השגת הראב"ד
ואין . . יסחוט א"א הצרפתים (עי' רש"י שבת קמג ד"ה אין מקנחים) מפרשים כן וקשיא לי כי יש לו בית אחיזה מאי הוי, אי אפשר לקנות בלא סחיטה, ואני אומר כיון שיש לו בית אחיזה הוה ליה כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים אבל כשאין לו בית אחיזה הוה ליה כבגד ואסור לסחוט.

טז. דָּבָר שֶׁנִּתְּבַשֵּׁל קֹדֶם הַשֶּׁבֶת, או נִשְׂרָה בְּחֲמִין מִלְּפָנֵי הַשֶּׁבֶת - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עֲכָשׁוּ צוּגָן, מְתָר לְשִׂרְתוֹ בְּחֲמִין כִּי בְּשֶׁבֶת כִּי. וְדָבָר שֶׁהוּא צוּגָן מְעַקְרוֹ, וְלֹא בָּא [נשרה] בְּחֲמִין מְעוֹלָם - מְדִיחִין [שוטיפים] אוֹתוֹ בְּחֲמִין בְּשֶׁבֶת כִּי, אִם לֹא הָיְתָה הַדְּחָתוֹ גָּמֵר מְלֵאכְתּוֹ [בישול]; אֲבָל אִין שׁוֹרִין אוֹתוֹ כִּי בְּחֲמִין כִּי.

(כג) אף בכלי ראשון, אם הכלי אינו על האש. (כד) כי בישול דבר שכבר התבשל אינו נחשב בישול. (כה) אף בכלי ראשון. (כו) בכלי ראשון, אך מותר לשרותו בכלי שני. (כז) כי עוצמת החום של עירוי מים רותחים פחותה מעוצמת החום של שרייה במים רותחים.

טז. מְתָר לְהַחֵם בְּחֵמָה [שמש], אֵף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְהַחֵם בְּתוֹלְדוֹת חֵמָה כִּי - שֶׁאִינוֹ בָּא לְטַעוֹת מִחֵמָה לְאִשְׁכֵּט; לְפִיכָּה, מְתָר לְתֵן מִים צוּגָן בְּשֶׁמֶשׁ כְּדִי שִׁיחַמוּ. וְכֵן נוֹתְנִין מִים יָפִים [הראויים לשתיה] לְתוֹךְ מִים רְעִים בְּשֶׁבֶל שִׁיצוֹנוֹ. וְנוֹתְנִין תְּבִשִׁיל לְתוֹךְ הַבּוֹר בְּשֶׁבֶל שִׁיחָא שְׁמוּרָל.

(כח) כמבואר בפרק ט הלכה ג. (כט) האדם המחמם דברים בחמה אינו עלול לחמם דברים באש ולעבור על איסור בישול. (ל) ולא יתקלקל, ולא חוששים שמא האדם ישווה גומות.

יז. מְעַרְב אָדָם מִים וּמְלַח וְשָׁמֶן, וְטוֹבֵל בָּהֶן פֶּתוֹ, או נוֹתְנָה לְתוֹךְ הַתְּבִשִׁיל - והוּא, שִׁיעֲשֵׂה מְעֵט; אֲבָל הַרְבֵּה - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹשֵׂה מְלֵאכָה מִמְּלֵאכַת הַתְּבִשִׁיל. וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה מִי מְלַח עֲזִין [ממלוחים מאור], וְהֵם שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מְלַח וְשְׁלִישׁ מִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹשֵׂה מוֹרִיס [ציר דגים]. וּמְתָר לְמְלַח בִּיעָה; אֲבָל צָנוּן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּכּוֹבֵשׁ כְּבִשִׁין בְּשֶׁבֶת כִּי, וְהַכּוֹבֵשׁ אָסוּר [מדרבנין], מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִבְשִׁיל. וּמְתָר לְטַבֵּל צָנוּן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּמְלַח, וְאוֹכֵל לֵב.

(לא) אך ביצה לא רגילים לכבוש, ולכן מותר למלוח אותה. (לב) את הצנון מיד לאחר הטבילה במלח.

יח. מְתָר לְעֵרֵב יַיִן וְדְבִשׁ וּפְלִפְלִין בְּשֶׁבֶת לְאֲכָלָן; אֲבָל יַיִן וְמִים וְשָׁמֶן אֶפְרָסְמוֹן - אָסוּר, שֶׁאִין זֶה רְאוּי לְאֲכִילַת בְּרִיאִים לֵי. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצֵא בְּזָה.

(לג) ואסור להכין תרופה בשבת שמא ישחק סממנים, כמבואר בפרק הקודם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׂמָא יִסְחָט. וְאִין מְכַסֵּין חֲבִית שֶׁל מַיִם וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, בְּבָגָד שְׂאִינוּ מוֹכְן [=מזיעה] לָהּ - גְּזֵרָה שְׂמָא יִסְחָט^מ.
מ) אך מותר לכסות את החבית בבגד המזיעד לכך, כי לא אכפת לו שהבגד יתרטב וממילא הוא לא עלול לסחוט אותו.

טז. נִשְׁבְּרָה לֹו חֲבִית בְּשֶׁבֶת^{מא}, מִצִּיל מִמָּנָה מַה שְּׁהוּא צְרִיף לְשֶׁבֶת לֹו וְלֹא־וֹרְחִיו, וּבִלְבָד שֶׁלֹא יִסְפַּג בִּינָיו [-ישרה הספוג בין ויסחוט לכליו], או יִטְפַח בְּשֶׁמֶן [-יטבול ידו בשמן ויקנה לכליו]; שְׂאֵם יַעֲשֶׂה פְּדָרָף שְׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֵל, שְׂמָא יְבוֹא לִידֵי סְחִיטָה. וְכִיצַד מִצִּיל מִמָּנָה?

מז) כי שפרכת מים על עור אינה נחשבת כיבוס. מח) בציפורן או בסכין. מט) הן חדשים והן ישנים. נ) אך לא חדשים. נא) אך לא במים, כי הדבר נחשב כיבוס.

יז. נִשְׁבְּרָה לֹו חֲבִית בְּשֶׁבֶת^{מא}, מִצִּיל מִמָּנָה מַה שְּׁהוּא צְרִיף לְשֶׁבֶת לֹו וְלֹא־וֹרְחִיו, וּבִלְבָד שֶׁלֹא יִסְפַּג בִּינָיו [-ישרה הספוג בין ויסחוט לכליו], או יִטְפַח בְּשֶׁמֶן [-יטבול ידו בשמן ויקנה לכליו]; שְׂאֵם יַעֲשֶׂה פְּדָרָף שְׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֵל, שְׂמָא יְבוֹא לִידֵי סְחִיטָה. וְכִיצַד מִצִּיל מִמָּנָה?

יט. מִי שֶׁנִּתְלַכְלַכְהָ יָדוּ בְּטִיט - מְקַנְחָה בְּזַנֵּב הַסּוּס, וּבְזַנֵּב הַפָּרָה, וּבַמְּפָה הַקָּשָׁה הָעֲשׂוּיָה [-המזיעה] לְאַחֲזוּ בָּהּ הַקּוֹצִינִי; אָבָל לֹא בַּמְּפָה שֶׁמְקַנְחִין בָּהּ אֶת הַיָּדִים - [כדי] שֶׁלֹא יַעֲשֶׂה פְּדָרָף שְׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֵל, וְיָבוֹא לְכַבֵּס אֶת הַמְּפָה^{יב}.

מביא פְּלִי וּמְנִיחַ תַּחְתֶּיהָ; וְלֹא יָבִיא פְּלִי אַחַר וְיִקְלַט [היין מהאוויר], פְּלִי אַחַר וְיִצְרַף^{מב} - גְּזֵרָה שְׂמָא יְבִיא פְּלִי דְרָף רְשׁוּת הַרְבִּים. נִדְדַמְנוּ לֹו אוֹרְחִים - מְבִיא מְבִיתוּ פְּלִי אַחַר וְקוֹלַט, פְּלִי אַחַר וּמְצַרְפוּ לְרֵאשׁוֹן^{מג}. וְלֹא יִקְלַט [בכליו] וְאַחַר כֵּן יִזְמִין [אורחים], אֲלֵא יִזְמִין וְאַחַר כֵּן יִקְלַט; וְאֵם הַעֲרִים [-התחכס] בְּדָבָר זֶה, מְתָר.

נב) בשבת, מכיוון שהוא מקפיד שהמפה לא תתלכך.

מא) נפלה חבית מהגג ונשברה. מב) על מנת להציל את תכולת החבית בכמות הכלים הגדולה ביותר, מחשש שמרוב טרדתו הוא ישכח שהיום שבת ויטלטל ברשות הרבים. מסיבה זו, מותר לו להניח רק כלי אחד תחת החבית וכך הוא לא יהיה טרוד כל כך ויזכור שהיום שבת. מג) כי הוא עושה זאת עבור האורחים, ולכן אין חשש שהוא ישכח שהיום שבת.

כ. מִי שֶׁרָחַץ בַּמַּיִם - מִסְתַּפַּג בְּלוֹנְטִיתוֹ [=מתנגב במגבת] וּמְבִיאָהּ בְּיָדוֹ, וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יִסְחָט. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁרָוּ בְּלִיו בְּדָרָף [-נפלו בגדיו לתוך המים] - מְהַלֵּךְ בָּהֶן, וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יִסְחָט. וְאִסּוּר לֹו לְשִׁטְחָן^{נד}, וְאִפְלוּ בַתּוֹף בֵּיתוֹ; גְּזֵרָה שְׂמָא יֹאמֵר [אדם] הַרְוֵאָה [אותו], 'הָרִי זֶה כִּבֵּס פְּסוּתוֹ בְּשֶׁבֶת, וְשִׁטְחָה לְיָבֵשָׁה'; וְכָל מְקוֹם [-דבר] שֶׁאֲסָרוּ חֻקִּים מְפַנֵּי מְרֵאִית הָעֵינַי, אִפְלוּ בַּחֲדָרֵי חֲדָרִים אֲסוּר [לעשותו].

מא) נפלה חבית מהגג ונשברה. מב) על מנת להציל את תכולת החבית בכמות הכלים הגדולה ביותר, מחשש שמרוב טרדתו הוא ישכח שהיום שבת ויטלטל ברשות הרבים. מסיבה זו, מותר לו להניח רק כלי אחד תחת החבית וכך הוא לא יהיה טרוד כל כך ויזכור שהיום שבת. מג) כי הוא עושה זאת עבור האורחים, ולכן אין חשש שהוא ישכח שהיום שבת.

נג) לפרוס אותן לייבוש.

לז. טִיט שֶׁעַל בְּגָדוֹ, מְכַסְּסוֹ [=משפסוף] מִבְּפָנָיִם; וְאִינוּ מְכַסְּסוֹ מִבַּחוּץ - גְּזֵרָה שְׂמָא יְכַבֵּס [את הבגד]. וּמְתָר לְגִרְדוֹ בְּצַפְרָן^{מד}, וְאִינוּ חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יִלְבְּנוּ

כא. שְׁתֵּי מְטְהָרוֹת [=מקוואות] זֹו עַל גְּבִי זֹו - נוֹטֵל אֶת הַפֶּקֶק [העשוי מברז] מִבִּינֵיהֶם וּמְשִׁינֵן [מחבר המקוואות], וּמְחִזִּיר אֶת הַפֶּקֶק לְמְקוֹמוֹ, מְפַנֵּי שְׂאִינוּ בָּא לִידֵי סְחִיטָה, שְׁהָרִי דַעֲתוֹ שׁוֹצֵאוֹ הַמַּיִם^{מז}. וּפּוֹקְקִים אֶת הַבֵּיב בְּסוֹדְרֵין וּבְכָל דְּבַר הַמְּטָלְטֵל, כְּדֵי שֶׁלֹא יִצּוּפוּ הַמַּיִם

המכסס . . אסור א"א טעה בזה דבין סודר בין חלוק מותר וכן פסק הרב ז"ל (הרי"ף, עי' מ"מ).

השנת הראב"ד אבל . . במים א"א לא כיון יפה לטעם התוספתא (עירובין פ"ח ה"ה) אלא מפני שהוא מקפיד על המים שיורדים מן הגג שלא יצאו לרשות הרבים דרך הביב אלא לכנסן לתוך בורו שבחצר ומקפיד על הפקק שיהא מהודק ביותר על פי הביב.

המכסס • אֶת הַסּוֹדֵר [לאחר הכביסה] - מְפַנֵּי שְׁהוּא מְלַבְּנוּ מַה; אָבָל הַחֲלוּק - מְתָר, מְפַנֵּי שְׂאִין פּוֹנְתוֹ [של האדם] אֲלֵא לְרַפְּכוּ^{מו}.

השנת הראב"ד שְׁתֵּי מְטְהָרוֹת [מערות] שֶׁנִּתְלַכְלַכְהָ בְּטִיט וּבְצוֹאָה, מְתָר לְשַׁכְּשְׁכוּ [לנענעו] בְּמַיִם^{מז}; אָבָל לְכַבֵּסוֹ, אֲסוּר. וְאִין • מְגִדְרֵין מַח לֹא מְנַעְלִים וְלֹא סוֹנְדִלִים^{מט}, אָבָל

מד) אף מבחוץ. מה) שפשוף הסודר נחשב כיבוס. מו) ולא לנקותו, כי החלוק הוא בגד תחתון ולכן הלכאון שעליו אינו מפריע לאדם.

השנת הראב"ד וְאִין . . סוֹנְדִלִים. א"א גם בזה טעה, אבל סכין אותן ומקנחים את הרגלים, מי שנתלכלכה ידו בטיט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נוּטְלִין, וְלֹא מַחְזִירִין^{סד}. וְאִם נִשְׁמַט צִיר הַתַּחְתּוֹן שְׁלֵהֶן^{סה} - דוֹחֵקִין אוֹתוֹ לְמִקּוּמוֹ^{סו}, וּבִמְקַדְשׁ מַחְזִירִין אוֹתוֹ^{סז}; אֲבָל צִיר הָעֲלִיּוֹן שֶׁנִּשְׁמַט, אֲסוּר לְהַחְזִירוֹ בְּכָל מְקוֹם^{סח} - גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְקַע^{סט}.

סב) כי לא משתמשים בהן לדברים אחרים ולכן הן אסורות בטלטול. סג) שמשתמשים בהן לדברים אחרים וממילא מותר לטלטלן בשבת. סד) מחשש שמא יתקע אותן. סה) הציר נעקר מעט ממקומו. סו) ואין הדבר נחשב תקיעה כי אין הדבר כרוך בטרחה רבה, מכיוון שהציר העליון של הדלת נמצא במקומו. סז) אף אם הציר נפל ממקומו מותר להחזיר אותו, כי אין שבות במקדש כמבואר בפרק הקודם בהלכה כז. סח) אף בבית המקדש. סט) הציר העליון חשוב יותר מהציר התחתון והחזרתו כרוכה בטרחה רבה, ולכן האדם עלול להחזיר את הציר באמצעות מסמרים ולעבור על איסור בנייה מהתורה. משום כך, דבר זה אסור אף בבית המקדש.

כו. אֵין גּוֹדְלִין [=קולעים] אֶת שַׁעַר הָרֶאֶשׁ, וְאֵין פּוֹקְסִין [=מסריקים] אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּבוֹנָה^ע. וְאֵין מַחְזִירִין [=מרכיבים] מְנוּרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת, וְלֹא כֶּסֶא הַמְּפָצֵל, וְלֹא שְׁלֶחַן הַמְּפָצֵל [=רהיטים המורכבים מכמה חלקים], וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּבוֹנָה; וְאִם הַחֲזִיר - פְּטוּר, שְׂאִין [דין] בְּנֵינן בְּכָלֵים, וְאֵין סְתִירָה בְּכָלֵים; וְאִם הֵיָה [הכלין] רְפוּי, מִתֵּר לְהַחְזִירוֹ. וְאֵין מִתְקַנֵּין חֲלִיּוֹת שֶׁל שְׁדָרָה [שבגבן] שֶׁל קָטָן זוֹ בְּצַד זוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּבוֹנָה^{עא}.

ע) אך אין בכך בנייה גמורה. עא) אך ביום הלידה מותר לעשות זאת, כמבואר בפרק ב הלכה יד ובפרק כא הלכה לא.

כז. הַעוֹשֶׂה אֶהֱל קְבוּעַ [לזמן רב], חֲזִיב מִשּׁוּם בּוֹנָה. לְפִיכָף, אֵין עוֹשִׂין אֶהֱל עֲרָאֵי לְכַתְחָלָה, וְלֹא סוֹתְרִין אֶהֱל עֲרָאֵי - גְּזֵרָה שְׁמָא יַעֲשֶׂה אוֹ יִסְתֵּר אֶהֱל קְבוּעַ; וְאִם יַעֲשֶׂה אוֹ יִסְתֵּר אֶהֱל עֲרָאֵי, פְּטוּר. וּמִתֵּר לְהוֹסִיף אֶהֱל עֲרָאֵי בְּשֶׁבֶת. פִּיּוּצָה? טְלִית שְׁהִיתָה פְּרוּסָה עַל הָעֲמוּדִים אוֹ עַל הַתְּתָלִים, וְהִיתָה פְּרוּכָה [-מקופלת] קִדְם הַשֶּׁבֶת - אִם נִשְׂאָר מִמֶּנָּה גַּג טְפַח^{עב} מִתּוֹחַ [לפני שבת] - הִרִי זֶה מוֹתַח אֶת כְּלָה בְּשֶׁבֶת, עַד שִׁיעֲשֶׂה אֶהֱל גְּדוּל^{עג}. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָה בְּזָה.

עב) שהוא השיעור המינימלי של אוהל, כמבואר בהלכה כט. עג) כי הוא מרחיב אוהל קיים, ולא עושה אוהל חדש.

הפקיקה למנוע אף יציאת מים מועטים משום שהם אינם גורמים נזק, ולכן האדם לא מהדק את הפקק לחלוטין וממילא לא יבוא לידי סחיטה. נו) והוא מהדק אותו היטב על מנת שכל המים ירדו לבור.

כב. אֲסוּר לְתַקֵּן בֵּית יָד [=שרוול] שֶׁל בְּגָדִים, וּלְשַׁבֵּרם שְׁבָרִים שְׁבָרִים [=קיפול מדויק], כְּדֶרֶךְ שְׁמִתְקַנֵּין בַּחַל הַבְּגָדִים שֶׁשְׂמַכְבְּסִין אוֹתָן; וְכֵן אֵין מְקַפְּלִין הַכְּלִים בְּשֶׁבֶת כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בַּחַל בְּבָגְדִים כְּשִׁיכְבְּסוֹ אוֹתָן. וְאִם לֹא הֵיָה לוֹ כָּלִי [בגד] אַחֵר לְהַחְלִיפוֹ, מִתֵּר לְקַפְּלוֹ וּלְפָשְׁטוֹ וּלְהַתְּפוֹת בּוֹ, כְּדִי שִׁיתְנַאֵה בּוֹ בְּשֶׁבֶת - וְהוּא [ובלבד] שִׁיְהִיָּה בְּגַד חֲדָשׁ לְבָן, שֶׁהִרִי הוּא מִתְמַעֵף וּמִתְלַלְלֵךְ מִיָּדָיו. וְכִשִּׁיְקַפֵּל, לֹא יִקַּפֵּל אֶלָּא אִישׁ אֶחָד; אֲבָל לְקַפֵּל בְּשֵׁנִים, אֲסוּרִינָה.

נו) וממילא, הקיפול לא מחזיק מעמד זמן רב. נח) כי קיפול הנעשה על ידי שני אנשים הוא קיפול מדויק, ונחשב תיקון גמור האסור בשבת.

כג. הַצּוֹבֵעַ, מְאַבּוֹת מְלֹאכוֹת; לְפִיכָף, אֲסוּר לְאַשֶׁה לְהַעֲבִיר סֶרֶק [=אודם] עַל פְּנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּצוֹבֵעַת. וְהַתּוֹפֵר, מְאַבּוֹת מְלֹאכוֹת; לְפִיכָף, אֲסוּר לְמִלְאֵת הַכֶּר וְהַקֶּסֶת הַחֲדָשִׁים בְּמוֹכִין [-צמר גפן] - גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְפֹּר [את הכר או הכסת]; אֲבָל מוֹכִין שֶׁנִּשְׁשָׂרוּ מִן הַכֶּר אוֹ מִן הַקֶּסֶת, מַחְזִירִין [-מותר להחזיר] אוֹתָם בְּשֶׁבֶת.

כד. הַקּוֹרֵעַ, מְאַבּוֹת מְלֹאכוֹת; לְפִיכָף, מִי שֶׁנִּשְׁתַּבְּכוּ בְּגָדָיו בְּקוֹצִים - מִפְּרִישָׁם בְּצִנְעָה^{נט}, וּמִתְמַהֲמָה [כבוהירות] כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְרַע; וְאִם נִקְרַעוּ - אֵינוֹ חֲזִיב כְּלוּם, שֶׁהִרִי לֹא נִתְפּוֹן^ס. וּמִתֵּר לְלַבֵּשׁ כְּלִים [-בגדים] חֲדָשִׁים, וְאִם נִקְרַעוּ - נִקְרַעוּ. פּוֹצְעִין [-מפצחים] אֶת הָאֲגוּז [העטרף] בְּמִטְלִית, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא תִקְרַע^{סא}.

נט) שלא יראו אותו אחרים, משום שהוא נראה כמתקן את הבגד. ס) אך אם היה מתכוון לקריעת הבגד, היה חייב על כך למרות שהוא מקלקל את הבגד, משום שהקריעה נעשית על מנת לתפור את הבגד לאחר הסרת הקוצים. סא) המטלית כי אינו מתכוון לקרוע אותה, ובנוסף, הקריעה לא נעשית לצורך התפירה.

כה. הַתּוֹקֵעַ [=תוחב], חֲזִיב מִשּׁוּם בּוֹנָה; לְפִיכָף, כָּל הַדְּלָתוֹת הַמְּחַבְּרוֹת לְקַרְקַע, לֹא נוּטְלִין אוֹתָן^{סב} וְלֹא מַחְזִירִין [אותן] - גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְקַע [אותן]. אֲבָל דְּלַת שְׁדָה תְּבָה וּמַגְדָּל [-תיבה גדולה], וּשְׂאָר דְּלָתוֹת הַכְּלִים^{סג}

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כח. אין תולין את הפלה [=וילין המאהיל על המיטה], שהרי נעשית תחתייה אהל עראי; ומתך להניח מטה וכסא וטריסקל [=מין רהיט], ואף על פי שיעשה תחתייהן אהל - שאין זה דרך עשית אהל, לא קבע ולא עראי.

(עד) כי לא משתמים באוויר שמתחתם.

כט. כל אהל משפע שאין בגגו טפח, ולא בפחות משלשה [טפחים] סמוך לגגו רחב טפח - הרי זה אהל עראי; והעושה אותו לכתחלה בשבת, פטור [אבל אסור]. טלית כפולה [=מקופלת] שהיו עליה חוטין שהיא תלויה בהן מערב שבת [על מנת למשכה בהם], מתך לנטותה ע"ה. וכן הפרכת ע"ה, מתך לנטותה ע"ה ומתך לפרקה.

(ע"ה) לפורסה בשבת, כי פריסת הטלית היא הוספת אוהל עראי ולא עשיית אוהל חדש. (עו) המשמשת כמחיצה ולא כגג. (עז) כמבואר בהלכה לב, כי מחיצה לא נחשבת אוהל.

ל. פלת חתנים [=אוהל שעל גבי מיטת חתנים] שאין בגגה טפח, ואין בפחות משלשה סמוך לגגה רחב טפח - הואיל והיא מתקנת [=מיועדת] לכך, מתך לנטותה ומתך לפרקה ע"ה: והוא [=ובלבד], שלא תהיה משלשלת [=פרוסה] מעל המטה טפח ע"ה. פקק [=כעין וילון] החלון - בזמן שהוא מתקן לכך - אף על פי שאינו קשור ואינו תלוי [בחלון], מתך לפקק בו החלון.

(עח) בשונה מאוהל אחר שאין בו טפח שהעושה אותו בשבת פטור אבל אסור, כמבואר בהלכה הקודמת. (עט) כדי שלא תיחשב כאוהל שאסור לעשותו בשבת. (פ) ואין בכך איסור בנייה.

לא. כובע שעושים על הראש, ויש לו שפה מקפת [מסביבו] שהיא עושה צל כמו אהל על לובשו - מתך ללבושו; ואם הוציא מן הבגדים [=כרך בגד] סביב ראשו או ורק [כגוד פניו כמו אהל, והיה [הבגד] מהדק על הראש, והיתה השפה שהוציאה] =שכנגד פניו קשה ביותר [=קשיח] כמו גגבי - אסור, מפני שהוא עושה אהל עראי.

(פא) כי שפת הכובע לא נחשבת אוהל משום שהיא לא קשיחה. (פב) ויש בה רוחב טפח.

השנת הראב"ד

הנוטה . . . ארעי א"א אין דעתי נוחה בכל זה שלא באו לכאן משום אהל זה אלא מפני שהוא בכסויו והם לולאות וצריך לכוין הלולאות כנגד היתדות שבכותל ושני בני אדם יכולים לכוין בלא שנוי הקפול שלו אבל אדם אחד לא, וכילה שהיא גדולה בכסכתא אפי' עשרה בני אדם אין יכולין לכוין בלא שנוי הקפול שלו ויראה כנוטה אהל בתחלה א"נ כמפשט הקמטין לתקן.

לב. הנוטה • [תולה]

פרכת וכיוצא בה, צריך להזהר פ"ג כדי שלא יעשה אהל בשערה שנוטה; לפיכך, אם היתה פרכת גדולה פ"ד - תולין אותה שנים פ"ה, אבל אחד אסור. ואם היתה פלה

שיש לה גג, אין מותרין אותה ואפלו עשירה [אנשים]; שאי אפשר שלא תגבה [הכילה] מעט [טפח] מעל הארץ, ותעשה אהל עראי.

(פג) עליו להיזהר בעת תליית הפרוכת, שלא ייווצרו קפלים בפרוכת ברוחב טפח. (פד) ובדודאי היא תקפל בעת תלייתה. (פה) כי שניים יכולים לתלות את הפרוכת מבלי שהיא תקפל.

לג. בגד שמכסה [ש-מותר לכסות] בו פי החבית פ"ו - לא יכסה בו את פלה, מפני שנעשה אהל פ"ו; אבל [אלא] מכסה הוא מקצת פיה. המסגן בכפיפה מצרית [סוג מסננת] - לא יגביה קרקעית הכפיפה מן הפלי טפח פ"ה, כדי שלא יעשה אהל עראי.

(פו) כי הבגד מיועד לכך, כמבואר בהלכה טו. (פז) בהלכה זו מדובר שהחבית אינה מלאה לגמרי ויש רווח של טפח בין כיסוי החבית למשקים שבתוכה, ולכן הכיסוי נחשב אוהל. (פח) שהוא השיעור המינימלי של אוהל.

פרק כג

איסורים נוספים שאסרו חכמים מפני מלאכות מסוימות מל"ט המלאכות - מכה בפטיש, מעבר, מוחק עור, כותב ומכבה.

א. העושה נקב שהוא עשוי [מיועד] להכניס ולהוציא, כגון נקב של לול הפרנגולין, שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל - הרי זה חיב משום מכה בפטיש [=גמר מלאכה]; לפיכך, גזרו על [אסרו חכמים לעשות] כל נקב, אפלו היה עשוי להוציא בלבד, או להכניס בלבד - שמא יבוא לעשות נקב שחיבין עליו. ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש, ואין מוסיפין בו [=נקב נוסף]. אבל פותחין נקב ישן [=שנסתם] - והוא [=ובלבד], שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים [בתחתית החבית]; [מכיוון] שאם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ה. אין מספקין [=הכאה בכלי], ולא מרקדין, ולא מטפחין בשבת [=מחייאת כף] - גזרה שמא יתקן פלי שיר; ולספק לאחר ידו [=בשינוי], מתר. אין שטין [שוחים] על פני המים - גזרה שמא יתקן חבית של שטיין². ברכה שבחצר - מתר לשוט בה, שאינו בא לעשות בה חבית של שטיין; והוא [ובלבד] שיהיה לה שפה מקפת, שלא יעקר [=ייצא] ממנה המים, כדי שיהיה הפר והפרש בינה ובין הים³.
 (יב) כלי המיועד ללמידת שחייה. (יג) ולכן אין חשש שהאדם יעשה חבית של שטיין בשבת.

ו. אין חותכין שפופרת [=גבעול] של קנה⁴, מפני שהוא כמתקן פלי; היתה [השפופרת] חתוכה - אף על פי שאינה מתקנת [=מהוקצעת] - מתר להכניסה בנקב החבית בשבת להוציא ממנה יין, ואין חוששין שמא יתקן. ואסור להניח עלה של הדס וכיוצא בו בתוף הנקב של חבית, כדי שיקלח את היין, מפני שהוא פעושה מרוב בשבת. ואין שוברין את החרש, ואין קורעין את הגיט⁵, מפני שהוא כמתקן פלי.

(יד) על מנת להכניס את הגבעול בנקב החבית כדי להוציא ממנה את היין. (טו) על מנת להניח עליהם דג לפני הכנסתו לתנור, כדי שחום התנור לא ישרוף את הדג.

ז. זמורה [=ענף] שהיא קשורה בטפח [=כוס לשאיבת מים], ממלאין בה [באמצעותה מים] בשבת; ואם אינה קשורה, אין ממלאין בה - גזרה שמא יקטם אותה [את הזמורה] ויתקנה.

אסור לחף [=לנקות] פלי כסף בגרתיקון [=חומר לניקוי כסף], מפני שהוא מלבנן פדרה שהאמנין עושין, ונמצא כמתקן פלי, וגומר מלאכתו בשבת; אבל חופפין אותו בחול ובנתר [=שאנים מיועדים לכך]. וכן

השנת הראב"ד פל הכלים, חופפין ואסור • להדיח קערות ואלפסין [=מחבתות] וכיוצא בהן, מפני שהוא כמתקן⁶, אלא אם כן הדיחן [כדי] לאכל בהן סעודה אחרת באותה שבת; אבל פלי שתיה, כגון כוסות וקיתונות [=קנקנים] - מתר להדיחן בכל עת, שאין קבע לשתיה⁷. ואין מציעין את המטות בשבת, כדי לישן עליהן למוצאי שבת; אבל מציעין [אותן] מלילי שבת לשבת.

היה למטה מן השמרים - הרי זה [הנקב] עשוי לחזק, ואסור לפתחו.

(א) את החום והריח מהלול, כדי שלא ימותו התרנגולים. (ב) את הכלי, כי כל כובר היין נשען על נקב זה, וצריך להדקו היטב לחבית. (ג) מכיוון שהנקב מהודק היטב לחבית, פתיחתו נחשבת כעשיית נקב חדש.

ב. נוקבין מגופה [=מכסה] של חבית להוציא ממנה יין, ובלבד שיקבנה למעלה; אבל מצדה - אסור, מפני שהוא כמתקן פלי⁸. שובר אדם את החבית לאכל ממנה גרוגרות, ובלבד שלא יתפנן לעשות פלי; ומביא אדם חבית של יין, ומתיז [מסיר] את ראשה בסוף לפני האורחין, ואינו חושש, שאין פגנתו אלא להראות נדיבות לבו⁹.

(ד) על מנת להימנע מהסרת כל המכסה כדי לא לקלקל את היין. (ה) מכיוון שזו הדרך הרגילה לעשיית נקב בחבית, כי נקב הנמצא מעל החבית אינו פתרון טוב משום שיכולים להיכנס דרכו לכלוכים לחבית. (ו) לעשות פתח יפה, אלא לאכילת הגרוגרות. (ז) אינו עובר על אף אסור. (ח) ולא מתכוון לעשות פתח, וכן אין אסור לקלקל דבר בשבת אם הקלוקל נעשה לצורך השבת.

ג. וכשם שאסור לפתח פל נקב¹⁰, כך אסור לסתם פל נקב; לפיכך, אסור לסתם נקב החבית - ואפלו בדבר שאינו מתמרח [=אין בו אסור ממרח], ואינו בא לידי סחיטה, כגון שישיתם בקיסם או בצרור קטן. אבל אם הניח שם אכל פלי להצניעו, ונמצא הנקב נסתם - מתר; ומתר להערים בדבר זה¹¹.

(ט) אף אם אינו עשוי להכניס ולהוציא, כמבואר בהלכה א. (י) כי לא התכוון לסתום את הנקב. (יא) כי מותר להערים בדבר שאסור רק מדרבנן, בדומה למבואר בפרק הקודם בהלכה טז.

ד. פל דבר שהוא גמר מלאכה, חייב עליו משום מפה בפטיש. ומפני זה, הגורד [משייף] פל שהוא, או המתקן פלי באיזה [בכל] דבר שיתקן - חייב; לפיכך, אסור להשמיע קול של שיר בשבת, בין בכלי שיר, כגון כנורות ונבלים, בין בשאר דברים. אפלו להכות באצבע על הקרקע, או על הלוח, אחת פנגד אחת [=בקצב] פדרה המשוררים, או לקרקש [=לקשקש] את האגוז לתינוק, או לשחק בו [עם התינוק] בזוג [פעמון] כדי שישתק - פל זה וכיוצא בו, אסור; גזרה שמא יתקן פלי שיר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בפוף [=לצבוע סביב העיניים] וכיצא בו בשבת, מפני שהוא ככותב. ואסור ללוות ולהלוות - גזרה שמה כתב [שטר חוב]. וכן אסור לקנות ולמכור ולהשפיר - גזרה שמה יכתב. לא ישכר אדם פועלים בשבת, ולא יאמר לחברו לשכור לו פועלין. אכל לשאל ולהשאל, מתריב; שואל אדם מחברו כדי יין וכדי שמן, ובלבד שלא יאמר לו 'הלוני'.

(כב) כי השאלה היא לזמן קצר, ואין חשש שהשאל יבוא לכתוב שטר מכיוון שאין לו צורך בשטר.

יג. אָחַד [הן] המוכר בפּה [=סיכום מילולי] או במסירה - אסור, בין במאזנים בין שלא במאזנים; וכשם שאסור לשקל - כך אסור למנות ולמדד, בין בכלי מדה בין ביד בין בחבל.

יד. אין דנין בשבת, ולא חולצין [=אלמנה שמת בעלה עריו חולצת נעל לאח המסרב לייבמה ולשאתה], ולא מצימין, ולא מקדשין [אשה] - גזרה שמה יכתב. ואין מקדישין [להקדש], ולא מעריכין [=הקדשת ערך אדם], ולא מתרימין [הקדשת נכסים] - מפני שהוא כמקח וממכר; ואין מגביהין תרומה ומעשרות, שזה [האדם] דומה למקדיש אותן פרות שהפריש, ועוד, מפני שהוא כמתקן אותן בשבת. ואין מעשרין את הבהמה - גזרה שמה ירשם בסקרה. ומקדיש אדם פסחו [=קרבן הפסח] בשבת, וחיגיתו ביום טוב - שזו מצות היום. וכשם שאין מקדישין, כך אין מקדשין מי חטאת.

(כג) שטר המתאר את המעשה שאירע. כד) ואף בהם קיים חשש שמא יכתוב שטר המתאר את המעשה שאירע. (כה) כמבואר בהלכה ט. בהלכה זו מדובר אף על תרומת חוצה לארץ שמפרישים אותה לאחר אכילת כל הפירות, וממילא לא ניתן לומר שהפרשת התרומה נראית כתיקון, ולכן מובא בהלכה טעם נוסף - שהעושה כך דומה למקדיש. (כו) יסמן בצבע אדום את הפרה העשירית, כדיני מעשר בהמה. (כז) אם זמן הקרבת הקרבן - ערב פסח, חל בשבת, כי הקרבת קרבן פסח דוחה שבת. (כח) קרבן חגיגה שמקריבים אותו בחג עצמו. (כט) אין נותנים אפר פרה אדומה על מים המיועדים לטהרת טמאי מת.

טו. המגביה תרומה ומעשרות בשבת או ביום טוב - בשוגג, יאכל ממה שתקן; במזיד, לא יאכל עד מוצאי שבת. ויבין כך ויבין כך, תקן [התיר] את הפרות. וכן המקדיש או המעריך או המפריש

(טז) את הכלים לצורך יום חול. (יז) האדם יכול לשתות בכל רגע, בשונה מסעודה שיש לה זמן קבוע.

ח. אסור להטביל בלים טמאין בשבת, מפני שהוא כמתקן פלי. אכל אדם טמא - מתר לטבול, מפני שנראה כמקור [=מקור גופו]; ואין מזין עליו בשבת [לטהרו מטומאת מת]. המטביל בלים בשבת - בשוגג, ישתמש בהן; במזיד, לא ישתמש בהן עד למוצאי שבת. ומתר להטביל את המים הטמאים בשבת; פיצה יעשה [יטביל את המים]? נותן בכלי שאינו מקבל טמאה, כגון פלי אבנים, ומטביל הפלי במקנה עד שיעלה מי המקנה עליהן, ויטהרו.

ט. ואין • מגביהין תרומות [מפרישים] ואין • מתוקן א"א ואפי' ליתן לכהן בו ביום.

ומעשרות בשבת, מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתקן.

י. מעבד, מאבות מלאכות הוא; והמרפך עור בשמן כדרך שהעבדנין עושין - הרי זה מעבד, וחייב. לפיכך, לא יסוף אדם את רגלו בשמן, והיא בתוף המנעל או בתוף הסנדל החדשים; אכל סף הוא את רגלו שמן, ולובש [לאחר מכן את] מנעלו או סנדלו, אף על פי שהן חדשים. וסף כל גופו שמן, ומתעגל [=מתגלגל] על גבי קטבוליא [=משטח עור] חדשה, ואינו חושש [אינו עובר על איסור]. במה דברים אמורים? בשעה השמן מועט, כדי שיעצצח [=יבדק] העור בלבד; אכל אם היה בכשרו שמן הרבה, כדי שירפך העור - הרי זה אסור, מפני שהוא כמעבדו. והפל [דין זה נאמן] בחדשים; אכל בישנים, מתריב.

(יח) כי הסיכה עצמה לא הייתה על עור הנעל. (יט) להכניס את הרגל לנעל לאחר הסיכה, אף אם אינו מתכוון לסוך את הנעל. (כ) כי אין בהם חשש מעבד, וכמבואר בפרק הקודם בהלכה יח.

יא. הממריח רטיה, חייב משום מוחק את העור; לפיכך, אין סותמין נקב בשערה וכיצא בה, שמה ימרח. ואפלו בשמן אין סותמין את הנקב - גזרה משום שערה.

(כא) ויעבור על איסור נוסף מלבד איסור עשיית נקב המבואר בתחילת הפרק.

יב. פותב, מאבות מלאכות; לפיכך, אסור לכהל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יט. אָסור לְקָרוֹת [ל-קרוּא] בְּשֹׁטְרֵי הַדְּיוּטוֹת [שאינם קודש] בְּשֶׁבֶת - שְׁלֵא יְהֵא [י-תנהג] כְּחַל, וְיָבֹוא לְמַחֵק. מוֹנֵה אָדָם אֶת אֹרְחָיו וְאֶת פְּרָפוֹרְתָיו [=מיני מאכלים] מִפְּנֵי, אֲבָל לֹא מִן הַפֶּתַח, כְּדִי שְׁלֵא יִקְרָא בְּשֹׁטְרֵי הַדְּיוּטוֹת. לְפִיכָף, אִם הָיוּ הַשְּׁמוֹת [של האורחים או המאכלים] חֲקוּקִין עַל הַטַּבָּלָא או עַל הַפֶּתַל - מִתַּר לְקָרוֹתָן, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ מִתְחַלְּף בְּשֹׁטֵר. וְאָסוּר לְקָרוֹת בְּכֶתֶב הַמְּהַלְף [ה-המופיע] תַּחַת הַצּוּרָה וְתַחַת הַדְּיוּקְנֵי [פסלים] בְּשֶׁבֶת^מ. אֵף לְקָרוֹת בְּפֶתְחֵיכֶם [חלק שלישי שבתנין] בְּשֶׁבֶת בְּשַׁעַת בֵּית הַמְּדַרְשָׁא, אָסוּר - גְּזֵרָה מִשּׁוּם בְּטוּל בֵּית הַמְּדַרְשָׁ; [כדי] שְׁלֵא יִהְיֶה כָּל אֶחָד יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְקוֹרָא, וְיִמְנַע מִבֵּית הַמְּדַרְשָׁ.

מ) ואם הם נעשו לעבודה זרה, אף ביום חול אסור לקרוא בהם. מא) בעבר, היו כל בני הקהילה מגיעים לבית הכנסת בשבת בשעה קבועה מראש, ורב הקהילה היה דורש בפניהם ומעורר את הקהל ביראת שמים ובדברים הדורשים תיקון. שעה זו נקראה שעת בית המדרש והייתה חובה על כולם להיות נוכחים בה.

כ. נִפְלָה דְּלֶקְהָ [פ-רצה שריפה] בְּחֶצֶר בְּשֶׁבֶת - אֵינוֹ מִצִּיל כָּל מָה שְׁיֵשׁ בְּחֶצֶר לְחֶצֶר אַחֲרֵת שְׁבָאוֹתוֹ הַמְּבוּוֹי, אֵף עַל פִּי שְׁעָרֵיכֶם; גְּזֵרָה שְׁמָא יִכְפֶּה הַדְּלֶקְהָ כְּדִי שְׁיִצִּיל [את רכוש], מִפְּנֵי שְׁאָדָם כְּהוּל עַל [לחצוץ להציל את] מְמוֹנָו [ויעבור על איסור כיבוד]. לְפִיכָף, גְּזֵרוֹ [חכמים] שְׁלֵא יִצִּיל אֶלָּא מְזוֹן שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ לְאוֹתָהּ שֶׁבֶת, וְכִלִּים שְׁצָרִיף לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּשֶׁבֶת, וּבְגָדִים שְׁיִכּוּל לְלִבְשֵׁיכֶם; שְׁנִמְצָא מִתְּיָאֵשׁ מִן הַכֹּל [שאר הדיברים], וְאֵינוֹ בָּא לִידֵי כְּפוּי. וְאִם לֹא עָרְבוּ [החצרות], אֵף מְזוֹנָו וְכִלָּיו אֵינוֹ מִצִּיל^מ.

מב) עשו עירובי חצרות על מנת להתיר את הטלטול מחצר לחצר, כמבואר בהלכות עירובין. מג) כמבואר בהלכות הבאות. מד) כי אסור לטלטל מחצר לחצר ללא עירוב. הלכה זו מדברת בחפצים הנמצאים בחצר שבה פרצה דליקה, אך בחצרות הסמוכות לחצר זו מותר להציל את כל החפצים הנמצאים בהן במידה ויש עירוב, כי אין בכך חשש שהאדם יכבה את השריפה.

כא. וּמָה הוּא מִצִּיל לְמְזוֹנָו? אִם נִפְלָה דְּלֶקְהָ כְּלִילֵי שֶׁבֶת, מִצִּילִין מְזוֹן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת מֵה - [מזון] הָרְאוּי לְאָדָם לְאָדָם, וְהָרְאוּי לְבַהֲמָה לְבַהֲמָה; נִפְלָה [השריפה] בְּשֶׁחֲרִית [כ-בוקר השבת], מִצִּילִין מִמְּנָה [מפניה] מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת^מ; [פרצה השריפה] בְּמִנְחָה [בשבת אחר הצהריים], מִצִּילִין מְזוֹן סְעוּדָה אַחַת^מ.

בְּשֶׁבֶת, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד - מָה שְׁעָשָׂה עֲשׂוּי; וְאֵין צָרִיף לֹמַר בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן הַמְּקַנֵּה לְחֶבְרוֹ בְּשֶׁבֶת, קָנָה.

מְעַשְׂרִין אֶת הַדְּמָאֵי [=יבול ספק מעושר] בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, אֲבָל לֹא אֶת הַנּוֹדָאֵילָא.

ל) כי יש בו ספק אם נכנסה כבר שבת. לא) יבול שבוודאות לא הפרישו ממנו תרומות ומעשרות.

טז. מִי שְׁקָרָא שֵׁם [=פריש בדיבור] לְתַרומַת מְעַשֵׁר שְׁל דְּמָאֵילָב או לְמְעַשֵׁר עֲנִי שְׁל וְדָאֵילָב, לֹא יִטְלֵם בְּשֶׁבֶת, אֵף עַל פִּי שְׁיַחַד מְקוֹמָן מִקְדָּם הַשֶּׁבֶת, וְהָרִי הֵם יְדוּעִין וּמְנַחִין בְּצַד הַפְּרוֹת לִי. וְאִם הָיָה פֶּהֶן או עֲנִי לְמוֹדֵים [=רגלים] לְאֶכְל אֶצְלוֹ, יָבֹואוּ וַיֹּאכְלוּ, וּבִלְבַד שְׁיִוְדִיעַ לְפָנֶיךָ 'שְׂזוֹ שְׁאֵנִי מִאֲכִילְךָ תְּרוּמַת מְעַשְׂרִי^ל, וַיִּוְדִיעַ לְעֲנִי 'שְׂזוֹ שְׁאֵנִי מִאֲכִילְךָ מְעַשֵׁר עֲנִי^ל.

לב) תרומה גדולה אינה מוזכרת בהלכה זו, משום שהיא ניתנת לכהנים מייד לאחר הפרשתם ולא מפרישים אותה בדיבור בלבד, בשונה מתרומת מעשר שרגלים להפרישה רק בדיבור מכיוון שהישראל מביא את המעשר ללוי והלוי נותן ממנו תרומה לכהן, וממילא יש בה טרחה רבה יותר ולכן מפרישים אותה רק בדיבור. לג) על מנת לתת אותם לכהן או לעני. לד) כי אסור לתת מתנה בשבת. לה) שקיבל מאדם אחר והם לא האוכל האישי שלו, כי אסור להביא לאורחים תרומות ומעשרות.

יז. אָסוּר לְהַפִּיס [=להגדיל] וּלְשַׁחַק בְּקַבְיָא [להמר] בְּשֶׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקְחָ וּמִמְכָר; וּמִפִּיס אָדָם עִם בְּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ עַל מְנָה גְדוּלָה [של אוכל] כְּנֶגֶד מְנָה קְטָנָה לִי, מִפְּנֵי שְׁאֵין מִקְפִּידִין לִי.

לו) בתנאי שהדבר נעשה בדרך משחק ולא ברצינות. לז) לקחת אחד מהשני, כי הכל שייך לאביהם.

יח. אָסוּר לְחַשֵּׁב חֶשְׁבוֹנוֹת שֶׁהוּא צָרִיף לָהֶן, בְּשֶׁבֶת, בֵּין שְׁעָרָ, בֵּין שְׁעָרָ, בֵּין שְׁעָרָ לְהֵיוֹת לָה - גְּזֵרָה שְׁמָא כְּתָב [את החישוב]; לְפִיכָף, חֶשְׁבוֹנוֹת שְׁאֵין בָּהֶן צָרָה, מִתַּר לְחַשְׁבָן. פִּיצַד? 'כְּמָה סָאִין הָיָה לְנוּ בְּשָׁנָה פְּלוּנֵית', 'כְּמָה דִּינָרִין הוּצִיא בְּחֶתְנוֹת בְּנוּ', וְכִיּוּצָא פְּאֵלוּ, שֶׁהֵם בְּכִלְלֵי שִׁיחָה בְּטָלָה שְׁאֵין בָּה צָרָה כָּלָל - הִמְחַשֵּׁב אוֹתָן בְּשֶׁבֶת, כְּמַחְשֵׁב בְּחֵלֶט.

לח) אסור לחשב חשבונות בשבת, בין אם יש בכך צורך לדבר שאירע בעבר ובין אם יש בכך צורך לדבר שיקרה בעתיד. לט) ומותר לחשב אותם בשבת, אך אין הדבר ראוי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השבת. (נה) אך אם יום הכיפורים חל ביום חמישי, אסור לו להציל מזון לצורך השבת, כי הוא יכול להכין אוכל לשבת ביום שישי. בזמננו, יום הכיפורים לא יכול לחול ביום שישי או ביום ראשון, אך בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי ראיית הלבנה יום הכיפורים היה יכול לחול בימים אלו כמבואר בהלכות קידוש החודש. (נו) לצורך הסעודה במוצאי יום הכיפורים, למרות שיש מצווה לאכול בו סעודה. במקרה זה מדובר שיום הכיפורים חל ביום ראשון, אך אם יום הכיפורים עצמו חל בשבת מותר להציל מזון עבור הסעודה במוצאי היום. (נז) החל ביום ראשון, כי ניתן להכין אוכל ביום טוב.

מה) שהן מספר הסעודות שאדם חייב לאכול בשבת - סעודה אחת בליל שבת ושתי סעודות ביום שבת, כמבואר בפרק ל. (מו) כי בשעה שפרצה השריפה, האדם חייב לאכול רק שתי סעודות. (מז) כי בשעה שפרצה השריפה, האדם חייב לאכול רק סעודה אחת.

כב. פֶּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? פֶּמָצִיל בְּכָלִים הַרְבֵּה, או שְׁהִיָּה מְמַלָּא פְּלִי וּמוֹצִיאָו וּמַעֲרָה [את תכולתו במקום אחר] וְחֹזֵר וּמְמַלָּא אוֹתוֹ שְׁנִיָּה [-פעם נוספת] - הוּא [-במקרה כזה נאמר] שְׁאִין מְצִיל אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא צָרִיף לוֹ מִ; אֲבָל אִם הוֹצִיא פְּלִי אֶחָד הוֹצֵאָה [-בפעם] אַחַת - אַף עַל פִּי שֵׁישׁ בּוֹ פֶּמָה סְעוּדוֹת, מִתֵּר. [מח] לאותה שבת, כמבואר בהלכה הקודמת.

ומה הוא מציל ללבוש? לובש כל שהוא יכול ללבש, ועושה כל שהוא יכול לעשות, ומוציא את האומר לאחרים: 'בואו והצילו לכם', וכל אחד ואחד לובש ומתעטף בכליו, ומוציא; והרי הוא [הבגדים] שלו [-של המציל] כמו המאכל, שהרי מן ההפקר זוכיני. [נח] יכול להוציא כמות בגדים ככל שיחפוץ, ובלבד שיצליח ללבוש אותם על גופו בפעם אחת. (נט) כמבואר בהלכה הקודמת.

כג. פֶּיצֵד? מְצִיל סַל מְלֵא פְּרוֹת, אַף עַל פִּי שֵׁישׁ בּוֹ [כמות של] פֶּמָה סְעוּדוֹת; וְעֵגוּל שֶׁל דְּבִלְהָ מַט, וְחִבִּית שֶׁל יַיִן. וְכֵן אִם פָּרַשׁ טְלִיתוֹ, וְקִבֵּץ בָּהּ כָּל שֵׁיכוֹל לְהוֹצִיא, וְהוֹצִיאָהּ מְלֵאָה בְּבַת אַחַת - מִתֵּר. [מט] גוש של תאנים מיובשות.

כד. מִתֵּר לְהַצִּיל כָּל כְּתָבֵי הַקִּדְשִׁים שֵׁישׁ בְּחֶצֶר, לְחֶצֶר אַחֶרֶת שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמְּבוּי, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָרְבוּ - וּבִלְבַד שִׁיְהִיָּה לְמִבּוּי שְׁלֹשׁ מְחִיצוֹת וְלָחִי אֶחָד סָא; [והוא] - [ובלבד] שִׁיְהִיָּה [ספרי הקודש] כְּתוּבִין אֲשׁוּרֵי [-כתב סת"ם], וּבְלִשׁוֹן הַקִּדְשִׁים, אֲבָל אִם הָיוּ כְּתוּבִין בְּכָל לִשׁוֹן [-שפה אחרת], או בְּכַתֵּב אַחֵר - אֵין מְצִילִין אוֹתָן, אֶפְלוּ הֵיָּה שֵׁם [-בין החצרות] עָרוּב; וּבַחֲל, אֲסוּר לְקָרוֹת בָּהֶן, אֶלָּא מִנִּיחֵן בְּמָקוֹם הַתֵּרָף [=לא מוגן], וְהֵן מִתְּאֲבָדִין [=הולכים לאיבוד] מְאֵלִיָּהֵן.

כד. אָמַר לְאַחֲרִים: 'בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם' - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְצִיל מְזוּן שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ, או פְּלִי אֶחָד שֶׁמְחַזֵּק אֶפְלוּ דְּבַר גְּדוּל; וְהָרִי הוּא [-המזון שהוציא] שֶׁל [-שייך ל] מְצִילָא. אִם לֹא רָצָה הַמְצִיל לְקַחְתּוֹ, וְנִתְּנוּ לְבַעֲלָיו - מִתֵּר לוֹ [-למציל] לְטַל מְמַנּוּ [-מהבעלים] אַחֵר הַשֶּׁבֶת שֶׁכֵּר עֲמֹלָיִב; וְאֵין זֶה שֶׁכֵּר שֶׁבַתֵּי - שֶׁהָרִי אֵין שֵׁם [-לא עבר על] מְלֵאָה [האסורה מהתורה] וְלֹא [על] אֲסוּר [מדרבנן, משום], שֶׁלֹּא הוֹצִיאָו אֶלָּא בְּמָקוֹם מְעַרְב.

ב) בהתאם לכמות הנצרכת להם לאותה שבת, כמבואר בהלכה כא, אך אסור להם להציל עבור הבעלים עצמו יותר מהנצרך. (נא) כי הבעלים הפקיר את כל רכושו הנמצא בחצר, כשאמר להם 'בואו והצילו לכם'. (נב) שכר עבור החצרות החפצים לבעלים, אך לא עבור ההצלה עצמה. (נג) למרות שהוא מקבל את השכר כתוצאה ממעשה שעשה בשבת.

כה. הַצִּיל פֶּת נְקִיָּה [-איכותית], אֵינוֹ חֹזֵר וּמְצִיל פֶּת שְׁאִינָה נְקִיָּה; אֲבָל אִם הַצִּיל פֶּת שְׁאִינָה נְקִיָּה, חֹזֵר וּמְצִיל פֶּת נְקִיָּה. וּמְצִיל בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים [כל] מַה שֶּׁהוּא צָרִיף לְשַׁבַּת, אִם הָיָה יוֹם הַכְּפּוּרִים בְּעָרֵב שֶׁבַתֵּי. אֲבָל אֵינוֹ מְצִיל בְּשַׁבַּת לְיוֹם הַכְּפּוּרִים, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר [שיאנו מציל] לְיוֹם טוֹבֵי; וְלֹא מְשַׁבַּת זֹו לְשַׁבַּת הַבֹּאָה.

כו. הָיוּ כְּתוּבִין בְּסֵם וּבְסִקְרָא כִּי - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כְּתָב שֶׁל קִיָּמָה סָא, הוֹאִיל וְהֵם כְּתוּבִין אֲשׁוּרֵי וּבְלִשׁוֹן הַקִּדְשִׁים, הַשְּׁנַת הַרֵאב"ד בְּקֶצֶת כַּת"ו הַגְּלִיין . . . אוֹתוֹ א"א וְהוּא דְגִיז מִיגַז. הַגְּלִיזִין • שֶׁל סְפָרִים שְׁלֵמֵמְעָלָה [-מעל הכתב] וְשְׁלֵמֵמְטָה [-תחת הכתב], וְשִׁבִין פְּרִשָּׁה לְפָרְשָׁה, וְשִׁבִין דָּף לְדָף, וְשַׁבְתַּחֲלַת הַסְּפָר, וְשִׁבְסוּף הַסְּפָר - אֵין מְצִילִין אוֹתָן. הַבְּרָכוֹת [-סידורים] וְהַקְּמִיעִין - אַף עַל פִּי שֵׁישׁ

(נד) אף אם הוציא פת שאינה נקיה המספיקה לסעודות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א) אל תעשה מלאכה ברגליך, ואל תעשה את הפצץ בשבת.
ב) יש לכבד את השבת ולהימנע בה מעשיית דרכיך
ומהתעסקות ודיבור בחפצייך.

ב. אָסוּר לְאָדָם לְפָקֵד [=לבקר] גְּנוּתוֹ וּשְׂדוּתוֹ בְּשַׁבָּת, כְּדִי לְרְאוֹת מֵהָ הֵן צְרִיכִין, אוּ הַיָּאֵף הֵן פְּרוּתֵיהֶן - שְׁהָרִי זֶה מְהַלֵּף לְעִשׂוֹת חֲפָצוֹ. וְכֵן אָסוּר לְאָדָם שְׂיַצֵּא בְּשַׁבָּת עַד סוּף הַתְּחוּם¹ וְיֵשֵׁב שָׁם עַד שְׁתַּחֲשֵׁף [-צאת השבת], כְּדִי שְׂיִהְיֶה קְרוֹב לְעִשׂוֹת חֲפָצָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - שְׁהָרִי נִמְצָא הַלוֹכֵה בְּשַׁבָּת לְעִשׂוֹת חֲפָצָיו.

ג) אלפיים אמה, שהן שיעור ההליכה המירבי שמותר ללכת בשבת מחוץ לעיר כמבואר בפרק כז.

ג. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֶׁהַחֲשִׂיף עַל [-הלך בשבת עד] הַתְּחוּם [על מנת] לְעִשׂוֹת דְּבָר שְׂאָסוּר לְעִשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת; אֲבָל אִם הַחֲשִׂיף לְעִשׂוֹת דְּבָר שְׂמִתָּר לְעִשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, הָרִי זֶה מִתָּר.

ד) שאסור ללכת בשבת עד התחום לצורך עסקיו.

פִּיצֵד? אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהִבְיֵא פְרוֹת מַחְבְּרִין, אוּ לְשַׁכֵּר פּוֹעֲלֵינָה; אֲבָל מַחְשִׂיף הוּא לְשַׁמֵּר פְּרוֹת, שְׁהָרִי מִתָּר לְשַׁמֵּר בְּשַׁבָּת. וּמַחְשִׂיף לְהִבְיֵא בְּהֵמָה אוּ פְרוֹת תְּלוּשִׁין²; [משום] שְׁהִבְהֵמָה - קוֹרָא לָהּ [מתוך התחום] וְהִיא בְּאֵה, אָף עַל פִּי שְׁהִיא חוּץ לַתְּחוּם [ואין בכך איסור]; וּפְרוֹת תְּלוּשִׁין - אֵלוֹ הֵיוּ שֶׁם מַחֲצִיזוֹת [כרשות היחיד], הִיָּה מִתָּר לְהִבְיֵא בְּשַׁבָּת³. וְכֵן אוֹמֵר אָדָם לְחִבְרֵי: 'לְכַרְף פְּלוּנִי אֲנִי הוֹלֵף לְמַחְר', שְׂאֵם הֵיוּ שֶׁם בְּרַגְנִין [-ביתנים המתירים יציאה חוץ לתחום], הִיָּה הוֹלֵף לְשֶׁם בְּשַׁבָּת⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה.

ה) שהם דברים האסורים בשבת. ו) כמבואר בהלכה ח.
ז) שנתלשו לפני שבת, אך פירות שנתלשו בשבת אסורים באכילה כמבואר בפרק כא הלכה ז. ח) וממילא, האיסור היחיד שקיים הוא איסור ההליכה מחוץ לתחום אך אין איסור בדבר אותו הוא רוצה לעשות, ולכן מותר להחשיך על התחום לצורך זה. ט) כמבואר בפרק כח.

ד. מִתָּר לְאָדָם לוֹמֵר לְפוֹעֵל: 'הִנְרְאָה [לך] שְׂתַעֲמֵד עִמִּי [לעבוד] לְעֵרֵב?; אֲבָל לֹא יֹאמֵר לוֹ: 'הִיָּה נִכּוֹן [-תהיה מוכן] לִי לְעֵרֵב! - שְׂנַמְצָא עוֹשֶׂה חֲפָצוֹ בְּשַׁבָּת. וְאָסוּר לְרוּץ וּלְדַלֵּג בְּשַׁבָּת, שְׂנַמְצָא²²: "מַעֲשׂוֹת

בְּהֵן אוֹתִיּוֹת שֶׁל שָׁם [ה'], וּמַעֲנִינּוֹת הַרְבֵּה שֶׁל תּוֹרָה - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלָקָה.

סב) סוגים שונים של דיו. סג) אינם מתקיימים לזמן רב, ולכן הם אינם כשרים לכתובת ספר תורה.

כח. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בוֹ לְלֻקֵּט שְׂמוּנִים וְחִמְשׁ אוֹתִיּוֹת מִתּוֹךְ תְּבוֹת שְׁלִמּוֹת¹⁸, וְאֶפְלוּ בְּכֻלָּן [-חלק מהאותיות שנתרו הן] "יִגַּר שְׁהִדּוּתָא^{18ס"ה}, וְכֵן אִם הִיָּתָה בוֹ פְּרֻשָׁה שְׂאֵין בָּהּ שְׂמוּנִים וְחִמְשׁ אוֹתִיּוֹת, וְיֵשׁ [-אך יש] בָּהּ הַזְּכָרוֹת [=שם ה'], כְּגוֹן [פרשת] "וְיִהִי בְּנִסְעֵי הָאָרֶץ^{19ס"ו} - מַצִּילִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי הַדְּלָקָה. וּמַצִּילִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר, וְתִיק תְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין - אָף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָן מַעוֹת¹⁹.

סד) נמחקו כל המילים שבו ונתרו רק שמונים וחמש אותיות שלימות בכל הספר, כמניין האותיות בפרשת ויהי בנסוע בני עצמו. סה) הכתובה בפרשת בהעלותך אך נחשבת כחומש בפני עצמו. סו) הכתובה בפרשת ויצא, והן אינן מילים בלשון הקודש אלא בארמית. סז) שיש בה שמונים וחמש אותיות, כמבואר בהערה סד. אף אם חלק מהאותיות בפרשה זו נמחקו, מותר להצילה אם שם ה' הכתוב בה נותר בשלמותו. סז) כי המעות בטלות לגבי התיק.

~ יום שני ט"ז ניסן ~

פֶּרֶק בַּר

איסורים נוספים שאסרו חכמים בשבת למרות שאין בהם דמיון לאחת מל"ט המלאכות.

א. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵם אָסוּרִין בְּשַׁבָּת, אָף עַל פִּי שְׂאֵין דּוּמִין לְמִלָּאכָה, וְאֵינָם מְבִיאִין לִידֵי מְלָאכָה; וּמִפְּנֵי מָה נִאָּסְרוּ? מִשּׁוֹם שְׂנַמְצָא²⁰: "אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רְגֵלְךָ, עֲשׂוֹת חֲפָצְךָ בַּיּוֹם קִדְשִׁי"²¹, וְנִמְצָא²¹: "וְכִפַּדְתוּ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ, מִמְּצָא חֲפָצְךָ וְדָבָר דְּבָר²². לְפִיכֹף, אָסוּר לְאָדָם לְהֵלֵךְ בְּחֲפָצָיו [-להתעסק בעסקיו] בְּשַׁבָּת, וְאֶפְלוּ לְדָבָר בְּהֵן, כְּגוֹן שְׂיִדְבֵּר עִם שְׂתַפּוֹ מֵהַ יִּמְכֹּר לְמַחֵר אוּ מֵהַ יִּקְנֶה, אוּ הַיָּאֵף יִכְנֶה בֵּית זֶה, וּבְאִיזוֹ סְחוּרָה יִלָּף לְמָקוֹם פְּלוּנִי - כָּל זֶה וְכִיּוּצָא בוֹ, אָסוּר, שְׂנַמְצָא²²: "וְדָבָר דְּבָר", [ומכך לומדים:] דְּבוּר אָסוּר; וְהִרְהוּר [בעסקיו] מִתָּר.

18. בראשית-וישלה, לא, מז. 19. במדבר-בהעלותך, י, לה. 20. ישעיהו, נח, יג. 21. שם. 22. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

החולה. טז) לא יאמר לו סכום מקסימלי של הכסף שבו הוא מוכן לקנות את צרכי הכלה או המת, כי בכך הוא לא מקיים מצווה אלא חוסך את כספו.

דְּרָכֶיךָ - **שְׁלֹא יְהֵא הַלּוֹכֶךָ בְּשַׁבַּת פְּהִלּוֹכֶךָ פְּחֵל**.
וַיּוֹרֵד אָדָם [-מותר לרדת לתוך] **בוֹר וְשִׁיחַ** [=שוחה] **וּמְעָרָה**,
אֶפְלוּ הֵן מֵאָה אָמָה; **וּמִטַּפְס וַיּוֹרֵד וְשׁוֹתָהּ**, **וּמִטַּפְס**
וְעוֹלָה. **וְאָסוּר לְהִרְבּוֹת בְּשִׁיחָה בְּטֵלָה בְּשַׁבַּת**,
שְׁנַאמְר²³: **"וַדְּבַר דְּבָר" - שְׁלֹא יְהֵא דְבוּרְךָ שֶׁל**
שַׁבַּת בְּדְבוּרְךָ שֶׁל חֵל.

(י) ולכן, לא נחשב הדבר הילוך הדומה להילוך ביום חול.

ה. מִתֵּר לְרוּיַן בְּשַׁבַּת לְדְבַר מְצוּהָ - כְּגוֹן שְׁפִירוּיַן
לְבֵית הַכְּנֶסֶת, או לְבֵית הַמְדַרְשׁ; וּמִחֲשָׁבִין
חֲשִׁבּוֹנוֹת שֶׁל מְצוּהָ²⁴, וּמוֹדֵדִין מְדִידָה שֶׁל מְצוּהָ -
כְּגוֹן מְקוּהָ לִידַע אִם יֵשׁ [בז] כְּשַׁעוּרֵי²⁵, או בְּגֵד לִידַע
אִם מְקַבֵּל טְמֵאָה²⁶, וּפּוֹסְקִין [קוֹצְבִים] צְדָקָה לְעֵנִיִּים.
וְהוֹלְכִין לְבִתֵּי כְּנִסְיֹת וּלְבִתֵּי מְדַרְשׁוֹת, וְאֶפְלוּ
לְטַרְטִיאוֹת [תיאטרון] וּטְרַקְלִין [ארמונות] שֶׁל גּוֹיִם,
לְפָקֵחַ עַל עֶסְקֵי [צרכי] רַבִּים בְּשַׁבַּת²⁷. וּמִשְׁדָּכִין
[מסכמים] עַל הַתִּינָקָת [צעירה] לְאָרֶס [לעשות האירוסין
כמוצ"ש], וְעַל הַתִּינּוֹק לְלַמְדוֹ סֵפֶר [תורה] וּלְלַמְדוֹ
אֲמָנוֹת. וּמְבַקְרִין חוֹלִים, וּמְנַחְמִים אֲבָלִים; וְהַנְּכַנְס
לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלָה, אוֹמֵר: 'שַׁבַּת הִיא מְלֻזָּעָה,
וּרְפוּאָה קְרוּבָה לְבוֹא²⁸. וּמִחֲשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם
לְפָקֵחַ עַל עֶסְקֵי כְּלָה, וְעַל עֶסְקֵי הַמֵּת, לְהַבִּיא לּוֹ
אֲרוֹן וְתַכְרִיכִין. וְאוֹמֵר לוֹ [אדם לחברו]: 'לֵךְ לְמִקּוֹם
פְּלוּנִי [להביא ארון ותכריכין], לֹא מְצָאתָ שָׁם - הֲבֵא מְמִקּוֹם
פְּלוּנִי, לֹא מְצָאתָ בְּמָנָה - הֲבֵא בְּמֵאֵתִים' - וּבְלִבְד
שְׁלֹא יִזְכֵּר [יניקוב] לוֹ סְכוּם מְקָח²⁹. [דברים אלו מותרים משום]
שֶׁקֶל אֱלוּ וְכִיּוּצָא בְּהֵן - מְצוּהָ הֵן, וְנֶאמְר²⁴:
"עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ" וְכוּ'; חֲפָצֶיךָ אֲסוּרִין, חֲפָצֵי שְׁמִיִּם
מְתִרִין.

(יא) כמו חישוב הוצאות לסעודת מצווה. (יב) ארבעים סאה, שהוא השיעור המינימלי של מקווה כשר. (יג) בגד שגודלו פחות משלוש אצבעות אינו מקבל טומאה. (יד) כי צרכי רבים נחשבים דבר מצווה. (טו) על מנת לעודד את

~ נקודות משיחות קודש ~

"מִתֵּר לְרוּיַן בְּשַׁבַּת לְדְבַר מְצוּהָ - כְּגוֹן שְׁפִירוּיַן לְבֵית הַכְּנֶסֶת, או לְבֵית הַמְדַרְשׁ וְכוּ".

מכאן הוראה לעבודת האדם: גם מי שהוא בבחינת "ראשיכם שבטיכם" ומוסרים לו את השליחות לעסוק בהפצת המעיינות, אינו יכול לטעון שהוא "תלמיד חכם (ש) איקרי שבת" ואסור לו לרוץ ולדלג בשבת. על כך באה ההוראה "מותר לרוץ בשבת לדבר מצווה" ואף שכל יהודי העוסק בתורה הוא בבחינת שבת, שהרי "לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה" וכביאור אדמו"ר הזקן ששבת ותורה ענינים אחד, לא רק שמתור לו לרוץ בשבת אלא יתירה מזה, כפסק הרמב"ם לפנ"ז "מצווה לרוץ לבית הכנסת ובלשון המשנה "הוי רץ למצווה".

וכמבואר במק"א ש"מת מצווה" ברוחניות הוא יהודי החי בעוה"ז וכשמדבר אודות מצוות אין בו שום חיות, וכמו שבנוגע ל'מת מצווה' כפשוטו, חייב אפילו כה"ג להפסיק באמצע עבודת יוה"כ - "שבת שבתון" ולהתעסק עם "מת מצווה", כך, ולמעלה מכך צריך לעזוב עבודתו הכי נעלית כדי להחיות יהודי זה.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן יב מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ו. מְפַלְגִין בַּיָּם הַגְּדוֹל בְּעָרֵב שַׁבַּת לְדְבַר מְצוּהָ³⁰; וּפּוֹסֵק עֲמוּ [מסכם עם הגוי המשיט את הספינה] לְשַׁבַּת, וְאִינוֹ שׁוֹבֵת [ואם אין הגוי שובת, אין בכך כלום]. וּמְפִירִין נְדָרִים בְּשַׁבַּת³¹, בֵּין לְצַרְף שַׁבְּתֵי בֵּין שְׁלֹא לְצַרְף שַׁבְּתֵי; וְנִשְׁאֲלִין לְחֻכָּם עַל נְדָרִים שֶׁהֵן לְצַרְף הַשַּׁבַּת וּמְתִירִין³², אִף עַל פִּי שְׁהִיָּה לְהֵן פְּנְאֵי לְהַתִּירֵן קֳדָם הַשַּׁבַּת: שְׁדָּבְרִים אֱלוּ, דְּבָרֵי מְצוּהָ הֵן.

(ז) אך לצורך אחר, מותר להפליג רק שלושה ימים לפני השבת כמבואר בפרק ל. (יח) האב יכול להפר את נדרי ביתו והבעל יכול להפר את נדרי אשתו, כמבואר בהלכות נדרים. (יט) אם נדרה ביתו או אשתו לא לאכול בשבת.

מותר. . מצווה: במצב של פיקוח נפש ורוחני יש להפסיק מלימוד תורה - בדוגמת ודרגת שבת - בכדי להציל יהודי ממצבו הירוד - יין מלכות סל"ה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִתֵּר. אֲבָל אִם לֹא הָיָה שָׁם דְּחָק, וְלֹא דִבְרַ מִצְוָה - אֲסוּר. לְפִיכָף, אֵין מְעַשְׂרִין אֶת הַנְּדָאִיכָּ בֵין הַשְּׂמֻשׁוֹת^כ, אָף עַל פִּי שְׂאִסוּר הַפְּרִשַׁת הַמְּעַשֵׂר בְּשַׁבַּת מְשׁוּם שְׁבוּתָהּ; אֲבָל מְעַשְׂרִים אֶת הַדְּמָאִיא.

(כ) כי בין השמשות הוא ספק יום ספק לילה, כמבואר בפרק ה הלכה ד, ולכן התיירו לעשות בו איסורים שאסור חכמים. (כג) עלייה באילן אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק כה הלכה ו. (כד) אף דבר זה אסור מדרבנן, כמבואר בפרק כג הלכה ה. (כה) כדי לקיים איתם את מצוות לולב או שופר. (כו) לרשות היחיד או לרשות הרבים. הוצאה מכרמלית אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יג. (כז) המרחק המותר בהליכה בשבת נקבע לפי מקום העירוב בבין השמשות, כמבואר בהלכות עירובין, ומותר לאדם להעביר את העירוב למקום אחר בבין השמשות למרות שהדבר כרוך באיסור מדרבנן כמו עלייה באילן או הוצאה מכרמלית, משום שעשיית העירוב היא מצווה מדרבנן. (כח) פירות שבוודאות לא הפרישו מהם תרומות ומעשרות. (כט) כי אין בכך דוחק או מצווה, משום שיש יכול לעשרם לאחר השבת. (ל) כמבואר בפרק הקודם בהלכות ט ויד. (לא) פירות שקיים ספק אם הפרישו מהם תרומות ומעשרות, מותר לעשרם בבין השמשות, כמבואר גם בפרק הקודם בהלכה טז. על פי המבואר כאן, מובן הטעם להיתר עישור דמאי בין השמשות: עישור פירות אסור רק מדרבנן, ומכיוון שעישור הדמאי נעשה רק מחמת הספק אין בכך עשיית איסור וודאי ולכן מותר לעשרו אף בבין השמשות שהוא זמן האסור במלאכה מספק.

יא. קָטְוֹלֵי שְׁעֵשָׂה בְּשַׁבַּת דְּבַר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּתָהּ, כְּגוֹן שְׁתֵּלֵשׁ מְעַצֵּין שְׂאִינוּ נְקוּבֵי^ג, או טִלְטֵל בְּכַרְמְלִית^ד - אֵין בֵּית דִּין מְצוּיִן לְהַפְרִישׁוֹ אֶת מַעֲשָׂהוֹ. וְכֵן אִם הִנְיָחוּ אֲבִיוֹל^ה, אֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ.

(לב) שלא הגיע לגיל חינוך. (לג) תלישה מעצין שאינה נקוב אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק ח הלכה ג שדינו הוא פטור אבל אסור. (לד) טלטול בכרמלית אסור מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יא. (לה) אביו אפשר לו לעשות איסור מדרבנן, למרות שראוי לכל אדם להקפיד שבניו לא יעברו על אף איסור. (לו) אין צורך למחות באב, ומותר לקטן להמשיך במעשיו. אולם, אם הקטן עשה דבר האסור מהתורה, אביו חייב לגעור בו ולמנוע את מעשיו, אך בית דין לא מצווים להפרישו מכך כי האחריות על הקטן מוטלת על אביו.

יב. אֲסוּרו חֲכָמִים לְטִלְטֵל מִקְצַת דְּבָרִים בְּשַׁבַּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֵל^ו. וּמִפְּנֵי מָה נִגְעוּ - אֲסוּרו חֲכָמִים] בְּאִסוּר זֶה? אָמְרוּ: וְמָה אִם הִזְהִירוּ נְבִיאִים

(כ) כי האב והבעל יכולים להפר רק ביום בו הם שומעים על הנדר, ולכן אם הם לא יפרו את הנדר בשבת הם לא יוכלו להפר אותו כלל. (כא) חכם יכול להתיר נדרים אם הנודר מתחרט עליהם, וביכולתו להתיר אותם אף לאחר זמן רב. משום כך, חכם יכול להתיר בשבת רק נדרים שהם לצורך השבת.

ז. אֵין עוֹנְשִׁין בְּשַׁבַּת; אָף עַל פִּי שֶׁהֶעֱנֵשׁ [הוא] מִצְוֹת עֲשֵׂה, אֵינָה דוֹחָה שַׁבַּת. פִּיֶּצֶד? הֲרֵי שְׁנֵתַחֲבִיב בְּבֵית דִּין מְלָקוֹת אוּ מִיתָה, אֵין מְלָקִין אוֹתוֹ וְאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בְּשַׁבַּת, שְׁנֵאֲמַר²⁵: "לֹא תִבְעֵרוּ אֶשׁ בְּכָל מְשַׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבַּת" - זוֹ אֲזַהֲרָה לְבֵית דִּין, שְׂלֹא יִשְׁרְפוּ בְּשַׁבַּת מִי שְׁנֵתַחֲבִיב שְׂרָפָה; וְהוּא הַדִּין לְשַׁאֵר עֲנֻשִׁין.

ח. מִתֵּר לְאָדָם לְשַׁמֵּר פְּרוֹתָיו בְּשַׁבַּת, בֵּין תְּלוּשִׁים בֵּין מְחַבְּרִין; וְאִם בָּא אָדָם לְטֹל מִהֵן, אוּ בְהִמָּה וְחִיָּה לְאָכֵל מִהֵן - גּוֹעֵר בָּהֵן וּמִפָּה בָּהֵן, וּמְרַחֵק מִתֵּר? מִפְּנֵי שְׂלֹא נֶאֱסַר [על האדם] אֲלֵא לְהַקְנוֹת לְעַצְמוֹ חֲפָצִים שְׂאֵינֵן עִתָּה מְצוּיִין [ברשותו], אוּ לְהַשְׁתַּכֵּר וּלְהַרְוִיחַ וּלְהַטְפִּיל [=להתעסק] בְּהַנְּאָה שְׁתָּבוּא לְיָדוֹ; אֲבָל לְשַׁמֵּר מְמוֹנוֹ שְׂכָכָר בָּא לְיָדוֹ, עַד שְׁיַעֲמֵד [-שיישאר] כְּמוֹת שֶׁהוּא - מִתֵּר; הָא לְמָה זֶה דוּמָה? לְנוֹעֵל בֵּיתוֹ מִפְּנֵי הַגְּנָבִים [שאין בכך כל איסור].

ט. הַמְּשַׁמֵּר זֶרְעֵיו מִפְּנֵי הַעוֹפּוֹת, וּמִקְשָׁאֵיו וּמִדְּלָעֵיו [קִישוּא ודלעת] מִפְּנֵי הַחִיָּה - לֹא יִסְפֵּק [-ימחה כף] וְלֹא יִרְקַד [ברגלו להבריח את החיות] כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשֶׂה בְּחָל; גְּזָרָה שְׂמָא יִטֵּל צְרוּר [-אבנים] וְיִזְרַק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים [כדי להבריח את החיות].

י. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין מְשׁוּם שְׁבוּתָהּ [-מדרבנן], לֹא גְזָרוּ עֲלֵיהֶן בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, אֲלֵא בְּעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם [השבת] הוּא שֶׁהֵן אֲסוּרִין; אֲבָל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, מְתָרִין כִּי - וְהוּא [-ובלבד], שִׁיְהִיָּה שָׁם [-במעשה הנעשה בין השמשות] דְּבַר מִצְוָה אוּ דְחָק. פִּיֶּצֶד? מִתֵּר לוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת לְעֵלוֹת בְּאֵילָן^כ אוּ לְשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם^כ, לְהִבְיֵא לּוּלֵב אוּ שׁוּפְרִיכָּ; וְכֵן מוֹרִיד מִן הָאֵילָן [-עולה לאילן ומוריד ממנו] אוּ מוֹצִיא מִן הַפְּרָמְלִית^כ, עָרוּב שְׁעֵשָׂה^כ. וְכֵן אִם הָיָה טְרוּד וְנִחְפָּז, וְנִצְרַף לְדְבַר שֶׁהוּא [-שאסור] מְשׁוּם שְׁבוּתָהּ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת - הֲרֵי זֶה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּשֵׁבֶת דְּבַר שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ [ש-הכלי מיועד לו] - כגון כּוֹס [המיועדת] לְשִׁתּוֹת בּוֹ, וּקְעָרָה לְאָכַל בָּהּ, וְסַפִּין לְחֻתָּף בּוֹ בְּשָׂר וּפֶת, וְקַרְדָּם [=גרון שנוהגים] לְפַצֵּעַ [לפצח] בּוֹ אֲגוּזִים^א, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.

(א) כל הדברים הללו מותרים בשבת.

ב. יֵשׁ כָּלִי שֶׁמְלֹאכְתּוֹ לְאֶסוֹר, וְהוּא הַכָּלִי שֶׁאֶסוֹר לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּשֵׁבֶת דְּבַר שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ - כגון מְכַתְּשֵׁת וְרַחִים [המיועדים לכתישה וטחינה] וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שֶׁאֶסוֹר לְכַתֵּשׁ וּלְטַחֵן בְּשֵׁבֶת^ב.

(ב) כמבואר בפרק ח הלכה טו.

ג. כָּל כָּלִי שֶׁמְלֹאכְתּוֹ לְהִתֵּר - בֵּין הֵיךְ שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶשׁ, אוֹ שֶׁל אָבֶן, אוֹ שֶׁל מִתְּכַת - מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ בְּשֵׁבֶת, בֵּין בְּשִׁבִיל עֲצֻמוֹ שֶׁל כָּלִי, בֵּין לְצַרְף גּוֹפּוֹ, בֵּין לְצַרְף מְקוּמוֹ. וְכָל כָּלִי שֶׁמְלֹאכְתּוֹ לְאֶסוֹר - בֵּין הֵיךְ שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶשׁ, אוֹ שֶׁל אָבֶנים, אוֹ שֶׁל מִתְּכַת - מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ בְּשֵׁבֶת, בֵּין לְצַרְף גּוֹפּוֹ, בֵּין לְצַרְף מְקוּמוֹ; אֲבָל בְּשִׁבִיל עֲצֻמוֹ שֶׁל כָּלִי, אֶסוֹר.

ג) אך אם אין בטלטולו צורך כלל, אסור לטלטלו למרות שהוא כלי שמלאכתו להיתר. ההבדלים בין טלטול לעצמו של כלי, לבין טלטול לגופו או למקומו מבוארים בהלכות הבאות.

ד. כִּיצַד? מְטַלְטֵל הוּא אֶת הַקְּעָרָה שֶׁל עֵץ לְאָכַל בָּהּ, אוֹ לִישֵׁב בְּמְקוּמָהּ; אוֹ פְּדֵי שֶׁלֹא תִגָּנֵב, וְזֶה הוּא בְּשִׁבִיל עֲצֻמוֹ^ה. וְכֵן אִם טַלְטֵל אוֹתָהּ מִן הַחֲמָה, פְּדֵי שֶׁלֹא תִיבַשׁ [תתייבש] וְתִשָּׁבֵר, אוֹ מִן הַגְּשָׁמִים, פְּדֵי שֶׁלֹא תִתְפַּח [מהמים] וְתִפְסַד - הֲרֵי זֶה טַלְטוּל בְּשִׁבִיל עֲצֻמָּה; וּמִתֵּר^ו, מִפְּנֵי שֶׁמְלֹאכְתּוֹ לְהִתֵּר.

ד) טלטול החפץ על מנת לשבת במקומו, נקרא טלטול לצורך מקומו. (ה) דבר זה נקרא טלטול לעצמו של כלי, כי הוא משתמש בגוף הכלי או שומר על גוף הכלי. (ו) טלטול זה מותר בקערה.

ה. וְכֵן מְטַלְטֵל הוּא הָרַחִים אוֹ הַמְּכַתְּשֵׁת [שמלאכתם לאיסור, כדי] לְשִׁבֵר עָלֶיהָ אֲגוּזִים, אוֹ לְעַלּוֹת עָלֶיהָ לְמִטָּה - וְזֶה הוּא [טלטול] לְצַרְף גּוֹפּוֹ - אוֹ לִישֵׁב

וְצוּוֹ שֶׁלֹא יִהְיֶה הַלּוֹכֵף בְּשֵׁבֶת כְּהַלּוֹכֵף בַּחַל, וְלֹא שִׁיחַת הַשֶּׁבֶת כְּשִׁיחַת הַחַל, שֶׁנֶּאֱמַר²⁶: "וַיְדַבֵּר דְּבַר" ל"ח - קָל וְחֹמֶר שֶׁלֹא יִהְיֶה טַלְטוּל בְּשֵׁבֶת כְּטַלְטוּל בַּחַל, פְּדֵי שֶׁלֹא יִהְיֶה [יום השבת] כְּיוֹם חַל בְּעֵינָיו [של האדם], וְיָבֹא לְהַגְבִּיחַ וּלְתַקֵּן כְּלִים מִפְּנֵה לְפָנָה, אוֹ מִפֵּית לְבַיִת, אוֹ לְהַצְנִיעַ אָבֶנים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; שֶׁהֲרִי הוּא כְּטַל וְיִוָּשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וּבִקְשׁ [=יחפש] דְּבַר שֶׁיִתְעַסֵּק בּוֹ^ט; וְנִמְצָא שֶׁלֹא שָׁבֵת, וְכַטַּל הַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה²⁷ [על איסור עשיית מלאכה בשבת] "לְמַעַן יָנוּחַ".

לז) כל הדברים האסורים בטלטול מפני האיסור המבואר בהלכה זו נקראים 'מוקצה'. טעם האיסור מבואר בהלכות הבאות, ודיני טלטול מוקצה מבוארים בשני הפרקים הבאים. (לח) כמבואר בתחילת הפרק. (לט) ולכן, יתעסק בטלטול דברים ממקום למקום.

יג. וְעוֹד²⁸, כְּשִׁיבְכָר [יבדוק את הכלים] וַיִּטְלַל כְּלִים שֶׁמְלֹאכְתָם לְאֶסוֹר^{מא}, אֶפְשָׁר [ייתכן] שִׁיתְעַסֵּק בָּהֶן מְעַט, וְיָבֹא לִידֵי מְלֹאכָה. וְעוֹד²⁹, מִפְּנֵי שֶׁמְקַצֵּת הָעַם אֵינָם בְּעַלֵי אֲמָנוּת, אֲלֵא בְטָלִין כָּל יְמֵיהֶן, כְּגוֹן הַטְּוִלִין [עשירים] וְיִוָּשְׁבֵי קְרִנּוֹת, שֶׁכָּל יְמֵיהֶן הֵם שׁוֹבְתִין מִמְּלֹאכָה; וְאִם יִהְיֶה מִתֵּר לְהַלֵּךְ וּלְדַבֵּר וּלְטַלְטֵל כְּשֶׁאֵר הַיָּמִים, נִמְצָא שֶׁלֹא שָׁבֵת שְׁבִיתָה הַנִּפְרָת; לְפִיקָה, שְׁבִיתָה מְדַבְּרִים אֵלּוּ, הִיא שְׁבִיתָה הַשְּׁוֶה כָּכֵל אָדָם^{מב}. וּמִפְּנֵי • דְּבָרִים אֵלּוּ, נִגְעוּ בְּאֶסוֹר הַטַּלְטוּל, וְאֶסְרוּ שֶׁלֹא יִטְלַל אֲלֵא כְּלִים הַצְּרִיף לָהֶן, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר [בפרקים הבאים].

הנפרת; לפיקה, שביטה מדברים אלו, היא שביטה השווה ככל אדם^{מב}. ומפני • דברים אלו, נגעו באסור הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אלא כליים הצריף להן, כמו שיתבאר [בפרקים הבאים].

מ) סיבה נוספת לאיסור טלטול מוקצה. (מא) הגדרת כלים אלו מבוארת בפרק הבא בהלכה ב. (מב) וכך תהיה ניכרת השביטה אצל כולם.

פָּרָק כֵּה

דיני מוקצה - כלים האסורים והמותרים בטלטול בשבת.

א. יֵשׁ כָּלִי שֶׁמְלֹאכְתּוֹ לְהִתֵּר, וְהוּא הַכָּלִי שֶׁמִּתֵּר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. כַּל כְּלֵי שֶׁמֶקְפִּיד עָלָיו ^[הבעלים] שְׁמָא יִפְחָתוּ דְּמִי - כְּגוֹן כְּלִים הַמְּקַצִּין ^[=מיועדים] לְסַחֲרָה, וְכִלִּים הַיִּקְרִים בְּיֹתֵר שֶׁמֶקְפִּיד עָלֵיהֶם שְׁמָא יִפְסְדוּ - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן בְּשֶׁבֶת; וְזֶה הוּא הַנְּקָרָא 'מְקַצָּה מִחֲמַת חֶסְרוֹן בֵּיס' ^[=הפסד כספי]; כְּגוֹן הַמְּפָר ^[=מסור] הַגְּדוֹל, וְיִתְד ^[=להב] שֶׁל מַחְרָשָׁה, וְסַפִּין שֶׁל שְׁחִיטָה, וְסַפִּין שֶׁל טַבָּחִים ^[=קצבים], וְחָרֵב ^[=סכין] שֶׁל אֲשָׁפִים ^[=סנדלרים], וְחֲצִין ^[=גויזין] הַחֲרָשִׁים ^[=נגירים], וְקוֹרְנֵס הַבְּשָׂמִים, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.

י. כַּל כְּלֵי שֶׁהַקְּצָה מִחֲמַת הָאֲסוּר - אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ ^[כלל]; כְּגוֹן גֵּר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּשֶׁבֶת^י, וְהַמְּנֹרָה שֶׁהִיָּה הֵגֵר ^[הדלק] עָלֶיהָ, וְשֶׁלַחַן שֶׁהָיוּ עָלָיו מְעוֹת^י, אֶף עַל פִּי שֶׁכָּבַה הֵגֵר אוֹ שֶׁנִּפְלוּ הַמְּעוֹת - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן; ^[משום] שֶׁכַּל כְּלֵי שֶׁהִיָּה אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת - נֶאֱסָר לְטַלְטֵלוֹ כָּל הַשֶּׁבֶת כְּלָהּ, אֶף עַל פִּי שֶׁהִלָּךְ ^[לא קיים] הַדְּבָר שֶׁגָּרַם לוֹ הָאֲסוּר.

^{יג} גר שהדליקו אותו לפני שבת והמשיך לדלוק בשבת, ואסור לטלטלו כדי שלא יעבור האדם על אסור כיבוי. ^{יד} מדובר שהגר והמעוֹת הונחו על המנורה והשולחן לפני שבת בידיעה ובכוונה, כמבואר בהלכה יז.

יא. אֲבָל כְּלֵי הַמְּקַצָּה מִחֲמַת מֵאוֹס ^[=סירחון] - כְּגוֹן גֵּר יִשָּׁן שֶׁל גַּפֵּט, וְכִלֵּי הַצּוּאָה, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מִתֵּר לְטַלְטֵלָן בְּשֶׁבֶת, אִם הֲצָרָךְ לָהֶן.

יב. כַּל הַכְּלִים הַנִּטְלִין בְּשֶׁבֶת שֶׁנִּתְפָּרְקוּ דְּלִתוּתֵיהֶן, כְּגוֹן דְּלִתוֹת תְּבָה וּמַגְדֵּלִי - בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בְּשֶׁבֶת^י, בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ קִדְּם הַשֶּׁבֶת^י - מִתֵּר לְטַלְטֵל אוֹתָן דְּלִתוּתֵיהֶן. וְכֵן כַּל הַכְּלִים הַנִּטְלִין בְּשֶׁבֶת שֶׁנִּשְׁפְּרוּ - בֵּין ^[אם הם נשברו] קִדְּם שֶׁבֶת, בֵּין בְּשֶׁבֶת - שֶׁבְרִיֵהֶן נִטְלִין ^[=מתור לטלטלם]; וְהוּא, שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין ^[=ראויים לעשות] מַעֲשֵׂין מְלָאכָה; כִּיּוֹצֵא? שֶׁבְרֵי עֲרֵבָה ^[=קערה] לְכִסּוֹת בָּהֶן אֵת פִּי הַחֲבִית, שֶׁבְרֵי זְכוּכִית לְכִסּוֹת בָּהֶן אֵת פִּי הַפֶּה, וְכֵן כַּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל אִם אֵין הַשְּׂבָרִים רְאוּיִין לְמְלָאכָה כָּלֵל, אֲסוּר לְטַלְטֵלָן.

^{טו} כמבואר בפרק כב הלכה כה. ^{טז} ובבין השמשות היו מחוברות לכלי והשתמשו בהן. ^{יז} ובבין השמשות לא השתמשו בהן בפועל. ^{יח} כי עתידים להחזיר אותן למקומן ולהשתמש בהן שוב.

בְּמִקוּמָהּ. אֲבָל אֵינוֹ מְטַלְטֵלָה כְּדִי שְׁלֵא תִשְׁבֵּר, וְלֹא כְּדִי שְׁלֵא תִגָּבֵב. וְכֵן כַּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

^ז כי אסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך עצמו, כמבואר בהלכה ג.

ו. וְכַל ^[דבר] שֶׁאֵינוֹ כְּלֵי - כְּגוֹן אֲבָנִים, וּמְעוֹת, וְקָנִים, וְקוֹרוֹת, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן ^[כלל]. אֲבָן גְּדוֹלָה אוֹ קוֹרָה גְּדוֹלָה - אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא נִטְלָת ^[רק] בַּעֲשֻׂרָה כְּנֵי אָדָם ^[מפני כובדה] - אִם יֵשׁ תּוֹרַת כְּלֵי עָלֶיהָ, מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ. דְּלִתוֹת הַבֵּית - אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּלִים, לֹא הוֹכְנוּ ^[=יעדו] לְטַלְטוֹל; לְפִיכָךְ, אִם נִתְפָּרְקוּ, אֲפֹלוּ בְּשֶׁבֶת^י - אֵין ^[בכל זאת] מְטַלְטֵלִין אוֹתָן. וְכֵן הַעֶפֶר וְהַחֹל וְהַמַּת, אֵין מְזִיזִין אוֹתָן מִמְּקוֹמָן; וְכֵן שְׂמוֹנָה ^[יריחי לידה] חֵיט - הֲרִי הוּא כְּאֲבָן, וְאֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ.

^ח ובכניסת השבת השתמשו בדלתות לפתיחה ונעילה. ^ט תינוק שנולד בחודש השמיני לעיבורו וגופו לא שלם לחלוטין. ^י משום שהוא נחשב כמת.

ז. מִתֵּר לְטַלְטֵל הַכְּלֵי, אֲפֹלוּ שְׁלֵא לְצָרָךְ תִּשְׁמִישׁוֹ, אֲלֵא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה שְׁלֵא נַעֲשָׂה לְשִׂמְשָׁהּ. כִּיּוֹצֵא? נוֹטֵל אָדָם קוֹרְנֵס ^[=פטיש] לְפַעֵעַ בּוֹ אֲגוּזִים, קֶרֶדֶם ^[=גויזין] לְחַתֵּךְ בּוֹ דְּבִלָּה, מְגַרָה ^[=מסור] לְגוֹר ^[=לחתוך] בַּה אֵת הַגְּבִינָה, מְגַרְפָּה לְגֶרֶף בַּה אֵת הַגְּרוֹגְרוֹת, אֵת הַרְחַת וְאֵת הַמְּזִלָּג ^[המיועדים לטיפול בתבואה] לְתֵת עָלָיו אֲכָל לְקַטֵּן, אֵת הַכּוֹשׁ וְאֵת הַכְּדָכְד ^[=כלי אריגה בעלי חדר] לְדַחֵף בּוֹ^י, מַחַט שֶׁל סְקָאִין ^[=לתפירת שקים] לְפַתַח בּוֹ אֵת הַדְּלָת, אֵת הַמְּכַתֶּשֶׁת לִישֵׁב עָלֶיהָ, וְכֵן כַּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

^{יא} לנעוץ אותו בפירות על מנת להרימם, כמבואר בהלכה טו.

ח. וּמְטַלְטֵל אָדָם מַחַט שֶׁל יָד הַשְּׁלֵמָה ^[=מוכנה לשימוש], לְטַל בַּה אֵת הַקּוּץ; אֲבָל אִם נִטַּל הַקְּצָה הַנְּקוֹב שְׁלֵה, אוֹ הַקְּצָה הַחַד - אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ. וְאִם הִיתָה גֵלָם ^[=בתהליך הייצור] וְעִדָּן לֹא נִקְבָּה, מִתֵּר לְטַלְטֵלָהּ^{יב}.

^{יב} כי לעיתים משתמשים אף במחט שאין בה חור. אך מחט שגמרו את ייצורה ולאחר מכן ניטל הנקב שלה, לא משתמשים בה, ולכן היא אינה נחשבת כלי ואסורה בטלטול.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ולא משתמשים בו לדברים אחרים. במקרה זה מדובר שהתאנה לא הייתה טמונה בכוונה בתוך התבן, ולכן היא לא נחשבת בסיס לדבר האסור כמבואר בהלכה יז. (כ) האסורים בטלטול. במקרה זה מדובר שהחזרה הייתה על גבי הגחלים אך לא טמונה בהם, כי אם החזרה הייתה טמונה בגחלים, היה אסור להכניס אף דבר לתוכם על מנת להוציא את החזרה משום שהזות הגחלים בשבת אסורה לא רק משום טלטול אלא אף כדי שלא יעבור על איסור הבערה או כיבוי. (כג) אך אם כל עלי הלפת או הצנן היו מכוסים בקרקע אסור להוציאם, משום שהוא נראה כחופר גומה בשבת. (כד) כי אסור לטלטל לצורך דבר האסור באמצעות דבר המותר, אולם במת הדבר מותר כמבואר בפרק הבא בהלכה כא.

השנת הראב"ד

היה . . מטלטלין א"א כן פסק הרב ז"ל (רי"ף שבת סוף פ"ז) ותמנהו עליו דהא אמר רבינא (שבת כ"ה) מטלטלין האידא כסויא דתנורא אע"ג דאין לו בית אחיזה כו' אילעזר בן יעקב, הא ודאי כו' יוסי, דאיהו הוא דמייתי סיעתא למילתיה דכלים וחבריהו בארעא כחלושין דמו שהתנור באפייתו תלוש ולבסוף חברו הוא אלמא הלכה כו' יוסי, כן היינו סבורים ימים על ימים עד שחזרתי וראיתי ראש הברייתא (תוספתא שם פט"ו ה"ב) על שברי תנור ישן שהן ככל הכלים הניטלין בחצר אלמא בשאינן מחוברים מיירי ור' יוסי העיד על כסויו שאינו צריך בית יד ורצה לומר שאע"פ שחברו דינו כחלוש ורצה לגלות מהיכן יצא לו החיתור תחלה ומשם למד.

יג. כל פסווי הפלים - נטלין בשבת; והוא שיש תורת פלי עליהן. היה פלי מחפר בקרקע, כגון חבית הטמונה בארץ - אם יש לפסווי שלה בית אחיזה [ידידת], מטלטלין אותו; ואם לאו, אין מטלטלין אותו. וכן פסווי הקרקעות, כגון בורות וחריצין] [חפירות ארוכות וצרות שבקרקע] - אין מטלטלין פסווי שלהן, אלא אם בן יש לו בית אחיזה. פסווי התנור [המחובר לקרקע] - אף על פי שאין לו בית אחיזה, מתר לטלטלו.כ.

טז. נוטל [מרים] אדם את בנוכה שיש לו געגועין עליו [משחוקק לאביו], והאבן בידו; אבל לא דינר כו' - שאם יפל הדינר, ויטלנו האב בידו.כ. כלפלה [סלסלה] שהיתה נקובה, וסתם נקב שלה באבן - מתר לטלטלה, שהרי האבן נעשת דופן. היתה הפלפלה מלאה פרות, והאבן בתוך הפרות - אם היו הפרות רטבים, כגון ענבים ותותים, נוטל אותה [את הכלכלה] פמות שהיא; [משום] שאם ינער הפרות, יטנפו בעפר; ובמקום הפסד לא גזוריא.

השנת הראב"ד

שאם . . גזרו א"א אני לא מצאתי כן בגמרא (שבת קמב) שאפילו בפירות המטונפין חזר והקשה ולינערינהו נעורי וחזר ותיריך בשחיתה האבן דופן לכלכלה ואפילו בפירות שאינן מטונפות אבל אם לא היתה האבן דופן לכלכלה אפילו פירות המטונפין אפשר לנער אותן בתוך הכלכלה עצמה עד שתהיה עלינה וינערה לחץ ולא יצטרך לטלטל את האבן עם הכלכלה.

השנת הראב"ד
כא) במקום המותר בטלטול, אך לא בכרמלית או רשות הרבים. (כו) של הבן למרות שהאבן היא מוקצה, כי האדם מטלטל את האבן לצורך בנו המותר בטלטול. (כז) אם היה דינר בידי הבן, אסור לאדם להרימו. (כח) האב ישכח שהיום שבת, ירים בטעות את הדינר ויעבור על איסור. חשש זה לא קיים באבן, כי אף אם האבן תיפול האב לא ירים אותה. (כט) על מנת להוציא את האבן מהכלכלה. (ל) ולא יהיה ניתן להסיר את העפר מהם מכיוון שהם פירות רטובים. (לא) אם הדבר כרוך בהפסד, חכמים לא אסרו לטלטל דבר אסור עם דבר היתר למרות שניתן לנער את הדבר האסור.

(ט) מכיוון שהכיסוי נמצא על גבי הקרקע, הכנסתו והוצאתו נראות כבנייה או סתירה. אך אם יש לכיסוי בית אחיזה, ניכר שהכיסוי הוא כלי שרגילים להסירו ולהחזירו ולא מדובר בבנייה קבועה. (כ) תנור שונה מבור וחרץ משום שהתנורים המחוברים בקרקע אינם טמונים לגמרי מתחת הקרקע, אלא תחתיתם טמונה בקרקע ורוב התנור נשאר גלוי.

יז. שני דברים, אחד אסור לטלטלו ואחד מתר לטלטלו, והם סמוכין זה לזה או זה על זה או [מחוברים] זה בזה, ובזמן שמטלטל אחד מהם יטלטל [אף] השני - אם היה צריך לדבר שמתר לטלטלו, מטלטלו ואף על פי שדבר האסור מטלטל עמו; ואם היה צריך לטלטל דבר האסור, לא יטלטלו באותו [באמצעות] דבר המתר.

טז. פיצד? פגה [תאנה לא בשלה] שהיתה טמונה בתבן, וחררה [עונה] שהיתה על גבי הגחלים כב - תוחבן [נועץ בפנה ובחררה] פכוש או בכדכד ונוטלין, ואף על פי שהתבן והגחלים ננערים בשעת גטילה; וכן לפת או צנונות שהיו טמונים בעפר, ומקצת העלין מגלין - שומטן [שולפם] בשבת בעלה שלהן, ואף על פי שהעפר ננערי. אבל אם היה פכר או תינוק על גבי האבן, או על גבי הקורה - לא יטלטל האבן או הקורה בפכר או בתינוק שיש עליה. וכן כל פיוצא בזה.

יז. חבית ששכח אבן על פיה ל"ב - מטטה [ה-את החבית] על צדה, והיא [האבן] נופלת [מעצמה]; היתה [החבית] בין החביות, מגביהה [את החבית] למקום אחר והאבן עליה, ומטטה על צדה שם, והאבן נופלת. וכן השוכח מעות על הפר, וצריך לפר - נוער את הפר,

(כא) התבן אסור בטלטול משום שהוא מיועד לעשיית טיט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהָיוּ [התרומה הטהורה הייתה] **פְּרוֹת הַמִּטְנָפִין בְּקִרְקַע - שָׂאם יִנְעַר אוֹתוֹ, יִפְסְדוּמָּה. אֲבָל אִם הָיוּ אֲגוּזִים וְשִׁקְדִים** ^{מט} **וְכִיּוּצָא בָהֶן - נוֹעַר הַכְּלִי, וְנוֹטֵל הַטְּהוּרָה אוֹ הַחֲלִין, וּמְנִיחַ הַטְּמֵאָה נָא. וְאִם הָיָה צְרִיף לְמָקוֹם הַכְּלִי - בֵּין שֶׁהַטְּהוּרָה לְמַעְלָה בֵּין שֶׁהִיטָה לְמַטָּה, מְטַלְטֵל הַכֹּל כְּאַחַד.**

מז) למרות שהוא לא יכול לאכול תרומה, משום שהתרומה מותרת באכילה רק לכהן. מח) ובמקום הפסד התירו לטלטל דבר האסור עם דבר המותר, כמבואר בהלכה טז. אך אם התרומה הטהורה הייתה למעלה, עליו להוציא את התרומה הטהורה ולטלטל רק אותה. מט) שניתן להסיר מהם את הלכלוך. נ) ומפיל חלק מהפירות לקרקע על מנת שיוכל להוציא מהכלי את כל התרומה הטהורה. נא) משאיר את התרומה הטמאה בכלי ולא מטלטל אותם. נב) ולכן, אין באפשרותו לנער את הפירות במקום זה.

כא. מִרְבֵּף [שורה] שֶׁל אֲבָנִים שֶׁחָשַׁב עָלָיו [לישיבה] **מִבְּעוֹד יוֹם - אִם לְמָדוּם [סיידום לישיבה], מִתָּר לִישֵׁב עָלֶיהָ לְמַחַר; וְאִם לָאוּ, אָסוּר. חֲרִיּוֹת [ענפים] שֶׁל דָּקֵל שֶׁגִּרְדָן [קצץ] לְעֵצִים [להסקה], וְנִמְלָךְ עָלֶיהָ מִעֵרֵב שֶׁבֶת [להשתמש בהם] לִישִׁיבָה - מִתָּר לְטַלְטֵלָן; וְכֵן אִם יִשֵׁב עָלֶיהָ מִבְּעוֹד יוֹם, מִתָּר לְטַלְטֵלָן.**

נג) ואין צורך לסדר את הענפים לישיבה, משום שבדרך כלל משתמשים בהם הן להסקה והן לישיבה, אך מכיוון שחשב להשתמש בהם להסקה, עליו לשנות את מחשבתו או לשבת על האבנים לפני שבת. אך אבנים, מיועדות בדרך כלל לבנייה, ולכן, אם לא סידרו אותן לישיבה אסור לשבת עליהן.

כב. הַקֵּשׁ שֶׁעַל הַמַּטָּה [המיועד להסקה] - לֹא יִנְעֲנְעוּ בִּידוֹ, אֲבָל מְנַעֲנְעוּ בְּגוּפוֹ; ^{יד} **וְאִם הָיָה מֵאֵל בְּהֵמָה, מִתָּר לְטַלְטְלוֹ [בידו]. וְכֵן אִם הָיָה עָלָיו [על הקש] פֶּר אוֹ סָדִין וְכִיּוּצָא בָהֶן - מְנַעֲנְעוּ בִּידוֹ, שֶׁהָרִי נִעְשָׂה [הקש נחשב] כְּמִי שֶׁיִּשֵׁב עָלָיו [אדם] מִבְּעוֹד יוֹם. הַמְכַנִּים קִפָּה שֶׁל עֶפֶר לְבִיתוֹ - אִם יִחַד לָהּ קֶרֶן זָוִית מִעֵרֵב שֶׁבֶת - מְטַלְטְלוּ בְּשֶׁבֶת, וְעוֹשֶׂה בּוֹ כֹּל צְרִיקוֹ.**

נד) כי מותר לטלטל מוקצה בשינוי. נה) על מנת לכסות בו את הלכלוך. נו) אך אם לא ייחד לקופה קרן זווית היא אסורה בטלטול, כי העפר שבקופה נחשב כעפר כל הבית שאינו מיועד לשימוש ואסור בטלטול.

כג. אָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מִהַכְּנוּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּסוּתָר. בִּיצַד? לֹא יִתֵּן כְּלִי פִּתַח הַנֵּר בְּשֶׁבֶת לְקַבֵּל

וְהֵן נוֹפְלוֹת; וְאִם צָרַף לְמָקוֹם הַפְּרִי, נוֹטֵל אֶת הַפֶּר וְהַמְּעוֹת עָלָיו [ומניחו במקום אחר]. אֲבָל אִם הֵנִיחַ הַמְּעוֹת מִעֵרֵב שֶׁבֶת [בכוננה] עַל הַפֶּר, אוֹ הֵנִיחַ הָאֶבֶן עַל פִּי הַחֲבִית - הָרִי אֵלָיו [הכר והחבית] אָסוּרִין לְטַלְטֵלָן, וְאִפְלוּ נָפְלוּ הַמְּעוֹת וְהָאֶבֶן [במהלך השבת]; שֶׁהָרִי נִעְשָׂו כְּסִיס לְדָבָר הָאָסוּרִי.

לב) וברצונו להוציא יין מהחבית. לג) ולכן לא ניתן להטות מעט את החבית כדי שהאבן תיפול, כי האבן עלולה לשבור את שאר החביות. לד) ולכן לא יכול לנער את המעות על מקום הכר. לה) בבין השמשות, ולכן נאסרו בטלטול כל השבת כמבואר בהלכה י.

יח. הָאֶבֶן [שמונת לצורך הכבדה] שֶׁבְּקִרוּיָה [כלי המשמש לשאיבת מים] - אִם מְמַלְאִין בָּהּ וְאֵינָה נוֹפְלָתִי, הָרִי הִיא פְּמִקְצָת [כחלק מה] הַקְּרוּיָה, וּמִתָּר לְמַלְאֵת בָּהּ; וְאִם לָאוּ [עלולה ליפול], אִין מְמַלְאִין בָּהּ. בְּגַד שֶׁעַל הַקְּנֵהִי, שׁוּמְטוּ מֵעַל הַקְּנֵהִי.

לו) האבן קשורה היטב לכלי ולא נופלת בעת שאיבת המים. לז) כי הכלי נחשב בסיס לאבן האסורה בטלטול. לח) בגד שכובס, ולאחר הכביסה תלו אותו על קנה על מנת שיתייבש. לט) מותר להוריד את הבגד מהקנה, אך אסור לטלטל את הקנה עצמו כי הוא אינו נחשב כלי.

יט. פְּרוֹת שֶׁאָסוּר לְאֶכְלָן - כְּגוֹן פְּרוֹת שֶׁאִינָן מְעַשְׂרִין - אִפְלוּ הֵן חֲבִיבִין בְּמַעֲשֵׂר מִדְּבָרֵיהֶם [של חכמים], או מְעַשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, או תְּרוּמָה טְמֵאָה, או מְעַשֵׂר שְׁנִי וְהִקְדָּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדוּ כֶּהֱלַכְתָּן ^{מב} - אָסוּר לְטַלְטֵלָן; אֲבָל הַדְּמָאִי ^{מג}, הוֹאִיל וְרֵאשׁוֹי [מותר] לְעֲנִיִּים ^{מד}, וְכֵן מְעַשֵׂר שְׁנִי וְהִקְדָּשׁ שֶׁפְּדָן, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן הַחֲמֻשָּׁה [תוספת לשווי ההקדש] - מִתָּר לְטַלְטֵלָן.

מ) שלא הפרישו ממנו תרומה גדולה לכהן, ולכן אסור באכילה. מא) האסורה באכילה אף לבהמה של כהן. מב) נפדו באמצעות חתיכת כסף, וההלכה היא שפדיית מעשר שני והקדש יכולה להתבצע רק באמצעות מטלטלין. מג) פירות שיש ספק אם הפרישו מהם תרומות ומעשרות. מד) כמבואר בהלכות מעשרות. מה) בפדיית מעשר שני והקדש, יש לתת בתמורה את השווי המלא שלהם בתוספת חומש. מו) כי אי נתינת החומש לא מבטלת את הפדייה.

כ. מְטַלְטֵל יִשְׂרָאֵל הַתְּרוּמָה, אִף עַל פִּי שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לוֹ ^{מז}; וּמְטַלְטֵלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוּרָה אוֹ עִם הַחֲלִין, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם בְּכִלֵי אֶחָד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיטָה [התרומה] הַטְּהוּרָה לְמַטָּה,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לטלטלו]. וְנוֹתְנִין כְּלֵי תַּחַת הַיָּד לְקַבֵּל נִיצוּצוֹת [=גיציים], מִפְּנֵי שְׂאִין בְּהֵן מִמַּשְׁי, וּמִתַּר לְטַלְטֵל הַכְּלֵי.

על מנת לקבל את היין הנמצא בחבית. דבר זה מותר למרות שהטבל אינו ראוי לאכילה, ואף אסור להפריש תרומות ומעשרות בשבת כמבואר בפרק כג. (סו וממילא, אינם אוסרים את הכלי בטלטול.

קוֹרָה שְׁנֹשְׁבֵרָה [ועלולה ליפול] - אֵין סוּמְכִין אוֹתָהּ בַּסֶּפֶסֶל אוּ בַּאֲרָכּוֹת [=קרשי] הַמַּטָּה, אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ רוֹוּחִים [=רפויים]; וְכֵל זִמְן שִׁחְפֵץ יִטְלֵם, כְּדֵי שְׂלֵא יִבְטֵל כְּלֵי מִהֲכַנּוּסוֹ. וּפּוֹרְשִׁין מִחֲצֵלַת עַל גְּבִי אֲבָנִים בְּשֵׁבֶת, אוּ עַל גְּבִי פּוֹרֵת דְּבוּרִים, בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחֲמָה, וּבְגִשְׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים - וּבִלְבַד שְׂלֵא יִתְפַּנּוּ לְצוּדוֹס; שְׁהָרֵי נוֹטְלָה [-את המחצלת] כְּכֵל עֵת שִׁירְצָהּ. וְכוּפִין אֶת הַסֵּל בְּשֵׁבֶת לְפָנֵי הָאֲפְרוּחִין, בְּשִׁבִיל שְׁעִילוֹ [האפרוחים] עָלָיו וְיִרְדוּע - שְׁהָרֵי מִתַּר לְטַלְטֵלוֹ כְּפִשְׁרָדוֹ מִעָלָיו. וְכֵן כֵּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

סז) אם הוא לא יוכל לקחת את הספסל או קרשי המיטה בכל עת, הוא למעשה אוסר אותם בטלטול. (סח) את הדבורים. מפני איסור צידה, אסור לו אף להדק את המחצלת על הכוורת על מנת למנוע את יציאת הדבורים, משום שכתוצאה מכך תימנע בוודאות יציאת הדבורים והאדם יעבור על איסור צידה אף אם אינו מתכוון לכך. (סט) ואין בכך ביטול כלי מהכנו. (ע) למרות שהאפרוחים הם מוקצה, מכיוון שאינם ראויים לאכילה ללא שחיטה.

כז. בְּהִמָּה עַא שְׁנַפְלָה לְבוּר אוּ לְאַמַּת הַמַּיִם [-תעלה] - אִם יִכּוֹל לְתַן לָהּ פְּרִנְסָה [=מזון] בְּמִקּוּמָה [-לתוך הבור או התעלה], מִפְּרִנְסִין אוֹתָהּ עַד מוּצְאֵי שֵׁבֶת. וְאִם לֹא, מִבֵּיא פְּרִים וּכְסָתוֹת וּמִנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ; וְאִם עָלְתָה, עָלְתָה [ואין בכך איסור]. וְאִף עַל פִּי שְׁבִטֵל כְּלֵי מִהֲכַנּוּ, שְׁהָרֵי מְשֻׁלִּיכוֹ [-את הכרים והכסתות] לְבוּר לְתוֹף הַמַּיִם - מִפְּנֵי צַעַר בְּעֵלֵי חַיִּים, לֹא גְזָרוּעֵיב. וְאִסוּר לְהַעֲלוֹתָהּ בְּיָדוּעֵיב. [וכן אין עוקרין] בְּהִמָּה וְחִיָּה וְעוֹף בְּחִצְרָה, אֲבָל דּוֹחִין [=דוחפים] אוֹתָן עַד שִׁיפְנִסוּ; וּמְדִידִין עֲגָלִים וְסִיחִים תְּרַנְגְּלוּת. . . נְתַלְשִׁין אִ"א זֶה הַטַּעַם אֵינוֹ אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁהֵיא מִקְפִּיא נִפְשָׁה וְהֵיא נִיטֵלַת בֵּיד.

מְדִידִין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שְׁהֵיא [-התרנגולת] נִשְׁמַטַּת מִן הַיָּד, וְנִמְצָאוּ אֲגַפְיָהּ [=גפיים שלה] נְתַלְשִׁין עַד; אֲבָל דּוֹחִין [-מותר לדחוף אותה] אוֹתָהּ עַד שִׁתְּפִנֵס.

אֶת הַשְּׂמֹן הַנוֹטֵף [מהנר] - שֶׁהַשְּׂמֹן שֶׁבִּנְר אִסוּר לְטַלְטְלוֹ, וְכִשְׁפִּיל [השמן] לְכָלֵי, יִאָסֵר טַלְטוּל הַכְּלֵי שְׁהֵיהָ מִתְרַנֵּי; וְכֵן כֵּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

נז) אסור להשתמש בכלי לצורך אחר מהצורך המקורי אליו הוא מיועד, אם הכלי נאסר בטלטול כתוצאה מכך. (נח) הכלי היה מותר בטלטול, ולאחר שנטף לתוכו שמן - הכלי נאסר בטלטול.

לְפִיקָה, אֵין נוֹתְנִין כְּלֵי תַּחַת הַתְּרַנְגְּלוֹת לְקַבֵּל בִּיצָתָהֵיט, אֲבָל • כּוּפָה הַשְּׁנֵת הַרַב"ד אֲבָל . . . יִטְלֵנוּ אִ"א בִּירוּשְׁלַמִי (בִּיצָה פִּי"ה ה"א) וּבִלְבַד שְׂלֵא יִגַּע בְּבִיצָה. כּוּפָה הַכְּלֵי עַל כֵּל דְּבָר שְׂאִסוּר לְטַלְטְלוֹ, שְׁהָרֵי לֹא בְטָלוֹ; שְׂאִם יִחְפֹּן, יִטְלָנוּס.

נט) כי ביצה שנולדת בשבת אסורה בטלטול, ואם היא תיפול לתוך הכלי, אף הכלי יאסר בטלטול. (ס) אם הכלי מונח רק מעל הביצה, הוא יכול לקחת הכלי בכל עת.

כד. נוֹתְנִין כְּלֵי תַּחַת הַדְּלָף [=נזילת מים], וְאִם נִתְמַלֵּא הַכְּלֵי - שׁוּפָף וְשׁוּנָה סא, וְאֵינוֹ נִמְנַעֵס; וְהוּא [-ובלבד], שְׁהֵיהָ הַדְּלָף רָאוּי לְרַחֲצָה סג. אֲבָל • אִם אֵינוֹ רָאוּי [לרחיצה], אֵין נוֹתְנִין [-כלי תחת הנזילה]; וְאִם נִתְּן, מִתַּר לְטַלְטְלוֹ בְּמַיִם הַמְּאֻסִּין שְׁבוֹ; שְׂאֵין עוֹשִׂין גְּרָף [-כלי] שֶׁל רְעֵי [-צואת] לְכַתְחֵלָה סז.

סא) שופך את המים שהצטברו בכלי למקום אחר, ומחזיר את הכלי למקומו תחת הנזילה. (סב) מותר לשפוך את המים ולהחזיר את הכלי למקומו פעמים רבות במשך כל השבת, אם יש בכך צורך. (סג) וממילא, המים מותרים בטלטול בשבת. (סד) מים שאינם ראויים לרחיצה נחשבים כגרף של רעי, וההלכה היא שאסור לעשות גרף של רעי לכתחילה על מנת להוציאו מהבית בשבת, אך בדיעבד אם נעשה גרף של רעי מותר להוציאו כמבואר בפרק הבא בהלכה יג. בדומה לכך, מבואר בהלכה זו - לכתחילה אסור להניח כלי תחת המים שאינם ראויים לרחיצה, אך אם הניח כלי תחתיהם מותר להוציאו בשבת.

כה. חֲבִית שֶׁל טָבֵל [=יין לא מעושר] שְׁנֹשְׁבֵרָה, מִבֵּיא כְּלֵי וּמִנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ סה; הוּאִיל וְאִם עָבַר וְתִקְנּוּ [-ועישר בשבת], מִתְקַן [-היין נחשב מעושר] - הָרֵי הוּא כְּמִתְקַן [ומותר]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט) ולפני שבירתה היא הייתה חלק מכלי שלם, בשונה מאבנים הראויות לכיסוי כלים אך הן לא היו נחשבות ככלי. י) אך אם זרק אותה לאשפה בשבת מותר לטלטלה, מכיוון שבבין השמשות היא הייתה נחשבת כלי משום שניתן לכסות בה כלים.

עא) האסורה בטלטול בשבת, כמו האפרוחים בהלכה הקודמת. עב) במקרה של צער בעלי חיים שאסור מהתורה, לא גורו חכמים את איסור ביטול כלי מהכנו. עג) כמבואר בהערה עא. עד) ועובר על איסור תלישה בשבת.

פָּרָק בּו

דברים נוספים המתרים והאסורים בטלטול משום מוקצה.

א. פל פלי האורג, וחבלים וקנים שלו - מתר לטלטלן ככלי שמלאכתו לאסור; חוץ מכפד העליון וכפד התחתון [=אבירי מכנת האריגה] - לפי שאינן נטלן, מפני שהן תקועין. וכן העמודים [התומכים] של אורג - אסור לטלטלן, שמא יתקן הגמות שלהן. ושאר פלי האורג, מתרין [בטלטול].

א) שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, כמבואר בפרק הקודם בהלכה ג. ב) אף ביום חול לא מזיזים את האבירים הללו מכיוון שהם מחוברים למקומם והם כבדים מאוד, ולכן הם לא נחשבים ככלי ואסורים בטלטול בשבת. ג) כאשר הוא ירים את העמודים, הוא עלול להכניס עפר לגומה הנוצרת במקום בו העמודים היו מונחים, ויעבור על איסור כמבואר בפרק י הלכה יב.

ב. מכבדות [=מטאטא] של תמרה וכיוצא בהן שמכבדין בהן הקרקע - הרי הן ככלי שמלאכתו להתר, שהרי מתר לכבד בשבת. לבנים שנשארו מן הבגן - הרי הן ככלי שמלאכתו להתר, מפני שראויין להסב עליהן, שהרי שפין אותן ומתקנין אותן; ואם צבר אותן [בערימה] - הרי הקצן [משימוש], ואסור לטלטלם.

ד) קרקע המרוצפת באבנים, כמבואר בפרק כא הלכה ג. ה) ניתן להשתמש באבנים לשיבה, כמבואר בפרק הקודם בהלכה כא. ו) סידר את האבנים בערימה על מנת להשתמש בהן לבנין אחר.

ג. חרש קטנה - מתר לטלטלה אפלו ברשות הרבים, הואיל וראויה היא בחצר לכסות בה פי פלי קטן. מגופת [=מכסה] חבית שנתפתתה [=שנשברה] - היא ושבריה, מתר לטלטלה; ואם זרקה לאשפה מבעוד יום [לפני שבת], אסור לטלטלה. פלי שנתרצע [=נשבר] - לא יתלש ממנו חרש לכסות בו או לסמן בו [כלים אחרים].

ז) חתיכה קטנה שנשברה מכלי חרס. ח) מרחק ארבע אמות, למרות שבדרך כלל אין כלים ברשות הרבים.

ד. מתר להכניס לבית הפסא שלש אבנים מקרזלות [=עגולות] לקנח בהן; וכמה שערין? פמלא הידי. אבל אדמה שהיא קרובה להתפרך [=להתפורר], אסור לטלטלה לקנח בה. ומתר להעלות האבנים לגג לקנח בהן. ירדו עליהן [על האבנים] גשמים ונשתקעו בטיט - אם רשומן נפרד, מתר לטלטלן. אכן שיש עליה טנוף, שודאי לקנח היא [מיועדת] - מתר לטלטלה, ואפלו היא גדולה.

יא) למרות שאבנים אסורות בטלטול, מפני כבוד הבריות שדוחה איסורים מדרבנן. יב) שלוש אבנים שניתן להחזיקן ביד אחת. יג) כי היא מתפוררת ואינה ראויה לקניוח. יד) ניכר שאבנים אלו מיועדות לקניוח. טו) ולהוציאן מהטיט, ואין בכך איסור סתירה.

ה. היה לפניו צרור וחרש, מקנח בצרור; ואם היה החרש מאגני [=אזני] בלים, מקנח בחרש. היה לפניו צרור ועשבים [תלושים] - אם היו עשבים רכים, מקנח בהן; ואם לאו, מקנח בצרור.

טז) אבן קטנה הנחשבת מוקצה. יז) שאינו נחשב מוקצה, כמבואר בהלכה ג. יח) כי החרש חד ועלול לגרום לו נזק בשעת הקניוח. יט) והחרש אינו חד ואין בו חשש לנזק. כ) כי עשבים אינם נחשבים מוקצה. כא) כי עשבים שאינם רכים עלולים לגרום נזק לאדם בשעת הקניוח.

ו. שירי מחצלת שפלו [התפרקו] - הרי הם ככלי שמלאכתו להתר, מפני שראויין לכסות בהן הטנוף; אבל שירי בגדים שאין בהן [גודל] שלש על שלש [אצבעות] - אסור לטלטלן, [משום] שאינן ראויין לא לעניים ולא לעשירים. שברי תנור - מתר לטלטלן, והרי הן ככל הפלים שמלאכתן להתר. פירה כד שנשמטה [נפלה] אחת מירכוותיה [ורגליה] - אסור לטלטלה, שמא יתקעה.

כב) כפי שהיה ניתן להשתמש במחצלת עצמה. כג) ולא ניתן להשתמש בהם כפי השימוש המקורי שלהם. כד) שמותר לטלטלה ככלי שמלאכתה לאיסור. כה) יחבר את הרגל לכירה בחוזקה, ויעבור על איסור בונה או מכה בפטיש.

ז. סלם של עליה [קבוע] - אסור לטלטלו, [משום]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחר, וְחֹזְרִין וְנוֹעְלִין בּוֹ בְּעֵת שְׂרוּצִין - הֲרִי זֶה אָסוּר לְנַעַל בּוֹ; [משום] שְׂאִין עָלָיו תּוֹרֵת כְּלִי, וְאִינוּ אָגוּד, וְאִין בּוֹ אָגָד לְהוֹכִיחַ עָלָיו לֹא.

לא שהוא כלי המיועד לנעילה, ולכן נראה הדבר כבנייה.

יא. מְנוּרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת [המורכבת מכמה חלקים], בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קֶטְנָה - אִין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ לֵב, שְׂמָא יַחְזִירָה [ורכיבה] בְּשַׁבַּת. הֵיּוּ בֵּהּ חֲדָקִים [חריצים הדומים לפרקים], וְהִיא נְרָאִית כְּבַעֲלַת חֲלִיּוֹת - אִם הִיתָה גְּדוּלָה [כבדה] הַנְּטָלַת בְּשֵׁתֵי יָדַיִם, אָסוּר לְטַלְטְלָהּ לֵי; הִיתָה קֶטְנָה מְזוּ, מִתָּר לְטַלְטְלָהּ לֵי.

לב) אף אם לא הדליקו בה נרות לפני שבת, ואינה אסורה בטלטול מחמת האיסור כמבואר בפרק הקודם בהלכה י. (ג) כי אנשים עלולים לחשוב שמנורה זו מורכבת מחוליות ואין איסור בטלטולה. (ד) כי כולם יודעים שמנורה זו אינה מורכבת מחוליות, מכיוון שהיא קטנה, אלא יש בה חריצים הדומים לחוליות וממילא לא יחשבו שמותר לטלטל מנורה של חוליות.

יב. מְנַעַל שֶׁעַל גְּבֵי הָאָמוּם לֵה, שׁוֹמְטִין אוֹתוֹ בְּשַׁבְּתָּי. מְכַבֵּשׁ שֶׁל בְּעָלֵי בָתַיִם [בו מישירים הבגדים] - מְתִירִין לֵו, אָבָל לֹא כּוֹבְשִׁין לֵח; וְשֶׁל [מכבש של] כּוֹבְסִין - לֹא יַעַע בּוֹ, מְפָנֵי שֶׁהוּא מְקַצֵּה מִחֲמַת חֶסְרוֹן פִּיסֵּל. וְכֵן גַּזֵּי צֶמֶר - אִין מְטַלְטְלִין אוֹתָן, מְפָנֵי שֶׁהוּא מְקַפֵּיד [שומר היטב] עֲלֵיהֶן [שלא ישתמשו בהם]; לְפִיכָף אִם יַחְדָּן לְתַשְׁמִישׁ, מְתִירִין. וְהַשְּׁלָחִין [עורות שאינן מעובדים] - מִתָּר לְטַלְטְלוֹ, בֵּין שֶׁהֵי שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁל אֲמָן [מוכר עורות]; מְפָנֵי שֶׁאִינוּ מְקַפֵּיד עֲלֵיהֶן.

לח) תבנית עץ המונחת בתוך הנעל על מנת לשמור על צורת הנעל. (לו) מותר להוציא את הדפוס מהנעל בשבת, כי הדפוס הוא כלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלו לצורך מקומו. (לז) מותר להוציא בגד מהמכבש בשבת. (לח) אסור להכניס בגד למכבש לצורך גיהוץ, כי אסור לקפל את הבגדים כמבואר בפרק כב הלכה כב. (לט) כמבואר בפרק הקודם בהלכה ט.

יג. כָּל דְּבַר מְטָנָף, כְּגוֹן רֵאִי [גללים] וְקִיא וְצוּאָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן - אִם הֵיּוּ כְּחֶצֶר שְׂוִישְׁבִין [גרים] בֵּה, מִתָּר לְהוֹצִיאָן לְאַשְׁפָּה אוֹ לְבַיִת הַפֶּסֶס; וְזֶה הוּא הַנְּקָרָא [בלשון ההלכה] 'גְּרָף שֶׁל רַעִי'. וְאִם הֵיּוּ כְּחֶצֶר אַחֲרַת [שלא גרים בה] - כּוֹפִין עֲלֵיהֶן כְּלִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַקֶּטָן וְיִתְלַכְלַף בְּהֵן. רַק שֶׁעַל הַקְּרָקַע - דוֹרְסוֹ לְפִי

שְׂאִין עָלָיו תּוֹרֵת כְּלִי. וְשֶׁל • שׁוֹבֵךְ - מִתָּר לְהַטּוֹתוֹ [להעבירו ממקום למקום], אָבָל לֹא יוֹלִיכוֹ מִשׁוֹבֵךְ לְשׁוֹבֵךְ, [כדי] שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרָף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, וְיִבּוֹא לְצוּד [יונים]. [ראוי לשימוש נוסף], הֲרִי הוּא כְּכִלִּי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְאִסוּר; קֶנֶה שֶׁהִתְקִינוּ בַּעַל הַבַּיִת לְהִיּוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעַל בּוֹ - אִם יֵשׁ תּוֹרֵת כְּלִי עָלָיו, הֲרִי הוּא כְּכִלִּי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְהִתָּר.

ח. הֵלֵת שֶׁהִיָּה לָהּ צִיר, אָף עַל פִּי שְׂאִין לָהּ עַתָּה צִיר, שֶׁהִכְיֵנָה לְסִתָּם בֵּהּ מְקוֹם מְקַצֵּה [ציד], וְהִיא נִגְרַרֶת [על הארץ] שְׁנוֹטְלִין אוֹתָהּ וְסוֹתְמִין בֵּהּ י, וְכֵן חֲדָקִים [קוצים] שְׁסוֹתְמִין בְּהֵן הַפְּרָצָה, וְכֵן מַחְצֵלַת הַנְּגַרֶת - בְּזִמְן שֶׁקְּשׁוּרִין [בחבל] וְתַלְוִיין בְּכַתֵּל, סוֹתְמִין בְּהֵן י; וְאִם לֹאוּ, אִין נוֹעְלִין בְּהֵן כ"ב. וְאִם הֵיּוּ גְבוּהִין מֵעַל הָאָרֶץ יט, נוֹעְלִין בְּהֵן.

כז) סוגרים את הפתח עם הדלת ללא צירים, אלא מרימים את הדלת ומניחים אותה במקום הפתח. (כז) כי ניכר שדברים אלו משמשים כדלת, למרות שאין בהם צירים. (כח) משום שהנעילה נראית כבנייה. (כט) תלויים באוויר, ואין הדבר נראה כבנייה.

ט. הֵלֵת שֶׁהִיא לוח אָחָד [פלטת עץ], שְׁשׁוֹמְטִין אוֹתָהּ וְנוֹעְלִין בֵּה - אִם לֹא הִיָּה לָהּ לְמַטָּה פֶּן [יטוד] כְּמוֹ אֶסְקָפָה [מפתח], שְׁמוֹכִיחַ עָלֶיהָ שֶׁהִיא כְּלִי מוֹכֵן לְנַעֲלָה - אִין נוֹעְלִין בֵּה ל; וְכֵן נִגַּר [בריח] שֶׁיֵּשׁ בְּרֵאשׁוֹ קְלוֹסְטְרָא [עִטוּר] [בריח], שְׁמוֹכַחַת עָלָיו שֶׁהוּא כְּלִי מוֹכֵן לְנַעֲלָה, וְאִינוּ קוֹרָה כְּשֶׁאָר הַקּוֹרוֹת - נוֹעְלִין בּוֹ בְּשַׁבַּת.

ל) משום שהדבר נראה כבנייה.

י. יִגַּר שְׂאִין בְּרֵאשׁוֹ קְלוֹסְטְרָא - אִם הִיָּה קְשׁוּר וְתַלְוִי בְּדֵלֶת, נוֹעְלִין בּוֹ; וְכֵן • אִם הִיָּה נָטַל, וְאָגָדוֹ עִמוֹ [ו] קבוע בו. אָבָל אִם הִיָּה אָגָדוֹ קְבֻעַ בְּדֵלֶת, וְהִיָּה הַנְּגַר נִשְׁמָט כְּמוֹ קוֹרָה, וּמְנִיחִין אוֹתוֹ בְּזוּיַת [במקום

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תמו [בלי כוונה], והולך מא.

השגת הראב"ד

ומטלטלין . . רעי א"א אינו תופס דרך הגמרא כלל והגמרא (שבת מז) שהאפר מוכן הוא שיהיה בו מקצת אפר שהוסק מערב שבת ומקצת שהוסק בשבת וכלי שנעשה בסיס לאיסור ולהיתר מותר לטלטלו.

ומטלטלין • פנוא [כלי

לגחלים] מפני אפרו^{מב}, אף

על פי שיש עליו שברי

עצים [האסורים בטלטול],

מפני שהוא פגרה של רעי. ואין עושין גרף של

רעי לכתחלה בשבת; אבל אם נעשה מאליו^{מב}, או

שעבר ועשהו - מוציאין אותו^{מד}.

מ) אך אסור להוציא אותם לאשפה. (מא) ממשיך בדרכו ואין בכך איסור, כמבואר בפרק כא הלכה ב. (מב) מותר לטלטל את הכלי, במידה ויש בו אפר. (מג) כמו במקרה זה, שיש אפר בכלי. (מד) כמבואר בפרק הקודם בהלכה כד.

יד. שמן שיוצא מתחת הקורה של בית הפד

בשבת, וכן תמרים ושקדים המוכנין לסחורה -

מותר לאכלן בשבת; ואפלו אוצר [מחסן] של תבואה,

או תבואה צבורה - מתחיל להסתפק ממנה בשבת;

שאין שם [אף] אכל שהוא מקצה בשבת כלל,

אלא הפל מוכן הוא^{מב}. חוץ מגורגרות וצמוקין

שבמקצה [=שטח לייבוש פירות], בזמן שמבישין אותן;

הואיל ומסריחות בינתיים [בזמן הייבוש], ואינן ראויין

לאכילה - הרי הן אסורין בשבת משום מקצה.

מה) כל דבר הראוי לאכילה נחשב כדבר שיחדו אותו לאכילה ואינו נחשב מוקצה, אף אם הוא דבר העומד למכירה.

חבית שנתגלתה, ואבטיח שנושברה [שנחתך] - אף על

פי שאינן ראויין לאכילה^{מב}, נוטלין ומניחין במקום

המצנע^{מב}. פיוצא בו, קמיע שאינו [נכתב ע"י] ממחה -

אף על פי שאין יוצאין בו^{מב}, מטלטלין אותו^{מט}.

מותר השמן שבגור ושפוקערה שהדליקו בהן באותה

שבת - אסור להסתפק ממנו [להשתמש בו] באותה

שבת, מפני שהוא מקצה מתמת אסורי.

מו) כי חוששים שנחש שתה מהחבית או אכל מהאבטיח והטיל בהם ארס, כמבואר בהלכות רוצח ושמירת נפש. (מז) על מנת שאחרים לא ישתו מהחבית או יאכלו מהאבטיח. (מח) כמבואר בפרק יט הלכה יד. (מט) כי יש סגולה בקמיע, למרות שהוא אינו מומחה. (נ) כמבואר בפרק הקודם בהלכה י.

טו. אוצר • של

השגת הראב"ד

אוצר . . כו א"א זה המחבר מזכי שטרא לתרי הוא, שמפרש משנתנו כרב חסדא וכשמואל (שבת קכו).

תבואה או של פדי יין -

אף על פי שמותר

להסתפק ממנו^{מב}, אסור להתחיל בו לפנותו אלא

לדבר מצוה^{מב}, כגון שפנהו להכנסת אורחין, או

לקבץ בו בית המדרש. וכיצד מפנין אותו? כל אחד

ואחד ממלא ארבע או חמש קפות, עד שגומרים

[מפנים כפי הצורך]; ולא יכבדו [יטאטאין] קרקעיתו של

אוצר, כמו שבארנו^{מב}, אלא^{מב} נכנס ויוצא בו, ועושה

שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו.

נא) כמבואר בהלכה הקודמת. (נב) כי הפניו כרוך בטרחה. (נג) בפרק כא הלכה ב. (נד) מילים אלו עוסקות במקרה שהוא לא מפנה את האוצר לדבר מצוה, ואזי אסור לפנות את האוצר כמבואר בתחילת ההלכה, ולכן הוא יכול לעשות שביל באוצר רק בכניסתו וביציאתו.

טז. כל שהוא ראוי למאכל בהמה וחייה ועוף

המצויין, מטלטלין אותו בשבת^{מב}. כיצד? מטלטלין

את התורמוס [מין קטנית] היבש, מפני שהוא מאכל

לעזים - אבל לא את הלח^{מב}; את החצב [מין ירק],

מפני שהוא מאכל לצבאים; את החרדל,

מפני שהוא מאכל ליונים; את העצמות, מפני שהן

מאכל לפלבים. וכן כל הקלפין והגריעינין הראויין

למאכל בהמה, מטלטלין אותן. ושאין ראויין -

אוכל את האכל^{מב}, וזרקן [את השיריים] לאחוריו;

ואסור לטלטלין. ומטלטלין בשר תפוח [סורח], מפני

שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי [שאינו

מבושל], בין תפל [לא מלוח] בין מליח, מפני שראוי

לאדם. וכן דג מליח; אבל [דג] התפל, אסור

לטלטלו^{מב}.

נה) אף אם אינו ראוי למאכל אדם. (נו) מכיוון שטעמו מר ביותר והוא אינו ראוי אף לאכילת עיזים. (נז) האדם יכול לאכול את האוכל שנותר על הקליפות והגרעינים. (נח) כי אינו ראוי כלל לאכילה.

יז. אין מטלטלין שברי זכוכית, אף על פי שהן

מאכל לנעמיות [=בת יענה], ולא חבילי זמורות [ענפים],

אף על פי שהן מאכל לפילים, ולא את הלוח [מין

עשב], אף על פי שהוא מאכל לעורבים - מפני שאין

[בעלי חיים] אלו וכיוצא בהן מצויין אצל רב בני אדם.

יח. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין - אם

התקינן [ייעדם] למאכל בהמה [לפני שבת], מטלטלין

אותן; ואם לאו, אין מטלטלין אותן^{מב}. חבילי סיאה

ואזוב וקורנית [מיני צמחים הראים להסקה ולבהמת] - הכניסן

לעצים [להסקה], אין מסתפק מהן בשבת; למאכל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. הַמָּה, מִסְתַּפֵּק מִהֵן. וְכֵן בְּאֵמִיתָא, וְכֵן בְּפִיגְם -מיני צמחים], **וְכֵן בְּשֵׁאֵר מֵיְיָ תְּבַלִּין^ס.**
נט) כי בדרך כלל משתמשים בהם להסקה ולא למאכל בהמות. (ס) אם ייעד את התבלינים לתיבול מאכלים הנמצאים על גבי האש, כפי שהיה מצוי בעבר, אסור לטלטלם בשבת.

יט. אין גורפין מאכל מלפני הפטום [=שור שמפטמים אותו], בין באבוס של פלי בין באבוס של קרקעס^{סא}; ואין מסלקין [המאכל] לצדדין מפני הראי [=צואה], גזרה שְׁמָא יִשְׁוּה גְּמוֹת^{סב}. וְנוֹטְלִין [אוכל] מִלְּפָנֵי הַחֲמוֹר, וְנוֹתְנִין [אֹתָן] לְפָנֵי הַשּׁוֹר; אָבֵל אֵין נוֹטְלִין מִלְּפָנֵי הַשּׁוֹר, וְנוֹתְנִין לְפָנֵי הַחֲמוֹר - מִפְּנֵי שֶׁהַמֶּאֱכָל שֶׁלְּפָנֵי הַשּׁוֹר מְטַנֵּף בְּרִירוֹ, וְאֵין רְאוּי לְמֶאֱכָל בְּהֵמָה אַחֲרָתָּ^{סג}. וְכֵן עֲלִין שְׂרִיחָם רַע וּמָאוֹס, וְאֵין הַבְּהֵמָה אוֹכְלָתָן - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן. לְפִיכָךְ, תְּלִי שֶׁל דְּגָיִם [=ע"ע שתולים בו דגים], אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ^{סד}; וְשֶׁל בְּשָׂר, מִתֵּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

סו) מטלטל את המת אגב הכיכר או התינוק. (סז) יותר מממונו ומזונותיו, ולכן לא התירו לו לטלטל אותם תמיד כמבואר בפרק כג.

כב. הִיָּה הַמָּטֵל בַּחֲמָה, וְאֵין לָהֶם מְקוֹם [מוצל] לְטַלְטֵלוֹ, אוֹ שְׁלֵא רְצוֹ לְהִזְיִזוּ מִמְּקוֹמוֹ^{סה} - בְּאֵין שְׁנֵי פְּנֵי אָדָם, וְיוֹשְׁבֵין [על הקרקע] מִשְׁנֵי צַדָּדֵיו; [כאשר נהיה] חֵם לָהֶם מִלְּמַטָּה [=מחום הקרקע] - זֶה מְבִיא מִטָּתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, וְזֶה מְבִיא מִטָּתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ^{סו}; חֵם לָהֶם מִלְּמַעְלָה - זֶה מְבִיא מִחֻצָּלָת וּפּוֹרֵשׁ עַל גְּבִיּוֹ, וְזֶה מְבִיא מִחֻצָּלָת וּפּוֹרֵשׁ עַל גְּבִיּוֹ; [ולאחר מכן] זֶה זוֹקֵף [=מעמיד] מִטָּתוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְזֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְנִמְצָאָת מְחִיצָה עֲשׂוּיָה מֵאֲלִיָּה^{סא} - שֶׁהָרִי מִחֻצָּלָת זֶה וּמִחֻצָּלָת זֶה, גְּגִיחָן סְמוּכוֹת זו לְזוֹ; וְשְׁנֵי קְצוֹתֵיהֶן [-המיטות, עומדות] עַל הַקְּרָקַע מִשְׁנֵי צַדֵּי הַמֵּת^{סב}.

סח) וכתוצאה מהחום, המת עלול להסריח ולהתבזות. (סט) וכך הם לא ירגישו את חום הקרקע. (ע) על מנת שתחזיק את המחצלת. (עא) ומגינה על המת מפני החום. (עב) היתר זה הוא דווקא באופן המבואר בהלכה אשר המחיצה מסייעת אף לאנשים הנמצאים בחיים. אך אם אין בכך צורך, אסור לעשות מחיצה לצורך המת מכיוון שמלכתחילה אסור לעשות אוהל עראי בשבת, כמבואר בפרק כב.

כג. מֵת שֶׁהִסְרִיחַ בְּבֵיתוֹ, וְנִמְצָא מִתְּבַזָּה בֵּין הַחַיִּים, וְהֵם מִתְּבַזִּים מִמֶּנּוּ - מִתֵּר לְהוֹצִיאָו לְכַרְמְלִית^ע; [כ] גְּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שְׁדוּחָה אֵת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבְּתוֹרָה, שֶׁהוּא "לֹא תִסּוֹר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ^{עז}". וְאִם הִיָּה לָהֶן מְקוֹם אַחֵר לְצִאָת לוֹ, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ [-את המת] - אֲלֵא מִנִּיחִין אוֹתוֹ בְּמְקוֹמוֹ, וְיוֹצִיאִין הֵן.

עג) למרות שאסור להוציא מרשות היחיד לכרמלית מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יא. (עד) מפסוק זה לומדים

סא) אבוס הוא הכלי או המקום המיועדים למאכל הבהמה. סב) ויתחייב, כמבואר בפרק ח הלכה א, אם המאכל נמצא באבוס של קרקע. כתוצאה מכך, הרחיבו חכמים את האיסור ואסרו לעשות זאת אף באבוס של כלי, למרות שאין בו איסור השוואת גומות. (סג) אך מאכל החמור הוא ללא ריר, ולכן הוא ראוי לאכילת השור. (סד) כי השימוש בו הוא חד פעמי, ולא משתמשים בו פעם נוספת לאחר השימוש הראשון.

כ. אֵף עַל פִּי שֶׁאֲסוּר לְטַלְטֵל אֵת הַמֵּת בְּשֵׁבֶת, סָכִין אוֹתוֹ וּמְדִיחִין אוֹתוֹ^{סה}, וּבִלְבַד שְׁלֵא יִזְיִזוּ בּוֹ אָבֵר. וְשׁוֹמְטִין [-מושכים] אֵת הַכֶּר מִתְּחַתָּיו, כְּדִי שְׂיִהְיֶה מְטֵל עַל הַחוּל, בְּשִׁבְלֵי שְׂיִמְתִּין [ולא יסריח כתוצאה מחום הכר] [ולא יסריח]. וּמְבִיאִין כְּלֵי מְקָר [-הגורם קריית] וְכֵלֵי מִתְּכוֹת, וּמְנִיחִין לוֹ עַל פְּרִסוֹ כְּדִי שְׁלֵא תִפּוּחַ; וּפּוֹקְקִין אֵת נְקָבָיו, שְׁלֵא יִפְּגַס בָּהֶן הַרִיחַ. וְקוֹשְׂרִין אֵת הַלְחִי - לֹא שְׂיַעֲלָה [-לסגור מה שנפתח], אֲלֵא שְׁלֵא יוֹסִיף [-ייפתח יותר]; וְאֵין מֵאֲמִצִּין [-עוצמים] אֵת עֵינָיו בְּשֵׁבֶת.

סה) כי אין בכך טלטול המת אלא רק נגיעה בו.

כא. מֵת הַמָּטֵל בַּחֲמָה - מְנִיחַ עָלָיו כְּפָר אוֹ תֵינוֹק, וּמְטַלְטֵלוֹ^{סו}. וְכֵן אִם נִפְלָה דְּלָקָה בַּחֲצֵר שְׂיִישׁ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג) שהייתה אחת הערים הגדולות בזמן הנביאים. ד) חישוב השיעור של אלפיים אמה נעשית באמצעות שרטוט ריבוע בגודל אלפיים אמה על אלפיים אמה המקיף את העיר מכל צדדיה. אחד ההבדלים בין ריבוע לעיגול הוא בנוגע למרחק ממרכז הצורה למקום הרחוק ביותר ממנה. בעיגול, המרחק מהמרכז שלו לכל מקום בעיגול הוא אותו מרחק, אך בריבוע, המרחק בין המרכז לזווית האלכסונית שלו גדול יותר מהמרחק של קו ישר הנמתח מהמרכז לאחת מצלעות הריבוע, כמבואר בפרק יב הלכה יח. כאמור, מדידת אלפיים אמה נעשית באמצעות ריבוע, ולכן, כאשר אדם יוצא מהעיר באלכסון מותר לו ללכת שיעור גדול יותר מאלפיים אמה, אך כאשר אדם יוצא מהעיר בצורה ישירה מותר לו ללכת אלפיים אמה בלבד. פרטי החישוב והמדידה של תחום שבת מבוארים בפרק הבא.

ג. המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גבי עמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה - הרי זה ספק אם יש [איסור] תחומין למעלה מעשרה; אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה - הרי זה פמהלך על הארץ, ויש אסור תחומין שם.

ד. מי ששבת בדיר שבמדבר, או בסהר [=מכלאה], או במערה, וכיוצא בהן מרשות היחיד - מהלך את בלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ברבועה. וכן השוכת בבקעה, אפלו היה ישן בשעה שנכנס השבת, שלא קנה שביתה - יש לו להלך ממקומו אלפים אמה לכל רוח ברבועה. היה מהלך בבקעה, ואינו יודע [היכן] תחום שבת - מהלך אלפים פסיעות בינוניות, וזה הוא [עבור] תחום שבת.

ה) כמו אדם הנמצא בעיר, כמבואר בהלכה ב. ו) לא התכוון לשבות בבקעה.

ה. המהלך אלפים אמה שיש לו להלך, ושלמה [הסתיימת] מדתו בתוף דיר או סהר או מערה או בתוף המדינה [העיר] - אינו מהלך אלא עד סוף מדתו; ואין אומרים: 'הואיל ובלתה מדתו בתוף רשות היחיד, מהלך את בלה'. במה דברים אמורים? בשפלתה מדתו במקצת [בבקעה] העיר, או במקצת

שחובה לקיים את המצוות מדרבנן, אך כבוד הבריות דוחה את קיומן. אולם כבוד הבריות לא דוחה איסורים מהתורה, ולכן אסור להוציא את המת לרשות הרבים.

~ יום שלישי י"ז ניסן ~

פָּרָק בּו

איסור הליכה מחוץ לתחום בשבת.

א. היוצא חוץ לתחום המדינה [העיר] בשבת - לוקה^א, שנאמר^ב: "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי"; מקום זה [הנאמר בפסוק], הוא תחום העיר. ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה; אבל חכמים העתיקו [=קיבלו במסורת], שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל, וכן אמר להם משה רבנו: 'לא תצאו חוץ למחנה'. ומדברי סופרים, שלא יצא אדם חוץ לעיר, אלא עד אלפים אמה; אבל חוץ לאלפים - אסור [לצאת]; שאלפים, הוא מגרש [=מתחם] העיר.

א) כי הדבר אסור מהתורה. ב) בזמן חניית בני ישראל במדבר בין מסע למסע, מחנה ישראל, בו היו כל השבטים מלבד שבט לוי, התפרש על שטח של 12 מיל (כ-11 וחצי ק"מ).

ב. נמצאת למד, שמתר לאדם בשבת להלך את כל העיר בלה, אפלו היתה פנינה^א, בין שהיתה [העיר] מקפת חומה, בין שלא היתה מקפת חומה. וכן מתר לו להלך חוץ לעיר אלפים אמה לכל רוח מרבעות [המקיפות את העיר] פטבלה מרבעת, כדי שיהיה נשכר [=מרויח] את הזויתו. ואם יצא חוץ לאלפים - מכין אותו מכת מרדות [מדרבנן], עד שנים עשר מיל; אבל אם יצא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל, אפלו אמה אחת - לוקה מן התורה.

29. שמות-בשלח, טז, כט.

א. . השביעי: הקשר עם ענין אחדות ישראל - יין מלכות סל"ז. לא . . למחנה: בכל זמן ומצב אסור ליהודי לצאת מ"מחנה" הקדושה - יין מלכות סל"ז. ומדברי סופרים: כאן חזר בו רבינו מ"מ"ש בסהמ"צ שכל איסור תחומין הוא מדרבנן; בנוגע לתחומין ביו"ט - יין מלכות סל"ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המַעֲרָה; אָבֵל אִם הִיְתָה אוֹתָהּ רְשׁוֹת הַיְחִיד מְבַלְעֵת בְּתוֹךְ אֲלָפִים אִמָּה שְׁלוֹ - תַחֲשֹׁב לוֹ כֹּל אוֹתָהּ הַרְשׁוֹת כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וּמִשְׁלִמִין לוֹ אֶת הַשְּׂאָרִי.

ז) מותר לו ללכת את כל העיר, ואף מחוץ לעיר מותר לו ללכת כפי השיעור שנתר לו מהאלפיים אמה, אך מורידים לו משיעור זה ארבע אמות.

ו. פִּיּוּד? הֲרִי שֶׁהִיא אֶלֶף אִמָּה מִמְקוֹם שְׁבִיתָהּ, אוֹ מִחוּץ לְעִיר, עַד מְדִינָה אוֹ מְעָרָה שֵׁשׁ בְּאַרְבַּע אֶלֶף אִמָּה, אוֹ פָחוֹת מֵאַלְפֵי" - מִהֶלֶךְ אֶת כָּל הַמְדִינָה אוֹ הַמְעָרָה שֶׁפָּגַע בָּהּ [שנכנס אליה], וּמִהֶלֶךְ חוּצָה לָהּ אֶלֶף אִמָּה פָחוֹת אַרְבַּע אַמּוֹת.^ט

ח) וממילא, העיר או המערה כולה נמצאת בתוך התחום שמתר לו ללכת. ט) כי העיר או המערה כולה נחשבת כארבע אמות.

ז. אָבֵל אִם הִיא בְּמְדִינָה אוֹ בְּמְעָרָה שֶׁפָּגַע בָּהּ בְּתוֹךְ מְדִתּוֹ, אֶלֶף אִמָּה וְאַמָּה' - אֵינּוּ מִהֶלֶךְ בָּהּ אֶלָּא אֶלֶף אִמָּה בְּלִבָּד, שֶׁהוּא תְּשׁוּלוֹם אֲלָפִים שֵׁשׁ לוֹ.

י) וממילא, התחום שמתר לו ללכת מסתיים בתוך העיר או המערה.

ח. מִי שֶׁפָּלְתָה מְדִתּוֹ בְּחִצֵי הָעִיר - אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ מִהֶלֶךְ אֶלָּא עַד סוֹף מְדִתּוֹ^י, מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָל הָעִיר עַל יְדֵי זְרִיקָה^{יב}. וְכֵן מִי שֶׁשָּׁבַת בְּבִקְעָה, וְהִקְפִּיפוּהָ גוֹזִים מְחִיצָה בְּשֶׁבֶת - אֵינּוּ מִהֶלֶךְ בָּהּ [בבקעה] אֶלָּא אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמְּחִיצָה^{יג}; וּמִתֵּר לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחִיצָה עַל יְדֵי זְרִיקָה, אִם הִקְפִּיפוּהָ לְשֵׁם דִּיקָה^{יד}.

יא) כמבואר בהלכה הקודמת. יב) ולא חוששים שמה הוא ילך בעקבות החפץ ויעבור את התחום. יג) כי בכניסת השבת לא הייתה מחיצה בבקעה, ובאיסור תחומין, התחום נקבע בהתאם למקום האדם בכניסת השבת. יד) כי מחיצה שנעשתה בשבת נחשבת מחיצה, כמבואר בפרק טז הלכה כב. אך אם המחיצה נעשתה שלא לשם דירה, אסור לטלטל בבקעה יותר מארבע אמות.

ט. מִי שֶׁהִיא בָּא בְּדֶרֶךְ לְפָנֵס לְמְדִינָה, בֵּין שֶׁהִיא בָּא בֵּינֵם, בֵּין שֶׁהִיא בָּא בְּחֶרֶבָה [בביבשה] - אִם נִכְנַס בְּתוֹךְ אֲלָפִים אִמָּה קְרוֹב לְעִיר, קָדַם שֵׁיכְנַס הַשֶּׁבֶת

- אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמְדִינָה אֶלָּא בְּשֶׁבֶת, הֲרִי זֶה יִכְנַס [לעיר] וַיְהִלֶךְ אֶת כָּלָהּ וְחוּצָהּ לָהּ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ.

השגת הרמב"ד
היה בא למדינה א"א או שישב ולא ידע שהוא סמוך לעיר.
י. הִיא • בָּא לְמְדִינָה וַיִּשֶׁן בְּדֶרֶךְ, וְלֹא גַעוּר [התעורר] אֶלָּא בְּשֶׁבֶת, וּכְשֶׁנִּעוֹר, מִצָּא עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם - הֲרִי זֶה יִכְנַס לָהּ [לעיר], וַיְהִלֶךְ אֶת כָּלָהּ וְחוּצָהּ לָהּ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ; מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ הִיְתָה לְהֶלֶךְ לְמְדִינָה זוֹ, וּלְפִיכֶךָ קָנָה שְׁבִיתָהּ [מקום שביתתו הוא] עִם בְּנֵי הַמְדִינָה כְּמוֹתֵן - שֶׁהֲרִי • נִכְנַס עִמָּהֶן בְּתְחוּם.

יא. מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לְתְחוּם, אֶפְלוּ אִמָּה אַחַת - לֹא יִכְנַס; שֶׁהָאַרְבַּע אַמּוֹת שֵׁשׁ לוֹ לְאַדָּם [שמתר לו ללכת מחוץ לתחום], תְּהִלְתֵּן מִמְקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ [הן כלפי חוץ בלבד]; לְפִיכֶךָ, כֵּינֵן שֶׁיָּצָא חוּץ מִתְּחוּמוֹ אִמָּה אוֹ יֵתֵר, יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ, וְאֵינֵן לוֹ לְהֶלֶךְ אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת מְעַמִּידָה רְגָלָיו וְלַחוּץ. וְכֵן מִי שֶׁהִחֲשִׁיד [היה בכניסת השבת] חוּץ לְתְחוּם הַמְדִינָה, אֶפְלוּ אִמָּה אַחַת - הֲרִי זֶה לֹא יִכְנַס לָהּ, אֶלָּא יְהִלֶךְ מִמְקוֹם שֶׁנִּכְנַס עָלָיו הַשֶּׁבֶת וְהוּא עוֹמֵד בּוֹ, אֲלָפִים אִמָּה בְּלִבָּד. וְאִם קָלְתָה מְדִתּוֹ בְּמִקְצַת הָעִיר, מִהֶלֶךְ עַד סוֹף מְדִתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ^{טו}. הִיְתָה • רְגָלוֹ אַחַת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וְרְגָלוֹ אַחַת חוּץ לְתְחוּם - הֲרִי זֶה יִכְנַס^{טז}.

השגת הרמב"ד
מי . . אחת א"א זה המחבר בכל מה שכתב לא הועיל כלום מכדי קיימא לן הבלעת תחומין מילתא היא (שם מה) בין שיצא לדבר מצוה בין שיצא מאונס כדאמרי נהרדעי (שם מא) אי פקח הוא עייל לתחומא וכיון דעל, מעתה מי שיצא חוץ לתחום אמה או מי שהחשיך לו חוץ לתחום אמה שהוא אנוס בריחוק אמה אמאי לא יכנס הרי יש לו לילך ארבע אמות על הילכך לא משכחת לה למתניתין אלא אליבא דר' יהודה וכשביירר לו לצד החיצון.

טו) בהלכה ז. טז) לתחום, ונחשב כאחד שלא יצא מהתחום.

הרי זה יכנס: והרי שיעור תחומין הלכה למשה מסיני, שיעורים מדוקדקים ביותר, ומדוע שיציאה "קטנה" לא תקרא יציאה מהתחום?! - יין מלכות ס"ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שִׁיָּצָא חוץ לַתְּחוּם, אָפְלוּ אִמָּה אַחַת - לֹא יִכְנַס . . ."

מקורו במסכת עירובין "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"א אומר שתיים יכנס (משום הבלעת תחומין) שלוש לא יכנס", "מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"ש אומר אפילו חמש עשרה אמות יכנס, שאין המשוחות (מודדי התחומין) . עושין סימן לתוך התחום) ממצין את המידות מפני הטועין" ופסק הרמב"ם כת"ק (לא כר"א ולא כר"ש).

ובענין זה צריך עיון: שיעור תחומין הוא הלמ"מ, ובמילא השיעור הוא בתכלית הדיוק לא פחות ולא יותר וא"כ מדוע היוצא פחות מאמה לא חשיב יציאה, הרי גם אם יצא מקצת חוץ לתחום – פחות מאמה, צריך להחשב שיצא חוץ לתחום.

ויש להוסיף שהרי שנינו "ניפול הנמצא בתוך חמישים אמה הרי הוא של מוצאו" ובגמרא שם: "במדדה . . כל המדדה אינו מדדה יותר מנ', בעי ר' ירמי' רגלו אחת בתוך נ' אמה, ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו, ועל דא אפקה . . מבי מדרשא" (שהרי ח"ו לומר שחשדהו על ליצנות כו') – כמבואר בתוס' הטעם "משום דמדדה אינו מדדה כלל יותר מחמשים אמה אפילו רגלו אחת, דכל מדות חכמים כן הוא". והגע בעצמך "מדות חכמים" הם בתכלית הדיוק עד כדי כך שכאשר נותנים שיעור נ' אמה למדדה, המציאות היא "שאינו מדדה כלל יותר מנ' אמה אפילו רגל אחת" ושיעור רגל של גוזל הוא פחות מטפה, ולעומת זאת בשיעור תחומין היציאה מהתחום היא אמה (חמשה או ששה טפחים), ופחות מאמה, היינו ד' או ה' טפחים היא הרבה יותר מרגלו אחת של גוזל, ומדוע אין נחשב זה ליציאה.

ועד"ז צ"ע בנוגע לדין "רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום הרי זה יכנס" ולכאורה מדוע לא יחשב כמי שנמצא חוץ לתחום.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן יד
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

יב. מי שִׁיָּצָא חוץ לַתְּחוּם שְׁלֹא לְדַעְתּוֹ [-לא ככוונה] - כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיאָהוּ גוֹיִם או רוח רָעָה", או שֶׁשָּׁגַג וְיָצָא - אֵין לוֹ אֶלָּא [-מותר לו ללכת רק] אַרְבַּע אַמּוֹת. חִזַּר לְדַעַת [-ככוונה], אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת; הִחְזִירוּהוּ [-לתחום], כְּאִלּוּ לֹא יָצָא. וְאֵם נִתְּנָהוּ בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד - כְּגוֹן שֶׁנִּתְּנָהוּ גוֹיִם בְּדִיר וְסִהַר וּמַעְרָה, או בְּעִיר אַחֲרָת - יֵשׁ [-מותר] לוֹ לְהִלָּךְ אֶת פְּלֵה; וְכֵן אִם יָצָא

לְאַחַד מֵאֵלּוּ בִּשְׁגָגָה, וְנִזְכַּר וְהוּא [-כאשר הוא] בְּתוֹכָן - מְהִלָּךְ אֶת פְּלֵה.

(יז) שיגעון בלתי נשלט.

יג. יָצָא חוץ לַתְּחוּם לְדַעַת - אָף עַל פִּי שֶׁחִזַּר שְׁלֹא לְדַעַת, כְּגוֹן שֶׁהִחְזִירוּהוּ גוֹיִם או רוח רָעָה - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת"; וְכֵן אִם יָצָא חוץ לַתְּחוּם לְדַעַת - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ רִשׁוֹת הַיָּחִיד, כְּגוֹן דִּיר וְסִהַר - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. הַמְּפָרֵשׁ [-המפליג בספינה] בְּיָם הַגְּדוֹל [-הים התיכון] - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חוץ לַתְּחוּם שֶׁשָּׁבַת בּוֹיֵשׁ, מְהִלָּךְ אֶת כָּל הַסְּפִינָה פְּלֵה, וּמְטַלְטֵל בְּכִלְהָּ.

(יח) כי הוא יצא מהתחום ככוונה. (יט) הספינה הפליגה במהלך השבת ויצאה מחוץ לתחום. (כ) כי הוא היה בתוך הספינה לפני שבת, והספינה נחשבת רשות היחיד.

יד. מי • שִׁיָּצָא חוץ

השגת הראב"ד

מי . . אלפים א"א איך הוא מערבב הענינים ומבלבל אותם ואינן דומין זה לזה כי מי שיצא שלא לדעת ועשו לו מחיצה בשבת או של היתר בבני אדם שלא לדעתם או גוים עשו לו, הרי הוא חוזר לתחומו אפילו כמה מפני ששבת בה בין השמשות, אבל אם שבת בבקעה שהיא שלשת אלפים אמה והקיפיה גוים בכלה אינו מהלך בה אלא אלפים אמה לפי שלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום.

לַתְּחוּם שְׁלֹא לְדַעַת, וְהִקְפָּה בְּמַחֲצֵיחָ בְּשַׁבַּת - יֵשׁ לוֹ לְהִלָּךְ כָּל אוֹתָהּ הַמְּחִיצָה; וְהוּא [-ובלבד], שְׁלֹא תִהְיֶה [-המחיצה] תֵּרַע עַל אֲלָפִים אַמָּה. וְאִם הָיָה תְּחוּם שִׁיָּצָא מִמֶּנּוּ מְבֻלַּע מְקַצָּתוֹ בְּתוֹךְ הַמְּחִיצָה שֶׁנַּעֲשֶׂת שְׁלֹא לְדַעְתּוֹ - הוּאֵיל וְיֵשׁ לוֹ לְהִלָּךְ אֶת כָּל הַמְּחִיצָה, הֲרִי זֶה נִכְנָס לַתְּחוּמוֹ; וְכִיּוֹן שִׁכְּנַס [-לתחום], הֲרִי הוּא כְּאִלּוּ לֹא יָצָא [-ממנו].

טו. כָּל מי שָׂאֵין לוֹ [-היתר] לְזוּז מִמְּקוֹמוֹ, אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - אִם נֶצְרַף לְנִקְבֵי [-להתפתח], הֲרִי זֶה יוֹצֵא [-ממקומו] וּמְרַחֵק [-יותר מארבע אמות] וְנִפְנָה וְחוֹזֵר לְמְקוֹמוֹ^{כא}. וְאִם נִכְנָס לְמַקְצַת תְּחוּם שִׁיָּצָא מִמֶּנּוּ, בָּעַת שִׁירְחִיק לְהַפְנוֹת - הוּאֵיל וְנִכְנָס כְּנִס, וּכְאִלּוּ לֹא יָצָא; וְהוּא [-ובלבד], שְׁלֹא יָצָא בְּתַחֲלָה [-מתחום] לְדַעַת; אֲבָל אִם יָצָא לְדַעַת - אָף עַל פִּי שֶׁנִּכְנָס, אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת^{כב}.

(כא) כי כבוד הבריות דוחה את איסור תחומין שמדרבנן. (כב) אלא אם כן הוא צריך להתפנות.

טז. כָּל מי שִׁיָּצָא בְּרִשׁוֹת בֵּית דִּין - כְּגוֹן הַעֲדִים שֶׁפָּאוּ לְהַעֲדִי עַל רְאִית הַלְּבָנָה^{כג}, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מִמי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. פמה ימים - הרי הפל פמדינה אחת; וכשמודדין, מודדין מחוץ לבית האחרון; והוא [ובלבד] שיהיה בית דירה זה, ארבע אמות על ארבע אמות או יתר. (ג) ישנם בתים רבים הרחוקים זה מזה מרחק הפחות משבעים אמה ושני שלישי.

ג. וכן בית הפנסת שיש בו דירה לחזנין [=שמיים], ובית עבודה זרה שיש בו דירה לכמרין, והאוצרות [מחסי תבואה] שיש בהן בית דירה, והגשר והקבר שיש בהן בית דירה, ושלש מחיצות שאין עליהן תקרה ויש בהן ארבע אמות על ארבע אמות, והפרגנין • [ביתנים], והבית הבנוי פים, ושתי מחיצות שיש עליהן תקרה, והמערה שיש בנן על פיה [פחתה] ויש בה בית דירה - כל אלו מצטרפין עמה, אם היו בתוך שבעים אמה ושניים [שני שלישי אמה]; ומאותו הבית היוצא, רואין כאלו חוט מתוח על פני כל המדינה [שבצד בית הדירה], ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה.

השנת הראב"ד
והבורגנין . . תקרה א"א ביא ולא אפשיטא (שם נה) ולחומרא.

ד. עבור השומר שלהם. (ה) בית הדירה בגשרים נבנה עבור אנשי המכס העומדים בפתח הגשר במסגרת עבודתם וגובים מכס עבור הסחורות הנכנסות למדינה, ובית הדירה בבתי הקברות נבנה עבור שומר בית הקברות. (ו) בעבר היה שם בית רגיל, אך הבית נחרב ונותרו ממנו שלוש מחיצות ותקרה אחת. (ז) באיים הנמצאים בים וסמוכים לעיר. (ח) בעבר היה שם בית רגיל, אך הבית נחרב ונותרו ממנו שתי מחיצות ותקרה.

ד. ואלו שאין מצטרפין עמה: שתי מחיצות שאין עליהן תקרה, אף על פי שדירין ביניהן; והגשר והקבר ובית הפנסת ובית עבודה זרה והאוצרות, שאין בהן בית דירה; והבור והשיח [שוחת] והמערה והשוקף, ובית שבספינה^ט - כל אלו כיוצא בהן, אין מצטרפין עמה.

(ט) שאינה קבועה במקום אחד, ולעיתים היא מתרחקת מהעיר למרחק רב יותר משבעים אמה ושני שלישי. (י) כי הם אינם נחשבים בית דירה.

ה. היו שתי עירות זו סמוכה לזו - אם יש ביניהן מאה וארבעים ואחת [אמה] ושלישי, פדי שיהיה שבעים אמה ושניים לזו ושבעים אמה ושניים לזו^{יא} - חושבין שתייהן כעיר אחת; ונמצאת כל עיר

שמותר לו לצאת לדבר מצוה - יש לו אלפים אמה לכל רוח, באותו מקום שהגיע לזכר; ואם הגיע למדינה [לעיר] - הרי הוא כאנשי העיר, ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה^{יב}.

(כג) עבור קידוש החודש, כמבואר בהלכות קידוש החודש. (כד) אף אם הגיע למקום באמצע השבת. (כה) מכיוון שיציאתו מחוץ לתחום הייתה ברשות, המקום הקובע את שביתתו הוא המקום אליו הוא הגיע ולא המקום בו שהה בכניסת השבת.

יז. הנה יוצא ברשות, ואמרו לו והוא [כאשר הוא] הולך בדרך: 'קבר נעשת המצוה שיצאת לעשותה' - יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח^{יג}; ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות, מבלע בתוך אלפים שיש לו ממקומו הרי יצא א"א וכן כל מי שיצא באונס וארבע אמות שלו מובלעות יכנס כדאמרי נהרדעי (שם מא).

יח. וכל היוצאין להציל נפשות ישראל מיד גוים, או מן הנקר, או מן המפלת - יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו; ואם היתה יד הגוים תקיפה, והיו מפתדין לשבות במקום שהצילו - הרי אלו חוזרין בשבת למקומן, ובכלי זיגן [נשק].

(כו) מכיוון שיציאתו מהתחום הייתה מותרת, המקום הקובע את שביתתו הוא המקום בו נמצא בשעה ששמע שאין עוד צורך בהליכתו.

פרק כח

פרטי חישוב התחומין.

א. כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה [סמוך אליה] - אם היה בינו ובין המדינה שבעים אמה ושני שלישי אמה, שהוא צלע [צד אחד מהמובע של] בית סאתים המרבעת^כ, או פחות מזה - הרי [בית] זה מצטרף למדינה, ונחשב [חלק] ממנה; וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.

(א) בית המיועד למגורים, אף אם לא גרים בו בפועל. (ב) כמבואר בפרק טז הלכה ג.

ב. היה בית זה קרוב למדינה שבעים אמה, ובית שני קרוב לבית ראשון שבעים אמה, ובית שלישי קרוב לשני שבעים אמה, וכן עד מהלך

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. וכן אם היתה משלשת, או שיש לה צלעות רבות - מרבעין אותה, ואחר כך מודדין חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח; וכשהוא מרבעה, מרבעה פרבוע העולם [=צפונה כנגד צפון העולם דרומה כנגד דרומה וכי], **כדי שתהא כל רוח ממנה משוכה פנגד רוח מרוחות העולם, ומכוננת פנגדה.**

ח. היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד - רואין אותה כאלו היא כלה רחבה. **היתה עשויה כמין גם** [=כעין כ"ף טופית], **או שהיתה עשויה כקשת - אם יש בין שני ראשיה פחות מרבעת אלפים אמה - מודדין לה מן היתר** [=הקצוות], **ורואין את כל הרחב שבין היתר והקשת כאלו הוא מלא פתים**; **ואם היה בין שני ראשיה ארבעת אלפים - אין מודדין לה אלא מן הקשת** [=מהישוב עצמו].

(כ) ולא מודדים אלפיים אמה מהצד הקצר אלא מהצד הרחב. (כג) כי המרחק בין כל אחד מראשי הקשת למרכז הקשת הוא פחות מאלפיים אמה, וממילא, התחומים של שני ראשי הקשת מתחברים יחד ולכן השטח ביניהם נחשב מלא בתים.

ט. עיר שישבת על שפת הנחל - אם יש לפניה רקה [=מזח] **רחב ארבע אמות על שפת הנחל, כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל - נמצא הנחל בכלל העיר, ומודדין לה אלפים אמה משפת הנחל השניה, ויעשה הנחל פלו בכלל המדינה, מפני הרקה הבנויה מצדו. ואם אין שם רקה, אין מודדין להן אלא מפתח פתיהן; ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם.**

י. יושבי צריפין, **אין מודדין להן אלא מפתח פתיהן; ואם יש שם שלש חצרות של שני שני פתים** [=בתי עץ או אבן], **הקבעו כלם** [=גם הצריפים נחשבים לבית קבוע], **ומרבעין אותה** **ונותנין להם אלפים אמה לכל רוח, כשאר העירות.**

(כד) שאינם נמצאים במקום אחד בקביעות אלא נודדים ממקום למקום. (כה) מודדים לכל צריך בנפרד אלפיים אמה מפתח הצריך, אף אם צריפים רבים ממוקמים בסמיכות זה לזה. (כו) כמבואר בהלכה ז.

יא. אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה, לא פחות ולא יתרי; **ובחבל של פשתן, כדי שלא ימשך יתרי.** **הגיע לגיא - אם היה רחבו** [של הגיא]

השנת הראב"ד

היו . . . שלישי א"א כמדומה אני שטעה טעות גדולה שהוא נותן ארבעה פעמים שבעים אמה ושירים ביניהם, בין שנים החיצונים מאה ארבעים ואחת ושליש ובין כל חיצון והאמצעי שבעים אמה ושירים הרי מאתים ושמונים ושלוש פחות שלישי, וטעות הוא בירו שהרי אמרו בין חיצון לאמצעי אלפים אמה ובין חיצון לחיצון אפילו ארבעת אלפים אמה ולא נתנו שיעור מאה וארבעים ואחת ושליש אלא לאור שהיה בין שתי החיצונים לאמצעי חוץ מגוף האמצעי שאם יהיה שם יותר אין נחשבים שלשתם כאחת.

מהן, מהלקת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים אמה. היו • שלשה פפרים משלשין י - אם יש בין [הכפר] האמצעי וביין כל אחד מן [הכפרים] החיצונים י אלפים אמה או פחות מקאן^ט, וביין השנים החיצונים

מאתים שלש ושמונים [אמה] **פחות שלישי, כדי שיהיה בין כל אחד מהן וביין האמצעי פשתראה אותו כאלו הוא ביניהן^ט, מאה וארבעים ואחת אמה ושליש - הרי שלשתן כמדינה אחת, ומודדין להם אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן^ט. עיר שהקפה [חומה] ולכסוף ושבחה [באוכלוסין], מודדין לה [אלפיים אמה] מישיתיה^{יח} [=מהבית האחרון]; ושבחה ולכסוף הקפה, מודדין לה מחומותיה^ט.**

(יא) במידה וכל עיר תתרחב בשבעים אמה ושני שלישי לכיוון העיר השנייה, הערים תהיינה צמודות זו לזו. (יב) רחוקים זה מזה בצורת משולש חד זווית. (יג) הממוקם בזווית הנמצאת באוויר שבין שתי הזוויות הסמוכות זו לזו, והיא הזווית הרחוקה ביותר. (יד) הממוקמים בשתי הזוויות הסמוכות זו לזו. (טו) נותן לכת מהכפר האמצעי לאחד הכפרים החיצוניים ללא עירוב תחומין. (טז) אם נעביר את מיקום הכפר האמצעי מהזווית הרחוקה בקו ישר אל הנקודה האמצעית בצלע שבין שתי הזוויות. (יז) כמו שתי עיירות שיש ביניהן מאה וארבעים ואחת אמה ושליש, כמבואר בתחילת ההלכה. (יח) מהבית האחרון בעיר ולא מהחומה, כי החומה לא נבנתה לצורך מקום מגורים. (ט) אף אם החומה רחוקה מרחק רב מהעיר, משום שהיא נבנתה לצורך מקום מגורים.

ו. עיר שהיתה ארקה [=בצורת מלבן] **או מרבעת, הואיל ויש לה ארבע זויות שוות, מניחין אותה פמות שהיא, ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה**; **היתה עגלה, עושין לה זויות** [=מחשבים אותה כמורובעת], **ורואין אותה כאלו היא בתוף מרבע, ומודדין חוץ מצלעות אותו מרבע אלפים אמה לכל רוח - שנמצא משתפר** [=מרויח] **הזויות**.^{כא}

(כ) אף אם הזוויות של העיר לא תואמות בדיוק לארבע רוחות העולם. (כא) כמבואר בפרק הקודם בהלכה ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. הגיע לחר - אם היה הר מתלקט ממנו - [מיתמר ל] גבה עשרה טפחים בארץ [בשטח של] חמש אמות, מבליעו וחזרו למידתו^מ; ואם היה [ההר] גבוה הרבה, עד שיתלקט ממנו עשרה טפחים מתוך משף ארבע אמות^מ, אומדו, והולך לו^מ. אם אינו יכול להבליעו^מ, פגון שהיה רחבו יתר מחמשים [אמה] - מקדדו מעט מעט [מודד בשיטת הקידוד]; וזה הוא שאמרו [חכמים]: 'מקדדין בהרים'.

(מא) מודד את רוחב ההר בתחתיתו, וממשיך הלאה במדידתו. (מב) ולכן לא ניתן להשתמש בו בנוחות. (מג) מעריך את רוחב ההר מבלי למדוד אותו במדויק, מכיוון שלא ניתן להשתמש בו בנוחות, וממשיך הלאה במדידתו. (מד) כאשר ההר אינו גבוה כל כך.

טז. פיצד מקדדין בהרים או בגיאיות שאינו יכול להבליען? אוחזין שנים [שני אנשים] חבל של ארבע אמות [ונמוחים את החבל], העליון אוהז קצתו [של החבל] פנגד מרגלותיו [=גליוח], והתחתון אוהז בקצה השני פנגד לפו, וחזרו העליון לעמד במקום התחתון, והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת החבל; וכן מתגלגלים והולכין [ממשיכים למדוד את ההר או הגיא], עד שמודדין את פלו. וכשילך המודד להבליע את ההר או הגיא, לא יצא חוץ לתחום - [כדי] שלא יראו אותו [האנשים] העוברים [ליד ההר או הגיא], ויאמרו: 'מדת תחומין באה לכאן'^{מה}.

(מה) יחשבו שתחום השבת מגיע עד המקום בו עומד המודד, ויעברו על איסור תחומין.

יז. אין סומכין אלא על מדידת אדם ממחה, שהוא יודע מדת הקרקע. היו לנו תחומי שבת מחזקין, וקא ממחה ומדד, רבה [הגדיל] בתחום מהן, ומעט בתחום - שומעין לו [רק] בתחום שרבה^מ; וכן אם באו שנים ממחין ומדדי התחום, אהד רבה ואהד מעט - שומעין למרבה; וכלבד שלא ירבה יתר ממדת אלכסונה של עיר [כמבואר מיד].

(מו) כי באיסור תחומין מקילים, כמבואר בהלכה יט.

יח. פיצד? בעת שירבה זה - נאמר: 'שמה הראשון [המעט] מקרן אלכסון של עיר מדד האלפים, ולפיכך מעט מדתו, ונמצא צלע התחום בינו ובין המדינה פחות מאלפים^מ'; וזה האחרון, מדד אלפים מצלע המדינה' [כקו ישר]; ואין מחזיקין

חמשים אמה, שיכול להבליעו בחבל המדה כט - מבליעו; והוא [ובלבד] שיהיה בעמקו [של הגיא] פחות מארבעת אלפים.

(כז) כדי לא להפחית או להוסיף על המידה האמיתית. (כח) כי חבל מסוג אחר עלול להימתח יותר מידי. (כט) יכול למדוד את הגיא מלמעלה, מבלי לרדת לתוך הגיא. (ל) אמה, כמבואר בהלכה ח לגבי עיר העשויה כקשת.

יב. במה דברים אמורים? בשהיה חוט המשקלת יורד פנגדו [הגיא היה מדרון תלול], שאי אפשר להשתמש בו^א; אבל אם אין חוט המשקלת יורד פנגדו [הגיא לא היה תלול מאוד], אינו מבליעו^ב, אלא אם פן היה עמק אלפים [אמה, כשיעור תחום שבת], או פחות מכן.

(לא) המדרון של הגיא היה תלול מאוד, ואם אדם ישליך חוט לעומק הגיא, החוט יפול במהירות ללא כל הפרעה כי עומק הגיא ישר. (לב) כי ניתן לרדת לגיא בנוחות.

יג. היה גיא מעקם [=משופע] - מקדד ועולה, מקדד ויורד^ג; היה גיא רחב מחמשים [אמה], שאינו יכול להבליעו [בחבל] - הולך למקום [כגיא] שהוא יכול להבליעו, ומבליעו, וצופה פנגד מדתו [=מעריך את התחום לפי עיונו], וחזרו [ממשיך במדידה].

(לג) מודד את הגיא בשיטת הקידוד המבוארת בהלכה טז.

יד. הגיע [באמצע המדידה] לכתלה, אין אומרין יקב את הכתלה^ד; אלא

אומד [=מעריך] רחבו [של ואם... יפה א"א מסתברא אם אי אפשר לאמדו מבליעו (ואם חוט המשקולת יורד כנגדו מודד).]

מודדו מדידה יפה^ה; ואם היה חוט המשקלת יורד פנגדו^ט, מודד רחבו מדידה יפה^ז.

(לד) במקרה זה מדובר שרוחב הכותל בראשו לא זהה לרוחב הכותל בתחתיתו, וממילא לא ניתן לדעת את רוחב הכותל מבלי למדוד גם את תחתיתו. (לה) ימדוד את הכותל בשיטת הקידוד. (לו) מוסיף את אומדן רוחב הכותל למדידה, וממשיך הלאה במדידתו. הסיבה לכך היא משום שלא ניתן להשתמש בכותל בנוחות, כמבואר בהלכה יב בנוגע לגיא. (לז) אם הכותל משופע מעט, וניתן להשתמש בשיפועו. (לח) מודד את כל שיפוע הכותל בדיוק, ולא מסתפק בהערכת רוחב הכותל. (לט) אם הכותל אינו משופע, ורוחבו זהה הן בראשו והן בתחתיתו. (מ) מודד בדיוק את רוחב הכותל בראשו ולא מסתפק בהערכת הרוחב, משום שבמקרה זה רוחב הכותל זהה בכל חלקיו ואין צורך למדוד את רוחב הכותל בתחתיתו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פְּרָק כַּט

דיני קידוש והבדלה.

א. מְצוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לְקַדֵּשׁ יוֹם הַשַּׁבָּת בְּדַבְרֵימָא - שְׁנַאמְרָא³⁰: "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ", פְּלוּמַר זְכָרְהוּ זְכִירַת שְׁבַח וְקִדּוּשׁ; וְצָרִיף לְזְכָרְהוּ בְּכִנְיָסְתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ - בְּכִנְיָסְתוֹ בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וּבִיצִיאָתוֹ בְּהַבְדֵּלָה.

(א) ולא רק במחשבה.

ב. וְזֶה הוּא נִוְסַח קִדּוּשׁ הַיּוֹם: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ, וְשַׁבַּת קִדְּשׁוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הַנְּחַלְנוּ - זְכָרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, תַּחֲלָה לְמִקְרָאֵי קִדְּשׁ, זְכָר לִיצִיאַת מִצְרָיִם; כִּי בָנוּ בְּחֵרֶת וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וְשַׁבַּת קִדְּשָׁתָּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הַנְּחַלְתָּנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת.'

ג. וְזֶה הוּא נִוְסַח הַהַבְדֵּלָה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְבַדֵּיל בֵּין קִדְּשׁ לַחֲלָל, וּבֵין אֹרֶז לְחֻשֶׁף, וּבֵין יִשְׂרָאֵל לְגוֹיִם, וּבֵין יוֹם הַשַּׁבָּת לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה. בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְבַדֵּיל בֵּין קִדְּשׁ לַחֲלָל.'

ד. עֲקַר הַקִּדּוּשׁ, פְּלִילָה³¹; אִם לֹא קִדְּשׁ פְּלִילָה, בֵּין בְּשׂוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד - מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ [יכול לקדש] כָּל הַיּוֹם כָּלוּ. וְאִם לֹא הַבְדִּיל פְּלִילָה - מְבַדֵּיל לְמַחֵר [ביום ראשון], וּמְבַדֵּיל וְהוֹלֵךְ עַד סוֹף יוֹם רַבִּיעִי; אֲבָל אֵינוֹ מְבַרֵךְ עַל הָאוֹר [בורא מאורי האש], אֶלָּא בְּלִיל מוֹצְאֵי שַׁבַּת בְּלִבָּד.

(ב) כי כניסת השבת היא בלילה. (ג) במוצאי שבת, שבו הוא עיקר ההבדלה.

ה. אָסוּר לְאָדָם לְאָכַל אוֹ לְשַׁתּוֹת יַיִן, מִשִּׁיקְדֵּשׁ הַיּוֹם [מכניסת שבת] - עַד שִׁיקְדֵּשׁ. וְכֵן מִשִּׁיצֵא הַיּוֹם, אָסוּר לוֹ לְהַתְחִיל לְאָכַל וּלְשַׁתּוֹת, וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אוֹ לְטַעַם כְּלוּם - עַד שִׁיבְדִיל; וּלְשַׁתּוֹת הַמַּיִם,

על הראשון [לא מסתבר לומר] שְׂטֵעָה בְּיָתֵר עַל זֶה.

לְפִיכָף, • אִם רָבָה זֶה הַאֲחֵרוֹן יָתֵר עַל הָרִאשׁוֹן, אֶפְלוּ בְּחֻמֶּשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים בְּקִרְוּבָמָה - שׁוּמְעִין לוֹ; בְּיָתֵר עַל זֶה, אֵין שׁוּמְעִין לוֹ³².

(זו) המודד מדד אלפיים אמה באלכסון ולכן הן הסתיימו במקום קרוב יותר לעיר, אך אם היה מודד בקו ישר הוא היה מגיע למקום רחוק יותר, משום שהאלכסון ארוך יותר מקו ישר בשתי חמישיות כמבואר בפרק יב הלכה יח. (ח) בערך, והשיעור המדויק יותר הוא כחמש מאות שבעים ושתיים אמה כמבואר בהערה הבאה. (ט) כי שיעור זה הוא שיעור ההפרש המירבי בין האלכסון שאורכו אלפיים אמה לקו ישר, ולכן אם המרחק בין שתי המדידות גדול יותר, מוכרחים לומר שהייתה טעות במדידה ולא ניתן לסמוך עליה. ההסבר לשיעור המדויק של ההפרש בין האלכסון לקו הישר בקצרה: כאמור בהערה מז, ההפרש בין אלכסון לקו ישר הוא שתי חמישיות. ולכן, כאשר האלכסון הנמדד מהעיר הוא אלפיים אמה, הקו הישר שמגיע מהעיר לאותה נקודה יהיה באורך כאלף ארבע מאות עשרים ושמונה אמה, כי שתי חמישיות מאלף ארבע מאות עשרים ושמונה אמה (שהן ההפרש בין האלכסון לקו הישר) הן כחמש מאות שבעים ושתיים אמה, ואם נוסיף אותן לאורך הקו הישר, התוצאה תהיה אלפיים אמה כאורך האלכסון. ונמצא, שההפרש בין האלכסון לקו הישר לא יכול להיות גדול יותר מחמש מאות שבעים ושתיים אמה אלא אם כן חלה טעות במדידה.

ו. אֶפְלוּ עֶבֶד, אֶפְלוּ שִׁפְחָה - נְאֻמְנִין לֹא מֵר: 'עַד פָּאן תְּחוּם הַשַּׁבָּת³³; וְנֶאֱמָן הַגָּדוֹל לֹא מֵר: 'זְכוֹר אֲנִי שְׁעַד פָּאן הָיִינוּ בְּאִים בְּשַׁבַּת כְּשִׁהִייתִי קֶטָן, וְסוּמְכִין עַל עֲדוּתוֹ בְּדָבָר זֶה³⁴; שְׁלֹא אָמְרוּ חֲכָמִים בְּדָבָר [באיסור תחומין] לְהַחְמִיר אֶלָּא לְהַקֵּל, מִפְּנֵי שִׁשְׁעוֹר אֲלָפִים מְדַבְּרֵיהֶם³⁵.

(נ) כנענים, הפסולים לעדות בשאר דברים. (נא) והיינו רגילים ללכת עד למקום זה, וסומכים על דבריהם כי מן הסתם תחום זה נקבע על ידי מומחה. (נב) למרות שקטן לא נאמן להעיד בשאר דברים. (נג) כמבואר בתחילת הפרק הקודם.

30. שמות-יתרו, כ, ז.

הלכה א: ביאור ההלכה ודיוק לשונות בהקדם הסברת ג' פרטים במצות "זכור את יום השבת" - לקו"ש חל"א ע' 99, יין מלכות סל"ט. זכרוהו . וקידוש: דיוק הלשון - לקו"ש חכ"א ע' 72. וביציאתו בהבדלה: מה שייכות הבדלה לזכירת השבת? - לקו"ש חל"א ע' 198, יין מלכות סל"ט. אבל . . בלבד: לא הזכיר כאן בשמים. ענינה של ברכת הבשמים - לקו"ש חל"א ע' 198 והע' 64 ושוה"ג.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ז ניסן - ספר זמנים - הלכות שבת קלז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ה'מוציא', ומקדש [אומר את ברכת הקידוש], **ואחר כך בוצע ואוכל** [את הפת]. **ואין מבדילין על הפת, אלא על הפוס.**

י. מי שנתפון לקדש על היין בלילי שבת, ושכח ונטל ידיו קדם שיקדש - הרי זה מקדש על הפת, ואינו מקדש על היין אחר שנטל ידיו לסעודה.^י ומצוה [מדרבנן] **לברך על היין ביום השבת, קדם שישעד סעודה שניה;**

השנת הראב"ד

ואסור לו לאדם א"א בחיי ראשי אם מסבא אמרה לא סבר מימיו סבא פחותה מזו ולפי שקראוהו קדושא רבא יצא לו, ואינה כלום, שכבר נתקדש היום בכניסתו על היין קודם שיטעום ואילו בא לקדש ביום על הפת מי לא מקדש ותחשב המוציא במקום ברכת היין ויאכל, וכשרדשו (פסחים קו) אין לי אלא בלילה ביום מניין אסמכתא היא דעיקר קידושא בלילה כתיב מדכתיב את יום ולא כתיב ביום א"נ דאי לא קדיש בלילה קאמר.

ונה הוא הנקרא קדושא רבא^י. מברך בורא פרי הגפן בלבד, ושותה [יין], ואחר כך יטל ידיו, ויסעדי; ואסור • לו לאדם שיטעם פלום קדם שיקדשו. וגם קדוש זה, לא יהיה אלא במקום סעודה^י.

יב. כי הקידוש יהיה הפסק בין נטילת ידיים לסעודה, כמבואר בהלכה ו. (ג) קידוש גדול. נוסח הקידוש ביום השבת קצר מאוד וכולל רק את ברכת בורא פרי הגפן, ולכן הוא נקרא קידוש גדול בלשון סגי נהור. (יד) מצוות הקידוש מהתורה היא לומר את נוסח ברכת הקידוש בכניסת השבת, כמבואר בהלכה ד. חכמים הוסיפו על כך וציוו שהקידוש יהיה על היין כמבואר בהלכה ו, וכן ציוו לעשות קידוש אף ביום השבת כמבואר בהלכה זו. (טו) אף בקידוש של יום השבת, כשם שאסור לטעום לפני הקידוש בליל השבת כמבואר בהלכה ה. (טז) כמבואר בהלכה ח.

יא. יש [מותר] **לו לאדם לקדש על הפוס ערב שבת מבעוד יום, אף על פי שלא נכנסה השבת; וכן מבדיל על הפוס מבעוד יום, אף על פי שעדין היא שבת; שמצות זכירה** [אמירת הקידוש] **לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאָתו [של השבת], בין קדם לשעה זו במעט.**

יב. מי שהיה אוכל בערב שבת, וקדש עליו היום [נכנסה שבת] **והוא בתוך הסעודה - פורס מפה על השלחן** [מכסה הפת], **ומקדש^י; וגומר סעודתו, ואחר כך מברך ברפת המזון^י. היה** • **אוכל**

השנת הראב"ד

היה אוכל בשבת א"א בשאין לו אלא אותו כוס.

מתר. שכח או עבר [בכוונה], **ואכל ושתה קדם שיקדש או קדם שיקביל - הרי זה מקדש ומבדיל אחר שאכל.**

ו. מדברי סופרים, לקדש על היין ולהבדיל על היין. ואף על פי שהבדיל בתפלה, צריך להבדיל על הפוס; ומאחר שיקביל ויאמר 'בין קדש לחל', מתר לו לעשות מלאכה, אף על פי שלא הבדיל על הפוס. ומברך על היין תחלה, ואחר כך מקדשו^י; ואינו נוטל את ידיו [לסעודה] עד שיקדשו.

(ד) בנוסף על עצם האמירה של נוסח הקידוש וההבדלה שהיא מצווה מהתורה. (ה) אומר את נוסח הקידוש, כי ללא יין – האדם לא היה עושה קידוש. בנוסף לכך, הברכה על היין היא ברכה תדירה יותר מהקידוש הנאמר רק בליל שבת, ולכן מברך על היין תחילה. (ו) כדי לא להפסיק בין נטילת ידיים לברכת המוציא.

ז. פיצד הוא עושה [קידוש] **? לוקח פוס שהוא מחזיק רביעית** [הלוג] **או יתר, ומדיחו מבפנים ושוטפו מבחוץ, וממלאהו יין, ואוחזו בימינו, ומגביהו מן הקרקע טפח או יתר, ולא יסיע בשמאל^ט. ומברך על הגפן, ואחר כך מקדש; ומנהג פשוט בכל ישראל, לקרות בתחלה פֶּרֶשֶׁת "ויבילי"³¹, ואחר כך מברך על היין, ואחר כך מקדש. ושותה מלא לגמיו [פיו], ומשקה [מעט] לכל בני חבורה [הסועדים]; ואחר כך נוטל ידיו, ומברך 'המוציא ואוכל'.**

(ז) כי היא היד החשובה. (ח) או מהשולחן. (ט) כדי שהרמת הכוס לא תיראה כחזקת משא כבד שמחזיקו בלית ברירה.

ח. אין [נחשב] **קדוש, אלא במקום סעודה. פיצד? לא יקדש בבית זה ויאכל בבית אחר; אבל אם קדש בזוית [פינה] זו, אוכל בזוית שניה** [באותו בית]. **ולמה מקדשין בבית הכנסת? מפני האורחין שאוכלין ושותין שם^א.**

(י) והרי לא אוכלים בבית הכנסת, ואין קידוש אלא במקום סעודה. (יא) בבית הסמוך לבית הכנסת.

ט. היה מתאנה לפת יותר מן היין, או שלא היה לו יין - הרי זה נוטל ידיו תחלה, ומברך

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּשֶׁבֶת, וַיֵּצֵא הַשֶּׁבֶת וְהוּא בְּתוֹךְ סְעוּדָתוֹ - גּוֹמֵר סְעוּדָתוֹ^ט, וְנוֹטֵל יָדָיו [מים אחרונים], וּמְבָרֵךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן עַל הַכּוֹס, וְאַחַר כֵּן מְבַדֵּל עָלָיו^י; וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ הַשִּׁתְיָה [יין] - פּוֹסְקֵי וּמְבַדֵּל, וְאַחַר כֵּן חוֹזֵר לְשִׁתְיָתוֹ.

זו) מכיוון שאסור לאכול לפני קידוש, כמבואר בהלכה ה. הסיבה לכיסויי הפת היא על מנת שיהיה ניכר שהפסקה בסעודה היא לכבוד השבת. (יח) ואין צורך לברך ברכת המזון לפני הקידוש. (יט) ואין צורך להפסיק את הסעודה, משום שניתן להאריך את השבת לתוך הלילה. (כ) על היין שעליו בירך ברכת המזון. בהלכה הבאה מבואר שאין לעשות שתי מצוות בכוס אחת, על מנת לא להראות שהמצוות הן כמשא על האדם המקיים אותן וברצונו להיפטר מהן במהירות. אמנם, במקרה זה אשר ברכת המזון וההבדלה נאמרות על אותו כוס, אין הדבר נחשב כעשיית שתי מצוות בבת אחת, כי ברכת המזון והבדלה דומות זו לזו בכך ששתיהן מתייחסות לדבר שנעשה כבר: ברכת המזון היא על הסעודה שנגמרה, והבדלה היא על השבת שהסתיימה. (כא) שתיית יין אינה חשובה כל כך, ולכן חייב להפסיק לשותות ולעשות הבדלה.

טו. יַיִן שִׁטְעָמוּ טַעַם חֲמִיץ - אֵף עַל פִּי שְׂרִיחוֹ רִיחַ יַיִן, אִין מְקַדְּשִׁין עָלָיו^{יב}. וְכֵן שְׂמָרִים שֶׁנִּתְּן עָלֵיהֶן מַיִם - אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בְּהֵן טַעַם יַיִן, אִין מְקַדְּשִׁין עָלֵיהֶן^{יג}. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּשִׁנְתָן עַל הַשְּׂמָרִים שְׁלֹשָׁה [מידות מסוימות] מַיִם, וְהוֹצִיא [מהשמרים] פְּחוֹת מְאֹרְבָּעָה^{יט}; אֲבָל אִם הוֹצִיא אֲרָבְעָה - הֲרִי זֶה יַיִן מְזוּג [מערוב במים], וּמְקַדְּשִׁין עָלָיו.

לג. הָיָה אוֹכֵל וְגָמַר אֲכִילָתוֹ עִם [בזמן] הַכְּנֶסֶת שֶׁבֶת, מְבָרֵךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן תְּחִלָּה, וְאַחַר כֵּן מְקַדְּשׁ עַל כּוֹס שְׁנֵי [אחרת], וְלֹא יִבְרַךְ וַיִּקְדֵּשׁ עַל כּוֹס אֶחָד - שְׂאִין עוֹשִׂין שְׁתֵּי מִצְוֹת כְּכוֹס אֶחָד^{יב}; [משום] שְׂמִצּוֹת קִדוּשׁ הַיּוֹם וּמִצְוֹת בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן, שְׁתֵּי מִצְוֹת שֶׁל תּוֹרַת הַיָּיִן.

טז. כִּי הוֹלְכִים אַחַר טַעַם הַיַּיִן וְלֹא אַחַר רִיחוֹ. (כח) כִּי הַבְּרָכָה עַל שְׂמָרִים אִלוּ הִיא בְּרֶכֶת שֶׁהַכֵּל וְלֹא בְּרֶכֶת בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן כְּמִבּוֹאֵר בַּהֲלָכוֹת בְּרֻכּוֹת. (כט) כְּמוֹת הַמִּשְׁקָה שֶׁהַתּוֹסֵפֶה כְּתוּבָאָה מִנְתִּינַת הַמַּיִם עַל הַשְּׂמָרִים, הִיא פְּחוֹת מֵרַבֵּעַ מְכֻמוֹת הַמַּיִם. (ל) כִּי בַמְּקָרָה כִּזָּה מְבָרְכִים עַל הַמִּשְׁקָה שִׁיצֵא מִהַשְּׂמָרִים בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן כִּיִּין רְגִיל, כְּמִבּוֹאֵר בַּהֲלָכוֹת בְּרֻכּוֹת.

כב) במקרה זה, הדבר נחשב כעשיית שתי מצוות, בשונה מההלכה הקודמת. הסיבה לכך היא משום שברכת המזון היא על הסעודה שנגמרה וקידוש הוא על הסעודה העתידה, ולכן ברכת המזון והקידוש הן שתי מצוות שונות ואסור לאומרן על אותה כוס. (נג) אך מצוות שהן מדרבנן ניתן לעשותן בבת אחת, ולכן את ברכות הנישואין בחופה, שהן מצווה מדרבנן, אומרים על אותה כוס.

יז. יַיִן שְׂרִיחוֹ רִיחַ חֲמִיץ וְטַעָמוּ טַעַם יַיִן - מְקַדְּשִׁין עָלָיו; וְכֵן [מקדשים על] יַיִן מְזוּג. וַיַּיִן צְמוּקִים - מְקַדְּשִׁין עָלָיו; וְהוּא [ובלבד] שִׁיחֵיו צְמוּקִים שֵׁישׁ בְּהֵם לְחִלּוּחִית, שְׂאֵם יִדְרֵךְ אוֹתָן יֵצֵא מִהֵן דְּבִשׁ [מין]. וְכֵן יַיִן חֲדָשׁ מִגְּתוּלֵיב, מְקַדְּשִׁין עָלָיו^ג; וְסוּחַט אֲדָם אֲשֶׁפוֹל שֶׁל עֲנָבִים, וּמְקַדְּשׁ עָלָיו בְּשִׁעְתוֹ [באותו יום]. מְדִינָה שֶׁרַב יֵינָה שְׂכָר - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּסוּל

יד. אִין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא עַל הַיַּיִן הָרְאוּי לְנִסָּךְ עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח; לְפִיכָךְ, אִם נִתְעַרַב בּוֹ [בין] דְּבִשׁ אוֹ שְׂאוֹר [שמרים להתפחת בצק], אֲפִלוּ כְּטַפַּת חֲרָדֵל [שיעור מוצרין] בְּחִבִּית גְּדוּלָּה - אִין מְקַדְּשִׁין עָלָיו^ד; כֵּן אֲנּוּ מוֹרִים בְּכָל הַמְּעַרְבָּכָה.

לא) אך ניתן לשפוך עליו יין אחר שאינו פגום וכך להכשיר את כל היין הנמצא בכלי.

יח) ריש ויט ויאמת הוא זה וכן מפורש בירושלמי (פסחים פ"י ה"א) שמקדשין ביין קונדיטון.

ואחר כך מבדיל: מדוע אין מברכים על הבשמים בליל יו"ט שחל במוצ"ש? - לקו"ש חל"א ע' 199.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לח) ואין צריך לומר 'ביום ראש החודש הזה' למרות שראש השנה הוא גם היום הראשון בחודש תשרי, כי ראש חודש נכלל במילים יום הזיכרון כלשון הפסוק "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם... והיו לכם לזכרון לפני אלוקיכם".

כא. בלילי יום טוב, מקדש על המין לט פכשבת; ואם אין לו יין, או שהיה מתאנה לפת - מקדש על הפת. וכן ביום טוב מקדש קדושא רבא [לפני הסעודה ביום], כדרף שמוקדש בשבת.

(לט) בנוסף למצוות אמירת נוסח הקידוש, יש מצווה לומר את הקידוש על היין.

כב. כיצד מברכין בלילי יום טוב שחל להיות באחד בשבת? בתחלה מברך על הנפון, ואחר כך מקדש [אומר את נוסח] קדוש יום טוב^{מא}, ואחר כך מברך על הנר, ואחר כך מבדיל^{מב} - וחותם בהבדלה 'המבדיל בין קדש לקדש'^{מג}, ואחר כך מברך 'שהחיינו'.

(מ) היום טוב חל ביום ראשון בשבוע, ובמוצאי שבת שהוא ליל היום טוב, האדם צריך לעשות הן הבדלה בגלל השבת והן קידוש בגלל היום טוב. (מא) כי ראוי להקדים את כניסת היום טוב ככל הניתן. (מב) אומר את נוסח ברכת ההבדלה. ההבדלה נאמרת בסוף משום שראוי לאחר את צאת השבת ככל הניתן. (מג) בין קדושת השבת הגדולה יותר לקדושת יום טוב הפחותה יותר.

כג. כל לילי יום טוב [ב-קידוש] ובליל יום הפפורים [בתפילה] - אומרים 'שהחיינו'; ובשביעי של פסח אין מברכין 'שהחיינו', מפני שאינו רגל בפני עצמו, וכבר ברח על הזמן [שהחיינו] בתחילת הפסח^{מד}.

(מד) אך אם לא בירך שהחיינו בתחילת הפסח, יכול להשלים את ברכת שהחיינו ולאומרה במשך כל הפסח.

כד. סדר הבדלה במוצאי שבת - מברך על המין, ואחר כך על המשמים, ואחר כך על הנר. וכיצד מברך על הנר? 'בורא מאורי האש'^{מה}. ואחר כך מבדיל^{מז}.

(מה) בלשון רבים, כי האש כלולה מגוונים רבים. (מו) אומר את נוסח ברכת ההבדלה.

כה. אין מברכין על הנר, עד שיאיתו [שהיה] לאורו, כדי שיפיר [שיוכל להבדיל] בין מטבע מדינה זו

לקדושי - מתר להבדיל עליו, הואיל והוא חמר המדינה^ל.

(לב) שלא עברו ארבעים יום מסחיתו. (לג) למרות שהוא פחות משובח מיין ישן. (לד) כי ניתן לקדש על הפת, כמבואר בהלכה ט. (לה) עיקר השתייה במדינה ומהווה תחליף ליין, ומכיוון שאסור להבדיל על הפת, כמבואר בהלכה ט, מותר להבדיל על השכר.

יח. קשם שמוקדשין בלילי שבת, ומבדילין במוצאי שבת - פך מקדשין בלילי ימים טובים, ומבדילין במוצאייהן ובמוצאי יום הפפורים - [משום] שכלם שבתות ה' הנלו. ומבדילין במוצאי ימים טובים לחלו של מועד, ובמוצאי שבת ליום טוב; אבל אין מבדילין במוצאי יום טוב לשבת^{לו}.

(לו) אך, מצוות הקידוש ביום טוב אינה מן התורה אלא מדרבנן. (לז) כי קדושת השבת גדולה מקדושת יום טוב, כמבואר בפרק ה הלכה כא.

יט. נוסח קדוש יום טוב: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, בחר בנו ונגדלנו, רצה בנו ויפארנו; ונתן לנו ה' אלהינו באהבה, מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג המצות הזה - או חג השבועות הזה, או חג הסופות הזה - זמן חרותנו - או זמן מתן תורתנו, או זמן שמחתנו - באהבה, זכר ליציאת מצרים; פי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו. ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים'. ואם חל להיות בשבת - מזכיר השבת וחותם [מסיים] כדרף שחותם בתפלה, 'מקדש השבת וישראל והזמנים'.

כ. בראש השנה אומר: 'ותתן לנו ה' אלהינו באהבה, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום הזכרון הזה^{לז}, וזכרון תרועה באהבה, זכר ליציאת מצרים; פי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ודברך אמת וקנים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון'. ואם חל להיות בשבת - חותם 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון', כדרף שחותם בתפלה.

הפניות לשיחות קודש ❖ ❖ הלכה כג: שקויט בגדר ברכת הזמן על המועדים - לקו"ש חל"ז ע' 14.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המדרש או בית הכנסת ולא על מנת שייהנו מאור הנר. (נח) נרות רבים הדולקים ביחד.

כז. אור שהדלק בשבת לחולה [שיש בו סכנה] ולחיה [יולדת], מברכין עליו במוצאי שבת^ט. אור שהקדח [שהוצא] מן העצים ומן האבנים, מברכין עליו במוצאי שבת - שהיא [מכיוון שכן] היתה תחלת פרייתו בידי אדם^ס. אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים, [משום] שאין מברכין במוצאי יום הכפורים אלא על אור ששבת [שהדלק מבעוד יום]; אף על פי שהדלק לחולה או לחיה ביום הכפורים, מברכין עליו [אף במוצאי יום הכפורים] - שהרי שבת מעברה^{סא}.

(נט) כי מותר להדליק עבורם נר בשבת, כמבואר בפרק ב. (ס) האש נוצרה בפעם הראשונה על ידי אדם הראשון כאשר הוא היכה בשתי אבנים זו על זו במוצאי השבת הראשונה לבריאה ובירך עליה בורא מאורי האש. (סא) הנר הדולק בהיתר, כמבואר בהערה נט.

כח. יום טוב שחל להיות באמצע שבת [=שבע], אומר בהבדלה [במוצאי יום טוב]: 'המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה', כדרך שאומר במוצאי שבת^{סב} - שסדר ההבדלות הוא מונה^{סג}. ואין צריך לברך לא על הבשמים^{סד}, ולא על הנר [במוצאי יום טוב]; וכן אינו צריך לברך על הבשמים במוצאי יום הכפורים^{סה}.

(סב) למרות שההבדלה נאמרת באמצע השבוע ולא בין יום השביעי לששת ימי המעשה. (סג) מונה את כל סוגי ההבדלות הקיימים בעולם, ולא מתכוון להבדלה מסוימת. (סד) אך אין בכך איסור, ואם רוצה לברך על הבשמים וליהנות מהם יכול לברך עליהם. (סה) אך על הנר מברכים במוצאי יום הכפורים, כמבואר בהלכה הקודמת.

כט. ולמה מברכין על הבשמים במוצאי שבת? מפני שהנפש דואבת [=עצובה] ליציאת השבת, משמחין אותה ומישיבין אותה בריח טוב.

למטבע מדינה אחרת; ואין מברכין על הנר של גוים, [משום] ששתם מסבתם לעבודה זרה^{טז}; ואין מברכין לא על הנר של עבודה זרה, ולא על הנר של מתים^{מח}.

(מז) ואסור ליהנות מעבודה זרה, כמבואר בהלכות עבודה זרה וחוקות הגויים. (מח) כי הנר לא הדולק על מנת שייהנו מאורו אלא לכבוד המת.

כו. ישראל שהדליק מגוי, או גוי מישאל - מברכין עליו^{טז}; [אך אם הדליק] גוי מגוי, אין מברכין עליו. הנה מהלך [במוצאי שבת] חוץ לברך [-עיר], וראה אור [-אש] - אם רב אנשי הפרך גוים^{נא}, אינו מברך^{נב}; ואם רב [אנשי הכרך] ישראל, מברך^{נב}. אור של כבשן [-מקום לשריפת לבנים], של תנור, ושל פירים - לכתחלה^{נז} לא יברך עליו^{נח}; הגחלים [המועדים ליהנות מאורם] - אם פשיכנים קיסם בגיהן דולק [-הקיסם ידלק] מאליו, מברכין עליו^{נח}. אור של בית המדרש - אם יש שם אדם חשוב שמדליקים בשבילו, מברכין עליו; של בית הפנסת - אם יש שם חזן שהוא דר שם, מברכין עליו^{נח}. ואבוקה להבדלה^{נח}, מצוה מן המבחר. ואין מתזרין על [-מתאמצים להשיג] האור כדרך שמחזרין על כל המצוות; אלא אם פא [-יש ברשותו אש], מברכין עליו.

(מט) אם הוא נר פרטי של הגוי. אך אם הנר של הגוי הוא ממסיבה שלהם, אסור לברך עליו כמבואר בהלכה הקודמת. (נ) כי גוי יכול להדליק נר בשבת, ואסור לברך על נר שהודלק בשבת. ואף אם ידוע שהגוי הדליק הנר לאחר השבת אסור לברך על הנר, שמא בפעם אחרת היהודי יברך על נר שגוי הדליק אותו בשבת. (נא) ואף אם מחצית מאשי הכרך הם גויים. (נב) כי מסתבר שהנר הוא של גויים שאסור לברך עליו, כמבואר בהלכה הקודמת. (נג) כי מסתבר שהנר הוא של יהודים. (נד) בתחילת הבעירה של האש. (נה) כי האש מיועדת לחימום או בישול ולא הדלקה על מנת שייהנו מאורה, אך בסיום השימוש באש עבור החימום או הבישול ניתן לברך עליה משום שלאחר סיום השימוש בה היא מיועדת לתאורה. (נו) למרות שהאש לא ניכרת בגחלים. (נז) אך אם לא הדליקו את הנר לצורך אדם מסוים, לא מברכים על נר של בית המדרש או בית הכנסת כי הדלקת הנר היא על מנת לכבד את בית

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום רביעי י"ח ניסן ~

מִן הַמְנַחָה וְמֵעֶלְהָּ מִלְקַבֵּעַ סְעוּדָה ט, כְּדֵי שְׂיִכְנַס לַשַּׁבָּת כְּשֶׁהוּא מִתְאַוֶּה לְאָכֹל.

ו) משתה גדול שלא רגילים לעשותו בדרך כלל בימי חול.
ז) על מנת שיהיה ניתן להתעסק כראוי בהכנת צרכי השבת.
ח) זמן מנחה קטנה, שהוא כשעתיים וחצי לפני השקיעה.
ט) אף סעודה שרגילים לעשותה בימי חול.

ה. מסדר [עירך] אדם שלחנו בערב השבת, ואף על פי שאינו צריך [לאכול] אלא לכזית; וכן מסדר שלחנו במוצאי שבת, ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית - כדי לכבוד [את יום השבת] בכניסתו וביציאתו. וצריך לתקן [=להכין] ביתו מבעוד יום לכבוד השבת; ויהיה גר דלוק, ושלחן ערוף, ומטה מצעת - שפל אלו לכבוד שבת הן.

ו. אף על פי שהיה אדם חשוב ביותר, ואין דרכו לקח [לקנות] דברים מן השוק, ולא להתעסק במלאכות שפפית - חזב לעשות דברים שהם לצורך השבת בגופו, [משום] שגה הוא כבודו. חכמים הראשונים - מהם מי שהיה מפצל [חותר] העצים [כדי שיהיה ניתן] לבשל בהן, ומהם מי שהיה מבשל, או מולח בשר, או גודל [=שורר] פתילות [לנרות שבת], או מדליק נרות, ומהם מי שהיה יוצא וקונה דברים שהוא צריך לשבת ממאכל ומשקה, אף על פי שאין דרכו בכך. וכל המרבה בדבר זה, הרי זה משבח.

ז. הכנת הדברים לשבת מכבדת את האדם העוסק בכך. יא) בנוסף להדלקת נרות שבת על ידי אשתו, על מנת להוסיף באור ולכבד את השבת.

ז. איזה הוא ענוג? זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבשם [=משוחב], הפל [מאכלים משוחבים ככל הניתן] לשבת - הפל לפי ממונו של אדם. וכל המרבה בהוצאת שבת ובתקון מאכלים רבים וטובים, הרי זה משבח. ואם אין ידו משגת [הוא ענין], אפלו עשה שלק [=בישל ירק] וכיוצא בו משום כבוד השבת - הרי זה ענג שבת; ואינו

פָּרָק ל

דיני כבוד השבת ועונג השבת.

א. ארבעה דברים נאמרו בשבת - שנים בתורה, ושנים מדברי סופרים, והן מפרשין על ידי הנביאים. [שני הדברים] שבתורה - "זכור" ³², ו"שמורב" ³³; ושנתפרשו על ידי הנביאים - כבודי וענגי, שנאמר ³⁴: "וקראת לשבת ענג, לקדוש ה' מקבד".

א) מצוות קידוש, כמבואר בתחילת הפרק הקודם.
ב) איסור עשיית מלאכה בשבת. ג) דברים הנעשים לפני שבת לצורך השבת, כמבואר בהלכות הבאות. ד) דברים הנעשים בשבת עצמה לצורך השבת, כמבואר בהלכה ז.
ה) השבת, שהתקדשה על ידי ה'.

ב. איזה הוא כבוד? זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחץ פניו וידי ורגליו ברחמים [מים חמים] בערב שבת, מפני כבוד השבת. ומתעטף בציצית [בטלית], ויושב בככד ראש. מיחל להקבלת פני השבת, כמו שהוא יוצא לקראת המלך. ורחמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת, ומתעטפין [בטלית] ואומרים [לתלמידיהם]: 'בואו וגצאו לקראת שבת המלך'.

ג. ומכבוד השבת, שילבש כסות נקייה. ולא יהיה מלבוש השבת כמלבוש החל; ואם אין לו [בגד אחר] להחליף [לשבת], משלשל [=מפשיל קפלין] טליתו, כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החל. ועזרא תקן, שיהיו העם מכבסין [את בגדיהם] ברחמישי, מפני כבוד השבת [כדי שילבשו בשבת בגדים מכובסים].

ד. אסור לקבוע השנת הראב"ד אסור... שבת א"א דוקא שאסור [לאכול] סעודה ומשתהו לקבוע מחצות ולמעלה. בערב שבת, מפני כבוד השבת. ומתן לאכל ולשתות עד שתחשף [כניסת השבת]; ואף על פי כן, מכבוד השבת שיימנע אדם

32. שמות-יתרו, כ, ז. 33. דברים-ואתחנן, ה, יא. 34. ישעיהו, נח, יג.

הלכה ה: סעודת שבת אינה מכבוד שבת אלא מעונג שבת - לקו"ש חל"ו ע' 71. ויהיה גר דלוק: מדוע לא הוזכר הטעם דשלום בית? - לקו"ש חט"ו ע' 374, 528.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יח) כי כולם חייבים להיות נוכחים בבית המדרש בשעה זו, כמבואר בפרק כג הלכה יט.

יא. אָסוּר לֹא לְאָדָם שְׂיִהְיֶה בְּעֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת יוֹתֵר מִשְׁלֹש פְּרָסָאוֹת [123-קילומטר] מִתְחִלַּת הַיּוֹם, פְּדֵי שְׂנַיִעַ לְבֵיתוֹ וְעוֹד הַיּוֹם רַב [זמן רב לפני כניסת השבת], וְיִכִּין סְעוּדָה לְשַׁבָּת - שְׁהָרִי אֵין אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ יוֹדְעִין שְׁהַיּוֹם יָבוֹא, פְּדֵי לְהַכִּין לוֹ. וְאֵין צְרִיף לֹאמֹר, [שאסור לעשות זאת] אִם הִיָּה מִתְאַרְחַ אֲצֵל אַחֵרִים - [מכיוון] שֶׁהוּא מְבִישֵׁן, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִכִּינוּ לָהֶם דְּבַר הָרְאוּי לְאוֹרְחֵיָם.

יב. אָסוּר לְהַתְעַנּוֹת וְלִזְעַק וְלְהַתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּשַׁבָּת; וְאִפְלוּ בְּצָרָה מִן הַצָּרוֹת שֶׁהַצְּבוּר מִתְעַנֵּין וּמִתְרִיעִין עֲלֵיהֶן י"ט - אֵין מִתְעַנֵּין וְלֹא מִתְרִיעִין בְּשַׁבָּת, וְלֹא בְּיָמִים טוֹבִים; חוּץ מֵעִיר שֶׁהַקִּיפּוּהָ גּוֹיִם [במצור] אוֹ נֶהָר [שיטפונות], אוֹ סְפִינָה הַמְטֻרְפֶּת [=מיטלטלת] בַּיָּם - שֶׁמִּתְרִיעִין עֲלֵיהֶן בְּשַׁבָּת לְעֹזֵר אוֹתָן [-להזעיק להם עזרה], וּמִתְחַנְּנִין וּמְבַקְּשִׁין עֲלֵיהֶן רַחֲמִים כ"י.

יט) תוקעים בחצוצרות על מנת להזעיק עזרה, כמבואר בהלכות תעניות. כ) כי הם נמצאים בסכנה ממשית, כמבואר בפרק ב הלכה כד.

יג. אֵין צְרִיף עַל עֲצֵרוֹת שֶׁל גּוֹיִם [במהלך המלחמה], פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קִדְּם הַשַּׁבָּת, פְּדֵי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעַת אֲנָשִׁי הַמְּלַחְמָה עֲלֵיהֶם, וְלֹא יִהְיוּ מְבַהֲלִים וְטוֹרְדִים בְּשַׁבָּת. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין מְפַלְגִין בְּסְפִינָה פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קִדְּם הַשַּׁבָּת, פְּדֵי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעַתוֹ [של המפליג] עֲלֵיו קִדְּם הַשַּׁבָּת, וְלֹא יִצְטַעַר יוֹתֵר מִדִּיכ"א; וְלְדַבֵּר מִצָּוָה, מְפַלְגִי בַּיָּם אִפְלוּ בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת, וּפּוֹסֵק עִמּוֹ [-עם הגוי המשיט את הספינה] לְשַׁבָּת, וְאֵינוֹ שׁוֹכֵת [ואם אין הגוי שובת, אין בכך כלום]. וּמִצָּר לְצִידוֹן [-מקומות סמוכים] וּכְיוּצָא בְּהֵן - אִפְלוּ לְדַבְּרֵי הָרְשׁוֹת מִתֵּר לְהַפְלִיג בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת; וּמְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ שֶׁלֹּא יִפְלִיגוּ בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת כְּלַל כ"ב, אֵין מְפַלְגִינֵן.

כא) בשלושת הימים הראשונים של ההפלגה, המפליגים סובלים מכאבים ומצב רוחם משתנה כתוצאה מתנודות הספינה ביים. כב) אף למקומות סמוכים.

יד. תְּשָׁמִישׁ הַמְטָה [=יחסי אישות], מְעַנֵּג שַׁבָּת הוּא;

חִיב לְהַצֵּר לְעַצְמוֹ וְלִשְׂאֵל [-ללוות או לבקש צדקה] מֵאַחֵרִים פְּדֵי לְהַרְבוֹת בְּמֵאֲכָל שַׁבָּת; אָמְרוּ חֲכָמִים הָרֵאשׁוּנִים: 'עֲשֵׂה שַׁבְּתָךְ כְּחָל, וְאַל תִּצְטָרְךָ לְפָרִיזוֹת י"ג.

יב) מצוות עונג שבת שציוו חכמים, כמבואר בהלכה א. יג) עדיף שהאדם יאכל את סעודת השבת מכספו האישי בצמצום ובדוחק כסעודה של יום חול, מאשר שיאכל מאכלים משובחים בשבת אך יצטרך עבור כך לבקש סיוע מאנשים אחרים.

ח. מִי שֶׁהָיָה עֲנֵג וְעָשִׂיר, וְהָרִי כָּל יָמָיו בְּשַׁבָּת - צְרִיף לְשָׁנוֹת מֵאֲכָל שַׁבָּת מִמֵּאֲכָל הַחָל. וְאִם אֵי אִפְשָׁר לְשָׁנוֹת, מְשַׁנָּה זְמַן הָאֲכִילָה י"ד: אִם הִיָּה רְגִיל לְהַקְדִּים ט"ו, מֵאַחֲרֵי י"ו; וְאִם הִיָּה רְגִיל לְאַחֵר, מְקַדִּים. יד) כדי שיהיה ניכר שהסעודה היא לכבוד שבת. טו) לאכול את הסעודה ביום חול בשעה מוקדמת. טז) צריך לאכול את סעודת השבת בשעה מאוחרת יותר.

ט. חִיב אָדָם לְאָכַל שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת - אַחַת עֶרְבִית [-בליל שבת], וְאַחַת שַׁחֲרִית [-בבוקר השבת], וְאַחַת בְּמִנְחָה. וְצְרִיף לְהַזְהִיר בְּשִׁלְשׁ סְעוּדוֹת אֱלוֹ, שֶׁלֹּא יִפְחוֹת מֵהֵן כָּלל; וְאִפְלוּ עֲנֵי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה, סוֹעֵד שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וְאִם הִיָּה חוֹלָה מְרַב הָאֲכִילָה, אוֹ שֶׁהָיָה מִתְעַנֶּה - פְּטוּר מִשְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וְצְרִיף לְקַבֵּעַ כָּל סְעוּדָה מִשְׁלֹשְׁתָּן עַל הַיַּיִן י"ז, וְלְבַצֵּעַ עַל שְׁתֵּי כַפּוֹת [לחם]. וְכֵן בְּיָמִים טוֹבִים.

יז) לשתות יין בתחילת הסעודה, לפני נטילת ידיים. בנוסף על כך, בסעודה הראשונה והשנייה האדם עושה קידוש על היין, כמבואר בפרק הקודם.

י. אֲכִילַת בֶּשֶׂר וְשִׁתֵּית יַיִן בְּשַׁבָּת, עֲנוּג הוּא לָהּ [-לשבת] - וְהוּא [-ובלבד], שֶׁתִּהְיֶה יָדוּ מְשֻׁגָּת. וְאָסוּר לְקַבֵּעַ סְעוּדָה עַל הַיַּיִן בְּשַׁבָּת וּבְיָמִים טוֹבִים בְּשַׁעַת [הלימוד ב] בֵּית הַמְדַרְשׁ י"ח; אֲלֹא כִּף הוּא מְנַהֵג הַצְּדִיקִים: יִתְפַּלֵּל אָדָם בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית וּמוֹסֵף בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְיָבוֹא לְבֵיתוֹ וְיִסְעֵד סְעוּדָה שְׁנֵי, וְיִלְךָ לְבֵית הַמְדַרְשׁ, יִקְרָא וְיִשְׁמַע [דברי תורה] עַד [-זמן תפילת] הַמְּנַחָה, וְיִתְפַּלֵּל מְנַחָה [בבית הכנסת]; וְאַחֵר כִּף יִקַּבֵּעַ [בבית] סְעוּדָה שְׁלִישִׁית עַל הַיַּיִן, וְיֵאָכַל וְיִשְׁתָּה עַד מוּצְאֵי שַׁבָּת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּבֵית לְעֶצְמוֹ - דִּין תּוֹרָה הוּא, שְׁיֵהִי בְּלֵן מִתְרִין לְטַלְטֵל בְּכָל הַחֶצֶר, וּמִבְּתֵים לְחֶצֶר, וּמִהַחֶצֶר לְבָתִּים; מִפְּנֵי שֶׁבְּכָל הַחֶצֶר רְשׁוֹת הַיְחִיד אַחַת, שְׁמִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. וְכֵן הַדִּין בְּמִבְּוֵיב שְׁיֵשׁ לוֹ לְחֵיג אוֹ קוֹרְהָר [מעלין] - שְׁיֵהִי [שהיין] כָּל בְּנֵי הַמְּבֻוֵיב מִתְרִין לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, וּמִחֶצְרוֹת לְמְבֻוֵיב, וּמִמְבֻוֵיב לְחֶצְרוֹת; שֶׁכָּל הַמְּבֻוֵיב, רְשׁוֹת הַיְחִיד הוּא. וְכֵן הַדִּין בְּמִדְיָנָה [עיר] שֶׁהִיא מִקְּפַת חוֹמָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, שְׁיֵשׁ לָהּ דְּלָתוֹת נְנֻעֻלוֹת בְּלִילָה - שֶׁפְּלָה רְשׁוֹת הַיְחִיד הִיא. זֶה הוּא דִּין תּוֹרָה.

(א) מספר בתים שנמצאים בחצר משותפת. (ב) סמטה שמובילה לחצרות. מהבית יוצאים לחצר, מהחצרות יוצאים למבוי, ומהמבוי יוצאים לרשות הרבים. (ג) עמוד שעומד באחד הצדדים בכניסה למבוי. (ד) קורה שתלויה מצד לצד בכניסה למבוי.

ב. אֲבָל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים [=מדרכי חכמים], אָסוּר לְשַׁכְּנִים לְטַלְטֵל בְּרְשׁוֹת הַיְחִיד שְׁיֵשׁ בָּהּ חֲלוּקָה בְּדִוְרֵינָהּ, עַד שְׁיַעֲרְבוּ בָּהּ כָּל הַשְּׁכָנִים בְּלֵן מְעַרְבֵי שַׁבָּת - אֶחָד חֶצֶר, וְאֶחָד הַמְּבֻוֵיב, וְאֶחָד הַמְּדִינָה [=עיר]; וְדָבָר זֶה, תִּקְנַת שְׁלֵמָה וּבֵית דִּינֵי הוּא.

(ה) רשות שחלק ממנה מחולק לדיירים, וחלק ממנה משותף לכולם. (ו) ישתתפו כולם ב'עירוב חצרות'.

ג. וְכֵן יוֹשְׁבֵי אֲהָלִים, אוֹ סְפוֹת, אוֹ מִתְּנָה שֶׁהַקִּיפּוּהוּ מְחִיצָה - אֵין מְטַלְטֵלִין מֵאֲהֵל לְאֲהֵל, עַד שְׁיַעֲרְבוּ בָּהּ. אֲבָל שְׁיַרְהֵ"י שֶׁהַקִּיפּוּהּ מְחִיצָה - אֵין צְרִיכִין לְעַרְב, אֶלָּא מוֹצִיאִין מֵאֲהֵל לְאֲהֵל בְּלֵא עֵרוֹב; לְפִי שֶׁהֵן בְּלֵן מְעַרְבִין, וְאֵין אוֹתָם אֲהָלִים קְבוּעִין לָהֶן.

(ז) כי כולם יושבים בקביעות באוהל או בסוכה, ולכן כל אחד הוא רשות לעצמו. (ח) שהולכת לדרכה ואין האהלים קבועים - כולם כרשות אחת.

ד. מִפְּנֵי מָה תִּקְּן שְׁלֵמָה דְּבָר זֶה? כְּדֵי שְׁלֵא יִטְעוּ וַיֹּאמְרוּ: 'כְּשֵׁם שְׁמִתָּר לְהוֹצִיא מִן הַחֶצְרוֹת לְרְחוּבוֹת הַמְּדִינָה³⁵ וְשׁוּקֶיהָ, וְלִהְכָנִיס מִהֵן לְחֶצְרוֹת - כִּף מִתָּר לְהוֹצִיא מִן הַמְּדִינָה לְשָׂדֶה, וְלִהְכָנִיס מִן

לְפִיכָף, עוֹנַת [=זמן] תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים הַבְּרִיאִים, [היא] מְלִילֵי שַׁבָּת לְלִילֵי שַׁבָּת. וּמִתָּר לְבָעַל בְּתוּלָה לְכַתְּחֵלָה בְּשַׁבָּת, וְאֵין בְּזָה מִשׁוּם חוֹבֵל וְלֹא מִשׁוּם צַעַר לָהּ.

טו. הַשַּׁבָּת וְעִבּוּדָה זָרָה - כָּל אַחַת מֵהֵן, שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד שְׂאָר כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה; וְהַשַּׁבָּת הִיא הָאוֹת³⁶ [הסימן] שְׁבִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְיַגִּינוּ, לְעוֹלָם. לְפִיכָף, כָּל הַעוֹבֵר עַל שְׂאָר הַמִּצְוֹת, הָרִי הוּא בְּכֻלּוֹ רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל הַמְּחַלְלֵל שַׁבָּת בְּפִרְהָסִיא, הָרִי הוּא כְּעוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה - וּשְׁנֵיהֶם כְּגוּיִם לְכָל דְּבָרֵיהֶם.

טז. לְפִיכָף מְשַׁבַּח הַנְּבִיא וְאוֹמֵר³⁵: "אֲשֶׁרִי אָנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, וְכֵן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ - שְׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלּוֹ" [-לא מחלל את השבת] וְגו'. וְכָל הַמְּשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבָּת כְּהַלְכָתָהּ, וּמְכַבְּדָהּ וּמְעַנְנָהּ פְּסִי כַחוּ - כְּכָר מִפְּרֵשׁ בְּקֻבְלָה [-בספרי הנביאים] שֶׁכָּרוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, יִתָּר עַל הַשְּׂכָר הַצִּפּוֹן [-השמורן] לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֹאֵמַר³⁶: "אֲזִי³⁷ תִתְעַנֵּג עַל ה', וְהִרְפַּבְתִּיךָ עַל בְּמַתִּי אֶרְצִי³⁸; וְהֶאֱכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ³⁹ - כִּי פִי ה' דָּבָר".

(כג) כאשר תשמור שבת כראוי. (כד) תהיה במעלה גבוהה. (כה) תזכה לנחלה בלי גבולות ומצרים, כפי שנאמר ליעקב "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעִין⁴⁰

(כו) ברוך ה' שסייע לנו לכתוב ולסיים את הלכות אלו.

הַלְבוֹת עֵרוֹבִין

מִצְוֹת עֲשֶׂה אַחַת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴¹, וְאֵינָה מִן הַמְּנִינֵי. וּבִיאור מִצְוָה זוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ.

(א) מדרבנן (חכמים הראשונים נקראים סופרים). (ב) של תרי"ג מצוות התורה שנאמרו למשה בסיני.

פָּרְק א

מהו עירוב, ממה עשוי, היכן מניחים אותו ומתי

א. חֶצֶר שְׁיֵשׁ בָּהּ שְׁכָנִים⁴² הַרְבֵּה, כָּל אֶחָד מֵהֵן

35. ישעיהו, נו, ב 36. ישעיהו, נח, יד

הפניות לשיחות קודש ❧ הלכה טז: ביאור פרטי הלשונות והשינויים לגבי לשון הש"ס - לקו"ש לעולם: נצחיות השבת אינה ענין צדדי בה. הביאור - לקו"ש חל"ב ע' 131. חלכה טז: ביאור פרטי הלשונות והשינויים לגבי לשון הש"ס - לקו"ש חל"ב ע' 125.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִלַּח בְּפָנָי עֲצָמוֹי^י; וְכֵן כְּמַהֲיִן וּפְטָרִיּוֹת - אֵין מְשַׁתְּפִין בְּהֵן, שְׂאִינֵן חֲשׂוּבִין פְּאָכְלִים. עֲרֹב מֵים עִם מִלַּח - נַעֲשֶׂה כְּמוֹרִיס^{טו} [=צ"ל], וּמְשַׁתְּפִין בּוֹ.

יא) שדרך אנשים לאפות מהם לחם. יב) סוג קטניות, שאין דרך אנשים לאפות מהם לחם. יג) עירוב של אנשי מבוי זה עם זה. יד) מפני שאינו חשוב מאכל. טו) ציר של דגים מלוחים, והוא ראוי למאכל עם לחם.

ט. וְכִמְהָ שְׁעוֹר [-כמות] הָאֵכָל שְׂמַשְׁתְּפִין בּוֹ? כְּגִוּוֹגְרִית^{טז} לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבֹוֹי, אוּ מִבְּנֵי הַמְּדִינָה - וְהוּא שְׂיֵהִיו שְׂמוּנָה עֶשֶׂר, אוּ פְּחוֹת^{יז}; אֲבָל אִם הָיוּ מֵרַבִּין עַל זֶה - שְׁעוֹרוֹ שְׁתֵּי סְעוּדוֹת, שְׁהֵן כְּשְׂמוּנָה עֶשֶׂר גְּרוּגְרוֹת, שְׁהֵן כְּשֵׁשָׁה בִּיצִים בֵּינוּנִיּוֹת; אֲפֹלוּ הָיוּ הַמְּשַׁתְּפִין אֲלֵפִים וּרְבָבוֹת, [מספיק] שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָלֵן.

טז) גודל של תאנה מיובשת. יז) עד 18 דיירים במבוי, צריך שיהיה לכל אחד שיעור כגרוגרת.

י. כָּל אֵכָל שֶׁהוּא נֹאכֵל כְּמוֹת שֶׁהוּא - כְּגוֹן פֶּת, וּמִינֵי דָגָן, וּבֶשֶׂר חַי - אִם יִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ, שְׁעוֹרוֹ מִזֹּוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת; וְכֹל שֶׁהוּא לִפְתָּי^{יח}, וְדֶרֶךְ הָעֵם לְאֵכָל בּוֹ פֶּתָן - כְּגוֹן יַיִן מִבְּשֵׁל, וּבֶשֶׂר צָלִי, וְחֶמֶן, וּמוֹרִיס, וְזֵיתִים, וְאִמְהוֹת שֶׁל בְּצָלִים [בצלים המיוערים לזריעה] - שְׁעוֹרוֹ כְּדֵי לְאֵכָל בּוֹ [עם לחם] שְׁתֵּי סְעוּדוֹת^{יט}.

יח) תבשיל שנאכל עם לחם. יט) הכמות נמדדת לפי הכמות שאוכלים בשתי סעודות יחד עם לחם, ואין צריך מהמאכל בעצמו שיעור שתי סעודות.

יא. נִשְׁתַּתְּפוּ בֵּינָן חַיִּי, שְׁעוֹרוֹ שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת^כ לְכָלֵן; וְכֵן בְּשֶׁכֶר, שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת. בִּיצִים, שְׁתֵּים; וּמְשַׁתְּפִין בְּהֵן, וְאֲפֹלוּ הֵן חַיּוֹת^{כב}. רְמוּנִים, שְׁתֵּים. אֲתָרוּג, אֶחָד. חֲמִשָּׁה אַגּוּזִים, חֲמִשָּׁה אַפְרֹסְקִין. לִיטְרָא^{כג} יָרֵק, בֵּין חַי בֵּין שְׁלוּק; וְאִם • הָיָה בְּשֵׁל וְאִם • מְעַרְבִין אִיא לֹא נִאֲמַר זֶה אֵלָא בְּתַרְדִּין.

לְאֵכִילָהּ. עוֹכְלָא^{כד} תְּבִלִין, קִבְּיָה תְּמָרִים, קִבְּ גְרוּגְרוֹת, מְנָה [ממדות נפח] דְּבִלְהָ^{כה}, קִבְּ תַפּוּחִין. כְּשׁוֹת [מין צמח], כְּמִלָּא הִיד. פּוּלִין לַחִין, כְּמִלָּא הִיד. חֲזוּי^{כו}, לִיטְרָא. וְהַתְּרָדִין - הָרִי הֵן בְּכִלְל הַיָּרֵק, וּמְעַרְבִין בְּהֵן. עֲלֵי בְּצָלִים - אֵין מְעַרְבִין בְּהֵן, אֵלָא אִם הַבְּצִילוֹ [=צמח] וְנַעֲשֶׂה אַרְךָ כֹּל עֲלָה מְהֵן [כאורין]

הַשְּׂדֵה לְמַדִּינָה; וְנִחְשְׁבוּ שֶׁהַשְּׂוֹקִים וְהַרְחֻבוֹת, הוֹאִיל וְהֵן רְשׁוֹת לְפָל, הָרִי הֵן פְּשָׁדוֹת וְכַמְדְּבָרוֹת, וְיֹאמְרוּ שֶׁחֲצָרוֹת בְּלֶבֶד הֵן רְשׁוֹת הַיְחִיד, וְיִדְמּוּ שְׂאִין הַהוֹצָאָה מִלְּאֲכָה, וְשִׁמְתָר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרְשׁוֹת הַרְבִּים.

ט) כאשר העיר מוקפת חומה שגבוהה עשרה טפחים, כפי שהביא בהלכה א.

ה. לְפִיכָף תִּקְוֵן, שְׁפָל רְשׁוֹת הַיְחִיד שֶׁתְּחַלֵּק בְּדִיּוּרִין, וְיֹאחֲזוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּהָ רְשׁוֹת לְעֲצָמוֹ, וְיִשְׁאָר מִמֶּנָּה מְקוֹם בְּרְשׁוֹת כְּלָן, וְיִד כְּלָן שְׁוָה בּוֹ, כְּגוֹן הַחֲצָר לְבָתִּים - שֶׁנִּחְשְׁבָו אוֹתוֹ הַמְּקוֹם שְׂיִד כְּלָן שְׁוָה בּוֹ, כְּאִלוֹ הוּא רְשׁוֹת לְרַבִּים, וְנִחְשְׁבָו כָּל מְקוֹם וּמְקוֹם שְׂאֲחִזוּ כָּל אֶחָד מִן הַשְּׂכָנִים וְחִלְקוֹ לְעֲצָמוֹ, שֶׁהוּא בְּלֶבֶד רְשׁוֹת הַיְחִיד; וְיִהְיֶה אֶסוּר לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת שֶׁחֵלֵק לְעֲצָמוֹ לְרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, אֵלָא יִשְׁתַּמֵּשׂ כָּל אֶחָד בְּרְשׁוֹת שֶׁחֵלֵק לְעֲצָמוֹ בְּלֶבֶד, עַד שֶׁיַּעֲרֹבוּ כְּלָן, אִף עַל פִּי שֶׁהִפֵּל [מצד הרין] רְשׁוֹת הַיְחִיד.

ו. וּמָה הוּא הָעֲרוֹב הַזֶּה? הוּא שֶׁיִתְעַרְבוּ בַּמֵּאֲכָל אֶחָד שְׂמִינִיחִין אוֹתוֹ מֵעֲרֹב שַׁבָּת - כְּלוֹמַר: שְׁכַלְנוּ מְעַרְבִין, וְאֵכָל אֶחָד לְכַלְנוּ, וְאֵין כָּל אֶחָד מִמֶּנּוּ חוֹלֵק; אֵלָא כְּשֵׁם שְׂיִד כְּלָנוּ שְׁוָה בְּמְקוֹם זֶה שֶׁנִּשְׁאָר לְכַלְנוּ [-בחצר], כִּף יִד כְּלָנוּ שְׁוָה בְּכָל מְקוֹם שְׂאֲחִזוּ כָּל אֶחָד לְעֲצָמוֹ, וְהָרִי אֲנּוּ כְּלָנוּ רְשׁוֹת אַחַת. וּבַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה, לֹא יִבּוֹאוּ לְטָעוֹת וּלְדַמּוֹת שֶׁמְתָר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרְשׁוֹת הַרְבִּים. (י) ישתתפו כולם במאכל אחד.

ז. הָעֲרוֹב שְׁעוֹשִׁין בְּנֵי הַחֲצָר זֶה עִם זֶה, הוּא הַנְּקִרָא 'עֲרוֹבֵי חֲצָרוֹת'; וְשְׁעוֹשִׁין אֲנָשֵׁי הַמְּבֹוֹי זֶה עִם זֶה, אוּ כָּל בְּנֵי הַמְּדִינָה, הוּא הַנְּקִרָא 'שְׁתוּף'.

ח. אֵין מְעַרְבִין בְּחֲצָרוֹת, אֵלָא בְּפֶת שְׁלָמָה בְּלֶבֶד. אֲפֹלוּ כְּפָר מֵאֶפֶה סָאָה [-משקל גדול], וְהִיא פְּרוּסָה - אֵין מְעַרְבִין בָּהּ; הִיתָה שְׁלָמָה, וְהִיא כְּאֶסֶר [-מטבע קטן] - מְעַרְבִין בָּהּ. וּכְשֵׁם שֶׁמְעַרְבִין בְּפֶת תְּבוּאָה, כִּף מְעַרְבִין בְּפֶת אֲרִזוֹ וּבְפֶת עֲדָשִׁים^ט; אֲבָל לֹא בְּפֶת דַּחֲוִי^י. וְשְׁתוּף^{יב}, בֵּין פֶּת בֵּין בְּשָׂר אֲכָלִין. כְּכָל אֵכָל מְשַׁתְּפִין - חוּץ מִן הַמֵּים בְּפָנָי עֲצָמוֹ, אוּ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יד. אַכַּל שֶׁהוּא מִתֵּר בְּאַכִּילָה - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲסוּר לָזֶה הַמְעַרֵב - הֲרִי זֶה מְעַרֵב בּוֹ וּמִשְׁתַּתֵּף בּוֹ. פִּיצָד? מִשְׁתַּתֵּף הוּא הַנְּזִיר בִּיְנִין, וַיִּשְׁרָאֵל בְּתַרומָהּ^ל. וְכֵן הַנְּזִיר מֵאֲכַל זֶה, אוֹ שֶׁשָּׁפַע שְׂאֵל יֵאָכְלוּ - מְעַרֵב בּוֹ וּמִשְׁתַּתֵּף בּוֹ; שְׂאֵם אֵינוֹ רָאוּי לָזֶה, הֲרִי הוּא רָאוּי לְאַחַר.

(לא למרות שהנזיר אינו יכול לשנות יין, וישראל אינו יכול לאכול תרומה.)

טו. אַבֵּל דְּבַר הָאֲסוּר לְכָל - פְּגוֹן טָבֵלֵי, אֶפְלוֹ טָבֵל שֶׁל דְּבָרֵי סוּפְרִים^{לג} [-המותר מן התורה], וְכֵן מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׂאֵל נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ פֶּהֲגֵלֵי, וְכֵן מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֵּדֶשׁ שְׂאֵל נִפְדּוּ פֶּהֲלֶכְהֵי^{לה} - אֵין מְעַרְבִין וּמִשְׁתַּתְּפִין בָּהֶן. אַבֵּל מְעַרְבִין וּמִשְׁתַּתְּפִין בְּדַמְאִילֵי, מִפְּנֵי שְׂרָאוּי [-מותר] לְעֲנָיִים; וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֵּדֶשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, אָף עַל פִּי שְׂאֵל נָתַן אֶת הַחֲמֹשׁ [-תוספת לשווי ההקדש] - שְׂאִין הַחֲמֹשׁ מְעַבֵּב; וּמְעַרְבִין בְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי בִירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי שֶׁם לְאַכִּילָה - אַבֵּל לֹא בְּגִבּוּלִין [-חוץ לירושלים].

(לב) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות. (לג) שחיוב תרומה ומעשרות שלה הוא רק מדברי חכמים. (לד) שהלוי לקח את המעשר שלו לפני שהפרישו מהתבואה תרומה גדולה. (לה) לרוגמה, שפדה מעשר שני על מטבע שאין עליו צורה, והקדש שפדו אותו על קרקע. (לו) פירות ששייכים לעם-הארץ, ואנו חוששים שמא לא הפריש ממנה מעשר, וצריך לעשר מספק.

טז. פִּיצָד • מְעַרְבִין בְּחִצְרוֹת? גּוֹבִין חֲלָה אַחַת שְׁלֹמָה מִכָּל בֵּית וּבֵית, וּמִנְיַחִין הַכָּל בְּכָלִי אַחַד בְּבֵית אַחַדֵּי מִפְּתֵי הַחֲצָר, אֶפְלוֹ בְּבֵית הַתְּכָן אוֹ בְּבֵית הַבְּקָר אוֹ בֵּית הָאוֹצֵר [-מחסן] לֵה; אַבֵּל אִם נָתַנוּ בְּבֵית שְׂעַר [-ביתן שמירה]^{לט}, אֶפְלוֹ בֵּית שְׂעַר שֶׁל יַחֲדֵי, אוֹ בְּאַכְסָדְרָה [-רחבה מקורה ולה 3 קירות], אוֹ בְּמִרְפֶּסֶת, אוֹ בְּבֵית שְׂאִין בּוֹ אֲרַבַּע אַמּוֹת עַל אֲרַבַּע אַמּוֹת^מ - אֵינוֹ עָרוּב. וּכְשֶׁמִּקְבֵּץ הָעָרוּב, מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת עָרוּב'; וְאוֹמֵר: 'בְּעָרוּב זֶה יִהְיֶה מִתֵּר לְכָל בְּנֵי הַחֲצָר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִבֵּית לְבֵית בְּשֶׁבֶת'. וַיֵּשׁ לְקַטֵּן לְגִבּוֹת עָרוּבֵי

השנת הראב"ד
וכל... השיתוף א"א אני אינו אומר כן שלא אמרו כל האוכלין מצטרפין למזון שתי סעודות לעירוב אלא לעירובי תחומין ששיעורו בשתי סעודות אבל שותפי מבואות אין שיעורן קצוב לשתי סעודות אלא למרובין אבל למועטין כגרוגרת לכל אחד ואחד, והטעם כי ערובי תחומין שתי סעודות לאיש אחד ולפיכך כל האוכלין מצטרפין אבל שותפי מבואות שהם לאנשים הרבה איך יצטרפו והלא אמרו (עירובין מט) החולק את עירובו אינו עירוב ואי אפשר זה מביא יין וזה מביא שמן וזה מביא חומץ ויתנם בכלי אחד, עוד אמרו (שם עירובין פ) נתמעט כל האוכל מוסף מאותו המין הראשון ואינו צריך להודיע אבל ממין אחר צריך להודיע ואם בתחילה הוא בא מכמה מינין למה הקפידו עליו בסוף בשני מינין אלא ש"מ בתחלה אינו בא אלא ממין אחד והמוכה לבני מבוי אינו מוכה אלא ממין אחד, מיהו בסוף הקלו בה שאם נתמעט, אפילו ממין אחר מוסף ואינו צריך להודיע, ושמעטא דבעל הבית שהיה שותף לשכנים (עירובין עא) מוכחת להדיא דבעינן דברים שיהו כחורין זה לזה דוק ותשכח.

זרת; אַבֵּל פְּחוֹת מִפְּאֵן, אֵינוֹ אֲכָל. וְכָל • אֵלוֹ הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִין - כְּלַפְתָּן הֵן, וּלְפִיכָּה נִתְּנוּ בָּהֶן שְׁעוּרֵין אֱלוֹכֵי. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהֶן. וְכָל הָאֲכָלִין מַצְטָרְפִין לְשְׁעוּר הַשְּׁתוּף^{כט}.
(כ) אבל יין מבושל - שיעורו מזון שתי סעודות, כפי שכתב בהלכה הקודמת. (כא) רביעית היא רביעית הלוג, שהיא שיעור ביצה ומחצה, ולפי המדה הנהוגה בזמננו היא שלושת רבעי חצי-ליטר. (כב) גם כשהביצים לא מבושלות, כי לפעמים אוכלים אותה בלי בישול. (כג) מידת משקל, כפי שיבואר בהלכה הבאה. (כד) מידת משקל, כפי

שיבואר בהלכה הבאה. (כה) שם מדה, כפי שיבואר בהלכה יג. (כו) תאנים לחות שכותשים אותם, ומדביקים אחד לשני ועושים מהם עיגול. (כז) שחת של תבואה שגזזו אותה כשהיא הייתה עדיין ירק ואוכלים אותה. (כח) כל אחד מהמאכלים הוא לפתן, לכן צריך לדעת כמה שיעור שתי סעודות מכל מין ומין. (כט) לא צריך מכל מין ומין שיעור בפני עצמו, אלא כולם יחד מצטרפים לשיעור שתי סעודות.

יב. לִיטְרָא הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, מְלֵא שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת [-רביעית: כ 86 גרם]; וְעוֹכְלָא, חֲצִי רְבִיעִית. וּמְנָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, מֵאָה דִינָר [-סוג מטבע]; וְהִדְיָנָר, שֵׁשׁ מַעֲיָן [-סוג מטבע]; וְהַמְעָה, מִשְׁקַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שְׁעוּרוֹת [-שעורה: כ 0.05 גרם]; וְהַסְּלַע [-סוג מטבע], אֲרַבְעָה דִינָרִין. וְהַרְבִּיעִית, מַחְזָקַת מִן הַמִּים אוֹ מִן הַיֵּין מִשְׁקַל שְׁבַעַה עֶשֶׂר דִּינָרִין וְחֲצִי דִינָר פְּקָרוּבֵל; נִמְצָאֵת הַלִּיטְרָא, מִשְׁקַל חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים דִּינָר, וְהַעוֹכְלָא, מִשְׁקַל תְּשַׁעַה דִּינָרִין פְּחוֹת רְבִיעַ.

(ל) מים או יין במידת רביעית, שוקלת בערך כ-17.5 דינרים.

יג. סָאָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, שְׁשֵׁת קָבִין; וְהַקֵּב, אֲרַבַּעַת לָגִין; וְהַלֵּג, אֲרַבַּע רְבִיעִיּוֹת; וְכָבֵד בְּאֲרָנוּ מִדַּת הַרְבִּיעִית וּמִשְׁקָלָהּ. וְאֵלוֹ הַשְּׁעוּרִין שְׂאֲדָם צָרִיךְ לְזַכֵּר אוֹתָן תְּמִיד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חצרות, למרות ששיתוף מבואות מעיקר הדין פטור שלא נצטרך לעשות עירוב חצרות, כי השיתוף במבוי מערב את כל הדיירים יחד שיהיו ברשות היחיד. (ג) הם לא יודעים שהשיתוף במבוי פטור את עירוב החצרות, ויחשבו שאין צורך לערב חצרות גם כאשר לא עושים שיתוף במבוי. (גא) שהניחו פת שלימה בבית שבחצר, כמו בעירובי חצרות. (גב) היות שהפת היא דבר חשוב ועיקר המזון, כולם שמים לב אליה ולכן יחשבו שעשו עירוב חצרות.

בני חבורה ^ג שהיו מסבין בפית^ג, וקדש עליהן היום^ג ^[נכנסה שבת] - פת שעל השלחן, סומכין עליה משום ערובי חצרות^ג; ואם רצו לסמך עליה משום שתוף - סומכין, אף על פי שהן מסבין בחצרי^ג.

(גג) מאותו מבוי. (נד) בערב שבת בין השמשות. (נה) נכנסה השבת באמצע סעודתם, והם לא עירבו ביניהם. (נו) יכולים לסמוך על הפת שעל השולחן שתהיה העירוב שלהם, כי לכולם יש רשות להשתמש בה. (נז) אם הם סעדו בחצר, הם יכולים לעשות מהפת שיתוף מבואות (אבל לא עירובי חצרות, כי בעירוב חצרות העירוב מוכרח להיות באחד הבתים ולא בחצר).

כ. לקח אחד מבני החצר פת אחת, ואמר: 'הרי זה לכל בני החצר', או אכל פשתי סעודות, ואמר: 'הרי זה לכל בני המבוי' - אינו צריך לגבות מפל אחד ואחד; ואכל צריך לזכות ^[להקנות] להן בו על ידי אחרי^ג. ויש לו ^[אפשרות] לזכות להן על ידי פנו ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו העברי, ועל ידי אשתו; אכל לא על ידי פנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הפנעניים - מפני שידם פידו^ג.

השנת הראב"ד
וכן . . . סופרים א"א זה שבוש עבר
עברי קטן מי איכא.

וכן • יש לו לזכות להן (עבדו ושפחתו העברים) אף על פי שהיא קטנה (שהם קטנים) - שהקטן זוכה לאחרים בדבר שהוא מדברי סופרים^ג ^[חכמים]. ואינו צריך להודיע^ג לבני החצר או לבני המבוי שהרי זכה להן וערב עליהן - שזכות היא להן^ג, וזכין לאדם שלא בפניו.

(נח) צריך לתת את הפת או האוכל לאדם אחר, שיזכה בזה בשביל כל בני החצר או המבוי. אבל הוא עצמו לא יכול לזכות לאחרים, כי כל זמן שהפת או האוכל בידו, הם לא יצאו מרשותו. (נט) והפת או האוכל לא יצאו מרשותו. (ס) ומצוות עירוב היא רק תקנת שלמה המלך. (סא) לבקש רשות. (סב) שיהיה מותר להם לטלטל בכל החצר.

כא. אין מערבין ולא משתתפין בשפת, אלא מבעוד יום; ומערבין ערובי חצרות ושתופי

חצרות^ג. ובית שמניחין בו ערוב, אינו צריך לתן ^[כשאר השכנים] את הפת^ג; ואם היו רגילין להניח בו ^[בבית זה] - אין משנין אותו, מפני דרכי שלום^ג.

(לז) ועל-ידי-זה נחשב כאילו כולם דרים בבית זה. (לח) כיון שכל אלו ראויים לדירה. (לט) מבואה לכניסה, היות שמשמשת מעבר היא לא נחשבת כדירה. (מ) שבמקום כזה לא ראוי לדור שם. (מא) גם קטן יכול לאסוף את מכולם את המזון לעירוב. (מב) בבית שמניחים את עירוב, בעל הבית לא צריך להשתתף בלחם, כי כל המטרה של הלחם שייחשב כאילו כולם גרים בבית הזה, ובעל הבית ממילא גר שם. (מג) אם מניחים ערוב במקום קבוע, לא מעבירים את העירוב לבית אחר, כדי שלא יבואו לידי מחלוקת.

לז. וכיצד משתתפין במבוי? גובה אכל פגרוגרת מפל אחד ואחד, או פחות מפגרוגרת אם היו מרבין^ג, ומניח הכל בכלי אחד בחצר מחצרות המבוי, או בבית מן הבתים - אפלו בית קטן^ג או אכסדרה או מרפסת - הרי זה שתוף^ג; ואכל אם הניחו באויר מבוי, אינו שתוף. ואם הניח בכלי בחצר - צריך להגביה בכלי מן הקרקע טפח, כדי שיהיה נפר. ומברך על מצות ערוב, ואומר: 'בזה השתוף יהיה מתן לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מחצרות למבוי בשפת'.

(מד) אם היו מעל 18 דיירים, כפי שהסביר לעיל בהלכה ט. (מה) אפילו שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. (מו) ההבדל בין עירובי חצרות לעירובי מבוי, כי בחצר אנחנו רוצים לשתף את הדירות, לכן צריך להניח במקום שראוי לדירה. אבל במבואות, אנחנו רוצים לשתף את כל החצרות יחד, וגם בית קטן, אכסדרה ומרפסת ראויים להיות חצר.

יח. חלקו את הערוב או את השתוף - אף על פי שהוא בבית אחד, אינו ערוב^ג; אכל אם מלאו את הכלי מן הערוב, ונשאר ממנו מעט והניחווה בכלי אחר - מתר^ג.

(מז) כי צריך שהוא יהיה דבר שלם, ולא מחולק לחלקים. (מח) כיון שהם לא חלקו את העירוב ככוונה.

יט. המשתתפין במבוי, צריכין לערב בחצרות^ג, כדי שלא לשפח התינוקות תורת ערוב, שהרי אין התינוקות מכירין מה נעשה במבוי^ג; לפיכך, אם נשתתפו במבוי בפתי^ג, סומכין עליו, ואין צריכין לערב בחצרות, שהרי התינוקות מכירין פתי^ג.

(מט) אם עשו שיתוף מבואות, צריכים לעשות גם עירוב

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לאחרים את הרשות שלו בחצר, אבל את רשות הבית שלו לא נותן.

ב. המבטל רשותו סתמי - רשות חצרו בטל, רשות ביתו לא בטל. והמבטל רשותו לבני חצר, צריך לבטל לכל אחד ואחד בפרוש, ואומר: 'רשותי מבטלת לך, ולך, ולך'; והיורש מבטל רשות אף על פי שמית מורישו בשבת, שהיורש - תחת מורישו הוקם לכל דבר, ובטול רשות בשבת מתר לכתחלה.

ג) שלא פירש מה הוא מבטל, אלא אמר: רשותי מבטלת, ואנו לא יודעים אם התכוון רק לחצר או גם לבית. ד) שירש מאחד הדיירים בחצר את הבית שלו, והמוריש לא עירב בערב שבת. ה) למרות שהיורש לא היה יכול לערב לפני שבת, כרגע הוא עומד במקום המוריש, וכמו שהמוריש יכל להסתלק מהרשות שלו, גם היורש יכול. ו) מפני שזה לא קנין, אלא רק ביטול רשות.

ג. בטלו אלו המערבין רשותם לזה שלא ערב - הוא מתר, שהרי נשאר לבדו; והם אסורין, שלא נשאר להן רשות. ואין אומרין: 'מהיו פאורחים אצלו'; שאין רבים אורחין אצל אחד.

ז) אם כל הדיירים ביטלו את רשותם לאותו אחד של ערב - לו מותר להוציא מביתו או מבתיים לחצר, כי כל הרשות הפכה להיות שלו. ולהם אסור להוציא מהבית שלהם לחצר, כי זה לא הרשות שלהם. ח) כמו שאמרנו בהלכה א, ואז יהיה להם מותר להוציא כמו אורחים. ט) כי אין זו הדרך לארח אורחים רבים אצל אדם אחד.

ד. היו אלו שלא ערבו, שנים או יתר - אם בטלו רשותם למערבין - המערבין מתרין, ואלו שלא ערבו אסורין. ואין המערבין יכולים לבטל רשותם לשנים שלא ערבו, שכל אחד מהן אוסר על חברו; ואפלו חזר האחד שלא ערב, ובטל רשות לשני שלא ערב - הרי זה אוסר, שבשעה שבטלו לו השנת הראב"ד המערבין, אסור היה.
אחד . . . שעירב א"א והוא שמת השלישי שעירב זה עמו אבל אם חי צריך לבטל לשניהם.

י) אחרי שביטלו להם המערבים. יא) כי המערבים ביטלו את הרשות שלהם כדי ששני אלו שלא ערבו יוכלו לטלטל, אבל במקרה כזה הם עדיין לא יוכלו לטלטל, כי כל אחד אוסר על חברו, וביטול הרשות שלהם לא נחשב. לכן גם כאשר

מבואות בין השמשות, אף על פי שהוא ספק מן היום, ספק מן הלילה^{סו}. ולעולם צריך שיהא הערוב או השתוף מצוי ואפשר לאכלו כל בין השמשות. לפיכך, אם נפל עליו גל [אבנים], או אבד, או נשרף, או שהיה תרומה ונטמאת מבעוד יום - אינו ערוב; [אבד] משחשכה^{סז}, הרי זה ערוב; ואם ספק^{סה}, הרי זה ערוב - שספק הערוב, פשר.

סג) כי זה רק מדרבנן. סד) שכבר נכנסה שבת. סה) היינו שבוודאי הניחו שם לפני שבת, ויש ספק אם העירוב היה קיים בעת כניסת השבת או לא, מעמידים את העירוב בחזקתו שהוא היה שם - וכשר. אבל אם יש ספק אם הניחו שם בכלל את העירוב - אסור.

כב. נתן הערוב או השתוף במגדל^{סו}, ונעל עליו, ואבד המפתח קדם שחשכה - אם אי אפשר לו להוציא הערוב, אלא אם פן עשה מלאכה^{סז} בין השמשות - הרי זה כמי שאבד ואינו ערוב, שהרי אי אפשר לאכלו. הפריש תרומת מעשר או תרומה גדולה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשף - אין מערבין בה; שעדין היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה סעודה הראויה מבעוד יום.

סו) בארון, ואסור לשבור אותו בשבת. סז) שאסור מן התורה לעשות אותם בשבת.

פְּרָק ב

דיני עירוב ששותפים בו רק חלק מהדיירים

א. אנשי החצר שערכו פלן, חוץ מאחד מהן שלא ערב עמהן - בין מזיד, בין שוכח - הרי זה אוסר עליהן, ואסור לכלן להוציא מבתיהם לחצר או מן החצר לבתיהם. בטל להן זה שלא ערב רשות חצרו בלבד, הרי אלו מתרין להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר ומחצר לבתיהם; אבל לביתו, אסור. בטל להן רשות ביתו ורשות חצרו, הרי כלם מתרין; הן מתרין, מפני שערכו, והרי בטל להן רשות ביתו וחצרו; וגם הוא מתר, מפני שלא נשאר לו רשות, והרי הוא פאורח אצלם, והאורח אינו אוסר.

א) לפי שבכל חלק מן החצר, יש רשות ששייכת למישהו שלא עירב. ב) זה שלא עירב ביטל את רשותו בחצר, ונותן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שנמצאים בתוכה. כב) בערב שבת הם לא היו יכולים לערב כי אז החצר לא הייתה קיימת, וכאשר אין אפשרות לערב לפני שבת, אי אפשר לבטל בשבת.

אָחַד מִבְּנֵי חֲצָרֵי שְׁמֵתִי, וְהֵנִיחַ רְשׁוּתוֹ לְאָחַד מִן הַשּׁוֹקֵי - אִם מֵת מִבְּעוֹד יוֹם י, הָרִי הַיּוֹרֵשׁ שְׁאִינוּ מִבְּנֵי הַחֲצָר אוֹסֵר עֲלֵיהֶן י; וְאִם מֵת מִשְׁחֻשְׁבָּה, אִינוּ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן י. אָחַד מִן הַשּׁוֹקֵי שְׁמֵת, וְהֵנִיחַ רְשׁוּתוֹ לְאָחַד מִבְּנֵי הַחֲצָר - אִם מִבְּעוֹד יוֹם מֵת - אִינוּ אוֹסֵר, שְׁהָרִי פֶלֶן מְעַרְבִין; וְאִם מֵת מִשְׁחֻשְׁבָּה - אוֹסֵר עֲלֵיהֶן, עַד שְׂבִיבֵטל לְהֵן רְשׁוּת מוֹרִישׁוֹ.

(ג) שעירב עם בני החצר. כד) ולא נשאר מבני ביתו באותה חצר. כה) היורש שלו לא גר באותה חצר, אלא במקום אחר. כו) לפני כניסת השבת. כז) כי העירוב שעורב מי שמת אינו מוגיל, כי עכשיו הרשות שייכת ליורש והוא לא עירב. כח) אנחנו אומרים שכיון שהותר למקצת שבת – הותר לכל השבת. כט) שהיתה לו דירה בחצר, אך הוא לא עירב בה, כי הוא לא גר שם. ל) כפי שכתב הרמב"ם בהלכה ב.

ח. יִשְׂרָאֵל וְגַר שְׁשׁוּרֵיין בְּמַעְרָה אַחַת לָא, וּמֵת הֵגֵר מִבְּעוֹד יוֹם - אִף עַל פִּי שְׁלֵא הַחֲזִיק [קנה] יִשְׂרָאֵל אַחַר בְּנִכְסֵי לָא עַד שְׁחֻשְׁבָּה - הָרִי זֶה הַמְחֲזִיק לָא [אחר כניסת שבת] אוֹסֵר עַד שְׂבִיבֵטל לָא, שְׁהָרִי הוּא פִּיּוֹרֵשׁ לָא; וְאִם מֵת הֵגֵר מִשְׁחֻשְׁבָּה [ועשו עירוב לפני השבת] - אִף עַל פִּי שְׁהַחֲזִיק יִשְׂרָאֵל אַחַר בְּנִכְסֵי - אִינוּ אוֹסֵר עָלָיו, אֶלָּא בְּהִתְרוֹ הָרֵאשׁוֹן הוּא עוֹמֵד לָא.

לא) ועירבו יחד. לב) גר שאין לו קרובי משפחה שירשו אותו, ברגע שמת, נכסיו הופכים להיות הפקר, וכל אחד מישראל שתופס בהם – זכה בהם. לג) שזכה בנכסי הגר. לד) ואף-על-פי שבכניסת השבת, היתה דירה זו בלא בעלים והמקום היה מותר בטלטול – אף-על-פי-כן אין אומרים: "כיון שהותרה בכניסת השבת – הותרה לכל השבת", הואיל והיא הייתה ראויה שיחזיק בה הישראל מבעוד יום. לה) ויורש יכול לבטל למרות שבכניסת השבת היה מורישו חי (כפי שכתב בהלכה הקודמת). לו) כיון שהותר למקצת שבת – הותר לכולה.

ט. יִשְׂרָאֵל הָדָר עִם הַנְּכָרִי אוֹ עִם גֵּר תוֹשְׁבֵי בְּחֲצָר, אִינוּ אוֹסֵר עָלָיו; שְׁדִירַת הַגּוֹי אֵינָה דִּירָה, אֶלָּא בְּבִהְמָה הוּא חָשׁוּב. וְאִם הָיוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים אוֹ יֵתֵר, וְגוֹי שׁוֹכֵן עִמָּהֶם - הָרִי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶם; וְדָבָר זֶה - גְּזֵרָה, פְּדִי שְׁלֵא יִשְׁכְּנוּ גוֹי עִמָּהֶם, שְׁלֵא לְלַמְדוֹ מִמֶּעֶשָׂיו. וְלָמָּה לֹא גְזֵרוּ בְּיִשְׂרָאֵל אָחַד וְגוֹי אָחַד? מִפְּנֵי שְׁאִינוּ דָּבָר מְצוּי - שְׁהָרִי יִפְתַּח שְׁמָא יִתְיַחַד עִמּוֹ וְיִהְרַגְנוּ, וְכִבְּר אֶסְרוּ לְהִתְיַחַד עִם הַגּוֹי.

אחד מהם יבטל את הרשות לחברו, אחרי שהמערבים ביטלו את הרשות - זה לא יועיל. יב) כאן מדובר כששניים עירבו יחד והשלישי לא עירב עמהם, לכן אם השלישי מבטל רשותו – מותרים השנים בטלטול. אבל אם אחד מהשנים שעירבו, רוצה לבטל את רשותו לשלישי – הוא אינו יכול, מפני שעדיין נשארים שניים שלא עירבו זה עם זה – אחד שעירב, ועוד אחד שלא עירב. יג) כוונת הרמב"ם כאן כשהיו שלושה, שניים ערבו ואחד לא ערב, ואחד מהמערבים מת, אז מי שלא ערב יכול לבטל ליחיד שערב. אבל אם יש כאן שניים שערכו וחיים, הוא צריך לבטל לכל אחד ואחד כמבואר בהלכה ב.

ה. כָּשֶׁם שְׂבִעַל בֵּית זֶה מִבְּטַל לְבִעַל בֵּית זֶה רְשׁוּתוֹ בְּחֲצָר אַחַת, פֶּךָ מִבְּטָלִין מִחֲצָר לְחֲצָרִי; וּמִבְּטָלִין, וְחוֹזְרִין וּמִבְּטָלִין ט. פִּיצַד? שְׁנַיִם שְׁשׁוּרֵיין [ג=] בְּחֲצָר וְלֹא עָרְבוּ - אָחַד מֵהֶן מִבְּטַל רְשׁוּתוֹ לְשֵׁנִי, וְנִמְצָא הַשְּׁנִי מִטְּלָטֵל בְּרְשׁוּתוֹ שְׂבִיבֵטל לוֹ חֲבֵרוֹ ט, עַד שְׂבִיבֵטל [השני] צָרְכֵינוּ; וְחוֹזֵר הַשְּׁנִי וּמִבְּטַל רְשׁוּתוֹ לְרֵאשׁוֹן ט, וּמִטְּלָטֵל הָרֵאשׁוֹן בְּרְשׁוּתוֹ שְׂבִיבֵטל לוֹ; וְכֵן פְּמָה פְּעָמִים. וְיֵשׁ בְּטוֹל רְשׁוּת בְּחֲרָבָה, כְּדָרָךְ שְׁהוּא בְּחֲצָרִי ט.

יד) כדי שיוכלו לטלטל מחצר לחצר. טו) הם מבטלים אחד לשני. טז) בזמן הזה הרשות שייכת לשני, ולכן יכול לטלטל בה. יז) ברגע שהראשון חזר להשתמש בחצר, הוא ביטל את ביטול הרשות, והחצר חזרה להיות גם שלו. יח) השני מבטל בחזרה את הרשות לראשון, ואז הראשון יכול לטלטל ברשות, כי היא שלו. יט) אם שני הבתים פונים לתוך חורבה שאין דיירים בתוכה, החורבה משמשת כמו חצר, וצריכים לערב כדי שיהיה להם מותר לטלטל מהבית לחורבה. ובמקרה שלא ערבו, הם יכולים לבטל את הרשות בחורבה, כמו בחצר.

ו. מִי שְׂבִיבֵטל רְשׁוּתוֹ, וְחֲזָר וְטְלָטֵל בְּרְשׁוּתוֹ שְׂבִיבֵטל - אִם בְּמִזֵּיד הוֹצִיא - הָרִי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶן, שְׁהָרִי לֹא עוֹמֵד בְּבִטּוֹלֵי; וְאִם בְּשׁוּגָג הוֹצִיא - אִינוּ אוֹסֵר, שְׁהָרִי הוּא עוֹמֵד בְּבִטּוֹלוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שְׁלֵא קָדְמוּ וְהִחֲזִיקוּ אֵלָיו שְׂבִיבֵטל לְהֵן; אֶבֶל אִם קָדְמוּ וְהִחֲזִיקוּ וְהוֹצִיאָנוּ - אִם חֲזָר הוּא וְהוֹצִיא בֵּין שׁוּגָג בֵּין מִזֵּיד, אִינוּ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן.

ז) ובמעשיו ביטל את ביטול הרשות.

ז. שְׁנֵי בָתִּים בְּשְׁנֵי צְדֵי רְשׁוּת הַרְבִּים, וְהַקִּיפּוּם גוֹיִם מְחִיצָה כִּי בְּשֶׁפֶת - אִין מִבְּטָלִין זֶה לְזֶה, הוּאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְעָרֵב מִאֲמֻשָּׁי.

כא) ואז השטח המוקף במחיצה נעשה כחצר לשני הבתים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לז נכרי שלא התגייר, אלא שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה.

י. שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים וְגוֹי הַשׁוֹכְנִים בְּחֶצֶר אַחַת, וְעָרְבוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים לְעֶצְמָם - לֹא הוֹעִיל פְּלוּם; וְכֵן אִם בָּטְלוּ לַגּוֹי, אוֹ בָטַל לְהֵן, אוֹ בָטְלוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים זֶה לְזֶה וְנַעֲשׂוּ בְּיַחֲד עִם הַגּוֹי - לֹא הוֹעִילוּ פְּלוּם; וְשָׂאִין עָרוּב מוֹעִיל בְּמָקוֹם גּוֹי, וְאִין בָּטוּל רְשׁוּת מוֹעִיל בְּמָקוֹם גּוֹי; וְאִין לְהֵן תְּקַנְהָ, אֲלֵא שִׁישְׁפְּרוּ מִמֶּנּוּ רְשׁוּתוֹ, וְיַעֲשֶׂה הַגּוֹי כְּאֵלוֹ הוּא אוֹרַח עֲמֵהֶן ל^ח. וְכֵן אִם הָיוּ גֵזִים רַבִּים - מִשְׁפִּירִין רְשׁוּתָם לְיִשְׂרָאֵלִים, וְהַיִּשְׂרָאֵלִים מְעַרְבִין וּמְתַרְיִן. וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד שֶׁשָּׁכַר מִן הַגּוֹי - מְעַרְבֵם עִם שְׂאֵר הַיִּשְׂרָאֵלִים, וְיִתְרוּ פְּלוּם; וְאִין פֶּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיף לְשֹׁכֵר מִן הַגּוֹי.

יג. שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים וְגוֹי הַדְּרִים בְּחֶצֶר אַחַת, וְשָׁכְרוּ מִן הַגּוֹי בְּשֶׁבֶת - חוֹזֵר הָאֶחָד מִ^ב וּמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְשֵׁנִי^ב, וּמְתַר^ב; וְכֵן אִם מֵת הַגּוֹי בְּשֶׁבֶת - מְבַטֵּל הַיִּשְׂרָאֵלִי לְיִשְׂרָאֵל הָאֲחֵרִים^ב, וְיִהְיֶה מְתָר לְטַלְטֵל.

(מה) הישראלי. (מו) כי העירוב שעשו בערב שבת לא הועיל – כיון שהיה גוי ביניהם. (מז) שמוטר לבטל רשות בשבת, וגם יכולים לחזור ולבטל אחד לשני. כמו שכתב הרמב"ם לעיל בהלכות ב וה. (מח) כיון שמת הגוי, בטלה רשותו באותה חצר, אף שהיה חי בכניסת השבת.

יד. גוי שהשכיר מגוי - אם אין הראשון יכול להוציא הגוי השני עד שישלם זמן שכירותו - שוֹכְרִין מִזֶּה הַגּוֹי הַשֵּׁנִי, שֶׁהָיָה נִכְנֵס תַּחַת הַבְּעָלִים; וְאִם יֵשׁ רְשׁוּת לְרֵאשׁוֹן לְהוֹצִיא אֶת הַגּוֹי הַשׁוֹכֵר מִמֶּנּוּ בְּכָל עֵת שִׁינְיָה^ב - אִם לֹא הָיָה הַשֵּׁנִי עוֹמֵד וְשָׁכְרוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים מִן הָרֵאשׁוֹן, הָרִי אֵלּוֹ מְתַרִין.

(מט) שכך התנה אתו בשעה שהשכיר לו. (נ) אם השני לא נמצא באותו הזמן בדירה.

טו. חָצֵר שִׁישְׂרָאֵלִים וְגוֹי שְׁרוּיִין בָּהֶּן, וְהָיוּ חֲלוּנוֹת פְּתוּחוֹת מִבֵּית יִשְׂרָאֵלִי זֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵלִי זֶה, וְעָשׂוּ עָרוּב דֶּרֶךְ חֲלוּנוֹתָי^ב - אִף עַל פִּי שֶׁהֵם מְתַרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דֶּרֶךְ חֲלוּנוֹת, הָרִי הֵם אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דֶּרֶךְ פְּתָחִים, מִפְּנֵי הַגּוֹי, עַד שִׁישְׁפִיר; וְשָׂאִין רַבִּים נַעֲשִׂים בְּעָרוּב בְּיַחֲד, בְּמָקוֹם הַגּוֹי^ב.

(נא) ופתחיהם פתוחים לחצר. (נב) שעל-ידי החלונות שביניהם חל העירוב, כי שם רשות הנכרי לא מפסיקה. (נג) שנים שערכו ביניהם לא הופכים להיות כאילו גרים בדירה אחת, שנחשוב שיש כאן רק ישראל אחד וגוי אחד שגרים בחצר.

טז. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מְחַלֵּל שֶׁבֶת בְּפִרְהִסָּא^ב (=ברבים), או שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה - הָרִי הוּא כְּגוֹי לְכָל דְּבָרָיו; וְאִין מְעַרְבִין עִמּוֹ, וְאִינוּ מְבַטְלִין אֲלֵא

לח) והטעם בזה, מפני שרצו חכמים להרחיק דירת ישראל מן הגויים, לכן החמירו בזה שאין לו תקנה עד שישכור ממנו את רשותו, ומאחר שהגוי לא רוצה בקלות להשכיר, ימנע הישראל מלדור עמו כדי שלא יאסור עליו את הטלטול בשבת.

יא. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זֹז לְפָנִים מִזוּלָּט, וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד וְגוֹי דְרִים בְּפָנִים וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד בְּחִיצוֹנָה, אוֹ שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל וְגוֹי בְּחִיצוֹנָה וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד בְּפָנִים מִיָּמִין - הָרִי זֶה אוֹסֵר עַל הַחִיצוֹנָה עַד שִׁישְׁפִיר מִמֶּנּוּ^ב, שֶׁהָרִי רַגְלֵי שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים וְגוֹי מְצוּיִים שָׁם; וְהַפְּנִימִי, מְתָר בְּפָנִים מִ^א.

(לט) ודיירי החצר הפנימית צריכים לצאת דרך החצר החיצונה. (מ) כיון שכולם הולכים דרך החצר החיצונה, נחשב כאילו כולם דרים שם, והדין כמו שני ישראלים וגוי שדרים יחד שאוסר עליהם. (מא) בחצר הפנימית מותר לטלטל – כי הגוי גר בחיצונה ואינו אוסר על הפנימית, וגם אם הגוי גר בחצר הפנימית, הוא לא אוסר על הישראל שגר שם איתו לבד, כפי שכתב הרמב"ם בהלכה ט.

יב. שוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֶפְלוֹ בְּשֶׁבֶת^ב; שֶׁהַשְּׁכִירוֹת כְּבָטוּל רְשׁוּת הַיָּא, שְׂאִינָה שְׁכִירוֹת וְדָאִית, אֲלֵא הֶפֶר בְּלִבְד^ב; לְפִיכָף, שוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֶפְלוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה, וְאִשְׁתוּ שֶׁל גּוֹי מִשְׁכַּרְתָּ שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ, וְכֵן שְׁכִירוֹ אוֹ שְׁמָשׁוּ מִשְׁפִּירִין שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ; וְאֶפְלוֹ הָיוּ שְׁכִירוֹ אוֹ שְׁמָשׁוּ יִשְׂרָאֵלִי, הָרִי זֶה מִשְׁפִּיר שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ. שְׂאֵל מִן הַגּוֹי מְקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ חֶפְצָיו, וְהִשְׂאִילוֹ - הָרִי נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ

יב. שוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֶפְלוֹ בְּשֶׁבֶת^ב; שֶׁהַשְּׁכִירוֹת כְּבָטוּל רְשׁוּת הַיָּא, שְׂאִינָה שְׁכִירוֹת וְדָאִית, אֲלֵא הֶפֶר בְּלִבְד^ב; לְפִיכָף, שוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֶפְלוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה, וְאִשְׁתוּ שֶׁל גּוֹי מִשְׁכַּרְתָּ שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ, וְכֵן שְׁכִירוֹ אוֹ שְׁמָשׁוּ מִשְׁפִּירִין שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ; וְאֶפְלוֹ הָיוּ שְׁכִירוֹ אוֹ שְׁמָשׁוּ יִשְׂרָאֵלִי, הָרִי זֶה מִשְׁפִּיר שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ. שְׂאֵל מִן הַגּוֹי מְקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ חֶפְצָיו, וְהִשְׂאִילוֹ - הָרִי נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ

יב. שוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֶפְלוֹ בְּשֶׁבֶת^ב; שֶׁהַשְּׁכִירוֹת כְּבָטוּל רְשׁוּת הַיָּא, שְׂאִינָה שְׁכִירוֹת וְדָאִית, אֲלֵא הֶפֶר בְּלִבְד^ב; לְפִיכָף, שוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֶפְלוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה, וְאִשְׁתוּ שֶׁל גּוֹי מִשְׁכַּרְתָּ שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ, וְכֵן שְׁכִירוֹ אוֹ שְׁמָשׁוּ מִשְׁפִּירִין שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ; וְאֶפְלוֹ הָיוּ שְׁכִירוֹ אוֹ שְׁמָשׁוּ יִשְׂרָאֵלִי, הָרִי זֶה מִשְׁפִּיר שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ. שְׂאֵל מִן הַגּוֹי מְקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ חֶפְצָיו, וְהִשְׂאִילוֹ - הָרִי נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ

יב. שוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֶפְלוֹ בְּשֶׁבֶת^ב; שֶׁהַשְּׁכִירוֹת כְּבָטוּל רְשׁוּת הַיָּא, שְׂאִינָה שְׁכִירוֹת וְדָאִית, אֲלֵא הֶפֶר בְּלִבְד^ב; לְפִיכָף, שוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֶפְלוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה, וְאִשְׁתוּ שֶׁל גּוֹי מִשְׁכַּרְתָּ שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ, וְכֵן שְׁכִירוֹ אוֹ שְׁמָשׁוּ מִשְׁפִּירִין שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ; וְאֶפְלוֹ הָיוּ שְׁכִירוֹ אוֹ שְׁמָשׁוּ יִשְׂרָאֵלִי, הָרִי זֶה מִשְׁפִּיר שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ. שְׂאֵל מִן הַגּוֹי מְקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ חֶפְצָיו, וְהִשְׂאִילוֹ - הָרִי נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ

יב. שוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֶפְלוֹ בְּשֶׁבֶת^ב; שֶׁהַשְּׁכִירוֹת כְּבָטוּל רְשׁוּת הַיָּא, שְׂאִינָה שְׁכִירוֹת וְדָאִית, אֲלֵא הֶפֶר בְּלִבְד^ב; לְפִיכָף, שוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֶפְלוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה, וְאִשְׁתוּ שֶׁל גּוֹי מִשְׁכַּרְתָּ שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ, וְכֵן שְׁכִירוֹ אוֹ שְׁמָשׁוּ מִשְׁפִּירִין שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ; וְאֶפְלוֹ הָיוּ שְׁכִירוֹ אוֹ שְׁמָשׁוּ יִשְׂרָאֵלִי, הָרִי זֶה מִשְׁפִּיר שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ. שְׂאֵל מִן הַגּוֹי מְקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ חֶפְצָיו, וְהִשְׂאִילוֹ - הָרִי נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו) כיון שלבית יש גג, מתייחסים לבית כאילו כולו מלא עד לגג, ולכן גם אם החלון למעלה מעשרה טפחים, הוא נחשב כאילו בתוך עשרה. ז) חלון שנמצא בגג הקומה התחתונה, לבית שנמצא בקומה שמעליו. ח) שיהיה אפשר לעלות לחלון למעלה. ט) שאפשר להכניס בחללו ריבוע של ארבעה על ארבעה.

ג. **כִּתְלֵי שְׁבִיבֵי שְׁתֵּי הַצְּרוֹת, או מִתְבָּן** [=מתכן תבן] שְׁבִיבֵי שְׁתֵּי הַצְּרוֹת - פְּחוֹת מְעַשְׂרָה טְפָחִים - מְעַרְבִין עֲרוֹב אֶחָד, וְאִין מְעַרְבִין שְׁנַיִם. הֵיכָה גְבוּהַ עֲשָׂרָה, או יָתֵר עַל פֶּן - מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין, אֵלֹו לְעֶצְמָן וְאֵלֹו לְעֶצְמָן; וְאִם הֵיכָה בִּינֵיהֶן סֵלֶם מְפָאן וְסֵלֶם מְפָאן, הֲרִי הֵן כְּפֶתַח^א, וְאִם רְצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד [-במשותף]. וְאֶפְלוּ הֵיכָה הַסֵּלֶם זְקוּף וְסָמוּךְ לַפֶּתַל, שֶׁהֲרִי אִין יְכוּלִין לְעֹלוֹת בּוֹ עַד שִׁימָשֻׁךְ וַיִּתְרַחַק מִתְּחִתּוֹ מִן הַפֶּתַל - הֲרִי זֶה מִתִּיר; וְאֶפְלוּ לֹא הֵיכָה מְגִיעַ רֹאשׁ הַסֵּלֶם לְרֹאשׁ הַפֶּתַל - אִם נִשְׁאַר בִּינֵיהֶן פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה [טפחים]^ב, הֲרִי זֶה מִתִּיר, וּמְעַרְבִין אֶחָד, אִם רְצוּ.

ז) כי מחיצה גבוהה פחות מעשרה טפחים אינה נקראת מחיצה, ושתי החצרות נחשבות לאחת. יא) אם היה בכל צד מהכותל סולם, שאפשר לעלות ולרדת בסולם בצד השני של הכותל - הסולמות נחשבים כפתח. יב) כי יש כלל שבפחות משלושה טפחים יש דין "לבוד", כאילו הסולם מחובר לראש הכותל.

ד. הֵיכָה הַפֶּתַל רַחֵב אַרְבַּעַיִם, וְעֲשָׂה סֵלֶם מְפָאן וְסֵלֶם מְפָאן - אִף עַל פִּי שֶׁהַסֵּלְמוֹת מְרַחֲקוֹת זֶה מִזֶּה - אִם רְצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד. אִין בְּרַחֵב הַפֶּתַל אַרְבַּעַיִם - אִם אִין בֵּין הַסֵּלְמוֹת שְׁלֹשָׁה, מְעַרְבִין אֶחָד^ט; הֵיכָה בִּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה, מְעַרְבִין שְׁנַיִם^י.

יג) עובי הכותל היה ארבעה טפחים, ואפשר בקלות ללכת על הכותל. יד) כי אנחנו מחשיבים את הסולמות כמחברים אחד לשני, מדין "לבוד". טו) כי הכותל מפסיק בין החצרות, וסולמות לא נחשבים כפתח, כי הם רחוקים אחד מהשני.

ה. **בְּנֵה מַצְבֵּה** [=מדף] עַל גְּבִי מַצְבֵּה בְּצַד הַפֶּתַל^{יז} - אִם יֵשׁ בַּתְּחִתּוֹנָה [-במדף התחתון] אַרְבַּעַיִם, מְמַעֵט^{יח}; אִין בַּתְּחִתּוֹנָה אַרְבַּעַיִם, וְאִין בִּינֵה לְבֵין הָעֲלִיוֹנָה שְׁלֹשָׁה^{יט}, מְמַעֵט; וְאִם רְצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד. וְכֵן בְּמִדְרָגוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁסָּמְכָן לַפֶּתַל.

טז) הניח סוג של מדף או מדרגה מאבן בצד הכותל, ועליו עוד מדף. וממדף ועד לראש הכותל אין עשרה טפחים.

שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ כְּגוּי. אֲבָל אִם הָיָה מִן הַמֵּינִים [=כופרים] שְׂאִין עוֹבְדִין עֲבוּדָה זָרָה, וְאִין מְחַלְלִין שֶׁבֶת, כְּגוֹן צְדוּקִין, וּבִיְתוּסִין [הכופרים בתורה שבע"פ], וְכָל הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה - כָּלְלוּ שֶׁל דְּבָר: כָּל מִי שְׂאִינוּ מוֹדָה בְּמִצְוֹת עֲרוֹב - אִין מְעַרְבִין עִמּוֹ, לְפִי שְׂאִינוּ מוֹדָה בְּעֲרוֹב, וְאִין שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, לְפִי שְׂאִינוּ כְּגוּי; אֲבָל מְבַטֵּל הוּא רְשׁוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַכָּשֵׁר, וְזוֹ הִיא תְּקֻנָּתוֹ. וְכֵן אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל אֶחָד כָּשֵׁר, וְזֶה הַצְּדוּקִי, בְּחֶצֶר - הֲרִי זֶה אוֹסֵר עָלָיו, עַד שִׁיבַטֵּל לּוֹ.

~ יום חמישי י"ט ניסן ~

פֶּרֶק ג'

דיני עירוב בחצרות מחוברות

א. **חֲלוֹן שְׁבִיבֵי שְׁתֵּי הַצְּרוֹת^א - אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּעַיִם טְפָחִים עַל אַרְבַּעַיִם טְפָחִים או יָתֵר עַל זֶה, וְהָיָה קְרוֹב מִן הָאֶרֶץ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים^ב, אֶפְלוּ כָּלּוּ לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה וּמְקַצְתוּ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה, או כָּלּוּ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה וּמְקַצְתוּ לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה - אִם רְצוּ יוֹשְׁבֵי שְׁתֵּי הַצְּרוֹת לְעֶרֶב כָּלֵן עֲרוֹב אֶחָד, הֲרִישׁוֹת בִּינָן, וַיַּעֲשׂוּ כְּחֶצֶר אַחַת, וַיִּטְלְטְלוּ מִזוּ לְזוּי; וְאִם רְצוּ, מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין, אֵלֹו לְעֶצְמָן וְאֵלֹו לְעֶצְמָן. הֵיכָה הַחֲלוֹן פְּחוֹת מֵאַרְבַּעַיִם, או שֶׁהָיָה כָּלּוּ לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה - מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין, אֵלֹו לְעֶצְמָן וְאֵלֹו לְעֶצְמָן.**

א) חלון שנמצא בקיר המפריד בין החצרות. ב) מחיצה חייבת להיות לפחות בגובה עשרה טפחים, ופחות מעשרה טפחים אין זה נחשב מחיצה, ושתי החצרות נחשבות כחצר אחת. ג) כי החלון נחשב כפתח בין שתי החצרות. ד) אינו נחשב כפתח אלא כחור בלבד. ה) שיש תחתיו מחיצה גמורה שמחלקת את החצרות.

ב. **בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחֲלוֹן שְׁבִיבֵי שְׁתֵּי הַצְּרוֹת; אֲבָל שְׁבִיבֵי שְׁנֵי כְּתִים, אֶפְלוּ הֵיכָה לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה^י. וְכֵן חֲלוֹן שְׁבִיבֵי בֵּית לְעֹלְהָי - אִם רְצוּ מְעַרְבִין עֲרוֹב אֶחָד, אִף עַל פִּי שְׂאִין בִּינֵיהֶן סֵלֶם^{יב}; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה בּוֹ [בחלון] אַרְבַּעַיִם עַל אַרְבַּעַיִם. הֵיכָה חֲלוֹן עָגֹל - אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדִי לְרַבֵּעַ בּוֹ אַרְבַּעַיִם עַל אַרְבַּעַיִם^{יג}, הֲרִי הוּא כְּמַרְבַּע.**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כז) אין צורך לחבר אותו לכותל, מפני שהוא כבד, לא יבוא לטלטל אותו בשבת. כח) המחיצה שחוצצת בין החצרות היא מחיצה שעשויה מקש. כט) שהמחיצה תתמוטט. ל) הסולם מונח על דבר חזק ויציב באמצע המחיצה, ושאר המחיצה עשויה מקש. לא) אם רצו כל חצר מערכת לעצמה, כי יש כאן מחיצה שלימה שמחלקת את החצר. ואם רצו עושים עירוב אחד, כי הם יכולים לעלות על הסולם, והוא משמש כפתח.

ח. הִיָּה אֵילָן בְּצַד הַכֶּתֶל, וְעָשָׂהוּ סֵלֶם לַכֶּתֶל - אִם רָצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד, הוֹאִיל וְאֶסֶר שְׁבוּתֵיכֶם הוּא שְׁגָרָם לֹו שְׁלֹא יַעֲלֶה בְּאֵילָן. עָשָׂה אֲשֶׁר־הֵי סֵלֶם לַכֶּתֶל - אֵין מְעַרְבִין אֶחָד, מִפְּנֵי שְׁאֶסֶר לְעֹלוֹת עָלָיָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהִי הִיא אֶסֶרָה בְּהִנְיָה.

לב) חכמים אסרו לעלות באילן בשבת משום שבות, ואיסור שבות חכמים לא גזרו בין השמשות בשבת, שזה זמן עשיית העירוב. נמצא שבעת עשיית העירוב, האילן יכול לשמש כפתח. לג) אילן שעברוהו לעבודה זרה ואסור בהנאה.

ט. כֶּתֶל • שְׁגֹבֹה עֲשָׂרָה, וּבֹא לְמַעֲטוֹלֵי כְּדֵי לְעַרְבַּ עֲרוּב אֶחָד - אִם יֵשׁ בְּאֶרֶךְ הַמַּעוֹט

השגת הראב"ד
כותל . . טפחים א"א זאת הנוסחא אינה בספרינו ואיני יודע מה הוא באורך עשרה טפחים ואולי הוא ברוחב ארבעה טפחים.

[לרוחב הכותל] ארבעה (עשרה) טפחים, מערבין אֶחָד; סֵתַר מְקַצֵּת הַכֶּתֶלִּיָּה עַד שְׁנַתְמַעֵט מֵעֲשָׂרָה - צִדוֹ הַקָּצֵר, נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְחֻצֵּר זוֹלֵי, וְשֹׁאֵר הַכֶּתֶל הַגְּבוּהַ, לְבִין שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת.^ל

לד) באמצעות ערימת עפר שהניח על הקרקע בתחתית הכותל, ואז לא יהיה עשרה טפחים. לה) כלומר שבר חלק עובי הכותל, עד שבצד אחת מהחצירות הכותל הוא פחות מעשרה טפחים. לו) החלק שבו הכותל נמוך, הופך להיות חלק מאותה חצר שבה הוא נמצא, כי הוא פחות מעשרה טפחים, ובני אותה חצר יכולים להניח כלים על הכותל הנמוך. לז) החלק הגבוה בכותל, משמש כמחיצה בין שתי החצרות, ולשניהם אסור להוציא כלים ולהניח על הכותל.

י. נִפְרָץ הַכֶּתֶל הַגְּבוּהַ שְׁבִינֵיהֶן - אִם הִיָּתָה הַפְּרָצָה [לרוחב] עַד עֶשְׂרֵ אַמּוֹת^ל, מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוּבִין; וְאִם רָצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּפִתַח. וְאִם הִיָּתָה יָתֵר מֵעֶשְׂרֵלֵט - מְעַרְבִין עֲרוּב אֶחָד, וְאֵין מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוּבִין.

לח) ונשאר משהו מן הכותל משני הצדדים, ואז נחשב כפתח. לט) אפילו אם נשאר הרבה בצידי הכותל, אין זו מחיצה, כיון שיש פרצה יתרה על עשר אמות.

יז) מפחיתים את הטפחים שמהקרקע ועד המצבה, ואז אין עשרה טפחים מהמצבה לראש הכותל, וכאילו אין כאן מחיצה. יח) בין שתי המצבות אין הפרש של שלושה טפחים, הם נחשבים כדבר אחד מדין "לבוד".

ו. כֶּתֶל • גְּבוּהֵי שְׁפִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, וְזִזֵי יוֹצֵא בְּאִמְצָעֵיתוֹכֶם - אִם נִשְׁאָר מִן הַזִּזֵי עַד רֹאשׁ הַכֶּתֶל פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, מִנִּיחַ סֵלֶם לְפָנָי הַזִּזֵיכֶם, וּמְעַרְבִין אֶחָד, אִם רָצוּ; אֲבָל אִם הִנִּיחַ הַסֵּלֶם בְּצַד הַזִּזֵי, אֵינוֹ מְמַעֵטכֶם.

השגת הראב"ד
כותל . . מעשרה א"א יש כאן כבש ושלושן הגמרא (עירובין עח) כך הוא זיו רחב ארבעה טפחים שיוצא מן הכותל והניח עליו סולם כל שהוא מיעוט, פי' בטל הזיו שאינו ראוי לעמוד עליו והסולם ג"כ אינו כלום ולא אמרו אלא דאחתיבה עלויה אבל אותביה בהדיה פי' בעדו ארוחתי מרווח ליה לזיו והזיו ממעט את הכותל שהרי הוא רחב ארבעה טפחים ואמר ר"ג כותל תשעה עשר צריך זיו באמצע להתיור.

הִיָּה הַכֶּתֶל גְּבוּהַ תְּשַׁעָה עֶשְׂרֵ טַפַּח - מוֹצֵיא [ויה] אֶחָד בְּאִמְצָעֵיכֶם, וּמְעַרְבִין אֶחָד, אִם רָצוּ; שֶׁהִיָּה מִן הַזִּזֵי עַד הָאֶרֶץ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, וּמִן הַזִּזֵי עַד רֹאשׁ הַכֶּתֶל פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. הִיָּה הַכֶּתֶל גְּבוּהַ עֶשְׂרִים טַפַּח, צָרִיךְ שְׁנֵי זִזִין זֶה שְׁלֹא כְּנֶגֶד זֶה^כ, עַד שִׁיְהִיָּה בֵּין הַזִּזֵי הַתַּחְתּוֹן וּבֵין הָאֶרֶץ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, וּבֵין הַזִּזֵי הָעֲלִיוֹן וּבֵין רֹאשׁ הַכֶּתֶל פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה; וּמְעַרְבִין אֶחָד, אִם רָצוּ.

יט) יותר מעשרה טפחים. כ) בליטה יוצאת מן הכותל. כא) משעין סולם בצורה שראש הסולם מגיע לזיו, ועל ידי זה נחשב הסולם כמדרגה לזיו. כב) כי הסולם לא נחשב כחלק מהזיו, ואם כן הזיו לא ממעט מעשרה טפחים. כג) מניח זיו אחד באמצע הכותל, ואין צורך להניח סולם שייגיע לזיו. כד) נמצא שאין כאן רצף של עשרה טפחים כדי שיהיה נחשב כמחיצה. כה) צריך להניח שתי זיזים, אחד בעשרה טפחים התחתונים, ואחד בעשרה טפחים העליונים, ומניח אותם אחד ליד השני, כדי שיוכל לעלות מזיו לזיו.

ז. דָּקֵל שִׁחְתּוֹ וּסְמָכוֹ עַל רֹאשׁ הַכֶּתֶל וְעַל הָאֶרֶץ^כ - מְעַרְבִין אֶחָד, אִם רָצוּ; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְקַבְּעוֹ בַּבְּנֵין^כ. וְכֵן הַסֵּלֶם - כְּבָדוֹ קוֹבְעוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְחַבְּרוֹ בַּבְּנֵין. הֵיּוֹ קָשִׁין [ערימת קש] מְבַדִּילִין בֵּין שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת^כ, וְסֵלֶם מִכָּאן וְסֵלֶם מִכָּאן - אֵין מְעַרְבִין אֶחָד; שֶׁהִיָּה אֵין בֶּף הַרְגֵּל עוֹלָה בְּסֵלֶם, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ עַל מַה יִּסְמָךְכֶּס. הִיָּה הַסֵּלֶם בְּאִמְצָע, וְקָשִׁין מִכָּאן וְקָשִׁין מִכָּאן - אִם רָצוּ, מְעַרְבִין שְׁנַיִם^{לא}.

כו) דקל שקצצו והניחו אותו מהרצפה ועד ראש הכותל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא. היתה • הפרצה השנת הראב"ד
פחות מעשר, וקא היתה . . . ליתר א"א אף זו לא מצאתיה בענין הזה וצריכה תקון.
להשלימה לתר מעשר^מ
חוקק בפתל גבה עשרה טפחים^{מא}, ומערבין ערוב אחד; ואם בא לפרץ לכתחלה^{מב} פרצה יתר מעשר בכל הפתל, צריך להיות גבה הפרצה מלא קומתו^{מג}.

היה זה בצד זה, ואינן בשונה, אלא אחת למעלה מתכרתה^{יד} - אם יש ביניהן פחות משלשה טפחים, הרי הן פגוצצטר אחת^{יז}; ואם יש ביניהם שלשה או יתר, מערבין אלו לעצמן ואלו לעצמן^{יח}.

היה זה בצד זה, ואינן בשונה, אלא אחת למעלה מתכרתה^{יד} - אם יש ביניהן פחות משלשה טפחים, הרי הן פגוצצטר אחת^{יז}; ואם יש ביניהם שלשה או יתר, מערבין אלו לעצמן ואלו לעצמן^{יח}.

נה) אם שתי המרפסות היו באותו צד, ויש הפרש גובה ביניהם. (נו) מדין "לבוד". (נד) וכאן לא מועיל לשים לוח לגשר ביניהם, ולהחשיב אותו כפתח, כי אין הדרך לעשות גשר באלכסון, ואנשים מתייראים לעבור על הגשר שהוא במדרון.

יב. חריץ [בקרקע] שבין שתי חצרות, עמק עשרה ורחב ארבעה^{מז} או יתר - מערבין שני ערובין; פחות מפאן - מערבין אחד, ואין מערבין שנים. ואם מעט עמקו בעפר או בצורות [חצין] - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; שפתם עפר וצורות בקריון, מבטלין הן^{מח}. אכל אם מלאהו תבן או קש^{מט} - אינן ממעטיין^{מט} עד שיבטל^{מט}.

נה) שיעור המחיצות בעומק הוא כמו השיעור במחיצות לגובה. מה) ואין מחיצה בין שתי החצרות. מו) הראויים למאכל בהמה. מז) לפי שיכול לקחתם משם בשבת. מח) שיקבל על עצמו להשאיר אותם שם ולא לקחתם.

יג. וכן אם מעט רחבו^{מט} בלוח או בקנהי שהושיטו בארץ כל החריץ - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; וכל הדבר הנטל בשפת, פגון הסל והספל - אין ממעטיין בו^{מא}, אלא אם פן חברו בארץ חבר [חוק] שאי אפשר לשטמו עד שיהפך בדקרי^{מב}.

מט) והפחית אותו מארבעה טפחים. נ) שהניח שם דברים שאסור לטלטל בשבת, וזה נחשב כאילו הם קבועים שם ומפחיתים משיעור המחיצה. נא) שאולי יקחו אותם משם בשבת, ותשאר המחיצה כמו שהייתה. נב) מעדר, וזה נחשב שהדבר קבוע, כיון שאי אפשר להוציא אותם בשבת, כי אסור לחפור בשבת.

יד. נתן לוח שרחב ארבעה טפחים על רחב החריץ^{מב}, מערבין אחד; ואם רצו, מערבין שני

ס) שהחצרות נמצאות בשיפוע ההר. סא) אבל לחצרות מותר

מ) כדי לעשות משתי החצרות חצר אחת. מא) את החלק שהוא שובר כדי להשלים לעשר אמות, הוא שובר בגובה עשרה טפחים מהקרקע, ועל ידי זה הכותל נחשב לפרוץ. ואפילו שאינו יכול לעבור דרך אותו הפתח בקלות, כי גובה עשרה טפחים זה נמוך - ניכר הדבר שהוא שבר את הכותל כדי לחבר שתי החצרות יחד, כדי לערב אחד. מב) שהיה כותל שלם, והוא רצה לפרוץ אותו. מג) כי צריך שיהיה ניכר שהוא שבר את הכותל כדי להפוך את שתי החצרות לחצר אחת. ואם יפרוץ רק בגובה עשרה טפחים, יחשבו שרק רצה לעשות פתח בין החצרות, ולא לאחד את החצרות.

מז) חריץ [בקרקע] שבין שתי חצרות, עמק עשרה ורחב ארבעה^{מז} או יתר - מערבין שני ערובין; פחות מפאן - מערבין אחד, ואין מערבין שנים. ואם מעט עמקו בעפר או בצורות [חצין] - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; שפתם עפר וצורות בקריון, מבטלין הן^{מח}. אכל אם מלאהו תבן או קש^{מט} - אינן ממעטיין^{מט} עד שיבטל^{מט}.

מט) שיעור המחיצות בעומק הוא כמו השיעור במחיצות לגובה. מה) ואין מחיצה בין שתי החצרות. מו) הראויים למאכל בהמה. מז) לפי שיכול לקחתם משם בשבת. מח) שיקבל על עצמו להשאיר אותם שם ולא לקחתם.

מט) והפחית אותו מארבעה טפחים. נ) שהניח שם דברים שאסור לטלטל בשבת, וזה נחשב כאילו הם קבועים שם ומפחיתים משיעור המחיצה. נא) שאולי יקחו אותם משם בשבת, ותשאר המחיצה כמו שהייתה. נב) מעדר, וזה נחשב שהדבר קבוע, כיון שאי אפשר להוציא אותם בשבת, כי אסור לחפור בשבת.

מט) והפחית אותו מארבעה טפחים. נ) שהניח שם דברים שאסור לטלטל בשבת, וזה נחשב כאילו הם קבועים שם ומפחיתים משיעור המחיצה. נא) שאולי יקחו אותם משם בשבת, ותשאר המחיצה כמו שהייתה. נב) מעדר, וזה נחשב שהדבר קבוע, כיון שאי אפשר להוציא אותם בשבת, כי אסור לחפור בשבת.

מט) והפחית אותו מארבעה טפחים. נ) שהניח שם דברים שאסור לטלטל בשבת, וזה נחשב כאילו הם קבועים שם ומפחיתים משיעור המחיצה. נא) שאולי יקחו אותם משם בשבת, ותשאר המחיצה כמו שהייתה. נב) מעדר, וזה נחשב שהדבר קבוע, כיון שאי אפשר להוציא אותם בשבת, כי אסור לחפור בשבת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כ. וְכֵן אִם שָׁבַת הַכְּלִי בְּבֵיתוֹ, וְהוֹצִיאוֹ לְחָצֵר - לֹא יַעֲבִירָנוּ לְחָצֵר אַחֲרָיו, אוּלַּי לִגְגֵי אַחֵר, אוּלַּי לְרֹאשׁ הַכֶּתֶל, אוּלַּי לְקַרְפֵּף, אֲלֵא אִם בֵּין עַרְבוֹ כָּל אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמַּעֲבִירִין בֵּהֶן כְּלֵי זֶה, עָרֹב אֶחָד.

(ע) כיון ששבת בבית.

כא. בור [מים] שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצוֹרוֹת^א - אֵין מְמַלְאִין מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת^ב, אֲלֵא אִם בֵּין עָשׂוּ לוֹ מַחֲצֵה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים^ג, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד דּוֹלָה מְרֻשׁוֹתוֹ. וְהֵיכָן מַעֲמִידִין אֶת הַמַּחֲצֵה? אִם הָיְתָה לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם, צָרִיף שְׂיִהְיֶה טֶפַח מִן הַמַּחֲצֵה יוֹרֵד בְּתוֹךְ הַמַּיִם; וְאִם הָיְתָה הַמַּחֲצֵה כְּלָה בְּתוֹךְ הַמַּיִם, צָרִיף שְׂיִהְיֶה טֶפַח מִמֶּנּוּ יוֹצֵא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם - כְּדֵי שְׂתִהְיֶה נִפְרָת רְשׁוֹת זֶה מְרֻשׁוֹת זֶה.

(עא) ולא עירבו ביניהם. (עב) כי כל אחד ממלא מרשות חברו. (עג) שתפסיק בין החצרות.

כב. וְכֵן אִם עָשׂוּ עַל פִּי הַבּוֹר קוֹרֶה רַחְבָּה אַרְבָּעָה טְפָחִים - זֶה מְמַלְא מִצַּד הַקּוֹרֶה, וְזֶה מְמַלְא מִצַּדֵּה הַשְּׁנִי, וְכֵאלוֹ הַבְּדִילָה חֵלֶק זֶה מִחֵלֶק זֶה, אֲף עַל פִּי שְׁנֵי מַעְרָבִין מְלֻמָּטָה; קַל [=הקלה] הוּא שֶׁהִקְלוּ חֻכְמִים בְּמִים^ד.

(עד) למרות שמחיצה שעומדת באוויר אינה מועילה, והיא צריכה להגיע עד הקרקע, במים הקילו חכמים להתיר מחיצה שתלויה באוויר, כי איסור טלטול הוא רק מדרבנן, והמחיצה שתלויה באוויר מספיקה כדי שיהיה ניכר ההפרדה בין החצרות.

כג. פָּאָר • שְׁפָאֲמַעַע הַשְּׂכִילִי^ה בֵּין שְׁנֵי כְּתָלֵי חֲצוֹרוֹת - אֲף עַל פִּי שְׂהִיא מְפֻלְגָת [רחוקה] מִכְּתָל זֶה אַרְבָּעָה טְפָחִים וּמִכְּתָל זֶה אַרְבָּעָה טְפָחִים^ו - שְׂנִיָּהֶם מְמַלְאִים מִמֶּנּוּ, וְאֵין צָרִיכִין לְהוֹצִיא זִיזִין^ז [קרש קטן להיכנס] עַל גְּבֵה; שְׂאִין אָדָם אוֹסֵר עַל חֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ אֲוִירֵיהֶם.

(עה) שיש מבוי קטן בין שתי החצרות (והוא שייך לשתייהם), בין החצרות יש באר, ששואבים ממנו מים דרך החלונות שנמצאים בכתלי החצרות. (עו) ובפחות מארבעה טפחים

לשתייהן להכניס ולהוציא מעובי הכותל. כפי שיבואר להלן ההלכות י"ח ו"ט.

יד. שְׁנֵי בָתִּים שְׂבִינֵיהֶם חֲרָפָה^ח שְׂהִיא רְשׁוֹת הַיָּחִיד - אִם יְכוּלִין שְׂנִיָּהֶן לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲרָפָה עַל יְדֵי זְרִיקָה^ט, אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה; וְאִם הָיְתָה תְּשֻׁמִּישָׁה לְזֶה בְּנִחַת, וְהָאֲחֵר אֵינוֹ יְכוּל לְזַרֵּק לָהּ מִפְּנֵי שְׂהִיא עֲמֻקָּה מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה שְׂהִיא לוֹ בְּנִחַת, מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ עַל יְדֵי זְרִיקָה^י.

(סב) בית הרוס. (סג) אין להם פתח שממנו אפשר להיכנס לחורבה, אלא רק דרך החלון יכולים לזרוק לתוכו. (סד) ולשני אסור להשתמש בה.

יח. כָּל גַּגוֹת הָעִיר, אֲף עַל פִּי שְׂזָה גְבוּהָ וְזֶה נִמְוֶף, עִם כָּל הַחֲצוֹרוֹת, עִם כָּל הַקַּרְפּוֹת^י שֶׁהִקְפּוּ שְׂלֹא לְשֵׁם דִּירָה שְׂאִין כָּל אֶחָד מֵהֶן יֵתֵר עַל בֵּית סְאִתִּים^{יב}, עִם עֲבֵי הַכְּתָלִים שֶׁבֵּין הַחֲצוֹרוֹת, עִם הַמְּבֹאוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְחֵי אוּ קוֹרֶה - כְּלֵן רְשׁוֹת אַחַת הֵן; וּמְטַלְטְלִין כְּכֵן בְּלֹא עָרֹב, כְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכָן^{יג}, אֲבָל לֹא כְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אֲלֵא אִם בֵּין עַרְבוֹת^{יד}.

(סה) מקומות שמוקפים בגדר אבל לא לשם דירה, אלא לשים בתוכם סחורה. (סו) שזה שיעור חצר המשכן, שהוא שטח של חמשת אלפים אמה מרובעות. (סז) שהיו בתוך אותם שטחים כשנכנסה שבת, שנחשבים כרשות אחת. (סח) ואם לא עירבו אסור להוציא כלים מתוך הבית ולטלטל בהם.

יט. פִּיצַד^{טו}? כְּלֵי שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹךְ הַחָצֵר - בֵּין עַרְבוֹ אֲנָשֵׁי הַחָצֵר, בֵּין לֹא עַרְבוֹ - מִתֵּר לְהַעֲלוֹתוֹ מִן הַחָצֵר לִגְגֵי, אוּ לְרֹאשׁ הַכֶּתֶל, וּמִן הַגֵּג לִגְגֵי אַחֵר הַסְּמוּךְ לוֹ אֲפֵלוּ הָיְתָה גְבוּהָ מִמֶּנּוּ כָּל שְׂהִיא אוּ נְמוּף, וּמִן הַגֵּג הָאֲחֵר לְחָצֵר שְׂנִיָּה, וּמִחָצֵר שְׂנִיָּה לִגְגֵי שְׂלִישִׁי שֶׁל חָצֵר שְׂלִישִׁית, וּמִגְגֵי שְׂלִישִׁי לְמַבּוּי, וּמִן הַמַּבּוּי לִגְגֵי רְבִיעִי. עַד שֶׁיַּעֲבִירָנוּ כָּל הַמְּדִינָה כְּלָה דֶּרֶךְ גַּגוֹת וְחֲצוֹרוֹת, אוּ דֶּרֶךְ גַּגוֹת וְקַרְפּוֹת, אוּ דֶּרֶךְ חֲצוֹרוֹת וְקַרְפּוֹת, אוּ דֶּרֶךְ שְׁלֹשְׁתָּן מִזֶּה לְזֶה וּמִזֶּה לְזֶה - וּבִלְבָד שְׂלֹא יִפְגַּס בְּכֵלֵי זֶה לְבֵית מִן הַבָּתִּים, אֲלֵא אִם עַרְבוֹ אֲנָשֵׁי כָּל הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלוּ עָרֹב אֶחָד.

(סט) מתי מותר לטלטל כלים בכל הגגות, החצרות והקרפיות?

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נפתח החלון ונעשה הפתח בשגגה^{טז}, או שעשו גוים לדעתן [=מדת עצמם] - חזרו להתרין^{פז}.

(פז) במקרה שנסתם החלון או הפתח בשבת, ואחר כך הוא נפתח. (פח) ואפשר לטלטל מחצר לחצר.

וכן שתי ספינות שהיו קשורות זו בזו וערבו^{פט}, ונפסקו - אסור לטלטל מזו לזו, ואפלו היו מקפות מחיצה; חזרו ונקשרו בשוגג, חזרו להתרין.

(פט) והם נחשבים כחצר אחת ומותר לטלטל מספינה אחת לשנייה.

פרק ד

דיני חצרות שמחולקות בצורות שונות.

א. אנשי חצר שהיו פלן אוכלין על שלחן אחד^צ - תמיד - אף על פי שכל אחד ואחד יש לו בית בפני עצמו - אין צריכין ערוב, מפני שהן פאנשי בית אחד. וכשם שאין אשתו של אדם ובניו ובני ביתו ועבדיו אוסרין עליו, ואינו צריך לערב עמהן - כך אלו פלן פאנשי בית אחד הן, מפני שהן פלן סומכין על שלחן אחד.

(א) שהיו אוכלים כולם יחד באחד הבתים בחצר. (ב) כי עיקר דירתו של אדם במקום שהוא אוכל.

ב. וכן אם צרכו [=הוצרכו] **לעשות ערוב עם אנשי חצר אחרת - ערוב אחד לכלן, ופת אחת בלבד מוליכין לאותו מקום שמערבין עמו; ואם היה הערוב בא אצלן - אינן צריכין לערב, כמו הבית שמניחין בו הערוב שאינו צריך לתן את הפת; שכל אלו הבתים, כבית אחד הן חשובין.**

(ג) אנשי החצר השניה מניחים את העירוב בחצר שבה כולם סועדים יחד. (ד) כי בעל הבית שבו מניחים את העירוב, אינו צריך להשתתף בפת. כפי שהסביר הרמב"ם לעיל פרק א הלכה טז.

ג. וכן אנשי חצר שערבו, נעשו פלן כבית אחד; ואם צרכו לערב עם חצר שניה, פטר אחד בלבד הוא שמוליכין על ידי [=שם] **פלן למקום שמערבין בו; ואם היה ערוב בא אצלן, אינן צריכין לתן פת. ד. חמשה שגבו את הערובה להוליכו למקום שמניחין בו הערובי - כשהן מוליכין, אינן צריכין**

בודאי מותר לשאוב משם מים. (עז) בליטת-קרח קטנה לשם היכר. (עח) כיון שעיקר תשמיש השטח הזה הוא דרך החלון - באיור, אנחנו אומרים שזה לא נקרא שימוש חשוב כדי שנחשיב את השטח הזה לשטח משותף. ולכן כל אחד מתייחס לשטח הזה כאילו זה רשותו.

כד. חצר קטנה שנפרצה במלואה לחצר גדולה^{עט} מבעוד יום - אנשי גדולה^פ מערבין לעצמן ומתריין, שהרי נשאר להן פסין^{פא} [=דפנות] מפאן ומפאן; ואנשי קטנה אסורין להוציא מבתיהן לחצר שלהן, עד שיערבו עם בני הגדולה ערוב אחד; שדיורין [=הדיירים] של גדולה חשובין בקטנה, ואין דיורי קטנה חשובין בגדולה^{פב}.

(עט) כל רוחב הכותל של החצר הקטנה נפרץ ולא נשאר ממנו כלום (אבל בחצר הגדולה נשאר כותל, משתי צידי החצר הקטנה). (פ) הדיירים שבתוך החצר הגדולה. (פא) קרשים. לחצר הגדולה נשארו כתלים באותו צד שנפרץ. (פב) מהזווית של דיירי החצר הקטנה, החצר שלהם נפרצה לגמרי, והחצר של התאחדה עם החצר הגדולה, לכן הם חייבים לערב יחד עם דיירי החצר הגדולה. אבל מהזווית של דיירי החצר הגדולה, הפרצה בכותל נראית כפתח לחצר הקטנה, ולכן אם רוצים יכולים לערב לעצמם, ואם רוצים יכולים לערב יחד עם החצר הקטנה.

כה. שתי חצרות שערכו ערוב אחד דרך הפתח שביניהן, או דרך החלון, ונסתם הפתח^{פג} או החלון בשבת - כל אחת ואחת מתרת לעצמה^{פד}; והאיל והתרה מקצת שבת^{פה}, התרה פלה. וכן שתי חצרות שערכו זו לעצמה וזו לעצמה, ונפל כתל שביניהן בשבת - אלו מתרים לעצמן ומוציאים מבתיהן ומטלטלין עד עקר המחיצה, ואלו מטלטלין פן עד עקר המחיצה; והאיל והתרה מקצת שבת, התרה פלה, אף על פי שנתוספו הדיורין - שהדיורין הבאין בשבת, אינן אוסרין^{פז}.

(פג) מפולת של עפר או אבנים חסמו אותו. (פד) אפילו שהעירוב מונח רק בחצר אחת ואי אפשר להעביר אותו לחצר השניה, נחשב שלכל חצר יש עירוב בפני עצמו, ויכולים כל חצר לטלטל בתוכה, אבל לא להעביר מחצר לחצר (כגון דרך חורים קטנים בכותל). (פה) בין השמשות של כניסת השבת. (פו) כי כל אחד מהדיירים בחצר אחת נחשב כדיוור חדש בחצר השניה, והוא לא עירב איתם.

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: ביאור הענין בעבודת האדם - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 249.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עמוּ בְּחֶצֶר מְקוֹם דִּירָה שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עָלָיו לֹאֲכַל בּוֹ פְתוּיָא, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה אוֹסֵר עָלָיו, עַד שְׂעִירֵב עִמּוֹ; אֲבָל מְקוֹם לִינָה, אֵינוֹ אוֹסֵר. לְפִיכָךְ, אִם קָבַע לוֹ מְקוֹם לֹאֲכַל בּוֹ בְּבֵית שַׁעַר, אוֹ בְּאֶכְסְדָרָה וּמְרַפֶּסֶת - אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, לְפִי שְׂאִינוֹ מְקוֹם דִּירָה.

(יב) חדר שעל יד השער, ובו יושב שומר הבית. (יג) חדר מקורה שתקרתו נשענת על עמודים בלי קירות. (יד) מקום גבוה בחצר הבית, שעולים אליו במדרגות. (טו) רפת. (טז) מחסן עצים לחימום הבית. (יז) מחסן לכל מיני סחורות. (יח) כי כל מקומות אלו אינם חשובים דירה. (יט) אף שאינו ישן שם.

ט. עֲשֶׂרָה בָּתִּים זֶה לְפָנִים מִזֶּה - הַבֵּית הַפְּנִימִי וְהַשְּׂנִי לוֹכֵא, הֵן שְׁנוֹתַיִן אֶת הָעָרוֹב; וְהַשְּׂמוֹנָה בָּתִּים הַחִיצוֹנִים, אֵינָן נוֹתְנִין אֶת הָעָרוֹב; הוֹאִיל וְרַבִּים דוֹרְסִין בֵּינֵיהֶן, הָרִי הֵן כְּבֵית שַׁעַר, וְהָדָר בְּבֵית שַׁעַר אֵינוֹ אוֹסֵר. אֲבָל הַתְּשִׁיעִי, אֵינָן דוֹרְסִין בּוֹ רַבִּים; לְפִיכָךְ אוֹסֵר, עַד שְׂתֵּן עָרוֹבוֹ.

(כ) דיירי הבתים הפנימיים יכולים לצאת לחצר רק דרך הבית החיצוני. (כא) הבית העשירי והתשיעי, שנמצאים בפנים. (כב) עוברים דרכם לחצר. (כג) כי רק הדייר של הבית העשירי עובר דרכו החוצה.

י. שְׁתֵּי חֲצוֹת וּבִיגִינָהן שְׁלֹשָׁה בָּתִּים פְּתוּחוֹת זֶה לָזֶה וּפְתוּחֵיהֶן לְחֲצוֹתַי, וְהֵבִיאוּ בְּנֵי חֶצֶר זֶה עָרוֹבָן דֶּרֶךְ הַבֵּית הַפְּתוּחַ לָהֶן, וְהֵנִיחוּהוּ בְּבֵית הָאֲמֻצְעִי, וְכֵן הֵבִיאוּ בְּנֵי חֶצֶר הָאַחֶרֶת עָרוֹבָן דֶּרֶךְ הַבֵּית הַפְּתוּחַ לָהֶן וְהֵנִיחוּהוּ בְּבֵית הָאֲמֻצְעִי - אוֹתָן הַשְּׁלֹשָׁה בָּתִּים, אֵינָן צָרִיכִין לָתֵן אֶת הַפֶּת; הָאֲמֻצְעִי - מִפְּנֵי שֶׁהֵנִיחוּ בּוֹ הָעָרוֹב, וְהַשְּׂנִים שְׂמֻצְדָּדֵיו - מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן בֵּית שַׁעַר יֵלְאֲנִישֵׁי חֶצֶר.

(כד) שלושת הבתים נמצאים מחוץ לחצרות, אבל דרך הבתים בני החצרות יוצאים לרשות הרבים. (כה) ובית שבו מניחים עירוב אין צריך להשתתף בעירוב. (כו) כיון שעוברים משם אנשים החצרות.

יא. שְׁתֵּי חֲצוֹת וּשְׁנֵי בָּתִּים פְּתוּחִים זֶה לָזֶה, בִּיגִינָהן, וְהֵבִיאוּ אֵלָיו עָרוֹבָן דֶּרֶךְ הַבֵּית הַפְּתוּחַ לָהֶן, וְהֵנִיחוּהוּ בְּבֵית הַשְּׂנִי הַסְּמוּךְ לְחֶצֶר הָאַחֶרֶת, וְהֵבִיאוּ אֵלָיו עָרוֹבָן דֶּרֶךְ הַפְּתַח הַסְּמוּךְ לָהֶן, וְהֵנִיחוּהוּ בְּבֵית הָאַחֵר - שְׂתִינָהן לֹא קָנוּ עָרוֹב; שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן הֵנִיחָה עָרוֹבָה בְּבֵית שַׁעַר יֵלְאֲנִישֵׁי חֶצֶר אַחֶרֶת.

לְהוֹלִיף עַל יְדֵי חֲמֻשָּׁתָן אֲלֵא כִּפְרָ אֶחָד; שְׂפִינָן שְׂגָבוּ, כִּלְן נַעֲשׂוּ כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד.

(ה) חמישה אנשים מאותה חצר. (ו) כי רוצים לערב גם עם חצר אחרת. (ז) ומספיק לקחת רק פת אחת בשביל כולם.

ה. הָאֵב וּבְנוֹ, וְהָרֵב וּתְלִמִּידוֹ, שֶׁהֵן שְׂרוּיִין בְּחֶצֶר - אֵינָן צָרִיכִין לְעָרֵב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּבֵית אֶחָד; וְאִף עַל פִּי שְׂפַעֲמִים אוֹכְלִין עַל שְׁלַחַן אֶחָד, וּפְעָמִים אֵינָן אוֹכְלִין - הָרִי הֵן כְּבֵית אֶחָד.

השנת הראב"ד
האחים . . . עצמו א"א זו הפסקא כתב תחת הפסקא שבמשנה (עירובין עב) האחין השותפין שהיו אוכלין על שלחן אביהם וישנים בבתיהם צריכין עירוב לכל אחד ואחד והעמידה בגמרא (שם) במקבלי פרס ואין הדרך שלו נכון על מקבלי פרס השנוי בברייתא (עירובין עג) בענין נשים ועבדים, אבל פירוש מקבלי פרס שהאב והבעל והאדון נוהגין להם פונסתם ואוכלין אותן בבתיהם דכיון שהם נוונים ממקום אחד ואוכלים בבתיהם הם חלוקין במקצת ואחדים במקצת.

ו. הָאֲחִים • שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ בֵּית בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְאֵינָן סוֹמְכִין עַל שְׁלַחַן [סוֹעֵדִים] אֲבִינָהן, וְכֵן הַנְּשִׂים אוֹ הָעֶבְדִּים שְׂאִינָן סוֹמְכִין עַל שְׁלַחַן בַּעֲלָן אוֹ רֵבֵן תָּמִיד, אֲבָל אוֹכְלִין הֵן עַל שְׁלַחַן בְּשֶׁכֶר מְלֹאכָה [=כְּתוּלִים] שְׂעוּשִׁין לוֹ אוֹ בְּטוֹבָה יָמִים יְדוּעִין, כְּמִי שֶׁסּוֹעֵד אֲצֵל חֲבֵרוֹ שְׂבוּעַ אוֹ חֹדֶשׁ - אִם אֵין עִמָּהֶן דְּיוֹרִין אַחֵרִים בְּחֶצֶר, אֵינָן צָרִיכִין לְעָרֵב; וְאִם עָרְבוּ עִם חֶצֶר אַחֶרֶת, עָרוֹב אֶחָד לְכָלָן, וְאִם בָּא הָעָרוֹב אֲצֵלָן, אֵינָן נוֹתְנִין פֶּת. וְאִם הָיוּ דְּיוֹרִין עִמָּהֶן בְּחֶצֶר, צָרִיכִין פֶּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּשֶׂאֵר אֲנָשֵׁי הַחֶצֶר, מִפְּנֵי שְׂאִינָן סוֹמְכִין עַל שְׁלַחַן אֶחָד תָּמִיד.

(ח) שנחשבים כבית אחד. (ט) כי הדיירים האחרים אוסרים עליהם, והם נחשבים כחלוקים בדירותיהם.

ז. חֶמֶשׁ חֲבוּרוֹת שְׂשֻׁבְתוֹ בְּטָרְקִלִין אֶחָד - אִם הָיָה מִפְּסִיק בֵּין כָּל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה מְחִיצָה הַמַּגְעַת לְתַקְרָה - הָרִי כָּל חֲבוּרָה מֵהֶן כְּאֵלוֹ הִיא בְּחֶדֶר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אוֹ בַּעֲלִיָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה; לְפִיכָךְ צָרִיכִין פֶּת מִכָּל חֲבוּרָה. וְאִם אֵינָן הַמְּחִיצוֹת מַגִּיעוֹת לְתַקְרָה - כִּפְרָ אֶחָד לְכָלָן, שֶׁכָּל בְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד חֲשׂוּבִין.

(י) גרו בשבת. (יא) אולם גדול.

ח. מִי שִׂישׁ לוֹ בְּחֶצֶר חֲבֵרוֹ בֵּית שַׁעַר יֵלְאֲנִישֵׁי שְׂרָבִים דוֹרְסִין [=צוּעִירִים] בּוֹ, אוֹ אֶכְסְדָרָה, אוֹ מְרַפֶּסֶת, אוֹ בֵּית הַבְּקָרִי, אוֹ בֵּית הַתְּבָן, אוֹ בֵּית הָעֲצִים, אוֹ אוֹצָר - הָרִי זֶה אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, עַד שִׁיחֶיהָ לוֹ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְעֶצְמָן - אֲנָשֵׁי הַמְרַפֶּסֶת או אֲנָשֵׁי הָעֲלִיָּה מְטַלְטְלִין בְּלַיִם שֶׁשָּׁבְתוּ בְּבִתְיָהֶן, בְּכָל הַמְרַפֶּסֶת וּבְכָל הַנְּחָשֵׁב עִמָּה, או בְּכָל רֵחֵב הָעֲלִיָּה, וּבְכָל הַנְּחָשֵׁב עִמָּה; וְאֲנָשֵׁי הַחֲצָר מְטַלְטְלִין בְּכָל הַחֲצָר וּבְכָל הַנְּחָשֵׁב עִמָּה^ל. וְכֵן אִם הָיָה יָחִיד דָּר בַּחֲצָר וַיְחִיד דָּר בְּעֲלִיָּה, וְשָׁכְחוּ וְלֹא עָרְבוּ - זֶה מְטַלְטֵל בְּכָל הָעֲלִיָּה וְהַנְּחָשֵׁב עִמָּה, וְזֶה מְטַלְטֵל בְּכָל הַחֲצָר וְהַנְּחָשֵׁב עִמָּה.

(לו) כלים שהיו בחצר בכניסת השבת. (לז) אבל לא יכולים לטלטל מהחצר למרפסת והעליה או להיפך, היות שערכו בנפרד זה נחשב לשתי רשויות.

טז. פִּיעֵד לָהּ? הַסֵּלַע או תֵּל וְכִיּוֹצֵא בו שְׁבֻתָּךְ הַחֲצָרִיל^ט - אִם אֵינָן גְּבוּהִין עֲשָׂרָה טְפָחִים - הָרִי אֵלָיו נְחָשְׁבִין בֵּין הַחֲצָר וּבֵין הַמְרַפֶּסֶת, וְשִׁנְיָהֶן אֲסוּרִין לְהוֹצִיא שָׁם פְּלִים שְׂבֻבִיתִים^י. וְאִם גְּבוּהִין עֲשָׂרָה, וְהָיָה בִּינְיָהֶן וּבֵין הַמְרַפֶּסֶת פָּחוּת מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים - הָרִי אֵלָיו נְחָשְׁבִין עִם הַמְרַפֶּסֶת, שֶׁהָרִי הֵן שְׁוִין לָהּ [בגבהם], וּבְנֵי מְרַפֶּסֶת מְתָרִין בָּהֶן^{יא}. וְאִם הָיוּ רְחוּקִין מִן הַמְרַפֶּסֶת אַרְבָּעָה טְפָחִים או יָתֵר עַל כֵּן - אָף עַל פִּי שְׂגוּבֵיהֶן עֲשָׂרָה - הָרִי אֵלָיו בְּכָל הַחֲצָר וְהַמְרַפֶּסֶת, לְפִי שֶׁשִּׁנְיָהֶן אֲפָשָׁר לָהֶן לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי זְרִיקָה; לְפִיכֵךְ, שִׁנְיָהֶן אֲסוּרִין לְהוֹצִיא לְשָׁם כְּלֵי הַבָּתִּים, עַד שִׁיעָרְבוּ. הָיְתָה מֵצָבָה^{יב} רְחֹבָה אַרְבָּעָה טְפָחִים לְפָנֵי הַמְרַפֶּסֶת - אֵין הַמְרַפֶּסֶת אוֹסֶרֶת עַל בְּנֵי הַחֲצָר, שֶׁהָרִי נִחְלָקָה מֵהֶם^{יג}.

(לח) מה נחשב חלק מהחצר, ומה נחשב חלק מהמרפסת או העליה. (לט) ומשותף לשימוש גם לחצר וגם למרפסת. (מ) כי זה שטח משותף, והם לא ערכו. (מא) שלהם נוח יותר להשתמש בסלע מאשר לבני החצר, לכן הסלע נחשב כחלק מהמרפסת. (מב) עמוד שמשמש כעין מחיצה. (מג) על ידי שעשו מחיצה והפסק לפנייהם, ודיירי המרפסת גילו דעתם שהם רוצים להסתלק מהחצר, לכן בני החצר יוכלו להשתמש בסלע או בתל, כי לדיירי המרפסת אין חלק בזה.

יז. זִיזִין הַיּוֹצֵאִין מִן הַפְּתָלִים^{יד} - כָּל שֶׁהוּא לְמִטָּה מְעֲשָׂרָה טְפָחִים - הָרִי זֶה נְחָשֵׁב מִן הַחֲצָר^{טו}, וּבְנֵי הַחֲצָר מְשַׁתְּמָשִׁין בו; וְכָל שֶׁהוּא בְּתוֹף עֲשָׂרָה טְפָחִים הָעֲלִיּוֹנִים הַסְּמוּכִין לְעֲלִיָּה, אֲנָשֵׁי עֲלִיָּה מְשַׁתְּמָשִׁין בו. וְהַנְּשֹׂאֵר בֵּין עֲשָׂרָה הַתְּחַתּוֹנִים עַד תְּחֵלַת עֲשָׂרָה הָעֲלִיּוֹנִים, מִן הַזִּיזִין

(כז) בבית שרחוק מהם, וצמוד לחצר השניה. (כח) כי כל חצר הניחה בבית שמשמש כבית שער לחצר השניה, ובבית שער אי אפשר להניח עירוב.

יב. אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצָר שֶׁהָיָה גּוֹסְסִיט - אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְחַיּוֹת בוּ בַיּוֹם - הָרִי זֶה אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצָר, עַד שִׁיעָרְבוּ לוֹ כַּפֶּת וַיעָרְבוּ עֲלָיו; וְכֵן קָטָן - אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְאָכַל כְּזִית - הָרִי זֶה אוֹסֵר, עַד שִׁיעָרְבוּ עֲלָיו. אֲבָל הָאוֹרֵחַ - אֵינוּ אוֹסֵר לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

(כט) נוטה למות, ודינו כחי לכל דבריו. (ל) שגר לכד באותה חצר.

יג. אֶחָד מִבְּנֵי חֲצָר שֶׁהִנִּיחַ בִּיתוֹ^{טז}, וְהֵלֵךְ וְשָׁבַת בַּחֲצָר אַחֲרָת - אֲפֹלוּ הָיְתָה סְמוּכָה לְחֲצָרוֹ - אִם הִסִּיעַ מִלְּבוֹ [אינו מתכנן] וְאֵין דַּעְתּוֹ לְחֹזֵר לְבִיתוֹ בְּשַׁבַּת זוּ, הָרִי זֶה אֵינוּ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן^{יז}. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיִשְׂרָאֵל^{יח}; אֲבָל גּוֹי - אֲפֹלוּ הֵלֵךְ לְשֻׁבוֹת בְּעִיר אַחֲרָת, אוֹסֵר עֲלֵיהֶן, עַד שִׁיעָרְבוּ מִמֶּנּוּ מְקוֹמוֹ, שֶׁאֲפָשָׁר [יחכן] שִׁיבּוֹא בְּשַׁבַּת לֵי.

(לא) עזב את ביתו לפני השבת. (לב) כי דירה בלי בעלים, לא נחשבת לדירה. (לג) כי אין דרכו של ישראל לבוא בשבת, אם התכוון שלא לשבות שם. (לד) ודוקא אם מדובר במקום קרוב, שיכול לבוא באותו יום. אבל אם הלך לדרך רחוקה - אינו אוסר.

יד. בַּעַל הַחֲצָר שֶׁהִשְׁפִּיר מִבְּתֵי חֲצָרוֹ לְאַחֲרִים, וְהִנִּיחַ לוֹ פְּלִים אוּ מִינֵי סְחוּרָה בְּכָל בֵּית וּבֵית מִהֵן - אֵינָן אוֹסְרִין עֲלָיו; הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ תְּפוּסֶת יָד [היתה להשתמש] בְּכָל בֵּית מִהֵן, נַעֲשֶׂוּ הַכָּל כְּאוֹרְחִין אֲצֵלוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁנְיָהֶן שָׁם דְּבָר שֶׁאֲסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבַּת, כְּגוֹן טָבֵל [יבול לא מעושר] וְעֲשֻׁשִׁית [חתיכת מתכת]^{יט}; אֲבָל אִם נִשְׂאָר לוֹ בְּכָל בֵּית מִהֵן פְּלִים שֶׁמִּתֵּר לְטַלְטְלָן - הוֹאִיל וְאֲפָשָׁר שִׁיעָרְבָא הַיּוֹם, וְלֹא יִשְׂאָר לוֹ שָׁם תְּפוּסֶת יָד - הָרִי אֵלָיו אוֹסְרִין עֲלָיו, עַד שִׁיעָרְבוּ.

(לה) שאסור לטלטל אותם בשבת.

טו. אֲנָשֵׁי חֲצָר שֶׁשָּׁכְחוּ וְלֹא עָרְבוּ - אֵין מוֹצִיאִין מִבְּתֵיהֶם לְחֲצָר, וְלֹא מִחֲצָר לְבָתִּים; אֲבָל מְטַלְטְלִין הֵן בְּלַיִם שֶׁשָּׁבְתוּ בַּחֲצָרִיל, בְּכָל הַחֲצָר וּבְכָל הַנְּחָשֵׁב עִם הַחֲצָר. וְאִם הָיְתָה שָׁם מְרַפֶּסֶת אוּ עֲלִיָּה [עלית ג], וַיעָרְבוּ אֲנָשֵׁי הַחֲצָר לְעֶצְמָן וְאֲנָשֵׁי הַמְרַפֶּסֶת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כא. עֲשׂוּ שְׂתִיחָן עָרוֹב אֶחָד - אִם הִנִּיחוּהוּ בַחֲצִיזוֹנָה, וְשָׂכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עָרַב, בֵּין שֶׁהָיָה מִבְּנֵי הַחֲצִיזוֹנָה, בֵּין מִבְּנֵי הַפְּנִימִית - שְׂתִיחָן אֲסוּרוֹתֵי, עַד שְׂיִבְטֵל לָהֶן ^[רשות]; שֶׁהָרִי בְּאֲרוֹנֵי, שְׂמִבְטֵלִין מִחֲצַר לְחֲצַר. וְאִם הִנִּיחוּ עָרוֹב בַּפְּנִימִית, וְשָׂכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עָרַב - חֲצִיזוֹנָה אֲסוּרָה^י, וּפְנִימִית מִתְּרֵי בְּמִקְוֵה; שָׂכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא עָרַב - שְׂתִיחָן אֲסוּרוֹת, עַד שְׂיִבְטֵל לָהֶן.

נד) שהרי הם כאילו דרים כולם בחצר אחת, ואחד שלא עירב אוסר עליהם. נה) הרמב"ם לעיל בפרק ב כתב שאפשר לבטל את הרשות גם לחצר אחרת (ולא רק לאנשי החצר שלו). נו) שהרי אחד מהם לא עירב. נז) כי החצר הפנימית היא רשות בפני עצמה, ובעירוב שמונה אצלה כל בני החצר השתתפו. ולמרות שבעירוב שיתפו גם את בני החצר החיצונה, יכולים בני החצר הפנימית לומר: "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי" (לתקן שלחתיך ולא לקלקל), דהיינו שכל מטרת השיתוף היה כדי לתקן שגם בני החצר החיצונה יוכלו לטלטל, עכשיו שקלקלת, ואחד מכם לא עירב - אנחנו לא מעוניינים בשיתוף שלכם.

כב. הָיָה אֶחָד דָּר בַּחֲצַר זו וְאֶחָד דָּר בַּחֲצַר זוּי^י - אֵינָן צְרִיכִין לְעָרַב, אֲלָא פֶּל אֶחָד מֵהֶן מִשְׂתַּמֵּשׁ בְּכֵל חֲצֵרוֹ^י; וְאִם הָיָה גּוֹי בַּפְּנִימִית^י - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶחָד - הָרִי הוּא פְּרָבִים, וְאוֹסֵר עַל הַחֲצִיזוֹנָה, עַד שְׂיִשְׁכְּרוּ מְקוֹמוֹ^י.

נח) דייר אחד בלבד דר בחצר הפנימית, ודייר אחד בחיצונית. נט) כי היחיד שעובר דרך החצר החיצונה, אינו אוסר אותה. ס) ובחיצונה דרים שני ישראלים. סא) כפי שהסביר הרמב"ם לעיל פרק ה.

כג. שֶׁלֶשׁ חֲצֵרוֹת הִפְתּוּחוֹת זו לְזוּ^י, וְרָבִים ^[גרים] בְּכֵל חֲצַר מֵהֶן - עָרְבוּ שְׂתִימֵי הַחֲצִיזוֹנוֹת עִם הָאֲמֻצְעִית - הִיא^י מִתְּרַת עֲמָהּ, וְהֵן מִתְּרַת עֲמָהּ, וְשְׂתִימֵי הַחֲצִיזוֹנוֹת אֲסוּרוֹת זו עִם זוּ^י, עַד שְׂיִעָשׂוּ שְׂלִשְׁתָּן עָרוֹב אֶחָד ^[משותף]; הָיָה בְּכֵל חֲצַר מֵהֶן ^[דייר] אֶחָד - אָף עַל פִּי שְׂרָבִים ^[השני והשלישי] דוֹרְסִין בַּחֲצִיזוֹנָה^י - אֵינָן צְרִיכִין לְעָרַב, שֶׁפֶל אֶחָד מֵהֶן מִתְּרַת בְּמִקְוֵה. הָיָה שְׁנַיִם בַּפְּנִימִית - הוֹאִיל וְהֵן אֲסוּרִין בְּמִקְוֵה עַד שְׂיִעָרְבוּ - הָרִי הֵן אוֹסְרִין עַל הַיְחִידִים שֶׁבְּאֲמֻצְעִית וְשֶׁבַּחֲצִיזוֹנָה, עַד שְׂיִעָרְבוּ שְׁנַיִם שֶׁבַּפְּנִימִית. זָה הַכֶּלֶל: רָגַל הָאֲסוּרָה בְּמִקְוֵה, אוֹסְרַת שְׂלֹא בְּמִקְוֵה ^{[דיירי חצר אסורה, אוסרים במעברם חצר}

הַיּוֹצֵאִין שָׂם - שְׂנִיחָן אֲסוּרִין בּוֹ; וְאֵין מִשְׂתַּמֵּשִׁין בְּהֵן בְּכֵלִים שֶׁבַּפְּתִימֵי, אֲלָא אִם פֶּן עָרְבוּ.

מד) בליטות היוצאות מן הקירות. מה) כשעירבו בני החצר לעצמם ובני העליה לעצמם, כפי שמדובר בהלכות הקודמות.

יד. בּוֹר שֶׁבַּחֲצַר - אִם הָיָה מְלֵא פְרוֹת טְבָלִים^י שְׂאָסוּר לְטַלְטֵל בְּשֶׂפֶת, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - הָרִי הוּא וְחִלְתוֹ^י, כְּסָלַע אוֹ תֵל שֶׁבַּחֲצַר: אִם הָיָה גְבוּהָ עֲשָׂרָה סָמוּךְ לַמְּרַפֶּסֶת^י, הָרִי הוּא נִחָשֵׁב עִם הַמְּרַפֶּסֶת; אֲבָל אִם הָיָה מְלֵא מַיִם - אֵין בְּנֵי חֲצַר וְלֹא בְנֵי מְרַפֶּסֶת מְכַנְסִין מִמֶּנּוּ לְפִתִּים, עַד שְׂיִעָרְבוּ^י.

מו) פירות שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות ואסורים באכילה. מז) העפר והגדר שמסביב לשפת הבור. מח) אם היה גבוה עשרה טפחים מהקרקע, וסמוך למרפסת ארבעה טפחים. מט) חכמים גזרו על בור מלא מים, שלא יקחו או יכניסו אליו, כלי לפעמים הבור אינו מלא עד למעלה, והמים נמצאים מתחת לגבוה עשרה טפחים, או רחוקים מהמרפסת למעלה מארבעה טפחים, ואז השימוש לאנשים החצר והמרפסת הוא בשווה, ויאסר עליהם להשתמש בו אם לא עירבו.

יט. שְׂתִי חֲצֵרוֹתֵי זו לְפָנִים מִזוּ, וְאֲנָשֵׁי הַפְּנִימִית יוֹצֵאִין וְנִכְנְסִין וְעוֹבְרִין עַל ^[=דר] הַחֲצִיזוֹנָה - עָרְבָה הַפְּנִימִית וְלֹא עָרְבָה הַחֲצִיזוֹנָה, הַפְּנִימִית מִתְּרֵי^י וְהַחֲצִיזוֹנָה אֲסוּרָה; עָרְבָה הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עָרְבָה הַפְּנִימִית, שְׂתִיחָן אֲסוּרוֹת^י - הַפְּנִימִית מִפְּנֵי שְׂלֹא עָרְבָה, וְהַחֲצִיזוֹנָה מִפְּנֵי אֵלוֹ שְׂלֹא עָרְבוּ שְׂעוֹבְרִין עֲלֵיהֶן. עָרְבָה זו לְעֲצָמָה וְזוּ לְעֲצָמָה - זו מִתְּרַת בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְזוּ מִתְּרַת בְּפָנֵי עֲצָמָה; אֲבָל אֵין מְטַלְטֵלִין מִזוּ לְזוּ.

נ) שבכל אחת יש דיירים קבועים. נא) לטלטל בחצרה. נב) כי אנשי החצר הפנימית שלא עירבה, אוסרים על החצר החיצונה, כי יש להם רשות של דריסת רגל בחצר החיצונה לצאת ממנה.

כ. שָׂכַח אֶחָד מִן הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עָרַב, הַפְּנִימִית בְּהִתְרָה עוֹמְדָת^י; שָׂכַח אֶחָד מִן בְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא עָרַב עִמָּהֶן, אָף הַחֲצִיזוֹנָה אֲסוּרָה - מִפְּנֵי אֵלוֹ בְּנֵי הַפְּנִימִית שְׂלֹא עָלָה לָהֶם עָרוֹב, שֶׁהֵן עוֹבְרִין עֲלֵיהֶן. נג) כי אין לאנשי החצר החיצונה דריסת הרגל בחצר הפנימית.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחרת]; וְרָגַל הַמִּתְרַת בְּמִקְוָמָה, אֵינָהּ אוֹסֶרֶת שְׁלֵא בְּמִקְוָמָה מִפְּנֵי שְׁעוֹבֶרֶת עֲלֶיהָן [=דיירי חצר המותרת, אין אוסרים במעברם חצר אחרת]¹⁰.

הַעֲלִינָה בְּמִחְצָה שְׁעֵשׂוּ - שְׁתִּיחֵן אֲסוּרוֹת לְמֵלֵאת, עַד שְׁיַעֲרְבוּ עָרוֹב אֶחָד ע"י.
 (עא) היות שלעליונה אסור לשאוב מים, היא אוסרת גם על התחתונה, כי יש לה רשות לעבור במרפסת התחתונה. (עב) והתחתונה לא אוסרת על העליונה, כי יש ביניהם מרחק יותר מעשרה טפחים, וכל אחת רשות לעצמה. (עג) כי המחיצה העליונה נחשבת לרשות אחת גם של התחתונה.

כ"ו. שְׁלֹשׁ דֵּיטוֹת [=דירות] זו לְמַעְלָה מִזֹּו, עֲלִינָה וְתַחְתּוֹנָה שֶׁל אֶחָד וְאֶמְצָעִית שֶׁל אֶחָד - לֹא יִשְׁלַשְׁל מִן הַעֲלִינָה לְתַחְתּוֹנָה דֶּרֶךְ אֶמְצָעִית; שְׁאִין מְשַׁלְשֵׁלִין מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת דֶּרֶךְ רְשׁוֹת. אֲבָל מְשַׁלְשֵׁל הוּא מִן הַעֲלִינָה לְתַחְתּוֹנָה שְׁלֵא דֶּרֶךְ אֶמְצָעִית.

כ"ז. שְׁתֵּי דֵּיטוֹת זו פְּנֵגֵד זו"י, וְחָצֵר אַחַת ע"ה תַּחְתִּיהֶם שְׁשׁוֹפְכִין לְתוֹכָהּ הַמַּיִם - לֹא יִשְׁפְּכוּ לְתוֹכָהּ, עַד שְׁיַעֲרְבוּ שְׁתִּיחֵן עָרוֹב אֶחָד ע"י. עֵשׂוּ מִקְצָתָן עוֹקָה ע"י בְּחָצֵר לְשִׁפְףָהּ הַמַּיִם, וּמִקְצָתָם לֹא עֵשׂוּ - אֵלֹו שְׁעֵשׂוּ עוֹקָה, שׁוֹפְכִין לְעוֹקָה שְׁלֵחֵן; וְאֵלֹו שְׁלֵא עֵשׂוּ, לֹא יִשְׁפְּכוּ לְחָצֵר עַד שְׁיַעֲרְבוּ. וְאֵם עֵשׂוּ אֵלֹו עוֹקָה, וְעֵשׂוּ אֵלֹו עוֹקָה - פֶּל אַחַת וְאַחַת מִשְׁתִּיחֵן שׁוֹפְכֵת לְעוֹקָה שְׁלֵחֵה, אָף עַל פִּי שְׁלֵא עָרְבוּ.

(עד) שתי דירות שבנזירות בגובה, ונמצאות אחת מול השניה. (עה) שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות או יותר. (עו) מפי שהחצר למטה היא בשימוש של שתיהם. (עז) בור שפכים, שלשם שופכים את המים.

פֶּרֶק ה'

שיתוף במבוי ובעיר.

א. אֲנָשִׁי מְבוּיָא שְׁהִיָּה בִּנְיָהָן שְׁתוּף בְּמֵאֲכַל אֶחָד לְעֵנְן סְחוּרָה², פְּגוּן שְׁקָנוּ יֵין בְּשִׁתְפוֹת אוּ שְׁמֵן אוּ דְבִשׁ וְכִיּוֹצָא בְּהֵן - אֵינָן צְרִיכִין שְׁתוּף אַחַר לְעֵנְן שְׁבֵת, אֲלֵא סוּמְכִין עַל שְׁתוּף שֶׁל סְחוּרָה; וְהוּא שְׁהִיָּה הַמַּיִן שֶׁהֵן שְׁתָּפִין בוּ, מִיֵּן אֶחָד וּבְכֻלֵּי אֶחָד; אֲבָל אִם הִיָּה אֶחָד מֵהֶם שְׁתָּף לְזָה בְּיֵין וְלֵאחַר בְּשְׁמֵן, אוּ שְׁהִיָּה הַפֶּל יֵין וְהִיָּה בְּשִׁנֵּי כִלִּים - הִרִי אֵלֹו צְרִיכִין לְהִשְׁתַּתֵּף לְעֵנְן שְׁבֵת.

(א) סמטה שמובילה לחצרות. מהבית יוצאים לחצר, מהחצרות יוצאים למבוי, ומהמבוי יוצאים לרשות הרבים. האנשים שדרים במבוי, אסורים בטלטול מהחצרות למבוי, עד שיעשו "שיתוף מבואות", עירוב שעושים בדבר מאכל. (ב) רכשו כולם מאכל אחד כדי לסחור בו ביחד.

סב) יש מעבר בין כל חצר וחצר, ולכל אחת מהחצרות יש גם יציאה לרשות הרבים. סג) האמצעית ששתיהן עירבו עמה. סד) שהרי שתי החיצונות לא עירבו ביניהן. סה) כאן מדובר מדובר בשלש חצרות זו לפנים מזו, ורק החצר החיצונה פתוחה לרשות הרבים, ואנשי החצר הפנימית עוברים דרך החיצונית. סו) הכלל: מי שאסור לו לטלטל ברשות שבו נמצא, ויש לו רשות לעבור בשטח אחר – הוא אוסר את השטח שבו הוא עובר. אך מי שמוטל לו לטלטל ברשות שבו נמצא, אינו אוסר את השטח השני שבו יש לו רשות לעבור.

כ"ד. שְׁתֵּי גִצְצָטְרֹאוֹת שְׁתֵּי . . . לְמֵלֵאת א"א לֹא מִיחֻורָא הָא מִילְתָא אֲלֵא בְשַׁעֲשׂוּ זֹו שְׁלֵא כִנְגַד זֹו.
 [מרפסות] זו לְמַעְלָה מִזֹּו, שְׁהֵן לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם סו

- אָף עַל פִּי שְׁעֵשֶׂת [=עשתה] פֶּל אַחַת מֵהֵן מִחְצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים יוֹרְדָתָהּ מִפֶּל אַחַת וְאַחַת - אִם הָיוּ שְׁתֵּי הַגִּצְצָטְרֹאוֹת בְּתוֹף עֲשָׂרָה טְפָחִים, הִרִי אֵלֹו אֲסוּרִין לְמֵלֵאת, עַד שְׁיַעֲרְבוּ שְׁתִּיחֵן עָרוֹב אֶחָד ע"י, מִפְּנֵי שְׁהֵן פְּגִצְצָטְרָה אַחַת. וְאִם הָיָה בֵּין הַעֲלִינָה וְהַתַּחְתּוֹנָה יוֹתֵר עַל עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְעָרְבָה זֹו לְעֲצָמָה וְזֹו לְעֲצָמָה - שְׁתִּיחֵן מִתְרֹות לְמֵלֵאת.

(סז) שתי המרפסות בולטות מרשות היחיד לרשות הרבים, ומתחתם נמצא במים (מעיין, נהר וכדומה). ויש בתחתית המרפסות חור שדרכו שואבים מים מלמטה. סח) כדי שיהיה מותר לשאוב מים, צריך שיהיה מסביב למים או לחור שממנו שואבים מחיצה עשרה טפחים. וכאן כל אחת מהמרפסות עשה מחיצה שיוורדת כלפי מטה עשרה טפחים. (ט) והם אוסרים זה על זה. (ע) שיש מרחק בין המחיצה העליונה למחיצה התחתונה למעלה מעשרה טפחים, כל מרפסת נחשבת רשות לעצמה.

כ"ה. לֹא • עֲשֵׂתָה הַעֲלִינָה מִחְצָה, וְעֲשֵׂתָה הַתַּחְתּוֹנָה - אָף הַתַּחְתּוֹנָה אֲסוּרָה

לְמֵלֵאת; מִפְּנֵי דְלִי שֶׁל בְּנֵי הַעֲלִינָה שְׁהֵם אֲסוּרִין, שְׁעוֹבֵר עֲלֶיהָ ע"י. עֲשֵׂתָה הַעֲלִינָה מִחְצָה, וְלֹא עֲשֵׂתָה הַתַּחְתּוֹנָה - הַעֲלִינָה מִתְרַת לְמֵלֵאת, וְהַתַּחְתּוֹנָה אֲסוּרָה ע"י. וְאִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּנֵי הַתַּחְתּוֹנָה עִם בְּנֵי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אותם בשיתוף במבוי שלו, הוא אוסר אותם להשתתף במבוי השני.

ה. אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם מְעַרְבֵת לוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ - וְהוּא שְׁלֹא יֹאסֵר עַל שְׁכֵנָיו; אָבֵל אִם אוֹסֵר - אֵינָה מְעַרְבֵת עָלָיו וְלֹא מִשְׁתַּתְּפֵת עָלָיו אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ. פִּיּוּט • אוֹסֵר? כְּגוֹן שְׁאָמַר: 'אֵינִי מְעַרֵב עִמָּכֶם, אוֹ 'אֵינִי מִשְׁתַּתְּפֵת עִמָּכֶם'.

השגת הראב"ד
כיצד . . עמכם א"א פירוש אחר מפרשים בו כשהוא אוסר שאין להם פתח אחר לא לו ולא להם אלא למבוי זה או לחצר זו מערבת אשתו עליו שלא מדעתו אבל אם יש להם או לו יציאה אחרת אינה מערבת שלא מדעתו ולפירוש שלו הלא הטורוינא לא רצה להשכיר.

(יג) שהוא לא אומר במפורש שאין רצונו לערב עם השכנים.

נשתתפו א"א זה הפירוש שבוש הוא שאינם יכולים להשתתף אלא במין אחד.

ו. נִשְׁתַּתְּפוּ • אֲנֹשֵׁי חֲצָר זוּי"ת עִם אֶחָד מִשְׁנֵי הַמְּבוֹאוֹת - אִם בְּמִין [=סוג מאכל] אֶחָד נִשְׁתַּתְּפוּ, אֶפְלוּ כֹּלָה [=נגמר] אוֹתוֹ הַמִּין - הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה שְׁתוּף אַחֵר וּמְזַכֶּה לָהֶן, וְאֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַם פַּעַם שְׁנִיָּה טו. וְאִם • בְּשְׁנֵי מִינֵין נִשְׁתַּתְּפוּ, וְנִתְמַעַט הָאֶכָּל - מוֹסִיף וּמְזַכֶּה, וְאֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַם; וְאִם כֹּל - מְזַכֶּה לָהֶם, וְצָרִיף לְהוֹדִיעַם. נִתּוֹסְפוּ • שְׁכָנִים י" בְּחֲצָר זוּ - מְזַכֶּה לָהֶם, וְצָרִיף לְהוֹדִיעַם.

השגת הראב"ד
ואם . . נשתתפו א"א גם זה שבוש. נתוספו . . להודיעם א"א זה שבוש דהא קי"ל כר"ש (עירובין מו) בהא דאין כאן חובה.

(יד) שיש לה שני פתחים לשני מבואות. (טו) אם היו צריכים לעשות שיתוף שוב, אין צורך לשאול את בני החצר אם הם מסכימים להשתתף פעם שניה, כי מעמידים אותם על חזקתם שבוודאי יסכימו כמו בפעם הקודמת. (טז) שבוודאי יסכימו להשלים את העירוב. (יז) שלא היו בשעת הנחת השיתוף.

ז. נִשְׁתַּתְּפָה חֲצָר זוּי"ת עִם בְּנֵי מְבוֹי זֶה מִפְּתַח זֶה, וְעִם בְּנֵי הַמְּבוֹי הַשְּׁנַי מִן הַפְּתַח הָאַחֵר - מִתְּרַת עִם שְׁנֵיהֶן, וְהֵן מִתְּרִין עִמָּה; וְשְׁנֵי הַמְּבוֹאוֹת י" אֶסוּרִין זֶה עִם זֶה. לֹא עֲרָבָה עִם אֶחָד מֵהֶן, אוֹסְרַת עַל שְׁנֵיהֶן כ"א.

(יח) שיש לה שני פתחים לשני מבואות. (יט) שלא השתתפו ביניהם. (כ) עם אף אחד מהם. (כא) כי החצר שייכת לשני המבואות, ואנשי מבוי אחד לא יכולים להשתמש בחצר, כי היא שייכת למבוי השני ועמם לא ערב.

ב. אֶחָד • מִבְּנֵי הַמְּבוֹי שֶׁבִקֵּשׁ מִחֲבֵירוֹ יִין אוֹ שְׁמֵי קָדָם הַשֶּׁבֶת, וְלֹא יִתֵּן לוֹ - בְּטַל הַשְּׁתוּף, שֶׁהָרִי גָּלָה דַעְתּוֹ שְׁאֵינֶן כֻּלָּן כְּשִׁתְּפִין שְׁאֵין מִקְפִּידִין זֶה עַל זֶה. וְאֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבוֹי שֶׁרְגִיל לְהִשְׁתַּתֵּף עִם בְּנֵי הַמְּבוֹי, וְלֹא נִשְׁתַּתְּףָה - בְּנֵי מְבוֹי נִכְנָסִין לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ שְׁתוּף בְּעַל כְּרַחוּ; וְאֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבוֹי שְׁאֵינוֹ רוֹצֵה לְהִשְׁתַּתֵּף כֻּלָּל עִם בְּנֵי הַמְּבוֹי, נוֹפֵין אוֹתוֹ"ח לְהִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם.

השגת הראב"ד
אחד . . שמן א"א נראה לי שלא נשנית אותה הברייתא אלא כמזכה להם משלו דכיון דמאתמול אי בעי מיניה לא יהיב ליה לא גמר ומקנה בעידן דקנו שביחה אבל בהנך דמשתתפי בדידהו לא שייכא הא מילתא דמנתיא מיהא הא קיימא בשתוף.

(ג) מהיין או השמן שהשתתפו בו כולם. (ד) כיון שעיקר טעמו של העירוב והשיתוף הוא לומר: "שכולנו מעורבין ואוכל אחד לכולנו, ואין כל אחד מאתנו חולק רשות מחבירו" - וכאן הם מקפידים זה על זה, ואם כך בטל העירוב והשיתוף. (ה) בכל שבת הוא השתתף, אך שבת אחת החליט שלא להשתתף כדי לאסור את הטלטול לכל בני המבוי. (ו) כיון שהדבר גם לטובתו, אלא שהוא רוצה לגרום צער לאחרים. (ז) שאף פעם לא השתתף עם בני המבוי. (ח) בית דין כופה אותו (אבל ליחידים אין רשות לטול ממנו בעל כרחו).

ג. אֶחָד מִבְּנֵי מְבוֹי שֶׁהָיָה לוֹ אוֹצֵר שֶׁל יִין אוֹ שְׁמֵן וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי זֶה מְזַכֶּה מִמֶּנּוּ מַעַט לְכָל בְּנֵי הַמְּבוֹי"ט לְהִשְׁתַּתֵּף בּוֹ, וּמְעַרֵב בּוֹ עֲלֵיהֶן; וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִפְרִישׁוּ, וְלֹא יִחַדוּ"י [=יחד מקום], אֶלָּא הֲרֵי הוּא מְעַרֵב בְּאוֹצֵר - הֲרֵי זֶה שְׁתוּף.

(ט) שיהיה לכל אחד חלק בו. (י) שלא ייחד את החלק שישמש לשיתוף בנפרד משאר היינות שלו.

ד. חֲצָר שֵׁישׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים לְשְׁנֵי מְבוֹאוֹת - אִם נִשְׁתַּתְּפָה עִם אֶחָד מֵהֶן בְּלֶבֶד - נֹאסְרָה בְּמְבוֹי הַשְּׁנַי, וְאֵינָה מוֹצִיָּאָה וּמְכַנְסָה בּוּי"א; לְפִיכָּךּ, אִם זָכָה אֶחָד בְּשְׁתוּף לְכָל בְּנֵי הַמְּבוֹי, וְשְׁתַּף עֲלֵיהֶם - צָרִיף לְהוֹדִיעַ לְאֲנָשֵׁי חֲצָר זוּ; שְׁאֵינֶן מִשְׁתַּתְּפִין אֶלָּא מִדַּעְתָּן, שְׁאֵינָה • זְכוּת לָהֶם - שְׁמָא בְּמְבוֹי הַשְּׁנַי רוֹצִים לְהִשְׁתַּתֵּף, לֹא בְּדָהִי.

השגת הראב"ד
שאנה . . ביה א"א מאחר דקי"ל כר"ש בשלש חצירות שעירבו שתיים החיצונות עם האמצעית היא מותרת עמהן והן מותרות עמה (עירובין מו) איזו חובה יהיה לה אם תשתתף עם זו ותשתתף עם האחרת שלא מדעתה והלא מותרת עם שתיהן ובאמת שבוש הוא זה.

(יא) כיון שאין לה שיתוף איתו. (יב) כי ברגע שהוא מזכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א. אחר, אינו אוסר עליהן^ל; וכן אחד מבני מבוי שבנה מצבה^ל רחבה ארבעה טפחים על פתחו, אינו אוסר עליהן - שהרי הפריש עצמו מהן, וחלקן רשותו.

(לא) ואין דעתו לחזור באותה שבת. (לב) על בני אותו מבוי שהלך מהם, מפני שדירה בלא בעלים אינה דירה ואינה יכולה לאסור. (לג) עמוד שמשמש כעין מחיצה.

יב. אנשי מבוי שנשתתפו מקצתן, ושכחו מקצתן ולא נשתתפו - מבטלין רשותן לאלו שנשתתפו, ודינם לענין בטול רשות, כדין אנשי חצר ששכח אחד מהן או שנים ולא ערב; וכבר אמרנו, שכל אדם עם אנשי ביתו הסמוכין על שלחנו, פאיש אחד הן חשוכין, בין לערובי חצרות, בין לשתופי מבואות.

יג. מבוי שערכו כל חצרות שבו כל חצר וחצר בפני עצמה, ואחר כך נשתתפו פלן במבוי - שכח אחד מבני חצר ולא ערב עם בני חצרו, לא הפסיד כלום; שהרי פלן נשתתפו [בשיתוף מבואות], ועל השתוף סומכין; ולא הצריכו לערב בחצרות עם השתוף, אלא שלא לשפח התינוקות [שידעו הדין] לר' - ויהי ערכו בחצרות. אבל אם שכח אחד מבני המבוי ולא נשתתף - אסורין במבוי, ומתירין כל בני חצר לטלטל בחצר; שהמבוי לחצרות, כחצר לבתים^{לה}.

(לד) הסיבה שעושים גם עירוב חצרות, כי הילדים לא יודעים שהשיתוף במבוי פוטר את עירוב החצרות, ויחשבו שאין צורך לערב חצרות גם כאשר לא עושים שיתוף במבוי. כפי שהסביר הרמב"ם בפרק א הלכה יט. (לה) כשם שאסור להוציא מן הבתים לחצר בלי עירוב, כך אסור להוציא מן החצר למבוי בלא שיתוף.

יד. נשתתפו • במבוי,

ושכחו פלן לערב בחצרות - אם אין מקפידין על פרוסתן על פרוסתן [שאוכלים אחד מפתו של השני], סומכין על השתוף בשבת הראשונה בלבד; ואין מתירין להן דבר זה, אלא מדחק^{לי}.

(לו) בשעת הדחק, אבל לכתחילה צריכים לעשות גם עירובי

ח. היתה חצר זו רגילה בפתח אחד, והפתח השני אינה רגילה בו^כ - זה שרגילה להפגס ולצאת בו, אוסר^כ; ושאינה רגילה בו, אינו אוסר. ערבה עם מבוי שאינה רגילה בו - הטר המבוי האחר לעצמו^כ, ואינו צריך לערב עמה.

(כב) היו רגילים לצאת ולבוא דרך מבוי אחד, ובמבוי השני לא היו רגילים לצאת ולבוא. (כג) אם לא עירבה עמו. (כד) המבוי שממנו היו רגילים לצאת דרכו, נפרד, ויכולים לערב לעצמם ללא החצר הזאת. מאחר שאנשי החצר גילו דעתם שהם לא רוצים להיות חלק מאותו מבוי.

ט. ערכו בני המבוי שהיא [החצר] רגילה בו לעצמן, והיא לא ערבה עמו, ולא עם המבוי האחר שאינה רגילה בו, וגם לא ערכו בני המבוי שאינה רגילה בו - דוחין [משייכים] אותה אצל זה המבוי שאינה רגילה בו^כ, מפני שלא ערב; הואיל והיא לא ערבה והוא לא ערב - דוחין אותה אצל, כדי שלא תאסור על מבוי זה שערב לעצמו.

(כה) אנשי המבוי שבהם רגילים לצאת, 'דוחים' את החצר מהמבוי שלהם, שתהיה שייכת למבוי השני למרות שאינם רגילים לצאת משם. הסיבה לכך, בגלל שבכל מקרה אנשי החצר אסורים בטלטול מהחצר לשני המבואות, כי הם לא השתתפו בערוב. אם נאמר שהחצר שייכת למבוי שרגילים לצאת דרכו, הם יאסרו את כל המבוי. לכן עדיף לנו לומר שהחצר שייכת למבוי השני שאין רגילים לצאת דרכו, כדי לא לאסור את העירוב שעשו במבוי הראשון. ולאנשי החצר בכל מקרה אין הפסד מזה.

י. חצר שיש לה פתח למבוי, ופתח אחר לבקעה^{כי} או לקרפף^{כי} יתר מבית סאתים^כ - הואיל ואסור לטלטל מחצר לאותו קרפף, אינו סומך אלא על פתח של מבוי; לפיכך אוסר על בני המבוי, עד שישתתפו עמהן. אבל אם היה הקרפף בית סאתים או פחות^כ, אינו אוסר על בני המבוי; שעל הפתח המיוחד לול סומך, הואיל ומתור לטלטל בכל הקרפף.

(כו) שטח שאין לו מחיצות. (כז) מקום רחב שיש לו מחיצות ואין בתוכו בית דירה. (כח) שיעור סאתים הוא כשיעור חצר המשכן, שהוא שטח של חמשת אלפים אמה מרובעות. ובקרפף בגודל כזה אסור לטלטל. (כט) ואז יהיה מותר לטלטל שם. (ל) הפתח לכיוון הקרפף, שרק אנשי החצר יכולים להשתמש בו.

יא. אחד מבני מבוי שהלך לשובות^{לא} במבוי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לעבר הבקעה. (מג) המקום קטן ואינו נוח לו, ומשתמש גם בפתח הפתוח למבוי.

חצירות, כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התינוקות, כמבואר בהלכה הקודמת.

השגת הראב"ד

מבוי . . . בו א"א בחיי ראשי מחסרון דעת כתב כל זה חדא דהא קי"ל הלכה כר"ש בין עירבו בין לא עירבו חצר ומבוי רשות אחת הן דר' יוחנן ושמואל הכי סבירא להו (ערובין עד), ועוד טעה בפירוש השמועה עצמה דרב אשי (שבת קלא) הכי אסיק טעמא להא מילתא דלא אסר רב בעירובי אלא משום בתים דכיון דעירובי שכחי מאני דבתים בחצר ומשום הנך גזרו אפילו בכלים ששבתו במבוי שלא לטלטל אותם בתוך המבוי ויהיה להם ככרמלית וכל שכן שינהגו איסור בכלי החצר כל זה לדעת רב ואין הלכה כמותו, זהו פירוש אותה שמועה ומי שאינו מפרש כן תועה מדרך השכל.

טו. מבוי • שלא

נשתתפו בו - אם ערכו חצרות עם הבתים, אין מטלטלין בו [-במבוי] אלא בארבע אמות פכרמלית [מקום שאסרו חכמים את הטלטול בו]; מאחר שערכו חצרות עם הבתים, נעשה המבוי כאלו אין פתוח לו אלא בתים בלבד בלא חצרות, ולפיכך אין מטלטלין

יח. מבוי שצדו אחד גוים וצדו אחד ישראלים^מ, והיו חלונות^מ פתוחים מחצר לחצר של ישראל, וערכו בלן דרך חלונות, ואף על פי שנעשו פאנשי בית אחד, ומתירין להוציא ולהכניס דרך חלונות - הרי אלו אסורין להשתמש במבוי דרך פתחים^מ, עד שישפירו מן הגוים; שאין רבים נעשים פתחיד במקום גוימי.

(מד) וחצרותיהם פתוחות למבוי. (מה) או פתחים פתוחים מחצר לחצר. (מו) שפתוחים למבוי. (מז) כפי שהסביר הרמב"ם לגבי חצר, לעיל פרק ב הלכה טו.

בכלו^ל. ואם לא ערכו אנשי החצרות - מטלטלין בכלו בלים ששבתו^ל בתוכו, כחצר שלא ערכו בה.

(לז) מאחר ובכל חצר ערכו, כל חצר אינה נחשבת לחצר, אלא הפכה להיות 'בית'. (לח) כי רק במבוי שיש חצרות, מותר לטלטל בו (עם לחי וקורה כפי שהסביר לעיל). (לט) שהיו בתוכו בכניסת השבת.

יט. כיצד משתתפין במדינה^מ? כל חצר וחקר מערכת לעצמה^מ, שלא לשבח התינוקות; ואחר כך משתתפין כל אנשי המדינה, כדרך שמשתתפין במבוי. ואם היתה המדינה קנן ליהודי^מ, אפלו נעשת של רבים, משתתפין בלן שתוף אחדי^מ, ויטלטלו בכל המדינה; וכן אם היתה של רבים, ויש לה פתח אחדי^מ - משתתפין בלן שתוף אחד.

טז. גוי או צדוקי [הכופר בתורה שבע"פ] השרוי בחצר שבמבוי, דינו עם בני המבוי כדינו עם בני החצר - ששוכרים מן הגוי או מאחד מבני ביתו ושותו שבמבוי, או מבטל להם הצדוקי; ואם היה במבוי גוי וישראל אחד, אינו צריך שתוף. ודין ישראל אחד, ודין רבים שהם סומכין על שלחן אחד^מ - דין אחד הוא^מ.

(מ) שכולם אוכלים יחד. (מא) ואין צריך שיתוף.

כ. אבל אם היתה של רבים, ויש לה שני פתחים שהעם נכנסין בזה ויוצאין בזה - אפלו נעשת של [נמכרה לזנחיד, אין מערכין את פלה^מ, אלא מניחין ממנה מקום אחד, אפלו בית אחד בחצר אחת^מ, ומשתתפין השאר. והיו אלו המשתתפין בלן מתירין בכל המדינה, חוץ מאותו מקום ששירו; והיו אותן הנשארים מתירין במקומן בשתוף שעושין לעצמן, אם היו המשארים רביסי^מ - ואסורין לטלטל בשאר כל המדינה^מ.

(נד) גזירה שמא תחזור העיר ותעשה רשות הרבים, ויקלו גם כן לטלטל בשבת ברשות הרבים. (נה) ששם לא משתתפים בעירוב. (נו) ואז יהיה להם מותר לטלטל בחצר או המבוי שלהם. (נז) אבל לא יוכלו לטלטל בכל העיר.

יז. גוי שהיה דר במבוי - אם יש לו בחצרו פתח אחד לבקעה^מ, אינו אוסר על בני המבוי; ואפלו היה פתח קטן ארבעה על ארבעה, ואף על פי שמוציא גמלים וקרונות דרך הפתח שבמבוי - אינו אוסר עליהן; שאין דעתו אלא על פתח המיוחד לו, שהוא לבקעה. וכן אם היה פתוח לקרפף שהוא יתר על בית סאתים - הרי זה פתוח לבקעה, ואינו אוסר עליהן; היה בית סאתים או פחות^מ - אינו סומך עליו, ואוסר עליהן עד שישפירו ממנו.

(מב) שיש שם אויר טוב. ונוח לו להשתמש בפתח המוביל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום שישי כ' ניסן ~

פָּרָק ו

דיני עירוב תחומין.

א. מי שניצא מן המדינה^א בערב שבת, והניח מזון שתי סעודות רחוק מן המדינה בתוך התחום^ב, וקבע שבינתו [מקומן] שם^ג - אף על פי שחזר למדינה^ד ולן בביתו, נחשב אותו כאלו שבת במקום שהניח בו שתי הסעודות; וזה הוא הנקרא 'ערויבי תחומין'^ה.

(א) עיר שגר בתוכה. (ב) התחום של העיר - מרחק אלפיים אמה מהעיר, אף שהוא רחוק יותר מאלפיים אמה מביתו. (ג) בזה שהניח שם את המזון, הוא התכוון לקנות שם שבייתה. (ד) לפני כניסת השבת, שאם נשאר שם עד השבת, אינו צריך להניח עירוב, שהרי קנה שבייתה בעצמו. (ה) נקרא "עירוב" - לפי שהוא מערב תחום שלא היה יכול ללכת בו תחילה עם התחום שהוא עכשיו יכול ללכת בו.

ב. ויש לו [רשות] להלך במקום ערויבו למחר, אלפים אמהי לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך במקום ערויבו למחר אלפים אמה פנגד המדינה^ו [=לכיוון העיר], אינו מהלך במדינה אלא עד סוף מדתו^ז; ואם הייתה המדינה מבולעת בתוך מדתו^ח - תחשב המדינה כלה פארבע אמות, וישלים מדתו חוצה לה^ט.

(ו) דין תחומין בשבת שאסור לצאת מחוץ לעיר מעבר לאלפיים אמה בכל כיוון. (ז) שהוא הולך ממקום העירוב לכיוון העיר שגר בה. (ח) הוא לא יכול להסתובב בכל העיר, אלא רק עד אלפיים אמה ממקום העירוב שהניח, ואם 2000 אמה מסתיימים באמצע העיר, אסור לו ללכת יותר. (ט) אם כל העיר נכנסת בתוך האלפיים אמה, והאלפיים אמה מסתיימים מעבר לעיר. (י) לא משנה מה גודלה של העיר - היא תפחית מחישוב אלפיים אמה ארבע אמות בלבד, ואחרי שיעבור את העיר ימשיך לספור את האמות מאיפה שנכנס לעיר פחות ארבע אמות - כפי שיסביר הרמב"ם בהלכה הבאה.

ג. פיצד? הרי שהניח את ערויבו ברחוק אלה אמה מביתו שבמדינה לרוח מזרח, נמצא מהלך למחר במקום ערויבו אלפים אמה למזרח, ומהלך במקום ערויבו אלפים אמה למערב - אלה שמון הערויב עד ביתו, ואלה אמה מביתו בתוך המדינה, ואינו מהלך במדינה, אלא עד סוף האלה.

כא. ודבר זה משום הפר הוא, פדי שידעו שהעירוב התיר להן לטלטל במדינה זו^י שרבים בוקעין [=הולכים] בה - שהרי המקום שנשאר ולא נשתתף עמהן, אין מטלטלין בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן.

(נח) ואם לא ישאירו חלק מהעיר שלא משתתף בעירוב, תשתכח תורת עירוב, ויחשבו שמותר לטלטל ברשות הרבים, כי העיר הזאת דומה לרשות הרבים. ברגע שיוודעים שיש אזור מסויים שאסור בטלטול, וזוכרים שאר העיר מותר לטלטול בגלל העירוב.

כב. מדינה של רבים שיש לה פתח אחד, וסלם [לחומה] במקום אחד^{יא} - מערבין את כלה^{יב}, ואינה צריכה שיור [להשאר בית בלא ערויב להיכר]; שאין הסלם שבחומה חשוב כפתח^{יג}. הבתים שמניחין אותן שיור - אף על פי שאינן פתוחין לעיר, אלא אחוריהן לעיר ופניהם לחוץ^{יד} - עושין אותן שיור, ומערבין את השאר^{טו}.

(נט) בצד השני, ודרך הסולם יורדים מעבר לחומה. (ס) כדין עיר שיש לה פתח אחד. (סא) כיציאה דרך הסולם אינה נוחה. (סב) פתחי הבתים הוא לחוץ לעיר. (סג) למרות שהם נחשבים מחוץ לעיר, ובכל מקרה העירוב לא יועיל להם - כי כל הסיבה שמשאירים חלק ללא עירוב, זה רק להיכר, ולצורך זה - זה מספיק.

כג. המזפה בשותף לבני המדינה - אם ערבו פלן ערויב אחד - אינו צריך להודיען, שזכות היא להן; ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני המדינה, או מי שהלך לשבות בעיר אחרת, או גוי שהיה עמהן במדינה - דין הכל, בדינם כחצר ומבוי.

כד. מדינה^{טז} שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחד, הרי זה אוסר על פלן; ואם בנו מצבה^{טז} על פתח המבוי, אינו אוסר

עליהן^{יז}. לפיכך • אין מערבין מדינה לחצאין - אלא או כלה, או מבוי

מבוי^{יח}; ובונה כל מבוי מצבה על פתחו, אם רצה לחלק רשותו מהן - פדי שלא יאסר על שאר המבואות.

(סד) עיר שהיתה של יחיד, שמעריבים את כולה ואינה צריכה שיור. (סה) עמוד שהוא רחב ארבעה טפחים. (סו) שהמצבה מפרידה את המבוי משאר המדינה. (סז) כדי שלא יאסרו זה על זה.

השנת הראב"ד

לפיכך . . . בלה א"א פירוש אפילו ע"י דקה שאין דקה מועלת במקום דריסת הרבים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. כל [מזון] שמשתתפין בו [בשיתופי מבואות] מערבין בו ערובי תחומין; וכל שאין משתתפין בו, אין מערבין בו ערובי תחומין. וכמה שעור ערובי תחומין? מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד; ואם היה לפתן [=מאכל הנאכל עם לחם] - פדי לאכל בו [עם הלחם] שתי סעודות, כמו השתוף.

ח. וצריך שיהא הוא וערובו במקום אחד, פדי שיהיה אפשר לו לאכלו בין השמשות. לפיכך, אם נתפנן לשבת פרשות הרבים, והניח ערובו פרשות היחיד, או פרשות היחיד, והניח ערובו פרשות הרבים - אינו ערוב; שאי אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בין השמשות, אלא בעברה.

(ט) ברשות אחת. (כ) זמן כניסת השבת, זה זמן קניית שביתה על ידי העירוב.

ט. אבל אם נתפנן לשבת פרשות היחיד או פרשות הרבים, והניח ערובו בכרמלית, או שנתפנן לשבת בכרמלית, והניח ערובו פרשות היחיד או פרשות הרבים - הרי זה ערוב; שבשעת קניית הערוב, שהוא בין השמשות, מתר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה - שכל דבר שהוא מדברי סופרים [=חכמים], לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק.

(כא) שהאיסור להכניס או להוציא ממנה הוא רק מדרבנן.

י. נתנו • במגדל [בארון], ונעל ואבד המפתח - אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה, הרי זה ערוב; שאין אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה, אלא מלאכה. נתנו בראש הקנה או הקנדס^כ הצומחין מן הארץ, אינו ערוב - גזרה שפא ותלשי^כ; ואם היו תלושין ונעוצין, הרי זה ערוב.

(כב) מלאכה שאסורה מן התורה. (כג) ענף דק שעושים ממנו רמחים. (כד) כיון שרגילים להשתמש בהם כשהם תלושים, קרוב לודאי שהוא יתלוש את הקנה או הקונדס כשירצה להוריד את האוכל לאכול.

היה מביתו עד סוף המדינה פחות מאלף אפלו אמה אחת, שנמצאת מדתו פלת [=מסתימת] חוץ למדינה - תחשב המדינה בלה כארבע אמות, ויהלף חוצה לה תשע מאות ששה ותשעים אמה תשלום האלפים.

ד. לפיכך, אם הניח ערובו ברחוק אלפים מביתו שבמדינה [לעד מורת], הפסיד את כל המדינה בלה^א; ונמצא מהלף מביתו עד ערובו אלפים אמה, ומערובו אלפים עד ביתו, ואינו מהלף מביתו במדינה לרוח מערב אפלו אמה אחת.

(יא) אסורה לו ההליכה בכל העיר, והוא יכול ללכת רק לכיוון העירוב.

המניח ערובו פרשות יחיד^ב - אפלו היתה מדינה גדולה כגינה^ג, ואפלו עיר חרבה^ד, או מערה הראויה לדירורין - מהלף את בלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח^{טו}.

(יב) מקום שמוקף מחיצות. (יג) אותו מקום שהניח את העירוב היה עיר גדולה שמוקפת מחיצות. (יד) שאין בה דיירים אבל מוקפת במחיצות. (טו) יכול ללכת בכל אותה רשות, ומקצה הרשות יכול להמשיך ללכת אלפים אמה לכל כיוון.

ה. המניח ערובו בתוך המדינה ששבת בה, לא עשה כלום^{טז}; ואין מודדין לו ממקום ערובו, אלא הרי הוא כבני המדינה פלן, שיש להן אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה. וכן אם נתן ערובו במקומות המצטרפין לעיר^{יז} שמודדין התחום חוץ מהן, הרי זה פגותנו בתוך העיר. נתן ערובו חוץ לתחום, אינו ערוב^{יח}.

(טז) שהרי גם בלא עירוב יכול ללכת מחוץ לעיר אלפים אמה לכל כיוון. (יז) מקומות מחוץ לעיר, שנחשבים לחלק מהעיר. (יח) אם הניח את הערוב במרחק גדול יותר מאלפיים אמה מהעיר - אינו ערוב, מכיון שהוא לא יכול להגיע לשם בכניסת השבת, כי מחוץ לתחום שבת.

ו. אין מערבין ערובי תחומין, אלא לדבר מצוה - כגון שהיה רוצה לילה לבית האבל, או למשתה של נשואין, או להקביל פני רבו או חברו שפא מן הדרך, וכיוצא באלו; או מפני היראה - כגון שהיה רוצה לברח מן הגוים, או מן הלסטים, וכיוצא בזה. ואם ערב שלא לאחד מפל אלו, אלא לדברי הרשות - הרי זה ערוב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לפי שמתר להוציא בין השמשות לה, שהיא שעת קניית הערוב; ואם נפל עליו גל משחשכה - הרי זה ערוב, ואף על פי שאי אפשר להוציא אלא בעשיית מלאכה לה. ספק מבעוד יום נפל, או משחשכה - הרי זה פשר, שספק הערוב פשר.

לו של אבנים, שאסור לטלטל בשבת מדרבנן משום איסור מוקצה. (לו) שאסורה מן התורה. (לח) שכל דבר האסור מדרבנן, לא גזרו עליו בין השמשות (כפי שהביא הרמב"ם לעיל הלכה ט). (לט) שהרי בשעת קניית הערוב, היה אפשר להשתמש בו.

טו. אבל אם ערב בתרומה שהיא ספק טמאה - אינו ערוב, שאינה סעודה הראויה [לאכילה]²; וכן אם היו לפניו שתי פירות של תרומה, אחת טהורה ואחת טמאה, ואינו יודע אי זו היא משתייהן, ואמר: 'ערובי בטהורה בכל מקום שהוא' - אינו ערוב, שאין פאן סעודה הראויה לאכילה.

מ) כי התרומה אסורה באכילה מחמת ספק טומאה. ואי אפשר לומר כאן, ספק עירוב כשר, כמו שאמרנו לעיל בהלכה יב, כי שם הייתה לעירוב חזקת היתר בשעה שהניחו שם, אלא שאחר כך קרה דבר שאנו מסופקים בו אם נתקלקל העירוב, ואנו מעמידים את העירוב בחזקת כשר. אבל כאן, לא הייתה חזקת כשרות לעירוב זה מעולם.

טז. אומר: 'פכר זו היום חל ולמחר קדש' [=שיחול ההקדש למחר], וערב בה - ערובו ערוב, שבין השמשות עדין לא נתקדשה ודאי, וראויה היתה מבעוד יום; אבל אם אומר: 'היום קדש ולמחר חל' - אין מערבין בה, שאינה ראויה עד שתחשף. וכן אם הפריש תרומה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשף - אין מערבין בה, שהרי היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה סעודה ראויה מבעוד יום. **יז.** הנותן ערובו בבית הקברות - אינו ערוב; לפי שבית הקברות אסור בהגנה, וכיון שרוצה בקיום הערוב שם אחר קנייה³, הרי נהנה בו⁴. נתנו בבית הפרס⁵ [=שדה שאבד בה קבר] - הרי זה ערוב⁶, ואפלו היה כהן⁷; מפני שיכול לפנס שם במגדל הפורח⁸, או שניפח [=נישף רוח ויבוק] והולך⁹.

מא) היות שהכוונה שלו כשהוא מניח את הערוב, שהוא יישמר שם כדי שאחר כך יוכל לאכול אותו. מב) יש לו הנאה בהנחת העירוב בבית הקרוב, וזה אסור. מג) שדה שהיה בו קבר, אבל הוא נחרש והעצמות התפוררו והתפרזו בכל השדה. מד) שחכמים גזרו שם רק לגבי איסור טומאה,

יא. כל המניח ערובו, יש לו במקום ערובו ארבע אמות [שהם כחצרון]¹⁰.

השנת הראב"ד לפיכך. . . אמות א"א זה שנה משנתו (ערובין מה) כר' אליעזר דאמר והוא באמצעו ואינו כן אלא כר' יהודה.

יב. נתגלגל הערוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום, בתוך שתי אמות - הרי זה ערוב, וכאלו לא יצא ממקומו. ואם יצא חוץ לשתי אמות - אינו ערוב, שהרי נעשה חוץ לתחום. והמניח ערובו חוץ לתחום - אינו ערוב, מפני שאינו יכול להגיע אל ערובו.

כה) כלומר: מקום העירוב קונה לו ארבע אמות סביבו (חוץ מאלפים אמה שיכול ללכת לכל כיוון). כו) לפני בין השמשות.

יג. נתגלגל הערוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום, או אבד, או נשרף, או שהיה תרומה ונטמא¹¹ - מבעוד יום, אינו ערוב; משחשכה, הרי זה ערוב; שקניית [מימוש] הערוב, בין השמשות. ואם ספק¹², הרי זה ערוב - שספק הערוב, פשר¹³; לפיכך, אם נאכל הערוב בין השמשות¹⁴, הרי זה ערוב.

כו) שאינה ראויה לאכילה לא לכהן ולא לישראל. כח) אם אבד או נשרף או נטמא מבעוד יום, או - משחשיכה. כט) שאנו מעמידים את העירוב על חזקתו ותולים כי התקלקל אחרי החשיכה. ל) או נשרף או נטמא. לא) ספק יום ספק לילה.

יד. אפרו לו שנים: יצא וערב עלינו¹⁵, אחרדי ערב עליו מבעוד יום, ואחד ערב¹⁶ עליו בין השמשות - זה שערב עליו מבעוד יום, נאכל ערובו בין השמשות, וזה שערב עליו בין השמשות, נאכל ערובו משחשכה - שניהם קנו ערוב; שבין השמשות ספק הוא, וספק הערוב פשר. ואף על פי כן, ספק חשכה ספק לא חשכה - אין מערבין ערובי תחומין לכתחלה¹⁷; ואם ערב, הרי זה ערוב.

לב) שעשו אותו שליח לערב בשבילם. לג) בשביל אחד. לד) ובשביל השני. לה) למרות שעירוב בין השמשות כשר, מלכתחילה לא מערבין בזמן הזה.

יד. נפל על הערוב גליו [אבנים] מבעוד יום - אם יכול להוציא בלא עשיית מלאכה¹⁸, הרי זה פשר,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כאן הוא עשה את המוכר שליח לערב עבורו. (נה) כאשר הקונה נותן למוכר כלי תמורת האוכל לעירוב, ברגע שהמוכר הרים את הכלי, האוכל שייך לקונה, וזה נקרא קנין חליפין.

כא. מערב אדם ערובי תחומין על ידי [בשביל] בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הפגועים, בין מדעתן, בין שלא מדעתן; לפיכך, אם ערב עליהן וערבו לעצמן, יוצאין בשל רבן. אבל אינו מערב לא על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי עבדו ושפחתו העבדים [=היהודים], ולא על ידי אשתו - אלא מדעתן, ואף על פי שהן אוכלין אצלו על שלחנו. ואם ערב עליהן, ושמעו ושתקו ולא מחו - יוצאין בערובו; ערב על כל אחד מהן, וערבו הן לעצמן - אין להן מחאה גדולה מזו, ויוצאין בערוב עצמן¹¹. קטן בן שש שנים או פחות - יוצא בערוב אמו¹², ואין צריך להניח עליו מזון שתי סעודות לעצמו.

(נו) והולכים לאותו צד שעירבו. (זו) שעד גיל שש הוא כרוך אחרי אמו.

כב. הרוצה לשלח ערובו ביד אחר להניחו לו במקום שהוא רוצה לקבוע שביתתו שם, הרשות בידו¹³. וכשהוא משלחו, אינו משלחו ביד הרש שוטה וקטן¹⁴, ולא ביד מי שאינו מודה במצות ערוב¹⁵; ואם שלח, אינו ערוב. ואם שלחו ביד אחד מאלו הפסולין להוליכו לאדם פשר, פדי שיוליכו הפשר וניחו במקום הערוב - הרי זה פשר¹⁶, ואפלו שלחו על הקוף או על הפיל; והוא, שהיה עומד מרחוק, עד שייראה זה הפסול או הבהמה שהגיעו אצל הפשר, שאמר לו להוליך את הערוב. וכן רבים שנסתתפו בערובי תחומין, ורצו לשלח ערובן ביד אחד - הרי אלו משלחין.

(נה) ויכול לסמוך עליו וללכת בשבת, כי "חזקה שליח עושה שליחותו". (נט) שאינם בני דעת ואינם יכולים לקנות שבתה עבורו. (ס) כגון כותי או גוי, שמא לא הניחו לשם עירוב. (סא) אם האדם הכשר הבטיח לסדר לו את העירוב, כי "חזקה שליח עושה שליחותו".

כג. אחד • או רבים שאמרו לאחד: 'ערב עלינו'¹⁷, וערב עליהם באי זה רוח [=עד] שרצה¹⁸ - הרי זה ערוב, ויוצאין

השגת הראב"ד
אחד . . . רוח א"א שנה משנתנו
כמ"ד יש ברייה.

אבל איסור הנאה לא גזרו שם. (מה) והוא לא יכול להיכנס לשם. (מו) באויר, ואז אינו נוגע בטומאה. (מז) הוא נושף רוח על החול, ובודק אם יש עצמות קטנות, ויכול להתקדם לאט לאט.

יח. רבים שרצו להשתתף בערובי תחומין - מקבצין פלן ערובן שתי סעודות לכל אחד ואחד, ומניחין אותו בכלי אחד במקום שירצו. ואם עשה אחד ערוב על ידי כלן¹⁹ - צריך לזכות להן על ידי אחר²⁰, וצריך להודיעם; שאין מערבין לו לאדם ערובי תחומין אלא לדעתו, שמא אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה זה בה. ואם הודיעו מבעוד יום - אף על פי שלא רצה אלא משתחשף²¹, הרי זה ערוב; ואם לא הודיעו עד שחשכה - אינו יוצא בו, שאין מערבין משתחשף.

(מח) אם אחד רצה לזכות את כולם בעירוב שהוא עשה באוכל שלו. (מט) צריך לתת לאחר את העירוב, ולומר לו שיזכה בעירוב הזה לכל מי שרוצה לזכות בו. והוא עצמו לא יכול לזכות להם, כי כל זמן שהעירוב בידו לא יצא מרשותו, ואין האחרים יכולים לזכות בו. (נ) כי המניח עירוב לצד אחד, מפסיד אלפים אמה לצד השני, ולכן צריך לשאול אם מסכים הוא להפסיד בצד זה כדי לזכות בצד זה. (נא) שרק אחרי כניסת שבת החליט שהוא מעוניין בעירוב.

יט. כל הזוכה [הראוי שיזכו על ידן] בערובי חצרות, מזבין על ידו בערובי תחומין; וכל מי שאין מזבין על ידו ערובי חצרות, אין מזבין על ידו ערובי תחומין.

כ. נותן אדם מעה [מטבע] לבעל הבית, כדי שיקח לו פת ויערב לו בה ערובי תחומין²². אבל אם נתן לחנוני, או לנחתום [=אופה], ואמר לו: 'זכה לי במעה זו' - אינו ערוב²³; ואם אמר לו: 'ערב עלי במעה זו' - הרי זה לוקח בה פת או אכל מן האכלין, ומערב עליו²⁴. ואם נתן לו פלי, ואמר לו: 'תן לי בזה אכל, וזכה לי בו' - הרי זה לוקח אכל, ומערב עליו ביה²⁵.

(נב) למרות שהדין שמעות לא עושות קנין במטלטלים עד שימשוך ויגביה את המטלטלים, ולכאורה כאן הוא לא קנה את העירוב כי רק נתן מטבע, ולא עשה קנין משיכה. כי כאן אנחנו אומרים שהוא לא התכוון לקנות את העירוב, אלא לעשות את בעל הבית שליח לערב בשבילו - כיון שאין דרכו של בעל הבית למכור דברים. (נג) כיון שדרכן למכור, אנו אומרים שהוא שהתכוון לקנות מהם (ולא לעשות אותם שליח), ומעות אינן קונות - עד ימשוך. (נד) כי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. וכן אם נתפנו לקבץ שביתתו במקום ידוע אצלו, כגון אילן או בית או גדר שהוא מפיר מקומו, ויש בינו ובינו כשחשקה אלפים אמה או פחות, והחזיק בדרך [התחיל ללכת] והלך כדי שיגיע לאותו מקום [לפני כניסת שבת] ויקנה בו שביתה - אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם, אלא החזירו חברו ללון אצלו, או שחזר מעצמו ללון, או נתעכב - יש לו להלך עד מקום שנתפנו לו, ומאותו מקום אלפים אמה לכל רוח; שפנין שגמר בלבו לקבץ שם שביתתו, והחזיק בדרך, נעשה כמי שעמד שם, או שהניח ערובו שם.

ג. במה דברים אמורים? בענין שאין מטריחין אותו להניח ערובי; או בדחוק, כגון מי שהיה בא בדרך, והיה רוא ששם תחשף; והוא, שישאר מן היום כדי שיגיע לאותו מקום שקנה בו שביתה קדם שתחשף, אם רץ בכל כחו, ויהיה בינו ובין אותו מקום כשחשף, אלפים או פחות. אבל אם לא היה דחוק ולא עני, או שלא נשאר מן היום כדי שיגיע אפלו רץ בכל כחו, או שהיה בין המקום שנתפנו לשבת בו ובין המקום שהוא עומד בו כשחשקה יתר מאלפים אמה, או שלא פנו המקום שקנה בו שביתה [=לא התכוון לשבות שם] - הרי

לא קנה שביתה ברחוק השנת הראב"ד
ואין... כשחשכה א"א אם יש בין המקום שהוא עומד משחשכה ומקום שנתכוון לשבות בו יותר מאלפים אמה הרי הוא כמי שיצא חוץ לתחום ואין לו אלא ארבע אמות במקומו.
מקום, ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשקה.

ו) שאין לו מזון שתי סעודות לעירוב, ולהטריחו ללכת ולערב ברגליו לא רצו חכמים, לכן מספיק אם אומר בביתו: שביתתי במקום פלוני.

ד. מי שעמד מבעוד יום ברשות היחיד, וקנה שם שביתה, או שהיה בא בדרך ונתפנו לשבת ברשות היחיד הידועה אצלו, וקבץ שם שביתתו - הרי זה מהלך את פלגה, ורוצה לה אלפים אמה לכל רוח. ואם היתה רשות היחיד זו מקום שלא הקף לדירה, או תל, או נקע [=עמק] - אם היה בה בית סאתים [מאה אמה על חמישים] או פחות, מהלך את פלגה, ורוצה לה אלפים אמה לכל רוח; ואם היתה יתר על בית סאתים, אין לו בה אלא ארבע אמות,

בו; שהרי לא יחדו [קבעו] לו רוח. האומר לחברו: 'ערב עלי בתמרים' וערב עליו בגרוגרות [=תאנים מיובשות], 'בגרוגרות' וערב עליו בתמרים, אמר לו: 'הנח ערובי במגדל' והניחו בשוקף, 'בשוקף', והניחו במגדל, 'בבית' והניחו בעליה, 'בעליה' והניחו בבית - אינו ערובי; אבל אם אמר לו: 'ערב עלי סתם, וערב עליו - בין בתמרים בין בגרוגרות, בין בבית בין בעליה - הרי זה ערובי.

סב) ולא אמרו לו לאיזה צד לעשות את העירוב. סג) לאיזה צד שרצה, והמשלחים אינם יכולים עכשיו ללכת אלא באותו צד שעירב עליהם. סד) כיון ששינה מדעת המשלח, עקר את שליחותו, ואינו נחשב עוד לשליח. סה) שאנו אומרים מן הסתם מסכים המשלח שיערב לו במה שהשליח רוצה.

כד. כשם • שמכרכין על ערובי חצרות ושתופי מבואות, כך מברך על ערובי תחומין; ואומר: 'בזה הערוב יהיה מתר לי להלך ממקום זה אלפים

אמה לכל רוח'. ואם היה אחד מערב על ידי רבים, אומר: 'בזה הערוב יהיה מתר לפלוני ופלונני, או לבני מקום פלוני, או לבני עיר זו, להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'.

פרק ז

קביעת שביתה מרחוק.

א. מי שיצא מערב שבת חוץ למדינה, ועמד במקום בתוך התחום או בסופו, ואמר: 'שביתתי במקום זה', וחזר לעירו; וכן שם - יש לו להלך למקור מאותו מקום, אלפים אמה לכל רוח. וזה הוא עקר ערובי תחומין, לערב ברגליו; ולא אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד במקום, אף על פי שלא יצא ולא עמד שם, אלא להקל על העשיר, שלא יצא אלא ישלח ערובו ביד אחר^ה ויניחנה לו.

א) לעיר. ב) בסוף אלפים אמה, אבל לא מחוץ להן. ג) אחרי כניסת השבת. ד) שהרי בכניסת השבת קנה שביתה באותו מקום. ה) ונחשב כאילו הוא בעצמו נמצא בסוף התחום בכניסת השבת וקנה שביתה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהַחֲזִירוּ חֲבָרוֹ, וְלֹא הוֹלִיף עֲרוּבֵן - הֵן לֹא קָנִי שְׁבִיתָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, שֶׁהָרִי לֹא הֵנִחַ שָׁם עֲרוּבֵן, וְאִין לָהֶן לְהֵלֵף מִמְדִּינָתָן, אֲלֵא אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ; וְהוּא קָנָה שָׁם עֲרוֹב - שֶׁהָרִי הוּא פֶּא בְּדֶרֶךְ, וְנִתְפָּוֵן לְשַׁבַּת שָׁם, וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ; לְפִיכָף יֵשׁ לוֹ לְמַחֵר לְהֵלֵף לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וְלְהֵלֵף מִמָּוֶנוּ אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ.

(יג) התחיל ללכת.

ט. זֶה שְׁאֲמַרְנוּ, שֶׁצָּרִיף הַקּוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרוּחַ מְקוֹם שֶׁיִּחְזִיק בְּדֶרֶךְ, לֹא שִׁיבָא וְלֵךְ בְּשֶׁדָה, אֲלֵא אֶפְלוּ יָרַד מִן הַעֲלִיָּה לִילֵף לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וְקִדְּם שִׁיבָא מִפְּתַח הַחֲצָר הַחֲזִירוּ חֲבָרוֹ - הָרִי זֶה הַחֲזִיק, וְקָנָה שְׁבִיתָה. וְכֵן כָּל הַקּוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרוּחַ מְקוֹם, אִינוּ צָרִיף לֹמַר 'שְׁבִיתָתִי בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי', אֲלֵא פִּינֵן שְׁגָמַר בְּלָבוּ וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ כָּל שֶׁהוּא, קָנָה שָׁם שְׁבִיתָה; וְאִין צָרִיף לֹמַר, מִי שִׁיבָא בְּרִגְלָיו וְעָמַד בְּמְקוֹם שְׁקָנָה בּוֹ שְׁבִיתָה, שִׁיאִינוּ צָרִיף לֹמַר כְּלוּם, אֲלֵא פִּינֵן שְׁגָמַר בְּלָבוּ, קָנָה.

י. הַתְּלַמִּידִין שֶׁהוֹלְכִין וְאוֹכְלִין בְּלִילֵי שַׁבַּת בְּשָׂדוֹת וּבְכַרְמִים, אֲצֵל בְּעֵלֵי הַבָּתִּים שֶׁפֶתֶן מְצוּיָהּ [=המאכלים ביד רחבה] לְעוֹבְרֵי דְרָכִים הַבָּאִים שָׁם, וּבָאִים וְלֹנִים בְּבֵית הַמְּדָרֶשׁ - מִהֲלֹכִין אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מִבֵּית הַמְּדָרֶשׁ, לֹא מִמְּקוֹם הָאֲכִילָה; שֶׁאֵלוּ מְצָאוּ סְעוּדָתָן בְּבֵית הַמְּדָרֶשׁ, לֹא הָיוּ יוֹצְאִין לְשָׂדָה; וְאִין דְּעָתָן סוּמְכָת לְדִירָה, אֲלֵא עַל בֵּית מְדָרְשָׁם.

פֶּרֶק ח

עירוב לשתי כיוונים, ועירוב לימים שונים.

א. אִין מְנִיחִין שְׁנֵי עֲרוּבִין, אֶחָד בְּמִזְרַח וְאֶחָד בְּמַעֲרָב, כְּדִי שִׁיְהֵלֵף בְּמִקְצַת הַיּוֹם עַל אֶחָד מִשְׁנֵי הָעֲרוּבִין, וּבְשָׂאָר הַיּוֹם עַל הָעֲרוּב הַשְּׁנַיִ - שֶׁאִין מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוּבִין לְיוֹם אֶחָד. טְעָמָּה וְעַרְב לְשִׁתֵּי רוּחוֹת, כְּמִדְּמָה הוּא [=מפני שחשב] שֶׁמְעַרְבִין לְשִׁתֵּי רוּחוֹת, אוֹ שְׁאֲמַר לְשְׁנַיִם: 'צָאוּ וְעָרְבוּ עִלַּי', אֶחָד עָרַב עִלָּיו לְצָפוֹן וְאֶחָד עָרַב עִלָּיו לְדָרוֹם - מִהֵלֵף כְּרִגְלֵי שְׁנֵיהֶם.²

(א) שסבור היה שאפשר לערב על מנת ללכת בבוקר לכיוון

וְחוֹצֵה מִהֵן אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְכֵן אִם הֵנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּמְקוֹם שֶׁלֹּא הִקְפָּה לְדִירָה.

(ז) עיר או מקום שהוקף במחיצות לשם דירה. (ח) אפילו אם השטח גדול מאד. (ט) שהם גבוהים או נמוכים עשרה טפחים ורחבים ארבע אמות, ואז נחשבים כרשות בפני עצמה.

ה. הַקּוֹנֶה • שְׁבִיתָה בְּרוּחַ מְקוֹם, וְלֹא סִיִּם מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ - לֹא קָנָה שְׁבִיתָה שָׁם. כִּיצַד? הִיָּה

בְּאֵ בְּדֶרֶךְ, וְאָמַר: 'שְׁבִיתָתִי בְּשָׂדָה פְּלוֹנִית', או 'בְּכַקְעָה פְּלוֹנִית', או 'בְּרוּחַ אֶלְף אֲמָה', או 'אֶלְפִים מִמְּקוֹמִי זֶה' - הָרִי זֶה לֹא קָנָה שְׁבִיתָה בְּרוּחַ מְקוֹם; וְאִין לוֹ אֲלֵא אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מְקוֹם שֶׁהוּא עוֹמַד בּוֹ כְּשֶׁחֲשָׁכָה.

(י) ציין בדיוק.

ו. אָמַר: 'שְׁבִיתָתִי תַּחַת אֵילָן פְּלוֹנִי', או 'תַּחַת סֵלַע פְּלוֹנִית' - אִם יֵשׁ תַּחַת אוֹתוֹ אֵילָן אוֹ אוֹתָהּ סֵלַע שְׁמוּנָה אֲמוֹת אוֹ יָתֵר, לֹא קָנָה שְׁבִיתָה; שֶׁהָרִי לֹא פִּינֵן מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ³ - שְׁאִם פֶּא לְשַׁבַּת בְּאַרְבַּע אֲמוֹת אֵלוּ, שְׁמָא בְּאַרְבַּע אֲמוֹת אֵלוּ הָאֲחֵרוֹת הוּא שְׁקָנָה שְׁבִיתָה.

(יא) כי ארבע אמות הם מקומו של אדם, לכן אם יש תחת האילן שמונה אמות - נחשב לשני מקומות, ואם אמר שבייתתי תחתיו - ולא ציין את מקום השבייתה בדיוק, לא קנה שבייתה כלל.

ז. לְפִיכָף, צָרִיף לְהַתְּפָּוֵן לְשַׁבַּת בְּעֶקְרוֹ [=סמוך לגזע העץ], או בְּאַרְבַּע אֲמוֹת שְׁבִדְרוֹמוֹ, או שְׁבַצְפוֹנוֹ. וְאִם הִיָּה תַּחְתָּיו פָּחוֹת מִשְׁמוּנָה, וְנִתְפָּוֵן לְשַׁבַּת תַּחְתָּיו - קָנָה; שֶׁהָרִי אִין שָׁם שְׁעוֹר שְׁנֵי מְקוֹמוֹת, וְהָרִי מְקַצֵּת מְקוֹמוֹ מִסִּיִּם².

(יב) שאם היו שבע אמות, הרי אמה אחת משותפת לשני מקומות, ואנו אומרים שבאמה הזאת קנה שבייתה.

הָיוּ שְׁנַיִם בָּאִים בְּדֶרֶךְ, אֶחָד מִהֵן מִפִּיר אֵילָן אוֹ גֵּדֵר אוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא קוֹבַע בּוֹ שְׁבִיתָה, וְהַשְּׁנַיִ אִינוּ מִפִּיר - זֶה שִׁיאִינוּ מִפִּיר מוֹסֵר שְׁבִיתָתוֹ לְמִפִּיר, וְהַמִּפִּיר מִתְּפָּוֵן לְשַׁבַּת הוּא וְחֲבָרוֹ בְּמְקוֹם שֶׁהוּא מִפִּיר.

ח. אֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁשְׁלַחוּ אֶחָד מִהֵן לְהוֹלִיף לָהֶן עֲרוּבֵן לְמְקוֹם יְדוּעַ [=מסרים], וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ²,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַכַּפּוּרִים חַיִּב. אֲבָל בְּיוֹם טוֹב, מִתֵּר לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת^ה. לְפִיכָּהּ, מְעַרְבִין עֲרוּבֵי חֲצוֹת וּמְשַׁתְּתֵפִין בְּמִבּוֹאוֹת לְיוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּשֶׁבֶת; וּמְעַרְבִין עֲרוּבֵי תַחֲמוּמֵין לְיוֹם הַכַּפּוּרִים וּלְיָמִים טוֹבִים, כְּדֶרֶךְ שְׁמַעְרֵבִין לְשֶׁבֶת.

ח) מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש (כי ביום טוב מותר לעשות מלאכה לצורך אוכל נפש) – הותרה גם שלא לצורך.

ה. יום • טוב ששחל

להיות סמוך לשבת, בין מלפניה^ט בין מלאחריה^י, או שני ימים טובים של גליות [הנהוג בחזן לארץ] - יש לו^{יא} לערב

שְׁנֵי עֲרוּבֵין לְשִׁתֵי רוּחוֹת, וְסוּמָה עַל אֵי זֶה מִהֶן שְׁיִרְצֶה לְיוֹם הָרֵאוּשׁוֹן, וְעַל הָעֲרוּב שְׁפָרוּחַ הַשְּׁנִית לְיוֹם הַשְּׁנִי^{יב}; או מְעַרֵב עֲרוּב אֶחָד לְרוּחַ אַחַת, וְסוּמָה עָלָיו לְאֶחָד מִשְׁנֵי יָמִים, וּבְיוֹם הַשְּׁנִי יִהְיֶה כְּבָנֵי הָעִיר וּכְאֵלוֹ לֹא עָשָׂה עֲרוּב, וַיֵּשׁ לוֹ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת; אֲבָל בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁ הַשְּׁנָה^{יג}, הָרִי הֵן פְּיוֹם אֶחָד, וְאֵינוֹ מְעַרֵב לְשְׁנֵי הַיָּמִים, אֲלֹא לְרוּחַ אַחַת.

ט) ביום ששי. י) ביום ראשון. יא) הוא יכול. יב) בגלל שיום-טוב ושבת הם שני ימים נפרדים ושתי קדושות נפרדות. וגם שני ימים-טובים של גליות, מפני ספק נקבעו – ואחד מהם חול. יג) שני ימי ראש-השנה נקראים "ומא אריכתא" (יום ארוך) ו"קדושה אחת", ואי אפשר לערב ביום אחד לצד זה וביום השני לצד אחר.

ו. וכן מתנה אדם על ערובו, ואומר: 'ערובי לשבת זו, אבל לא לשבת אחרת'; 'לשבת אחרת, אבל לא לזו', 'לשבתות, לא לימים טובים', 'לימים טובים, לא לשבתות'.

ז. אָמַר לְחַמְשָׁה: 'הֲרִינִי מְעַרֵב עַל אֵיזָה מִכֶּם שְׁאֲרָצָה, רְצִיתִי גַלְיָה, לֹא רְצִיתִי לֹא גַלְיָה' [אתאן את זכות השימוש בעירוב למי שאחפרין] - אָף עַל פִּי שְׁרָצָה [=שהחליט את מי לזכות] מִשְׁחַשְׁבָּה^{יד}, גַלְיָה; דְּבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרִי סוּפְרִים, יֵשׁ בּוֹ בְּרָרָה^{טו}. וְכֵן הַמְעַרֵב לְשֶׁבֶתוֹת שֶׁל כָּל הַשְּׁנָה, וְאָמַר: 'רְצִיתִי אֵלָיךְ, לֹא רְצִיתִי לֹא אֵלָיךְ, אֲלֹא אֶהְיֶה כְּבָנֵי עִירִי -

אחד, ובערב לכיוון שני. ב) נותנים עליו חומרות שניהם, ואינו יכול ללכת אלא למקום ששניהם יכולים ללכת, אבל למקום שרק אחד יכול ללכת – אסור. כפי שיסביר להלן.

ב. בַּיָּצֵד מִהֲלֶךְ כְּרָגְלֵי שְׁנִיָּהֶן? שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהֵלֵךְ, אֲלֹא בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ לְשִׁנְיָהֶן לְהֵלֵךְ בּוֹ; נִתֵּן הָאֶחָד עֲרוּבוֹ בְּרוּחַ אֶלְף אִמָּה לְרוּחַ מְזֻרְחָה, וְהַנִּיחַ הַשְּׁנִי מִהֵן עֲרוּבוֹ בְּרוּחַ חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִמָּה לְרוּחַ מְעַרֵב - אֵין זֶה שְׁעָרְבוֹ עָלָיו מִהֲלֶךְ בְּמְעַרֵב אֲלֹא אֵלְף אִמָּה, כְּרָגְלֵי מִי שְׁעָרְבָה עָלָיו מְזֻרְחָה, וְלֹא יִהְיֶה בְּמְזֻרְחָה אֲלֹא אֵלְף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת, כְּרָגְלֵי מִי שְׁעָרְבָה עָלָיו בְּמְעַרֵב^{יז}. לְפִיכָּהּ, אִם עָרַב אוֹ עָרְבוֹ עָלָיו שְׁנֵי עֲרוּבֵין אֵלוֹ, אֶחָד בְּרוּחַ אֲלָפִים לְמְזֻרְחָה, וְאֶחָד בְּרוּחַ אֲלָפִים לְמְעַרֵב - הָרִי זֶה לֹא יָזוּז מִמְקוֹמוֹ^{יח}.

ג) לצד מערב הוא יכול ללכת רק אלף אמה, כי אולי התכוון לשבות בעירוב שבצד מזרח, ומשם נשאר לו לכיוון מערב רק אלף אמה. ד) לצד מזרח הוא יכול ללכת רק אלף וחמש מאות אמה, כי אולי התכוון לשבות בעירוב שבצד מערב, ומשם נשאר לו רק אלף וחמש מאות אמה. ה) שהרי לא התכוון לשבות במקומו, אלא במקום עירובו, ואנו לא יודעים איזה עירוב תופס. אם העירוב שבצד מזרח תופס, הוא לא יכול ללכת לצד מערב כלל, כי הוא עומד בקצה אלפיים אמה מהעירוב שבמזרח. ולהיפך, אם העירוב שבצד מערב תופס, הוא לא יכול ללכת לצד מזרח, ולכן לא יזוז ממקומו.

ג. מְעַרֵב אָדָם שְׁנֵי עֲרוּבֵין בְּשִׁתֵי רוּחוֹת, וּמִתְנֶה וְאוֹמֵר: 'אִם אֲרַע לִי דְבָר מְצוּהָ אוֹ נִלְחָצְתִּי לְמַחֵר וְנִצְרַכְתִּי [=הצורכתני] לְרוּחַ זוֹ, זֶה הָעֲרוּב הוּא שְׁאֵנִי סוּמָה עָלָיו, וְהָעֲרוּב שְׁפָרוּחַ הַשְּׁנִית אֵינוֹ כְּלוּם; וְאִם נִצְרַכְתִּי לְרוּחַ זוֹ הַשְּׁנִית, זֶה הָעֲרוּב הוּא שְׁאֵנִי סוּמָה עָלָיו, וְשְׁפָרוּחַ הָרֵאוּשׁוֹנָה אֵינוֹ כְּלוּם; וְאִם נִצְרַכְתִּי לְשִׁתֵי הָרוּחוֹת, יֵשׁ לִי לְסוּמָה עַל אֵיזָה עֲרוּב שְׁאֲרָצָה, וְלֹאֵיזָה שְׁאֲרָצָה אֵלָיךְ; וְאִם לֹא אֲרַע לִי דְבָר, וְלֹא נִצְרַכְתִּי לְרוּחַ מְשִׁתִּיהֶן - אֵין שְׁנֵי הָעֲרוּבֵין אֵלוֹ עֲרוּב, וְאֵינוֹ סוּמָה עַל אֶחָד מֵהֶן, אֲלֹא הֲרִינִי כְּבָנֵי עִירִי, שֵׁשׁ לִי אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ מִחוּץ לְחוּמָה^{יט}.

ד) קבלת פני חכם וכדומה. ז) לברוח מפני גויים שבאים לשדוד אותו וכדומה.

ד. כֶּשֶׁם שְׁאֲסוּר לְצִאת חוּץ לְתַחוּם בְּשֶׁבֶת, כֶּף אֲסוּר בְּיוֹם טוֹב וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים; וְכֶשֶׁם שֶׁהַמוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת בְּשֶׁבֶת חַיִּב, כֶּף הַמוֹצִיא בְּיוֹם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כָּל שַׁבַּת שִׁירָצָה וְלֶךְ, אָף עַל פִּי שִׁרָצָה **שַׁבַּת, בְּזִמְנָן שְׁמַקְדֵּי שִׁינָן** [את החרדש] **עַל** [פי] **הִרְאִיָּה כִּי - יִרְאֶה לִּי שֶׁהֵן פְּיוֹם אֶחָד, וְקִדְשָׁה אֶחַת הֵן יִי.** **מִשְׁתַּחֲשָׁף.**

(כה) באותו זמן יכול לחול יום הכיפורים סמוך לשבת, אבל היום שאנו קובעים את החדשים לפי החשבון, יום כיפורים לא יכול לחול סמוך לשבת. (כו) לפי שכל שאסור בשבת, אסור ביום הכיפורים.

יא. **זֶה שְׁאִמְרָנוּ שֵׁישׁ לוֹ לְאָדָם לְעָרֵב שְׁנֵי עֲרוֹבִין בְּשִׁתֵּי רוּחוֹת לְשְׁנֵי הַיָּמִים, וְהוּא שְׁיִהְיֶה אֶפְשָׁר לוֹ לְהִגִּיעַ לְכָל אֶחָד מִשְׁנֵי הָעֲרוֹבִין בְּיוֹם הִרְאִשׁוֹן^{כז}; אָבֵל אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִגִּיעַ לְעָרוֹב שֶׁל יוֹם הַשְּׁנֵי בְּיוֹם הִרְאִשׁוֹן, אֵין עָרוֹב הַשְּׁנֵי עָרוֹב - שֶׁהָעָרוֹב מִצְּנוֹת שְׁיִהְיֶה בְּסִעּוּדָה הִרְאִיָּה מִבְּעוֹד יוֹם^{כח}, וְזֶה הוּא אֵיל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְזֶה הָעָרוֹב בְּיוֹם הִרְאִשׁוֹן, הֵרִי זֹו אֵינְהָ רְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם.**

(כז) ששני המקומות אינם רחוקים זה מזה יותר מאלפים אמה, ויכול ללכת באותו יום. (כח) אף שקנין שביתת העירוב הוא משתחשך, מכל-מקום צריך שתהיה באפשרותו להגיע לעירוב בסוף יום ראשון.

יב. **כִּיצַד? הֵרִי שֶׁהֵנִיחַ עָרוֹבוֹ בְּרַחוּק אֶלְפִים אֶמָּה מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מְזֻרָח, וְסִמְךָ עָלָיו לְיוֹם רִאשׁוֹן, וְהֵנִיחַ עָרוֹב שְׁנֵי בְּרַחוּק אֶמָּה אֶחַת אוֹ מָאָה אוֹ אֶלֶף בְּרוּחַ מְעָרֵב, וְסִמְךָ עָלָיו לְיוֹם שְׁנֵי - אֵין זֶה הַשְּׁנֵי עָרוֹב, שֶׁהֵרִי בְּיוֹם הִרְאִשׁוֹן אֵין זֶה הָעָרוֹב הַשְּׁנֵי רְאוּי לוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ אֶלָּיו, שֶׁהֵרִי לֹא נִשְׁאַר לוֹ בְּרוּחַ מְעָרֵב כְּלוֹם^{כט}.**

(כט) שהרי העירוב מונח לצד מזרח במרחק של אלפים אמה, אם כן הוא לא יכול ללכת לצד מערב אפילו לא אמה.

יג. **אָבֵל אִם הֵנִיחַ עָרוֹבוֹ בְּרַחוּק אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אֶמָּה מִבֵּיתוֹ בְּרוּחַ מְזֻרָח^ל, וְסִמְךָ עָלָיו לְיוֹם רִאשׁוֹן, וְהֵנִיחַ עָרוֹב שְׁנֵי רַחוּק מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מְעָרֵב בְּתוֹף חֲמֵשׁ מֵאוֹת אֶמָּה, וְסִמְךָ עָלָיו לְיוֹם שְׁנֵי - הֵרִי זֶה עָרוֹב, שֶׁהֵרִי אֶפְשָׁר לוֹ שִׁיגִיעַ לוֹ בְּיוֹם הִרְאִשׁוֹן. (ל) ולפי זה, יש לו עוד חמש מאות אמה לכיוון מערב, שביכולתו ללכת ביום הראשון.**

יד. **יוֹם טוֹב שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּעָרֵב שַׁבַּת, אֵינוֹ עוֹשֶׂה עָרוֹב בְּיוֹם טוֹב, לֹא עָרוֹבֵי הַצָּרוֹת, וְלֹא עָרוֹבֵי תַּחוּמֵי לֵא - אֶלָּא מְעָרֵב הוּא בְּיוֹם חֲמִישִׁי שֶׁהוּא עָרֵב יוֹם טוֹב. וְאִם חָלוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלוּיּוֹת**

(יד) שהוא זמן שאחרי קניית העירוב. (טו) הוברר הדבר למפרע, שכשם שרוצה עכשיו שהעירוב יהיה לפלוני — כך גם רצה בעת קניית העירוב. (טז) בשבת שאני רוצה בעירובי.

ח. **הַמְעָרֵב לְשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלוּיּוֹת, אוֹ לְשַׁבַּת וְיוֹם טוֹב^{יז} - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא עָרוֹב אֶחָד לְרוּחַ אֶחַת לְשְׁנֵי הַיָּמִים^{יח} - צָרִיךְ שְׁיִהְיֶה הָעָרוֹב בְּמִקְוָמוֹ מְצוּי בְּלֵיל רִאשׁוֹן וּבְלֵיל שְׁנֵי, כָּל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת^{יט}. כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מוֹלִיכּוֹ בְּעָרֵב יוֹם טוֹב אוֹ בְּעָרֵב שַׁבַּת,**

וּמִחֲשִׁיף עָלָיו, וְנוֹטְלוֹ בְּיָדוֹ וְכָא לוֹ [וְחוֹתָן], אִם • הֵיָה לֵיל יוֹם טוֹב^{כא}; וְלִמְחַר מוֹלִיכּוֹ לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וּמִנִּיחוֹ

שֶׁם עַד שֶׁתַּחֲשָׁף, וְאוֹכְלוֹ אִם הֵיָה לֵיל שַׁבַּת^{כב}, אוֹ מִבֵּיאוֹ אִם הֵיָה לֵיל יוֹם טוֹב - מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁתֵּי קִדְשׁוֹת, וְאֵינָם בְּיוֹם אֶחָד, כְּדֵי שְׁנֹאמַר: 'מְלִיל רִאשׁוֹן קָנָה הָעָרוֹב לְשְׁנֵי יָמִים'.

(יז) שאמר בפירושו שהעירוב יחול על שני הימים, או על יום-טוב ושבת. (יח) שהוא רוצה ללכת בשני הימים באותו כיוון. (יט) שעת קניית העירוב. (כ) אם מתיירא שמא יגנב או יאבד, ולא יהיה שם בלילה השני. (כא) שאין בו איסור הוצאה. (כב) שאסור להוליכו משם.

ט. **נִאֶכַל הָעָרוֹב בְּרִאשׁוֹן^{כג} - קָנָה הָעָרוֹב לְרִאשׁוֹן, וְאֵין לוֹ עָרוֹב לְשְׁנֵי; עָרֵב בְּרִגְלָיו בְּרִאשׁוֹן, צָרִיךְ לְעָרֵב בְּרִגְלָיו בְּשְׁנֵי, וְהוּא שְׁיִלֵךְ וְיַעֲמֵד בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, וְיִחַשֵׁב בְּלִבּוֹ שֶׁקָּנָה שֶׁם שְׁבִיתָה.**

(כג) הלכה זו נאמרה בשני ימים-טובים של גלויות, או ביום-טוב הסמוך לשבת לפנייה או לאחריה.

עָרֵב בְּפֶת בְּרִאשׁוֹן - אִם רָצָה לְעָרֵב בְּרִגְלָיו בְּשְׁנֵי, הֵרִי זֶה עָרוֹב; וְאִם רָצָה לְעָרֵב בְּפֶת, צָרִיךְ לְעָרֵב בְּאוֹתָהּ הַפֶּת עֲצֻמָּה^{כד} שֶׁעָרֵב בָּהּ בְּרִאשׁוֹן.

(כד) שאם יקח פת אחרת, צריך לקרוא עליה שם עירוב מבעוד יום, ואז הוא מכין משבת ליום טוב, או מיום טוב ליום השני — שזה אסור.

י. **יוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁחָל לְהִיּוֹת עָרֵב שַׁבַּת אוֹ לְאַחַר**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, שְׁנֵאמַר¹: "שֶׁבֶת שְׁבִתוֹן הִיא לָכֵם"; וְכָל הָעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה, בְּטֹל מְצוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר² "וּבְעֶשְׂרֵי יוֹמֵי כָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשֶׂה". וְיָמָּה הוּא חֵיב עַל עֲשִׂית מְלָאכָה בְּיוֹם זֶה? אִם עֲשֵׂה בְּרִצּוֹנוֹ בְּזִדּוֹן, חֵיב כְּרַת [מיתה בידי שמים]; וְאִם עֲשֵׂה בְּשִׂגְגָה, חֵיב קְרַפְּן חֲטָאת קְבוּעָה³.

א) שהוא חודש תשרי, כי חודש ניסן הוא החודש הראשון למנין החדשים מהתורה. ב) שידע שהיום אסור לעשות מלאכה זו ושחייבין עליה כרת ובכל זאת עשה. ג) שלא ידע שמלאכה זו אסורה, או שלא ידע שהיום יום הכפורים. ד) כלומר שקרבן זה הוא ממין קבוע, מהבהמה, לכל אדם. בניגוד לקרבן "עולה ויורד" שהוא קרבן שאינו קבוע שבו העשיר מביא אותו מהבהמה, והעני מביא מהעוף, ודל (עני ביותר) מביא עשירית האיפה.

ב. כָּל מְלָאכָה שְׁחֵיבִין עַל זְדוּנָהּ בְּשֶׁבֶת סְקִילָה, חֵיבִין עַל זְדוּנָהּ בְּעֶשְׂרֵי יוֹמֵי הַכִּיפּוּרִים [כרת]; וְכָל שְׁחֵיבִין עָלָיו קְרַפְּן חֲטָאת בְּשֶׁבֶת, חֵיבִין עָלָיו קְרַפְּן חֲטָאת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכָל דְּבָר שְׁאִסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת אֶף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מְלָאכָה, אִסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; וְאִם עֲשֵׂה, מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִבַּת מְרִדוֹת [=מלקות מדברי חכמים] כְּדָרְךָ שְׁמַפְּיִן אוֹתוֹ עַל הַשֶּׁבֶת. וְכָל שְׁאִסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשֶׁבֶת, אִסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; וְכָל שְׁאִסוּר לְאֶמְרוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה [מדרבנן] בְּשֶׁבֶת, כִּף אִסוּר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. כָּלּוֹ שֶׁל דְּבָר: אִין [הבדל] בֵּין שֶׁבֶת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּעֲנִינִים אֱלוֹי^ט, אֲלֵא שְׁזָדוֹן מְלָאכָה [=הנעשה בודק] בְּשֶׁבֶת בְּסְקִילָה, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּכַרְת^ז.

ה) לרבות מלאכות שעושים לצורך אכילה. שבכל המועדים והותרו המלאכות לצורך אכילה, בשונה משבת, אבל יום הכפורים, שהוא אסור באכילה, אין בו את ההיתר לעשות מלאכה לצורך אכילה, וממילא כל המלאכות אסורות כמו בשבת. ו) כל מלאכה שאם עשאה בשוגג חייב קורבן חטאת בשבת. ז) כגון איסורים מדברי חכמים. ח) כמפורט בהלכות שבת פרק כד הלכה יב ואילך. ט) כמפורט שם מהלכה א ואילך. י) אבל בעניינים אחרים ישנם הבדלים בין שבת ליום הכפורים, כפי שיתבאר להלן.

בְּחֵמִישִׁי וְעָרַב שֶׁבֶת, מְעָרַב מְיוֹם רְבִיעִי עֲרוּבֵי תְּחוּמֵינָן וְעֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת. וְאִם שָׁכַח וְלֹא עָרַב - הָרִי זֶה מְעָרַב עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת בְּחֵמִישִׁי וּבְעָרַב שֶׁבֶת, וּמִתְּנָה; אֲבָל לֹא עֲרוּבֵי תְּחוּמֵינָן^ב.

לא) שנראה כמתקן דבר לצורך מחר, ואסור להכין מיום-טוב לשבת. לב) כי קנין שביתה הוא כמו קנין בית, ואסור לקנות ביום-טוב אפילו בתנאי.

טו. פִּיצַד מִתְּנָה? אֲמַר בְּחֵמִישִׁי: 'אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב^ג, אִין בְּדַבְּרֵי פְּלוֹם^ד; וְאִם לְאוּלָּה, הָרִי זֶה עֲרוּב^ה; וְלִמְחָר חוֹזֵר וּמְעָרַב וְאוֹמֵר: 'אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב, כְּבָר עָרַבְתִּי מֵאֲמֵשׁ, וְאִין בְּדַבְּרֵי הַיּוֹם פְּלוֹם; וְאִם אֲמֵשׁ הָיָה יוֹם טוֹב, הָרִי זֶה עֲרוּב'. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁנֵּי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלוּת; אֲבָל בְּשִׁנֵּי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, הָרִי הֵן בְּיוֹם אֶחָד, וְאִינוֹ מְעָרַב לְהֵן אֲלֵא מְעָרַב יוֹם טוֹב.

ג) שהרי שני ימים טובים של גלויות הם מספק, ובכל יום אנו מסופקים אם הוא חול או יום-טוב. ד) שאסור לערב ביום-טוב. לה) והיום יום חול. לו) יחול העירוב בין השמשות.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסִיעֵן

~ שבת קודש כ"א ניסן ~

הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשְׂרֵי

יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מְצוֹת - שְׁתֵּי מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשֶׁבֶת בּוֹ מְמָלְאכָה; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ג) לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ; (ד) שְׁלֹא לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת בּוֹ. וּבְאִוֵּר כָּל הַמְצוֹת הָאֵלוֹ - בְּפָרְקִים אֵלוֹ.

פָּרְק א

איסורי יום כיפור.

א. מְצוֹת עֲשֵׂה לְשֶׁבֶת מְמָלְאכָה בְּעֶשְׂרֵי [עשירין]

1. ויקרא-אמור, כג, לב. 2. במדבר-פנחס, כט, ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יח) למרות על הגוף שמנים לשם הנאה. יט) מנעלים שעשויים מעור. כ) כי רק אכילה ושתיה אסור מהתורה. כא) עונש מלקות מדרבנן על שמרד נגד דברי חכמים.

ו. **כָּשֶׁם שֶׁשָׁבוּת** [=שביתה] **מְלֹאכָה בּוֹ, בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה - כָּף שָׁבוּת שֶׁל עֲנוּי, בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה. וְצָרִיף לְהוֹסִיף מַחֵל עַל קֹדֶשׁ בְּכַנְיֻסָּתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, שְׁנֵאמַר⁶: "וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ, בְּעָרֵב" - כְּלוֹמֵר, הַתְּחֵל לְצוּם וְלַהֲתַעֲנוּת מְעַרֵב תַּשְׁעָה הַסְּמוּף לְעֵשִׂיר; וְכֵן בִּיצִיאָה שׁוֹהָה [=ממתין] בְּעֲנוּיוֹ מְעֻט מְלִילִי אֶחָד עֶשְׂרִיב סְמוּף לְעֵשִׂיר, שְׁנֵאמַר⁷: "מְעַרֵב עַד עָרֵב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבְּתְכֶם".**

(כב) אחרי צאת הכוכבים שהוא ודאי לילה.

ז. **נָשִׁים שְׂאוּכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שֶׁחִשְׁכָּה⁸, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעוֹת שֶׁמְצַוָּה לְהוֹסִיף מַחֵל עַל קֹדֶשׁ - אֵין מְמַחִין [=מזידין] בְּיָדָן, שְׁלֵא יָבֹאוּ לְעֲשׂוֹת בְּזֵדוֹן; שֶׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר שֶׁיְהִיָּה שׁוֹטֵר בְּבֵית כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַזְהִיר נָשִׁיו; וְהַנַּח לְהֵן שֶׁיְהִיו שׁוֹגְגִין, וְאֵל יְהִיו מְזִידִין. וְכֵן כָּל הַדּוּמָה לְזֶה⁹.**

(כג) כלומר עד הזמן שנכנס יום הכיפורים, ללא תוספת זמן לפני כן. (כד) כך הדין בכל דבר איסור שאינו מפורש בתורה, ורבים נוהגים בזה היתר מתוך הרגל וטעות, וברור לנו שאם נאמר להם שלא לעשות כך - לא ישמעו לנו, כי מוטב שיעברו על כך בשוגג ולא במזיד.

פָּרֻק ב

שיעור איסור אכילה ושתיה, והמותרים לאכול ולשתות ביום כיפור.

א. **הָאוּכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים מְאָכְלִין הָרְאוּיִין לְאָדָם¹ כְּכוֹתְבַת הַגִּסָּה** [=כשיעור תמר גדול], **שֶׁהִיא פְּחוֹת מִכִּבְיָצָה בְּמַעֵט - הָרִי זֶה חֵיב. וְכָל הָאֲכָלִים** [=מאכלים] **מְצַטְרְפִין לְשַׁעוֹר זֶה. וְכֵן הַשׁוֹתָה מְשַׁקֵּין הָרְאוּיִין לְשִׁתִּית אָדָם כְּמֵלֵא לְגִמְיָי [=פיו] שֶׁל שׁוֹתָה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי לְגִמְיָיב - חֵיב; וְכַמָּה מְלֵא לְגִמְיָי? כְּדִי שִׁיִּסְלַקֶם לְצַד אֶחָד וְרָאָה מְלֵא²; וְשַׁעוֹר זֶה בְּאָדָם בִּינוּנִי - פְּחוֹת מִרְבִּיעִית** [ממידת הלוג]. **וְכָל הַמְשַׁקֵּין מְצַטְרְפִין לְשַׁעוֹר זֶה. וְאֲכִילָה וְשִׁתְיָה, אֵין מְצַטְרְפִין לְשַׁעוֹר אֶחָד³.**

ג. **וּמִתֵּר לְקַנֵּב אֶת הַיָּרֵק בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעַלָּה⁴. וּמָה הוּא הַקְּנוֹב? שְׁיִסִּיר אֶת הַעֲלִין הַמְּעַפְשׂוֹת, וְיַקְצִץ הַשָּׂאָר וְיִתְקַן אוֹתוֹ לְאֲכִילָה. וְכֵן מְפַצְעִין** [=מפצחים] **כְּאֲגוּזִין וּמְפַרְרִין⁵ בְּרַמּוֹנִים, מִן הַמִּנְחָה וּמְעַלָּה - מִפְּנֵי עֲגַמַת נַפְשִׁי. וְיוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, אָסוּר בְּקִנְיַת יָרֵק וּבְפַצְעִית אֲגוּזִים וּבְפַרְרִית רַמּוֹנִים כָּל הַיּוֹם. וְכִכָּר נִהְגוּ הָעָם בְּשִׁנְעָר** [=בבל] **וּבְמַעְרַב** [=צפון מערב אפריקה], **שְׁלֵא יַעֲשׂוּ אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ בְּיוֹם הַצּוּם, אֲלֵא הָרִי הוּא כְּשַׁבָּת לְכָל.**

(יא) כלומר לפנות ערב מוצאי יום כיפור, כשעתיים וחצי לפני התפילה ואילך. אבל קודם לכן אסור, שמה ישכח ויאכל מהם. (יב) פותחים את הקליפה ומפרידים את הפרי מתוכה. (יג) כלומר, בכדי שיהיה לו מאכל מוכן בצאת הצום, שאם לא כן הרי תהיה לו עוגמת נפש בהמתנה להכנת האוכל.

ד. **מִצּוֹת עֲשֵׂה אַחֲרַת** [נוספת] **יֵשׁ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהִיא לְשַׁבָּת בּוֹ מְאִכְלָה וְשִׁתְיָה, שְׁנֵאמַר⁶: "תַּעֲנוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה** [=מסורת ממשח רבנו] **לְמַדוֹ, עֲנוּי שֶׁהוּא לְנַפְשׁ, זֶה הַצּוּם⁷; וְכָל הַצָּם בּוֹ, קָיָם מִצּוֹת עֲשֵׂה. וְכָל הָאוּכֵל אוֹ שׁוֹתָה בּוֹ, בְּטַל מִצּוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר⁸: "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה בְּעָצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, וְנִקְרְתָה⁹; מֵאַחַר שֶׁעֲנַשׁ הַפְּתוּב כֶּרֶת לְמִי שְׁלֵא נִתְעַנָּה, לְמַדְנּוּ שֶׁמְזַהְרִין אָנוּ בּוֹ¹⁰ עַל אֲכִילָה וְשִׁתְיָה. וְכָל הָאוּכֵל אוֹ הַשׁוֹתָה בּוֹ בְּשׁוֹגְגִי¹¹, חֵיב קְרִיבֵן חֲטָאת קְבוּעָה¹².**

(יד) כי הנפש תלויה באכילה ושתיה. (טו) לפי הכלל שהתורה מענישה רק בדבר שהיא מזהירה בו, כאן שיש עונש כרת משמע שהדבר הוא באזהרה של "לא תעשה". (טז) שלא ידע שאסור לאכול ולשתות, או שלא ידע שהיום יום הכפורים. (יז) בניגוד לקרבן "עולה ויורד", ראה לעיל הלכה א.

ה. **וְכֵן לְמַדְנּוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שְׁאָסוּר לְרַחֵץ בּוֹ אוֹ לְסוּף¹³ בּוֹ אוֹ לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּלִיט אוֹ לְבַעַל. וּמְצַוָּה לְשַׁבָּת מִכָּל אֵלוֹ, כְּדָרָף שֶׁשׁוֹבֵת מְאִכְלָה וְשִׁתְיָה, שְׁנֵאמַר¹⁴: "שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן" - שַׁבַּת לְעַנְּן מְלֹאכָה, וְשַׁבְּתוֹן לְעַנְּנִים אֵלוֹ. וְאֵין חֵיבִין כֶּרֶת אוֹ קְרִיבֵן, אֲלֵא עַל אֲכִילָה וְשִׁתְיָה¹⁵; אֲבָל אִם רַחֵץ אוֹ סָף אוֹ נַעַל אוֹ בַעַל, מִפִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת¹⁶.**

3. ויקרא-אחרי, טז, כט. 4. ויקרא-אמור, כג, כט. 5. ויקרא-אחרי, טז, לא. 6. ויקרא-אמור, כג, לב. 7. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ג) נזולים הנוטפים מגזעי העצים. (יד) נזולים היוצאים מדגים מלוחים. (טו) שומן היוצא מדגים מלוחים. (טז) חומץ מרוכז שאינו מעורב במים שטעמו חזק מדי.

ו. שְׁתֵּה חֲמִץ מְזוּג [מעורב] בְּמֵי, חֵיב. הַפּוֹסֵס¹¹ פְּלִפְלִין וְזַנְגְבִיל יִבֵּשׁ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, פְּטוּר¹²; אֲכָל זַנְגְבִיל רֵטֹב [טרי], חֵיב¹³. אֲכָל עֲלֵי גִפְנִים, פְּטוּר; לֹלְבֵי גִפְנִים [=עלי גפן רכים], חֵיב. וְאֵלוּ הֵן לֹלְבֵי גִפְנִים? כָּל שֶׁלֶבְלָבוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכַּפּוֹרִים¹⁴; יִתֵּר עַל זֶה [=לאחר מכן] - הֲרֵי הֵם פְּעֻצִים, וּפְטוּר. וְכֵן כָּל פְּיּוֹצֵא בְּאֵלוּ.

(יז) כלומר, שאכל מאכל שלא כפי דרך אכילתו, כגון שאכל בלי בישול מאכל שצריך לבשל. (יח) הם משמשים לחיבול, ואין דרך לאוכל אותם כך. (יט) כיוון שכך דרך אכילתם. (כ) לאו דוקא בארץ ישראל, כי כך הדין גם בשאר הארצות, אלא שבארץ ישראל מצוי יותר בתקופה הזו שצומחים אותם הלולבים. (כא) שאז עדיין הם לחים ורכים, וראויים לאכילה.

ז. אֲכָל צְלִי בְּמִלַּח, מִצְטָרֵף הַמֶּלַח לְבִשּׁוֹר; צִיר [ריטב] שְׁעַל גְּבֵי יָרֵךְ, מִצְטָרֵף¹⁵; מִפְּנֵי שֶׁמִּכְשִׁירֵי הָאֲכָל [ונחתי טעם] הַמְעַרְבִים עִם הָאֲכָל, פְּאֲכָל הֵן חֲשׂוּבִין. הִיָּה שֶׁבַע מֵאֲכִילָה גִסָּה [מרוכב] שְׁאֲכָל¹⁶ עַד שֶׁקָּץ [מאס] בְּמִזְוֵנוֹ, וְאֲכָל יִתֵּר עַל שֶׁבְעוֹ - פְּטוּר, כְּמִי שֶׁאֲכָל אֲכָלִין שְׂאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה; שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁזָּה הִיָּתֵר רְאוּי לְרַעַב, אֵינּוּ רְאוּי לְכָל מִי שֶׁשֶׁבַע פְּזָה.

(כב) לשיעור אכילה. (כג) מדובר בתחילת ליל יום כיפור - כשעוד שֶׁבַע מאכילתו ביום לפני הצום וכעת אוכל ומעמיס עוד יותר.

ח. חוֹלָה שֵׁיֵשׁ בּוֹ סַפְּנָה¹⁷ שֶׁשָּׂאֵל [ביקש] לְאֲכָל בְּיּוֹם הַכַּפּוֹרִים - אֵף עַל פִּי שֶׁהַרּוֹפְאִים הַבְּקִיָּאִין [מומחים] אוֹמְרִין 'אֵינּוּ צָרִיךְ' - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ¹⁸ עַל פִּי עֲצֻמוֹ¹⁹, עַד שֶׁיֵּאמֶר 'דִּי'. אָמַר הַחוֹלָה: 'אֵינִי צָרִיךְ', וְהַרּוֹפֵא אוֹמֵר 'צָרִיךְ' - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיו [דעת הרופא]²⁰; וְהוּא [בתנאי], שֶׁיִּהְיֶה רוֹפֵא אֲמָן [מומחה]. רוֹפֵא אֲחֵד אוֹמֵר 'צָרִיךְ', וְאֲחֵד אוֹמֵר 'אֵינִי צָרִיךְ' - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ; מִקְּצַת [חלק מ] הַרּוֹפְאִין אוֹמְרִין 'צָרִיךְ', וּמִקְּצַתָּן אוֹמְרִין 'אֵינִי צָרִיךְ' - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב אוֹ אַחֵר הַבְּקִיָּאִין; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֵאמֶר הַחוֹלָה 'צָרִיךְ אֲנִי'; אֲבָל אִם אָמַר 'צָרִיךְ אֲנִי' - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ²¹. לֹא אָמַר הַחוֹלָה שֶׁהוּא צָרִיךְ,

(א) העינוי הוא על דברים שמישים ומחיים את הנפש, ודברים שאינם ראויים לאכילה אינם משיבים את הנפש. (ב) בזה אין שיעור שווה לכל אדם, בשונה מאכילה, אלא השיעור כאן הוא לפי מלוא לוגמיו של כל שותה ושותה לגופו, מי שפיו גדול - שיעורו גדול, ומי שפיו קטן - שיעורו קטן. (ג) כיוון ששיעור זה מתיישבת דעתו של אדם, ומוסר ממנו העינוי. (ד) אין הכוונה מלוא כל פיו ממש, ששני צידי פיו מלאים משקה, אלא אם צד אחד מלא ובולט, זה כבר נחשב למלוא לוגמיו. (ה) אם אכל פחות מככותבת, ושתה פחות ממלוא לוגמיו - הם אינם מצטרפים יחד לשיעור שלם.

ב. אֲחֵד הָאוֹכֵל אֲכָלִים הַמְתַּרְיִן, או שְׂאֲכָל דְּבָרִים הָאֲסוּרִין, כְּגוֹן פְּגוּלֵי וְנוֹתְרֵי וְטָבְלָה וְנִבְלֹת וְטָרְפוֹת וְחֵלֶב אוֹ דֶם, הוֹאִיל וְאֲכָל אֲכָלִים הָרְאוּיִין לְאֵדָם, הֲרֵי זֶה חֵיב פְּרַת מִשּׁוּם אוֹכֵל בְּיּוֹם הַכַּפּוֹרִים.

(ו) קרבנות שנפסלו כאשר הכהן המקריב אותם חשב בעת ההקרבה לאכלם לאחר הזמן שקבעה התורה. (ז) קרבנות שעבר זמן אכילתם. (ח) תבואה שלא הופרשו ממנה תרומות ומעשרות.

ג. אֲכָל או שְׁתֵּה פְּחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה, אֵינּוּ חֵיב פְּרַת; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּחֻצֵי שְׁעוּרֵי, אֵין חֵיבִין פְּרַת אֲלֵא עַל פְּשְׁעוֹ. וְהָאוֹכֵל או הַשּׁוֹתֵה חֻצֵי שְׁעוֹר, מִפְּיָן אוֹתוֹ מִפַּת מְרִדוֹת.

(ט) איסור האכילה הוא גם על פחות משיעור, אבל העונש הוא רק על אכילה כשיעור. (י) עונש מלקות מדרבנן.

ד. אֲכָל מְעַט וְחִזּוֹר וְאֲכָל וְחִזּוֹר וְאֲכָל²² - אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת אֲכִילָה רְאוּיָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרֹנָה כְּדִי [זמן הנדרש ל]אֲכִילַת שְׁלֵשׁ בְּיָצִים, הֲרֵי אֵלוּ מִצְטָרְפוֹת לְכַשְׁעוֹר; וְאִם לֹא, אֵין מִצְטָרְפוֹת לְכַשְׁעוֹר²³. שְׁתֵּה מְעַט וְחִזּוֹר וְחִזּוֹר וְחִזּוֹר וְחִזּוֹר - אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת שְׁתֵּיהָ רְאוּיָה עַד סוֹף שְׁתֵּיהָ אַחֲרֹנָה כְּדִי שְׁתֵּית רְבִיעִית, מִצְטָרְפִין לְשְׁעוֹר; וְאִם לֹא, אֵין מִצְטָרְפִין.

(יא) עד שהצטברו כל הפעמים לשיעור שלם. (יב) ודינו כאוכל חצי שיעור.

ה. אֲכָל אֲכָלִים שְׂאִינָן רְאוּיִין לְמֵאֲכָל אָדָם, כְּגוֹן עֲשָׂבִים הַמְרִים או שְׂרָפִים²⁴ הַבְּאוּשִׁין [מלוכללים], או שְׁשֵׁתָה מִשְׁקִין שְׂאִינָם רְאוּיִין, כְּגוֹן צִירִי או מוּרְיָס²⁵ וְחֲמִץ חִיטָּה - אֲפֵלוּ אֲכָל וְשְׁתֵּה מִהֵן הֲרַבָּה, הֲרֵי זֶה פְּטוּר מִן הַפְּרַת; אֲבָל מִפְּיָן אוֹתוֹ מִפַּת מְרִדוֹת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ונחלקו הרופאים והיו בלן בקיאיין, ואלו שאמרו צריף' במנין [=שוים במספר] שאמרו 'אינו צריף' - מאכילין אותו.

כד) שאם לא יתנו לו לאכול, יתכן שיגבר החולי ויבוא לידי סכנת חיים. כה) מצד חומרת פיקוח נפש. כו) על פי בקשתו והרגשתו. כז) שמא מרוב החולשה שלו, הוא אינו מרגיש שצריך לאכול. כח) מצד חומרת פיקוח נפש.

פֶּרֶק ג

דיני שאר האיסורים ביום כיפור.

א. אסור לרחץ ביום הכפורים - בין בחמין [=מים חמים] בין בצונן, בין כל גופו בין אבר אחד; אפלו אצבע קטנה, אסור להושיטה במים. והמלך והפלה רוחצין את פניהן - פלה, כדי שלא תתגנה על בעלה; והמלך, כדי שיראה בפיו, שנאמר⁸: "מלך בפיו תחזינה עיניו". ועד פמה [=מת] נקראת 'פלה'? עד שלשים יום [מיום חתונתה].

ט. עברה [=מעוברת] שהריחה כט, לוחשין לה באזנה שיום הכפורים הוא: אם נתקרה דעתה [נגיעתה] בזכרון זה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה עד שתתישב נפשה. וכן מי שאחזו בלמוסל, מאכילין אותו עד שיארו עיניו [=יחזור לשפיות]; אפלו נבלות ושקצים מאכילין אותו מיד, ואין משהין עד שימצאו דברים המתירין.

א) דווקא את הפנים, כי העדר הרחיצה ניכר יותר על הפנים.

כט) ריח מאכל מסויים, והיא מתאוה לאוכלו. וידוע שאם לא נותנים לה מאכל שהיא מתאוה, זו סכנה לה ולעובר. ל) מחלה של התקף תאוה לאכילה עד כדי חולשה וערפול, ואם לא יאכל בזמן ההתקפה זה הוא יבוא לידי סכנת חיים.

ב. מי שהיה מלכלך בצואה או טיט - רוחץ מקום הטנופת פדרפו [=כרגיל], ואינו חושש. ומדיחה [=שוטפת] אשה ידה אחת במים, ונותנת פת לבנה. והחולה רוחץ פדרפו, אף על פי שאינו מספן. וכל חיבי טבילות טובלין פדרפן, בין בתשעה באב בין ביום הכפורים.

י. קטן בן תשעלא שנים וכן עשר שנים לב, מחנכין אותו [לצום] שעות. פיצד? היה רגיל לאכל בשתי שעות ביום [=שעתיים לאחר הזריחה], מאכילין אותו בשלש; היה רגיל בשלש, מאכילין אותו בארבע.

ב) שצריכים לטבול כדי להיטהר.

ג. מי שראה קרי [=שכבת זרע] בזמן הזה בלילי יום הכפורים - אם לח הוא, מקנח במפה [בד] ודיו [=די בכך]; ואם יבש הוא או שנתלכלך - רוחץ מקומות המלכלכין בלבד, ומתפלל. ואסור לו לרחץ כל גופו או לטבל; שאין הטובל בזמן הזה טהור, מפני טמאת מת; ואין הרחיצה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא מנהג, ואין מנהג יוכל לבטל דבר האסורי אלא לאסר את המת. ולא אמרו [=תיקנו] שהרואה קרי בלילי יום הכפורים טובל, אלא כשתקנו טבילה לבעלי קריין; וכבר בארנו, שבטלה תקנה זו.

לפי פח הבן, מוסיפין לענותו בשעתו. בן • אחת עשרה שנה, בין זכר בין נקבה - מתענה ומשלים מדברי סופרים [חכמים], כדי לחנכו במצוות.

לא) אם הוא מספיק בריא. לב) אפילו אם הוא מעט חלש.

יא. בת שתיים עשרה שנה ויום אחד וכן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביאו שתי שערות [בגרות] - הרי הן גדולים לכל המצוות, ומשלימין את כל הצום מן התורה; אבל אם לא הביאו שתי שערות

8. ישעיהו, לג, יז.

אחת: ההדגשה המיוחדת ביום הכיפורים על הימנעות מאכילה ושתייה - לקו"ש חכ"ט ע' 525. כדי לחנכו במצוות: דיון בגדר חינוך דרבנן - לקו"ש חלה" ע' 61.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּמְתָר לְצֵאת בְּסַנְדֵּל שֶׁל שַׁעַם [=מעין אלון] וְשָׁל גִּמְאָ
[=ענף רך] וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְכוּרְף אָדָם בְּגָד עַל רַגְלָיו
וְיֹצֵא בּוֹ - שְׁהָרִי קָשֵׁי הָאָרֶץ [=הקרקע הקשה] מַגִּיעַ
לְרַגְלוֹ, וּמְרַגֵּישׁ שֶׁהוּא יַחֲפֵי^{טו}. הַתֵּינוּקוֹת - אָף עַל
פִּי שֶׁהֵן מְתָרִין בְּאֹכִילָה וּשְׂתִיָּה וּרְחִיצָה וְסִיכָה,
מוֹנְעִין אוֹתָן מִמְנַעַל וְסַנְדֵּל^{טו}.

(טו) ובכך מקיים את מצוות העינוי ביום הכיפורים.
(טז) אכילה ושתייה, ורחיצה וסיכה נחוצים לגידול
והתפתחות הילד, לכן חכמים לא גזרו בהם. אבל נעילת
הסנדל שאין גידול הילד תלוי בזה – חכמים גזרו.

ח. מְתָר לְכָל אָדָם לְנַעַל אֶת הַסַּנְדֵּל מִחַמַּת [=חשש]
עֲקָרָב וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, כְּדֵי שְׁלֹא תִשְׁכַּנּוּ. וְהַחֲיָה [=יולדת]
מִתְרַת לְנַעַל אֶת הַסַּנְדֵּל מִשּׁוּם צָנָה [=קור], כֹּל
שְׁלִשִׁים יוֹם^{טז}; וְהַחֲוֹלָה כִּיּוֹצֵא בָּהּ, אָף עַל פִּי שְׁאִין
שֶׁם סַכְנָה.

(יז) שעד אותו זמן היא נחשבת כחולה שאין בו סכנה.

ט. אִסוּר לְסוּף [בשמן] מִקְצַת גּוֹפּוֹ כְּכֹל גּוֹפּוֹ, בֵּין
סִיכָה שֶׁל תַּעֲנוּג בֵּין סִיכָה שְׁאִינָה שֶׁל תַּעֲנוּגִי^{יז}. וְאִם
הָיָה חוֹלָה, אָף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ סַכְנָה, אוֹ שְׁיֵשׁ לוֹ
חֲטָטִין [=חית] בְּרֵאשׁוֹ - סֶף כְּדָרְפוֹ, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

(יח) כגון כדי לנקות את הזוהמה או את הלכלוך, כי עצם
הסיכה היא תענוג, אבל ברחיצה מותר אם אין כוונתו
לתענוג אלא רק כדי לנקות את הלכלוך.

י. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנֶּהְגּוּ לְהִדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּלֵילֵי יוֹם
הַכִּפּוּרִים, כְּדֵי שִׁתְּהִיָּה לוֹ בִּשְׁתׁ פְּנִים מֵאִשְׁתּוֹ וְלֹא
יָבוֹא לִידֵי תִשְׁמִישׁ הַמָּטָה [=יחסי אישות]; וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת
שֶׁנֶּהְגּוּ שְׁלֹא לְהִדְלִיק, שְׁמָא יִרְאֶה אִשְׁתּוֹ וְתִשָּׂא חַן
בְּעֵינָיו וְיָבוֹא לִידֵי תִשְׁמִישׁ. וְאִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים
לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, חֲבִיבִין הַכֹּל לְהִדְלִיק בְּכֹל מְקוֹם^{יט} -
שֶׁהִדְלַקְתָּ נֵר בְּשַׁבָּת חוֹבָה.

(יט) אף במקום שלא נוהגים להדליק ביום הכיפורים, צריך
להדליק מפני כבוד השבת.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

ג) בזמננו, אחרי שהתבטלה תקנת עזרא ובית דינו, שבעל
קרי לא יקרא בתורה ולא יתפלל עד שיטבול. (ד) בזמן הזה
אנחנו לא יכולים להיטהר מטומאת המת, ולכן גם אם טבל
לקרי אינו נטהר מטומאת מת. (ה) כי תקנת עזרא בטלה כבר.
(ו) אין כח בידי המנהג להתיר דבר שאסור מצד הדין.
(ז) בהלכות קריאת שמע.

ד. טֵיט שֶׁהוּא לַח בְּיוֹתֵר, כְּדֵי שְׁיָנִיחַ אָדָם יָדוֹ
עָלָיו וְתַעֲלֶה בָּהּ לַחֲלוּחִית [=רטיבות], [כך] שְׁאֵם הַדְּבִיק
אוֹתָהּ לְיָדוֹ הָאֲחֵרֶת תִּדְבֵּק בָּהּ לַחֲלוּחִית - אִסוּר
לִישֵׁב עָלָיו. לֹא יִמְלֵא אָדָם כְּלֵי חֶרֶשׁ מִיַּם וְיִצְטַגֵּן
בוֹ [ע"י הצמדת הכלי לגופן], שֶׁהַמַּיִם נוֹזְלִים מִדְּפָנוּ; אִפְלוּ
כְּלֵי מַתְכוֹת אִסוּר, שְׁמָא יִתְחַזּוּ מִיַּם עַל בְּשָׂרוֹ. וּמְתָר
לְהִצְטַגֵּן בְּפָרוֹת [כיון שאין בהם לחלווחית].

ה. לוֹקַח אָדָם מִטְּפַחַת מַעֲרָב יוֹם הַכִּפּוּרִים,
וְשׁוּרָה אוֹתָהּ בְּמַיִם, וּמִנְגִּבָה [=מייבשה] מְעַט^י,
וּמִנְיָחָה תַּחַת הַבְּגָדִים^י; וְלִמְחָר מַעֲבִירָה עַל פְּנָיו,
וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ, וְאָף עַל פִּי שְׁיֵשׁ בָּהּ קַר הַרְּבָה.

(ח) כדי שלא תהיה "טופח על מנת להטפוח", כלומר: שלא
תהיה בה רטיבות כזו שהנוגע בה יוכל להרטיב דבר אחר
עם הרטיבות שיש לו מהמגע (כמוסכר בהלכה הקודמת).
(ט) כדי לשמור עליה לחה. (י) כי באופן כזה אין איסור מדין
רחיצה ביום הכיפורים, כיון שהיא יבשה קצת.

ו. הַהוֹלֵף לְהַקְבִּיל פְּנֵי רֵבּוֹ אוֹ פְּנֵי אָבִיו אוֹ פְּנֵי
מִי שֶׁהוּא גָדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻמְהָ^{יא}, אוֹ לְקָרוֹת בְּבֵית
הַמְּדֻרָשׁ - עוֹבֵר בְּמַיִם עַד צְנָאוֹר, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ^{יב}.
וְעוֹשֶׂה מְצוּה שֶׁהֵלֵךְ לַעֲשׂוֹתָהּ, וְחֹזֵר בְּמַיִם
לְמִקוּמוֹ; שְׁאֵם לֹא תִתִּיר לוֹ לְחֹזֵר - אִינוֹ הוֹלֵף,
וְנִמְצֵא נִכְשֵׁל [=נמנע] מִן הַמְצוּה. וְכֵן הַהוֹלֵף לְשִׁמּוֹר
פְּרוֹתָיו - עוֹבֵר בְּמַיִם עַד צְנָאוֹר, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ^{יג};
וּבְלִבָּד שְׁלֹא יוֹצִיאוּ יְדֵיהֶם מִתַּחַת שׁוּלֵי בְּגָדֵיהֶם
[=מהשורול], כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׂין בְּחַל^{יד}.

(יא) שמצוה להקביל את פניהם. (יב) משום איסור רחיצה,
כיון שהולך לדבר מצוה, ואינו מתכוון להנאת רחיצה. (יג) כי
אין איסור זה חל במצב של הפסד ממונם של ישראל.
(יד) כיוון שבאופן כזה נראה כשט על פני המים שזה אסור
בשבת, והוא הדין ליום-כיפור.

ז. אִסוּר לְנַעַל מִנְעַל וְסַנְדֵּל, אִפְלוּ בְּרַגְלוֹ אַחַת;

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

הָהָרִים מְלֵחָחִיל - עֲדִין הֵן מִי תִמְצִית. פְּסָקוּ
הָהָרִים וְאֵינָן בּוֹצְצִין - הָרִי אֵלֹו כְּמִי גְבָאִין²¹.

(16) דרגה שניה. (17) יש גורסים – תמציות. מי גשמים השוטפים ממקום גבוה למקום נמוך. (18) מבעבעים ומתמצים מהם מי גשמים. (19) מפני שמי הגשמים השוטפים מעבירים את המים הקודמים שיש עליהם חשש טומאה. (20) לא התכוון לומר שהמים הטמאים, אף-על-פי שהם נמצאים בעינים וניכרים – נטהרו. אלא הכוונה, תולים אנו שנשטפו על ידי מי הגשמים (תפארת ישראל. מלשונו של הר"ש משמע שנטהרו ממש. וכן כתב ב'מעשה רוקח'). (21) המכונסים בחפירה. מי תמציות אינם מכונסים אלא שוטפים על פני הקרקע.

ג. החופר²² בצד הים ובצד הנהר ובמקום הבצין²³ - הרי הן כמי תמצית שלא פסקו²⁴.

(22) תוספתא מקוואות פ"א ה"ז. (23) ומימיהם עוברים לחפירה. (24) המדובר כשמימי הים והנהר והביצות עוברים תדיר, ומעבירים את המים הקודמים.

ד. החופר²⁵ בצד המעין: כל זמן שהיו באין מחמת המעין, אף על פי שפסקו²⁶ וחוזרין ומושכין - הרי הן כמי מעין²⁷; פסקו מלהיות מושכין - הרי הן כמי גבאים²⁸.

(25) שם. (26) לפעמים נפסקים. (27) מטהרים בכל שהוא (ראה ה"ח). (28) בתוספתא שבידינו הגירסא: כמי תמציות (ראה השלמות).

ה. למעלה מהן²⁹: מקוה³⁰ שיש בו ארבעים סאה מים שאינם שאובין, שבו טובל כל אדם טמא חוץ מן הזב הזכר³¹, ובו מטבילין את כל הפלים הטמאים ואת הידים שמתבילין לקדש, כמו שפארנו³².

(29) שם מ"ז. (30) מים מכונסים בקרקע שאינם מעיין. (31) שנאמר בו (ויקרא טו, יג): "ורחץ בשרו במים חיים", פירוש במי מעיין. ובזב כתבה תורה (שם, כח): "ואחר תטהר" סתם, ולא כתבה "מים חיים", וסתם טהרה היא במקוה שיש בו ארבעים סאה. (32) בהלכות אבות הטומאות פ"ב הי"ב. ששפיכה מכלי אינה מטהרת לקודש אלא טבילה במקוה שיש בו ארבעים סאה.

ו. למעלה מזה³³: המעין שמימיו מועטין והרבו עליו מים שאובין. שנה למקוה - שאין מטבילין במים הנמשכין ממנו אלא במים הנקוין ועומדין באשברן, ושנה למעין - שהוא מטהר בכל שהוא; שהמעין אין למימיו שעור, אפלו כל שהן מטבילין³⁴.

~ יום ראשון ט"ו ניסן ~

הלכות מקוואות

פרק השיעי

(1) יבאר שש מעלות שיש במקוה זו למעלה מזו, ומאי בנייהם. ודין מעיין שמימיו יוצאים ונמשכים לשוקת ואחר כך יוצאים וזוחלים. מעיין שמימיו נמשכים על גבי כלים שאין להם בית קיבול וכל דיני מי מעיין. ודין אם מטבילין מן הגל כשהוא באויר.

א. שש² מעלות³ במקוואות⁴ זו למעלה מזו. הראשון: מי גבאים⁵ ומי בורות⁶ שיהיין⁷ ומערות⁸ וכיוצא בהן ממים המכנסין בקרקע. אף על פי שהן שאובין⁹ ואף על פי שאין בהן ארבעים סאה, הואיל ואינן מתטמאין אלא לרצוין¹⁰, כמו שפארנו¹¹ - הרי הן בחזקת טהורין¹², וכשרין לעשות מהן עפה הטבולה לחלה¹³ ולטל מהן לידים. והוא שישטל מהן בכלי¹⁴, כמו שפארנו¹⁵.

(2) מקוואות פ"א, מ"א. (3) דרגות טהרה. (4) במים מכונסים בקרקע, ובנייהם גם כאלה שאין עליהם תורת מקוה כלל. (5) מים שנקוו בחפירה לא עמוקה שבקרקע (מלשון "ולחשוף מים מגבא" – ישעיה ל, יד). (6) חפירה עגולה ועמוקה. (7) חפירות מרובעות ארוכות וצרות. (8) בורות מכוסים מלמעלה, מקורים. (9) מילא מים בכלים ושפך לתוכן. [רבינו הוסיף מדעתו את הפיסקא: "אע"פ שהן שאובין". במשנה איננה]. (10) כשהטומאה נגעה בהם מרצון האדם. (11) בהלכות טומאת אוכלין פט"ו ה"א. (12) יש להניח שלא נגעה בהם טומאה מרצון. (13) מותר ללוש בהם עיסה החייבת להרים ממנה חלה שהיא קדושה כתרומה. האיסור לגרום טומאה לחולין הטבולים לתרומה או לחלה (ראה הלכות טומאת אוכלין פט"ז ה"ט) נאמר רק בטומאה ודאית, אבל כאן, בחשש רחוק – לא גזרו. (14) וישפוך על הידיים, אבל טבילת ידיים במקוה שאין בו ארבעים סאה אינה מטהרת אפילו כשהמים אינם שאובים. (15) בספר אהבה, פ"ו מהלכות ברכות, ה"ה. [הראב"ד משיג ופוסק שטבילת ידיים מועילה אפילו במקוה שאין בו ארבעים סאה, אם מימיו אינם שאובים (ראה כסף-משנה)].

ב. למעלה מהן¹⁶: מי תמצית¹⁷ שלא פסקו, אלא עדין הגשמים יורדין וההרים בוצצין¹⁸ והן נמשכין ונקוין, ואינן שאובין אבן אין בהן ארבעים סאה - הרי הן פשרין לתרומה¹⁹ ולטל מהן לידים, ומטביל בהן את המים שנטמאו²⁰. פסקו הגשמים ולא פסקו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עַל שֵׁפֶת הַשְּׂקֵת⁴⁷, אָפְלוּ כָּל שְׂהוּא - הָרִי הַמִּים
שְׁחוּץ לַשְּׂקֵת כְּשֵׁרִים⁴⁸, שֶׁהִמְעִין מִטְהַר כָּכֵל
שְׂהוּא⁴⁹. הָיָו מִימֵיו נִמְשְׁכִין לְתוֹךְ בְּרִכָּה שְׂהוּא
מְלֵאָה מִים⁵⁰ וְנִקְוִין שָׁם⁵¹ - הָרִי אוֹתָהּ הַבְּרִכָּה
כְּמִקְוֵה⁵². הָיָה יוֹצֵא חוּץ לְבְּרִכָּה⁵³ - הָרִי זֶה פְּסוּל⁵⁴
לְזָבִים⁵⁵ וְלִמְצָרְעִים⁵⁶ וְלִקְדָּשׁ מִי חֲטָאת⁵⁷ עַד שְׂעִדֵּעַ
שְׂעִצָּאוּ כָּל מִי הַמְּקוֹה⁵⁸ שְׂהוּוּ בְּתוֹךְ הַבְּרִכָּה⁵⁹.

(44) שם פ"ה מ"א. (45) המדובר, בשוקת שהיא כלי (ראה למעלה פ"ו ה"ג). (46) דינם כשאוּבִים, מפני שנכנסו לכלי. ואע"פ שהם מחוברים, אין המעיין מטהר אותם מפני שהם בכלי. וגם הזחילה שלאחר מכן אינה מועילה להחזיר להם תורת מעיין, מפני שחיבורם למעיין הוא דרך השאוּבִים. (47) למעלה משפתה, ולא נכנסו לתוכה. (48) רבינו מדייק וכותב: "המים שחוץ לשוקת כשרים" ומשמע שעל שפת השוקת אסור לטבול. וכן גם דעת מהר"ם מרוטנבורג. ובשוקת ממש אסור לטבול לכל הדיעות. ואין זה דומה למעיין שהרבו עליו שאוּבִים שבהלכה ו, כי שם נשאר המעיין במקומו וטובלים בו, וכאן התערובת נמצאת מחוץ למקום המעיין. וגם אין לדמות זה למה ששנינו (מקוואות פ"ו מ"ה) השידה והתיבה שבים, טובלים בהם אם הם נקובים כשפופרת הנוד, והרי גם כאן מי השוקת מחוברים למעיין, מפני שבשידה ותיבה המים מקיפים אותם מכל צד, אבל בדין שלפנינו הם רק מחוברים (הרא"ש בפירושו למשנתנו). [לשון המשנה: העבירה על גבי שפה כל שהוא, כשר חוצה לה. ופירש הרע"ב: "כשר להטביל במים שעל שפת השוקת או חוצה לה". וכן מפרש הר"ש. אולם רבינו בפירושו כותב: "הנה המים היוצאים מן השוקת כשרים". משמע שעל שפת השוקת פסולים. וכן משמע מלשוננו כאן. וכן פירוש גם מהר"ם מרוטנבורג, והוא מנמק: "דכתיב (שכתוב) מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא יא, לו), הדיינו בקרקע דלא חזי לקבולי טומאה (שאינו ראוי לקבל טומאה), אבל על גבי כלים לא". (49) מה שאין-כן במקוואות שצריך חיבור כשפופרת הנוד, ודין המים האלה כמעיין (רבינו בפירושו למשנה). [ונראה שאינם ראויים לטבילת זב והזיית מצורע ומי חטאת כמו ביצא חוץ לבריכה שבסוף הלכה זו]. ואין זה דומה למעיין שהרבו עליו מים שאוּבִים שאינו מטהר אלא באשבורן (למעלה ה"ו). מפני שבנידון כאן מי המעיין המטהרים עומדים בפני עצמם על שפת השוקת ואינם מעורבים עם השאוּבִים, מה שאין-כן בהלכה ו, שכולם מעורבים (תפארת ישראל). (50) מי מקוה. (51) ואינם יוצאים חוץ לבריכה, וממשיכים לרדת לבריכה (כסף-משנה). (52) לכל דבר, צריך ארבעים סאה ואינו מטהר בזוחלים. ואין דין מי הבריכה, כמעיין שמימיו מועטים והרבה עליהם שאוּבִים, שבהלכה ו. (53) עוברים על פני המים שבבריכה ויוצאים חוצה לה, והחיבור עם המעיין לא נפסק. (54) פירוש, נשאר בפסולם לעיניים האמורים מטה, אבל דינם כמעיין לטהר בזוחלים ובכל שהוא. (55) זכרים. (56) להזייה. (57) מפני שהם מעורבים עם מים שבבריכה אינם מים חיים. (58) גם מי

שם. בשני דינים מחולק מעיין ממקוה. א. מעיין מטהר בכל שהוא, ומקוה (מים מכונסים) אינו מטהר בפחות מארבעים סאה. [בפסחים ז', ב אמרו שרביעית (רבע הלוג) כשירה לטהר בה כלים קטנים שכל גופם מכוסה במים בבת אחת, ובניזיר לח, א אמרו שחכמים ביטלו טהרת רביעית, אבל כל שהוא של מעיין לא ביטלו]. ב. מעיין מטהר בזוחלים (פירוש מותר לטבול במים הזוחלים מן המעיין אפילו בזמן שהם בתנועה, ואין טובלים בזוחלים מן המקוה אלא-אם-כן נקוו בחפירה. (בלשון המשנה: "באשבורן". תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ט). בהלכה זו מלמדנו רבינו דין מעיין שמימיו מועטים, ושפך לתוכו מים שאוּבִים מרובים ממי המעיין. (34) מלשונו של רבינו משמע שמעיין מטהר בכל שהוא, בין כלים ובין אדם (כגון ילד שכל גופו עולה בבת אחת בפחות מארבעים סאה). אולם הר"י והרא"ש (הובאו ב'טור' יורה-דעה סימן רא) סוברים שמעיין כל שהוא מטהר כלים בלבד ולא אדם.

ז. לְמַעַלָּה מִזֶּה³⁵: הִמְעִין שְׂוֹא נִתְעַרַב בּוֹ מִים שְׂאוּבִין אֲבָל מִימֵיו מְכִים, כְּגוֹן שְׂהוּוּ מִימֵיו מְרִים אוּ מְלוּחִים³⁶, שְׂהִרִי³⁷ הוּא מְטַהֵר בְּזוּחָלִים, וְהֵן הַמִּים הַנִּגְרָרִים וְנִמְשְׁכִין מִן הַמְעִין.

(35) שם מ"ח. (36) בפרה פ"ח מ"ט שנינו: "אלו הן המוכים, המלוחין והפושרין". ותמוה הדבר למה השמיט כאן פושרין, והוסיף מרים? (37) "שהרי" זה אינו מתפרש כמו במקומות אחרים כנתינת טעם, אלא משמעותו ביאור, היינו האמור מטה היא המעלה שאינה במי מעיין שרבו עליהם שאוּבִים.

ח. לְמַעַלָּה מִזֶּה³⁸: הִמְעִין שְׂמִימֵיו מִים חַיִּים, שְׂפִהָן בְּלִבְד טוֹבָלִים בּוֹ הַזָּבִים הַזָּכָרִים, וְלוֹקְחִין מֵהֵן לְטַהֵרֵת הַמְצָרְעֵי³⁹ וְלִקְדָּשׁ מִי חֲטָאת⁴⁰. מַה בֵּין מְעִין לְמִקְוֵה? הַמְּקוֹה אֵינוֹ מְטַהֵר אֶלָּא בְּאַרְבָּעִים סָאָה; וְהִמְעִין מְטַהֵר כָּכֵל שְׂהוּא. הַמְּקוֹה אֵינוֹ מְטַהֵר אֶלָּא בְּאַשְׁבְּרוֹן⁴¹, וְהַמִּים הַנּוֹחִלִים מִמֶּנּוּ⁴² אֵינָן מְטַהֲרִין; וְהִמְעִין מְטַהֵר בְּזוּחָלִים. הַמְּקוֹה - לֹא תַעֲלֶה בּוֹ טְבִילָה לְזָבִים⁴³; וְהִמְעִין, אִם הָיָו מִימֵיו מִים חַיִּים - הֵיזָב טוֹבָל בָּהֶן.

(38) שם. (39) להזיית המים המעורבים בדם הציפור, אבל לטבילת גופו אינו צריך מים חיים. (40) מים שנותנים עליהם אפר פרה אדומה, ומזים מהם על טמאי מת. (41) ראה ה"ו. (42) הנמשכים ממנו מחוץ לכתלי המקוה. (43) בכסף-משנה מעיר: "והוא-הדין למצורעים". מובן שלא התכוון לטבילת גופו, שהרי מצורע אינו טעון מים חיים, וכוונתו להזייתו, כמו שכתבנו בתחילת הלכה זו. [ותמוה: למה הוצרך לכתוב זאת, הלא רבינו עצמו כתב: ולוקחין וכו'].

ט. מְעִין⁴⁴ שְׂמִימֵיו יוֹצֵאִין וְנִמְשְׁכִין לְתוֹךְ הַשְּׂקֵת⁴⁵ וְאַחַר כֵּן יוֹצֵאִין מִן הַשְּׂקֵת וְנּוֹחֲלִין - הָרִי כָּל הַמִּים שֶׁבַשְּׂקֵת וְשְׁחוּץ לּוֹ פְּסוּלִין⁴⁶. הָיָו מְקַצְתָּן נִמְשְׁכִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסק בהלכות פרה אדומה פ"ח ה"י. ומתקבל על הדעת שנקט כאן לשונו של ר' יוסי שאמר: "כל הימים מטהרין בזוחלים", והכוונה חוץ לים הגדול. וגם כוונת רבינו חוץ לים הגדול, וסמך על דבריו בהלכות פרה הנ"ל (חזון איש). ידועה דרכו של רבינו להעתיק לשון המשנה ככתבה. והכסף-משנה מעיר על סתירה שניה מאכן לדבריו בהלכות פרה שם. כאן פסק פסולים לזבים ומצורעים, ושם כתב: "ושאר הימים כמעייין", והמדובר לענין זבים ומצורעים וכו'. ותירץ בפלפול עמוק ומוסבך. תמצית מסקנתו היא: שמי הימים פסולים לזבים כשהם זוחלים משום זוחלים דומים לנהרות, אבל באשבורן כשרים. וכאן התכוון לזוחלים. וכן כתב גם ב'בית יוסף' יורה-דעה סימן רא.

יג. המים⁷³ הזוחלין מן המעין⁷⁴ - הרי הם פמעיין לכל דבר⁷⁵. והמנטפין מן המעין⁷⁶, אף על פי שהן טורדין⁷⁷ - הרי הם פמקוה, ואין מטהרין אלא בארבעים סאה עומדין, ופסולין לזבים ולמצרעים ולקדש בהן מי חטאת. הרי הזוחלין מן המעין מתערבין עם הנוטפין [ממנו, אם רבו הזוחלין על הנוטפין] - הרי הכל פמעיין לכל דבר⁷⁸; ואם רבו הנוטפים על הזוחלין, וכן אם רבו מי גשמים על מי הנקה - אינן מטהרין בזוחלין אלא באשבורן⁷⁹. לפיכך צריך להקריף מפין⁸⁰ וכיצא בו באתו הנקה המערב עד שיקוו המים ויטבל בהן⁸¹.

(73 שם מ"ה. 74 נהרות המושכים מימיהם מן המעיינות (רבינו בפירושו למשנה). 75 לטהר בזוחלים ובכל שהוא, אבל פסולים לזבים, למצורעים ולמי חטאת (בהלכות פרה שם) כתב רבינו: וכל הנהרות פסולים למי חטאת. ראה הערות שם). 76 שנופלים טיפות טיפות ממקום גבוה ונקווים למטה (רבינו בפירושו). 77 נופלים במהירות בהפסק זעיר בין טיפה לטיפה. 78 במשנה שם: "העיד ר' צדוק וכו'". 79 ובמחצה על מחצה דינם כמקוה מספק. 80 להקיף במפץ מקום מסויים מכל צדדיו.

81 בשבת סה, ב מסופר שאביו של שמואל העמיד מפצים בנהר פרת לצורך טבילת בנותיו בימי תשרי, שאז מתרבים מי הפרת ממי הגשמים, שחשש שמא ירבו ממי הגשמים על הזוחלים. [רש"י שם, וכן הר"ן בנדרים מ, ב מפרשים שנתן המפצים על קרקע הנהר, כדי שלא תתלכלכנה בטיט החוצץ. אולם רבינו, כנראה מפרש כדבריו כאן].

יד. נוטפין⁸² שעשאן זוחלין⁸³, כגון שסמך למקוה המנטף טבלא של חרס⁸⁴ חלקה ויהי המים נזחלין ויורדין עליה - הרי הן פשרין. וכל דבר שמקבל טמאה, ואפלו מדברי סופרים - אין מזחילין בו.

82 שם. 83 רבינו מפרש במשנתנו, שהמדובר בנוטפים מן המעייין, שבדינם עוסקת המשנה. [הר"ש והברטנורא מפרשים שהכוונה למקוה שנפרצה שפתו, והמים יוצאים דרך הפירצה וזוחלין. ודעת רבינו, שדין זה נאמר רק בטיפות הנופלות ממעייין בלבד, אבל לא במי מקוה (ראה יורה-דעה סימן רא סעיף לג). ומה שכתב כאן "מקוה",

המעייין שנכנסו לבריכה לפני שיצאו מחוץ לבריכה. 59) נתבאר למעלה פ"ה ה"ו, בדין בור מלא מים שאובים.

י. מעין⁶⁰ שממיו נמשכין על גבי פלים שאין להן בית קבול, כגון שלחן וספסל וכיצא בהן - הרי זה פמקוה⁶¹; ובלבד שלא יטביל על גבי הפלים⁶².

60 שם מ"ב. 61 לכל דבר, לאשבורן ולארבעים סאה. 62 במים בעודם על גבי הכלים. והטעם, גזירה שמא יטביל בתוך כלי שיש לו בית קיבול (ר"ש). פסק כר' יוסי.

יא. מעין⁶³ שהיו אמות⁶⁴ קטנות נמשכות ממנו, ורבה עליו מים שאובין⁶⁵ לתוך המעין עד שגברו המים שבאמות וישטפו - הרי הן⁶⁶ פמעיין לכל דבר⁶⁷. הרי מימי המעין עומדים⁶⁸ ואינן נמשכין, ורבה עליו מים עד שמשכו ממנו אמות המים - הרי המים שמשוכין שוין למקוה לטהר פאשבורן בלבד⁶⁹, ושוין למעין לטהר בכל שהוא⁷⁰.

63 שם מ"ג. 64 שטפי מים צרים. 65 במשנה: "ריבה עליו והמשיכו". ופירש רבינו, שריבה מים שאובים. וכן פירש הרא"ש (והר"ש פירש שהרחיב והוסיף בריכות). 66 אותן האמות. 67 מטהרות בכל שהן ובזוחלים, אבל אמות חדשות שנתווספו על ידי ריבוי השאובים אינם כמעייין לטהר בזוחלים אלא לטהר בכל שהוא (ראה למעלה ה"ו). והר"ן בנדרים מא, א כתב, שלדעת הרמב"ם כאן רק המקומות שהיו המים הולכים לפני שהוסיף, דינם כמעייין. אבל במקום שנתרחבו על ידי הריבוי, אינם כמעייין, כמפורש בתוספתא מקוואות פ"ד ה"ו: "ואין מטהר בזוחלים אלא עד מקום שהיה יכול להלך בתחילתו". ונראה שגם הראב"ד הבין כך את דעת רבינו, ומשום כך לא השיג בחריפות, אלא הביא את התוספתא ככתבה ללא כל הערה משלו (ראה כסף-משנה). [לא נתבאר דין מקום המעייין עצמו. למעלה בהלכה ו למדנו שאם ריבה שאובים על מי מעיין, דינם כמקוה שאינו מטהר בזוחלים וכמעייין שמתהר בכל שהוא, אולם אין הדבר מתקבל על הדעת שיעקר המעייין יהיה גרוע מהאמות הנמשכות ממנו, שדינם כמעייין לכל דבר. ונראה לפרש, שבה"ו המדובר במעייין שממיו עומדים, וזה הוא הדין שבבא האחרונה כאן. ואפשר גם לפרש שבה"ו המדובר כשרבו השאובים על מי המעייין, וכאן בלא רבו. וסיוע לפירוש זה אנו מוצאים בשינוי לשון רבינו כאן מלשונו בה"ו. שם כתב: "המעייין שממיו מועטים", וכאן כתב סתם "מעייין"]. 68 ולא נמשכו ממנו אמות. 69 ולא בזוחלים, מפני שנעשו ע"י שפיכת השאובים. 70 [גם כאן לא ביאר רבינו דין המעייין עצמו. ונראה שדינו כדין האמות].

יב. פל הימים⁷¹ מטהרין בזוחלין⁷², ופסולין לזבים ולמצרעים ולקדש בהן מי חטאת.

71 שם מ"ד. 72 כר' יוסי שם. [בכסף-משנה מקשה שדבריו סותרים למה שכתב בפירושו למשנה פרה פ"ח מ"ח, שר' יוסי מודה בים הגדול שאינו מטהר בזוחלים, וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לטבול. 99 פ"ג ה"ב. 100) חגיגה יט, א. 101) ולכל הדברים שקדושתם למטה ממנו. אם נתכוון לחולין - מטהרת הטבילה לחולין בלבד, ואם נתכוון למעשר מועילה לחולין ולמעשר, אבל לא לתרומה וקודש, וכן הלאה.

יח. אין מטבילין¹⁰² בגל קשהוא באויר קדם שיפל על הארץ, ואף על פי שיש בו ארבעים סאה; לפי שאין מטבילין בזוחלים, קל וחמר באויר¹⁰³. היו שני ראשי הגל נוגעין בארץ - מטבילין בו; ואין מטבילין בפפה שלא¹⁰⁴, מפני שהוא באויר¹⁰⁵.

102) חגיגה יט, א. 103) אם זוחלים אינם כלולים במה שאמרה תורה (ויקרא יא, לו): "ובור מקוה מים יהיה טהור" אף-על-פי שהם על הקרקע, מים שבאוור לא כל-שכן שאינם בכלל מקווה מים שהרי לא ניקוו. [בכסף-משנה מקשה, הלא ימים מטהרים בזוחלים. ולפי מה שביארנו למעלה בה"ב דעת רבינו שים הגדול דינו כמקווה אין כאן קושיא, שאפשר לומר שכאן המדובר בים הגדול (הים התיכון). כמו שהעיר הכסף-משנה עצמו, אלא שלא קיבל תירוץ זה, מפני שלדעתו בשיטת רבינו, גם ים הגדול דינו כמעין. ונראה להוסיף על מה שכתבנו בה"ב, שרבינו למד ממשנתנו שים הגדול כמקווה, שאם דינו כמעין למה אין מטבילים בגל? ועוד קשה: למה צריכים לארבעים סאה בגל, הלא מעיין מטהר בכל שהוא. ודוחק גדול לומר שתלישתו מורידה ממנו תורת מעיין (בכסף-משנה כאן כתב בפירושו שגל זה נידון כזוחלים). ואם נקבל את הסברא שהתלישה מבטלת תורת מעיין גם כן מתורצת קושייתו של הכסף-משנה כמובן. ולשיטת הכסף-משנה נשארה במקומה תמימתנו, למה צריך שיהיה בגל ארבעים סאה. וקושיא זו אינה מתיישבת בתירוץ של הכסף-משנה כאן. ואין להקשות מן המשנה על הרא"ש והטור שסוברים שגם הים הגדול כמעין, משום שלדעתם רק כלים מיטהרים במעיין בכל שהוא ולא אדם, ובמשנתנו כתוב על האדם. אולם הכסף-משנה כאן מפרש דברי רבינו, ולדעתו גם אדם מיטהר במעיין כל שהוא. [וצע"ג]. 104) בגג של הגל שאינו נוגע בארץ. 105) צ"ל: באוויר (דפוס רומא-ר"מ וכת"י תימן).

~ יום שני ט"ז ניסן ~

פרק עשירי

1) יבאר ספק מים שאובים שטיהרו חכמים כיצד. מקוואות הנמצאות בארץ ישראל לפנים מהמפתח או חוץ למפתח. מקווה שנמדד ונמצא חסר. ודין שני מקוואות אחד כשר ואחד פסול וטבל באחד מהם ועשה טהרות וכו'.

א. ספק² מים שאובין שטהרו חכמים³ כיצד? מקוה שנסתפק לו אם נפלו לתוכו מים שאובים⁴ או לא; ונפלו ידע בודאי שנפלו, ספק יש בהן שלשת לגין ספק אין בהן; ונפלו ידע בודאי שיש בהן שלשת לגין, ספק שהיה במקוה שנפלו בו ארבעים סאה⁵ ספק לא היה - הרי זה פשר⁶.

הכוונה למקום שנקוות בו הטיפות. ובפירושו למשנה כתב מפורש: "כשישים בה במקום אשר יפלו אלו הטיפות". (84) שאינה מקבלת טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (הלכות כלים פ"א ה"ה).

טו. זוחלין⁸⁵ שקלחין⁸⁶ בעלי אגוז⁸⁷ - פשרים קשהיו; שאין עלי האגוז הלח שהוא צובע⁸⁸ חשוב ככלים.

(85) עדיות פ"ז מ"ד: "העיד ר' צדוק על זוחלין שקילחן בעלי אגוז שהן כשרים". (86) שפך אותם. (87) בעדיות שם פירש רבינו, שהכוונה לקליפה החיצונה הירוקה של אגוז, ונתן לתוכה את המים והזוחלים. (88) ומלכלך את כל הנוגע בו, ומשום כך אינו ככלי ואינו מקבל טומאה. אבל כלים, אפילו קטנים מאוד, העשויים מקליפות או עלים שאינם מלכלכים - מקבלים טומאה (הלכות כלים פ"א) ואין מזחילים בהם.

טז. מי גשמים⁸⁹ הבאין מן המדרון⁹⁰ והנם נזחלין ויורדין, אף על פי שהיו מתחלתן ועד סופן ארבעים סאה - אין מטבילין בהן קשהו נזחלין⁹¹, עד שיקוו וינחחו באשברן ארבעים סאה⁹². הרי שהקיף כלים וקשה מהן מחיצות עד שנתקבץ ביניהן ארבעים סאה ממים הנזחלין מן הגשמים - הרי זה טובל בהן⁹³. וכלים שעשה מהן הגדר - לא עלתה להן טבילה⁹⁴.

(89) מקוואות פ"ה מ"ו. (90) במשנה: "חרדלית", ומבאר רבינו שנתחלפה ה"א בחי"ת, וכאילו נאמר "הרדלית", פירוש, הר חלוש (ע"פ תרגום דהרינבורג) פירוש, לא גבוה. [בתוספתא פ"ד ה"ו כתוב בפירושו: "איהו חרדלית? מי גשמים הבאים במידרון"]. (91) ואין אנו אומרים כל העומד להיעשות נידון כעשוי, מפני שזה נאמר רק במחוסר מעשה בלבד בלי שינוי בגוף הדבר, וכאן צריך לשנות הזוחלים לאשבורן, ולכן אין להכשיר מפני שעומדים להיקוות ולא יהיו זוחלים (תפארת ישראל). (92) במשנה שם חולקים בית-שמאי ובית-הלל. בית-שמאי מקילים, ובית הלל מחמירים - ופסק כבית-הלל. (93) באותם המים. במשנה שם: "ומודים בית-הלל שהוא גודר כלים וטובל בהם". (94) מפני שהצד החיצון של הכלים לא הוטבלו במים הנקווים אלא בזוחלים שמחוץ לכלים.

יז. גל שנתלש⁹⁵ מן הים ונפל על האדם או על הכלים: אם יש בו ארבעים סאה - הרי אלו טהורין⁹⁶ לחלין⁹⁷; שאין הטובל לחלין צריך פנחה⁹⁸, כמו שבארנו בהלכות שאר אבות הטמאות⁹⁹. ואם נתפון¹⁰⁰ והיה יושב ומצפה עד שיפל עליו הגל - עלתה לו טבילה לדבר שנתפון¹⁰¹ לה.

(95) שם. (96) ראה לקמן ה"ת. (97) ואינו טהור למעשר שני, ולדברים שדרגת קדושתם יותר גבוהה. (98) אבל למעשר ולמעלה ממנו צריך כוונה להיטהר, וכאן לא התכוון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הראשונה ואומר, שמדובר כשיש סיבה לתלות יותר במכתשת, כגון שהיא קרובה יותר למקוה. אולם תירוץ זה לקושיא אחת מחזקת את הקושיא השנייה, שהרי במקרה זה אין כאן ספק השקול, ולמה מכשירים ברוב מים כשרים? ונראה ליישב את כל הדיוקים באמצעות מזיגה של שני התירוצים שנאמרו ב'כסף משנה' כאן לשאלה החמורה, למה פוסלת המכתשת בספק דרבנן. רבינו למד מלשון המשנה (טהרות פ"ד מ"ז): "ספק מים שאובים למקוה" שלא טיהרו חכמים ספק מים שאובים אלא כשנפלו לחפירה שיש בה מקוה מים, אבל אם נפלו לחפירה ריקה לא טיהרו, ומה שאמרו בתוספתא שם: "הניחו ריקן ומצאו מלא - כשר" נימקו שם: "וחזקת המקואות כשרות", פירוש, חזקה שאין אדם טורח למלאות חפירה ריקה ארבעים סאה מים שאובים (סברת ה'כסף משנה' כאן). ונראה להוסיף שגם חפירה שיש בה פחות מרוב מקוה כשר, היינו פחות מכ' סאה ומשהו - אינו מקוה. ואחר ביאור זה, מובנים דיני מכתשת שבהלכה זו: כשאין רוב מים כשרים לא טיהרו חכמים כשהמכתשת בציודו מפני שהפסול הוא במקום ולענינו, וה'פסול המוכח' מבטל או מחליש את כוחה של החזקה שנאמרה בדין הניחו ריקן, והרי כאן ספק השקול שלא טיהרוהו חכמים אלא במקוה, ובנידון - אין מקוה. וכל זה כשאין רוב מים כשרים, אבל אם יש רוב כזה הרי שם מקוה על החפירה, וזה הוא הספק ששינוי בטהרות (שם) שטיהרו חכמים. ובהו מתיישבות כל התמיהות, ואולי ה'כסף משנה' עצמו התכוון לביאור זה].

ה. פל המקואות¹⁹ הנמצאים בארץ העמים - פסולין, שחזקתן שאובין. וכל המקואות הנמצאים בארץ ישראל במדינות²⁰ לפניו מן המפתח²¹ - בחזקת פסולין, שאנשי המדינה מכבסים בהן ומטילין לתוכן מים שאובים תמיד. וכל המקואות הנמצאים בארץ ישראל חוץ למפתח - בחזקת טהרה, שחזקתן²² מן הגשמים.

(19) משנה, שם פ"ח, א. (20) בכרכים. (21) משער העיר. יש גורסים במשנה "הפתח". (22) הנחה מתקבלת על הדעת, שהמים מי גשמים.

ו. הטמא²³ שיורד לטבל, ספק טבל ספק לא טבל; ואפלו טבל, ספק יש בו²⁴ ארבעים סאה ספק אין בו; שני מקואות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, וטבל באחד מהן ואין ידוע באיזה מהן טבל - ספקו טמא, לפי שהטמא בחזקתו עד שיודע שטבל פראוי²⁵. וכן מקוה שנמדד ונמצא חסר²⁶, בין שהיה המקוה ברשות הרבים²⁷ בין שהיה ברשות היחיד - כל הטהרות שנעשו על גבי²⁸ למפרע²⁹ טמאות, עד שיודע זמן שנמדד בו והיה שלם³⁰. במה דברים אמורים? כשהיתה הטבילה מטמאה חמורה³²; אבל אם טבל מטמאה קלה, כגון שאכל אכלין טמאין³³ או שתה משקין טמאין או בא ראשו

(2) מקואות פ"ב מ"ג. (3) ראה הל' אבות הטומאות פט"ו ה"א. (4) נתבאר כבר ששלושה לוגים מים שאובים שנפלו למקוה שאין בו ארבעים סאה - פסלוהו, ואפילו אם יוסיף אחר כך מים כשרים להשלים לארבעים סאה כשרים - לא הוכשר. (5) אמרנו למעלה בפ"ד ה"ו, שאפילו שפך כל היום מים שאובים למקוה שיש בו כשיעור הזה - לא נפסל. (6) מפני שמן התורה, מים שאובים כשרים לטבילה, וחכמים גזרו שיפסלו, וספק דרבנן לקולא. [בהל' אבות הטומאות פ"ד, כתב רבינו: "ואין מורין לו לטבול במקוה זה. . . ואם טבל ועשה - טהרותיו טהורות", וכאן כתב סתם "הרי"ז כשר". ראה הערות בה"ן].

ב. שני מקואות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, נפלו שלשת לגין מים שאובין לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלו - ספקו טהור, מפני שיש לו במה יתלה⁸. היו שניהן פחותין מארבעים סאה ונפלו לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן - כל אחד משניהן פסול, שאין לו במה יתלה⁹; אם לזה נפלו - נפסל, ואם לזה נפלו - נפסל¹⁰.

(7) שם. (8) אנו אומרים שנפלו למקוה שיש בו ארבעים סאה. (9) כדי להכשיר. (10) מפני שאי אפשר להכשיר שניהם, אנו מוכרחים לפסול שניהם, שהרי אין הגיון בדבר לבחור אחד מהם ולהכשירו, ולפסול את השני.

ג. מקוה¹¹ שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא - פשר, מפני שזה ספק מים שאובין¹² למקוה זה.

(11) תוספתא, מקואות פ"ב ה"א. (12) ראה ה"ד.

ד. צנור¹³ שמקלח¹⁴ למקוה והמכתשת¹⁵ נתונה בציוד, ספק מן הצנור למקוה ספק מן המכתשת למקוה¹⁶ - הרי זה פסול, מפני שהפסול מוכח¹⁷. ואם יש במקוה רבו מים כשרים - הרי זה פשר; וזה ספק מים שאובים הוא, שהרי יש שם מקוה פשר קבוע¹⁸.

(13) שם. (14) מי גשמים שהם כשרים. (15) שהיא כלי, והמים שבתוכה הם שאובים. (16) מים מקלחים מן המכתשת, ואפשר שמים אלה נפלו למקוה. (17) פירוש, הפסול נמצא במקום ונראה לעינינו, ולפיכך פסלוהו חכמים. ובמקוה ריקן (בהלכה הקודמת) טיהרו רק כשאין שם דבר שנותן מקום להניח שמים פסולים באו למקוה. (18) ה'כסף משנה' גורס: רוב מקוה כשר קבוע. [רבים תמהו: א. מה בכך שהפסול מוכח? הלא סוף-סוף ספק דרבנן הוא? ב. אם הפסול המוכח מכריע לצד פסול עד שאין כאן ספק השקול, מה מוסיף רוב המים הכשרים, הלא לשיטת רבינו גם רוב שאוב אינו פסול מן התורה, ואם המכתשת שבצד המקוה מחזקת את ההנחה שממנה באו המים כשאין רוב כשרים ודאי, הרי עלינו לפסול את המקוה גם כשיש בו רוב כשרים לפני נפילת המים שניתוספו? והש"ך ביו"ד סי' רא ס"ק קמד, מתרץ את הקושיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמא⁴⁹ וירד לטבל והשני ירד להקר - זה שירד לטבל באחד מהן טהרותיו תלויות, כמו שבארנו, וזה שירד להקר טהור קשה; וזה ספק מים שאובין הוא, שמא בשאוב טבל קשהקר ונטמא.

(36) תוספתא, שם פ"ב ה"ה. (37) שאין בו ארבעים סאה. [ה'חזון איש' נדחק לפרש שהכוונה לשאוב. וקשה לקבל פירוש זה, שהרי בהלכה זו עצמה בדין טבלו שניים, שינה וכתב רבינו "ואחד כולו שאוב", משמע שלמעלה מדובר בפסול אחד]. (38) נתבאר בהלכה הקודמת. (39) טמאות מספק, אסורות באכילה ואין שורפים אותן, שמא הן טהורות ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. (40) לא חל כל שינוי שישפיע עליהן לטמאה או לטהרה. (41) משמענו, שלא נטמא מפני שבא ראשו ורובו במים שאובים. והטעם, משום שאנו תולים שהטבילה השניה היתה במקוה כשר, ואעפ"כ נשאר הראשונות תלויות ולא טמאות ודאי. (42) הטהרות הראשונות והשניות. (43) בוודאי נטמאו, אם טבילה ראשונה היתה במקוה כשר ונטהר, הרי נטמא האדם בטבילה שנייה משום שבא ראשו ורובו במים שאובים, וטימא את הטהרות השניות. ואם טבילה ראשונה היתה במקוה פסול, נטמאו הטהרות הראשונות וטימאו את השניות בנגיעתן. והראשונות נשאר כשהיו, משום שהשניות שנגעו באדם שבא במים שאובים נפסלו אבל אינן מטמאות אחרות (הר"ש במשנתנו, וה'כסף משנה' קיבל פירוש זה בדברי רבינו). (44) בהלכה הקודמת. (45) ככל ספק טמאה קלה. (46) שהן ספק טמאה חמורה. (47) מאותם הנימוקים. ראשונים ישרפו, כי בין שטבילה ראשונה היתה כשירה ובין שהשנייה היתה כשירה - נטמאו. במקרה הראשון נטמאו בנגיעה בשניות הטמאות, ובמקרה השני נטמאו בנגיעת הטמא שטבל במקוה פסול. (48) בתוספתא שם ה"ה כתוב "אחד שאוב", ורבינו הוסיף וכתב "כולו שאוב". [למעלה בה"ו הוכחנו שספק שאובים גם בטמאה חמורה - טהור. ולפי זה קשה למה פסק כאן בטמאה חמורה טהרותיו תלויות? הלא אפילו כולו שאוב כשר מן התורה לשיטת רבינו? ונראה, שבכולו שאוב החמירו חכמים בספיקו מה שאין כן בשלושה לוגים שבה"א (ראה מה שכתבנו למעלה בה"ד בשם ה'חזון איש' בדין מכתשת), ומשום כך הוסיף רבינו כאן את המילה "כולו". ויש להניח, שגם ברובו שאובים הדין כן]. (49) טמאה חמורה.

ח. שני מקואות⁵⁰ של עשירים עשירים סאה, אחד שאוב ואחד פשר: הקר⁵¹ באחד מהן ועשה טהרות - הרי אלו טהורות; הקר בשני ועשה טהרות - הרי אלו ישרפו, שהרי ודאי בא ראשו ורובו במים שאובין, כמו שבארנו.

(50) שם. (51) אדם טהור. שביארנו למעלה, שטהרות שנגעו בבא ראשו ורובו במים שאובים - ישרפו, אף-על-פי שטמאה זו היא מדרבנן ואין לה עיקר בתורה.

ורבו במים שאובין³⁴ או שנפלו על ראשו ועל רבו שלשת לגין מים שאובין, הואיל ועקר דברים אלו מדבריהן³⁵ - הרי ספקו טהור, כמו שבארנו. ואף על פי שנסתפק לו אם טבל או לא טבל, או שנמצא המקוה חסר לאחר זמן וכיוצא בספקות אלו - הרי זה טהור.

(23) שם פ"ב מ"א. (24) במקוה. (25) טמאתו היא ודאית (חזקתו שהוא טמא), וספק טבילה אינה מוציאה אותו מחזקתו טמאתו. (26) שאין בו ארבעים סאה. (27) למדנו בפ"ד מהל' אבות הטמאות ה"א, שספק טמאה ברשות הרבים - טהור. (28) על סמך טבילה במקוה זה. (29) לפני שנמדד ונמצא חסר. (30) והטהרות שנעשו לפני מדידה זו - טהורות. (31) שם. זה כתוב במ"ב אחר דין מקוה שנמדד ונמצא חסר, אבל נמשך גם לדינים שבמשנה א, היינו כל הדינים שנימנו בהלכה שאנו עומדים בה. (32) אדם שנטמא באב הטמאה, בין אב הטמאה דאורייתא ובין דרבנן (טהרות פ"ד מ"א). (33) בפ"א מהל' אבות הטמאות, למדנו שהאוכל או שותה דברים טמאים נטמא. טמאה זו היא אחת משמונה-עשרה גזירות שנגזרו ביום שרבו בית-שמאי על בית-הלל (שבת יד, ב). (34) למדנו בהל' אבות הטמאות פ"ט ה"א, שהוא כשני לטמאה מגזירת חכמים. (35) מדברי חכמים, אבל בטמאה הבאה מאב הטמאה אע"פ שהיא מדבריהם - ספיקה לחומרא (משנה, טהרות פ"ד, יא). בה"א לא חילק רבינו בין טמאה חמורה לטמאה קלה, ומשמע שאפילו לטמאה חמורה המקוה כשר. והטעם, מפני שמדובר בפסולי מקוה מדברי חכמים, אולם כאן אנו עוסקים בפסולי מקוה מן התורה. [הר"ש והרא"ש במשנתנו מפרשים "טמאה חמורה" היינו טמאה דאורייתא וספק תורה לחומרא, אבל באב הטמאה דרבנן ספיקות אלו טהורים. ותמה עליהם ה'תוספות יום טוב', שהרי זה מנוגד למשנה טהרות הנ"ל. ולא מצא יישוב לתמיהתו].

ז. שני מקואות³⁶, אחד פשר ואחד פסול³⁷, וטבל באחד מהן מטמאה חמורה³⁸ ועשה טהרות - הרי אלו תלויות³⁹. טבל בשני ועשה טהרות - הראשונות תלויות קשה⁴⁰, והשניות טהורות⁴¹. ואם נגעו אלו באלו⁴² - ראשונות תלויות, ושניות ישרפו⁴³. וכן אם נטמא באמצע טמאה קלה שבארנו⁴⁴ וטבל בשני ועשה טהרות. אבל אם טבל באחד מהן מטמאה קלה ועשה טהרות, ונטמא טמאה חמורה וטבל בשני ועשה טהרות - הראשונות טהורות⁴⁵, והשניות תלויות⁴⁶. ואם נגעו אלו באלו - ראשונות ישרפו, והשניות תלויות⁴⁷ קשה. והנה באחד מהן ארבעים סאה ואחד פלו שאוב⁴⁸, וטבלו בהן שנים, אחד מטמאה חמורה ואחד מטמאה קלה, ועשו טהרות - הטובל מטמאה חמורה טהרותיו תלויות, והטובל מטמאה קלה טהרותיו טהורות. הנה אחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11) דעת רבינו שלחולין מספיקה שפיכה אחת ולא אמרו מים שניים אלא לתרומה בלבד. 12) גזרו חכמים שסתם ידיים דינן כשני לטומאה ומיטהרות בנטילה או בטבילה. 13) גזרו חכמים שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה) ולפיכך נטמאה התרומה שנגעה במים שנגעו בידיים. 14) ולמה לא נטמאו השניים מן הראשונים ויטמאו את התרומה? ומתקבל על הדעת תירוצו של בעל התוספות יום טוב, שכך הייתה תקנת חכמים, שהמים הראשונים שנשארו על היד לא יטמאו לא את הידיים ולא את השניים, שאם לא כן לא תיטהרנה ידיים לעולם, כי השניים מתטמאים מן הראשונים ויחזרו ויטמאו את הידיים. 15) ואפילו אם רבו השניים על הראשונים, משום שהראשונים מטמאים אותם. 16) ולא נטהרו הידיים. [במשנה כתוב: "ונמצא על ידיו קיסם או צרור" ופירש הר"ש: אף על פי שהם רפויים ואינם חוצצים ואף על פי כן ידיו טמאות, מפני שנטמאו במים שעל הצרור. ובתתאם לפירושו זה הוא מבאר את הנימוק שנאמר במשנה. אולם מלשון רבינו ששינה וכתב "דבר חוצץ", משמע שידיו נשארו טמאות מפני החציצה (בהלכה ב למדנו, שכל החוצץ בטבילה חוצץ בידיים). ומזה יוצא, שאם אין חציצה - נטהרו ידיו. והרא"ש והרע"ב קיבלו פירושו של הר"ש]. 17) ואין מטהרים את הידיים עצמן. בפירושו למשנה מבאר רבינו מפני שלא התכוון אלא להעביר את המים הראשונים ולא לטהר את הידיים, ומזה יוצא, שאם התכוון לטהר ידיו - נטהרו. אולם כאן כתב סתם "ידיו טמאות כשהיו" ולא תלה הדבר בכוננתו.

ד. הידיים מתטמאות ומתטהרות עד הפרק 18. כיצד? נטל את הראשונים עד הפרק ונטל המים השניים חוץ לפרק 19 וחזרו מחוץ לפרק לידי - הרי ידיו טהורות, שהמים השניים טהורין הן. 20. נטל את הראשונים והשניים חוץ לפרק 21 וחזרו לידי - נטמאת ידו; שהמים הראשונים שחוץ לפרק נטמאו מתמת ידיו 22, ואין המים השניים מטהרים מים שחוץ לפרק 23, ולפי שחזרו המים שחוץ לפרק לידי טמאיהן.

18) המקום שמתחברים בו איברי הגוף או חלקי איברים נקרא "פרק", וכאן הכוונה למקום חיבור חלקי יד האדם. רבינו לא ביאר לאיזה פרק התכוון וגם בפירושו למשנתנו לא גילה כוונתו. [רש"י בחולין קו, ב מפרש: הפרק השני היינו אמצע האצבעות]. ובאורח חיים סימן קסב נפסק להלכה שנטילת ידיים עד מקום חיבור האצבעות לכף היד. טומאת ידיים לא גזרו אלא עד מקום הפרק אבל למעלה מן הפרק לא גזרו ואין מקום זה מתטמא, אלא כשנטמא כל הגוף. 19) כלומר, גם חוץ לפרק. 20) לא נגעו במקום טמא וגם לא במים טמאים. 21) גם בבבא זו המדובר כששפך בתוך הפרק וגם מחוץ לפרק. 22) המים שנשארו על הידיים בתוך הפרק לא נטמאו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, אבל המים הנמצאים מחוץ לפרק נטמאו מנגיעתם בידיהם בתוך הפרק. 23) כמו שאמרנו: ומתטהרות עד הפרק.

~ יום שלישי י"ז ניסן ~

פרק אחד עשרי

1) יבאר שידיים הצריכות טבילה אין מטבילים אותם אלא במקוה כשר. החוצץ בטבילה חוצץ בנטילה. וכל דיני נטילה לחולין ולתרומה. דין הנוטל שתי ידיו משטיפה אחת. כל ספק ידיים לחולין ולתרומה טהור.

א. כָּבַר בְּאַרְנוֹ, שְׁנִטִּילַת יָדַיִם וְטַבִּילַתָּן מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וְיָדַיִם שְׁצָרִיכוֹת טַבִּילָה - אֵין מְטַבִּילִין אוֹתָן אֲלָא בְּמִקְוֵה כֶּשֶׁר כְּשֶׁר בְּטַבִּילָה חוֹצֵץ בְּנִטְיָלָה. וְכֹל דִּינֵי נִטְיָלָה לְחוֹלִין וְלִתְרוּמָה. דִּין הַנוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו מִשְׁטִיפָה אַחַת. כֹּל סִפֵּק יָדַיִם לְחוֹלִין וְלִתְרוּמָה טַהוֹר.

א. כָּבַר בְּאַרְנוֹ, שְׁנִטִּילַת יָדַיִם וְטַבִּילַתָּן מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וְיָדַיִם שְׁצָרִיכוֹת טַבִּילָה - אֵין מְטַבִּילִין אוֹתָן אֲלָא בְּמִקְוֵה כֶּשֶׁר כְּשֶׁר בְּטַבִּילָה חוֹצֵץ בְּנִטְיָלָה. וְכֹל דִּינֵי נִטְיָלָה לְחוֹלִין וְלִתְרוּמָה. דִּין הַנוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו מִשְׁטִיפָה אַחַת. כֹּל סִפֵּק יָדַיִם לְחוֹלִין וְלִתְרוּמָה טַהוֹר.

2) בהלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה ח ופרק יב הלכה י"ב. 3) שפיכת מים מכלי על הידיים מטהרת לחולין ולתרומה. 4) לקודש. 5) תוספתא מקואות פרק א הלכה ו. והתוספתא מסיימת: אין אדם טובל - אין ידיים וכלים טובלין. 6) בחולין קו, ב אמרו: כל גופו טובל - ידיו לא כל שכן. 7) אפילו יש בהם ארבעים סאה. כן כתב בפירוש בהלכות ברכות פרק ו הלכה ה. 8) מכוחו של אדם השופך. בחולין קו, א "האי אריתא דדלאי (סילון - רש"י שם) אין נוטלין ממנו לידיים, דלא אתו מכוח גברא (שלא הגיעו מכוח בן אדם)".

ב. כָּל הַחוֹצֵץ בְּטַבִּילָה - חוֹצֵץ בְּיָדַיִם, בֵּין בְּטַבִּילַתָּן בֵּין בְּנִטְיָלַתָּן. וְכֹל הַעוֹלָה לְמִדַּת הַמִּקְוֵה, כְּטִיט הַנְּרוֹק? - עוֹלָה לְשַׁעוֹר הַרְבִּיעִית שְׁנוֹטְלִין בָּהֶן הַיָּדַיִם. וְכֹל הַנוֹטֵל יָדָיו צָרִיף לְשִׁפְשׁוֹף.¹⁰

9) טיט רך שאפשר להוריקו מכלי לכלי. 10) לשפשף ידיו זו בזו.

ג. הַנוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו לְתְרוּמָה¹¹ - צָרִיף לְחֹזֵר וְלִטֵּל פְּעַם שְׁנִיָּה בְּמִים שְׁנִיִּים, כְּדֵי לְהַסִּיר הַמִּים שֶׁעַל גִּבּוֹ יָדָיו; שֶׁהָרִי הַמִּים שֶׁנֹּטֵל בָּהֶן תַּחֲלָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין מִים רְאוּשׁוֹנִים, נִטְמָאוּ בְּיָדָיו¹². לְפִיכֵךְ, אִם נִפְל כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ הַמִּים שֶׁנֹּטֵל בָּהֶן יָדָיו תַּחֲלָה - נִטְמָא¹³; וְאִם נִפְל לְתוֹךְ הַמִּים הַשְּׁנִיִּים - לֹא נִטְמָא¹⁴. וְאִם נִטֵּל רְאוּשׁוֹנִים וְשְׁנִיִּים לְמָקוֹם אֶחָד וְנִפְל שָׁם כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה - נִטְמָא¹⁵. נִטֵּל אֶת הַרְאוּשׁוֹנִים וְנִמְצָא עַל יָדָיו דְּבַר חוֹצֵץ¹⁶ וְהִסִּירוֹ וְנִטֵּל אֶת הַשְּׁנִיִּים - הָרִי יָדָיו טְמֵאוֹת כְּשֶׁהָיוּ; שְׁאִין הַמִּים הַשְּׁנִיִּים מְטַהְרִין אֲלָא הַנִּשְׁאָר מִן הַמִּים הַרְאוּשׁוֹנִים עַל גִּבֵּי יָדָיו¹⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) לא התכוון להיטהר. (47) אף על פי שכולם גזירות הכתוב שלא נתגלה טעמן.

סָלְקוּ לְהוּ הַלְכוֹת מְקוֹאוֹת בְּסִיעֲתָא דְשִׁמְיָא נִגְמַר סִפְר עֲשִׂירִי, וְהוּא סִפְר טְהָרָה.

הַלְכוֹתָיו שְׁמוֹנָה, וּפְרָקָיו מָאָה וְאַרְבַּעִים וְאַרְבָּעָה, וְאֵלּוּ הֵן: הַלְכוֹת טְמֵאָת מַת - חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים. הַלְכוֹת פָּרָה אֲדָמָה - חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי פְּרָקִים. הַלְכוֹת טְמֵאָת צְרַעַת - שֵׁשָׁה עֶשְׂרֵי פְּרָקִים. הַלְכוֹת מְטֵמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב - שֵׁשָׁה עֶשְׂרֵי פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׂאֵר אַבוֹת הַטְּמֵאוֹת - עֶשְׂרִים פְּרָקִים. הַלְכוֹת טְמֵאָת אֶכְלִין - שֵׁשָׁה עֶשְׂרֵי פְּרָקִים. הַלְכוֹת בָּלִים - שְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים. הַלְכוֹת מְקוֹאוֹת - אֶחָד עֶשְׂרֵי פְּרָקִים.

היא מִכַּח נִתְּנָן וּבְשֵׁרָה וְאִי זֹו נְתִיבָה אֵינָה מִכַּח נִתְּנָן וּפְסוּלָה; וְכָל אוֹתָן הַדְּבָרִים שְׁבִאֲרָנוּ שָׁם בְּנִטְיֵלַת יְדִים לְפַת חֲלִין, כִּף הֵן לְתְרוּמָה⁴⁵. וּבְשָׁם שְׁבַל סִפְק יְדִים טְהוֹר לְחֲלִין, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ שָׁם, כִּף הֵן לְתְרוּמָה כָּל סִפְק יְדִים טְהוֹר.

(45) פירוש, כל-שכן לתרומה.

יב. דְּבַר בְּרוּר וְגִלּוּי, שֶׁהַטְּמֵאוֹת וְהַטְּהָרוֹת גְּזוּרוֹת הַכְּתוּב הֵן, וְאֵינָן מְדַבְּרִים שְׂדֵעֲתוֹ שֶׁל אָדָם מְכַרְעֵתוֹ, וְהָרִי הֵן מְקַלְלֵי הַחֲקִים. וְכֵן הַטְּבִילָה מִן הַטְּמֵאוֹת מְקַלְלֵי הַחֲקִים הוּא; שְׂאִין הַטְּמֵאָה טֵיט אוֹ צוּאָה שְׂתַעֲבֹר בְּמִים, אֲלֵא גְזֵרַת הַכְּתוּב הִיא. וְהַדְּבָר תְּלוּי בְּכּוֹנֵת הַלֵּב, וּלְפִיכֶף אֲמָרוּ חֲכָמִים: טַבֵּל וְלֹא הַחֲזוֹק⁴⁶ - כְּאֵלּוּ לֹא טַבֵּל. וְאַף עַל פִּי כֵן⁴⁷ רְמַז יֵשׁ בְּדָבָר: כִּשְׁם שֶׁהַמְכוּן לְבוֹ לְטְהַר - כִּינּוּן שְׁטַבֵּל טְהוֹר וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְחַדַּשׁ בְּגוּפוֹ דְּבָר; כִּף הַמְכוּן לְבוֹ לְטְהַר נִפְשׁוֹ מִטְּמֵאוֹת הַנִּפְשׁוֹת, שֶׁהֵן מִחֻשְׁבוֹת הָאֵן וְדַעוֹת הַרְעוֹת - כִּינּוּן שֶׁהַסִּפְּקִים בְּלִבּוֹ לְפָרֵשׁ מֵאוֹתָן הַעֲצוֹת וְהִבִּיא נִפְשׁוֹ בְּמִי הַדַּעַת, טְהוֹר. הָרִי הוּא אוֹמֵר: וְזָרְקֵתִי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְטְהַרְתֶּם, מְכַל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמְכַל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהַר אֶתְכֶם. הַשֵּׁם בְּרַחֲמֵי הַרְבִּים מְכַל חֲטָא עוֹן וְאֲשָׁמָה יִטְהַרְנוּ, אָמֵן.

~ יום רביעי י"ח ניסן ~

הט לפי אל עדותיך ואל אל בצע

ספר אחד עשר והוא

ספר נזיקין

הַלְכוֹתָיו חֲמִשָּׁה. וְזֵהוּ סְדוּרָן: א. הַלְכוֹת נְזִיקֵי מְמוֹן. ב. הַלְכוֹת גְּנֵבָה. ג. הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאַבְדָּה. ד. הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמִזִּיק. ה. הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נַפְשׁ.

הלכות נזקי ממון

יֵשׁ בְּכֻלְלָן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֵה הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין הַשׁוֹר. (ב) דִּין הַבְּעֵר. (ג) דִּין הַבּוֹר. (ד) דִּין הַבְּעָרָה.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) ענינו ביאור נזקי בעלי חיים: אי אלו בעלי חיים הם, ולאי זה פועל הם מועדים מתחלתם. ולאי זה תמים עד שיוערו, ובאי זה רשות שהזיקו הם חייבים, ובאיזה פטורים. וכמה הבעלים משלמים, אם כל הנזק או חציו, וממה הם חייבים לשלם, אם מגוף המזיק בלבד או מנכסיהם. ונתבאר בו השלשה אבות - שהן הקרן והשן והרגל. ושהקרן אינה מועדת מתחלתה. ושיש לכל האבות תולדות שהן כמותן.

א. כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה² שֶׁהִיא בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁהִזִּיקָהּ - הַבְּעָלִים חַיִּבִּין לְשַׁלֵּם, שֶׁהָרִי מְמוֹנָם הִזִּיקָהּ³; שְׁנֹאמַר: כִּי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ. אֶחָד הַשׁוֹר וְאֶחָד⁴ שְׂאֵר פְּהֵמָה וְחִיָּה וְעוֹף, לֹא דָבָר הַכְּתוּב בְּשׁוֹר אֲלֵא בַּהֲדוּ⁵.

2) בין בהמה, בין חיה ובין עוף, ראה בבא קמא טו: וכא: 3) והבעלים חייבים לשמור על ממונם שלא יזיק, ראה שם ב: וג: 4) בין... בין. 5) תוספתא בבא קמא פ"ו הלכה ז, ומכילתא דר' שמעון בן יוחאי משפטים כא, לה. "שור"

~ נקודות משיחות קודש ~

"והדבר תלוי בכונת הלב.."

יש הסוברים (מנחת חינוך, מצוה ססד) שלדעת הרמב"ם התשובה אינה מצוה מהתורה אלא שאם ירצה לעשות תשובה מצוה להתוודות בדברים, ועזיבת החטא היא פרט מקדים לוודויו. אבל אדמו"ר הזקן למד ששיטת הרמב"ם היא שעזיבת החטא היא מצות התשובה ולא רק וידויו דברים, וראיה לכך כותרתו בתחילת הלכות תשובה: "מצות-עשה אחת והוא שישוב החוטא מחטאו".

על פי זה יובן מדוע בהלכות תשובה (פ"ב ה"ג) המשיל את המתוודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, לטובל ושרץ בידו כי אחיזתו בשרץ היא אחיזה בטומאה שהיא היפך עניין הטבילה והטהרה. כי אזיל לשיטתו שעיקר מצות התשובה היא עזיבת החטא - "ומה היא התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד כו'" ולכן הביא הדוגמא מטובל ושרץ בידו שעניינו היפך הטהרה, כמו זה שלא גמר בלבו לעזוב החטא שהוא היפך התשובה, כי לשיטתו עיקרה של מצות התשובה היא גמירת הלב לעזוב החטא.

(על פי לקו"ש חלק ל"ט ע' 167)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלן פרק ו הלכה א. (19) ומסיים שם: שלם ישלם שור תחת השור, היינו נזק שלם. א"כ קיימים שני מיני "מועד": א. מעשה "כמנהג ברייתו", כגון בהמה שאכלה תבן או קש; ב. מעשה שאינו "כמנהג ברייתו", אבל נשנה פעמים רבות, כגון שור שנגח פעמים רבות.

ה. חמשה מעשים תמים²⁰ יש בבהמה, ואם הועדה לאחד מהן²¹ - נעשת מועדת לאותו מעשה. ואלו הן: הבהמה אינה מועדת מתחלתה לא לגח²², ולא לגח²³, ולא לשוף, ולא לרביץ על פלים גדולים, ולא לבעט; ואם הועדה לאחד מהן - הרי זו מועדת לו²⁴. אבל השן מועדת מתחלתה לאכל את הראוי לה²⁵, והרגל מועדת מתחלתה לרביץ על פפין קטנים²⁶ וכיוצא בהם ולמען אותן.

(20) בבא קמא טו: (21) שחזרה על אותו מעשה פעמים רבות. (22) בקרן. (23) באחד משאר אברי הגוף. (24) לאותו מעשה ולא למעשה אחר. שהרי אפילו המועד ליגח בקרן ימין, אינו מועד ליגח בקרן שמאל (שם מה: ועיין רש"י שם - הגר"א שפ"ט, סעיף-קטן יב). וראה גם בבבא קמא טז. (מגיד-משנה). (25) כגון פירות וירקות לבהמה (להלן פרק ג הלכה א), אבל אכלה דבר שאינו ראוי לה כגון כלים, אין זה "שן" אלא "קרן" ומשלמת רק חצי הנזק (שם הלכה ג). (26) שם טז. לדעת רבי אלעזר.

ו. חמשה מיני בהמה מועדין מתחלת ברייתן להזיק²⁷, ואפילו הן בני תרבות²⁸. לפיכך, אם הזיקו או הקימו בנגיחה או בפשיכה ודריסה²⁹ וכיוצא בהן - חייב נזק שלם. ואלו הן: הזאב, והארי, והדב והנמר, והפרדלס. וכן הנחש ששנף - הרי זה מועד, ואפילו היה בן תרבות³⁰.

(27) בכל דרך שהיא, ואפילו בכוונה. (28) שגידלם אדם בביתו ואין דרכם בכך. ולא כר' אליעזר הסובר, שבני תרבות אינם מועדים (שם טו:). (29) מכה בצפרני כפות רגליה הקדמיות של חיה טורפת. (30) לדעת הכל, ואפילו לרבי אליעזר (שם).

ז. כל מועד³¹ משלם נזק שלם מן היפה³² שבנכסיו, וכל תם משלם חצי נזק מגופו³³. בהמה דבריים אמורים³⁴? בשנכנסה הבהמה לרשות הנזק והזיקתה; אבל אם נכנס הנזק לרשות המזיק, והזיקתהו בהמתו של בעל הפית - הרי זה פטור על הפל, שהרי הוא אומר לו: אלו לא נכנסת לרשותי³⁵, לא הגיע לך הזק. והרי מפרש בתורה: ושלה את בעירה ובער בשדה אחר³⁶.

(31) בין מועד מתחילת ברייתו ובין מועד על-ידי הרגל. (32) מן הטוב. (33) של המזיק, אחרי שמוכרים אותו (שם), וראה למעלה הלכה ב. (34) שבעל השור חייב בכל נזקי שורו. ובלשון התלמוד: "תורך ברשותי מאי בעי" (שם יג:)

שבתורה הוא דוגמה בלבד הלכותה מן המציאות, וראה בבא קמא נד:

ב. וכמה משלם? אם הזיקה בדברים שדרכה לעשותם תמיד כמנהג ברייתו⁶, כגון בהמה שאכלה תבן או עמיר⁷, או שהזיקה ברגלה בדרך הלוכה⁸ - חייב לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו⁹, שנאמר: מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם¹⁰; ואם שנתה¹¹ ועשתה מעשים שאין דרכה לעשותם תמיד והזיקה בהן, כגון שור שנגח או נשף - חייב לשלם חצי נזק¹² מגוף המזיק עצמו, שנאמר: ומכרו את השור החי וחצו את פספו וגו'.

(6) בהתאם לטבעה. (7) ערימת שבלים שנקצרו. (8) שדרכה על החפץ בלא כוונה להזיק, וזוהי "רגל" להלן הלכה ה. ואם עשתה כן בכוונה להזיק - אין זה "רגל" אלא "קרן", להלן שם. (9) בלשון התלמוד: עידית, וראה להלן פרק ח הלכה י. (10) פסוק זה מדבר על נזקי שן, שהזיקה הבהמה על ידי שאכלה. ועל נזקי רגל, שהזיקה ברגלה דרך הלוכה. ומכיון שדרכה בכך, על הבעלים לשלם נזק שלם, כי עליהם מוטלת שמירת בהמתם, והם אחראים לה (שמות כא, לו), ומכיון שלא שרמו, מן הדין שישלמו את כל הנזק. ומטעם זה אפשר גם לגבות את דמי הנזק מנכסי הבעלים ומן העידיות שבהם, כי הבעלים הם הנאשמים. ראה בבא קמא ב: ג. וטו: (11) ממנהג ברייתו. (12) כיון שאין דרכה בכך. וראה להלן פרק ב הלכה ז, שמתעם זה הם פטורים מן הדין אלא שחייבתם התורה מטעם קנס, אך מגוף המזיק עצמו.

ג. מיצד? שור שנה מנה¹³ שנגח לשור שנה עשירים והקמיתו, והרי הנבלה שנה ארבעה - בעל השור חייב לשלם שמונה, שהוא חצי הנזק; ואינו חייב לשלם אלא מגוף השור¹⁴ שהזיק, שנאמר: ומכרו את השור החי¹⁵. לפיכך, אם הקמית שור שנה עשירים לשור שנה מאתים, ונבלה שנה מנה - אין בעל הנבלה יכול לומר לבעל החי 'תן לי חמשים'; אלא אומר לו 'הרי שור שהזיק לפניך, קחהו ולך', אפילו אינו שנה אלא דינר¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

(13) מאה דינרי כסף. (14) ולא מנכסים אחרים של בעל השור. (15) בניגוד ל"מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" הנאמר בשן ורגל, ראה שם לד. (16) דינר כסף = זוז.

ד. העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד כמנהג ברייתו - הוא הנקרא מועד; והמשנה¹⁷ ועשה מעשה שאין דרך כל מינו לעשותו בן תמיד, כגון שור שנגח או נשף - הוא הנקרא תם. וזה המשנה, אם הרגיל בשנויו פעמים רבות¹⁸ - נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו, שנאמר: או נודע פי שור נגח הוא¹⁹.

(17) ממנהג ברייתו. (18) שלש פעמים בשלשה ימים, ראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּרוֹת⁵³ לְהִנְאָתָהּ. תּוֹלְדוֹת הַרְגֵל⁵⁴: הַזֵּיקָה בְּגוֹפָה דְרָף הַלּוֹכָה⁵⁵, אוּ שֶׁהִזִּיקָה בְּשַׁעֲרָה⁵⁶ דְרָף הַלּוֹכָה, אוּ פֶשַׁשׁ בְּזַנְבָה⁵⁷, אוּ בְאַפָּף שְׁעָלֶיהָ, בְּפֶרֶם בְּמִשְׁאֵי שְׂפִיָּהּ, בְּזוּג שְׂבָצוּאָרָה⁵⁹; וְכֵן חֲמור שֶׁהִזִּיק בְּמִשְׁאֵי שְׂפִיעַת הַלּוֹכוֹת⁶⁰, וְעֵגְלָה הַמְּוֹשֶׁקֶת בְּקִרוֹן שֶׁהִזִּיקָה בְּשַׁעַת מְשִׁיכָתָהּ. כָּל אֵלוֹ תּוֹלְדוֹת הַרְגֵל הֵן, וּבְרִשׁוֹת הַרְבִּים פְּטוּרִין, וּבְרִשׁוֹת הַנֶּזֶק מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שְׁלָם.

(45 נגיחה. 46 ראה למעלה הלכה ה. 47 מעשי נזק הנעשים לא על-ידי קרן ובכל זאת דינם כקרן, מכיון שהם דומים לה. 48 באחד מאברי הגוף. 49 בשן. 50 ברגל. כולן נמנות עם תולדות הקרן, כי הן דומות לה באופיין. 51 כל נזק שיש בו הנאה לבהמה המזיקה (ראה בבא קמא ג.). 52 על-ידי-זה שנתגלגלה עליהם להנאתה (ראה רש"י שם ד"ה נתחככה, ויח: ד"ה דחיק). או על-ידי גללים (=צואה) המחוברים לגופה. אבל הטילה גללים על הפירות הרי זה "צוררות" ולא שן (ר"י מיגש ב'שיטה מקובצת' לבבא קמא יט. ורבינו חננאל שם ג.). 53 כל דבר שהזיקו מצוי, ואין בו לבהמה כוונה להזיק. 54 ולא בכוונה. 55 שנדבקו כלים בשערה, וגררה אותם ושברתם, בבא קמא ג. ויז: 56 כדרכה, שם יט: 57 רסן. 58 פעמון. 59 בגמרא (שם יז: חסרות המלים "בשעת הילוכו", אבל רבינו תפס את לשון התוספתא. ראה תוספתא שם פרק א, צוקרמנדל ע' 347). 60 וראה ב"משנה למלך".

יא. כְּשֶׁפָּשָׂה בְּזַנְבָה כְּשֶׁפּוֹשׂ רַב שְׂאִין דְרָפָה לְעִשׂוֹתָהּ תְּמִיד וְהִזִּיקָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, אוּ שֶׁכְּשֶׁפָּשָׂה בְּגִיד⁶¹ שְׁלָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְהִזִּיקָה - פְּטוּר; וְאִם תִּפֶּשׂ הַנֶּזֶק - גּוֹבֵה חֲצִי נֶזֶק⁶² מִמָּה שֶׁתִּפֶּשׂ; שְׂזֵה הַדְּבָר סֶפֶק הוּא⁶³ אִם אֵלוֹ תּוֹלְדוֹת הַקֶּרֶן⁶⁴ שֶׁחִבְּבָ עָלֶיהָ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים אוּ תּוֹלְדוֹת הַרְגֵל⁶⁵ שֶׁפְּטוּר עָלֶיהָ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁶.

(61 באבר המין של זכר. 62 אבל נזק שלם אינו יכול לתפוש. ממה-נפשו: אם זהו "קרן" - אינו משלם אלא חצי נזק, ואם זהו "רגל" - הרי הוא פטור לגמרי ברשות הרבים. 63 בעיה שלא נפתרה (בבא קמא יט:), ומן הספק אין מוציאים ממון. ואם תפס הנזיק, אין מוציאים מידו. 64 שאין דרכה בכך. 65 מכיון שאין כוונתה להזיק. 66 למעלה הלכה ח.

~ יום חמישי י"ט ניסן ~

פֶּרֶק שְׁנִי

1) ענינו לבאר, יש לרגל תולדה, שהיא חלוקה ממנו - והוא הצרורות. ונתבאר בו משפטי תולדה זו מה הם וכל עניניה בשלימות.

א. אֶחָד אֲבוֹת נִזְקִין וְאֶחָד² הַתּוֹלְדוֹת. אִם הָיָה הָאֵב מוּעֵד³ - תּוֹלְדוֹתָיו מוּעֵדוֹת⁴, וְאִם הָיָה תָּם⁵ -

וראה גם כא:). (35) בשדה של איש אחר, כלומר בשדה הנזיק. זוהי הוכחה מן התורה, נוספת על הנימוק ההגייוני הקודם. [בהלכה זו משמעונו רבינו הדינים השונים בכל נזקי שור, בין שן ורגל ובין קרן, היינו - ברשות הנזיק חייב וברשות המזיק פטור, ומנמק את הפטור בסברה הגיונית, שכוחה יפה בכל נזקי שור, ואחר-כך הוא מוסיף ומביא את הלימוד מהמקרא המדבר רק בשן ורגל, וכולל כל פטורי שן ורגל, בין האמור בהלכה זו - רשות המזיק - ובין האמורים בהלכות ח-ט העוסקות בדיני שן ורגל בלבד. וצריכים אנו לשני הנימוקים. הנימוק הראשון אינו מסביר טעם כל הפטורים משן ורגל, כגון חצר של שניהם או אינה של שניהם, והנימוק השני מן המקרא אין לו ענין כלל לנזקי קרן, רק לרגל ושן. ובזה מסולקת תמיהתו של הרמ"א בחושן-משפט סימן שפ"ט סעיף י על דברי רבינו כאן, וראה 'מאירת עינים' שם]. (36) לא למזיק ולא לניזק - אלא של אחר, ראה בבא קמא יד.

ח. הַזֵּיקָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים אוּ בְחֶצֶר שְׂאִינָהּ שֶׁל שְׁנֵיהֶם³⁷, לֹא לְמִזִּיק וְלֹא לְנֶזֶק, אוּ בְחֶצֶר שֶׁהָיָה שֶׁל שְׁנֵיהֶן וְהָרִי הִיא מִיחַדָּת לְהַנִּיחַ בָּהּ פְּרוֹת וְלַהֲכַנִּיס לָהּ בְּהֶמָּה, כְּגוֹן הַבְּקָעָה³⁸ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ: אִם בְּשֵׁן וְרַגֵּל הַזֵּיקָה כְּדִרְפָּה - הָרִי זֶה פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ רִשׁוֹת לְהִלָּף³⁹ [כְּאֵן] וְכֵאֵן, וְדִרְפָּה הַבְּהֶמָּה לְהִלָּף וְלֶאֱכֹל כְּדִרְפָּה⁴⁰ וְלִשְׁבֵר בְּדִרְפָּה הַלּוֹכָה; וְאִם נִגְחָה אוּ נִגְפָה אוּ רָבְצָה אוּ פְעֻטָה אוּ נִשְׁכָּה: אִם תִּמָּה הִיא - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק, וְאִם מוּעֵדָת - נֶזֶק שְׁלָם⁴¹.

(37) ר' שמעון בן אלעזר, בכרייתא שם. (38) אבל אם בהמת אחרים (לא של אחד השותפים) הזיקה שם, בשן או ברגל, דינה כהזיקה בחצר הנזיק, כי לה אין רשות להלך שם, וראה שם מז: (39) וזאת ידע בעל הפירות, ועליו לשמור עליהם. (40) שם יד. (41) כיון שאין לו רשות להכניס שם בהמה, אין זה דומה לרשות הרבים, ודינו כאילו נכנס לרשות היחיד של הנזיק. אלו דברי ר' יוסף לפי פירוש הגמרא, שם.

ט. הֵיטָה חֶצֶר הַחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶן מִיחַדָּת לְפְרוֹת וְלֹא לַהֲכַנִּיס בָּהּ בְּהֶמָּה, וְהַכְּנִיס שָׁם אֶחָד מִן הַשְּׂתִפִּין בְּהֶמָּתוֹ וְהִזִּיקָה - חִיב אֲפֹלוֹ עַל הַשֵּׁן וְעַל הַרְגֵל⁴². וְכֵן אִם הֵיטָה מִיחַדָּת לְבְהֶמָּה לְשְׁנֵיהֶם, וְהָיָה רִשׁוֹת לְאֶחָד מֵהֶן בְּלֶבֶד לַהֲכַנִּיס לָהּ פְּרוֹת, וְהִזִּיקָה⁴³ פְּרוֹתָיו - חִיב עַל הַשֵּׁן וְעַל הַרְגֵל⁴⁴.

(42) בהמתו של השני. (43) מכיון שרק לשותף שלו היתה רשות להכניס פירות, על כן דינו לגבי שן כדין חצר הנזיק (ראה שם). (44) עיקרים הנאמרים בתורה (בבא קמא ב:).

י. שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת⁴⁵ נִזְקִין בְּשׂוּר: הַקֶּרֶן⁴⁶, וְהַשֵּׁן, וְהַרְגֵל⁴⁷. תּוֹלְדוֹת הַקֶּרֶן⁴⁸: נְגִיפָה⁴⁹, נִשְׁכָּה⁵⁰, רְבִיצָה, פְּעִיטָה⁵¹. תּוֹלְדוֹת הַשֵּׁן⁵²: אִם נִתְחַפְּכָה בְּכֶתֶל לְהִנְאָתָהּ וְהִזִּיקָה בְּחַפְּכָה, וְכֵן אִם טָנְפָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַנֶּזֶק רַבִּיעַ נֶזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ; שֶׁהַדָּבָר סִפֵּק
הוא שְׁמָא שְׁנוּי הוא וְאִינוּ תוֹלְדֵת רִגְלָא, שֶׁהָרִי
בְּעֵטָה.

(20) בעיית ר' אשי שעלתה בתיקו, בבא קמא יט. אם התיזה צרוורת על ידי בעיטה בכוונה ולא אגב הליכה כדרכה, מה הדין? האם דינו כדין קרן, וכשם שקרן ברשות הרבים משלם חצי ממה שמשלם בכדרכה, כך ישלם כאן חצי ממה שמשלם בכדרכה, דהיינו חצי מן החצי, כלומר רביע הנזק, או אין דנים דין שינוי בצרוורת, ועל כן דין מקרה זה כדין צרוורת כדרכה היינו תולדה ברגל, שברשות הרבים פטור. בעיא זו לא נפתרה, ומשום כך אין מוציאים ממון מספק, והמזיק פטור. ומאותו הטעם, אם תפס הניזק רביע נזק, אין מוציאים מידו. השווה פרק א, הלכה יא.

ו. בְּעֵטָה בְּאֶרֶץ בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק, וְהִתִּיזָה צְרוּרוֹת מִחֲמַת הַבְּעִיטָה, וְהִזִּיקוּ שֵׁם - חַיֵּב לְשַׁלֵּם נֶזֶק²¹, שְׁזָה שְׁנוּי הוא בְּהִתְזוֹת הַצְּרוּרוֹת; וְאִם תִּפְשֵׁ הַנֶּזֶק חֲצִי נֶזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְאִפְלוּ הִיתָה מְהֻלְכֵת בְּמָקוֹם שְׂאֵי אֶפְשָׁר לָהּ שְׁלֵא תִּתִּיז²², וּבְעֵטָה וְהִתִּיזָה - מְשַׁלֵּם רַבִּיעַ נֶזֶק; וְאִם תִּפְשֵׁ הַנֶּזֶק חֲצִי נֶזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

(21) דין זה נובע מאותה הבעיה, שהיא יסוד להלכה הקודמת. אם יש שינוי לצרוורת, הריהו משלם רבע נזק בלבד, אפילו ברשות הניזק. ואם אין שינוי לצרוורת, וגם צרוורת על ידי בעיטה נחשבים כמו כדרכם, הרי ברשות הניזק ישלם חצי נזק. על כן, מספק ישלם הניזק רק רבע הנזק. (22) צרוורת, גם ללא בעיטה. ויש יסוד לדון מקרה זה כצרוורת כדרכם, ולחייב חצי נזק, שזוהי בעיית ר' אבא בר ממל שלא נפתרה, שם יט.

ז. כָּל הַמְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם - הָרִי הַתְּשַׁלּוּמִין מִמּוֹן שֶׁהוּא חַיֵּב לְשַׁלְּמוֹ, כְּמִי שֶׁלְּוָה מִחֲבֵרוֹ²³ שֶׁהוּא חַיֵּב לְשַׁלֵּם; וְכָל הַמְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק²⁴ - הָרִי הַתְּשַׁלּוּמִין קָנָס²⁵, חוּץ מִחֲצִי נֶזֶק שֶׁל צְרוּרוֹת שֶׁהוּא הִלְכָה²⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ²⁷.

(23) משלם לניזק מה שהפסידו. (24) תם בקרן ובתולדותיה. (25) כי בעל הבהמה אינו אשם, ובדין צריך להיות פטור, והתורה הטילה עליו תשלום חצי נזק, כדי שישמור את בהמתו בעתיד, שם טו: (26) שהוא תשלום "ממון" ולא "קנס". (27) לעיל הלכה ב' וג'.

ח. זֶה הַפְּלִלָה²⁸: כָּל הַמְשַׁלֵּם מֵה שֶׁהִזִּיק - הָרִי זֶה מִמּוֹן; וְכָל הַמְשַׁלֵּם יָתֵר אוּ פְחוֹת, כְּגוֹן תְּשַׁלּוּמֵי כְּפֻלָּה²⁹ אוּ חֲצִי נֶזֶק - הָרִי הִיתָר עַל הַקְּרָן אוּ הַפְּחוֹת קָנָס. וְאֵין חַיֵּבִין קָנָס אֶלָּא עַל פִּי עֵדִים, אֲבָל הַמוֹדָה כְּכֹל קָנָס מִן הַקְּנָסוֹת - פְּטוֹר³⁰.

(28) שם טו: (29) של גנב. (30) שם סד: למדו זה מהכתוב "אשר ירשיעון אלקים ישלם שנים לרעהו" (שמות כב, ח) ולא המרשיע את עצמו.

תוֹלְדוֹתָיו כְּמוֹהוּ⁶. וְכָל אַבוֹת נִזְיָקִין וְכָל תוֹלְדוֹתֵיהֶן מוֹעֲדִין הֵן מִתְחַלְתֵּן, חוּץ מִקְרָן וְתוֹלְדוֹתָיו שֶׁהֵן תַּמִּים בְּתַחֲלָה עַד שִׁיּוּעֲדוֹ⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ⁸.

(2) בין . . . בין. (3) מתחילתו, כגון שן ורגל. (4) ומשלם נזק שלם מן העידית שבנכסיו. (5) כגון קרן. (6) ומשלם חצי נזק מגופו. בבא קמא ב: ג. (7) כל סוג של נזק, טעון העדאה מיוחדת. אם הועדה הבהמה לנגיחה בקרן שהוא אב, לא הועדה לתולדות קרן. וכן אם הועדה לתולדה אחת, אינה מועדת לשאר תולדות (ראה מגיד-משנה). (8) למעלה פרק א הלכה ב' וד'.

ב. כָּל תוֹלְדָה - כְּאֵב שְׁלָה, חוּץ מִצְרוּרוֹת הַמְּנַתְזִין מִתְּחַת רִגְלֵי הַבְּהֵמָה בְּשַׁעַת הַלּוּכָה; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁתוֹלְדֵת הַרְגֵּל הַבִּי¹⁰, וּפְטוֹר עֲלֵיהֶן בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים כְּרִגְלָה¹¹, וְאִם הִזִּיקוּ בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק - מְשַׁלֵּם מִן הַיָּפָה שֶׁבְּנִכְסָיו, כְּרִגְלָה¹² שֶׁהוּא אָב, אֵף עַל פִּי כֵן אִינוּ מְשַׁלֵּם אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק¹³.

(9) שהזיקו. (10) מכיון שהזיקה בשעת הילוכה וללא כוונה להזיק, בבא קמא ג: (11) דעת רבא שם (12) דעת רב פפא שם. (13) משנה שם, יז. ואין זה קנס כמו קרן, ועל כן גובים אותו אפילו בחוץ לארץ, שאין גובים שם קנס. ואם הודה בעל השור אין פוטרין אותו כמורה בקנס בהלכה ח.

ג. מִיּוֹצֵד? בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצֵר הַנֶּזֶק, וְהִלְכָה, וְהָיוּ צְרוּרוֹת מְנַתְזִין מִתְּחַת רִגְלֵיהָ וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִן הַיָּפָה שֶׁבְּנִכְסָיו. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה הִיא¹⁴.

(14) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, ואין לה רמז בתורת משה, ע' רש"י בבא קמא יז: [ובהקדמתו לסדר זרעים, כותב רבינו שבהלכות למשה מסיני לא תיתכן מחלוקת כלל. ומכאן סתירה לדבריו, שהרי בסוגיא שלנו שם חולק סומכוס ואומר שצרוורת משלם נזק שלם, וראה שו"ת חוות יאיר סימן קצב].

ד. וְכֵן אִם הִיתָה מְהֻלְכֵת בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים, וְנִתְזוּ צְרוּרוֹת מִתְּחַת רִגְלֵיהָ לְרִשׁוֹת הַנֶּזֶק¹⁵ וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. דְּרִסָּה עַל הַפְּלִים¹⁶ בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק וְשִׁבְרוֹתוֹ, וְנִפְּל עַל כָּלִי אַחֲרָי¹⁷ וְשִׁבְרוּ - עַל הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם¹⁸, וְעַל הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק¹⁹.

(15) בבא קמא יט. אף-על-פי שהעקירה היתה ברשות הרבים, ושם פטורים על צרוורת, כמבואר למעלה בהלכה ב, בכל זאת במקרה זה חייבים, כי ההנחה היתה ברשות הניזק. (16) שם יז. (17) שהותו שבר מכלי השבור על כלי אחר ושברו. (18) כנזקי רגל. (19) כדין צרוורת.

ה. הִיתָה מְהֻלְכֵת בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים, וּבְעֵטָה²⁰ וְהִתִּיזָה צְרוּרוֹת, וְהִזִּיקוּ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים - פְּטוֹר; וְאִם תִּפְשֵׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברשות הרבים או ברשות הניזק, אבל על צרורות חייבים רק ברשות הניזק (למעלה הלכה ב). ו. שני בני אדם שפשעו וגרמו לנזקי בור, כל אחד משלם חצי נזק (לקמן פרק יב הלכה יז ובכמה מקומות). אחרי הקדמות אלו נתחיל לפרש. (40) כדין צרורות ולא כרגל. ראה הקדמה ב. (41) בעל התרנגול (ראב"ד). ואם קשרו אחר לא גרע מנקשר מאליו, שלדעת רבינו בעל התרנגול פטור. (42) אנוס הוא, אינו צריך להעלות על דעתו שייקשר חוט מאליו ברגלי תרנגוליו. ואין זה דומה להתזות צרורות ברגלי הבהמה או למשא שעליה, כי נקשר שלא מדעתם ושלא מרצונם של הבעלים. (43) דין זה עוסק במקרה אחד שונה בכמה בחינות מנושאי הדינים שלפניו. שם דנים בכלים שנשברו ברשות הניזק, ומדין צרורות נגעו בהם. כבר נתבאר כמה פעמים שצרורות חייב רק ברשות הניזק, אבל כדין זה דנים על נזקי בור, ואין חייבים על נזקי כלים בבור (הקדמה ד). ובעל כרחנו, עלינו להעמיד פיסקה זו במקרה שהזוק אדם. וכן פירש רש"י שם. או בעל חי אחר שנהרג או הוזק, ואפילו ברשות הרבים. ואף-על-פי שדרשו "שור" ולא "אדם" ואם נפל אדם לבור ונהרג, בעל הבור פטור, זה רק כשמת, אבל אם הוזק חייב בעל הבור בנזקיו (להלן פרק יג הלכה ג), וכל זה אמור, כשהנזק קרה אחרי שהחוט נח (ראב"ד), כי כל זמן שהמכשול בתנועה אין לו דין בור. וגם דין זה מדבר כשקשרו בעל התרנגול, ככדינים שלפניו, ולכן בעל החוט חייב רק חצי נזק, ובעל התרנגול גם כן חצי נזק משום בור, שגם הוא פשע על ידי קשירת החוט, ושנים שפשעו כל אחד משלם חצי נזק (הקדמה ואו). ראה מגדל עוז כאן. ולא על פעולת התרנגול מחייבים את בעליו, כי "איש בור, ולא שור בור", אלא על קשירת החוט. וראה פסקי הרא"ש ב"ק בתחילת פרק א. ושיטתו שונה לגמרי משיטת רבינו כאן].

יא. הצניע בעל החוט את החוט, והתרנגולים דרסו עָלָיו והוציאוהו, ונקשר ברגליהן ושברו בו את הפלים - אף בעל החוט פטור, שהרי אנוס הוא.⁴⁴

(44) שם יט: בעל התרנגול פטור משום "איש בור, ולא שור בור". [היינו אם הוזק האדם או בעל-חי אחרי שהחוט נח, אבל כשהזיק דרך הילוכו חייב בעל התרנגול חצי נזק משום "צרורות"].

יב. תרנגולין שהיו מפריחין⁴⁵ ממקום למקום ושברו את הפלים: אם בכנפיהם שברו - משלם נזק שלם⁴⁶, ואם ברוח שפכנפיהם - משלם חצי נזק.⁴⁷

(45) שם יז: (46) כדין רגל. (47) כדין צרורות, כי הנזק נעשה לא על ידי התרנגול גופו, אלא באמצעות הרוח, שהם גרמו לנשיבתו.

יג. היו מהדסיין⁴⁸ על גבי עֶסָה או על גבי פרות וטנפו או נקרו - משלמין נזק שלם⁴⁹. הזיקו בעפר או צרורות שהעלו שפכנפיהן או ברגליהן - משלמין חצי נזק.⁵⁰

(48) חופרים ברגלים, ראה פירוש המשניות לרבינו בבא קמא

ט. תרנגול שהשיט ראשו לאויר פלי זכוכית ותקע בו ושברו³¹: אם היו בתוכו תבלין וכיוצא בהן³², שהשיט ראשו פדי לאכלן - על התבלין משלם נזק שלם³³, ועל הפלי משלם חצי נזק פחצי נזק צרורות³⁴, שפך הוא דרפוי³⁵; ואם היה הפלי ריקן - הרי זה משנה³⁶, ומשלם חצי נזק פכל הקנסות³⁷.

(31) שנבקע הכלי מחמת הקול. (32) ממאכלי תרנגול. (33) כדין שן, הואיל ודרכו בכך. (34) כי הנזק בא לא על-ידי התרנגול גופו, אלא מכוחו. (35) להכניס ראשו לתוך כלי, שיש בו גרעינים, ולהשמיע קול בשעת האכילה, שם יח: ויט. (36) שהכניס ראשו לתוך כלי ריק. (37) כדין קרן ולא כדין צרורות, וכן פסק הרי"ף בהלכותיו. ואף-על-פי שאם בעטה והתזיה צרורות אינו משלם אלא רביע נזק (למעלה הלכה ה), שם גוף המעשה המזיק, היינו התזות צרורות נעשה על-ידי שינוי. אבל כאן, גוף מעשה ההיזק, היינו קריאת התרנגול הוא כדרכה, אלא שהכנסת הראש לכלי ריק הוא שינוי, ולפיכך אין זה צרורות על-ידי שינוי אלא תולדה של קרן (מגיד-משנה, וראה בראב"ד).

י. וכן סוס שצנף³⁸ וחמור שנער ושבר את הפלים - משלם חצי נזק. התרנגולין מועדין³⁹ להלף בדרפן ולשבר. היה חוט או רצועה קשור ברגליהן, ונסתפק פלי פאותו החוט ונתגלגל ונשבר - משלם חצי נזק⁴⁰. במה דברים אמורים? פשקשורו אדם⁴¹; אבל אם נקשר על רגליהם מאליו - בעל התרנגולין פטור⁴². ואם היה לחוט בעלים ולא היה החוט הפקר - בעל החוט חייב חצי נזק, שהרי הוא פבור המתגלגל.⁴³

(38) השמיע קול. משלם חצי נזק כדין צרורות, שדרכו של סוס לצנוף ושל חמור לנעור. (39) בבא קמא יז. [הפירוש להלכות אלו טעון בירור מוקדם, כי דבריהן בחלקם סתומים, ובחלקם מוקשים. הראב"ד מרבה בהשגות והמגיד-משנה מצדיקן, והרמ"א ב"שולחן ערוך" חושך משפט סימן שצ סעיף א, מגדיר דברי רבינו אלה במילים: "זה סתום". הפירוש שלפנינו מבהיר את עומק כוונת רבינו בדינים אלה, ומתוך כך תסתלקנה השגותיו של הראב"ד. ונקדים שש הקדמות קצרות לביאור הענין: א. נתחיל מן המקרא. כתוב בתורה, וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור, בעל הבור ישלם (שמות כא, לג-לד). ודרשו חכמים (בבא קמא יט): איש בור ולא שור בור. פירוש: אם בהמה חופרת בור או הניחה מכשול וכדומה, בעל הבהמה פטור. ב. בעל חי שדרס על כלי ולא נשבר על המקום ונתגלגל למקום אחר ונשבר, מסופק רבא (שם יז): אם חייב נזק שלם כדין רגל או חצי נזק צרורות. נתבאר כבר כמה פעמים שבבעיא שלא נפתרה פוסק רבינו המוציא מחבירו עליו הראיה. ג. כל דבר המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה והזיק אחרי שנת, נקרא "בור המתגלגל", ודינו כדין בור (שם ו). ד. אין חייבים על נזקי כלים בבור (להלן פרק יג הלכה א). ה. על בור חייבים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק ב, משנה א. (49) כי דרכם בכך. (50) כדין צרוורת, שם יז:

יד. היו מחטטין בחבל⁵¹, ונפסק החבל⁵² ונשבר הדלי - משלמין נזק שלם⁵³. והוא, שנתגלגל הדלי מחמתו⁵⁴ עד שנפול ונשבר. ואם היה על החבל אכל⁵⁵ וקצת אכילתו פסקוהו⁵⁶ - משלם גם על החבל נזק שלם⁵⁷.

(51) שם (בדפוס קושטא רס"ט - היו מחטטין בדליו). (52) נחלש החבל, ונפסק מכובד הדלי. (53) כדין רגל, כי דרכו לחטט ואין כוונתו להזיק. דין זה עוסק בחבל בלוי, שבחטוט קל הוא נפסק, ולכן אין זה משונה, ועל החבל אינו חייב כלום, כי הוא חסר ערך. (54) שהם דחפוהו עד שנשבר. על כן משלם נזק שלם, כי הזיקו בגופם, שם יח. אם נתגלגל הדלי מאליו ונשבר, אינו משלם אלא חצי נזק מספק, כי קיימת בעיא של רבא (שם) שלא נפתרה, אם זה נחשב כהזיק בגופו או כנזק של צרוורת, וראה רי"ף שם. (55) גמרא שם. (56) קרעוהו. (57) כדין שן, כי דרכו בכך לנקר בחזקה את החבל שיש עליו אוכל.

טו. הפלג והגדי⁵⁸ שקפצו מראש הגג מלמעלה למטה ושרו את הפלים - משלמין נזק שלם⁵⁹, מפני שמועדים הן לדבר זה. וכן אם נפלו והזיקו, שעליהן לראש הגג פשיעה⁶⁰; ואף על פי שנפילתן אנס⁶¹, כל שתחלתו בפשיעה וסופו באנס - חיבב⁶².

(58) בבא קמא כא: (59) כדין רגל. (60) כי הבעלים ידעו דרכם של הכלב והגדי לטפס לראש הגג. (61) והבעלים לא היו צריכים להעלות על הדעת, שהכלב או הגדי יפלו. (62) כי לולא הפשיעה לא היו נופלים, בבא מציעא מב.

טז. קפצו ממטה למעלה - משלמין חצי נזק. והוא, שנתלש הגדי ונסרף⁶³ וקפץ הפלג; אבל נסרף הפלג ודלג הגדי, בין מלמעלה למטה בין ממטה למעלה - חיבבין נזק שלם⁶⁴. וכן תרנגול⁶⁵ שדלג, בין מלמעלה למטה בין מלמעלה למעלה - משלם נזק שלם.

(63) שנעץ צפרניו בכותל. אין זה דרכו של הגדי, ומשום כך משלם חצי נזק כדין קרן, בבא קמא כב. (64) זוהי גירסת רבינו, וגם גירסת הרי"ף ורבינו חננאל שם (בגמרא שלנו, הגירסא: פטורין). (65) דרכו לדלג אפילו מלמטה למעלה, שם כא:

יז. פלג שנטל את התררה⁶⁶ והלך לו לגדיש: אם הניחה בגדיש ואכל את התררה והדליק את הגדיש - על התררה ועל מקום התררה משלם נזק שלם⁶⁷, ועל שאר הגדיש חצי נזק⁶⁸; ואם היה מגרר את התררה על הגדיש והולך ושורף - משלם על התררה נזק שלם, ועל מקום הגתלים חצי נזק⁶⁹, ועל שאר הגדיש פטור⁷⁰.

(71) כך משמע מלשון הגמרא בבא קמא כג. "מאן חייב? בעל הכלב. וליחייב נמי גחלת?" ומפרש רבינו, שהוא שואל למה אין מחייבים את בעל הגחלת לשלם בעד הגדיש, ובעל הכלב ישלם בעד החררה ומקומה. ומתיר כששימר בעל הגחלת על גחלתו. ומכאן למד רבינו שאם לא שימר גחלתו הוא חייב.

יח. במה דברים אמורים? בששומר בעל הגחלת את אשו וסתם הדלת, ובא הפלג וחתר ונטל את התררה מעל האש; אבל אם לא שמר אשו, בעל האש - חיבב על שרפת הגדיש⁷¹, ובעל הפלג חיבב על אכילת התררה ועל מקומה.

(71) כך משמע מלשון הגמרא בבא קמא כג. "מאן חייב? בעל הכלב. וליחייב נמי גחלת?" ומפרש רבינו, שהוא שואל למה אין מחייבים את בעל הגחלת לשלם בעד הגדיש, ובעל הכלב ישלם בעד החררה ומקומה. ומתיר כששימר בעל הגחלת על גחלתו. ומכאן למד רבינו שאם לא שימר גחלתו הוא חייב.

יט. המששה פלגו של חברו בחברו - פטור מדיני אדם וחיבב בדיני שמים⁷², ובעל הפלג חיבב חצי נזק⁷³; שפיון שהוא יודע שאם שסה את פלגו להזיק נושף, לא היה לו להניחו. ואם שסהו בעצמו⁷⁴ - בעל הפלג פטור; שפל המששה⁷⁵ ובא אחר ושנה בו⁷⁶ - פטור.

(72) פטור מדיני אדם, כי לא עשה מעשה. אבל מבחינה מוסרית מוטלת האחריות עליו וחיבב לשלם, אלא שאין בית-דין יכול להכריח אותו לשלם, בבא קמא כד: (73) פסק כה"אם תמצו לומר" של רבא (שם), שבעל הכלב חיבב, וכדעת הרי"ף שם. ומשלם רק חצי נזק, כי אין דרכו של כלב לנשוך. וראה כסף-משנה פרק ב דנזירות הלכה ה, שכתב: "ופסק כ"אם תמצו לומר", וכבר נודע שזוהי שיטתו ושיטת הגאונים, וכן גם בר"א" מסכת קידושין פרק א סימן ד. (74) והכלב נשך את המשסה. (75) המשסה שינה, כי אינו רשאי לשסות. (76) הכלב שנשך.

כ. שתי פרות ברשות הרבים, אחת רבוצה ואחת מהלקת, ובעטה מהלקת רבוצה - חיבב חצי נזק⁷⁷; שאף על פי שדרבנה להלך עליה, אין דרבנה לבעט בה⁷⁸.

(77) כדין תולדה דקרבן, בבא קמא כד: (78) נימוקו של רבא, שם. סיכום: בפרק זה דובר בעיקר על תשלומי חצי נזק: א. בתור שינוי, כתולדה דקרבן. ב. בתור צרוורת.

~ יום שישי כ' ניסן ~

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו עניני השן שהוא האכילה וכל דבר שהבהמה נהנית ממנה. וכן נתבארו בו משפטי המכניס בהמתו ברשות שאינה שלו אם הזיקה בשן ורגל או הוזקה, וחילוקיהם בין נכנסה ברשות לשלא ברשות.

א. הבהמה מועדת לאכל פרות או ירקות וכיוצא בהן². לפיכך, אם נכנסה לרשות הנזק ואכלה דברים שדרכה לאכלם - משלם נזק שלם; שגאמר: ובער בשדה אחר מיטב שדהו וגו'. ואם אכלתם ברשות הרבים - פטור³; ואם נהנית - משלם מה שנהנית⁴, לא מה שהזיקה.

2) משנה, בבא קמא יט: (3) כי כתוב "בשדה אחר", ופירושו חכמים: ברשות הנזק. הטעם שהוא פטור, מכיוון שיש לבהמה רשות ללכת ברשות הרבים, ודרכה ללכת ולאכול. (4) הדמים שבעל הבהמה חסך לו על ידי האכילה.

ב. פיצד? נכנסה לרשות הנזק ואכלה שמשמין או לט וכיוצא בהם בשדה דינר - משלם דינר⁵. ואם אכלתן ברשות הרבים ונהנת - רואין אותן פאלו הם שעורים⁶ או עמיר⁷, ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול⁸.

5) דינר של כסף = זוז. אף על פי שאין רגילים להאכיל שומשמין לבהמה משלם דינר, כי שן ברשות הנזק משלם נזק שלם והנזק הוא דינר. (6) ברשות הרבים פטורים מלשלם את דמי הנזק של האכילה. החיוב הוא רק משום שבעל הבהמה נהנה, כי לולא אכלה היה צריך לתת לה אוכל. משום כך ישלם לא דמי שומשמין, אלא דמי שעורים או עמיר, שרגילים להאכיל את הבהמה. (7) שעורים בשיבולים שרגילים להאכיל את הבהמה בזמן הקציר (ראה מגיד משנה וכסף משנה). (8) דהיינו שני שלישי המחיר. בבא בתרא קמו: גם במקרה שדרכו להאכילה שעורים הוא משלם בזול, מכיוון שזה היה בעל כורחו (דברי הרמ"ה המובאים בנימוקי יוסף שם, כ.).

ג. אכלה אכלים הרעים לה, כגון שאכלה חטין - הואיל ולא נהנית, פטור. אכלה אכלין שאין דרכה לאכלן, כגון שאכלה פסות או פלים, בין ברשות הנזק בין ברשות הרבים - משלם חצי נזק; שזה שנוי הוא⁹, ודרך בני אדם להניח פליהם¹⁰ וכסותן ברשות הרבים עד שפנוחו מעט.

9) ודינו כתולדה דקרו. (10) על כן אין לפטור מטעם "כל המשנה ובא אחר ושנה בו פטור", ראה למעלה פרק ב, הלכה יט.

ד. בהמה שהיתה עומדת ברשות הנזק ותלשה פרות

מְרֻשׁוֹת הָרִבִּים וְאָכְלָתָן בְּרֻשׁוֹת הַנֶּזֶק - הָרִי הַדָּבָר סֶפֶק¹¹, לְפִיכֵךְ אֵינָה מְשַׁלֶּמֶת אֲלֵא מֵה שְׁנֵהֲנִית¹²; וְאִם תִּפְשׂ הַנֶּזֶק בְּמָה שְׁהִזִּיקָה - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שְׁהָרִי בְּרֻשׁוֹתוֹ אָכְלָה.

11) אם להתחשב במקום העקירה, ואינו משלם אלא מה שנהנית, או במקום הנזק ומשלם מה שהזיקה. זוהי בעיית רבי זירא שלא נפתרה, בבא קמא כ. (12) כי אין מוציאים מספק. גירסת רבינו בגמרא שם כגירסת רבינו חננאל: "דקאי ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרשות הרבים לרשות היחיד", ולא כגירסתנו שם.

ה. פֶּלֶב שְׁנֹכְנֵס לְחֶצֶר וְנִטַּל פֶּת או בֶּשֶׂר וְהוֹצִיאָן לְרֻשׁוֹת הָרִבִּים או לְחֶצֶר אַחֲרָת¹³ וְאָכְלָם שָׁם - מֵה שְׁנֵהֲנָה מְשַׁלֶּם¹⁴; אָכְלָם בְּשָׂדֵה שֶׁל בַּעַל הַחֶצֶר - מְשַׁלֶּם נֶזֶק שָׁלֵם פְּאֵלוֹ אֲכָלָן בְּתוֹךְ הַחֶצֶר¹⁵, שְׁהָרִי בְּרֻשׁוֹת הַנֶּזֶק אָכַל. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

13) של בעלים אחרים. (14) כי הולכים אחרי מקום האכילה, והיא הייתה ברשות הרבים וראה הלכה ד. (15) במשנה שם כא: "הכלב שנטל חררה והלך לגדיש - של בעל החררה - אכל החררה ... על החררה משלם נזק שלם". מכאן אתה למד שאם אכל ברשות הנזק, אפילו לא באותו מקום ששם נטל את האוכל, משלם נזק שלם.

ו. בַּהֲמָה שְׁאָכְלָה אֲכָלִין שְׂאִין דְּרַכָּה לְאָכְלָן אָבַל אוֹכְלָתָן עַל יְדֵי הַדָּחַק, כְּגוֹן פֶּרָה שְׁאָכְלָה שְׁעוּרִים¹⁶, וְחִמּוֹר שְׁאָכַל בְּרֻשֵׁינִים¹⁷ או דָּגִים, וְחִזִּיר שְׁאָכַל חֲתִיכַת בֶּשֶׂר, וְכָלֵב שֶׁלָּקַק אֶת הַשָּׁמֶן, וְחִתּוּל שְׁאָכַל תְּמָרִים, וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ: אִם אָכְלָה בְּרֻשׁוֹת הַנֶּזֶק - מְשַׁלֶּם נֶזֶק שָׁלֵם¹⁸, וּבְרֻשׁוֹת הָרִבִּים - פְּטוּר; וְאִם נִהְנִית - מְשַׁלֶּם מֵה שְׁנֵהֲנִית.

16) שהם מאכל חמור. (17) שהם מאכל פרה. שם יט: כל הדוגמאות לקוחות מדברי הברייתא ומדברי רב פפא, שם. (18) כדין שן, אף על פי שאכלתם על ידי הדחק.

ז. תִּיָּה שְׁנֹכְנֵסָה לְרֻשׁוֹת הַנֶּזֶק וְטֻרְפָּה וְאָכְלָה בְּהֵמָה או בֶּשֶׂר - מְשַׁלֶּם נֶזֶק שָׁלֵם, שְׁזָהוּ דְרַפְּחָה¹⁹; אָבַל פֶּלֶב שְׁאָכַל כְּבָשִׂים קְטַנִּים²⁰, או חִתּוּל שְׁאָכַל תְּרַנְגוּלִים גְּדוּלִים - הָרִי זֶה שְׁנוּי²¹, וּמְשַׁלֶּם חֲצִי נֶזֶק²².

19) לשון הברייתא שם טז: (20) אפילו קטנים. (21) כי אין זה דרכו. בגמרא כתוב סתם: כלב שאכל כבשים וחתול שאכל תרנגולים, הרי זה משונה. אחר כך בא שם פירוש, שזה נאמר רק בגדולים, אבל בקטנים - דרכו הוא. רבינו מפרש כנראה, ש"גדולים" מוסב רק על תרנגולים שאכלם חתול, אבל בכלב שאכל כבשים אין הבדל, ואף קטנים אין דרכו לאכלם. משום כך זה שינוי ומשלם חצי נזק. (22) אף על פי שהוא נהנה, אין זה תולדה דשן, אלא תולדה דקרו, שם טו:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהָרִי מְצָאָהּ מְקוֹם רֶךְ וְלֹא נִתְרַסְקוּ אֵיבְרִיָּהּ. אָבֵל
אִם יָרְדָה פְּדֻרְפָּה וְאָכְלָה - מְשַׁלֵּם מֵה שְׁהִיזְקָה.
וְאִפְלוּ טַנְפָּה פְּרוֹת בְּמִי לְדָה⁴² - מְשַׁלֵּם מֵה
שְׁהִיזְקָה, מִפְּנֵי שֶׁתְּחַלְתּוּ בַּפְּשִׁיעָה. וְכֵן אִם דִּחְפַּתָּה
חֲבֵרְתָה וְנִפְלָה - מְשַׁלֵּם מֵה שְׁהִיזְקָה, מִפְּנֵי שֶׁהִי
לוֹ לְהַעֲבִירֵן אַחַת אַחַת, כְּדִי שְׁלֹא יִדְחֲפוּ זוֹ אֶת זוֹ.

39) משנה בבא קמא נה: ופירושו של רב כהנא ורבא, שם
נח. 40) ואפשר היה להוציאה. 41) ואינו משלם נזק
שלם, מכיוון שהכניסה לגינה הייתה באונס. דעת רבי יוחנן
שם. 42) דוגמא של רבי ירמיה שם נח. אף על פי שזה
אונס, שלא ידע שתלך, משלם נזק שלם, כי תחילתו
בפשיעה, שלא שמר עליה ונתן לה להיכנס לגינה, וכל
שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב.

יב. הַחֲלָקָה וְנִפְלָה, וְצָאֵת⁴³ וְחִזְרָה לַגְּנֵה, אֶף עַל
פִּי שְׁחִזְרָה שְׁלֹא לְדַעַת הַבְּעָלִים⁴⁴ - מְשַׁלֵּם מֵה
שְׁהִיזְקָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה לוֹ לְשִׁמְרָה⁴⁵ שְׁלֹא תִחְזֹר;
שֶׁהִדְבַּר יְדוּעַ, שֶׁפִּינֵן שְׁיַעֲה דָרְךְ הַגְּנֵה, הִרִי הִיא
חִזְרָת מֵאֵלֶיהָ.

43) מן הגינה. 44) כגון שנעל בפניה שלא כראוי.
45) שמירה מעולה.

יג. הַקָּדָר שֶׁהַכְּנִיס קְדָרוֹתָיו לְחֻצֵר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא
בְּרִשׁוֹת, וְשִׁבְרָתָן בְּהִמְתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת - פְּטוֹר.
וְאִם הִזְקָה בָּהֵן - בְּעַל הַקְּדָרוֹת חֵיב. וְאִם הַכְּנִיס
בְּרִשׁוֹת - פְּטוֹר⁴⁶. וְאִם קָבַל עָלָיו בְּעַל הַבַּיִת לְשִׁמּוֹר
אֶת הַקְּדָרוֹת - בְּעַל הַבַּיִת חֵיב.

46) בעל הקדרות פטור, אם הבהמה הזוקה, בעל הבית
חייב לשמור על בהמתו שלא תינזק, ואם הבהמה שברה
את הקדרות, בעל הבית פטור, כי לא קיבל על עצמו
שמירה על הכלים. זוהי דעת רבי שם, ושמואל פוסק כרבי,
שם מח: והלכה כשמואל בדיני.

יד. וְכֵן אִם הַכְּנִיס פְּרוֹתָיו לְחֻצֵר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא
בְּרִשׁוֹת, וְאָכְלָתָם בְּהִמְתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת - פְּטוֹר⁴⁷.
וְאִם הִחֲלָקָה בָּהֵן וְהִזְקָה - בְּעַל הַפְּרוֹת חֵיב. וְאִם
הַכְּנִיס בְּרִשׁוֹת - פְּטוֹר. וְאִם קָבַל עָלָיו בְּעַל הַבַּיִת
לְשִׁמּוֹר אֶת הַפְּרוֹת - בְּעַל הַבַּיִת חֵיב⁴⁸. הַכְּנִיסֵן שְׁלֹא
בְּרִשׁוֹת וְאָכְלָתָן בְּהִמְתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת וְהִזְקָה
בְּאִכְלֵתָן - בְּעַל הַפְּרוֹת פְּטוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה לָהּ שְׁלֹא
תֵאכְל. וְאִם הַכְּנִיסֵן בְּרִשׁוֹת, וְהִנְחִיחוּ בְּעַלֵּי הַחֻצֵר אֶת
זֶה שֶׁהִרְשִׁיחוּ בְּחֻצֵר לְשִׁמּוֹר, וְאָכְלָתָן בְּהִמְתּוֹ שֶׁל
בְּעַל הַבַּיִת וְהִזְקָה בְּאִכְלֵתָן - בְּעַל הַפְּרוֹת חֵיב⁴⁹;
שֶׁפִּינֵן שְׁרָאָה הַבְּהֵמָה אוֹכְלֵת דְּבָרִים מִזִּיקָה לָהּ
וְהִנְחִיחָהּ - חֵיב, שֶׁהִרִי אֵין בְּעַלֵּי הַחֻצֵר מְצוּיִין שֶׁם
לְהַעֲבִיר הַבְּהֵמָה מֵהֵן. וּמַעֲשֵׂה פֶּאֶשָׁה שֶׁנִּכְנְסָה
לְאִפּוֹת בְּתַנּוּר בְּבֵית שְׁכֵנֹתֶיהָ, וְהִנְחִיחָהּ וְנִתְעַלְמוּ

ח. סֵל שֵׁישׁ בּוֹ לֶחֶם, וְנִכְנַס חֲמוּר²³ וְשִׁבְרָה הַסֵּל
וְאָכַל הַלֶּחֶם - מְשַׁלֵּם עַל הַסֵּל וְעַל הַלֶּחֶם נִזְק שְׁלֵם,
שְׂזָה הוּא דְּרַכּוּ²⁴. וְכֵן שְׁעִיר עֲזִים²⁵ שְׁרָאָה לְפֶת
וְכִיּוּצָא בּוֹ עַל פִּי הַחֲבִית, וְנִסְתַּבַּב בְּחֲבִית וְאָכַל אֶת
הַלֶּפֶת וְשִׁבְרָה אֶת הַחֲבִית - מְשַׁלֵּם עַל שְׁנֵיהֶם נִזְק
שְׁלֵם²⁶; כִּשְׁם שְׁדָרְכוּ לְאָכַל, כֵּן דָּרְכוּ לְהַתְלוֹת
בְּבָלִים וְלַעֲלוֹת כְּדִי לְאָכַל. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. אָבֵל
אִם נִכְנַס הַחֲמוּר וְאָכַל אֶת הַלֶּחֶם וְאַחַר כֵּן שִׁבְרָה אֶת
הַסֵּל - עַל הַלֶּחֶם מְשַׁלֵּם נִזְק שְׁלֵם, וְעַל הַסֵּל חֲצִי
נִזְק²⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

23) לרשות הניזק. 24) לשבר את הסל בשעת אכילת
הלחם. 25) עד בן שנה, שם כ. 26) על הלפת מדין
שן, ועל החבית מדין רגל. 27) כי זה משונה.

ט. בְּהֵמָה שֶׁאָכְלָה מִתּוֹךְ הַרְחֻבָּה²⁸, בֵּין דָּרְךְ הַלִּיכָתָה
בֵּין שְׁעֵמֻדָּה²⁹ וְאָכְלָה - מְשַׁלֵּם מֵה שְׁנֵהֲנִית. וְאִפְלוּ
חִזְרָה עַל צְדֵי הַרְחֻבָּה³⁰ וְאָכְלָה מֵהֵן. אָבֵל אִם
הִנְחִיחָה אֶת הַרְחֻבָּה וְהִלְכָה וְעִמְדָה בְּצֵדֵי הַרְחֻבָּה³¹
וְאָכְלָה - מְשַׁלֵּם מֵה שְׁהִיזְקָה³². אָכְלָה מִפְּתַח
הַחֲנוּת³³ - מְשַׁלֵּם מֵה שְׁנֵהֲנִית³⁴; מִתּוֹךְ הַחֲנוּת -
מְשַׁלֵּם מֵה שְׁהִיזְקָה.

28) שוק, משנה שם יט: 29) דרכה של בהמה לאכול,
ועל כן ברשות הרבים פטור, ומשלם מה שנהנית בלבד,
שם כ. 30) קרן זוית. 31) שדינם כדין רשות היחיד
של בעל הפירות, אין בעל הבהמה משלם מה שהזיקה,
כי דרכה בלכתה ברחבה, להחזיר ראשה לצדי הרחבה,
דעת שמואל שם כא. 32) כדין בהמה שאכלה ברשות
הניזק, שם. 33) הפתוחה לרשות הרבים. 34) כדין שן
ברשות הרבים, שם יט:

י. הִיָּתָה מְהַלְכַת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּפְשִׁטָה צְנוּאָרָה
וְאָכְלָה מֵעַל גְּבִי חֲבֵרְתָהּ, וְאִפְלוּ עִמְדָה³⁵ - מְשַׁלֵּם
מֵה שְׁנֵהֲנִית; שֶׁפִּינֵן דָּרְךְ הַבְּהֵמוֹת³⁶ לְאָכַל זוֹ מֵעַל גְּבִי
זוֹ. וְאִם קָפְצָה וְאָכְלָה³⁷ עַל גְּבִי חֲבֵרְתָהּ - מְשַׁלֵּם מֵה
שְׁהִיזְקָה; שֶׁגְּבִי חֲבֵרְתָהּ פְּחֻצֵר הַנִּזְק הוּא חֲשׂוּב³⁸.

35) שם כ. ואף על פי שגם הבהמה רשות הניזק היא.
וטעמו של דבר, משום שהבהמה המזיקה עומדת ברשות
הרבים הרי זה דומה לחזרה על צידי הרחבה שבהלכה ט,
ואינו דומה לאכלה מפתח החנות שהוא חצר הניזק ממש
(ראה בכסף משנה). 36) ודינה כדין שן ברשות הרבים.
37) כשהיא עומדת על הבהמה (נימוקי יוסף שם).
38) ומשלם מה שהזיקה.

יא. בְּהֵמָה שֶׁהִחֲלָקָה בְּאֶבֶן אוּ בְּמִימֵי רִגְלֶיהָ וְנִפְלָה
לַגְּנֵה³⁹ וְנִחְבְּטָה עַל גְּבִי פְּרוֹת וְיָרְקוֹת אוּ שְׁאֲכָלָה -
מְשַׁלֵּם מֵה שְׁנֵהֲנִית. אִפְלוּ הִלְכָה מְעֵרוּגָה לְעֵרוּגָה,
וְאִפְלוּ נִשְׂאָרָה שֶׁם כָּל הַיּוֹם פְּלוּ⁴⁰ - אֵינוּ מְשַׁלֵּם
אֶלָּא מֵה שְׁנֵהֲנִית⁴¹. וְיֵמָּה הַנְּאָה יֵשׁ לָהּ בְּחִיטָה?

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. הפורץ גדר לפני פהמת חברו¹² ויצאת והזיקה: אם היה גדר חזק ובריא - חיב¹³, ואם היה פתל רעוע¹⁴ - פטור בדיני אדם¹⁵ וחיב בדיני שמים¹⁶. וכן הנותן סם המנות¹⁷ לפני פהמת חברו - פטור מדיני אדם¹⁸ וחיב בדיני שמים¹⁹.

12) מתוך כוונה שתצא הבהמה ותזיק. (13) על הנזקים שהזיקה הבהמה, כדין כל מזיק, שם נה: מה שאין כן בפרצה לסטים בהלכה הקודמת שכוונתם לגנוב, ולכן אינם חייבים אם לא הוציאוה בידים או הכישוה. (14) והבהמה אינה משתמרת. (15) על הנזק שהזיקה הבהמה, כדין כל גורם בנזקים. (16) על שגרם לבעלים שישלמו, מכיון שפשעו ולא שמרו כראוי (ראה הלכה א), ויתכן שלולא פרץ לא היתה יוצאת ולא היתה מזיקה, שם נו (בדבר ההבדל בין פרצה ליסטים ובין הפורץ גדר לפני בהמת חבירו - ראה תשובות הרמב"ם, הוצאת פריימן, סי' שלט). (17) שם מז: (18) שלא היה לה לאכול, ולכן זה גרם נזק בלבד. (19) שגרם נזק מתוך כוונה.

ג. המעמיד בהמת חברו²⁰ על גבי קמת חברו²¹ - המעמיד חיב²² לשלם מה שהזיקה²³. וכן אם הפישה²⁴ עד שהלכה לקמת חברו והזיקה - זה שהפישה חיב.

20) וכל-שכן בהמתו. (21) תבואת חבירו שטרם נקצרה. (22) על-ידי מעשה המשיכה נעשה אחראי לכל נזקיה, והרי ידע שדרכה לאכול תבואה, שם נו: (23) כי המעמיד, דינו כמזיק בידים. (24) אף-על-פי שלא הכניסה בידים לקמה, דינו כמעמיד, שם.

ד. המוסר בהמתו לשומר חנם או לנושא שכר²⁵ או לשוכר²⁶ או לשואל²⁷ - נכנסו תחת הבעלים²⁸, ואם הזיקה - חיב השומר. במה דברים אמורים? בזמן שלא שמרוה פלל; אבל אם שמרוה שמירה מעלה³⁰ פראוי, ויצאת והזיקה - השומרים פטורין³¹ והבעלים חיבים. אפלו המיתה את האדם³². שמרוה שמירה פחותה³³: אם שומר חנם הוא - פטור³⁴, ואם שומר שכר או שוכר או שואל הוא - חיבין³⁵.

25) מקבל שכר שמירה. (26) מקבל בהמה לשימוש תמורת תשלום. (27) מקבל בהמה לשימוש ללא תשלום. (28) וכשם שהבעלים חייבים בנזקי בהמתם, כך חייב השומר בתקופת שמירתו, שם מה. (29) שכולם חייבים, ואף שומר חנם. (30) דלת שיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה. (31) שם מה. (32) מקומו של משפט זה, אחרי המשפט הבא "שמרוה שמירה פחותה אם שומר חנם הוא פטור", ראה תשובות הרמב"ם הוצאת פריימן, סי' שמ. (33) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. (34) כי די לו בשמירה זו, ואין זו פשיעה. והבעלים חייבים אפילו המיתה אדם והשור נסקל, והשומר חנם פטור מלהחזיר דמי שור לבעליו, והבעלים חייבים בכופר. (35) בכל הנזקים, כי חובתם

פדי שלא יפיטו בה⁵⁰ פעת לשתה ואפיתה, ובא עז של בעל הבית ואכל הפצק ומת, וחיבהו חכמים לשלם דמיו. וכן כל פיוצא בזה.

(47) מלשלם מה שהזיקה, אבל משלם מה שנהנית. (48) על הפירות שאכלה בהמתו. (49) כי השמירה מוטלת עליו. (50) כשהיא מגלה זרועותיה מטעמי צניעות.

טו. המגדיש⁵¹ בתוך שדה חברו שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל השדה - פטור⁵². ואם החלקה והזיקה - בעל הפרות חיב. אכלתן והזיקה באכילתן - פטור⁵³. ואם הגדיש ברשות - בעל השדה חיב⁵⁴, אף על פי שלא קבל עליו לשמר; שהשומר בגרנות, פיון שאמר לו 'הגדש פכאן' - פמי שאמר לו 'הגדש ואני אשמר לך' הוא חשוב.

(51) העושה גדיש (של התבואה שנקצרה). שם נט: (52) מלשלם בעד הנזק, אבל משלם לפי שנהנית. (53) כי היה לה שלא תאכל, כלמעלה הלכה יד. (54) מדובר כשבעל השדה הוא שומר הגדישים של כל בני הבקעה.

~ שבת קודש כ"א ניסן ~

פרק רביעי

1) נתבאר בו איכות השמירה, שהבעלים פטורים בנזקי שן ורגל אם עשאוה, וכן אם מסרו בהמתם לאחרים והזיקה, ומהו דין המפקיד, ומהו דין הנפקד בשלימות. ונסתיים הפרק בביאור כיצד שמין הנזק שהזיקה הבהמה בשן ורגל לפי שיש חילוק בשומא כמבואר שם.

א. הפונס צאן לדיר² ונעל בפניהן בדלת שיכולה לעמד ברוח מצויה³, ויצאה והזיקה - פטור⁴. ואם אינה יכולה לעמד ברוח מצויה, או שהיו פתלי הדיר רעועין⁶ - הרי לא נעל בפניהם פראוי, ואם יצאת והזיקה - חיב. ואפלו חתרה⁷ ויצאת. ואפלו נפרצה מחיצה פליטה⁸ או פרצה לסטים⁹ - בעל הצאן חיב¹⁰. היתה מחיצה בריאה, ונפרצה פליטה או שפרצה לסטים, ויצאת והזיקה - פטור. הוציאה לסטים והזיקה - לסטים חיבים¹¹.

2) מקום מוקף גדר. (3) כך מפרשת הברייתא את דברי המשנה "ונעל בפניה כראוי", בבא קמא נה: (4) מכיון ששמר כראוי. (5) שם. (6) והצאן יכולים להרים אותם, הרי לא נעל בפניהם כראוי, ופשיעה היא, שם נו. (7) ונפלה המחיצה, שזהו מקרה אונס. (8) אונס הוא, אבל ביום אין זה אונס, כי בוודאי ידע על כך והיה לו לתקן. (9) ג"כ אונס. (10) בכל שלושת מקרי אונס אלה חייב בעל הצאן, כי תחילתו בפשיעה (לא נעל כראוי) וסופו באונס חייב. שם נו. (11) לשון המשנה שם נה: הליסטים חייבים בעד נזקי הבהמה משעה שהוציאוה מרשות הבעלים, בין אם הוציאה בידים, ובין אם הכישוה במקל ויצאה, שם נו:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רשות⁵⁵ - בַּטְלָה הַהֶעֱדָה⁵⁶. וְהַבְעָלִים מְשֻׁלְמִין חֲצִי נֶזֶק, וְהַשּׁוֹאֵל פְּטוּר שְׁהָרִי הַחֲזִירוֹ⁵⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְהוֹעֵד בְּבֵית הַשּׁוֹאֵל"

שור שאול שהועד אצל השואל והוחזר לבעליו, חוזר לתמותו. ובסיבת הדין כתב הרמב"ם "הואיל ונשתנית רשותו בטלה ההעדה". אבל בשור שנמכר או ניתן במתנה, כתב (פ"ו ה"ו) "...חוזר לתמותו הואיל והרשות שנשתנית משנה דינו".

וצריך להבין, מדוע שינה הרמב"ם לשונו בין שור השואל לשור הנמכר. שבשואל כתב בטלה ההעדה, ובמכור כתב שהרשות שנשתנית משנה דינו. וגם, מדוע הוסיף בשור השואל "והשואל פטור שהרי החזירו" והלא סיבת הפטור היא שחזר לתמותו הואיל ובטלה ההעדה.

דין "רשות משנה" קשה לכאורה להבנה, שהרי שור מועד הוא זה "העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד, ותם נעשה מועד כאשר הרגיל בשינויו פעמים רבות" ואינו תלוי ברשות בה נמצא אלא בהרגלו של השור.

והסביר זאת המאירי "שיציאת השור מרשות לרשות משנה מזלו וטבעו". אבל רש"י הסביר (בבא קמא לט, א. במשנה) ש"הרשות משנה את דין העדתו". ומדויק בלשונוותיהם מצינו שאת דין "רשות משנה" אפשר להסביר בשני אופנים. א: לגבי השור שאם נגח שלוש פעמים נעשה מועד. ב: לגבי הבעלים שאין לחייבם נזק שלם אלא אם כן התרו בהם שלוש פעמים. המאירי סבר שזהו עניין שבטבעו של השור, וכאשר עובר לרשות בעלים חדשים, משתנה התנהגותו על פי הסדרים החדשים.

אבל רש"י דיבר מצד העדת הבעלים, שכיון שגזירת הכתוב שאי אפשר לחייב את הבעלים בלי העדה חדשה בפניהם ובפני בית-דין, לכן בטלה ההעדה של השואל. ויש לומר שהרמב"ם סבר שדין "רשות משנה" כולל את שני האופנים אלא שסובר כמו המאירי גבי מכירה ומתנה, שבזה כתב "...חוזר לתמותו הואיל והרשות שנשתנית משנה דינו" כי שינוי הנהגת הבעלים החדשים גורם שינוי התנהגות השור משא"כ גבי שואל כשאין שינוי רשות ממש, לא מסתבר לומר שהשור ישנה את התנהגותו כשהוא עדיין של הבעלים הראשונים וגם השואל לא ישנה כל כך ממנהג הבעלים כלפי השור. לעומת זאת, בעניין שואל סובר כרש"י ולכן כתב ש"בטלה ההעדה" והכוונה לביטול ההעדת הבעלים מכיון שהתראה שהיתה לשואל אינה מחייבת את המשאל כשחוזר השור לרשותו ומעתה הוא צריך

לשמור שמירה מעולה. ואם השור המית אדם ונסקל, חייבים להחזיר דמי שור לבעליו, ואם מועד הוא משלמים כופר, שם מה.

ה. הַנִּיחָה בַּחֲמָה, אֶפְלוּ חֲתָרָה³⁶ וַיִּצְאָת וְהִזִּיקָה - חֲזִיב³⁷ זֶה שֶׁהִנִּיחָה שָׁם; שֶׁפִּינָן שֶׁהִנִּיחָה בַּחֲמָה הָרִי הִיא מְצֻטְעָרָת, וּבִוְרַחַת וְעוֹשָׂה כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לָהּ לַעֲשׂוֹת³⁸.

(36) ופרצה כותל בריא, שכרגיל אונס הוא. (37) שפשיעה היא שהניחה בחמה, שהיה עליו לדעת שהבהמה תעשה גם דברים שאינה רגילה בהם, כדי לצאת מן החמה. (38) שם נו.

ו. מִסֵּר בְּהֶמְתוֹ³⁹ לַחֲרָשׁ⁴⁰ שׁוֹטָה וְקִטָּן, אֵף עַל פִּי שְׁהָיָה הַשּׁוֹר קָשׁוּר⁴¹ - הַבְּעָלִים חֲזִיבִין; שֶׁדָּרָךְ הַשּׁוֹר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְהַתִּיר הַקָּשׁוּר⁴² וְלִצְאָת וְלִהֲזִיק. אֶפְלוּ שְׁמִרְהָ שְׁמִירָה מְעֵלָה, וְחֲתָרָה⁴³ וַיִּצְאָה וְהִזִּיקָה - הַבְּעָלִים חֲזִיבִים⁴⁴.

(39) משנה שם נה: (40) מלידה, שאינו שומע ואינו מדבר, ודינו כשוטה וקטן, שאינם בני דעת, ואינם בני שמירה. (41) שם ט: (42) נימוק הגמרא שם. (43) שזה אונס. (44) כי תחילתו בפשיעה, שמסרוה לחרש שוטה וקטן. ואע"פ שהשור קשור כראוי, כי דרכם של חרש שוטה וקטן לשחק בחבל, ומתוך כך מתרופף הקשר ויוכל השור להתירו, שם נו.

ז. מִסֵּר שׁוֹרוֹ לַחֲמָשָׁה⁴⁵, וּפְשַׁע בּוֹ אַחַד מֵהֶן, וַיִּצְאָ וְהִזִּיק: אִם אֵינּוּ מְשֻׁתְּמִר אֶלָּא בַּחֲמָשְׁתָּן - זֶה שֶׁפְּשַׁע בְּשְׁמִירְתוֹ חֲזִיב⁴⁶, וְאִם מְשֻׁתְּמִר בְּשִׁאֲרָן - אֵף אֵלוּ הַנְּשִׁאֲרָן חֲזִיבִין⁴⁷.

(45) שם י. (46) בכל, כי פשיעתו גרמה לנזק. (47) כי גם הם פשעו, ואין להטיל את כל האשמה על זה שפשע בלבד, ועל כן כולם חייבים.

ח. שְׁאֵלוּ בַּחֲזִיקָת תָּם⁴⁸ וְנִמְצָא מוֹעֵד: אִם יָדַע הַשּׁוֹאֵל שֶׁהוּא נִגְחָן⁴⁹ - הַבְּעָלִים מְשֻׁלְמִים חֲצִי נֶזֶק, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ הָרִי שָׁם בְּעֵלְיוֹ עָלְיוֹ⁵⁰, וְהַשּׁוֹאֵל מְשֻׁלֵּם⁵¹ חֲצִי נֶזֶק, שֶׁאֶפְלוּ הָיָה תָּם (כְּשֶׁעֲלָה בְּדַעְתּוֹ) חֲצִי נֶזֶק הָיָה מְשֻׁלֵּם, שְׁהָרִי יָדַע שֶׁהוּא נִגְחָן; וְאִם לֹא יָדַע שֶׁהוּא נִגְחָן - אֵין הַשּׁוֹאֵל חֲזִיב כְּלוּם⁵², וְהַבְּעָלִים מְשֻׁלְמִין נֶזֶק שְׁלֵם.

(48) שם מ. (49) אולם לא ידע שהוא מועד. (50) על השור, ואין כאן שינוי רשות ממשאל לשואל, ולכן לא בטלה ההעדה (ראה הלכה ט), שם מ: (51) מכיון שידע שהוא נגחן וקיבל עליו שמירתו. (52) כי לא קיבל על עצמו שמירת נגחן.

ט. שְׁאֵלוּ כְּשֶׁהוּא תָּם, וְהוֹעֵד בְּבֵית הַשּׁוֹאֵל⁵³, וְהַחֲזִירוֹ לְבַעֲלָיו⁵⁴ - חֲזִיר לְתִמּוֹתוֹ; הוֹאֵל וְנִשְׁתַּנֵּית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְשַׁלְמִים מִן הַבְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה, וְיִשְׁאַר דָּמֵי מַה שֶּׁנִּגְבְּה הַנֶּזֶק⁶⁸ חֹב עַל הַשּׁוֹמֵר לְבַעַל הַבְּהֵמָה⁶⁹.

67) למעלה פרק א הלכה ז. (68) חצי נזק או פחות מזה, אם הבהמה המזיקה אינה שוה שיעור דמי חצי הנזק. 69) בבא-קמא סוף דף מ.

יג. כֹּל בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה פְּרוֹת מְחַבְּרִין⁷⁰ - מְשַׁעְרִין מַה שֶׁהִזִּיקָה בְּשָׂשִׁים, וּמְשַׁלְמִים זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשֵׁלֶם, בֵּין הַבְּעֻלִים בֵּין הַשּׁוֹמְרִים. כִּיצַד?⁷¹ הֲרֵי שֶׁאֵכְלָה בֵּית סָאָה⁷² - שְׁמִין שָׂשִׁים בֵּית סָאָה בְּאֹתָהּ הַשָּׂדֶה⁷³, כִּמָּה הִיָּה שְׁוֶה וְכִמָּה הוּא שְׁוֶה עֵתָה אַחַר שֶׁנִּפְסַד בּוֹ הַבֵּית סָאָה, וּמְשַׁלְמִים הַשָּׂאָר. וְכֵן אִם אֵכְלָה קֶב אוֹ רֶבַע, אֶפְלוּ קָלַח⁷⁴ אֶחָד - שְׁמִין אוֹתוֹ בְּשָׂשִׁים.

70) לקרקע. 71) שם משנה נה: (72) שטח זריעה של סאה תבואה. סאה = ששה קבים (קב בערך שני ליטר). 73) חישוב זה בא שלא לקפח לא את המזיק ולא את הניזק. בית סאה בודד מחירו גדול מדי, והיה בזה קיפוח המזיק, וחישוב המחיר לפי השדה כולו - גם כשהוא מכיל מאות סאין - כמה שוה כולו וכמה הוא שוה פחות בית סאה אחד, ההפרש יהיה נמוך מדי, ויש בזה קיפוח הניזק. כדרך ביניים, בא חישוב בית סאה אחד לפי חלקת קרקע בת ששים סאין באותו השדה, שמים כמה שוה חלקה זו של ששים בית סאה בשדה זה, וכמה שוה חלקה זו לאחר שאכלו בית סאה את ההפרש בין שני המחירים, משלם בעל הבהמה או השומר. שם נח: כרבי יוסי בר חנינא. 74) גבעול עבה של צמח.

יד. אֵכְלָה פְּרוֹת גְּמוּרִין⁷⁵ שְׂאִין צְרִיכִים לְקַרְקַע⁷⁶ - מְשַׁלְמִים דָּמֵי פְּרוֹת גְּמוּרִין בְּשִׁוְיָה⁷⁷: אִם סָאָה⁷⁸ - דָּמֵי סָאָה, וְאִם סָאֲתִים - דָּמֵי סָאֲתִים. הֲרֵי שֶׁאֵכְלָה פְּרוֹת דְּקָל אֶחָד, וְכֵן הִלּוּקָט⁷⁹ פְּרוֹת דְּקָל תִּבְרֹו וְאֶבֶל: אִם הִיָּה דְּקָל רוּמֵי וְכִיּוּצָא בּוֹ, שְׂאִין הַתְּמָרִים שְׁלוֹ יָפוֹת - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ בְּשָׂשִׁים עַל גַּב הַקְּרָקַע⁸⁰; וְאִם דְּקָל פְּרָסִי וְכִיּוּצָא בּוֹ הוּא, שֶׁהַתְּמָרִים שְׁלוֹ יָפוֹת בְּיוֹתֵר - מְשַׁעְרִין הַדְּקָל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כִּמָּה הִיָּה שְׁוֶה⁸¹ וְכִמָּה הוּא שְׁוֶה עֵתָה⁸².

75) שכבר בישלו כל צרכם. 76) אבל עדיין לא נתלשו. 77) ולא חישוב אגב השדה. 78) משנה שם נה: 79) לענין החישוב האמור, אין הבדל אם בהמתו הזיקה או הוא עצמו הזיק. 80) שבה צומח הדקל. 81) לפני הנזק. 82) לאחר הנזק. הפרש זה ישלם בעל הבהמה שהזיקה או האדם המזיק. ראה שם נח: נט.

להתראה בפני עצמו. ולכן הוסיף הרמב"ם בסיבת הפטור דשואל "שהרי החזירו" כי היה מקום לומר שמכיון שהשואל הוא שעשהו לשור נגחן, נחייב את השואל לשלם את חצי הנזק השני שאי אפשר לחייב את הבעלים. קא משמע לן הרמב"ם שכיון שהחזירו בטלה כל העדה שהיתה לשואל ואין לחייבו שום ממון. עפ"י דווייק גם לשון הרמב"ם בהמשך ההלכה שם (פ"ו ה"ו) "אבל אם השאלו או מסרו לשומר הרי הוא בחזקתו" הכוונה בחזקת נגחן אלא שאין העדת בעלים, והוא הניגוד לתחילת ההלכה במכר או מתנה שחזקת השור השתנית הואיל ונשתנו הבעלים.

(על פי לקו"ש חל"ו עמוד 102 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

53) שהזיק בתוך ימי שאילתו שלוש פעמים. שם מ. 54) ואחר-כך הזיק. 55) מרשות השואל לרשות המשאל. 56) כרב פפא שם מ: מרשות משנה. 57) ופסקה אחריתו.

י. שוֹמֵר שֶׁקָּבַל עָלָיו שְׁמִירַת גּוֹף הַבְּהֵמָה⁵⁸ בְּלִבְד אֶבֶל לֹא שְׁמִירַת נַזְקֶיהָ⁵⁹, וְהִזִּיקָה - פְּטוּר מִלְשַׁלְמִים, וְהַבְּעֻלִים חַיִּבִים. קָבַל שְׁמִירַת נַזְקֶיהָ⁶⁰, וְהִזִּיקָה - חַיִּב הַשּׁוֹמֵר; וְאִם הִזִּיקָה - פְּטוּר⁶¹, וְהַבְּעֻלִים עוֹשִׂים דִּין עִם הַמְּזִיק.

58) שלא תזוק. 59) שלא תזיק. 60) אבל לא שמירת גופה. 61) כי קיבל שמירת נזקה בלבד. שם יג: יד. לא פירש רבינו מה הדין כשקיבל עליו שמירה סתם, ולא פירש אם שמירת גופה או נזקה או שתיהן, עיין שם מח:

יא. מְסַר הַשּׁוֹמֵר לְשׁוֹמֵר אַחֲרָיו⁶² - הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן חַיִּב לְשַׁלְמִים לְנֶזֶק. שֶׁהַשּׁוֹמֵר שֶׁמְסַר לְשׁוֹמֵר⁶³ - חַיִּב⁶⁴. וְהֲרֵי הַנֶּזֶק אוֹמֵר לוֹ: לָמָּה לֹא שְׁמַרְתָּ אֶתָּה בְּעַצְמְךָ וּמְסַרְתָּ לְאַחֵר? שְׁלֵם לִי אֶתָּה, וְלֹךְ וַעֲשֵׂה דִין עִם הַשּׁוֹמֵר שֶׁמְסַרְתָּ לוֹ אֶתָּה. מְסַר הַשּׁוֹמֵר לְבָנוֹ אוֹ לְבֶן בֵּיתוֹ אוֹ לְמַסְעָדוֹ⁶⁵ - נִכְנְסוּ תַּחַת הַשּׁוֹמֵר וְחַיִּבִים⁶⁶.

62) והזיקה הבהמה בזמן שמירתו של השומר השני. 63) בלי דעת בעלים. 64) בכלל, אפילו באונסין. שם נו: 65) לעזורו. 66) והשומר פטור, אפילו אי-אפשר לגבות מהם. הטעם הוא, שדרכו של שומר למסור לבנו וכו', ועל דעת כן הפקידו אצלו הבעלים. שם: בבא מציעא לו.

יב. כֹּל שׁוֹמֵר שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשַׁלְמִים וְאִין לוֹ, וְהִיָּה הַמְּזִיק תָּם שֶׁהוּא מְשַׁלְמִים חֲצֵי נֶזֶק מְגוּפוֹ⁶⁷ - הֲרֵי הַנֶּזֶק

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

בה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף פסחים ובכמה מקומות בברכות (נא): ושבת (קנ):.

~ יום רביעי י"ח ניסן ~

מצות עשה קנה.

המצוה הקנ"ה — הצווי שנצטוינו לקדש את השבת ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים שקדמו לו ושיבואו אחריו, והוא אמרו ותעלה: "זכור את יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת קדוש והבדלה [ויגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את יום השבת לקדשו — לקדשו בברכה". ובפרוש אמרו (פסחים קו): "זכרהו על היין". ואמרו עוד: "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו", כלומר: "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנצטוינו בה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף פסחים ובכמה מקומות בברכות (נא): ושבת (קנ):.

~ יום חמישי י"ט ניסן ~

מצות לא תעשה שב.

המצוה המשלימה שלש מאות ועשרים — האזהרה שהזהרנו למעשות מלאכה בשבת, והוא אמרו: "לא תעשה כל מלאכה" (שמות כ, י). והעובר על לאו זה, פגש בו הפתוב (שם לא, יד) שהוא בכרת, אם לא ידע בו הדין, ואם נתקמה עליו העדות — חיב סקילה. כל זה אם הוא מזיד; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת שבת.

~ יום שישי כ' ניסן ~

מצות לא תעשה שבא.

המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל תצא איש ממקמו ביום השביעי" (שם טז, כט). וכא בקבלה (סוטה כז): שתחום (גבול) המסע הוא מה שנוסף על אלפים אמה מחוץ לעיר אפלו אמה אחת. והלוח אלפים אמה לכל-רוח — מתר. ולשון המכלתא (פרשת בשלח שם): "אל תצא איש ממקמו" — אלו אלפים אמה. ובגמרא ערובין (יז): אמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר תורה". ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

~ יום ראשון ט"ו ניסן ~

מצות לא תעשה שבא.

המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל תצא איש ממקמו ביום השביעי" (שם טז, כט). וכא בקבלה (סוטה כז): שתחום (גבול) המסע הוא מה שנוסף על אלפים אמה מחוץ לעיר אפלו אמה אחת. והלוח אלפים אמה לכל-רוח — מתר. ולשון המכלתא (פרשת בשלח שם): "אל תצא איש ממקמו" — אלו אלפים אמה. ובגמרא ערובין (יז): אמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר תורה". ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

~ יום שני ט"ז ניסן ~

מצות עשה קנה.

המצוה הקנ"ה — הצווי שנצטוינו לקדש את השבת ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים שקדמו לו ושיבואו אחריו, והוא אמרו ותעלה: "זכור את יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת קדוש והבדלה [ויגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את יום השבת לקדשו — לקדשו בברכה". ובפרוש אמרו (פסחים קו): "זכרהו על היין". ואמרו עוד: "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו", כלומר: "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנצטוינו בה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף פסחים ובכמה מקומות בברכות (נא): ושבת (קנ):.

~ יום שלישי י"ז ניסן ~

מצות עשה קנה.

המצוה הקנ"ה — הצווי שנצטוינו לקדש את השבת ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים שקדמו לו ושיבואו אחריו, והוא אמרו ותעלה: "זכור את יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת קדוש והבדלה [ויגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את יום השבת לקדשו — לקדשו בברכה". ובפרוש אמרו (פסחים קו): "זכרהו על היין". ואמרו עוד: "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו", כלומר: "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנצטוינו

ובסיקה ובתשמיש המטה? תלמוד לומר: שבת שבתון",
כלומר: השבת כל-אלו כפי שישג הענוי.

המצוה הקצ"ו — האזהרה שהזרחנו מלאכול ביום
צום כפורה, והאזהרה למעשה זה לא נתבארה בלשון
התורה, אבל כיון שהזכיר את-הענש וחיוב פרת למי
שיאכל, ידענו שמזקרים על האכילה, והוא אמרו: "כי
כל-הנפש אשר לא-תענה וגו' ונכרתה" (שם כג, כט).
וכריש פרתות (ב), כשמונו מחיבי פרת, מנו בכללם
האוכל ביום הכפורים, ובארו שם שכל שחזבים עליו
פרת — הוא מצות לא-תעשה, חיון מן-הפסח והמילה.
הנה נתבאר שהאכילה ביום הכפורים מצות לא-תעשה,
ולפיכך חזבים על זדונה פרת ועל שגגתה חטאת קבועה,
כמו שבארו בריש פרתות וכמו שנתבאר במסכת הוריות
(פרק ד משנה ח), שלא יתחזב דין זה (החטאת נקרכת) אלא
במצות לא-תעשה בלבד, שהרי אמר יתעלה במחזבי
חטאת קבועה: "אחת מכל-מצות ה' אשר לא-תעשינה"
(שם ד, יג). וילשון ספרא (אמור פרק ד הלכה ד): "כי
כל-הנפש אשר לא-תענה ונכרתה — הרי זה ענש ענוי;
אבל אזהרה לענוי ליום עצמו לא שמענו. כשהוא אומר
ענש מלאכה שאין תלמוד לומר שבכך קל וחמר הוא:
מה אם ענוי שאינו נוהג בימים טובים ובשבתות הרי
הוא ענוש עליו, מלאכה שהיא נוהגת בימים טובים
ובשבתות — אינו דין שיהא ענוש עליה, ואם פן למה
נאמר ענש מלאכה? נלמד ממונו אזהרה לענוי: מה ענש
מלאכה לאחור אזהרה אף ענש ענוי לאחור אזהרה —
הנה נתבאר מה-שאמרנו. ודיני מצוה זו כבר נתבאר
בסוף מסכת יומא.

~ שבת קודש כ"א ניסן ~

מצות עשה קסה. מצות לא תעשה שכמ.

מצות עשה קסד. מצות לא תעשה קצו.

המצוה הקס"ה — הצווי שנגזטוינו לשבות ביום זה
(ביום הכפורים) מן-המלאכות והעבודות, והוא אמרו:
"שבת שבתון היא לכם" (ויקרא טז, לא), וכבר בארנו
כמה פעמים (מצוות עשה צ, קלה, קנט, קסג) אמרם (שבת
כד): "האי שבתון — עשה הוא".

המצוה השכ"ט — האזהרה שהזרחנו מלעשות
מלאכה ביום הכפורים, והוא אמרו בו: "וכל-מלאכה לא
תעשו" (שם כג, כח). והעובר על לאו זה במזיד — חיב
פרת, כמו שבאר הפתוב (שם, ל); ואם היה שוגג —
מקריב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכיצה
(יח): ומגלה (ל): וזולתן.

המצוה הקס"ד — הצווי שנגזטוינו לצום בעשרה
בתשרי, והוא אמרו יתעלה: "תענו את-נפשתיכם" (שם
טז, כט). והפרוש בספרא (פרשת אחרי מות פרק ז הלכה א):
"תענו את-נפשתיכם" — ענוי שהוא אבוד הנפש.
ואינהו? זה אכילה ושתיה. וכן בא בפלה (יומא עג),
שהוא אסור בריציה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש
המטה, ושריף לשבות מכל-הפעלות האלה, שכן נאמר:
"שבת שבתון היא לכם ועניתם את-נפשתיכם" (שם, לא),
כאלו אמר, שחובה בו השביתה המיחדת למלאכות
ולעבודה, והשביתה המיחדת להזנת הגוף וקיומו —
לפיכך אמר (כפל לשון): "שבת שבתון". וילשון ספרא
(אחרי מות שם): "מנין שיום הכפורים אסור בריציה

המשך ביאור למט' מכות ליום ראשון עמ' ב

15 שהצטרף אליהם השלישי נענש אף הוא עמהם. יש ללמוד מכך,
16 שאם בן ענש הכתוב לנפול ו-לנדבק לעוברי עבירה כמו שענש
17 לעוברי עבירה עצמם, על אחת כמה וכמה שישלם שרר לנפול
18 לעושי מצוה כמו השכר של עושי המצוה, שהרי מצינו שמידה
19 טובה מרובה ממידת פורענות.
20 ועוד יש ללמוד מהיקש השנים לשלשה, ומה שנים - שני עדים,
21 אם נמצא אחד מהן קרוב לנידון, או שנמצא שהוא פסול לעדות,
22 אזי עדותו כמלה לגמרי, שהרי לא נותרו כאן שני עדים כשרים, אף
23 בשלשה עדים הדין כן, שאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותו
24 כמלה, ואין אומרים שתקיים העדות בשנים הנותרים הכשרים.
25 ומנין שהדין כן אפילו כשיש מאה עדים, שאם נמצא אחד מהם
26 קרוב או פסול עדות כולם בטילה, תלמוד לומר - לכך ריבה
27 הכתוב בלשון 'עדים'.

1 ללמודך שאף בעדים רבים הדין כן. אלו דברי תנא קמא.
2 רבי שמעון אומר, שיש ללמוד דין אחר מהיקש השנים לשלשה,
3 לומר לך, מה שנים - שני עדים אינן נהרגין אם הומו עד שהיו
4 שניהם זוממין, אבל אם הומו רק אחד מהם אינו נהרג, אף שלשה
5 עדים אינן נהרגין עד שהיו שלשתן זוממין, שאף אם הומו שנים
6 מתוך השלשה אינם נהרגים עד שיוחם השלישי עמהם. ומנין
7 שאפילו כשיש מאה עדים הדין כן, שאין הם נהרגים עד שיומו
8 כולם, תלמוד לומר 'עדים'.
9 רבי עקיבא אומר, לא בא השלישי להקל - לא הוצרך הכתוב
10 ללמדנו שלעתים בא השלישי להקל על השנים הראשונים, וכגון
11 לענין זה שאינם נעשים זוממים עד שיוחם השלישי עמהם, אלא
12 הוצרך להשמיענו שהשלישי בא להחמיר עליו - על עצמו ולעשות
13 את דינו כיוצא באלו - כמו השנים הראשונים, שאף על פי שהיתה
14 העדות מתקיימת כבר בשנים הראשונים, מכל מקום מאחר

נוהגים ללמוד בימי הספירה מס' סוטה נוסף על השיעורים הקבועים – דף ליום דף ליום

היום יום ז' אייר

משיחת ערב חג השבועות תשמ"ה

- 1 י. הוזכר לעיל (סעיף ח) על-דבר המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו ללמוד
2 בימי הספירה מסכת סוטה (נוסף על השיעורים הקבועים) – דף ליום דף ליום, אשר בהתאם לכך,
3 ה"סיום" דמסכת סוטה הוא – בערב חג השבועות.
4 ובהקדים – "קלאָץ-קשיא" בעניין זה שאין שמים לב. וזאת, למרות שרגילים לדייק בעניינים דקים
5 "כחוט השערה":
6 מקובל לחשוב שבמסכת סוטה ישנם מ"ט דפים – בהתאם למ"ט הימים דספירת העומר. דף ליום
7 דף ליום. אמנם, לאמיתו של דבר, יש במסכת סוטה מ"ח דפים בלבד. שכן, התחלת המסכת (כבכל
8 המסכתות) – בדף ב', ובמילא, ישנו יום אחד שבו חסר, לכאורה, הלימוד דמסכת סוטה, מה-שאין-כן
9 בנוגע לספירת העומר – אם יחסר ח"ו יום אחד ממ"ט ימי הספירה, אין זה "שבע" שבתות תמימות!
10 ויש לומר – ש"דף-השער" דמסכת סוטה משלים את מניין מ"ט הדפים המכוונים כנגד מ"ט ימי
11 הספירה.
12 והביאור בזה:
13 "דף-השער" הוא בבחינת "שומר" על המסכת כולה – בדוגמת שער העיר שעניינו לשמור שלא ייכנסו
14 דברים בלתי רצויים. וכפי שיודע ומבין גם פשוט שבפשוטים, ש"דף-השער" של "סידור", "תהילים"
15 וכיוצא-בזה, ובנדון דידן, מסכת סוטה – שומר על שאר הדפים שלא יתקמטו, ופשיטא – שלא ייקרעו,
16 וכן שלא ייפול עליהם לכלוך וכיוצא-בזה. ומכיוון שכן, יש לו שייכות ל"פנים" הספר, ובנדון-דידן –
17 מסכת סוטה.
18 אמנם, ביאור זה אינו מספיק עדיין. שכן, יום ראשון דספירת-העומר הוא אחד מימי הספירה (ולא
19 רק הקדמה וכיוצא-בזה), ולא עוד, אלא שיש בו מעלה יתירה לגבי שאר ימי הספירה, שהרי כל ימי
20 הספירה אינם באים אלא מכוחו של יום ראשון, שבו הייתה הבאת והקרבת העומר. ואם-כן, כיצד ייתכן
21 שביום זה ילמדו את ה"שער" בלבד?
22 ולכן, יש לומר, ש"דף השער" אינו בבחינת שומר בלבד, דבר הטפל כו', אלא אדרבה – יש בו עליו
23 לגבי כל המסכת:
24 ב"דף-השער" נדפס גם שם המסכת – שם הכולל את המסכת כולה, ונפקא-מינה לדינא בנוגע למכירת
25 ספר (מסכת) על-ידי "שטר", שכאשר כותבים ב"שטר" את שם הספר, אזי עובר הספר מרשותו של המוכר
26 לרשותו של הלוקח. וכל זה – אפילו ב"שמות הסכמיים", ועל-אחת-כמה-זכמה ב"שמו אשר יקראו לו
27 בלשון הקודש", אשר כתורת הבעל-שם-טוב², מהווה מחייה ומקיים את הדבר הנקרא בשם זה.

(1) אמור כג, טו. וראה טוש"ע ואדה"ז (או"ח סתפ"ט ס"ח (2) שעהייה"א פ"א.
(סכ"ג-כד).

1 ולהעיר מדברי השל"ה³: "אף מי שהוא עם הארץ גמור, ומצטער מאוד על מיעוט הבנתו ואינו מבין
 2 שום דבר, קורא בכל ליבו שמות של תורה שבכתב ותורה שבעל-פה . . . ושמות כל המסכתות . . . וקריאת
 3 השמות תועיל להיות נחשב כאילו עיין ולמד כולם".
 4 ומעלה מיוחדת בנוגע לשם דמסכת "סוטה" – להיותו מהמסכתות ששםם נזכר בגמרא⁴.
 5 ונמצא, ש"דף-השער" אינו "שומר" בלבד, כלומר דבר הטפל לדפי המסכת עצמה, אלא אדרבה: מכיוון
 6 שנדפס בו שמה של המסכת, כולל הוא ומהווה ומחזיק את כל דפי המסכת כולה.
 7 וזוהי שייכותו של "דף-השער" ליום א' דספירת-העומר – שכל ימי הספירה באים מכוח הבאת
 8 והקרבת העומר ביום זה:
 9 בלימוד דף ליום דף ליום – הרי גם כאשר לומד בדרך הפשט, הדרוש, הרמוז והסוד, אין לו אלא
 10 העניינים השייכים לדף פרטי זה, על-דרך ובדוגמת הספירה הפרטית דכל יום: מה-שאינ-כן ביום א'
 11 דספירת העומר שאז קורא ולומד שמה של המסכת ב"דף-השער" (ומחליט ומכריז שלמחרתו מתחיל
 12 ללמוד דף ליום דף ליום) – יש לו את המסכת כולה (לא רק "בכוח" בלבד, אלא) באופן של "כלל",
 13 ומזה נמשכים ה"פרטים" – דף ליום דף ליום, על-דרך ובדוגמת שאר ימי הספירה הבאים מכוח הבאת
 14 העומר ביום א'.
 15 ועל פי זה יש לבאר את העניין ד"נעוץ סופן בתחילתן"⁵ – דלכאורה, מכיוון שב"סופן", לאחר שסיים
 16 את כל דפי המסכת, יש לו את המסכת כולה, אם כן, מהו העילוי בכך ש"נעוץ סופן בתחילתן", "תחילתן"
 17 ממש, לפני שהתחיל ללמוד את הדף הראשון (שהרי לאחר שכבר התחיל – שוב אינו אוחז בהתחלה
 18 ממש)?! והביאור – על פי האמור – שב"תחילתן", ב"דף-השער", ישנו כל העניין באופן של "כלל".
 19 יא. על-פי האמור, יש להתעכב תחילה על ההוראה שלמדים משמה של המסכת – "סוטה".
 20 ובהקדמה: אף שאין זה אלא שם (מסכת) בלבד, מכל-מקום, מכיוון שגם זה עניין בתורה, ועד ששייך
 21 הוא לתורה כולה, כדברי הרמב"ם⁶: "האומר שאין התורה מעם ה', אפילו פסוק אחד, אפילו תיבה אחת,
 22 אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר בתורה (כולה), וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל-פה".
 23 מובן, שגם בעניין זה יש הוראה ולימוד בעבודת ה', כדלקמן.
 24 והעניין בזה:
 25 הפירוש ד"סוטה" הוא – מלשון "שטות", כדרשת חכמינו ז"ל⁷ על הפסוק⁸ "איש כי תשטה אשתו",
 26 "אין אדם עובר עבירה אלא-אם-כן נכנס בו רוח שטות".
 27 ולכאורה, בשלמא עצם העובדה ד"נכנס בו רוח שטות" – אפשרית היא מצד עניין הבחירה, אבל
 28 כיצד ייתכן שעניין כזה ("סוטה") יהיה שם של חלק (מסכת) בתורה?!
 29 ואף שהקב"ה הוא "כל יכול", מכל-מקום הרי נאמר⁹ "לא יהי' לך אלהים אחרים על פניי", ואם כן,
 30 נשאלת השאלה: איך ייתכן שבתורתו של הקב"ה – "על פניי" – יהי' עניין של "רוח שטות" שעלול
 31 להביא לעבירה על רצונו ית', שזהו עניין ד"אלהים אחרים"¹⁰?!
 32 והביאור בזה:
 33 ידוע הכלל דירידה צורך עליי', כלומר, כוונת הירידה היא – כדי שעל ידי זה יבוא האדם לעילוי גדול
 34 יותר מכמו שהיה קודם הירידה, על-דרך מעלת הבעל-תשובה לגבי צדיק¹¹, וזהו גם הדיוק בלשון "נכנס

(8) נשא ה, יב.

(9) יתרו כ, ג. ואתחנן ה, ז.

(10) ראה תניא שם.

(11) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. ובכ"מ.

(3) יג, סע"א ואילך בהג"ה.

(4) סוטה בתחילתה.

(5) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(6) הל' תשובה פ"ג ה"ה.

(7) סוטה ג, א. וראה תניא פכ"ד.

1 בו רוח שטות" – שבעצם אין הדבר שייך אליו כלל, אלא ש"נכנס בו" ממקום אחר, באופן ד"נורא עלילה
2 על בני אדם"¹², וזאת, כדי שעל ידי זה יבוא לעילוי גדול יותר מכמו שהיה לפני הירידה.

3 וכן הוא בנוגע לירידה ד"סוטה", שהכוונה בזה היא – שעל ידי זה יהי' העילוי ד"ונקתה ונזרעה
4 זרע", "אם הייתה עקרה נפקדת . . אם הייתה יולדת בצער יולדת בריווח, נקבות יולדת זכרים כו"¹³,
5 וכמסופר בגמרא¹⁴ בנוגע לחנה: "אם ראה תראה"¹⁵. אמרה חנה לפני הקב"ה, אם ראה – מוטב, ואם
6 לאו – אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך
7 פלסתר, שנאמר ונקתה ונזרעה זרע".

8 [ולמעשה, שגם בהשקאת הסוטה מודגש העניין דירידה צורך עלי' – כמאמר רבותינו ז"ל¹⁶ "גדול
9 השלום שהשם [שם הוי', שם היותר נעלה מבין כל השמות שאין נמחקין, "שם המפורש"¹⁷] שנכתב
10 בקדושה, אמר הקב"ה, ימחה על המים שבביל להטיל שלום בין איש לאשתו", שבזה מודגש גדול העילוי
11 דעניין השלום, אשר לא זו בלבד ש"מזבח מוריד עליו דמעוה"¹⁸, אלא יתירה מזה, שהקב"ה אומר
12 שבבביל עילוי זה מותר ש"ימחה שמי על המים", תכלית הירידה. ולא עוד, אלא שיש מצווה בדבר,
13 ובלבד שיהי' "שלום בין איש לאשתו"].

14 יב. ביאור העניין:

15 לכאורה, אינו מובן: כיצד אמרה חנה "אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי
16 מי סוטה כו" – הרי השקאת הסוטה אינו אלא אם נסתרה לאחרי קינוי הבעל, ולאחרי קינוי הבעל אזי
17 הסתירה אסורה (גם בסתירה כזו שלולי קינוי הבעל אין בה איסור¹⁹), ואם כן, כיצד ייתכן שחנה תעבור
18 על הקינוי דאלקנה ותסתתר, בה בשעה שיש איסור בדבר?!

19 אפילו לולי האיסור, לא מסתבר שחנה תעבור על דבריו של אלקנה – כאשר יודעים אודות גדול
20 מעלתו של אלקנה. כמסופר במדרש²⁰ בנוגע לאופן עלייתו לרגל, שהי' מעלה עמו את כל אנשי העיר
21 שבדרך, ו"בדרך שהי' עולה שנה זו לא הי' עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים", כלומר, שזיכה
22 רבים מישראל בעניין ד"יראה כל זכורך אל פני האדון הי'²¹, "כדרך²² שבא ליראות כך בא לראות"!
23 וכל זה, כאמור, מצד דבריו של אלקנה בלבד, וכל-שכן וקל-וחומר – כאשר יש איסור בדבר!

24 ואם מפני שעל ידי זה יהי' "ונקתה ונזרעה זרע" – הרי זה על-דרך ובדוגמת (אבל לא ממש) "האומר
25 אחטא ואשוב", ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה"²³ (אלא אם כן "דחק ונתחזק כו"²⁴)!

26 אמנם, בנוגע לפועל – בוודאי לא נסתרה כו', אלא רק "אמרה . . אלך ואסתתר כו'", אבל
27 אף-על-פי-כן, השאלה היא: כיצד יכלה להעלות על דעתה ולומר שתעבור על דבר איסור?!

28 והביאור בזה:

29 מכיוון שכוונתה אינה אלא כדי שעל ידי זה יהי' העניין ד"ונקתה ונזרעה זרע" – הרי במקום
30 שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא²⁵, ובמילא, מצד פנימיות העניינים אין ב"סתירה" זו עניין של חטא
31 כלל;

(19) ראה צפע"נ הלי' סוטה פ"א ה"ז. וראה לקו"ש ח"ח ע' 61.

(20) יל"ש ש"א רמז עז.

(21) משפטים כג, יז.

(22) חגיגה בתחלתה.

(23) יומא פה, ב - במשנה. רמב"ם הלי' תשובה רפ"ד.

(24) ראה תניא פכ"ה. אגה"ת פ"א.

(25) כש"ט הוספות סל"ח. וש"נ. וראה לקו"ש ח"כ ע' 426 הע'

78. וש"נ.

(12) תהלים טו, ה. וראה תנחומא וישב ד. תו"ח תולדות יג, א ואילך. שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך.

(13) סוטה כו, א. הובא בפרש"י עה"ת נשא שם, כח.

(14) ברכות לא, ב.

(15) ש"א א, יא.

(16) במדבר"ר פ"א, ז. וש"נ. וראה שבת קטז, א. וש"נ. רמב"ם

הלי' חנוכה בסופן.

(17) רמב"ם הלי' יסוה"ת פ"ו ה"ב.

(18) גיטין בסופה.

1 ובנוגע לחיצוניות העניינים במעשה בפועל, אשר המעשה הוא העיקר, שישנו המעשה ד"סתירה" –
 2 הנה לזה מועילה התשובה, שכן, כאשר "דחק ונתחזק כו' מקבלין תשובתו", וטעם הדבר – מכיוון שמצד
 3 פנימיות העניינים לא הי' כאן עניין של חטא.
 4 ויש להוסיף בזה – בעומק יותר:
 5 אפילו כשהסתירה היא (לא כדי שיהי' "ונקתה ונזרעה זרע", אלא) מצד ה"רוח שטות", ויתירה מזה,
 6 אפילו לאחרי שנתברר שהי' עניין של היפך הטהרה כו' – הנה גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי
 7 שהם למעלה (אף שבמחשבת ורגש האדם אינו כן), תכלית הכוונה בזה היא – בשביל העלי' דתשובה,
 8 כלומר, כל הירידה אינה אלא כדי שסוף כל סוף יבוא לעילוי דתשובה, שהרי "בוודאי סופו לעשות תשובה,
 9 בגלגול זה או בגלגול אחר, כי לא ידח ממנו נדח"²⁶.
 10 ולכן, גם אז הרי זה ("סוטה") שם דתורה – דמכיוון ש"בוודאי סופו לעשות תשובה", נמצא, שתכליתו
 11 של החטא (כמו שהוא מצד למעלה) הוא – הנעלי'²⁷.
 12 ולא עוד, אלא אפילו כשהחטא הוא באופן ד"אחטא ואשוב", שאז "אין מספיקין בידו לעשות
 13 תשובה" – גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה, הכוונה בזה היא – שיהי' "דחק
 14 ונתחזק", היינו, לעוררו לתשובה נעלית יותר²⁸.
 15 יח. ובפשטות – שזוכים תיכף ומיד לגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, "בנערינו
 16 ובזקנינו גו' בכנינו ובכנותינו"²⁹, שלימות העם, וכאים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה'
 17 אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁰, שלימות הארץ, ושם גופא – להר הקודש, ולבית המקדש
 18 השלישי, ומקבלים שם את התורה – "אוריין תליתאיי", שלימות התורה, ובצירוף כולם – שלימות
 19 המשולשת, "חוט המשולש"³¹,
 20 וכל זה – תיכף ומיד, במהרה בימינו ממש.

(29) בא י, ט.

(30) עקב יא, יב.

(31) ראה קהלת ד, יב.

(26) תניא ספ"ט. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סו"ג.

(27) ראה לקו"ש ח"ה ע' 65 ואילך. ח"ח ע' 236 הע' 14. ח"ח

ע' 395. וש"נ.

(28) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1153 הע' 16.

המשך ביאור למס' סוטה לימי ספירת העומר ליום שלישי עמ' ב

1 בפני שנים, והרי היא סוטה וְלִכְּפָא הָאִידְנָא מִי סוּמְתָה לְמִיבְרָקָה –
 2 ואין בזמן הזה מי סוטה לבדוקה, וְקָאָסֵר לָהּ עֵילוּיָה אִיסְוָרָא
 3 דְלַעוּלָם – ומספק תהיה אסורה עליו לעולם. לכן לא יקנא הבעל
 4 לאשתו בזמן הזה, וממילא לא תיחשב סוטה להיאסר עליו.
 5 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מַה לְשׁוֹן קִינּוּי – מפני מה נקרא ציווי הבעל
 6 לאשתו 'קינּוּי', משום שהוא דְּבָר הַמְטִיל קִנְיָה בִּינָה לְבֵין אֲחֵרִים
 7 – הקינּוּי גורם שאחרים יכעסו עליה, וקינּוּי מלשון כעס. מדייקת
 8 הגמרא מדבריו, אֲלֵמָא קְסָבֵר שְׁקִינּוּי עַל פִּי עֲצָמוֹ – שאין צריך
 9 לקנאות בפני עדים, וכוּלֵי עֲלָמָא לֹא יִדְעֵי דְקִנְיָ לָהּ – ולכן האנשים
 10 לא ידעו שקינא לה, וְאָמְרֵי מָאִי דְקָמָא דְקָא בְדָלָה – ויאמרו מפני
 11 מה היא מתרחקת מהאנשים, וְאִתּוֹ לְמִיעָבֵד קִנְיָה בְהִרְדָּה – ויבואו
 12 לידי כעס ומריבה עמה. וְרַב יוֹמֵר בֵּר רַבִּי שְׁלֵמִיָּא מְשֻׁמִּיָּה דְאָבִי
 13 אָמַר, נִקְרָא קִינּוּי משום שהוא דְּבָר הַמְטִיל קִנְיָה בִּינּוֹ לְבִינָה –
 14 שבאה לידי כעס ומריבה עם בעלה על שחושד בה. מדייקת הגמרא
 15 אֲלֵמָא קְסָבֵר כְּמִשְׁנַתּוֹ שְׁקִינּוּי עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים, וממילא וכוּלֵי
 16 עֲלָמָא יִדְעֵי דְקִנְיָ לָהּ וְאִינָם בָּאִים עִם הָאִשָּׁה לִידֵי כֵעַס, וְאִיהוּ הוּא
 17 דְאִתֵּי לְמִיעָבֵד קִנְיָה בְהִרְדָּה – ורק לבעל יגרם כעס ומריבה עם
 18 האשה.

1 אליעזר במשנה. שואלת הגמרא, מהלשון אָף לְדְבָרֵי רַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי
 2 יְהוּדָה, מִשְׁמַע שׁוּלָא מִיפְעִיָּא לְמִשְׁנֵתֵינוּ – על שיטת רבי אליעזר
 3 במשנה פשוט שיש להשיב, והידשו שאף לשיטת רבי יוסי יש להשיב,
 4 והרי אֲדִרְבָּה – מסתבר להיפך, שְׁלִמְשֵׁנֵינוּ אִיכָּא עֵינָךְ – שקינא
 5 לה בפני עדים, ולכן מסתבר להאמין לו, אבל הֵתָם – לשיטת רבי
 6 יוסי לִיכָּא עֵינָךְ – שלדעתו אין צריך לקנא לה בפני עדים, ולדבריו
 7 יותר מתקבלת תשובת חכמים שיש לחשוש שמתוך כעסו יאמר
 8 שקינא לה. מתרצת הגמרא, אֲלָא אִי אִיתְמַר הֵכִי אִיתְמַר – כך
 9 נאמרו הדברים, אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְדְבָרֵי
 10 רַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי יְהוּדָה וְאָף לְמִשְׁנֵתֵינוּ אִין לְדְבָרֵי סוּתָה, ואכן עיקר
 11 תשובת חכמים היא על שיטת רבי יוסי ברבי יהודה, והידשו שאף
 12 למשנתנו יש תשובה לשיטת רבי אליעזר.
 13 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מְסוּרָא, לֹא לִימָא אִינִישׁ לְאִיתְתִּיהָ בְּזִמְן הָהּ
 14 שאין בית המקדש קיים ולא ניתן להשקות את הסוטה, לֹא תִסְתְּרֵי
 15 בְהַרְיָ שְׁלוּנִי – אל תתייחדי עם פלוני, ואפילו בינו לבינה בלא עדים
 16 לא יאמר כך לאשתו, משום דְּלִמָּא קִינְיָא לֹן בְּרַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי
 17 יְהוּדָה – שמא הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה דְאָמַר בְּשֵׁם רַבִּי אִלְעִיזֵר
 18 קִינּוּי עַל פִּי עֲצָמוֹ, וּמִיִּסְתְּרָא – והאשה תתייחד עם אותו פלוני

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מונח המאור"

המקנא לאשתו - פרק ראשון

1 אשה שקינא לה בעלה, דהיינו שאמר לה אל תתייחדי עם פלוני,
 2 ונסתרה, דהיינו שעברה על ציוויו והתייחדה עמו - היא הנקראת
 3 סוטה, ואסורה לבעלה מן התורה כדין אשת איש שזינתה, אלא אם
 4 כן תיבדק כסדר הכתוב בפרשה ויוכח שלא נבעלה לאתו פלוני.
 5 סדר בדיקתה הוא, שמביאה בעלה לבית המקדש, ובית דין הגדול
 6 משקים אותה מים מאררים, אם מתייסרת באיסורים משונים ומתה -
 7 סימן הדבר שנבעלה לו, ואם לא היו מוזיקים לה המים - סימן הדבר
 8 שטהורה היא ולא נבעלה לו, וחזרת לבעלה ואף הייתה מתברכת
 9 בבנים זכרים. אם האשה מודה שנבעלה, אין משקים אותה, אלא
 10 מגרשה ומפסידה כתובתה כדין אשת איש שזינתה. וכן אם אמרה
 11 האשה שאינה רוצה להיבדק, או שאמר האיש שאינו רוצה
 12 שתיבדק, אינה שותה. ובמקרים אלו ודומיהם שאין משקים אותה,
 13 חייב הבעל לגרשה, ואף לאחר שתתגרש או ימות בעלה אסורה על
 14 הבעל, וכן אינה אוכלת בתרומה, כדין אשת איש שזינתה.

15 משנה. בעל המקנא לאשתו ואומר לה אל תתייחדי עם איש פלוני,
 16 והיא עברה על ציוויו והתייחדה עמו מרצון, רבי אליעזר אומר אינה
 17 נאסרת על בעלה כדין סוטה וכן אינו משקה אותה את המים
 18 המאררים, אלא אם כן מקנא לה על פי שנים - ציוויה עליה בפני
 19 שני עדים כשרים והעידו שציוויה עליה בפניהם. אך אין צריך שיעידו
 20 שנים שהתייחדה עם אותו פלוני, אלא ומשקה על פי עד אחד - אף
 21 אם העיד עד אחד שהתייחדה עמו או על פי עצמו - או שהבעל
 22 עצמו אומר שראה שהתייחדה עמו - הרי היא סוטה, אסורה
 23 לבעלה ומשקים אותה את המים המאררים. רבי יהושע חולק
 24 ואומר שאינה נחשבת סוטה להיאסר על בעלה ולהשקותה את
 25 המים המאררים - אלא אם כן מקנא לה על פי שנים - שהעידו
 26 שנים שציוויה עליה בפניהם שלא להתייחד עם אותו פלוני, ומשקה
 27 על פי שנים - וכן שהעידו שנים שהתייחדה עמו בפניהם.

28 כאמור, אין האשה נחשבת סוטה אלא אם כן קינא לה בעלה ועברה
 29 על ציוויו. דנה המשנה ביצד מקנא לה - מהו הציווי שמצווה עליה,
 30 אם אומר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני, אין זה נחשב
 31 קינוי, ואף שעברה על ציוויו ודברה עמו, ואפילו אם התייחדה עם
 32 אותו פלוני עדיין היא מותרת לבייתה - לשמש עם בעלה, ומותרת
 33 לאכול בתרומה אם היא אשת כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי
 34 עם פלוני, והיא עברה על ציוויו ונבדקה עמו - עם אותו פלוני לביית
 35 הפתח - מקום מסתור, ושקתה עמו באותו מקום פרי טומאה - זמן
 36 של העראה, אסורה לבייתה - לשמש עם בעלה, ואסורה לאכול
 37 בתרומה אם בעלה כהן, כדין אשת איש שזינתה, כל זמן שלא
 38 השקה אותה והוכח שהיא אסורה. ואם לפני שהספיק להשקותה
 39 מת הבעל בלא בנים, אסורה להינשא בלא יבום או חליצה,
 40 חולצת לאחי בעלה, אך ולא מתיבמת, ובגמרא יתבאר טעם
 41 הדבר.

42 גמרא. שואלת הגמרא, מפדי תנא מנייר סליק - הרי התנא סיים
 43 לעסוק במסכת נזיר, מאי תנא דקא תנא סוטה - איזה דבר שנה
 44 התנא בנזיר שדומה לסוטה שלכך הסמיך לה את מסכת סוטה. עונה
 45 הגמרא, בדרבי - על פי דברי רבי, דתנא רבי אומר למה נקמכה
 46 בתורה פרשת נזיר לפרשת סוטה, כדי ללמדך ולומר לך שכל
 47 הרוצה סוטה בקלקלה - בניוולה, נזיר עצמו מן תנין - יקבל על
 48 עצמו נזירות ויאסר בשתיית יין שמביא את האדם לידי קלות ראש,
 49 שקלות הראש היא אשר גרמה לסוטה לחטוא. ומטעם זה סמך גם
 50 התנא את מסכת סוטה למסכת נזיר. שואלת הגמרא, אם כן ולייתי
 51 תחילה מסכת סוטה ויהדר ליתני מסכת נזיר כפי סדר פרשיות

התורה. עונה הגמרא, סדר המסכתות בסדר נשים נקבע כך משום
 שאידי דתנא מאחר ששנה את מסכת בתובות ותנא בה את פרק
 המדיר שעוסק בעניני נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נדרים, ואידי
 דתנא את מסכת נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נזיר משום דתני
 לנדרים - שניירות חלה על ידי סדר שמשקבל על עצמו. וקתני את
 מסכת סוטה סמוך למסכת נזיר, בדרבי - ללמדך שכל הרואה סוטה
 בקילקולה יזיר עצמו מן היין.

מדייקת הגמרא מלשון התנא שאמר המקנא לאשתו, ולא אמר -
 רבי אליעזר אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים, שדיעבד אין
 לכתחילה לא - לכתחילה אין ראוי שיקנא בעל לאשתו, ופרשת
 סוטה נאמרה באופן שעבר על האיסור וקינא לה, ששקבר תנא דידן
 שאסור לקנאות - כיון שהקינאו גורם לריב בין הבעל לאשה על
 שחושד בה.

אמר רבי שמואל בר רב יצחק, בי הוה פתח ריש לקיש בסוטה
 - לדרוש בפרשת סוטה, אמר הכי, אין מווינין לו לאדם אשה אלא
 לפי מעשיו - צנועה לצדיק ופרוצה לרשע. שנאמר בי לא ינוח
 שקמי הרשע על גודל הצדיקים למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה
 ידיהם הרי שמתאימים לאדם את סביבתו על פי מעשיו. אמר רבה
 בר בר חנה אמר רבי יוחנן וקשיין לוינון - איש לאשה בקריעת
 ים סוף אשר נשתנו בה סדרי בראשית, שנאמר אלהים מושיב
 יחידים ביה - מושיב את האיש ואשה שחיו ביחידות בתוך אותו
 בית, ומוציא אסירים בפירות - והוציא את ישראל שחיו אסורים
 במצרים, בזמן שכשר וטוב ללכת, בחודש ניסן שהוא לא חם ולא קר,
 הרי שהוקש זיווג איש ואשה לקריעת ים סוף. מקשה הגמרא על ריש
 לקיש, איני, והא אמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם
 יצירת הוולד הזכר, בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני,
 בת פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני - ומבואר שאין הזיווג נקבע
 לפי מעשיהם. שהרי לא ניתן לדעת בשעת יצירת האדם האם יהיה
 צדיק או רשע. מתרצת הגמרא, לא קשייא, הא - מה שאמר רבי
 יהודה בשם רב שארבעים יום קודם יצירת הוולד נקבע הזיווג
 משמים, זהו בויג ראשון שהוא לפי מזל, והא - מה שאמר ריש
 לקיש שנקבע הזיווג צדיק לצנועה ורשע לפרוצה, זהו בויג שני
 שהוא לפי מעשיהם.

שנינו במשנה, רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים וכו' רבי
 יהושע אומר וכו'. מדייקת הגמרא, עד כאן לא פליגי רבי אליעזר
 ורבי יהושע אם צריך שני עדים או שדי בעד אחד, אלא בקינוי
 וקתייה - שלדעת רבי אליעזר צריך להביא שני עדים רק על הקינוי,
 ולדעת רבי יהושע צריך להביא שני עדים גם על הסתירה, אכל
 בטומאה - אם העידו שנים על הקינוי ועל הסתירה, ובא עד אחד
 והעיד שנבעלה לאותו פלוני כשהתייחדה עמו, כולם מודים שהעד
 אהד מהימן - ואין בודקים אותה במים המאררים, אלא יוצאת בלא
 כתובה ואסורה לבעל ולבעל, שהרי לא נחלקו בכך. ותנן גמי - וכן
 מפורש במשנה לקמן, עד אהד אומר אני ראיתי שניטמאת -
 שנבעלה לאותו פלוני כשהתייחדה עמו. לא היתה שותה את המים
 המאררים, משום שמאמינים לעד שאכן זינתה. שואלת הגמרא,
 מדאורייתא מניין דמהימן עד אהד - מהו המקור בתורה שנאמן
 עד אחד לומר שזינתה. עונה הגמרא לפי מה ששינונו בברייתא דתנא
 רבנן נאמר לגבי אשה שקינא לה בעלה ונסתרה "הדיא נטמאה ויעד
 אין בה" - ואף שנכתב 'עד' בלשון יחיד, בשנים הכתוב מדבר -
 כוננת הפסוק שאין שני עדים שראו שנבעלה, או אינו אלא אפילו
 באהד - שמא נפרש שאין אפילו עד אחד שנבעלה, אין לומר כן,
 שתלמוד לומר - שהרי נאמר בתורה "לא יקום עד אהד באיש לכל
 עון ולכל חטאת",

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ב עמוד ב

תוספות

רש"י

1 ממשמע שנאמר עד. ולא נאמר עדים איני יודע דאחד קאמר. אלא מדיאצטרף למכתב
 2 אחד שמע מנה דער שנים משמע, דאינו אלא לשון עדות וספק עדות שנים; ואמר רקמנא
 3 תרי לית בה. לעיל קאי פרושי מסקנא דמלתיה היכי מירדש ועד אין בה; אלא טעמא
 4 בן; קושיא היא, בלומר טעמא דכתיב לא יקום עד אחד, דהוהא מוכח לך דהאי ועד אין
 5 בה בתרי קאמר, הא לאו הכי הוה אמנא עד
 6 דכתיב הקא בטוסה חד הוא וקאמרין אפלו
 7 אחד אין בה; איצטרף. לא יקום עד אחד לגלוי
 8 עליה דהאי ולאשמעין דחד מהימן, דאי לא
 9 הכי הוה אמנא כל סתם עד אחד הוא ובטוסה
 10 לא הוה אמנא דמתסרא ואפי' בעד א' וכל שכן
 11 בלא עד, והכי הוה דרשין ליה ועד אין בה דקא
 12 אמר רקמנא הכי קאמר ועד אחד אין נאמן בה
 13 אלא שנים; ופרבין אין נאמן בה. בתמיה; אלא
 14 מא' בעי. קרא עד דאיבא תרי בתמיה, אמאי
 15 אקא קרא להאי לשחוק קרא מניה בן; דבר דבר
 16 מספון; כתיב בוטאפת כי מצא בה עדות דבר
 17 וקריס נז) וכתיב דריני ממונות ע"פ שני עדים
 18 יקום דבר גמיט יט; איצטרף. לא יקום לגלוי
 19 עליה דהאי עד דבשנים הכתוב מדבר, דאי לא
 20 גלי עליה הוה אמנא עד חד חד משמע ואין נאמן
 21 בה. קאקא קרא לאשמעין. ודקשא לך למה
 22 לי קרא. סלקא דעתך אמנא סוטה שאזר קמי
 23 וסתירה בא עד אחד והעיד שנטמאה באותה
 24 סתירה שאני וראוי להאמינו כאן שהרי גרלים
 25 לדבר; וכן מצית אפרת. דאי לא גלי רקמנא
 26 דכל עד שנים הם דאנן ודוקחא אמנא דהאי עד
 27 אין בה אין נאמן בה קאמר א"כ בא הכתוב
 28 להקל עליה; והא מוכתיב והיא לא נתפשה
 29 מפלל. דפשיטא לך דנטמאה, והיכי קאמר והיא
 30 לא נתפשה אנעד אין בה; נהי דרשאי דקרא
 31 איבא למימר ע"י שנים עדים, ושכב איש אותה
 32 בעדים ועד אחד אין נאמן בה; אלא והיא לא
 33 נתפשה היכי קאי אאין נאמן בה; הא אפרת
 34 דלא מחזיק לה בגבעלה; בה. בטמאה קאי דהא
 35 מנה סליק, והיא נטמאה ועד אין בה; ודרשין
 36 אין בה תרי אלא חד; בה. עד אחד נאמן ולא
 37 בקמי סתירה ערישא. לאחמורי בה; שכן
 38 אוסרתה. על דבעל ועל הבעל מספק; בבסימא
 39 ודאית בידרשין לקמן מגיד לך הכתוב שעל
 40 חספא אסורה, בפרק בשם שהמים בודקין וחי
 41 חס. שכן עקר גרם לה. שע"י הקמי סתירתה
 42 אוסרתה; מתני'. דקתיב ל"א דקמי בשנים
 43 וסתירה על פי עצמו; דלא בי האי תנא. דקתיב
 44 ל"א סתירה בשנים וקמי על פי עצמו; דלדבר
 45 ר"י בר' יהודה אין לדברי ר' אליעזר סוף. ולקמן
 46 מפרש לה; פאי ניהו. אין לדבר סוף דקאמר
 47 ואמר קנאי. כשכונס עליה אומר קנאתי לה
 48 מפלוגי ומביא עדים שנסתרה עמו סתירה כל
 49 שהוא; דכין דלא קנא לה לא מוקדה בו; הא
 50 למשנתנו יש סוף. לדברי רבי אליעזר בתמיה
 51 והא זמנין דלא אפרת. ואמר ראיתיה
 52 שנסתרה; ולא מיבעיא למשנתנו. בתמיה; איבא
 53 עקר. שכבר התודל בעדים שלא ע"י בעס; הקא
 54 ליבא עקר. ולכשיכונס נקל לומר קנאתי והוא
 55 ימצא לה סתירות ורבי; לא ליבא איניש. אפלו
 56 בינו לבניה; ונסתרה. ונסתרה וקאסרת עליה
 57 קנאה; בעס כמו הם קנאני בלא איל וקריס לו; כי

1 כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים. ואחד דכתיב גבי ועד אחד לא יענה בנפש (כמכר לו)
 2 מוקי לה בפרק אחד דיני ממונות (מסכתין ק"ל). בדרשה מן התלמודים ולא יזמת על
 3 פי עד אחד (הכ"ס י"ו) דרשין בפרק ראשון דמכות (ק"ו) לעדות מיוחדת לאפוקי אחד רואה
 4 מחלוך זה ואחד רואה מחלוך זה אבל קשיא דגבי שבעת העדות כתיב הוא עד (ויקרא ט'
 5 ומחוייבן אפילו אחד ברתנן (שטותין ק"ז) כפר
 6 אחד והודה אחד הכור חייב וי"ל דשבעת
 7 העדות לא חיבה תורה אלא בתביעה כדלפינן
 8 התם מקראי הילכך כל היבא דנפסידו ממון
 9 מיחייב דבהפסד ממון תליא מילתא:
 10 מא' טעמא דר' יהושע. בירושלמי מפיך ליה
 11 מהני קראי מאי טעמא דרבי יהושע כי
 12 מצא בה עדות דבר ערוה זו הסתירה דבר זו
 13 הקינוי וילפינן דבר דבר מה דבר האמור להלן על
 14 פי שנים אף כאן ע"פ שנים תני רבי יוסי בר' יהודה
 15 וכו' משקה ע"פ שנים נאמר כי מצא ואין מציאה
 16 בכל מקום אלא על פי עדים מה מקיים רבי
 17 אליעזר דבר דבר שהוא מורגל לבא ליד ערוה
 18 עוד בירושלמי כתיב ועבר עליו רוח קנאה וגו'
 19 שלא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש
 20 ולא מתוך גאות אלא מתוך דבר של אימה עבר
 21 וקנא לה מחמת הדברים הללו מה את אמרת
 22 למצוה או לעיכוב אם תאמר מצוה קינוי קינוי
 23 אם תאמר לעיכוב אין קינוי קינוי אמר רבי מנא
 24 אתיא כהדא כל מקום שנאמר חוקה תורה מעבב:
 25 רבי
 26 דלא נתפשה קא משמע לן; רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו'. מאי טעמא
 27 דרבי יהושע, אומר קרא 'בה', בה ולא בקינוי, בה ולא בסתירה. ורבי אליעזר אומר, בה ולא
 28 בקינוי. ואימא 'בה' ולא בסתירה, סתירה איתקש לטומאה דכתיב ונסתרה והיא נטמאה.
 29 קינוי נמי איתקש לטומאה, דכתיב וקנא את אשתו והוא נטמאה, הא מיטע רקמנא בה.
 30 ומה ראיה, מסתברא סתירה עדיפא שכן אוסרתה בטומאה. אדרבה קינוי עדיף שכן עיקר
 31 גרם לה, אי לאו סתירה קינוי מי איבא, ואי לאו קינוי, סתירה מאי אהני, אפילו הכי
 32 סתירה עדיפא דאתחלתא דטומאה היא. מתניתין דלא בי האי תנא דתניא רבי יוסי ברבי
 33 יהודה אומר משום רבי אליעזר, המקנא לאשתו, מקנא על פי עד אחד או על פי עצמו,
 34 ומשקה לה על פי שנים. השיבו חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף. מאי
 35 טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה, אומר קרא 'בה' בה ולא בסתירה. ואימא 'בה' ולא בקינוי,
 36 קינוי איתקש לטומאה דכתיב וקנא את אשתו והוא נטמאה. סתירה נמי איתקש לטומאה
 37 דכתיב ונסתרה והיא נטמאה, ההוא לכמה שיעור סתירה כדי טומאה הוא דאחא. השיבו
 38 חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף, מאי ניהו, זמנין דלא קני ואמר קנאי.
 39 הא למשנתנו יש לדבר סוף, זמנין דלא אוסרת ואמר אוסרת, אומר רב יצחק בר יוסף
 40 אומר רבי יוחנן אף לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף. אף לדברי רבי יוסי ברבי
 41 יהודה, ולא מיבעיא למשנתנו, אדרבה למשנתנו איבא עיקר התם ליבא עיקר, אלא אי
 42 איתמר הכי איתמר אומר רבי יצחק בר יוסף אומר רבי יוחנן לדברי רבי יוסי ברבי יהודה
 43 אף למשנתנו אין לדבר סוף. אומר רבי חנינא מפורא לא ליבא איניש לאיתתיה בזמן הוה
 44 לא תיפתרי בהרי פלוגי דילמא קיימא לן ברבי יוסי ברבי יהודה דאמר קינוי על פי עצמו
 45 ומיסתתרא וליבא האידנא מי סוטה למבדקה וקאסר לה עליוהי אוסר דלעולם. אומר ריש
 46 לקיש מה לשון קינוי, דבר המטיל קנאה ביניה לבין אחרים, אלמא קסבר קינוי על פי עצמו
 47 וכולי עלמא לא ידעי דקני לה ואמרי מאי דקמא דקא בדה ואתו למיעבד קנאה בהדה.
 48 ורב יומר בר רבי שלמנא משמיה דאבבי אומר, דבר המטיל קנאה בינו לבניה, אלמא קסבר
 49 קינוי על פי שנים עדים וכולי עלמא ידעי דקני לה ואיהו הוא דאיתי למיעבד קנאה בהדה
 50 קנאה חמת גבר (מג"ו י' מאי דקמא. מה יש לפניה מה אירע עכשיו שוו בודלת מן האנשים; וכלי עלמא ידעי דקני לה. שהעדים מגלגין דבר ואין שונאין אותה; ואיהו דאיתי למיעבד

אלמא

קנאה חמת גבר (מג"ו י' מאי דקמא. מה יש לפניה מה אירע עכשיו שוו בודלת מן האנשים; וכלי עלמא ידעי דקני לה. שהעדים מגלגין דבר ואין שונאין אותה; ואיהו דאיתי למיעבד קנאה חמת גבר. שוו מקניטתו על שחושדה;

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד ב מתוך "שפה ברורה - עוז והדר"

54 שואלת הגמרא, ואימא ביה' ולא בפתירה ונצריך שני עדים גם
55 שנותרה, ומשיבה, פתירה איתקש לטומאה דבתיב 'ונסתרה
56 והיא נמטאה' - התורה הסמיכה סתירה לטומאה, ולומדים
57 מהדיוק שכשם שלגבי טומאה מועיל עד אחד, כך לגבי סתירה
58 מועיל עד אחד. שואלת הגמרא, הרי קינוי נמי איתקש לטומאה,
59 דבתיב 'קנא את אשתו והוא נמטאה', ומדוע בקינוי מודה רבי
60 אליעזר שצריך שני עדים. ומשיבה, הא מיעט רחמנא ביה, שרק
61 על עדות שנבעלה מספיק עד אחד, וממעטים שעל הקינוי צריך שני
62 עדים. שואלת הגמרא, ומה ראית - הרי גם קינוי וגם סתירה הוקשו
63 לטומאה, ומדוע העדיף רבי אליעזר למעט מ'בה' שבקינוי צריך שני
64 עדים, וללמוד מהיקש שבסתירה עד אחד נאמן, ולא להיפך.
65 ומשיבה, מסתברא פתירה עדיף להחמיר בה שלא יצטרכו שני
66 עדים שכן אוסרתה פטומאה - שהרי על ידי הסתירה נאסרת מספק
67 כאלו ודאי נבעלה. שואלת הגמרא, אדרבה, קינוי עדיף להחמיר
68 בו שלא יצטרכו שני עדים, שכן עיקר גרם לה - שהרי הקינוי הוא
69 הגורם לאיסור. ומשיבה, עדיף להחמיר בסתירה, משום שאי לאו
70 פתירה קינוי מי איכא - שהרי אם לא נסתרה אינה נאסרת מחמת
71 הקינוי. שואלת הגמרא, ואי לאו קינוי, פתירה מאי אהני - הרי גם
72 בסתירה לבד אינה נאסרת בלא קינוי, ואם כן מדוע עדיף להחמיר
73 בסתירה יותר מבקינוי. מתרצת הגמרא, אפילו הכי פתירה עדיף
74 להחמיר בה, משום דאיתלתא דטומאה היא - היחוד הוא התחלת
75 הטומאה.
76 שנינו במשנה, שלדעת רבי אליעזר קינוי בפני שני עדים וסתירה בפני
77 עד אחד או בפני הבעל. אומרת הגמרא, מתניתין דלא בי האי תנא
78 אינה סוברת כתנא של הברייתא דלהלן. דתניא רבי יוסי ברבי
79 יהודה אומר משום רבי אליעזר, המקנא לאשתו, מקנא על פי
80 עד אחד או על פי עצמו, ומשקה לה על פי שנים - וזה להיפך
81 ממה שמבואר במשנתנו בשם רבי אליעזר. המשך הברייתא, השיבו
82 חכמים לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, אם נחשב קינוי גם על פי עד
83 אחד ועל פי עצמו אין לדבר סוף - שכל בעל יאמר שקינא לאשתו.
84 שואלת הגמרא, מאי מעמא דרבי יוסי ברבי יהודה בדעת רבי
85 אליעזר, שלקינוי מספיק עד אחד ולסתירה צריך שני עדים. ומשיבה,
86 אמר קרא ביה, וממעטים ביה - על טומאה נאמן עד אחד ולא
87 בפתירה. שואלת הגמרא, ואימא - שידרוש גם ביה' ולא בקינוי -
88 ומדוע בקינוי מועיל עד אחד. משיבה הגמרא, קינוי איתקש
89 לטומאה דבתיב 'קנא את אשתו והוא נמטאה' - וכשם שלגבי
90 טומאה מועיל עד אחד, גם לגבי קינוי מועיל עד אחד. שואלת
91 הגמרא, פתירה נמי איתקש לטומאה דבתיב 'ונסתרה והיא
92 נמטאה'. ומשיבה, והוא לכמה שיעור פתירה כדי טומאה הוא
93 דאיתא - מהיקש זה לומדים שזמן סתירה הוא זמן שיכולה לבוא בו
94 לידי טומאה.
95 שנינו בברייתא, השיבו חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין
96 לדבר סוף. שואלת הגמרא, מאי ניהו - מדוע לדבריו אין לדבר
97 סוף. ומשיבה דזמנין דלא קני ואמר קנאי - פעמים שהבעל לא
98 קינא לאשתו, ומתוך שיבעט עליה יאמר שקינא לה ויהיה נאמן.
99 מקשה הגמרא, הא למשנתנו יש לדבר סוף - משמע מדברי
100 חכמים שהקשו על רבי יוסי, שלשיטת משנתנו בדעת רבי אליעזר
101 שנאמן על הסתירה ולא על הקינוי, לא הוקשה שאין לדבר סוף. והרי
102 זמנין דלא איתתר ואמר איסתתר - פעמים שלא נסתרה האשה
103 ומתוך שיבעט עליה הבעל יאמר שנסתרה ויהיה נאמן, ואם כן גם על
104 שיטה זו היה לחכמים להשיב שאין לדבר סוף, מתרצת הגמרא, אמר
105 רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, אף לדברי רבי יוסי ברבי
106 יהודה אין לדבר סוף, ואכן תשובת חכמים היא גם לשיטת רבי

1 ויש להקשות, הרי ממשמע שנאמר לא יקום עד באיש - בלשון
2 יחיד, איני יודע שהוא אחד, מה תלמוד לומר 'אחד' - לשם מה
3 נאמר 'עד אחד', אלא זה פנה אב - התורה באה ללמדנו בזה שבכל
4 מקום שנאמר בתורה 'עד' אין פירושו עד אחד, אלא הרי באן
5 שנים, עד שיפוט לך הכתוב אחד - אלא אם כן נאמר בפירוש
6 'עד אחד'. מסיימת הגמרא, מאחר ואמר רחמנא הרי לית ביה -
7 שהרי 'עד אין בה' היינו שאין שני עדים שנבעלה אלא חד, ואף על
8 פי כן נאמר 'והוא לא נתפשה' - שאם לא נאנסה אלא עשתה כן
9 מרצון, אסורה לבעלה, ומכאן לומדים שעד אחד נאמן לומר
10 שזינתה אם קינא לה ונסתרה.
11 מקשה הגמרא על הברייתא. אלא מעמא - ההוכחה ש'ועד אין בה'
12 היינו שאין שני עדים אך יש עד אחד שנבעלה, היא מדבתיב 'לא
13 יקום עד אחד באיש', הא לאו הכי הוה אמנא עד דסופה חד
14 הוא - אך לולי כן היינו מפרשים שאין אפילו עד אחד שנבעלה.
15 וקשה, שהרי אין אפילו חד ליכא, אלא במאי מיתסר - אם אין
16 אפילו עד אחד שנבעלה מדוע נאסרת בוודאי על בעלה. אלא ודאי
17 שאין שני עדים אלא עד אחד, ומדוע הוצרכה הברייתא להוכיח כן
18 מהפסוק. מתרצת הגמרא, איצטריך - הברייתא הוצרכה ללמוד
19 זאת מהפסוק, שלולי כן סלקא דעתך אמנא שהפסוק 'עד אין ביה'
20 בא ללמד שאם יש עד אחד שנבעלה - אין נאמן ביה ואינה נאסרת
21 על פיו. שואלת הגמרא, כיצד היינו יכולים לפרש שבא הפסוק לומר
22 שעד אחד אין נאמן ביה לומר שנבעלה, ואלא מאי בעי עד דאיכא
23 תרי - אלא צריך שני עדים, אם כן לישתוק קרא מיניה - והיינו
24 יודעים זאת, משום דאתיא דיני עריות נלמדים בגזירה שווה 'דבר'
25 'דבר' ממזון, ונא יענא שצריך שני עדים מדי דהוה אכל
26 עריות. שפתורה - כשם שצריכים שני עדים לכל עדות בדיני ערוה
27 בתורה. מתרצת הגמרא, איצטריך - הוצרכה התורה להשמיענו
28 דבר זה, משום שקלקא דעתך אמנא סופה שאני - דין סוטה שונה
29 משאר דיני ערוה, שאף שבכל דיני ערוה אין עד אחד נאמן, מכל
30 מקום לגבי סוטה דרנליים לדבר - שיש סיבה לחשוש שאכן נבעלה,
31 שהרי קינא לה ונסתרה, ולפיכך היינו סבורים שליתמינן ביה עד
32 אחד - יהיה עד אחד נאמן לומר שנבעלה. לכן הוצרכה הברייתא
33 ללמוד מהפסוק שבכל מקום 'עד' היינו שנים. חזרת הגמרא ומקשה,
34 ומי מצית אמרת דאין נאמן ביה ושריא - האם ניתן לפרש את
35 הפסוק שבא לומר שעד אחד אינו נאמן, וממילא מותרת לבעלה,
36 והא מדבתיב בהמשך הפסוק 'והוא לא נתפשה' - שמחמירים
37 עליה משום שלא נבעלה ולא נאנסה אלא ברצון, מכלל דאסורה - מוכח
38 שהפסוק בא לאוסרה ולא להתירה. מתרצת הגמרא, איצטריך -
39 ללמוד מהפסוק 'לא יקום וגו' ש'עד' היינו שני עדים, שלולי כן
40 סלקא דעתך אמנא לפרש את הפסוק כאמור, שעד אחד אין נאמן
41 ביה עד דאיכא תרי, ובתרי נמי היא דלא נתפשה - והמשך הפסוק
42 'והיא לא נתפשה' בא לומר שגם כשיש שני עדים שנבעלה, אינה
43 טמאה אלא אם הבעילה הייתה במידי. קא משמע לן מהפסוק 'לא
44 יקום וגו' שכל מקום שנאמר 'עד' היינו שנים, וחידשה התורה שעד
45 אחד נאמן לאוסרה.
46 שנינו במשנה, רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו'.
47 שואלת הגמרא, מאי מעמא דרבי יהושע שצריך שני עדים על
48 הקינוי והסתירה. ומשיבה, אמר קרא 'ועד אין ביה', ודרשה הגמרא
49 מהפסוק שעד אחד נאמן להעיד שנבעלה, ומדייק רבי יהושע,
50 שדוקא ביה - להעיד שנמטאה עד אחד נאמן ולא בקינוי, וכן ביה'
51 ולא בפתירה - אלא על הקינוי והסתירה צריך שני עדים כשאר
52 עדויות שבתורה. מבארת הגמרא, ורבי אליעזר הסובר שלגבי
53 הסתירה מועיל עד אחד, אומר שדורשים רק ביה' ולא בקינוי.

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד א מותר "ש"ס לובלין - מוכן המאור"

54 שפירש את דברי תנא דבי רבי ישמעאל שנכנסה בו רוח טהרה.
 55 משום דתנינא - שנינו בברייתא, מה שנאמר "קנא את אשתו" אין
 56 כוונת התורה שחובה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה, אלא
 57 רשות - מותר לו לקנא לה. דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא חולק
 58 ואומר, חובה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה. מבארת הגמרא
 59 את הראיה מהברייתא, אי אמרת בשלמא שאדם מקנא משום
 60 שנכנסת בו רוח טהרה, שפיר - מוכן שנחלקו האם חייב לקנאות או
 61 רשות בידו, אלא אי אמרת שאדם מקנא משום רוח טומאה
 62 שנכנסה בו, וכי שייך לומר רשות וחובה לעיולי לאיניש רוח
 63 טומאה בנפשיה - לשון של רשות או חובה שיכניס האדם לעצמו
 64 רוח טומאה, הרי ודאי שאסור לגרום לכך. אלא מוכח שמקנא על ידי
 65 שנכנס בו רוח טהרה.
 66 גופא - חזרת הגמרא לעצם דברי הברייתא. "קנא את אשתו"
 67 רשות - מותר לקנאות לאשתו אם חושש שתבוא לידי עבירה עם
 68 פלוני, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר חובה - חייב הבעל
 69 לקנאות לה אם חושד בה. אומרת הגמרא שביצא בדבר נחלקו רבי
 70 ישמעאל ורבי עקיבא לגבי כהן שמיטא לאחד מקרובי שמתו,
 71 שכתוב בפסוק "ולאחותו הבתולה וגו' לה יטמא", אין כוונת התורה
 72 שחובה עליו להיטמא לקרוביו, אלא רשות - מותר לו להיטמא
 73 להם, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא חולק ואומר חובה - מצווה
 74 עליו להיטמא להם. וכן נחלקו לגבי עבד כנעני, שכתוב בפסוק
 75 "לעלם בהם תעבדו", אין כוונת התורה שחובה לשעבדם לעולם,
 76 אלא רשות - מותר לשעבדם לעולם, דברי רבי ישמעאל. רבי
 77 עקיבא אומר חובה - מצווה עשה לשעבד עבד כנעני לעולם ולא
 78 לשחררו. ולחלן תבאר הגמרא את שלושת המחוקקות.
 79 מקשה הגמרא, אמר ליה רב פפא לאבין, אמרי לה - ויש אומרים
 80 שהקשה כן רב משמיא לרבא, ליבא - האם נאמר רבי ישמעאל
 81 ורבי עקיבא בכל התורה בוקה חבי פליגי - חולקים לגבי כל
 82 מצוות עשה שבתורה, דמר אמר רשות ומר אמר חובה - שלרבי
 83 ישמעאל הרשות בידו לעשותם, ולדבריו אין מצוות עשה שהיא
 84 חובה, ולרבי עקיבא זהו חובה. משיבה הגמרא, אמר ליה אביי הבא
 85 בקראי פליגי - דוקא בשלושה פסוקים אלו חולק רבי ישמעאל
 86 וסובר שהם רשות. מפני שסובר שכך מוכח מהפסוקים, אך בכל
 87 מצוות עשה שבתורה מודה שהם חובה. ומארת הגמרא את
 88 מחלוקתם הראשונה, "קנא את אשתו" רשות דברי רבי ישמעאל,
 89 רבי עקיבא אומר חובה. שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי
 90 ישמעאל שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימו ואילו כאן דורש
 91 שאין זה אלא רשות. ומשיבה, סבר לה כי האי תנא - סובר רבי
 92 ישמעאל כתנא שלהלן, דתניא רבי אליעזר דבבבא אומר כלפי
 93 - מאחר שאמרה תורה "לא תשנא את אחיך בלבבך" ואסור
 94 לגרום לעצמו לבוא לידי שנאה, יכול - היינו יכולים לומר שגם בגון
 95 זו - שרואה את אשתו מתיחדת עם אחר, יהיה אסור לקנאות לה כדי
 96 שלא תשנא אותו. תלמוד לומר "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את
 97 אשתו" - מותר לו לקנאות ואינו עובר על "לא תשנא". ולכך סובר
 98 רבי ישמעאל שאין ללמוד מהפסוק שחייב לקנאות, אלא שהוצרכה
 99 התורה לכתוב שמותר לקנאות ואינו עובר בזה על "לא תשנא", אבל
 100 בשאר מצוות עשה שבתורה ודאי שחובה לקיימם. שואלת הגמרא,
 101 ורבי עקיבא מניין כי שמצווה לקנאות, הרי צריך את הפסוק ללמוד
 102 שמותר לקנאות. ומשיבה, קנינו אחרינא כתיב - חזרה התורה
 103 וכתבה פעם נוספת "וקנא את אשתו ודאי לא נטמאה", ומכך שכפלה
 104 התורה, לומדים שאין זו רשות אלא חובה. שואלת הגמרא, ורבי
 105 ישמעאל מה ילמד מהכפילות, ומשיבה, אין ללמוד מהכפילות
 106 שחובה עליו לקנא, אלא אידי דדעני למכתב - כיון שהוצרכה

1 אומרת הגמרא, אלא קסברי ריש לקיש ואביי דאסור לבעל
 2 לקנאות לאשתו - שהרי אמרו שקינוי גורם קנאה וכעס. שואלת
 3 הגמרא, ומאן דאמר שמוותר לבעל לקנאות - וצריך לומר
 4 שלדבריו קינוי אינו מביא לידי קנאה וכעס, אם כן מהו לשון קינוי.
 5 משיבה הגמרא, אמר רב נחמן בר יצחק אין קינוי אלא לשון
 6 התרעה - שמתרה באשתו ואומר לה אל תסתרי עם פלוני, וכן הוא
 7 אומר - מצינו קינוי מלשון התראה, שנאמר "וקנא ה' לארצו
 8 ויחמול על עמו" - שהתרה בחגבים שלא ישחיתו את הארץ.
 9 תניא, היה רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה פסחה והקדוש
 10 ברוך הוא מכריז עליו ומתפרסם הדבר בגלוי, וכגון אשה פרוצה
 11 שמנה תחת בעלה בסתר, ונותן הקדוש ברוך הוא בלב בעלה
 12 לקנאות לה, ועל ידי כך מתפרסם הדבר בגלוי. שנאמר "ועבר עליו
 13 רוח קנאה וקנא את אשתו", ואין עבירה - אין מתפרש הלשון
 14 'ועבר' אלא לשון כהרה - שמשמים רוצים להכריז על מעשיה
 15 ולכן נותנים בלב הבעל לקנאות לה. ומצינו שיעבר' הוא לשון
 16 הכרה, שנאמר "ויצו משה ויעבירו קול במחנה" - והיינו על ידי
 17 הכרות קול. ריש לקיש אומר אין אדם עובר עבירה אלא אם כן
 18 נכנס בו רוח שטות, שנאמר "איש איש כי תשמה אשתו", ומכך
 19 שתשמה כתיב ולא תסטה, דורשים שמקנא האדם לאשתו רק
 20 משום שנכנסה בו רוח שטות, וריש לקיש לשיטתו שסובר שאסור
 21 לקנאות.
 22 תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה האמינה תורה לעד אחד בסוטה
 23 - שאומר שנבעלה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו,
 24 ולא הצריכה שני עדים כמו בכל התורה. משום שהגלוי לדבר - יש
 25 לנו בסיס האמין לעד שאומר נבעלה, שחרי שני עדים מעידים
 26 שקינא לה ונסתרה, ומלבד זאת ועד אחד עבירה שהיא טמאה
 27 מקשה הגמרא, אמר ליה רב פפא לאבין מניין לתנא שאין עד אחד
 28 נאמן לומר שנבעלה אלא אם כן קינא לה הבעל, והא כי כתיבה
 29 קינוי בתיבת וטומאה הוא דכתיבה - הרי הפסוק בתורה
 30 שמדבר על קינוי - 'ועבר עליו רוח קנאה', כתוב אחרי הפסוק 'והיא
 31 נסתרה ועד אין בה' שממנו לומדים שעד אחד נאמן, ומשמע שנאמן
 32 העד אחד גם אם לא קינא הבעל תחילה. מתרצת הגמרא, אמר ליה
 33 'ועבר' ויכר עבר - הפסוק 'ועבר עליו רוח קנאה' מתפרש בלשון
 34 עבר, שכבר עבר עליו רוח קנאה. שואלת הגמרא, אלא מעתה
 35 ש'ועבר' הוא מלשון שכבר עבר, האם את הפסוק 'ועבר לכם כל
 36 הלוי' חבי נמי נפרש שציווה עליהם לאחר שכבר עברו, והרי משה
 37 ציווה אותם לפני שעברו. משיבה הגמרא שבכל מקום מתפרשת
 38 המילה 'ועבר' לפי הענין, התיב - לגבי בני גד ובני ראובן מדכתיב
 39 בהמשך "ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשבו" - ויתשובו' הוא
 40 לשון להבא. משמע שגם מה שנכתב לעיל 'ועבר' הוא לשון דלקבא.
 41 אלא הלא - לגבי סוטה אי סלקא דעתך דכתיבי שיעבר' הוא
 42 מלשון להבא, ומתפרש הפסוק בתיבת וטומאה וסתירה שכבר נאסרה
 43 עליו, אם כן קשה קינוי למה לי - למה לו לקנאות, הרי כבר נאסרה
 44 עליו על ידי שהאמינו לעד אחד. אלא מוכח שהפסוק מתפרש בלשון
 45 עבר, כלומר, שאין עד אחד נאמן לומר שזינתה אלא באופן שכבר
 46 קינא לה הבעל.
 47 תנא דבי רבי ישמעאל, אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן
 48 נכנסה בו ממרום רוח לקנאות, שנאמר "ועבר עליו רוח קנאה
 49 וקנא את אשתו". מבארת הגמרא, מאי רוח - איזה רוח מביאה את
 50 האדם לידי קינוי. רבנן אמרי רוח טומאה - על ידי השטן הרוצה
 51 להחטיאו, שיקנא לאשתו ויבאו לידי מריבה. רב אשי אמר רוח
 52 טהרה - ששונא את הפריצות ולכן מקנא. אומרת הגמרא,
 53 ומסתברא במאן דאמר רוח טהרה - מסתבר כדברי רב אשי,

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ג עמוד א

רש"י

תוספות

1 רבי ישמעאל אמר רשות. תימה לרבי וכו' לית ליה לכו דאמר בשלחי מסכת מכות וק'
2 (נ): שש מאות וי"ג מצות נאמרו למשה מסיני וכו' לרבי ישמעאל דאמר רשות בער
3 לכו או לר' עקיבא טפי לכו ונראה דבשאר מצות דמפיק ר' ישמעאל מקרא עבדי ליה ר'
4 עקיבא אסמכתא ודריש ליה לדרשה אחרייתו בירושלמי אמר' דר' אליעזר אמר חובה ואין
5 להקשות הא אמרין לעיל דמקנא דיעבר אן
6 אלמא קסבר אסור לקנאות דנתא דידן דוקא
7 דתני כי הך לישנא סבירא ליה הכי אבל ר'
8 אליעזר לא סבירא ליה הכי וכו' נמי אמר' בפ' קמא דקידושין (ף קה) וגאל את ממכר אחוז ר'
9 אליעזר אמר חובה ובפרק השולח (גיטין קף לה)
10 נמי (אמר) אמרין לעולם בהם תעבודו חובה ואין
11 להקשות נמי מפי' דמכות (י"ב ק) דאמר ר' עקיבא
12 ורצח גואל הדם רשות מי כתיב ירצח ורצח
13 אמרין וקנא חובה דשאני הכא משום דכתיב תרי
14 קניין אבל קשיא מירושלמי דרבי יודישע אמר
15 דהם רשות ומפרש טעמא אתיא דר' יודישע בבית
16 היילל דבית היילל אומרים אפי' הקדיחה תבשילו
17 לפום כן הוא אמר רשות רצה לקנא יקנא רצה
18 לגרש יגרש הוא ר' עקיבא מקל רבא טפי מבית
19 היילל ואמר התם אפילו מצא אחרת נאה הימנא
20 מגרשה ואפי' הכי אמר חובה והתם בירושלמי
21 פליג רבי אליעזר עליה דר' יודישע ואמר חובה
22 ואמר אתיא דר' אליעזר בבית שמאי דבית שמאי
23 אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא כי מצא
24 בה ערות דבר מצא בה דברים מנוגדין
25 אינו יכול שלא מצא בה ערות לקיימה אינו יכול
26 שמצא בה דברים כעורים לפום כן הוא אמר
27 חובה הוא תניא משום בית שמאי אין לו אלא
28 היוצאת משום ערוה מנין היוצאת משום דראשה
29 פרע ועדייה מפרומין ורותרתיה לרצות (מנון)
30 תלוי כי מצא בה ערות דבר אמר רבי תנא קיימת
31 כאן בעדים וכאן שלא בעדים ותימה לפי
32 הירושלמי כיון דתליא קינוי בגירושין הוה ליה
33 למיתני סוטה בתר גיטין ובתר סוטה נזיר סודר
34 פרישות ובתר נזיר נדרים ובתר נדרים כתובות.
35 לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש. תימה
36 לרבי היבא דאיבא למרדש כי הכא אמאי
37 לא דרשין לה כדאמר גבי קל הומר מילתא
38 דאתיא מקל הומר טרח וכתב לה קרא ואפילו
39 הכי היבא דאיבא למרדש דרשין וכן בפרק כל
40 שעה (פסחים קף כה) כל היבא דאיבא למרדש לא
41 מוקמנן ליה בלאו יתירי:
42 לה יטמא מצוה. ונ"מ לעוסק במצוה כדאמרין
43 בסוף פרק משוח מלחמה (קמ"ג ק"ה)
44 ולטמאותו בעל כרחו אם לא ירצה לטמאות
45 כדאמר' בפרק טבול יום (נחמ"ק ק) מעשה ביוסף
46 הבחין וכו':

1 אלמא קסבר דאסור לקנאות. כיון דאמרין לשון הטלת קנאה הוא אלמא אסור. ולמיר
2 מותר לקנאות מאי לשון קנאי ויקנא ה' לארצו. התרה בגלגל וקסיל וקסם שלא לשחיתו עוד
3 את ארצו. ובשלוח גובאי משתעי פרשה עליל. לארצו על ארצו. כמו וישאלו אנשי
4 המקום לאשתו (גלגלית ט) על אשתו האתם תריבון לבעל ומפטיס ו: אדם עובר עברה. כגון
5 אשה פרוצה עוברת בסתר: ותקפ"ה ספריו
6 בגלוי. שנותן בלב בעלה לקנאות לה והדבר
7 מתפרסם בגלוי ואין עברה גרידן. לשון התרה.
8 הק"ה מתפון להעביר קול: רגלים לדבר.
9 שטמאות: וקא כי כתיב קניו כתיב סתירה
10 וקפפאה. דאתהיבא קה עד אהך כתיב. ונסתרה
11 והיא נטמאה ועד אין פה וגו', וקמין ליה ועבר
12 עליו וגו', אלמא בלא קניו נמי עד אהך מדיקין
13 בטמאה: ועבר לכם כל הליון. כגני נד ובכני
14 ראובן כתיב. שנהיה משה מצוה אותם לעבור עם
15 יהושע את הירדן: תשובו. מוכיח דלהבא הוא:
16 נקנאה בו רוח. ממרום. ולקמן מפרש רוח סתרה
17 או רוח נטמאה ע"י שטן הקא להחטיאו להקניט
18 את אשתו: רגנן. דבי רב אשי אמרי רוח נטמאה:
19 רוח סתרה. שטנא רבי הפריצות: וסתמבא:
20 כמ"ה. דרוח דקאמר רבי ישמעאל סתרה היא:
21 דתניא. דקאמר רבי ישמעאל רשות. פלוגתא
22 דר' ישמעאל ור' עקיבא לקמן מפרש טעמיה:
23 שפיר. אי רשות אי חובה: ר' עקיבא אומר חובה.
24 שאסור לשחית עבדו: ככל התורה. ככל עשה
25 בשתורה. איב אין לך מצות עשה לרבי
26 ישמעאל חובה: דתניא. לא גרסינן. אלא הדר
27 ונקיט למלתיהו לפרושי כל קודא באפי נפשה:
28 כלפי. כמו אחרי שאמרה תורה שאסור להביא
29 עצמו לידי שנואה ותנא: יכול אף הן. שיראה
30 את אשתו עוברת על דת יהודית נסכרת עם
31 שכניה לא יקנא לה. כלפי לשון קנאה: תלמוד
32 לומר יקנא. אם רצה לקנא הרשות בידו. ומשום
33 דאי לא כתיב קרא הוה אמינא דאסור הוא.
34 דא"ר ישמעאל הקא רשות אבל בכל מצות
35 עשה שבתורה לא אמר הכי: קניו אחריתי כתיב.
36 ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא
37 נטמאה. חד לרשות וחד לחובה: ורבי ישמעאל.
38 אמר לה. אידי דבעי למכתב והיא נטמאה והיא
39 לא נטמאה. ששפק הוא בידו ואעפ"כ אסרה
40 הכתוב מוספק. כתב נמי וקנא אחריתי. ואף ע"ג
41 דמצי למכתב הכי. ועבר עליו רוח קנאה וקנא
42 את אשתו והיא נטמאה או לא נטמאה. אפלו
43 הכי אורחיה דקרא לחזור ולשנות את האמור
44 מפני דבר אחר המתחדש בכפילתו: איצטריך
45 למכתב לה יטמא. לומר שמתר לטמא לקרובים
46 הללו: מבי אם לשאריו נפקא. לנפש לא יטמא
47 בעמיה. כי אם לשאריו הקרוב אליו לאמו ולאביו
48 וגו' ולאחותו הבתולה. וממילא שמענין דשטמא
49 לאלו: לה יטמא. אם מתה. ואינו מטמא
50 לאביריה. אם אחד מצלו מכה שחין ואביריה
51 נפילי. אין מטמא להו. דקימא לן בהיעור
52 הרטוב (סו"ף ק"ה קה) אבר מן החי מטמא כאבר מן
53 המת. ואיצטריך לה למעטי אביריה:
אם

אלמא קסבר דאסור לקנאות, ומאן דאמר מותר
לקנאות, מהו לשון קינוי, אמר רב נחמן בר יצחק
אין קינוי אלא לשון התרה, וכן הוא אומר ויקנא
ה' לארצו. תניא היה רבי מאיר אומר, אדם עובר
עבירה בסתר והקדוש ברוך הוא מכריז עליו בגלוי,
שנאמר ועבר עליו רוח קנאה ואין עבירה אלא
לשון הכרה, שנאמר ויצו משה ויעבירו קול במחנה.
ריש לקיש אמר, אין אדם עובר עבירה אלא אם בן
נכנס בו רוח שטות, שנאמר איש איש כי תשטה
אשתו תשטה כתיב. תנא דבי רבי ישמעאל, מפני
מה האמינה תורה עד אהך בסוטה, שרגלים לדבר
שהרי קנא לה ונסתרה ועד אהך מעידה שהיא נטמאה.
אמר ליה רב פפא לאביו והא כי בתובה קינוי בתר
סתירה וטומאה הוא דכתיבה, אמר ליה ועבר וכבר
עבר. אלא מעתה ועבר לכם כל הליון הכי נמי,
התם מדכתיב ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשב
משמע דלהבא, אלא הכא אי סלקא דעתך דכתיבי,
ועבר בתר טומאה וסתירה, קינוי למה לי. תנא דבי
רבי ישמעאל, אין אדם מקנא לאשתו אלא אם בן
נכנסה בו רוח שנאמר ועבר עליו רוח קנאה וקנא
את אשתו. מאי רוח, רבנן אמרי רוח טומאה, רב
אשי אמר רוח סתרה, ומסתברא כמאן דאמר רוח
סתרה, דתניא ויקנא את אשתו רשות, דברי רבי
ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. אי אמרת בשלמא
רוח סתרה שפיר, אלא אי אמרת רוח טומאה, רשות
וחובה לעיולי לאיניש רוח טומאה בנפשה. גופא, ויקנא
את אשתו רשות, דברי רבי ישמעאל. ורבי עקיבא
אומר, חובה. לה יטמא רשות, דברי רבי ישמעאל.
ורבי עקיבא אומר, חובה. לעולם בהם תעבדו רשות,
דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. אמר
ליה רב פפא לאביו ואמרי ליה רב משרשיא לרבא,
לימא רבי ישמעאל ורבי עקיבא ככל התורה כולה
הכי פליגי, דמר אמר רשות ומר אמר חובה. אמר
ליה, הכא בקרא פליגי, וקנא את אשתו רשות, דברי
רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. מאי טעמא דרבי ישמעאל, סבר לה כי האי תנא,
דתניא רבי אליעזר בן עקיבא אומר, כלפי שאמרה תורה לא תשנא את אחיך בלבבך יכול
בגון זו, תלמוד לומר ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו. ורבי עקיבא, קינוי אחריתי
כתיב. ורבי ישמעאל, אידי דבעי למכתב והוא נטמאה והיא לא נטמאה כתיב נמי
וקנא את אשתו. לכדתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה

40 ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. לה יטמא רשות, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. מאי
41 טעמא דרבי ישמעאל, אידי דכתיב אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו איצטריבא למיכתב לה
42 יטמא. ורבי עקיבא, מ"ז אם לשאריו נפקא, לה יטמא למה לי, לחובה. ורבי ישמעאל, לה יטמא ואין מיטמא לאביריה.
רבי

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ג עמוד ב

תוספות

רש"י

1 אם בן, דלאו לחובה אתא אלא להך דרשא: לכתוב רחמנא לה ולשתוק. דמשמע לנפש
 2 לא ישמא בעמיו פי אם לשארו וגו' ולאחורו התולדה לה. כלומר לגופה שלם ולא
 3 לאיקריה: לא תתיה כל נשקה. בשבעה אמות כתיב, החתי והגרנשי והאמורי והכנעני
 4 והפרזי והחתי והבוסי: למישרי אהר מן האמות. משאר שבעים אמות: שבא על הכנענית.
 5 כל ז' אמות נקראו על שם כנען: והוליד בן.
 6 דהלך אחר האב ומתו להחיותו לה לעבד:
 7 דתנא. דלהכי אתא קרא: בעבד. גרסי בבבית:
 8 וגם מנני התושבים וגו'. לעיל מניה כתיב מאת
 9 הגויים אשר סביבותיכם מהם תקנו עבד ואמה,
 10 אשר סביבות ארצכם ולא מבני ארצכם דשבעה
 11 אמות. וגם מבני התושבים, כל תושב היינו שבא
 12 ממקום אחר ותיישב כאן, וקאמר קרא שמתו
 13 לקנות מבניהם אשר יהיו להם מבנות ארצה. מן
 14 הנולדים בארצכם. כגים הנולדים בארצכם והם
 15 בני התושבים, דהיינו אחרים ששאו בארצכם
 16 נשים אתה רשאי לקנות: ולא מן הגרים
 17 בארצכם. ולא מן הגנים הנולדים לבני ארצכם
 18 במקום אחר מבנות שאר אמות והביאם
 19 לבניהם לבני שם: ולא בארצכם. עבודת עבד:
 20 ד' רבי ישמעאל אידי דכתיב ובאזיכים כתיב
 21 נמי בהם פדתנא בר: קריא. תולעת של
 22 שמשמין האוכלתו, כך הגזית מתרבת את
 23 הבית: תוקפא. בעס: אידי ואידי. תוקפא הנותא
 24 דאמרין דמתרבת את הבית: באתתא.
 25 בשקאשה מנה או בעקנית. לפי שקאשה
 26 מתעסקת בנזינה ואינה עושה מלאכתה ולא
 27 משמרת ביתה ומפקדת את של בעלה למנאפיה:
 28 קרם שקאשה ישראל. בעריות: עם כל אהר ואהר.
 29 בבית: נסתלקת מהם. מלכא לביתם דאינו יכול
 30 לראות בעבירות שבביתו: סקדיתו. לפני מיתתו
 31 מכרות לפניו. סלפסיתו. מוכרתו: תנו הים. בפי
 32 מי שקנא (שקנו לא) אמאי דקנתי אמר עד אהר
 33 ראיתיה שנטמאה לא היתה שותה: שתייה בדין.
 34 שלא להאמינו אי לאו דכתיב קרא: היראשונה.
 35 סתידה: אין אוסרתה אסור עולם. שאם שתתה
 36 ותקנא סתידה מתרת לבעלה ולתרומה: אין
 37 מתקנאת בפחות משנים. כדבעין לזמינך דבר
 38 דבר ממנו: האחרונה. סמאה שהיא אחר
 39 הסתידה: כל שיש בה. כל עדות שיש בה נאמן
 40 כדדרשין לעיל ועד אין בה תרי אהר חד, וקא
 41 אמר אסורה ואשמאה קאי דקנא מנה סליק והיא
 42 נטמאה ועד אין בה: קל וחומר. שתתקיים בעד
 43 אהר: תלמוד לומר. באשה מקלקלת כי מצא בה
 44 עדות דבר ולהלן בו: ופרכין למה לי למכתב
 45 למילפה בגורה שוה: בה ולא כגוני בו מיעני
 46 ליה. דכיון דכתיב בה מיעטא הוא ולא גמרי
 47 שאר עדות דאשה מנה וקמו להו במלתיהו
 48 בכל עדות שבתורה: הכי נמי קאמר. ונורה שוה
 49 למלמא אחריו נקט, ומתניתין חסורי מחסרא
 50 והכי תנא ליה ת"ל בה ולא כגוני וסתידה ונורה
 51 שוה לטמאת אשה דעלמא שלא קנא לה בעלה
 52 וקא עד אהר ואמר אני ראיתיה שנטמאה דלא
 53 מתימן והקא הוא דמתימן משום דרבלים לרהב:
 כ"ב

1 **ורבי** עקיבא אי"כ לכתוב לה. תימה לרב חסדא דאמר ברפך שלשה מינין (מזל דף מג) לאביו
 2 בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא לאיברים לדידה לא אינטרין לה לאיברים מאי
 3 דחי דריש בלה יטמא ויש לומר הוה דריש לחובה כדרי עקיבא ואידי דכתב יטמא כתב
 4 לה:
 5 **למשרי** אחר מכל האמות. מהכא נפקא לן
 6 דבאמות הלך אחר הזכר ולענין
 7 יחסין:
 8 **כתיב** גמי ובאזיכים (בהם) לכרתנא דבי רבי
 9 ישמעאל, וא"ת הא אצטרך דרדשינן
 10 ברפך איחור נשך (כ"מ דף ע"ג) מנין אם ראיתו
 11 נהג שלא כשורה שאתה רשאי להשתעבד בו
 12 וכו' ויל' אסמכתא בעלמא הוא וקנס חכמים
 13 ח"ג כ"ד לייסור:
 14 **מה** עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם.
 15 תימה הוהו מצי למפרך מה לעדות
 16 האחרונה שכן רגלים לרבר שחרי קינא לה
 17 ונסתרה:
 18 **ת"ל** ועד אין בה כל שיש בה. תימה כיון הדוא
 19 קינא לה ונסתרה והשתא אתי עד א'
 20 דטומאה מסתמא בעל שתיק ולא מכחישי ליה
 21 אי"כ מאי צריך קרא דעד אחר נאמן אפילו
 22 טומאה בעלמא בלא קמי וסתידה בני האי גזנא
 23 היה מהימן כדאיתא ברפך האומר (תקוני דף ק"ו)
 24 אשתו זינתה בעד אחר וכו' תינח לרבא דאמר
 25 דתם הוה רב שבערנה אלא לאביו דאמר מהימן
 26 מאי איכא למימר אלא ע"כ אית לן למימר
 27 דלאביו לא אינטרין קרא אלא היכא דמכחישי
 28 א"ג דקינא לה:
 29 **נאמר** כאן דבר ונאמר להלן דבר. תימה
 30 למה לי גיש אפילו בלא ג"ש מהיכא
 31 תיתי ליה דליתיהימן בה עד אחר מעדות
 32 אחרונה ליכא למילף דאיכא פירכא:
 ככ"ה

23 **ישמעאל**, כל פרשה שנטמאה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. אמר
 24 רב חסדא, וזוהא בביתא פי קריא לשומשמו. ואמר רב חסדא, תוקפא בביתא פי קריא
 25 לשומשמו. אידי ואידי באיתתא אכל בנברא לית לן בה. ואמר רב חסדא, בתהילה קודם
 26 שחמאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אהר ואהר שנטמאו 'כי ה' אליהו מתהלך בקרב
 27 מנהגו, כיון שחמאו נסתלקה שכינה מהם, שנטמאו 'ולא יראה קד ערות דבר ושב מאחריו'.
 28 אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל העושה מצוה אחת בעולם הוה מקדמתו
 29 והולכת לפניו לעולם הבא, שנטמאו 'והלך לפניך צדקך' וכל העובר עבירה אחת בעולם הוה,
 30 מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין, שנטמאו 'לפתו ארחות דרפם ועלו בתוהו ויאבדו' רבי
 31 אליעזר אומר, קשורה בו ככלב שנטמאו 'ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה', 'לשכב
 32 אצלה' בעולם הזה, 'להיות עמה' לעולם הבא. תנו הים, שהיה בדין ומה עדות הראשונה
 33 שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות האחרונה שאוסרתה איסור
 34 עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים, תלמוד לומר 'ועד אין בה' כל שיש בה. וקל
 35 וחומר לעדות הראשונה מעתה, ומה עדות האחרונה שאוסרתה איסור עולם מתקיימת בעד
 36 אהר, עדות הראשונה שאין אוסרתה איסור עולם אינו דין שתתקיים בעד אהר, תלמוד
 37 לומר 'כי מצא בה עדות דבר' ולהלן הוא אומר 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים
 38 יקום דבר' מה 'דבר' האומר להלן על פי שנים עדים, אף פאן על פי שנים. האי מ"פ מצא
 39 בה עדות דבר' נפקא, מ'בה' נפקא, 'בה' ולא כגוני, 'בה' ולא בסתידה מיבעי ליה, הכי
 40 נמי קאמר, תלמוד לומר 'בה' בה ולא כגוני 'בה' ולא בסתידה, וטומאה בעלמא בלא קינא עד אהר
 41 מנלו, נאמר פאן 'כי מצא בה עדות דבר' ונאמר להלן 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' האומר
 42 להלן עדים שנים אף פאן עדים שנים. תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה, זו עדות סתידה, זו עדות אחרונה, זו עדות טומאה.
 וכ"ה

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד ב מותר "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 לעולם בהם תעבדו, והרי ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אמות
 2 נלמד מ'מהם תקנו'. ומשיבה, שדורש 'בָּהֶם' - עבד כנעני מותר
 3 להעבידו עבודת גגא שניכר בה שווא. ואלא 'בְּאֲחֵיכֶם - אַך'
 4 אסור להעביד עבד עברי בעבדה הזו. ושאלת הגמרא, וְרַבִּי עֲקִיבָא
 5 שדורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' שחובה לעבוד בו ואסור
 6 לשחררו, מהיכן לומד שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בנכרי.
 7 ומשיבה, בְּאֲחֵיכֶם - דין זה שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בכנעני,
 8 מְסִיפָא דְקָרָא נְפִיקָא - נלמד מהמשך הפסוק של 'לעולם בהם
 9 תעבדו', שכתוב 'וּבְאֲחֵיכֶם כִּי יִשְׂרָאֵל אִישׁ פָּאֲחִיו לֹא תִרְדֶּה בּוֹ
 10 בְּפִרְךָ' - הרי שאין להשתעבד בעבד עברי כמו בעבד נכרי, שואלת
 11 הגמרא, אִם כֵּן וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל - מדוע הוצרך ללמוד זאת מ'לעולם
 12 בהם תעבדו'. ומשיבה, אכן האיסור להעביד עבד עברי בעבודת
 13 פרך נלמד מהפסוק 'ובאחיכם בני ישראל וגו''. ומכל מקום סובר רבי
 14 ישמעאל שהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' לא בא ללמדנו שחובה
 15 להשתעבד בעבד כנעני, אלא שְׂאִיִּדֵי דְבְרֵיב 'וּבְאֲחֵיכֶם' כְּתִיב נְמוֹ
 16 'בָּהֶם' - מאחר שכתבה התורה את הדין בעבד עברי 'ובאחיכם בני
 17 ישראל וגו'' - שאסור להעבידו עבודת פרך, חזרה וכתבה גם את
 18 הדין של עבד כנעני 'לעולם בהם תעבדו' - שאותו מותר להעביד
 19 עבודת פרך. לְבִדְתֵינָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, דְּתַנָּא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
 20 כֹּל פְּרִשָׁה שְׁנֵאמְרָה וְנִישְׁנִית, לֹא נִישְׁנִית אֱלָא בְּשִׁבְלֵי דְבֶר שְׁנַתְחַדְשׁ
 21 בָּהּ - וכפי שהתבאר לעיל.
 22 מבאר הגמרא את מחלוקתם השלישית של רבי עקיבא ורבנן.
 23 'לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ' - רשות - מותר להשתעבד בעבד כנעני לעולם,
 24 דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר הוּבָה - חייב לעבוד בו
 25 לעולם ואסור לשחררו. ושואלת הגמרא, מֵאָּ מַעֲמָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל
 26 שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זו
 27 אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה להשתעבד בו
 28 לעולם, אלא אִיִּדֵי דְבְרֵיב לגבי שבעה אמות 'לֹא תִחִי כֹּל
 29 נְשָׁמָה' - שחובה להורגם, אִיִּצְטְרִיךְ נְמוֹ לְמִיכְתָּב 'לְעֹלָם בָּהֶם
 30 תַּעֲבֹדוּ' כדי לְמִישְׁרֵי - להתיר אֲחֵד מִכֹּל הָאוֹמוֹת שֶׁבָּא עַל
 31 הַכְּנַעֲנִית וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן, שהיינו סבורים לומר שכיון שאמו של
 32 הֶבֶן היא משבעה אמות, יהיה דינו כדין שבעה אמות ואסור
 33 להחיותו, לכן הוצרך הפסוק 'לעולם בהם תעבדו', ללמדנו שְׂאִתָּה
 34 רְשָׁאִי לְקָנוֹתוֹ כִּיּוֹן שלגבי דין שבעה אמות הולכים אחר האב,
 35 והאב אינו משבעה אמות.
 36 מביאה הגמרא ברייתא שבדין שבעה אמות הולכים אחרי האב,
 37 דְּתַנָּא, מִנֵּין לְאֲחֵד מִן שאר הָאוֹמוֹת שֶׁבָּא עַל הַכְּנַעֲנִית וְהוֹלִיד
 38 מִמֶּנָּה בֵּן שְׂאִתָּה רְשָׁאִי לְקָנוֹתוֹ בְּעַבְד - לקנות את הֶבֶן לעבד,
 39 תְּלִמּוּד לְיֹמֵר 'וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים הַנְּרִים עִמְכֶם מִהֶם תִּקְנוּ' -
 40 כלומר, שגם בני אמות אחרות שבאו להתיישב בארץ ונשאו נשים
 41 משבעה אמות והולידו בנים, מותר לקנות את הבנים לעבדים, כיון
 42 שאביהם אינו משבעה אמות. ממשיכה הברייתא, יְבֹול - שמה
 43 נאמר שֶׁאִם הַכְּנַעֲנִי שֶׁבָּא עַל אֶחָת מִן שאר הָאוֹמוֹת וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה
 44 בֵּן שְׂאִתָּה רְשָׁאִי לְקָנוֹתוֹ בְּעַבְד כִּיּוֹן שאמו אינה משבעה אמות,
 45 תְּלִמּוּד לְיֹמֵר 'אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֲרָצְכֶם', שדווקא מִן הַנּוֹלִידִים
 46 בְּאֲרָצְכֶם - בנים שנולדו בארץ, כלומר, שאבותיהם הם משאר
 47 האומות ונשאו נשים משבעה אמות בארץ, מותר לקיימם ולקחתם
 48 לעבדים, וְלֹא מִן הַנְּרִים בְּאֲרָצְכֶם - אך אסור לקנות בנים שנולדו
 49 לאבות משבעה אמות שהלכו לארץ אחרת ונשאו שם נשים,
 50 והביאו את בניהם לגור בארץ, שכיון שהולכים אחר האב ואביהם
 51 משבעה אמות - אסור להחיותם.
 52 חזרת הגמרא לבאר את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא
 53 ושואלת, אִם כֵּן וְרַבִּי עֲקִיבָא כיצד למד מפסוק זה שחובה
 להשתעבד בעבד כנעני לעולם ואסור לשחררו, והרי פסוק זה הוצרך
 ללמדנו שמותר לקנות עבד שאמו כנענית ואביו משאר האומות
 ומשיבה, מ'מִהֶם תִּקְנוּ' נְפִיקָא - ההיתר לקנות עבד שאביו משאר
 אמות נלמד מהפסוק 'מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו',
 'לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ' לְמָה לִּי, על בורחך לחוּבָה - ללמדנו שחייב
 לעבוד בעבד הנכרי ואסור לו לשחררו. ושואלת הגמרא, כיון שכך,
 אִם כֵּן וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שסובר שאין זו חובה, מה דורש מהפסוק

1 'לעולם בהם תעבדו', והרי ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אמות
 2 נלמד מ'מהם תקנו'. ומשיבה, שדורש 'בָּהֶם' - עבד כנעני מותר
 3 להעבידו עבודת גגא שניכר בה שווא. ואלא 'בְּאֲחֵיכֶם - אַך'
 4 אסור להעביד עבד עברי בעבדה הזו. ושאלת הגמרא, וְרַבִּי עֲקִיבָא
 5 שדורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' שחובה לעבוד בו ואסור
 6 לשחררו, מהיכן לומד שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בנכרי.
 7 ומשיבה, בְּאֲחֵיכֶם - דין זה שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בכנעני,
 8 מְסִיפָא דְקָרָא נְפִיקָא - נלמד מהמשך הפסוק של 'לעולם בהם
 9 תעבדו', שכתוב 'וּבְאֲחֵיכֶם כִּי יִשְׂרָאֵל אִישׁ פָּאֲחִיו לֹא תִרְדֶּה בּוֹ
 10 בְּפִרְךָ' - הרי שאין להשתעבד בעבד עברי כמו בעבד נכרי, שואלת
 11 הגמרא, אִם כֵּן וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל - מדוע הוצרך ללמוד זאת מ'לעולם
 12 בהם תעבדו'. ומשיבה, אכן האיסור להעביד עבד עברי בעבודת
 13 פרך נלמד מהפסוק 'ובאחיכם בני ישראל וגו''. ומכל מקום סובר רבי
 14 ישמעאל שהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' לא בא ללמדנו שחובה
 15 להשתעבד בעבד כנעני, אלא שְׂאִיִּדֵי דְבְרֵיב 'וּבְאֲחֵיכֶם' כְּתִיב נְמוֹ
 16 'בָּהֶם' - מאחר שכתבה התורה את הדין בעבד עברי 'ובאחיכם בני
 17 ישראל וגו'' - שאסור להעבידו עבודת פרך, חזרה וכתבה גם את
 18 הדין של עבד כנעני 'לעולם בהם תעבדו' - שאותו מותר להעביד
 19 עבודת פרך. לְבִדְתֵינָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, דְּתַנָּא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
 20 כֹּל פְּרִשָׁה שְׁנֵאמְרָה וְנִישְׁנִית, לֹא נִישְׁנִית אֱלָא בְּשִׁבְלֵי דְבֶר שְׁנַתְחַדְשׁ
 21 בָּהּ - וכפי שהתבאר לעיל.
 22 מבאר הגמרא את מחלוקתם השלישית של רבי עקיבא ורבנן.
 23 'לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ' - רשות - מותר להשתעבד בעבד כנעני לעולם,
 24 דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר הוּבָה - חייב לעבוד בו
 25 לעולם ואסור לשחררו. ושואלת הגמרא, מֵאָּ מַעֲמָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל
 26 שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זו
 27 אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה להשתעבד בו
 28 לעולם, אלא אִיִּדֵי דְבְרֵיב לגבי שבעה אמות 'לֹא תִחִי כֹּל
 29 נְשָׁמָה' - שחובה להורגם, אִיִּצְטְרִיךְ נְמוֹ לְמִיכְתָּב 'לְעֹלָם בָּהֶם
 30 תַּעֲבֹדוּ' כדי לְמִישְׁרֵי - להתיר אֲחֵד מִכֹּל הָאוֹמוֹת שֶׁבָּא עַל
 31 הַכְּנַעֲנִית וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן, שהיינו סבורים לומר שכיון שאמו של
 32 הֶבֶן היא משבעה אמות, יהיה דינו כדין שבעה אמות ואסור
 33 להחיותו, לכן הוצרך הפסוק 'לעולם בהם תעבדו', ללמדנו שְׂאִתָּה
 34 רְשָׁאִי לְקָנוֹתוֹ כִּיּוֹן שלגבי דין שבעה אמות הולכים אחר האב,
 35 והאב אינו משבעה אמות.
 36 מביאה הגמרא ברייתא שבדין שבעה אמות הולכים אחרי האב,
 37 דְּתַנָּא, מִנֵּין לְאֲחֵד מִן שאר הָאוֹמוֹת שֶׁבָּא עַל הַכְּנַעֲנִית וְהוֹלִיד
 38 מִמֶּנָּה בֵּן שְׂאִתָּה רְשָׁאִי לְקָנוֹתוֹ בְּעַבְד - לקנות את הֶבֶן לעבד,
 39 תְּלִמּוּד לְיֹמֵר 'וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים הַנְּרִים עִמְכֶם מִהֶם תִּקְנוּ' -
 40 כלומר, שגם בני אמות אחרות שבאו להתיישב בארץ ונשאו נשים
 41 משבעה אמות והולידו בנים, מותר לקנות את הבנים לעבדים, כיון
 42 שאביהם אינו משבעה אמות. ממשיכה הברייתא, יְבֹול - שמה
 43 נאמר שֶׁאִם הַכְּנַעֲנִי שֶׁבָּא עַל אֶחָת מִן שאר הָאוֹמוֹת וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה
 44 בֵּן שְׂאִתָּה רְשָׁאִי לְקָנוֹתוֹ בְּעַבְד כִּיּוֹן שאמו אינה משבעה אמות,
 45 תְּלִמּוּד לְיֹמֵר 'אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֲרָצְכֶם', שדווקא מִן הַנּוֹלִידִים
 46 בְּאֲרָצְכֶם - בנים שנולדו בארץ, כלומר, שאבותיהם הם משאר
 47 האומות ונשאו נשים משבעה אמות בארץ, מותר לקיימם ולקחתם
 48 לעבדים, וְלֹא מִן הַנְּרִים בְּאֲרָצְכֶם - אך אסור לקנות בנים שנולדו
 49 לאבות משבעה אמות שהלכו לארץ אחרת ונשאו שם נשים,
 50 והביאו את בניהם לגור בארץ, שכיון שהולכים אחר האב ואביהם
 51 משבעה אמות - אסור להחיותם.
 52 חזרת הגמרא לבאר את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא
 53 ושואלת, אִם כֵּן וְרַבִּי עֲקִיבָא כיצד למד מפסוק זה שחובה
 להשתעבד בעבד כנעני לעולם ואסור לשחררו, והרי פסוק זה הוצרך
 ללמדנו שמותר לקנות עבד שאמו כנענית ואביו משאר האומות
 ומשיבה, מ'מִהֶם תִּקְנוּ' נְפִיקָא - ההיתר לקנות עבד שאביו משאר
 אמות נלמד מהפסוק 'מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו',
 'לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ' לְמָה לִי, על בורחך לחוּבָה - ללמדנו שחייב
 לעבוד בעבד הנכרי ואסור לו לשחררו. ושואלת הגמרא, כיון שכך,
 אִם כֵּן וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שסובר שאין זו חובה, מה דורש מהפסוק

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

54 שאמר רבי אליעזר בברייתא השניה 'כדי חזרת דקל', ואם כן קשה
 55 שהרי הָתָם - בברייתא הראשונה, אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל שהשיעור
 56 הוא כְּדֵי הַקֶּפֶת דְּקָל, וְפָלִיג רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עֲלֶיהָ - ושם נחלק עליו
 57 רבי אליעזר ואמר שיעור אחר, ואילו הִכָּא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כדעת
 58 רבי ישמעאל בברייתא הראשונה, שהשיעור הוא כְּדֵי חֲזֵרַת דְּקָל.
 59 מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הקפת דקל וחזרת דקל הם פעולות
 60 שונות, מה שאמר רבי ישמעאל שהשיעור הוא כְּדֵי הַקֶּפֶת של דקל,
 61 היינו זמן שנדרש לאדם כדי ללכת כְּרָגָל סביב הדקל, ונחלק עליו
 62 רבי אליעזר שם. ומה שאמר רבי אליעזר בברייתא השניה שהשיעור
 63 הוא כדי חֲזֵרַת של דקל, היינו כְּרוּחַ - כפי הזמן שחולף ממתי
 64 שהרוח דוחפת ענף של דקל עד שחזור למקומו. כְּעֵי רַב אֲשֵׁי, מהי
 65 כוונת רבי אליעזר שהשיעור הוא כדי זמן של חֲזֵרַת של הדקל
 66 כְּרוּחַ, האם כִּי הֵיבֵי דְאֵיזֵל וְחָדַר אֲתָי - כפי הזמן שנדחה הענף על
 67 ידי הרוח וחזר למקומו פעם אחת, שהוא זמן קצר. או דִּילְמָא כִּי
 68 הֵיבֵי דְאֵיזֵל וְאֲתָי וְחָדַר קָאִי כְּרוּבְתֵיהָ - כפי הזמן שחולף ממתי
 69 שהרוח מתחילה לנענע, עד שנח מהנענוע ונעמד במקומו. מסיקה
 70 הגמרא, תִּיקוּ. ממשכה הגמרא להקשות, שהרי עדיין יש סתירה בין
 71 הברייתות בדעת רבי אליעזר, שהרי הָתָם - בברייתא הראשונה,
 72 אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שהשיעור הוא כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס, ואילו הִכָּא -
 73 בברייתא השנייה, אמר שהשיעור הוא כְּדֵי חֲזֵרַת דְּקָל. מתרצת
 74 הגמרא אִידִי וְאִידִי חָד שִׁיעוּרָא הוּא - מְזִיגַת כּוֹס וְחֲזֵרַת דְּקָל הֵם
 75 אותו שיעור של זמן.
 76 מוסיפה הגמרא להקשות, שלכאורה בדעת שאר התנאים יש סתירה
 77 בין הברייתות, שהרי הָתָם - בברייתא הראשונה, אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל
 78 שהשיעור הוא כְּדֵי לְשִׁתּוֹתוֹ - זמן שנדרש כדי לשתות כוס של
 79 רביעית יין, ואילו הִכָּא - בברייתא השניה, אָמַר שהשיעור הוא כְּדֵי
 80 מְזִיגַת הַכּוֹס - זמן שנדרש כדי למוזג כוס של רביעית יין במים.
 81 מיישבת הגמרא, אִימָא - צריך לומר, שלדעת רבי יהושע השיעור
 82 הוא כְּדֵי לְמוּזַג וְלְשִׁתּוֹת - כפי הזמן שנדרש למוזג כוס רביעית יין
 83 ולשתותה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרכנו לתרץ כך, וְלִמָּא - נתרץ
 84 שאין סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהושע, משום שאִידִי וְאִידִי
 85 חָד שִׁיעוּרָא הוּא - מְזִיגַת וְשִׁתִּיהָ הֵם אותו שיעור של זמן. מיישבת
 86 הגמרא, בהכרח צריך לבאר בדברי רבי יהושע שהשיעור הוא כדי
 87 מְזִיגַת וְשִׁתִּיהָ, משום שאֵם כֵּן - שהשיעור הוא רק כדי מְזִיגַת אלא
 88 שהוא אותו שיעור זמן כמו שתייה, הֵינּוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר - נמצא שאין
 89 חילוק בין רבי יהושע לרבי אליעזר, שהרי גם לדעת רבי אליעזר
 90 השיעור הוא כדי מְזִיגַת, אלא ודאי שלדעת רבי יהושע השיעור הוא
 91 כדי מְזִיגַת וְשִׁתִּיהָ.
 92 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי בני עזאי, הָתָם -
 93 בברייתא הראשונה, אָמַר כֵּן עֲזַאי שהשיעור הוא כְּדֵי לְצִלּוֹת
 94 בִּצְהָ, ואילו הִכָּא - בברייתא השניה, אָמַר שהשיעור הוא כְּדֵי
 95 לְשִׁתּוֹתוֹ - את הכוס של רביעית יין. מתרצת הגמרא, אִידִי וְאִידִי חָד
 96 שִׁיעוּרָא הוּא - צליית ביצה ושתיית כוס רביעית יין הם אותו שיעור
 97 זמן.
 98 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי עקיבא, הָתָם -
 99 בברייתא הראשונה, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שהשיעור הוא כְּדֵי לְנוֹמְעָה
 100 - את הביצה, ואילו הִכָּא - בברייתא השנייה, אָמַר שהשיעור הוא
 101 כְּדֵי לְצִלּוֹת בִּצְהָ. מתרצת הגמרא, אִימָא - צריך לומר בדעת רבי
 102 עקיבא שהשיעור הוא כְּדֵי לְצִלּוֹת בִּצְהָ וְלְנוֹמְעָה, שואלת הגמרא,
 103 מדוע הוצרכנו לתרץ כך, וְלִמָּא - נתרץ שאין סתירה בין הברייתות
 104 בדעת רבי עקיבא, משום שאִידִי וְאִידִי חָד שִׁיעוּרָא הוּא - צליית
 105 וגמיעת הביצה הם אותו שיעור של זמן. מיישבת הגמרא, בהכרח
 106 צריך לבאר בדברי רבי עקיבא שהשיעור הוא כדי צליה וגמיעה,

1 שואלת הברייתא, וְכַמָּה זמן הוא שִׁיעוּר סְתִירָה - שאם התייחדה
 2 האשה לזמן זה נאסרת על בעלה כדן סוטה. ומשיבה, כְּדֵי זמן
 3 שיכולה לבא בו לידי מוּמְאָה, כלומר זמן שיש בו כְּדֵי בִיאָה - שיכול
 4 לבוא עליה בזמן זה, והיינו כְּדֵי הַעֲרָאָה - תחילת ביאה. מבארת
 5 הברייתא כמה הוא זמן תחילת ביאה, כְּדֵי הַקֶּפֶת דְּקָל - כפי הזמן
 6 שנדרש להקיף בהליכה עץ דקל, דְּכָרִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 7 אָמַר כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס - כפי הזמן שנדרש למוזג כוס של רביעית
 8 הלוג יין במים. רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר כפי הזמן שנדרש כְּדֵי לְשִׁתּוֹתוֹ -
 9 את הכוס של רביעית הלוג יין. כֵּן עֲזַאי אָמַר כפי הזמן שנדרש כְּדֵי
 10 לְצִלּוֹת בִּצְהָ. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר כפי הזמן שנדרש כְּדֵי לְנוֹמְעָה -
 11 לשתות ביצה. רַבִּי יְהוּדָה כֵּן בְּתִירָא אָמַר כפי הזמן שנדרש כְּדֵי
 12 לְנוֹמַע שֶׁלֹּשׁ בִּצְעִים זו אַחַר זו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כֵּן יְרֵמְיָה אָמַר כפי
 13 הזמן שנדרש כְּדֵי לְקַשׁוֹר נְרָדִי נִימָא - שיקשור האורג חוטים
 14 שיוצאים מהבד. הֵנִין כֵּן פְּנֵחָם אָמַר כפי הזמן שנדרש כְּדֵי
 15 שְׁתוּשִׁים אשה יְדָה לְתוֹךְ פִּיהָ לִיטוֹל קִיסָם אשה נמצא בין שתייה.
 16 פְּלִימוֹ אָמַר כפי הזמן שנדרש כְּדֵי שְׁתוּשִׁים אשה יְדָה לִפְלִי לִיטוֹל
 17 ממנו כְּבָר, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין רֵאִיהָ מִן לִזְמַן אֲשֶׁר לְדָבָר זֶה, שהשיעור
 18 הוא כדי שתיטול ככר מהסל, מכל מקום יש זָכָר - רמז לְדָבָר,
 19 שנאמר 'כִּי כַעַד אֲשֶׁה זֹנְהָ עַד כַּכֵּר לְחֶם', הרי שהוקשה אשה
 20 זונה לככר לחם.
 21 מקשה הגמרא על התנא של הברייתא, וְכַל הֵנִי לְמַה לִּי - מדוע
 22 האריך בדבריו ואמר שזמן סתירה הוא כדי טומאה שהוא כדי ביאה,
 23 שהוא כדי הערואה, וביאר שהוא כדי הקפת דקל או כשאר
 24 השיעורים. ולא אמר בקצרה שהשיעור הוא בכדי שתוכל לבוא לידי
 25 טומאה, וזמן זה הוא כפי הזמן שנדרש להקפת דקל או כשאר
 26 השיעורים. מתרצת הגמרא, צָרִיכֵי - הוצרך התנא לכתוב כך, משום
 27 דְאֵי תָנַן רַק 'כְּדֵי מוּמְאָה' הֵוּא אֲמִינָא שזמן סתירה הוא כְּדֵי
 28 מוּמְאָתָה וְאַרְצוּתָה - שהתייחדה עמו לזמן שהיה יכול גם לפנותה
 29 בדברים וגם לבוא עליה, קָא מְשַׁמַע לָן - לפיכך אמר התנא 'כְּדֵי
 30 בִיאָה' - שאף אם לא התייחדה עמו אלא לזמן שהיה יכול לבוא
 31 עליה, נחשב שנסתרה ונאסרת. וְאֵי תָנַן רַק 'כְּדֵי בִיאָה' הֵוּא
 32 אֲמִינָא שהשיעור הוא כְּדֵי גִמְרָה בִיאָה - שהתייחדה עמו לזמן שהיה
 33 יכול לבוא עליה ביאה גמורה, קָא מְשַׁמַע לָן שזמן סתירה הוא אף
 34 אם לא נתייחדה עמו אלא כְּדֵי הַעֲרָאָה - דהיינו זמן שנדרש
 35 לתחילת ביאה. וְאֵי אֲשַׁמְעִינוּ רַק 'כְּדֵי הַעֲרָאָה' הֵוּא אֲמִינָא
 36 שהשיעור הוא כְּדֵי הַעֲרָאָה וְאַרְצוּתָה - שהתייחדה עמו לזמן שהיה
 37 יכול גם לפנותה בדברים וגם לתחילת ביאה, קָא מְשַׁמַע לָן - לפיכך
 38 אמר התנא תחילה שהשיעור הוא כְּדֵי מוּמְאָה, ללמדנו שמה
 39 שאמר לאחר מכן 'כדי ביאה', היינו שאף אם לא התייחדה עמו אלא
 40 לזמן של ביאה עצמה בלא רביעית - נחשב סתירה, שאם לא כן מדוע
 41 הוסיף מילים אלו, והרי היינו יודעים כן ממה שאמר 'כדי טומאה'.
 42 ומפרש התנא וְכַמָּה זמן הוא כְּדֵי [הַעֲרָאָה], כְּדֵי הַקֶּפֶת דְּקָל.
 43 וְרַמְזֵיהּ - הקשו בני הישיבה ממה שנינו בברייתא אחרת, נאמר
 44 לגבי סוטה וְנִסְתֵרָה, וְכַמָּה זמן הוא שִׁיעוּר סְתִירָה, לֹא שִׁמְעֵנוּ -
 45 לא ניתן להוכיח מהמילה ונסתרה. אֲךָ בְּשָׂהוּא - הפסוק אָמַר
 46 'וְהָיָא נְטָמְאָה', הֵוּא אָמַר - אנו למדים ששיעור סתירה הוא כְּדֵי
 47 מוּמְאָה, והיינו כְּדֵי בִיאָה, כלומר כְּדֵי הַעֲרָאָה. וזמן תחילת ביאה
 48 הוא כְּדֵי חֲזֵרַת דְּקָל, דְּכָרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר כְּדֵי
 49 מְזִיגַת הַכּוֹס, כֵּן עֲזַאי אָמַר כְּדֵי לְשִׁתּוֹתוֹ, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר כְּדֵי
 50 לְצִלּוֹת בִּצְהָ. רַבִּי יְהוּדָה כֵּן בְּתִירָא אָמַר כְּדֵי לְנוֹמְעָה - לשתות
 51 את הביצה. מבארת הגמרא את הקושיא, קָא סְלָקָא דְעֵתִין - הבנו
 52 בתחילה שהֵינּוּ הַקֶּפֶת דְּקָל הֵינּוּ חֲזֵרַת דְּקָל - מה שאמר רבי
 53 ישמעאל בברייתא הראשונה 'כדי הקפת דקל', זוהי אותה פעולה

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ד עמוד א

רש"י

תוספות

1 **כמה** שיעור סתירה. בירושלמי כל אלן שיעורין אתר והתרת סתירה;
 2 **בן** עזאי אומר. האי דמקדים בן עזאי לרבי עקיבא אע"ג דרבי עקיבא היה רבו כדאמר
 3 בפרכ הרואה (נכסות סג). בן עזאי עד כאן העות פניך ברבך משום דצליה קדומת
 4 לגמיעה הואי דמקדים ליה באיך דברייתא משום דמטיק שיעורין דשייכי בכוס אבל
 5 תימה אמאי מקדים רבי ישמעאל למלתיהו
 6 דרבי אליעזר ורבי יהושע מיהו י"ל דסדר
 7 אכילה ושתייה סמיך;
 8 **אי** הכי היינו רבי אליעזר. היה הוה מצי
 9 לממר אי הכי היינו בן עזאי אלא
 10 ברייתא קמייתא וקמייתא דברייתאן קט א"נ
 11 יתירן בבן עזאי כדי למווג ולשתות;
 12 **אם** כן היינו בן עזאי. היה הוה מצי לממר
 13 היינו רבי יהודה בן בתירא אלא ברייתא
 14 קמייתא וקמייתא דברייתאן נקט;
 15 **דמרחק** או דמקרב. בבורת דקל לא קמבעי
 16 ליה בגדול או בקטן משום דידע
 17 שיעוריה דהיינו כדי מוגת הכוס וכן בצליית
 18 ביצה במדורה גדולה או קטנה משום דפי' כבר
 19 דהיינו כדי שתיית הכוס אבל בהקפת דקל תימה
 20 אמאי לא קמבעי ליה;
 נעקר

אמינא פדי גמר ביאה, קא משמע לן 'פדי העראה'. ואי אשמעינן 'פדי העראה' הוה אמינא
 פדי העראה וארצותיה, קא משמע לן 'פדי טומאה' וכן פדי (העראה). פדי הקפת דקל.
 ורמיניה, ונסתרה' וכן פדי שיעור סתירה, לא שמענו. פשהוא אומר 'והיא נטמאה', הוה אומר
 פדי טומאה, פדי ביאה, פדי העראה, פדי חזרת דקל, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר,
 פדי מוגת הכוס. בן עזאי אומר, פדי לשתותו. רבי עקיבא אומר, פדי לצלות ביצה. רבי
 יהודה בן בתירא אומר, פדי לגומעה. קא סלקא דעתין היינו הקפת דקל היינו חזרת דקל,
 התם אמר רבי ישמעאל פדי הקפת דקל ופליג רבי אליעזר עליה, הכא אמר רבי אליעזר
 פדי חזרת דקל. אמר אפי' הקפה ברנל, חזרה פרויה. בעי רב אשי, חזרה פרויה, פי היכי
 דאזיל והדר אתי או דילמא פי היכי דאזיל ואתי והדר קאי פדוכתייה, תיקו. התם אמר
 רבי אליעזר פדי מוגת הכוס, הכא אמר פדי חזרת דקל, אידי ואידי חד שיעורא הוא. התם
 אמר רבי יהושע פדי לשתותו, הכא אמר פדי מוגת הכוס, אימא פדי למווג ולשתות.
 ולמא אידי ואידי חד שיעורא הוא, אם בן היינו רבי אליעזר. התם אמר בן עזאי פדי
 לצלות ביצה, הכא אמר פדי לשתותו, אידי ואידי חד שיעורא הוא. התם אמר רבי עקיבא
 פדי לגומעה, הכא אמר פדי לצלות ביצה, אימא פדי לצלות ביצה ולגומעה. ולמא אידי
 ואידי חד שיעורא הוא, אם בן היינו בן עזאי. התם אמר רבי יהודה בן בתירא פדי
 לגומע שלש ביצים זו אחר זו, הכא אמר פדי לגומעה, לדרביו דרבי עקיבא קאמר, דקאמר
 משערין בצליה ובגמיעה. אימא שיעור גמיעה לחודה, פדי לגומע שלש ביצים זו אחר זו
 דהיינו צליה ובגמיעה: רבי אליעזר בן ירמיה אומר פדי שיקשור גרדי נימא: בעי רב אשי,
 דמרחק או דמקרב, תיקו: חנין בן פנחס אומר פדי שתושיט ידה לתוך פיה ליטול קיסם:
 בעי רב אשי, דמרחק או דלא מרחק, תיקו: פלימו אומר פדי שתושיט ידה לסל ליטול
 כפר: בעי רב אשי, דמרחק או דלא מרחק, בחדתא או פעתיתא, פתמימא או פקריא,
 בחדתא

1 פדי טמאה. ומדו פדי טמאה פדי ביאה. ומדו פדי ביאה פדי העראה, דהיינו נשיקת אבר
 2 באותו מקום, וכמה שיעוריה פדי הקפת דקל שיוכל האדם לילך סביבות הדקל, ולקמן
 3 מפרש כמה לי למיתני בלחון: פדי מוגת הכוס. למנוג במים, וסחם כוס רביעית. ולקמן
 4 אמרי' לך לא אתר אוקר מן החכמים הללו בעצמו שער כמה שהוא שוהה בהעראתו: לישול
 5 קיסם. מבין שניה; ואף ע"פ שאין ראיה. ומורה
 6 לדבר, דקרא לא דוהשתן ד' לשל כתב ביה, ו' ש
 7 זכר ורמז מקצת דהקשה אשה וזנה לכבר לחם:
 8 וכל הני לשה לי. למיתני ברישא' ליחגי שיעור
 9 סתירה פדי טמאה פדי הקפת דקל: דאי תנא פדי
 10 טמאה הוה אמינא. בכל שיעור הצריך לבא לידי
 11 כך דהיינו טמאה וארצותיה, שיפתה אותה וידבר
 12 על לבה עד שתתרחק: קמ"ל. דמאי טמאה
 13 ביאה לחודה, דאיכא למימר קדם הסתירה
 14 נתרצית לו: קמ"ל פדי העראה. דקיל בפרכ
 15 הכא על גבמנו (נפוחה ט). העראה כגמר ביאה
 16 לכל העריות: ואי תנא פדי העראה, ולא תנא
 17 ברישא' פדי טמאה, הוה אמינא פדי העראה
 18 וארצותיה, ואפי' תנא פדי ביאה פדי העראה לא
 19 הוה מימעט ארצותיה, דאנא אמינא העראה
 20 למעטי גמר ביאה ומיהו ארצותיה בעיקר. דהכי
 21 הוה משמע כמה שיעור סתירה פדי ביאה ואנא
 22 אמינא כל צרכי ביאה דהיינו ארצותיה וגמר
 23 ביאה, והדר מפרש מה היא ביאה העראה
 24 אפתי ארצותיה לא אימעט, הלכך תנא ברישא'
 25 פדי טמאה דמשמע טמאה וארצותיה והדר
 26 כריש ומה היא טמאה פדי ביאה, ועל פירוש
 27 אימעט ארצותיה דתא ביאה כלה גמר ביאה
 28 משמע ולא מייעט אלא ארצותיה, והדר תנא ומה
 29 היא ביאה העראה למעטי דלא בעיקר גמר
 30 ביאה, ומפילא שמעי' מנה נמי (דאי) לא תנא
 31 פדי ביאה אפתי לא הוה ממעט ארצותיה,
 32 דכדי טמאה גמר ביאה וארצותיה משמע,
 33 והעראה דפרשי בתרה לא ממעט אלא גמר
 34 ביאה. הלכך איצטריכו בלדה: וכפיה. הוא שיעור
 35 העראה לחודה. פדי הקפת דקל. ותא ליבא
 36 לאקשוני, דואיל וסוף סוף שיעורא פדי הקפת
 37 דקל הוא ליחגי כמה שיעור סתירה פדי סתירה
 38 דקל, דאיבעי ליה לתנא לפרושי אסור סתירה
 39 משום מאי או גמר ביאה או העראה, משום הכי
 40 תנא פדי טמאה פדי ביאה כדפרשינו: פדי חזרת
 41 דקל. סידר השתא דהיינו הקפת פרויה. שהיה
 42 דוחפתו להענף והוא חזר למקומו: קאי
 43 פדוכתייה. נח מניעונו: אימא פדי למנוג
 44 ולשתות. והאי פדי לשתותו דקאמר לעיל,
 45 אמזינה דקאמר רבי אליעזר קא מוסיף ר' יהושע
 46 ואמר שתיה נמי בעיקר עם המזינה, וכדי מזינה
 47 דתנא הכא בבחרייתא מזינה ושתייה קאמר,
 48 דסתם מזינה למשתיה מיד הוא. שאדו שמנו
 49 מתקלקל אם משהה אותו: א"כ היינו רבי
 50 אליעזר. דאי ר' אליעזר בקמייתא פדי מוגת הכוס קאמר וקא פליג ר' יהושע ואמר פדי לשתותו, ובבחייתא (נמי) דקו אמר רבי אליעזר חזרת דקל ואוקימנא דהיינו פדי מזינה, ואי
 51 מזינה דקאמר ר' יהושע בתריה בלא שתייה קאמר, היינו רבי אליעזר. הכא אמר פדי לשתותו. לכוס: חד שיעורא הוא. ולמא לאקשוני א"כ היינו ר' יהושע, דבקמייתא אמר פדי לשתותו
 52 לכוס. ואמר בן עזאי בתריה פדי לצלות ביצה דהוא פדי שתייה, לאו קישא' היא. דתא אוקימנא פדי לשתותו דר' יהושע פדי למווג ולשתות. וקאמר ליה בן עזאי פדי לצלות ביצה
 53 דהוא פדי שתייה לחודה דכוס: אימא פדי לצלות ולגמעה. גמיעה דקאמר ר"ע קמייתא אצליה דבן עזאי דלעיל מניה קא מוסיף לה, ובבחייתא דקאמר פדי לצלות ביצה לצלות
 54 ולגמעה קאמר, דסתם צליה גמיעה בתרה, שומעו חם שלא יצטנו לדרביו ד"ע קאמר לה. דאמר לצלות ולגמעה. לדיך אוקמשיערת בצליה וגמיעה בתרא (ס"א שיעור)
 55 בגמיעה דשלש דהוא בצליה וגמיעה בתרא: דפרתק. שני ראשי הנימא הנפסקות מרותקות זה מזה, דאיכא שתייה טפי: דפרתק. הסיקס ברחק בין השנים: דפרתק. הכפר ברחק בתוך
 56 הסל: בתראתא או בעיתיתא. סל יתן חלק הוא ונח להשתמש מן הקדש, שהקדש יוצאין לתוכו ראשי קיסמין של אריגה: פקריא או פתמימא. לחם חם נמער ונשטמ מן הקדש וצריך
 57 להוציאו בנחת ושוהה בהוצאתו:

ברחמי

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ד עמוד ב

תוספות

רשי"י

1 ברחמי או ברחמי. של חסין חלק וגשמת יותר משל שעורים; רביא. נשמת יותר
2 מאקושה: רביא. שולשה העסה רבה: כל אחר ואתו. מן התנאים הללה בעצמו שער.
3 כמה שהיה שוקה בביאתו: והאיא בן עזאי דלא נסיו. כדאמר ביבמות (ף טז:) אבל מה
4 אעשה שפשי השקה בתורה. אפשר לעולם שיתקיים ע"י אחרים. בפרק הבא על ובמותו
5 כי בעד אשה וזנה גו'. השתא דרש ליה
6 מסיפיה לרישה, בשביל כבר לחם אדם מתחייב
7 בענש של אשה וזנה. בפרקיה דרביא גי' בעד
8 שפשי ליה. וזנה אשה וזנה פקעי ליה. דמשמע
9 בשביל כבר לחם רב הענש עד כדי ענש אשה
10 וזנה. וה"ה נמי אי תנה פתיב עד אשה וזנה בעד
11 כבר לחם לא תנה קשיא לרביא מיד, ודאי
12 מסיפיה לרישה מדרש קרא. אלא עד ובעד קא
13 שפשי ליה. וזנה כבר לחם תנה ליה למכתב
14 בעד וזנה אשה וזנה תנה ליה למכתב עד:
15 המולול. שאוכל תמיד בלא נטילת ידים: עקרה.
16 דעבר על דברי חכמים חייב מיתה דכתיב
17 ופרץ גדר ישכנו נחש וקמל יום: רישא רישא.
18 שלפני חמון: שגיבית דיו. ראשי אצבעותיו
19 שדור המים משפפין לצד ורעותו. ולקמן
20 מפרש טעמא: שפא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו
21 וישפאו את הידים. כדנתן במסכת ידים (פי"ט)
22 שצריך לתן המים על ידיו שני פעמים,
23 הראשונים מטקרוך את הידים והשניים מטקרוך
24 את המים הטופחים על ידיו שנטמאו בתחלה
25 מתחת ידם, ותנן תהם הידים משמאות
26 ומשחרות עד הפרק. כלומר מן הפרק ולמטה
27 גזרו עליהן להיות שניות ופוסלות את התרומה
28 ומשחרות בניטלה עד הפרק. שער הפרק צריך
29 נטילה. נטל את הראשונים ואת השניים עד
30 הפרק ויחזרו ליד שהורים. שהרי סיחרו השניים
31 את הראשונים. נטל את הראשונים חוץ לפרק
32 ואת השניים עד הפרק ויחזרו ליד טמאה. כלומר
33 יצאו הראשונים חוץ לפרק ועל השניים לא
34 הקפיד לטול עד מקום שיצאו הראשונים אלא
35 עד הפרק כמשפטם ויחזרו הראשונים ליד
36 טמאה, שהרי נטמאו תחלה מתחת הידים
37 והשניים לא טהרו את היצואים, הלך צריך
38 שגיבית ראשי אצבעותיו למעלה שפא יצאו
39 מים הראשונים ויחזרו ויטמאו את הידים:
40 אחרונים. של אחר הסעודה שחייבו חכמים
41 מפני שפולחן סודמית יש שמשמאו את העינים:
42 צריך להשפיל ידיו למטה. כדי שיתר הוהקמא
43 של תבשיל שבקדוה, שהרי להעביר הוהקמא הך
44 כל האוכל בלי גנוב ידים. דבר מאוס הוא וקשוב
45 כטמאה שצנאמר ככה יאכלו בני ישראל את
46 לחםם טמא. אלקא דבר מאוס קרי טמאה: מאי
47 ויאשת איש גו'. סיפיה דקרא דלעיל הוא. כי
48 בעד אשה וזנה עד כבר לחם: לוסף נכשל
49 באשת איש. והכי קאמר. בעד אשה וזנה עד
50 כבר לחם. ואשת איש וזנה נפש התורה הבהוה
51 היא תצונתה. רודף אחריה וצר אותה ומגיעה
52 היא תצוד כפעי ליה. כיון דמסיפיה לרישה
53 קדרשת ליה. הכי איבעי ליה למכתב. ואשת איש נפש יקרה היא תצוד אותה. אבל השתא משמע שאשת איש צדה את הנפש יקרה: מכתב גזיר. דאפלו ממור תלמידי חכם קודם
54 לכתו עם הארץ לפתוח ראשון ולברך ראשון, ומזהה קרא ילפינו ליה בהיותו (ף טז.) ורם לבקע. מעלה אני עליך כאלו שכחתו: כי את כל התועבות. גבי עריות כתיב: כהן. עבודת
55 כוכבים: אשר נשמה באפיו. שמחוק עצמו כבעל נפש, והיינו נאנה. שחשוקה נפשו בעיניה: מאי יד ליד לא יקנה. סיפיה דקרא דאיידי ביה לעיל הוא. תועבת ה' כל גבה לב ד ליד
56 לא יקנה: ה"י כל שיש בו נטות הוה אפילו תקנהו בו. ול"ג כל הבא על אשת איש. ולא משמע קרא אלא בגסי רותה תקנהו להקב"ה בו. השליטו בשבחו על הכל, באברכה
57 שקראוהו קונה שמים וארץ, והיינו ד ליד, אפלו דומה לאברכה שאמר הרימותי ידי קשיא ליה לרבי שילא. אחר דרשה דרבי הכי ריסקין. האי יד ליד לא יקנה מיבעי ליה
58 אפילו הוא כמשה. שקבל מיד הקדוש ברוך הוא ליד תורה: די מיד מיבעי ליה. דהא קרא במקבל מוקמין ליה ולא בנותו, ותנה ליה למכתב. די מיד לא יקנה. די שקבלה מיד הוא אף
59 לא יקנה:

1 נעקר מן העולם. תימה לרי' לפי רשי"י דפי' דעובר על דברי חכמים חייב מיתה
2 מאי אריא נטילת ידים אפי' כל דברי חכמים נמי ועוד קשיא דאמר הבא
3 דעונשו מיתה ובפי' במה אשה יוצאה (כנ"ה ק"ה ט"ז) אמרין דעונשו עניות כדאמר שלשה
4 דברים מביאין את האדם לידי עניות המולול בנטילת ידים ובפי' עושין פסין (פיונין
5 ק"ה ט"ז) מעשה רבבי עקיבא שהיה תובש בבית
6 האסורים וכו' עד מה אעשה שחבירי חייבו
7 עליה מיתה ונראה דלול שמולול בה תמיד
8 עבשו עקירה ע"י עניות דקשה ממתיה ע"י
9 נחש ונעקר מן העולם דאמר ובסוכה (ף ט"ז)
10 וטהרין (ף ט"ז) כל המשתף שם שמים ודבר
11 אחר נעקר מן העולם ובפרק קונם יין (מ"ט ק"ה)
12 כ"ה) כל המשמש במיתה של תורה נעקר מן
13 העולם לא חודא כחודא ניהו דעניות אלא
14 מיתה חסופה או משונה. מיר:
15 הויא תצודו לדינה של גיהנם. ואמר נמי
16 בפי' דחגיגה (ף ט"ז) כל הבא על
17 אשת איש ואסרה על בעלה נטרד מן העולם
18 וק"מ מפי' חז"ל (כ"ה ט"ז) דאמר הבא על
19 אשת איש מיתתו בחנה ויש לו חלק לעה"ב
20 וי"ל דהתם מיירי כשעשה תשובה חזכי משמע
21 בפי' ג' דיבמות (ף ט"ז) היכא דלא הוליד ממור
22 דבר תשובה הוא ותשובה עם יסורין דוקא
23 דאמר בפרק חלק (פ"ה ט"ז) אמר דוד כל
24 הכי נטרד ההוא נברא א"ל קבל עלך יסורים
25 ותנן נמי כסורין דכל המומתים מתורחין האי
26 דאמר נטרד מן העולם פי' מן העולם עם אותו
27 עון דבר הוא חמור אשת איש האסרה על
28 בעלה כמו על אחותו פניה הוליד ממנה
29 ממור ריב"א. אי"ה היכא דלא באו עליו יסורים
30 נטרד מן העולם:
31 כל
32 בל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש, שצנאמר ויאשת איש נפש יקרה
33 תצוד. אמר רבא, האי נפש יקרה, נפש גבוהה מיבעי ליה. ועוד, היא תצוד מיבעי ליה,
34 אלא אמר רבא כל הבא על אשת איש, אפילו למד תורה דכתיב בה יקרה היא מפנינים
35 מכתב גדול שצנכנס לפני ולפנים, היא תצודו לדינה של גיהנם. אמר רבי יוחנן משום רבי
36 שמעון בן יוחי, כל אדם שיש בו גסות הרוח כפאילו עובר עבודת כוכבים, פתיב הכא
37 תועבת ה' כל גבה לב וכתוב התם ולא תביא תועבה אל ביתך. ורבי יוחנן דידיה אמר,
38 כפאילו פפר בעיקר, שצנאמר ורם לבקע וישיבת את ה' אלהיך וגו'. רבי חמא בר חנינא
39 אמר, כפאילו בא על כל העריות, פתיב הכא תועבת ה' כל גבה לב, וכתוב התם פי את
40 כל התועבת האל וגו'. עולא אמר, כפאילו בנה כמה, שצנאמר חרלו לכם מן האדם אשר
41 נשמה באפו פי כמה נחשב הוא אל תיקרי כמה אלא כמה. מאי יד ליד לא יקנה אמר
42 רב, כל הבא על אשת איש, אפילו תקנהו להקדוש ברוך הוא שמים וארץ באברכה אבינו,
43 דכתיב ביה הרימותי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ לא יקנה מדינה של גיהנם.
44 קשיא ליה רבי שילא, האי יד ליד לא יקנה יד מיבעי ליה, אלא אמר רבי רבי
45 שילא, אפילו קיבל תורה כמשה רבנו, דכתיב ביה מימינו איש רת למו' לא יקנה מדינה
46 של גיהנם. קשיא ליה לרבי יוחנן, האי יד ליד, יד מיד מיבעיא ליה, אלא אמר רבי יוחנן,
47 אפילו

אפלו

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד ב מותר "ש"ס לובלין - מוכן המאור"

1 יִקְרָה תְּצוּד' - ודורשים, שהנפש היקרה, כלומר הנפש הגבוהה
 2 שמתגאה, תדרוך אחר אשת איש וזנה. מקשה הגמרא. אָמַר רַבָּא,
 3 הֲאִי - הרי לשון הפסוק נִפְשׁ יִקְרָה אינו מתפרש כפי שדרש רבי
 4 יוחנן, שהרי לדבריו, נִפְשׁ גְבוּהָה - שהוא לשון גאוה מִיִּבְעֵי לִיָּה -
 5 היה צריך לכתוב. יְעוּד, הִיא תְּצוּד מִיִּבְעֵי לִיָּה - אם כוונת הפסוק,
 6 שהנפש היקרה צדה את האשת איש, היה צריך לכתוב 'היא תצוד',
 7 ואילו מלשון הפסוק נדרש, שהאשת איש צדה את הנפש היקרה.
 8 אָלָא אָמַר רַבָּא הפסוק נדרש כך, כֵּל הֵבֵא עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ וְלֹא עֵשָׂה
 9 תְּשׁוּבָה, אִפִּילוּ אם לְמַד תּוֹרָה דְּכֹתִיב בָּהּ 'יִקְרָה הִיא מִפְּנֵינִים' -
 10 ודורשים פסוק זה, שתלמיד חכם חשוב יותר מִכְּהֵן גְּדוֹל שְׁנֹכְנֵם
 11 לְפָנָי וְלְפָנֵים - לקודש הקודשים, אף על פי כן הִיא - העבירה שבא
 12 על אשת איש תְּצוּדוֹ לְדִינָהּ שֶׁל גִּיהֵנָם - תביא אותו לגיהנום.
 13 ומתפרש הפסוק כך, 'אשת איש' - מי שבא על אשת איש, אפילו
 14 שהוא נִפְשׁ יִקְרָה - שלמד תורה, עבירה זו 'תצוד' אותו לגיהנום.
 15 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מֵשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי כֵּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ נְפוֹת
 16 הָרוּחַ - בעל גאוה, נחשב כְּאִילוּ שְׁעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, ונלמד
 17 ממה שנקראו שניהם תועבה, שְׁכֹתִיב הֵבֵא - לגבי בעל גאוה
 18 'תועבת ה' כֵּל גְּבוּהָ לֵב', וְכֹתִיב הֵתָם - לגבי עבודה זרה 'וְלֹא
 19 תִּבְיֵא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֵךְ'. וְרַבִּי יוֹחָנָן דִּירָיָה - בעצמו אָמַר, שבעל
 20 גאוה נחשב כְּאִילוּ שֶׁכֶּפֶר בְּעֵינֵיךְ - בד', שְׁנֵיאָמַר וְרָם לְכַבֵּד
 21 וְשִׁכְחֵת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' - שעל ידי גאוה נחשב כאילו שכח את
 22 ד'. רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינְיָא אָמַר בעל גאוה הרי הוא כְּאִילוּ שֶׁבֵּא עַל
 23 כֵּל הָעֲרִירוֹת, ונלמד ממה שנקראו שניהם תועבה, שְׁכֹתִיב הֵבֵא -
 24 לגבי בעל גאוה, 'תועבת ה' כֵּל גְּבוּהָ לֵב', וְכֹתִיב הֵתָם - לגבי
 25 עריות, 'כִּי אַתְּ כֵּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל וְגו'.' עוֹלָא אָמַר שבעל גאוה
 26 הרי הוא כְּאִילוּ בְּנֵה בְּמָה - עבודה זרה, שְׁנֵיאָמַר 'הִדְלוּ לְכֶם מִן
 27 הָאָדָם אִשְׁרֵי נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ כִּי בְּמָה נִחְשָׁב הוּא', ודורשים, אֵל
 28 תִּיקְרֵי את הפסוק 'כִּי בְּמָה נחשב הוא', אָלָא 'כִּי בְּמָה נחשב הוא',
 29 דהיינו שהמתגאה להחשיב עצמו לבעל נפש - נחשב כאילו עבר
 30 עבודה זרה בבמה.
 31 שוואלת הגמרא, מֵאִי - מה דורשים מהפסוק יָד לֵיד לֹא יִנְקָה.
 32 עונה הגמרא, אָמַר רַבִּי יֵשׁ לְדִרוּשׁ כֵּךְ, כֵּל הֵבֵא עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ -
 33 כל שיש בו גסות רוחו, אִפִּילוּ אם אותו אדם הִקְנִהוּ לְתַקְדּוּשׁ בְּרוּךְ
 34 הוּא שְׁמִים וְאֶרֶץ - שיבח את הקדוש ברוך הוא, ועל ידי כך פרסמו
 35 והשליטו על שמים וארץ כְּבִרְהֵם אֲבִינוּ דְּכֹתִיב בֵּיהּ 'הִרְמִיתִי יָדִי
 36 אֶל ה' אֵל עֲלִיוֹן קִנְהָ שְׁמִים וְאֶרֶץ', אף על פי כן לֹא יִנְקָה מְדִינָה
 37 שֶׁל גִּיהֵנָם. מקשה הגמרא, קִשְׁיָא לְהוּ לְרַבִּי - בני הישיבה של רבי
 38 שִׁילָא, הֲאִי - הרי לשון הפסוק יָד לֵיד לֹא יִנְקָה לא מתפרש כמו
 39 שדרש רב, שהרי לדבריו יָדִי מִיִּבְעֵי לִיָּה - היה צריך להיות כתוב,
 40 כמו שנכתב אצל אברהם אבינו. אָלָא אָמַרֵי דְּבִי רַבִּי שִׁילָא יֵשׁ
 41 לדרוש את הפסוק כך, אִפִּילוּ אם הבעל גאוה קִיבֵל תּוֹרָה מִיַּד
 42 הקדוש ברוך הוא כְּמִשְׁחָה רִבִּינוּ, דְּכֹתִיב בֵּיהּ - על קבלת התורה
 43 'מִיִּמִינוּ אִשׁ דֵּת לְמוֹ', אף על פי כן לֹא יִנְקָה מְדִינָה שֶׁל גִּיהֵנָם.
 44 קִשְׁיָא לִיָּה לְרַבִּי יוֹחָנָן, הֲאִי - הרי לשון הפסוק יָד לֵיד לֹא יִנְקָה
 45 כמו שדרשו תלמידי רב שילא, שהרי לדבריהם יָד מִיָּד מִיִּבְעֵי לִיָּה
 46 - היה צריך להיות כתוב, שהרי קיבל לידיו מידו של הקדוש ברוך
 47 הוּא. אָלָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן

1 וכן יש להסתפק האם משערים בְּרַחֲמֵי אוּ בְּרַשְׁעֵי - בכבר העשוי
 2 מחיטים שהוא חלק ונשמט מהיד, או בכבר העשוי משעורים שנדרש
 3 פחות זמן להוציא. וכן יש להסתפק האם משערים בְּרַבִּיכָא או
 4 בְּאִקְוִיָּא - בכבר שנילוש בעיסה רבה ומתוך שהוא רך נשמט מהיד,
 5 או בעיסה קשה שנדרש פחות זמן להוציא. מסיקה הגמרא על כל
 6 הספיקות של רב אשי בדעת פלימו, תִּיקוּ.
 7 אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַר (רַב) יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כֵּל אֶחָד וְאֶחָד
 8 מהתנאים שהשווה את זמן תחילת ביאה, שוואלת הגמרא, וְהֵיאָבָא
 9 הוּמָן שהיה שודה בעצמו בתחילת ביאה. שוואלת הגמרא, וְהֵיאָבָא
 10 בֶּן עוֹזַי דְּלֵא נָסִיב - שלא נשא אשה, וכיצד ניתן לומר ששיער כפי
 11 הוּמָן שהוא עצמו שדה בביאה. עונה הגמרא, אִיבְעִית אִימָא - אם
 12 תרצה תשיב שְׁנִסִּיב וּפִירָשׁ הָוָה - נשא אשה ובא עליה, אלא
 13 שלאחר מכן התגרש ופרש מהאשה. וְאִיבְעִית אִימָא, מְרַבִּיָּה שְׁמַעֵ
 14 לִיָּה - אמנם הוא עצמו לא נשא אשה, אך קיבל מרבו כמה הוא זמן
 15 הביאה. וְאִיבְעִית אִימָא, התקיים בו מה שנאמר 'סוֹד ה' לְרֵאיוֹ' -
 16 שידע כמה זמן היה שודה אם היה נשוי.
 17 דַּרְשׁ רַב עֲזַרְיָא, וְמִנֵּן אָמַר לָהּ - פעמים אמר דרשה זו מִשְׁמִיָּה
 18 דְּרַבִּי אָמִי, וְמִנֵּן אָמַר לָהּ מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי אָסִי, כֵּל הָאוּכַל לְחֵם
 19 כֵּלֵא נְטִילַת יָדִים לְפָנֵי הָאֲכִילָה, מְעַנְשִׁים אוֹתוֹ כְּאִילוּ כָּאֵל אִשָּׁה
 20 זוֹנָה. שְׁנֵיאָמַר 'כִּי בְעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כֶּכֶר לְחֵם', ונדרש הפסוק
 21 מסופו לתחילתו, שבשביל חטא שחטא בכבר לחם מתחייב האדם
 22 בעונש כמי שבא על אשה וזנה. שוואלת הגמרא, אָמַר רַבָּא הֲאִי -
 23 הרי לשון הפסוק בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כֶּכֶר לְחֵם אינו מתפרש כפי
 24 שדרש רב עזריא, שהרי לדבריו בְּעַד כֶּכֶר לְחֵם עַד אִשָּׁה זוֹנָה'
 25 מִיִּבְעֵי לִיָּה - צריך היה לכתוב, משום ש'בעד' מתפרש על המעשה
 26 שעשה, ו'עד' מתפרש על העונש שמקבל, ואילו רב עזריא דרש את
 27 הפסוק להיפך. אָלָא אָמַר רַבָּא יֵשׁ לְדִרוּשׁ אֵת הַפְּסוּק כֵּךְ, כֵּל הֵבֵא
 28 עַל אִשָּׁה זוֹנָה, לְסוּף - סופו שְׁכַבְּשׁ כֶּכֶר לְחֵם, שמגיע לידי
 29 עניות. אָמַר רַבִּי יוֹרְיָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כֵּל הַמּוֹלֵל בְּנְטִילַת
 30 יָדִים - שרגיל לאכול בלא ליטול את ידיו, סופו שמת ונִעְקָר מִן
 31 הָעוֹלָם.
 32 אָמַר רַבִּי חֲמִיָּא בַר אִשִּׁי אָמַר רַבִּי, כשנטול אדם מים רַאשׁוֹנִים -
 33 נטילת ידים שלפני הסעודה, צָרִיךְ שִׁינְבִיָּה יָדָיו בשעת הנטילה
 34 לְמַעְלָה, וכשנטול מים אַחֲרוֹנִים - נטילת ידים שבסוף הסעודה,
 35 צָרִיךְ שִׁישְׁפִּיל יָדָיו לְמַטָּה, תִּנְיָא נְמִי הָכִי - וכן שנינו בברייתא,
 36 הַנּוֹטֵל יָדָיו צָרִיךְ שִׁינְבִיָּה יָדָיו לְמַעְלָה, שאם לא יעשה כן, יש חשש
 37 שְׁמָא יִצְאוּ הַמַּיִם שֶׁנִּטְמְאוּ בְּנְטִילַת הָרֵאשׁוֹנָה חוּץ לְפָרֶק - מחוץ
 38 למוקום החיבור שבין האצבעות לכף היד, ויִתְחַוּוּ לאצבעותיו
 39 כשיטול פעם שנייה, ויִטְמְאוּ אֶת הַיָּדִים.. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ כֵּל
 40 הָאוּכַל פֶּת בְּלֹא נִינוּב יָדִים - שלא מנגב את ידיו לאחר הנטילה,
 41 הרי זה דבר מאוס, ונחשב כְּאִילוּ אוּכַל לְחֵם טְמֵא, שְׁנֵיאָמַר לאחר
 42 שאמר ה' ליחזקאל לאפת לחם בצורה מאוסה כסימן שכך יהיה
 43 לישראל בגלות, 'וַיֹּאמֶר ה' כֶּכֶה יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לְחֵמָם
 44 טְמֵא וְגו' - הרי שדבר מאוס נקרא טמא.
 45 שוואלת הגמרא, וּמֵאִי - מה דורשים מהמשך הפסוק 'וְאִשְׁתּוֹ אִישׁ
 46 נִפְשׁ יִקְרָה תְּצוּד'. עונה הגמרא, אָמַר רַבִּי חֲמִיָּא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי
 47 יוֹחָנָן, יֵשׁ לְדִרוּשׁ כֵּךְ, כֵּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ נְפוֹת הָרוּחַ - גאוה, לְכַסְּפוֹ
 48 נִכְשָׁל בְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ - באיטור אשת איש, שְׁנֵיאָמַר 'וְאִשְׁתּוֹ אִישׁ נִפְשׁ

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 וּבְנֵי עֹשֶׂה אוֹתוֹ אָדָם צָדָקָה בְּפֶתַר - ו'יד ליד' הוא מלשון נתינה,
 2 שנותן צדקה מיודו ליד העני, דְּכֵתִיב על כך "מִתֵּן בְּפֶתַר יִקְפָּה אֶף
 3 וגו', אף על פי כן לֹא יִנְקָה מִדֵּינָה שֶׁל גֵּיהֶנֶם.
 4 שואלת הגמרא, אֲוֵהָרָה לְפִי הַרְוֵה - שלא להתגאות, מְזַיֵן.
 5 ומשיבה, אָמַר רַבָּא אָמַר זְעִירֵי מֵהַפְסוֹק "שְׂמַעוּ הַרְוֵי אֵל
 6 תִּנְבְּחוּ", הרי כאן אזהרה שלא להתגאות. רַב נְחֻמִּין פֵּרַ יִצְחָק אָמַר
 7 מִיְחָכָא - שהאזהרה היא מהפסוק וְרָם לְבַבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֵת ה'
 8 אלהיך". כלומר שהמתגאה בא לידי שכחת ה', וְכֵתִיב "הַשֹּׁמֵר לְךָ
 9 פֶּן תִּשְׁכַּח אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ" - שמוחר האדם שלא לשכוח את ה'/
 10 וממילא יש כאן אזהרה שלא להתגאות, שהרי הגאווה מביאה
 11 לשכחת ה'. וְכֵדְרַבֵּי אַבִּין אָמַר רַבִּי אֵילֵעָא - מה שאמרנו שהלשון
 12 'השמר פן תשכח' הוא לא תעשה, זה על פי דברי רבי אבין בשם רבי
 13 אילעא, דָּאָמַר רַבִּי אַבִּין אָמַר רַבִּי אֵילֵעָא כֹּל מְקוּם שְׂנָאָמַר
 14 בתורה לשון של הַשֹּׁמֵר, פֶּן, וְאֵל, אֵינוֹ אֵלָא לומר שהעובר על ציווי
 15 זה, הרי הוא עובר בלא תעשה.
 16 דְרַשׁ רַב עֻרְיָא, וְזַמְנֵין אָמַר לֵה - פעמים אמר דרשה זו מִשְׁמַיָּה
 17 דְרַשׁ אִסִּי, וְזַמְנֵין אָמַר לֵה מִשְׁמַיָּה דְרַב אַמִּי, כֹּל אִדְם שָׂישׁ בּו
 18 נְפוֹת הַרְוֵה, לְפִנֵּי מְתַמַּעַם - סופו שמתמעט מחשיבותו, שְׂנָאָמַר
 19 "רומו קמעם" - ודורשים שאם מתרומם ומתגאה סופו להתמעט.
 20 ממשיכה הגמרא לבאר את המשך הפסוק, וְשָׂמָא תֵּאֵמַר יִשְׁנֵוּ
 21 בְּעוֹלָם - שחי ככל האדם, תִּלְמִד לֹאֻמֵר "וְאֵינוֹ" - שמת קודם זמנו.
 22 וְאֵם חוּזֵר בּו וְנַעֲשֶׂה עֵינָיו, הרי הוא נֶאֱסָף - מת פִּזְמֵנוּ כְּאֲבָרְהָם
 23 אַבִּינוֹ והאבות, שְׂנָאָמַר "הַמְּכֹבֵד כָּכֵל יִקְפָּצוּן" - ודורשים את
 24 המילה 'הומכו', שאם נעשה עניו ומך, מתקיים בו 'ככל יקפצון -
 25 שימות מות ישרים כְּאֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דְּכֵתִיב בְּהוּ כְּבָל' מְבָל'
 26 'בָּל', והיינו כ'ב' יקפצון, כמו האבות שכתוב בהם 'כל' וְאֵם לָאו -
 27 אם לא נעשה עניו, מתקיים בו המשך הפסוק "וְכִרְאֵשׁ שְׂבָלֶת יִמְלוּ"
 28 - שישבר ויפול כמו שיבולת, וכדלהלן.
 29 שואלת הגמרא, מַאי וְכִרְאֵשׁ שְׂבָלֶת' - מה כוונת הפסוק שבעל
 30 גאווה יפול כמו שנופל ראש השיבולת. ומשיבה שנחלקו בזה רַב
 31 הוֹנָא וְרַב הַסְדָּא, חָד אָמַר - אחד מהם אמר שיפול כִּי סָאָסָא
 32 דְּשִׁיבָלְתָא - כמו החלק העליון של השיבולת שנופל ונשבר מאיליו.
 33 וְחַד אָמַר כְּשִׁיבָלֶת עֲצָמָה שְׂנוֹפֶלֶת בּוּמֵן הַלְקִיטָה. מקשה הגמרא,
 34 בְּשִׁלְמָא לְמָאן דָּאָמַר כִּי סָאָסָא דְּשִׁיבָלְתָא - כראש השיבולת,
 35 היינו דְּכֵתִיב - מובן מה שנכתב בפסוק שהמתגאה יפול "וְכִרְאֵשׁ
 36 שְׂבָלֶת' אֵלָא לְמָאן דָּאָמַר כִּי שְׂנוֹפֶלֶתָא עֲצָמָה, קשה מַאי וְכִרְאֵשׁ
 37 שְׂבָלֶת' - והרי הדימוי הוא לנפילת השיבולת עצמה. מתרצת
 38 הגמרא, אָמַר רַב אִסִּי וְכֵן תִּנְאֵ דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מִשְׁלֵל לְאָדָם
 39 שְׂנָכְנֵם לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ לִלְקֹט שִׁיבּוּלוֹת, גְּבוּהָה גְּבוּהָה הוּא מִלְּקֹט -
 40 דרכו להתחיל ללקט את השיבולות הגבוהים שבוֹלְטִים לַמְעַלָּה,
 41 ומדמה הפסוק שיכרת בעל הגאווה כמו שכורתיים ושוברים תחילה
 42 את השיבולת שראשה גבוה.
 43 מביאה הגמרא פסוק נוסף שמדבר על ענוה, "מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁכֵּן
 44 וְאֵת דְּכָא וְשָׁפֵל רוּחַ", נחלקו רַב הוֹנָא וְרַב הַסְדָּא בביאור המילה
 45 ז'את', חָד אָמַר אֵתִי דְכָא - ה' מנבייה את הדכא ושפל רוח אליו
 46 שישכנו עמו. וְחַד אָמַר אֵתִי דְכָא - ה' מרכז את שכניו לשכון
 47 אתם. אומר הגמרא, וּמִסְתַּבְרָא כְּמָאן דָּאָמַר אֵתִי דְכָא -
 48 שמוריד שכניו אליהם, שְׁהָרִי מְצִינוּ בַּמִּתֵּן תּוֹרָה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 49 הוּא הֵנִיחַ כֹּל הַרִּים וְנִבְעוֹת וְהַשְׂרָה שְׂכִינְתּוֹ עַל הַר סִינִי הַנְמוּךְ,
 50 וְלֹא גְבוּהַ הַר סִינִי לְמַעְלָה - ולא הגביה ה' את הר סיני להשרות
 51 עליו את השכינה, הרי מצאנו שמוריד ה' את השכינה לעניו. אָמַר
 52 רַבִּי יוֹסֵף לְעוֹלָם יִלְמַד אִדְם מְדַעַת קוֹנֵו לֵאחֹב אֵת הַשְּׁפֵלוֹת
 53 הַדְּעוּנָה, שְׁהָרִי בַּמִּתֵּן תּוֹרָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵנִיחַ כֹּל הַרִּים

וּבְנֵי עֹשֶׂה עַל הַר סִינִי שְׂהִיָּה עֵינָיו. (וְהֵנִיחַ כֹּל
 אֵילָנוֹת מִזְבּוֹת וְהַשְׂרָה שְׂכִינְתּוֹ בְּפִנֵּה - באילן שלא נתון פירוש).
 אָמַר רַבִּי אֵילֵעָא כֹּל אִדְם שָׂישׁ בּו נְפוֹת הַרְוֵה רָאוּי לְדַעוּ -
 לִשְׁבוֹר וְלַעֲקָרוּ כְּאֵשְׁרֵיהּ - כמו שצריך לשבור ולעקור מהשוש עץ
 שֶׁעַבְדוֹ אוֹתוֹ לַעְבוֹדָה זָרָה. וְנִלְמַד מִכָּךְ שְׂבִינָהם נִאֻמַר לְשׁוֹן גְּדִיעָה,
 כְּתִיב הָכָא - לְגַבִּי בַעַל גְּאוּה, "וְרַמִּי הַקּוֹמָה גְרוּעִים", וְכֵתִיב הָתָם
 - לְגַבִּי עַבְדָה זָרָה, "וְאִשְׁרָהֶם תִּגְדַּעוּן". וְאָמַר רַבִּי אֵילֵעָא כֹּל אִדְם
 שָׂישׁ בּו נְפוֹת הַרְוֵה, אֵין עֲפָרוֹ נַעֲרָ - אינו קם לתחיית המתים,
 שְׂנָאָמַר "הַקִּיצוּ וְרַנְנֵו שְׂכֵנֵי עַפְרָ", וּמִדִּיִּיקִים מִכָּךְ שְׂשַׁכְבֵּי בְּעַפְרָ
 לֹא נִאֻמַר, אֵלָא "שְׂכֵנֵי עַפְרָ", שֵׁלָא כֹל מִי שְׂשַׁכַּב בַּעֲפֵר יָקוּם לַתְּחִיָּת
 הַמֵּתִים, אֵלֵא רַק מִי שְׂנַעֲשֶׂה שָׂכֵן לְעַפְרָ בְּחַיָּיו - שהשפיל עצמו
 כַּעֲפֵר. וְאָמַר רַבִּי אֵילֵעָא כֹּל אִדְם שָׂישׁ בּו נְפוֹת הַרְוֵה שְׂכִינָה
 מִלֵּילַת - מְקוֹנֶנֶת וְבוּכָה עֵלְיוֹ, שְׂנָאָמַר "וְנִבְחָה מִמְרַחֵק יוֹדְעֵי",
 וְדוֹרְשִׁים שְׂמֵי שְׂמַגְבִּיהָ אֵת עַצְמוֹ, כָּבֵר 'מִמְרַחֵק' עוֹד לִפְנֵי שֵׁבָא
 הַפּוֹרַעְנוֹת, "יִדְעֵי הַשְּׂכִינָה בּוֹכָה וּמֵתוֹאֲנַת עֵלְיוֹ.
 דְרַשׁ רַב עֻרְיָא וְאֵיתֵימָא - ויש אומרים שדרש זאת רַבִּי אֵילֵעָא,
 כֹּא רִואַה שְׂלֵא כְּמַדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַת בְּשֵׁר דְרָם, מְדַת
 בְּשֵׁר דְרָם גְּבוּהַ רִואַה אֵת הַגְּבוּהָ - החשוב והמכובד מחשיבו ומקרב
 אֵת הַשּׁוֹוָה לוֹ בְּחַשְׁבִּיתוֹ, אֵבֵל וְאֵין גְּבוּהַ רִואַה - מחשיבו ומקרב
 אֵת הַשְּׁפֵל, אַבְל מְדַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן, אֵלֵא הוּא גְּבוּהַ
 וְאֵף עַל פִּי כֵן וְרִואַה אֵת הַשְּׁפֵל, שְׂנָאָמַר "כִּי רָם ה' וְשָׁפֵל יִרְאֶה".
 אָמַר רַב הַסְדָּא וְאֵיתֵימָא מִרְ עוֹקְבָא, כֹּל אִדְם שָׂישׁ בּו נְפוֹת
 הַרְוֵה, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין אֵינוֹ יְבֹלִין לְדוּרֵי כְּעוֹלָם
 יָחַד, שְׂנָאָמַר "מִלְּשֵׁנֵי כְּסֵתָר רַעֲיוֹת אוֹתוֹ אֲצִמִּית, נִבְחָה עֵינִים וְרַחֵב
 לְבָב אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל" אֵל תְּקַרֵּי אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל אֵלָא אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל
 - כלומר ש'ה' אינו יכול להיות יחד עם המתגאה בעולם. אֵיתֵימָא
 דְּמַתְנִי לֵה - אֵת הַדְרָשָׁה שֵׁלָא יְכוֹל ה' לְדוּר אוֹתוֹ יְחַד בְּעוֹלָם,
 אַמְסַפְרִי - עַל מִסְפָּרֵי לְשׁוֹן הַרְעֵי, שְׂנָאָמַר בְּתַחֲלוֹת הַפְּסוֹק 'מִלְּשֵׁנֵי
 כְּסֵתָר רַעֲיוֹת אוֹתוֹ אֲצִמִּית', אָמַר רַבִּי אֶלְכַּסְנְדֵּרִי כֹּל אִדְם שָׂישׁ
 בּו נְפוֹת הַרְוֵה, אֵפִילוֹ רוּחַ קִמְעָא - פּוֹרַעְנוֹת קְלָה שֵׁבָא לַעוֹלָם
 עוֹבְרָתָו - טוֹרְפָת וּמֵאבַדַּת אוֹתוֹ מֵהָעוֹלָם, שְׂנָאָמַר "וְהַרְשָׁעִים כָּיִם
 נְגָדְשׁ וְכו' ויגרשו מימיו רפש וטיט" - בעלי גאווה הם כמו הים אשר
 מְשַׁלֵּק רִפְשׁ סִבִּיבו וְעוֹבֵר אֵת מִימָיו, וְדוֹרְשִׁים, וְזָמָּה יֵם שָׂישׁ בּו כְּמָה
 רַבִּיעֻיָּת לְגוּיִם שֵׁל מִים, אֵף עַל פִּי כֵן אֵנוֹ רִואִים שְׂדִיחַ קִמְעָא
 עוֹבְרָתָו - מֵעֶרְבַת אֵת מִימָיו, אִדְם שְׂאִין בּו אֵלָא רַבִּיעֻיָּת אֵתֵת
 שֵׁל דָם שַׁעַל יִדָה הוּא מְתִיקִים, עַל אֵתֵת כְּמָה וְכְמָה שְׂרוּחַ קְלָה שֵׁל
 פּוֹרַעְנוֹת עוֹכְרַת וּמֵאבַדַּת אוֹתוֹ מֵהָעוֹלָם.
 אָמַר רַבִּי חַיָּא פִּרֵי אִשִּׁי אָמַר רַב, תִּלְמִיד חֲכָם צָרִיךְ שִׁיְהָא בּו
 אַחַד מִשְׂמוֹנֵה בְּשַׁמְיָנִית - כלומר, שֵׁלָא יִדְהִי שַׁפֵּל בִּיטָר אֵלֵא
 תִּדְהִי בּו מִיָּדָה קִטְנָה שֵׁל גְּאוּה, כְּדִי שֶׁהַתְּקַבֵּלוֹ דְּבִרְיוֹ לְבַנֵּי עִירוֹ וְיוֹכֵל
 לְהוֹכִיחֵם. אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וּמַעֲטָרָא לִיָּה - אותה
 מַעַט גְּאוּה מוֹסִיפָה נָוִי לַתְּלָמִיד חֲכָם כִּי סָאָסָא לְשִׁבּוֹלְתָא - כמו
 רֵאשׁ הַשִּׁיבּוּלֶת שְׂמוֹסָף נָוִי לְשִׁיבּוּלָת. אָמַר רַבָּא בְּשַׁמְתָא - בנידוי
 יִדְהִי דְאִיתֵי בִיָּה - תְּלָמִיד חֲכָם שִׂישׁ בּו גְּאוּה, וְכְּשַׁמְתָא - ובנידוי
 יִדְהִי דְלִיתֵי בִיָּה - תְּלָמִיד חֲכָם שְׂאִין בּו מַעַט גְּאוּה. דַּעָה חוֹלְקַת,
 אָמַר רַבִּי נְחֻמִּין פֵּרַ יִצְחָק כֹּל מִיָּנָה וְלֹא מְקַצָּתָה - שֵׁלָא תִּדְהִי
 בַּתְּלָמִיד חֲכָם אֵפִילוֹ מַעַט גְּאוּה, מִי וּזְמַר דְּכֵתִיב בִּיָּה - וכי קָטַן הוּא
 בְּעִינָיו מֵהַ שְׂכָתוֹב עַל בַּעַל גְּאוּה "תוֹעֲבַת ה' כֹּל גְּבוּהַ לֵב".
 אָמַר חוֹזְקִיָּה אֵין תְּפַלְטוּ שֵׁל אִדְם נְשַׁמְעַת וּמֵתַקְבְּלוֹ, אֵלָא אֵם כֵּן
 מְשִׁים לְבָבו בְּעַפְרָ - שְׂבוֹר רַךְ כְּבֶשֶׂר וְלֹא קָשָׁה כְּכָן כְּמוֹ בַּעַל גְּאוּה,
 שְׂנָאָמַר "וְהִיָּה מְדִי חֵדִשׁ בְּחַשְׁוֵו [וגו'] יְבוּאֵ כֹל בְּשַׂר' לְהַשְׁתַּחֲוֹת
 וגו' - וְלֹא כְּתוּב כֹּל אָדָם, וְכַדְלַחֵן. אָמַר רַבִּי יוֹרְאָה, בְּשַׂר כְּתִיב בִּיָּה
 וְנִרְפָּא - כְּאִשֵּׁר כְּתוּב בְּתוֹדָה עַל בְּשַׂר שִׂישׁ בּו נַעַע צִרְעַת כְּתוּב גַּם

1 אפילו עושה צדקה בפתר. שנותן מדדו לדור של העני, והכי משמע ד' הנותנת לך אף הוא לא יקנה; דכתיב ביה פתן בפתר בו'. לאו דשייך האי קרא בקרא דלעיל, אלא רבותא היא
2 שאע"פ שמכפר אף ותמה אינו מכפר על גסות הרוח: אוקרת. שלא יתא גס רוחו ויה' לנבד ושבחת. אלמא מגבה לב בא לדי שבחה ששוכח את בוראו, ובשבחה הוא מוקד השמר
3 לך פן תשבת מן העש. מחשיבותו רופו מעט. בין שרומו מתמעט; ושנו בעולם. מתקנים; והטוב. ואם חור ונעשה עניו שממך את עצמו; ככל. באתן שנאמר ברוך כל: יקפצו. מן העולם.
4 ימותו מות ישרים. אברקם פתיב ביה וחי ברך את אברקם בכל, יצחק כתיב ביה ויאוכל מפלו, יצחק פתיב ביה פי חניי אלהים וכי ילי כל. והכי קפיש בהדיא בבראשית רבה (ד'שלכמא
5 בכל מפל וכל) רבותא הוא שנתברכו בכל. אבל

1 אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו נגער.
2 תימה אמאי לא חשיב האי במשנת חלק
3 והא דאמר פרק בתרא דבבותי (קו' סוף) מתים
4 שבוהיל אינן חיים ותו גרסינן תתם ע"ה אינן חיים
5 אמאי כ' חנו תלמידי חכמים ומלוי (ברביבית) רביע
6 מצינו באגדה שאינן חיים לעולם הבא. תוס ר"י:
7 אדם שאין בו אלא רביעית דם. פ"ח הוא דם
8 הצלול שממנו משתית הלב אין בו אלא
9 משקל כ"ה סלעים שהיא רביעית הלוג;
הא

1 אפילו עושה צדקה בפתר, דכתיב מ'תן בפתר יכפה
2 אף וגו' לא יקנה מדינה של גיהנם. אוקרת לנפי הרוח
3 מניו, אמר רבא אמר ועירי, שמעו והאינו אל תגבהו'.
4 רב נתנן בר יצחק אמר מהכא 'רם לנבד ושבחת'
5 וכתוב 'השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך' וכדרכי
6 אבין אמר רבי אילעא, דאמר רבי אבין אמר רבי
7 אילעא, כל מקום שנאמר 'השמר פן ואל' אינו אלא
8 בלא תעשה. דרש רב עורא, ומינו אמר לה משמיה
9

1 דרב אפי' וזמנין אמר לה משמיה דרב אפי', כל אדם שיש בו גסות הרוח, לסוף מתמעט,
2 שנאמר 'רומו מעט' ושקא תאמר ושנו בעולם, תלמוד לומר 'אינינו', ואם חזור בו, נאסף
3 מנינו כאברקם אבינו שנאמר 'והימכו ככל יקפצו', כאברקם יצחק ויעקב דכתיב בהו 'ככל
4 מפל כל' ואם לאו 'וכראש' שבלת ימלו'. מאי 'וכראש' שבלת', רב הונא ורב חסדא, חד אמר
5 כי סאסא דשיבילתא וחד אמר כשיבולת עצמה, בשלמא למאן דאמר כי סאסא דשיבילתא,
6 היינו דכתיב 'וכראש' שבלת', אלא למאן דאמר 'כי שיבילתא עצמה' מאי 'וכראש' שבלת'.
7 אמר רב אפי' וכן תנא דבי רבי יטעמאל, משל לאדם ששכנס לתוך שדרו גבוהה גבוהה הוא
8 מלקט: ואת דפא ושפל רוח' רב הונא ורב חסדא, חד אמר אתי דפא וחד אמר אני את
9 דפא, ומסתברא כמאן דאמר 'אני את דפא' שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות
10 והשרה שכניתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה. אמר רבי יוסף, לעולם ילמד אדם
11 מדעת קונו שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכניתו על הר סיני
12 (והניח כל אילנות טובות והשרה שכניתו בסנה). אמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות
13 הרוח, ראוי לנדעו כפאשרה, פתיב הכא 'ורמי הקומה נדעוים' וכתיב תתם 'ואשיריהם תגדעו'.
14 ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח, אין גפרו נגער, שנאמר 'הקציו ורננו שכני
15 עפר' שכבי גפר לא נאמר אלא שכני עפר, מי שנעשה שכן לעפר בחייו. ואמר רבי אלעזר,
16 כל אדם שיש בו גסות הרוח שכניתו עליו, שנאמר 'וגבה מוקרת ידע', דרש רב עורא
17 ואיתומא רבי אלעזר, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר
18 ודם גבוה וראיה את הגבוה ואין גבוה וראיה את השפל אבל מדת הקדוש ברוך הוא אינו כן,
19 הוא גבוה וראיה את השפל, שנאמר 'כי רם ה' ושפל יראה'. אמר רב חסדא ואיתומא מר
20 עוקבא, כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין לדור בעולם
21 שנאמר 'מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עיניו ורחב לבב אותו לא אוכל אל תקרי
22 אותו אלא אותו לא אוכל. איכא דמתני לה אמספרי לשון הרע, שנאמר 'מלשני בסתר רעהו
23 אותו אצמית'. אמר רבי אלכסנדר, כל אדם שיש בו גסות הרוח אפילו רוח קמנעא עוכרתו,
24 שנאמר 'והרשעים פנים נגדש' ומה ים שיש בו כפה רביעיות, רוח קמנעא עוכרתו. אדם שאין
25 בו אלא רביעיות אחת, על אחת כפה וכמה. אמר רבי חייה בר אשי אמר רב, תלמוד חכם
26 צריך שיחא בו אחר משמונה בשמונית. אמר רב הונא פריה דרב יהושע, ומעפרא ליה פי
27 סאסא לשבולתא. אמר רבא, בשממא דאית ביה ובשממא דלית ביה. אמר רב נתנן בר יצחק
28 לא מניה ולא מוקצתה, מי וזמר דכתיב ביה 'תועבת ה' כל גבה לב'. אמר חזקיה, אין תפלתו
29 של אדם נשמעת אלא אם פן משים לבו כבשר, שנאמר 'והיה מדי הדש כחדשו' [וגו'] ג'וא
30 כל בשר להשתחות וגו'. אמר רבי יורא, בשר פתיב ביה ונרפא, אדם לא פתיב ביה ונרפא.
31 אמר רבי יוחנן, אדם - א' פ"ר ד"ם מ"דת, ב' ש"ר - ב"אשה ס"רוחה ר"מה, א'פא דאמרי,
32 שאול דכתיב בשין. אמר רב אשי, כל אדם שיש בו גסות הרוח, לסוף נפחת, שנאמר
33 ולשאת

9 ידע וישרה אחריה כאשרה שצריך גידע
10 אחריה כדכתיב ונאדם את שקום וקניס יט:
11 נגער. מוקד בתחית מותים: שכבי גפר לא
12 נאמר. דלישתמע על כל המתים: שכן לעפר.
13 משפיל עצמו לעפר: מילת. מוקנת: וגבה
14 מפרוק ידע. רשיה דקרא כי ר' ה' ושפל
15 ראה, וגבה - והגבה ממוקד מקדם שתבא עליו
16 פורענות ונבד - ידע. שכינה מתאונת
17 ומשתברת עליו, כמו ידע אלמותו (יקחלו יט)
18 וידע בהם אנשי סכות (ט'קט"ו) ידע כמביא
19 למעלה (ה"אס"ט ט"ז) לשון שבר: וראה את (תשפל)
20 (וגבה). לקרבו ולהשתדל עמו, וחשוב בעיני.
21 כמו (א"ט) כבכורה בתאנה בראשיתה ראיה
22 את אבותיכם. נתתי עיני לקרבם ולהכבדם: ואיכא
23 דמתני לה אמספרי לשון הרע. משום רישא
24 דקרא מלשני בסתר רעהו וגו': רוח קמנעא
25 עוכרתו. פורענות קלה טורפתו ומאבדתו:
26 והרשעים. גסי הרוח, דקראי דלעיל משתעי
27 בשפלים ונבדאים. להחיות רוח שפלים וגו' י
28 לא לעולם אריב עם אותן שפלים בעון בצעו וגו'
29 דרבי ראיה וגו' בורא ניב שפתים וגו', אבל
30 הרשעים שאינן שפלים ונדבאים פנים נגדש. כים
31 המגדש משליך רפש וטיט לשפתיו סביבו: כמה
32 רביעיות. לויג גוים אנו וראים שרוח קמנעא
33 עוכרתו עוברת את מימיה: אדם שאין בו אלא
34 רביעית אחת. שכרביעית דם הוא מתקיים.
35 שיעור זה הלכה למשה מסיני שרביעית דם מת
36 מספוא באהל, מפני שהיא נפש וקרינא ביה על
37 כל נפשות מת לא יבא: אחר משמונה בשמינית.
38 משקל קטן הוא והינו עובלא, כלומר צריך
39 שיהיה בו מעט גארה, שלא יהו קלי הראש
40 מסתוללן בו ויהא דרבי מתקבלין עליון בעל
41 פתחם: ומעפרא ליה כי סאסא לשבולתא. גסות
42 מוקצת נאה ודונגת לו לתלמיד חכם ומעשרתו
43 כאסאק המעשרת את השבולת: בשפתא דאית
44 ביה. גסות הרוח: ובשפתא דלית ביה. גסות
45 פורתא, לפי שאין בני עירו יראים ממנו ואין בו
46 כח להוכיחם: לא טמנה ולא מפקצתה. לא
47 חפוצ אדם לא כבלה ולא במקצתה. דמי וזטר
48 מאי דקרי ליה קרא תועבת ה': כבשר. שדוא רך
49 ולא כאבן שהוא קשה להשתחות. להתפלל
50 אותם שהם בשר: ובאו ותפללו פי הם נשמעים
51 לפני, אבל יפי הרוח לא יבואו בשר פתיב ביה ונרפא.
52 דרבי אהא למד, שמי שהוא רך ועינו כבשר קרוב להתרפאות מיסורין הבאין עליו, אבל מי שהוא קשה פאדמה אין רפואה למכותיו: אדם. למה נקרא שמו אדם. שהוא אדם פר מרה.
53 כלומר כלו תכל, לך אל התנאה. מרה היא לילוחות מרה היוצאה מן המוררה שבכבד ומתגברת באדם הכל לפי הדרושים ושנו העתים ולפי המפאכל שאובלו, ועל דיה קאין חיליים
54 ונגעים ומאבותו. פי ששרין דבריי הרופאים מריה שחורה ויש שקורין מריה אדמה: שאול. מקום שאול ביתו: נפחת. מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות באנשים:
55 ולשאת

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ה עמוד ב

תוספות

רש"י

1 ולשאת ולספחת. על ידי שמנא עצמו בא לדיד ספחה. שאינו עקר באנשים אלא נספח
2 וטפלי בפלה. דבר שאינו חשוב בעצמו אלא נטפל באחרים: ספחי נא. אספני נא. בנבואת
3 בית עלי משתעי קרא. אעמיד כהנים גדולים אחרים שיצויצו את כהני ויך מגדלכם.
4 ויצטרבו לבקש מהם לאספם ולקלסם אצלם. אל אחת התקנות. באחת מן המשמרות:
5 שבר עולה בידו. ולא שבר קרבן אחר: וכתו. כל
6 הורבחים במשמע: השם ארוחיו. מחשב הפסד
7 מןהו פגד שברה: ואמר לה בפני שנים אל
8 תברי עם איש פלוני ודברה עמו. שלא ביחוד:
9 עדיין סתרת לביטה. לשמש. ביתה לשון
10 תשמש הוא: אסורה לביטה ואסורה לאכול
11 בתרומה. עד שתשתה. ולקמן בפ' בשם שהמים
12 בודקין (ף כח.) זליו מונטמאה ונטמאה שלש
13 פעמים. אחד בעל ואחד לבעול ואחד
14 לתרומה: ואם מת בלא בני. עד שלא השקה:
15 חולצת ולא מתקבצת. בנגמא מפרש טעמא: הא
16 נישא נשואי אסרת ביצר מקנא לה אמר לה בפני
17 שנים בו. קס"ד אמר לה בו היינו פרושא דביצר
18 מקנא לה אמר לה בפני שנים בו. ואשמועין
19 דדורו הקבוי: אלמא דבור סתירה היא. אפי'
20 מדברת עמו בשוק סתירה חשיב לה מדקאמר
21 זה הקבוי. דאי לאו דסתירה הוא ולא מיתסרא
22 בה מאי קבוי איקא ולמה לי דמתרה בה: ותרד
23 תני. דכי עברה על התקנתו ודברה עמו מתרת
24 לביטה: אמר אפי' הכי קאמר. אמר לה לאו
25 פרושא דביצר מקנא לה הוא. אלא תרתי קבוי
26 ותי. אמר לה אל תדברי ונסתרה או דברה
27 אפי' שעברה על קבוי אצל דבור. או אם דברה
28 עמו אחר קבוי גמור דאל תסתרי. עדיין באחת
29 משתי אלו מתרת לבעלה. אכל עברה על קבוי
30 אצל סתירה. כגון שאמר לה אל תסתרי ונבכסה
31 עצל לביט הסתר בו: ויצאה פביתו. לעיל מניה
32 כתיב פי מצא בה ערות דבר וגו' ויצאה מביתו
33 וגו' לאיש אחר. למה לי למכתב. אי למשקיה
34 לאנסובא על ידי גט בריתו לכתוב ויצאה
35 מביתו ודיתה לאיש. למה לי למכתב לאחר.
36 אלא למעוטי יבמה היבא דלא גרשה בעל אחר
37 שמצא בה ערות דבר. והכי משמע קראי פי
38 מצא בה ערות דבר וגרשה בספר בריתות
39 ויצאה מביתו. כלומר ובכל צד שתצא מביתו בין
40 ע"י גירושין בין ע"י מיתה. אם באת לנשא.
41 לאיש אחר תנשא ולא ליבם. שאינו אחר אצל
42 נשואין של זו. שמוכח נשואי ראשון היא נוקטת
43 לו: אי הכי חליצה נמי לא תיעבי. דהא פסרה
44 רחמנא ושקיה לאיש אחר בכל ענין שמצא
45 מביתו אחר שמצא בה ערות דבר: אלו איתיה
46 לבעל. מי משתריא בלא גט. אפי' כתיב וכתב לה
47 ספר בריתות. אפי' מצא בה ערות דבר בריתות
48 בעיא. השתא נמי בעיא חליצה. ויבם במקום בעל קאי: אית דאמרי. דהכי שני רב וספ
49 לעיל. רחמנא אמר בו. צוה לבעלה לגרשה מביתו שמצא בה ערות דבר פי הכי דלא
50 תסתריה לבימה. כדאמר לעיל ונותא בביתא כי קרא לשמושקא:

1 הא גופא קשיא. תימה לרבי אמאי לא נקט הכא לישנא דרשי מס' מכות (ף ג.) כיצד
2 העדים נעשים וזוממין ביצר אין העדים נעשים וזוממין מבעי ליה הכא נמי הוה ליה
3 למימר הכי כיצד מקנא לה ביצר אין מקנא לה מבעי ליה הוה מתרץ שפיר אבל הכא
4 אפילו לפי היתרוץ הוה ליה למיתני כיצד אין מקנא לה וראה להלכה לא פריך הכא משום
5 דמצי למימר אל תדברי ורשיא פירושו סתירה
6 דהיינו קבוי גמור ואתי שפיר לישנא דביצר מקנא
7 לה ולא קשיא מידי אלא רישא לסיפא וה"פ הכא
8 אלמא פירוש דמתני' דדיבור סתירה הוא ומדקתני
9 כיצד מקנא ולשון נקי הוא כדתנן בפרק קמא
10 דכתובות (ף ק.) ראה מדברת ומפרש בגמי מאי
11 מדברת וסתרתי איכ' תיקשי סיפא דקתני ודברה
12 סתירה וסתרתי לביטה ואי פירוש דדיבור דמתניתין
13 עדיין אמאי מותרת לאלא דיבור משהו הוא ולפי
14 הירושלמי משמע דבעי לתרוצו דדיבור ורשיא
15 סתירה אלא דנקט לשון נקי והכי איתא התם סוף
16 דבר שטורב עמו הא אם נסתרה עמו ולא דברה
17 אין סתירתה כלום פירוש בתמיה דבורה אתא
18 מימר לך אפי' דברה עמו ולא נסתרה עדיין
19 מותרת לביטה לשון נקי הוא מתני' פי' דיבור
20 דרשיא לשון נקי מיהו דסיפא אית לך למימר על
21 כרחק דיבור ממש:
22 לאחר ולא ליבם. אין קלוקשות מפרק האשה
23 שנפלו לה נכסים (מכות פ"ה פ"ג)
24 בשמעתין דשומרת יבם דפריך התם הוא בעינן
25 לכתשנאוי לאחר תשיל מה שכתוב לביב אמר רב
26 אשי יבם כמו אחר דמי דלענין לשון תנאי ב"ד
27 שויה כאחר אבל באחר דקרא אין האח בכלל
28 והכי נמי משמע בפרק אין מקדישין (ע"פ דף כ"ט)
29 דקתני אם מכר את השדה לאיש אחר לאחר ולא
30 לבן או אינו אלא לאחר ולא לאח ששהו אמר
31 איש רבי אחא אמור הא מה אני מקיים אמר רב
32 לאחר ולא לבן דמשמע טעמא דכתיב איש אר
33 לאו הכי לא הוי אח בכלל אחר וכו' גבי יבם
34 דבא מבח נשואי אחרו דלאו אחר הוא והכי
35 אמרין נמי בפ"ק דקידושין (ף ק"ג) אמר קרא פן
36 ימות במלחמה ולא תשיל אחר יקנה מתקף רב רב
37 שישא בריה דרב אידי אימא מאן אחר יבם ומשני
38 דיבם לא מקרי אחר אבל קשיא מפרק האומר
39 (מקו"פ דף ס"ז) דנפקא לן מהכא בפרק האומר דלא
40 תפסי קדושין באחות אשה אימר דאיצטרך קרא
41 דוקא ליבם משום דרמיא עליה ליבומי כדאמר'
42 בשמעתין ואכתי אחות אשה מנלן ועוד תקשה
43 דהכא איניג דכתיב איש אחר ממעטין יבם
44 ובערכין מביטין יבם מאיש וממעטין בן מאחר
45 ואת' מאיש ממעטיןו בפ' האומר (ג"ז ס"ז קרובים)
46 ומלאחר יבם סוף סוף ואיש אחר יקנה מאי
47 דרשת בידי:
48 לאחר ולא ליבם. אי קשיא הוא האי קרא בסוטה ודאי ע"י עדים כתיב דילפני דבר דבר
49 ממזון בסוף מסכת גיטין (ף ק"ג) וסוטה ודאי אמר בפ"ק דיבמות (ף י"ג) דפטורה
50 בלא חליצה משום דכתיב בה טומאה בעריות תרץ ולאחר לא איצטרך למיכתב אלא
51 ליתצא משום סתירה כיון דנפקא לן סוטה ודאית מטומאה דכתיב בה:
52 איתיה לבעל מי לא בעי גט. הקשה רבי בש"ר אברהם בר מרדכי ז"ל הוא סוטה ודאית ואיילנית היבא דהכי בה ואשת סוטה דבעל גט מבטל היבא דאיתיה ואפי' פטורות
53 מיבם בלא חליצה ויש לתרץ סוטה ודאית לא דמיא להבא כיון דטומאה וכתיב בה) סתם הרי היא כעורה גמורה דגוירת הכתוב הוא דפטורות ואשת סוטה ואיילנית היבא דאיתיה
54 לבעל שרו ליה ואפי' אימעוט בפ"ק דיבמות מדין יבום דלא צריך בהו כלל אבל סוטה ספק לא אימעוט אלא גבי איסורא דבעל וקמשמע לן קרא כיון דבא מבח נשואי אחריו הוא
55 במקום בעל דאסורה לו ליבם אבל חליצה בעיא:
56 דלא לסתריה לביטה ואת אמרת תתיבם נמי יבומי. רבינו חננאל הטעים דבריו ופירש ורחמנא אמר אשר לא יבנה לבנות ולא לסתור:

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

35 שהרי לא התייחדה עמו. נמצא שתחילה אמר התנא 'דיבור' והתכוון
36 ליחוד ובהמשך אמר 'דיבור' והתכוון לדיבור כפשוטו. מתרצת
37 הגמרא, אמר אבבי הכי קאמר, אם אמר לה אל תדברי עם פלוני
38 ודברה עמו, או שאמר לה אל תדברי ונסתרה - התייחדה עמו,
39 (ולא בלום). וכן אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני ודברה עמו
40 דיבור בעלמא אך לא התייחדה עמו, אינה נחשבת סוטה אלא עדיין
41 מותרת לביתה - לשמש עם בעלה, ומותרת לאכול בתרומה -
42 אם בעלה כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי, הרי זה קינוי, ואם עברה
43 על ציוויו ונכנסה עמו לבית הסתר ושתתה שם עמו כדי טומאה,
44 נחשבת סוטה, ודינה שאמרה לביתה ואמרה לאכול בתרומה.
45 שנינו במשנה, ואם מת בעלה של הסוטה ואין לו בנים, הסוטה
46 חולצת לאחיו ולא מתייבמת. שואלת הגמרא, אמאי יכולה רק
47 לחלוץ, תתייבם נמי יבומי - מדוע אינה מתייבמת. מתרצת הגמרא,
48 אמר רב יוסף דין זה נלמד ממה שאמר קרא לגבי אשה שגירשה
49 בעלה מפני שמצא בה ערות דבר, ויצאה מביטו והלכה והיתה
50 לאיש אחר, ודורשים מהייתור של 'איש אחר', אשה שנמצא בה
51 דבר ערוה יכולה להנשא רק לאיש אחר, אך ולא ליבם. מקשה
52 הגמרא, אמר ליה אבבי, אלא מעתה - שאמרה התורה שתלך
53 לאיש אחר, חליצה נמי לא תיבמי שהרי התירה התורה למי
54 שנמצא בה דבר ערוה להנשא לאחר. מתרצת הגמרא, אמר ליה
55 רב יוסף אינה מותרת בלא חליצה, שהרי גם אילו איתיה לבעל -
56 אם בעלה היה בחיים, מי לא יבמי גט - האם לא הייתה צריכה גט
57 כדי להנשא לאחר, השתא נמי שמת ואחיו עומד במקומו, תיבמי
58 חליצה - היא צריכה חליצה כדי להיות מותרת לשוק להנשא.
59 ואית דאמרי אמר רב יוסף - יש אומרים שרב יוסף למד דין זה
60 שסוטה אינה מתייבמת, באופן אחר, רחמנא אמר - התורה ציוותה
61 למי שמצא באשתו דבר ערוה ויצאה מביטו והלכה והיתה לאיש
62 אחר - כלומר שיגרשנה כדי שלא ליסתרה לביתה - שלא
63 תחריב את ביתו, ואת אמרת תתייבם נמי יבומי - ודאי שאין לומר
64 שמצווה לאחיו לייבמה ולגרם שתחריב את ביתו. שואלת הגמרא,
65 אמר ליה אבבי לרב יוסף אלא מעתה לאחר לא תינשא - יהיה
66 אסור לאותה אשה שזינתה להינשא גם לאחר, כדי שלא תסתרה
67 לביתה, ואילו התורה אמרה והייתה לאיש אחר. אמר ליה רב
68 יוסף לאבבי,

1 "ולשאת ולספחת" ודורשים, ואין שאת אלא מלשון גבה, כמו
2 שגאמר "ועל [כל] ההרים הרמים ועל [כל] הנבעות הנשאיות",
3 הרי ש'שאת' הוא לשון של הנשאיות והתרוממות. ואין ספחת
4 אלא מלשון מפילה, כמו שגאמר "ספחני נא אל אחת ממשמרות
5 הכהנות לאכל פת לחם", הרי ש'ספחת' הוא מלשון דבר הנטפל
6 ונספת, ויש ללמוד מכאן שכל המתנשא על אחרים סופו שלא יהיה
7 חשוב אלא נטפל לאחרים.
8 אמר רבי יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח -
9 השפלים והענוים לפני הקדוש ברוך הוא, שבשעה שבית המקדש
10 נקים, אדם שמקריב עולה, שבר של הקרבת קרבן עולה בידו, וכן
11 המקריב מנחה שבר של הקרבת קרבן מנחה בידו, אך אין להם
12 שכר יותר ממה שהקריבו בפועל. אבל מי שדעתו שפלה, מעלה
13 עליו הכתוב כאילו הקריב את כל הקרבנות בולם, שגאמר "ובחי
14 אלהים רוח נשברה", ונדרש משום ש'זבחי' משמע הרבה זבחים.
15 ולא עוד אלא שאין תפילתו של מי שדעתו שפלה נמאסת לפני
16 ה', שגאמר "לב נשבר ונדבה, אלהים לא תבנה" - שלא יבוזו
17 לתפילתו. ואמר רבי יהושע בן לוי כל השם אורחותיו בעולם הזה
18 - שמחשב את מעשיו, הפסד של מצווה כנגד שכרה אם יקיימה,
19 וזכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא, שגאמר "ושם רךך
20 אראנו בשע אלהים", אל תקרי 'ושם' אלא 'ושם רךך', שמחשב
21 את דרכיו.
22 שנינו במשנה, [ביצד מקנא לה כו'] אמר לה בפני שנים אל תדברי
23 עם איש פלוני ודברה עמו עדיין היא מותרת וכו'. מקשה הגמרא, הא
24 גופא קשיא - גוף דברי המשנה סותרים, בתחילה אמרת - אמר
25 התנא שקינוי היינו שאמר לה בעלה בפני שנים אל תדברי עם
26 איש פלוני זה, אלא - ממה שאמר שכן הוא לשון קינוי, משמע
27 שמה שאמר התנא שאסר עליה 'דיבור', סתירה הוא - שציווה עליה
28 לא להתייחד עם פלוני, אלא שהתנא דיבר בלשון נקיה וקרא ליחוד
29 דיבור. ואילו והדר תני - המשך התנא ואמר שאם עברה האשה
30 על ציווי זה ודיברה עמו - עם אותו פלוני, עדיין מותרת לביתה
31 ומותרת לאכול בתרומה - שאינה נאסרת כדן סוטה, אלא -
32 משמע ש'דיבור' שדיבר עליו התנא אינו יחוד, שאם כן מדוע אינה
33 נאסרת כדן סוטה והרי קינא לה ונסתרה, אלא ודאי 'דיבור' לא
34 בלום הוא - שמתפרש כפשוטו מלשון דיבור, ולכן אינה נאסרת

המשך ביאור למס' מכות ליום שני עמ' ב

18 את המותרת שעובר הוא איסור בכך, שמה אינו יודע שאסור
19 לעשות כן, אך תלמיד חכם אינו צריך לזה, שהרי ודאי יודע
20 שדבר זה אסור לעשותו.
21 שנינו במשנה, דבר אחר, על פי שנים עדים, שלא תהא סנהדרין
22 שומעת מפי התורגמן.
23 הנהו לעוין - מעשה היה בעדים הדוברים בשפת לעו, דאזת לקמיה
24 דרבא - שבאו לפני בית דינו של רבא, ואזקי רבא תורגמן בנייהו -
25 העמיד רבא מתורגמן בינו לבין העדים, כדי שיתרגם לו את
26 דבריהם.
27 מקשה הגמרא: והיכי עביד הכי - כיצד עשה רבא כן, והתנן - והרי
28 שנינו במשנתנו, שצריך שלא תהא הסנהדרין שומעת מפי
29 התורגמן.
30 מתרצת הגמרא: רבא מידע הנה ידע מה דהו אמר - רבא הבין
31 את שפתם של העדים, וידע מה הם אומרים, ואהורי הוא שלא
32 הוה ידע - אלא שלא ידע להשיבם בלשונם, ולפיכך צריך היה
33 למתורגמן שיתרגם עבור העדים את דבריו.

1 עדיו מתרין בו.
2 הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יוסי: אמר ליה רב פפא לאבבי,
3 כיצד יתכן שרבי יוסי אומר שצריך שיהיו העדים עצמם מתרים
4 בנידון, ומי אית ליה לרבי יוסי האי סברא - האם רבי יוסי סובר
5 כלל לדין זה של התראה, והתנן - והרי שנינו (להלן ט) רבי יוסי
6 אומר, אדם השונא לחבירו והרגו, וטוען שהרגו בשוגג, אינו נאמן,
7 אלא הרי הוא נהרג בבית דין, אף שלא התרו בו מתחילה, מפני
8 שהוא כמועד ומותר - הרי הוא כאדם שהתרו בו ועבר על
9 ההתראה והרג, לפי שודאי הדבר שנתכוין להורגו ככוונה מפני
10 שנאתו אותו. ונמצא, שלדברי רבי יוסי אין צריך שיהיו העדים
11 עצמם מתרים בנידון, והרי זה סותר לדבריו במשנתנו.
12 מתרצת הגמרא: אמר ליה אבבי לרב פפא, הווא - רבי יוסי שנוצר
13 במשנה להלן אינו רבי יוסי שנוצר במשנתנו, שהוא רבי יוסי בן
14 חלפתא, אלא מימרא של רבי יוסי בר יהודה היא, דתניא - שהרי
15 כך שנינו בבבלי, רבי יוסי בר יהודה אומר, חבר (תלמיד חכם)
16 אין צריך התראה, אלא נהרג אפילו אם לא התרו בו, לפי שלא
17 ניתנה התראה אלא כדי להבחין בין שוגג למוזר, כלומר, להודיע

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

54 וְשִׁבְעָא עֲדִים שמעידים עליה שְׁהִיא טְמֵאָה - שזינתה, וְהַאֲמִירָתָה
 55 אֵינִי שׁוֹתֶה - שאינה רוצה לשותות את המים ולהיבדק, וְשִׁבְעָא
 56 אֵינִי רֹצֵה לְהִשְׁקוּתָה את המים. וְשִׁבְעָא כָּא עֲלִיהָ כִּשְׁהוּ בְּרִדְךָ
 57 לבודקה, שכיון שבא עליה באיסור אין המים בודקים אותה אם
 58 זינתה.
 59 גַּמְרָא. אִמֵּר רַב עֲמֵרָם, הָא מִילְתָּא - הדין שלהלן אִמֵּר לָן רַב
 60 שְׁשֵׁת, וְאֶנְהָר לָן עֵינָיִן מִמְּתַנְיָתִין - והאיר את ענייניו בכך שהביא
 61 ראייה לדבריו ממשנתנו. סוּמָה שְׁשֵׁי לָהּ עֲדִים בְּמִדְוֵינָה הַיָּם
 62 שיודעים שזינתה עם מי שגינא לה בעלה, אף אם אותם עדים לא
 63 מעידים על כך, אִין הַיָּמִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ - אין שתית המים מועילה
 64 לבדוק אם זינתה. מבאר רב ששת, מֵאֵי טְעָמָא שאין שתית המים
 65 מועילה לבדוקה, משום דְּאִמֵּר קָרָא וְנִסְתַּרְהָ וְהִיא נִטְמָאָה וְעַד
 66 אִין פְּהֵי, ודרושים, שדוקא אם יַעֲד אין בה, כלומר דְּלִיכָא דִּידַע
 67 פֶּה - שאין בשום מקום עדים שיודעים שזינתה, באופן זה נאמרה
 68 הפרשה "והביא האיש את אשתו אל הכהן וגו'", ושנבדקת על ידי
 69 המים המרים. לְאִפְסוּקֵי הָא - למעט מקרה כזה שיש עדים שזינתה,
 70 דְּהָא אִיכָּא דִּידַע פֶּה - שהרי יש מי שיודע שזינתה. וְאֶנְהָר לָן עֵינָיִן
 71 מִמְּתַנְיָתִין - והביא רב ששת ראייה לדינו ממשנתנו, דְּקִתְנֵי וְשִׁבְעָא
 72 לָהּ עֲדִים שְׁהִיא טְמֵאָה אסורה לאכול תרומה לעולם. והנה יש
 73 לברר, דְּהָאֵנוּ עֲדִים אִימַת - מתי באו העדים והגידו שזינתה, אֵי
 74 נִימָא מִקְּמֵי דְתַשְׁתֵּי - אם נאמר שבאו לפני ששתה הסוטה את
 75 המים, מדוע הוצרכה המשנה לומר שאינה אוכלת בתרומה, אין בזה
 76 חידוש כלל, שהרי זֹנְהָ הִיא, וכבר אמרה המשנה שאם הודתה
 77 האשה שזינתה אסורה לאכול בתרומה, וכל שכן אם באו עדים.
 78 אִלָּא בהכרח צריך לומר שבאו עדים לְבַתְרָ דְשִׁתָּא - אחרי שכבר
 79 ששתה את המים המרים, וחידשה המשנה שאף על פי שלא אירע
 80 לה דבר על ידי שתית המים, נאמנים העדים לומר שזינתה. מבאר
 81 רב ששת את ההוכחה מהמשנה, אֵי אִמְרַתָּ בְּשִׁלְמָא שאם יש עדים
 82 שיודעים שזינתה אִין הַיָּמִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, שְׁפִיר - מובן הדבר שאף
 83 ששתה ולא אירע לה דבר אין זו ראייה שלא זינתה, שכיון שהיו
 84 עדים שיודע שזינתה, אין המים מועילים לבדוקה. אִלָּא אֵי אִמְרַתָּ
 85 שהמים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ גם באופן שיש עדים שיודעים שזינתה, אם
 86 כך, כיון ששתה והוכיח שלא זינתה, תִּנְגְּלֵי מִילְתָּא לְמַפְרַע דְּפִתְרֵי
 87 שְׁקֵרֵי נִינְהוּ - יתברר שהעדים שמעידים שזינתה הם עדי שקר,
 88 ומדוע נאסרת בתרומה. אלא מוכח, שבאופן שיש עדים שיודעים
 89 שזינתה - אין המים בודקים אותה.
 90 דוחה הגמרא את ראיית רב ששת, אִמֵּר לִיה רַב יוֹסֵף, לְעוֹלָם אִימָא
 91 לָךְ - ניתן לומר שגם אם יש עדים שיודעים שזינתה הַיָּמִים בּוֹדְקִין
 92 אוֹתָהּ, וְהָא - ומה שמאמינים לעדים שזינתה אפילו אם כבר שתתה
 93 ולא אירע לה דבר, הוא משום שְׁאִימֹר וְבוֹת תּוֹלָה לָהּ - יתכן
 94 שזכות מעשים טובים שבידה עמדה לה שלא אירע לה דבר,
 95 וכדלהלן, ואין מכך הוכחה שלא זינתה והם עדי שקר.
 96 שואלת הגמרא, כְּמֵאֵי קְמִיפְלֵגֵי רַב שֵׁשֶׁת רַב יוֹסֵף, אם יש להוכיח
 97 ממשנתנו שאין המים בודקים את האשה באופן שיש עדים שיודעים
 98 שזינתה או לאו. ומשיבה, נחלקו בְּמִתְנַוְנָה דְרַבֵּי, דְתַנְן רַבֵּי אִמֵּר
 99 וְבוֹת תּוֹלָה בְּמִיָּם הַמְּרִים - סוטה שזינתה אלא שיש לה זכות של
 100 מעשים טובים, מועילה הזכות לענין שלא תהיה בטנה מתנפחת
 101 וירכה נופלת בשעה ששותה את המים, אך אף שיש לה זכות וְאִינָה
 102 יוֹלְדַת וְאִינָה מְשַׁבַּחַת - אינה יולדת עוד ואינה מבריאה ומתחזקת,
 103 אִלָּא מִתְנַוְנָה - מכחישה וְהוֹלְכַת, וְלִסּוּף - סופה שְׁהִיא מֵתָה
 104 בְּאוֹתָהּ מֵיָתָה שבאה על ידי שתית המים, שבטנה צבה וירכה
 105 נופלת. מבארת הגמרא את מחלוקתם, רַב שְׁשֵׁת סָבַר בֵּין לְרַבֵּי וּבֵין
 106 לְרַבֵּנָן שחולקים על רבי, הִוִּיא מִתְנַוְנָה - הרי היא מכחישה

1 סברא זו אינה שייכת אלא לגבי יבום, שכיון שאשה זו עלולה
 2 להחריב את הבית לא מסתבר שתצווה התורה ליבמה, ווממילא היא
 3 אסורה על היבם באיסור אשת אח. אך אין זו סברא לאסור אותה
 4 להינשא לאח, משום שמי קָא רְמִינָן לָהּ עֲלִיהָ פְּעַל פְּרִיחִיה - וכי
 5 אנו מכריחים את האחר לישא אותה, אם ירצה ישאנה.
 6 וְאִיכָּא דְאִמְרֵי אִמֵּר רַב יוֹסֵף, הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים
 7 אינה מתיבמת נלמד מסברא, שהרי הַפְּתוּב קָרָא - למי שנושא
 8 אשה שמצא בה בעלה הראשון ערות דבר - 'אֶחָר', כלומר, שְׁאִין
 9 הבעל השני בָּן זִנְוֵי שְׁל רֵאשִׁין - שאינו דומה לו, משום שְׁהָ -
 10 הראשון הוֹצִיא רְשָׁעָה מִבֵּיתוֹ, וְזוּ - ואילו השני הִכְנִים רְשָׁעָה
 11 לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, ומפני שאינו דומה לראשון נקרא 'אחר'. וְאִתָּה אִמְרַתָּ
 12 הַתְּנִיבָם נְמוּ יְבוּמֵי, ודאי שאין שייך לצוות את היבם ליבמה, ויקרא
 13 'אחר' משום שמכניס רשעה לתוך ביתו. ושאלת הגמרא, אִמֵּר לִיה
 14 אִבְיָי לרב יוסף, אִלָּא מְעַתָּה - לדבריך, גם אם הלכה אותה אשה
 15 שמצא בה בעלה ערות דבר וגירשה ונִשְׂאָת לְאֶחָר, האחר
 16 בְּלֵא כְּנִים, לֹא הַתְּנִיבָם לאחיו של האחר, משום דְּהַתְּנִיב קָרָא -
 17 אם ישא אשה רשעה זו 'אֶחָר'. מתרצת הגמרא, באופן זה יש דין
 18 יבום, כיון שְׁלִבְיָה דְהָאֵי - לגבי האח של הבעל השני מֵיהָא בְּשֵׁם
 19 מוֹב הָיָה קְרִימָא משום שלא זינתה תחת הבעל שהיה לפניו, ויש
 20 לומר שחורה בה ממעשיה הרעים, ואם יבמה לא יקרא 'אחר'.
 21 רַבָּא אִמֵּר הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים אינה מתיבמת נלמד
 22 מִקָּל וְחוּמְרָ, שֵׁאִם נִאֲסְרָה מחמת שנעשתה סוטה כְּמוֹתָהּ לָהּ -
 23 לבעלה שהייתה מותרת לו, אם כן כְּפִאסוֹר לָהּ - לאחיו שהייתה
 24 אסורה עליו בחיי בעלה, לֹא כָּל שְׁכָן שתיאסר להתיבם לו מחמת
 25 שנעשתה סוטה תחת אחיו, ולכן אין הסוטה מתיבמת. שואלת
 26 הגמרא, אִמֵּר לִיה אִבְיָי לרבא אִלָּא מְעַתָּה - לדבריך, צריך להיות
 27 הדין בְּכַח גְּדוּל שְׁקִידָתָהּ הַתְּנִיבָה אסורה לו, וְזִמַּת בְּלֵי בְּנִים,
 28 וְיֵשׁ לוֹ אֶחָ בְּתוֹן הַדְּיוּטָה שמותר באלמנה, שֵׁלֵא הַתְּנִיבָם לכהן הדיוט.
 29 משום שיש לומר קל וחומר כעין זה, אִם נִאֲסְרָה כשהייתה נשואה
 30 כְּמוֹתָהּ לָהּ - לבעלה הכהן הגדול, אם כן כְּפִאסוֹר לָהּ - לאחיו
 31 שהייתה אסורה עליו בחיי בעלה לֹא כָּל שְׁכָן שתיאסר להתיבם לו.
 32 דוחה הגמרא, אין נידון זה דומה לסוטה, שהסוטה היתה מותרת
 33 לבעלה ונאסרה מחמת שנעשתה סוטה, אך באלמנה לכהן גדול, וכי
 34 האלמנה נִאֲסְרָה עליו, הָא אִסְרֵיהּ וְכִינְיָמָא - מעולם לא היתה
 35 מותרת לו. וכן מה שאמרת שנאסרה כְּמוֹתָהּ לָהּ, הרי הכהן גדול
 36 אִסוֹר לָהּ הוּא, ולכן לא שייך בזה הקל וחומר. אִלָּא כִּךְ הַקְּשָׁה אִבְיָי
 37 לרבא, לדבריך צריך להיות הדין בְּאִשְׁתּוֹ בְּתוֹן שְׁנֵאנְסָה ונאסרה בזה
 38 על בעלה, וְזִמַּת בעלה בלי בנים, וְיֵשׁ לוֹ אֶחָ חָלָל - שמותר לו לישא
 39 אשה שפסולה לכהונה, שֵׁלֵא הַתְּנִיבָם לאח החלל, משום שיש לומר
 40 את אותו קל וחומר, אִם נִאֲסְרָה מחמת שנאנסה כְּמוֹתָהּ לָהּ -
 41 לבעלה שהייתה מותר לו, אם כן כְּפִאסוֹר לָהּ - לאחיו שהייתה אסורה
 42 לו בחיי בעלה, לֹא כָּל שְׁכָן שתיאסר להתיבם לו מחמת שנאנסה
 43 תחת אחיו. דוחה הגמרא, גם נידון זה אינו דומה לסוטה, שאיסור
 44 סוטה נהג גם באח, וגם אם היתה נעשית סוטה תחתיו היתה נאסרת
 45 עליו. אך בנידון זה, הדין הוא שְׁאוּמָם בְּיִשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל שְׂרֵי -
 46 כלומר, שרק אשת כהן כשר שנאנסה נאסרת לבעלה, אך אשת
 47 ישראל וכן אשת כהן חלל שנאנסה מותרת, וְגַבֵּי דְהָא' (מֵיהָ)
 48 לִיכָּא אִיסוּרָא - וכיוון שאם הייתה נאנסת תחתיו לא היתה נאסרת,
 49 לא נאסרת להתיבם לו מחמת שנאנסה תחת אחיו.
 50
 51 מְשֻׁנָּה. וְאֵלוּ הֵם הַנְּשִׁים הַסּוֹטוֹת שְׁנֹשׂאוֹת לכהנים וְאִיסוּרוֹת
 52 מִלְּאֲכוֹל בְּתְרוּמָה לעולם, משום שלא ניתן לבדוק על ידי המים
 53 המרים. הַאֲמִירָתָה טְמֵאָה אֵי לָךְ - שמודה האשה שזינתה תחתיו,

1 מי קא רמינן עליה בעל כרחיה. הכא הוה מצי למיפריך כדפריך למסוף דאמר אלא מעתה
 2 נשאת לאחר ומת בלא בניס לא תתייבם דלא נסתריה לביתיה: **אשת** כחן שנאנסה.
 3 וא"ת אמאי לא תני לה בפרק יש ומותרת (וכמות דף טז.) גבי אסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן
 4 יש לומר דהא תני לה חיבי לאוין וזו מחיבי לאוין כדאמר בפרק הבא על יבמתו (ספ דף טז.) הכל
 5 היו בכלל אחרי אשר הוטמאה וגו' דחכי מתוך
 6 הים דפריך מפצוע דכא אבל של לתמוה אמאי לא
 7 פריך דכא ישראל שנשא כשרה ונעשה פצוע דכא
 8 ויש לו אח כשר דדמי לתומי מאי הוה ליה לתרוצי:
 9 **האומר** תטמאה אני לך. אי קשיא בשליה
 10 מיס' נדרים (דף ז') דפליגי רבה ורב
 11 ששת באומר תטמאה אני לך דרב ששת אומר
 12 אובלת בתרומה וכו' ותינן דהבא מיירי אחר קניו
 13 וסתרי' דרגלים לדבר אפילו רב ששת מודה דחכי
 14 מפרש לה בירושלמי:

15 **ושבאו** לה עדים ואמרו שנטמאה. מספקא
 16 לרבי אי דוקא נטק עדים שנים אבל
 17 עד אחד לא מהימן דמוקמינן ליה בגמרא דמיירי
 18 לאחר ששתיה דודקא קודם ששתיה האמינה
 19 תורה לעד אחד ורב ששת דאמר בגמרא סוטה
 20 שיש לה עדים ממדינת הים דאין המים בודקין
 21 אותה דוקא עדים נטק ולא עד א' או דילמא כיון
 22 דהאמינה תורה לעד אחד אחר קניו וסתריה
 23 לכיבא חילוק בין אחד ששנים מהוה מסתריה דהיה
 24 לעד אחד כדעולא דאמר בפרק מי שמער (ושקנא)
 25 (למקן דף טז.) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי
 26 כאן שנים:

27 **אם** אתה אומר וכות תולה מודה אתה את
 28 המים. וא"ת לרב ששת דאמר בין לרבי בין
 29 לרבנן מתנונה א"כ אודיבא קאי ריש דאמר
 30 מודה אתה והלא ידאו דמתנונת והיאן יוכלו
 31 להציא שם רע על הסוררות ששתו כשלא
 32 יתנונו יש לומר הנשים העומדות משום יסור
 33 ולא ייאם ניכר לאחר כשעמדת בעודה נתנונה
 34 ויצאו שם רע ודוחיבועל יגיד להם שקלקל עמה
 35 ולא ידעי שזו מתנונת אי נמי לא יתלו נונונה
 36 במים המרים וכן היא לא תתלה במים המרים
 37 אלא בחילוי אחר:

1 מי קא רמינן עליה בעל כרחיה. ויאיבא דאמרי אמר
 2 רב יוסף, הפתוב קראו 'אחר' שאין זה בן זוגו של
 3 ראשו, שנה הוציא רשעה מביטו, וזה הנשים רשעה
 4 לתוך ביתו, וא"ת אמרת תתייבם נמי יבוימי. אמר ליה
 5 אבוי, אלא מעתה נשאת לאחר, ומת בלא בניס, לא
 6 תתייבם דהפתוב קראו 'אחר', גביה דהאי מיהא בשם
 7 טוב הוה קיימא. רבא אמר, קל וחומר, אם נאסרה
 8 במותר לה, באסור לה לא כל שפן. אמר ליה אבוי,
 9 אלא מעתה, בהן גדול שקדיש את האלמנה ומת ויש
 10 לו אח בהן הדינא לא תתייבם, אם נאסרה במותר
 11 לה, באסור לה לא כל שפן. נאסרה, הא אסורא
 12 וקיימא. מותר לה, אסור לה הוא. אלא אשת בהן
 13 שאנסה ומת ויש לו אח הלל לא תתייבם, אם נאסרה
 14 במותר לה, באסור לה לא כל שפן. אוינס בישראל
 15 מישרא שרי, וגבי דהאי (מיהא) ליבא איסורא: **משנה**
 16 ואלו אסורות מלאכול בתרומה, האומר תטמאה אני
 17 לך, ושבאו עדים שהיא טמאה, והאומר איני שותה
 18 ושבעלה אינו רוצה להשקותה ושבעלה בא עליה
 19 בדרך: **גמרא** אמר רב עמרם, הא מילתא אמר לן רב
 20 שישת ואנהר לן עינינו ממתניתין, סוטה שיש לה עדים
 21 במדינת הים אין המים בודקין אותה, מאי מעמא,
 22 דאמר קרא 'ונסתרה והיא נטמאה ועד אין ביה' דליבא
 23 דידע ביה, לאפוקי הא, דהא איבא דידע ביה, ואנהר
 24 לן עינינו ממתניתין, דקתני ושבאו לה עדים שהיא
 25 טמאה, דאתו עדים אימת, אי נימא מקמי דתשתי,
 26 זונה היא, אלא לבתר דתשתי, אי אמרת בשלמא אין
 27 המים בודקין אותה, שפיר. אלא אי אמרת מים בודקין
 28 אותה, תיגיל מילתא למפרע דסתדי שקרי יגהו. אמר ליה רב יוסף,
 29 בודקין אותה, והא אימור וכות תולה לה. במאי קמיפליגי במתנונה דרבי, דתנן רבי אומר
 30 וכות תולה במים המרים ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנונה והולכת, לסוף שהיא
 31 מתה באותה מיתה. רב ששת סבר, בין לרבי ובין לרבנן הווי מתנונה, ורב יוסף סבר, לרבי
 32 הווי מתנונה, לרבנן לא הווי מתנונה. מתיב רב שמי בר אשי, רבי שמעון אומר אין וכות
 33 תולה במים המרים, ואם אתה אומר וכות תולה במים המרים, מדהא אתה את המים בפני
 34 כל הנשים השותות ואתה מוציא שם רע על הסוררות ששתו והן אומרים טמאות היו אלא
 35 שתלה להן וכות, ואם אימת, יש לה עדים במדינת הים נמי אתה מוציא שם רע על הסוררות
 36 ששתו והן אומרים טמאות היו אלא שיש להן עדים במדינת הים. לרבי שמעון קאמרת,
 37 לרבי שמעון מדוכות לא תליא, עדים נמי לא תלו. מתיב רב, ואלו שפנותיהן נשרפות,
 38 האומר

1 תשתה זונה היא. ופטישא דאסורה בתרומה דהא תנא ליה האומר תטמאה אני: **אלא** לבתר דתשתי. ואינטיריך לאשמעינן דלא מוזקין להו בשקרי על אשר לא בדיקה המים. שפיר.
 2 ומשום הכי לא מוזקי להו בשקרי. דמשום דזוהו דדעי בה לא בדיק לה מיא: **אבית תליא** לה. דאמר לקמן (דף ז') וכות תולה במים המרים: **וקמיפליגי**. רב ששת ורב יוסף: **במתנונה**.
 3 דקאמר לקמן (דף טז.) גבי אשה שתלה לה וכות: **וכות** תולה. שלא יצבה בטנה מיד, אבל אינה יולדת לעולם ואינה משבחת: **אלא** מתנונה והולכת. מכחשת והולכת: **באותה** מיתה.
 4 צביו בטנה ונפול דר: **רב ששת סבר**. לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא שסוף שהיא מתה באותה מיתה לחוד, אבל במתנונה לא אפילו: **דכל** מי שכות תולה לה מתנונה היא. וזו הואיל
 5 ולא נתנונה לא תלה לה וכות אלא שאינה ראויה לבדק ככל משום עדים: **ורב יוסף סבר**. ראויה לבדק היא אלא וכות תולה לה. ואי משום דלא נתנונה הא מני רבנן היא דאמר
 6 לקמן וכות תולה לה דקסברי לא הווי מתנונה כלי. מדהא את המים בפני הנשים. יש יהו יראות מהם להודות שהיא טמאה ולא ימחה שם הקודש על המים: **ואי** איתא. דיש לה
 7 עדים לא מידקה. וקשתא נמי על ידי זו וימי איבא לעו על הסוררות ששתו בזו: **מבויבת** לא תליא. משום האי טעמא דתניש הוא ללעו על הסוררות. עדים נמי לא תלו: **שפנותיהן**
 8 נשרפות. מנחות קנאות שלה עשירית קמו שערות נשרפות למטה על בית הדשן. שאין ראיות לקרב ולא לפדות וליצא לחליץ:

1 תשתה זונה היא. ופטישא דאסורה בתרומה דהא תנא ליה האומר תטמאה אני: **אלא** לבתר דתשתי. ואינטיריך לאשמעינן דלא מוזקין להו בשקרי על אשר לא בדיקה המים. שפיר.
 2 ומשום הכי לא מוזקי להו בשקרי. דמשום דזוהו דדעי בה לא בדיק לה מיא: **אבית תליא** לה. דאמר לקמן (דף ז') וכות תולה במים המרים: **וקמיפליגי**. רב ששת ורב יוסף: **במתנונה**.
 3 דקאמר לקמן (דף טז.) גבי אשה שתלה לה וכות: **וכות** תולה. שלא יצבה בטנה מיד, אבל אינה יולדת לעולם ואינה משבחת: **אלא** מתנונה והולכת. מכחשת והולכת: **באותה** מיתה.
 4 צביו בטנה ונפול דר: **רב ששת סבר**. לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא שסוף שהיא מתה באותה מיתה לחוד, אבל במתנונה לא אפילו: **דכל** מי שכות תולה לה מתנונה היא. וזו הואיל
 5 ולא נתנונה לא תלה לה וכות אלא שאינה ראויה לבדק ככל משום עדים: **ורב יוסף סבר**. ראויה לבדק היא אלא וכות תולה לה. ואי משום דלא נתנונה הא מני רבנן היא דאמר
 6 לקמן וכות תולה לה דקסברי לא הווי מתנונה כלי. מדהא את המים בפני הנשים. יש יהו יראות מהם להודות שהיא טמאה ולא ימחה שם הקודש על המים: **ואי** איתא. דיש לה
 7 עדים לא מידקה. וקשתא נמי על ידי זו וימי איבא לעו על הסוררות ששתו בזו: **מבויבת** לא תליא. משום האי טעמא דתניש הוא ללעו על הסוררות. עדים נמי לא תלו: **שפנותיהן**
 8 נשרפות. מנחות קנאות שלה עשירית קמו שערות נשרפות למטה על בית הדשן. שאין ראיות לקרב ולא לפדות וליצא לחליץ:

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ו עמוד ב

תוספות

רש"י

1 האומרת מִמָּאָה אֵינִי. שהודתה לבית דין על קלקולה, שהיו מאמיני עליה כדתינו מתינו:
 2 מקמי דתקדוש. בכלי שרת. תיפוק להליון. בפדיון. שלא היה קדשת הגוף אלא קדשת פה
 3 וכל המנחות נפדות כל זמן שקדשו בכלי. אלא לכתר פדיוש. דכלי שרת מקדשין את
 4 הראוי להם שלא לצאת עוד לחלון כדנתן כל בוגע בהם קדוש, ולקרב אינה ראוייה
 5 שהרי אינה באה אלא להזכיר עונתה של זו
 6 שהפדק וחרי היא בודקה ועומדת, ולנדבה נמי
 7 לא חזיא להקריבה דמנתת שעורים אנה כשרה
 8 אלא לטוטה ולעמר. אי אפרת בשלמא מים
 9 בודקין אותה. אם שתתה עד שלא באו עדים,
 10 אלקא בשעה שנתתה בכלי ראוייה היתה לכלי
 11 שרת. דחזיא שעתא בת מיקדשא ומיקרב היא
 12 מספק בשאר מנתת טוטה. הלכך כי קדיש בכלי
 13 שפיר קדיש ומשום דכי כי אתו עדים אפסקלא
 14 מהקרבא מפקא ולקבא ולא נפקא לחלון
 15 ונשרפת. אלא אי אפרת אין המים בודקין אותה.
 16 הואיל ולא לבדוק עומדת ולא ראוייה היא
 17 למנחה. תיגיל מלקא למפרע. דלא היתה ראוייה
 18 לכלי, ואין כלי שרת מקדשין אלא הראוי להם
 19 כדאמר בנזחים (דף טו. א.) ותיפוק להליון. בלא
 20 פדיון. שקדשת פה שלה וקדשת כלי שלה הכל
 21 בטעות. שהיוני סבורים שהיא טעונה מנחה
 22 ואינו כן, והקדש טעות אינו הקדש: שנתת
 23 בעונה. לאחר שקדשה בכלי, ועל גזת זה באו
 24 העדים ולא על טמאה של סתירה ראשונה,
 25 הלכך כי קדשה בכלי בת מקדש ומקרב הוא,
 26 דלא הוה לה עדים: שנגרבה לנקבה. והניחה
 27 והלקה ונתתה: דאמר פרחי כנהה כבשת. של
 28 ראשה תלויים לה שלא תשטמ מן: לעולם
 29 בראשיתו מעקרא. בודקה סלקא דעמיה ברישא
 30 שעל טמאת סתירה ראשונה באו. ואפלו הכי
 31 לא קשיא לרב ששת. דהא דקאמר דכיון דלא
 32 חזיא לקדוש תיפוק להליון. אין הכי נמי
 33 מדאורייתא יצאת לחלון. ומדרבנן היא נשרפת
 34 לפי שאין הכל בקיאין בהלכות לידע בשביל
 35 שהיו לה עדים לא היתה ראוייה לקדש. ואתו
 36 למימר מוציאין דבר שקדש בכלי שרת לחלון:
 37 הרי היא ככל המנחות. שנטמאו עד שלא קדשו
 38 בכלי ותפדה וביא בדמיה את המנחה. קדש
 39 הקפץ. שמקצה ונתן הקמץ בכלי שרת קדש
 40 בקדשת קמץ. שהמנחה טעונה ארבע עבודות
 41 כנגד ארבע עבודות של דם בזה: קמיצה מתוך
 42 כלי שרת כנגד שחיטה. שהספין של כלי שרת
 43 מקדש את הדם. ומתו כלי להקדיש הקמץ בכלי שרת שני כנגד קבלת דם, הולכה כנגד
 44 הולכה. והקשרת הקמץ כנגד זריקת הדם: שפת הוא. ושוב אינה שותה, דאמאן בעינן
 45 למשרייה: הרי היא ככל המנחות. שאירע בהן פסול בין קמיצה להקשרת ותשרף למטה:
 46 ולא חספיה. בהן לאכול את השירים: כפרה. מנחה זו את פסקה. האי כפרה לאו כפרת

1 כ"י קדוש מעיקרא שפיר קדוש משום הכי נשרפת. קשיא כיון הדוא היה מכאי נמחתו עליה
 2 אמאי נשרפת מאי שנא מהא דנתן בפרק (ד') במסכת נזיר (דף כז.) האשה שנדרה בנוזר
 3 והפרישה את בהמתה בנוזר היפר לה בעלה אם שלו היתה בהמה תצא ותרעה בעדר ואם
 4 שלה היתה בהמה חטאת תמות ואע"ג דבשעת הקדש הות בת מקדש דק"ל דבעל מיגו
 5 גזיו ואפי' אמר כיון דמשלו היתה תצא ותרעה
 6 בעדר תנפיק לחלון ותנן נמי החם בפרק בית
 7 שמאי (ס"ג דף כג.) מי שנדר בנוזר הלך להביא
 8 בהמתו אם עד שלא נגבה בהמה נדר הרי הוא
 9 נזיר ואם משנגבה בהמה נדר אינו נזיר הכי נמי
 10 הוה עדים בעולם קודם הקדש ולא אדעתא דהכי
 11 הקדיש ועוד אמאי נשרפת כיון דק"ל בבית הלל
 12 דאמרי בפרק יש נוחליו (כ"ד דף קכ.) ובפרק ב"ש
 13 במסכת נזיר (דף קל.) דיש שאלה להקדש למזא אינו
 14 נשאל עליה ותצא לחולין: דכ"י קדוש מעיקרא
 15 בטעות קדוש. ואין להקשות הוא אשם תלוי אע"ג
 16 דכי קדוש מעיקרא בטעות קדוש ולא חזי לכפר
 17 מידי היכא דלא חטא ואפי' חטן בפרק בתרא
 18 דבריות (דף קנ.) המביא אשם תלוי ונודע שלא
 19 חטא ירעה עד שיסתאב דהא מפרש שם טעמא
 20 משום דלבו נוקפו גמר ומקדיש:
 21 גזירה שמא יאמרו מוציאין מבלי שרת לחלון.
 22 ואי תקשה כל הני דנתן תצא ותרעה
 23 בעדר נגזור שמא יאמרו מוציאין מקדשות הגוף
 24 לחלון תרין החם לא מוכחא מילתא ולביא
 25 היכביא בין קדושת פה לקדושת הגוף ויאמר
 26 קדושת הפה היה אבל הכא איכא היכריא בין
 27 קדושת הפה לקדושת כלי שרת וצ"ע בפרק שתי
 28 מדות (מנחות דף יג.) ובפרק התורה (ס"ג דף ע"ט):
 29 קרב הקומץ ולא חספיה כו'. נראה דהוא הדין
 30 אם קרב הקומץ ובאו עדים שנטמאה
 31 דאמר נמי כיפרה ספיקה דהכי אמר בפרק בתרא
 32 דבריות (דף ס.) גבי חטאת העוף הבא על הספק
 33 אם משמימה דמו נודע לה שילדה אסורה אפילו
 34 בהנאה שעל הספק באת כיפרה ספיקה:
 35 נמצאו עדים וזממין. נראה דאקדשה בכלי
 36 קאי וקדם קמיצה דלאחר קמיצה
 37 איכא איסורא דרבנן ונשרפת דמוקמין נמי החם
 38 הא דנתן משמולקה נודע לה הרי זו תכפר בנודע
 39 לה שלא ילדה וביין הוא דמוותר בהנאה ומאי
 40 טעמא תכפר מדרבנן:
 41 ומהורה ולא שתולה לה זכות. מוכח משמע
 42 דבעלה מותר בה לאלתר ולא אמרי'
 43 ימותין עד שלש שנים שמא זכות תלחה לה דאם היה אסור בה היכי הוה מצינו למקרי בה
 44 ונתקה ונודעה זרע וכן הדין רבי בירושלמי ונקח האיש מעון אינה ואינו דוחש שמא תלה
 45 זכות ואיתא במיד החובות תולה ואינה ניכרת:

מקדש את הדם. ומתו כלי להקדיש הקמץ בכלי שרת שני כנגד קבלת דם, הולכה כנגד
 הולכה. והקשרת הקמץ כנגד זריקת הדם: שפת הוא. ושוב אינה שותה, דאמאן בעינן
 למשרייה: הרי היא ככל המנחות. שאירע בהן פסול בין קמיצה להקשרת ותשרף למטה:
 ולא חספיה. בהן לאכול את השירים: כפרה. מנחה זו את פסקה. האי כפרה לאו כפרת
 עון הוא ולא חזרת עון, אלא כפרה הראוייה לה קאמינן, שעשתה מנחה זו בשעת הקשרת קמצה כל מה שיש עליה לעשות, שחרי כבשר קרבה, יבא וישקה אותה ותכדק, ובין
 דבהכשר קרבה שרייה נאכלין כל זמן שלא אירע בהן פסול בגופן. באו לה עדים שהיא אפיקא קאי קדם הקשרה נמצאו עדיה זוממין. עדי סתירתה שעל ידיהם באה לכה
 מנחתה הליון. לא קדשת פה ולא קדשת כלי, ואין מוציין בה דבטעות הוה. אלקא לא אמרינן תשרף מדרבנן כי נמצאו עדיה וזממין שמא יאמרו מוציאין מבלי שרת לחלון. ושמ"כ
 קתני באו לה עדים שהיא טמאה מנחתה נשרפת מדאורייתא קאמר, דבת מקדש הואי קלא אית להו. הכל יודעין שהקדשה טעונה: כנותיה דרב ששת. דאין המים בודקין טוטה שיש
 לה עדים: ולא מפעמיה. דועד אין בה, דהואו לאו לספק טוטה מידרשי אלא לטוטה ודאית בעד אהו, אלא מקרא אחרתא נפקא: כהורה. ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונתקה
 ונודעה זרע, ונתה ליה למכתב ואם לא נטמאה ונתקה וגו', וטהורה היא לדרשה למקדש הכי, סוהרה נודעה זרע ולא שפולת מן המים מפני שהיו עדים שנטמאה: ומהורה. ירו ותיקא
 למעושי שתולתה לה זכות. דבהא לא אמר קרא ונודעה זרע. היא. ולא הנצולת מן המים על ידי שהיה קלקולה מפרסם לכל. שכבר היו נשואות ונתנת בה לדבר בה: מן זמיות פלגניה.
 נשים טוהר בלבנה ופריגין ורבי שמעון. דאמר אין זכות תולה, נהי דריו לא דרש מיהו יש לה עדים נפקא מקרא, קשיא דאתה מוציא שם רע על הטהורות ויאמרו עדים היו להם:
 לא

יש
 יש
 יש

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקדוש יקנו מנחה אחרת. אבל אם נטמאה מִשְׁקַדְשָׁה בְּכָלִי - שחלה
 עליה קדושת הגוף שאינה ניתנת לפדיון, הרי היא כְּכָל הַמְּנַחֲתוֹת
 שנטמאו לאחר שקדשו, וְתִשְׁרֹף. אם קָרַשׁ הַקּוֹמֵץ - הניח הכהן את
 הקומץ מהמנחה בתוך כלי שרת והתקדש הקומץ, וְלֹא הִסְפִּיק
 לְהַקְרִיבוֹ - להקטיר את הקומץ, עַד שָׁמַתָּה הוּא - הבעל, וממילא
 אין צורך להשקותה שהרי אין למי להתירה, או עַד שָׁמַתָּה הוּא -
 הסוטה, הרי היא כְּכָל הַמְּנַחֲתוֹת שאירע בהן פסול בין הקמיצה
 להקטרה, וְתִשְׁרֹף. אבל אם כבר קָרַב הַקּוֹמֵץ - הקטירו את קומץ
 המנחה, וְלֹא הִסְפִּיק הַכֹּהֵן לְאַבֹּל את השריים עַד שָׁמַתָּה הוּא או
 השריים שלהם לאחר הקטרת הקומץ, וְתִאָּבֵל המנחה לכהנים
 כדינה. והטעם שאם כבר הוקטר הקומץ נאכלים השריים אף על פי
 שלא ישקו את האשה, הוא משום שְׁעַל הַסֶּפֶק בָּאת מִתְחִילָה -
 שהרי מקריבים את המנחה מספק שמא זינתה האשה, בִּפְרָה
 סְפִיקָה וְהִלְכָה לָהּ - עשתה המנחה מה שהיה עליה לעשות,
 כלומר, שהוקרבה בדין והכשירה את האשה שיהיה ניתן להשקותה,
 ואף שלמעשה לא ישקו אותה מפני שמת הוא או מתה היא, מכל
 מקום כל קרבן שהוקרב כדינו, נאכלים השריים לכהנים. ואם בָּאוּ
 לָהּ עֲרִים לפני שהוקטר הקומץ, והעידו שֶׁהִיא טְמֵאָה - שזינתה,
 מִנְחָתָה נִשְׂרָפָת. ואם נִמְצְאוּ עֲרֵיהָ - העדים שהעידו שנסתרה עם
 אותו פלוני שקינא לה בעלה שלא תסתר עמו זֻמְמִין - שהחזמו
 ונמצאו שקרנים, מִנְחָתָה חוֹלִין - המנחה יוצאת לחולין, כיון
 שמתברר שהקדושה חלה בטעות, משום שבטלה עדות העדי סתירה
 ואינה נחשבת לסוטה. וקשה על רב פפא שאמר שאף במקום
 שהתברר שההקדש חל בטעות שורפים את המנחה מדרבנן, שאם
 כן, מדוע באופן שנמצאו העדי סתירה זוממין חזרת המנחה להיות
 חולין ולא גזרים מפני הרואים. מתרצת הגמרא, עֲרִים זֻמְמִין
 קִאֲמָרָה - אתה מקשה מעדים שנמצאו זוממים, עֲרִים זֻמְמִין קִלְא
 אִית לָהּ - מתפרסם הדבר שהחזמו וממילא אינה סוטה כלל, ושוב
 לא יבאו לטעות ולומר שניתן להוציא לחולין מנחה שהוקדשה בדין,
 והגזירה היא רק באופן שבאו עדים שזינתה, כיון שאין האנשים
 בקיאים בדין של רב ששת, שאם יש עדים שיודעים שזינתה אין
 המים בודקים אותה, ולכן אינם יודעים שההקדש היה בטעות.
 תִּנְיָא פְּוֹתִיָּה דְרַב שֶׁשֶׁת וְלֹא מִפְּעֻמֵּיהּ - בברייתא מבואר כדינו
 של רב ששת אך לא מטעמו. שנאמר בפסוק "ואם לא נטמאה האשה
 וטהורה היא, ונקתה ונורעה זרע", והמילים 'טהורה היא' מיותרות
 שהרי כבר כתוב שלא נטמאה, ודורשת מכך הברייתא, 'מְהוֹרָה' -
 דווקא אם ניצלה מהמים משום שהיא טהורה, מתקיים בה המשך
 הפסוק 'ונקתה ונורעה זרע', וְלֹא אם ניצלה משום שֶׁיֵּשׁ לָהּ עֲרִים
 בְּמִדְוַת הַיָּם. ו'מְהוֹרָה' - מהיתור של האות וי"ו בתחילת המילה
 דורשים, שהיא מנוקה רק אם ניצלה משום שלא זינתה, וְלֹא אם
 ניצלה משום שְׁתִּילָתָהּ לָהּ זְכוּת. ומ'היא' דורשים, וְלֹא שֶׁיֵּשׂא
 וְיִתְנוּ בָּהּ מוֹזוֹת פְּלִבְנָה - למעט סוטה שניצלה משום שהיה
 מפורסם ברבים שזינתה, ואף הנשים שטוות חוטים לאור הלבנה
 מספרות זאת האחת לחברתה.
 שואלת הגמרא, וְרַבֵּי שְׁמַעוֹן שאומר שאין זכות תולה לאשה, אלא
 אם זינתה אף אם יש לה זכות נעשת על ידי המים, נְהִי דְוִי"ו - את
 הייתור של האות וי"ו במילה 'וטהורה' לֹא דְרִישׁ - שאינו דורש את
 הייתור של האות וי"ו, ולכן חולק על התנא של הברייתא וסובר שגם
 אם יש לה זכות המים בודקים אותה. אך קשה עליו וְהָא אִכָּא

הְאֻמְרַת טְמֵאָה אֵינִי - שהודתה שזינתה, וְשָׁבֵאוּ לָהּ עֲרִים שֶׁהִיא
 טְמֵאָה - שהעידו שזינתה, שורפים את מנחתן, ויש לברר לגבי
 המקרה השני במשנה, דְּתָתוּ עֲרִים אֵימַת - מתי באו העדים והעידו
 שזינתה, אִילּוּמָא מְקַמֵּי דְתִקְדוּשׁ - לפני שהניח הכהן את המנחה
 בכלי שרת, אם כן מדוע שורפים את המנחה, תִּיפּוּק - תצא המנחה
 לְחוֹלִין על ידי שיפדה אותה בדמים, וכמו כל דבר הקדוש בקדושת
 דמים שאפשר לפדותו. אִלָּא ודאי שהעידו לְבִתֵּר דְקָדוּשׁ - אחרי
 שהכהן הניח את המנחה בכלי שרת, והלה עליה קדושת הגוף שאי
 אפשר לפדותה. מבארת הגמרא את הקושיא על רב ששת, אִי
 אֻמְרַת בְּשִׁלְמָא מִיָּם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ - את האשה שיש עדים
 שיודעים שזינתה, אִלּוּמָא בַּת מְקַדְשׁ וּמְקַרְבָּה הוּא - נמצא שנמחתה
 היא כמנחת שאר סוטות, וראויה להיות קדושה ולהקרבה על גבי
 המזבח, וְכִי קָדוּשׁ מְעִיקְרָא - ולכן כשהונחה בכלי שרת לפני שבאו
 העדים, שְׁפִיר קָדוּשׁ - חלה עליה קדושת הגוף כדון, וּמְשׁוּם הָכִי -
 ולפיכך כשבאו אחר כך עדים ולא ניתן להשקותה, מִנְחָתָה נִשְׂרָפָת
 כיון שלא ניתן להקריבה. אִלָּא אִי אֻמְרַת כִּרַב שֶׁשֶׁת, שאם יש עדים
 שיודעים שזינתה אֵין תִּפְסִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, אם כן, לאחר שבאו
 העדים לפני בית דין, תִּינְיָא מִילְתָּא לְמַפְרַע דְכִי קָדוּשׁ מְעִיקְרָא
 בְּמַעוֹת קָדוּשׁ - יתברר למפרע שהקדושה שחלה על המנחה היתה
 בטעות, שהרי כבר באותו זמן לא היה ניתן לבדוק את האשה על ידי
 המים, וממילא לא ניתן להקריב את המנחה, וְתִיפּוּק לְחוֹלִין - ותצא
 המנחה לחולין, ומדוע אמרה המשנה שנמחתה נשרפת.
 מתרצת הגמרא, אִמְרַ רַב הוֹרְדָה מְדִיִּסְקִינָתָא, אין כוונת המשנה
 שהעידו שזינתה בזמן שנסתרה לראשונה עם אותו פלוני, אלא בְּגוֹן
 שהעידו שֶׁזִינְתָה בְּעוֹרָה לאחר שכבר הוקדשה מנחתה, דְכִי קָדוּשׁ
 מְעִיקְרָא שְׁפִיר קָדוּשׁ - שהקדושה שחלה עליה מתחילה חלה כדון,
 כיון שבאותו זמן היתה יכולה להיבדק על ידי המים וממילא ראויה
 להקריב מנחה, ולכן כאשר העידו שלאחר מכין זינתה בעזרה
 ומעתה אין סיבה להשקותה, נשרפת המנחה. מקשה הגמרא, מְתִיקָה
 לָהּ רַב מְשִׁרְשֵׁיא, כיצד יתכן שזינתה בעזרה לאחר שהביאה
 מנחתה, וְהִלָּא הוּא שְׁפִירָהּ כְּהוֹנָה מְלִין אוֹתָהּ משהגיעה
 לעזרה, וודאי שהיו מונעים ממנה לזנות. מתרצת הגמרא, שמעידים
 העדים שֶׁזִינְתָה מִפְּרָחֵי כְּהוֹנָה עֲצֻמָּן. רַב אֲשֵׁי אִמְרַ לתרץ, בְּגוֹן
 שְׁנַצְרָכָה לְנִקְבֵיהּ - ובאותו זמן אין הפרחי כהונה נלווים לה, דְאִמְרוּ
 פְּרָחֵי כְּהוֹנָה בְּכִיפָה תְּלִי לָהּ - וכי הפרחי כהונה מחזיקים בכיפה
 שעל ראשה שלא תלך מהם, ובאותו זמן זינתה.
 תירוץ נוסף על קושיית רב, רַב פֶּפְאָ אִמְרַ, לְעוֹלָם בְּדִאֲמָרֵין
 מְעִיקְרָא - כפי שלמדנו מתחילה, שמעידים שזינתה בסתירה
 הראשונה שמחמתה נעשית סוטה, וְדִקְאֲמָרַתְּ שִׁלְדַעַת רַב שֶׁשֶׁת
 קשה מדוע נשרפת המנחה, והרי לאחר שבאו עדים התברר
 שההקדש היה בטעות, כיון שבזמן שהניחו בכלי שרת לא היתה
 ראויה להיבדק על ידי המים ולהביא מנחה, ואם כן תִּיפּוּק המנחה
 לְחוֹלִין. דין זה בְּדִרְבָּנָן הוא, שאמרו לשורפה גְּזֵרָה שְׁמָא יֵאֲמְרוּ
 הרואים שהמנחה חוזרת להיות חולין, שמוציאין מִכְּלֵי שֶׁרֶת לְחוֹל
 - שניתן לפדות ולהוציא קרבן קדוש לחולין, והם אינם יודעים
 שהתברר שהמנחה לא היתה קדושה.
 מקשה הגמרא על רב פפא, מִתִּיב רַב מְרִי, שנינו בברייתא, אם
 נְטַמְאָת מִנְחָתָהּ של הסוטה עַד שֶׁלֹּא קָדְשָׁה בְּכָלִי - לפני שהניחה
 בכלי שרת, שעדיין לא חלה עליה קדושה, הרי היא כְּכָל הַמְּנַחֲתוֹת
 שנטמאו לפני שקדשו, וְתִפְרָה המנחה בכסף ותצא לחולין, ובכסף

נביאים

יואל פרק ב כה"ו

כה וְשַׁלַּמְתִּי לָכֶם אֶת־הַשָּׁנִים אֲשֶׁר אָכַל הָאֲרֶבָּה הַיֵּלֶק וְהַחֲסִיל וְהַגֹּזֵם חִילֵי הַגְּדֹל אֲשֶׁר שַׁלַּחְתִּי בְּכֶם: כו וְאָכַלְתֶּם אֶכּוֹל וְשָׂבוּעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת־שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא־יִבְשׂוּ עַמִּי לְעוֹלָם: כז וַיִּדְעוּתֶם כִּי בִקְרֹב יִשְׂרָאֵל אָנִי וְאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאִין עוֹד וְלֹא־יִבְשׂוּ עַמִּי לְעוֹלָם: (פ)

יואל פרק ג א"ה

א וְהָיָה אַחֲרֵי־כֵן אֲשַׁפּוֹךְ אֶת־רוּחִי עַל־כָּל־בָּשָׂר וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְקִנְיֹכֶם חֲלָמוֹת יַחַלְמוּן בְּחֹרֵיכֶם חֲזִינוֹת יֵרְאוּ: ב וְגַם עַל־הָעֲבָדִים וְעַל־הַשִּׁפְחֹת בַּיָּמִים הַהֵמָּה אֲשַׁפּוֹךְ אֶת־רוּחִי: ג וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ דָּם וְאֵשׁ וְתִמְרוֹת עֵשֶׂן: ד הַשָּׁמַשׁ יִהְיֶה יִהְיֶה לְחֹשֶׁךְ וְהַיָּרֵחַ לְדָם לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגְּדֹל וְהַנּוֹרָא: ה וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יִקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה יִמְלֹט כִּי בְהִרְצִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם תִּהְיֶה פְּלִיטָה כָּאֲשֶׁר אָמַר יְהוָה וּבְשָׂרִידִים אֲשֶׁר יְהוָה קָרָא:

רש"י

(א) והיה אחרי כן, לעתיד לבוא: על כל בשר, על מי שנעשה לבו רך כבשר, דוגמת ונתתי לכם לב בשר (יחזקאל לו): (ג) ותמרות עשן, זקיפות מעלה עשן בגובה: (ד) יהפך לחושך, לבייש את המשתחווים לחמה: (ה) והיה כל אשר יקרא וגו': כאשר אמר.

והיכן אמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך (דברים כח): ובשרידים, בשארית אשר יותר: אשר ה' קורא, לשון קרואים לסעודה או לעבודת המלך, לשון הזמנה:

מצודת דוד (כה) ושלמתי לכם, מה שנחסר בשנים הקודמים ע"י הארבה אשלים אותה למלאות הכל כי תהיה הברכה מרובה: (כו) ואכלתם, אז תאכלו אכילה ושיביעה ר"ל לא יחסר הלחם ותאכלו עד כדי שביעה לא כדרך שאוכלים בימי הרעב רק להחיות את הנפש: והללתם, אז תהללו את ה' אשר עשה עמכם דבר שיש להפליא בו כי תהיה הברכה בתכלית: ולא יבשו עמי לעולם, ר"ל עוד לא ילכו לגור בארצות העכו"ם מחסרון הלחם ולא יסבלו אח"כ חרפת העכו"ם ובשתם: (כז) וידעתם, אז תראו אשר אני בקרב ישראל להשגיח בהם: ואין עוד, ר"ל אין עוד אלהים לעכב על ידי מלתת לכם ברכה מרובה כזאת: ולא יבשו וגו', ולכן לא יבשו עד עולם כי מי יעמוד למולי להביאם לידי בושה:

(א) והיה אחרי כן, ר"ל אחרי ימים מרובים בזמן המשיח: אשפוך את רוחי, ר"ל רוח חכמה והכרת אלהות אשפוך על כל בשר כי אף העכו"ם יכירו אז וידעו שה' הוא האלהים: ונבאו בניכם ובנותיכם, לא כמו בימי הגולה שנעדרת הנבואה מישראל כי אז ינבאו בניכם ובנותיכם עם כי האבות לא נבאו: חלומות יחלמו, ר"ל חלום נבואי: חזיונות יראו, גם הוא ענין מראה נבואה: (ב) אשפוך את רוחי, רוח חכמה לדעת את ה': (ג) דם, ר"ל בארץ ישפך דם הרבה ויאמר זה על גוג ומגוג: ואש, מן השמים תרד עליו אש כמ"ש ונשפטי אתו בדבר וברם וגו' אש וגפרית אמטיר עליו (יחזקאל ל"ח): ותמרת עשן, עשן השריפה תעלה למעלה זקוף כאילן תמר: (ד) יהפך לחושך, ר"ל מגודל הצרה הבא עליהם יחשך להם מאור היום: ודם, יהפוך למראה דם כי אז לא תאיר כדרכה והוא ענין מליצה כי כשארם בצרה העולם חשוך בעדו: לפני בוא יום ה', כל זה יהיה לפני הגאולה וסמוך לה: הגדול והנורא, כי אז יראה גדולת ממשלתו ומעשיו הנוראים: (ה) כל אשר יקרא בשם ה' ימלט, ר"ל הקוראים בשם ה' המה ימלטו מן הצרה הבאה על העכו"ם: כי בהר ציון, ר"ל כי הפליטה תהיה בהר ציון לבר כמו שהבטיח ה' וגם שם לא לכולם כי רק בהנשארים המבוררים שבהם אשר כל א' מהם קורא אל ה' וצועק אליו ומשים בו בטחונו:

כתובים

דברי הימים ב פרק-לד יב-יט

יב וְהָאֲנָשִׁים עֲשִׂים בְּאִמּוֹנָה בְּמִלְאכָה וְעַלֵּיהֶם | מְפַקְדִים יָחַת וְעַבְדֵיהֶוּ הַלְוִיִּם מִן־בְּנֵי מְרָרִי וְזַכְרִיָּה וּמִשְׁלֵם מִן־בְּנֵי הַקְּהָתִים לְנֹצַח וְהַלְוִיִּם כָּל־מִבִּין בְּכַל־יִשְׂרָאֵל: יג וְעַל הַסְּבָלִים וּמִנְצָחִים לְכָל עֲשֵׂה מִלְאכָה לְעִבְדָּה וְעִבְדָּה וּמַהֲלִיִּים סוֹפְרִים וְשֹׁטְרִים וְשׁוֹעָרִים: יד וּבַהּוֹצִיאֵם אֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בְּיַת יְהוָה מִצָּא חֲלָקֶיהוּ הַכֶּהֵן אֶת־סֵפֶר תּוֹרַת־יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: טו וַיַּעַן חֲלָקֶיהוּ וַיֹּאמֶר אֶל־שָׁפָן הַסּוֹפֵר סֵפֶר הַתּוֹרָה מִצָּאתִי בְּבֵית יְהוָה וַיִּתֵּן חֲלָקֶיהוּ אֶת־הַסֵּפֶר אֶל־שָׁפָן: טז וַיָּבֵא שָׁפָן אֶת־הַסֵּפֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עוֹד אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־נָתַן בְּיַד־עַבְדְּךָ הֵם עֲשִׂים: יז וַיִּתְּיֹכוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּבֵית־יְהוָה וַיִּתְּנוּהוּ עַל־יַד הַמְּפַקְדִים וְעַל־יַד עוֹשֵׂי הַמִּלְאכָה: יח וַיִּגְדַּר שָׁפָן הַסּוֹפֵר לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סֵפֶר נָתַן לִי חֲלָקֶיהוּ הַכֶּהֵן וַיִּקְרָאוּבוּ שָׁפָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: יט וַיְהִי כִּשְׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו:

רש"י

הסופר לקרות את הכל לפני המלך: (טז) וישב עוד את המלך דבר. שמתחלה השיב למלך שליחותו ששלחו המלך לחזק בית ה' אלהיו כמו שכתוב למעלה שלח את שפן בן אצליהו וגו': (יז) ויתיכו. ויציקו כמו (ראשית כ"א) ויצוק שמן ומתרגמינן ואתיך: (יח) ויגד שפן הסופר. אחר שהשיב המלך דבר משליחותו הגיד לו שליחות של חלקיהו הכהן ויקרא את הספר לפניו: (יט) ויקרע את בגדיו. כששמע שהיו קורין (דברים כ"ח) יולך ה' אותך ואת מלכך וגו' ודרש בעצמו אשר תקים עליך העם המליכו ולא נביא על פי הדבור:

(יב) לנצח. רומי"ש טרי"ר בלע"ז וכן (עזרא ג') לנצח על המלאכה וכן שש מאות מנצחים לעיל (ב' ב'): והלוים כל מבין. בכל מקום אמור לענין שירה הבנה וכן למעלה (א' כ"ה) כשהפילו גורלות כתיב כקטן כגדול מבין עם תלמיד וכן (שם) כל המבין בכלי שיר וכתוב וכנניהו (לעיל א' ט"ו) שר הלוים וגומר כי מבין הוא והיה ממונה עליהם ליסר במשא היאך ישאו כי מבין הוא: (יג) ומהלוים סופרים. לכתוב את הכסף המובא בית ה', והיאך גבו אותה: ושוטרים. במלאכה: (יד) את ספר תורת ה' ביד משה. משנה תורה: (טו) ויתן חלקיהו את הספר אל שפן. שהרי על

מצודת ציון

(יב) מופקדים. ממונים: לנצח. מל' נצחון וחוזק ור"ל לנגוש בחזקה: (יג) הסבלים. ענין טעינת משא: (יז) ויתיכו. ענין היציקה ע"י האש כמו כהתוך כסף (שם לב):

ומנצחים. העמיד נוגשים על כל עושי המלאכה לכל מין עבודה ועבודה: סופרים. לכתוב מספר הכסף הבאה בנדבה לקדש הבית: ושוטרים. הם הכופים לתת את הכסף מה שנדב כ"א: ושוערים. שומרים שערי המקדש ורואים את הבאים אל המלאכה: (יד) ובהוציאם וכו'. לצורך הבנין: ביד משה. ר"ל מה שכתב משה בידו: (טו) ספר התורה מצאתי. יתכן שעל כי אחז שרף את התורה כמ"ש רז"ל לזה פחדו הכהנים פן ישלח ידו גם בספר התורה המונח מצד הארון אשר כתב משה מפי ה' ולקחו הס"ת ההיא והטמינו מפניו ולאחר מותו חפשו אחריה ולא מצאוה וכאשר היה הכ"ג מחפש אחר הכסף המובא ואחר בדיקי הבית מצאה וארז"ל שמצאה כשהיתה מגוללת בפרש' תוכחות והיה התחלת הדרך יולך ה' אותך ואת מלכך וכו' ועל כי מאז חפשו אחריה ולא מצאוה אמר כמבשר ספר התורה ההיא מצאתיה בבית ה': ויתן וכו'. ר"ל הראה לו הנמצא כתוב בתחילת הדרך כי חשב את הדבר לאות ורמז להחריד את העם: (טז) כל אשר נתן. ר"ל דבר המוטל עליהם ונתון בידם: (יז) ויתיכו. התיכו את הכסף לעשות מטבעות להוציא בהוצאה: על יד המופקדים. הם האומנים הגדולים הקרוים אדרכלין והמה נתנו על יד עושי המלאכה הם האומנים הפועלים: (יח) ספר נתן לי. ר"ל נתן לו ספר הנאבד כשהיא מגוללת בדף הזה: ויקרא בו. בהדף ההוא: (יט) ויקרע וכו'. בעבור החרדה כי גם הוא חשבו לאות וסימן:

מצודת דוד

(יב) והאנשים. האומנים הפועלים: לנצח. לזרו על המלאכה ולנגוש אותם: כל מבין. כל מי שהיה בעל בינה בדבר השיר עמד בכלי שיר לשורר בעת הבנין: (יג) ועל הסבלים. גם העמיד ממונים על הסבלים והם נושאי המשאות לבנין:

משניות מסכת עדויות

ו העיד רבי יהושע ורבי פפוס על וְלָדָּ שֶׁל שְׁלָמִים שִׁיקָרְבַּ שְׁלָמִים; שְׂרָבִי אֲלִיעֶזֶר אָמַר: שׁוֹלֵד שְׁלָמִים לֹא יִקָּרַב שְׁלָמִים; וְחֻכְמִים אֹמְרִים: יִקָּרַב. אָמַר רַבִּי פְּפִיָּס: אֲנִי מַעֲיֵד, שֶׁהִיתָה לָנוּ פְּרָה וּבְחֵי שְׁלָמִים, וְאֶכְלָנוּהָ בַּפֶּסַח, וְאֶכְלָנוּ וְלָדָּהּ שְׁלָמִים בְּחָג.

ז הם העידו על ארוכות של נחתומים שהן מְמָאוֹת; שְׂרָבִי אֲלִיעֶזֶר מְטַהֵר. הם העידו על תנור שחתכו חליות, ונתן חול בין חליא לחליא – שהיא טמא; שְׂרָבִי אֲלִיעֶזֶר מְטַהֵר. הם העידו שְׁמַעְבְּרִין אֶת הַשְּׁנָה בְּכָל אֲדָר; שֶׁהָיוּ אֹמְרִים: עַד הַפּוּרִים, הם העידו שְׁמַעְבְּרִים אֶת הַשְּׁנָה עַל תְּנָאֵי. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבֵּן גְּמְלִיאֵל, שֶׁהִלְךָ לְפוּל רֶשֶׁת

פירוש ברטנורא

ו וְלָדָּ שֶׁל שְׁלָמִים לֹא יִקָּרַב שְׁלָמִים. אלא כוננו לכיפה ומת. משום גזירה, דא אמרת ולד שלמים יש לו תקנה, אתי לאשהויי לאם עד שתלד ויגדל עדרים מן הולדות ואתי בהו לדי גזירה ועבודה: ואכלנו ולדה שלמים בחג. בחג השבועות קאמר. שאם היה ממתין ומצפה לחג הסוכות, נמצא עובר בעשה, שנאמר (דברים י"ב) ובאת שמה והבאתם שמה, דמשמע ברגל ראשון שחבא שמה הבא כל נדרים שעליך. מיהו בלאו דלא האחר אינו עובר עד שיעברו עליו שלש רגלים:

ז אַרוכות של נחתומים. פשוטי כלי עץ שהנחתומים עורכים שם ככרות של לחם בשעה שעושים הפת. ארוכות, כמו ערוכות: שהן טמאות, מדרבנן. דנהי דמן התורה פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה, רבנן גזור עליהו, כדמוכח במסכת כלים פרק ב': שר' אליעזר מטהר. דסבר לא חשיבו כלים כלל, ואפילו בפשוטי כלי עץ לא הוו. ואין הלכה כרבי אליעזר: שחתכו חליות. שחתכו לתנור ברחבו לחליות והניח חוליא על גבי חוליא ונתן חול בין חוליא לחוליא וטח אותו במים ועשה לו מפילה של טיט סביב לעבותו לשמור חומו כדרך שעושים לתנורים: שר' אליעזר מטהר. דכיון דיש חול בין הסדקין, כשבור דמי. וחכמים מטמאים, שהמפילה עושה את כולו אחד ומחברת את הסדקים, ואע"פ שיש חול בין חוליא לחוליא. ואין הלכה כרבי אליעזר: ששמעברין את השנה בכל אדר. עד כ"ט באדר יש זמן לב"ד לומר מעוברת השנה, והחודש הבא הוא אדר שני. אבל ביום שלשים לאדר אין יכולים לעבר את השנה, הואיל וראוי לקבוע ניסן. כמפורש בפסחים פרק מקום שנהגו וף ג"ז: על תנאי. אם ירצה הנשיא תהיה מעוברת ואם לאו לא תהיה מעוברת:

משניות מבוארות – קהתי

הם – רבי יהושע ורבי פפוס, העידו על ארוכות של נחתומים – ויש גורסים: ארובות; ולוחות עץ ארוכים, שהאופים עורכים עליהם את ככרות הלחם, קודם שמכניסים אותן לתנור, שְׁהֵן טְמָאוֹת – שארוכות אלו מקבלות טומאה; ואף על פי שהם פשוטי כלי עץ (כלי עץ שאין להם בית קיבוצ). ומן התורה אין פשוטי כלי עץ מקבלים טומאה, מכל מקום גזרו חכמים בארוכות, לפי שעשויות בצורת כלי; שְׂרָבִי אֲלִיעֶזֶר מְטַהֵר – אף מדברי סופרים, שלדעתו אינן נחשבות כלים כלל, אלא עצים פשוטים, והעידו רבי יהושע ורבי פפוס נגד דעתו. הם העידו על תנור – של חרס, שחתכו חליות – שורות של לבנים, ונתן חול בין חליא לחליא – שהניח חוליא על גבי חוליא ונתן חול ביניהן, שלא תתחברנה זו לזו, אבל טח על הכל בטיט מבחוץ, כדי להעמידן, שְׁהוּא טְמָא – שתנור זה מקבל טומאה, הואיל והטיט מחבר את החליות לתנור שלם, שְׂרָבִי אֲלִיעֶזֶר מְטַהֵר – את התנור, כלומר שלדעתו אינו מקבל טומאה, הואיל ויש חול בין החליות, ואינו נחשב לתנור שלם אלא לתנור שבור, והעידו רבי יהושע ורבי פפוס שמקבל טומאה, נגד דעתו של רבי אליעזר. הם העידו שְׁמַעְבְּרִין אֶת הַשְּׁנָה בְּכָל אֲדָר – במשך כל חודש אדר, עד יום העשרים ותשעה בו, וראים בית הדין לעשות את השנה מעוברת ולהכריז על החודש הבא שהוא אדר שני, שְׁהָיוּ – החכמים – אֹמְרִים: עַד הַפּוּרִים – שאין בית דין יכולים לעבר את השנה אלא במשך מחצית אדר, עד הפורים בלבד, ומשעבר פורים שוב אין מעברים אותה; ובאו רבי יהושע ורבי פפוס והעידו, שכל אדר ראים לעברה. הם העידו שְׁמַעְבְּרִים אֶת הַשְּׁנָה עַל תְּנָאֵי – שאם נשיא הסנהדרין היה בדרך רחוקה, וראו הסנהדרין צורך לעבר את השנה, כיון שאין מעברים את השנה אלא אם כן ירצה הנשיא (סנהדרין יא), הרי הם יכולים לעבר אותה על תנאי, שאם יסכים הנשיא תהא השנה מעוברת, ואם לאו לא תהא מעוברת. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבֵּן גְּמְלִיאֵל – הנשיא, שְׁהִלְךָ לְפוּל רֶשֶׁת מְהַגְמוֹן בְּסוּרְיָא – בעסקי ציבור

~ יום ראשון ~

באור משנה ו

משנתנו שניה במסכת תמורה (ג, א), ושם אמרו, שולד של קרבן שלמים הרי הוא כשלמים, אלא שנחלקו רבי אליעזר וחכמים, אם מקריבים אותו בקרבן שלמים, כפי שיבואר במשנתנו.

העיד רבי יהושע ורבי פפוס על וְלָדָּ שֶׁל שְׁלָמִים שִׁיקָרְבַּ שְׁלָמִים – שמקריבים את הולד בקרבן שלמים, שְׂרָבִי אֲלִיעֶזֶר אָמַר: שׁוֹלֵד שְׁלָמִים לֹא יִקָּרַב שְׁלָמִים – אלא כוננו לכיפה, כלומר שסוגרים אותו ברפת ומנועים ממנו מזון עד שימות ברעב, וטעמו משום גזירה, שאם נאמר שיש תקנה לולד, יש חשש שמה ישהה את הבהמה, שנרב לקרבן שלמים, בשביל שתלד, ויגדל ממנה עדרים ויעבור על מה שאמרה תורה (דברים כג, כב): "כי תדר נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו"; או שייכשל ביתיים באיסור גזירה ועבודה, כמו שבארנו בענין ככור (לעיל ה, ו). וְחֻכְמִים אֹמְרִים: יִקָּרַב – מקריבים את הולד בקרבן שלמים, ואין גוזרים שמה ישהה את הבהמה בשביל שתלד; והעיד רבי יהושע ורבי פפוס כדעת חכמים. אָמַר רַבִּי פְּפִיָּס: אֲנִי מַעֲיֵד, שֶׁהִיתָה לָנוּ פְּרָה וּבְחֵי שְׁלָמִים – לקרבן שלמים, וְאֶכְלָנוּהָ בַּפֶּסַח – הקרבנו אותה ואכלנו בשנה בחג הפסח, וְאֶכְלָנוּ וְלָדָּהּ שְׁלָמִים בְּחָג – העצרת, שהקרבנו אותו שלמים ואכלנו בשרו בחג השבועות, לקיים מה שכתוב (דברים יב, ה-ו): "ובאת שמה – והבאתם שמה", שמשמעו: ברגל ראשון שתבוא שמה (לירושלים) הבא כל נדרים שעליך. ויש אומרים, ש"חג" סתם פירושו בכל מקום: חג הסוכות, ואף כאן כוננת המשנה שאכלו את הולד שלמים בחג הסוכות, וזה שלא קיימו עשה של "ובאת שמה, והבאתם שמה", הטעם הוא, משום שהולד היה חולה, ולא יכלו להקריבו בחג השבועות אלא בחג הסוכות (גמרא ראשונה ה, א).

באור משנה ז

מהגמון פסוריא וְשֶׁהָ לְבָא, וְעָבְרוּ אֶת הַשְּׁנָה עַל תְּנָאֵי לְכַשְׁרֵצָה רַבִּין גְּמִלְיָאֵל. וְכִשְׁבָּא אָמַר: רוֹצֵה אֲנִי; וְנִמְצְאָת הַשְּׁנָה מְעַבְרָת.
 ח הַעִיד מְנַחֵם בֶּן סַגְנָאֵי עַל מוֹסַף הַיּוֹרָה שֶׁל שׁוֹלְקֵי זִיתִים – שֶׁהוּא טָמֵא, וְשֶׁל צִבְעִים – שֶׁהוּא טָהוֹר; שֶׁהוּוֹ אוֹמְרִים חֲלוּף הַדְּבָרִים.
 ט הַעִיד רַבִּי נְחוֹנְיָא בֶּן גְּדַרְגָּא עַל הַחֲרָשֶׁת שֶׁהִשְׁיֵאָה אֲבִיהָ – שֶׁהִיא יוֹצֵאָה בְּגִטָּה; וְעַל קְטָנָה בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאָת לְכַהֵן – שֶׁהִיא אוֹכְלַת בְּתֻרְמָה, וְאִם מֵתָה – בְּעֵלָה יוֹרְשָׁה; וְעַל הַמְרִישׁ הַגְּזוּל שֶׁבִּנְאוּ בְּבִירָה – שִׁיתֵן אֶת דָּמָיו; וְעַל הַחֲטָאֵת הַגְּזוּלָה שֶׁלֹּא נוֹדְעָה לְרַבִּים – שֶׁהִיא מְכַפֶּרֶת, מִפְּנֵי תַקוּן הַמְזוּבָּה.

פירוש ברטנורא

ח מוסף היורה של שולקי זיתים. דרך שולקי זיתים וצבעים, שיש להם יורות גדולות ועושים להם חוספת מיט על שפתם שעלו בה המים בעת רתיחתם. ושל שולקי זיתים טמא, לפי שאותה תוספת צריכה לכלי ומשתמשין בה, והתורה אמרה נבי תנור וכירים (ויקרא י"א) וממאים יהיו לכם, ודרשין לכם, כל שבצרכיכם, כלומר הדבר מן הכלי שאתם צריכים לו ומשתמשין בו הוא שמקבל טומאה; ושל צבעים טהור. שאין הצבעים משתמשים באותה תוספת לפי שראים שמה יפסד צבעם:

ט על החרשת שהשיאה אביה. אע"ג שהיא אשת איש גמורה שהרי קיבל אביה קידושה כשהיא קטנה, אפילו הכי יוצאה בגט ומקבלת את גיטה כשהיא חרשת, ואע"פ שאין לה דעת, לפי שהאשה מתגרשת בעל כרחא הלכך לא בעינן דעתה: ועל קטנה בת ישראל שנישאת לכהן. והיא יתומה דלא היו נשואיה אלא מדרבנן. שאוכלת בתרומה, דרבנן. ולא גורנין תרומה דרבנן אטו תרומה דאורייתא: מריש. קורה: בירה. בית גדול: מפני תקנת השבים. שאם אתה מצריכו לקעקע בירתו ולהחזיר מריש עצמו, ימנע מלעשות תשובה: שלא נודעה לרבים. שהיא גזולה: שהיא מכפרת. ואין צריך להביא אחרת: מפני תיקון מזבח. שלא יהיו הכהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה, ומצא מזבח בטל שנמנעים מלעבוד עבודה:

משניות מבוארות – קהתי

הַעִיד רַבִּי נְחוֹנְיָא בֶּן גְּדַרְגָּא – עַל הַהִלְכוֹת הַמְנִיּוֹת לַהֲלֵךְ: עַל הַחֲרָשֶׁת – שֶׁאִינָה שׁוֹמֵעַת וְאִינָה מְדַבֶּרֶת – שֶׁהִשְׁיֵאָה אֲבִיהָ – שְׁקִיבֵל אֲבִיהָ כִּסְף קִידוּשִׁין בְּשִׁבִּילָה בְּעוּדָה קְטָנָה וְהִשְׁיֵאָה, וְהָרִי הִיא אֶת אִישׁ גְּמוּרָה, שֶׁהִיא יוֹצֵאָה בְּגִטָּה – שֶׁהִיא עֲצֵמָה מִקְבֵּלֶת אֶת גִּיטָּה; וְאִם עַל פִּי שֶׁהִיא חֲרֶשֶׁת וְאִינָה בַּת דַּעַת, הוּאֵל וְאִשָּׁה מִתְגַּרְשֶׁת בְּעַל כּוֹרְחָה, אֵין צָרִיכִים דַּעַתָּה. וְעַל קְטָנָה בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאָת לְכַהֵן – יִתּוּמָה קְטָנָה שֶׁהִשְׁיֵאָה אִמָּה וְאֲחִיהָ, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין נִשְׁוֵאִיה מִן הַתּוֹרָה אֲלָא מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים, וְהִיא יִכּוֹלָה לִמְאֵן (עֵינֵי) בְּאוֹדְנוּ לְהַתְחַלֵּת פֶּרֶק ו'). מְכַל מְקוּם הַדִּין הוּא, שֶׁהִיא אוֹכְלַת בְּתֻרְמָה – דְּרַבְנָן, וְאֵין גּוֹזְרִים בָּהּ מִשׁוּם תְּרוּמָה מִן הַתּוֹרָה. וְאִם מֵתָה – וְהִשְׁאִירָה נְכִסִּים, בְּעֵלָה יוֹרְשָׁה – מִתְקַנְתָּ חֲכָמִים, שֶׁהִפְקֵר בֵּית דִּין הַפֶּקֶר, שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ י"ט, ט"ז): "אֵלֶּה הַנְּחִלּוֹת אֲשֶׁר נִחְלוּ אֲלֵעֻזַר אֲלֵעֻזַר הַכֹּהֵן וְיִהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וְרֹאשֵׁי הָאֲבוֹת לְמִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – וְכִי מָה עֵינֵן רֹאשִׁים אֲצֵל אֲבוֹת? אֲלָא לֹמַר לָךְ: מָה אֲבוֹת מְנַחֲלִים בְּנִיהֶם כֹּל מָה שִׁירְצוּ, אִף רֹאשִׁים מְנַחֲלִים אֶת הַעַם כֹּל מָה שִׁירְצוּ (גְּמָרָא יְבָמוֹת פ"ט, ב). וְעַל הַמְרִישׁ הַגְּזוּל – קוֹרֵה שְׁגוֹל אָדָם מִחִבְרֵו, שֶׁבִּנְאוּ – הַגְּזוּל, בְּבִירָה – בְּבִנְיָן גְּדוֹל, שִׁיתֵן אֶת דָּמָיו – שִׁיתֵן הַגְּזוּל אֶת דְּמֵי הַמְרִישׁ לְבַעֲלֵיו, וְאִינוּ חַיִּב לְהַחְזִיר אֶת הַקּוֹרֵה עֲצֵמָה; וּבִגְטִין מְבֹאֵר הַטַּעַם: מִפְּנֵי תַקְנַת הַשְּׁבִיטִים. כְּלוּמַר מִפְּנֵי תַקְנַתֵּם שֶׁל אֵלֶּה הַרוֹצִים לְחַזֵּר בְּתֻשׁבָּה וְלְהַחְזִיר אֶת הַגְּזוּלָה, שֶׁאִם נִחְיִיבו לְקַעֲקַע אֶת בִּירְתוֹ כְּדִי לְהַחְזִיר אֶת הַקּוֹרֵה, יִמְנַע מִלְעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְעַל הַחֲטָאֵת הַגְּזוּלָה – בַּהֵמָּה גְּזוּלָה שֶׁהִקְרִיבָה עַל הַמְּזֻבַּח כִּקְרָבן חֲטָא, שֶׁלֹּא נוֹדְעָה לְרַבִּים – שֶׁלֹּא נִתְפָּרַס לְרַבִּים שֶׁהִיא גְּזוּלָה, שֶׁהִיא מְכַפֶּרֶת – עַל בַּעֲלִיהָ, וְאִינֵם צָרִיכִים לְהִבְיֵא חֲטָא אַחֲרָה, מִפְּנֵי תַקְוַן הַמְּזוּבָּה – שֶׁלֹּא יֵהָא הַמְּזוּבָּה בְּטַל, שֶׁכֵּן אִם נֶאֱמַר חֲטָא גְּזוּלָה שֶׁלֹּא נוֹדְעָה לְרַבִּים אִינָה מְכַפֶּרֶת, וְהִיוּ הַכֹּהֲנִים עֲצִבִים, שֶׁמָּא הִקְרַבְנוּ שֶׁהֵם מְקַרְבִּים גְּזוּלִים הֵם וְאִינֵם מְכַפֶּרִים, וְנִמְצְאִים אוֹכְלִים חוֹלִין שֶׁנִּשְׁחַטוּ בְּעוּדָה, וּמִתּוֹךְ חֲשַׁשׁ זֶה יִמְנַעוּ מִלְעַבְדוּ עֲבוּדָה בְּמִקְדָּשׁ, וְהַמְּזוּבָּה יֵהִי שִׁמֶם. לְפִיכֵךְ תַקְנוּ חֲכָמִים, שֶׁחֲטָא גְּזוּלָה שֶׁלֹּא נוֹדְעָה לְרַבִּים מְכַפֶּרֶת עַל בַּעֲלִיהָ, שֶׁכֵּן הַפְּקִירוּה חֲכָמִים לְהִיֵּת כְּשִׁלְהֶם, וְהִפְקֵר בֵּית דִּין הַפֶּקֶר, כְּמוֹ שְׁבֹאֲרֵנו לְעִיל.

שונים, וְשֶׁהָ לְבָא – שֶׁהִיא צָרִיךְ לְהַתְעַכֵּב שֶׁם, וְעָבְרוּ – הַסְנַהֲדָרִין בִּינְיָתִים, אֶת הַשְּׁנָה עַל תְּנָאֵי לְכַשְׁרֵצָה רַבִּין גְּמִלְיָאֵל – לֵאחֹר שׁוּבוּ מִסּוּרִיא, וְכִשְׁבָּא – רַבִּין גְּמִלְיָאֵל, אָמַר: רוֹצֵה אֲנִי – שֶׁהִסְכִּים לְעִיבּוֹר הַשְּׁנָה, וְנִמְצְאָת הַשְּׁנָה מְעַבְרָת – שֶׁנִּתְקַיֵּם הַתְּנָאֵי.

~ יום שני ~

באור משנה ח

שולקי זיתים (שהיו מבשלים שוריי הייתים שלאחר הנצירה) וצבעים (שהיו צובעים צמר) היו משתמשים ביורה גדולה (כעין תיב) שהיתה עשויה לרוב ממתכת; והיו עושים על שפת היורה סביב למעלה תוספת של טיט בגובה טפחים, שלא יישפכו המים מן היורה לחוץ בשעת רתיחתם; תוספת זו נקראת "מוסף היורה". ובעיה היא אם מוסף היורה נחשב חלק מן היורה ומקבל טומאה. – משנתנו שנויה במסכת כלים (ה, ה).

הַעִיד מְנַחֵם בֶּן סַגְנָאֵי – יֵשׁ מְפָרְשִׁים: בֶּן סַגְנָאֵי – בֶּן כֶּפֶר סַגְנָה (הַזְּכוּר בְּמִסְכַּת כִּלִּים פֶּרֶק ה' מִשְׁנֵה ד'). עַל מוֹסַף הַיּוֹרָה שֶׁל שׁוֹלְקֵי זִיתִים – כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל, שֶׁהוּא טָמֵא – שֶׁמִּקְבֵּל טוּמְאָה כְּדִין הַיּוֹרָה עֲצֵמָה, לְפִי שֶׁהוּא מִשְׁמֵשׁ לְצַרְכָּה, וְהַתּוֹרָה אִמְרָה בְּעֵינֵן תְּנֹור וְכִירִים (ויקרא י"א, לה): "וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם", וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים: "לָכֶם" – כֹּל שֶׁבְּצָרְכִיכֶם, כְּלוּמַר כֹּל חֶלֶק מֵהַכֵּל שֶׁאֵתֶם צָרִיכִים לוֹ וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ הוּא מִקְבֵּל טוּמְאָה (בְּרִטְוֵנוּדָא); וְעַל מוֹסַף הַיּוֹרָה שֶׁל צִבְעִים, שֶׁהוּא טָהוֹר – שֶׁאֵינוּ מִקְבֵּל טוּמְאָה, לְפִי שֶׁהַצִּבְעִים אֵינֵם מִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ, שֶׁכֵּן זִהְרִים הֵם שֶׁלֹּא יַעֲלוּ הַמִּים עַד לְמוֹסַף, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְקַלַּק הַצֵּבַע מִהַטִּיט. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים, לְפִי שֶׁהַצֵּמֵר עוֹלָה לְמַעְלָה וּמוֹנַע בְּעַד הַמִּים לְהִשְׁפֹּךְ, וְהָרִי אֵין זְקוּקִים לְמוֹסַף (דַּבְּרִי: שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים חֲלוּף הַדְּבָרִים – שֶׁכֵּן קוֹדֵם שֶׁהָעִיד מְנַחֵם בֶּן סַגְנָאֵי הָיוּ חֲכָמִים אוֹמְרִים לְהִפְךָ: שֶׁל שׁוֹלְקֵי זִיתִים טָהוֹר, וְשֶׁל צִבְעִים טָמֵא. שֶׁהִיוּ סוֹבְרִים שֶׁצִּבְעִים זְקוּקִים יוֹתֵר לְמוֹסַף הַיּוֹרָה מֵאֲשֶׁר שׁוֹלְקֵי זִיתִים, שֶׁחֲסִים הֵם עַל מִי הַצֵּבַע שֶׁלֹּא יִישְׁפְּכוּ, וְכֵן מְנַחֵם בֶּן סַגְנָאֵי שֶׁהִיא צֵבַע וּבָקִי בְּעֵינֵן וְהָעִיד נֹגֵד דַּעַתֵּם.

באור משנה ט

משנה זו שנויה במסכת גיטין פרק ה משנה ה, והיא עוסקת בהלכות שונות, שהעיד עליהן רבי נחוניא בן גודגא; ובמסכת גיטין גורסין: רבי יוחנן בן גודגא.

פ ר ק ש מ י נ י

א העיד רבי יהושע בן בתירא על דם נבלות שהוא טהור. העיד רבי שמעון בן בתירא על אפר הטאת שנגע טמא במקצתו – שטמא את פלו. הוסיף רבי עקיבא על הסלת ועל הקטרת והלבונה והגחלים, שנגע טבול יום במקצתם – שפסל את פלם.

ב העיד רבי יהודה בן בבא ורבי יהודה הכהן על קטנה בת ישראל שגשאת לכהן – שהיא אוכלת בתרומה, כיון שגשגה לחפה, אף על פי שלא נבעלה. העיד רבי יוסי הכהן ורבי זכריה בן הקצב על תינוקת שהרהנה באשקלון, ורחקה בני משפחתה, ועדיה מעידים אותה שלא נסתרה ושלא נטמאה; אמרו להם חכמים: אם מאמינים אתם שהרהנה, האמינו שלא נסתרה ושלא נטמאה; ואם אין אתם מאמינים שלא נסתרה ושלא נטמאה, אל תאמינו שהרהנה.

פירוש ברטנורא

א העיד רבי יהושע על דם נבילות שהוא טהור. מלמא כנבילה כבית. אבל מטמא כרביעית. שאין לך דבר שיטמא דמו כבשרו אלא השרץ בלבד. ולעיל (ריש פרק ה') דתנן דם נבלות בית שמאי מטהרין, לגמרי היו בית שמאי מטהרים. ובית הלל מטמאין, אבל לא כנבילה שמטמא כבית, אלא כרביעית: שנגע טמא במקצתו שטימא את כולו. מעלה עשו בקודש ובאפר הטמא, שאע"פ שהם גופים חלוקים אם מונחים בתוך כלי אחד ונגע דבר שהוא מטמא לקודש במקצתו, נטמאו כולו, שהכלי מצרפן להחשיבן כאילו הן גוף אחד. ואסמכוה אקרא דכתיב (במדבר ז'): כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת, הכתוב עשה לכל מה שבכף אחת: הוסיף ר' עקיבא. דאילו מעדותו של ר' שמעון בן בתירא לא שמענו אלא על הטמא, ובא רבי עקיבא והוסיף אפילו טבול יום שאינו מטמא אלא פוסל בלבד, אם נגע במקצתו פסל את כולו. ורמב"ם פירש, דמעדותו של ר' שמעון לא שמענו שמצרף אלא כלי שיש לו תוך, אבל כלי שאין לו תוך לא שמענו שמצרף, ובא ר' עקיבא והוסיף שאפילו סולת וקטורת ולבונה וגחלים שאינן בתוך כלי, אלא צבורים ומונחים על לוח או דף שאין לו תוך, הרי הן כאילו מונחים בתוך כלי, ונעשים כאילו הן גוף אחד: והגחלים. אותן שכהן גדול חותה במחתה כיום הכיפורים. אם נגע טבול יום במקצתו, נפסלו כולו. ומעלה עשו בהן. שאין הגחלים בני קבולי טומאה:

ב קטנה בת ישראל. והיא יתומה, כדפרישנא בשלחי פרקין דלעיל. והוסיף כאן כשנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה. דמעדות דלעיל לא שמענו שאוכלת בתרומה אלא כשנבעלה: שהורהנה. שנתמשכה בידי נכרים: ועדיה. אותן שהעידו שהורהנה: האמינו שלא נסתרה ושלא נטמאה. ודוקא לזאת שעדיה מעידים עליה שלא נטמאה, הוא דאמרי רבנן האמינו לה, ושלא כדון ריחוקה בני משפחתה. אבל אם אין לה עדים, כל אשה שנחבשה על ידי ממון כוונן שיד הנכרים תקיפה, אסורה לבעלה כהן, לא שנת הורהנה מדעתה ולא שנת נחבשה:

משניות מבוארות – קהתי

כלי, דינו שהנוגע במקצתו כאילו נוגע בכולו, אלא אפילו סולת וקטורת ולבונה וגחלים, שאינם בתוך כלי, אלא צבורים ומונחים על לוח או דף שאין לו "תוך", הרי הם כאילו מונחים בתוך כלי, ונחשבים כגוף אחד, ולפיכך אם נגע טבול יום במקצתם פסל את כולם (גמרא חגיגה כד, א).

באור משנה ב

העיד רבי יהודה בן בבא ורבי יהודה הכהן על קטנה בת ישראל שגשגה לכהן – והיא יתומה קטנה שהשיאה אמה ואחיה, שאין נישואיה מן התורה אלא מדברי סופרים, שהיא אוכלת בתרומה – כמבואר בעדותו של רבי נחוניא בן גודגאד (בפוסק הקודם משנה ט), אלא שרבי יהודה בן בבא ורבי יהודה הכהן הוסיפו בעדותם, שמוותר לה לאכול בתרומה כיון שגשגה לחפה – כלומר משכנסה לחופה, אף על פי שלא נבעלה – שעדיין לא בא עליה בעלה. **העיד רבי יוסי הכהן ורבי זכריה בן הקצב על תינוקת שהרהנה באשקלון** – שנתמשכה בעיר אשקלון בידי גויים בשביל חוב של ממון, ורחקה בני משפחתה – הכהנים, מחשש שמא נטמאה בידי הגויים, ואסורה היא לכהן, ועדיה מעידים אותה שלא נסתרה ושלא נטמאה – אותם העדים שהעידו עליה שהורהנה, העידו שהיא טהורה, ואף על פי כן בני משפחתה ריחקו אותה. ויש מפרשים, שמדובר כאן בפסולי עדים, כגון קרובים או עבד ושפחה (הראב"ד). אמרו להם חכמים – לבני המשפחה: אם מאמינים אתם שהרהנה – אם נאמינים עליכם העדים הללו בעדותם שהורהנה, האמינו – גם לעדותם השנייה, שלא נסתרה ושלא נטמאה – ואל תרחקה, ואם אין אתם מאמינים שלא נסתרה ושלא נטמאה, אל תאמינו שהרהנה – ומכאן, שאתם מרחקים אותה שלא כדון, כלומר שסבורים חכמים, הואיל ויש לה

~ יום שלישי ~

באור משנה א

העיד רבי יהושע בן בתירא על דם נבלות שהוא טהור – כלומר שאין דם הנבילה מטמא כנבילה, לפי שאין לך דבר שיטמא דמו כגופו מלבד השרץ. ברם, דינו כמשקים טמאים לטמא אוכלים כרביעית (תמ"ט; המאירי). ויש מפרשים: טהור – לגמרי (עיין "חוטפות יום טוב"; "תפארת ישראל"; גמרא מנחות קג, ב). ולמעלה פרק ה משנה א נחלקו בזה בית שמאי ובית הלל (עיין שם). **העיד רבי שמעון בן בבא בתירא על אפר חטאת** – אפר פרה אדומה הנמצא בתוך כלי שנגע טמא במקצתו – אם נגע טמא, אלא אדם טמא או כלי טמא וכדומה, בחלק מן האפר, הדין הוא, שטמא את פלו – את כל האפר; ואף על פי שהאפר אינו מחובר כגוש אחד אלא הוא מורכב מחלקים נפרדים, מכל מקום מעלה עשו חכמים בקודש, שהכלי מצרף כל מה שבתוכו לגוף אחד (משנה חגיגה ג, ב), ולכן טמא שנגע במקצתו כאילו נגע בכולו, וכל האפר טמא. **הוסיף רבי עקיבא** – והעיד, על הסלת – שמביאים לקרבן מנחה, ועל הקטרת והלבונה – שנתנים על המנחה (ויקרא ב, א), והגחלים – שחותה הכהן הגדול כיום הכיפורים, כמו שכתוב (ויקרא טז, יב): "ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח... והביא מבית לפרוכת", שנגע טבול יום במקצתם – טבול יום היינו טמא שטבל מטומאתו מבעוד יום, ועדיין לא העריב עליו השמש (עיין פירוש משנה א במסכתנו); ואם נגע טבול יום בחלק מן הסולת או מן הקטורת או מן הלבונה או מן הגחלים, הדין הוא, שפסל את פלם – את כל הסולת או הקטורת או הלבונה או הגחלים. רבי עקיבא הוסיף שני דברים: א. לא רק טמא, אלא אף טבול יום שאינו מטמא אלא פוסל בלבד, שכן דינו כשני לטומאה, אם נגע במקצתם פסל את כולם. ב. לא רק אפר חטאת המונח בתוך

ג העיד רבי יהושע ורבי יהודה בן בתירא על אלמנת עסה – שהיא פשרה לפנהגה; שהעסה פשרה לטמא ולטהר, לרחק ולקרוב. אמר רבן שמעון בן גמליאל: קבלנו עדותכם, אבל מה נעשה? שגזר רבן יוחנן בן זכאי שלא להושיב בתי דינין על כך; הפהנים שומעים לכם לרחק, אבל לא לקרב.

ד העיד רבי יוסי בן יעזר איש צרדה על איל קמצא – דבי; ועל משקה בית מטבחיא – דאגון דבין; ודיקרב במיתא – מסתאב. וקרו לה: יוסי שריא.

פירוש ברטנורא

ג אלמנת עיסה. משפחה אחת שנתערב בה ספק חלל, כל אחד מבני המשפחה ספק אם הוא אותו ספק שנתערב בהן אם לאו. ואשה שנישאת לאחד מבני אותה משפחה ומת בעלה, היא קרויה אלמנת עיסה, שכמו שהעיסה בלושה ומעורבת, כך זאת האשה מעורבת מספקות. ספק אם בעלה הוא אותו ספק חלל, ואפילו אם הוא אותו ספק חלל שמת איתו חלל לפי האמת. ור' יהושע מכשיר אותה לכהונה, שיש כאן ספק ספיקא ולקולא. ורבן גמליאל סבר אע"ג דבעלמא ספק ספיקא לקולא, הכא שאני, דמעלה עשו ביוחסין; שהעיסה כשרה לטמא ולטהר. כלומר שהמשפחה שנתערב בה ספק חלל הרי היא בחוקת כשרות כשאר המשפחות המיוחסות, וכמו ששאר המשפחות אומרות זו נמאה ומתרחקים ממנה וזו טהורה ומקרבים אותה, כך משפחה זו שנמנע בה ספק חלל, אין יכולים לומר הואיל ונמנעו בה ספק אין צריכים יותר לבדוק כשנושאים נשים איזו נמנעה ואיזו טהורה, כדי לרחק הטמאה ולקרב המהורה: קבלנו עדותכם. נאמנים אתם בעינינו ומאמינים אנו שכך שמעתם: שלא להושיב בי"ד על כך. להתיר אלמנת עיסה לכתחלה: הכהנים שומעים לכם לרחק, אם תאמרו אסורה: אבל לא לקרב. אם תאמרו מותרת. וספק הלכה, שאלמנת עיסה אסורה להנשא לכהונה לכתחלה, ואם נישאת לא תצא: **ד איל קמצא.** מין חגב הוא. תרגום כחגבים, כקומצין: דבין. טהור ומותר באכילה: ועל משקה בית מטבחיא. הדם והמים שהם בבית המטבחים שבעזרה: דאיגון דבין. איכא מאן דאמר דבין מהורים לגמרי. דטומאת משקין לאו דאורייתא אלא רבנן הוא דגזרו בהו טומאה, ובהני לא גזרו. ואיכא למ"ד דבין מהורים מלטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן, דיש למשקין טומאה מן התורה להטמא ולא מצו רבנן לטהר מה שטמאה התורה: ועל דיקרב למיתא **מסאב.** הכי קאמר, וכל דיקרב ודאי למיתא, מסאב. אבל ספק, אפילו טומאת מת חמורה, טהור. וכל שכן טומאת שרץ קלה. וספק טומאה ברה"ר בא להתיר. ואע"ג דספק טומאה ברה"ר טהור דאורייתא הוא, דכל איסור ספק טומאה מסומה לפינו, דאפיק לה קרא בלשון טומאה, ונפתרה והיא נמנעה, מגיד לך הכתוב שעל הספק אסורה, ומה סוטה רשות היחיד, שהרי אין סתירה ברה"ר, אף טומאת ספק אינה אלא ברה"ר, מכל מקום קודם שבא יוסי בן

משניות מבוארות – קהתי

עיסה לכהונה לכתחילה; ואף על פי שיש כאן ספק ספיקא, כמבואר לעיל, ובכל מקום שיש ספק ספיקא חכמים מקילים, מכל מקום מעלה עשו חכמים ביוחסין, להחמיר ולא להקל; ולפיכך הפהנים שומעים לכם לרחק – את הנשים שהן ספק פסולות לכהונה, אבל לא לקרב – שאם באים אתם להקל ולהתיר להם ספק פסולות, אין שומעים לכם. והנהגה היא, שאלמנת עיסה אסורה להנשא לכהן לכתחילה; אבל אם נישאה, לא תצא.

עדים, נאמנים הם עליה וטהורה. ואמנם שנינו (כתובות ב, ט): "האשה שנחבשה בידי גויים. על ידי מומן – מותרת לבעלה" (כי הגויים חוששים לאנסה, מחשש שלא יפסידו ממונם בבית המשפט על ידי מעשה זה). אבל בגמרא מבואר: לא שנו, אלא שיד ישראל תקיפה, אבל יד הגויים תקיפה, אפילו על ידי מומן אסורה לבעלה; ובאשקלון יד הגויים היתה תקיפה, אלא הואיל ועדיה העידו עליה שלא נטמאה, אמרו חכמים, שזה שריחקה בני משפחתה, שלא כדן הוא.

~ יום רביעי ~

באור משנה ג

משנה זו מביאה שלושה דברים שהעיד עליהם יוסי בן יעזר איש צרידה, וכתובה היא ארמית כלשון שהוא עיר. **העיד רבי יוסי בן יעזר איש צרדה** – מעיר צרידה, על איל קמצא – מין חגב הנקרא "איל קמצא" (חגב בארמית קמצא). וכבר בארנו בענין התגבים (עיני הקדמה לבאור משנה ב בפרק ז), שיש הרבה מינים של חגבים, מהם טמאים ומהם טהורים, והעיד רבי יוסי בן יעזר על אותו מין הנקרא "איל קמצא", ד"כ – שהוא טהור, ומותר באכילה. ועל משקה בית מטבחיא – משקה בית המטבחים שבעזרה, והוא הדם היוצא משיחיתת הקדשים; וכן המים שמשתמשים בהם בעזרה, דאיגון דבין – שהם טהורים לגמרי, ואינם מקבלים טומאה, לפי שטומאת משקים אינה מן התורה, אלא חכמים גזרו בהם טומאה, ובמשקים שבעזרה לא גזרו. ויש מוספים, שאף אינם מכשירים לקבל טומאה (רמב"ם). ברם, יש סוברים, שטומאת משקים מן התורה היא, ומפרשים הם עדותו של רבי יוסי בן יעזר, שהדם והמים בבית המטבחים שבעזרה טהורים מלטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן (גמרא עבודה זרה לז, ב). ודיקרב במיתא – והנוגע במת, מסתאב – נטמא, ומבואר בגמרא (שם), שרבי יוסי בן יעזר בא להעיד, שאין אדם נטמא ברשות הרבים אלא אם כן נגע ודאי במת, אבל ספק נגע בו, הרי הוא טהור, שספק טומאה ברשות הרבים טהור; שכן קודם עדותו היו אומרים: הלכה היא ואין מורים כן (ברביב). כדי שלא יבואו לזלזל בענין הטומאה, והעיד רבי יוסי בן יעזר, שמורים כן לכתחילה לטהר כל ספק טומאה ברשות הרבים. וקרו לה – וקראוהו החכמים בני דורו, יוסי שריא – יוסי המתיר, לפי שהקל

כהן שנשא אשה האסורה לכהונה, כגון גרושה, הבן שנולד לו ממנה נקרא "חלל", ואשה שנישאה לכהן חלל, אף היא נעשית "חללה", ופסולה היא לכהונה, כלומר שאם נתאלמנה, אסורה היא להנשא לכהן. ספק גרושה, כגון שבעלה זרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה (עיני משנה גיטין ז, ב). ואחר כך מת, ונמצאת זו ספק גרושה ספק אלמנה, ונשאה כהן והוליד ממנה בן, הרי הוא "ספק חלל". משפחה שנתערב בה ספק חלל, ואין מכירים אותו, נקראת בלשון חכמים "עיסה", שמשמעה: תערובת של מינים שונים. אשה כשרה שנישאה לאחד מבני אותה המשפחה, ומת בעלה, נקראת "אלמנת עיסה". – ונתנתו דנה באלמנת עיסה, אם כשרה היא לכהונה.

העיד רבי יהושע ורבי יהודה בן בתירא על אלמנת עסה – אלמנתו של אחד מבני המשפחה, שנתערב בה ספק חלל, כמו שבארנו לעיל, שהיא פשרה לפנהגה – לפי שיש כאן "ספק ספיקא", כלומר ספק של ספק: ספק אם בעלה של האלמנה היה אותו "ספק חלל", ואפילו היה זה בעלה, אפשר שלא היה חלל כלל, שהרי אינו אלא ספק חלל. וכן הנידו. שהעסה – המשפחה שנתערב בה ספק חלל, פשרה לטמא ולטהר – כלומר שבני המשפחה הזאת כשרים ונאמנים, כשאר המשפחות המיוחסות, להעיד על הנשים שביניהם, שזו נבעלה לגוי וטמאה היא, וזו לא נטמאה וטהורה היא, כדי לרחק הטמאה, כמו שלמדנו במשנה הקודמת בתנוקת שהורהנה באשקלון שריחקה בני משפחתה, ולקרוב – הטהורה. אמר רבן גמליאל: קבלנו עדותכם – גמליאל – ויש גורסים: אמר רבן גמליאל: קבלנו עדותכם – שאלמנת עיסה כשרה לכהונה, אבל מה נעשה? שגזר רבן יוחנן בן זכאי שלא להושיב בתי דינין על כך – להתיר אלמנת

ה העיד רבי עקיבא משום נחמיה איש בית דלי שמשאיים את האשה על פי עד אחד. העיד רבי יהושע על עצמות שנמצאו בדיר העצים – אמרו חכמים: מלקט עצים עצם, והכל טהור. ו אמר רבי אליעזר: שמעתי פשהו בונים בהיכל, עושים קלעים להיכל וקלעים לעזרות, אלא שבהיכל בונים מבחוץ, ובעזרה בונים מבפנים. אמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית, ואוכלים קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה; שקדשה ראשונה קדשה לשענה וקדשה לעתיד לבא.

פירוש ברטנורא

יועור היו אומרים הלכה ואין מורין כן, ובא הוא והעיד שמורין כן לכתחלה למהר כל ספק טומאה ברה"ר: וקרי ליה יוסי שריא. לפי שהתיר שלשה דברים שהיו נוהגין בהן איסור. שכל ב"ד שמתיר שלשה דברים שאין ההיתר שלהן פשוט, קרו ליה כי דינא שריא:

ה שמשאיים האשה על פי עד אחד. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר שמת, משאיים את אשתו על פיו: בדיר העצים. לשכה ששם היו אוצרים כל עצי המערכה. והיא היתה במקצוע מורחית צפונית של עזרת נשים. ומצאו שם עצמות של מתים. ואמרו חכמים, מלקט עצם עצם והכל טהור, ולא חיישינן שמא נמצאו בהם אדם וכלים, משום דעזרת נשים דין רה"ר יש לה והוי ספק טומאה ברה"ר דספקו טהור. ובמסכת זבחים פרק בתרא [דף ק"ג] מיתוי גמרא שרצו לגזור טומאה על כל ירושלים בשביל אותן עצמות שנמצאו בדיר העצים, אלא שאמר להם רבי יהושע לא בושא וכלימה היא לנו שגזור טומאה על עיר אבותינו:

ו שמעתי שמקריבים אף על פי שאין בית. לפי שקדושה שקדש שלמה את הבית, קדשה לשענה וקדשה לעתיד לבא. וכן קדושת ירושלים קדשה לעולם. אבל קדושת שאר ארץ ישראל לא קדשה בכיבוש ראשון אלא לשענה, עד שחזרו עולי בבל וקדשוה קדושה שנייה, ואותה קדושה לעתיד לבא:

משניות מבוארות – קהתי

– מנחות ק"ג, א; אלא אמרו: ודאי – טמא, ספק – טהור (תוספתא עדות ג, א).

והתיר בשלושה דברים אלה.

~ יום המישי ~

באור משנה ה

אמר רבי אליעזר: שמעתי – מרבתי, פשהו בונים בהיכל – בימי עזרא, עושים קלעים להיכל – כלומר היו תולים קלעים (מסכים) סביב מקום ההיכל, וקלעים לעזרות – וכן היו תולים קלעים סביב מקום העזרות, אלא שבהיכל בונים מבחוץ – מחוץ לקלעים, שהיו תולים את הקלעים מבפנים למקום החומה, והבנאים בונים את החומה מבחוץ, כדי שלא יזונו עיניהם מן ההיכל (רש"י שבועות טו, א), ובעזרה בונים מבפנים – לקלעים, שהיו תולים את הקלעים החומה, והבנאים בונים את החומה מבפנים לקלעים. אמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין – קרבנות במקום המקדש, אף על פי שאין בית – בית המקדש, ואוכלים – הכהנים – קדשי קדשים – במקום העזרה, אף על פי שאין קלעים – שאין חומה לעזרה, שכן קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים, דהיינו בחצר המשכן שהיה מוקף קלעים (שמות כו, ט); וכן במקדש בתוך העזרה, שאף חומות העזרה נקראו "קלעים". ואוכלים קדשים קלים ומעשר שני – בירושלים, אף על פי שאין חומה – לירושלים, שקדשה ראשונה – שקידש המלך שלמה את המקדש ואת ירושלים, קדשה לשענה וקדשה לעתיד לבא – לעולם, ואפילו לאחר שחרב הבית ונפרצו חומות ירושלים, לא נפקעו המקומות הללו מקדושתם, ולפיכך מקריבים במקום המקדש, אף על פי שאין בית המקדש בנוי; ואוכלים קדשי קדשים בכל העזרה, אף על פי שהיא חרבה ואינה מוקפת מחיצה; ואוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים, אף על פי שאין שם חומות. ברם, קדושת ארץ ישראל כולה, לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא נתקדשה בכיבוש ראשון אלא לשענה, עד שעלה עזרא וקידשה קדושה שנייה, וקדושה זו קידשה לשענה וקידשה לעתיד לבוא (ענין ומב"ס הל' בית הבחירה ו, טז).

בגמרא (מגילה י, א) פירשו תחילה משנתנו, שנחלקו בה רבי אליעזר ורבי יהושע, ורבי אליעזר סובר, שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא. הלכך נטהרו בנייט בויכח. בבית השני, הואיל והקריבו קרבנות קודם שנגמר הבנין, עשו קלעים במקום כתלים וקידשו את ההיכל והעזרות. אבל לדעת רבי יהושע

העיד רבי עקיבא משום נחמיה איש בית דלי שמשאיים את האשה על פי עד אחד – האשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר שמת בעלה, מתירים לה להינשא על פיו. – הלכה זו, כבר העיד עליה רבי יהודה בן בבא (לעיל ג, א), ולמה חזר עליה רבי עקיבא? דבר זה מפורש במשנה האחרונה של מסכת יבמות: "אמר רבי עקיבא: כשירדתי לעבר השנה בהרדעא, מצאתי נחמיה איש בית דלי, אמר לי: שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד, אלא רבי יהודה בן בבא (שלדעת רבי יהודה בן בבא בלבד משיאים את האשה על פי עד אחד). ונמיתיה (ואמרת) לו: כן הדברים (נכונים) הדברים שאמרת, שאמנם כל החכמים חולקים על רבי יהודה בן בבא). אמר לי (נחמיה): אמור להם (לחכמים שבארץ ישראל) משומי: אתם יודעים שהמדינה משובשת בגייסות (בחיילות האויב, ואיני יכול לילך אצלכם לארץ ישראל ולהעיד מה שמשמתי), מקובלני מרבן גמליאל הזקן. שמשאין את האשה על פי עד אחד. וכשבאתי (המשך דברי רבי עקיבא) והוצאתי הדברים לפני רבן גמליאל (נכדו של רבן גמליאל הזקן), שמח לדברי ואמר: מצאנו חבר לרבי יהודה בן בבא (המעיד כשמועתו). מתוך הדברים נזכר רבן גמליאל, שנהרגו הרוגים בתל ארזא. והשיא רבן גמליאל הזקן נשותיהם על פי עד אחד." העיד רבי יהושע על עצמות – של מת, שנמצאו בדיר העצים – בלשכת עצי המערכה שהיתה בעזרת נשים שבמקדש, ועל זה אמרו חכמים: מלקט עצים עצם – מלקטים העצמות הללו שנמצאו ומוצאים אותם מן העזרה, והכל טהור – כל מה שבעזרה טהור, ואין חוששים שמא נמצאו בהם אדם וכלים, לפי שעזרת נשים דינה כרשות הרבים, וכל ספק טומאה ברשות הרבים טהור הוא. וכן אין חוששים שמא יש שם קברות, שכל ארץ ישראל בחזקת טהרה (גמרא זבחים ק"ג, א; רמב"ם). בתוספתא מובא: "מעשה שנמצאו עצמות בירושלים בדיר העצים, ובקשו חכמים לטמא את ירושלים כולה. אמר להם רבי יהושע: בושא וכלימה היא לנו שנטמא את בתינו... (ובברייתא בגמרא מובא: לא בושא וכלימה היא לנו שגזור טומאה על עיר אבותינו?)

ז אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מִקְבֵּל אֲנִי מֵרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְאִי, שֶׁשָּׁמַע מֵרַבּוֹ, וְרַבּוֹ מֵרַבּוֹ, הֵלְכָה לְמִשְׁחָה מְסִינֵי, שְׂאִין אֲלֵיהוּ בָּא לְטַמְּא וּלְטַהֵר, לְרַחֵק וּלְקַרְבּוֹ, אֲלֵא לְרַחֵק הַמְקַרְבִּין בְּזוּרְעַ וּלְקַרְבּוֹ הַמְרַחְקִין בְּזוּרְעַ. מִשְׁפַּחַת בֵּית צְרִיפָה הָיְתָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְרַחֲקָה בֶּן צִיּוֹן בְּזוּרְעַ; וְעוֹד אַחֲרַת הַיְתָה שָׁם, וְקִרְבָּה בֶּן צִיּוֹן בְּזוּרְעַ; כְּגוֹן אֵלוֹ, אֲלֵיהוּ בָּא לְטַמְּא וּלְטַהֵר, לְרַחֵק וּלְקַרְבּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: לְקַרְבּוֹ אֲבָל לֹא לְרַחֵק. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: לְהַשׁוּת הַמַּחְלֶקֶת. וְחַכְמִים אֹמְרִים: לֹא לְרַחֵק וְלֹא לְקַרְבּוֹ, אֲלֵא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנֹאמְרוּ (מלאכי ג, כג-כד): "הֲנִי שִׁלַּח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִ" וְגוֹמְרֵ, "וְהִשִּׁיב לְכִי אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְלִבְנֵי עַל-אֲבוֹתָם."

ס ל י ק מ ס כ ת ע ד ו י ו ת

פירוש ברטנורא

ז הלכה למשה מסיני. שהראה לו הקב"ה למשה בסני דור דור ודורשיו, והראהו שאין אלוהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרוב לברר ספק משפחות המטומעות מי נטמע ומי לא נטמע, אלא יניחם והם כשרים לעתיד לבא, והלכה היא משפחה שננטמעה נטמעה: אלא לרחק המקורבים בזרוע. שהכל מחויבים אתם בפסולים, אלא שנתקרבו בזרוע. אבל משפחה שננטמעה מחמת שלא נודע פסולה, יניחה בכשרותה: בית צריפה. כך שם המשפחה: ורחקה. הכריז עליהן שהן פסולין: בן ציון. אינש אלמא הוה ובעל זרוע: ועוד משפחה אחרת היתה שם. שהיתה פסולה: וקורבה בן ציון בזרוע. והכריז עליהן שהן כשרים להתחתן בהם. והם התנא על כבוד הבריות ולא הזכיר שם המשפחה הפסולה שקורבה בן ציון בזרוע כמו שהזכיר שם המשפחה הכשרה, ללמדך כמה צריך אדם לזהר שלא לספר בגנות חברו, ולהיות כוסה קלון. אם כך בפסולים, כל שכן בכשרים: כגון אלו. שכשרותן ופסולתן ידועה, אלא שנתרחקו בזרוע ונתקרבו בזרוע: לקרב אבל לא לרחק. המשפחה הכשרה שנתרחקה בזרוע, הוא מקרב. אבל אינו מרחק אותה שנתקרבה בזרוע: שנאמר והשיב לב אבות על בנים. שעתיד לומר ברוח הקודש זה מבני בניו של זה. ולדברי ר' שמעון, אבות אלו החכמים, ובנים אלו התלמידים, שיהיה לב כולן שוה ולא יפול ביניהן מחלוקת:

משניות מבוטאות – קהתי

בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְרַחֲקָה בֶּן צִיּוֹן בְּזוּרְעַ – שהיה בן ציון אדם תקיף ואלם, וריחק בכוח הזרוע את משפחת בית צריפה, שהיתה משפחה כשרה והכריז עליה שהיא פסולה. וְעוֹד אַחֲרָת – משפחה אחרת, הָיְתָה שָׁם – שהיתה פסולה, ולא רצה התנא להזכיר את שמה, שחס על כבודה, ללמדך כמה צריך אדם לזהר שלא לספר בגנות חברו ולהיות כוסה קלון (ברטנורא). וְקִרְבָּה בֶּן צִיּוֹן בְּזוּרְעַ – שהעמידה בחזקת משפחה כשרה, כְּגוֹן אֵלוֹ – שכשרותן ופסולתן ידועה, אלא שנתרחקו בזרוע ונתקרבו בזרוע, אֲלֵיהוּ בָּא לְטַמְּא וּלְטַהֵר, לְרַחֵק וּלְקַרְבּוֹ – להסיר החמסים ולהעמיד האמת על כנו, לפסול את הטמא ולרחקו, ולהכשיר את הטהור ולקרבו. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: לְקַרְבּוֹ אֲבָל לֹא לְרַחֵק – אליהו הנביא יבוא לקרב את אלו שנתרחקו בזרוע, אבל לא לרחק את אלו שנתקרבו בזרוע, שהואיל ונתקרבו לא ירחק אותם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: לְהַשׁוּת הַמַּחְלֶקֶת – אין אליהו הנביא בא אלא להשוות המחלוקת בין החכמים. וְחַכְמִים אֹמְרִים: לֹא לְרַחֵק וְלֹא לְקַרְבּוֹ – יבוא אליהו הנביא, אֲלֵא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם – "כל השתדלותו לא יהיה אלא בהשלמתם (של בני אדם) לתורה ולתעודה, ולדעת האמתיות, ולמידות המעולות ולהשגת תכלית השלמות... ועל זה אמרו: לעשות שלום בעולם. שהאבה וקירוב הלבבות הם סיבת האמת בכל דבר, והיא בנין אב לכולם (המאירי). ויש מפרשים: לעשות שלום לישראל מן האומות, ולבשר אותם על ביאת הגואל... (הראב"ד). שְׁנֹאמְרוּ: "הֲנִי – יש גורסים כנוסח הכתוב: הנה אנני שִׁלַּח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִ – לפני בוא יוסף ה' הגדול והנורא. וְהִשִּׁיב לְכִי אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְלִבְנֵי עַל-אֲבוֹתָם" – לפי ברטנורא ואחרים, כל התנאים שבמשנתנו למדים דבריהם מהפסוק "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", שלדעת רבי יהושע ורבי יהודה בא הכתוב לומר, שעתיד אליהו להודיע ברוח הקודש, של מי הבנים; ולדעת רבי שמעון, "אבות", אלו החכמים, ו"בנים" אלו התלמידים, שיהא לב כולם שווה ולא תפול ביניהן מחלוקת, ולדעת חכמים הפסוק כפשוטו הוא, שיעשה שלום בעולם, ולא תהא שנאה בין הבריות, ויתאחדו הלבבות של בנים ואבות לשוב אל ה' ולקיים תורתו.

הסובר, שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, לא הוצרכו לקלעים (וכן מפרש המאירי). ברם, דוחים שם פירוש זה, ומפרשים, שאף רבי אליעזר סובר כרבי יהושע, שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, ולא בא כל אחד מהם אל לומר מה שהוא שמע. ולמה, אם כן, היו עושים קלעים, לפי שמועת רבי אליעזר? לשם צניעות בלבד.

~ יום שישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ז

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מִקְבֵּל אֲנִי מֵרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְאִי, שֶׁשָּׁמַע מֵרַבּוֹ, וְרַבּוֹ מֵרַבּוֹ, הֵלְכָה לְמִשְׁחָה מְסִינֵי – שהראה לו הקב"ה למשה בסני דור דור ודורשיו (ברטנורא), והראהו, שְׂאִין אֲלֵיהוּ בָּא לְטַמְּא וּלְטַהֵר, לְרַחֵק וּלְקַרְבּוֹ – אליהו הנביא העומד להתגלות לפני ביאת המשיח ולברר ספקות, אינו בא לברר בעינינו יחוסן של משפחות, שננטמעו בהן ספקי פסולים, כדי לפסול ולרחק משפחות או להכשיר ולקרבו אותן, שכן כל משפחה תישאר בחזקת כשרותה, אֲלֵא – בא הוא, לְרַחֵק הַמְקַרְבִּין בְּזוּרְעַ – המוחזקים פסולים וראויים להיות רחוקים, אבל נתקרבו בכוח הזרוע, וּלְקַרְבּוֹ הַמְרַחְקִין בְּזוּרְעַ – לקרב משפחות כשרות שרוחקו בכוח הזרוע. הַרְמַבַּיִם בפירושו למשנתנו כותב: "לא נשמע ממש רבנו עליו השלום זה הלשון, אבל שמע ממנו זה הענין, לפי שמשם סיפר בביאת המשיח. ולשון התורה: "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך"..." (דברים ל, ד); "ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך"..." (שם ט, ג); "ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך"..." (שם ט, ו), והגיד להם גם כן מפי הגבורה בהקדמותי וסיבותי, ושיקדים אותו האיש לישר לו הארץ, והוא אליהו, והודיע להם שאיש ההוא לא יוסיף ולא יגרע בתורה, אבל יסלק ויטיר החמסים בלבד. ואין בזה מחלוקת... אבל נפלה המחלוקת ברעות שיסיר, מה הם. ואמר רבן יוחנן בן זכאי שהרעות שיסיר הן, להרחיק אדם פסול ביחוסו, ששב כשר בזרוע (שחזר להיות נכר בכוח הזרוע. באלימות). ולקרבו האדם הכשר שהורחק מקהלה כהונה או מקהל ישראל בזרוע. והמשיל (התנא) בשתי משפחות: "מִשְׁפַּחַת בֵּית צְרִיפָה הָיְתָה

משניות מסכת עבודה זרה

פרק ראשון

א לפני אידיהן של גוים שלשה ימים, אסור לשאת ולתת עמהן, להשאילן ולשאול מהן, להלוותן וללוות מהן, לפרען ולפרע מהן. רבי יהודה אומר: נפרעין מהן, מפני שהוא מצר לו. אמרו לו: אף על פי שמוצר הוא עכשיו, שמח הוא לאחר זמן.

ב רבי ישמעאל אומר: שלשה ימים לפניהם ושלשה ימים לאחריהם אסור. וחכמים אומרים: לפני אידיהן אסור, לאחר אידיהן מתר.

פירוש ברטנורא

א לפני אידיהן של גוים, שם כנינו לגנאי להנהיג ולמועדיהם: לשאת ולתת. למכור ולקנות. משום דאולי ומורו לע"ז כיום אידם: להשאילן, בהמה וכלים, מדי דהררא בעינא: להלוותם. מעות. דלא הררי בעין, דמלוה להוצאה נתנה: לפורען. כשהן נפרעין אולו ומורו לע"ז כיום אידם: מפני שהוא מיצר. על מעותיו שאינם חזרים לו, ולא אויל ומודה: שמח הוא לאחר זמן. למחר ביום אידו, ואויל ומודה. ואין הלכה כר' יהודה. ודוק במלוה בשטר אסור להפרע מהם, אבל במלוה על פה שרי, מפני שהוא כמציל מידם:

ב לאחר אידיהן מותר. וכן הלכה. ובגולה שאין אנו יכולים להעמיד עצמנו מלישא וליתן עמם, שעיקר פרנסתנו מהם, ועוד משום יראה, אינו אסור אלא יום אידם בלבד. והאידיא נהוג עלמא היתר אפילו בכל יום אידם, משום דקים להו לרבנן בנווייהו דלא אולו ומורו. [דכל הני דאתסרי בו המסכתא

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

משנתנו עוסקת באיסור משא ומתן עם הגויים עובדי עבודה זרה לפני חגיגה. המשנה מכנה את חגיגה של הגויים "אידיהם", על שם הכתוב (דברים לב, לה): "כי קרוב יום אידם". ויש גורסים: "עידיהם" (בע"ז) על שם הכתוב (ישעיהו מד, ט): "ויצרי פסל כלם תהוה וחמודיהם כל יועילו, ועדיהם המה" (גמרא).

לפני אידיהן של גוים – לפני חגיגה של גויים עובדי עבודה זרה, שלשה ימים, אסור לשאת ולתת עמהן – במקח וממכר, שמא ילכו בחגם ויודו לאלילים על רווחיהם, ויעבור ישראל משום "ישם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך" (שמות כג, יג), ודרשו: אל תגרום ששם האליל יהא נשמע על ידי אחרים. וכן אסור להשאילן ולשאול מהן – בהמה או כלים, לפי שהגוי שמח כשישראל שואל ממנו וזקוק לטובתו, להלוותן וללוות מהן – מעות, לפרען – לשלם להם חוב, ולפרע מהן – ולגבות מהם חובם, שבכל הדברים הללו הגוי שמח, ומודה לאליל על כך. רבי יהודה אומר: נפרעין מהן – מותר לגבות חוב מגוי, מפני שהוא מצר לו – שפרעון החוב גורם לו צער, ואינו מודה לאלילו על כך. אמרו לו – חכמים: אף על פי שמוצר הוא עכשיו, שמח הוא לאחר זמן – ביום חגו, שסילק חובו, והוא מודה אז לאלילו. והלכה כחכמים. בגמרא מבואר (עבודה זרה ג, א): שדווקא מילווה בשטר אסור להיפרע מהם, אבל מילווה על פה מותר להיפרע, מפני שהוא כמציל מידם, ובכגון זה אין חוששים להודאתו, כשאין שם מכשול בגוף עבודה זרה.

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, ונחלקו בה תנאים אם גם לאחר חגיגה אסור לשאת ולתת עם הגויים.

רבי ישמעאל אומר: שלשה ימים לפניהם ושלשה ימים לאחריהם אסור – כשם שאסור משא ומתן עם הגויים לפני חגיגה, כך אסור גם לאחר חגיגה, שמודים הם לאליל על כל דבר טוב שיזדמן להם לאחר יום חגם. וחכמים אומרים: לפני אידיהן אסור – בגמרא מבואר שיש הבדל בין חכמים לתנא של המשנה הקודמת, שלדעת התנא במשנה הקודמת אסור משא ומתן שלושה ימים לפני חגם (מלבד יום החג). ולדעת חכמים כוללים שלשת הימים גם את יום החג. הבדל אחר: אם נשא ונתן בדיעבד, לדעת התנא במשנה הקודמת מותר בהנאה, שהרי הוא אומר: אסור לשאת ולתת עמהן, דהיינו

מסכת עבודה זרה

פתיחה למסכת עבודה זרה

כתוב בתורה (שמות לד, יב-ט): "השמר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ... וזנו אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחו. ולקחת מבנותיו לבניך..." מכאן, שאסור להתקרב לגוים עובדי עבודה זרה; ושתי סבות הן המחייבות התרחקות מעובדי עבודה זרה: א. שלא להתערב בגוים ושלא ללכת בדרכיהם, כמפורש בתורה; ב. שלא להיות גורם לגוי שיעבוד עבודה זרה. לפיכך אסור למכור לגוים דברים שדרכם להשתמש בהם לצורכי עבודה זרה, כן אסור חכמים משא ומתן עם הגויים לפני חגיגה, שלא יודו בחגיגה לאלילים על הרווחים שעשו במשא ומתן זה. כל הדברים שמשתמשים בהם הגוים לעבודה זרה או שמקריבים לה, אסורים לישראל בהנאה. כן גזרו על יינם משום איסור יין נסך; ואף יין של ישראל שנגע בו הגוי, גזרו עליו חכמים, שמא עשאו יין נסך בנגיעתו, כלומר שמא כיוון לשם ניסוך לעבודה זרה.

מסכת עבודה זרה דנה בפרטי כל האיסורים הללו, והיא משלימה בזה את דיני עבודה זרה שנישנו במסכת סנהדרין (ז, ו-ז). ומכאן נקבעה מסכת זו בסדר גזיקין.

הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות כותב: "אחר כך התחיל לדבר על 'עבודה זרה' – לפי שעניינה דבר מוכרח לשופט שידענו, ואז יהיה שלם. כשידע נימוסי העבודות ההן וחוקותיהן ומה שצריך אליהן – אז ידע היאך ידין עליהן... והניח זו המסכת לאחרונה – מפני שלא יקרה ענין עבודה זרה אלא באחד מני אלף ולימים רחוקים".

ראוי לזכור, שאיסורים רבים שאסרו חכמים משום עבודה זרה אינם אמורים אלא בגוים שעובדים עבודה זרה ממש, וכך כותב המאירי בפירושו לתחילת פרק ב: "וכבר התבאר, שדברים הללו נאמרו לאותם הזמנים, שהיו אותן האומות מעובדי האלילים והיו מזהמים במעשיהם ומכוערים במידותיהם, כעניין האמור בקצת (ויקרא יח, ג): 'כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו, וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו'. אבל שאר אומות שהם גדרים בדרכי הדתות, שהם נקיים מכיעורם שבמדות הללו, ואדרבא שמענישים עליהם, אין ספק שאין לדברים הללו מקום להם כלל".

ג ואלו אידיהן של גוים: קלנדא, וסטרנורא, וקרטיס, ויום גנוסיא של מלכים, ויום הלדה, ויום המיתה; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: כל מיתה שיש בה שרפה – יש בה עבודה זרה; ושאיין בה שרפה – אין בה עבודה זרה. יום תגלחת זקנו ובלורתו, יום שעלה בו מן הים, ויום שיצא בו מבית האסורים, וגוי שעשה משתה לבנו – אינו אסור אלא אותו היום, ואותו האיש בלבד.

פירוש ברטנורא

מיירי בעובדי אלילים וע"ז ממש]:

ג קלנדא. שמונה ימים אחר תקופת מבת: סטרנורא. שמונה ימים קודם התקופה. לפי שראה אדם הראשון יום שהיה מתמעט והולך, אמר, אוי לי שמה בשביל שסרחתי חוזר העולם לתווך ובוהו, עמד וישב שמונה ימים בתענית [ובתפלה], כיון שנפלה התקופה וראה יום שמאריך והולך, אמר מנהגו של עולם הוא, עמד ועשה שמונה ימים טובים. לשנה אחרת, עשאו אלול ואלו ימים טובים. הוא קבעם לשמים, והם קבעום לע"ז: קרטיס. יום תפיסת בו מלכות, וקבעום יום איד: גינוסיא. יום שמעמדיון בו מלך: יום הלידה. יום שנולד בו המלך: שריפה. ששרפו עליו כלי תשמישו כדרך ששורפין על המלכים: יש בה ע"ז. כלומר אותו היום יש להם איד לע"ז, וכן משנה לשנה כל ימי בנו. וכל הנך דחשבינן עד השתא, חשיבי להו ואסורים שלשה ימים לפניהם: אבל יום תגלחת זקנו, שאינו זמן הקבוע לרבים אלא כל אחד כשמגלח עושה יום איד: ובלורתו. שמניח בלורית מאחוריו כל השנה כולה ואינו מגלח אלא משנה לשנה, ויום שמגלח עושה יום איד: ויום שעלה מן הים. ומקריב זבחים לע"ז על שנצול. בכל הנך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו, דלא חשיבי כולי האי:

משניות מבוארות – קהתי

ישיש בה שרפה – ששורפים על המת את כלי תשמישו, יש בה עבודה זרה – כלומר אותו היום הוא יום איד לעבודה זרה, ושאיין בה שרפה – אבל מיתה שאין שורפים בה על המת כלי תשמישו, אין בה עבודה זרה – אין עושים יום איד לעבודה זרה ביום המיתה; אלו הם ימי החג, שאסור במשא ומתן עם הגויים שלושה ימים לפניהם. אבל יום תגלחת זקנו – של כל גוי, שאינו יום הקבוע לרבים, אלא כל אחד כשמגלח עושה יום איד, ובלורתו – הן השערות שהיה משייר בקדקדו ואינו מגלחן אלא משנה לשנה, ויום שמגלח את הבלורית עושה יום איד, יום שעלה בו מן הים – שמקריב זבחים לעבודה זרה על שניצל, וקובע לו יום איד, ויום שיצא בו מבית האסורים – שעושה אותו יום איד, וגוי שעשה משתה לבנו – ביום חתונתו, בכל אלו אינו אסור – במשא ומתן עם הגוי, אלא אותו היום – ולא שלושה ימים לפניו, ואותו האיש בלבד – ורק עם אותו הגוי החוגג את יום אידו.

לכתחילה, אבל בדיעבד מותר; וחכמים אומרים: "אסור" אפילו בדיעבד. והלכה כמשנה הקודמת. לאחר אידיהן מתר – לשאת ולתת עם הגויים.

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות שאסור משא ומתן עם הגויים לפני תהייה, באה משנתנו לפרט את ימי החגים של הרומיים, ששלטו בתקופת המשנה בארץ ישראל. ואלו אידיהן של גוים – כמבואר לעיל; קלנדא – ראש החודש שלהם, ובייחוד ראש שנתם, וסטרנורא – חג שהיו חוגגים אותו בסוף השנה, והתחילו ביום שבעה עשר בדצמבר. וקרטיס – יום נצחון לרומיים, שבו כבשו את אלכסנדריה של מצרים. בגמרא מבואר: יום שתפסה בו רומי מלכות, ויום גנוסיא של מלכים – יום שמעמידים בו מלך, והוא יום חג לכל ימי חייו, ויום הלדה – של המלך, ויום המיתה – של מלך, שעושים חג כל ימי בניו, דברי רבי מאיר – הסובר שיום המיתה נחשב כיום איד, אף על פי שלא שרפו עליו את בגדיו וכלי תשמישו. וחכמים אומרים: כל מיתה

המשך ביאור למס' סוטה ימי ספירת העומר ליום חמישי עמ' א

20 בעי רב אשי לפי איזה שיעור זמן משערים, דמתרחק – קשירת שני
 21 חוטים שרחוקים אחד מהשני, או דמתקרב – קשירת שני חוטים
 22 שקרובים אחד לשני, ונדרש פחות זמן לקושרם. מסיקה הגמרא,
 23 תיקו.
 24 שנינו בברייתא, תנין בן פנחס אומר שהשיעור הוא כרי שתושיט
 25 ידה לתוך פיה ליפול את הקיפס. בעי רב אשי לפי איזה שיעור
 26 זמן משערים, דמתרחק או דלא מתרחק – להוציא קיסם שנמצא דחוק
 27 בין השניים, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה
 28 הגמרא, תיקו.
 29 שנינו בברייתא, פלימו אומר שהשיעור הוא כרי שתושיט ידה
 30 לסל ליפול בכר ותיטלו. בעי רב אשי לפי איזה שיעור זמן
 31 משערים, דמתרחק או דלא מתרחק – להוציא ככר שנמצא דחוק
 32 בסל, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק
 33 האם משערים בדתא או בעתיקא – בסל חדש או בישן, סל חדש
 34 אינו נוח לשימוש משום שיוצאים ממנו חוטי האריגה, אך סל ישן נוח
 35 לשימוש ונדרש פחות זמן להוציא ממנו את הככר. וכן יש להסתפק
 36 האם משערים בקמיא או בקריא – בככר חם או קר, בככר חם
 37 צריך להוציאו מן הסל בנחת כדי שלא ימעך ויפול מידו, אך בככר קר
 38 נדרש פחות זמן להוציאו מן הסל.

1 משום שאם בן – שהשיעור הוא רק כדי צליה אלא שהוא אותו
 2 שיעור זמן כמו גמיעה, תינין בן עזאי – נמצא שאין חילוק בין רבי
 3 עקיבא לבן עזאי, שהרי גם לדעת בן עזאי השיעור הוא כדי צליית
 4 ביצה, אלא מוכח שכונות רבי עקיבא לשיעור של צלייה וגמיעה.
 5 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהודה בן בתירא,
 6 התיב – בברייתא הראשונה, אמר רבי יהודה בן בתירא שהשיעור
 7 הוא כרי לגמיע שלש ביצים זו אחר זו, ואילו התיב – בברייתא
 8 השנייה, אמר שהשיעור הוא כרי לגמיע ביצה אחת.
 9 מתרצת הגמרא, מה שאמר רבי יהודה בן בתירא בברייתא הראשונה
 10 שהשיעור הוא כדי לגמיע שלש ביצים, אין זו דעתו, שהרי הוא סובר
 11 כדי גמיעת ביצה אחת. אלא לך בריו דרבי עקיבא קאמר, דקאמר
 12 רבי עקיבא שמשערין בצליה ובגמיעה של ביצה אחת, וכפי
 13 שביארה הגמרא את שיטתו, ולדבריו אמר רבי יהודה בן בתירא,
 14 מדוע אתה משער בצליה וגמיעה של ביצה אחת, אימא – תאמר
 15 שיעור של גמיעה לחודה, כלומר כרי לגמיע שלש ביצים זו אחר
 16 זו, תינינו צליה וגמיעה – ששיעור זה שווה לצלייה וגמיעה של
 17 ביצה אחת.
 18 שנינו בברייתא, רבי אליעזר בן רמייה אומר שהשיעור הוא כרי
 19 שיקשור כרי ינאם – שיקשור האורג את החוטים שיוצאים מהבד.

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עזר והדר"

רש"י

דף נה עמוד ב. רבי יוסי ברבי חנינא אמר, מהבא - מכאן יש ללמוד שאין עין הרע שולטת בזרעו של יוסף, שיעקב בברכתו למנשה ואפרים בני יוסף אמר (שם מח טז), 'המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים, ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק, וידגו לרב בקרב הארץ, ומכך שנקט לשון 'וידגו וגו', מבואר שזרעו של יוסף נמשלו לדגים, ומה דגים שפנים, המים של הים מכסים עליהם, ולכן אין עין רעה שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם.

הגמרא ממשיכה לבאר את תקנתו של הנכנס לעיר: ואי דחיל מעינא בישא דיליה - ואם חושש הוא מעין הרע של עצמו, שזיוק בה אחרים, ליתווי אטרפא דנחיריה דשמאליה - יביט על הדופן השמאלי של חוטמו.

הגמרא ממשיכה להביא מדברי האמוראים שישבו יחדיו: פתח איך - פתח אמורא אחר [השלישי] ואמר, האי מאן דחליש - מי שחלה, יומא קמא לא לגלי - ביום הראשון לחוליו לא יגלה לאחרים שחלה, כי תיבי דלא לתרע מזליה - כדי שלא יורע מזלו, אבל מפאן ואילך לגלי - אם חוליו ממשיך, יגלה שחלה, כי הא דרבא - כמו שמצינו ברבא, דבי תוה חליש - כאשר היה חולה, יומא קמא לא מגלי - ביום הראשון לחוליו לא גילה שחלה, אבל אם חוליו המשיך מפאן ואילך, אמר ליה לשמעיה - היה אומר למשמשו, פוק אכריו, רבא חלש - צא והכרו שרבא חלה, ויתפרסם הדבר שחליתי, ומאן דרחים לי, לבעי עלי רחמי - ומי שאוהב אותי, יתפלל ויבקש עלי רחמים, ומאן דסני לי, לחדי לי - ומי ששונא אותי, ישמח על כך שחליתי, ועל ידי זה ישוב חרון האף מעלי, ודבר זה נלמד מדבתיב (משלי כד יז) 'בנפול אויבך אל תשמח, ובכשלו אל יגל לבך, פן יראה ה' ורע בעיניו, והשיב מעליו אפו', הרי שהשמחה בתקלת אויבו, גורמת להסרת חרון האף מאיבו. הגמרא מבארת את מנהגו של שמואל כאשר היה רואה חלום טוב או רע, ומתוך כך מבארת מתי החלומות שוא ידברו: שמואל כי תוה חזי חלמא בישא - כאשר שמואל ראה חלום רע, שרצה שלא יתקיים, אמר את הפסוק (זכריה י ב) 'וחלומות השוא ידברו', וכוונתו היתה שהחלומות שקר ידברו, ולא יתקיימו דבריהם. וכי תוה חזי חלמא טבא - וכאשר ראה חלום טוב, שרצה שיתקיים, אמר וכי 'וחלומות השוא ידברו', בלשון תמיהה, וכי החלומות שקר ידברו, ודאי שאינו כן, אלא אמת ידברו, ויתקיימו דבריהם.

מקשה הגמרא: מדוע אמר שמואל שדברי החלומות הם דברי שוא, והבתיב (במדבר יב ו), 'ויאמר שמעו נא דברי, אם יהיה נביאכם ה', במראה אליו אתודע בחלום נביאיו, ודברי החלום הם דברי אמת.

הגמרא מביאה שרבא הקשה כן על הפסוקים עצמם: רבא רמי [הקשה], בתיב 'בחלום אדבר בו', הרי שהקדוש ברוך הוא מדבר בחלום עם נביאיו, ודברי החלום הם דברי אמת, ומאיך בתיב 'וחלומות השוא ידברו', ומבואר שדברי החלומות הם דברי שוא.

מתרצת הגמרא: לא קשיא, פאן על ידי מלאך - בפסוק 'בחלום אדבר בו', מדובר שהחלום נאמר לאדם על ידי מלאך, ומלאך אינו משקר, ובאופן זה דברי החלום הם דברי אמת, וכאן על ידי שד - ובפסוק 'וחלומות השוא ידברו' מדובר שהחלום נאמר לאדם על ידי שד, והשדים אינם מדברים אמת, ובאופן זה דברי החלום הם דברי שוא, ומיושבת הסתירה בין הפסוקים. ועל אופן זה אמר שמואל 'וחלומות השוא ידברו', כאשר ראה חלום רע.

53 (ב) במשנה שאינם גולים אלא לוקים את הארבעים, ומנין שאף הם
 54 אינם לוקים אלא אם כן נגמר תחילה דינו של הנידון לגלות על
 55 פיהם.
 56 מבאר הגמרא: אַתְּיָא ר' יוֹצֵחַ ר' יוֹצֵחַ - יש ללמוד זאת בגזירה
 57 שזה לגבי חיובי גלויות ממיזבי מיתות, לפי שבשניהם נאמרה תיבת
 58 'ר'צח'.
 59 הגמרא מביאה מעשה שאירע עם יהודה בן טבאי, תְּנִיא, אָמַר רַבִּי
 60 יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי, אֲרָאָה בְּנִחְמָה, כלומר, לא אוכה לראות בנחמת
 61 ציון, ולשון שבועה הוא, אִם לֹא הִיָּה הַמַּעֲשֶׂה כַּפִּי שֶׁאֲנִי מִסְפְּרוֹ,
 62 שְׁהִרְגֵתִי בְּבֵית דִּין עַד זֶמְנָם, שהחום אחד משני העדים אחר שנגמר
 63 דינו של הנידון על פיהם והרגתו, כְּדִי לְהוֹצִיא מִלְּפָנֶיךָ שְׁל הַצְּדוּקִים,
 64 שְׁהָיוּ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הָעֵדִים הוֹזְמִין נְהָרִין עַד שְׁיִהְיֶה הַנִּידוֹן עַל
 65 פיהם, ולפיכך הרגתו כדי להוכיח שאין הדין כן.
 66 אָמַר לוֹ שְׁמַעוֹן בֶּן שְׁמַת, אֲרָאָה בְּנִחְמָה - לא אוכה לראות בנחמת
 67 ציון, אִם לֹא שֶׁהָדִין הוּא כַּפִּי שֶׁאֲוֹמֵר אֲנִי לָךְ, שֶׁשִּׁפְכֶתָּ דָם נֶקֶד,
 68 שְׁהָרִי אֲמָרוּ חֲכָמִים שֶׁאֵין הָעֵדִים הוֹזְמִין נְהָרִין עַל שֶׁזִּמְמוּ לְהַרְגוֹ
 69 אדם בעדותם, עַד שְׁיִזְמְמוּ שְׁנֵיהֶם - עד שיוזמו שני העדים בבית
 70 דין, וכמו כן אֵין הָעֵדִים הוֹזְמִין לִזְקֵן עַל שֶׁזִּמְמוּ לְחַיֵּב אִדָּם
 71 מַלְקוּת, עַד שְׁיִזְמְמוּ שְׁנֵיהֶם, ומכיון שבמעשה זה לא הוחם אלא עד
 72 אחד לא היה לך להורגו, ונמצא ששפכת דם נקי.
 73 מִיָּד קָבַל עָלָיו רַבִּי יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי שֶׁאֵינוֹ מוֹרֵה הוֹרָאָה מֵעַתָּה אֱלָא
 74 לְפָנֶיךָ שְׁמַעוֹן בֶּן שְׁמַת, כְּדִי שֶׁאִם יֵטַעַה בְּהוֹרָאתוֹ יַעֲמִידוֹ שְׁמַעוֹן בֶּן
 75 שֹׁטַח עַל הָאֲמַת. וְכָל יָמָיו שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי הוּא הִיָּה מְשִׁתַּפֵּחַ
 76 עַל קַבְרוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעַד שֶׁהָרַגוּ, כְּדִי לְפַיֶּסוֹ, וְהָיָה קוֹלוֹ נִשְׁמָע - הָיוּ
 77 שוֹמְעִים קוֹל, אֲךָ לֹא הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁל מִי הוּא הַקּוֹל, לְפִי שֶׁהָיָה זֶה
 78 בְּלִילָה, אוּ בַיּוֹם בְּמִקּוֹם שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹכְלִים לְרִאֲוֹתוֹ, וְכַסְּבוּרֵיךָ הָעָם
 79 לְיָמָר שֶׁקוֹל זֶה הוּא קוֹלוֹ שֶׁל הָהָרִיג, הַכּוּעֵס עַל שֶׁהָרַגוּהוּ שֶׁלֹּא
 80 כְּדִין, אָמַר לָהֶם יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי, קוֹל זֶה קוֹלִי שְׁלִי הוּא שֶׁאֲנִי
 81 מְפַיֶּסוֹ, וְלֹא קוֹלוֹ שֶׁל הָהָרִיג, תִּרְעוּ - וְאַתֵּן לָכֶם רֵאִיָּה עַל כֶּךָ,
 82 לְמַחֵר הוּא מֵת אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע - לאחר שאני אמות, שוב לא יהא
 83 קול זה נשמע.
 84 אָמַר לֵיהּ רַב אֶהָא בְּרִיהּ דְּרַבָּא לְרַב אִשֵּׁי, מה ראייה היא זו, הרי
 85 יתכן שהקול הוא קולו של ההרוג, ואף על פי כן נפסק לאחר
 86 מיתת יהודה בן טבאי, דְּלִמָּא בְּרִינָא קָם בְּהָרִיָּה - שמא תבע אותו
 87 ההרוג לדין בפני בית דין של מעלה, אִי נָמִי פְּיִיסִי פְּיִיסִיָּה - או
 88 שמא פייסו שם יהודה בן טבאי, ועל כן לא היה משמיע עוד את
 89 קולו.

משנה

90 משנה זו מבאר מדוע נקט הכתוב 'על פי שנים עדים או שלשה',
 91 הרי מאחר ודי בשני עדים אין צריך לומר שכן הוא הדין אף
 92 בשלשה.
 93 נאמר בכתוב (דברים ז) 'על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת
 94 הַמֵּת'. ולכאורה יש לתמוה, אִם מִתְקַיְּמַת הָעֵדוּת בְּשָׁנִים - בשני
 95 עדים, לְמָה פָּרַט הַכְּתוּב - מדוע הוצרך הכתוב לפרט שמתקיימת
 96 היא אף בשלשה עדים. אֱלָא כוונת המקרא לְהַקִּישׁ (שלשה לשנים)
 97 [שָׁנִים לְשָׁלֹשָׁה] - דִּין עֵדוּת שֶׁל שְׁנֵי עֵדִים לְדִין עֵדוּת שֶׁל שְׁלֹשָׁה
 98 עֵדִים, לומר לך, מַה שֶׁשָּׁלֹשָׁה עֵדִים מוֹיְמִין אֵת הַשְּׁנַיִם - יכולים הם
 99 להזים שני עדים, אִם הַשְּׁנַיִם זִזְמוּ אֵת הַשְּׁלֹשָׁה - אף שני עדים
 100 יכולים להזים שלשה עדים. וּמִנֵּין שְׁשֵׁנֵי עֵדִים יְכֻלִּים לְהוֹזִים אֶפְּלוּ
 101 מֵאֵה עֵדִים, תְּלַמְּדוּ לְזָמֵר - לכך הוסיף הכתוב תיבת 'עֵדִים',

1 דין את הנידון על פי עדותם, ורק לאחר מכן הוזמו, אֵין הם נְהָרִין.
 2 אָמַר לוֹ אֲבִיו, בְּנִי, וְכִי לֹא קָל וְחֹמֵר הוּא, אם קודם שהרגו יש
 3 להורגם על הזמתם, על אחת כמה וכמה שאם כבר נהרג הנידון
 4 על פיהם שיש להורגם. אָמַר לוֹ בְּרִיבִי לֹאבִיו, לִיפְדֶתְנוּ רַבִּינוּ שְׁאֵין
 5 עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין, כלומר, שאי אפשר לחייב עונש על ידי לימוד
 6 בקל וחומר, ולפיכך אף שהדין נותן שיש להמיתם גם כשנהרג
 7 הנידון על פיהם, אין לעשות כן.
 8 ומנין לומדים שאין עונשין מן הדין, דְּתִנִּיא - שכך שנינו בברייתא,
 9 נאמר בכתוב (ויקרא כ ז) 'אִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח [את] אַחֲוֹתָי בַת אָבִיו אוֹ
 10 בַת אִמּוֹ וגו' וְנִכְרְתוּ לְעֵינָיו בְּנֵי עַמּוֹ, אֵין לִי - אין אני יודע שחייב
 11 כרת אֱלָא הַלּוֹקַח אֶת אַחֲוֹתָיו שֶׁהִיא בַת אָבִיו שְׁלֹא בַת אִמּוֹ -
 12 אַחֲוֹתוֹ מֵאֵם וְלֹא מֵאָב, וְכֵן הַלּוֹקַח אֶת אַחֲוֹתָיו שֶׁהִיא בַת אִמּוֹ שְׁלֹא
 13 בַת אָבִיו - אַחֲוֹתוֹ מֵאָב, אֲךָ הַלּוֹקַח אֶת אַחֲוֹתָיו שֶׁהִיא
 14 בַת אִמּוֹ וְכֵת אָבִיו מִנֵּין שֶׁחַיִּיב עֲלֵיהּ כֵּרֵת, תְּלַמְּדוּ לְזָמֵר בְּהַמְשָׁךְ
 15 הַפְּסוּק 'עֲדוּת אַחֲוֹת גִּילָה עוֹנוֹ יִשָּׂא, ומכאן יש ללמוד שאף על
 16 לקיחת אחותו מאביו ומאמו הוא חייב כרת. ולכאורה יש לתמוה,
 17 עַד שְׁלֹא יֵאמָר - מדוע הוצרך הכתוב לרבות אחותו מאביו ואמו,
 18 הרי יש לִי בְּדִין - ניתן ללמוד זאת מקל וחומר, אִם עֲנַשׁ הַכְּתוּב
 19 כרת על לקיחת אחותו שהיא בת אָבִיו שְׁלֹא בַת אִמּוֹ, וְכֵן עַל
 20 אַחֲוֹתוֹ שֶׁהִיא בַת אִמּוֹ שְׁלֹא בַת אָבִיו, אִם כֵּן אַחֲוֹתוֹ שֶׁהִיא בַת אָבִיו
 21 וְכֵת אִמּוֹ לֹא כָּל שְׁכֵן שֶׁהִיא חַיִּיב עֲלֵיהּ כֵּרֵת, הָא לְמַדְתָּ מִכֵּאֵן שֶׁאֵין
 22 עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין - שאין לומדים את עונשי התורה מקל וחומר, עד
 23 שיפרט לך הכתוב במפורש.
 24 וממשיכה הברייתא ואומרת, עוֹנַשׁ שְׁמַעוֹנוּ - ללמדנו מכאן שאין
 25 עונשין מן הדין, דְּהֵינּוּ, שאין ללמוד עונש לעוברי עבירה מקל
 26 וחומר, אֲוֵרְהָ מִנֵּין - אך מנין יש ללמוד שאף אין מזהירין מן
 27 הדין, כלומר, שאין ללמוד אזהרה לענין חיוב מלקות מקל
 28 וחומר, תְּלַמְּדוּ לְזָמֵר לגבי אזהרה התורה שלא ליקח אחות (שם יז)
 29 'עֲדוּת אַחֲוֹתָי בַת אָבִי אוֹ בַת אִמּוֹ וגו', לֹא תִגְלַח עֲרֻוֹתָי, אֵין
 30 לִי - אין אני יודע אזהרה אֱלָא בְּלוֹקַח אֶת אַחֲוֹתָיו שֶׁהִיא בַת אָבִיו
 31 שְׁלֹא בַת אִמּוֹ וְכֵן בְּלוֹקַח אֶת אַחֲוֹתָיו שֶׁהִיא בַת אִמּוֹ שְׁלֹא בַת אָבִיו,
 32 אַבֵּל אַחֲוֹתוֹ שֶׁהִיא בַת אָבִיו וְכֵת אִמּוֹ מִנֵּין שֶׁהוּא לּוֹקַח עֲלֵיהּ,
 33 תְּלַמְּדוּ לְזָמֵר (שם יא) 'עֲדוּת בַת אִשֵּׁת אָבִיךָ מוֹלַדֵּת אָבִיךָ אַחֲוֹתָי הִיא
 34 לֹא תִגְלַח עֲרֻוֹתָי, ולכאורה יש לתמוה, עַד שְׁלֹא יֵאמָר הַכְּתוּב כֵּן
 35 יֵשׁ לִי לְלַמּוֹד זֶה מִן הַדִּין - מקל וחומר, מַה אִם הוֹזְהַר עַל אַחֲוֹתוֹ
 36 שֶׁהִיא בַת אִמּוֹ שְׁלֹא בַת אָבִיו, וְכֵן עַל אַחֲוֹתוֹ שֶׁהִיא בַת אָבִיו שְׁלֹא
 37 בַת אִמּוֹ, אַחֲוֹתוֹ שֶׁהִיא גַם בַת אָבִיו וְגַם בַת אִמּוֹ לֹא כָּל שְׁכֵן
 38 שֶׁהוֹזְהַר עֲלֵיהּ, וּמְדוּעַ הוֹצֵר הַכְּתוּב לְרַבּוּתָהּ, הָא לְמַדְתָּ שֶׁאֵין
 39 מוֹהֲרִין מִן הַדִּין.
 40 הגמרא שבה לברר את הדין שנתבאר במשנה שאין העדים
 41 נעשים זוממין עד שיגמר הדין על פיהם: נתבאר במשנה שעדים
 42 שהעידו על אדם שהוא חייב מיתה והוזמו, אינם נהרגים אלא אם
 43 כן נגמר מתחילה דינו של הנידון למיתה על פיהם, ולומדים את
 44 מן המקרא 'נפש בנפש' העוסק בחיובי מיתות בית דין. ועתה
 45 מבררת הגמרא, תִּיְבִי מְלָקוּת מִנֵּין - מנין יש ללמוד שכן הוא
 46 הדין אף בעדים שהעידו על אדם שהוא חייב מלקות והוזמו,
 47 שאין הם לוקים אלא אם כן נגמר תחילה דינו של הנידון ללקות
 48 על פיהם. תְּלַמְּדוּ לְזָמֵר 'דְּשַׁע' וְדְשַׁע, כלומר, יש ללמוד דין זה
 49 לגבי חיובי מלקות בגזירה שוה מחייבי מיתות, לפי שבשניהם
 50 נכתבה במקרא ותיבת 'דשע'.
 51 שבה הגמרא ומבררת: תִּיְבִי גְלוּת מִנֵּין - מנין יש ללמוד שדין זה
 52 נאמר אף בעדים שבאו לחייב אדם גלות והוזמו, שנתבאר לעיל

51 במשנה שמחלקים את הסכום בין כל העדים.
 52 מתרצת הגמרא: הַמְּנִין מְצַמְרֵף בֵּין כּוֹלָם, שְׂמֵאֲחַר וּמִקְבַּל הַנִּידוּן
 53 מִן הָעֵדִים אֵת כָּל הַסְּכוּם שָׂרְצוּ לְהַפְסִידוֹ נִתְקִיִּים בְּכָךְ הַמְקֵרָא
 54 'עֵשִׂיתִם לוֹ כֹּאשֶׁר זָמַן, אֲבָל מְלָקוֹת לֹא מְצַמְרֵף בֵּין כּוֹלָם, שְׁהֵי
 55 אֵין הַנִּידוּן מְרִיחַ מֵאוֹמָה בְּכָךְ שְׁלוֹקִים הָעֵדִים, וּלְפִיכֵךְ יֵשׁ
 56 לְהַלְקוֹת כָּל אֶחָד מֵהֶם אֵת מִנְיַן הַמְּלָקוֹת שֶׁרָצָה לְחַיֵּב לִנְדוּן.

משנה

57 משנה זו מבארת באיזה אופן נעשים העדים זוממים.
 58 אֵין הָעֵדִים נֶעְשִׂים זוֹמְמִין עַד שְׂיֻזְמוּ הַמוֹזִימִים אֵת הָעֵדִים עֲצָמָן וְלֹא
 59 אֵת עֲדוֹתָן. כִּי צַד, כִּי בָּאוּ שְׁנֵי עֵדִים לְבֵית דִּין וְאָמְרוּ, מְעִידִין אֲנִי כְּאִישׁ
 60 פְּלוֹנִי שֶׁהָרַג אֵת הַנֶּפֶשׁ, כְּגוֹן שְׂמַעְיָדִים שֶׁרָאוּ אֵת רֵאוּבֵן שֶׁהֵרַג אֵת
 61 שְׂמַעוֹן בְּיוֹם פְּלוֹנִי בַּמָּקוֹם פְּלוֹנִי, וְגַמְרוּ בֵּית דִּין אֵת דֵּינּוּ שֶׁל רֵאוּבֵן
 62 לְמִיתָה עַל פִּי עֲדוֹתָם, וְלֵאחֲרַי מִכֵּן בָּאוּ שְׁנֵי עֵדִים אֲחֵרִים, וְאָמְרוּ
 63 לָהֶם לְעֵדִים הָרֵאשׁוֹנִים, הֵיאָךְ אַתֶּם מְעִידִין כֵּן, שֶׁהָרִי שְׂמַעוֹן הַנֶּהְרַג
 64 הָיָה אוֹ רֵאוּבֵן הַהוֹרֵג הָיָה הָיָה עֲמָנוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁעָלִינוּ אִתָּם
 65 מְעִידִים בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי - בַּמָּקוֹם אַחֵר, בְּאוֹפֵן כּוֹזֵה אֵין אֵלּוּ הָעֵדִים
 66 הָרֵאשׁוֹנִים נֶעְשִׂים זוֹמְמִין, אֲכָל אִם בָּאוּ הַמוֹזִימִים וְאָמְרוּ לָהֶם
 67 לְעֵדִים הָרֵאשׁוֹנִים, הֵיאָךְ אַתֶּם מְעִידִין כֵּן, שֶׁהָרִי אַתֶּם עֲצַמְכֶם
 68 הָיִיתֶם עֲמָנוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁעָלִינוּ אִתָּם מְעִידִים בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי -
 69 בַּמָּקוֹם אַחֵר, בְּאוֹפֵן כּוֹזֵה הָרִי אֵלּוּ הָעֵדִים נֶעְשִׂים זוֹמְמִין, וְנִהְרִינָן
 70 הָעֵדִים הַזּוֹמְמִים עַל פִּיהֶם - עַל פִּי עֲדוֹתָם שֶׁל הַמוֹזִימִים.
 71 הַמְּשֵׁנָה מְבֹאֵרֵת אֵת הַדִּין בְּאוֹפֵן שְׁנֵי עֵדִים מְזִימִים כְּמֵה כִּיתוֹת
 72 עֵדִים: שְׁנֵי עֵדִים שֶׁהֵעִידוּ עַל אָדָם שֶׁעֲבָרָה שִׁישׁ בְּהַ חַיִּיב
 73 מִיתָה, וְלֵאחֲרַי מִכֵּן בָּאוּ שְׁנַיִם אֲחֵרִים וְהֵעִידוּ שֶׁהֵעִידוּ הָרֵאשׁוֹנִים
 74 הֵיוּ עִמָּהֶם בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְהוֹזְמוּ עַל פִּיהֶם, וְלֵאחֲרַי מִכֵּן בָּאוּ עוֹד
 75 שְׁנֵי עֵדִים אֲחֵרִים שֶׁהֵעִידוּ אִף הֵם כְּעֲדוֹת הָרֵאשׁוֹנִים עַל אוֹתוֹ
 76 פְּלוֹנִי שֶׁעֲבָרָה עֲבִירָה שִׁישׁ בְּהַ חַיִּיב מִיתָה, וְהוֹיָמוּם - אוֹתָם הַשֵּׁנִים
 77 שֶׁהוֹיָמוּ לְעֵדִים הָרֵאשׁוֹנִים, חֲזָרוּ וְהוֹיָמוּ אִף אֵת הָעֵדִים הָאֲחֵרִים
 78 בְּטַעֲנַת 'עֲמָנוּ הָיִיתִם', וְלֵאחֲרַי מִכֵּן בָּאוּ עוֹד עֵדִים אֲחֵרִים לְחַיֵּב אֵת
 79 הַנִּידוּן מִיתָה, וְחֲזָרוּ אוֹתָם הַמוֹזִימִים שֶׁהוֹיָמוּ אֵת שְׁתֵּי הַכִּיתוֹת
 80 הָרֵאשׁוֹנוֹת וְהוֹיָמוּם לְעֵדִים הָאֲחֵרִים, הַדִּין כּוֹזֵה הוּא שֶׁאֵפִילוֹ אִם
 81 יֵשׁ מֵאָה כִּיתוֹת עֵדִים הַמְּזִיבוֹת אֵת הַנִּידוּן מִיתָה, וְכֵת אֶחָד שֶׁל
 82 עֵדִים מְזִימָה אֵת כּוֹלָם בְּטַעֲנַת 'עֲמָנוּ הָיִיתִם', כּוֹלָם יִהְרָגוּ - כָּל
 83 הַמָּאָה כִּיתוֹת יִהְרָגוּ, כִּדִּין עֵדִים זוֹמְמִים, מֵאֲחַר שֶׁהֵאֱמִינָה הַתּוֹרָה
 84 לְמוֹזִימִים, אֵלוֹ דְּבַרִּי יִהְיֶה נֹתָן קָמָא.
 85 רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר, אִיִּסְמִיטָה הֵיא זו - כֵּת זוֹ שֶׁל הָעֵדִים הַמוֹזִימִים
 86 דּוֹבְרָה שֶׁקֵּרָא הֵיא, וְיֵשׁ לְחַסֵּיר אֵת עֲדוֹתָם מִכָּאן, לְפִי שְׁנִטְלוּ עֲצָה
 87 בִּינֵיהֶם לְהוֹיֵם אֵת כָּל הָעֵדִים הַמְּעִידִים לְחֻבּוֹתָם שֶׁל הַנִּידוּן, וּלְפִיכֵךְ
 88 אֵינוֹ נִהְרָג אֵלָּא כֵּת הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהוֹזְמָה בְּלִבָּד.

גמרא

89 הגמרא מבררת מנין לומדים שצריך להזים את העדים עצמם ולא
 90 די בהזמת עדותם: מְנַיִן הֵנִי מִיָּלִי - מִנְיַן לּוֹמְדִים דִּין זֶה שֶׁצָּרִיךְ
 91 לְהוֹיֵם הָעֵדִים עֲצַמָם, בְּאִמְרֵית 'עֲמָנוּ הָיִיתִם בַּמָּקוֹם פְּלוֹנִי, וְלֹא דִי
 92 בְּכָךְ שִׁיאֲמָרוּ הַמוֹזִימִים שֶׁהוֹרֵג אוֹ הַנֶּהְרַג הִיָּה עִמָּהֶם.
 93 מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב אֲדָא, יֵשׁ לְלַמּוֹד דִּין זֶה מִמֵּה דְאָמַר קְרָא
 94 (דְּרַבִּי טִי טו) 'וְהִנֵּה עַד שֶׁהָרַג הָעֵד שֶׁקָּרָע עֵנָה, וּמִן הַתִּיבוֹת 'עַד שֶׁקָּרָע
 95 הָעַד' יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁאֵין הָעֵדִים נֶעְשִׂים זוֹמְמִים עַד שֶׁתִּשְׁקַר גּוֹפֵה שֶׁל
 96 עֲדוֹת - עַד שִׁיעֲשׂוּ הָעֵדִים שֶׁקְרִינִים בְּעַצֵּם עֲדוֹתָם, עַל יַדִּי
 97 שִׁיאֲמָרוּ לָהֶם הַמוֹזִימִים 'עֲמָנוּ הָיִיתִם'.
 98 דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל תָּנָא - בִּישְׁבֹּתָהּ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שֶׁנּוּ בְּרִייתָא
 99 הַמְּבֹאֵרֵת אֵת מְקוֹר דִּין זֶה בְּאוֹפֵן אַחֵר, נֹאמַר בְּכַתּוּב הַעוֹסֵק
 100 בְּעֵדִים זוֹמְמִים (שם טו) 'כִּי יִקּוּם עַד חֶמְסִים בְּאִישׁ לְעִנּוֹת בּוֹ כְּפָרָה, וְיֵשׁ

1 לְהַכְרִיזָה - לְלַמּוֹד שֶׁצָּרִיכִים בֵּית דִּין לְהַכְרִיז עַל עֵדִים זוֹמְמִים
 2 שֶׁנֶּהְרָגוּ, שִׁיעֲדוּ הַכָּל בְּמֵה חֲטָאוּ וּמֵה הִיָּה עוֹנֵשׁ, וְעַל יַדִּי כֵּן
 3 יִפְחָדוּ אֲחֵרִים לְעִשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂיהֶם. וּמֵאֲחַר וּמְקֵרָא זֶה נֶצְרָךְ כְּדִי
 4 לְלַמּוֹד הֵימְנוּ דִּין הַכְּרוּזָה, אִי אִפְשָׁר לְלַמּוֹד הֵימְנוּ אֲזַהֲרָה לְעֵדִים
 5 זוֹמְמִים, וְצָרִיךְ לְלַמּוֹדָה מִן הַמְּקֵרָא 'לֹא תַעֲנֶה'.
 6 שְׁבָה הַגְּמָרָא וּמְבֹרַרֵת: וְרַבִּי מְאִיר - הַסּוֹבֵר שֶׁלּוֹמְדִים אֲזַהֲרָה
 7 לְעֵדִים זוֹמְמִים מִן הַמְּקֵרָא 'וְהַנְּשֹׂאִרִים יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ וְלֹא יוֹסִיפוּ',
 8 מִנְיַן הוּא לּוֹמֵד שֶׁצָּרִיךְ הַכְּרוּזָה בְּעֵדִים זוֹמְמִים.
 9 מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: לְדַבְּרֵי רַבִּי מְאִיר דִּין הַכְּרִיזָה בְּעֵדִים זוֹמְמִים
 10 מְשִׁמְעֵנוּ וְרַבִּי נֶפְקָא - לּוֹמְדִים זֹאת מִן הַתִּיבוֹת 'יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ',
 11 וְדִין אֲזַהֲרָה לְעֵדִים זוֹמְמִים לּוֹמְדִים מִהַמְּשָׁךְ הַכְּתוּב 'וְלֹא יוֹסִיפוּ
 12 לְעִשׂוֹת עוֹד' וְגו'.

משנה

13 משנה זו דנה לגבי עדים זוממים שהעידו על אדם שהוא חייב
 14 ממון או מלקות והוזמו, האם חולקים בית דין ביניהם את עונש
 15 הממון והמלקות או לא.
 16 מְשַׁלְּשִׁין בְּמָמוֹן - עֵדִים שֶׁהֵעִידוּ עַל אָדָם שֶׁהוּא חַיִּיב מִמּוֹן וְהוֹזְמוּ,
 17 וְנִתְחַיְבוּ לְשַׁלֵּם לְנִידוּן אֵת הַמַּעוֹת שֶׁרָצוּ לְהַפְסִידוֹ, מִחֻלְקִים
 18 הַדִּינִיִּים אֵת תְּשׁוּלָם הַדְּמִים בֵּין כָּל הָעֵדִים, וְאֵין מְשַׁלְּשִׁין בְּמִבּוֹת
 19 - אִךְ אֵין עוֹשִׂים כֵּן לְגַבִּי חַיִּיב מִלְּקוֹת, שֶׁאִם רָצָה הָעֵדִים לְחַיֵּב
 20 אֵת הַנִּידוּן מִלְּקוֹת, אֵין מִחֻלְקִים אֵת הָעוֹנֵשׁ בִּינֵיהֶם. וּמְפֹרֶשֶׁת
 21 הַמְּשֵׁנָה, כִּי צַד, הָעִידוּהוּ עֵדִים לְאָדָם שֶׁהוּא חַיִּיב לְהַכְרִיז מֵאִתָּם
 22 זוּ, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין, מְשַׁלְּשִׁין בִּינֵיהֶם - בֵּית דִּין מִחֻלְקִים בִּינֵיהֶם אֵת
 23 הַתְּשׁוּלָם, לְפִי מִסְפָּרָם שֶׁל הָעֵדִים, אֲכָל אִם הָעִידוּהוּ שֶׁהוּא חַיִּיב
 24 מְלָקוֹת אֲרֻבָּעִים, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין, אֵין מִחֻלְקִים בִּינֵיהֶם אֵת הַמְּלָקוֹת,
 25 אֵלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הָעֵדִים לּוֹקֵה אֵת הָאֲרֻבָּעִים.

גמרא

26 הגמרא מבררת מנין לומדים שאין משלשין במלקות: מְנַיִן הֵנִי מִיָּלִי
 27 - מִנְיַן לּוֹמְדִים דִּין זֶה, שֶׁאֵין מִחֻלְקִים אֵת עוֹנֵשׁ הַמְּלָקוֹת בֵּין
 28 הָעֵדִים, אֵלָּא כָּל אֶחָד מֵהֶם לּוֹקֵה אֵת הָאֲרֻבָּעִים.
 29 מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: אָמַר אֲבִי, לּוֹמְדִים זֹאת בְּגִזְרָה שׁוּחַ, נֹאמַר
 30 'רִשְׁעִי' בְּחִיבֵי מְלָקוֹת - בְּאִנְשֵׁים הַמְּתַחִיבִים לְלָקוֹת עַל עוֹנָם,
 31 שְׁנֵיאֲמַר (דְּרַבִּי טו ב) 'וְהִיָּה אִם כֵּן הַבּוֹת הָרִשְׁעִי, וְנֹאמַר 'רִשְׁעִי' בְּחִיבֵי
 32 מִיתוֹת בֵּית דִּין, שְׁנֵיאֲמַר (בְּמַדְבַּר לֶה לֵא) 'אֲשֶׁר הוּא רִשְׁעִי לְמוֹת',
 33 וּלְפִיכֵךְ יֵשׁ לְלַמּוֹד אֵת דִּין הַמְּלָקוֹת מִדִּין הַמִּיתָה, מֵהַ לְחַלְּלֵן - כִּשֵּׁם
 34 שֶׁלְּגַבִּי מִיתָת בֵּית דִּין אֵין מִיתָה לְמַחְצָה - אִי אִפְשָׁר לְהַעֲנִישׁ אָדָם
 35 בְּחֻצֵי מִיתָה, וּלְפִיכֵךְ אִם הֵעִידוּ כְּמֵה עֵדִים עַל אָדָם שֶׁחַיִּיב מִיתָה
 36 וְהוֹזְמוּ, נִתְחַיֵּיב כָּל אֶחָד מֵהֶם מִיתָה, אִף כָּאֵן - לְעַנְיַן מִלְּקוֹת, אֵין
 37 מְלָקוֹת לְמַחְצָה - אֵין בֵּית דִּין מִלְּקִים מִחֻצִית מִמְּנִין הַמְּלָקוֹת,
 38 וּלְפִיכֵךְ אִם זָמְמוּ הָעֵדִים לְחַיֵּיב מִלְּקוֹת לִנְדוּן, יֵשׁ לְהַלְקוֹת כָּל
 39 אֶחָד מֵהֶם שְׁלוֹשִׁים וְתֵשַׁע מִלְּקוֹת.
 40 רַבָּא אָמַר, טַעַם הַדְּבַר שֶׁאֵין מִחֻלְקִים אֵת הַמְּלָקוֹת בֵּין הָעֵדִים
 41 מִסְּבָרָא הוּא נִלְמוּד, שֶׁהֵרִי פְּעִינָן - צָרִיךְ לְקִיִּים כְּכָל אֶחָד מֵהֶם אֵת
 42 הַמְּקֵרָא (דְּרַבִּי ט טו) 'וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כְּאִשֶּׁר זָמַם לְעִשׂוֹת לְאָחִיו, וְלִכְפֹּא
 43 - וְאִי אִפְשָׁר לְקִיִּים זֹאת אִם נִחֲלַק הַמְּלָקוֹת בִּינֵיהֶם, שֶׁהֵרִי כָּל אֶחָד
 44 מֵהֶם זָמַם לְחַיֵּיב אֵת הַנִּידוּן בְּכָל הַמְּלָקוֹת וְלֹא בְּחֻלְקָם, וּלְפִיכֵךְ יֵשׁ
 45 לְהַלְקוֹת כָּל אֶחָד מֵהֶם אֵת מִנְיַן הַמְּלָקוֹת בְּשִׁלְמוֹתָם.
 46 מִקְּשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הֵבִי - אִם כֵּן, שֶׁאִי אִפְשָׁר לְחַלֵּק אֵת עוֹנֵשׁ
 47 הַמְּלָקוֹת בֵּין הָעֵדִים, לְפִי שֶׁאֵין מִתְקִיִּים כּוֹזֵה כְּאִשֶּׁר זָמַם, מְמוֹן נְמִי
 48 - אִף לְגַבִּי מִמּוֹן יֵשׁ לּוֹמַר כֵּן, וְלַחַיִּיב אֵת כָּל אֶחָד מִן הָעֵדִים אֵת
 49 הַסְּכּוּם בְּמִלּוּאוֹ, שֶׁאִם לֹא כֵּן אֵין מִתְקִיִּים הִ'כֹּאשֶׁר זָמַם, שֶׁהֵרִי כָּל
 50 אֶחָד מֵהֶם זָמַם לְחַיֵּיב אֵת הַנִּידוּן אֵת הַסְּכּוּם כּוֹלּוֹ, וּמְדוּעַ נִתְבָּאֵר

1 אין העדים נעשים וזומנין עד שזימו עצמן — פירוש: עצמן של עדים, שיאמרו להם: אתם
 2 במקום פלוני עמנו הייתם. ולא שזימו שיאמרו: החורג או הנהרג היה עמנו.
 3 **דבעידנא** דאסהידו עדים לאו בר קטלא הוא — פירש הקונטרס: משום דאי הוה מודה
 4 — מיפטר. ולא נראה, דזה לא מצינו, דאם כן כל חייבי מיתות בית דין יכול
 5 להודות ולפטר עצמו ונראה לפרש: לאו בר
 6 קטלא הוא, פירוש: קודם שנגמר דינו הוא, דשמא
 7 לא יבואו עדים, ואם יבואו עדים לא היה עדותן
 8 קיים, ועוד, שאסור להורגו עד שיגמר דינו.
 9 וכשנגמר דינו כבר ודאי בר חיובא הוא, הואיל
 10 וכבר באו עדים ונתקבל עדותן, הנהורגו פטור.
 11 **ובן לענין קנס** — אבל ודאי לענין ממון לא,
 12 דכשמעידין דבחד בשבת גנג, ובאו שנים
 13 ואמרו דבערב שבת גנג ובחד בשבת עמנו הייתם
 14 — ודאי אין משלמין ממון, דבהדיא שעתא
 15 דמסהדי גנגא בר חיובא. אף על גב דלביא נפשות
 16 לא תדמנו לבר חיובא, דכל כמה דלא נגמר דינו
 17 (נמי הוי בר חיובא משום שאינו ספק כל כך,
 18 עדותו בממון והוי קרוב לדאי שיבואו עדים
 19 ויעידו. אבל בעדות נפשות דבעינן דרישה
 20 חקיקה, או ודאי אמרינן דקודם שנגמר דינו לאו
 21 הוי בר חיובא.
 איסטטטי

1 להביאו — דאמרינן בסנהדרין ב'אלו הן הנחנקין' (פ"ט, א) ארבעה צריכין הכרוה. לאחר
 2 שנעשו בבית דין צריכין בית דין להכריז: כך וכך נהרג פלוני בבית דין על עבירה פלונית,
 3 כדי לרדות את השומעין. מוישמעו ויראו נפקא — ואזרה מלא יוספיר. **משנה**
 4 משלשין בממון — כדמפרש ואזיל. **גמרא** מנחני מילי — דכל אחד סופג את הארבעים.
 5 רשעי בחיבי מיתות — אשר הוא רשע למות'.
 6 בחיבי מלקות — אם כן הבות הרשע". באשר
 7 זכם — שיקבל הנהרג מלקות שלימה. ממון
 8 מצטרף — והרי קיבל מה שרצו להפסידו בין
 9 כולם. **משנה** שזימו את עצמן — שזימו
 10 אותן בעסקי גופן, ולא בעסקי החורג וההורג,
 11 כדמפרש ואזיל. באו אחרים — שהעידו עליו
 12 בעדות הראשונים. והזימו — אלו השנים
 13 שהזימו את הראשונים הזימו גם את האחרונים.
 14 **אפילו** — אם הן מאה כחות זו אחר זו, וכת אחת
 15 הזומתן — כולן להרגו. איספטיה היא זו — הבת
 16 הזאת, כת של עדות טרה וטסיא היא, כך נטלו
 17 עצה ביניהם להזים את כל הבא להעיד עליו.
 18 **גמרא** גופה של עדות — גופן של עדים.
 19 לענות בו טרה — בפרשת עדים וזומנין כתיב.
 20 "טרה" — עדות המוסרת, שהוסרו משם. ביה
 21 = שיקלין נזיל. לנהורא בריא — שבא מאור
 22 עניהם של אלו בריא, וצופין למרחוק יותר
 23 ממנו. נפלא פרחא — מין גנולים יש שהם קלים
 24 במרוצתם כעוף הפרת. ולא עוד אלא **אפילו**
 25 אמרו — המזימין: בערב שבת הרגו, שהקדימו
 26 הובחו יותר מן הראשונים. הרי אלו — הזוממין,
 27 נהרגין. ולא אמרינן: בגברא קטילא אסודו. מאי
 28 מעמא דבעידנא דקא מסהדי — כשבאו יום
 29 שלישי בשבת להעיד עליו — אכתו גברא לאו
 30 בר קטלא, שלא הועד עליו בבית דין, ואילו היה
 31 אתי ומודה הוה מיפטר. נמצא שהם היו מחייבין
 32 מיתה את מי שאינו ראוי למות. מאי קא משמע
 33 לן — דאף על גב דאיהו מיקטיל אינהו מיקטלין
 34 תנינא במעניתין בפרקין (מכות ו"ב) גבי שנים
 35 רואין אותם מחלוקין זה בר — הוא וזה נהרגים'
 36 מה שאין כן — בהזמת עדי גמר דין. ולא עוד
 37 כו' — שאף על פי שאלו האחרונים מאחרים
 38 את זמן גמר דינו, מכל מקום מודים הן שביים
 39 שבאו הזוממין להעיד עליו בשלישי בשבת כבר
 40 היה דינו נגמר מאתמול, ובגברא קטילא
 41 אסודו. וכן לענין תשלומי קנס — שהמדה בו
 42 פטור, דינו נמי בזה כדניו נפשות. ויש חילוק בין
 43 עדות גוף המעשה לעדות של גמר דין. הכי
 44 גרסינן: באו שנים ואמרו בחד בשבתא גנג וטבח
 45 ומכר ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו
 46 הייתם אלא בתרי בשבתא גנג וטבח ומכר ולא
 47 עוד אלא אפילו אמרו בערב שבת גנג וטבח
 48 ומכר משלמין דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו
 49 בר תשלומין הוא — ופירושו: משום דהוה מצו
 50 למיפטר נפשיה בהודאה, אישתבח דאינהו הוו
 51 מפסדי ליה. ודוקא קנס, אבל בעדות ממון —
 52 פטורינן, שהרי לא היו מפסדינן אותו כלום, אחר
 53 שהוא מחיבי ועומד. נברא בר תשלומין הוא —
 54 כשהעידו אלו עליו — כבר חיובוהו בית דין, ואי
 55 הוה מודי לא הוה מיפטר.
 שקבמו

אז הוהורג זה, היה עמנו אותו היום במקום פלוני! אין אלו זוממין, אכל אמרו להם:
 "היאך אתם מעדינן? שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני" - הרי אלו זוממין,
 ונהרגין על פיהם. באו אחרים - והזימום, באו אחרים - והזימום, אפילו מאה - פולגם והרגו.
 רבי יהודה אומר: איסטטית היא זו, ואינו נהרג אלא פת הראשונה בלבד. **גמרא** מנא
 הגי מילי? אמר רב אדא: דאמר קרא: "והנה עד שקר העד שקר ענה" - עד שתשקך
 גופה של עדות. דבי רבי ישמעאל תנא: "לענות בו טרה" - עד שתסרה גופה של עדות.
 אמר רבא: באו שנים ואמרו "במזרח בידה הרג פלוני את הנפש", ובאו שנים ואמרו
 "והלא במערב בידה עמנו הייתם" - חזינו, אי פדקיימי במערב בידה מיתווא הווי למזרח
 בידה - אין אלו זוממין, ואם לאו - הרי אלו זוממין. - פשיטא! - מהו דתימא: ליחוש
 לנהורא בריא, קמשמע לן. ואמר רבא: באו שנים ואמרו: "בסודא בצפרא בחד בשבתא
 הרג פלוני את הנפש", ובאו שנים ואמרו "בפניא בחד בשבתא עמנו הייתם בנהדרעא"
 - חזינו, אי מצפרא לפניא מצו אויל מסורא לנהדרעא - לא הווי זוממין, ואי לאו - הווי
 זוממין. - פשיטא! - מהו דתימא: ליחוש לנמלא פרחא, קא משמע לן. ואמר רבא: באו
 שנים ואמרו "בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש", ובאו שנים ואמרו "עמנו הייתם בחד
 בשבתא, אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש". ולא עוד אלא אפילו אמרו "ערב
 שבת הרג פלוני את הנפש" - נהרגין, דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר קטלא הוא. -
 מאי קא משמע לן? תנינא: לפיכך, נמצאת אחת מהן זוממות - הוא והן נהרגין, והשניה
 פטורה! - סיפא, מה שאין כן בגמר דין, איצטריכא ליה: באו שנים ואמרו "בחד בשבתא
 נגמר דינו של פלוני", ובאו שנים ואמרו "בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא בערב שבת
 נגמר דינו של פלוני", ולא עוד אלא, אפילו אמרו: "בתרי בשבתא נגמר דינו של פלוני"
 - אין אלו נהרגין, דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר קטלא הוא. וכן לענין תשלומי קנס,
 באו שנים ואמרו "בחד בשבתא גנג וטבח ומכר", ובאו שנים ואמרו "בחד בשבתא עמנו
 הייתם, אלא בתרי בשבתא גנג וטבח ומכר" - משלמין, ולא עוד אלא, אפילו אמרו
 "בערב שבת גנג וטבח ומכר" - משלמין, דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר תשלומין
 הוא. באו שנים ואמרו: "בחד בשבתא גנג וטבח ומכר ונגמר דינו", ובאו שנים ואמרו
 "בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא ערב שבת גנג וטבח ומכר ונגמר דינו". ולא עוד אלא,
 אפילו אמרו "בחד בשבתא גנג וטבח ומכר, ובתרי בשבתא נגמר דינו" - אין משלמין,
 דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא. "רבי יהודה אומר איסטטית היא זו" כו'.

א

1 ושיך לעיל במשנה) **איסטמית** היא - ברב אלפס פירש לשון טסים (שבת פט,ב).
2 **חייבי** מלקיות מנין - פירוש: מנין דאין לוקין עד שיגמר הדין על פיהם? ואם תאמר: ואמאי
3 לא בעי נמי כן: חייבי ממוק מנין דאין משלמין ממוק עד שיגמר דינו על פיהם? וש
4 לומר: דכמו דרבינו נפשות דרשינן עד שיגמר דינו מוקא ד"נפש בנפש" דכתיב בעדים וזמנין.

5 כמו כן כתיב ממוק בעדים וזמנין, דכתיב "יד ליד
6 לא יקח", דמפיק מניה (בתובות לב,ב) דמנומא
7 משלמין, ודרשינן מניה עד שיגמר הדין.

8 **חייבי** גלויות מנין - פירוש: מנין דאין לוקין עד
9 שיגמר דינו? וקשיא: דהא כשהעדים
10 אחיבי גלויות - הדין הדין חייבי מלקות, וחייבי
11 מלקות כבר נגמרו מ"רשע" "רשע" ופירש
12 הקונטרס: ומהיאת לא ילפינן אלא עדים הומויין
13 שהרשיעו הדין ללקות או למיתה, דהאי קרא
14 "רשע" "רשע" בדינין כתיב, אבל כשהרשיעו
15 הדין גלויות לא נגמרינן.

16 **אף** השנים מדימין השלשני ומנין אפילו הן מאה
17 תלמוד לומר עדים - תימה: אימא ד"עדים"
18 אתא אפילו לארבעה ונמצא אחד קרוב או פסול,
19 יותר מן השלש דכתיבי בקרא. אבל טפי
20 מארבעה לא! וש לומר: כיון שכת אתא ממת
21 שתי כתות - הוא הדין מאה.

אמר

15 **לף** אפילו לרפגו? עד פאן לא קא אמרו רבנן
16 דקא מהדרא. ורבי יוחנן אמר לך: אגא דאמרו אפילו לרבי יהודה; עד פאן לא קאמר רבי יהודה
17 התם - דאמרינן: אפו פולו עלמא גבי הני הוה קיימי? אכל הכא - הני דעו בסהרותא, והני לא
18 דעו בסהרותא. **משנה** אין העדים זומיין נהרגין עד שיגמר הדין, שהרי הצדוקין אמרו: עד

19 **שיהרה**, שגאמר "נפש תחת נפש". אמרו להם חכמים: והלא כבר נאמר "ועשיתם לו כאשר זמם
20 לעשות לאחיו" - והרי אחיו קיים. ואם בן למה נאמר "נפש תחת נפש"? יכול משעה שקבלו
21 עדותן והרגו - תלמוד לומר: "נפש תחת נפש", הא אינם נהרגין עד שיגמר הדין. **גמרא** תנא,

22 **ברבי אומר**: לא הרגו - נהרגין, הרגו - אין נהרגין. אמר אביי: בני, לאו קל וחומר הוא? אמר
23 לו: לימודתנו רבינו שאין עונשין מן הדין. **תניא**: איש אשר יקח [את] אחותו בת אביו או בת
24 אמו", אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו, בת אמו ובת אביו מניין?

25 תלמוד לומר "ערות אחותו גלה". עד שלא יאמר, יש לי בדין: אם ענש על בת אביו שלא בת
26 אמו, ובת אמו שלא בת אביו - בת אביו ובת אמו לא כל ששן? הא למדת שאין עונשין מן הדין.
27 עונש שמענו, אזהרה מניין? תלמוד לומר "ערות אחותך בת אביך או בת אמיך". אין לי אלא בת

28 אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו. בת אביו ובת אמו מניין? תלמוד לומר "ערות בת
29 אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא". עד שלא יאמר, יש לי מן הדין: מה אם הוזהר על בת
30 אמו שלא בת אביו, ובת אביו שלא בת אמו - בת אביו ובת אמו לא כל ששן? הא למדת שאין

31 מזהירין מן הדין. חייבי מלקיות מניין? תלמוד לומר "רשע" "רשע". חייבי גלויות מניין? אתיא "רצח"
32 "רצח". תניא, אמר רבי יהודה בן טבאי: אראה בנחמה אם לא תהנין עד זומם, להוציא מלבן
33 של צדוקים, שהיו אמרו: אין העדים זומיין נהרגין עד שיהרג הדין. אמר לו שמעון בן שטח:

34 אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי, שהרי אמרו חכמים: אין העדים זומיין נהרגין עד שיהימו
35 שניהם, ואין לוקין עד שיהימו שניהם. מיד קבל עליו רבי יהודה בן טבאי שאינו מורה הוראה
36 אלא לפני שמעון בן שטח. וכל מיזו של רבי יהודה בן טבאי היה משתמח על קברו של אותו

37 הגד, והיה קולו נשמע, וכסבורין העם לומר קולו של הרגו. אמר: קולי שלי הוא, תדעו, למחר
38 הוא מת אין קולו נשמע. אמר ליה רב אחא ברביה דרבא לרב אשי: דלמא בדינא קם בהדיה,
39 אי נמי פייסי פייסיה. **משנה** "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת", אם מתקיימת
40 העדות בשנים, למה פרט הפתוב בשלשה? אלא להקיש שלשה לשנים: מה שלשה זומיין את
41 השנים - אף השנים זומו את השלשה. ומנין אפילו מאה - תלמוד לומר: "עדים". רבי שמעון

42 אומר: מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זומיין - אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתם
43 זומיין, ומנין אפילו מאה - תלמוד לומר: "עדים". רבי עקיבא אומר: לא בא השלישי להקל,
44 אלא להחמיר עליו, ולעשות דינו ביצא באלו. ואם בן ענש הפתוב למקבל לעוברי עבירה פעוברי
45 עבירה - על אחת כמה וכמה ושלם שחר למקבל לעושי מצוה פעושי מצוה. ומה שנים, נמצא
46 אחר מהן קרוב או פסול עדותן בטלה - אף שלשה, נמצא אחר מהן קרוב או פסול עדותן בטלה.

1 שקדמו והרגו - את חבת הראשונה, קודם שתבוא בת שניה. מאי דהוה הוה - ולמה לי
2 למיתני "אלא בת ראשונה? בלבד - משמע שיש עוד אחרת. אישתקו - הכחישו זה
3 את זה בדרישות בית דין שבדקום. הוחזקו זו - להביא עדי שקר, ולא נקבל עוד עדות
4 אחרת. אם היא הוחזקת - לחזר אחריהם, כל ישראל מי הוחזק לשמוע לה. שתחזיק את
5 האחרים כשקרים? זמנין - פועם אחרת. הדר
6 חיהיה לרבי אלעזר ביבשת? אלעזר ביבשת - הוחזק ללש
7 את פניו ונסתכל רבבי אלעזר בפנים ועופות.
8 שהבין ריש לקיש ששמע רבי אלעזר דבר זה מפי
9 רבי יוחנן, וכשאמר לו לא אמרה בשמו. דאמר
10 ברבי יהודה - במתניתין: איסטמית היא זה, או
11 חזקה להוים. דליבא דקא מהיר - שאק

12 אדם מחזר אחריהם לשכרם ולהרגילם תמיד
13 לבוא לבית דין ולחיים את כל הבאים. דקא
14 מהירא - לבקש ולשכר עדי שקר. הני ידעי
15 בסהרותא - אלו האחרונים ידעי בעדותה של
16 זו. **משנה** עד שיגמר הדין - אלא אם כן נגמר
17 תחלה הדין של הדין ליהרג ואחר כך הומו.

18 **נפש בנפש** - בעדים זומיין כתיב, "לא תחוס
19 עינך נפש בנפש". לעשות לאחיו - משמע שהרי
20 אחיו עדיין קיים. יכול משקבלו עדותן - ובאה
21 **לרא** הזמה מיד קודם גמור דינו של נדון, והרגו
22 **גמרא** ביבי אומר - כך היה שמו. הני -

23 שלא החמו עד שנהרג הדין על פיהם. חייבי
24 מלקיות מנין - אמתינין קאי, דאמר: אין
25 עושין דין הזמה עד שיגמר הדין. וליף לה
26 מ"נפש בנפש" דמשמעו בחיבי מיתות. חייבי
27 מלקות מנין? העידוהו שחייב מלקות, והומו -

28 מנין דאין לוקין אלא אם כן נגמר הדין תחלה
29 על פיהם? חייבי גלויות מנין - העידוהו שחייב
30 לגלות והומו, ותן במתניתין: סופג את
31 הארבעים - מנין עד שיגמר הדין דהני, הואיל
32 ולא מדין "כאשר זמם" קא מתרבו - לא אתי
33 מלקות ידיו מגזירה שוה ד"רשע",

34 דמהיאת לא ילפינן אלא עדים זומיין שהרשיעו
35 הדין ללקות (או למיתה). דהאי "רשע" "רשע"
36 בנידין כתיב. אראה בנחמה - לא אראה
37 בנחמה, וגמרא הפכו לברכה. פירוש אחר:
38 אראה בנחמה - נשבעי ימותו בני אראה
39 בנחמתא. אם לא הרתני עד זומם - שלא הוים

40 אלא אחד מהם, והרתני. שהרי אמרו חכמים כי
41 - מתניתין היא: מה שנים אין נהרגין עד שיומו
42 נסיהם, דכתיב "וזהה עד שקר העד", ואמר מר
43 עושה, כל מקום שנאמר "עדי הרי כאן
44 שנים, עד שיפוטו לך הכתוב אחד. אלא כפי
45 שמעון - שאם יטעה יורדו. כסבורין - הכל,
46 בלילה, או ביום ואינן רואין אותו. **משנה** מה
47 שנים אין נהרגין עד שיומו שניהם - כדפרשית

48 לעיל. רבי עקיבא אומר לא בא השלישי בו -
49 לא הוצרך ללמדנו זאת. דממלא דיענין שנים
50 מזימין את השלשה, שהרי השנים כשרים לכל
51 עדות, וממלא דיענין שאין זומיין עד שיומו
52 כולם, שהרי כולם כאחד נעשו עדים, וקרא
53 כתיב "וזהה עד שקר העד". ולא בא אלא

54 להחמיר עליו, שלא תאמר: הואיל ובאוא הוא
55 היתה העדות מתקיימת - לא יעשו בו דין
56 הזמה, לימך הכתוב שאף הוא מן מקימי דבר.
57 על אחת כמה וכמה בו - שמצינו מדה הטובה
58 מרובה ממדת פורענות: במדה טובה הוא אומר
59 (שמות לד) "נוצר חסד לאלפים", במדת
60 פורענות הוא אומר (שם): "על שלשים ועל
61 רבעים".

62 **ברבי**
63 **משנה** מנין דאפילו מאה - תלמוד לומר "עדים".
64 **אמר**

65 **גמרא** עם ביאור - מסכת מכות
66 **מהדורה** להדפסה ושימוש אישי בלבד

55 כדוברי שקרים, דריש לקיש דאמר קרי יהודה - ריש לקיש הסובר
56 שהחוקה האשה בשקר ואין להאמינה יותר, סובר כשיטת רבי
57 יהודה שהכת המזימה הוחזקה כדוברת שקרים, ורבי יוחנן דאמר
58 קרינן - ואילו רבי יוחנן הסובר שאין לחוש לכך, סובר כדעת
59 חכמים במשנה שאין אנו מחזיקים את המזימים כשקרנים.
60 דוחה הגמרא: אין הכרח לתלות הענינים זה בזה, כי אמר לה ריש
61 לקיש - יכול ריש לקיש לומר, אגא דאמרי לה אפילו לרבנן - אני
62 סובר אף כשיטת חכמים במשנה, דעד כאן לא קא אמרי רבנן התם
63 - שלא אמרו חכמים שם שלא הוחזקו המזימים כשקרנים, אלא
64 משום דליקא דקא מהדר - אין אדם המחזר לשכור עדים שזימו
65 את כל מי שמחייב מיתה לנידון, אבל הקא איכא הא דקא מהדרא
66 - אבל כאן יש את האשה הוה שמחזרת לשכור עדי שקר כדי
67 להעמיד את דבריה, ולפיכך יודו בזה חכמים שהחוקה בשקר
68 ואינה נאמנת עוד.
69 ורבי יוחנן אמר לה - ורבי יוחנן יכול לומר, אגא דאמרי אפילו לרבי
70 יהודה - אני סובר אף כשיטת רבי יהודה במשנה, דעד כאן לא
71 קאמר רבי יהודה התם - שלא אמר רבי יהודה שם שיש להחזיק
72 המזימים כשקרנים, אלא משום דאמרינן אטו פולא עלמא גבי הני
73 הוו קיימי - שיש לתמוה, וכי כל העולם היו ליד אותם העדים
74 המזימים, וכיצד יכולים הם לומר לכל כיתות העדים עמנו
75 הייתם, ולפיכך יש לתלות ששקרנים הם, אבל הקא - כאן לגבי
76 אשה זו אין טעם לומר שהעדים האחרונים משקרים כמו
77 הראשונים, אלא הני דעמי פסקהו וקמי לא דעמי פסקהו - אלו
78 העדים האחרונים יודעים עדות לאשה, ודוברי אמת הם, ואילו
79 הראשונים לא ידעו לה עדות, ושקרנים היו, ולפיכך בזה יודה אף
80 רבי יהודה שאין להחזיק העדים האחרונים כשקרנים.

משנה

81 משנה זו מבררת באיזה אופן נהרגים עדים זוממים, ובאיזה אופן
82 אינם נהרגים.
83 אין העדים הזוממים נהרגין עד שיגמרו תדין של הנידון מתחילה על
84 פיהם. כלומר, שקודם שהזומו נגמר דינו של הנידון בבית דין
85 למיתה על פי עדותם, ועדיין לא נהרג, ולאחר מכן הזומו העדים,
86 באופן כזה הרי הם נהרגים. שחרי הצדוקין היו אומרים שאין
87 העדים הזוממים נהרגים עד שיהרג תחילה הנידון על פיהם, משום
88 שגאמר לגבי עונשם של עדים זוממים (דברים ט א) נפש (תחת)
89 [ג]נפש, ומשמע מדברי הכתוב, שיש ליטול את נפשם של
90 הזוממים תמורת נפשו של הנידון שהם נטלו. אמרו להם תכמים,
91 והלא כבר נאמר במקרא (שם ט) ונפשיתם לו פאשר ומם לעשות
92 לאחיו, ויהי יש ללמוד מדברי המקרא שאחיו קיים, ובהכרח אין
93 הכתוב עוסק באופן שבו נהרג כבר הנידון, ואם כן למה נאמר
94 נפש (תחת) [ג]נפש, לפי שיכול אדם לומר, שכבר משעה שקבלו
95 בית דין את עדותן של העדים הזוממים על הנידון, ועדיין לא נגמר
96 דינו על פיהם, מכל מקום הרינו העדים אם הזומו, תלמוד לומר -
97 לכך הוצרך הכתוב לומר נפש (תחת) [ג]נפש, הא למדת, שאין
98 נהרגין עד שיגמרו תדין של הנידון על פיהם מתחילה.

גמרא

99 הגמרא מביאה ברייתא המבארת מדוע אין העדים הזוממים
100 נהרגים אם כבר נהרג הנידון על פיהם: תנא - שינו בברייתא,
101 קרינן - שם חכם) אומר, אם עדיין לא הרינו בית דין את הנידון על
102 פי עדותם של הזוממים, הרי אלו נהרגין, אבל אם כבר הרינו בית

1 הגמרא מקשה על דברי רבי יהודה: אי איקממית היא זו - אם יש
2 לתלות שכת המזימים דוברי שקרים הם, ומטעם זה אין להרוג על
3 פיהם את כיתות העדים הנוספות שבאו לאחר מכן לחייב את
4 הנידון, אם כן אפילו בת ראשונה נמי לא תהרג על פיהם.
5 מתרצת הגמרא: אמר רבי אבהו, אכן אין להרוג על פיהם כלל,
6 אלא שהמשנה עוסקת באופן שכבר קדמו בית דין והרינו את הכת
7 הראשונה על פי עדות המזימים, קודם שבאו הכיתות האחרות.
8 שבה הגמרא ומקשה: אם כן הדבר, מדוע נקטה המשנה האופן
9 כזה שהכת הראשונה נהרגה, הרי מאי הנהה הנה - מה שהיה היה,
10 ובטעות נהרגו העדים, ומה חידוש יש בזה.
11 ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את דברי המשנה באופן אחר:
12 אלא אמר רבא, הרי קאמר - כך היא כוונת המשנה לומר, אם אינה
13 אלא בת אהת שמחייבת את הנידון מיתה, והזוממה על ידי שני
14 העדים המזימים, אזי כת זו נהרגת כדין כל עדים זוממים, אבל אי
15 אקא מפי - אם ישנן כיתות נוספות המחייבות את הנידון, והזומו
16 אף הן על ידי אותה הכת המזימה את כולם, באופן כזה כל
17 הכיתות אין נהרגין, ואפילו הכת הראשונה, לפי שנראה הדבר
18 שהעדים המזימים שקרנים הם.
19 שבה הגמרא ומקשה: כיצד יתכן לבאר שהמשנה עוסקת באופן
20 שיש רק כת אחת, הא פלבד קאמר - הרי נאמר במשנה שאין
21 נהרגת אלא כת הראשונה 'בלבד', ומשמע מכך שיש עוד כיתות
22 נוספות שאינן נהרגות, ואף על פי כן הכת הראשונה נהרגת, ושלא
23 כדברי רבא.
24 מסיקה הגמרא: קשיא - אכן קשה הדבר.
25 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים ומנסה לתלות זאת במחלוקתם
26 של חכמים ורבי יהודה במשנה: הריא איתתא - מעשה היה
27 באשה, דאתאי סהרי - שהביאה עדים לבית דין שיעידו לטובתה
28 באיזה ענין, ואישתקור - והוכחשו העדים בחקירות הדיינים. אייתי
29 סהרי - שבה האשה והביאה עדים נוספים, ואישתקור - והוכחשו
30 אף הם. איזלה אייתי סהרי אחרני - הלכה האשה והביאה כת
31 שלישית של עדים, דלא אישתקור - ולא הוכחשו בחקירות
32 הדיינים. אמר ריש לקיש, מאחר שהוכחשו עדיה שתי פעמים,
33 נמצא שהחוקה זו האשה להביא עדי שקר, ולפיכך אין לקבל את
34 העדים שמביאה עתה בפעם השלישית. אמר רבי אלעזר
35 לריש לקיש, אם היא הוחזקה לבקש עדי שקר, כל ישראל מי
36 הוחזקו - האם כל ישראל הוחזקו לשמוע בקולה ולהעיד עדות
37 שקר, ומאחר שלא הוחזקו העדים האחרונים כשקרנים, יש לקבל
38 את עדותם. זימנין - פעם אחרת, הווי יתבי קמיה דרבי יוחנן - היו
39 ריש לקיש ורבי אלעזר יושבים לפני רבי יוחנן, איתא בי האי מעשה
40 לקמיהו - ובא בעין מעשה זה לפניכם, אמר ריש לקיש, הוחזקה
41 זו האשה להביא עדי שקר ואין לקבל את עדות הכת השלישית.
42 אמר רבי יוחנן לריש לקיש, אם הוחזקה זו לחפש עדי שקר,
43 כל ישראל מי הוחזקו לשמוע לה. תר תניה לרבי אלעזר בישות -
44 החזיר ריש לקיש את פניו והביט ברבי אלעזר בפנים זועפות,
45 מאחר שהבין ששמע רבי אלעזר מימרא זו מרבי יוחנן, וכשאמרה
46 לו לא אמר משמו, אמר רבי ריש לקיש לרבי אלעזר, שמעת מימי
47 מבר נפחא ולא אמרת לי משמיה - שמעת דברים מ'בן הנפח'
48 ו-רבי יוחנן, ולא אמרת לי אותם בשמו.
49 ונמצא, שנחלקו רבי יוחנן וריש לקיש באופן כזה שאדם הביא
50 פעמיים עדי שקר, האם יש לפסול מכאן ואילך את כל העדים
51 שיביא, או לא.
52 מבררת הגמרא: לימא - לכאורה יש לומר, שמחלוקת רבי יוחנן
53 וריש לקיש תלויה היא במחלוקתם של חכמים ורבי יהודה
54 במשנה, האם יש לדון את שני העדים המזימים כמה כיתות עדים

53 שנינו במשנה, רבי עקיבא אומר לא בא שלישי בו, ומה שנים בו,
 54 אמר רבי יוסי וכו' רבי אומר וכו', ואימתי בזמן שהתרו בהן וכו'.
 55 מבואר מדברי המשנה, שנחלקו רבי יוסי ורבי לגבי עדים קרובים
 56 או פסולים שלא התרו בנידון ולא נתכוונו להעיד, האם הם
 57 גורמים לבטל את העדות כולה או לא.
 58 מקשה הגמרא: אמר ליה רב פפא לאביי, אלא מעתה לדברי רבי
 59 יוסי, הסובר שאף אם לא התרו הקרובים או הפסולים בנידון, ואף
 60 לא נתכוונו להעיד, מכל מקום העדות בטילה, אם כן, הריג יציל,
 61 כלומר, עדים שראו אדם הורג את חברו, לא יוכלו להעיד עליו
 62 בבית דין, לפי שאף הנהרג ראה את ההורג, ונצטרף אף הוא עם
 63 שאר העדים, ומאחר והוא קרוב אצל עצמו ואינו יכול להעיד,
 64 הרי זה בכלל נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטילה.
 65 השיב לו אביי לרב פפא: אכן, אי אפשר להעיד על רוצח ולחייבו
 66 מיתה בבית דין, אלא פשהנו מאחוריו - שבא הרוצח מאחורי
 67 הניצח והרגו, ולא ראה הנהרג את ההורג, שבאופן כזה אין הוא
 68 מצטרף לעדות לבטלה.
 69 שב רב פפא והקשה לאביי: נרבע יציל - עדים שראו אדם הרובע
 70 את חברו לרצונו של הנרבע, לא יוכלו להעיד עליו בבית דין
 71 ולחייבו מיתה, מאחר שהנרבע ראה אף הוא את הרובע, ונצטרף
 72 יחד עם שאר העדים, ומאחר ואדם רשע הוא, שהרי נרבע לרצונו,
 73 פסול הוא לעדות, ופוסל את כל העדים שעמו.
 74 השיב אביי לרב פפא: אכן, לא ניתן לחייב מיתה את הרובע, אלא
 75 פשהנו לאותו אדם מאחוריו, ולא ראה הנרבע את פניו של
 76 הרובע, שבאופן כזה אין הוא מצטרף עם שאר העדים, וממילא
 77 אין העדות בטילה.
 78 שב רב פפא והקשה לאביי: אף באופן שהרגו או רבעו מאחוריו,
 79 מכל מקום יש לבטל את העדות משום ההורג והרובע שיצילו על
 80 עצמם, שהרי אף הם רואים את המעשה שהם עושים, ומצטרפים
 81 עם שאר העדים לכת אחת, ומאחר וקרובים הם אצל עצמם, הרי
 82 הם פוסלים את כל העדות, וכיצד ניתן להעיד עליהם בבית דין
 83 ולחייבם מיתה.
 84 אישתיק - נשתתק אביי, ולא ידע להשיב על קושיא זו. כי אתא
 85 ללמיה דרבא - כאשר בא אביי לפני רבא והקשה לו כן, אמר ליה
 86 רבא, שיש לתרץ על קושיא זו, שאין ההורג והרובע מצטרפים עם
 87 שאר העדים, משום שנאמר (דברים טו ט) 'על פי שני עדים או על פי
 88 שלשה עדים יקום דבר', ויש ללמוד מדברי הכתוב שרק בלתימי
 89 דבר הנתב דבר, כלומר, רק העדים נשעל פיהם מתקיים הדבר
 90 בבית דין הוקשו זה לזה, לענין שאם נמצא אחד מהם קרוב או
 91 פסול עדות כולה בטילה, אך עושי הדבר שהם ההורג והרובע
 92 והנהרג והנרבע אינם נכללים בדין זה, ולפיכך אין הם גורמים
 93 לביטול העדות.
 94 שנינו במשנה, אמר רבי יוסי במה דברים אמורים וכו', מה יעשו שני
 95 אחים בו, רבי אומר וכו', ואימתי בזמן שהתרו בהן וכו'.
 96 מבואר מדברי רבי, שיש לברר אצל העדים האם נתכוונו להעיד
 97 בשעת ראייתם, ואז אם פוסלים הם פוסלים את כל העדות, או
 98 שלא נתכוונו להעיד ואינם פוסלים את שאר העדים.
 99 מבררת הגמרא: הוי אמרינן להו - כיצד יש לשאול את העדים
 100 כדי לברר אצלם אם נתכוונו מתחילה להעיד או לא.
 101 אמר רבא, הוי אמרינן להו - כך יש לומר להם, האם למיחוי אתיתו
 102 או לאסהוי אתיתו - מתחילה כשבאתם למקום שבו אירע אותו
 103 מעשה, האם באתם כדי לראות או כדי להעיד. אי אמרי לאסהוי
 104 אתו - אם הם אומרים שבאו על מנת להעיד, אזי מצטרפים הם
 105 לשאר העדים, ואם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן של כל
 106 העדים בטילה, ואי אמרי למיחוי אתו - אך אם הם אומרים שבאו
 107 רק כדי לראות את המתרחש, ולא על מנת להעיד על כך בבית

1 המשנה מביאה מחלוקת תנאים באיזה אופן אומרים שאם נמצא
 2 אחד מהעדים קרוב או פסול העדות בטילה: אמר רבי יוסי, במה
 3 דברים אמורים - אימתי אנו אומרים שאם נמצא אחד מן העדים
 4 קרוב או פסול בטלה העדות כולה, דווקא דריני נפשות, שנאמר
 5 בהם (ממדבר לה כח) 'הזעילו העדה', דהיינו, שבת דין מצווים לחזר
 6 אחר הצלתו של הנידון, אבל דריני ממונות אין אומרים כן, אלא
 7 אף באופן שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול תתקיים העדות
 8 בשאר העדים, שאינם קרובים או פסולים.
 9 רבי אומר, אהדריני ממונות ואהדריני נפשות. כלומר, בין בדיני
 10 ממונות ובין בדיני נפשות אומרים דין זה, שאם נמצא אחד מן
 11 העדים קרוב או פסול עדות כולם בטילה. ואימתי אומרים כן בדיני
 12 נפשות, בלתי שיהתרו ביהן - באופן שאף העדים הקרובים או
 13 הפסולים התרו בעובר העבירה, ועל ידי כן גילו דעתם שכוונו
 14 להיות עדים בדבר, אבל בזמן שלא התרו ביהן - שלא התרו
 15 הקרובים או הפסולים בנידון, ואף לא נתכוונו להיות עדים בדבר,
 16 אין עדות הכשרים מתבטלת, לפי שמת יעשו שני אחין ואדם אחר
 17 עמהם שראו באהד שהרג את הנפש. כלומר, אם תאמר שלעולם
 18 מנבטלת ראיית הפסולים את עדות הכשרים, נמצא שבאופן שיראו
 19 שני אחים ועוד אדם שלישי עמהם באחד שהרג את הנפש לא
 20 יוכלו להעיד עליו בבית דין, שהרי שני האחים קרובים זה לזה
 21 ומבטלים את העדות כולה. אלא בהכרח צריך לומר, שאם לא
 22 נתכוונו מתחילה להעיד לא נאמר דין זה, ועל כן באופן שלא
 23 נתכוין אחד מן האחים להעיד, אין עדות השנים האחרים בטילה.
 24 נמצא שנחלקו רבי יוסי ורבי בשני ענינים, האחד, האם רק בדיני
 25 נפשות אומרים את הדין שאם נמצא אחד מן העדים קרוב או
 26 פסול עדות כולם בטילה, או גם בדיני ממונות. והשני, האם רק
 27 עדים שהתרו בנידון או שנכוונו מתחילה להעיד מצטרפים לענין
 28 זה, שאם הם קרובים או פסולים בטלה כל העדות, או שאף אלו
 29 שאינם מתכוונים להעיד מצטרפים עם שאר העדים.

גמרא

30 רבא מבאר באיזה אופן נחשבים כל העדים כעדות אחת: אמר
 31 רבא, דין זה שנתבאר במשנה, שיש לדון את כל העדים כעדות
 32 אחת, הן לענין שאינם נעשים זוממים עד שיוזמו כולם, והן לענין
 33 שאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולם בטלה, אינו נוהג
 34 בכל ענין, אלא והוא שהעידו כולם - דין זה נוהג רק באופן שהעידו
 35 כל העדים, בתוך כדי דיבור, שהוא שיעור הזמן שאורכת אמירת
 36 התיבות 'שלוש עליך רבי', שאם העידו בפרק זמן זה נידונים כולם
 37 כעדות אחת, אך אם העידו בזמן ארוך יותר, הרי הם כשתי כיתות
 38 לכל דבר.
 39 מקשה הגמרא: אמר ליה רב אהא מדפתי לרבינא, כיצד יתכן לומר
 40 כן, מפרך - הרי שיעור הזמן של תוך כדי דיבור הוי דמי - כמה
 41 הוא, כדי שאילת שלום בין תלמידי לרב, שהוא זמן קצר ביותר,
 42 וכיצד יתכן שיוכלו כל העדים להעיד בתוך זמן זה, הרי משה עדים
 43 מוקא הוו - רבים הם, וזקוקים לזמן רב כדי שיעידו כולם את
 44 עדותם.
 45 מתרצת הגמרא: אמר ליה רבינא לרב אחא מדיפתי, אין הכוונה
 46 שכל העדים צריכים להעיד בתוך כדי דיבור אחד, אלא כל חד
 47 וחד מן העדים צריך להעיד בתוך כדי דיבור של חברו. דהיינו
 48 שמיד לאחר סיום עדותו של הראשון, קודם שיחלוף שיעור 'תוך
 49 כדי דיבור', צריך השני להתחיל בעדותו, ומיד לאחר סיום עדותו
 50 יתחיל השלישי, וכן הלאה, ובאופן כזה מצטרפים מאה עדים
 51 להיות כת אחת, אך אם היה בין עד לעד שיעור זמן ארוך יותר,
 52 הרי הם נידונים כשתי כיתות עדים.

1 **בדיני נפשות** — דכתיב 'הוצילו העדה', ומתהדרין אבותא. אחד דיני ממונות — נמי
2 עדותן בטלה. בזמן שהתרו בהן — וברדיני נפשות כי אמרינן בטלה — בזמן שהקרוב או
3 הפסול נשתתף בעדות מתחלה לדיות מן המתריין בעוברי עבירה. אבל אם לא התרו
4 בהן — ולא כותו לדיות עדים בדבר — לא בטלה עדות האחרים שבביל ראייתן של
5 אלו, דמה יעשו שני אחין שראו עם שלישי מן

6 השוק באחד שהרג את הנפש. **גמרא** הוא ו
7 שהעידו בולן בתוך כדי דיבור — התם קאמרה
8 מתניתין מאה כשנים. אבל אם העידו השנים
9 ולאחר זמן העידו האחרים — הרי הן כשתי
10 תבות לכל דבר. וכל אחד ואחד — התחיל
11 להעיד בתוך כדי דיבור של סימונ של חבירו.
12 הרוג יציל — לרבי יוסי דאמר: אף בלא התרה
13 שלא נתכחן להעיד הוא מציל את הגדון מפני
14 קרובה — הרוג נמי יציל את הגדון, שהרי גם
15 הוא ארה, והוא קרוב אצל עצמו כשהרג
16 מאחוריו — מתקימין כל המקראות שמחייבין
17 את הרוצח ליהרג. יקום דבר — כתיב בהאי
18 קרא שעשאן לכולם כשנים, דהיינו העדים,
19 אבל לא בעושי הדבר. היכי אמרינן להו —
20 לקרוב ופסול למבדקיהו אם מתחלה לעדות
21 נתכוונו

משנה

15 **"אמר רבי יוסי במה דברים אמורים כו' מה יעשו שני אחים וכו'."** היכי אמרינן להו? אומר רבא,
16 **הכי אמרינן להו: למיחזי אחיתו או לאסהודי אחיתו? או אמרי לאסהודי אתו — נמצא אחד מהן**
17 **קרוב או פסול עדותן בטלה, או אמרי למיחזי אתו — מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את**
18 **הנפש. איתמר, אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה פרבי יוסי, ורב נהמן אומר: הלכה פרבי.**
משנה

19 ואם תאמר: מאי שנא? ויש לומר: שנא ושנא. דרוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור, משום שהם אומרים אמת, ואם כן עדותן התחיל
20 מראיה שלהם, וראיה שלהם היתה בבת אחת עם העדים. אבל בעדים זוממין שאינן אומרים אמת, אם כן לא בא עדותן אלא כשעידו בבית דין, וכיון דלא העידו בבת אחת, רק לאחר
21 כדי דיבור — לא חשבינן כחד עדות. כן נראה למורי שיחיה. **אלא** מעתה הרוג יציל — פירושו: שהוא בעל דין. אי נמי, מפני שהוא שונא, ושונא פסול לעדות. **נרבע** יציל — מפני
22 שהוא שונא של רובעו בעל אונסו. ולא נראה, דהא מוכח פרק קמא דסנהדרין (טב) דנרבע לאנסו כשר לעדותו ויש ליישב: דנרבע לרצונו פריך, דבהכי איירי קרא. דכתיב 'ומתו גם
23 שניהם' דהיינו ברצון. ולהכי פריך: יציל הנרבע, אפילו שי עדים הרבה בדבר. ולא מפני ששונאו, ולא מפני שרצונו, אלא מפני שהוא קרוב לעצמו. וקשה: דבמסכת סנהדרין (שם) אמרינן:
24 'פלגו רבעי לרצונו' — הוא ואחד מעטרפין להרגו! ויש לומר: דהני מילי — כי ליכא סהדותא מעלמא דרבעו לרצונו, וליכא סהדותא אלא מהוא עצמו ואחר. ולכן פלגין לדיבוריה,
25 דלגבי ידידה לא מהימנין ליה, דקרוב הוא אצל עצמו. אבל הכא, דיכא עדים שנרבע לרצונו, ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות — ואין אנו צריכין לעדותו כלל. ועוד אמר הרב יוסף
26 בכור שור, דפריך הכי: נרבע שהוא קרוב לרובעו יציל, וכן הרוג שהוא קרוב להורג יציל. **היכי** אמרינן להו — קאי אדיני ממונות. בשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו', דניחוי
27 אן אגם התרו בו הקרוב ופסול אם לאו. אלא פריך בדיני ממונות. דליכא התראת.

28 **לאסהודי** אחיתו — קשה: דאם כן לא יתרג אדם לעולם, דהקרובים יבואו היאמר 'לאסהודי אחינן!' ופירש רבינו חיים כהן, דאמרינן לעדים כשרים: לאסהודי עם הפסולין אחיתו, או
29 למיחזי אחיתו בלא הפסולין? ואי אמרי הכשרים: למיחזי אחיתו בלא הפסולין — אז לא היו עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול. אבל אי אמרי: לאסהודי
30 אחיתו עם הפסולין — היו עדותן בטילה. ומכל מקום תימה קצת: היאך היו גם העדים כשרים נאמנים לומר 'לאסהודי אחינן כדי לבטל העדות? הו ליה כחחר ומגיד כיון שכבר העידו ויש
31 לומר: דסברא, דכיון דבאין לבית דין עם הכשרים עכשיו — נראין הדברים שמתחלה כולוהו לאסהודי קא אתו, דהוכיח סופן על תחלתן.
32 **שמואל** אומר הלכה כרבי יוסי — קשה: היאך מצינו ידיו ורגליו כשנותנין גט, שיש במעמד קרובים? והיה לנו לומר עדות הכשרים בטלו והאי דומיא דיני נפשות. דשרינן אשת איש
33 שיש בה מיתת בית דין, ותעם דפרישית לעיל עדות נפשות שייך נמי בגט! וכן לרבי נמי קשה. שפעמים יתכונן אחד מן הקרובים להעיד! לכן נראה לרבינו יצחק: דגם לרבי יוסי
34 לא אמרו עדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני בית דין, אבל שבביל ראייה לחודה לא. ואם תאמר: אם כן, מאי פריך: הרוג יציל! והא אינו הולך להעיד בבית דין! ואומר הרב
35 רבינו יצחק: ודאי מתחלה היה סבור התלמוד רבי יוסי, כי אין באין להעיד בבית דין — עיון בטלה. ומשני: במקמי דרב הכתוב מדבר. כלומר, כשאנן לקיים הדבר בבית דין אמר
36 רבי יוסי: נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה. ואם תאמר: אם כן, מאי פריך לעיל: מה יעשו שני אחין וכו'? והלא אין שום חששא אם לא יבאו להעיד בבית דין, כדפירשתי: ויש
37 לומר: משום דפעמים שלא ידע זה בזה, ויעיד האחד אף על פי שכבר העיד אחיו בבית דין. ואפילו אירע לאחר כדי דיבור, מכל מקום עדותן בטלה, משום דמקשינן שלשה לשנים נמצא קרוב
38 או פסול בזה אחר זה, אף על פי דלענין הומה בעינן תוך כדי דיבור.

הזי

1 שנרפא. אבל כאשר כתוב על **אדם** שיש בו געל **לא כתיב ביה ונרפא**.
2 ולומדים מכך שמי שהוא רך ועניו כבשר יש רפואה למכאוביו, אך מי
3 שלבו קשה באדם, כלומר באומה, אין רפואה למכאוביו.
4 **אמר רבי יוחנן**, למה נקרא האדם בשם **אדם**, משום שנרמז בראשי
5 התיבות של שם זה, שהאדם יש בו **אפר** — יסודו מעפר, **דם** — שגורם
6 למחלות רבות ו**מיתה** — שכאשר היא מתגברת על האדם בא חולי
7 ומכאוב על האדם, כלומר שהאדם כולו הכל ושפלות ולכן אין לו

1 **משנה** הרי אלו עדות אחת — ואם חזם אחד מהם (או שנים) ולא הזומנו כולן — אן
 2 נהרגין. **שלא** תהא כנהדרין שומעת — עדות העדים מפי התורגמן. צריכין הדיינין שיהיו
 3 מכירין בלשון העדים, ולא שינמדדו מליץ ביתום. **גמרא** עדות מיוחדת — אחד רואה
 4 אותו מחלון זה ואחד רואה מחלון זה, ואינן רואין זה את זה. לבעול את הערוה — שש
 5 די בראיית כל אחד, ואפילו הכי לא מצטרפו.
 6 **מפי עצמו** — הרוגן עצמו התרה בו. **אלא**
 7 **מעתה** — דבשרים בעלמא ומצטרפי. **בדיני**
 8 **נפשות** — בששנים רואין מחלון זה ושנים מחלון
 9 זה, והזומנא בת אחת — תצטרף עדות זו להיות
 10 כולם כבת אחת להציל את הזוממין ואת הנדון,
 11 שתהא עדותן בטלה. כיון דבעלמא מצטרפת —
 12 יש טעם כאן להצילו, ורחמנא אמר "והצילו
 13 העדה" ופי אית ליה לרבי יוסי — התראה
 14 כלל? והתנן רבי יוסי אומר השונא — שאמר
 15 בשוגג הרגתי — נהרג, מפני שהוא כמועד
 16 ומותר. לעווי — בעלי לשון אחרת שאין
 17 הדיינין מכירין בה.

אילעא

- **אילמא** עד אהד מפוש - **מרישא** שמעינן לה: "**על פי שנים עדים**". **אלא מאי "אחד"** -
אחד אחד. **תניא** נמי הכי: "**לא יומת על פי עד אחד**" - **להביא שנים שרואים אותו אחד**
מחלון זה ואחד מחלון זה, ואין רואין זה את זה, שאין מצטרפין. ולא עוד אלא, אפילו בזה
אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין. אמר ליה רב פפא לאבבי: השתא, ומה אחד מחלון זה
ואחד מחלון זה, דהאי קא חזו פלוו דמעשה והאי קא חזו פלוו דמעשה, מיבעיא? אמר ליה: לא
בזה אחר זה, דהאי חזו פלגא דמעשה והאי חזו פלגא דמעשה, מיבעיא? אמר ליה: לא
נצרכא אלא לבעול את הערוה. אמר רבא: אם היו רואין את המתרה, או המתרה רואה
אותן - מצטרפין. אמר רבא: מתרה שאמרו - אפילו מפי עצמו, ואפילו מפי השד. אמר
רב נחמן: עדות מיוחדת פשיה בדיני ממונות, דכתיב "לא יומת על פי עד אחד" - בדיני
נפשות הוא דאין פשיה, אבל בדיני ממונות פשיה. מתקוף לה רב זוטרא: אלא מעתה
בדיני נפשות תציל, אלמה תנן: הוא והן נהרגין? קשיא. "רבי יוסי אומר" וכו'. אמר ליה רב
פפא לאבבי: ופי אית ליה לרבי יוסי האי ככרשא? והתנן, רבי יוסי אומר: השונא נהרג מפני
שהוא כמועד ומוותר! אמר ליה: תהוא - רבי יוסי בר יהודה היא. דתניא, רבי יוסי בר
יהודה אומר: חבר אין צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למוזר.
"דבר אחר: "על פי שנים עדים" - שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן". תנחז לעווי
דאתו לקמיה דרבא, ואין רבא תורגמן ביניהו. והיכי עבדי הכי? והתנן: שלא תהא סנהדרין
שומעת מפי התורגמן! - רבא מידע הנה ידע מה דהווי אמרי, ואהדורי הוא דלא תהו ידע.
 אילעא

1 **היו** שנים רואים אותו מחלון זה ושנים מחלון זה וכו' — ולא גרסינן במתניתין "אחד
 2 בחלון זה" וכו'. **ואחד** מתרה באמצע — תימא: ואמאי הוצרך לומר ואחד מתרה,
 3 שאין מן העדים: ויש מפרשים דנקטיה משום רישא דקתני: רואין אלו את אלו, ומסתמא
 4 היינו על ידי המתרה שאומר לעדים לאלו ואלו "ראו את המעשה הרע שהו עשה". ונראה

1 **למורי** שיחיה דנקטיה לאפוקי מדריבי יוסי, דאמר
 2 כסיפא: אין חיבה עד שיהו פי שנים עדים מתרין
 3 בו.
 4 **שמקצתן** רואין אלו את אלו — מצטרפין יחד
 5 אף אותם שאין רואים. **הרי** אלו
 6 עדות אחת — שאם נמצא אחד מןן קרוב או פסול
 7 — עדות כולם בטלה. וכן שאם נמצא אחת מןן
 8 זוממת — אין נהרגין עד שיזומנו כולם. ובטלין נמי
 9 עדות כולם בחומה אחת מןן, דחומה הוי כבנימא
 10 אחד מןן קרוב או פסול.
 11 **הוא** והן נהרגים — הן נהרגים אף על פי שלא
 12 חזמו בת שניה, כיון שהחזמו הן. הוא נהרג
 13 משום בת שניה, דלא בטלה עדות בת שניה
 14 בהזמת הראשונה. כיון דהוי שתי עדות. יש
 15 מפרשים שצריך שתהא כל כת וכת רואה
 16 המתרה, או המתרה רואה אותן — או מצטרף
 17 המתרה לזו ולזו. דאם לא כן — אין המתרה
 18 מצטרף עמון, ולא יהרג על פיהם. דלעולם אינו
 19 נהרג אלא אם כן המתרה מעדות שבאין לחיוב.
 20 והא דקתני נמי נמצא אחת מןן זוממת — שהחם
 21 גם המתרה עמום, דהא מעדותן הוא, כדפירשית.
 22 ומכל מקום הווי השתי כתות שתי עדות, כיון
 23 שאין כן זה רואה את זה. וקשה למורי שיחיה: מאי
 24 קאמר? דאדרבה, לא מיתוקמא מתניתין אלא
 25 כשאין רואין המתרה וכן אין המתרה רואה אותן.
 26 דאי רואין המתרה או המתרה רואה אותם, הווי
 27 השתי כתות עדות אחת אף על פי שאין רואין זה
 28 את זה. דהמתרה מצטרף. כדקתני רישא: בזמן
 29 שמקצתן רואין אלו את אלו — אלמא לא בעינן
 30 שהיא כל השנים שמבאין רואין את אלו מבאין,
 31 אלא בחד סגו! ועוד קשה לפירוש דצריך שהיא
 32 המתרה מעדותן, הא אמרינן בגמרא: מתרה
 33 שאמרו אפילו מפי עצמו אפילו מפי שד, ואז דאי
 34 לא הוי המתרה מעדותן כלל! לכן נראה, דדאי
 35 מייירי כשאין רואין המתרה ולא המתרה רואה
 36 אותם, אלא שמעו המתרה שמתרה כן. ובכך ניג,
 37 דהא קיימנן דרבנן דפליגי ארבי יוסי דבסמוך,
 38 ולא בעו פי שנים עדים מתרין כן כמו רבי יוסי.

1 **לעדות** מיוחדת שהוא פסול — פירושו: אחד מחלון זה ואחד מחלון זה. ומילתא באפי נפשה היא. ולא קאי אמתניתין, ולא מיירי בהכי. **תניא** נמי הכי וכו' — מיייתי תניא נמי הכי ד"מלא
 2 יומת על פי עד אחד" נפקא, דאילו עיקרא דמילתא שמענו ממתניתין. ונדי דמתניתין לא איירי באחד מחלון זה, מכל מקום מראשמעין בשתי כתות דחשבינן שתי עדות כשאין רואין אלו
 3 את אלו — מניה שמעינן דהוא הדין בבת אחת. מכל מקום נראה יותר לפרש דעיקר מילתא מיייתי, דאי ממתניתין הווי אמנא דוקא בשתי כתות, דכל הוא חשיב עדות באפי נפשה, אבל
 4 בבת אחת מצטרפי שפיר. וכן נראה, דיותר דחוק לומר תניא נמי הכי רק הפסוק, כיון דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למורי שיחיה. **אמר** רבא אמר הן רואין את המתרה או
 5 המתרה וכו' — מבאין מיייתי המפרש ראיה. במתניתין גבי סיפא דקתני: הרי אלו שתי עדות. דמכל מקום מיירי שהן רואין המתרה. כדפירשית. ולא מילתא היא, דהכא אעדות מיוחדת
 6 דברייתא קאי, דקתני: אחד מחלון זה וכו' שאין מצטרפי, ועלה קאמר דאם העד מבאין והעד מבאין רואין המתרה, או המתרה רואה אותן — מצטרפין להיות עדות אחת גבי העד שמבאין
 7 העד שמבאין, אף על פי שאין רואין אלו את אלו. דהמתרה מצטרף, כמו מקצתן רואין אלו את אלו דמתניתין. ותדע דאעדות מיוחדת דברייתא קאי, דאי אמתניתין קאי, דקתני: הרי אלו
 8 שתי עדות, כדפירשתי — אם כן הווי ליה למימר: ולא אם אין מצטרפין, שהווי עיקר החדושו. **א** מתרה רואה אותן מצטרפין — פירושו: על פיהם נהרג, דלא חשיבא עדות מיוחדת. ואם
 9 תאמר: והיכי מהמינן ליה למתרה לומר שראה אותן, לדהוג את זה: דבעלמא כשוראין המתרה — הרי הן שנים. אבל מתרה רואה אותן קשיא ויש לומר: דמייירי שיש עדים שמעדין
 10 שהמתרה רואה אותן, אך לא ראו המעשה אותן העדים. **בדיני** נפשות הוא דלא כשיהא הא בדיני ממונות כשיהא — הקשה רבינו אברם מאורלייניש: דהא קרובים נפקא לן [סנהדרין
 11 (הב), דפסולין מילא יומתו אבות על בנים', ודיני ממונות גמרין מניה (שם כחא), דכתיב "משפט אחד יהיה לכם", אם כן הכי נמי גילף ממונות מנפשות לחך מילתא דעדות מיוחדת! ונראה:
 12 דעל כרחק האי קרא לאו בדיני ממונות קאי, דעד אחד מועיל למנוח, דלשבועה מיהא אייתה.

אי

משנה

1 משנה זו דנה בשתי כיתות עדים המעידות על מעשה אחד, האם
 2 הן מצטרפות לעדות אחת, או לא.
 3 **היו שנים** - שני עדים, **רואין אותו** - את האדם העובר בעברה,
 4 **מחלוץ זה** - מאחד החלונות שבבית, **ושנים** - ושני עדים אחרים,
 5 **רואין אותו מחלוץ זה** - מחלוץ אחר שבבית, **ואדם אחד עומד**
 6 **ומתרה בו** - בעובר העבירה, **באמצע** - בין שתי כיתות העדים,
 7 **בזמן שמקצתן של העדים רואין אלו את אלו**, כגון שעד אחד מכל
 8 כת רואה עד אחד מן הכת השניה, **הרי אלו** שתי הכיתות נידונות
 9 כעדות אחת, ואינם נהרגים עד שיוזמו כולם, וכן אם נמצא אחד
 10 מהם קרוב או פסול עדות כולם בטילה. **ואם לאו** - שאין מקצתם
 11 רואים אלו את אלו, **הרי אלו הכיתות נידונות כשתי עדות שונות**,
 12 **ולפיכך אם נמצאת כת אחת מן זוממין, הדין בזה שהוא ו-הנידון**
 13 **יהן ו-הכת שהוזמנה נהרגין**, **והכת השנייה פטורה**. כלומר, מאחר
 14 והם נידונים כשתי כיתות עדים, ניתן להזיז את אחת אף שלא
 15 הזומה הכת השניה, והכת שהוזמנה נהרגת, אמנם מאחר שלא
 16 הזומה הכת הראשונה, נהרג הנידון על פי עדותם.
 17 נתבאר לעיל, שלדעת תנא קמא אין צריך שיחא המתרה מן
 18 העדים עצמם, אלא די בכך שהוא עומד באמצע ומתרה, והעדים
 19 רואים אותו או שומעים את דבריו. ועתה מביאה המשנה את
 20 דעת רבי יוסי החולק על תנא קמא בדין זה: **רבי יוסי אומר, לעולם**
 21 **אין הנידון (נהרגין) ו-הכת עד שיהיו פי שני עדים מתרין בו**. כלומר,
 22 צריך שהעדים הם שיתרו בנידון, ולא אדם אחר, ואם לא התרו
 23 בו העדים אינו נהרג על פי עדותם, **שנאמר (ברבים ה) 'על פי שנים**
 24 **עדים, ויש ללמוד מדברי הכתוב, שצריך שיחא הדבר כולו**
 25 **נעשה על פיהם של העדים, בין העדות עצמה ובין ההתראה**.
 26 המשנה מביאה דין נוסף שיש ללמוד מן המקרא: **על פי שנים**
 27 **עדים: רבך אחר, מן המקרא 'על פי שנים עדים' יש ללמוד, שלא**
 28 **תהא הסנהדרין שומעת את עדותם של העדים מפי התורגמן**.
 29 **דהיינו, צריך שיהיו הדיינים מבינים את שפתם של העדים, ולא**
 30 **יוצרכו להעמיד אדם שיתרגם עבור הדיינים את דברי העדים**.

גמרא

31 הגמרא מבארת מה הדין באופן שיש עד אחד הרואה מחלוץ זה
 32 ועד אחד הרואה מחלוץ אחר: **אמר רב זוטרא פד טובאי אמר רב,**
 33 **מנין לעדות מיוחדת** - אחד רואה מחלוץ זה ואחד מחלוץ אחר,
 34 ואינם רואים זה את זה, **שהיא פסולה, שנאמר (שם) 'לא יומת על**
 35 **פי עד אחד'**, ויש לברר מאי **אחד** - מה היא כוונת הכתוב שאין
 36 להמית על פי עד אחד, **אילימא** - אם נאמר, שהכוונה בזה שאין
 37 להמית על פי עדותו של **עד אחד ממש**, אין המקרא צריך
 38 להשמיענו זאת, שהרי **מרישא שמעינן לה** - מתחילת המקרא כבר
 39 למדנו דין זה, שנאמר בו **'על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת**
 40 **המת, אלא מאי** - מה היא כוונת הכתוב שלא יומת על פי עד
 41 **אחד'**, בהכרח צריך לומר, שהכוונה היא אפילו באופן שיש **אחד**
 42 מחלוץ זה ו**אחד** מחלוץ אחר, שאף על פי שיש כאן שני עדים, מכל
 43 מקום אינם מצטרפים זה לזה, ונידונים כעד אחד.
 44 **תניא נמי רבי** - שנינו כן בברייתא, נאמר בכתוב **'לא יומת על פי**
 45 **עד אחד'**, ויש לדרוש מן המקרא **להביא ו-לרבותן שנים** - שני
 46 עדים **שוראים אותו** - את הנידון, **אחד רואה אותו מחלוץ זה ואחד**
 47 **רואה אותו מחלוץ זה ו-אחר**, ואין העדים רואין זה את זה, שאין
 48 הם **מקצתן לעדות אחת**, ואין הנידון נהרג על פיהם. ומוסיפה
 49 הברייתא, **ולא עוד** - לא רק באופן זה אינם מצטרפים, **אלא אפילו**
 50 **אם ראו שניהם בזה אחר זה בחלוץ אחד**, דהיינו שמתחילה ראה

51 אדם אחד את מעשה העבירה מן החלון, ולאחר מכן הלך לדרכו,
 52 ובא אדם אחר וראה את אותו המעשה מאותו החלון, מכל מקום
 53 אין הם **מקצתן לעדות אחת**.
 54 הגמרא מבררת את הדין שהוסיפה הברייתא לגבי שנים הרואים
 55 מחלוץ אחד בזה אחר זה: מקשה הגמרא: **אמר ליה רב פפא לאביי,**
 56 **מה חידוש יש באופן שראו שניהם מחלוץ אחד בזה אחר זה,**
 57 **השתא** - הרי, ובה באופן שראו **אחד מחלוץ זה ואחד מחלוץ זה,**
 58 **דהאי קא חזי כולו מעשה ויהאי קא חזי כולו מעשה** - שזה ראה
 59 את המעשה כולו ואף השני כן, אלא שלא ראו זה את זה, **ואמרת**
 60 **לא מקצתן** - אמרת שאין הם מצטרפים זה לזה, אם כן באופן
 61 שראו את המעשה בזה אחר זה מחלוץ אחד, **דהאי חזי פלגא**
 62 **דמעשה ויהאי חזי פלגא דמעשה** - שזה ראה רק חצי מעשה ואף
 63 רעהו כן, **מיפגיאי** - האם צריך לומר שאין הם מצטרפים לעדות
 64 אחת, הרי פשוט הדבר שאין עדותם מועילה כלל, לפי שאף אחד
 65 מהם לא ראה מעשה שלם.
 66 מתרצת הגמרא: **אמר ליה אביי לרב פפא, לא נצרכא** - לא
 67 הוצרכה הברייתא להשמיענו דין זה, **אלא לגבי פועל את העוה,**
 68 שבזה יש די בראיית כל אחד מן העדים לחייב מיתה לנידון, אף
 69 אם ראו בזה אחר זה, ואף על פי כן אין הם מצטרפים לעדות אחת.
 70 הגמרא מביאה דין לגבי צירוף עדות מיוחדת: **אמר רבא, אף**
 71 **ששינו בברייתא שנים שראו עדות, אחד מחלוץ זה ואחד מחלוץ**
 72 **זה, אם אינם רואים זה את זה אינם מצטרפים, מכל מקום אם היו**
 73 **העדים רואין את המתרה, או שהיה המתרה רואה אותן, הרי אלו**
 74 **מקצתן לעדות אחת, ונהרג הנידון על פיהם**.
 75 הגמרא מביאה דין לגבי התראה: **ואמר רבא, מתרה זה שאמר**
 76 **חכמים, שצריך להתרות בעובר העבירה, אין צריך שיחא מן**
 77 **העדים, אלא אפילו אם היתה ההתראה מפי ההרוג עצמו, שהתרה**
 78 **בהורג קודם שהרגו, ואפילו אם היתה התראה מפי השד, מועילה**
 79 **התראה זו, ונהרג הנידון**.
 80 הגמרא מביאה דין לגבי עדות מיוחדת: **אמר רב נחמן, עדות**
 81 **מיוחדת ו-אחד מחלוץ זה ואחד מחלוץ אחרן אף שפסולה היא**
 82 **בדיני נפשות, מכל מקום כשיהיה היא בדיני ממונות, דכתיב (שם) 'לא**
 83 **יומת על פי עד אחד'**, ונתבאר לעיל בברייתא שמקרא זה יש
 84 ללמוד שעדות מיוחדת פסולה, ויש לדייק מדברי הכתוב **'לא**
 85 **יומת'**, שרק בדיני נפשות הוא דאין עדות מיוחדת כשיהיה, **אבל**
 86 **בדיני ממונות כשיהיה**.
 87 **מתקיף לה ו-הקשה על כן רב זוטרא, אלא מעתה** - מאחר וסובר
 88 אתה שעדות מיוחדת כשיהיה בדיני ממונות ומצטרפים לעדות
 89 אחת, אם כן אף בדיני נפשות נצרפם לעדות אחת, **ותציל הכת**
 90 **האחת את הכת השניה והנידון ממייתה**, וכגון באופן שהיו שני
 91 עדים רואים מחלוץ זה ושנים מחלוץ אחר, ולא ראו אלו את אלו,
 92 והזומה הכת האחת, שאם יש לרון אותם כשתי כיתות, אזי יש
 93 להרוג את הזוממים, ואף הנידון נהרג על פי עדותה של הכת
 94 השניה, אך אם נצרפם לכת אחת ינצלו הזוממים והנידון ממייתה,
 95 שהרי בכת אחת אין העדים נהרגים עד שיוזמו כולם, וכמו כן אף
 96 הנידון אינו נהרג על פי עדותם של הנותרים, משום שנמצאו חלק
 97 מן העדים זוממים ובטלה העדות כולה. ומכיון שאמרה התורה
 98 (במדבר לה כה) **'הצילו העדה את הרצח'**, מוטל על בית הדין לחזר
 99 אחר הצלת הנידון ועדיו ולצרפם לעדות אחת, ואם כן, **אלמה תנן**
 100 **- מדוע שנינו במשנתנו שאין מצרפים אותם, אלא הוא ויהן**
 101 **נהרגין**. בהכרח צריך לומר, שאף בדיני ממונות אין מועיל צירוף
 102 בעדות מיוחדת, ולפיכך לא ניתן לצרפם אף לצורך הצלת נפשות.
 103 מסיקה הגמרא: **כשיא - אכן קשה הדבר**.
 104 שנינו במשנה, **רבי יוסי אומר וכו' לעולם אין נהרגין עד שיהיו שני**

49 הרישא, עוסקת באדם שברח מחוץ לארץ לארץ ישראל, שבאופן
50 כזה סותרים את דינו בבית דין אחר, שמא תועיל לו זכותה של
51 ארץ ישראל לצאת זכאי בדינו. כאן - הסיפא, עוסקת באדם
52 שברח לחוצה לארץ, ובה אין סותרים את דינו כלל.
53 דתניא - שכן שנינו בברייתא, רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום
54 רבי שמעון בן שמת, אדם שנגמר דינו למיתה ופרח מארץ ישראל
55 לחוצה לארץ, אין סותרין את דינו, אלא ממימים אותו על פי פסק
56 הדין שניתן מתחילה, אבל אם ברח מחוצה לארץ לארץ, סותרין את
57 דינו, מפני שיש לחוש שמא תועיל לו זכותה של ארץ ישראל
58 למצוא לו פתח של זכות.
59 שנינו במשנה, סנהדרין נהנת כו' בארץ ובחוצה לארץ.
60 מבררת הגמרא: מנא הני מילי - מנין לומדים דין זה. דתנו רבנן -
61 שכן שנו חכמים בברייתא, נאמר בכתוב (במדבר לה כט) 'והיו אלה
62 לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם', למדנו מן התיבות
63 'בכל מושבותיכם' לענין סנהדרין שנהנת בין בארץ ובין בחוצה
64 לארץ, אם כן מה תלמוד לומר בשעריה, כלומר, מדוע נקט הכתוב
65 במקום אחר (דברים טו יח) 'שפטים ושטרים תתן לה בכל שעריך',
66 ומשמע מתיבת 'בשעריך' שרק בארץ ישראל נוהג דין הסנהדרין.
67 לומר לה, שרק בשעריך - בארץ ישראל, אהה חייב להיות מושיב
68 בתי דינים בכל פלך ופלך - בכל מדינה ומדינה, ובכל עיר ועיר,
69 ואילו בחוצה לארץ אהה חייב להיות מושיב בתי דינים רק בכל
70 פלך ופלך, ואי אהה חייב להיות מושיב בתי דינים בכל עיר ועיר.
71 שנינו במשנה, סנהדרין ההורגת וכו' אחד בשבוע נקראת חובלנית,
72 רבי אליעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה.
73 הגמרא מביאה ספק בדברי רבי אליעזר בן עזריה: איכעיא להו -
74 נסתפקו בני הישיבה בכוננת דבריו של רבי אליעזר בן עזריה אחד
75 לשבעים שנה, האם כוננות לומר שבת דין ההורגת אחת לשבעים
76 שנה נקראת חבלנית, או דלמא אורח ארץא היא - או שמא כוננות
77 לומר שבת דין ההורגת אחת לשבעים שנה הרי היא עושה כדרך
78 הארץ. תיקו - תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפסדה.
79 שנינו במשנה, רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו'
80 בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם.
81 מבררת הגמרא: היכי הוה עבדי - באיזה אופן היו עושים רבי טרפון
82 ורבי עקיבא, שלא היא אדם נהרג בבית דין מעולם.
83 מבארת הגמרא: רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרנוהו - ביארו
84 שניהם באופן כזה, שהיו אומרים לעדים המעידים על רציחה,
85 האם ראיתם אם מריפה הרג או שלם הרג. כלומר, היו שואלים את
86 העדים, האם יודעים הם שהנרצח היה שלם בכל איבריו
87 הפנימיים, ולא היה בו שום חולי שעל ידו הוא נידון כ'טריפה',
88 דהיינו, אדם שאינו יכול לחיות שנים עשר חודש, שאילו היה
89 נהרג טריפה אין הרוצח מתחייב על הריגתו. ומאחר ואין העדים
90 יודעים אם נהרג היה שלם או טריפה, נמצא שלעולם אין
91 הדיינים יכולים לחייב את הרוצח מיתה על הריגתו.
92 אמר רב אשי, אף אם תמצא לומר שיאמרו העדים שבדקו את
93 גופו של הנהרג לאחר מותו ושלים הוה - שלם היה, ולא נמצא בו
94 שום מום שעל ידו הוא נידון כ'טריפה', אף על פי כן אין הרוצח
95 נהרג על פיהם, לפי שעדיין היו שואלים אותם דלמא במקום סיף
96 נקב הוה - שמא באותו המקום שבו נעץ הרוצח את החרב בגופו
97 של הנרצח היה נקב מקודם לכן, ועל ידי נקב זה כבר היה נידון
98 מקודם כ'טריפה', ומכיון שדבר זה אי אפשר לבררו לעולם, נמצא
99 שאי אפשר להמית את הרוצח על פי עדותם.
100 שבה הגמרא ומבררת: אמנם ברוצח ניתן לפוטרו באופן כזה, אבל
101 בבוועל את הערה היכי הוה עבדי - באדם שהעידו עליו שעבר על
102 איסורי עריות וחייב מיתה, כיצד היו רבי טרפון ורבי עקיבא עושים

המשך בעמוד 16

1 הגמרא מביאה מעשה בעדי הלוואה שהיו קרובים לערב: מעשה
2 היה בשני עדים ששמם אילעא ומוכיה, שהעידו על כך שהלוה
3 ראובן מעות לשמעון, ולא היו העדים קרובים לא לראובן ולא
4 לשמעון, אלא קרוביה דערבא הוה - קרובים היו ללוי שהיה ערב
5 על הלוואה זו. קבר רב פפא למימר שאין בכך פסול, לפי שגבי הלוה
6 והמלוה רחיקי ניהו - רחוקים הם, ונמצא שאין כאן עדות על פי
7 קרובים.
8 אמר ליה רב הונא קריה רב יהושע לרב פפא, איך אפשר
9 להכשירם לעדות, הרי אי לית ליה ללוה לאו בתי ערבא איל מלוה
10 - אם לא יהיו מעות ללוה, האם לא ילך המלוה להיפרע מן הערב,
11 ונמצא שעדות זו אף לגבי הערב היא, ומאחר ועדים אלו קרובי
12 פסולים הם להעיד על הלוואה זו.

משנה

13 משנה זו עוסקת באדם שברח לאחר שנגמר דינו בבית דין. כמו כן
14 מבארת המשנה דינים שונים בענין הסנהדרין.
15 מי שנגמר דינו בבית דין למיתה, ופרח, ולאחר מכן שב וקא לפני
16 אותו בית דין שנתייב בו, אין הדיינים סותרין את דינו לשוב לישא
17 וליתן בדבר שמא ימצאו לו עתה זכות, אלא הורגים אותו על פי
18 הדין שנפסק עליו קודם שברח.
19 וכן הוא הדין בכל מקום שעמדו שנים ויאמרו, מעידים אנו באיש
20 פלוני ששבר נגמר דינו להריגה בבית דין של פלוני הדיין, ופלוני
21 ופלוני הם עדי שהעידו עליו שם שעבר עבידה שיש בה חיוב
22 מיתה, הרי זה יתרג על פי עדות זו, ואין צריך לשוב ולדרונו
23 מתחילה.
24 סנהדרין קטנה של עשרים ושלשה דיינים נהנת בין בארץ - בארץ
25 ישראל, ובין בחוצה לארץ.
26 סנהדרין ההורגת אדם, פעם אחד בשבוע שנים, נקראת
27 חבלנית - מחבלת ומשחיתה. אלו דברי תנא קמא. רבי אליעזר בן
28 עזריה אומר, אחד לשבעים שנה.
29 רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים, אילו אנו היינו דיינים בסנהדרין
30 בזמן שהיו דנים דיני נפשות, לא היה נהרג על ידינו אדם מעולם,
31 לפי שהיינו שואלים את העדים שאלות שלא היו יודעים מה
32 להשיב עליהם, וממילא היתה עדותם מתבטלת.
33 רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף הן - רבי טרפון ורבי עקיבא, אם
34 הם היו עושים כן, היו מרגין שופכי דמים בישראל, שמאחר ואין
35 הרוצחים נידונים למיתה, אין הם יראים מבית הדין, ומרבים
36 בשפיכת דמים.

גמרא

37 הגמרא מבררת סתירה בדברי המשנה: שנינו במשנה, שאם נגמר
38 דינו של אדם למיתה בבית דין, וברח, ובא לפני אותו בית דין, אין
39 סותרים את דינו, ויש לדייק מכך, שרק באופן שבה לפני אותו בית
40 דין שדן אותו מתחילה, הוא דאין סותרין את דינו, האם בא לפני
41 בית דין אחר, אזי סותרין את דינו. ויש להקשות על כך מהמשך
42 דברי המשנה, דהא תני בספא, שבכל מקום שעמדו שנים ויאמרו,
43 מעידים אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני למיתה,
44 ופלוני ופלוני הם עדי, הרי זה נהרג על פי עדותם, ומשמע שאף
45 על פי שמעידים כן בבית דין אחר, מכל מקום ממתים אותו על
46 פי עדותם, ואין סותרים את דינו.
47 מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא קשיא - אין להקשות סתירה בדברי
48 המשנה, מכיון שאין הרישא והסיפא עוסקות באופן אחד, כאן -

1 **א** ליתיה ללוה לאו בטר ערבא אויל — מכאן דיש לזווד בעדי ממון שלא יהו קרובים לא
2 ללוה ולא לערב.

3 **דלמא** במקום סייף נקב הוא — קשה לרבינו תם: דאמרין פרק קמא דחולין (יאב.) ומפיק
4 ליה מקרא דלא חישינן להא, דאולינן בטר רובאו ואומר רבינו תם: דודאי לא

5 חישינן, אלא היה שואל להם (כדי) שאם (יכחשו
6 זה את זה או) אמרו דלא ידעינן — ביטל העדות.

7 מידי דהוה אסיף ואירין, דאי לאו שילינן —
8 חייב, וזה אמר בסיף וזה אמר באירין — אין זה

9 נכון. אף על גב דבסיף ואירין כו' אמרו "אין אנו
10 יודעין" הרי זה נכון — זה גרוע, הואיל ובהרוב

11 גופיה אין יודעים, ומיהו טעם זה אינו מיושב,
12 ומאיה טעם הוא זה, דאם לא נשאל להם לא

13 חייב, ואם נשאל ואמרו "אין אנו יודעין" זיהה
14 פטור; וראה שהביא מסיף ואירין — אין הגדון

15 דומה לראיה, דהתם כל כמה דלא שילינן לחו
16 אין לברות מהלב שיכחשו זה את זה, אבל

17 כשמכחשין בהדיא — דומה שקר, שדבר זה אדם
18 רגיל לעלות בדרעו כמה הרג, טפי מכילו

19 שחורים או מכילו לבנים, אבל דבר שפירש רבינו
20 תם בלא טעם הוא, שכשאין שואלים להם ואין

21 אנו יודעים אם טריפה הוא או שלם נהרג — חייב,
22 ובשביל שנשאל להם ואמרו "אין אנו יודעים"

23 זיהה פטור. לכן נראה, דהא דקאמר לא נהרג
24 אדם מעולם — לא דוקא, אלא רוב פעמים לא

25 היה נהרג, שעל ידי שהוא מרבה בבדיקות אי
26 אפשר שלא יכחשו אחד מהם בחירו. אבל אין

27 לומר דרבי עקיבא לטעמיה, דחייש למיעוטא גבי
28 חלב פוסר (בכורות כב.), דהא לא מצינו שום תנא

29 דחייש למיעוטא טפי מרבי מאיר, ואפילו הכי
30 מודה היבא דלא אפשר דלא חישינן למיעוטא,

31 בפרק קמא דחולין (יאב.), והבא היינו דלא אפשר.
32 מיהו יש לומר, דאיבא למיקם עלה דמילתא —

33 כגון שהיה קרום של מוח מגולה וראו שהיה שלם,
34 ובא זה ונקבו ודרגו.

35 **כמכחול** בשפופרת — תימנה: עובד עבודה
36 זרה ומחלל שבת, מאי איבא

37 למימרי? דהתם לא מצינו למיפטריה, והא היכי
38 קאמר לא היה אדם נהרג ויש לומר: ומכל מקום

39 קאמר שפיר לא היה אדם נהרג, משום דלא
40 שכחיו כולי האי כי אם ברצונה וערוהו. ועוד יש

41 לומר, דאיבא למימרי: ראייתם שמחלל אינו
42 טריפה? דאם הוא טריפה, אם כן אם תוימן לא

43 יהיו חיובין מיתה, משום דמנו למימרי: גברא
44 קטילא בעינן במיטקל, והיא ליה עדות שאי אתה

45 יכול להזימה.

הדרן עלך כיצד העדים

46 **אלו** הן הגולין וכו' היה מעגל במעגלה —
47 בימיהן שהיו הגנים שחין ולא היו משופעים

48 כמו שלנו, וכשעשים הגג טוחין אותו בטיט,
49 ורוצים להשוות טיח הגג, ולקוחין אבן עגולה

50 ארובה קצת ויש לו שתי שינים ארובים, ומעגלים
51 אותה על פני כל הגג להשוותה (נמי.) והיינו (נמי)

52 מעגלה. **משלשל** בחבית כו' — קצת קשה:
53 אנאי לא קאמר: ונפק החבל ונפל עליו, וברקני

54 **זיה** יורד בסולם — יש אמורים דתנא "לא זו אף זו" — מעגל, דודאי יש לחיבו גלות, דלמה לא נזדר. אלא אף משלשל חבית, דשפיר מיהור שלא ישבר חביתו, אם נפל הרג
55 — חייב, ועוד, דלא זו אלא אף זו — יורד בסולם, דשפיר מיהור כדי שלא יפול, אם הרג — חייב.

1 **אילעא** וטובה — עדי הלוואה היו, קרובין אל הערב. **משנה** לפני אותו בית דין —
2 שנתייב בו. אין סותרין — לחזור ולישא וליתן, אולי יזכה. אילו היינו — בימים

3 שסנהדרין דנו דיני נפשות — לא נהרג בה אדם. כדמפרש בגמרא, שברקו את העדים
4 בדבר שלא ידעו להשיב. אף — אם היו עושים כן, היו מרביץ שופכי דמים, שלא יראו

5 מביט דין. **משנה** מפני זכותה של ארץ
6 ישראל — אולי תועיל למצוא לו פתח של זכות.

7 מה תלמוד לומר בשערך — "שופטים ושטרות"
8 תתן לך" וגו'. אתה מושיב כו' — אתה חייב

9 להושיב בכל פלך ופלך כו. פלך = הפרכיא. אם
10 **המצא** לומר שלם הרג — שיאמרה: בדקתה

11 לאחר מיתתו מכל שמונה עשרה טריפות.
12 ראייתם כמכחול בשפופרת — ואין עדים

13 מסתכלין בכך. שפופרת = קנה חלול שנותניו בו
14 כחול לחכול עינים. מכחול = הוא קיסם דק שבו

15 נוטלין הצבע מתוך הקנה. ורבנן — דמחביבו
16 מיתה על הערוה, היכי דייני? באיזו עדות הם

17 הורגים, הואיל ולא הכי בדק. משיירא
18 **כמנאפס** — משינהגו ענין ניאוף, שחובבן

19 בקירוב בשר ונהגים כדרך תשמיש.

הדרן עלך כיצד העדים

20 **משנה** היה מעגל במעגלה — פתח היו
21 גנותיהן בטיט, והגגות לא היו

22 משופעין, אבל הטיט משפעין מעט כדי שיוזבו
23 המים. וטחין אותן בחתיכת עץ עבה ודחקה ובה

24 בית יד, ודוחפה לצד השיפוע החזר ומושכה
25 אליו חוזר ודוחפה (לצד,) והטיט מתמרח

26 ומחליק, ובדחיפתו קרוהו מעגל, ובמשיכתו
27 קרוהו מושך. ושם העץ מעגילה. היה משלשל

28 חבית — מן הגג. היה יורד — ההורג בסולם,
29 ונפל מן הסולם והרג בגופו את חבירו — גולה

30 דכל הני דרך ירידה נגינה, וגי גלות דרך ירידה
31 בעינן, כדמפרש בגמרא: "דפל עליו". אבל היה

32 מושך — ונשמטה מעגילה מידו ונפלה.
33 גמרא

26 **בן** מה תלמוד לומר "בשערך"? — **בשערך** אתה מושיב כתי דינים בכל פלך ופלך ובכל
27 עיר ועיר, ובחוצה לארץ אתה מושיב בכל פלך ופלך, ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר.

28 "סנהדרין ההורגת" וכו'. **איפשיא** להו: אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית, או דלמא אורח
29 ארעא היא? תיקו. "רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים: אילו היינו" וכו'. היכי הוה עבדי? רבי

30 יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרנויהו: ראייתם טריפה הרג שלם הרג? אמר רב אשי: אם תמצא
31 לומר שלם הנה, דלמא במקום סייף נקב הנה. גבועל את הערוה היכי הוה עבדי? אפי

32 ורבא דאמרי תרנויהו: ראייתם כמכחול בשפופרת? ורבנן, היכי דיינו? — פשמואל, דאמר

33 שמואל: כמנאפס — משיירא כמנאפס.

הדרן עלך כיצד העדים

34 **אלו** הן הגולין: ההורג נפש בשנגה. היה מעגל במעגלה ונפלה עליו והרגתו, היה משלשל
35 בחבית ונפלה עליו והרגתו, היה יורד בסולם ונפל עליו והרגתו — הרי זה גולה. אבל אם

36 היה מושך במעגלה ונפלה עליו והרגתו, היה דולח בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו,
היה

אנאי לא קאמר: ונפק החבל ונפל עליו, וברקני דנפלה — שנשמט מידו. ולכך לא רצה לומר נפק, דאם כן לא אתיין רבי דאמר לקמן (מכות טז.) נפקס אינו גולה.
זיה יורד בסולם — יש אמורים דתנא "לא זו אף זו" — מעגל, דודאי יש לחיבו גלות, דלמה לא נזדר. אלא אף משלשל חבית, דשפיר מיהור שלא ישבר חביתו, אם נפל הרג
— חייב, ועוד, דלא זו אלא אף זו — יורד בסולם, דשפיר מיהור כדי שלא יפול, אם הרג — חייב.

1 **גמרא** אמר רבא — גרסינן. ולא גרסינן "אלא". באומר מותר — סבור שמוותר להרוג
 2 את ישראל, חזו מיד שלו. **אנוס** הוא — והיאך הוא קורחו מויד? **בפתע פרט** לקרן
 3 וזית — שלשוך "פתע" הוא בסמוך, כדמרתגמנין: בתכין. פרט לקרן וזית — אם היה
 4 זה יוצא ממבוי זה ונכנס לזה לפנות לימין או לשמאל וסכינו בידו, והוה בא כנגדו
 5 בקרן וזית, ולא ראוהו והרגו. **שרחפו בגופו** —

6 בלא מתכוין. להביא ירידה שהיא צורך עליה —
 7 כגון לרופא להרים ידו בכח וגרןו בידו, ומשפיל
 8 תחלה את גופו ושוחה לפניו כדי להרים בכח,
 9 ובהשפלתו הרג. דלא תימא: הואיל וצורך עליה
 10 היא — פטור מגלות, דהא כתיב "ויפל". בלא
 11 צדיה — לשון צידוד, שלא נתכוין לצדד לצד
 12 שנו. **ויאמר לא צדה** — שלא נתכוין לצדד בידו
 13 ובסמוך לו, אלא למקום שרוק, אבל לא היה
 14 יודע שיש שם אדם. פרט למתכוין לזרוק שתיים
 15 וזרק איבען — וכן לזרוק ארבע זרק שמונה.
 16 אף כל יש לו רשות לזרוק בו' — יצאה חצר
 17 של בעל הבית. עליה היא או ירידה היא —
 18 בטר יירדה אוליגן. והוא היה עסוק בעליה, או
 19 בטר שליבה אוליגן, והעולה עליה היה דוחקה
 20 ומשפילה כלפי מטה. כבר נגעת בו' — הרי
 21 נגעת כאן בירידה שהיא צורך עליה, והא רבינן
 22 לה לעיל לחיובא. לפניו חייב — הרג לפניו
 23 חייב. הכי גרסינן: כאן בירידה שלפניו ועליה
 24 שלאחריו כאן בעליה שלפניו וירידה שלאחריו
 25 כאן בירידה שלפניו ושל אחריו כאן בעליה
 26 שלפניו ולאחריו — כל דרך עליה פטור, וכל
 27 דרך ירידה חייב. הלכך, הא דתניא: לפניו חייב,
 28 לאחריו פטור — בירידה שלפניו ועליה של
 29 אחריו. השפיל זרועו כדי להרים בכח, והרים
 30 מכח — לפניו בהשפלתו חייב, הרג בעליותו
 31 לאחריו — פטור. והא דתניא: לאחריו חייב,
 32 לפניו פטור — בעליה שלפניו וירידה שלאחריו.
 33 כגון המרים ידו בכח עד שהשפילו דרך אחריו
 34 מבעל לבתפיו, וחזר והגביהו להכות לפניו. הרג
 35 בהשפלתו דרך אחריו — חייב, הרג בהגבתו
 36 — פטור. והא דתניא: בין לפניו ובין לאחריו חייב
 37 — בירידה שלפניו או שלאחריו. והא דתניא:
 38 בין לפניו בין לאחריו פטור — בעליה שלפניו
 39 ושל אחריו. **לימא בתניא** — הך ביאי דרבי
 40 אבהו. לניקין — חייב. אם לא הרג אלא הזיק
 41 חייב. לדנוקן לא שני לן בין שוגג למוד
 42 בין ירידה לעליה, כדאמרין בבבא קמא (נבג),
 43 "פעע תחת פצע" — לחייב על שהוגג כמזיד
 44 ואנוס כרצון. הא דאיתליע — חייב, שכל שליבה
 45 שהתלעיה כשדורסין עליה נכפתת היא למטה
 46 וירידה היא. ואם לא התלעיה — אין כאן ירידה.
 47 הא דמחזיק — אם היהת השליבה מלא הנקב,
 48 שהיא תחובה בו ואחורה יפה יפה — אין כאן
 49 דרך ירידה, ופטור. לא מהדק — ירידה יש
 50 כאן, וחייב. **משנה** מן העין המתבקע —
 51 יצא קיסם וניזול למרחוק והרג. **גמרא** אמר
 52 עין לפמה — "ונשל הברזל מן העין". ונאמר
 53 עין למעה — "לכרות העין". יש אם למסורת
 54 — כמה שנמסרה כתב של תיבה למשה אנו
 55 צריכין לדרושה, ולא לפי המתקרא. כשאתה
 56 קרא "ונשל" אתה מוסקף הברא של אלף או
 57 של ה"א בין נו"ן לשי"ן, ולפי המסורת "ונשל"
 58 בתים, ופירשו נישל — שהשלי הברזל מן העין
 59 המתבקע ומצא את רעהו. ורבנן סברי יש אם
 60 למקרא. "ונשל" קרינן. לשון פעל — הברזל
 61 עצמו נשל מעל עצו.

1 **פשיטא** בר קטלא הוא — תימא: אימא במזיד ולא התרו בו ויש לומר: דהא נפקא לן
 2 מ"בלי דעת", דאיכא מבלי דעת יתירא. עוד יש לומר: דהא נמי פשיטא דלא
 3 יגלה, דעל כרחק קרא בלא מתכוין איירי, מדכתיב "והוא לא שונא".
 4 **אלא** פרט לאומר מותר — וקשה: דגבי חלב וגבי שבת דכתיב בשניהם שגגה, וחיבין פרק
 5 "כלל גדול" (שבת סח), בתינוק שנשבע

6 לבין הרגיוסו ויש לומר: דשאני הכא דכתיב שגגה
 7 יתירא, למעשה אומר מותר.
 8 **ואשר** לא צדה פרט למתכוין לזרוק — ביביעד
 9 הרגל" (בבא קמא נבג). פירש רש"י:
 10 ממעט ליה ממיחה, אבל גלות איז ביה, ולא
 11 נראה, דאם כן לא הוי כמו אידיך. לכן נראה לפרש
 12 דפטור (ממיחה) מגלות, כדאמרין פרק "כריב
 13 הרגל" (שם). **מה** יער שיש לו רשות לניזוק למוק
 14 ליכנס לשם וכו' — וקשה, דמסתמא כמו כן נימא:
 15 מה יער מוקם שעומד שם המוקף ויש רשות לניזוק
 16 להיות לשם. ואם כן קשה, דתנן: חורק אבן
 17 ברשות הרבים הרי הוא גולה, ומוקי לה בסותר
 18 כשלו שזאה ברשותו הרג דניק שזאה ברשות
 19 הרבים. ואמאי גולה? והא בעינן מוקם שזאה
 20 רשות לניזוק ולמוקי, ושזאה דניק במקום שהמוקי
 21 עומד בו! ויש לומר: דלא יליף מיניה מוקם
 22 ההכאה, אלא שיש רשות לשניהם לעכב במקום
 23 ההכאה. **נשטמה** השליבה — והרגתו
 24 השליבה. אבל אם הרגו אדם — פטור, דבעינן
 25 דרך ירידה.
 26 **וא** בעית אימא הא דאיתלע והא דלא איתלע
 27 — ולפי ה"א איבעית אימא" כולי עלמא
 28 סברי ירידה היא. וקשה: אם כן, אמאי לא קאמר:
 29 דכולי עלמא ירידה היא, הא דאיתלע והא דלא
 30 איתלע? ועוד קשה: כי קאמר מעיקרא דכולי
 31 עלמא עליה היא, אם כן קשה ברייתא זו וברייתא
 32 דלעיל: "או השליך עליו" — להביא ירידה שהיא
 33 צורך עליה! ונראה לפרש דהכי קאמר: דכולי
 34 עלמא דעליה הוי, ומיירי במיהדק ובדלא איתלע.
 35 ולא מיירי בירידה שהיא צורך לעליה, דבזאת לא
 36 פליגי ברייתות. והכא הכי קאמר: איבעית אימא
 37 הא והא לגלות, ומיירי הברייתא שמחייבה
 38 בירידה שהיא צורך לעליה.
 39 היינו

1 **שהיה מקצב; תנא חדא: לפניו חייב** לאחריו פטור, ותניא אידיך: לאחריו חייב לפניו פטור,
 2 **ותניא אידיך: בין לפניו בין לאחריו חייב, ותניא אידיך: בין לפניו בין לאחריו פטור.** ולא
 3 **קשיא; פאן - בירידה שלפניו ועליה שלאחריו, פאן - בעליה שלפניו וירידה שלאחריו, פאן**
 4 **- בירידה שלפניו ושל אחריו, פאן - בעליה שלפניו ושל אחריו. לימא בתניא: היה עולה**
 5 **בסולם ונשטמה שליבה מתחתיו, תני חדא: חייב, ותניא אידיך: פטור. מאי לאו בהא קא**
 6 **מיפלגי, דמר סבר: ירידה היא, ומר סבר: עליה היא? - לא, דכולי עלמא עליה היא, ולא**
 7 **קשיא; פאן - לניזוקין, פאן - לגלות. איבעית אימא: הא והא לגלות, ולא קשיא; הא -**
 8 **דאיתליע, הא - דלא איתליע. ואיבעית אימא: הא והא דלא איתליע, ולא קשיא; הא -**
 9 **דמיהדק, והא - דלא מיהדק. משנה** נשטמ הפרזל מקפתו והרג, רבי אומר: אינו גולה,
 10 **ותכמים אומרים: גולה. מן העין המתבקע, רבי אומר: גולה, ותכמים אומרים: אינו גולה.**
 11 **גמרא** תניא, אמר להם רבי לתכמים: וכי נאמר "ונשל הפרזל מעצו"? והלא לא נאמר
 12 אלא "מן העין"! ועוד, נאמר עין למטה ונאמר עין למעלה, מה עין האמור למעלה - מן
 13 העין המתבקע, אף עין האמור למטה - מן העין המתבקע! אמר רב תניא בר איש אמר
 14 רב: ושניהם מקרא אחד דרשו - "ונשל הפרזל מן העין", רבי סבר: יש אם למסורת,
 15 "ונשל" פתיב. ורבנן סברי: יש אם למקרא, "ונשל" קרינן. ורבי, יש אם למסורת סבדיא ליה?

52 מן התיבות 'בְּלֹא אִיבָה' יש ללמוד, פָּרַט לְשׁוֹנָא - שאם היה ההורג
 53 שונא לנהרג מקודם לכן, אינו גולה, אף שטוען שהרגו בשגגה, לפי
 54 שיש לחוש שהרגו במזיד.
 55 מן התיבה 'הָרַפּוּ' יש ללמוד, שההורג בשגגה גולה אף כשִׁדְּחַפּוּ
 56 לנהרג גְּנוּפּוּ בלא מתכוין, ואין אומרים שעשה כן במזיד.
 57 מן התיבות 'אוּ הַשְּׁלִיף עָלָיו' יש ללמוד, לְהִבְיֵא - לרבות ויִדְּחָה
 58 שְׁהִיא לְצוּרָה עָלֶיהָ. דהיינו, אף שנתבאר לעיל שאין ההורג גולה
 59 אלא אם כן הרג בדרך ירידה, מכל מקום יש לחייבו בכל אופן של
 60 ירידה, אפילו אם היתה לצורך עליה. כגון, אדם המחזיק גרון בידו,
 61 ורוצה להגביהו למעלה בכח, ולצורך כך הוא משפיל תחילה את
 62 גופו עם הגרון, אם הרג אדם בירידה זו חייב גלות, אף שעשה כן
 63 לצורך עליה.
 64 מן התיבות 'בְּלֹא צְדִיקָה', דהיינו שלא נתכוין לזרוק לצד שני, יש
 65 ללמוד שדין גלות נאמר רק באופן שנתכוין לזרוק אבן וכדומה
 66 לאותו צד שהיה בו הנהרג, אלא שלא ידע שיש שם אדם, פָּרַט
 67 לְמַתְכוּיִן לזרוק אבן לְצַד הַאֲבָן לְצַד אַחַר הַרְגָה שָׁם,
 68 שאינו גולה, לפי שהוא קרוב לאונס.
 69 עוד נאמר במקרא (שמות כא ט) לגבי ההורג בשגגה, וַיֹּאשֶׁר לֹא צְדָה,
 70 דהיינו, שלא נתכוין לזרוק בציוד ובסמוך לו אלא למקום שורק,
 71 ויש ללמוד מתיבות אלו, שדין גלות נאמר רק כשנתכוין לזרוק
 72 למקום שבו היה הנהרג, אלא שלא ידע שיש שם אדם, פָּרַט
 73 לְמַתְכוּיִן לזרוק שְׁתֵּים וְזָרַק אַרְבַּע, כלומר, שאם נתכוין לזרוק אבן
 74 למרחק של שתי אמות, והלכה האבן למרחק ארבע אמות והרגה
 75 שם, אינו גולה, לפי שהוא קרוב לאונס.
 76 עוד נאמר (דברים יט ה) לגבי ההורג בשגגה, וַיֹּאשֶׁר יבֹא אֶת רַעְיוֹ
 77 בְּעֵר, ויש ללמוד מתיבות אלו שאין ההורג גולה אלא כשהיה
 78 הנהרג במקום הדומה לעיר, מה יער יש רשות לַיִנֵּק וְלַמִּזֵּק לַיִבְנִים
 79 לְשָׁם, אף כָּל מְקוֹם שִׁישׁ רְשׁוּת לַיִנֵּק וְלַמִּזֵּק לַיִבְנִים לְשָׁם אם הרג
 80 שם בשגגה גולה, אך אם נכנס הניזק לתוך חצירו של המזיק בלא
 81 רשותו, והרגו שם בעל הבית בשגגה, אינו גולה עליו.
 82 הגמרא מביאה ספק לגבי שליכה של סולם שנשמטה והרגה: בְּעָא
 83 מִיְנֵיהּ רַבִּי אֲבָהוּ מְרַבֵּי יוֹחָנָן, אדם שהיה עוֹלָה בְּסוּלָם, וְנִשְׁמְטָה
 84 שְׁלִיכָהּ - אחת ממדרגות הסולם] מִתְחַתֵּיו מַחְמַת כּוּבְדוֹ, וְנִפְלָה
 85 השליכה וְהָרַג אדם, מִהוּ - מה הדין בזה, כִּי הָאִי גְּנוּפָא - האם
 86 באופן כזה דרך עֲלִיָּה הוּא, מכיון שיש לדון לפי האדם, והוא היה
 87 עסוק בעליה על הסולם, ולפיכך אינו גולה, או דרך יְרִידָה הוּא,
 88 מכיון שיש לדון לפי השליכה עצמה, והיא היתה נכפפת כלפי
 89 מטה בשעת עליית האדם, ונמצא שהיה זה דרך ירידה.
 90 אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי אַבְהוּ, כְּכִר נִגְעָת - הרי נגיעת בשאלתך זו
 91 בְּנִידוֹן שֶׁל יְרִידָה שְׁהִיא לְצוּרָה עָלֶיהָ, שאף כאן השליכה יורדת
 92 לצורך עלייתו של האדם, ומאחר ונתבאר בברייתא לעיל שיש
 93 לרבות מן המקרא ירידה שהיא לצורך עליה, נמצא שאף באופן
 94 זה שנשמטה השליכה חייב גלות.
 95 רבי אבהו מקשה לרבי יוחנן מן המשנה: אִיתִיבָהּ - הקשה רבי
 96 אבהו לרבי יוחנן, שנינו במשתינו, זה הַכָּלָל כָּל שְׁפָרְדָּה וְיִרְדָּה הַרְג
 97 גוֹלָה, וְכַל שְׁלֹא בְּרָדָה וְיִרְדָּה הַרְג, אלא בדרך עליה, אִינוּ גוֹלָה.
 98 ולכאורה יש לברר, תיבות אלו 'שְׁלֹא בְּרָדָה וְיִרְדָּה' אינו גולה,
 99 לְאִיתִינֵי מָאִי - מה הן באות לרבות, הרי כבר שנינו במשנה בכמה
 100 אופנים שאין גולים אלא על הריגה בדרך ירידה, לָאוּ - האם אין
 101 לומר, שכונת המשנה לְאִיתִינֵי כִּי הָאִי גְּנוּפָא - לרבות אופן כזה
 102 שנשמטה השליכה, שיש לדנון בדרך עליה ואין גולים עליו.
 103 השיב רבי יוחנן לרבי אבהו: וְלִשְׁמַעְמַיָּהּ - ולשיתן, תיבות אלו 'כָּל
 104 שְׁפָרְדָּה וְיִרְדָּה גוֹלָה, לְאִיתִינֵי מָאִי - מה באות הן לרבות, אָמַר
 105 בהכרח צריך אתה לומר לְאִיתִינֵי - שבאות הן לרבות את דין

1 וכן אם היה עוֹלָה בְּסוּלָם, ונשמטה רגלו מן הסולם, וְנִפְלַ עָלָיו - על
 2 חבירו, וְהָרַגוּ, הָרִי זֶה - (ההורג בשגגה) אִינוּ גוֹלָה לעיר מקלט, לפי
 3 שהרג בדרך עליה.
 4 זֶה הַכָּלָל, כָּל שְׁפָרְדָּה וְיִרְדָּה הַרְג בשגגה, הרי זה גוֹלָה לעיר מקלט,
 5 וְכַל הַהוֹרָג שְׁלֹא בְּרָדָה וְיִרְדָּה, אלא בדרך עליה, אִינוּ גוֹלָה.

גמרא

6 מבררת הגמרא: מָאִי הֵי מִיָּלִי - מנין לומדים דין זה, שאין גולים
 7 אלא על הריגה בדרך ירידה.
 8 אָמַר שְׁמוּאֵל, יש ללמוד דין זה ממה דְּאָמַר קְרָא (במדבר לה כג) לגבי
 9 ההורג בשגגה וְנִפְלַ עָלָיו וְיָמוּת, ויש לדרוש מתיבת 'ויפל', שאינו
 10 גולה עד שִׁפּוּל בְּרָדָה נִפְלָה - בדרך ירידה.
 11 הגמרא מביאה ברייתא הדרשת מקראות שנאמרו לגבי רוצח
 12 בשגגה: תָּנוּ רַבָּנָן, נאמר בכתוב (שם יא) העוסק בערי מקלט וְיָסַן
 13 שְׁמָה רִצַּח מִפְּהַ נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה, ויש ללמוד מתיבת 'בְּשִׁגְגָה' שרק
 14 ההורג בשוגג גולה לעיר מקלט, פָּרַט לְהוֹרָג בְּמִזְדּוּ שִׁינּוּ גוֹלָה.
 15 וכמו כן, נאמר בכתוב (דברים יט ד) וַיֹּאשֶׁר יִבֶּה אֶת רַעְיוֹ בְּכָל יְדָעוֹ,
 16 דהיינו, בלא כוונה, ויש לדייק מן התיבות 'בְּכָל יְדָעוֹ', פָּרַט
 17 לְמַתְכוּיִן - שהמתכוין להרוג את חבירו אינו גולה לעיר מקלט.
 18 עתה מבררת הגמרא את דברי הברייתא: הורג בְּמִזְדּוּ שְׁשִׁמָּא
 19 שאינו גולה לעיר מקלט, שהרי פָּרַט קְמָלָא הוּא - חייב הוא מיתת
 20 בית דין על רציחתו, ומדוע דברי הכתוב להשמיענו זאת.
 21 מתרצת הגמרא: (אָלָא) אָמַר רַבָּא, אִימָא - יש לומר שכונת
 22 הברייתא 'פרט למזיד' אינה למעט אדם ההורג במזיד ממש, אלא
 23 פָּרַט לְאָדָם הַאֲמִיר - (הסובר) שמוֹתָר להרוג. כלומר, אם הרג אדם
 24 את חבירו במזיד, אלא שסבור היה שאין איסור בכך, אין דנים
 25 אותו כהורג בשגגה, ואינו גולה לעיר מקלט.
 26 שבה הגמרא ושואלת: אָמַר לִיה אֲבִי רַבָּא, או עוסקת הברייתא
 27 באדם הַאֲמִיר שמוֹתָר להרוג, אם כן אָנוּם הוּא, שהרי לא ידע
 28 מאיסור רציחה, ואם כן מדוע קורוהו התנא 'מזיד'.
 29 משיבה הגמרא: אָמַר לִיה רַבָּא לאביי, אין הדבר כן, לפי שְׁאֵנִי אֲמִיר
 30 (-סובר), שכל אדם הַאֲמִיר שמוֹתָר להרוג, קְרוּב לְמִזְדּוּ הוּא, מכיון
 31 שהיה לו ללמוד שאסור לעשות כן.
 32 עוד שנינו בברייתא, 'בְּכָל יְדָעוֹ פָּרַט לְמַתְכוּיִן'. מקשה הגמרא:
 33 אדם הַמַּתְכוּיִן להרוג שְׁשִׁמָּא שאינו גולה לעיר מקלט, שהרי פָּרַט
 34 קְמָלָא הוּא - חייב מיתתו בבית דין.
 35 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּה, יש לבאר את דברי הברייתא באופן
 36 כזה, פָּרַט לְאָדָם הַמַּתְכוּיִן לְהַרוֹג אֶת הַהֶחֱמָה, וְהָרַג בשוגג אֶת
 37 הָאָדָם שעמד בסמוך לה, או שנתכוין להרוג כוֹתֵי וְהָרַג בטעות אֶת
 38 יִשְׂרָאֵל, או במתכוין להרוג ולד שהוא נִפְל - (תינוק שאין סופו
 39 לחיות שלושים יום), וְהָרַג בטעות ולד כִּן קְמִימָא, שבכל אופנים
 40 אלו אין ההורג גולה לעיר מקלט, אף שהרג בשגגה, לפי שקרוב
 41 למזיד הוא, שהיה לו להזהר במעשיו.
 42 הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדרשת מקראות שנאמרו לגבי
 43 רוצח בשגגה: תָּנוּ רַבָּנָן, נאמר במקרא (במדבר לה כג) וְאִם בְּפַתַּע
 44 בְּלֹא אִיבָה הָרַפּוּ אוּ הַשְּׁלִיף עָלָיו כָּל כְּלִי בְּלֹא צְדִיקָה, ויש
 45 ללמוד מפסוק זה כמה דינים בהלכות רוצח בשגגה. מן התיבות
 46 'אִם בְּפַתַּע' יש ללמוד, שרק באופן שהיה ההורג יכול לראות
 47 מתחילה את הנהרג, אזי אם הרגו גולה עליו, פָּרַט לְהָרֹג וְיִית
 48 - שאם יצא אדם מרחוב אחד לרחוב אחר וסכין בידו, ובפינת
 49 הרחוב פגע באדם שבא מן הרחוב השני והרגו, בלא שראוהו
 50 מתחילה, אין ההורג גולה לעיר מקלט, מאחר שהריגה זו
 51 קרובה לאונס היא.

לחטיבת עצים, מה חֲסֵבֶת עֲצִים היא רְשׁוּת, שאין אדם חייב לחטוב
 עצים, אף כל אופן של רְשׁוּת אם הרג על ידו גולה, יצא האב המכב
 את בנו כדי לחנכו והרגו בשגגה, וכן הרב היריה (דמיסר) את
 תלמידו ונהרג על ידו, וכן שליח בית דין המכה את החייב מלקות
 ארבעים, ונהרג הלה על ידו, שבכל אופנים אלו אין חיוב גלות,
 לפי שאין זה דומה לחטיבת עצים, שבכל אלו יש משום עשית
 מצוה.

גמרא

הגמרא מבררת את דברי המשנה שהזכר אכן לרשות הרבים
 גולה. מקשה הגמרא: הזורק אבן לרשות הרבים, הרי מיד הוא,
 שהיה לו להעלות ברעתו שאנשים מצויים ברשות הרבים, ומדוע
 הוא גולה לעיר מקלט.
 מתרצת הגמרא: אמר רב שמואל בר יצחק, המשנה אינה עוסקת
 באדם הזורק סתם אבנים לרשות הרבים, אלא באדם הסותר את
 בותלו, ונפלו אבנים מן הכותל לרשות הרבים והרגו אדם, ובאופן
 כזה יש לדנו כהורג בשגגה וחייב גלות.
 שבה הנגרא ומקשה: מכל מקום מדוע יש לדנו כשוגג, הרי איבעי
 ליה לעיוני - היה עליו להתבונן קודם סתירת הכותל שלא יפגעו
 אנשים מן האבנים, ומאחר שלא עשה כן יש לדנו כשוגג הקרוב
 למזיד, ומדוע גולה לעיר מקלט.
 מתרצת הגמרא: המשנה עוסקת באדם הסותר את בותלו בלילה,
 שהיא עשה שאין אנשים מצויים לילך ברשות הרבים, ולפיכך לא
 פשע בסתירה זו, ודינו כשוגג החייב גלות.
 שבה הגמרא ומקשה: בלילה נמי איבעי ליה לעיוני - אף בלילה היה
 עליו להתבונן ולעיין שלא ינוק אדם מן האבנים, שהרי לעתים
 מהלכים אנשים ברשות הרבים גם בלילה.
 מתרצת הגמרא: המשנה עוסקת באדם הסותר את בותלו לאשפה
 - מקום העשוי להשלכת פסולת, ולעתים בני אדם נפנים שם
 לנקביהם.
 מבררת הגמרא: האי אשפה היכי דמי - באיזו אשפה עוסקת
 המשנה. אי שכיחי בה רבים - אם מצויים אנשים רבים הנפנים שם,
 אם כן פושע הוא סותר את כותלו למקום כזה, ואין לדנו כשוגג.
 ואי לא שכיחי בה רבים - ואם אין מצויים שם אנשים, אם כן אנוס
 הוא, שהרי לא היה עליו להעלות ברעתו שיש שם אדם, ואדם
 ההורג באונס אינו גולה לעיר מקלט.
 מבאר הגמרא: אמר רב פפא, לא צריכא - לא הוצרכה המשנה
 לומר דין זה אלא באדם הסותר את כותלו לאשפה העשויה ליפנות
 בה בלילה - שדרך אנשים להיפנות שם בשעות הלילה, ואין היא
 עשויה ליפנות בה ביום, ואיכא דמקרי ויתבי - אמנם לעתים קורה
 שיושב שם אדם ונפנה אף בשעות היום. והמשנה עוסקת באדם
 שסתר את כותלו לשם בשעת היום, ולפיכך יש לדנו כהורג
 בשגגה וחייב גלות, שהרי פושע לא הוי - אין לדנו כפושע הקרוב
 למזיד, דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום - שהרי אין דרך אנשים
 להיפנות שם ביום, ומאידך, אנוס נמי לא הוי - אין לדנו כאנוס,
 דהא איכא דמקרי ויתבי - שהרי לעתים קורה שיושב שם אדם
 ביום, אלא שוגג הוא.
 שנינו במשנה, רבי אליעזר בן יעקב אמר וכו' אם מכשיצאתה
 האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה, הרי זה פטור.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמו של רבי אליעזר בן
 יעקב: תנו רבנן, נאמר לגבי הורג בשגגה (דברים טו ה) ונשל הפרזל
 מן העץ ומצא את רעהו ומת, ויש לדייק מתיבת 'ומצא' שרק
 באופן שהיה הנהרג במקום ההריגה מקודם לכן, ולאחר מכן נשל
 הברזל מן העץ ומצאו והרגו, אז גולה ההורג, פרט לאדם
 המצוי את עצמו להריגה, דהיינו, שהגיע למקום ההריגה לאחר

האמר - והרי אמר רב יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן, רבי ורבי
 יהודה בן רועין, ובית שמאי, ורבי שמעון, ורבי עקיבא, ופולחו סביב
 להו - כל אלו סוברים יש אם למקרא, ואם כן, כיצד יתכן לומר
 שרבי סובר במשנתנו יש אם למסורת.
 מתרצת הגמרא: היינו דקאמר להו ועוד - לפיכך הוצרך רבי לומר
 לחכמים טעם נוסף, לבאר את שיטתו על פי גזירה שוה.
 הגמרא מביאה אופן נוסף התלוי במחלוקת רבי וחכמים: אמר רב
 פפא, מאן דשרא פיסא לדיקלא - מי שזרק גוש עפר על עץ דקל,
 ואתר תמרי - והשיר תמרים מן העץ, ואוול תמרי וקטול - והלכו
 התמרים ונפלו על אדם והרגוהו, פאנו בזה למחלוקת דרבי ורבנן
 במשנתנו. לפי שנשירת התמרים הרי היא כקיסם הניתן מן העץ
 המתבקע, ולדעת רבי חייב הזורק גלות לעיר מקלט, שהרי הוא
 הורג בכחו, ואילו לדעת חכמים הרי זה הורג ביכח כחו ואין בו דין
 גלות.
 שואלת הגמרא: פשיטא - פשוט הדבר שיחלקו רבי וחכמים אף
 באופן זה, וכי מה חילוק יש בין זה לזמן העץ המתבקע.
 משיבה הגמרא: מהו דתימא - שמא תאמר שנשירת התמרים מן
 הדקל ככה כחו דמי - יש לדון אותם אף לפי רבי ככח כחו של
 הזורק, לפי שזריקת הגוש היא כחו, לאחר שיוצא הגוש מידו,
 ואילו התמרים הנושרים הם ככח כחו, ואם כן יודה רבי לחכמים
 שאין חיוב גלות באופן כזה, קא משמע לן רב פפא שאין הדבר כן,
 אלא רבי סובר בגוש העפר נידון כאדם האוחז גרון בידו, שהוא
 'גופו' ולא כחו, ונמצא שנשירת התמרים נעשית מ'כחו' ולא
 מ'כח כחו', ועל כן יש לחייב את הזורק גלות.
 מבררת הגמרא: אלא מאחר ואף באופן כזה סובר רבי שיש לדון
 את התמרים כ'כחו' ולא כ'כח כחו', אם כן כהו לרבי היכי
 משפחת לה - היכן מצינו אופן שאף רבי יודה שיש לדנו ביכח
 כחו ואין בו חיוב גלות.
 מבאר הגמרא: פגון דשרא פיסא - באופן שזרק אדם גוש עפר על
 הדקל, ומתה לגרמא - והכה הגוש את העץ שבו תלויים התמרים,
 ואוול גרמא ומתה לגרמא - ונשרה חתיכה מן העץ והכתה את
 האשכול התמרים, ואתר תמרי - ונשרו התמרים מן האשכול, ואוול
 תמרי וקטול - והלכו התמרים והרגו אדם. באופן כזה מודה רבי
 שיש לדון את הזורק כהורג ביכח כחו ולא ביכחו, ואינו גולה.
משנה
 משנה זו עוסקת בכמה מדיני ההורג בשגגה.
 אדם הזורק אבן מתוך חצירו לרשות הרבים, והרג שם אדם בשגגה,
 הרי זה גולה לעיר מקלט. רבי אליעזר בן יעקב אומר, אם
 מכשיצאתה - אם רק לאחר שיוצא האבן מידו של הזורק הוציא
 הלה (הנהרג) את ראשו מן החלון וקבלה - קיבל את האבן בראשו
 ונהרג, הרי זה ההורג פטור מגלות.
 אדם שזרק את האבן לחצרו - לחצר עצמו, והרג שם אדם בשגגה,
 אזי תלוי הדבר, אם יש רשות לניזק ליכנס לשם, דהיינו, שנתן לו
 המזיק רשות להכנס לחצירו, הרי זה ההורג גולה על הריגתו
 בשגגה, ואם לאו - שלא נתן רשות לניזק להכנס לחצירו, אינו גולה
 על הריגתו, שנאמר (דברים טו ה) לגבי ההורג בשגגה ואשר יבא את
 רעהו בעיר, ויש לתמוך מכאן שאין ההורג בשגגה גולה אלא
 באופן שהייתה ההריגה במקום הדומה לעיר, מה העיר יש רשות
 לניזק ולמזיק ליכנס לשם, אף כל מקום שיש רשות לניזק ולמזיק
 ליכנס לשם, אם הרג שם בשגגה גולה, יצא חצר בעל הבית -
 חצירו של המזיק, שאין רשות לניזק (ולמזיק) ליכנס לשם, ולפיכך
 אדם הרגו שם המזיק בשגגה אינו גולה.
 אבא שאול אומר, יש לדייק מהנאמר בהמשך הפסוק לחטב
 עצים, שאין ההורג גולה אלא אם כן היה זה באופן הדומה

1 הא דרב יצחק ברבי יוסף במנהדרין בשמעתא קמייתא (דא). היינו = דקא הדר רבי
2 ואמר "ועוד" למליפה בגזירה שוה. פיסא = רוב, נוש עפר. "בלישני"א בלעו. ואתר תמרי
3 = והשיר תמרים. כאנו למחלוקת - דהיינו דומיא דמן העץ המתבקע. מהו דתימא -
4 הא לרבי כבחו דמי ופטור, שהרגב היה כח ראשון וגשירת התמרים היה כח שני -
5 קא משמע לן שהרגב כגרון והתמרים כקיסם
6 הניתן. לנימא - הוא עץ החירות שהתמרים
7 תלוין אצלו. ומחה לבסמא - הוא אשכול
8 התמרים המוקבצים יחד. משנה רבי אליעזר
9 כן יעקב - מפרש טעמא בגמרא. האב הפכה
10 את בנו - להטותו לדרך אחרת. ושליח בית דין
11 - המלקט ארבעים לחייב מלקות.
12 **גמרא** ליפנות בה - בני אדם לנפקיהם.
13 ואיבא דמיקרי ותיב - ליפנות ביום. ומצא -
14 משמע שהוא שם ומצאו נשירת נשל הברזל.
15 פרט למצוי עצמו - אדריז כן הוציא הלה
16 את ראשו מן החלון וקיבל האבן במצחו.
17 ומצא פרט למצוי - במומר שדה אחתו
18 (ובא לגאולו) כתיב "והשיגה ידו ומצא" -
19 פרט למצוי. אם היתה גאולה זו מצויה בידו
20 כשמכרה - אין כופין את הלווקא להחזירה
21 לו ליפדות. השתא נמי - כי לא מצא חטובה
22 אין החטבה מצוה אלא עשיית הסוכה. לאו
23 מצוה - להכותה. לאו מילתא היא דאמרי -
24 רביה טובה מנו היה לי להשיבו מן המקרא
25 עצמו, דלאו בחטבה דמצוה איירי. דאי בעי
26 מיטמא אי בעי לא מיטמא - אותו חייב לך
27 הכותב כרת אם נכנס למקדש בטומאה זו. ה'ב'
28 נמי דפטור - מכתרת.
29 לרבות
30 לרשות הרבים - מויד הוא! אמר רב שמואל בר יצחק: בסותר את פותלו. - איבעי ליה
31 לעיוני! - בסותר את פותלו פלילה. - בלילה נמי איבעי ליה לעיוני! - בסותר את פותלו
32 לאשפה. - האי אשפה היכי דמי? אי שכתיי בה רבים - פושע הוא, אי לא שכתיי בה רבים
33 - אגוס הוא! אמר רב פפא: לא צריכא אלא לאשפה העשויה ליפנות בה בלילה ואין עשויה
34 ליפנות בה ביום, ואיכא דמקרי ותיב; פושע לא הוי - דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום,
35 אונס נמי לא הוי - דהא איכא דמקרי ותיב. "רבי אליעזר בן יעקב אומר" וכו'. תנו רבנן:
36 "ומצא" - פרט למצוי את עצמו. מכאן אמר רבי אליעזר בן יעקב: אם משצתה האבן
37 מיידו הוציא הלה את ראשו וקבלה - פטור. למימרא ד"ומצא" מעיקרא משמע? ורמינהי:
38 "ומצא" - פרט למצוי, שלא ימפור ברחוק ויגאול בקרוב, ברעה ויגאול בפה! אמר רבא:
39 הכא מעניניה דקרא והתם מעניניה דקרא; התם מעניניה דקרא: "ומצא" דומיא ד"והשיגה
40 ידו", מה "והשיגה ידו" מוקשטא - אף "ומצא" נמי מוקשטא. הכא מעניניה דקרא: "ומצא"
41 דומיא דיער, מה יער מיידו דאיתיה מעיקרא - אף "ומצא" נמי מיידו דאיתיה מעיקרא.
42 "הזורק את האבן" וכו'. אמר ליה ההוא מרבנן לרבא: מפאי דמתחבת עצים דרשות? דלמא
43 מתחבת עצים דסוכה ומתחבת עצים דמערכה, ואפילו הכי אמר רבא: אינהו רבנא רבינא ליה:
44 כיון דאם מצא חטוב אינו חוטב לאו מצוה, השתא נמי לאו מצוה. איתבייה רבינא לרבא:
45 יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח בית דין; למא: כיון דאילו נמיר
46 לאו מצוה - השתא נמי לאו מצוה! - התם אף על גב דנמיר - מצוה, דכתיב: "ישר בנד
47 ויניחך ויתן מעדנים לנפשך". הדר אמר רבא: לאו מילתא היא דאמרי. "ואשר יבא את
48 רעהו בעער" - מה יער דאי בעי עייל ואי בעי לא עייל, ואי סלקא דעתך מצוה - מי סגי
49 דלא עייל? אמר ליה רב אדא בר אבהו לרבא: כל תיבא דכתיב "אשר", דאי בעי הוא?
50 ויתחטא? אי בעי מיטמא אי בעי לא מיטמא? מת מצוה דלא סגי דלא מיטמא - הכי נמי דפטור? - שאני התם דאמר קרא
51 "מבוא"

1 היינו דקאמר להו ועוד - פירוש: משמע דמעיקרא הוא אמינא טעמא משום אמ למסורת,
2 ובתר הכי קאמר "ועוד". כלומר, אף על גב דסבירא ליה שאם למקרא, מכל מקום
3 הכא איכא למשמע מגזירה שוה. ותימא: דמעיקרא נמי לא תלי טעמא במסורת, אלא משום
4 דלא כתיב "מעצו" ואמר הרב רבינו יוסף בבור שור דדיא היא, דהכי קאמר: וכי נאמר "ונשל
5 הברזל מעצו"? דאי כתיב כן - או הוי מיושב
6 ולמר יש אם למקרא לקרות וקשל כדקרי,
7 ובדאמרי רבנן. הלא לא נאמר אלא "מן העץ",
8 ואם כן אין לשון המקרא דקרינן וקשל מיושב על
9 הוה אלא ודאי "מן העץ" מוכיח דיש אם למסורת
10 שהוא ונשל כמו השיל, הוה הלשון מיושב על
11 "מן העץ", דמן העץ המתבקע. והשתא נחא הא
12 דקאמר "ועוד", וכן פירש בסנהדרין גבי "יראה"
13 "יראה", דמשמע שפיר מן המסורת דהיינו יראה,
14 משום דפשיטה דקרא משמע, דכתיב בתריה "את
15 פני האדון" וגו', אם כן משמע: יראה וזכור פני
16 האדון, והיינו לפי המסורת. אבל לפי המקרא
17 דקרינן יראה - הוה ליה למימר "לפני האדון".
18 מהו דתימא כבחו דמי דמי - ולא דמי לעץ
19 המתבקע, דהתם נגע במה שבידו בשעת
20 התות העץ, אבל הכא שכבר יצא מיידו בשעת
21 התות תמרים, דמי שפיר לבח כחו, אימא לא
22 ליחייב - קא משמע לן.
23 לא צריכא אלא כו' - פירוש: דמהשתא לא
24 צריך לאוקומא בסותר, דהוה הדין בוורק
25 ממש.
26 **באשפה** העשויה וכו' - והשתא מיירי ביום,
27 ובוורק לאשפה ולא בסותר כותלו.
28 ואם תאמר: ולניקוט באינה עשויה ליפנות כלל,
29 וגם בלילה איכא דמקרי ותיב, ובדקאמר השתא
30 ויש לומר: כן אגוס הוא. דלית ליה לאסוקי
31 אדעתיה הוא דמקרי ותיב, כיון שאינה עשויה
32 ליפנות כלל. אבל השתא בשעויה ליפנות בלילה,
33 אית ליה לאסוקי גם ביום הוא דמקרי ותיב. **אף**
34 על גבי דגמיר מצוה קא עביד כו' - ואם תאמר,
35 מכל מקום קשה משליח בית דין, דכיון דאילו לקה
36 כבר לאו מצוה קא עביד וכו' ויש לומר: דמכל
37 מקום איכא מצוה מתחילה. מה שאין כן בחטיבת
38 עצים דסוכה, ואם מצאן חטובות לא היה שם
39 חטיבת מצוה מעולם, שהרי לא נחטבו לכך.
40 וליכא למימר נמי: כיון דאילו לא חטא לאו מצוה
41 היא וכו' - דהדיה לאו שליח בית דין מיקרי. ולא
42 דמי לרבו ואביו, דלעולם שמו, על זה בנו הוה על
43 תלמידו. **בלא** איבה פרט לשונא - תימא: אמאי
44 איצטרך האי קרא? תיפוק ליה דכתיב במשנה
45 תורה "הוא לא שונא!" וצריך עיון. ושנא יש
46 לומר במשנה תורה נחרת ונשנת בשביל דבר
47 שנתחדש מינה. דהרבה פרושית יש בענין זה
48 במשנה תורה. אבל לא קשה מילא אויב לר'
49 דבי'אלה מסעי', דההוא איצטרך למימר אפילו
50 לא אויב לו ולעדים ולדיינים כדאמרינן בסנהדרין
51 (כסא). (במשנה תורה כתיב נמי "כי לא שונא
52 הוא לו" משום פרשה שנשנית). כך נראה למורי
53 שדיחה.

1 **טמא** יזהה מכל מקום - קשה: לישתוק מ"אשר" ומי"הדה" ויש לומר: ד"אשר" אורחיה
2 דקרא הוא. **דלמא** חרישת העומר דמצוה ואמר רזמנא תשבות - קצת קשה: לישתוק
3 מנייה ד"תשבות", ומדיחי תיתי לך? דלא מיישרי מצרכינן קרא! ויש לומר: דהא לא חייש רק
4 לסתור דרשא דאשמעינן מה חריש רשות. ומעתה נאמר דאתא דרשא אחרינא. **אינו**
5 צריך לומר חריש וקציר של שביעית כו - תימה:
6 דבשלמא קציר כתיב בהאי ענינא, אבל חרישה לא כתיב כלל
7 קצירך לא תקצרו, אבל חרישה לא כתיב כלל
8 התם; וכי תימא דילפינן מקראי דכתיבי כל שאר
9 עבודות קרקע - הא איכא מאן דאמר פרק קמא
10 דמועט קטן (ג.ב.) דדוקא אהני דכתיבי בהדיא
11 מדיחיב אבל אינך לא. וחרישה גופה מיעוט התם,
12 מדקאמר: החורש בשביעית אינו לוקח ויש לומר:
13 דכיון דקסבר ד"קציר" אתי לתוספת - "חריש"
14 נמי אתא לתוספת.
15 **והא** אמרת יצא האב המכה בנו - קשה ולרבינו
16 יצחק: היינו דוקא כשמייסרו ומכחו
17 בתוכחותו, אבל אם הלך ביער הורגו בשוגג למח
18 לא יגלה; ויש לומר: דמשמע ליה דמייירי בכל
19 ענין, אף אם מכהו לייסרו, דאם לא כן - אמאי
20 נקט טפי כן מאדם אחר.
21 אלמא
22 **חריש אינו חורש** - לאו מצוה. **איתוביה רבינא** לרבא: **יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה**
23 **את תלמודו, ושלח בית דין. ואמאי? ליכא:** פיון דאילו גמיר לאו מצוה - השתא נמי לאו
24 מצוה! - התם אף על גב דגמיר נמי מצוה קא עבדי, דכתיב "יפס בנגד ויניח". **הדר אמר**
25 **רבא:** לאו מילתא היא דאמרי. קצירה דומיא דחרישה, מה חרישה - מצא חריש אינו חורש,
26 אף קצירה נמי - מצא קצור אינו קוצר. ואי סלקא דעתך מצוה, מצא קצור אינו קוצר? **מצוה**
27 **לקצור ולהביא! משנה האב גולה על ידי הבן, והבן גולה על ידי האב. הכל גולין על ידי**
28 **ישראל, וישראל גולין על ידיהן, חוץ מגר תושב. וגר תושב אינו גולה אלא על ידי גר תושב.**
29 **גמרא "האב גולה על ידי הבן". והאמרת יצא האב המכה את בנו! - דגמירי. - האמרת: אף**
30 **על גב דגמיר מצוה קעבדי! - בשוליא דגמירי. - שוליא דגמירי חיותא היא דלמדיה! - דגמיר**
31 **אומנותא אחריתא. "והבן גולה על ידי האב" כו, ורמינחיה: "מכה נפש" - פריט למכה אביו!**
32 **אמר רב כהנא:** לא קשיא, הא - רבי שמעון, והא - רבנן; לרבי שמעון דאמר: חנק חמור
33 מסייף - שנגת סייף ניתנה לכפרה, שנגת חנק לא ניתנה לכפרה. לרבנן דאמרי: סייף חמור
34 מחנק - הורג אביו [בשוגג] שנגת סייף הוא, ושנגת סייף ניתנה לכפרה. רבא אמר: פריט
35 לעושה חבורה באביו בשוגג. סלקא דעתך אמינא: פיון דבמזיד פר קטלא הוא - בשוגג נמי
36 ליגלי, קא משמע לן. "הכל גולין על ידי ישראל" וכו'. "הכל גולין על ידי ישראל" לאיתווי
37 מאי? לאיתווי עבד וכותי. תנינא להא, דתנו רבנן: עבד וכותי גולה ולוקה על ידי ישראל,
38 וישראל גולה ולוקה על ידי פותי ועבד. בשלמא עבד וכותי גולה על ידי ישראל ולוקה, גולה
39 דקטליה, ולוקה - דלמדיה. אלא ישראל גולה ולוקה על ידי פותי; בשלמא גולה - דקטליה.
40 אלא לוקה אמאי, דלמדיה? ונשיא בעמך לא תאר" - בעושה מעשה עמך! אלא אמר רב
41 אחא בר יעקב: פגון שהעיד בו והוים. - דכוותיה גבי עבד - שהעיד בו והוים, עבד פר
42 עדות הוא! אלא אמר רב אחא ברביה דרב אקא: חקא במאי עסקינן - פגון שהכחיה הפאה
43 שאין
44 וקא סלקא דעתך דממעט ליה מגלות אפילו הרגו. לרבן שמעון דאמר - בסנהדרין בפרק "ארבע מיתות" (מ.ט.א.) חנק חמור מסיף, ולידיה ההורג את אביו בחנק. דתנן (שם פ.א.א.)
45 מי שנתייבש שתי מיתות בית דין נידון בחמורה. וההורג אביו חייב שתי מיתות, שהעושה חבורה באביו מן התנאין חן, והמכה נפש מן התנאין חן, ובאן יש חבורת אביו ורציחה. ולרבי
46 שמעון דאמר חנק חמור, אם היה זה מידו היה בחנק, ועכשיו שהוא שוגג - לא נתנה שנגתו לכפרה בגלות. אם נתנה תורה כפרה לשנגת סייף שהיא קלה, לא נתנה כפרה לשנגת
47 חנק, ולרבנן דאמרי סייף חמור מתנן הורג אביו שנגת סייף הוא - שהרי אילו מידו היה - נידון בחמורה שהיא סייף, ושנגת סייף נתנה לכפרה בגלות. רבא אמר - ברייתא נמי
48 רבנן, וההורג את אביו נמי גולה, דשנגת סייף היא. והא דקתני פריט למכה אביו - לאו להורגו קא ממעיט, אלא בעושה בו חבורה בשוגג. לוקה דלישיא - ואמרין (בשבעות) (לה.א.)
49 מהקלל את חבריו עובר בלא תעשה, ואתאי בימא הצד" מהקלל דין ונשיא חורש (סנהדרין ט.א.), שהעיד בו - שהוא חייב מלקות.
50 שאין

שאין

56 שאין היא דוחה את השבת, וממילא אף קצירת העומר לא תדחה
57 את השבת.
58 אָמַר לִיה רבא, אי אפשר לומר כן, לפי שאין מצוה בחרישת שדה
59 לצורך העומר, דבין דָּאָם מְצָא לצורך העומר שדה שהוא כבר
60 חָרוּשׁ, אֵינּוּ חוֹרֵשׁ - אינו מצווה לשוב ולחרושה לשם מצות
61 העומר, אזי אף אם לא מצא שדה חרושה, אלא מוטל עליו
62 לחרוש השדה לצורך העומר, מכל מקום לֹא מְצָא - אין מצוה
63 בעצם החרישה. ונמצא. שבהכרח צריך לומר שהכתוב 'בחריש
64 ובקציר תשבות' עוסק בחרישה של רשות, ולפיכך יש ללמוד
65 הימנו אף לענין קצירה, שאין לאסור בשבת אלא קצירה של
66 רשות, אבל קצירת העומר שהיא מצוה, שהרי אף אם מצא קצור
67 חייב לשוב ולקצור לשם מצות העומר, הרי היא דוחה את השבת.
68 הגמרא מקשה על דברי רבא מברייתא: אֵיתִיבָהּ [הקשה] רַבִּינָא
69 לְרַבָּא, שנינו במשנה (לעיל ע"א), יֵצֵא הָאֵב הַפְּסָה אֶת בְּנוֹ, וְהָרִב
70 הָרוּזָה אֶת תְּלִמְדוֹ, וְשָׁלַח בֵּית דִּין, שכל אלו הם הרגו בשוגג אינם
71 גולים, לפי שעוסקים במצוה. ויש להקשות על כך, אִמָּאי - מדוע
72 יש לרדן את האב המכה בנו כעוסק במצוה, לִימָא - הרי אפשר
73 לומר דבין דָּאִילוּ מְצִיר לֹא מְצָא - שמאחר ואילו היה הבן לומד
74 כשורה לא היתה מצוה על האב להכותו, הִשְׁתָּא נִמְי לֹא מְצָא -
75 אף עכשיו אם לא למד הבן כראוי והוצרך האב להכותו, אין לרדן
76 הכאה זו אלא הכשר מצוה, ואם כן, מדוע אין האב גולה על ידה.
77 השיב רבא לרבינא: הָתָם - שם לגבי האב המכה בנו, אָף עַל גַּב
78 דְּמְצִיר נִמְי מְצָא קָא עָבִיד - אף אם הבן לומד כשורה יש מצוה על
79 האב להכותו, דְּכִתִּיב (משלי כט ז) 'פֶּסַח בְּגֹד וַיִּנְיָדָה', ולפיכך לעולם
80 יש לרדן את האב כעוסק במצוה.
81 הָדִד - לאחר מכן אָמַר רַבָּא, לֹא מִלְתָּא הִיא דְּאָמְרִי - אין הדבר
82 כפי שאמרתי, כלומר, טוב יותר היה להשיבו תשובה אחרת, שיש
83 להוכיח שאין המקרא עוסק בחרישה של מצוה, שהרי קִצְרִיה
84 דִּמְצָא דְּחָרִישָׁה - דימה הכתוב קצירה לחרישה, ולפיכך יש לומר,
85 מַה מְצִינוּ לְגַבֵּי חָרִישָׁה שאם מְצָא חָרוּשׁ אֵינּוּ חוֹרֵשׁ - שאף אם
86 נאמר שיש מצוה בחרישה לצורך העומר, מכל מקום לא חייבה
87 התורה לחרוש לצורך העומר, אלא אם מצא שדה חרושה ראשי
88 הוא לזרוע בה לצורך העומר, אָף קִצְרִיה נִמְי (מְצָא קְצִיר אֵינּוּ
89 קוֹצֵר) - אין הכתוב עוסק אלא באופן שאם ימצא קצור אינו חייב
90 לקצור, וְאִי סִלְקָא דְּעָתָד - ואם תאמר שהמקרא עוסק בקצירת
91 העומר שהיא מְצָא, כיצד יתכן לומר שאם מְצָא קְצִיר אֵינּוּ קוֹצֵר,
92 הרי מְצָא היא לְקְצוֹר וְלִקְבֹּא לשם העומר. ובהכרח שאין הכתוב
93 עוסק בקצירת העומר אלא בקצירה של רשות, ועל כן ניתן לדייק
94 מכאן שקצירה של מצוה דוחה את השבת.

משנה

95 משנה זו מבארת מי הם הגולים לעיר מקלט אם הרגו בשגגה, ומי
96 הם אלו שבהריגתם מתחייבים גלות.
97 הָאֵב גוֹלָה עַל יְדֵי הַרִיגַת הֶבֶן, כלומר, אם הרג האב את בנו בשוגג
98 הרי הוא גולה לעיר מקלט. וְהֶבֶן גוֹלָה עַל יְדֵי הַרִיגַת הָאֵב.
99 הַכֹּל גוֹלִין לְעִיר מִקְלַט עַל יְדֵי הַרִיגַת אָדָם מִשְׁרָאֵל, וְכֵן יִשְׂרָאֵל גוֹלִין
100 עַל יְדֵיהֶן - על הריגת כל אדם, חוץ מִנְּרֵ תוֹשֵׁב, שאם הרג ישראל
101 בשגגה אינו גולה אלא נהרג.
102 וְגַר תוֹשֵׁב שֶׁהָרַג אֵינּוּ גוֹלָה לְעִיר מִקְלַט אֲלָא עַל יְדֵי הַרִיגַת גַּר תוֹשֵׁב
103 כמותו.

גמרא

104 הגמרא מבררת באיזה אופן גולה האב בהריגת בנו: שנינו במשנה,

1 'מִמָּא יְהִי, וְתִיבַת 'יהיה' באה לרבות שטמא יהיה מִכָּל מְקוֹם, כְּלוּמַר, שכל אדם טמא הנכנס למקדש חייב כרת, אף אם נטמא
2 לצורך מת מצווה.

3 שבו רב אדא בר אבהו ומקשה לרבא: כיצד יכול אתה לרבות
4 מתיבת 'יהיה' את הנטמא למת מצווה, הרי תהוּ מִכָּעֵי לִיה
5 לְבִדְתֵינָא - תיבה זו נצרכת למה ששינונו בברייתא, 'מִמָּא יְהִי'
6 לְרִבּוֹת אֶת הַמְּבּוּל יוֹם - שאפילו אם טבל אדם לטומאתו עדיין
7 אינו טהור עד שיעריב שמשו, ואם נכנס למקדש קודם הערב
8 שמש חייב כרת, 'טוּמְאָתוֹ בּוֹ' לְרִבּוֹת אֶת הַמְּקוֹסֵי בִּישׁוּרִים - שאף
9 אם טבל אדם לטומאתו והעריב שמשו, מכל מקום אם הוא נמנה
10 על 'מחוסרי הכפרה', דהיינו, אלו הטמאים הצריכים להביא קרבן
11 לטומאתם, ונכנס לבית המקדש קודם שהביא את קרבנו, הרי הוא
12 חייב כרת. ומאחר והוצרכה תיבת 'יהיה' לרבות את הטבול יום,
13 אם כן מניין יש ללמוד שאף אדם הנטמא במת מצווה אם נכנס לבית
14 המקדש קודם שנטהר חייב כרת.
15 אָמַר לִיה רבא, אֲנָא מְעוֹד (טוּמְאָתוֹ) קָא אִמָּינָא - כוונתי היתה
16 לומר, שיש ללמוד דין זה שאף הנטמא למת מצווה אסור להכנס
17 למקדש, מתיבת 'עוד' שבמקרא 'עוד טמאתו בו', שתיבה זו
18 מיותרת היא לדרשה.

19 הגמרא מביאה שיש השונים את כל הסוגיא שהוזכרה לעיל (ע"א)
20 לענין 'מצוה והכשר מצוה' על ענין אחר: אִיבָא דְּמִתְנֵי לָהּ - יש
21 השונים את השאלה שישאלו אותו תלמיד את רבא לעיל (ע"א)
22 'ממאי דמחטבת עצים דרשות' ואת כל הסוגיא שלאחריה. אָהָא -
23 על ענין זה. נאמר במקרא (שמות לד כ"א) 'שִׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם
24 הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת, כְּחָרִישׁ וּבְקִצְרֵי תִשְׁבּוֹת', ונחלקו התנאים על מה
25 נאמר ציווי הכתוב לשבות בחריש ובקציר. דעת רבי עקיבא היא,
26 שאין לפרש את המשך הכתוב בתחילתו לענין שביתת שבת, שאם
27 כן מדוע נקט דין שביתתה רק לגבי חריש וקציר. אלא בהכרח כוונת
28 הכתוב לענין שביתת השנה השביעית. ועתה הוא מבאר מה בא
29 מקרא זה ללמדנו. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אֵינּוּ צָרִיד הַכְּתוּב לִמְרָא לְאִסוּר
30 אֶת הַחָרִישׁ שֶׁל שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית עצמה, וכן אינו צריך לאסור את
31 הַקְּצִיר שֶׁל שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית, שְׁהָרִי בְּבֵר נִאֲמַר מִקְרָא אַחַר לְעֵנִן זֶה
32 (ויקרא כה ד"ד) 'שִׁדְדָה לֹא תוֹרַע וּכְרַמְדָה לֹא תוֹמְדוּ, אֶת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא
33 תִקְצוּר'. אֲלָא כוונת הכתוב היא לאסור אִפִּילוּ אֶת הַחָרִישׁ שֶׁל עֵרֵב
34 הַשְּׁבִיעִית שְׁנַנְגַם לשנת השביעית, כלומר, שאסור לחרוש בשנה
35 הששית באופן המועיל לשנה השביעית, וכן בא הכתוב לאסור את
36 הַקְּצִיר שֶׁל שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית שְׁחִיבָא מְלוּצָא שְׁבִיעִית, דהיינו, שאם
37 צמחה בשדה תבואה שהיתה ראויה להיקצר בשנה השביעית, יש
38 לנהוג בה קדושת שביעית, אף אם נקצרה בשנה השמינית.

39 אמנם דעת רבי ישמעאל היא שאין צריך להעמיד המקרא לענין
40 השנה השביעית, אלא ניתן לפרשו כפשוטו לענין שביתת השבת.
41 והוא מפרש מדוע נקט הכתוב 'חריש וקציר' בדווקא. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל
42 אָמַר, כוונת הכתוב היא שיש ללמוד את דין הקציר מדין החריש,
43 מַה חָרִישׁ רְשׁוּת - כשם שהחרישה שאסרה תורה לעשות בשבת
44 חרישה של רשות היא, שהרי אין אופן של חרישה שהיא מצוה,
45 אָף הַקְּצִיר שאסר הכתוב לעשות בשבת היינו קצירה של רשות,
46 יֵצֵא קְצִיר הַשְּׁעוּרִים לצורך הבאת העומר שהוא מְצָא, ואינו בכלל
47 ציווי הכתוב לשבות, ולפיכך הרי הוא דוחה את השבת.

48 הגמרא מקשה על דברי רבי ישמעאל שאין הכתוב עוסק בחרישה
49 של מצוה: אָמַר לִיה תְּהוּא מְרַבְּנָן ו-אחד החכמים] לְרַבָּא, מִמָּאי
50 דְּחָרִישָׁה דְּרְשׁוּת - מנין לו לרבי ישמעאל שהמקרא עוסק בחרישה
51 של רשות, ולפיכך יש ללמוד מכאן שלא נאסר בשבת אלא קציר
52 של רשות ולא של מצוה, דְּלִמָּא - הרי יתכן לומר שהכתוב עוסק
53 בחרישת שדה לצורך העומר, דְּמִצְוָה הִיא, וְאִפִּילוּ הָכִי אָמַר רַבִּינָא
54 תִשְׁבּוֹת - ואף על פי כן אמרה תורה שיש לשבות מחרישה זו,
55

לעיר מקלט, וְכָאֵן - הברייתא עוסקת בְּהִרְגוּ בְּדֶרֶךְ עֲלֵיָהּ, ועל כן
 אינו גולה אלא נהרג.
 ומבאר הגמרא את סיבת החילוק בזה: דֶּרֶךְ יְרִידָה דִּישְׂרָאֵל גְּלִי -
 שישראל ההורג את חבירו בשגגה בדרך ירידה הרי הוא גולה,
 לפיכך אֵיהוּ נִמְי' - אף גר תושב שהרג חבירו בדרך ירידה סְנִי לֵיהּ
 - די לו בְּעוֹשֵׁי גְלוּת. אבל דֶּרֶךְ עֲלֵיָהּ דִּישְׂרָאֵל פְּטוּר - שישראל
 ההורג את חבירו בשגגה בדרך עליה פטור מגלות, הוא - גר תושב
 שהרג את חבירו הגר תושב בדרך עליה, נִהְרֵג.
 מקשה על כך הגמרא: אִמְר' לֵיהּ רַבָּא לרב חסדא, וְלֵאוּ קל וְחֻמְר'
 הוא - האם אין לפטור אותו ממיטה כשהרג בדרך עליה מקל
 וחומר, וְמָה ההורג בְּדֶרֶךְ יְרִידָה שמצינו בה חומר, דִּישְׂרָאֵל גְּלִי -
 שישראל ההורג את חבירו בדרך ירידה נתייב בגלות, מכל
 מקום אֵיהוּ נִמְי' סְנִי לֵיהּ בְּגְלוּת - גר תושב שהרג חבירו בדרך
 ירידה די לו בגלות, אם כן, היתכן לומר שאם הרג בְּדֶרֶךְ עֲלֵיָהּ,
 שמצינו בה קולא, דִּישְׂרָאֵל ההורג חבירו בדרך עליה פְּטוּר מגלות,
 אֵיהוּ נִהְרֵג - יהא הגר תושב נהרג.
 ומחמת קושיא זו מיישב רבא את הסתירה שבין המשנה לברייתא
 באופן אחר: אֵילָּא אִמְר' רַבָּא, הברייתא המחייבת מיתה לגר תושב
 שהרג את חבירו בשגגה, עוסקת בְּאִמְר' מוֹתֵר - בגר תושב שסבר
 שמוותר לו להרוג את חבירו, ובאופן כזה הוא נידון כמזיד ונהרג.
 אִמְר' לֵיהּ אֲבִי לרבא, אם אִמְר' מוֹתֵר הוא, שלא ידע שאסור
 להרוג, אם כן אָנוּס הוא, מודוע נהרג.
 אִמְר' לֵיהּ רבא, שְׂאֵנִי אוֹמְר' ו-סובר) שהאומר מוֹתֵר קְרוֹב לְמוֹד הוא,
 לפי שהיה לו ללמוד שאסור לעשות כן, ועל כן אינו גולה אלא
 נהרג.
 הגמרא מבאר שרב חסדא ורבא שנחלקו כאן כיצד לבאר את
 הברייתא הולכים לשיטתם: וְאִזְדוּ לְמַטְעֵיהוּ - רבא ורב חסדא
 שנחלקו אם להעמיד את הברייתא והמחייבת מיתה לגר תושב
 שהרג את חבירו) בזהו דֶּרֶךְ עֲלֵיָהּ או באומר מותר, סוברים כל
 אחד כשיטתו, שכן מצינו שנחלקו במקום אחר האם האומר מותר
 קרוב למוזד הוא, או שאנוס הוא. וְאִיתֵר - שכן נאמרה
 מחלוקת בבית המדרש, לגבי גר תושב שראה דמות מרחוק,
 ופָּסְכִיר היה שִׁבְחָהּ היא והרגה, ונִמְצָא שהוא אֲרֻם, או שראה
 דמות אדם וכסבור היה שִׁבְעֵינִי הוא והרגו, ונִמְצָא שהוא גֵר
 תושב. רַבָּא אוֹמְר' תֵּיב ההורג מיתה, לפי שאדם האומר שמוֹתֵר
 להרוג קְרוֹב לְמוֹד הוא, שכן היה לו ללמוד שאסור לעשות זאת,
 ואף זה שסבור היה שהיא בהמה ונמצא אדם יש לדמותו לאומר
 מותר, שכן היה לו לעיין מתחילה היטב. רַב חֲסָדָא אוֹמְר', פְּטוּר
 ההורג ממיטה, מאחר שהאומר מוֹתֵר אָנוּס הוא, ואף אדם זה
 שסבור היה שהורג בהמה אנוס הוא בהריגתו זו.
 מבואר אם כן, שנחלקו רבא ורב חסדא בדין האומר מותר אם
 אנוס הוא או קרוב למוזד. ונמצא שנחלקו כאן לשיטתם, רבא
 הסובר שאומר מותר קרוב למוזד הוא, פירש את דברי הברייתא
 המחייבת מיתה לגר תושב שהרג גר תושב באופן שהיה אומר
 מותר, אמנם רב חסדא הסובר שאומר מותר אנוס הוא לא יכול
 היה לפרש כן, אלא הוצרך להעמיד הברייתא בדרך עליה.
 הגמרא מקשה על שיטת רב חסדא: אִיתֵיבָהּ ו-הקשה) רַבָּא לְרַב
 חֲסָדָא, נאמר במקרא (בראשית כ א) שאמר הקדוש ברוך הוא
 לאבימלך לאחר שלקח את שרה' הִנֵּן מֵת עַל הַאִשָּׁה אִשְׁר' לָקַחְתָּ,
 מֵאֵי לָאו - האם אין כוונת המקרא שחייב הוא מיתה בִּידֵי אֲרָם -
 בדיני בני נח, על שלקח אשת איש, על אף שאומר מותר היה,
 שהרי סבור היה שאחות אברהם היא. ויש ללמוד מכאן שאומר
 מותר קרוב למוזד הוא, ושלא כדברי רב חסדא הסובר שאנוס
 הוא.
 דוחה הגמרא: לֵא - אין הכוונה שחייב מיתה בבית דין, אלא

שְׂאֵין בְּהַ תשלומים של שְׁוֹה פְּרוּטָה, שבאופן כזה יש חיוב מלקות
 בהכאה זו, דְּאִמְר' רַבִּי אִמְר' רַבִּי יוֹחֲנָן, הִקְהוּ אדם לחבירו הִפְאָה
 שְׂאֵין בְּהַ שְׁוֹה פְּרוּטָה, הרי זה לֹקֵה, לפי שעבר על איסורי התורה
 (דברים כה א) 'לא יסיף פן יסיף, וְסוּבַר התנא של הברייתא דְּלֵא
 מְקַשְׁיֵין הִפְאָה לְקַלָּה - שאין מקישים את דין ההכאה לדין
 הקללה, ולפיכך אף שישראל המקלל כותי אינו לוקה, מאחר
 שאינו עושה מעשה 'עמך', מכל מקום מכהו הכאה שאין בה
 שוה פרוטה הרי הוא לוקה. ובאופן זה עוסקת הברייתא
 שהישראל לוקה על ידי עבד וכותי, וכן הם לוקים על ידי ישראל.
 שנינו במשנה, הכל גולין על ידי ישראל וישראל גולין על ידיהם
 חוּץ מִעַל יְדֵי גֵר תוֹשֵׁב וכו'.
 הגמרא מקשה סתירה בדברי המשנה: אֵלָּמָּא - מבואר מדברי
 המשנה, שְׁגֵר תוֹשֵׁב כְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים הוא, שאינו בתורת דין גלות
 לעיר מקלט, שְׁהָרִי אִין הוא גולה על ידי הריגת ישראל, אלא
 נהרג, וכן אין ישראל גולה על הריגתו. ויש להקשות על כך, אִימָּא
 - אמור את הדין המבואר בסיפא של המשנה, גֵר תוֹשֵׁב גּוֹלֵה עַל
 יְדֵי הַרִיגַת גֵר תוֹשֵׁב, ומשמע שדינו כישראל הגולים לעיר מקלט
 בהריגת חביריהם בשגגה.
 מתרצת הגמרא: אִמְר' רַב פְּהֵנָא, לֵא קָשְׁיָא, כָּאֵן - הסיפא עוסקת
 בְּגֵר תוֹשֵׁב שְׁהָרִי גֵר תוֹשֵׁב, ובזה אכן נאמר בו דין גלות, כָּאֵן -
 הרישא עוסקת בְּגֵר תוֹשֵׁב שְׁהָרִי יִשְׂרָאֵל, שאינו גולה לעיר מקלט,
 לפי שלא די לו בעונש גלות.
 הגמרא מביאה שיש המביאים את דברי רב כהנא לענין יישוב
 סתירה בין המקראות: אִימָּא דְרַבִּי רַבִּי אֲהֵרָרִי - יש המקשים
 סתירה בין הפסוקים, כְּתִיב (במדבר לח טו) 'לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵר תוֹשֵׁב
 בְּתוֹכָם תְּהִינָה שֵׁשׁ הָעָרִים, ומבואר מדברי הכתוב שעירי מקלט
 נועדו אף לגר תושב, וזמאידך, כְּתִיב (שם יב) 'וְהָיוּ לְכֶם הָעָרִים
 לְמִקְלָט', ויש לדייק מדברי הכתוב שרק 'לְכֶם' - לבני ישראל נועדו
 עירי המקלט, וְלֵא לְגֵרִים - ולא לגר תושב.
 מתרצת הגמרא: אִמְר' רַב פְּהֵנָא, לֵא קָשְׁיָא, כָּאֵן - המקרא הממעט
 גרים מדין גלות לעיר מקלט עוסק בְּגֵר תוֹשֵׁב שְׁהָרִי יִשְׂרָאֵל, כָּאֵן -
 המקרא המרבה אף את הגרים עוסק בְּגֵר תוֹשֵׁב שְׁהָרִי גֵר תוֹשֵׁב.
 הגמרא מקשה סתירה בין המשנה לברייתא לגבי דין גר תושב
 שהרג גר תושב: נתבאר במשנה, שגר תושב גולה על ידי הריגת
 גר תושב אחר. וְהִימְיָהּ - יש להקשות על כך מדברי הברייתא,
 העוסקת בדינים של בני נח העוברים על אחת משבע המצוות
 שנצטוו בהן, שהדין בהם הוא ש'אזחרתן זו היא מיתתן, דהיינו,
 שאם עברו על אחת מן האזהרות שהזכור חייבים מיתה. ועל כך
 אומרת הברייתא, לְפִיכָּה - מאחר וחייבים הם מיתה אם עברו על
 אחת מן המצוות שנצטוו בהן, אזי גֵר תוֹשֵׁב וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁהָרִי
 אפילו בשוגג, הרי הם נִהְרֵינֵן, לפי שהדין בבני נח הוא שאינם
 צריכים התראה קודם העבירה, אלא אפילו אם עברו בשוגג הרי
 הם נהרגים. ויש ללמוד מדברי הברייתא, דְקָתְנִי - שהיא שוֹנָה
 את דינו של גֵר תושב דִּימָּא דְעוֹבֵד פּוֹכְכִים - כמו דינו של עובד
 כוכבים, מָה עוֹבֵד פּוֹכְכִים לֵא שְׂנָא דְקָטַל פֶּר מִינְיָה - בין אם הרג
 בשגגה את בן מינו, כלומר גוי כמותו, וְלֵא שְׂנָא דְקָטַל דְלֵאוּ פֶר
 מִינְיָה - ובין אם הרג בשגגה את מי שאינו בן מינו, דהיינו אדם
 מישראל, בכל ענין הרי הוא נִהְרֵג, אִף גֵר תוֹשֵׁב כִּי דִינוּ, לֵא שְׂנָא
 דְקָטַל פֶּר מִינְיָה - בין אם הרג בשגגה את בן מינו, דהיינו גר תושב
 כמותו, וְלֵא שְׂנָא דְקָטַל דְלֵאוּ פֶר מִינְיָה - ובין אם הרג בשגגה למי
 שאינו בן מינו, דהיינו אדם מישראל, בכל ענין הרי הוא נִהְרֵג.
 והרי זה סותר לדין המבואר במשנתנו, שגר תושב שהרג גר
 תושב גולה לעיר מקלט.
 מתרצת הגמרא: אִמְר' רַב חֲסָדָא, לֵא קָשְׁיָא, כָּאֵן - המשנה עוסקת
 באופן שְׁהָרִי הגר תושב לחבירו בְּדֶרֶךְ יְרִידָה, ועל כן הוא גולה

1 אַלמא גר תושב גוי הוא — (אינו) מודקדק מדאית למעוטי גר תושב, לפי שאינו ממעט
2 אלא גר תושב שהרג ישראל, שאינו גולה אלא נהרג, וכן ישראל שהרג גר תושב
3 דפטור. דכן מוכיח לשון מתניתין דקתני "הכל גולין על ידי ישראל וישראל על ידי בולן חוץ
4 מגר תושב", דלא הוי בכלל דהאי הכל דאין גולין על ידי ישראל, וכן ישראל אינו גולה על
5 ידו. (אלא) קא סלקא דעתיה דבין דישאל אינו

6 גולה על ידי גר תושב, ולא גר תושב על ידי
7 ישראל — אלמא גר תושב דינו כגוי, ואם כן הוא
8 הדין גר תושב לגר תושב, מידי דהוה אגוי לגוי.
9 ולכן קאמר: אימא סיפא וכו'. ומשני: רישא דוקא
10 קאמר — גר תושב דישאל, אבל גר תושב לגר
11 תושב לא, וכדמייתיה בתר הכי מקראי. ובתוספות
12 רשאי שדחק לפרש דמעיקרא סלקא דעתיה דגר
13 תושב וישראל גולין זה על ידי זה, ו"חיון" דגר
14 תושב דקתני במתניתין אתא למעוטי שאין גר
15 תושב גולה על ידי הכל ולא הכל על ידו. ולא
16 ידענא מאי קאמר, חזא, דכל היכא דקתני "חיון"
17 וכו' קאי אבל מה דלעיל מיניה. ואף הכי תמצו
18 לומר דהאי "חיון" אתי למעוטי דלא הוי בכלל
19 ישראל לגלות על ידי הכל והכל על ידו, (מכל
20 מקום) קשה, דהא לא קתני כללא גבי ישראל,
21 ו"חיון" משמע דאתי לאפקוקי מכללא, ועוד, דגר
22 תושב לאו בכלל ישראל הוא, ואמאי איצטרך
23 לאפקוקי ועוד קשה, דאם כן סלקא דעתיה
24 מעיקרא דישאל וגר תושב גולין זה על ידי זה,
25 מאי קאמר: אלמא גוי הוא? אי גוי — לא יגלה
26 ישראל על ידו, ולא הוא על ידי ישראל! דר"ך
27 עלייה דישאל פטור הוא נהרג — ואם התאמה:
28 אכתי לא הוה דומיא דגוי, דאפילו דרך ירידה
29 נהרגו ויש לומר: דמכל מקום הוא דומיא דגוי, מה
30 גוי לא שנה בר מיניה לא שנה לאו בר מיניה כו',
31 ובכך הוי סגי דומיא דגוי בחדא מילתא. אמר
32 ליה רבא אל כל שכן הוא ומה דר"ך ירידה וכו' —
33 ואם התאמה: אדרבה, היא הנותנת: דר"ך ירידה ניתן
34 לישאל לכפרה, דסגי ליה בגלות, אבל דר"ך
35 עלייה לא ניתן לישאל לכפרה — תנור הוא
36 ואינו גולה, דלא סגי בגלות. דהכי נמי אמרינן
37 בריש פרק קמא (מכות ב.ב.) ויש לומר: דלית ליה
38 האי ענמא. דר"ך עלייה לאו משום דלא סגי ליה
39 בגלות, אלא משום דקיל הוא ביותר מירידה, דהוי
40 אנטו ביותר, והלכך לא מצי אמרת דחסוד ביותר
41 מירידה. ואודו לטעמיהו — דמדיק
42 לה דר"ך עלייה ואו נהרג, ולא מוקי לה באומר
43 מותר — משום דסבידא ליה דאומר מותר אנט
44 הוא ולא מיטקל. ורבא אית ליה איפכא, דר"ך
45 עלייה לא מיטקל, אבל אומר מותר — מיטקל, והיה לו ללמוד ולא למד. כסבור
46 וזר"ך לומר שנמצא אדם גר תושב, מדיקאמר: ונמצא גר תושב, וכן הא דקאמר חייב — איירי בגר תושב, דאי בישאל — לא מחייבי בגר תושב. ורבא דאמר חייב — לא מחייבי בגר תושב, ורבא דאמר חייב — חייב מיתה קאמר. דאומר מותר
47 קרוב למודי הוא — פירושו: משום דהיה לו ללמוד. והכא נמי היה לו לעיין. ורב חסדא אומר פטור דאומר מותר אנט הוא — ואם התאמה: רב חסדא, היכי מתריץ ברייתא דלעיל (מכות ג.ב.) דקתני: פרט למודי, ואוקימנא דרוצה לומר דאומר מותר, ולדידהי הא אומר מותר לא הוי מודי ויש לומר: דרב חסדא סבר דמכל מקום קרי ליה מודי, משום דבמודי נהרג, שיועד בטוב שהוא דורגו. ואם התאמה: דבריש פירוקן (שם) אמרינן: "בבלי דעת" — פרט למתוכין לבהמה והרג לאדם. ולמה לו קרא? תיפוק ליה משום דחשיב אומר מותר, כדמשמע הכא, ואומר מותר הוינא ממעט מבישגגה? ויש לומר: דלעיל מיירי כגון דאיכא בהמה ואדם לפניו, ותכחין לבהמה והרג אדם. אבל הכא, שלאותו דבר שנתכחין נמצא שהוא אדם, ומשום הכי קאמר רבא שהוא קרוב למודי. אמר דינו מסור לאדם וכו' — לפי הגירסא הכי פירושו: אלא אף על גב דכתיב "וחטאתי לאלהים", מכל מקום הוי דינו מסור לאדם — פירושו: חייב בדיני אדם, וקשה, דלישנא לא משמע הכי. לכן נראה כאידך גירסא: אלא דינו מסור לשמים וכו'. פירושו: אלא לכך נקט "וחטאתי לאלהים", דאף על גב דחייב אף בדיני אדם, משום דדינו היה מסור לשמים לפי שלא היו שם עדים — הלכך אר"ך דינו מסור אלא לשמים. הכי נמי דכתיב "מחטוא לי" — היינו דרינו מסור לשמים ולא לאדם, לפי שלא ידע מעולם שהיא אשת איש. ולעולם חייב בדיני אדם, כך
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59

1 שאין בה שוה פירושה — שאם יש בה תשלומי פרוטה — משלם ואינו לוקה. דילפינן
2 בכתובות "אלו נערות" (ב.ב.ב.) בפירושו ריבנה תורה חובל בחבירו לתשלומין, וכי אין
3 בה שוה פרוטה לוקה שעבר על "לא תוסף" (פס יוסף) (ברבים כה). ולא מקשינן הכאה
4 לקללה — לומר שכשם שאינו לוקה על קללתו דכתיב "בעמך" — כך לא ילקה על
5 הכאתו. ופולגתו היא בסנהדרין, דאיכא דמקיש

6 ויכא דלא מקיש. חוץ מגר תושב — ומשמע
7 דמתוריייהו ממעט ליה, דלא הוא גולה על ידי
8 הריגתו אלא נהרג, ולא ישראל גולה עליו. לא
9 קשיא כו' גר תושב שהרג גר תושב — גולה,
10 כדקתני בבדיא. ורישא כשהרג את ישראל אינו
11 גולה — דלא סגי ליה בגלות. לפיכך — אשבע
12 מצות שנצטוו בו נח קאי. וקימנא קין אזהרתו זו
13 היא מיתה, לפיכך גר תושב לא גוי שהרגו —
14 נהרגו, ואפילו בשוגג, שאין בני נח צריכין
15 ההרגה. כדאמרין בסנהדרין (א.ו.א.) מה נוי לא
16 שנה קטל בר מיניה — גוי כמותו. לאו בר מיניה
17 — ישראל, אף גר תושב לא שנה קטל בר מיניה
18 — גר תושב כמותו. דלאו בר מיניה — ישראל.
19 באומר מותר — נהרג, דלאו בר גלות הוא. ואודו
20 למעמיהו — רב חסדא דלא בעי לשנויי באומר
21 מותר, דקסבר אנט הוא. ורבא דאמר נהרג
22 כסבור בהמה — הרי זה באומר מותר, שהיה לו
23 ללמוד. ואף זה היה לו לעיין, ובגר תושב
24 עסקין, חייב — מיתה. מאי לאו בידי אדם —
25 בדיני בני נח. וזה אומר מותר היה — כסבור
26 אחות אברהם היא. לאלהים ולא לאדם — והלא
27 ידע שהיא אשת איש הוי גם צדיק תהרגו —
28 קא סלקא דעתיה שהורגה לו הקדוש ברוך הוא,
29 אלמא אנט הוא. בדקא מהירי ליה עליויה —
30 לא הורה לדבריו, שהשיב לו תשובה שחייב
31 מיתה. שאינו צדיק בדבר, שהיה לו ללמוד דר"ך
32 אר"ך, כדמפרש ואזיל.
משנה

24 אָנוס הוא! אָמר ליה: שְׁאֲנִי אוֹמֵר,
25 דִּיאֲתוּמָה: פְּסָבוֹר בְּהֵמָה וְנִמְצָא אֲדָם, גּוֹי וְנִמְצָא גֵר תּוֹשֵׁב. רַבָּא אוֹמֵר: חַיִּיב, אוֹמֵר מוֹתֵר
26 - קְרוֹב לְמוֹדֵד הוּא. רַב חֲסֵדָא אוֹמֵר: פְּטוֹר, אוֹמֵר מוֹתֵר - אָנוס הוּא. אִיתִיבֵיהּ רַבָּא
27 לְרַב חֲסֵדָא: "הֲנֵדָה מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ", מֵאֵי לֹא בִּידֵי אֲדָם? - לֹא, בִּידֵי שְׂמִימִם.
28 דִּיקָא נְמוֹ, דְּכִתְבִּיב: "מִחְטוֹא לִי". - וְלִמְעֻמְיָד, "וְחֲטָאתִי לְאֱלֹהִים", לְאֱלֹהִים וְלֹא לְאָדָם?
29 אֵלָּא, דִּינוֹ מְסוֹר לְאֲדָם - הֲכָא נְמוֹ דִּינוֹ מְסוֹר לְאָדָם. אִיתִיבֵיהּ אַבְיִי לְרַבָּא: "הֲגוֹי גַם
30 צְדִיק תִּהְרַג!" - הֲתָם פְּדוּקָא מְהֵרֵי עֲלוּיָהּ: "וְעַמָּה הִשֵּׁב אֲשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָכִיחַ הוּא",
אשת

עלייה לא מיטקל, אבל אומר מותר — מיטקל, והיה לו ללמוד ולא למד. כסבור
45 וזר"ך לומר שנמצא אדם גר תושב, מדיקאמר: ונמצא גר תושב, וכן הא דקאמר חייב — איירי בגר תושב, דאי בישאל — לא מחייבי בגר תושב. ורבא דאמר חייב — לא מחייבי בגר תושב, ורבא דאמר חייב — חייב מיתה קאמר. דאומר מותר
46 קרוב למודי הוא — פירושו: משום דהיה לו ללמוד. והכא נמי היה לו לעיין. ורב חסדא אומר פטור דאומר מותר אנט הוא — ואם התאמה: רב חסדא, היכי מתריץ ברייתא דלעיל (מכות ג.ב.) דקתני: פרט למודי, ואוקימנא דרוצה לומר דאומר מותר, ולדידהי הא אומר מותר לא הוי מודי ויש לומר: דרב חסדא סבר דמכל מקום קרי ליה מודי, משום דבמודי נהרג, שיועד בטוב שהוא דורגו. ואם התאמה: דבריש פירוקן (שם) אמרינן: "בבלי דעת" — פרט למתוכין לבהמה והרג לאדם. ולמה לו קרא? תיפוק ליה משום דחשיב אומר מותר, כדמשמע הכא, ואומר מותר הוינא ממעט מבישגגה? ויש לומר: דלעיל מיירי כגון דאיכא בהמה ואדם לפניו, ותכחין לבהמה והרג אדם. אבל הכא, שלאותו דבר שנתכחין נמצא שהוא אדם, ומשום הכי קאמר רבא שהוא קרוב למודי. אמר דינו מסור לאדם וכו' — לפי הגירסא הכי פירושו: אלא אף על גב דכתיב "וחטאתי לאלהים", מכל מקום הוי דינו מסור לאדם — פירושו: חייב בדיני אדם, וקשה, דלישנא לא משמע הכי. לכן נראה כאידך גירסא: אלא דינו מסור לשמים וכו'. פירושו: אלא לכך נקט "וחטאתי לאלהים", דאף על גב דחייב אף בדיני אדם, משום דדינו היה מסור לשמים לפי שלא היו שם עדים — הלכך אר"ך דינו מסור אלא לשמים. הכי נמי דכתיב "מחטוא לי" — היינו דרינו מסור לשמים ולא לאדם, לפי שלא ידע מעולם שהיא אשת איש. ולעולם חייב בדיני אדם, כך
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59

1 **ורבי** יודיה הווא מבעי ליה פרט למתוכין וכו' - דרבי מאיר סבר: פרט למתוכין וכו' שמעינן מישגגה, ותרתי שמע מינה. והיא דברייא דלעיל אתיא כרבי יהודה.

2 **נשמט** אנשמת לא קשיא כאן באוהב כאן בשונא נפסק אנפקס לא קשיא הא רבי הא רבנן - ואם תאמר: לרבי היכי מבשחת לה שונא שיגלה? דנשמט - אוהב גולה ולא שונא. ואם

3 בנפסק - אפילו אוהב אינו גולה. ואין זו סברא

4 לומר דלית ליה לרבי דרבי שמעון דהוי רביהו ויש

5 לומר: דמכל מקום מבשחת לה - כגון שנפל מן

6 הגג עליו, וידוע לכל שלא נפל מדעת, שהרי היה

7 בסכנת מות.

8 **משולשות** - שיחא ממחלת ארץ ישראל עד

9 ראשונה כמו מראשונה לשניה.

10 שלהלוקה שיה היה ארץ ישראל ובאמצע דהו ערי

11 מקלט. וכן יש לפרש היחא דמגילה (ט,א).

12 דקאמר: נקראת אגרה, שאם תפרה הכל שלשה

13 הוסיף גידין כשרה, ובלבד שיחא משולשין.

14 ופירושו הוי כי הא, שצריך שמתחלת התפירה

15 עד חוט של גידין כמו עד שניה של גידין. ומשניה

16 עד שלישית כמו משלישית עד סוף התפירה. ולא

17 כדברי המפרשים משולשות - אחד בתחלה

18 ואחד באמצע ואחד בסוף.

19 **בגלעד** שכיהו רוצחים - פירוש: ולהכי

20 הוצרכנו לערי מקלט, לפי כשהורגים

21 מיד בלא עדים - הקדוש ברוך הוא מונע

22 לפונדק אחד. כדאמרין לקמן (מכות יב.)

23 ודא

24 **מאי מעמא דרבי יהודה?** דכתיב: "וְאִשֶּׁר יבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַעַר" - אִפְּלוּ סוּמָא, אָתָּא **בְּלֵא**

25 **רְאוּת** מַעֲמִיָּה. - וְרַבִּי מֵאִיר: "**בְּלֵא רְאוּת**" - לְמַעַט, בְּכָלִי דַעַת" - לְמַעַט, הוּי מַעֲמִיָּת אַחַר

26 מַעֲמִיָּת, וְאִין מַעֲמִיָּת אַחַר מַעֲמִיָּת אֵלָּא לְרַבּוֹת. וְרַבִּי יְהוּדָה: "**בְּכָלִי דַעַת**" - פֶּרֶט לְמַתְּכִין הוּא

27 דְּאָתָּא. "**רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַשּׁוֹנֵא נְהָרְגַ**" כו'. וְהָא לֹא אֶתְרוּ בֵּיהּ! - מִתְּנִיתִין רַבִּי יוֹסֵי בִּרְיֵיהּ

28 הַיָּא. דְּתַנָּיָא, רַבִּי יוֹסֵי בִּרְיֵיהּ אֶתְרוּ אֹמֵר: חֶבֶר אִינוּ צִרְדָּא הִתְרַאָּה, לְפִי שְׂלֵא נִיתְנָה תְּתַרַּאָּה

29 אֵלָּא לְהַבְּחִין בֵּין שׁוֹנֵא בֵּין שׁוֹנֵא לְמוֹד. "**רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר יֵשׁ שׁוֹנֵא גּוֹלָה**" וכו'. תַּנָּיָא: כִּיִּצְדַּק אִמֵּר רַבִּי

30 שְׁמַעוֹן יֵשׁ שׁוֹנֵא גּוֹלָה וְיֵשׁ שׁוֹנֵא אִינוּ גּוֹלָה? נִפְסַק - גּוֹלָה, נִשְׁמַט - אִינוּ גּוֹלָה. - וְהִתְנַיָּא,

31 רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָם אִינוּ גּוֹלָה עַד שִׁישְׁמַט מַחְצָלוּ מִיָּדוֹ. קָשְׁיָא נִפְסַק אֲנַפְסַק, קָשְׁיָא

32 נִשְׁמַט אֲנַשְׁמַטוּ - נִפְסַק אֲנַפְסַק לֹא קָשְׁיָא, הָא בְּאוֹהֵב וְהָא בְּשׁוֹנֵא. נִשְׁמַט אֲנַשְׁמַט לֹא קָשְׁיָא,

33 הָא רַבִּי וְהָא רַבְּנָן. **בַּשְּׁנֵינָה** לְהִיבֵן גּוֹלִין - לְעַרְי מְקַלְט, לְשֵׁלֶשׁ שְׁבַעֲבָר הִירְדּוּ וּלְשֵׁלֶשׁ שְׁבַעֲבָרִין

34 פְּנֵנָּה, שְׁנַאֲמַר "אֵת שְׁלֵשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מַעֲבָר לִירְדּוֹן וְאֵת שְׁלֵשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ פֶּאֶרְצֵן פְּנֵנָּה"

35 וְגו'. עַד שְׂלֵא נִבְחָרוּ שְׁלֵשׁ שְׁבַעֲבָרִין יִשְׂרָאֵל לֹא הוּי שְׁלֵשׁ שְׁבַעֲבָר הִירְדּוֹן קוֹלְטוֹת, שְׁנַאֲמַר

36 "שֵׁשׁ עָרֵי מְקַלְט תִּתְּנֶינָה" - עַד שִׁיהוּ שְׁשֶׁתֵּן קוֹלְטוֹת פֶּאֶתָּה. וּמְכוּוֹנּוֹת לְהֵן דְּרַכִּים מִזוּ לְזוּ,

37 שְׁנַאֲמַר "תְּכִין לָךְ הִירְדָּךְ וְשְׁלֹשֶׁת" וְגו'. וּמִוִּסְרִין לְהֵן שְׁנֵי תְּלִמְדֵי חֲכָמִים, שְׂמָא יִהְיֶהוּ בְּרִידָךְ.

38 וַיִּדְּבְרוּ אֵלָיו. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אִף הוּא מְדַבֵּר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, שְׁנַאֲמַר: "וְזֶה דְּבַר הַרְצָח". רַבִּי

39 יוֹסֵי בִּרְיֵיהּ אֵתְרוּ אֹמֵר: בְּתַחֲלָה, אָחַד שׁוֹנֵא וְאָחַד מִיָּד מְקַדְּמִין לְעַרְי מְקַלְט, וּבֵית דִּין שׁוֹלְחִין

40 וּמְבַאֲרִין אוֹתוֹ מִשֵּׁם. מִי שְׁנַתְּחִיב מִיתָה בְּבֵית דִּין - הִרְגוּהוּ, וְשְׂלֵא נִתְחַיֵּב מִיתָה - פְּטוּרוֹהוּ.

41 מִי שְׁנַתְּחִיב גְּלוּת - מִתְּחִירִין אוֹתוֹ לְמִקְוֵמוֹ, שְׁנַאֲמַר "וְהִשִּׁיבוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקַלְטוֹ" וְגו'.

42 **גַּמְרָא** תַּנּוּ רַבְּנָן: שְׁלֵשׁ עָרִים הִבְדִּיל מִשָּׁה בְּעַבְר הִירְדּוֹ, וּכְנַגְדָּן הִבְדִּיל יְהוֹשֻׁעַ פֶּאֶרְצֵן פְּנֵנָּה,

43 וּמְכוּוֹנּוֹת הוּי פְּמִין שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שְׁבַעֲבָרִים: חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה כְּנַגְדַּ בְּצַד בְּמִדְבָּר, שְׂכֵם בְּהַר

44 אֶפְרַיִם כְּנַגְדַּ רְמוֹת בְּגִלְעָד, קָדֵשׁ בְּהַר נַפְתָּלִי כְּנַגְדַּ גּוֹלָן בְּבִשְׁן. "וְשְׁלֹשֶׁת" - שִׁירֵי מְשׁוּלְשִׁין,

45 שִׁיָּא מְדָרוֹם לְחֶבְרוֹן כְּמַחְבְּרוֹן לְשְׂכֵם, וּמַחְבְּרוֹן לְשְׂכֵם כְּמִשְׂכֵם לְקָדֵשׁ, וּמִשְׂכֵם לְקָדֵשׁ

46 כְּמִקְדָּשׁ לְצִפּוֹן. בְּעַבְר הִירְדּוֹן תֵּלָת, פֶּאֶרְצֵן יִשְׂרָאֵל תֵּלָת? אִמֵּר אַבְיִי: בְּגִלְעָד שְׂכִיחֵי רֹצְחִים,

47 דְּכֵתִיב

48 בשתי שורות. כמו שתי שורות שבכרם. ושלשת את גבול ארצך וגו' שיהו משולשות - כלומר, שמתחלקת הארץ לחלקות רחבה של ארץ ישראל לארבעת רבעים כמו שמפרש הוולף, שיהא מדרומה שבארץ ישראל לחברון במחברון לשכם כו'. כעבר הירדן תלת כו' - בתמיה: בחלת שני שבטים שלש כמו בחלת עשרה שבטים? בגלעד - שהיא בעבר הירדן, שכיהו רוצחים.

עוקבין

50 המקרא 'בלא ראות' לרבות את הסומא, הלא כבר נתרבה מדברי
 51 הכתוב 'אֲשֶׁר יבא אֶת רעהו ביער'.
 52 משיבה הגמרא: שרבי מאיר אף הוא מודה שמן התיבות 'בלא
 53 ראות' יש ללמוד למעט את הסומא שאינו גולה, אלא שמאחר
 54 ונאמר מקודם לכן (שם ט ד) 'אֲשֶׁר יבא אֶת רעהו בכלי דעת' וגו',
 55 ויש ללמוד מן התיבות 'בכלי דעת' למעט את הסומא שאינו גולה,
 56 נמצא דהוי מיעוט אחר מיעוט, וכלל הוא בידיו שאין מיעוט אחר
 57 מיעוט באי אלא כדי לרבות, ועל כן סובר רבי מאיר שיש לרבות
 58 את הסומא ההורג בשגגה שגולה לעיר מקלט.
 59 שבה הגמרא ושואלת: ורבי יהודה הסובר שיש למעט את הסומא,
 60 מדוע אינו סובר כרבי מאיר שיש בזה מיעוט אחר מיעוט הבא
 61 לרבות. משיבה הגמרא, רבי יהודה סובר שהתיבות 'בכלי דעת'
 62 אינן באות למעט את הסומא, אלא פירש למתכוין הוא דאחא - הן
 63 באות למעט את המתכוין להרוג בהמה והרג אדם, וכפי שנתבאר
 64 בדברי הגמרא לעיל (ג), ונמצא שאין כאן אלא מיעוט אחד לענין
 65 סומא, ועל כן אינו גולה לעיר מקלט.
 66 שנינו במשנה: רבי יוסי אומר השונא נהרג בו מפני שהוא כמועד.
 67 שואלת הגמרא: והא לא אתרוי פיה - והרי לא התרו בו, ואם כן,
 68 אף אם במיזד הרג, אי אפשר להורגו בבית דין. משיבה הגמרא:
 69 מתניתין רבי יוסי בר יהודה היא - רבי יוסי הנוכח במשנה הוא רבי
 70 יוסי בר יהודה, הסובר שאין צריך התראה באופן כזה, דתניא -
 71 שכן שנינו בברייתא, רבי יוסי בר יהודה אומר, חבר - תלמיד
 72 חכם, אינו צריך התראה, לפי שלא ניתנה ההתראה אלא כדי
 73 להבחין בין שונג למזיד, כלומר, שלא יוכל החוטא לומר לא ידעתי
 74 שאסור לעשות כן, ולפיכך אין צריך להתרות בתלמיד חכם,
 75 שבדאי יודע שאסור לעשות זאת. וממילא יש לומר כן אף לענין
 76 השונא, שאין צריך להתרות בו קודם שהורג, לפי שודאי הדבר
 77 שעושה זאת במזיד ולא בשוגג.
 78 שנינו במשנה: רבי שמעון אומר יש שונא גולה וכו' ויש שונא שאינו
 79 גולה, זה הכלל כל שהוא יכול לומר לדעת הרג אינו גולה, ושלא
 80 לדעת הרג הרי זה גולה.
 81 הגמרא מביאה ברייתא המבארת באיזה אופן שונא גולה: תניא
 82 בברייתא, פיצד - באיזה אופן אומר רבי שמעון שיש שונא הגולה
 83 לעיר מקלט, לפי שודאי הרג שלא לדעת, ויש שונא שאינו גולה
 84 לפי שיש לחשוש שהרג במזיד.
 85 ומבארת הברייתא: נפסק גולה נשפט אינו גולה. כלומר, אם אדם
 86 זה היה משלשל חבית מן הגג למטה, ונחתך החבל, ונפלה החבית
 87 על שונאו והרגתו, באופן כזה הרי הוא גולה לעיר מקלט, לפי
 88 שניכר הדבר שעשה כן בשגגה, שהרי לא יכול היה לידע שיפסק
 89 החבל. אמנם אם נשמש החבל כולו מידו, ונפלה החבית על
 90 שונאו והרגתו, באופן כזה אינו גולה לעיר מקלט, לפי שיש
 91 לחשוש שמחמת שנאתו השמיט החבל מידו בכוונה, כדי להפיל
 92 החבית על שונאו ולהורגו.
 93 הגמרא מקשה על כך סתירה מברייתא אחרת: והתניא בברייתא,
 94 רבי שמעון אומר, לעולם אינו גולה, לא האוחז ולא השונא, עד
 95 שישפטוהו מן הצד - מעגילה, כלי שטחים בו את הגג בטיטן מידו.
 96 דהיינו, שהאופן היחיד שיש חיוב גלות הוא כש'נשמש' הדבר
 97 כולו מידו ולא כש'נפסק' החבל, ואם כן, קשיא נפסק אנפסק
 98 קשיא נשמש אנשמש - יש להקשות סתירה בין הברייתות לענין
 99 שני הדברים, שבברייתא הראשונה מבואר ש'נפסק' גולה ו'נשמש'
 100 אינו גולה, ואילו בברייתא השניה מבואר שרק 'נשמש' גולה ולא
 101 'נפסק'.
 102 מתרצת הגמרא: שיש ליישב כל אחד מן הענינים בפני עצמו.
 103 (נפסק אנפסק) [נשמש אנשמש] לא קשיא - הסתירה בין הברייתות
 104 לענין 'נשמש' אינה קשה, לפי שכל אחת מן הברייתות עוסקת

1 אשת נביא הוא דתיהדר - האם רק אשת נביא צריך להשיב, דלא
 2 נביא לא תיהדר - ואשה שאינה אשת נביא אין חייבים להשיבה.
 3 אלא יש לפרש בזה פדאמר - כמו שאמר רבי שמואל בר נחמני,
 4 דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונה, הכי קאמר ליה - כך
 5 אמר לו הקדוש ברוך הוא לאבימלך, ועתה השב (את) אשת האישי
 6 מכל מקום, כלומר, אף אם לא היה נביא עליך להשיב את אשתו,
 7 ודקאמר - ומה שאמרת 'הניו גם צדיק תהרוג, הלא הוא אומר לי
 8 אחותי היא' וגו', התשובה על כך היא שאינך צדיק בדבר זה,
 9 שהרי אברהם נביא הוא, ומפך למד - מדברך הוא למד שיש לו
 10 לומר 'אחותי היא' שהרי מנהג העולם הוא שאבסנא - [אורח]
 11 (הוא) שפא לעיר, על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו, כלומר,
 12 האם חפץ הוא לאכול או לשתות, כלום - וכי שואלין אותו האם
 13 אשתך זו או אחותך זו. ומאחר ושאלת אותו על כך, הבין אברהם
 14 שאם יאמר שאשתו היא יש חשש שיהרגוהו כדי ליטלה, ולפיכך
 15 הצריך לומר שאחותו היא, ונמצא שאתה גרמת את כל זאת,
 16 ואינך צדיק בדבר.
 17 ומסיקה הגמרא: מפאן יש ללמוד שפן נה נהרג על שפיה לו ללמוד
 18 מידת דרך ארץ ולא למד.

משנה

19 משנה זו עוסקת בדיני הסומא והשונא שהרגו בשגגה: הפוסא -
 20 עיר, שהרג בשגגה, אינו גולה לעיר מקלט, דברי רבי יהודה. רבי
 21 מאיר אומר, גולה.
 22 השונא - אדם השונא לחבירו, והרגו בשגגה, אינו גולה לעיר
 23 מקלט. רבי יוסי אומר, השונא שהרג נהרג על כך בבית דין, מפני
 24 שהוא פמועד - הרי הוא כאדם שהתרו בו שלא להרוג והרג,
 25 שודאי יש לתלות שבמזיד הרג, לפי ששונא הוא לו. רבי שמעון
 26 אומר, יש אופנים שהשונא שהרג בשגגה גולה לעיר מקלט, ויש
 27 אופנים שהשונא שהרג בשגגה אינו גולה. זה הפלל, כל אופן של
 28 הריגה שהוא יכול - שיכולים לומר עליה שלדעת הוא הרג, אינו
 29 גולה, לפי שחשוד הוא על כך שהרגו לדעת. וכל שודאי שלא
 30 לדעת הרג, הרי זה גולה.

גמרא

31 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את מחלוקת רבי מאיר ורבי
 32 יהודה לגבי סומא: תנו רבנן בברייתא. נאמר בכתוב (במדבר לה כג)
 33 העוסק בדין ההורג בשגגה, שהכהו ההורג לנהרג 'בלא ראות' -
 34 בלא שראוהו מתחילה, ויש ללמוד מדברי הכתוב פירש לוסמא -
 35 למעט את הסומא שאינו גולה, לפי ששמעו מתיבות אלו שרק
 36 כאן לא ראה ההורג את הנהרג, אך בדרך כלל יכול הוא לראות,
 37 ועל כן יש למעט מכך את הסומא שאינו רואה לעולם. אלו דברי
 38 רבי יהודה. רבי מאיר אומר, שיש ללמוד מן התיבות 'בלא ראות'
 39 לרבות את הפוסא, שאף ההורג בשגגה בלא לראות גולה.
 40 שואלת הגמרא: מאי טעמא דרבי יהודה הסובר שיש לדרוש מן
 41 המקרא למעט את הסומא, ואינו מפרש כרבי מאיר שמקרא זה בא
 42 לרבות את הסומא.
 43 משיבה הגמרא: דרבי (דברים ט ד) 'ואשר יבא את רעהו ביער לחטב
 44 עצים' וגו', ומשמע מדברי הכתוב שעוסק בכל אדם שבא לעיר
 45 ואפילו אם הוא סומא, והיינו שאף הוא אם הרג בשגגה גולה.
 46 ומכיון שמקרא זה בא לרבות את הסומא, בהכרח צריך לומר
 47 שלאחר מכן אף - בא המקרא 'בלא ראות' מעשה - מיעט את
 48 הסומא שאינו גולה.
 49 שבה הגמרא ושואלת: ורבי מאיר כיצד הוא סובר שיש ללמוד מן

56 ששמש 'קדש' היו, אחת מזון עיר מבצר, והשניה עיר מקלט. אָמַר
 57 רב אשי, כָּגוֹן סְלִיקוּם וְאִקְרָא סְלִיקוּם - כמו שיש עיר מבצר
 58 גדולה ששמה 'סליקום', ובסמוך לה יש כפר שנקרא על שמה
 59 'אקרא דסליקום', כך היתה עיר מבצר ששמה 'קדש', ובסמוך לה
 60 היתה עיר בינונית ששימשה כעיר מקלט, ונקראת אף היא 'קדש'
 61 על שמה של העיר הגדולה הסמוכה.
 62 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין של ערי המקלט: גּוֹפָא -
 63 נשוב לעצם דברי הברייתא, ובאר אותם, עָרִים הֶלְלוּ - ערי
 64 המקלט, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא מִיַּיִן וְכִפְרִים קָטְנִים, וְכֵן לֹא כְּרִבִּין
 65 גְּדוּלִים, אֶלָּא עִירוֹת בִּינְיוֹנוֹת. וְאֵין מוֹשִׁבִין אוֹתָן - את ערי
 66 המקלט, אֶלָּא בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ בּו מַיִם, וְאִם אֵין שָׁם מַיִם, כְּלוּמַר,
 67 שכאשר נפל הגורל על ערי הלויים בימי יהושע לא היה מים
 68 באותה העיר, אזי מְבִיאִין לָהֶם מַיִם מִמִּקּוֹם אַחֵר, על ידי שחופרים
 69 אמות מים עד לנהרות הרחוקים. וְכֵן אֵין מוֹשִׁבִין אוֹתָן - את ערי
 70 המקלט אֶלָּא בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ בּו שְׁוֹקִים, כדי שימצאו הגולים שם
 71 מקום שיוכלו לקנות בו מזון, וְכֵן אֵין מוֹשִׁבִין אוֹתָן אֶלָּא בְּמִקּוֹם
 72 שיש בו אוֹכְלוּסִין - אנשים רבים היושבים בכפרים הסמוכים לעיר
 73 המקלט, כדי שלא יבואו הרבה גואלי דם יחד במלחמה על העיר,
 74 ואם תִּמְעָטוּ אוֹכְלוּסֵיהֶן - נתמעטו היושבים בכפרים שמסביב
 75 לעיר, אזי בית דין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן אנשים אחרים, ואם נִתְמַעְטוּ
 76 דְיוֹרֵיהֶן - אנשים הדרים בעיר המקלט עצמה, אזי בית דין מְבִיאִין
 77 לָהֶם בְּהֵנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים כדי שידורו באותה העיר, וְאֵין מוֹכְרִין
 78 בָּהֶן - בערי המקלט, לֹא כְּלִי זֵיַן - כלי הריגה, כדי שלא יקנה שם
 79 גואל הדם כלי זיין ויהרוג את ההורג בשגגה, וְכֵן לֹא מוֹכְרִים בָּהֶן
 80 כְּלֵי מְצוּדָה - כלים שצדים והורגים בהם חיות, שאף בהם אפשר
 81 להרוג. אלו דְּבָרֵי רַבִּי נַחֲמִי. וְתַכְמִיִּם מִתִּירִין לִמְכּוֹר בַּה כְּלֵי זֵיַן
 82 ומצודה. וְשׁוֹרֵן רַבִּי נַחֲמִיָּה וְחַכְמֵיהֶן בְּדִין זֶה, שְׂאֵין שׁוֹרְסִין בְּתוֹכָן שֶׁל
 83 ערי המקלט מְצוּדוֹת לְבַעֲלֵי חַיִּים, וְכֵן אֵין מוֹשְׁלִין לְתוֹכָן חֲבָלִים,
 84 כלומר, אֵין קולעים שם חוטים לעשותם חבלים, כְּדִי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה
 85 רֶגֶל גּוֹאֵל הַדָּם מְצוּדָה שָׁם, שמאחר ופריסת מצודות וקליעת
 86 חבלים אינה מצויה בכל מקום, אם יעשו כן בערי מקלט יש לחוש
 87 שיהא מצוי שם גואל הדם.
 88 הגמרא מביאה מקור לדינים אלו: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי קָרָא -
 89 מאיזה מקרא יש ללמוד שצריך לתקן לרוצחים את כל הנצרך
 90 להם בערי המקלט, שנאמר (דברים ד' מב) וְיָנִים אֶל אַחַת מִן הָעָרִים הָאֵלֶּה
 91 וְחַי', ומתיבת 'וחי' יש לדרוש, עֲבִיד לַיהוָה מִיַּד דִּתְהוּ לַיהוָה חַיּוּתָא -
 92 עשה לו דברים שעל ידם תהיה לו חיות בערי המקלט, דהיינו, כל
 93 אותם העניינים שנתבאר לעיל בברייתא.
 94 הגמרא מביאה דינים הנוגעים לתלמיד או רב שהוצרכו לגלות:
 95 תָּנָא בברייתא, תְּלָמִיד שֶׁנֶּחֱלָה לְעִיר מִקְלֵט מִגְּלִין אִף אֵת רַבּוּ עִמּוֹ, כדי
 96 שיוכל להמשיך וללמוד הימנו תורה, ולומדים זאת מכך שְׁנָאֵמַר
 97 וְחַי', עֲבִיד לַיהוָה מִיַּד דִּתְהוּ לַיהוָה חַיּוּתָא - עשה לו דברים שתהיה
 98 לו חיות על ידם, ועל כן בשם שיש לדאוג לחיותו הגשמית, כך יש
 99 לתקן עבורו שיוכל להמשיך ולקבל תורה מרבו.
 100 אָמַר רַבִּי זְעִירָא, מִכָּאֵן יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁלֹּא יִשְׁנֶה אֶדָּם תּוֹרָה לְתַלְמִיד
 101 שְׂאֵינּוּ הַגּוֹן בְּמַעֲשָׂיו, שמא יביאוו עונותיו לידי כך שיהרוג בשגגה
 102 ויגלה לעיר מקלט, ואז יוצרך הרב לגלות אף הוא עמו.
 103 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲרֵב שֶׁנֶּחֱלָה לְעִיר מִקְלֵט מִגְּלִין אֵת יִשְׁבֵּיתוֹ עִמּוֹ, כדי
 104 שיוכל להמשיך וללמוד תורה לרבים.
 105 מקשה הגמרא: אֵינִי - האם כך אמר רבי יוחנן, שהרב שהרג
 106 בשגגה צריך לגלות לעיר מקלט, וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִנְּזוֹן לְדַבְּרֵי
 107 תּוֹרָה שֶׁהֵן קוֹלְמִין אֵת הַעוֹסֵק בָּהֶם, שְׁנָאֵמַר (דברים ד' מג) לִגְבֵי עִיר
 108 מִקְלֵט אֵת בְּצֵר בְּמִדְבָּר' וְגו', וְכִתְבִּי בְּתַרְתִּי - נגאמר לאחר מכן
 109 (שם ד' מד) וְזֹאת הַתּוֹרָה' וְגו' ללמדך שאף התורה קולטת כעיר
 110 מִקְלֵט, ואם כן מדוע הוצרך הרב לגלות, הרי עוסק הוא בתורה,

1 דְּכִתְבִּי (הושע ח') וְלָעִיר קָרַת פּוֹעֲלֵי אָוֶן עֲקָבָה מִדָּם, מַאי - מה היא
 2 כוונת הכתוב עֲקָבָה מִדָּם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שֶׁהָיוּ עוֹקְבִין - אורבים
 3 ומתחבאים על מנת לְהַרוֹג נַפְשוֹת.
 4 שואלת הגמרא: וְמַאי שְׁנָא - מדוע שונה הדבר, מַהֵא נִיָּסָא וְמַהֵא
 5 נִיָּסָא דְּמִתְרַבְּתֵין - שההורג בשגגה בצדדים של ארץ ישראל הרי
 6 הוא רחוק מעיר מקלט, וְמַאי שְׁנָא מְצִיעָא דְּמִתְרַבְּתֵין - ואילו ההורג
 7 באמצע ארץ ישראל הרי הוא קרוב לעיר מקלט. כלומר, מאחר
 8 ונתחלקה ארץ ישראל לארבעה רבעים, ובסוף כל רבע עיר
 9 מקלט, נמצא שההורג בשגגה בסמוך לגבול ארץ ישראל בדרום
 10 עליו לברוח מרחק של רביעית הארץ עד לעיר המקלט חברון,
 11 וכן ההורג בסמוך לגבול הצפון עליו להרחיק רביעית הארץ עד
 12 העיר קדש, ואילו ההורג במרכז הארץ, בין חברון לשכם או בין
 13 שכם לקדש, לעולם אין עליו להרחיק יותר משמינית הארץ עד
 14 לעיר מקלט.
 15 משיבה הגמרא: אָמַר אַבְי, בְּשֶׁכֶם נִמְי שְׂכִיחֵי רוֹצְחִים - אף בעיר
 16 שכם וסביבותיה מצויים היו רוצחים יותר מבשאר ערי הארץ,
 17 ולפיכך הוצרכו לסמוך לה ערי מקלט משני הצדדים. ויש ללמוד
 18 שהיו מצויים בה רוצחים, דְּכִתְבִּי (הושע ט') וְיִכְתְּבֵי אִישׁ גְּדוּדִים הֶבֶר
 19 בְּהֵנִים דְּרָךְ יִרְצֵחוּ שְׂכָמָה' וְגו', מַאי - מה היא כוונת הכתוב
 20 באומרנו 'הֶבֶר בְּהֵנִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שֶׁהָיוּ מִתְחַבְּרִין חִבּוּרוֹת
 21 חִבּוּרוֹת כְּדִי לְהַרוֹג נַפְשוֹת, בְּכַהֲנִים הֶלְלוּ שְׂמֵתְחַבְּרִין יַחַד כְּדִי
 22 לְהַלּוֹק תְּרוּמוֹת בְּבֵית הַתְּרִנוֹת - בגורן. ויש ללמוד מדברי הכתוב
 23 שהיו הרוצחים מצויים בשכם, ולכך הוצרכו לעיר מקלט
 24 בסמוך לה.
 25 הגמרא ממשיכה להקשות על דברי הברייתא: וְתו לִיָּבָא - האם
 26 אין ערי מקלט נוספים על הששה שזכרו בברייתא, וְהָא כְּתִיב
 27 (במדבר לו') וְעִלְיָהֶם תִּתְּנֵן אֲרָבְעִים וְשֵׁתִים עִיר, כלומר, שהלויים
 28 קיבלו בנוסף לששת ערי המקלט גם ארבעים ושתים ערים שהיו
 29 יושבים בהם, ואף ערים אלו שימשו כערי מקלט לרוצחים בשגגה,
 30 ואם כן מפני מה הוזכרה הברייתא רק שש ערים אלו.
 31 מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְי, אִף שֶׁכֶל אַרְבַּעִים וְשִׁמּוֹנָה הָעָרִים
 32 שימשו כערי מקלט, מכל מקום היה חילוק ביניהם, הֶלְלוּ - ששת
 33 הערים שזכרו בברייתא, קוֹלְמוֹת אֵת הַהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה בֵּין אִם גֵּלָה
 34 לְשֵׁם לְרַעַת - שידוע היה שעיר מקלט היא, וְבֵין אִם גֵּלָה לְשֵׁם
 35 שֶׁלֹּא לְרַעַת - שלא ידע שהיא קולטת, אבל הֶלְלוּ - שאר ארבעים
 36 ושתים הערים, אם גלה לְרַעַת, הרי הן קוֹלְמוֹת, אבל אם גלה
 37 אליהן שֶׁלֹּא לְרַעַת, אֵינֵן קוֹלְמוֹת.
 38 עוד מקשה הגמרא: וְכִי קָרַו עִיר מִקְלֵט הוּא, וְהַכְּתִיב (שופטים א' ב)
 39 וְיִתְּנֵנוּ לְכָלֵב אֵת הַחֲבִירִין כְּאֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה' וְגו', ומאחר וניתנה לכלב
 40 נמצא שאינה עיר מקלט הרוצחים.
 41 מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְי, שְׁרוּוֹדָהָ - פרברי העיר, דהיינו
 42 הכפרים וערי הפרוות הסמוכים לה, הם שניתנו לכלב, דְּכִתְבִּי
 43 (יהושע כא יב) וְזֹאת שְׂדֵה הָעִיר וְזֹאת הַחֲצִירָה נִתְּנָה לְכָלֵב בֶּן יִפְתָּה
 44 בְּאַחֲזָתָהּ, ואילו העיר חברון עצמה עיר מקלט היתה.
 45 עוד מקשה הגמרא: וְכִי קָדַשׁ עִיר מִקְלֵט הוּא ו-היתה, וְהַכְּתִיב (שם
 46 ט' לה'לו') וְעָרֵי מִבְּצָר הַצְּדִים צֹר וְחַמַּת רַקַּת וְכַנְזָת וְגו' וְקָדַשׁ
 47 וְאֲדָרְעֵי וְעֵין חַצוֹר', והיינו, שקדש היתה עיר מערי המבצר בנחלת
 48 נפתלי, שהן היו כרכים גדולים. וְתָנָא בברייתא, עָרִים הֶלְלוּ - ערי
 49 המקלט, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא מִיַּיִן וְכִפְרִים קָטְנִים, מאחר שאין
 50 מזונות מצויים שם, וְלֹא עוֹשִׂין אוֹתָן כְּרִבִּים גְּדוּלִים, לפי שאנשים
 51 רבים מתקבצים אליהם, ויש לחוש שתהא רגל גואל הדם מצויה
 52 שם ויארוב לרוצח בשגגה להורגו, אֶלָּא עוֹשִׂין אוֹתָן עִירוֹת
 53 בִּינְיוֹנוֹת, ומכיון שהעיר קדש היתה עיר מבצר גדולה, כיצד יתכן
 54 שעשו אותה לעיר מקלט.
 55 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, תְּרַמֵּי קָדַשׁ הוּא - שתי ערים

1 עוקבין — אורבין. מהאי ניסא ומהאי ניסא דמרחקי — חברון קדש רחוקות מבגבול
2 הארץ שני רביעי הארץ, והחורג בסוף הגבול צריך לנוס רביעי הארץ. ומאי שנא מציעאי
3 דמקריבין — החורג בין חברון לשכם ובין שכם לקדש קרוב למקלט מיכן ומיכן. בין לדעת
4 בין שלא לדעת — בין שברח שם לדעת קליטה, בין (שלא) ברח שם (שלא) לדעת
5 וקליטה, שלא היה יודע שהיא קולטת.
6 פרוודהא — כפרים וחרצים הסמוכות לה
7 ונקראות על שמה. נתנו לכלב. ועי' מבצר —
8 כרבים גדולים שהיו בנחלת נפתלי, הצדים צר
9 וגו'. ערים הללו — עיר מקלט. מירון קמנים —
10 לפי שאין מונות מצוין שם. ולא כרבים גדולים
11 — שהכל נקבצים שם תמיד, ויהא רגל גואל
12 הדם מצויה שם ואירוב לו. כגון סליקים — עיר
13 מבצר, ויש כפר סמוך הנקרא אקרא ודסליקום.
14 כך קדש העיר מבצר, ועיר בינוני סמוכה לה
15 הנקראת על שמה. ואם אין שם מים — כשנפלו
16 בגורל בימי יהושע ללחם הביאו להם אמות
17 מים אחרי כן מן הנחרות הרחוקים. במקום
18 שווקים — שימצאו מונות לקנות. במקום
19 אוכלוסין — שיהו כפרים ויישוב סמוכים להם,
20 שלא יבואו גואלי הדם מרובים על העיר בחיל.
21 בלי זיון — שלא יקנה גואל הדם שם זיון
22 ויחרוג. שאם יבא כלי זיון ממקומו ירגישו בו.
15 נתנו לכלב בן יפנה". וקדש עיר מקלט הוא? והכתיב "ועיר מבצר הצדים צר וחמת רפת
16 וכפרת וגו' וקדש וארבע ועין חצור", ותניא: ערים הללו אין עושין אותן לא טירון קטנים ולא כפרים גדולים, אלא עירות בינוניות!
17 אמר רב יוסף: תרתי קדש הוא, אמר רב אשי: כגון סליקים ואקרא ודסליקים. גופאי, ערים הללו אין עושין אותן לא טירון קטנים
18 ולא כפרין גדולים, אלא עירות בינוניות. ואין מושיבין אותן אלא במקום מים, ואם אין שם מים - מביאין להם מים. ואין מושיבין
19 אותן אלא במקום שווקים, ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין. נתמעטו אוכלוסיהו - מוסיפין עליהו, נתמעטו דיוריהו -
20 מביאין להם כהנים ליום וישאילים. ואין מוכרין בהן לא פלי זיון ולא פלי מצודה, דברי רבי נחמיה, ונחמיה מתיירין. ושון שאין
21 פורסין בתוכן מצודות, ואין מפשילין לתוכן חבלים, כדי שלא תהא רגל גואל הדם מצויה שם. אמר רבי יצחק: מאי קרא? "אם אל
22 אחת מן הערים האל ותי" - עבדי ליה מידי דתהו ליה חיותא. תנא: תלמיד שגלה - מגלוי רבו עמו, שצאמר "ותי" - עבדי ליה
23 מידי דתהו ליה חיותא. אמר רבי ועריא: מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון. אמר רבי יוחנן: הרב שגלה - מגלוי ושיבתו
24 עמו. - איני? והא אמר רבי יוחנן: מעון לדברי תורה שהן קולטין, שצאמר "את בצר במדרב" וגו', [וכתיב בתריה] "וזאת התורה!"
25 - לא קשיא; הא - בעדינא דעסיק בה, הא - בעדינא דלא עסיק בה. ואי בעית אימא: מאי קולטין - ממלאך המות. פי הא דרב
26 חסדא הוה יתיב וגרים בבי רב, ולא הוה קא יכול שליחא [דמלאך דמותא] למיקרב לגביה, דלא הוה שתיק פומיה מניסא. סליק
27 ויתיב אארוא דבי רב, פקע ארוא ושתיק, וכיל ליה. אמר רבי תנחום בר חנילאי: מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה? מפני
28 שהוא פתח בהצלה תחלה, שצאמר "וישמעו ראובן ויצאלו מידם". דרש רבי שמלאי: מאי דכתיב "אז יבדיל משה שלש ערים בעבר
29 הירדן מזרחה [שמש]"? "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: הורח שמש לרועצים. איפא דאמרי, אמר לו: הורחת שמש לרועצים.
30 דרש רבי סימאי: מאי דכתיב "אהב כסף לא ישבע כסף ומי אהב בהמון לא תבואה"? "אהב כסף לא ישבע כסף" - זה משה
31 רבינו, שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען, ואמר: מצוה שבאה לידי אקנימנה.
32 "ומי אהב בהמון לא תבואה", למי נאה ללמוד בהמון - מי שפל תבואה שלו. והיינו דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב "מי ימלא
33 גבורות ה' ישמע כל תהלתו"? למי נאה (ללמוד) [למלא] גבורות ה' - מי שיכול להשמיע כל תהלתו. ויבגו, ואיתימא רבה בר מרי
34 אמר: "מי אהב בהמון לו תבואה" - כל האהב ללמוד בהמון - לו תבואה. והבו ביה רבנן עניניהו ברבא בר רב. (סימן): אשי
35 ללמוד רבינא ללמוד רב אשי אמר: כל האהב ללמוד בהמון - לו תבואה. והיינו דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: מאי דכתיב "חרב
36 אל הברים וגאלו" - חרב על צוארי שונאיהם של תלמידי חכמים שיושיבין ועוסקין בתורה בד בבד. ולא עוד אלא שמשפשוין, כתיב
37 כהא "וגאלו" וכתיב התם "אשר גואלנו". ולא עוד אלא שחוטאין, שצאמר "אשר חטאנו". ואיבעית אימא מהכא: "גואלו שרי צען".
38 רבינא אמר: כל האהב ללמוד בהמון - לו תבואה. והיינו דאמר רבי: הרבה תורה למדתי מרבותי, ומתכבירי יותר מהם, ומתלמידי
39 יותר מכולן. אמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "עמדות היו רגלינו בשערך וירושלם"? מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה - שערי
40 וירושלם, שהיו עוסקים בתורה. ואמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "שיר המעלות לדוד שמחתי באמרים לי בית ה' גלך"? אמר
41 דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, שמעתי בני אדם שהיו אומרים: מתי ימות וקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הפחירה
42 ונעלה לרגל, ושמתחי. אמר לו הקדוש ברוך הוא: "פי טוב יום בחצריך מאלף", טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני,
43 מאלף עולות שעתיד שלמה בנו לחקריב לפני על גבי המזבח. "ומכוננות להם דרכים" וכו'. תנא, רבי אלעזר בן יעקב אומר:
"מקלט"

1 **והוא** תניא רבי יוסי בר' יהודה אומר וכו' — ואם תאמר: ואמאי לא מייתי ממלתיא דרבי
2 יוסי בר' יהודה דמתניתין? ויש לומר: דמתניתין איכא למימר דלא חיביבס קאמר, אלא
3 מאליהם היו גולין בשביל שהיו טועים, כדקאמר רבי הכא בברייתא. אבל בברייתא מוכח
4 שפיר דחיבין קאמר, מדמייתי פסוק גבי מיד, אבל דמתניתין לא מייתי קרא גבי מיד. כן
5 נראה למורי שחידה. ועוד נראה, דעל כרחך
6 בברייתא ליכא למימר דמאליהון קאמר, דעל
7 כרחך היינו רבי.
8 **חד** אמר מביאין עגלה ערופה — תימה, דהא תנן
9 (סוטה מ"ב): עגלה ערופה איך מודדין אלא
10 מעיר שיש בה בית דין? ויש לומר: דהתם מיירי
11 בנזן דאיכא עיירות טובא ונחרא מינייהו יש בית
12 דין, כיון דמצע לאוקומי קרא דמקמי ליה. אבל
13 הכא מיירי בנזן שאין שם בית דין בכל העיירות
14 הסמוכות, הלכך אמרין דמכל מקום מודדין
15 מיניהו.
16 אפילו
17 **בני אדם** שהרגו את הנפש, אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד, לזה אין עדים ולזה אין
18 עדים. תקדוש ברך הוא מזמין לפינדק אחר, זה שהרג במזיד וישב תחת הסולם, וזה
19 שהרג בשוגג יורד בסולם, ונפל עליו והרגו. זה שהרג במזיד - נהרג, וזה שהרג בשוגג -
20 גולה. אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רב הונא אמר רבי אלעזר: מן
21 התורה ומן הנביאים ומן הפתובים - בדרך שאדם רוצה לילך בה מולכין אותו. מן התורה
22 - דכתיב "לא תלך עמהם", וכתיב "קום לך אתם". מן הנביאים - דכתיב "אני ה' אלהיך
23 מלמדך להועיל מרדיקך בדרך (ו) תלך". מן הפתובים - דכתיב "אם ללצים הוא וליין
24 ולענוים יתן חן". אמר רב הונא: רוצח שגלה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם והרגו - פטור.
25 קסבר: "ולו אין משפט מות" - בגואל הדם הוא דכתיב. מיתבי: "ולו אין משפט מות" -
26 ברוצח הפתוב מדבר. אתה אומר ברוצח, או אינו אלא בגואל הדם? כשהוא אומר "הוא
27 לא שגא לו מתמול שלשום" - הוי אומר: ברוצח הפתוב מדבר! - הוא דאמר כי האי
28 תנא, דתניא: "ולו אין משפט מות" - בגואל הדם הפתוב מדבר. אתה אומר בגואל הדם
29 הפתוב מדבר, או אינו אלא ברוצח? כשהוא אומר "כי לא שגא הוא לו מתמול שלשום"
30 - הרי רוצח אומר, הא מה אני מקיים "ולו אין משפט מות" - בגואל הדם הפתוב מדבר.
31 תנן: מוכרין לו שני תלמידי חכמים, שגא הרגנו בדרך, וידברו אליו; מאי לאו דמתרו ביה
32 דאי קטיל בר קטלא הוא? - לא, פדתניא: וידברו אליו דברים הראויים לו, אומרים לו:
33 את תנהג בו כנהג שופכי דמים, בשגגה בא מעשה לידו. רבי מאיר אומר: הוא מדבר על
34 ידי עצמו, שנאמר "וזה דבר הרצח". אמרו לו: הרבה שלוחות עושה. אמר מר: בשגגה בא
35 מעשה לידו. פשיטא, דאי במזיד - בר גלות הוא? - אין. והא תניא, רבי יוסי בריה דהוריה
36 אומר: בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט, ובית דין שולחין ומביאין אותם
37 משם. מי שנתחייב מיתה - הרגוהו, שנאמר "ושלחו זקני עיר וילקחו אתו משם ונתנו אתו
38 ביד גאל הדם ומת". מי שלא נתחייב - פטרוהו, שנאמר "והצילו העדה את הרצח מיד
39 גאל הדם". מי שנתחייב גלות - מהזירין אותו למקומו, שנאמר "והשיבו אתו העדה אל עיר
40 מקלטו אשר נס שמה". רבי אומר: מעצמן הן גולין, כפסוקין הן: אחד שוגג ואחד מזיד
41 - קולטות, והן אינן יודעין שבשוגג קולטות במזיד אינן קולטות. אמר רבי אלעזר: עיר שרובה רוצחים - אינה קולטת, שנאמר
42 "ודבר באזני זקני העיר ההיא את דבריו" - ולא שהישוו דבריהן לדבריו. ואמר רבי אלעזר: עיר שאין בה זקנים - אינה קולטת,
43 דבעינן "זקני העיר" וליפא. איתמר, עיר שאין בה זקנים, רבי אמי ורבי אסי, חד אומר: קולטת, וחד אומר: אינה קולטת. למאן
44 דאמר אינה קולטת - בעינן "זקני העיר" וליפא, למאן דאמר קולטת - מצוה בעלמא. ועיר שאין בה זקנים, רבי אמי ורבי אסי,
45 חד אמר: נעשה בה בן סוחר ומורה. וחד אמר: אין נעשה בה בן סוחר ומורה -
46 בעינן "זקני עיר" וליפא, למאן דאמר נעשה בה בן סוחר ומורה - מצוה בעלמא. ועיר שאין בה זקנים, רבי אמי ורבי אסי, חד
47 אמר: מביאה עגלה ערופה, וחד אמר: אינה מביאה עגלה ערופה. למאן דאמר אינה מביאה עגלה ערופה - בעינן "זקני העיר
48 ההיא" וליפא, למאן דאמר מביאה עגלה ערופה - מצוה בעלמא. אמר רבי חמא בר חנינא: מפני מה נאמרה פרשת רוצחים
49 בלשון

הָעָם הוּא דְקָתִיב - על גואל הדם הוא נאמר, וכך היא כוונת הכתוב
 'פֶּן יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי הָרֹצֵחַ, כִּי יִחַס לְבָבוֹ, וְהִשְׁגִּיחַ כִּי יִרְבֶּה
 הַדֶּרֶךְ, וְהִקְהוּ נַפְשׁוֹ, וְגו', כלומר, שגואל הדם ירדוף אחר הרוצח
 קודם הגיעו לעיר מקלט ויהרגהו, ולא יתיירא גואל הדם מפני בית
 דין שימיתוהו על הריגה זו, כי ילוּ אִין מִשְׁפַּט מוֹת, דהיינו שאין
 גואל הדם חייב מיתה בהריגה זו. וסוים המקרא הוא 'כִּי לֹא שָׂנֵא
 הוּא לוֹ מִתְמוּל שְׁלֹשׁוֹם, דהיינו, לפיכך יש להכין ערי מקלט,
 שיוכל הרוצח למלט נפשו מיד גואל הדם, שהרי לא שונא היה
 לזה שהרגו בשגגה, ועל כן הדין נותן שיוכל להנצל ממייתה.
 הגמרא מקשה על דברי רב הונא מברייתא: מִיִּתְיָבִי - הקשו בני
 הישיבה על דברי רב הונא, שנינו בברייתא 'וְלוֹ אִין מִשְׁפַּט מוֹת'
 בְּרוּצַח הַקְּתוּב מְדַבֵּר, כלומר, כוונת הכתוב היא, שיש לחוש שמו
 ירדוף גואל הדם אחר הרוצח להרוצח שלא כדן, שהרי אין הרוצח
 ראוי למות על שהרג בשגגה, לפי שלא היה שונא לנהרג מתמול
 שלשום. ומבררת הברייתא, אֲתָה אוֹמְרַי שְׁמִקְרָא זֶה בְּרוּצַח הוּא
 מדבר, מנין לך לומר כן, או - אולי אִינוּ מדבר אֲלָא בְּגוֹאֵל הָעָם,
 שאם הרג את הרוצח בדרכו לעיר מקלט אינו חייב עליו. ומבארת
 הברייתא, שאין לומר כן, שהרי בְּשֵׁהוּא (הכתוב) ממשיך וְאוֹמְרַי
 'וְהוּא לֹא שׁוֹנֵא לוֹ מִתְמוּל שְׁלֹשׁוֹם, הוּי אוֹמְרַי בְּרוּצַח הַקְּתוּב מְדַבֵּר,
 שהרי עליו נאמר דבר זה שלא היה שונא לנהרג מקודם לכן,
 ומאחר וסוים הפסוק עוסק ברוצח מסתבר הדבר שאף תחילתו
 עוסקת בכך, שאין חיוב משפט מות לרוצח, אבל גואל הדם אם
 הרגו בדרכו לעיר המקלט, נהרג עליו.
 ומוכח מדברי הברייתא שלא כדברי רב הונא, הסובר שאם הרג
 גואל הדם את הרוצח בדרכו לעיר מקלט, פטור הוא ממייתה.
 מתרצת הגמרא: אכן מדברי הברייתא מוכח שלא כדברי רב
 הונא, אבל הוא - רב הונא דְאָמְרַי שְׁגוּאֵל הַדָּם שְׁהָרַג אֵת הַרוּצֵחַ
 בדרכו לעיר מקלט פטור, סובר כִּי הוּא תָנָא - כשיטת תנא זה,
 דְתַנְיָא בברייתא, 'וְלוֹ אִין מִשְׁפַּט מוֹת' בְּגוֹאֵל הָעָם הַקְּתוּב מְדַבֵּר,
 שאם הרג את הרוצח אינו נהרג עליו. אֲתָה אוֹמְרַי שְׁבְּגוֹאֵל הָעָם
 הַקְּתוּב מְדַבֵּר, או - אולי אִינוּ מדבר אֲלָא בְּרוּצַח, שאין לו דין מות
 על שהרג בשגגה, אך גואל הדם שהרגו נהרג עליו. אי אפשר
 לומר כן, שהרי בְּשֵׁהוּא אוֹמְרַי בהמשך הפסוק 'כִּי לֹא שׁוֹנֵא הוּא לוֹ
 מִתְמוּל שְׁלֹשׁוֹם, הִירִי הַרוּצַח אִמּוּר, כלומר, המשך המקרא ודאי
 עוסק ברוצח, שלא היה שונא לנהרג מתמול שלשום, וממילא יש
 ללמוד מכך שאין לו משפט מות על הריגתו, ולא הוצרך הכתוב
 לכתוב זאת, הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּים - במה אם כן יש להעמיד את
 דברי הכתוב 'וְלוֹ אִין מִשְׁפַּט מוֹת' בהכרח צריך לומר שְׁבְּגוֹאֵל
 הָעָם הַקְּתוּב מְדַבֵּר - שאם הרג את הרוצח אינו חייב מיתה על
 כך.
 ומבואר מדברי ברייתא זו כרב הונא, שגואל הדם שהרג את
 הרוצח בדרכו לעיר מקלט, פטור.
 הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו שלא כדברי רב הונא: תָּנִן -
 שנינו במשנה, שהיו בית דין מוֹפְרִין לוֹ לרוצח שֶׁנִּי תִלְמִידֵי חֻכְמִים
 שילווהו לעיר מקלט, לפי שיש לחוש שְׁמָא יִהְיֶינּוּ גוֹאֵל הַדָּם בְּדֶרֶךְ
 לשם, ויִדְבְּרוּ תַלְמִידֵי חֻכְמִים אֵלּוּ אֵלָיו - אל גואל הדם. מֵאִי לָאוּ
 דְמִתְרוּ בֵּיהּ - לכאורה יש לומר, שדיבור זה שמדברים אל גואל
 הדם היינו שמתרים בו, דְאִי קָמִיל בְּרַקְמָלָא הוּא - שאם יהרגו את
 הרוצח ייהרג על כך בבית דין, ושלא כדברי רב הונא.
 דוחה הגמרא: לא - אין הכוונה שהתלמידי חכמים מתרים בו,
 אלא הכוונה בזה בְּתַנְיָא - כמו ששינונו בברייתא, ויִדְבְּרוּ
 התלמידי חכמים אֵלָיו - אל גואל הדם, דְקָרִיב הָרְאוּיִם לוֹ -
 המתקבלים על ליבו, וכך הם אוֹמְרִים לוֹ, אֵל תִּתְנֶה בּוּ בְּרוּצַח זֶה
 כְּמִתְנֶה שְׁנֵהוּגִים בְּאִנְשִׁים שׁוֹפְכֵי דָמִים בְּמִידָא, לפי ששְׁשֻׁנְהָ בָּא
 מְעֻשָׂה זֶה לִידָא. רַבִּי מֵאִיר אוֹמְרַי, הוּא - הרוצח, מְדַבֵּר עַל יְדֵי עֲצוּמוֹ

מ'מִלְלָא' הִנֵּה קָתוּב עַל פְּרֻשְׁתֵּי דְרַבִּינִים. דהיינו, בכל מקום שבו היתה
 הדרך מתפצלת לשתי דרכים, והאחת פונה לעיר מקלט, היו
 מניחים עמוד בדרך הפונה לעיר המקלט ועליו כתוב 'מקלט', כְּדִי
 שְׂכִיר הַרוּצַח בשעת בריחתו היכן היא הדרך הפונה לעיר מקלט,
 ויִפְתָּה לְשֵׁם.
 אָמַר רַב כְּתָנָא, מֵאִי קָרָא - מאיזה מקרא יש ללמוד דין זה, מן
 המקרא (דברים טו ט) 'תִּכְיֶין לְךָ הַדֶּרֶךְ' וְגו', שכוונת דברי הכתוב היא
 עֲשֵׂה לְךָ הַקֶּנֶה לְדֶרֶךְ, כלומר, עשה הכנה מתחילה, כדי שיידעו
 איזו היא הדרך הפונה לעיר מקלט.
 הגמרא מביאה הקדמות שהיו האמוראים פותחים בהם כשהיו
 דורשים בפרשת רוצחים: רַב הֵמָּא בְּרַי הִנְיָא פְתַח לֵה פְתַחָא לְהָא
 פְּרֻשְׁתָּא מְהֵבָא - היה פותח את דרשתו בהקדמה זו. נאמר בכתוב
 (תהלים כח ט) 'טוֹב יוֹשֵׁר ה' עַל כֵּן יוֹדֵה חַטָּאִים בְּדֶרֶךְ, דהיינו,
 לילך לעיר מקלט. ויש ללמוד מכאן, אִם לְחַטָּאִים יוֹדֵה אֵת הַדֶּרֶךְ,
 קָל וְחֹמֶר שׁוֹרֵה לְצַדִּיקִים אֵת הַדֶּרֶךְ יִלְכוּ בֵּהּ.
 רַבִּי שְׁמַעוֹן כֵּן לְקִישׁ פְתַח לֵה פְתַחָא לְהָא פְּרֻשְׁתָּא מְהֵבָא - היה
 פותח את דרשתו בהקדמה זו. נאמר בכתוב המדבר ברוצח
 בשגגה (שמות כא יג), 'וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהֶאֱלִהִים אֹתָהּ לְיָדוֹ' וְגו',
 כלומר, שההורג בשגגה לא עשה זאת במזיד, אלא הקדוש ברוך
 הוא יזמן לו הריגה זו. ולכאורה לא תמונה, כיצד יתכן שהקדוש
 ברוך הוא ימציא מכוול ליד האדם. אלא התשובה על כך היא
 בדברי כתוב (שמואל א' כד יג) 'כַּאֲשֶׁר יֵאמַר מִשְׁלַח הַקְּדוּשָׁה מִן הַרְשָׁעִים
 יֵצֵא הַרְשָׁע' וְגו', פירושו, כפי שאמרה התורה, שהיא משלו של
 הקדוש ברוך הוא, שהוא קדמונו של עולם, שמרשעים ייצא דבר
 רשע, ודיכן אמרה זאת התורה, במקרא 'וְהֶאֱלִהִים אֹתָהּ לְיָדוֹ',
 שהרי בְּמַה הַקְּתוּב מְדַבֵּר - באיזה אופן מוזמן הקדוש ברוך הוא
 הריגה בשגגה לאדם, באופן כזה שהיה מועשה בְּשֵׁנֵי בְּנֵי אָדָם
 שְׁהָרְגוּ אֵת הַמּוֹרֵד, אֲחֵד מֵהֶם הָרַג בְּשׁוֹנֵג וְאֲחֵד הָרַג בְּמִידָא, לֹא אִין
 עֲדִים שהרג במזיד ועל כן לא נהרג בבית דין, וְלֹא אִין עֲדִים שהרג
 בשוגג ועל כן לא גלה לעיר מקלט, לפיכך הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא
 מוֹמְיֵן - מוזמן את שניהם לְפִנְיָהּ (אכסניה) אֲחֵד, זֶה שְׁהָרַג בְּמִידָא
 ולא נהרג בבית דין יוֹשֵׁב תַּחַת הַסּוּלָם, וְזֶה שְׁהָרַג בְּשׁוֹנֵג ולא גלה
 לעיר מקלט יוֹרֵד בְּסוּלָם וְנִפְלַע עֲלָיו - על הראשון, וְהָרַג, ויש עדים
 בדבר, נמצא שֶׁהָ שְׁהָרַג בְּמִידָא נִהְרַג על ידי זה שנפל עליו, וְאִילוּ
 זֶה שְׁהָרַג בְּשׁוֹנֵג נִלְוָה עֵתָה לְעִיר מִקְלָט עַל פִּי הַעֲדִים שְׂרָאוּהוּ
 שהרג בשגגה. ובאופן כזה הקדוש ברוך הוא מוזמן תקלה לידו
 אדם שהוא כבר רשע בדבר זה.
 הגמרא מביאה ראיות לכך שמן השמים מוליכים את האדם בדרך
 שבה הוא חפץ לילך: אָמַר רַבָּה בְּרַי רַב הוֹנָא אָמַר רַב הוֹנָא, וְאָמְרַי
 לֵה - ויש אומרים שמימרא זו אָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, יש
 להוכיח מן התורה ומן הנביאים ומן הפְּתוּכִים שְׁבְּדֶרֶךְ שְׂאֵרִים רוּצַח
 לְיָלָא, כֵּה מוֹלִיכִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם. מִן הַתּוֹרָה יש להוכיח כן
 מבלעם, דְּבַתְחִילָה קָתוּב (במדבר כב יג) 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל בַּלְעָם לֹא
 תִלְךָ עִמָּהֶם' וְגו', וְאִילוּ לאחר מכן קָתוּב (שם כב ג) 'קוּם לֶךְ אִתָּם'
 וְגו', שמאחר ונתעקש בלעם לילך עמם לא מנעו הקדוש ברוך
 הוא מלעשות כן. מִן הַנְּבִיאִים יש ללמוד זאת, דְּבָרִיבִי (ישעיה מו ט)
 'אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ מִלְמַדְךָ לְהוֹעִיל מְדַרְבָּךְ בְּדֶרֶךְ (זו) תִלְךָ. כלומר,
 מדריךך בדרך שבה תבחר לילך. מִן הַפְּתוּכִים יש ללמוד זאת
 מְדַבְּרִיבִי (משלי ג לד) 'אִם לְלָצִים הוּא תִלְיִן וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חַן, דהיינו,
 אם בא אדם להתחבר עם הלצים, אין מעכבים בידו מן השמים.
 הגמרא דנה בדין גואל הדם שהרג את הרוצח בדרכו לעיר מקלט:
 אָמַר רַב הוֹנָא, רוּצַח שְׁנִילָה לְעִיר מִקְלָט, וּמִצָּאוּ גוֹאֵל הָעָם בְּדֶרֶךְ,
 בהליכתו לשם, וְהָרַגוּ, שְׁמִידָא גוֹאֵל הַדָּם מִמִּיתָה. קָכְפַר - לפי
 שסובר רב הונא, שהמקרא (דברים טו ט) 'וְלוֹ אִין מִשְׁפַּט מוֹת' בְּגוֹאֵל

56 הגמרא מבארת את סברות מחלוקתם: לְמֵאן דְאָמַר - לדעת
 57 הסובר שספר התורה פְּסוּל, היינו משום דְבִתְּיָב בַּפְּסוּק המדבר
 58 בתפילין (שמות יג ט) 'וְהִיָּדָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן
 59 תִּתִּיב תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ' וגו', וְאִיתְקַשׁ - ובמקרא זה שהזכרה בו
 60 התורה הוקשה כִּל הַתּוֹרָה בּוֹלָה לְתַפִּילִין, מִה תַּפִּילִין נאמרה בהם
 61 הַלֵּכָה לְמִשְׁחָה מְסִינִי לְתוֹפְרֵן בְּגִידֵין בְּלַבַּד, אָף כִּל שאר כתבי
 62 הקודש יש לְתוֹפְרֵן בְּגִידֵין בְּלַבַּד, ועל כן אם תפר של תורה בחוטי
 63 פשתן הרי זה פסול. וְאִינְךָ - ואילו לדעת הסובר שספר תורה
 64 שנתפר בחוטי פשתן כשר, היינו משום שסובר שלא הוקשה
 65 התורה לתפילין לכל דבר, אלא כִּי אִיתְקַשׁ לְמוֹתָר בְּפִיךָ - היקש
 66 זה נאמר רק לענין ההלכה שאין לכותבה על עור בהמה טמאה
 67 האסורה באכילה, לפי שנאמר במקרא לגבי תפילין 'בפִּיךָ', והיינו
 68 מן המותר לאכול בפִּיךָ, אֲךָ לְשֵׁאר הַלְּבוּתֵינוּ של תפילין שלא
 69 נכתבו במפורש בתורה, אלא נלמדו מהלכה למשה מסיני, לֹא
 70 אִיתְקַשׁ - לא הוקש ספר התורה לתפילין, ועל כן אף שהלכה היא
 71 בתפילין לתופרם בגידים, בספר תורה אין הדין כן, אלא מותר
 72 לתופרו בחוטי פשתן.
 73 אָמַר רַב, חֲוִינָן לְהוּוֹ לְתַפִּילִין דְּכִי תְּכִיבִי - ראיתי את התפילין של
 74 בית דודי רבי חיאי, דְּתַפִּירֵי כְּכִיתָנָא - שתפורים הם בחוטי פשתן,
 75 וְלֵית הַלְּבָתָא כְּוֹתִיבָה - אך אין ההלכה כמותו בענין זה, אלא יש
 76 לתופרם בגידים בלבד.

משנה

77 משנה זו מבארת איזה כהנים מחזירים את הרוצח מעיר מקלט
 78 במיתתם.
 79 אָחַד כהן גדול הַקְּשִׁיחַ בְּשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה, דהיינו, כל הכהנים
 80 הגדולים שהיו עד תקופת המלך יאשיהו, שהיו נמשחים לכהונתם
 81 בשמן המשחה, וְאֶחָד כהן גדול הַמְרוּבָּה בְּכַבָּדִים - המשמש
 82 בכהונה כשהוא לבוש בשמנתו הבגדים של כהן גדול, והם
 83 הכהנים הגדולים שעמדו מתקופת יאשיהו ואילך, שלא היו
 84 נמשחים בשמן המשחה, ולא היתה ניכרת הכהונה הגדולה בהם
 85 אלא בריבוי הבגדים בלבד, וְאָחַד כהן גדול שְׁעָבַר מִמְּשִׁיחוֹתוֹ,
 86 דהיינו שאירע איהו פסול בכהן הגדול, ומינו כהן אחר לשמש
 87 תחתיו, ולאחר שחזר הכהן הגדול לעבודתו עבר השני
 88 ממשִׁחוֹתוֹ, ונקרא בשם 'משוח שעבר', כל אלו הכהנים הגדולים
 89 מְחֻזְרִין אֵת הַרוֹצֵחַ מעיר מקלט במיתתם. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אָף
 90 הַכֹּהֵן הַקְּשִׁיחַ מִלְּחָמָה - שהיה מכריז את כל צרכי המלחמה,
 91 מְחֻזְרֵי אֵת הַרוֹצֵחַ מעיר מקלט במיתתו.
 92 לְפִיכָךְ - מאחר ויצאתו של הרוצח מעיר המקלט תלויה במיתתו
 93 של הכהן הגדול, הוּוֹ אִימְוִתֵיהֶן שֶׁל הַכֹּהֲנִים הגדולים מְסַפְּקוֹת לְהוֹן
 94 - לגולים לעיר מקלט מְחִיָּה וּכְסוּתָה, כִּי שְׂאֵל יִתְפַּלְלוּ עַל בְּנֵיהֶם
 95 שְׁמִיּוֹתָיו.

גמרא

96 הגמרא מבררת מנין למדים שכל הכהנים שנמנו במשנה מחזירים
 97 את הרוצח: מֵנָּא הֵינִי מֵיָלִי - מנין לומדים דין זה, שישנם שלשה
 98 כהנים גדולים אשר במיתתם שב הרוצח מעיר מקלט.
 99 מבארת הגמרא: אָמַר רַב כְּהָנָא, דְאָמַר קְרָא (במדבר לח כח) 'וְיָשֵׁב כָּהֵן
 100 עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל' וגו', וְכִתְיָב (שם לח כח) 'כִּי בָעִיר מִקְלָמוֹ יָשֵׁב
 101 עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל' (שם) 'וְאֶחָד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל' וגו',
 102 ומאחר וזכור 'כהן גדול' במקרא שלש פעמים, יש ללמוד מכך
 103 שישנם שלשה כהנים גדולים המחזירים את הרוצח במיתתם.
 104 שבה הגמרא ומבררת: וְרַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שיש כהן רביעי אשר

1 בְּלִשׁוֹן עֵזָה - בלשון קשה, שהרי בכל ספר יהושע נאמרה לשון
 2 אמירה 'ויאמר ה' אל יהושע', שהיא לשון רכה, ואילו בפרשת
 3 ערי המקלט נאמר לשון דיבור, שהיא לשון קשה, דְּבִתְּיָב (יהושע כ
 4 א) 'וַיְדַבֵּר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר, דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, תִּנוּ
 5 לְבָבְךָ אֵת עַרְי הַמְּקַלְטִים אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם' וגו'. טעם הדבר הוא
 6 מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ דִיבּוּרִים שֶׁל תּוֹרָה, כְּלוּמַר, שבדיבור זה ציווהו הקדוש
 7 ברוך הוא לקיים מצוה מן התורה של הפרשת ערי מקלט, ודיבור
 8 של תורה יש לומר מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה, אבל בשאר אמירות שאמר לו
 9 לא מצינו דבר נוסף שציווהו לקיים מצוה מן התורה, ועל כן
 10 נאמר בלשון אמירה.
 11 מבררת הגמרא: לְמִימָרָא - האם יש לומר דְּכָל מְקוּם שבו נזכר
 12 לשון דיבור הכוונה בזה היא ללשון קשה.
 13 מבארת הגמרא: אֵין - אכן כן, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ דְּבִתְּיָב (בראשית מב ל)
 14 'דְּכָר הָאִישׁ אֵינִי הָאֲרִיץ אֲתָנוּ קְשׁוֹת' וגו', ויש להוכיח ממקרא זה
 15 שכל דיבור הוא לשון קשה.
 16 מקשה הגמרא: וְהִתְנַיָּא בברייתא, המפרשת את דברי הכתוב
 17 (מלאכי ג טו) 'אֲנִי נְדַבְרוּ יְרָאִי ה' אִישׁ אֶל רַעְהוֹ' וגו', ואומרת, 'נְדַבְרוּ/
 18 אֵין נְדַבְרוּ אֵלָא לְשׁוֹן נְחָת, כְּלוּמַר, שדרך יראי ה' לדבר איש אל
 19 רעהו בבחנת רוח, וְכֵן הוּא (הכתוב) אָמַר (תהלים מז ד) 'יְדַבֵּר עִמָּיִם
 20 תַּחֲתֵינוּ' וגו', כְּלוּמַר, ישפיל וינחל העמים תחתינו, ויהיו נכנעים
 21 ונוחים לנו. מבואר אם כן מדברי הברייתא, שדיבור הוא לשון נוח,
 22 ולא לשון קשה.
 23 מתרצת הגמרא: שיש לחלק בזה בין שני סוגי לשון דיבור, 'דְּכָר'
 24 לְחַדוֹ 'יְדַבֵּר' לְחַדוֹ. דהיינו, לשון 'דְּכָר' או 'יְדַבֵּר' היא אכן לשון
 25 קשה, אבל לשון 'נְדַבְרוּ' או 'יְדַבֵּר' היא לשון נחת.
 26 הגמרא מביאה שנחלקו תנאים בטעם הדבר שדיבר הקדוש ברוך
 27 הוא ליהושע בלשון קשה: (סימנ"ז רבנ"ן מהמנ"ז וספר"י) פְּלִיגֵי כָּה
 28 נחלקו בענין זה, מדוע נאמרה פרשת ערי מקלט ליהושע בלשון
 29 קשה, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבְּנָן, חֵד - אחד מהם אָמַר שטעם הדבר הוא
 30 מִפְּנֵי שְׁשִׁיחָם - שנשתתהו יהושע מלהפריש את ערי המקלט מיד
 31 אחר חלוקת ארץ ישראל, ולא עשה כן עד שאמר לו הקדוש ברוך
 32 הוא, ועל כן נאמרה לו פרשה זו בלשון קשה, וְחֵד - ואחד מהם
 33 אָמַר שטעם הדבר הוא מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ מְצוּוֹת שֶׁל תּוֹרָה.
 34 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין פסוקים שכתב יהושע:
 35 נאמר במקרא (יהושע כד ט) 'וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר
 36 תּוֹרַת אֱלֹהִים' וגו'. ולא נתבאר במקרא מה הם הדברים שכתב
 37 יהושע. וְפְלִיגֵי כָּה - ונחלקו בזה רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֻמָּה, חֵד - אחד
 38 מהם אָמַר שכתב יהושע בספר התורה של משה רבינו את שְׁמֵנָה
 39 הַפְּסוּקִים האחרונים, לאחר פטירתו של משה, מן הפסוק (דברים לד
 40 ה) 'יָרַמְתָּ שֵׁם מֹשֶׁה עַבְדְּךָ ה'', ועד לסוף הספר, וְחֵד - ואחד מהם
 41 אָמַר שכתב יהושע בספרו את פרשת עַרְי מִקְלָט.
 42 שואלת הגמרא: בְּשֵׁלְמָא לְמֵאן דְאָמַר - מבוארים דברי המקרא
 43 לדעת הסובר, שכתב יהושע בספר התורה את שְׁמֵנָה הַפְּסוּקִים
 44 האחרונים, דְּחֵינֵינוּ דְּבִתְּיָב - שזהו שנאמר 'וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֵת
 45 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים', שהרי כתבם בספר התורה,
 46 אֵלָּא, לְמֵאן דְאָמַר - לדעת הסובר שכתב יהושע בספרו את פרשת
 47 עַרְי מִקְלָט, אם כן, מֵאִי - מה היא כוונת הכתוב שכתב יהושע
 48 'בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים', הרי לא כתב כן אלא בספרו.
 49 משיבה הגמרא: תְּכִי קְאָמַר - כך היא כוונת דברי הכתוב לשיטה
 50 זו, וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ בְּסֵפֶרוֹ, אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - פרשת ערי מקלט,
 51 הַכְּתוּבִים כבר בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים.
 52 הגמרא מביאה מחלוקת לגבי ספר תורה שנתפר בחוטי פשתן:
 53 סֵפֶר תּוֹרַת שְׁתַּפְּרוּ - תפר את יריעותיו אלו לאלו בחוטי פשתן,
 54 פְּלִיגֵי כָּה - נחלקו בזה רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי מֵאִיר, חֵד - אחד מהם אָמַר
 55 שהספר קָשֶׁר, וְחֵד - ואחד מהם אָמַר שהספר פְּסוּל.

1 בלשון ענה — בכל יהושע כתיב "ויאמר ה'", ובאן נאמר "ויברך ה' אל יהושע", ויברך
2 לשון עו הוא. מפני שהן של תורה — אבל שאר אמירות שאמר — לא אמר דבר לקיים
3 מצוה הכתובה בתורה, חוץ מזה. ויבר עמים — נהג עמים תחתיו. מפני שישם — שלא
4 הפרישם לאחר שחלקו מיד, עד שנאמר לו מפי הקדוש ברוך הוא. פליגי בה — בפירושו
5 הדאי קרא, מה כתב יהושע בספר תורה. חד
6 אמר שפנה פסוקים — מ'וימות ערי מקלט הוא אומר, עד
7 ספא. וחד אמר: בפרשת ערי מקלט הוא אומר, שכתובה בספר יהושע. למען תהיה תורת וגו' —
8 ורישיה דקרא משתעי בתפילין, ואיתקש הבא
9 תורה לתפילין. כי איתקש למורת כפך —
10 דכתיב בהאי קרא "כפך" — מן המותר כפך,
11 שאין נכתבין על עור בהמה טמאה. להלכותיהן
12 — לדבר שאינו כתוב בתורה. ובתפילין גופיהו
13 לא גמרין ליה אלא מהלכה למשה מסיני, לא
14 לפינן בהיקשא. דבי תכבי — דודי, אחי אבא,
15 והוא רבי חיאי. משנה אחד בהן משוח בשמן
16 המסחה — הם כתיבין גדולים שהיו עד יאשיהו.
17 ואחד המרובה בכתיב — שמוע ששימשו
18 מיאשיהו ואילך, שנגנו שמן המסחה כדאמרין
19 בהוריות (יבא) ושוב לא נמשחו כתיבין ולא
20 היתה ניכרת כהונה גדולה בהם אלא כריבין
21 גבירין, שמשמש בשמונה גבירין. ואחד שקבר
22 במשיחותו — שאירע פסול בכהן גדול ששימש
23 את תחתיו, וכשנתפס בהן — חזר לעבודתו
24 ועבר זה ממשחותו. מחזירין את הרוצח —
25 במיתתו, כמו שנאמר "ואחרי מות הכהן הגדול
26 ישוב הרוצח". משוח מלחמה — כהן המשוח
27 לומר במלחמה צרכי המלחמה, "אל ידך
28 לבבכם" וכל הענין (דברים ב). גמרא וישב
29 בה עד מות הכהן הגדול — הא חד, "כי בעיד
30 מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול" — הא תרי,
31 "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח" — הא
32 תלתא. & שהיה להן לבקש רחמים על דורן —
33 להלכתו לאו קללת תנן היא. הכא אמר — בבבל
34 אומרין משל זה על אדם שולקו בשביל סרחן
35
36 בלשון ענה, דכתיב "ויברך ה' אל יהושע לאמר,
37 דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט
38 אשר דברתי אליכם" וגו' - מפני שהן של התורה.
39 - למימרא דכל דיבור לישן קשה? - אין, דכתיב
40 "דבר האיש אדני הארץ אתנו קשות". - והתניא:
41 "דבריו", אין "דבריו" אלא לישן נחת, וכן הוא אומר
42 "דבר עמים תחתינו!" - "דבר" לחוד, "דבר" לחוד.
43 (סימניו" רבנן מהמניו" וספרו"). פליגי בה רבי יהודה
44 ורבנן, חד אמר: מפני ששישם, וחד אמר: מפני
45 שהן של תורה. ויכתב יהושע את הדברים האלה
46 בספר תורת אלהים, פליגי בה רבי יהודה ורבי
47 תמיה, חד אמר: שמינה פסוקים, וחד אמר: ערי
48 מקלט. בשלמא למאן דאמר שמינה פסוקים - היינו
49 דכתיב "בספר תורת אלהים", אלא למאן דאמר ערי
50 מקלט - מאי "בספר תורת אלהים"? - הכי קאמר:
51 ויכתוב יהושע בספרו את הדברים האלה הכתובים
52 בספר תורת אלהים. ספר שתפרו בפשתן, פליגי בה
53 רבי יהודה ורבי מאיר. חד אמר: פשה, וחד אמר:
54 פסול. למאן דאמר פסול - דכתיב "למען תהיה
55 תורת ה' בפיך", ואיתקש כל התורה כולה לתפילין,
56 מה תפילין הלכה למשה מסיני לתפרין בנידון - אף
57 כל לתפרין בנידון. ואידך: פי איתקש - למותר בפיך,
58 להלכותיו לא איתקש אמר רב: חזינו להו לתפילין
59 דבי תכבי דתפירי בכיתא, ולית הלכתא כוותיה.
60 משנה אחד משוח בשמן המשחה, ואחד המרובה

26 בבגדים, ואחד שעבר ממשחותו - מחזירין את הרוצח. רבי יהודה אמר: אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח. לפיכך אימותיהן
27 של פהנים מספקות להן מחיה וכסות, פדי שלא יתפללו על פניהם שימותו. גמרא מנא הני מילי? אמר רב פהניא: דאמר קרא
28 "וישב פה עד מות הכהן הגדול", וכתיב "פי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול", וכתיב "ואחרי מות הכהן הגדול". ורבי יהודה:
29 כתיב קרא אחרינא - "לשוב לשוב בארץ עד מות הכהן" (וגו). - ואידך: מדלא פתיב "הגדול" - חד מהניא הוא. "לפיכך אימותיהן
30 של פהנים" כו'. טעמא דלא מצלו, הא מצלו מיתתי? והכתיב "בצפור לנגד פדורו לעוף פן קללת חנם לא תבא!" אמר ליה ההוא
31 סבא: מפורקיה דרבא שמיע לי, שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. ואיפא דמתני: פדי שיתפללו על פניהם שלא ימותו.
32 טעמא - דמצלו, הא לא מצלו - מיתתי? מאי הנה ליה למעבר? הכא אמרין: טוביה חטא ויגוד מנגיד. התם אמר: שכם נסיב
33 ומבנאי גזיר. אמר ליה ההוא סבא: מפורקיה דרבא שמיע לי, שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. פי הא, דההוא גברא
34 דאכליה אריא ברחוק תלתא פרסי מיניה דרבי יהושע בן לוי, ולא אישתעי אלהו בהדיה תלתא יומי. אמר רב יהודה אמר רב:
35 קללת חכם, אפילו בתנן היא באה. מנלן? מאחיתופל. שבשעה שפרה דוד שיתין קפא תהומא, בעא למישטפא לעלמא. אמר:
36 מהו לכתוב שם אחספא ומישטפא בתהומא, דליקו אדוקתיה? ליבא דאמר ליה מיד. אמר: כל היודע דבר זה ואינו אומר - יתקן
37 בגרונו. נשא אחיתופל קל והומר בעצמו, אמר: ומה לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה התורה: שמי שכתב בקדושה ימחה
38 על הפיו, לכל העולם פולו לא כל שפון? אמר ליה: שרי. פתב שם אחספא, שדי אתהומא, נחת וקם אדוקתיה. ואפילו הכי פתיב
39 "ואחיתופל ראה פי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור וקם וילך אל ביתו (ו)אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק" וגו'. "אמר רבי אבהו:
40 קללת חכם אפילו על תנאי היא באה. מנלן? מעלי. דקאמר ליה עלי לשמואל "פה נעשה לך אלהים וכה יוסף אם תבחר ממני
41 דבר". ואף על גב דכתיב "ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו" - [ואפילו הכי] פתיב "ולא הלכו בניו בדרכיו" וגו'.
אמר

1 והפאתי לך - לשון נידוי הוא, שהיא מנודה לאביו. מאי דבתיב יחי ראובן וגו' וזאת ליהודה
 2 — מה ראה לסמוך יהודה לראובן, ומה ראה להתחיל בברכת יהודה בלשון "וזאת ליהודה"?
 3 אלא לפי שהיו עצמות כל השבטים שלדן קיים, ושל יהודה מגולגלין, אמר לשון זה: ייחד
 4 ראובן' כלומר, ראובן שלדו קיימת כאילו הוא חי — וזאת תהיה ליהודה שהם מגולגלין.

5 עצמות כל השבטים יצאו ממעריס ונשאום בניהם
 6 במדבר, וזוהו שאמרו יוסף לאחיו (שמות יג):
 7 "והעליכם עצמותי מזה אתכם" עם עצמותיכם.
 8 על איבריה לשפא — נכנסו עצמותיו למקום
 9 חיבורם ששפו משם, כמו "דשף מדוכותיה" (חולין
 10 מ.ב.ב.ד.נ), לשפא = *אישלוי"ש דורא. למשקל
 11 ולפטרה — לישא וליתן, ידיו רלו — יהי בו כח
 12 לריב ריבו לעצמו נגד חבריו. ליהודי בהניג —
 13 במיתת מרובה בבגדים או בשעבר ממשיותו!
 14 אלא לאו שמע מינה כולוה. **משנה** חיי זה איני
 15 גולה — מפרש טעמא בגמרא מקל חומר. חווד
 16 במיתתו של שני — יליף טעמא בגמרא. נגמר דינו
 17 בלא כהן גדול — שלא מינו אחר תחתיו עד
 18 שנגמר דינו של זה לגלות. **גמרא** שנמשח בימיו
 19 — משנעשה זה רוצח. מאי הוה ליה — להאי כהן
 20 למיעבד מאחר שעדיין לא היה כהן גדול כשהרג
 21 זה, למה הוא נעשה? **תנא** מת — רוצח בערי
 22 מקלט, ומת כהן גדול אחר זמן. לשבת בארץ —
 23 בתוך הקרקע. ונעשה כהן גדול בן גירוש — יצא
 24 עליו ערות שהוא חלל. מתה כהונה — הרי הוא
 25 כמת, ואין הרוצח גולה. בטלה כהונה — איגלאי
 26 מילתא למפרע שלא היה כהן גדול, וזוהו ליה
 27 האי רוצח נגמר דינו בלא כהן גדול, ואיעו חווד
 28 לעולם.

אליבא

1 **ויצא משם לעולם.** ואינו יוצא לא לעדות מצוה, ולא לעדות קמוה, ולא לעדות נפשות.
 2 **ואפילו ישראל צריכים לו,** ואפילו שר צבא ישראל פיואב בן צרויה - אינו יוצא משם
 3 לעולם, **שנאמר "אשר נס שמה"** - שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו.
 4 **בשם שהעיר קולמת** כד תהווקה קולט. רוצח שייצא חיין לתחום ומצאו גואל הדם, רבי
 5 יוסי הגלילי אומר: מצוה ביד גואל הדם, ורשות ביד פל אדם. רבי עקיבא אומר: רשות
 6 ביד גואל הדם, וכל אדם חייבין עליו. **גמרא** מאי מעמא? אמר אבוי, קל והומר: ומה
 7 מי שגלה כבר - יצא עקשיו, מי שלא גלה - אינו דין שלא יגלה? - ודלמא, האי דגלה
 8 - איפפר ליה, האי דלא גלה - לא? - מדי גלות קא מכפרא? מיתת כהן הוא דמכפרא.
 9 **"אם עד שלא נגמר דינו"** וכו', מנא הני מילי? אמר רב פהנא: דאמר קרא "וישב בה עד
 10 מות הכהן הגדל אשר משח אותו בשמן הקדש", וכי הוא מושחו? אלא זה שנמשח בימיו.
 11 מאי הוה ליה למעבר? - הוה לו לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות, ולא ביקש. אמר אבוי,
 12 **נקמיני:** נגמר דינו ומת - מוליכין את עצמותיו לשם, דכתיב "לשוב לשבת בארץ עד מות
 13 הכהן", ואיזהו ישיבה שהיא בארץ - הוה אומר זו קבורה. תנא: מת קודם שמת כהן גדול
 14 - מוליכין עצמותיו על קברי אבותיו, דכתיב "אשוב הרצח אל ארץ אהותו", איזהו ישיבה
 15 שהיא בארץ אהותו - הוה אומר זו קבורה. נגמר דינו, ונעשה כהן בן גרושה או בן חלוצה,
 16 פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא, חד אומר: מתה כהונה, וחד אומר: בטלה כהונה.
 17 לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע קא מפילגי. דתנן: הוה עומד ומקריב על גבי
 18 המזבח, ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה. רבי אליעזר אומר: כל קרנות שהקריב פסולין,
 19 ורבי יהושע מכשיר. מאן דאמר מתה - פרבי יהושע, ומאן דאמר בטלה - פרבי אליעזר?

אליבא

1 **אפילו** על תנאי צריך הפרה מנלן מהדורה — יש מדרקין מבאן הנידויים שלנו, אפילו
 2 אותם שיש להם זמן — אין לנדות עצמן מספק. שהרי הכא התנה בדבר שלא היה
 3 בידי לקיים, דשמת היה מעכו יוסף או קראנו אסון בדרך, ולכך חל מעיקרו גם הנידוי על
 4 התנאי. אבל שאר תנאים ובידוי לקיים, כגון שמנדין את האדם שלא יעשה הדבר — דאי
 5 לא חל הנידוי כלל מעיקרו. דכיון דבידוי הוא
 6 משעת הנידוי הוא יודעים בודאי שלא ברעתו
 7 ולעשות הדבר — דאי לא חל הנידוי כלל מעיקרו.
 8 **מי** גרם לראובן שהודה יהודה — תימה, דהא
 9 אמרינן במדרש: "וישב ראובן אל הבור",
 10 מהיכן שב? מביא אביו, שישב בתענית על מעשה
 11 בלהה. וזה היה קודם מעשה דיהודה ויש לומר:
 12 דמכל מקום לא היה בריבם עד מעשה דיהודה.
 13 **מי** גרם לראובן שהודה — ולכל יש לנו סמך מן
 14 המקרא: "יהודה אתה יודוך אחיך"
 15 ומתרגמינן: את הודית כן יודוך אחיך. פירוש:
 16 הודית ולא בוש כן יודוך אחיך, שבשכל
 17 שהתחלת להודות בא ראובן הודה.
 18 **אמר** אביו קל וחומר ומה מי שגלה בו — תימה:
 19 מהאי דינא נילף נמי לנגמר דינו בלא כהן
 20 גדול שלא יגלה כלל: ומה מי שגלה כבר לפני
 21 מיתת כהן גדול יוצא במיתתו של כהן גדול, מי
 22 שלא גלה לפני מותו אינו דין שלא יגלה אחר
 23 מותו דכיו אמרינן בערכין (טע.ב): מכורה כבר
 24 יוצאה, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר:
 25 ונפקא לן מהאי דינא דאינה נמכרת כלל אחר
 26 הבאת סימנין עד שלום: ונראה דלא קשיא מדי,
 27 דהא מיתת הכהן כפרה הוא כדאמר בסמוך,
 28 וכפרה לא שייכא אלא למי שמחויב בבריא.
 29 והלכך, דוקא לפי שנגמר ונתחייב גלות ואחר כך
 30 מת כהן גדול — מכפרת מיתת כהן גדול שלא
 31 יגלה כלל מקל וחומר כדאמר התלמוד, אבל
 32 נגמר דינו בלא כהן גדול שכבר מת כהן גדול קודם
 33 נגמר דין של זה — ודאי ליכא למילף מקל וחומר,
 34 דהיאך כפר מיתת כהן גדול? וליכא למימר
 35 דתחכפר לו מיתת כהן גדול השתא כשנגמר דינו,
 36 דהא לא מיכפרא אלא בשעת מיתה, ולאחר כך
 37 ובשעת מיתה לא היה זה חייב, ולא דמי להדיא
 38 דעריבן דמכורה כבר יוצאה וכו', דהתם משעת
 39 הבאת סימנין מתחלת גדולתה ושוב לא יפסיק
 40 ממנה הגדלות לעולם, ולכך שייך למילף שפיר
 41 דלא תמכר כלל אחר התחלת סימנין עד עולם. כן
 42 נראה למורי שיחיד. **מירי** גלות קא מכפרא —
 43 תימה: אין הכי נמי, מדאמר בריש מבילתין (מכות
 44 ב.ב.) הם שלא עשו מעשה לגלו כי הדיב דההוי
 45 לאו כפרה. אלמא גלות מכפרת ויש לומר: דהכא
 46 כפרה לפטור מגלות קאמר. דהא בעי למילף דמי
 47 שלא גלה עדיין דמיתת כהן גדול תועיל לפטור
 48 מגלות מקל וחומר. הלכך שפיר משני: מדי גלות
 49 מכפרת מיתת כהן גדול מכפרת, פירוש: מיפטר
 50 מגלות, שהרי אפילו לא גלה אלא אם אחר ומת
 51 הכהן גדול הוא חוור, ואילו לא מת הכהן, אפילו
 52 שהה שם זמן מרובה אינו יוצא. על כרחך כפרה זו
 53 במיתת כהן תלויה, כדפירשת. כן נראה למורי
 54 שיחיד.

אילן

56 להוכיח מכך שאינו חוזר אלא במיתת שלושתם, ועל כן אם אחד
57 מהם לא היה קיים בשעת גמר דין שוב אין לו תקנה.
58 דוחה הגמרא: שאין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא יתכן שהוא
59 חוזר במיתת כל אחד משלושת כהנים אלו, ואף על פי כן נתבאר
60 במשנה שאם לא היה כהן גדול בשעת גמר דינו אין לו תקנה,
61 מאחר שהמשנה עוסקת בַּלְיָבָא - באופן שאין כהנים גדולים
62 נוספים, אלא היה כהן אחד בלבד, ואף הוא מת קודם גמר דינו של
63 הנידון, ועל כן עליו לישוב בעיר מקלט עד סוף ימיו.

משנה

64 משנה זו מפרשת כמה דינים לגבי שיבת הרוצח מעיר מקלט
65 במיתת הכהן הגדול, וכן כמה דינים לגבי הגולה לעיר מקלט, ודינו
66 של היוצא משם קודם זמנו.

67 רוצח בשגה, שדנדוהו בית דין ומשַׁנְנֵמְר - לאחר שנפסק דינו
68 לגלות לעיר מקלט מֵת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, קודם שהספיק לגלות לשם,
69 הָרִי זֶה אֵינּוּ גוֹלָה, מכיון שכבר נפטר מגלות במיתתו של הכהן
70 הגדול. אבל אם עד שֵׁלֵא נִגְמַר -[קודם שנגמר] דינו מֵת הַכֹּהֵן
71 הַגָּדוֹל, וְיָנֹוּ כֹהֵן גָּדוֹל אַחֵר תִּתְחַוֶּי, וְיָק לְאַחֵר מִכֵּן נִגְמַר דֵּינֹו של
72 ההורג בשגגה לגלות לעיר מקלט, הרי זה גולה, וחוזר משם
73 בְּמִיתָתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַשֵּׁנִי שהיה ממונה בשעת גמר הדין, ואם
74 נִגְמַר דֵּינֹו של הרוצח בְּלֹא בְּהֵן גָּדוֹל, דהיינו, שמת הכהן הגדול
75 קודם גמר דינו ועדיין לא הספיקו למנות אחר תחניו עד שנגמר
76 דינו לגלות לעיר מקלט, וכן אדם הַהוֹרֵג בשגגה את הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל,
77 וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהָרַג את הנפש בשגגה, בכל אופנים אלו אֵינּוּ יוֹצֵא
78 (הרוצח) מִשָּׁם - מעיר המקלט, לְעוֹלָם.

79 המשנה מפרשת את דינו של הגולה לעיר מקלט: וְאֵינּוּ יוֹצֵא
80 הרוצח בשגגה מעיר מקלטו לא לְצוֹרֵךְ עֲדוּת של מִצְוֹה, כגון
81 להעיד בבית הדין שבירושלים על חידוש הלבנה, ולא לְצוֹרֵךְ עֲדוּת
82 של מִזְוֹן, ואף לא לְצוֹרֵךְ עֲדוּת בעניני נִפְשוֹת. וְאִפְּלוּ אִם כֵּל שֶׁרָאָל
83 צְרִיכִים לוֹ - לאותו רוצח שייצא מעיר מקלט, מכל מקום אינו
84 יוצא. וְאִפְּלוּ אִם הוּא שֶׁר צָבֵא יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹאֵב בֶּן צְרוּיָה שהיה שר
85 הצבא של דוד, אף על פי כן אֵינּוּ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם, אלא במיתת
86 הכהן הגדול. שְׁנַאֲמַר (במדבר לה כז) 'אֵל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה'
87 וגו', ויש לדרוש מתיבת 'שמה' שָׁמָם - בעיר המקלט תְּהָא דִּירְתוּ,
88 שָׁם תְּהָא מִיתָתוֹ, ואף שָׁם תְּהָא קְבוּרָתוֹ - אם מת קודם מיתת הכהן
89 הגדול יש לקוברו בעיר המקלט עד מות הכהן הגדול.

90 המשנה מפרשת עד היכן העיר קולטת, ומה דינו של היוצא משם
91 קודם זמנו: כְּשֶׁם שֶׁהָעִיר עצמה קוֹלְטָת את ההורגים בשוגג, כְּךָ
92 תְּחַזְקָה של העיר קוֹלְטָת אף הוא, דהיינו, שמשעה שנכנס הרוצח
93 לתוך אלפיים אמה הסמוכים לעיר, אין גואל הדם רשאי להורגו.
94 רִצְחָה שֶׁיֵּצֵא מחוץ לתחום של עיר המקלט, ויִצְאוּ שָׁם גוֹאֵל תְּהֵם או
95 אדם אחר, נחלקו התנאים בדין זה. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגָּלִי אָמַר, יש מִצְוֹה
96 בְּיַד גוֹאֵל תְּהֵם להרוג את הרוצח, וְרִשׁוֹת בְּיַד כָּל אָדָם, כלומר, כל
97 אדם הרואה את הרוצח שייצא מעיר מקלטו רשאי להורגו, אך אין
98 לו מצוה בזה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, רִשׁוֹת יש בְּיַד גוֹאֵל תְּהֵם להרוג את
99 הרוצח היוצא מעיר המקלט, וְכָל אָדָם תִּיבִין עֲלָיו - אך כל אדם
100 אחר אינו רשאי להורגו, ואם הרגו חייב מיתה, כדין רוצח במויד.

גמרא

101 הגמרא מבררת את מקור הדין שנתבאר במשנה שאם מת הכהן
102 אחר גמר דינו של הרוצח שוב אינו גולה: מֵאֵי מַעְסָא - מה הוא
103 מקור הדבר שאם נגמר דינו ואחר כך מת הכהן אינו גולה, אף
104 שעדיין לא נתקיים בו דין גלות.

1 הגמרא מביאה מימרא של רב בענין נידוי על תנאי: אָמַר רַב
2 יְהוּדָה אָמַר רַב, נִידוּי אִפְּלוּ אִם הוּא עַל הַנָּא, ולא נתקיים
3 התנאי, כגון שנידו לאדם אם לא יעשה דבר פלוני, ועשאו, מכל
4 מקום צָרִיךְ הַפְּרָה לנידוי זה. מְלָן - מנין יודעים דבר זה, מִיהוּדָה.
5 דְּתַיִב (בראשית מט ט) שאמר יהודה ליעקב אביו, כשביקשו שישלח
6 עמו את בנימין למצרים, 'אִם לֹא הִבְיֵאתִיו אֵלָיךְ וְגו' וְהַצַּנְתִּי
7 לְפָנֶיךָ, וְהִסְתָּאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים', כלומר, שנידה יהודה את עצמו,
8 אף לעולם הבא, אם לא יחזיר את בנימין אחיו אל יעקב אביו.

9 ואף על פי שלא נתקיים התנאי, מכל מקום היה הנידוי צריך
10 הפרה. וכמו שאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נְחֵמְנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מֵאֵי
11 דְּתַיִב - מה היא כוונת דברי הכתוב (דברים לג רז) 'יְהִי רָאוּבֵן וְאֵל
12 יָמָת וְגו' וְזֹאת לַיהוּדָה' וגו', מדוע סמך משה את ברכת יהודה
13 לברכתו של ראובן, ומדוע פתח את ברכתו של יהודה בלשון
14 'וזאת ליהודה', אלא כֵּל אֹתָן אֲרַבְעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר,
15 עֲצֻמּוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה הָיוּ מְגוֹלְלִין בְּאֶרֶץ שְׁבו נטמן, ולא היה שלדו
16 קיים, בעוד ששאר עצמות השבטים היה שלדם קיים, עַד שֶׁעָמַד
17 מֹשֶׁה וּבִקֵּשׁ עֲלָיו חַמִּים שינחו עצמותיו. וכך אָמַר משה לְפָנָיו -
18 לפני הקדוש ברוך הוא. רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מִי נָרַם לְרָאוּבֵן שִׁיחָה על
19 חטאו שבבלב יצועי אביו, יְהוּדָה הוא שגרם זאת, שלאחר שהודה
20 יהודה על חטאו במעשה תמר הודה אף ראובן על חטאו, ועל כן,
21 כשם שיהי ראובן, כלומר, ששלדו קיים עתה כפי שהיה בחיותו,
22 כך וְזֹאת לַיהוּדָה, שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה, שינחו עצמותיו אף הן,
23 ויהא גופו שלם. ולאחר שהתפלל משה כן, עָאֵל אֵיבְרִיה לְשָׂאָם -
24 נכנסו איבריו של יהודה למקום חיבורם, ולא היו מגולגלים עוד,
25 אך עדיין לא תָּהָ קָא מַעֲיִלִי לִיה לְמִתְבַּתָּא דְּרַבִּיעַ - לא היו
26 מכניסים אותו לשיבה של מעלה, עד שהוסיף משה להתפלל
27 ואמר 'וְאֵל עֲמוֹ תְּבִיאֵנִי, ואז הכניסוהו לשיבה של מעלה, אך
28 עדיין לא תָּהָ קָא יַדַּע לְמִישְׁקָל וּמִיִּרְחָה בְּשִׁמְעָתָא בְּהַדִּי רַבֵּן - לא
29 היה יהודה יודע לישא וליתן בהלכה יחד עם שאר החכמים, עד
30 שהוסיף משה והתפלל עליו שיהא 'דָּיו רַב לו', כלומר, שיהא בו
31 כח לריב את ריבו בהלכה כנגד חבריו. ועדיין לא תָּהָ יַדַּע לְפְרוּקֵי
32 קוּשְׂיָא - לא היה יודע לתרץ את הקושיות שהקשו עליו, עד
33 שהתפלל עליו משה 'עָזֹר מַצְרִיו תִּתֵּן'.

34 ויש ללמוד ממעשה זה שלא הגיע יהודה למנוחתו, משום הנידוי
35 שנידה את עצמו, ואף שהיה על תנאי, עד שבא משה והתפלל
36 עליו שיופר הנדר.

37 הגמרא מסתפקת בדין חזרת הרוצח מעיר מקלט במיתת הכהן
38 הגדול: שנינו במשנה, שישנם שלשה כהנים גדולים אשר משיבים
39 את הרוצח מעיר מקלט במיתתם. כהן משוח בשמן המשחה, כהן
40 מרובה בגדים, וכהן שעבר ממשחוחותו.

41 אֵיבְעִיא לְהוּ - הסתפקו בני הישיבה, מה היא כוונת המשנה
42 ששלשת כהנים אלו משיבים את הרוצח במיתתם, האם הכוונה
43 בזה היא שרק בְּמִיתָת הכהנים בּוֹלֵן הוּא חוֹזֵר מעיר מקלט, או
44 הַלְמָא - או שמא די אף בְּמִיתָת אֶחָד מֵהֶן.

45 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי המשנה: תָּא שְׁמַע, שנינו
46 במשנה (להלן בסמוך), שאם נִגְמַר דֵּינֹו של הרוצח בשגגה לגלות
47 לעיר מקלט בְּשַׁעַה שלא היה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל חי, אזי הדין בזה הוא
48 שהרוצח אֵינּוּ יוֹצֵא מִשָּׁם - מעיר המקלט, לְעוֹלָם - כל ימיו, מאחר
49 שאין כהן גדול בשעת גמר דין, וְאִם אֵיתָא - ואם ישנו לדין זה,
50 שכל אחד משלשת הכהנים משיב את הרוצח במיתתו, אם כן, אף
51 אם הכהן המשוח בשמן המשחה לא היה קיים בשעת גמר דינו של
52 הרוצח, מכל מקום לַיהוּדָה (בֵּית) בְּרַהֲנָה - שישוב ביהודה מעיר
53 מקלטו במיתת אחד מן הכהנים הגדולים האחרים, כגון במיתת
54 הכהן מרובה הבגדים, או במיתת הכהן שעבר ממשחוחותו. ומאחר
55 ונתבאר במשנה שאין לו תקנה לשוב לעולם מעיר מקלט, יש

כיתות העדים זוממים, אזי הדין שהיא [הנידון] וְהָן [הכת] 57
 שהוזממה נְהָרְגִין, וְאִילוּ הַכַּת הַשְּׁנִיָּה פְּמוּרָה, ומתבאר מדברי 58
 המשנה, שאף באופן שהנידון מתחייב מיתה על פי כת אחת של 59
 עדים, מכל מקום אם יש כת נוספת של עדים שזממו לחייבו מיתה 60
 שלא כדין, הרי הם זוממים ונהרגים, ואם כן יש ללמוד מכך אף 61
 לענין דינו של רבא, שאף אם אכן הרג פלוני את הנפש בערב 62
 שבת, מכל מקום אם הם העידו עליו שקר, לפי שלא ראו כשהרג, 63
 יש להמית גם את הנידון [על פי עדות הכת השנייה] וגם את 64
 העדים הזוממים. 65
 משיבה הגמרא: סִיפָא מַה שְׂאִין בְּן גַּמְרֵי דִין אִיצְטְרִיקָא לִיה. 66
 כלומר, אכן לא הוצרך רבא לומר את הרישא של דבריו, ולא 67
 אמר זאת אלא כדי להשמיע את הסיפא, שאם מעידים על כך 68
 לאחר שכבר נגמר דינו של הנידון, באופן כזה אין הם נעשים 69
 זוממים. דהיינו, שאם פָּאוּ שְׁנַיִם לבית דין ביום שלישי וְאָמְרוּ, בְּחַד 70
 בְּשִׁבְתָּא - ביום ראשון נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי בבית דין למיתה. על 71
 שהרג את הנפש, ולאחר מכן פָּאוּ שְׁנַיִם אחרים וְאָמְרוּ לראשונים, 72
 כיצד אתם מעידים כן והלא בְּחַד בְּשִׁבְתָּא - ביום ראשון אתם 73
 עֲמָנוּ הֵייתֶם, ואמנם אמת הדבר שנגמר דינו של פלוני למיתה 74
 בבית דין, אך לא ביום ראשון היה הדבר, אֲלָא בְּעֶרֶב שִׁבְתָּא שלפניו 75
 נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי להריגה, ולא עוד, אֲלָא אֲפִילוּ אם אָמְרוּ 76
 העדים האחרים בְּתַרֵּי בְּשִׁבְתָּא - ביום שני נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי 77
 להריגה, ונמצא שמאחרים הם את זמן גמר דינו אחר היום 78
 שאמרו הראשונים, אף על פי כן אין אלו העדים הראשונים 79
 נְהָרְגִין, משום דְּבְעֵידָנָא דְקָא מְסַהְדֵי נְבָרָא בְּרַתְּמָלָא הוּא - בזמן 80
 שבו העידו בבית דין, כלומר ביום שלישי, הנידון כבר היה חייב 81
 מיתה, מאחר שכבר נגמר דינו בבית דין להריגה ביום שני, ולפיכך 82
 אין מקום לחייבם כדין זוממים. 83
 ומוסיף רבא ואומר, וְכֵן הוּא הַדִּין לְעֵינֵי עֵדוֹת עַל אִדָּם שֶׁנִּתְחַיֵּב 84
 תְּשַׁלְּמֵי קֶנֶס, שאף בזה יש לחלק בין אם נגמר דינו של הנידון 85
 קודם עדותם של הזוממים או לא. שאם פָּאוּ שְׁנַיִם לבית דין ביום 86
 שלישי וְאָמְרוּ, בְּחַד בְּשִׁבְתָּא - ביום ראשון נִגְבַּ פְּלוֹנִי שׁוֹר אוּ שֶׁה 87
 וְטָבַח וּמָכַר, ולאחר מכן פָּאוּ שְׁנַיִם אחרים וְאָמְרוּ לראשונים בְּחַד 88
 בְּשִׁבְתָּא - ביום ראשון אתם עֲמָנוּ הֵייתֶם, ומכל מקום המעשה 89
 אמת הוא, אֲלָא בְּתַרֵּי בְּשִׁבְתָּא - ביום שני הוא נִגְבַּ וְטָבַח וּמָכַר, 90
 הרי אלו העדים הראשונים מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעַה חֲמִשָּׁה 91
 לנידון, כדין עדים זוממים. ולא עוד, אֲלָא אֲפִילוּ אם אָמְרוּ 92
 המזימים שְׁבַעֲרֵב שִׁבְתָּא נִגְבַּ הַנִּידוֹן את השור או שהיה וְטָבַח וּמָכַר, 93
 ונמצא שהמעשה היה עוד קודם הזמן שעליו העידו הזוממים, 94
 מכל מקום נעשים העדים הראשונים זוממים וּמְשַׁלְּמִין, משום 95
 דְּבְעֵידָנָא דְקָא מְסַהְדֵי נְבָרָא לֹא בְּרַתְּמָלָא הוּא - בשעת עדותם 96
 עדיין לא היה חייב הנידון את הקנס, לפי שעוד לא נתחייב על כך 97
 בבית דין, ויכול היה להודות ולהיפטר, ונמצא שזממו לחייבו 98
 ממון שלא כדין. אבל אם פָּאוּ שְׁנַיִם לבית דין ביום שלישי וְאָמְרוּ, 99
 בְּחַד בְּשִׁבְתָּא - ביום ראשון נִגְבַּ פְּלוֹנִי שׁוֹר אוּ שֶׁה וְטָבַח וּמָכַר, 100
 וכבר נִגְמַר דִּינוֹ בבית דין על כך לשלם ארבעה וחמשה, ולאחר 101
 מכן פָּאוּ שְׁנַיִם אחרים וְאָמְרוּ להם בְּחַד בְּשִׁבְתָּא - ביום ראשון 102
 אתם עֲמָנוּ הֵייתֶם, אֲבָל אִם פָּאוּ שְׁנַיִם שִׁבְתָּא נִגְבַּ פְּלוֹנִי שׁוֹר אוּ שֶׁה וְטָבַח 103
 וּמָכַר וְנִגְמַר דִּינוֹ בבית דין לשלם, ולא עוד, אֲלָא אֲפִילוּ אם אָמְרוּ 104
 המזימים בְּחַד בְּשִׁבְתָּא - ביום ראשון נִגְבַּ פְּלוֹנִי וְטָבַח וּמָכַר, וּבְתַרֵּי 105
 בְּשִׁבְתָּא - וביום שני נִגְמַר דִּינוֹ בבית דין לשלם, אין העדים 106
 הזוממים מְשַׁלְּמִין ממון לנידון, אף שעדותם שקר היתה, משום 107
 דְּבְעֵידָנָא דְקָא מְסַהְדֵי נְבָרָא בְּרַתְּמָלָא הוּא - בשעה שהעידו 108
 בבית דין ביום שלישי, כבר נתחייב הנידון תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעַה 109
 וחמשה בבית דין, ולא יכול היה להודות ולהיפטר, ונמצא שלא 110
 זממו להפסידו מאומה. 111
 שנינו במשנה, רַבִּי הֵוִידָה אוֹמֵר אִיסְטְמִית הִיא זוּ בּוֹ. 112

ללמוד מתיבות אלו שאין העדים נעשים זוממים עד שְׁתַּפְּרָה 1
 [תוסר] נִפְסָה שֶׁל עֵדוֹת, כלומר, עד שיתברר שגוף העדות שקר 2
 הוא, מאחר שלא היו העדים כלל באותו המקום. 3
 הגמרא מביאה כמה דינים שאמר רבא לגבי עדים זוממים: אָמַר 4
 רַבָּא, פָּאוּ שְׁנַיִם - שני עדים, וְאָמְרוּ בבית דין, בְּצַד מוֹרְחָא שֶׁל הַבְּיָרָה 5
 [טרקלין גדול] הָרַג פְּלוֹנִי אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְכֹאֵר אַחֲרָי מִכֵּן שְׁנַיִם 6
 אַחֲרָי וְאָמְרוּ לראשונים, כיצד אתם מעידים כן, וְהֵלֵא באותה 7
 השעה אתם בְּמַעֲרַב הַבְּיָרָה עֲמָנוּ הֵייתֶם, הוֹיִנֵּן - יש לבדוק 8
 ולראות, אִם בְּדִקְיָתִי בְּמַעֲרַב בְּיָרָה מִיתוּא הוּוּ לְמוֹרְחָא בְּיָרָה - אם 9
 כאשר עומדים בני אדם במערב הבריה יכולים הם לראות למזרח 10
 הבריה, אין אלו עדים זוממים, לפי שאין סתימה בין עדותם לעדות 11
 המזימים, שהרי יתכן הדבר שאכן עמדו באותה השעה במערב 12
 הבריה, ומשם ראו איך פלוני הורג את הנפש במזרחה, וְאִם לֹא 13
 - אך אם אין אדם יכול לראות ממערב הבריה למזרחה, הִרִי אִילוּ 14
 נעשים לעדים זוממים. 15
 שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא שִׁישׁ לוֹמַר כֵּן, וְמָה חִידַשׁ רַבָּא. משיבה 16
 הגמרא, מַהוּ דְתִימָא לִיחֻשׁ לְהוֹרָא בְּרִיאָ - שמתאמר שיש לחוש 17
 שמאור עיניהם של העדים בריא יותר משל שאר בני אדם, ולפיכך 18
 יכולים הם לראות ממערב הבריה למזרחה אף כששאר בני אדם 19
 אינם רואים, קְמַשְׁמַע לָן רַבָּא שאִין לְחוּשׁ לְכַךְ. 20
 וְאָמַר רַבָּא, פָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ בבית דין, כְּסוּרָא כְּצַפְרָא בְּחַד בְּשִׁבְתָּא 21
 - בעיר סורא בבוקר יום ראשון הָרַג פְּלוֹנִי אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְכֹאֵר שְׁנַיִם 22
 אַחֲרָי וְאָמְרוּ לעדים הראשונים, כְּפָנְיָא בְּחַד בְּשִׁבְתָּא - ביום 23
 ראשון בערב עֲמָנוּ הֵייתֶם בְּעִיר נְהַרְדְּעָא, הוֹיִנֵּן - יש לבדוק 24
 ולראות, אִי מְצַפְרָא לְפָנְיָא מְצִי אוֹיִל מְסוּרָא לְנְהַרְדְּעָא - אם מן 25
 הבוקר ועד הערב יכולים לילך מהעיר סורא לעיר נהרדעא, לא 26
 הוּוּ זוּמְמִין - אין העדים נעשים זוממים, מאחר שיתכן הדבר 27
 שראו את עדותם בבוקר יום ראשון בסורא, ולאחר מכן הלכו 28
 לנהרדעא ושהו בה באותו היום בערב, וְאִי לֹא - אך אם אין אדם 29
 יכול להגיע ביום אחד מסורא לנהרדעא, הוּוּ זוּמְמִין - הרי הם 30
 נעשים זוממים. 31
 שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא שִׁישׁ לוֹמַר כֵּן. משיבה הגמרא, מַהוּ דְתִימָא 32
 לִיחֻשׁ לְגַמְלָא פְּרָחָא - שמתאמר שיש לחוש שרכבו העדים על 33
 מין מיוחד של גמלים הנקראים 'גמלים פורחים' שהם קלים מאד 34
 במרוצתם כעוף הפורה, ועל ידי כן יכלו להגיע מסורא לנהרדעא 35
 באותו היום, קָא מְשַׁמַּע לָן רַבָּא שאִין לְחוּשׁ לְכַךְ. 36
 וְאָמַר רַבָּא, פָּאוּ שְׁנַיִם לבית דין ביום שלישי, וְאָמְרוּ, בְּחַד בְּשִׁבְתָּא 37
 - ביום ראשון הָרַג פְּלוֹנִי אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְכֹאֵר שְׁנַיִם אַחֲרָי וְאָמְרוּ 38
 לעדים הראשונים, כיצד אתם מעידים כן, והלא עֲמָנוּ הֵייתֶם בְּחַד 39
 בְּשִׁבְתָּא - ביום ראשון, ומוסיפים המזימים ואומרים, שאמנם אמת 40
 הדבר שהרג פלוני את הנפש, אך לא ביום ראשון היה המעשה, 41
 אֲלָא בְּתַרֵּי בְּשִׁבְתָּא - ביום שני הָרַג פְּלוֹנִי אֶת הַנֶּפֶשׁ, ולא עוד, אֲלָא 42
 אֲפִילוּ אם אָמְרוּ העדים המזימים שְׁבַעֲרֵב שִׁבְתָּא אוֹתוֹ פְּלוֹנִי אֶת 43
 הַנֶּפֶשׁ, ונמצא שהקדימו את היום שבו הרג לפני היום שאמרו 44
 הראשונים, מכל מקום העדים הראשונים נְהָרְגִין כְּדִין עֵדִים 45
 זוממים, ואין אומרים שהעידו על אדם שהוא חייב מיתה, משום 46
 דְּבְעֵידָנָא דְקָא מְסַהְדֵי נְבָרָא לֹא בְּרַתְּמָלָא הוּא - בשעה שהעידו 47
 את עדות השקר שלהם לא היה הנידון חייב מיתה, כיון שעדיין 48
 לא נתחייב על כך בבית דין, ונמצא שרצו לחייבו מיתה שלא כדין, 49
 ועל כך יש להורגם כדין עדים זוממים. 50
 שואלת הגמרא: מַאי קָא מְשַׁמַּע לָן רַבָּא בְּדִין זֶה, שאף על פי 51
 שהנידון מתחייב מיתה בבית דין על פי עדות האחרונים, מכל 52
 מקום נהרגים העדים הראשונים, הרי כבר תִּנְיָנָא - שנינו דין כעין 53
 זה במשנה להלן (א), שאם יש כמה עדים המעידים על אדם שחייב 54
 מיתה, ואינם רואים זה את זה בשעת מעשה, הרי אלו נידונים 55
 כשתי כיתות עדים שונות, וְלִפְיָכָה אם נְמַצְאָת אַחַת מֵהֶן [מן] 56

58 התורה שאם הרג בשוגג גולה, וממילא יש ללמוד מכאן שאף
59 האב המכה את בנו אם הרגו בשגגה גולה.
60 אָמַר לִיה רבא, בִּינן דָּאָם מִצָּא עֵץ חָטוּב (אינו חוטב) לְאוּ מִצְוָה,
61 הַשְּׁתָא נְמִי - גם עתה כשלא מצא חטוב לְאוּ מִצְוָה. כלומר, אי
62 אפשר לומר שהמקרא עוסק בחטיבת עצים של מצוה, לפי
63 שלעולם אין אופן של מצוה בחטיבת עצים. שאף החוטב עצים
64 עבור בניית סוכה או לצורך עצי המערכה אינו מקיים מצוה בעצם
65 החטיבה, שהרי אילו היה מוצא עצים חטובים כבר, ודאי שאין
66 מצוה בכך שילך לחטוב עצים אחרים, ולפיכך אף אם לא מצא
67 עצים חטובים והוצרך לחטוב בעצמו אין כאן קיום מצוה אלא
68 'הכשר מצוה', ועל כן ניתן ללמוד מן המקרא שאדם שעוסק
69 במצוה ממש והרג בשגגה אינו גולה.
70 הגמרא מקשה על דברי רבא מן המשנה: אֵיתִיבִיה רַבִּינָא לְרַבָּא,
71 שְׁנִינָא בְּמִשְׁנֵינוּ, יֵצֵא הָאָב הַמִּכֶּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרֵב הַרְוֵה אֶת תְּלָמִידוֹ,
72 וְשָׁלַח בֵּית דִּין, שְׂכַל אֵלוּ לְפִי שְׁעוּסִיקָם בְּמִצְוָה אִינֵם גּוֹלִים אִם
73 הרגו בשגגה. ולכאורה יש לתמוה, מדוע יש לדון את האב המכה
74 את בנו כעוסק במצוה, לִימָא - הרי יש לומר בזה את הסברא
75 שאמר רבא לגבי חטיבת עצים, דְּבִינן דְּאִילוּ נְמִיר לְאוּ מִצְוָה הַשְּׁתָא
76 נְמִי לְאוּ מִצְוָה - שמאחר ואילו היה הבן לומד כראוי לא היה האב
77 מצוה להכותו, נמצא שאף בשעה שעדיין לא למד אין בהכאתו
78 אלא משום הכשר מצוה, ואם כן, מדוע אין האב גולה אם הרגו
79 בשגגה.
80 השיב רבא לרבינא: אין העניינים דומים זה לזה, הָתָם - שם לגבי
81 האב המכה את בנו, אָף עַל גַּב דְּנְמִיר - אף אם הבן לומד כראוי,
82 יש מצוה על האב להכותו, דְּכָתִיב (משלי כו יז) 'יִפְרֹ בֶגֶד וְיִנְחֶה וְיִתֵּן
83 מְעַדְנִים לְנַפְשׁוֹ', ונמצא שיש כאן מצוה גמורה ולא רק הכשר
84 מצוה, ועל כן אם הרגו האב לבנו בשגגה בשעה שהכהו אינו
85 גולה.
86 הָדִיר אָמַר רַבָּא - לאחר מכן שב רבא ואמר, לְאוּ מִלְּתָא הִיא דְּאָמְרִי
87 - אין הדבר כפי שאמרת, כלומר, לא היה לי להשיב לו שאין
88 מצוה בחטיבת עצים, אלא היה לי להשיבו ראייה טובה מזו מן
89 המקרא עצמו, שבהכרח אין הוא עוסק בחטיבה של מצוה, שהרי
90 נאמר (דברים ט ז) 'וְאִשְׁרֵי יָבֵא אֶת רַעְיוֹ בִּיעַר לְחֹטֵב עֵצִים, וְיֵשׁ
91 לְלַמּוֹד מִן תִּיבַת 'אִשֶׁר' שֶׁהִדְבַר תְּלוּי בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁל הָאָדָם. (מה יער)
92 דְּאִי בְּעֵי עֵייל וְאִי בְּעֵי לֹא עֵייל - שאם רוצה הוא נכנס לתוך היער
93 ואם אינו רוצה אינו נכנס, וְאִי סְלִקָא דְּעֵתָהּ - ואם תעלה על דעתך
94 שהכתוב עוסק בחטיבה של מִצְוָה, אם כן, מִי סְבִינָא דְּלֹא עֵייל -
95 האם יכול הוא שלא להכנס ליער, הלא חייב הוא לחטוב עצים
96 לצורך מצוה. אלא בהכרח צריך לומר שאין הכתוב עוסק אלא
97 בחטיבה של רשות, ולפיכך יש ללמוד מן המקרא שאם הרג
98 בשגגה על ידי עשיית מצוה אינו גולה.
99 הגמרא מקשה על דברי רבא הסובר שתיבת 'אשר' משמעותה
100 שהדבר תלוי ברצונו: אָמַר לִיה רַב רַב אָדָא בַר אַהֲבָה לְרַבָּא, כָּל תִּיבָא
101 דְּכָתִיב 'אִשֶׁר' דְּאִי בְּעֵי הוּא - האם בכל מקום שנוקט הכתוב בלשון
102 'אשר' הכוונה בזה שהדבר תלוי ברצונו של האדם, אָלָא מְעַתָּה
103 כיצד ניתן לבאר את המקרא שנאמר לגבי אדם טמא הנכנס
104 למקדש (במדבר ט כ) 'וְאִישׁ אִשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא, וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
105 הַהוּא מִתּוֹךְ הַקֹּדֶשׁ, כִּי אֵת מִקְדָּשׁ ה' טְמָא'. דהיינו, שאדם טמא
106 שלא נטהר מטומאתו ונכנס לבית המקדש חייב כרת. ולדבריך יש
107 לומר, שמאחר ונקט הכתוב 'אשר יטמא' אין הוא עוסק אלא
108 באדם דְּאִי בְּעֵי מִיטְמָא אִי בְּעֵי לֹא מִיטְמָא - שאם רוצה נטמא ואם
109 אינו רוצה אינו נטמא, שאדם בזה אם נכנס לבית המקדש
110 כשטומאתו עליו חייב כרת, אבל המתעסק במִצְוָה דְּלֹא סְבִי
111 דְּלֹא מִיטְמָא - שאינו רשאי שלא להיטמא לו, הִכֵּי נְמִי דְּפִטְטוּר -
112 האם אכן הוא יהיה פטור מכרת, אם נכנס לבית המקדש בטומאה.
113 השיב לו רבא: שְׂאֵנִי הָתָם - שונה הדבר שם לגבי טומאה, דְּאָמְרִי
114 קָרָא - שאמר הכתוב (במדבר ט יז)

1 שכבר נזרק האבן או הברזל. מִכָּאֵן אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, אִם
2 מְשִׁיבָתָהּ - לאחר שיצאה האבן מִיָּדוֹ שֶׁל הַהוֹרֵג הוֹצִיא הָלָה
3 [וְהַנְהַרְג] אֶת רֵאשִׁיו מִן הַחֶלְוִן וְקִבְּלָהּ, פְּטוּר הַהוֹרֵג מִגְּלוּת.
4 הגמרא מקשה על דברי הברייתא: לְמִימָרָא - האם חפץ אתה
5 לומר, דְּמִצְוָה מְעִיקָרָא מְשַׁמְעַ - שבכל מקום שנאמרה תיבת
6 'ומצא' הכוונה בזה היא שכבר היה מצוי מקודם לכן, וְרַמְזִינָהּ -
7 והרי יש להקשות על כך מברייתא, הַדּוֹרֶשֶׁת אֶת דְּבַרִּי הַכְּתוּב
8 וְגַבִּי גְאוּלַּת שְׂדֵה אַחֻזָּה (ויקרא כה כו), 'וְאִישׁ כִּי לֹא יִדְּהָ לֹו גֵּאֵל
9 וְהִשְׁגִּיהָ יָדוֹ וּמְצָא כִּדֵּי גֵּאֵלְתוֹ', דהיינו, שאם מכר אדם את שדה
10 אַחֻזְתּוֹ, וְאֵין לוֹ קָרֹב שִׁיגְאָל אֶת הַשְּׂדֵה עִבְרוֹ, אִזִּי אִם לֹאחַר מִכֵּן
11 הִשְׁגִּיהָ יָדוֹ מֵעוֹת כְּדִי סָכּוּם הַפְּדִיּוֹן, יִכּוּל הוּא לְפַדּוֹת אֶת שְׂדֵהוּ
12 מִיַּד הַקּוֹנֵה, וּמְדִיִּיקַת הַבְּרִייתָא וּמְצָא פְּרָט מְצָוִי כִּבְר, דהיינו,
13 שאין אדם יכול לפדות את שדהו מיד הקונה ממנו, אלא אם כן
14 לא היו המעות מצויות בידו בשעה שמכר השדה, אך אם היו אותן
15 המעות בידו באותה השעה, אינו רשאי לכופף את הקונה לשוב
16 ולמכור לו את שדהו. ומכאן יש ללמוד שְׂלֹא יִמְכּוּר בְּחֻזֶּק וְיִגְאֹל
17 פְּקָדוֹב, בְּרַעְיָה וְיִגְאֹל בְּיָפֵה, כלומר, אם מכר אדם מאחוזתו, ואין
18 בידו מעות לפדותה, ולפי שחפץ מאד לפדותה הרי הוא מוכר
19 שדה אחרת שיש ברשותו שרחוקה היא ממקום מגוריו, ורוצה
20 לפדות בדמים שיקבל עבורה את השדה שמכר מתחילה, שקרובה
21 היא למקום מגוריו, או שמוכר שדה רעה כדי לגאול את
22 הראשונה שיפה היא, אינו רשאי לעשות כן, לפי ששדות אלו היו
23 בידו כבר בשעה שמכר את השדה הראשונה, ואין אנו קוראים
24 בהן 'ומצא' כדי גאולתו.
25 ויש להוכיח מדברי הברייתא, שתיבת 'ומצא' היינו שמצא דבר
26 חדש שלא היה ברשותו עד עתה, וכיצד ניתן לפרש את המקרא
27 'ומצא את רעהו' שהכוונה היא באופן שהיה רעהו מצוי כבר
28 באותו המקום.
29 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, הָכָא מְעַנְיִינָה דְּקָרָא וְהָתָם מְעַנְיִינָה
30 דְּקָרָא, כלומר, תיבת 'ומצא' מתפרשת בין על דבר שהיה מצוי
31 כבר ובין על דבר חדש שנמצא מעתה, אלא שיש לפרשה בכל
32 מקום לפי הכתוב שנאמר באותו עניין. הָתָם מְעַנְיִינָה דְּקָרָא - שם
33 לגבי גאולת שדה אחרת יש לפרשה על פי הענין הכתוב בו, ושם
34 נאמר (ויקרא כה כו) 'וְהִשְׁגִּיהָ יָדוֹ וּמְצָא', ולפיכך יש לומר 'ומצא'
35 דְּוִמְיָא דְּהִשְׁגִּיהָ יָדוֹ, יש לפרש את תיבת 'ומצא' כפי משמעות
36 התיבות 'והשיגה ידו', מֵה 'הִשְׁגִּיהָ יָדוֹ' הַכוּונָה בּוֹה מְהַשְׁתָּא -
37 שהשיג עבשיו מעות שלא היו ברשותו עד עתה, אָף מְצָא נְמִי
38 מְהַשְׁתָּא - יש לפרשה גם כן שמצא ידו עבשיו, ולפיכך אינו יכול
39 לגאול השדה במעות שכבר היו ברשותו בשעת מכירת השדה.
40 הָכָא מְעַנְיִינָה דְּקָרָא - ואילו כאן לגבי דין גלות גם יש לפרש מענין
41 הכתובים, ובאן נאמר (דברים ט ז) 'וְאִשְׁרֵי יָבֵא אֶת רַעְיוֹ בִּיעַר וְגו'
42 וּמְצָא, ולפיכך יש לומר 'ומצא' דְּוִמְיָא דְּעֵי, מֵה יַעַר מִיַּד דְּאִיתִיה
43 מְעִיקָרָא - כשם שהיער עמד באותו מקום מקודם לכן, אָף וּמְצָא
44 נְמִי מִיַּד דְּאִיתִיה מְעִיקָרָא - אף את תיבת 'ומצא' יש לפרשה על
45 הנהרג שעמד שם מתחילה, אך אם הוציא את ראשו רק לאחר
46 שזרק הלה את האבן, אין ההורג גולה.
47 שנינו במשנה, הַזּוֹרֵק אֶת הַהֶגֶן וְכוּ', אִבָּא שְׂאוּל אוֹמַר, מַה חֻטַּבַּת
48 עֵצִים רְשׁוּת אָף כֵּל רְשׁוּת, יֵצֵא הָאָב הַמִּכֶּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרֵב הַרְוֵה
49 אֶת תְּלָמִידוֹ, וְשָׁלַח בֵּית דִּין.
50 הגמרא מבררת מנין לאבא שְׂאוּל שהמקרא עוסק בחטיבת עצים
51 של רשות: אָמַר לִיה הֵהוּא מְרַבֵּן [ואחד מן החכמים] לְרַבָּא, מִמָּא
52 דְּמְחַטְבֵּת עֵצִים דְּרְשׁוּת - מנין לאבא שְׂאוּל שהמקרא עוסק
53 בחטיבת עצים של רשות, ולפיכך יש ללמוד משם שהעוסק
54 במצוה והרג בשגגה אינו גולה, דְּלִמָּא מְחַטְבֵּת עֵצִים דְּסוּפָה
55 וּמְחַטְבֵּת עֵצִים דְּמְעַנְיָה - הרי יתכן לומר שהכתוב עוסק באדם
56 שבא ליער לחטוב עצים עבור בניית סוכה, או לצורך עצי
57 המערכה, וְאִפְּלִיזוּ הִכֵּי אָמַר רַבְּמַנָּא לְיָגִיל - ואף על פי כן אמרה

54 חייב לשלם. **כָּאן** – הברייתא הפוסרת את האדם העולה בסולם
 55 כוונתה לענין גלות, כלומר, באופן שהרגה השליבה אדם, שבוה
 56 אין לחייב את העולה בסולם לגלות לעיר מקלט, לפי שהרג בדרך
 57 עליה.
 58 **איבעית אימא** – ואם תרצה אמור בזה תירוץ נוסף. **הא וְהא** – שתי
 59 הברייתות כוונתן לענין גלות, ולא קשׁיא – ומכל מקום אין
 60 להקשות סתירה בין הברייתות, לפי שהן עוסקות באופנים שונים.
 61 **הא** – הברייתא המחייבת עוסקת באופן **דְּאִתְלִיעַ** – שהתליעה
 62 השליבה, ולפיכך כשדרס עליה האדם נכפפה תחתיו, ונמצא שיש
 63 כאן דרך ירידה וחייב גלות. **הא** – הברייתא הפוסרת עוסקת בדללא
 64 **אִתְלִיעַ** – שלא התליעה השליבה, ונמצא שכשדרס עליה האדם
 65 לא נתכופפה כלל, ולפיכך אין כאן דרך ירידה ופטור מגלות.
 66 **ואיבעית אימא** – ואם תרצה אמור בזה תירוץ נוסף. **הא וְהא דלא**
 67 **אִתְלִיעַ** – שתי הברייתות עוסקות באופן שלא התליעה השליבה,
 68 ולא קשׁיא – ומכל מקום אין להקשות סתירה ביניהן, **הא** –
 69 הברייתא הפוסרת מגלות עוסקת באופן **דְּמִיִּהֲדַק** – שהיתה
 70 השליבה מהודקת היטב בנקבי הסולם, ונמצא שכאשר עלה עליה
 71 האדם לא זזה ממקומה ולא נכפפה תחתיו, ואין כאן דרך ירידה,
 72 ולפיכך אינו גולה. **וְהא** – הברייתא המחייבת גלות עוסקת באופן
 73 **דְּלא מִיִּהֲדַק** – שאין השליבה מהודקת היטב בנקבי הסולם, ונמצא
 74 שכאשר עלה עליה האדם נכפפה תחתיו, והרי זה דרך ירידה
 75 וחייב גלות.

משנה

76 נאמר במקרא (דברים טו ה) **וְאָשֶׁר יָבֵא אֶת רֵעֵהוּ בַיַּעַר לְחַטֵּב עֵצִים,**
 77 **וְנִדְּהָהּ יָדוֹ בַּגֵּרָה לְכַרֵּת הָעֵץ, וְנָשַׁל הַבְּרִזָּל מִן הָעֵץ וַיִּמְצָא אֶת**
 78 **רֵעֵהוּ וַיָּמָת, הוּא נָנוֹס אֶל אַחַת הָעֵרִים הָאֵלֶּה וְחָיָה. וְנַחֲלוּקָתָם נִתְּנָם**
 79 **בְּבִיאור הַתִּיבּוֹת וְנָשַׁל הַבְּרִזָּל מִן הָעֵץ, וְכִתּוּבָהּ מִמְּחֻלּוֹקֵת זֶה,**
 80 **שֶׁתּוּבָרָה בַּגְּמָרָא, נַחֲלוּקוּ בַּמִּשְׁנָה זֶה בְּשֵׁנֵי אֹפְנִים הָאֵם יֵשׁ בְּהֵם דִּין**
 81 **גְּלוּת אוֹ לֹא.**
 82 המשנה מונה שני אופנים שנחלקו רבי וחכמים: האופן הראשון.
 83 אדם שבא ליער לחטוב עצים, וכשהניף את הגרזן לכרות עץ
 84 **נִשְׁמַט הַבְּרִזָּל שֶׁל הַגְּרוּן מִקַּתוֹ** – מן הבית יד שלו, והרג אדם. רבי
 85 **אָמַר, אֵינּוּ גּוֹלָה לְעִיר מִקְלַט, וְהַכְּמִים אֹמְרִים גּוֹלָה.**
 86 האופן השני. אדם שבא ליער לחטוב עצים, וכשהניף הגרזן לכרות
 87 עץ ניתו קיסם מן העץ **הַמִּתְבַּקֵּעַ** ופגע באדם אחר והרגו. רבי **אָמַר,**
 88 **גּוֹלָה לְעִיר מִקְלַט, וְהַכְּמִים אֹמְרִים אֵינּוּ גּוֹלָה.**

גמרא

89 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את שיטתו של רבי: **תַּנְיָא**
 90 **בְּבִרְיָתָא, אָמַר לְהֵם רַבִּי לְהַכְּמִים, וְכִי נִתְּמַר בַּמִּקְרָא וְנָשַׁל הַבְּרִזָּל**
 91 **מֵעֵצוֹ, כְּלוּמַר מִן הַבַּיִת יָד שְׁלוֹ, שְׁלִפִּיכָּ אַתָּם אֹמְרִים שְׂגוּלָה**
 92 **בְּאֹפֶן כּוּזָה, וְהֵלֵא לָא נִתְּמַר כֵּן, אֱלָא כִּי נִאֲמַר וְנָשַׁל הַבְּרִזָּל מִן**
 93 **הָעֵץ, וְלִפִּיכָּ יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת הַמִּקְרָא שֶׁעַל יְדֵי הַגְּרוּן נִיתוּ קִיסָם מִן**
 94 **הָעֵץ וְהָרָג, וּבְאֹפֶן כּוּזָה אִמְרָה הַכְּתוּב שֶׁבַע הַגְּרוּן גּוֹלָה לְעִיר**
 95 **מִקְלַט, אֲךָ אִם נִשְׁמַט הַבְּרִזָּל מִקַּת הָעֵץ שְׁלוֹ אֵינּוּ גּוֹלָה.**
 96 וממשיך רבי ואומר, וְעוֹד רֵאִיָּה יֵשׁ לִי לְדַבְּרִי, נִתְּמַר בַּפְּסוּקִים זֶה עֵץ
 97 **לְמִטָּה** – בהמשך הפסוק, וְנָשַׁל הַבְּרִזָּל מִן הָעֵץ, וְנִתְּמַר עֵץ לְמַעַלָּה
 98 – מִקְדוּם לְכֵן, לְכַרֵּת הָעֵץ, וְיֵשׁ לְלַמּוֹד תִּיבּוֹת אֵלּוֹ זֶה מִזוּ בִּגְזִירָה
 99 **שׁוּדָה, מִתְּ עֵץ הָאָמֹר לְמַעַלָּה הַכוּוּנָה כּוּזָה הִיא מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ,**
 100 **דְּהֵינֵי הָעֵץ שְׁאוֹתוֹ בִּיקֵּשׁ בַּעַל הַגְּרוּן לְכַרֵּת, אֲפִּי עֵץ הָאָמֹר לְמִטָּה**

1 **הַקֶּצֶב, וְאִם כֵּן הִקְבֵּא נִמְי** – אף התיבות שלא בדרך ירידתו אינו
 2 **גּוֹלָה לְאִתְיָוִי** – לרבות את דין הקצב הן באות, ואי אפשר לדייק
 3 **מִדֵּן לְעֵנִי יִרְדֵּה לְצוֹרֵךְ עֲלֵיהָ.**
 4 **וְעַתָּה מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא מָה הוּא דִּין הַקֶּצֶב: דְּתַנְיָא בְּבִרְיָתָא, קֶצֶב**
 5 **שְׁהִיָּה מְקַצֵּב** – היה מחתך את עצמות הבהמה בסכין גדול, והרג
 6 **בְּשִׁגְגָה בְּדֶרֶךְ עֲבוּדָתוֹ, מִצִּינוּ בּוּזָה לְכֹאֲרָה סְתִירָה בֵּין הַבְּרִייתוֹת.**
 7 **תַּנְיָא הָרָא** – בברייתא אחת שנינו, שאם הרג כשהכה בסכין לְפָנָיו,
 8 **חַיִּיב גְּלוּת, וְאִם הָרָג כְּשֶׁהִכָּה לְאַחֲרָיו, פְּטוּר מִגְּלוּת. וְתַנְיָא אִתְדָּךְ** –
 9 **וּבְבִרְיָתָא אַחֲרָת שְׁנִינוּ, שְׁאִם הָרָג לְאַחֲרָיו חַיִּיב גְּלוּת, וְאִם הָרָג**
 10 **לְפָנָיו פְּטוּר. וְתַנְיָא אִתְדָּךְ** – ובברייתא שלישית שנינו, שפין אם הרג
 11 **לְפָנָיו וּפִין אִם הָרָג לְאַחֲרָיו חַיִּיב גְּלוּת, וְתַנְיָא אִתְדָּךְ** – ובברייתא
 12 **רְבִיעִית שְׁנִינוּ, שְׁפִין אִם הָרָג כְּשֶׁהִכָּה לְפָנָיו וּפִין אִם הָרָג כְּשֶׁהִכָּה**
 13 **לְאַחֲרָיו, פְּטוּר. וְלֹא קֶשְׁיָא** – ואין להקשות סתירה בין הברייתות,
 14 **לְפִי שֶׁכָּל אַחַת מֵהֵן עוֹסֶקֶת בְּאֹפֶן אַחֵר, אֲךָ הִכַּל מוֹדִים שְׁבִדְרָךְ**
 15 **יִרְדֵּה גּוֹלָה וּבְדֶרֶךְ עֲלֵיהָ אֵינּוּ גּוֹלָה. כָּאֵן** – הברייתא הראשונה
 16 **עוֹסֶקֶת בִּירִידָה שְׁלִפְנָיו וְעֲלֵיהָ שְׁלִאֲחֲרָיו** – שהשפיל הקצב את ידיו
 17 **לְפָנָיו, כְּדִי שִׁיכַל לְהִרְיָמָם בְּכַח לְאַחֲרָיו, וְהַדִּין בּוּזָה הוּא שְׁאִם**
 18 **הָרָג כְּשֶׁהוֹרִיד אֶת יָדָיו לְפָנָיו חַיִּיב גְּלוּת, שְׁהָרִי בְּדֶרֶךְ יִרְדֵּה הָרָג,**
 19 **אֲךָ אִם הָרָג כְּשֶׁהֲעֵלָה אֶת יָדָיו לְאַחֲרָיו פְּטוּר מִגְּלוּת, שְׁהָרִי דֶרֶךְ**
 20 **עֲלֵיהָ הִיא. כָּאֵן** – הברייתא השניה עוסקת בְּעֲלֵיהָ שְׁלִפְנָיו וּיְרִידָה
 21 **שְׁלִאֲחֲרָיו** – שהוריד את ידיו מאחוריו כתפיו, על מנת שיוכל
 22 **לְהֵעֲלוֹתָם בְּכַח וְלַהֲכּוֹת לְפָנָיו, וּבּוּזָה הַדִּין הוּא שְׁאִם הָרָג**
 23 **כְּשֶׁהֲשִׁפִּיל יָדָיו לְאַחֲרָיו חַיִּיב, שְׁהָרִי דֶרֶךְ יִרְדֵּה הִיא, וְאִם הָרָג**
 24 **כְּשֶׁהֲעֵלָה בְּכַח לְפָנָיו פְּטוּר, שְׁהָרִי דֶרֶךְ עֲלֵיהָ הִיא. כָּאֵן** – הברייתא
 25 **הַשְּׁלִישִׁית עוֹסֶקֶת בִּירִידָה שְׁלִפְנָיו וְשְׁלִאֲחֲרָיו** – שהשפיל ידיו
 26 **לְאַחֲרָיו עַל מִנַּת הַלְּכּוֹת לְפָנָיו, או כְּשֶׁהֲשִׁפִּיל יָדָיו לְפָנָיו כְּדִי**
 27 **לְהַכּוֹת לְאַחֲרָיו, שְׁבִשְׁנֵי אֹפְנִים אֵלּוֹ חַיִּיב גְּלוּת, לְפִי שְׁבִדְרָךְ**
 28 **יִרְדֵּה הֵם. כָּאֵן** – הברייתא הרביעית עוסקת בְּעֲלֵיהָ שְׁלִפְנָיו וְשְׁלִאֲחֲרָיו
 29 **אִתְדָּךְ** – שהרג בדרך עליה לפניו או לאחוריו, שבשני אופנים אלו
 30 **פְּטוּר מִגְּלוּת.**
 31 **וּמַעַתָּה יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן אֶת הַכֹּלָל שֶׁנִּכְתַּב בַּמִּשְׁנָה, 'כָּל שְׁבִדְרָךְ**
 32 **יִרְדֵּתוֹ גּוֹלָה' הֵינּוּ בְּאֹפֶן שֶׁהֲשִׁפִּיל יָדָיו לְפָנָיו או לְאַחֲרָיו, שְׁאִף**
 33 **שְׁכוּוֹנָתוֹ בּוּזָה שִׁיכַל לְהֵעֲלוֹת וְלַהֲכּוֹת בְּכַח, מְכַל מִקּוּם הָרִי זֶה**
 34 **יִרְדֵּה לְצוֹרֵךְ עֲלֵיהָ וְחַיִּיב גְּלוּת, וְאֵילּוֹ מָה שֶׁנִּאֲמַר 'וְשֹׁלָא בְּדֶרֶךְ**
 35 **יִרְדֵּתוֹ אֵינּוּ גּוֹלָה', הֵינּוּ בְּאֹפֶן שֶׁהֲעֵלָה יָדָיו בְּכַח לְפָנָיו או**
 36 **לְאַחֲרָיו, שְׁאֵינּוּ גּוֹלָה לְפִי שְׁדֶרֶךְ עֲלֵיהָ הִיא, אֲפִּי אִם כּוּוֹנָתוֹ לְצוֹרֵךְ**
 37 **יִרְדֵּה.**
 38 **הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְתַלּוֹת אֶת סְפִיקוֹ שֶׁל רַבִּי אַבְהוּ לַגְּבִי נִשְׁמַטָּה**
 39 **הַשְּׁלִיבָה בְּמִחְלּוֹקֵת תְּנַאִים: לְמִטָּה כְּתַנְיָא** – לכאורה יש לומר
 40 **שֶׁנַּחֲלוּקוּ תְּנַאִים בְּעֵנִין זֶה. שְׁהָרִי שְׁנִינוּ, שְׁאִם הָיָה אִדָּם עוֹלָה פְּסוּלָם**
 41 **וְנִשְׁמַטָּה שְׁלִיבָה מִתְּחִתָּיו וּנְפִלָה וְהָרָגָה, תַּנְיָא הָרָא** – שנינו בברייתא
 42 **אַחַת שֶׁחַיִּיב גְּלוּת, וְתַנְיָא אִתְדָּךְ** – ושנינו בברייתא אחרת שְׁפְטוּר.
 43 **מֵאִי לָאוּ פְּהָא קָא מִיִּפְלְגִי** – האם אין לומר שנחלקו בענין זה, דְּמָר
 44 **כְּכִר** – התנא של הברייתא האחת סובר שדרך ירידה היא, ולפיכך
 45 **גּוֹלָה, וְמָר כְּכִר** – והתנא של הברייתא השניה סובר שדרך עליה
 46 **הִיא וּפְטוּר.**
 47 **דוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא** – אין הכרח לפרש כן, אלא יתכן לומר שאין
 48 **מִחְלּוֹקֵת בֵּין הַבְּרִייתוֹת, וְדִבְלוּ עֲלֵמָא** – ולדעת הכל דרך עליה
 49 **הִיא, וְלֹא קֶשְׁיָא** – ואין להקשות סתירה בין הברייתות, לפי שכל
 50 **אַחַת עוֹסֶקֶת בְּדִין אַחֵר, כָּאֵן** – הברייתא המחייבת כוונתה לענין
 51 **נִיזְקָה, שְׁאִם הַשְּׁלִיבָה שֶׁנִּפְלָה מִן הַסּוּלָם לֹא הָרָגָה אִדָּם אֵלּא רַק**
 52 **הַיִּיקָתוֹ, חַיִּיב הָעוֹלָה בְּסוּלָם בְּתוּשַׁת הַנּוֹקִים, לְפִי שְׁלִעֵנִין נּוֹקִים**
 53 **אֵין חִילּוּק בֵּין שׁוּגַג לְמוּיָד וּבֵין דֶּרֶךְ עֲלֵיהָ לְיִרְדֵּה, אֵלּא בְּכָל עֵנִין**

51 במזיד נידון בסייף, שהיא מיתה חמורה מחנק, וממילא ההורג את
 52 אביו [בשונג] שנגנת סייף הוא, וְשִׁנְגַת סַיִף מְצִינָה בתורה שניתנה
 53 לְכַפְּרָה בגלות, ועל כן ההורג את אביו בשגגה גולה לעיר מקלט.
 54 הגמרא מביאה תירוץ נוסף על הסתירה בין המשנה לברייתא:
 55 רָבָא אָמַר, אין להקשות סתירה בין המשנה לברייתא, לפי
 56 שהברייתא אינה עוסקת בכך ההורג את אביו בשוגג, אלא בכך
 57 העושה חבורה באביו בשוגג, ועל כך היא דורשת מן המקרא
 58 'מכה נפש' שרק ההורג בשגגה גולה, פָּרַט לְאָדָם הַעוֹשֶׂה חֲבוּרָה
 59 בְּאָבִיו בְּשׁוֹנֵג שאינו גולה. והוצרכה הברייתא להשמיענו זאת,
 60 מפני דְּסֻלָּא דְעֵתָא דְאִינְיָא – סבורים היינו לומר, דְּפִיּוֹן דְּכַמְיִד בְּר
 61 קְטִילָא הוּא – מאחר שהעושה חבורה באביו במזיד נהרג, אזי
 62 העושה חבורה בְּשׁוֹנֵג נְפִי לִיְהִי – יגלה אף הוא לעיר מקלט, קָא
 63 מְשַׁמְעֵנָא לָן הברייתא שאין אומרים כן, שלא נאמר דין גלות אלא
 64 בהורג בשגגה ולא בשאר חייבי מיתות שווגים.
 65 שנינו במשנה, הַפֵּל גּוֹלִין עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ' וישראל גולין על
 66 ידיהן. מבררת הגמרא: הַפֵּל גּוֹלִין עַל יְדֵי הַרְיַגַת יִשְׂרָאֵל, לְאִיתּוּי
 67 מֵאֵי – לרבות את מי באה המשנה.
 68 מבארת הגמרא: כוונת המשנה לְאִיתּוּי – לרבות עֶבֶד כְּנַעֲנִי וְכוּתִי,
 69 שהרגו ישראל בשוגג, או שהרגם ישראל בשוגג, שיש בהם חוב
 70 גלות. תִּנְיָנָא לְהָא דְתַנּוּ רַבִּינָן – שנינו אם כן במשנתנו את הדין
 71 ששנו חכמים בברייתא, עֶבֶד וְכוּתִי גּוֹלֵה וְלוֹקֵה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֵן
 72 יִשְׂרָאֵל גּוֹלֵה וְלוֹקֵה עַל יְדֵי בּוֹתֵי יְעֶבֶד.
 73 עתה מבררת הגמרא את כוונת הברייתא לענין 'לוקה'. מקשה
 74 הגמרא: שְׁלֵמָא – הברייתא מבוארת במה שאמרה שְׁעֶבֶד וְכוּתִי
 75 גּוֹלֵה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וכמו כן הוא לוקה על ידו, שמה שנאמר
 76 שְׁעֶבֶד וְכוּתִי גּוֹלֵה, היינו באופן דְּקַטְלָא – שהרג העבד או הכותי
 77 את ישראל בשגגה, ומה שנאמר שְׁלוֹקֵה, היינו באופן דְּלַמְיִיָּה –
 78 אם קילל את ישראל בשם. אֵלָא יִשְׂרָאֵל כִּיצַד הוּא גּוֹלֵה וְלוֹקֵה עַל
 79 יְדֵי בּוֹתֵי, בְּשֻׁלְמָא גּוֹלֵה דְּקַטְלָא – לענין גלות מבואר כיצד הוא
 80 גולה על ידי כותי, דהיינו אם הרג את הכותי בשגגה, אֵלָא לֹאֵה לֹאֵה
 81 אִמְרֵי – אך לגבי דין מלקות מדוע לוקה ישראל על ידי כותי, הרי
 82 אם מדובר באופן דְּלַמְיִיָּה – שקילל את הכותי בשם, מכל מקום
 83 אינו לוקה, שהרי אמרה תורה (שמות כב כו) 'וְנִשְׂאִי כְעַמְּךָ לֹא תֹאמֵר',
 84 ודרשו חכמים מתיבת 'בעמך', שרק בְּאָדָם שְׁעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה עַמְּךָ
 85 אסור לקללו, דהיינו אדם שמתנהג כמנהג ישראל, אך בכותי
 86 שאינו נוהג כישראל לא נאמר דין זה, ונמצא שהמקללו אינו
 87 לוקה.
 88 מתרצת הגמרא: אֵלָא אָמַר רַב אֶהָא בְּר יַעֲקֹב, כוונת הברייתא
 89 בישראל לוקה על ידי כותי, היינו בְּגוֹן שְׁהַעֲדִי בּוּ הישראל בכותי
 90 בפני בית דין שהוא חייב מלקות, וְהוּם, ועתה יש להלקות את
 91 המעיד כדי לקיים בו את מצות התורה (דברים יט ט) 'וְעֵשִׂיתֶם לוֹ
 92 כְּאִשֶּׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו', ונמצא שלוקה הוא על ידו.
 93 מקשה הגמרא: דְּבִקּוּתִיָּה – ובדומה לזה צריך לומר גם לְנִיב עֶבֶד
 94 שלוקה על ידי ישראל, בכגון שְׁהַעֲדִי בּוּ העבד בישראל שהוא חייב
 95 מלקות וְהוּם, וכיצד יתכן לומר כן, וכי עֶבֶד בְּר עֲדוּת הוּא – האם
 96 הוא כשר לעדות. ובהכרח אי אפשר לבאר את דברי הברייתא
 97 שלוקה על ידי עדות בבית דין.
 98 אֵלָא אָמַר רַב אֶהָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא, הָכָא בְּמֵאֵי עַקְבִּין – הברייתא
 99 עוסקת בְּגוֹן שְׁהַעֲדִי הישראל לעבד וכותי, או שהם הכו את
 100 הישראל, הָכָא

1 הָאֵב גּוֹלֵה עַל יְדֵי הַרְיַגַת הַבֵּן. מקשה הגמרא: וְהָאֶמְרַת – והרי שנינו
 2 במשנה לעיל (ע"א), יֵצֵא הָאֵב הַמֵּכָה אֶת בְּנוֹ והרגו בשגגה, שאינו
 3 גולה על ידו, לפי שעסק במצות חינוכו, והרי זה סותר לדברי
 4 המשנה כאן שהאב גולה בהריגת בנו.
 5 מתרצת הגמרא: משנתנינו עוסקת באב המכה את בנו לאחר דְּנִמְיִד
 6 – שכבר למד כל צרכו, ואין האב מצווה להכותו, ונמצא שאינו
 7 עוסק במצוה, ולפיכך אם הרגו בשגגה גולה.
 8 שבה הגמרא ומקשה: וְהָאֶמְרַת – והרי נתבאר לעיל, דָּאֵף עַל גַּב
 9 דְּנִמְיִד מְצוּהָ קַעְבִּיד – שאף על פי שהבן לומד כשורה מצווה האב
 10 להכותו, ואם כן עדיין מצוה היא, ומדוע גולה על ידו.
 11 מתרצת הגמרא: משנה זו אינה עוסקת באב המלמד את בנו תורה,
 12 אלא בְּשׁוֹלְיָא דְנִמְיִד – תלמיד של נגרים, דהיינו, שהאב מלמדו
 13 אומנות הנגרים, ובלימוד זה אין האב מצווה להכות את בנו,
 14 ולפיכך אם הכהו לייסרו והרגו בשגגה הרי זה גולה עליו.
 15 שבה הגמרא ומקשה: שׁוֹלְיָא דְנִמְיִד, חֵיוֹתָא הִיא דְלַמְדִּיהָ – הרי האב
 16 מלמד את בנו את אומנות הנגרים לצורך חיותו ופרנסתו, ואף זו
 17 מצוה היא, שחייב האב ללמד את בנו אומנות, וכשמכחו כדי
 18 שילמד האומנות הרי זה לצורך מצוה, ומדוע גולה על ידו.
 19 מתרצת הגמרא: שמשנתנינו עוסקת בדְּנִמְיִד אוּמְנוּתָא אֶחְרִיתִי –
 20 שכבר למד הבן אומנות אחרת, ודי לו בה לצורך חיותו, ומעתה
 21 אין האב מצווה עוד ללמדו אומנות, ולפיכך כשמלמדו האב כעת
 22 את אומנות הנגרים והכהו על שאינו לומד כראוי והרגו בשגגה,
 23 הרי זה גולה על ידו.
 24 שנינו במשנה, וְהֵן גּוֹלֵה עַל יְדֵי הַרְיַגַת הָאֵב בּו'.
 25 הגמרא מקשה על כך מברייתא: וְיִמְיָהּ – והרי יש להקשות על
 26 כך מברייתא, נאמר במקרא (במדבר לה טו) גבי ערי מקלט 'לְנוֹס שָׁמָּה
 27 כָּל מִכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה, ודורשת הברייתא, 'מִכָּה נֶפֶשׁ' פָּרַט לְמִכָּה
 28 אָבִיו בשוגג והרגו, שאינו גולה לעיר מקלט, והרי זה סותר
 29 למבואר במשנתנו שהבן גולה אם הרג את אביו בשגגה.
 30 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב כְּהָנָא, לֹא כְּשֵׂאֵי – אין להקשות סתירה
 31 בין המשנה לברייתא, לפי שכל אחת מהן סוברת כדעת תנא אחר,
 32 הָא – הברייתא הסוברת שאין הבן גולה בהריגת אביו, היא כשיטת
 33 רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְהָא – ואילו המשנה הסוברת שהבן גולה בהריגת
 34 האב, כשיטת רַבִּינָן היא.
 35 ועתה מבארת הגמרא את כוונת הדברים: לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְאָמַר
 36 (סנהדרין מט) שמיתת הַנֶּקֶד חֲמוּד מְמִיתָא סַיִף, נמצא שבן ההורג את
 37 אביו במזיד נידון במיתת חנק, לפי שחייב הוא שתי מיתות על
 38 הריגתו זו, האחת, מיתת סייף כדין כל רוצח, והשנייה, מיתת חנק
 39 כדין המכה אביו ועשה בו חבורה. ומאחר והמתחייב בשתי מיתות
 40 נידון בחמורה שבהם, נמצא שלדברי רבי שמעון יש לדון את
 41 ההורג אביו בחנק, וממילא יש לומר שההורג את אביו בשגגה
 42 אינו גולה לעיר מקלט, לפי שְׁנִנְגַת סַיִף נִיתְנָה לְכַפְּרָה – אדם
 43 ששגג בדבר שהמזיד בו נידון בסייף, מצינו בתורה שיש לו כפרה
 44 בגלות, שהרי כל הורג במזיד דינו בסייף, ואילו ההורג בשגגה
 45 מתכפר בגלות, אבל שְׁנִנְגַת חֶנֶק לֹא נִיתְנָה לְכַפְּרָה – לא מצינו
 46 בתורה שאדם ששוגג בדבר שזדונו חנק, החמור מסייף, יש לו
 47 כפרה בגלות, ועל כן ההורג את אביו בשגגה, שהיא שגגת חנק,
 48 אינו גולה לעיר מקלט.
 49 אמנם לְרַבִּינָן דְאָמְרֵי – לשיטת חכמים החולקים על רבי שמעון,
 50 וסוברים שמיתת סַיִף חֲמוּד מְמִיתָא חֶנֶק, נמצא שההורג את אביו

1 ימלל גבורות ה' וישמע כל תהלתו/ למי נאה (ללמד) [למלל] -
 2 לספר את גבורות ה' למי שישבול להשמיע את כל תהלתו. כלומר,
 3 למי ראוי לדרוש בריבם, למי שבקי בכל חלקי התורה.
 4 הגמרא מביאה שיטות נוספות לדרוש את הכתוב 'ומי אוהב בהמון
 5 לא תבואה: ור' יוחנן אומר, ויש אומרים ויאמר - ויש אומרים שרבה בר
 6 הוא שאמר כן, שיש לדרוש את דברי הכתוב 'מי אוהב בהמון לו
 7 תבואה', כל האוהב (ללמד) בהמון - כל אדם אוהב בתלמידי
 8 חכמים המלמדים תורה להמון התלמידים, לו תבואה - התורה
 9 מחזרת עליו ועל זרעו, שיהיו בניו תלמידי חכמים. ויהו ביה רבן
 10 ענייניו - נתנו החכמים עיניהם ברכא בריה דרבה שנתקיים בו
 11 מקרא זה, לפי שהיה אוהב תלמידי חכמים ביותר, ואכן זכה לכך
 12 שיהיו בניו תלמידי חכמים.
 13 (סין אשי ללמוד רבינא ללמד) רב אשי אמר, כך יש לדרוש את
 14 דברי הכתוב, כל האוהב ללמוד בהמון - אדם אוהב ללמוד יחד
 15 עם חברים העוסקים בתורה, לו תבואה - הוא זוכה לתורה. והיינו
 16 דאמר - והרי זה כעין מה שאמר רבי יוחנן בריה דרבה שדרש מאי
 17 דכתיב - מה היא כוונת דברי הכתוב (ירמיה נ לו) 'הרב אל הפדים
 18 ונאלו' וגו', הרב ראויה להיות על צווארי שונאיהם של תלמידי
 19 חכמים - הוא לשון סגנון נהור לתלמידי חכמים עצמם שיושבין
 20 ועוסקין בתורה ברב - לבד, שלא בחבורה, ולא עוד, אלא
 21 שהעוסקים בתורה לבד הרי הם ממשפשי - נעשים טפשים, ודבר
 22 זה נלמד מדכתיב הכא - נאמר לשון כעין זה במקום אחר (במדבר יב א) 'אשר נואלנו'
 23 הים - ונאמר לשון כעין זה במקום אחר (במדבר יב א) 'אשר נואלנו'
 24 וגו', וכמו שתרגם שם אונקלוס 'דאטפשא' ויש ללמוד מכאן
 25 ש'נאלו' הוא לשון טפשות. ולא עוד, אלא שהעוסקים בתורה
 26 לבד הרי הם חוטאים, שנאמר (שם) 'אשר נואלנו ואשר חטאנו',
 27 ונסמך במקרא זה חטא אצל ה'נאלו'. ואיבעית אימא מהכא - ואם
 28 תרצה תוכל ללמוד זאת מן המקרא הזה (ישעיה טו ג) 'נאלו שרי
 29 צענו נשאו שרי נח התענו את מצרים' וגו', 'תועה' היינו חוטא,
 30 ומכאן שה'נאלו' אף הוא חוטא.
 31 רבינא אמר, יש לדרוש מקרא זה כך, כל אדם אוהב ללמד בהמון
 32 - ללמד תלמידים רבים, לו תבואה - הוא זוכה לתורה. והיינו
 33 דאמר - והרי זה כעין מה שאמר רבי, הרבה תורה למדתי מרבותי,
 34 ומתכבירי למדתי יותר מהם - יותר מרבותי, ומתלמידי למדתי יותר
 35 מכולן - יותר מרבותי וחברי, לפי שעל ידי קושיות התלמידים נותן
 36 הרב אל ליבו לפלפל ולתרוץ קושיותיהם.
 37 הגמרא מביאה מימרות של רבי יהושע בן לוי בענין חשיבות
 38 לימוד התורה: אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב - מה היא כוונת
 39 דברי הכתוב (תהלים קכב א) 'עמדות היו רגלינו בשעריך ירושלים', כך
 40 יש לדרוש מקרא זה, מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, כלומר, מה
 41 גרם לנו לנצח במלחמה, שערי ירושלים, שהיו יושבים בהם ועוסקים
 42 בתורה.
 43 ואמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב - מה היא כוונת דברי הכתוב
 44 (שם קכב א) 'שיר המעלות לדוד שחתי פאזמרים לי בית ה' נלף'. כך
 45 אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, שמעתי בני אדם
 46 שהיו אומרים מתי ימות זמן זה - וידדו ויבא שלמה בנו ויבנה את בית
 47 הקדוש - בית המקדש. ונעלה לרגל, ושמחתי על דברייהם. אמר לו
 48 הקדוש ברוך הוא, 'כי טוב יום בהצריך מאלף' וגו' (שם פד א), והיינו,
 49 טוב לי יום אחד שאחת עוסק בתורה לפני, אף שאין המקדש בנוי.
 50 יותר מאלף עולות שעתיד שלמה בנו להקריב לפני על בני המזבח
 51 ביום אחד.
 52 שנינו במשנה, ומכוננות להם דרכים וכו'.
 53 תניא בברייתא, רבי אליעזר בן יעקב אומר,

ועל כן אין גואל הדם רשאי להורגו.
 מתרצת הגמרא: לא קשיא - אין להקשות סתירה בין המימרות
 של רבי יוחנן, לפי שכל אחת מהן עוסקת בזמן אחר, הא -
 המימרא שבה אמר שהתורה קולטת בעיר מקלט, היינו בעידן
 דעסיק בה - בזמן שהאדם עוסק בה, שאז אין גואל הדם רשאי
 להורגו, כאילו הוא נמצא בעיר מקלט, הא - המימרא השניה
 שיש ללמוד ממנה שאין דברי תורה קולטים, היינו בעידן
 דעסיק בה - בזמן שאינו עוסק בתורה, שאז רשאי גואל הדם
 להורגו, ולפיכך צריך הרב לגלות לעיר מקלט, כדי שלא יהרגו
 גואל הדם בשעה שאינו עוסק בתורה.
 עוד מתרצת הגמרא: ואי בעית אימא - ואם תרצה תוכל ליישב
 זאת כך, שאכן אין דברי תורה קולטים כלל, ורשאי גואל הדם
 להורגו אפילו בזמן שעוסק בתורה, ומאי קולטין - ומה היא כוונת
 דברי רבי יוחנן שדברי תורה קולטים, היינו מלפני המצות, שאינו
 יכול ליטול את נשמתו של אדם בשעה שעוסק בתורה. כי הא -
 וכמו המעשה שהיה, דרב הקרא הנה ותיב ונדרים כבי רב - שרב
 חסדא היה יושב ולומד בבית המדרש, ולא הנה קא יכול שליחא
 [דמלאכא דמותא] למיקרב לגביה - ולא יכול היה שליחו של
 מלאך המות להתקרב אליו וליטול את נשמתו, לפי דלא הנה
 שתיק פוימה מניקרא - שלא היה פיו שותק מלגרוס בדברי תורה,
 והתורה מגינה ממות, סליק ותיב ארוא דבי רב - עלה שלוחו
 של מלאך המות ונתיישב על העמוד שבית המדרש נשען עליו,
 ועל ידי כך פקע ארוא - נעבר העמוד, וישתיק - ושותק רב חסדא
 מתלמודו, ויכול ליה - ואז יכול היה השליח ליטול את נשמתו.
 הגמרא מביאה מימרות בענין ערי מקלט: אמר רבי תנחום בר
 חילאי, מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה, כלומר, מפני
 מה פתח בו הכתוב בעשיית ערי מקלט להצלת הרוצחים בשגגה,
 שהרי העיר בצר שנמנתה ראשונה בכתובים בחלקו של ראובן
 הייתה, מפני שהיא פתח בהצלה של יוסף תחלה, שנאמר (בראשית לו
 כא) בענין מכירת יוסף כשהתנכלו אחיו להמיתו, וישמע ראובן
 ויצילוהו מידים וגו'.
 דרש רבי שמלאי, מאי דכתיב - מה היא כוונת הכתוב (דברים ד מא)
 'אז יבדיל משה שלש ערים עקב תהיה מורחה [שמש], הרי
 לכאורה התיבות 'מורחה שמש' מיותרות הן, אלא כך אמר לו
 הקדוש ברוך הוא למשה, תורה שמש לרוצחים, כלומר, דאג להכין
 להם את כל צורכיהם בערי המקלט. אימא דאמר - ויש שאמרו
 שמועה זו בלשון אחרת, שכן אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה,
 הורחת שמש לרוצחים, במה שהפרשת שלש ערים לערי מקלט,
 ויפה עשית.
 הגמרא דורשת מקרא על מעשיו של משה שהפריש ערי מקלט:
 דרש רבי סימאי, מאי דכתיב - על מי יש לדרוש את דברי הכתוב
 (קהלת ה ט) 'אוהב כסף לא ישבע כסף, ומי אוהב בהמון לא תבואה'
 וגו', 'אוהב כסף לא ישבע כסף' זה משה רבינו, שהיה אוהב את
 המצוות (ושנמשלו לכסף) ולא היה שבע מהן, שהיה יודע שאין
 שלש ערים של מקלט שבעבר תהיה קוללות את ההורגים בשגגה
 עד שלא נבחרו שלש הערים שבארץ כנען, לאחר כיבוש וחלוקת
 הארץ, ומכל מקום הקדים להפריש הערים שבעבר הירדן, ואמר,
 מצוה זו של הפרשת הערים שבאה לדי, אקיימנה.
 ממשך רבי סימאי ומפרש את המשך דברי הכתוב על ענין אחר:
 'ומי אוהב בהמון לא תבואה', למי נאה ללמד בהמון - לדרוש תורה
 בריבם, למי שכל התבואה שלו, כלומר, שבקי במקרא ובמשנה,
 בהלכות ובאגדות. והיינו דאמר - והרי זה כעין מה שאמר רבי
 אליעזר, מאי דכתיב - מה היא כוונת דברי הכתוב (תהלים קו א) 'מי

1 הריגה בשוגג, ולא בקשיו, ולפיכך חוטאים הם בזה והיביים
 2 מיתו, וצריך שיתפללו עליהם הרוצחים שלא ימותו. כי הא
 3 – וכמו המעשה שהיה, דהוא נבא דאכליה אריא – באותו
 4 אדם שאכלו אריה, ברחוק תלתא פסי מנייה – במרחק של
 5 שלש פרסאות ממקומו דרבי יהושע בן לוי, ולא אישתעי אלהו
 6 בקריה תלתא יומי – ולא דיבר אליהו הנביא עם רבי יהושע
 7 בן לוי שלשה ימים, לפי שלא ביקש רחמים על מקומו, שלא
 8 יארעו בו דברים כאלו.
 9 הגמרא מביאה שקללה של תלמיד חכם חלה אף בחינם: אמר רב
 10 יהודה אמר רב, דלית חכם אפילו אם ביה חסד דהיה, מכל מקום היא
 11 ביה – מתקיימת. מנלן – ומנין יש ללמוד זאת, מאחיותא. שישעיה
 12 שפירא – [חפר] דוד שיתין – חפירה לצורך העמדת יסודות לבניית
 13 בית המקדש, קפא תהומא – צף התהום ועלה, בעא למישטפא
 14 לעלמא – ורצה לשטוף את העולם. אמר דוד, מהו – האם מותר
 15 לכתוב את שם ה' אחספא – על חתיכת חרס, ומישדא בתהומא –
 16 ולזרוק לתוך התהום, דליקא אדוקתיה – כדי שיעמוד במקומו ולא
 17 יציף את העולם, או שאסור לעשות כן, משום שיש לחשוש
 18 שימזוק המים את השם הנכתב על החרס. ליבא דאמר ליה מר
 19 – ולא היה שם אדם שאמר לו מאומה בזה. אמר דוד, כל אדם
 20 הויע דבר זה – היודע מה הדין במקרה זה, ואינו אומר ליה ויחנק
 21 בגרונו – ימות במיתת חנק. נשא אחיותא קל וחומר בעצמו, אמר,
 22 ומה בשביל לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה התורה – אמר
 23 הקדוש ברוך הוא, שמי שכתב בקדושה יפה על פני הפנים, שהרי
 24 הכהן הבודק את הסוטה היה כותב את פרשת סוטה שבתורה על
 25 קלף, ומוחק אותה בתוך כלי עם מים, ומשקה מהם את הסוטה
 26 לבדקה, ואף על פי שיש בפרשה זו הרבה הזכרות של שם ה'
 27 ובכל אופן הותר לעשות כן כדי לטהר אשה לבעלה ויהא שלום
 28 ביניהם, כאן שיש צורך לעשות שלום לכל העולם בולו שלא יוצף
 29 במים, לא כל שכן שמותר לגרום למחיקת השם. אמר ליה
 30 אחיותא לדוד, שרי – מותר לעשות כן. כתב דוד את שם ה'
 31 אחספא – על חרס, שדי אחספא – וזרקו לתוך התהום, נחת וקם
 32 אדוקתיה – וירד התהום ועמד במקומו.
 33 נמצא שקללה זו שקלה דוד את אחיותא בחינם היתה, שהרי לא
 34 קללו אלא אם אינו אומר, ואפילו הכי – ואף על פי כן כתיב (שמואל
 35 ב' י"ז כג) ואחיותא ראה כי לא נעשתה עצתו, ויחבש את החמור ויקם
 36 וילך אל ביתו (א' א' עיר, ויצו אל ביתו ויחנק) וגו', דהיינו,
 37 שנתקיימה בו הקללה ומת מיתת חנק, ויש ללמוד מכאן, שקללת
 38 חכם אפילו בחינם היא מתקיימת.
 39 הגמרא מביאה ענין נוסף לגבי קללת חכם: אמר רבי אבהו, קללת
 40 חכם אפילו אם היתה על תנאי, ולא נתקיים התנאי, מכל מקום
 41 היא ביה – מתקיימת. מנלן – מנין יש ללמוד דבר זה, מעלי הכהן,
 42 דקאמר ליה – שאמר לו [עלי] לשמואל (שמואל א' י"ז) בה נעשה לך
 43 אלהים וכה יסוף אם תכחד ממני דבר' וגו', דהיינו, שקללו שלא
 44 ילכו בניו בדרכיו אם לא יאמר לו את אשר דבר ה' אליו, ואף על
 45 גב דכתיב (שם ג' יח) ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו
 46 וגו', [ואפילו הכי] כתיב (שם א' ח) ולא הלכו בניו בדרכיו' וגו',
 47 כלומר, שאף שלא נתקיים תנאו של עלי, שהרי קללו רק אם לא
 48 יאמר לו את דבר ה', ואילו שמואל אמר לו זאת, מכל מקום
 49 נתקיימה בו הקללה, ולא הלכו בניו של שמואל בדרכיו.

1 במיתו שבים הרוצחים מעיר מקלט, והוא כהן משוח מלחמה,
 2 מנין הוא לומד זאת, מאחר שלא נאמר במקרא 'כהן גדול' אלא
 3 שלש פעמים.
 4 מבאר הגמרא: כתיב קרא אהריא – כתוב מקרא אחר (שם לה לב)
 5 'לשוב לשבת בארץ עד מות תפתי' (וגו'), וממקרא זה יש ללמוד
 6 כהן רביעי.
 7 שבה הגמרא ומבררת: ואידך – רבנן החולקים על רבי יהודה,
 8 מדוע אינם סוברים שיש לרבות עוד כהן ממקרא זה.
 9 מבאר הגמרא: מילא כתיב – מאחר שלא נאמר במקרא 'הכהן
 10 הגדול', אלא 'הכהן' סתם, יש ללמוד שאין כוונת הכתוב לרבות
 11 עוד כהן, אלא תר מנהף הוא – הכוונה בזה לאחד משלש
 12 הכהנים שנמנו מקודם לכן.
 13 שנינו במשנה: לפיכך אימותיהן של בתינו וכו' מספקות להן מחיה
 14 וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו.
 15 מקשה הגמרא: מעבא – טעם הדבר שלא ימותו הכהנים הגדולים,
 16 דלא מצלו – מאחר שלא יתפללו עליהם הרוצחים שימותו, לפי
 17 שקיבלו מחיה וכסות מאימותיהם, הא מצלו מיתו – אך אם היו
 18 הרוצחים מתפללים עליהם שימותו היתה תפילתם מתקבלת,
 19 ומדוע, והכתיב – והרי נאמר (משלי י"ב) 'בצפור לגוד כדרור לעוף
 20 כן קללת חכם לא תבא', דהיינו, שאדם המקלל את חבירו על לא
 21 עול בכפו אין קללתו מתקיימת, ואף כאן מדוע תתקבל תפילת
 22 הרוצחים על מיתת הכהן הגדול, הרי נקי הוא מעון.
 23 מתרצת הגמרא: (אמר להו) [אמר] ההוא סבא – אותו זקן, מפרקיה
 24 דרבא שמעי לי – בדרשתו של רבא שמעתי את טעם הדבר, שאכן
 25 יש בהם חטא ככהנים הגדולים, לפי שהיה להן לבקש רחמים על
 26 אנשי דורן שלא יבואו לידי הריגה בשגגה ולא בקשו, ומאחר שיש
 27 בהם חטא בדבר זה, אם יתפללו עליהם הרוצחים שימותו תקובל
 28 תפילתם, שאין זה בכלל 'קללת חנם'.
 29 הגמרא מביאה שיש השונים את דברי המשנה באופן אחר: ואיבא
 30 דתני – ויש השונים את דברי המשנה כך, שהיו אימותיהם של
 31 כהנים גדולים מספקות מחיה וכסות לרוצחים בשגגה כדי
 32 שיתפללו על בניהם הכהנים הגדולים שלא ימותו.
 33 מקשה הגמרא: מעבא דמצלו – טעם הדבר שלא ימותו הכהנים
 34 הגדולים משום שיתפללו עליהם הרוצחים שלא ימותו, הא לא
 35 מצלו מיתו – אך אם לא יתפללו עליהם, ימותו, ומדוע, מאי הנה
 36 ליה למעבד – מה יכול היה הכהן לעשות כדי למנוע את הרציחה
 37 בשוגג. הלא אמרין – כאן בבבל רגילים לומר משל על ענין כזה
 38 שאדם נעש בעבור חטא של אחר, מוכיח חמא ויגוד מנגיד. דהיינו
 39 על פי מעשה שהיה (פסחים ק"ג) באדם ששמו טוביה שחטא, ובא
 40 אדם ששמו זגוד להעיד עליו בבית דין, והלקהו רב פפא על
 41 עותו זו, משום שעבר על איסור לשון הרע, מאחר שלא היתה
 42 תועלת בעדותו, שעד יחיד היה, ונעשה הדבר למשל בפי הכל.
 43 התם אמרי – שם בארץ ישראל אומרים כמשל על ענין זה, שכן
 44 נמי ומכנאי נזיר – שכן בן חמור נשא להנאתו את דינה בית
 45 יעקב, ואילו אדם ששמו מבגאי שהיה מיושבי העיר שכן הוכרח
 46 עקב כך למול עצמו, יחד עם כל שאר בני העיר.
 47 אמר (ליה) ההוא סבא – אותו זקן, מפרקיה דרבא שמעי לי
 48 – בדרשתו של רבא שמעתי את טעם הדבר, לפי שהיה להן
 49 לכהנים הגדולים לבקש רחמים על דורן שלא יבואו לידי

1 שאף אם מת הרוצח קודם שגלה לעיר מקלט, יש להגלות את
 2 עצמותיו לשם.
 3 הַנָּא בברייתא, רוצח שגלה לעיר מקלט ומת שם קודם שַׁמַּת הַכֶּהֶן
 4 הַגָּדוֹל, אזי קוברים אותו בעיר המקלט, ולאחר מכן לכשימות
 5 הכהן הגדול מוליכין את עצמותיו של הרוצח מעיר המקלט על
 6 ו-אלו קברי אבותיו לקוברו עמהם, דְּכֵתִיב (שם לה כח) וְאַחֲרֵי מוֹת
 7 הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל אֲרֹץ אֲחֻזָּתוֹ, אִיזְהוּ יְשִׁיבָה שְׁהֵיא בְּאֲרֵץ
 8 אֲחֻזָּתוֹ - בתוך הקרקע, הוּי אומ"ר זו קבורה. ויש ללמוד מדברי
 9 הכתוב, שאף אם מת הרוצח בעיר מקלטו, יש להעביר את
 10 עצמותיו לאחר מיתת הכהן לארץ אחרות.
 11 הגמרא מביאה מחלוקת לגבי כהן גדול שנודע שהוא חלל: נִגְמַר
 12 דִּינֵוּ שֶׁל הַרוֹצֵחַ לְגַלּוֹת לְעִיר מִקְלָט, וְאַחַר מִכֵּן נַעֲשֶׂה הַכֶּהֶן
 13 הַגָּדוֹל בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה, כְּלוּמַר, נִתְבַּר עַל יְדֵי עֵדִים
 14 שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הוּא חֲלָל, לְפִי שֶׁאִמְרוּ הֵיחָה גֵּוֹשׁוּה או חלוצה,
 15 וְנִמְצָא שֶׁהוּא פְּסוּל לְכַהֲנָה, וּמַעַתָּה יֵשׁ לְדוֹן מַה דִּינֵוּ שֶׁל הַרוֹצֵחַ.
 16 פְּלִיגֵי בָּהּ - נחלקו בענין זה רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי יִצְחָק נִפְחָא, חַד אומ"ר
 17 - אחד מהם סובר שַׁמַּת הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל, כְּלוּמַר, הֵרִי זֶה כֵּאִילוּ מֵת
 18 הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וּפְטוּר הַרוֹצֵחַ מִלְּגַלּוֹת לְעִיר מִקְלָט. וְחַד אומ"ר -
 19 ואחד מהם אומר שַׁמַּת הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל, כְּלוּמַר, נִתְבַּר הַדָּבָר שֶׁלֹּא
 20 הִיָּה כֹּהֵן גָּדוֹל שְׁבַעַת גַּמְר דִּינֵוּ שֶׁל הַרוֹצֵחַ, שֶׁהֵרִי כֹּהֵן זֶה פְּסוּל
 21 הִיָּה, וְהֵרִי זֶה כְּרוֹצֵחַ שֶׁנִּגְמַר דִּינֵוּ בְּלֹא כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁאִינֵוּ חוֹזֵר מֵעִיר
 22 מִקְלָטוֹ לְעוֹלָם.
 23 הגמרא רוצה לתלות מחלוקת זו במחלוקת תנאים: לִימָא - האם
 24 נאמר, שרבי אמי ורבי יצחק נפחא בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי
 25 יהושע קא מיפלגי - נחלקו במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע.
 26 דְּתַנֵּן - שכך שנינו במסכת תרומות (פ"ח מ"א), כהן שהיה עומד
 27 וּמִקְרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וְנֹדַע שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה, רַבִּי
 28 אֱלִיעֶזֶר אָמַר כָּל קִרְבָּנֹת שֶׁהִקְרִיב עַד עֵתָה הֵרִי הֵם פְּסוּלִין, וְרַבִּי
 29 יְהוֹשֻׁעַ מְבַשֵּׂר אֶת מַה שֶׁהִקְרִיב עַד עֵתָה, וְאִינֵוּ פּוֹסֵל אֲלֵא מִכָּאן
 30 וְלִהָבָא. וּמִמִּילָא יֵשׁ לֹמַר שְׁבֻזָּה נִחְלַקוּ אֶף רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי יִצְחָק
 31 נִפְחָא, מֵאַן דְּאָמַר מֵתָהּ - זה שאמר 'מתה כהונה' דהיינו, שיש
 32 לדון כאילו מת עתה הכהן הגדול ואין הרוצח גולה, סובר קשיטת
 33 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַמְכַשֵּׂר אֶת כָּל הַקִּרְבָּנֹת שֶׁהִקְרִיב עַד עֵתָה, וְאִינֵוּ
 34 פּוֹסֵל אֲלֵא מִכָּאן וְלִהָבָא, נִמְצָא שֶׁהֵרִי זֶה כֵּאִילוּ מֵת הַכֹּהֵן עֵתָה,
 35 ולפיכך אין הרוצח צריך לגלות, וְנִמָּא דְּאָמַר - ואילו זה שסובר
 36 'שַׁמַּת כַּהֲנָה', דהיינו שנחבר שלא היה כהן זה כשר מעולם,
 37 סובר קשיטת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַפּוֹסֵל אֶת עַבְדוֹתָא אֶף לְמַפְרָע, ולשיטתו
 38 צריך לומר שנתברר הדבר שבשעת גמר דינו של הרוצח לא היה
 39 הכהן הגדול קיים, והרי זה כאדם שנגמר דינו בלא כהן גדול
 40 שאינו יוצא מעיר מקלט לעולם.

1 מבארת הגמרא: אָמַר אַבְי, דִּין זֶה יֵשׁ לְלַמּוּד בְּקַל וְחֻמְרָה, וְיָמָּה מִי
 2 שְׁנֵלָה בְּכֶר לְעִיר מִקְלָט יֵצֵא מִשֵּׁם עֲבָשִׂיו כְּשֵׁמַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, מִי
 3 שְׁנִגְמַר דִּינֵוּ וְעֵדִיין לֹא גָּלָה לְשֵׁם, אִינֵוּ דִּין - האם אין הדין נותן שֶׁלֹּא
 4 יִגָּלָה.
 5 מקשה הגמרא: וְדִלְמָא - שמא יש לומר שאין כאן קל וחומר,
 6 משום דהאי דְּנֵלָה אֵיפְסַר לִיה - זה שכבר גלה לעיר מקלט נתכפר
 7 עונו על ידי גלותו, ועל כן רשאי הוא לשוב לביתו במיתת הכהן,
 8 אבל האי דְּלֵא גָּלָה - זה שנגמר דינו ועדיין לא גלה, לֵא - לא
 9 נתכפר עונו, ולפיכך אין לפוטרו מגלות במיתת הכהן.
 10 מתרצת הגמרא: מִיֵּדִי גָּלוּת קָא מְכַפְרָא - וכי הגלות היא המכפרת,
 11 הרי מיתת כהן הוא דְּמְכַפְרָא - מיתת הכהן היא המכפרת להשיב
 12 את הגולה מעיר מקלטו, ולגבי מיתת הכהן יש לומר קל וחומר זה,
 13 שאם משיבה היא את הגולים כבר, קל וחומר שיש לה לפטור את
 14 זה שעדיין לא גלה.
 15 שנינו במשנה, אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינֵוּ וְכוּ' מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל וּמִינֵוּ אַחַר
 16 תַּחֲתֵיו, וְאַחַר מִכֵּן נִגְמַר דִּינֵוּ, חוֹזֵר בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שֵׁנִי.
 17 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מָנָא הֵינִי מִלִּי - מנין לומדים דין זה, שיהא שובו
 18 של הרוצח מעיר מקלט תלוי בכהן הגדול ששימש בזמן גמר דינו
 19 אף אם נתמנה אחר מעשה הרציחה.
 20 מבארת הגמרא: אָמַר רַב בְּתֵנָא, יֵשׁ לְלַמּוּד דִּין זֶה מִדְּאָמַר קִרָּא
 21 (מִדְּבַר לַה כֹּה) 'וְיָשׁוּב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, אֲשֶׁר מִשָּׁח אֹתוֹ בְּשֵׁמֶן
 22 הַקֹּדֶשׁ, וּפְשׁוּטוֹ דְּבָרֵי הַכְּתוּב הִיא, שִׁיב הַרוֹצֵחַ בְּעִיר מִקְלָטוֹ עַד
 23 מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, שִׁמְשַׁח אֹתוֹ הַרוֹצֵחַ בְּשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וְעַל כֵּךְ יֵשׁ
 24 לְתַמּוּה, וְכִי הוּא - הַרוֹצֵחַ מוֹשְׁחֵוּ לְכַהֵן הַגָּדוֹל, אֲלֵא בְּהִכְרַח יֵשׁ
 25 לְפָרֵשׁ אֶת כּוּוֹנֵת הַכְּתוּב לְעֵנִין כֹּהֵן גָּדוֹל זֶה, שֶׁנִּמְשַׁח בְּיָמָיו שֶׁל
 26 הַרוֹצֵחַ, כְּלוּמַר, שֶׁנִּמְשַׁח אַחַר מַעֲשֵׂה הַרְצִיחָה, קוֹדֵם גַּמְר דִּינֵוּ,
 27 שאף הוא מחזיר במיתתו את הרוצח מעיר מקלט.
 28 שואלת הגמרא: מדוע תלויה חזרתו של הרוצח מעיר מקלט
 29 במיתתו של כהן גדול זה, וכי מאי תוה ליה למַעְבַּר - מה יכול היה
 30 לעשות בכדי למנוע רציחה זו, הלא עדיין לא נמשח לכהן בשעה
 31 שאירע מעשה זה.
 32 משיבה הגמרא: הִיָּה לוֹ לְכַהֵן הַגָּדוֹל לְבַקֵּשׁ רְחֻמִּים עַל הַרוֹצֵחַ
 33 בְּשִׁגְגָה שֶׁיִּגְמַר דִּינֵוּ בְּבֵית דִּין לְזָבוּת, וְלֹא יִתְחַיֵּב לְגַלּוֹת לְעִיר
 34 מִקְלָט, וְלֹא בִּיקָשׁ עֲלָיו רַחֲמִים.
 35 הגמרא מביאה כמה דינים לגבי רוצח בשגגה שמת: אָמַר אַבְי,
 36 נְקָמִינָן - מסורת בידינו מאבותינו, שרוצח בשגגה שנגמר דינו
 37 לגלות לעיר מקלט, וְמֵת קוֹדֵם שֶׁהִסְפִּיק לְגַלּוֹת, מוֹלִיכִין אֶת
 38 עֲצָמוֹתָיו לְשֵׁם - קוברים את עצמותיו בעיר מקלט, דְּכֵתִיב (שם לה
 39 א) 'לְשׁוֹב לְשַׁמַּת בְּאֲרֵץ עַד מוֹת הַכֹּהֵן, וְאִיזְהוּ יְשִׁיבָה שְׁהֵיא בְּאֲרֵץ
 40 - בתוך הקרקע, הוּי אומ"ר זו קבורה. ויש ללמוד מדברי הכתוב,

המשך מעמוד 262

1 רבי שרק באופן זה נאמר דין גלות לעיר מקלט, ולא באופן
 2 שנשמט הברזל מקתו. וְרַבִּינָן כְּבָרֵי יֵשׁ אִם לְמַקְרָא - יש לדרוש
 3 תיבה זו כפי שהיא נקראת, והרי 'וְנִשְׁלַ' קְרִינָן ו-אנו קוראים,
 4 דהיינו, שהברזל של הגרזן נשל ו-נשמט) מן העץ של הבית יד שלו
 5 והרג. ולפיכך סוברים חכמים שרק באופן כזה נאמר דין גלות, ולא
 6 באופן שניתן קיסם מן העץ המתבקע.
 7 הגמרא מקשה על ביאור זה: וְרַבִּי יֵשׁ אִם לְמִסוֹרֵת סְבִירָא לִיה -
 8 האם רבי סובר בכל מקום שיש אם למסורת, דהיינו שיש לדרוש
 9 המקרא כפי שנקרא ולא כפי שכתוב,

1 הכוונה בזה היא מן הַעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ, דהיינו, שמאותו העץ ניתן
 2 קיסם והרג אדם.
 3 עתה מבארת הגמרא את סברות המחלוקת בין רבי לחכמים: אָמַר
 4 רַב חֵימָא בְּרַ אִשִּׁי אָמַר רַב, וְשִׁנְיָהם - בין רבי ובין חכמים, מְקָרָא אֲתָד
 5 דְּרָשׁוּ - למדו את סברתם מאותו פסוק, דהיינו ממה שנאמר (יברים
 6 ט ה) 'וְנִשְׁלַ תִּפְרֹל מִן הָעֵץ, וְנִחְלַקוּ כִּיצַד יֵשׁ לְדַרְוֹשׁ אֶת תִּיבַת
 7 וְנִשְׁלַ'. רַבִּי סָבַר, יֵשׁ אִם לְמִסוֹרֵת, כְּלוּמַר, יֵשׁ לְדַרְוֹשׁ תִּיבָה זֶה כְּפִי
 8 שֶׁהִיא כְּתוּבָה וְלֹא כְּפִי שֶׁנִּקְרָא, והרי 'וְנִשְׁלַ' בְּתִיב, דהיינו,
 9 שהברזל השל ו-השמט) חתיכה מן העץ המתבקע. ולפיכך סובר

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

ב כִּשְׁם שְׁאֲסוּר לְפִתּוּחַ כָּל נֶקֶב קַחְחוּ מִשּׁוּם גְּזֵרַת תִּקּוּן כְּלֵי כֶּמֶן שֶׁנִּתְּבָאָר לְמַעַלָּה - כֶּךָ אֲסוּר לְסַתּוֹם קַחְחוּ
כָּל נֶקֶב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקֵן כְּלֵי קַמָּוּ. לְפִיכֶךָ, אֲסוּר לְסַתּוֹם נֶקֶב הַחֲבִית, אֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי שְׂאִינוּ מִתְמַרְחֵ וְאִינוּ
בָּא לְיַדֵי סְחִיטָה, כְּגוֹן שִׁסְתּוֹם בְּצִרּוּר אוֹ בְּקִיסָם שֶׁהוֹכְנֵנו לְתַשְׁמִישׁ מִפְּעוּד יוֹם, שְׂאִין בְּהֵם מִשּׁוּם אֲסוּר
טְלָטוּל.

אֲבָל אִם מְנִיחַ אִיזוּה אֲכָל וְכָל פִּיּוּצָא בּוֹ קַמָּוּ בְּתוֹךְ הַנֶּקֶב כְּדֵי לְהַצְנִיעוֹ, וְנִמְצָא הַנֶּקֶב נִסְתָּם - מִתָּר.
וּמִתָּר לְתַלְמִיד־חֶכֶם לְהַעֲרִים בְּדִבְרֵי זֶה, שִׁסְתּוֹם הַנֶּקֶב בְּאִיזוּה אֲכָל אוֹ כָּל פִּיּוּצָא בּוֹ, וְיֹאמֵר לְכָל רוֹאֵה שְׂאִינוּ
מִתְּפֹנֵן אֲלָא לְהַצְנִיעוֹ קַמָּוּ, הוֹאִיל וְאֵף אִם יַעֲשֶׂה בְּלֹא הַעֲרָמָה שְׂאִימֵר שֶׁמִּתְּפֹנֵן לְסַתּוֹם - אִין כָּאֵן אֲסוּר
אֲלָא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים קַמָּוּ, וְגַם פִּיּוֹן שֶׁהוּא תַלְמִיד־חֶכֶם לֹא יָבֵא לַעֲשׂוֹת בְּלֹא הַעֲרָמָה.
אֲבָל לַעֲסֵי־הָאֲרִיץ לֹא הִתִּירוּ לְהַעֲרִים, שְׂמָא יָבֵא לַעֲשׂוֹת בְּלֹא הַעֲרָמָה, שְׂלֵא יֹאמֵר כִּלְלֵ שֶׁהוּא מִתְּפֹנֵן כְּדֵי
לְהַצְנִיעוֹ אֲלָא כְּדֵי לְסַתּוֹם הַנֶּקֶב.

ביאורי הלכה

קבח] כל נקב – בין נקב להוציא ולהכניס ובין נקב להוציא או להכניס בלבד.
קכמ] אסור לסתום – אסור לסתום בדרך תיקון¹⁴⁹.
קל] כמתקן כלי – אם הוא נקב שבכותל יש בסתימתו משום "בונה"¹⁵⁰.
קלא] כיוצא בו – כל דבר שלא ניכרת כוונתו לסתום

הנקב¹⁵¹

קלב] אלא להצניעו – מותר להערים אפילו באמת אינו מתכוין אלא לסותמו בלבד ולא להצניעו כלל¹⁵².
קלג] מדברי סופרים – כל עוד אין כאן תיקון כלי ממש¹⁵³.

צינונים והוספות

149) סגירת מכסה בלבד (ואפילו כיסויי הקרקעות) אינה מתקנת מאומה בכלי עצמו (ואינו נראה כמתקן כלי, כדלהלן סעיף כא), ואפילו סתימת נקב שבגוף הכלי באופן המועיל לכלי כגון שיהיה כלי קיבול, נתבאר להלן שאם היא בדרך שימוש (כיסוי שדרכו בכך) ולא בדרך תיקון - מותר.
150) במתקן כלי גם אם סותם היטב אין משום בונה אלא שנראה כמתקן כלי, ואם ללא סתימה זו החבית נחשבת כ"שבורה" או "מקולקלת" לפעמים יש בתיקונה משום "מכה בפטיש", וכן כתב בקצות השלחן (סי' קלד בדה"ש סי' יד): מה שהתירו סתימת נקב שבחבית עם הברזא שלו (כמו שכתבתי בסי' קיט סי"ג) מפני שדרך הוא לעולם לסתמו בברזא זו, התם מיירי בברזא שהיא סתימה ופקק נקב החבית שמוציאין היין דרך הנקב, אבל ברזא שלנו שקורין "קראן" שע"י הקראן נעשית החבית ראוי לשימוש להוציא ממנה היין, בודאי הו"י תיקון מנא, ודמי למהדק כלי של פרקים (וצ"ע מדוע דימה לכלי של פרקים שהוא משום

בונה ובגבורה בלבד, וגם בתהל"ד (ס"ק טו) כתב שבסתימה חזקה יש לחוש לבונה (וגם בזה צ"ע, אם שייך בנייה בסתימת נקב, דלכאורה אין כאן שום חיבור ב' דברים) (ככלי של פרקים) או עשיית כלי מתחילתו (ולא דמי לתוספת על הבניין שישנה במחובר לקרקע), אלא חיובו משום מכה בפטיש ותו לא (וממילא לא חששו שמא יתקע בחוזק (ראה תהל"ד שם ס"ק טז)).
151) אוכל הוא דבר שהדרך להצניעו, משא"כ צרור או קיסם שאין הסכר אחר לנתינתם במקום הנקב. ואין לפרש דבר שהיתר האוכל הוא כי ניכר שלא מבטלו שם אלא מניחו לזמן קצר ודעתו להוציאו, שזה אינו אלא בתוספת על הבניין, אבל תיקון כלי אסור גם אם נעשה בדבר זמני (אם הדרך בכך, כדלעיל סעיף יא לעניין עלה של הדס).
152) ודלא כשעה"צ ס"ק מה.
153) כדלעיל הערה קנ.

וַיֵּשׁ מִתִּירִים בְּזוֹה אִף לְעַם־הָאָרֶץ. וַיֵּשׁ לְסִמּוּךְ עַל דְּבָרֵיהֶם לְהַקְלֵל לְתַלְמוּד חֲכָם, שְׁמַתָּר לוֹ לְהַעֲרִים בְּדַבְרֵי זֶה אִף בְּזִמְנֵי הַזֶּה שְׁאִין לָנוּ תַלְמוּדֵי חֲכָמִים לְעִנְיַן שְׁאָר דְּבָרִים קט"ד].
 וְכָל זֶה לְסִתּוּם הַנֶּקֶב בְּדַבְרֵי שְׁאִין דְּרָךְ לְסִתּוּם בּוֹ, אֲבָל מִתֵּר לְסִתּוּם בְּעֵץ שְׁדָרְךָ לְסִתּוּם בּוֹ, דְּהִינּוּ לְסִתּוּם בְּבְרוּזָא אֶת הַנֶּקֶב הַעֲשׂוּי לְהוֹצִיא בּוֹ יין קט"ה, אֲפִלּוּ אִינוּ עֲשׂוּי לְפִתְחוֹ וּלְסִתּוּמוֹ תְּדִיר אֲלֵא לְעֵתִים רְחוּקִים, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ נִרְאָה פְּמִתְקָן פְּלִי בְּסִתִּימָה זוֹ, בִּיּוֹן שְׁדָרְךָ הוּא לְעוֹלָם לְסִתּוּמוֹ בְּעֵץ זֶה קט"ו]. אֲבָל בְּדַבְרֵי שְׁאִינוּ מִתְקָן לְבְרוּזָא - אֲסוּר לְסִתּוּם בּוֹ הַנֶּקֶב הַעֲשׂוּי לְהוֹצִיא בּוֹ יין אִם נֶאֱבְדָה הַבְּרוּזָא קט"ז, אֲלֵא־אִם־כֵּן עַל יְדֵי הַעֲרָמָה לְתַלְמוּד־חֲכָם, פְּמֹ שְׁנִתְפָּאָר:

חלק ב, סימן שיד, דברים האסורים משום בגון וסתירה בשבת, סעיף כ:

ביאורי הלכה

קל"ד] שאר דברים – בשאר דברים, תלמיד חכם בזמן הזה שווה לכל אדם¹⁵⁴.
 קל"ה] להוציא בו יין – דווקא בברזא ודווקא נקב העשוי להוציא בו יין, אבל חבית שנפלה וניקבה – אסור¹⁵⁵.
 קל"ו] בעץ זה – ניכר שהוא דרך השימוש ולא תיקון הכלי¹⁵⁶.
 קל"ז] נאבדה הברזא – מותר לכסות פתח בקבוק או צנצנת (או אפילו פתח המחובר לקרקע¹⁵⁷) שאבד להם הפקק או המכסה עם פקק או מכסה אחר, וכן לסתום הפתח בחפץ אחר או אפילו למלאות הפתח בנייר, בד¹⁵⁸ וכיוצא-בזה¹⁵⁹.

ציונים והוספות

154) ראה אנצ' תלמודית ערך הערמה, תלמיד חכם.
 155) תיקון חבית שנשברה אסור גם אם נעשה בברזא שהדרך לסתום בו, כי הוא (נראה כ)תיקון לצמימות ולא כדרך שימוש.
 156) סתימת נקב בדרך השימוש דומה לכיסוי פתח או סגירת מכסה ולא לתיקון הכלי, וכיסוי פתח מותר אפילו עושים זאת לעתים רחוקים בלבד (שלא נראה כמתקן כלי (כדלהלן סעיף כא), מכל-שכן מפתחת נקב ישן, וכל הדיון בכיסויי כלים בחוזק דלעיל סי' שיג סכ"א אינו אלא כשהוא ככלי של פרקים ומצד בונה), ומאידך סתימת נקב בדרך תיקון אסורה אפילו נפתח ונסתם תדיר (ראה לעיל הערה קג). אמנם בתהל"ד ס"ק יז לא חילק בין דרך שימוש ודרך תיקון, אלא בין נקב הנסתם ונפתח בתדירות שמותר בכל סתימה שהיא, לבין נקב הנסתם לעתים רחוקות שהתירו לסתמו רק בעץ המיוחד לו, והסיק שפקק בקבוק (כגון פקק שעם) שאבד מותר לסגרו עם פקק אחר רק אם נפתח תדיר. ומלבד שצ"ע כיצד נראה כמתקן כלי בסגירת פקק, וכן צ"ע מדוע בסתימת נקב הנפתח תדיר לא נראה כמתקן כלי למרות שיש משום תיקון כלי גם בדבר שלא מתקיים (כדלעיל הערה קנא, אלא אם כן תאמר שעצם זה שנפתח תדיר מהווה ראייה שהוא פתח (אמנם התהל"ד לא התכווין

לזה, אלא מצד בניין עראי), הנה בפשטות כוונת שוע"ר שמותר לסתום (גם פתח שלא נפתח תדיר, ואפילו נקב) בכל דבר המתוקן לשימוש של סגירה או סתימה מסוג זה, ולא רק בחפץ שיוחד לנקב או פתח זה.
 157) כשאינו נראה כבונה מותר אפילו לסתום נקב של דבר המחובר לקרקע (כגון, פתח הכיור וכיו"ב), והעיקר שניכר שלא יהיה לזמן ארוך כי אז מבטלו לבניין והרי הוא מוסיף על הבניין, ומאידך אם אינו בדרך בנייה וניכר שהוא לזמן קצר מותר בכל עניין, משא"כ בכלי שיש בו גם איסור של "מתקן כלי" האסור גם בדבר זמני לזמן קצר, ולא הותר בדרך תיקון ועשיית דבר חדש אלא בדרך שימוש (ואז מותר גם כשהוא לזמן ארוך).
 158) כל עוד אינו בדרך תיקון, ובתנאי שהוא דבר שאין בו חשש ממרח וסוחט.
 159) ראה לעיל הערה קנו שהתהל"ד אסר אם הוא פקק שנסגר לזמן ממושך, ומלבד המבואר שם שלכאורה אין חילוק בין פקק אחר לפקק המיוחד לבקבוק זה, וכן לעולם אין בסגירת פתח ואפילו בסתימתו משום מתקן כלי, הנה גם מצד בונה (ככלי של פרקים) יש לדון אם הוא אסור, ואפילו נסגר בחוזק לזמן ממושך (כדלעיל על סי' שיג הערה קלג), וכל-שכן במקום שלא נראה כבונה.

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תפילין ~

~ יום שני ~

ב ישלשל הרצועות של תפילין של ראש ויהיו תלויים מלפניו וקבלו הגאונים שצריך שיגיעו עד הטבור או למעלה ממנו מעט. ורוחב הרצועות של תפילין של יד ותפילין של ראש קבלו הגאונים שיהא כאורך שעורה לפחות:

בא אם פחת משיעור אורך רצועה של תפילין של ראש וכן אם פחת משיעור רוחב הרצועות בין תפילין של יד ובין תפילין של ראש אם אינו מוצא רצועות אחרות מניחן כמות שהן מפני שכל השיעורים הללו לא נזכרו בגמרא:

בב אבל אם אין ברצועות של תפילין של ראש בארבע כדי שיהיו משולשלין לפניו אפילו מעט פסולין מפני שזה נזכר בגמרא:

בג תפילין של ראש טוב להיותם גלויים ונראים כמו שנאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ודרשו רז"ל אלו תפילין שבראש ולכן יש לזוהר שלא לכסות לגמרי את התפילין של ראש בטלית גדול רק שתהא מגולה קצת:

כד אבל תלמיד בפני רבו אין דרך ארץ לגלות התפילין של ראש בפניו שלא ישוה עצמו לרבו ונראה כעזות פנים שהתפילין הן דרך כבוד כמו שאמר הכתוב וראו כל וגו' כמה דברים אמורים ששובש תפילין כל היום שלא בשעת קריאת שמע ותפלה דאו מחזי כיוהרא אם מגלה אותן בפני רבו כיון דרוב העולם אין נוהגין להניח תפילין כל היום אבל בשעת קריאת שמע ותפלה כיון דהכל מניחין תפילין או אין כאן ויהרא כלל ומותר לגלותן בפני רבו:

סימן כה דין חליצת התפילין :

א אסור להסיר דעתו מהתפילין כל זמן שהן עליו אפילו רגע אחד קל וחומר מציץ מה ציץ שאין בו אלא אוכרה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד שלא יסיר דעתו ממנו תפילין שיש בהן אוכרות הרבה על אחת כמה וכמה ואינו נקרא היסח הדעת אלא כשעומד בשחוק או בקלות ראש (או שמטריד דעתו כל כך לצרכי הגוף עד שלבבו פונה מיראת שמים מחמת טרדתו) אבל כשעומד ביראה ומתעסק בצרכיו אף על פי שעוסק במלאכתו ובאומנתו ואין דעתו על התפילין ממש אין זה נקרא היסח הדעת שאם לא כן אך יכול כל אדם ליתך בתפילין כל היום ומכל מקום מצוה מן המובחר שלא להסיר דעתו מהן כלל זולת בשעת תלמוד תורה ובתפילת י"ח:

~ יום שלישי ~

ב חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ושעה דהיינו בכל

~ יום ראשון ~

סימן כז דין מקום הנחתן ואופן הנחתן :

יא שיעור אורך רצועה של תפילין של יד כדי שתקיף את הזרוע ויקשור ממנה את הקשר ותמתח רצועה א' עד אצבע אמצעית ויכרוך ממנה על אצבעו ג' כריכות ויקשור:

יב נוהגין לכרוך סביב הפרק שבין היד להמרפק ז' כריכות ויש לכרוך בפרק התחתון של האצבע האמצעי ב' כריכות ובפרק העליון כריכה אחת:

יג אין לכרוך הרצועה על התיטורא כדי לחזקה ולהדקה על היד אלא תהא התפילין של יד תלויה ומונחת על הקיבורת כעין תפילין של ראש על הראש כיון שאין מצוה כלל בכריכה זו לכן אין להניחה על התיטורא שיש בה קדושה יותר מן הרצועה:

יד בין עניך האמור בתפילין של ראש זהו גובה שבראש או אינו אלא בין עניך ממש נאמר כאן בין עניך ונאמר להלן לא תשימו קרחה בין עניכם מה להלן בגובה שבראש במקום שעושה קרחה אף כאן בגובה שבראש מקום שעושה קרחה וצריך להיות כל התפילין במקום שעושה קרחה דהיינו שקצה התחתון של התיטורא יהיה מונח על מקום התחלת עקרי השער במצחו ונמשך המקום הראוי להיות תפילין של ראש עד סוף מקום שמוחו של תינוק רופס דהיינו שהקצה העליון של התפילה לא יהיה מונח למעלה ממקום שמוחו של תינוק רופס:

מו צריך שיהיה הקשר של תפילין של ראש מאחורי הראש למעלה בגובה העורף שהוא סוף הגולגולת והוא כנגד הפנים:

מז צריך שיהיה הקשר באמצע העורף ולא יטה לכאן או לכאן:

יז וצריך שיהא המקום שבקשר שנראה כעין דלי"ת לצד חוץ ולא כלפי העורף וה"ה בקשר תפילין של יד צריך לזוהר שלא יתהפך:

יח צריך לכוין הקציצה שתהא באמצע רוחב הראש כדי שתהא כנגד בין העיניים (ולכן טוב שיהא הקשר של תפילין של ראש בגובה):

יט צריך שיהא צד השחור שברצועות לצד חוץ ולא יתהפכו הרצועות בין בתפילין של יד בין בתפילין של ראש ואם נתהפכו בשוגגמדת חסידות להתענות ואין להקפיד שלא יתהפכו אלא מה שמקיף את הראש ואת הקיבורת פעם א' אבל מה שכורך אח"כ וכן מה שמשתלשל לפניו מהרצועה של תפילין של ראש אין צריך להקפיד כלל שלא יתהפך לפי שאינו מעיקר המצוה:

אע"פ שהשל ראש קדושתו חמורה מהשל יד הואיל ומכל מקום שניהם דבר אחד שהפרשיות הכתובות בזה כתובות בזה אלא שאעפ"כ יש שנהגו שלא להניחן בכים אחד זה על גבי זה אלא בשני כסין זה אצל זה אלא שהשל יד הוא מונה קצת לצד מעלה שאם יהיו מונחים בשוה יצטרך לפעמים לעבור על המצוה דהיינו אם יבא השל ראש מזומן לפני תחלה נגד יד ימינו שנוטל בה התפילין יצטרך לעבור עליו ולטול השל יד אבל כשהשל יד הוא קצת לצד מעלה אין כאן מעביר על המצוה שהרי השל יד סמוך לו יותר ונהגו לסמן הכיסים איזה לשל ראש ואיזה לשל יד שכיון שהשל ראש קדושתו חמורה אסור לשנות אח"כ הכים שלו ליתן בו השל יד אלא א"כ התנה בתחילה כמו שיתבאר:

ב כשנוטל התפילין מהתיק לא ינערם מן התיק אלא יטלן בידו מתוכו:

ג מנהג חכמים לנשק התפילין בשעת לכישתן ובשעת חליצתן:

סימן כט:

א אין לברך שום ברכה כשהולץ תפילין אפילו חולצן ערב שבת בין השמשות שאז חייב הוא לחלצן ששבת ויום טוב לאו זמן תפילין הוא וכשמניחן עליו לשם מצוה עובר על כל תוסף מכל מקום כיון שאם מניחן עליו בלא כוונה לשם מצוה אין בזה איסור מן התורה אלא מדברי סופרים משום גזירה שמא יצא בהן לרשות הרבים כמו שיתבאר בס' ל"א לפיכך לא ייידך ברכה על זה כיון שבחליצת התפילין מצד עצמה אין בה מצוה ואין חולצן אלא משום גזירה ואצ"ל כשהולצן בחול סמוך לשקיעת החמה שאין לו לברך על זה שהרי לילה זמן תפילין הוא ואצ"ל חולצן אלא שאין מורים בן כמו שיתבאר בס' סימן ל':

~ יום חמישי ~

סימן ל זמן הנחתן:

א לילה זמן תפילין הוא מן התורה שזה שנאמר ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה שמשמעו ימים ולא לילות אין הכתוב מדבר בחוקת התפילין אלא בחוקת הפסח שנאמר למעלה ועברת את העבודה הזאת וגו' אבל חכמים אסרו להניח תפילין בלילה מפני שהוא זמן שינה וגזירה שמא ישכח וישן בהם ואסור לישן בתפילין מטעם שיתבאר בס' מ"ד ולכן אף לאחר שעלה עמוד השחר שהוא יום לכל המצות האמורות בתורה אסור להניחן עד שתגיע עת קימה משינה לרוב בני אדם דהיינו עד שיאיר היום בכדי שיראה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירונו והוא שיהיה חבירו רגיל עמו קצת שאלו רגיל עמו הרבה יכירונו אפילו מרחוק ואם אינו רגיל עמו כלל לא יכירונו אפילו בקרוב מאוד:

ב אם הניחן קודם צאת הכוכבים וחשכה עליו אפילו הן

פעם שנוכר בהם חייב למשמש בהם שעל ידי כך נזכר עליהם תדיר ולא יגיע לידי היסח הדעת גמור וימשמש בשל יד תחילה ואחר כך בשל ראש שלא להעביר על המצוה שהשל יד סמוכה לו למשמשו יותר מהשל ראש ואינו חייב למשמש בהן בשעת התפלה שאז אין לחוש שיבוא לידי היסח הדעת גמור שהוא שחוק וקלות ראש ואף על פי כן טוב שימשמש בהן כדי שיהיה דעתו עליהן ממש וזהו מצוה מן המובחר ומנהג יפה למשמש בתפילין כשמוכיר מצוה בקריאת שמע וממשמש בשל יד כשאומר וקשרתם לאות על ירך ובשל ראש כשאומר והיו לטומפות בין עיניך:

ג כשהולץ תפילין צריך לחלוץ של ראש תחילה שאם יחלוץ של יד תחלה נמצאת מונחת עליו תפילין של ראש בלבדה והתורה אמרה והיו לטומפות בין עיניך ודרשו חכמים כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים שלכך נאמר והיו שהוא לשון רבים ולא נאמר וקשרתם לאות על ירך ולטומפות וכו':

ד על פי הקבלה צריך לחלוץ של ראש מעומד כמו שהנחתה הוא מעומד וכן הכריכות של אצבע אבל תפילין של יד שהנחתה הוא מיושב על פי הקבלה חליצתה ג"כ מיושב ולמנהגינו שהנחת תפילין של יד היא גם כן מעומד (יכול) לחלצה ג"כ מעומד:

ה יש מהחכמים שהיו נוהגין לחלוץ תפילין של ראש ביד שמאל שהיא יד כהה כדי להראות שקשה עליו חליצתן מפני שמצותן כל היום אלא שמפני שאין לנו גוף נקי אנו חולצין מיד אחר התפלה:

ו יש שהיו נוהגין מטעם הידוע להם לחלוץ תפילין של ראש קודם שמסיר הרצועה מהאצבע ויש נוהגין מטעם הידוע להם להסיר הרצועה מקודם:

ז כשמקפלן לא יכרוך הרצועות על הכתים אלא על הצדדים (ואינו דומה למטפחת שכורכין על הספר תורה מפני שהמטפחת נעשית שומר להספר תורה ומשמשה אליו בכריכה זו לכן אין כאן גנאי כלל לספר תורה בכריכה זו ואדרבה זהו כבוד משא"כ הרצועות שאינם משמשים כלום להכתים בכריכה זו) ויש נוהגין לכורכן ככנפים על שם כנפי יונה וכשכורכין על צדדי התפילין צריך לאחוז התפילין בידו ולגלול הרצועה עליהן ולא לאחוז הרצועה בידו ולגלול התפילין לתוכה שמוטב שתגלול הרצועה ממה שיתגלול התפילין:

~ יום רביעי ~

ח כשמניחן בתיק צריך לזהר להניחן בענין שכשיבא ליטלן משם ללובשן לא יוכל לפגוע בשל ראש תחילה כדי שלא יצטרך לעבור על המצוה ללבוש של יד תחילה ולכן מן הראוי היה להניחן בכים צר וארוך של ראש מלמטה ועליו של יד שכשיבא ליטלן יפגע תחלה בשל יד המונה למעלה שאין איסור מן הדין במה שהשל יד מונה על גבי של ראש

מצוה עובר על כל תוסף וגם מזלזל לאות של שבתות וימים טובים במה שמניח עליו בהן אות אחר וחייב מיתה אבל אם אין מניחן לשם מצותן אלא לצורך אחר מותר כגון המוצא תפילין בשבת מונחין בשדה מותר ללבשם ולהכניסן לעיר דרך מלבוש כמו שיתבאר בס' ש"א:

~ שבת קודש ~

ב יש אומרים שהאות של שבתות וימים טובים הוא חיוב המצות התלויות בהן ולפיכך גם חול המועד אינו זמן תפילין שהרי מצות תלויות בו בפסח מניעת אכילת חמץ ובחג מצות ישיבה בסוכה ויש אומרים שהאות הוא איסור עשיית מלאכה בלבד לפיכך חול המועד שמותר במלאכה מן התורה חייב בתפילין וכן נוהגין בכל גלילות אלו להניחן במועד ולברך עליהן אלא שאין מברכין עליהם בבית הכנסת בקול רם כמו בשאר ימות השנה להורות שיש בהן קצת קדושת האות ועוד לפי שי"א שאין לברך על תפילין בחול המועד לכן אותן שנהגו לברך נהגו לברך בחשאי כדי שלא יבא הדבר למחלוקת וזהו מעם מנהגינו אבל מי שמניחן בלא ברכה יפה הוא עושה כי ספק ברכות להקל וברכות אינן מעכבות ואין לחוש בהנחתן לבל תוסף אף להאומרים שחול המועד אינו זמן תפילין לפי שאינו מכין בהנחתו לשם מצוה ודאי אלא מספק הוא מניח ומטעם זה אין בשמירת יום טוב ב' של גליות משום כל תוסף וכ"ש שאין לחוש מטעם זה לאיסור זלזול האות של חול המועד שאיסור זה ג"כ אינו אלא במתכוין לשם מצוה:

סימן לב דין כתיבת התפילין:

א מצות תפילין שיכתוב ד' פרשיות שהזכרו בהן מצותן שהן קדש לי כל בכור עד למועדה מימים ימימה והיה כי יביאך עד כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים ופרשת שמע עד ובשערך ופרשת והיה אם שמוע עד על הארץ וצריך לכתבן בסדר שהן כתובות בתורה לכתוב תחלה פרשת קדש ואח"כ והיה כי יביאך ואח"כ שמע ואח"כ והיה אם שמוע ואם שינה סדרן פסולין (התפילין הנעשים מפרשיות אלו אבל הפרשיות עצמן יש להן תקנה שהמוקדמת בתורה שכתבה באחרונה הרי יכול לכתוב עוד פרשיות המאוחרות לה ולצרפן אליה וכן המאוחרות שכתבן בראשונה יכול לצרפן לפרשה מוקדמת מתפילין אחרות שנפסלו בהן פרשיות המאוחרות ואם אי אפשר לו לצרפן צריכים גניזה) ויש אומרים שראוי להקדים ג"כ פרשיות של יד לשל ראש מפני שמוקדמת בפסוק אך אם לא הקדים לא פסול (וי"א שלכתחלה ראוי להקדים פרשיות של ראש לשל יד מפני שקדושת של ראש חמורה משל יד וכן נכון ע"פ הקבלה):

עליו כל הלילה מותר ואין מורין כן הלכה למעשה שמא יבאו להניחן לכתחילה בלילה ולכן לא יעשה כן אלא בינו לבין עצמו אבל לא ברבים שמא יטעו לומר שמותר להניחן לכתחילה בלילה אלא א"כ הוא בבית המדרש שביושבי בית המדרש אין לחוש שיטעו ואם לא חלץ תפיליו כשהגיע צאת הכוכבים מפני שלא היה לו מקום לשמרן ונמצאו עליו כדי לשומרן מותר ומורין כן (וצריך שיאמר לרואים שעושה כדי לשומרן) אבל אסור להניחן עליו לכתחלה בלילה כדי לשומרן (ואם מניחן עליו מבעוד יום בשביל שיהיו עליו בלילה כדי לשומרן מותר ואין מורין כן להניחן לכתחילה בשביל כך):

ג היה רוצה לצאת לדרך בהשכמה קודם שיאיר היום יכול להניחן קודם יציאתו וכשמגיע זמנו יממשש בהן ויברך שאין לחוש שמא ישן בהם כיון שהשכים ויצא לדרך במה דברים אמורים בהולך כרגילו שאינו יכול לישן בהילוכו אבל הרוכב או יושב בקרון שיוכל לישן אסור להניחן קודם זמנו:

~ יום שישי ~

ד היה בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו חמה דהיינו צאת הכוכבים ואינו רוצה לחולצן ולישא אותן בידו שמא יפלו מידו מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו מפני הרואים שלא יטעו לומר מותר להניח תפילין לכתחילה בלילה וכן היושב בבית המדרש ותפילין בראשו וקידש עליו בערב שבת ויום טוב שאין זמן תפילין ואינו יכול לחלוץ ולהניחן שם בבית המדרש שבשדה מפני שאינו מקום המשתמר מניח ידו עליהן עד שיבא לביתו שמשום כיוון התפילין התירו להכניסן דרך מלבוש לעיר ואם יש בית קרוב לחומה שמשתמרין שם חולצן ומניחן שם ולא ילך בהן יותר בעיר בין בלילי שבתות ויום טוב בין בלילי החול:

ה מי ששכח ולא הניח תפילין כל היום וזכר אחר שהתפלל תפלת ערבית מבעוד יום יש מי שאומר שאסור לו להניחן אז לפי שכבר עשאו לזמן זה לילה (וזמן שכיבה בקריאת שמע ותפלה של ערבית) ואם יניח בו תפילין יחזור ויעשהו יום והרי הן ב' קולות שסותרות זו את זו אבל אם הוא לא התפלל עדיין אפילו הציבור התפללו אין בכך כלום כיון שהוא אין עושה ב' קולות שסותרין זו את זו ויש מי שחולק על זה וטוב לחוש לסכרא האחרונה:

סימן לא דין תפילין בשבתות וימים טובים:

א שבתות וימים טובים אינן זמן תפילין שנאמר והיה לך לאות וגו' יצא שבתות וי"ט שהן עצמן אות בין הקב"ה לישראל שנאמר כי אות היא ביני וגו' ואם מניחן בהם לשם

~ 'לקוטי תורה' פרשת שמיני - הפרשה החסידית ~

לויתן זה יצרת לשחק בו

"לויתן זה יצרת לשחק בו" (תהלים קד, כו):

איתא במדרש רבה פרשת שמיני, פרשה י"ג:

'בהמות' ו'לויתן' הם קניגון של צדיקים לעתיד-לבא כו'.¹ בהמות נותן ללויתן בקרניו וקורעו, ולויתן נותן לבהמות בסנפיריו ונוחרו כו'.²

ולא כך תנינן: "הכל שוחטין, ובכל שוחטין, ולעולם שוחטין, חוץ ממגל קציר כו".³ עד חדוש תורה מאתי תצא.

– שחקדושי ברוך-הוא יתיר אז שחיטה זו, שישחוט הלוייתן את הבהמה בסנפיריו. ו'בהמות' אלו זהו ענין שור הבר. (וכמו שכתוב בתרגום יונתן בתהלים סימן ג, [י], על פסוק 'בהמות בחררי אלף' – 'ותור בר כו'.⁴).

ולתבין ענין קניגו זו דלויתן עם שור הבר.

הענין, פי יש ב' מיני צדיקים:

הא' – אותן שהם בפתר, שעבודתם ברוחניות, פירושי: בכוננת הלב, ליחד יחודים עליונים ובכחינת עליות. וכגון רבי שמעון בר יוחאי כשהיה במערה י"ג שנה, שבנדאי לא היה יכול לקיים במעשה כמה מצות מעשיות, שהרי לא היו ניוונים רק מחרובא ועינא דמיא דאיברי להו. אם בן לא קיים אכילת מצה בפסח, וקדוש על הנין, ואתרוג, וסוכה כו'. וכן הארז"ל היה גם בן גם בכחינה זו.

(רוצה לומר, על דרך מה שכתוב בזהר חלק ג' (דף קפ"ז, עמוד ב') על פסוק (בראשית מה, טו) 'וידעו לרוב בקרב הארץ'. מה שאין בן שאר "נוני ימא" שאינו בארץ רק בים, זהו ענין המלאכים כו').

ותב' – הם אותן צדיקים שהן בגילוי, שעבודתם בגשמיות בקיום המצות מעשיות, "ושמחת בחגוד" (דברים

טו, יד), שהוא גם בן המשכת אורות עליונים "מועדי הויה" (נקרא כו, ב). והשמחה הוא הגילוי אור אין-סוף ברוך-הוא שנמשך ומתגלה.⁵ והמשכה זו הוא על ידי המצות, בעובדא דוקא – כמאמר רז"ל שבזמן הבית "אין שמחה אלא בכשר", דהיינו מצות "שלמי שמחה" שהיו מביאים בכל יום-טוב כו, ועכשיו "אין שמחה אלא ביו" וכדלקמן.

ועיקר ההמשכות – בפסח על ידי מצה, ובשבועות על ידי מתן תורה, ובסוכות על ידי סוכה ולולב ומינוי, ובלערי זה אי אפשר להמשיך כלל. (אבל רבי שמעון בר יוחאי שהיה מבחינת לויתן, ו'נוני ימא דאזלין בגבשתא' כו', המשיך ההמשכות כשהיה במערה על ידי יחודים ועליות כו' כו').

והנה באמת אי אפשר להגיע (אן ריען בלשון אידיש) אלקותו ותברך על ידי עבודה הגשמיות, אלא על ידי עבודה רוחניות של הצדיקים הנ"ל. והם נקראים 'נוני ימא' – בדיגים אלו שהים מכסה עליהם, כך הם מבחינת עלמא דאדתפסיא. וישנם בכל דור ודור שהם צדיקים שפסטר כו, והם המתברים העולמות לאין-סוף ברוך-הוא. (ועל דרך שאמרו: "דוד היה מחבר תורה שלמעלה בהקדוש ברוך-הוא") וזהו ענין לויתן – שהוא לשון התחברות כמו (בראשית כט, לד): "הפעם יקרה אישי אלי כו".

(הגהה:

ענין פרק קמא בעבודה זרה, דף ג, עמוד ב': "רביעית יושב ומשחק עם לויתן שאמר: 'לויתן זה יצרת' כו".⁶

והנה בג' שעות רביעיות הוא נקרא "סמוך למנחה" כדאיתא בנמרא ריש פרק ערכי פסחים. ויצחק תיקן תפלת המנחה. וידוע דיצחק הוא לשון צחוק ושחוק, כמו שכתוב

4. וענין בבבא בתרא דף ע"ד, ב' ע"ה א'. ופס': "עתידי גבירא לעשות קניגיא עם לויתן, שנאמר (איוב כ, כח): ה'תמשוך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשונו" ואקלמלא הקדוש ברוך-הוא עוזרו אין יכול לו שנאמר (שם, ט): 'העושו צח חרבו'.

5. (וכמו שנתבאר לעיל בקרשת צו).

6. וענין בשמות רבה פרשה טו, דף ק"ב, ב', מענין 'לויתן זה כו'. ובהיר: חלק א', נתי, דף רמ"ז, א'. שמות: י"א, עמוד ב'. בשלח, דף נ', עמוד ב'. אתרי, דף נ"ח, עמוד א'. שלח, קע"ד, א'. וענין ב'עמק המלך' שער י"ד, פרק י"ד, דף ס"ד, עמוד ג').

1. ונק' מי שלא ראה קניגיו (מלחמה) של אמות העולם בעולט-הזה, וזכה לקראתה בעולט-הבא.

פיצד הם נשחטים

2. ונחמנים אומרים: זו שחיטה כשורה היא

3. והתגרה, והטנים, מפני שנה חזקיהו

אמר רבי אבין בר כהנא, אמר הקדוש ברוך-הוא: "תורה ודדשה מאתי תצא" ו'תורה מאתי תצא' (ישעיהו נא, ד)

א' על הארז"ל: "אם הייתי דורש שמונים שנים כו".

והנה אמרו רז"ל: "משחרב בית המקדש אין שחוק כו, ברכיעיות מאי עבד? יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה"¹⁴.

עד כאן הגהה).

אך להיות כי העולם הזה הוא גשמי, לכן צריך לצדיקים שעבודתם בגשמיות לקיים מצות מעשיות. והוא שאמרו רז"ל¹⁵: "עמוד אחד וצדיק שמו שעליו העולם עומד"¹⁶. וכל מה שיש ביבשה יש בים, כי באמת צריך להיות הא והא:

כי הנה הילוף הצדיקים הנקראים נוני ימא, היא נפלאה ונבונה מאד. כמו על דרך משל הדגים – ששטים בים; כך הם שטים ובטיסה אחת מגיע למעלה מעלה. וגדולה הרבה מעבודת הצדיקים שבגשמיות – "שמחה בבשר" כו, שהכל למטה במדרגה. מה שאין פן הילוכם, שהוא כמשל דג תים ששט מקצה העולם ועד קצהו, כך הילוכם ברוחניות בטיסה אחת, ("מיט איין שו"פ" בלשון אידיש) עולים ומגיעים למעלה מעלה.

ואין זה כלל בבחינת התלהבות ורתיחת הדמים כמו עבודת הצדיקים הנ"ל שבגשמיות – "שמחה בבשר", "שמחה בנין", בחינת רשפי אש ושלכת כו, אלא אדרבה בקרירות הדמים ובנחת¹⁷, ובטיסה אחת מגיעים למעלה מעלה כו כנ"ל. ואי אפשר לבאר דבר זה בדבור איך ומה הוא. ולכן לא קיים רבי שמעון בר יוחאי בהיותו במערה כמה מצות מעשיות כנ"ל, אלא הכל ברוחניות – למעלה מבחינת "שמחה בבשר" כו.

וזהו ענין סנפיריו של הלוי"ן (הנקרא פלו"ש פערד"ן) שבהם הוא שט מן הקצה כו. ולכן העולם פולז עומד על לוי"תו, שמקיף כל העולם, כנודע בדברי רז"ל.

(בראשית כא, 1): "צחק עשה לי אלקים". ולכן אז יושב ומשחק עם לוי"תו כו"⁸.

גם, כי יצחק חפר בארות שהוא ענין העלאת מ"ן⁹.

והנה מבואר במקום אחר, ענין הנזכר בנקרא (ריש פרק ו' דברכות) – דפרשת "והיה אם שמוע" (דברים יא, יג) לא נקרא עדיין "עושים רצונו של מקום" כדכפי. (עין שם בתוספות). והיינו לפי שלא נאמר בה "בכל מאדך" כמו בפרשת "שמע". דהיינו, שלהיות התמשכה והגילוי מ'סוכב כל גלמין ב'ממלא כל גלמין, שהיה הנקרא "עושים רצונו של מקום", זהו דוקא על ידי "בכל מאדך" – בלי גבול כו. וזהו הבחינה הנזכר כאן, שלהגיע ולהמשיך בחינת "הפעם ילנה כו", זהו על ידי העבודה הרוחנית של הצדיקים הנקראים 'נוני ימא'. מה שאין פן בלא בחינת "בכל מאדך", אף שגאמר "והיה אם שמוע תשמעו כו" כנ"ל.

ועל דרך זה אמרו רז"ל פרק קמא דעבודה זרה (שם): "משחרב בית המקדש אין שחוק כו"^{10,11}.

ועוד יש לומר בזה: על פי מה שכתוב ב"כתבי הארז"ל", שעל ידי תורה ומצות מומשיכים יחדו ז"נ, אבל להמשיך יחדו אבא-ואימא שהוא המשכת אור חדש מאינדוסף ברוך-הוא, הוא על ידי מסירת-נפש דייקא. וזהו ענין קריאת-שמע – למסור נפשו באחד¹². וזהו הפירוש מה שכתוב כאן שהמשכה זו הוא דוקא על ידי עבודה רוחנית שממחינת לוי"תו, דהיינו חיבור השם לאין כו, בבחינת מסירת-נפש ב"אחד", ועל ידי זה מומשיכים להיות "ילנה אישי אלי"¹³.

גם יש לומר פירוש עבודה רוחנית דנשמות שממחינת לוי"תו, על דרך מה שכתוב בשולחן ערוך אורח-חיים (סימן צ"ח, סעיף א'), ש"התפשטות הגשמיות קרוב למעלת הנבואה כו". וכענין המבואר ב"פרי עץ חיים" שער ט"ו, פרק

14. (ענין מה שנתבאר במקום אחר – על פסוק "וכל בניך למודי הנה". ועיין ב"פרדס", בערכי הכניסים ערך קרובים, וקרב היינו כדכפי).

וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מי יתגר כאח לי". וענין מה שכתוב (בזוהר) בפדרשת ויצא, ק"ו. וב"מקדש מלך" (שם).

15. [ספר הבחיר סימן ק"ב]

16. (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אשירה להנה". וענין מה שנתבאר ב"ביאור על פסוק וקבל היהודים"*) ועל פסוק "טובה הארץ מאד מאד").

17. (וענין מה שנתבאר ב"ביאורי הזוהר ונרא, ק"ב, א') על פסוק "וגם אמנה אחותי בת אבי היא כו". ומה שנתבאר בדבור המתחיל "בהעלותך את הנרות", בענין "חייך שלך גדול משלכם").

7. וכמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ושבתני בשלום".

8. וענין מה שנתבאר בפירושו מנחה בדבור המתחיל "ונח מן הבא בידו מנחה כו".

9. וענין בקרשה תולדות (דף קמ"א, סוף עמוד א').

10. [הקדו"ש ברוך-הוא]

11. וכמו שכתוב [בזוהר]: בפרשת תריקה (קס"ו, ב) בענין "והר יקרב ויבש" (ישעיהו י"ח, ה). ובבראשית (דף ו', עמוד ב'). ומה שכתב רמ"ז שם (דף ו', א'), גבי "לחוקי דא יעקב".

12. וענין מה שנתבאר מזה ב"ביאור על פסוק ונקדשתי בתוך בני ישראל", בפרשת אמור.

13. (וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "יללכן שתי בנות", בענין "ילנה אישי". ובדבור המתחיל "נשא את ראש בני גרשון").

ולעיתיד, הלוינתן יעשה מלחמה עם שור הבר וישחטנו בסנפיריו:

כי הנה עבודת הצדיקים שבבחינה השנית נקרא "שור הבר" – "פני שור מהשמאל" (תקאל א, ט), אלא שהוא בר ורך כו'. כי הנה גם עבודתם במעשה גשמיות, כמו "ושמחת בתגד" (דברים טו, ד) דיוסטוב, ו"אין שמחה אלא בבשר כו", אינו בפשוטו שיאכל בשר השור למלאות בטנו חס ושלום, וישיש בו, אלא בחינת העלאות בענין 'שלמי שמחה' מבשר גשמי שתיה בזמן ביתהמקדש, שהיו ריח ניחוח ממש לה'. ועל דרך זה הוא שמחה בבשר יוסטוב, וכמו שכתוב: "וושמחו בך כו" – "בך" דיקא. אלא שהוא לשון בקשה – מפני שחרב בית מקדשנו כו'.

וזה נקרא "שור הבר" – מלשון "בר לבב" (תהלים כו, ד), פירושו: בשר וך ובר¹⁸. דתיינו, שמחה לה' הנולד מזה ברשפי אש והתלהבות כו'. אלא שאף על פי כן מילתא זוטרתא היא לגבי הילוף הנפלא של הצדיקים הנקראים לוינתן, לפי שבא מדבר גשמי ובעל גבול כו'. מה שאין כן הילוף שלהם – שבטיסה אחת בקרירות ובנחת מגיעים למעלה מעלה, שהיא גדולה יותר לאין קץ.

ולכן הלוינתן וישחוט את שור הבר" – פירושו: שיעלה אותו על ידי הטיסה שלו. וזהו "בסנפיריו", שבהם ועל ידם עיקר העליה שלו כו', שזהו למעלה מכחם עצמם של הצדיקים הנקראים שור הבר¹⁹.

אך באמת גם שור הבר יעלה את הלוינתן. כי בבחינה אחת עבודתם געלית יותר. אף שהיא בבחינת עבודה גשמית, הרי כן צריך להיות על פי התורה – "ושמחת

בתגד", ו"אין שמחה אלא בבשר וינו כו", ומצד זה יעלה הוא אותו. וזה יראה הקדוש ברוך הוא לעתיד לבא לצדיקים – כללות עבודתם בהאי עלמא, ששניהם כאחד טובים, בהא האי עדיף, ובהא האי עדיף. (הגהה.)

עוד יש לומר שנקרא "שור הבר", על דרך "ורב תבואות בכח שור" (משלי יד, ד), ו"מני לא קראתי לשורי שורי", אלא לשורי שדי". והתורה נקראת "ראשית תבואתה" (דמיוה ב, ג). וכל זה נמשך "בכח שור". על כן נקראו צדיקים אלו על שם שור הבר.

ועוד יש לומר, דהנה מבואר לעיל דבחינת צדיקים אלו זהו ענין "עמוד אחד וצדיק שמו כו". וזהו בחינת יוסף הצדיק. והוא נקרא "שור" – כמו שכתוב (דברים לג, יז): "בכור שורו הדר וז'²⁰.

עד כאן הגהה.

והנה הלוינתן ישחוט את שור הבר בסנפיריו, אף שבהיום שחיטה כזו פגומה גמורה היא מחמת ההפסק כו', אבל לעתיד צריך להיות כן דוקא. כי ענין השחיטה זו, היא בחינת עליות שור הבר למעלה מעלה, על ידי הלוינתן המעלהו בסנפיריו. ולכן צריך להיות הפסק בינתיים, שהרי אי אפשר להיות כל העליה בבת אחת. כנודע שיש כמה היכלות – היכל הזכות, היכל הרצון כו', ואי אפשר להיות כל העליות בפעם אחת, אלא הפסק בין היכל להיכל ולכן יתיר הקדוש ברוך הוא פגימה זו²¹.

והנה שור הבר יעלה את הלוינתן על ידי שידקרנו בקרניו:

21. (ועיין מזה שנתבאר במקום אחר, בענין עליות התפלה דרך ההיכלות עליונים כו' – בביאור "ענין מזוזה מימין", וממה שכתוב שם יובן גם כאן).

18. "וְיִשְׁחָטוּ וְיִבְרִיחוּ" (איוב יא, ד) – ברוד ונקי (מצדת ציון). וכן "וְשָׂרָה בַר" (תהלים כ, יב) – מלשון ברוד ונקי (מצדת ציון).

19. (ועיין בפרדס עברי הכיניים ערך לוינתן, מענין הסנפירים).

20. (וכמו שכתוב בזהר פְרִשֵׁה שְׁמִינִי, דף ל"ח, ב'. וב"מקדש מלך" שם).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

ע"ב) קיים א"א ע"ה אפי' ע"ת כו' וכי אפשר שקיים מצו' התלויות בא"י וביצ"מ בפסח וסכות וכה"ג אלא צ"ל שקיים כל התו"מ ברוחניות דהיינו כמו שהמצות הן למעלה ברוחני' באורות עליונים דאצי' וכמו עובדא דמקלות שעשה יעקב היה ממש כמו מצות תפלין שלנו כמבואר בוהר וכך היה כל עובדות דאברהם ויצחק כו' ואמנם עדיין אין זה מתיישב דהלא מבואר למעלה דמצות שנתלכשו בגשמיות שרשן למעלה יותר לפי שכל הגבוה יותר יותר מתלכש למטה וא"כ מצות הגשמיות יותר גבוה ממצות הרוחניות ולז"א באבות ושמי הוי"ה לא נודעתי להם לפי שלא קיימו תו"מ בגשמיות אלא ברוחניו' לבר וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אך אפשר שמעשה האבות היה מקור ושרש לתו"מ שיעשו ישראל למטה כנ"ל אחר ששרש המצות בגשמיות יותר גבוה מעובדות שלהם ומחמת זה אמר ושמי הוי"ה לא נודעתי להם כנ"ל וד"ל:

לה) אך הנה עדיין יש להבין למה נק' ס' בראשית בשם ס' הישר דוקא כנ"ל. וגם יש להבין דלכאורה יש סתירה גמורה לכל הענין הנ"ל באבות שהן מקור ושרש לתו"מ שקבלו ישראל שהרי מקרא מפרש ואומר וארא אל אברהם כו' באל שדי ושמי הוי"ה לא נודעתי להם והקושיא ידוע אך אמר ושמי הוי"ה לא נודעתי כו' הרי כמה פעמים הזכיר שם הוי"ה בהגלותו אל אברהם כמו בפ' וירא אליו הוי"ה וגם קודם שמל א"ע בהיותו בן צ"ט שנה אמר וירא הוי"ה אל אברה' וכן ליצחק וליעקב כמה פעמים וצ"ל דמפני שלא קבלו האבות תו"מ בפ"מ שבהן מלוכש שם הוי"ה ממש שנק' תורת הוי"ה מצות הוי"ה ע"כ אמר ושמי הוי"ה ממש לא נודעתי להם וא"כ איך יתכן שעל ידם היה שרש ומקור לתו"מ ואם מפני שבהכרח צריך לומר שאבו' קיימו התו"מ ברוחניות עכ"פ שהרי אמר עקב אשר שמע אברהם כו' וישמר משמרת מצותי חקותי ותורתי וארו"ל (יומא כח

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - אחרי ה"א תלכו

כו' לדעת כו' דא"כ מהו פי' לדעת). הענין כי הנשמה קודם ירידתה בעה"ז היתה עומדת בעולם העליון וכמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו ושם היה לה גילוי אלקותו ית' ואח"כ ירדה בסתר המדרגות בעה"ז השפל להיות בהסתר פנים וריחוק מקום מאור ה', ותכלית ירידתה הוא בשביל הנסיונות שבאין לאדם שהן מהסתר פנים והסתלקות חיות השפע במניעות בריאות הגוף (כמו באיוב שנק' נסיון כמ"ש באיוב ד' ב' הנסה דבר אליך תלאה) ובמניעות ממון כדי להסתיר על אור וחיות ה' וקדושתו ית' ולהיות מונע מבית ומכחוץ לאדם שבא להתקרב לה' ולעבודתו ית' כי דרך רשעים צלחה וזהו ובא האות והמופת לאמר נלכה וכו' כלומר ששם גילוי האות והמופת הגבהת קרנם בהגדלה וריבוי החיות ולכן אומרים ידינו דוקא רמה כו' ומגביהין כנשר קרנם, וצריך האדם

אחרי ה' אלקים תלכו ואותו תיראו וגו' עד וכו' תדבקו. פרט הכתוב ששה דברים בעבודת ה' תלכו תיראו תשמרו וגו', הנה מה כתיב לעיל מיני' כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת וגו', ולהבין מהו כי מנסה כו' (וכבר עמדו בזה רבותינו ז"ל מפרשי התורה הלא הש"י יודע בראש מה שיהי' בסוף וא"כ איך שייך לומר שצריך לנסות בפועל לידע אם יעמוד בנסיון כו' הלא בלא"ה הכל גלוי וידוע לפניו כנ"ל, ואע"פ שהבחירה והרשות נתונה ביד האדם אם ירצה יעשה ואם ירצה לא יעשה מ"מ אעפ"כ הש"י ידע מקודם מה שיבחור כמבואר בספרים, ולמה צריך לנסותו. והתירוץ המבואר ע"ז בהרמב"ן ס"פ וירא שהוא כדי שיצא המעשה מכח אל הפועל להיות לאדם שכר מעשה טוב ולא שכר לב טוב לבר, אך לכאורה דחוק בכאן ל' הפסוק דכאן כי מנסה

ממש (ובזה מוכן פ' כי מנסה כו' אתכם לדעת כו' דאין הפי' לדעת הישכם אוהבים כו' שיהי' הקב"ה יודע כו' שאיך יתכן שלנסיון הוא צריך כדי לדעת והלא הכל גלוי לפניו ית' וכנ"ל אלא הפי' כי מנסה כו' לדעת ר"ל שעו"ז יבואו ישראל למעלת ומדרגת לדעת) דהיינו כמו שמרגיש את נפשו כאלו רואה שהיא היא המחיה את הגוף ובלעדה אין לגוף קיום וחיות כו' כך יהא מורגש אצלו כי הוא ית' חיי החיים כאלו רואה כו':

התגברות יתירה לעמוד בנסיון שלא לחוש לשום מניעה ח"ו, ובשביל כך באין לו הנסיונות כדי שיתגבר עליהם (כמ"ש הרמב"ן שם דה' צדיק יבחן צדיק דוקא כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו כו' יצוה אותו בנסיון כו'), כדי שעל ידי כן יבא למעלת ומדרגת לדעת, דהיינו שיהי' אצלו בחי' דעת והרגשה כו' ית' בבחי' ראייה והשגה שהדעת הוא נמשך מבחי' ראייה כרכתיב אתה הראת לדעת שהוא בחי' מבשרי אחזה אחזה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

וכי תאמרו מה נאכל

שהוא כלל היותר גדול. אך צ"ע מדוע בזמן שמנו יובלות לא הי' נוהג היובל כ"א שנה אחת ולפ"ז הי' צריך להיות בזמן מצות היובל ג"כ יותר משנה וע"ד שבת יום א' לבד ובשנה ז' שבועות ובשמיטה שנה שלימה, א"כ ה"צ ביובל ז' שנים עכ"פ (ולפי החשבון יגיע עוד יותר הרבה). אך י"ל ששנת היובל די רק הרמז מה שמוסיפי' שנה א' על השמיטה לרמז להיותו במדרגיגה יותר גבוה בחי' בינה, ש"ל שזהו גם למעלה מסדר זמנים (שזהו כו"א), ולכן הוא מתחיל מיוהכ"פ שהוא ג"כ למעלה מזמן הפשוט שהרי היצה"ר הוא השטן אין לו שליטה ביום זה, לכן השט"ן בנימ' שם"ד, וביום הכיפורים יום שם"ה הוא בחי' אשר היצה"ר אינו שולט, ובו עליית המל' בנעילה עד א"א שהוא הכתר בכלל, ולכן יובל שהוא וקדשתם את שנת החמישים, המשכת קדושה בטהרה דבינה, די מה שמוסיפי' שנה אחת על שנת השמיטה (ואפשר רמז על בחי' אחת היא יונתי וביהכ"פ כתיב ג"כ אחת בשנה) משא"כ שמיטה היא במל' כמ"ש בפרדס בעה"כ ע' שמיטה).

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים, וזרעתם וגו' ואכלתם מן התבואה ישן. הנה לכאורה הוא מיותר כל הפסוק ראשון שהי' צריך לכתוב וצויתי את ברכתי כו' ותו לא. ולהבין זה הנה ענין מצות שביעית הוא מרמז על לע"ל וכמשארז"ל מה שביעית משמט אחת לשש שנים כך העולם משמט אחת לששת אלפים שנה, וזהו ג"כ ענין מצות שבת ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת (וע' בד"ה וספרתם לכם בסופו בענין פי' משביעין ל' שבע שיש בשבת וכן בכלליות השנה בכל שנה ז' שבועות כו' להיותו על כלליות השנה, ועד"ז יובן ענין השמיטה שלששת שנים יש שנה שלימה שמיטה להיותו כלל יותר גדול, ומרמז על לע"ל שהוא אלף הו' שמיטת הששת אלפים שנה), ולכך מצות שביעית חמור וכמשרז"ל כמה קשה אבקה של שביעית כו', לפי שהוא מרמז על לע"ל כו' (ולפ"ז יובל י"ל שרומז לנו"ן אלפים יובלות

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

נשא את ראש, ש"פ נשא, תרד"ע

מקפים עליונים יותר. והנה במ"ח מס' שחרית דשבת פ"א מ"ב כ' ובשבת אין להניח תפילין מפני שהמוחזין דלמ"ד דצלם שהיתה מקיפה בחול על ראש ז"א כו' עתה בשבת

(רמד) והנה יש גם גילוי בחי' או"מ שמאיר בפנימיות וכמ"ש בלקו"ת בהבי' דאת שבתותי פ"ד שבשבת נכנסים המקיפים דחול בבחי' פנימיים ונמשכים

באצ"י אבי"ע דכתר הוא בחי' אצ"י שבאצ"י וח"ב ברי' שבאצ"י כמ"ש בלק"ת ד"ה את שבתותי בפי' בורא קדושים, והיינו ע"ש הכלים דח"ב כו' (ועמשת"ל פ' קל"ד דחכ' בחי' אצ"י שבאצ"י דהיינו בחי' עצמות ופנימיות הקו כו', ועמ"ש בדרוש ג' מיני אדם דחכ' הוא בחי' האור שלמע' מהכלים כו', ואפשר דפנימיות בינה שנכלל ביו"ד דש' הוי' והו"ע או"א עילאין הר"ז ג"כ בכלל בחי' אצ"י שבאצ"י כו'), וא"כ גם בו"א הכתר שבו שנמשך מת"ת דאימא זהו אצ"י שבו"א, והמ"ס שבו הן ב"ע שבו, וזהו מי ת"ת דאימא ברא אלה ו"ק דז"א שנחשבים לגבי כמו ב"ע לגבי אצ"י, ולכן הכתר או"מ שאינו מאיר בפנימיות כמו שאצ"י נשגב מכי"ע, וזה"ע תפילין דמארי עלמא שהן בחי' עטרה וכתר לז"א (ובהכי' דאלה מסעי דתקס"ג מבו' דמי היא הפרסא שבין אצ"י לבי"ע שהיא מחיצוניות בינה וכמ"ש בתו"א ד"ה לך לך, וי"ל דבאצ"י בחי' כתר דז"א הוא בחי' הפרסא שבין חו"ב לז"א והו"ע הרקיע שע"ג חיוון עילאין דמבטן מי יצא כו', ועמשי"ת"ל פ' דכתר הוא בחי' פרסא כו'). והנה מי אלה ז"ע ש' אלקים (ועמ"ש בלק"ת ד"ה והי' מספר פ"ב בענין פלג אלקים דבחי' אלה עלמא דאתגלייא אינה מסתתרת ומתעלמת ונכללת במקורה עדאתכ"ס הנקרא מי כו', והיינו שהמדות אהו"ר לא יהיו בהעלם בנינה ויהי' רק בחי' האהבה מוסתרת דהיינו האהבה שבתבונת מוחו ותעלומות לבו שזהו כשהן בבחי' עיבור כתבונה וכמ"ש בסש"ב פמ"ז בהג"ה, אלא יהי' התגלות האהו"ר שע"פ הדעת והשגה בהתבוננת אלקי כו', וכמ"ש בהכי' שזהו גילוי בחי' חו"ג המגולים דהיינו האהו"ר שע"פ מו"ד כו', וזהו מבחי' המוחין המאירים בו"א היינו בהמדות בבחי' פנימי, אבל עצמות המוחין להיות בחי' פנימיות הלב שזהו גילוי בחי' חו"ג המכוסים והוא גילוי בחי' מי, הנה זהו רק בבחי' מקיף שאינו מאיר בגילוי כו' וזה ענין התפילין כו'. ובר"ה אלה מסעי הנ"ל דמי ברא אלה שיהי' ההתבוננת וההרגש איך שהאין מהווה את היש ושיהי' ביטול היש לאין כו', ובמ"א בה"ע דהנה בש' אלקים תיבת אלה קודם לתיבת מי, וידוע דהראשון גובר ולכן נראה העולם ליש ודבר, והיינו שנראה הגילוי שנתהווה מציאות הנבראים, ואינו נראה כלל דבר המהווה את הדבר שהוא בחי' מי, אבל ענין מי ברא אלה בהיפך שתיבת מי קודם (וי"ל שז"ע פלג אלקים) להתבונן ולידע שבחי' מי בורא ומהווה כל ההתהוות שבגילוי שנק' אלה, והיינו גילוי בחי' ש' הוי' שבש' אלקים (דהיינו בחי' האמת דש' אלקים בחי' יח"ת כו' וכמ"ש במ"א) דש' הוי' הוא המהווה כו', ויהי' זה בבחי' ראי' שז"ע וראו מי ברא כו', ועמ"ש בתו"א תשא ד"ה שמאלו תחת לראשי ובלקו"ת ד"ה ואתחנן, וי"ל דזה דבשם אלקים צירוף מי הוא בהיפך אתוון ים וי"ד היא בחי' חכ' שזה הגובר, והיינו להיות בבחי'

נכנסה בראשו ונעשו בו מוחין פנימיים עכ"ל, וכן הוא בפע"ח שער השבת פי"ט ועיי"ש פ"ז, והנה בחי' ל' דצלם הן בחי' המוחין חב"ד עצמן שהן בבחי' מקיף לז"א, ובנשמה הוא בחי' מול דנשמה כמ"ש בלקו"ת בהכי' דכי תצא, ושם דבחי' ל' דצלם יוכל להתלבש לפעמים להיכנס לתוך האו"פ והכלים, וי"ל להיות שזהו בחי' מוחין חב"ד שהן בחי' או"פ בעצם רק שהן בחי' מקיף לגבי מוחין דז"א (ועמ"ש בס"י ע"פ השמים מספרים מענין עצמות המוחין ומוחין שבמדות) ע"כ נכנסים לפעמים בתוך האו"פ כו', ונראה שם בהכי' שזהו כענין מול מחכים שנת"ל דהיינו בחי' תוס' אור וגילוי מכח המשכיל שנקרא מול (ועמ"ש במ"א דמול ונוצר נקח הוא בחי' ל' דצלם, והיינו לגבי בחי' מוחין דאצ"י, והוא כענין כח המשכיל עד"מ, וכמו"כ בחי' חב"ד לגבי מוחין דז"א כו'), וכמ"ש שזה ענין חכמת אדם תאיר פניו מהשכלת שכל חדש שהשכל החדש נמשך מכח המשכיל כו', וצ"ל דהיינו שנמשך בבחי' תוס' אור מכח המשכיל כו' וכמ"ש במ"א, דלכן בשבת יכול האדם להתפלל בכוונה יותר מבחול מפני שהמקיף דל' דצלם מאיר בפנימיות, ושם מבאר הענין ע"ד ההפרש בין כלים דברי' וכלים דאצ"י, דכלים דברי' לאו איהו וגרמוהו חד לכן אף שמאיר בהם האור אין האור נקנה בהם להיות לאחדים ממש, וכמו השומע שכל מפי רבו (והיינו דבשעת ששומע השכל מהרב הוא אצלו עדיין בבחי' מקיף ר"ל לא בבחי' התלבשות ותפיסא ממש בכלי מוחו כו', וכמ"ש בלקו"ת פ' שלח ד"ה טובה הארץ מאוד מאוד פ"ב יעו"ש), אבל כשנקנה השכל בו ממש זהו עד"מ כלים דאצ"י שהם מתייחדים ממש עם האור. ועד"ז יובן ההפרש בין המוחין שבחול שמאירים בחי' מקיף וז"ע התפילין, ובין המוחין שנכנסים בפנימיות ממש והיינו דהמוחין שלמע' מהמוחין שבמדות בחול הן בבחי' מקיף, ובשבת הן בבחי' פנימי, והו"ע הכוונה יתירה שבשבת דהיינו העבודה בבחי' עצמיות המוחין חב"ד, וזהו כניסת המקיף בפנימי כו'. והנה בענין תפילין דמארי עלמא ידוע שזהו בחי' המקיף הנמשך לז"א מאו"א, וז"ע הקב"ה מניח תפילין הקב"ה ז"א מניח תפילין בחי' המקיף כו', וכמ"ש בזהר ואתחנן דרס"ב ע"ב ואלין ארבעה נטלין לון וא"ו ואתעטר בהו ואלין אינון תפילין דאנח קוב"ה כו', ועמ"ש ע"ז בס"י שער התפילין, ומבו' במ"א שזהו כענין מי ברא אלה, אלה הן ו"ק דז"א ומי בחי' בינה (דבד"כ תפילין הן מצד בחי' אימא ועמ"ש בפע"ח שער הציצית פ"ג, ובשער התפילין פ"א שגם מוחין דאבא כלולים בה, ובמ"ח מס' תיקון התפילין פ"ג מ"א דתפילין דרש"י הן מצד אימא, וזהו שאו' בק"ש שעל המטה אם פגמתי באות ה' בכיטול תפילין), והנה מדכתי' ברא אלה משמע שאין גילוי בחי' מי ממש בבחי' ז"א, והוא כמו הנברא לגבי הבורא דהיינו כמו הברי' לגבי אצ"י שאין ערוך ביניהם, וכמו"כ יש

המדות שע"פ טו"ד צ"ל בהעלם בחי' הביטול עצמי שמבחי' החכ' שבנפש כו').

קיצור. והנה בשבת המקיף נכנס בפנימי, והיינו בחי' למ"ד דצלם, עצמיות מוחין חב"ד, שהן בבחי' מקיף לז"א בחול, והו"ע התפילין שבולטין, ובשבת נכנס בפנימי דבחי' אצי' מתיישב בכלים דברי', ולכן תפלה דשבת היא ככוונה יותר, גילוי בחי' חב"ד, דהנה ענין התפילין הוא מוחין דאי' מקיף לז"א, מי ברא אלה, אלה ו"ק דז"א, ומי ברא אלה, כערך ברי' לגבי אצי', כתר אצי' שבאצי', וכן ת"ת דאי' בחי' מי כתר לז"א בחי' אצי' שבו"א, מקיף לז"א, והנה מי אלה אותיות אלקים, וכתב' פלג אלקים דבחי' אלה עדאת"ג שנראה העולם לא יסתיר, ויהי' נראה ונרגש האין המהווה, ויהי' כאלו רואה, וזהו צירוף ים, והו"ע הוי' שבאלקים אמת דאלקים בחי' יחודות, ובחי' מקיף דמי י"ל ביטול דשמו"ע, גם י"ל בחי' ביטול דחכ' בבחי' מקיף על המדות.

ראי', וא"ז בחי' ראיית המהות ממש רק כאילו רואה, דכהתבוננות והשגה זו יכול להיות כמו ראי' חושיות ועמשנת"ל פ' רכ"ו. והנה ענין התפילין הוא שיהי' בחי' מי בבחי' מקיף עכ"פ (ובמ"א דהיינו שנמשך החיצוניות דבחי' מי דהיינו בחי' האהוי"ר שע"פ טו"ד כו'), וי"ל שזהו בחול הביטול דשמו"ע שזהו בחי' חו"ג המכוסים וכמ"ש במ"א בדרוש אלה תולדות נח דחו"ג מכוסים וחו"ג מגולים, דהביטול הזה יש גם בחול (והוא ע"י מצוות תפילין, וכמ"ש בלקו"ת בד"ה והי' מספר שם דקודם התפלה ממשיכים עליו מצוות ה' בטלית ותפילין), ובחול זהו רק בשמו"ע וג"ז בבחי' מקיף לבד וכמ"ש בד"ה אלה תולדות הנ"ל שצ"ל הביטול בחיצוניות, והביטול פנימי בזה הוא רק בבחי' מקיף כו', ובשבת הוא שהעבודה היא בבחי' ביטול זה כו' וכמשי"ת, גם י"ל ע"פ מ"ש בתו"א ד"ה ככה בכסלו בענין שמן המנורה שהוא בחי' אור החכ' כו', ומכו' במ"א שבהתגלות

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

גדול יהיה כבוד הבית - ג' אור ליום ד' ט"ו מנ"א, תל-אביב

שם ישראל במעלתו העצמית ולכן כל ענינם הוא להכחידם מגוי, דהנה כתיב ואתם תהיו לי גוי קדוש כו', דענין הקדושה הוא ענין ההבדלה, וכמאמר מלמד שהיו מצוינים שם, אשר בזה הם נבדלים משאר העמים, וכשאומרים לכו כו' מגוי כוונתם שיתבוללו ויתערבו בכל הגוים, הנה בזה הרי במילא ח"ו יעקרו שם ישראל היינו לחלל קדושת התורה ולהחשיך מעלת הנשמות, ובוזה הוא כל המלחמה שלהם להסיר קדושת התורה ומעלת הנשמות, דאז הנה גם כשלומד תורה הרי אינה ולא כלום, דאמיתת ענין לימוד התורה הוא שיודע שזהו חכמתו ורצונו ית', ולא ילך אחר הטעם והשכל בלבד כ"א ידע אשר זהו חכמתו ית' דאנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא, דזה מה שהתורה באה בהגבלה ומירידה ושיעור דהלכות שבתורה דאלו טריפות ואלו כשרות וכה"ג בשארי ההלכות זהו בפסקי ההלכות בגילוי שבתורה אבל בפנימיות ההלכה ומעמה הסתום הוא בבחי' א"ס ממש, ומעם הדבר הוא לפי דאנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא כלל, דלאו מכל אילין מדות איהו כלל, וזהו אמיתת ענין דלימוד התורה, אבל כאשר לימודו בתורה הוא רק מצד החכמה והשכל שבזה ולהאלקו שבתורה אינו בטל, אז הנה הוא מוריד את

זביאור הענין הוא, דהנה שם ישראל הוא ע"ש קדושת התורה ומעלת ישראל דוהו"ע מה דשם ישראל הוא מורה על התורה היינו קדושת התורה, דתורה וישראל הרי שניהם מושרשים בהעצמות, דהתורה היא מושרשת בעצמות א"ס ב"ה והגם דאורייתא מחכמה נפקת, הנה ידוע דוהו רק מה שנפקת מהחכמה אבל שרשה הוא בבחי' הכתר וכמ"ש אנכי הוי' אלקיך כו' אנכי מי שאנכי, ולמעלה יותר בפנימי' ועצמוי' א"ס ב"ה, וכתב' כי באור פניך נתת לנו תורת חיים דהתורה היא פנימית ועצמות א"ס, וכן הנשמות מושרשים בעצמות א"ס ב"ה וכמ"ש בנים אתם להוי' אלקיכם, כמשל הבן שהוא מעצמות מוח האב כך נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו יתברך, ואמר רבינו נ"ע כל איש ישראל, הבזה כל ישראל שוין דכל אחד ואחד מישראל אומר נשמה שנתת בי טהורה היא, וידוע דטהורה הוא בחי' האצי' וידוע דאבא עילאה מקננא באצילות א"כ בחי' חכמה דאצי' הוא אצי' שבאצילות והיינו דכל הנשמות ה"ה מושרשים באצילות ולמעלה יותר בפנימיות ועצמות א"ס ב"ה, וזהו דשם ישראל מורה על קדושת התורה ומעלת הנשמות, אבל שונאי הוי' הרי כל כוונתם הוא אשר לא יזכר

מקצר רוח ומעבודה קשה בעבודת פרך, כן הוא בגלות זה האחרון אשר כל אחד בנפשו ממש יביא לחמו, בכמה נסיונות בקיום התומ"צ, ובעת אפו בעבודה קשה מאז קומו בבקר עד שעה מאוחרת בלילה, באופן אשר אין לו זמן לא על תורה ולא על תפלה באריכות, וכל היום הלך ילך בטרדה עצומה, דבבקר יאמר מי יתן ערב ובערב יאמר מי יתן בקר, ומבולבל כל היום וכל הלילה, וזהו ולא זכר כאלו לא זכר הרום רגליו, היינו מעמד ומצב ישראל.

התורה מקדושתה, וזהו השליך משמים ארץ תפארת ישראל, דבזה"ג הרי השליך כו' תפארת ישראל שהיא התורה דאפשר להיות שילמדו תורה וכו"מ לא יהיו כפי הכוונה האמתית ולא זכר הרום רגליו דבזמן הגלות ישראל שרוים בצער גדול אשר החשך יכסה ארץ דהנה לא זו בלבד דאותותינו לא ראינו היינו שהאור והחיות האלקי אינו נראה כלל אלא עוד זאת שרבו כמו רבו הצמזומים וההעלמות וההסתרים וכשם שבגלות מצרים כתיב ולא שמעו אל משה

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

סעודת ליל שביעי של פסח, ה'תש"ג

בעל שתי התנועות, שבהן משתקפות ההיפרדות מהשנה החולפת והתקוה לקראת השנה הבאה, היו רואים את העבודה בקריאת שמע שעל המטה, וכן ההתגלות בכל המועדים. אך בשביעי של פסח היו הגילויים אחרים לגמרי.

יודע מה שאמר רבנו הזקן פעם אחת בשביעי של פסח, לבניו: קחו חסידות, קחו טהרה, לכם, לילדיכם, לילדי ילדיכם, לדורי דורות.

הגילויים של שביעי של פסח מורגשים בפנימיות בכל יהודי במדריגת הנשמה. והעבודה היא, שהגילויים יורגשו בחלק הנפש הקרוב לכוחות הנפש, שהגילויים יורגשו בפנימיות בכל אחד בגילוי נפשי על כל פנים.

גילוי הנפש הוא מה שהנפש היא בהתגלות. האדם עצמו אינו יודע מה קורה אתו, הוא חש ומרגיש שמתחולל בו שינוי ממשו אחר, והשינוי מתבטא במצב רוח מרומם, במצב רוח הגורם להתפתחות בכוחות וחושי הנפש. ההבנה טובה יותר וכל הבנה נקלטת באופן יסודי יותר.

סב. טבילת הטהרה בערב שביעי של פסח קשורה בענינים המתבצעים בספירות של העולמות העליונים ובמדריגות הנשמה שבכל אחד מישראל.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה נוהג להתבודד שעה ארוכה בכל ערב שבת ומועד. ולמרות שהדלת לא היתה סגורה, לא הרהיב איש להיכנס לחדרו באותה שעה. בתחבולות שונות עלה בידי לראותו בשעת התבודדותו כשהוא יושב ועיניו סגורות ופניו קדשו להבים, ומזמן לזמן מנגן חרש ומכה באצבע צרידה - ובערב שביעי של פסח היה מאריך בהתבודותו.

הגילויים שראו אצל הרביים שלנו בשביעי של פסח ובאחרון של פסח, היו יותר מאשר הגילויים של ראש השנה ויום הכיפורים.

בראש השנה ראו והרגישו את ענין ההבדלה, מובדל מעם. פרקי התהלים הספורים שאבי היה אומר עד לשעת תפלת ערבית, השברון הפנימי העמוק שהיה נסוך על פני קדשו, דמעות־הדם שזרמו, המורא והפחד כשעמד להתפלל ערבית, בלווית ניגונו הידוע של אדמו"ר הזקן

~ רשימות אדמו"ר מוהרי"צ ~

אבות החסידות¹

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

דבר שאלתך בסדר השתלשלות תורת החסידות חב"ד התיסדותה התרחבותה והתפשטותה.

(1) הערה מערכת גליון 'התמים': המאמר "אבות החסידות" מכיל הרבה פרקים. בחוברת זו הגנו נותנים רק ח"י פרקים ממנו ואי"ה בחוברת הבאות נשתדל עד כמה שיהי' באפשרותנו להדפיס יתר הפרקים עד גמירא.

הנה עריכת מאמר נכבד ונעלה כזה הי' מסוגל יותר בהיותי בביתנו שאפשר להשתמש עם אוצרי הכתבי יד קדש.

אמנם בידעי אורחות חיי בביתנו ורוב העבודה העמוסה עלי, הנה אירא אשר בבואי הביתה צלחה יסבבני עבודת היום יום כרגיל מבלי מצוא עת הדרושה לעבודה זו.

ואשר על כן אמרתי כי טוב לכתוב עכ"פ איזה שרטוט וסקירה כללית על אדות השבע דורות אבות החסידות שהם שבעה קני מנורת החסידים, אשר ישתמש בתור חומר ולבנים לבנין מאמר מסודר בענין זה.

ובחרתי באחת הפינות השקטים מטיולי האורחים בהרי מאריענבאד מקום שם שלחן וכסא, ויום יום כתבתי כששה שבעה שעות עד אשר בעזרתו ית' עלה בידי לרשום קיצור וראשי פרקים בסדר התיסדות תורת החסידות חב"ד התרחבותה והתפשטותה.

א.

דור ראשון

באחת השיחות קודש קדשים – בי"ט כסליו תרס"ג – זכינו לשמוע מפי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה הדברים האלו:

דער רבי² חוץ וואָס ער איז געווען אַ נשמה דאצילות – הגם אַלע נשמות איז דאָך שרשם בעולם האצילות, וואָס-דאָס איז דאָך דער ענין פון נשמה שנתת בי טהורה היא וואָס יעדער בן ובת ישראל זאָגען יעדען פרימאָרגען, דאָס איז אָבער נאָר וואָס דער שרש הנשמה איז פון עולם האצילי דער רבי אָבער איז אויך זיין נשמה שבגוף געווען אַ נשמה דאצילי, וואָס דאָס איז שוין גאָר עפעס אַנדערש, פאַר דעם בעדאַרף¹ מען שוין האָבען אַ גאַנץ בעזונדערן הדרת-קודש'דיגען דרך ארץ- איז ער אויך געווען אַ געבאָרענער מדריך מנהיג ומצביא. ער האָט פערמאָגט אין זיך די אַלע חושים כחות וכשרונות, וועלכע אַ מדריך מנהיג ומצביא בעדאַרף צו האָבען, און דערצו מיט אַ וואונדערליכע הצטיינות אין דעם.

[הרבי, חוץ מהיותו נשמה דאצילות – הגם שכל הנשמות שורשם הרי בעולם האצילות, שזהו העניין של "נשמה שנתת בי טהורה היא" שכל בן ובת ישראל אומרים בכל בוקר, אך זהו רק ששורש הנשמה הוא מעולם האצילות – אולם הרבי גם נשמתו שבגופו הייתה נשמה דאצילות, שזהו כבר אחרת לגמרי, לזה נצרכה כבר דרך ארץ של הדרת קודש אחרת לגמרי – הוא גם היה מדריך מנהיג ומצביא מלידה. הוא הכיל בתוכו את כל החושים הכוחות והכישרונות, שצריכים להיות למדריך מנהיג ומצביא, ובנוסף הצטיינות נפלאה בכך].

מאז ומקדם תפסו ההסדרות והתעמולה מקום חשוב מאד במחנה החסידים, ועוד טרם שנתגלה מורנו הבעש"ט נ"ע, בהיותו עוד בהסתר, הי' הוא וחבריו הצדיקים הנסתרים (אשר שמות איזה מהם אנו מוצאים בהגליונות והמכתבים של הגניזה שנתגלתה זה לא מכבר, כמו ר' מרדכי, ר' קהת ועוד), מסודרים בהסדרות חזקה וקבעו להם מרכזים במקומות שונים וכל אחד

(2) כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא.

מהם הי' עובד במרכז שלו, ומזמן לזמן היו שולחים הרצאות מפורטות להמרכז שאצל מורנו הבעש"ט נ"ע.

לפי המסורה, הנה עיקר עבודתם של מורנו הבעש"ט וחבריו הצדיקים הנסתרים הי' לעודד את עם ישראל ולעודד את רוחם, כי אחרי שנות ת"ח ות"ט, שנות הגזירות האיומות על ישראל, שעלו להם לישראל בעשרות אלפי קרבנות אדם, מלבד בזוז הונם ורכושם, התרכזו בני ישראל בעיירות וקבוצים גדולים, כי יראו לשבת בכפרים ורובם היו מחוסרי עבודה, וידל ישראל מאד ויחד עם העניות נתגברה שפלות רוחם מגלות המר.

בעת ההיא אף שמצבם הרוחני של בית ישראל הי' באופן מאד נעלה, היו נוסעים – מטעם ועדי הארצות – מגידים ומטיפים מעיר לעיר ומקיבוץ לקיבוץ להוכיח את ישראל.

סגנון דרשותיהם הי' מאמרי מוסר מתובלים במשלים ורובם היו מטילי אימה על השומעים, באמרם להם אשר בשביל רוע מעשיהם הקב"ה מייסרם, והיו מזכירים להם בדרשותיהם את אשר עבר על אבותיהם ואבות אבותיהם בשנות הגזירות ר"ל, דברים אשר השפיעו להשפיל את רוחם של ישראל.

ב.

בעת ההיא בשנת ת"פ בערך – התחיל מורנו הבעש"ט יחד עם חבריו הנסתרים לעשות תעמולה בקרב ישראל שבגליל פאדאליא והגלילות הסמוכים שיעברו מהערים והקבוצים הגדולים אל הכפרים וישובים, ויעבדו שם את האדמה או יעסקו במלאכות יד, והנשים יתרגלו לעסוק במלאכת הטוי' ובגידול בהמות ועופות או גידול ירקות וכדומה.

עבודתם זו להרגיע את רוח ישראל לרוממו משפלותו ולהסיר פחדו ומוראו, והתעמולה אשר בני' יתיישבו בכפרים וישובים לעסוק בעבודת האדמה ובאומנות יד, עבדו מורנו הבעש"ט וחבריו הצדיקים הנסתרים בהסתדרות נפלאה לפי המצב העת ההיא.

הוד כ"ק רבנו הזקן סיפר לנכדו כ"ק אאזמו"ר הרב בעל הצמח צדק אשר זקנו³ מורנו הבעש"ט אמר שתחלת עבודתו יחד עם חבריו הצדיקים הנסתרים היתה להבריא – געזונד מאכען – את גופם של ישראל ואח"כ להבריא את רוחם ונפשם, ולכן כל זמן שמורנו הבעש"ט הי' נסתר היתה כל עבודתו להיות לעזור לישראל בעניני פרנסה ועיקר עסקו הי' עם האנשים הפשוטים שהם גופם של ישראל, ואחרי כן שנתגלה, התחיל לעסוק עם תלמידי החכמים ובני תורה שהם נפשם ורוחם של ישראל.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה הגיד לפני את הדרוש אשר שמע מכ"ק אביו הרה"ק ששמע מהוד כ"ק אביו הרה"ק בעל הצמח צדק את אשר הגיד לו אז בשיחה הנ"ל זקנו רבנו הזקן על מארז"ל ע"פ ובגפן שלושה שריגים, גפן אלו ישראל, ותוכן נושא הדרוש הוא שאילן הגפן חלוק משארי אילנות בשני דברים. הא' דכל מה שיש באילן זה אפילו העלים הם לצורך הפירות. ב' שבכל דבר ודבר שיש באילן זה יש בו יתרון מעלה מה שאין בהשני ואפילו בהעלים יש יתרון ומעלה לעומת הפירות בזה שהם שומרים על הפירות, והשומר הרי כחו רב וגדול על הנשמר.

(3) רבנו הזקן הי' רגיל לקרוא את מורנו הבעש"ט בשם זקני, כי הי' נכדו ברוחניות, כלומר תלמיד תלמידו.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

- ותמסור המכתב עם התמונה לציר האמריקני בריגא -
מר ווילי שמו - ותבקש רשותו לציר תמונתו וכשתגמרי
תתנה לו במתנה.

יהא השי"ת בעוזך ותצליח בלימודך ובמלאכתך
והוריק יחיו יגדלוך עם שאר ילידיהם יחיו לתורה חופה
ומעשים טובים מתוך פרנסה בהרחבה בגו"ר.

בשם כ"ק אד"ש

בי"ה, ד' תמוז, ת"ש
נויארק

אל התלמידה מרת גיטל תחי

שלום וברכה!

במענה על מכתבך מכ"ב סיון, טוב הדבר אשר גמרת
ציור תמונת הפרעזידענט רוזוועלט. תכתוב מכתב
להפרעזידענט עם תוכן בקשה שחפץ להמשיך לימודך
באמעריקא - ע"ד נוסח המכתב תתישב עם הבקאים בזה

המשך ביאור למס' מכות ליום שישי עמ' ב

41 הגמרא מביאה שדין זה נחלקו בו אמוראים: איתמר - נאמרה
42 מחלוקת בבית המדרש, לגבי עיר שאין בה זקנים אם נעשית לעיר
43 מקלט. ונחלקו בזה רבי אמי ורבי אסי. חד - אחד מהם אומר
44 שהעיר קולטת אף שאין בה זקנים, וחד - ואחד מהם אומר שהיא
45 אינה קולטת.
46 ומבאר הגמרא את סברות מחלוקתם. למאן דאמר - לדעת
47 הסובר שהיא אינה קולטת, היינו משום דבעינן - צריך לקיים את
48 דברי המקרא 'ודבר באזני זקני העיר והיא את דבריו, וליכא -
49 ואי אפשר לקיימם. ואילו למאן דאמר - לדעת הסובר שהעיר
50 קולטת אף בלא זקנים, היינו משום שסובר שלא נקט הכתוב 'זקני
51 העיר' אלא למצוה בעלמא, שלכתחילה מן הראוי שיהיה זקנים
52 בעיר מקלט, אך אין הדבר מעכב את קליטת הרוצחים.
53 הגמרא מביאה שני ענינים נוספים שנחלקו בהם רבי אמי ורבי
54 אסי האם הכתוב במקרא 'זקני העיר' מעכב: ועיר שאין בה זקנים,
55 האם נעשה בה בן סורר ומורה, נחלקו בענין זה רבי אמי ורבי אסי.
56 חד אמר - אחד מהם סובר שאף אם אין בה זקנים נעשה בה בן
57 סורר ומורה ויידון למיתה, וחד אמר - ואחד מהם סובר שאין
58 נעשה בה בן סורר ומורה.
59 מבאר הגמרא את סברות מחלוקתם: למאן דאמר - לדעת
60 הסובר שאין נעשה בה בן סורר ומורה, היינו משום דבעינן - צריך
61 לקיים את דברי הכתוב (דברים כא יט) 'ותפש בו אביו ואמו והוציאנו
62 אתו אל זקני עירו' וגו' וליכא - ואי אפשר לקיימו, מאחר שאין
63 בעיר זקני בית דין. ולמאן דאמר - ולדעת הסובר שנעשה בה בן
64 סורר ומורה, היינו משום שסובר שלא נקט הכתוב 'זקני עיר' אלא
65 למצוה בעלמא, שאם יש בעיר בית דין מצוה להוציא אליהם, אך
66 אין הדבר מעכב את עשייתו לבן סורר ומורה.
67 ועיר שאין בה זקנים, האם היא מביאה עגלה ערופה, נחלקו בזה
68 רבי אמי ורבי אסי, חד אמר - אחד מהם סובר שעיר כזו מביאה
69 עגלה ערופה, וחד אמר - ואחד מהם סובר שהעיר אינה מביאה
70 עגלה ערופה.
71 מבאר הגמרא את סברות מחלוקתם: למאן דאמר - לדעת
72 הסובר שעיר כזו אינה מביאה עגלה ערופה, היינו משום דבעינן -
73 צריך לקיים את דברי הכתוב (שם א כא א) 'ולקחו זקני העיר והיא
74 עגלת בקר' וגו', וליכא - ואי אפשר לקיימו, מאחר שאין בעיר הזו
75 זקני בית דין. ואילו למאן דאמר - לדעת הסובר שעיר כזו מביאה
76 עגלה ערופה, היינו משום שסובר שלא נקט הכתוב 'זקני העיר
77 והיא' אלא למצוה בעלמא, אך אין הדבר מעכב.
78 הגמרא מביאה מימרא לגבי פרשת עירי מקלט הכתובה בספר
79 יהושע: אמר רבי הקא בר הנינא, מפני מה נאמרה פרשת רוצחים
80 שבספר יהושע

1 אל גואל הדם, שנאמר (דברים יט ד) 'וזה דבר הרוצח', כלומר,
2 שמוטל על הרוצח עצמו לדבר. אמרו לו חכמים לרבי מאיר, אין
3 הדבר כן, לפי שהרבה שליחות עושה - הרבה דברים אינם יכולים
4 ליעשות על ידי האדם עצמו אלא על ידי שלוחיו, ואף כאן יש
5 להעדיף שידברו התלמידי חכמים עם גואל הדם.
6 הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אמר רב - הובא בברייתא
7 לעיל, שאומרים התלמידי חכמים לגואל הדם שבשנגה בא מעשה
8 זה לידו של הרוצח. מקשה הגמרא: פשיטא - פשוט הדבר שעשה
9 כן בשגגה, שהרי גולה הוא לעיר מקלט, דאי במזיד בר גלות הוא
10 - שאם במזיד עשה זאת וכי היה בתורת דין גלות.
11 משיבה הגמרא: אין - אכן כן, אף ההורג במזיד הרי הוא בתורת
12 דין גלות לעיר מקלט. והא תניא - שכן שינו בברייתא, רבי יוסי
13 ברבי יהודה אומר, בתחלה - בתחילת משפטן של הרוצחים, אחר
14 ההורג בשוגג ואחר ההורג במזיד הרי הם מקרימין לברוח לעיר
15 מקלט, ובית דין שולחין אחריהם ומביאין אותם משם להעמידם
16 לדין. מי שנתחייב מיתה לפני שהרג במזיד בעדים ובהתראה,
17 הרגוהו, שנאמר (דברים יט ב) 'ולקחו זקני עירו ולקחו אתו משם ונתנו
18 אתו ביד גאל הדם ומת', מי שלא נתחייב מיתה, פטרוהו - שלחוהו
19 לדרבו, שנאמר (במדבר לה כה) 'והצילו העדה את הרצח מיד גאל
20 הדם' וגו', ומי שנתחייב גלות מחורין אותו למקומו - לעיר המקלט
21 שהיה בה, שנאמר (שם) 'והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נם
22 שמה' וגו'. אלו דברי רבי יוסי ברבי יהודה. אבל רבי אומר שאין
23 דינם של ההורגים במזיד לגלות לעיר מקלט, אלא שמעצמן הן
24 גולין לשם, כסבורין הן שאחר שונג ואחר מיד קולטות ערי
25 המקלט, והן אינן יודעין שרק את ההורג בשוגג קולטות ערי
26 המקלט, ואילו את ההורג במזיד אינן קולטות.
27 הגמרא מביאה כמה דינים לגבי עירי מקלט: אמר רבי אלעזר, עיר
28 מקלט שרופה - רוב האנשים המתגוררים בה הם רוצחים, אינה
29 קולטת את ההורגים בשגגה, לפי שנאמר (יהושע כד) 'ודבר באזני זקני
30 העיר והיא את דבריו' וגו', כלומר, שיבוא ההורג בשגגה לזקני
31 העיר ויספר להם על מעשיו ששגג בריצחה, ויש ללמוד מדברי
32 הכתוב שרק באופן שדבריו של הרוצח שונים מדבריהם של זקני
33 העיר אזי נעשית לו העיר למקלט, כלומר, שהם אינם רוצחים
34 כמותם ולא באופן שהשווה דבריהן לדבריו - שהם שוים לו, מאחר
35 שאף הם רוצחים, ולפיכך באופן כזה אין העיר קולטת.
36 ואמר רבי אלעזר, עיר מקלט שאין בה זקנים, אינה קולטת את
37 הרוצחים בשגגה הנמלטים אליה, משום דבעינן - צריך לקיים את
38 דברי המקרא (שם) 'ודבר באזני זקני העיר והיא את דבריו' וגו',
39 וליכא - ואי אפשר לקיימו, מאחר שאין בעיר זו זקנים, ועל כן
40 אינה נעשית לעיר מקלט.

טועמים גאלה

ב'שביעי של פסח' לפנות ערב (ובחויץ לארץ למחרת באחרון של פסח) - אנו אוכלים 'סעודת משיח'. מי תקן סעודה זו, מדוע דוקא בדורות שלנו ומתי התחילו גם לשתות ארבע כוסות יין במהלך הסעודה?

בתורת החסידות מכנה היציאה מגלות מצרים בשם 'פתיחת הצנור' על כל הגאלות שלאחריה, עד הגאלה העתידה לבוא בקרוב ממש. הכוח והיכלת להגאל נתנו לנו כבר אז, ביציאת מצרים.

בימים הראשונים של פסח אנו חוגגים את הגאלה הראשונה - יציאת מצרים, ואלו בשביעי ובאחרון של פסח אנחנו מדגישים את הגאלה העתידה.

קריאת התורה ב'שביעי של פסח' פותחת במלים "אז ישיר משה". 'אז' זה לשון עבר, משהו שקרה פעם, קריעת ים סוף. אם כן היה צריך לומר: "אז שר משה", ומדוע כתוב "אז ישיר"? מסביר לנו רש"י שיש כאן רמז לתחית המתים - שגם בגאלה העתידה ישירו משה ובני ישראל שיר להשם, וכן בסיום השירה מזכר בית המקדש השלישי - "מקדש ה' כוננו ידיך". גם בהפטרָה אנו קוראים את שירת דוד שמוזרעו יצא המלך המשיח - משיח בן דוד. ובפרט באחרון של פסח בחויץ לארץ, אנו קוראים הפטרָה המתארת את מעלותיו של מלך המשיח ואת מצב העולם בימיו "וגר זאב עם כבש" וכו'.

אם עד לפני כמה דורות רק קראנו בתורה ובהפטרָה על ביאת המשיח, בא הבעל שם טוב ותקן את 'סעודת משיח'. באמצעות הסעודה שכל המטרָה שלה היא לכבוד האור של משיח המתגלה בעולם בשביעי ובאחרון של פסח, הענין של הגאלה ירגש אצלנו גם בגשמיות.

מי שגלה והנחיל לנו את התקנה המיוחדת הזו של 'סעודת משיח', אלו רבותינו נשיאי חב"ד, ובפרט אדמו"ר הרשב"ב שהוסיף לסעודה - אכילת המצות - גם את שתית ארבע כוסות.

כיון שענינו של הרבי הרשב"ב היה להסביר את תורת החסידות שהתגלגלה על ידי הבעל שם טוב באופן של טעם ודעת ובסגנון של למוד סוגיא בגמרא, לכן החדוש של שתית היין - שמביא לאדם טעם ותענוג, התגלה על ידו.

המדרש אומר שבביאת המשיח עתיד הקדוש ברוך הוא להשקות את אמות העולם ארבע כוסות של פְּרַענוּת, ואת ישראל ארבע כוסות של נחמה. על ידי שתית ארבע הכוסות ב'סעודת משיח' אנחנו מזרזים את ארבע הכוסות של הגאלה, כמו שהשם היה אומר לנביאים לעשות משהו בשעת הנבואה כדי שהיא תתרחש לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות.

בסעודת משיח נשתה את ארבע הכוסות מתוך אמונה ובטחון בגאלה הקרובה, במהרה בימינו ממש.

(מעובד על פי השיחות שנלקטו ב'שערי המועדים' פסח, חלק ב, שער אחרון של פסח. מתוך 'שמעתא דאורייתא')

קריאת התורה למנחת שבת קודש

הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֹגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: 21
 וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל 22
 אֶצְבְּעוֹ בַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם 23
 יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: 24 וְאֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־ 25
 הַכֶּלִיֹּת וְאֶת־הַיֵּתֶר מִן־הַכֶּבֶד מִן־הַחַטָּאת 26
 הַקָּטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: 27
 (ישראל) 28 וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בְּאֵשׁ 29
 מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: 30 וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה וַיִּמְצְאוּ בְנֵי 31
 אֹהֶל מוֹעֵד אֵלָיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ 32
 סָבִיב: 33 וְאֶת־הָעֹלָה הַמְּצִיאוּ אֵלָיו לְנִתְחִיהָ 34
 וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: 35 וַיִּרְחַץ אֶת־ 36
 הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹר עַל־הָעֹלָה 37
 הַמִּזְבֵּחַ: 38 וַיִּקְרַב אֶת קַרְבֵּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־ 39
 שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיַּחַטְּאוּהוּ 40
 כַּרְאשׁוֹן: 41 וַיִּקְרַב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט:

ט « וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן 1
 וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: 2 וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־ 3
 לְךָ עֹגֶל בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם 4
 וְהַקֶּרֶב לִפְנֵי יְהוָה: 5 וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר 6
 לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר־עִזִּים לְחַטָּאת וְעֹגֶל וּכְבֹּשׂ 7
 בְּנֵי־שֹׁנֶה תְּמִימִם לְעֹלָה: 8 וְשׂוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים 9
 לְזִבְחָה לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם 10
 יְהוָה נִרְאָה אֵלֵיכֶם: 11 וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה 12
 מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָל־הָעֵדָה 13
 וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יְהוָה: 14 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר 15
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וִירָא אֵלֵיכֶם כְּבוֹד 16
 יְהוָה: 17 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קֶרֶב אֶל־ 18
 הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלֹתְךָ וּכְפֹר 19
 בַּעֲדֶךָ וּבַעֲדֵי הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קַרְבֵּן הָעָם וּכְפֹר 20
 בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: 21 וַיִּקְרַב אֹהֶל מוֹעֵד:

המשך ביאור למס' סוטה לימי ספירת העומר ליום רביעי עמ' 1

21 - האם דין זה - שעד אחד אינו נאמן לומר שנסתרה נלמד מהגזירה
 22 שווה, והרי מ'ב'ה' נפקא - דין זה נלמד מהפסוק 'ועד אין בה',
 23 שדורשים דווקא בה - להעיד שזינתה נאמן עד אחד, אבל ולא
 24 בקינוי - שצריך שני עדים שקינא לה הבעל, וכמו כן דורשים 'בה'
 25 ולא בסתירה - שצריך שני עדים שנסתרה. ולימוד זה מיבטי ליה
 26 לתנא להביא. מתרצת הגמרא, 'הכי נמי קאמר' - אכן גם המשנה
 27 סוברת שהלימוד שעד אחד אינו נאמן על סתירה הוא משום
 28 שתלמוד לומר 'בה' ולא בקינוי 'בה' ולא בסתירה. אלא
 29 שהמשנה דיברה על דין נוסף, ש'טומאה בעלמא פלא קינוי ובלא
 30 סתירה' - באופן שלא היה קינוי וסתירה ומעיד עד אחד שזינתה,
 31 הדין הוא דלא מהימן עד אחד אלא צריך שנים, ודין זה כנלן, על
 32 זה משיבה המשנה, 'נאמר כן, לגבי ערה' 'כי מצא בה ערות
 33 דבר' ונאמר להלן 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום
 34 דבר', ודורשים בגזרה שוה, מה 'דבר' האמור להלן מאמינים רק
 35 לעדים שנים, אף כן לגבי ערה מאמינים רק לעדים שנים.
 36 תנו רבנן, אי זו היא ערות הראשונה - איזו עדות נקראת במשנה
 37 'עדות ראשונה' זו ערות סתירה - עדות שנסתרה. ואיזו עדות
 38 נקראת במשנה 'עדות אחרונה' זו עדות טומאה - העדות שנבעלה
 39 לאחר קינוי וסתירה.

1 סוטה ותימצא כשרה, ומכל מקום אינה מתקיימת העדות בפתות
 2 משנים - שאם אין שני עדים שנסתרה אינה נאסרת כלל על בעלה.
 3 עדות האחרונה - להעיד שזינתה, שאוסרתה איסור עולם על
 4 בעלה, אינו דין שלא תתקיים העדות בפתות משנים. אין הדין כן
 5 משום שתלמוד לומר - אמרה התורה "ועד אין בה" - ודורשים
 6 שאין שני עדים שזינתה, אך כל שיש בה אפילו עד אחד נאמן. דנה
 7 המשנה, וקל וחומר לעדות הראשונה מעתה - אם כן נלמד בקל
 8 וחומר להיפך, שבעדות על סתירה מספיק עד אחד, שהרי ומה עדות
 9 האחרונה - להעיד שזינתה, שאוסרתה איסור עולם על בעלה,
 10 ומכל מקום מתקיימת בעד אחד, עדות הראשונה - להעיד
 11 שנסתרה, שאין אוסרתה איסור עולם - שהרי יש לה היתר לבעלה
 12 אם תיבדק במי סוטה ותימצא כשרה, אינו דין שתתקיים עדות זו
 13 בעד אחד. אין הדין כן משום שתלמוד לומר אמרה התורה לגבי
 14 ערה 'כי מצא בה ערות דבר', ולהלן הוא אומר 'על פי שני
 15 עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר', ודורשים גזירה שווה 'דבר
 16 דבר', מה דבר האמור להלן - לגבי ממון, מאמינים רק על פי שנים
 17 עדים, אף כן - לגבי ערה מאמינים רק על פי שנים, ולכן צריך
 18 שני עדים שנסתרה ולא לומדים בקל וחומר להאמין לעד אחד. עד
 19 כאן דברי המשנה להלן.
 20 מקשה הגמרא על המשנה, האי מ'כי מצא בה ערות דבר' נפקא

לוח זמנים לשבוע שביעי של פסח - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

שבת	זמני יום ראשון ויום שבת	צאת המוככים				שקיעה				מנחה גדולה				סוף זמן תפילה				סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א		ש		א		ש		א		ש		א		אדמו"ר		מג"א		ש	א			
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א							
19:49	18:51	19:39	19:35	19:12	19:08	13:13	13:14	10:30	10:33	9:22	9:26	8:47	8:51	6:08	6:15					ש	א	באר שבע (ק)		
19:51	18:42	19:40	19:36	19:16	19:12	13:12	13:13	10:28	10:31	9:21	9:25	8:44	8:49	6:06	6:13					ש	א	חיפה (ק)		
19:49	18:35	19:38	19:33	19:16	19:12	13:11	13:12	10:28	10:31	9:20	9:24	8:44	8:49	6:06	6:13					ש	א	ירושלים (ק)		
19:51	18:50	19:40	19:36	19:13	19:09	13:13	13:14	10:29	10:33	9:22	9:26	8:46	8:51	6:07	6:14					ש	א	תל אביב (ק)		
20:41	19:32	20:27	20:17	19:51	19:42	13:28	13:29	10:35	10:40	9:24	9:30	8:33	8:42	5:57	6:09					ש	א	אוסטריה, וינה (ק)		
18:27	17:31	18:16	18:24	17:49	17:57	12:49	12:51	10:29	10:29	9:33	9:31	8:56	8:54	6:50	6:45					ש	א	אוסטריה, מלבורן (ח)		
20:39	19:31	20:25	20:16	19:50	19:42	13:31	13:31	10:39	10:43	9:28	9:34	8:40	8:48	6:03	6:14					ש	א	אוקראינה, אודסה (ק)		
20:27	19:17	20:13	20:03	19:37	19:28	13:14	13:14	10:20	10:25	9:09	9:15	8:18	8:26	5:42	5:54					ש	א	אוקראינה, דניפופטרובסק (ק)		
20:59	19:47	20:44	20:33	20:06	19:57	13:39	13:40	10:45	10:50	9:32	9:39	8:39	8:48	6:04	6:16					ש	א	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)		
20:52	19:40	20:37	20:26	19:59	19:50	13:32	13:33	10:37	10:42	9:25	9:32	8:31	8:40	5:56	6:08					ש	א	אוקראינה, קייב (ק)		
19:21	18:26	19:11	19:08	18:46	18:44	12:54	12:55	10:14	10:16	9:08	9:11	8:35	8:38	5:57	6:03					ש	א	אירוד אמירויות, אבו דאבי (ח)		
21:02	19:55	20:48	20:40	20:17	20:09	13:57	13:57	11:05	11:10	9:55	10:01	9:08	9:16	6:31	6:41					ש	א	איטליה, מילאנו (ק)		
18:48	17:58	18:39	18:40	18:16	18:18	12:43	12:45	10:12	10:13	9:09	9:11	8:40	8:42	6:10	6:11					ש	א	אקוודור, קיטו (ח)		
19:03	18:08	18:52	18:59	18:26	18:33	13:23	13:24	11:02	11:01	10:04	10:03	9:29	9:28	7:20	7:16					ש	א	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)		
19:49	18:51	19:38	19:46	19:08	19:17	14:14	14:16	11:56	11:55	11:00	10:58	10:21	10:19	8:20	8:14					ש	א	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)		
20:30	19:29	20:18	20:12	19:48	19:42	13:39	13:40	10:52	10:55	9:43	9:48	9:02	9:08	6:23	6:32					ש	א	ארה"ב, בולטימור (ק)		
20:23	19:21	20:10	20:04	19:40	19:33	13:28	13:29	10:40	10:44	9:31	9:36	8:49	8:55	6:11	6:20					ש	א	ארה"ב, ברוקלין (ק)		
20:23	19:21	20:11	20:04	19:40	19:34	13:29	13:30	10:41	10:45	9:31	9:37	8:50	8:56	6:11	6:20					ש	א	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)		
21:03	20:00	20:50	20:43	20:19	20:12	14:05	14:06	11:16	11:20	10:06	10:11	9:23	9:29	6:44	6:54					ש	א	ארה"ב, דטרויט (ק)		
20:28	19:33	20:18	20:14	19:52	19:48	13:53	13:54	11:10	11:14	10:03	10:07	9:28	9:33	6:50	6:57					ש	א	ארה"ב, האוסטון (ק)		
20:05	19:08	19:54	19:49	19:27	19:22	13:24	13:25	10:39	10:43	9:32	9:36	8:54	8:59	6:16	6:23					ש	א	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)		
20:22	19:28	20:12	20:08	19:46	19:44	13:52	13:53	11:11	11:14	10:05	10:09	9:32	9:36	6:54	7:00					ש	א	ארה"ב, מיאמי (ק)		
20:20	19:17	20:08	20:01	19:37	19:30	13:24	13:25	10:36	10:40	9:26	9:32	8:44	8:50	6:06	6:15					ש	א	ארה"ב, ניו הייבן (ק)		
20:29	19:26	20:16	20:09	19:45	19:38	13:32	13:33	10:43	10:47	9:33	9:39	8:50	8:57	6:12	6:21					ש	א	ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)		
20:46	19:44	20:34	20:27	20:04	19:57	13:53	13:53	11:05	11:09	9:55	10:00	9:14	9:20	6:35	6:44					ש	א	ארה"ב, פיטסבורג (ק)		
20:20	19:17	20:08	20:01	19:36	19:30	13:23	13:24	10:34	10:38	9:25	9:30	8:42	8:48	6:03	6:13					ש	א	ארה"ב, שיקגו (ק)		
18:54	18:04	18:45	18:48	18:21	18:25	13:02	13:03	10:35	10:35	9:35	9:35	9:05	9:05	6:42	6:41					ש	א	בוליביה, לה-פס (ח)		
21:40	20:26	21:24	21:13	20:45	20:36	14:17	14:17	11:21	11:26	10:08	10:15	9:13	9:22	6:38	6:51					ש	א	בלגיה, אנטוורפן (ק)		
21:38	20:25	21:23	21:12	20:45	20:35	14:17	14:17	11:21	11:26	10:09	10:16	9:15	9:24	6:40	6:52					ש	א	בלגיה, בריסל (ק)		
18:23	17:32	18:13	18:18	17:53	17:59	12:36	12:37	10:11	10:11	9:12	9:11	8:40	8:40	6:22	6:20					ש	א	ברזיל, סאן פאולו (ח)		
18:12	17:21	18:02	18:07	17:38	17:43	12:24	12:25	9:59	9:59	9:00	8:59	8:28	8:28	6:09	6:07					ש	א	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)		
20:59	19:47	20:43	20:32	20:06	19:56	13:35	13:35	10:39	10:44	9:26	9:33	8:30	8:40	5:56	6:09					ש	א	בריטניה, לונדון (ק)		
21:15	20:01	20:58	20:46	20:17	20:07	13:44	13:44	10:46	10:51	9:32	9:40	8:32	8:43	6:00	6:13					ש	א	בריטניה, מנצ'סטר (ק)		
21:09	19:53	20:52	20:41	20:14	20:03	13:41	13:41	10:44	10:49	9:31	9:38	8:33	8:43	6:00	6:13					ש	א	גרמניה, ברלין (ק)		
21:19	20:06	21:03	20:53	20:26	20:17	14:00	14:00	11:05	11:10	9:52	9:59	8:59	9:08	6:24	6:36					ש	א	גרמניה, פרנקפורט (ק)		
18:22	17:30	18:12	18:18	17:54	17:59	12:36	12:38	10:13	10:12	9:14	9:13	8:41	8:41	6:25	6:22					ש	א	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)		
19:31	18:39	19:21	19:19	18:57	18:55	13:09	13:10	10:31	10:34	9:26	9:29	8:55	8:58	6:18	6:23					ש	א	הודו, מומבאי (ח)		
19:26	18:34	19:17	19:15	18:53	18:51	13:05	13:06	10:28	10:30	9:22	9:25	8:51	8:54	6:15	6:19					ש	א	הודו, פונה (ח)		
20:28	19:20	20:14	20:05	19:39	19:30	13:17	13:18	10:25	10:29	9:13	9:20	8:24	8:32	5:48	5:59					ש	א	הונגריה, בודפשט (ק)		

לוח זמנים לשבוע שביעי של פסח - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר								ש	א		
	ש	א	ש	א	ש	א										
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:15	5:24	8:00	8:00	7:53	8:41	8:35	8:41	9:45	9:49	12:33	12:34	18:44	18:38	18:25	19:28
יוון, אתונה (ק)	6:44	6:53	9:28	9:28	9:23	10:07	10:02	10:07	11:11	11:15	13:58	13:58	20:05	19:59	19:46	20:46
מולדובה, קישינב (ק)	6:09	6:21	8:54	8:54	8:46	9:41	9:35	9:41	10:46	10:51	13:39	13:39	19:59	19:51	19:40	20:48
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:15	6:19	8:55	8:55	8:51	9:26	9:23	9:26	10:31	10:28	13:06	13:08	18:53	18:55	18:37	19:28
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	7:10	7:02	9:03	9:03	9:05	9:44	9:47	9:44	10:41	10:42	13:00	13:00	17:57	17:47	17:30	18:31
נפאל, קטמנדו (ח)	5:35	5:41	8:17	8:17	8:13	8:51	8:47	8:51	9:54	9:57	12:35	12:36	18:28	18:31	18:12	19:07
סין, בייג'ינג (ח)	5:31	5:40	8:15	8:15	8:09	8:55	8:50	8:55	9:59	10:03	12:47	12:48	18:50	18:56	18:35	19:39
סנגפור, סנגפור (ח)	6:59	7:01	9:32	9:32	9:31	10:01	10:00	10:01	11:04	11:02	13:34	13:35	19:09	19:08	18:50	19:39
פליין, ורשא (ק)	5:30	5:43	8:13	8:13	8:04	9:08	9:01	9:08	10:19	10:14	13:11	13:11	19:31	19:41	19:22	20:37
פרו, לימה (ח)	6:14	6:13	8:40	8:40	8:39	9:09	9:08	9:09	10:10	10:10	12:39	12:39	18:04	18:01	17:43	18:33
צרפת, ליון (ק)	6:48	6:58	9:32	9:32	9:25	10:18	10:12	10:18	11:27	11:23	14:15	14:15	20:25	20:33	20:13	21:20
צרפת, פריז (ק)	7:04	7:04	9:36	9:36	9:28	10:26	10:19	10:26	11:36	11:31	14:25	14:25	20:41	20:50	20:29	21:40
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:48	5:50	8:23	8:23	8:21	8:52	8:50	8:52	9:55	9:53	12:26	12:27	18:03	18:03	17:45	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:28	6:38	9:12	9:12	9:06	9:56	9:50	9:56	11:05	11:01	13:51	13:51	20:02	20:09	19:47	20:52
קנדה, מונטריאול (ק)	6:01	6:12	8:46	8:46	8:39	9:31	9:25	9:31	10:41	10:36	13:28	13:28	19:40	19:47	19:27	20:33
קפריסין, לרנקה (ק)	6:09	6:16	8:52	8:52	8:47	9:29	9:25	9:29	10:36	10:33	13:18	13:18	19:16	19:21	19:02	20:00
רוסיה, לובאוויטש (ח)	5:44	5:58	8:26	8:26	8:15	9:26	9:18	9:26	10:38	10:32	13:32	13:32	19:57	20:08	19:48	21:08
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:15	5:29	7:56	7:56	7:44	8:58	8:50	8:58	10:10	10:10	13:05	13:05	19:35	19:47	19:24	20:46
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:26	5:37	8:10	8:10	8:02	8:57	8:51	8:57	10:07	10:02	12:55	12:55	19:07	19:16	18:56	20:05
שווייץ, ציריך (ק)	6:30	6:41	9:15	9:15	9:07	10:02	9:56	10:02	11:12	11:07	14:00	14:00	20:17	20:25	20:01	21:10
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:03	6:06	8:41	8:41	8:38	9:11	9:08	9:11	10:15	10:13	12:50	12:50	18:31	18:32	18:14	19:04

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

המשך ביאור למס' סוטה לימי ספירת העומר ליום רביעי עמ' א

16 ללמוד מהפסוק שחובה עליו להיטמא, אלא אידי דקתיב - מאחר
 17 שכתוב "אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא
 18 ויטמא בעמיו" - שאסרה התורה על הכהנים להיטמא למתים,
 19 איצטריבא למיכתב לה ויטמא - הוצרכה התורה לכתוב לה
 20 יטמא, ללמדנו שמוותר לכהן להיטמא לאחותו ולכל קרוביו, אך אין
 21 זו חובה. שואלת הגמרא, ורבי עקיבא מניין לו שחייב להיטמא, הרי
 22 פסוק זה הוצרך ללמדנו שאין איסור בדבר ומנין שחובה עליו
 23 להיטמא. ומשיבה, סובר רבי עקיבא שדבר זה נלמד מהפסוק "מבי
 24 אם לשאר" נפקא, וכיון שכן, לה ויטמא למה לי - לשם מה חזרה
 25 התורה וכתבה לה יטמא, להוציאה - ללמדנו שמצוה עליו להיטמא
 26 לקרוביו. שואלת הגמרא, אם כן ורבי ישמעאל סוברים שאין חיוב
 27 להטמא מה דורש מהפסוק לה יטמא, שהרי למדנו שאין איסור
 28 בדבר מהפסוק כי אם לשאר. ומשיבה, דורש לה מייטמא ואין
 29 מייטמא לאיברייה - שאסור לכהן להטמא לאברים של קרוביו, אלא
 30 רק לכל גופם.

1 התורה לכתוב 'והיא נטמאה' והיא לא נטמאה - ללמדנו שגם
 2 אם אין ידוע אם נבעלה או לא אסורה עליו מספק, פתיב נמי - חזרה
 3 וכתבה שוב 'או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו', ודרך התורה
 4 לכפול כן לכתבה דבי רבי ישמעאל, התנה דבי רבי ישמעאל כל
 5 פרישה שנטמאה ונישנית שוב, לא נישנית אלא בשביל דבר
 6 שנתחדש בה - לא דורשים מכפילות זו, מפני שדרך התורה לחזור
 7 על כל העניין בשביל החידוש שמתחדש שם, ולכן סובר רבי
 8 ישמעאל שאין לדרוש ממה שחזרה התורה על הפסוק וקנא לאשתו
 9 שחייב לקנאות, שהרי הייתה צריכה התורה לכתוב 'והיא לא
 10 נטמאה' כפי שהתבאר, ולכן חזרה שוב גם על ענין הקינוי.
 11 מבארת הגמרא את מחלוקתם השנייה של רבי ישמעאל ורבנן. לה
 12 ויטמא רשות - מותר לכהן להיטמא לקרוביו, דברי רבי ישמעאל,
 13 רבי עקיבא אומר חובה - מצוה עליו להיטמא לקרוביו. שואלת
 14 הגמרא, מאי טעמא דרבי ישמעאל שבכל מצוות עשה שבתורה
 15 חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זה אלא רשות. ומשיבה, שאין

סדר הדלקת נרות לערב שבת וחג

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

בחו"ל - ליל שני של חג הפסח

זמן הדלקת נרות הערב - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים. הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ערב שבת קודש, ליל שביעי של פסח

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחו"ל נותנים גם עבור אחרון של פסח שחל במוצאי שבת). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבהלה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ יוֹם טוֹב:**

אין מברכין שהחיינו.

בחו"ל - מוצאי שבת קודש, ערב אחרון של פסח

זמן הדלקת נרות הערב - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים. הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

אין מברכין שהחיינו.

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם רעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואזרב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב